

ספר

חדושים ובאורים

גיטין

מאת

חיים שאול בלאאמור"ר הגר"ש זללה"ה גריינימן

בני ברק

הוצאה חדשה עם הוספות

שנת תשס"ז לפ"ק

הכתבת:
גריינימן, בני ברק
ארץ ישראל

לוחות "פרנק" ירושלים

חדושים ובאורים

גיטין

הערות על סדר המסכת

ב' א' מתני' המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר כו', כתב הר"ן ה' ב' במה שפירש רש"י דשליח דמתניתין היינו שליח להולכה, דה"ט דאם הוא שליח לקבלה א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום דכיון דבשעה שנחתם הבעל לשליח חלו הגירושין מיד תו ליכא למיחש דילמא אחי בעל וקא מערער, דדוקא בשולח ע"י שליח שעדיין לא נגמרו הגירושין בנתינתו בזה מצוי שיבוא לערער, ועי' מש"כ בס"א סק"ט אם יש ללמוד מדבריו ז"ל דתקנת בפ"נ היתה שלא תנשא עד שיתברר קיום הגט, ואף אם אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אינה נשאת עד שתברר בעדים ששמעו מן השליח שאמר בפני נכתב ובפני נחתם, דכל שצאת להנשא בחו"ל חיישין שמה יבוא הבעל ויערער ולא יהיו עדים מצויין לקיימו, ואין התקנה רק שבשעת גירושין צריך לצירור זה אלא התקנה שבשעה שמחירין לה להנשא צריך לברר קיום הגט, ולפיכך קשיא ליה דגם שליח לקבלה ז"ל בפני נכתב ובפני נחתם בשנותן הגט לידה שאל"כ לא תהא רשאית להנשא שנחוש שמה יבוא הבעל ויערער, ולזה תירץ דכל שבנתינת הבעל מתגרשת תו לא חיישין שיבוא ויערער. (ס"א סק"ט ועי"ש המשך הדברים).

שם ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, א"ה, בדברי הרא"ש דהאמינו חכמים לשליח גם על השליחות, עיין מש"כ בסימן ט' ס"ק כ"א אם בארץ ישראל שאינו אומר בפני נכתב יכול הבעל לערער שלא שלחו.

גמ' מ"ט רבה אמר לפי שאין צקאיין לשמה, פשטא משמע דלמאי דס"ד דרבה לית ליה דרבה אין מועיל בפ"נ לענין קיום כלל, ולפ"ז הא דקתני ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמביא גט ממדינת הים, וכבר כתבו תו' ג' א' ד"ה חד דל"מ כן, ועוד דלפ"ז אין שום סברא למיחש לאיחלופי כיון שאין כאן כלל ענין של קיום, וא"כ תיקשי מתניתין דלקמן רפ"ב אמאי פסול בשנים אומרים בפ"נ ואחד אומר בפני נחתם, מ"ש מאחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם דכשר, [ועי' בבעה"מ רפ"ב], ועוד דתיקשי ליה לרבה מתניתין דלקמן ט' א' דקתני המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, קיום מאי עבידתיה, [ומשום לשמה מוקמינן ליה ה' א' לאחר שלמדו], וכן תניא לקמן ה' א' המביא גט ממדינת הים נחתו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול, ומה ענין קיום לכאן, וז"ל דא"נ דהו"מ למיפריך נמי מכל הני אלא דבלאו הכי מסקינן דרבה אית ליה דרבה.

מיהו אם נימא דאף לס"ד דרבה לית ליה דרבה מ"מ מודה רבה דאהני בפני נכתב ובפני נחתם דאי אחי בעל ומערער לא משגיחין ביה, ניחא, דשפיר אית לן למיחש לאיחלופי כיון שיש כאן גם קיום, וניחא מתניתין דרפ"ב, וכן מתני' ט' א' איכא לפרושי דאיירי בשהבעל מערער, וכן ברייתא דה' א' נמי איכא לפרושי בשהבעל מערער, ודוקא בשלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל

לא נחוש למזויף, דשפיר תיקנו חכמים קיום שהוא עיקר הדבר המעיד על אמתת הענין. (ס"א סק"ג). שם דאמרוהו זי תרי, א"ה, עי' מש"כ בס"א ס"ק י"ג דהמו' פירשו בדעת רש"י דאמנם לא סגי באמירתם שהם שלוחים אלא שיקיימוהו בהכרת החתימות, וכן מפורש ברש"י דהקשה דהיכן נתפרש שהשנים מכירין החתימות, ועוד דאם מעידין על החתימות היינו צפני נחתם, וכ"מ ברא"ש, וזריך טעם למה באמת לא ליהני אמירתם שהם שלוחים.

ונראה דאפשר דרש"י ס"ל כדעת הראב"ד שהביא הרמב"ן בסוגיין דלא סגי באמירת השליח שהבעל עשאו שליח, דאכתי יכול לטעון שהוא בעצמו זיף, וממילא אין תועלת בעדים על השליחות, ובאמת הראב"ד בעצמו [שנדפס על הרי"ף ריש מכילתין] הקשה אמנם א"כ מה תועלת בשנים ותיריך דשנים חשיבי כעדי מסירה ואף שחשיב מזויף מתוכו מ"מ לא נחוש לזה לכתחלה, [דמזויף מתוכו אינו פסול אלא מדרבנן], א"נ כיון שמסרו בשנים לא יבוא לערער, אבל רש"י י"ל דלא ניחא ליה בהכי ולפיכך פירש שמכירין החתימות, ואפשר עוד דאף אם אמנם אינו נאמן כשטוען זיפתי וכמש"כ הרמב"ן, מ"מ כיון שעדות על החתימות עדיפא שמצטל גם חשש זה וכיון שחכמים הצריכו קיום י"ל דבכלל התקנה שיהא דוקא קיום ולא סגי בעדות על השליחות.

והנה כל הראשונים ז"ל חולקין על פרש"י וכולם הקשו דאטו כתיבא תליא להו, אלא בעינן שאמנם יעידו שנעשו שלוחים, וברש"י לקמן ט"ז א' הביא דברי התו' דאחד שליח ואחד אומר שצפניו עשאו הבעל שליח נמי שפיר דמי, וכחז' שממש"כ הרי"ף והרמב"ם והוא שהגט יוצא מתח"י שניהם אין לדקדק דס"ל דלא כהתו', די"ל דלא כחזו כן אלא למעט שליח שצא אחר בחזרתו דלא חשיב מחמת זה עדים מזויין לקיימו, ונראה דר"ל שכדי להדגיש ששניהם מעידים כתבו שהגט יוצא מתח"י שניהם לאפוקי אם אין כאן מעיד אלא אחד, ל"ש אם השני יודע להעיד על השליחות ל"ש אם יודע להעיד על החתימות, כל שאין כאן מעיד אלא אחד לית לן זה, אבל אין כונתם למעט אם יש שני עדים על השליחות אף שאין השליח אלא אחד, אבל ודאי אף הרי"ף והרמב"ם סבירא להו

באמר אין ערעור הבעל כלום, וכן משמע נמי מהא דכד פרכינן רבה מ"ט לא אמר כרצא לא אמרו משום דלא מסתבר ליה להקל דסגי בעד אחד לענין קיום, ודוקא לענין לשמה דחומרא יתירא היא לחוש לכך דהא סתם ספרי דדייני מגמר גמירי בזה סמכו להקל בעד אחד, אלא משמע דהא פשיטא להו דאף לרבה סגי צפני נכתב וצפני נחתם גם לענין קיום, [מיהו י"ל דמשום דמסקינן דרבה אית ליה דרצא משו"ה לא נקט האי טעמא, ומפרש קושטא דמילתא צמאי פליגי אף למסקנא], וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק י"ד דאף לס"ד אהני צפ"נ לענין קיום אף לרבה, אח"כ ראייתי שכ"כ בחדושי הר"ן ה' ב'. (ס"א סק"ג).

תוד"ה ואם, א"ה, במש"כ בתו' דלא טענינן נאנסו משום דלא שכיחא, ומ"מ טענינן החזרתי דשכיחא, וכיון דלא צוהוהו היה מגו דנאנסו שפיר דמי, עי' מש"כ בחו"צ ב"ב ע' ב' דבמלחמות לא ניחא ליה בזה, אלא דכיון דאין נאמנות החזרתי אלא במגו דנאנסו לית לן למיטען להו החזרתי אי לא טענינן נאנסו.

ב' ב' רבא אמר לפי שאין עדים מזויין לקיימו, אבל משום לשמה לא חיישינן ואף אי אחי בעל ומערער שלא ידע שצריך לשמה לא משגחינן ביה, כ"י, דאל"ה יש להתקין לומר צפ"נ גם משום לשמה דאל"ה אכתי אחי בעל ומערער, (וכמו שדקדק הרא"ש לענין נאמנות על השליחות), ומשמע להו לגמ' דלא פשוט ליה לרבא מסבירא דליכא למיחש משום לשמה, ולפיכך לא פירשו דמה"ט לא אמר כרבה, אלא דמלישנא דצפ"נ דלא קתני לשמה קדייק.

והא דלא סגי צמה שאומר שעשאו הבעל שליח, פירשו הראשונים ז"ל משום דשורת הדין אין להאמינו בזה כשהבעל אומר מזויף ולא עשאו שליח מעולם, ודוקא בקיום שטרות שהוא דרבנן בזה תיקנו חכמים להאמינו, ושזכר נאמן שהוא שליח כיון שידענו שהיה הגט ציד הבעל, ועוד דצד רחוק חשוד הבעל להכשילה ואפשר שהוא בעצמו זיפוי, [וכשטוען אמנם כן נחלקו הראב"ד והרמב"ן אי נאמן], ועוד דדייק טפי כשצריך לומר צפני נכתב וצפני נחתם ומרע אנפשיה טפי אי אחי לשקר, ועוד שלעולם עיקר הענין בקיום השטר, ואין כאן קושיא דאחרי שנאמינו שהוא שלוחו תו

שם עד אחד נאמן באיסורין, א"ה, בדברי הריטב"א בשם הרמב"ן, דעדות מיתה דמי לגילוי מילתא בעלמא מדאורייתא, עי' מש"כ ביצמות פ"ח א' ב', ושם ס"י סק"ד.

שם כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן כו', עי' מש"כ בזה ביצמות פ"ח א'.

שם חבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש היו דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, לכאורה ע"כ לפרש דחד קושיא היא דכיון דאיתחזק אינו נאמן בדבר שבערוה, חבל אי לא איתחזק ראוי להאמין אף בדבר שבערוה, דלא איתחזק יש לפרש דומיא דחלב ושומן דלא ידעינן אלא שיש בעולם חלב ושומן, א"נ בחתיכה אחת משני חתיכות, וכהאי גוונא ראוי להאמין לע"א גם בדבר שבערוה כשם שכל אשה הבאה לפנינו יכולה להחזיק עצמה באשת איש או בפנויה, ה"נ י"ל דנאמן עד אחד להחזיקה כשהיא אינה אומרת כלום. (ביצמות ס"י ס"ק ט"ו, ועי"ש המשך הדברים).

שם ורבנן הוא דאכרוד, הקשה הגרע"א ז"ל איך משכחת לה חתימה שלא לשמה, והא אי חתמו לשם אחר אין כאן עדות כלל, ותירץ דמשכחת לה בשיש לו שתי נשים ושמותיהן שוות וחתמו לגרש איזה שתצא בפתח מחלה דכה"ג פסול משום לשמה ובשאר שטרות כשר דשם האשה דמי לשם המלוה, [ועי' בחו' ד"ה ורבנן משמע קצת דכה"ג (היינו שיש לו ב' נשים ששמותיהן שוות) אף אם כתבו וחתמו לשמה פסול לגרש בו לר"מ דבעינן שיהא מוכח מתוכו מי היא המתגרשת, ובגמ' בעי לאוקמי מתני' כר"מ, ועי' מש"כ בסימן ה' סק"ה].

ואפשר דבעינן שבשעת חתימתן או חוץ כדי דיבור לחתימתן תהא במחשבתן לשמה, אבל כל שבשעת חתימתן הסיחו דעתם לענין אחר יש כאן חסרון לשמה אף שכל עיקר חתימתן הוא אמנם לפי שהבעל צוה להם, ואם ישאלום ודאי יאמרו שחתמו לשם הגט של פלוני בן פלוני, מ"מ כל שבשעת חתימה וסמוך לה לא חשבו שהם חותמים לשם גט אלא הסיחו דעתם לענינים אחרים יש כאן חסרון לשמה, מיהו אין זה מוכרח, ולר"מ משכחת לה נמי שלא לשמה כגון שחשבו שאין חתימתן חלק מן הגט אלא סתם עדות שנתגרשה, ויש כאן חסרון לשמה כיון שלא נתכוונו

דבאחיוהו כי תרי לריך שיעידו בפני ב"ד שהבעל עשאם שלוחים, וכדעת חו', וכ"ה גם דעת הרשב"א בעצמו ב' ב'. — ועי"ש עוד דגם לדעת חו' רשאים ליחננו לה בינים לבין עצמם וא"ל ליחננו דוקא בפני ב"ד דכל שאומרים שהם שלוחים אינם חוזרים ומגידים וכהגדה בב"ד חשיב כיון שיש להם נאמנות ורשאים להנשא על פיהם, ואם יעידו עדים ששמעו שראובן ושמעון מסרו לה הגט ואמרו שהם שלוחים די בכך לבטל ערעור הבעל, ולא חשיב עד מפי עד, וא"כ אחיוהו כי תרי לא צריכי כלל סהדי ומוסרים לה בינים לבין עצמם שהרי הם במקום עדים אחרים קיימי, וכל שבשעת גירושין יש צירור על אמתות הגט שפיר דמי, וכל ששנים נותנים ואומרים שהבעל שלחם יש כאן צירור על אמתות הגט, וכמו הוא עצמו שהביא גיטו שראוי ליחננו לה בינו לבין עצמו וכמ"ס ס"א סק"י, ואף שאין כאן עדים שיעידו שנתנו לה, מ"מ כיון שבשעת גירושין אין מקום לערעור שפיר דמי, וכן יש ללמוד מסתימת הפוסקים סימן קמ"ב ס"ח דרשאים ליחננו לה בינים לבין עצמם, [ולפי זה מבואר מהיכן דקדקו הראשונים ז"ל דלפרש"י אין מועיל אמירתם שהם שלוחים, דמכיון דרש"י פירש שאם יערער אלו יקיימוהו מבואר שבאמירתם שהם שלוחים עדיין לא נתקיים, ואין חילוק בין לפני ב"ד לחוץ לב"ד].

לרבה יש מקום להסתפק אם יכולים לומר בפני נכתב ובפני נחתם בינים לבין עצמם דאפשר דכל שאינם אומרים בפני עדים אין באמירתם כלום, ואף שהאשה שומעת, שהרי יכולים להכחישא שלא אמרו כלום, ואין אמירת אדם בינו לבין עצמו חשובה כלום, ודוקא מסירת הגט באמירתם שהם שלוחים חשובה אף בינים לבין עצמם שהרי מעשיהם מוכחת עליהם ויש כאן אמירה שאינם יכולים לחזור ממנה, ושפיר אופן זה של גירושין חשיב כקיום הגט ולא תיקנו בפ"ג, אבל אמירתם שהגט נכתב לשמה חשיבא כהגדת עדות ונהי דסגי בפני שנים ולא בעינן בפני ב"ד אבל מ"מ בינים לבין עצמם לא חשיבא אמירה דידהו כלל, מיהו אין הדבר מוכרע ושפיר אפשר דכל שמעידים שנעשה לשמה שפיר דמי וא"ל שנים אחרים, וז"ע. (ס"א ס"ק י"ב מתוה"ד).

עיקר מימרא דר"ל בכתובות י"ח ז' נאמרה שאינם יכולים לחזור בהם כמו עדים בע"פ לאחר שנחקרה וכמו שהביאו הראשונים שם מן הירושלמי, ומה שהביאו נמי הך מימרא הכא לענין דלא חיישינן לזיופי, אע"ג דשפיר מתפרשא הא דר"ל כשנתקיימו החתימות או שחתמו קמן, ז"ל דלישנא דר"ל עדים החתומים על השטר משמע לגמ' אף בשלא נתקיימו. (כתובות י"ח ז').

שם בפני כמה נותנו לה כו' חד אמר בפני שנים כו', א"ה, עי' מש"כ בס"ח סק"ד ד"ה טור.

שם ורבה מ"ט לא אמר כרצא, עי' מש"כ לעיל ב' א'.

תוד"ה ורצנן וקאמר בגמ' קטנה הוא דלא מצי מגרש כו' מוקי לה כר"א כו', עי' מש"כ בס"ה סק"ה.

בא"ד ואפי' לר"א צריך עדי מסירה כו', ר"ל דבהוצקו שני יוסף בן שמעון ושלח מביא גט ואומר שיוסף בן שמעון זה נתנו לו אינו נאמן עד שיביא עדים על כך, דחיישינן שמא יוסף בן שמעון השני נתנו לו.

וכונתם דכהאי גוונא שיש שני יוסף בן שמעון בלאו הכי אינה יכולה לינשא ע"י הגט כיון שצריך עדים שהבעל של זו נתנו, וכשרוצין לדקדק שחובל להנשא בו כותבין שילוש או סימן אחר שהרי בלא זה לא תוכל להנשא וממילא תו ליכא למיחש שמא זה הגט של חברו, ולחשש אי מתרמי ששולח ע"י שנים והם לא ידעו אלא שבעלה נתנו ולא ידעו אם נכתב לשמו, מילתא דלא שכיחא היא וליכא למיחש ליה, שהרי בלאו הכי תרי דמייטו גיטא מילתא דלא שכיחא הוא, וכש"כ שיתרמו אלל אחד משני יוסף בן שמעון וגם איתרמי שכתבו חברו ונתנו לו, וכן נמי לא שכיח לשלוח עדים מלבד השליח כדי שיעידו שהבעל של זו נתנו לשליח, ולפיכך ליכא למיחש להכי, וגם אין שכיח שישלח הגט ע"י שליח לחד ואח"כ יטורכו לזכר ע"י עדים שבעלה של זו נתנו לו, וגם אם ניחוש לכך די לנו לתקן שכה"ג יטורכו לזכר גם שנכתב לשמה אחרי שבלאו הכי צריך כאן צירור יתר מכלל הגיטין, אצל אין סברא לתקן בכל הגיטין בפני נכתב משום חשש זה, שוב העירוני לפרש דכונת התו' דדעת רש"י דלעולם חיישינן שמא יש שני יוסף בן שמעון אף שלא הוצקו, אצל אין כונת

בחתמתן שהיא חלק מן הגט, [צ"ל יפה העיר בני מאיר נ"י דחששות אלו אין הצפני נחתם מספיק לצטל], מיהו למאי דאוקמינן מתני' כר"א ומודה ר"א צמזויף מתוכו, על כרחך שאין הכונה בחשש זה שהרי אמנם אין חתימתן חלק מן הגט ואין שייך לחייבן צמחשבה זו כיון שאין צריך לחתימתן כלל, לדעת תו' דלר"א אין כלל ענין בעידי חתימה, [אצל לדעת הרי"ף דר"א אף עדי מסירה כרמי ס"ל ניחא דשפיר בעינן שלעולם כשחותמים תהא חתימתן חלק מן הגט, וצריך שיכוונו כן בשעת חתימתם], גם משכחת לה באמר כתוב גט לכשאקדשנה אגרשנה דפסול נמי משום לשמה, ואולי החס גרע ואף בשאר שטרות פסול כהאי גוונא דבשעה שחתמו על השטר אינו בעל דבר בזה כלל, עוד משכחת לה באומר אמרו דכשר בשאר שטרות ולא מיפסל אלא משום לשמה וכמש"כ הרמב"ן שלהי התקבל, וכבר כתב זה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק י"ד, ועי"ש. (ס"א סק"ה). — א"ה, ועי' עוד מש"כ בקושית הגרע"א להלן ד' א' סק"א, ולקמן פ"ו ז'.

תוד"ה דאחיהו כי תרי ומפרש ריב"א דאחיהו כי תרי ואמרי שהבעל שלחם, לכאורה אין שום סברא לומר דלא יהא כגי בשנים המעידים שהבעל עשאו שלוחים לגרש, שהרי ודאי אינו יכול להכחישם, וגם אינו חשוד להכשילה דהא בעל שהביא גיטו נשאת על ידו בלא כלום, וכן ע"י שליח בארץ ישראל, וגם ברש"י לא נזכר שמכירין החתימות, וגם בגמ' לא נזכר מזה, ונמצא באורך בסימן א' ס"ק י"ב, ועי"ש בס"ק י"ג בדברי התורת גיטין.

בא"ד ולהאי לא חיישינן שמא החתים צמוד כו', עי' מש"כ בסימן א' ס"ק י"ג.

בדברי הרא"ש סימן ז' בנאמנות השליח לומר שהוא שלוחו, נמצא בסימן א' סק"ה, ובסימן ט' ס"ק כ"א ועי"ש בס"ק כ"ג.

תוד"ה עד (הא') משום דבדיו כו', עי' מש"כ בזה ביצמות קי"ז ז'.

בא"ד וספרה לה לעצמה, עי' מש"כ בזה בכתובות כ"ב א'.

ג' א' דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בבית דין,

רש"י דתיקנו בלא הוחזקו אטו הוחזקו, ולכך הקשו שחם אנו חוששין לשני יוסף בן שמעון אין מועיל מה שהשליח אומר בפ"ג, ולפי זה אפשר לפרש דעת רש"י כמש"כ דכונתו דתיקנו לעולם אטו בהוחזקו ונתיישבה קושיית תו' לר"א, וכן לר"מ נמי דעת רש"י שא"צ מוכח מתוכו, ומש"כ שעדי מסירה צריך שידעו שבעלה נתנו לאו למימר דבלאו הכי אינם רשאים להיות עדי מסירה, אלא ר"ל העדים שמחזיקין אותה לגרושה צריכים לדעת שאמנם בעלה שלחו ובלאו הכי אינם מחזיקים אותה כגרושה, אבל שפיר יכולים לראות מסירת הגט ולזרז אח"כ שהיה שליח, ונתיישב מה שדקדק בבאן הגרע"א ז"ל, ותחלת דבריו ז"ל לא נחפרשו שהרי כונת התו' אמנם כמשה"ק ז"ל דלצורך שהעדים יעידו שבעלה של זו הוא ששלח את הגט. (ס"ה סק"ח ממה"ד).

תוד"ה חד יש לפרש כו', נראה דהתו' פירשו דכד אמרינן ורבנן הוא דאלוהי והכא משום עיגונא אקילו זה רבנן, ודאי ר"ל דתיקנו דסגי בעד אחד לבטל ערעורו של בעל, דהא כל הנידון לענין ערעור הבעל דבלא ערעורו חו"ל כארץ ישראל ולא חיישינן למוזיק, וא"כ קשיא מאי קאמרינן תו' חד אחי בעל מערער ופסיל ליה ע"כ שאין כאן אלא לעו בעלמא דהעולם יאמינו יותר לבעל מאשר לע"א, וכ"ז היה פשוט בפיהם ולא פירשוהו כלל, והשתא דנו אם אמנם ס"ד דפסלינן ממש מחמת הלעו או דר"ל רק שיהיה לעו אבל לא פסלו הגט בשביל כך, והנה דצריהם לרצא, והיינו שנסתייעו מהא דלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, וכ"כ במהר"ם, מיהו עיקר דצריהם אף לרצה, בלא הך ראיה דלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, [ועי' מש"כ לעיל ב' א'], א"נ אם אין עדותו מועלת לענין לשמה אינה מועלת גם לענין ערעור הבעל, ולמאי דמסיק דמועלת לענין לשמה מועלת נמי לענין ערעור הבעל וכמו שצדדנו לעיל שם, וא"כ אף לרצה יש להסתייע מדלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין.

ובמהרש"א ומהר"ם שיף משמע דמפרשי דכל דברי התו' לרצה דלדידיה עיקר חששא דלשמה אינו אלא לעו ובה דנו אי פסלינן ליה, ואם יש עליו עוררין פירש במהר"ם ש"י דהיינו לומר שלא נכתב לשמה ויתקיים בחותמו

היינו שישאלו לעדים אם נכתב לשמה, וזה דחוק הרבה, ועוד דאם איחא דלרצא פסיל ליה ממש א"כ גם לרצא תיקשי אמאי לא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, אלא ודאי כונת תו' גם לרצא וכמשנ"ת, ולמאי דמסקו דליכא אלא לעו ל"ק מאי מהני בפ"ג, דודאי מהני, דאי לא אמר היה פסול ועכשיו כשר, ורק לס"ד דגם עכשיו פסול הקשו מאי מהני בפ"ג דמ"ל אם פסול מן הדין או דמשום לעו פסלינן. (ס"ה סק"י).

בא"ד ולמאי דס"ד הא דקתני כו', עי' מש"כ לעיל ב' א'.

תוד"ה אחי אמאי פסיל בריש פ"ג בפ"ג חזיו אחרון טפי מחזיו ראשון כו', א"ה, בטעמא דלרצה ניחא עי' מש"כ בס"א סק"ט ז"ל. בא"ד וי"ל דבחזיו ראשון כו', נראה דלרצה סגי בשיטה ראשונה אף שאין זה שם האיש והאשה, שכיון שעיקר עדותו שהתחיל לכתוב לשמה שפיר יש כאן עדות גמורה וסגי בכך גם לטעמא דלא ליחי לאיחלופי, ודוקא לרצא שא"צ להעיד לשמה ועיקר עדותו שהיה נוכח בשעת כתיבה זוה בעינן שיהא בשעת כתיבת שם האיש והאשה שהוא עיקר הגט, ומינכר מילתא ולא אחי לאיחלופי, — [עיקר קושיתם אינה ממחנתין דפ"ג דשפיר היה אפשר לומר דלרצא מיפסיל אף בחזיו ראשון וסוגיא דלקמן רצה, אלא כונתם דהא דר"א דמוקמינן לה בפ"ג בחזיו ראשון מצי אחיא אף כרצא וה"ט דחזיו ראשון עדיף משום שיש בו שם האיש והאשה].

במצא דאף מהגמוניא להגמוניא בארץ ישראל איכא נפקותא בין רצה לרצא, דלרצה צריך להעיד שנכתב לשמה [משום איחלופי], ולרצא אין צריך וסגי בזה שהיה נוכח בשעת כתיבה, ולאידך גיסא נמי איכא נפקותא, כגון שמעיד שהתחיל לכתוב תחלת הגט לשמה, לרצה די בכך [דהכי מפרש מימרא דר"א ה' ב'], מה שאין כן לרצא בעינן שיהא בשעת כתיבת שם האיש והאשה והזמן. (ס"ה סק"ה, ועי' ש"ש בס"ק ט"ו).

תוד"ה הכא משמע ליה לרצה דידענו לא מהני ר"ל ואפשר לפרושי דטעמא משום איחלופי, אבל א"כ צפני נכתב ל"ל, והיינו דאמרינן דמה"ט רצה לא אמר כרצא, ולמאי דמפרש רצה משום לשמה היינו נמי טעמא דידענו לא מהני,

דחשיב כשטר, אבל בקידושין שאין הדבר מסור בידו וגם חב לאחריו אין שייך למיחשב כח"י כשטר. (ס"ח סק"א ממוה"ד וע"ש). — וע"ע מש"כ בזה בחו"ב קידושין ב' א', ט' א'.

שם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, בחו' פירשו טעם הפסול משום שאין בו זמן שהרי יכול לכתוב איזה זמן שירצה, ולפי זה בשטר קידושין דלא תיקנו בו זמן כדאמר יצמות ל"א ב' יהא כשר כח"י לכתחלה, וכתו' שם נסתפקו בזה, וברא"ש שם משמע דכשר, אבל רש"י פירש דפסלו כח"י אטו כתב סופר, ולפי זה גם בשטר קדושין פסול, ועי' בק"נ שם בשם הרשב"א כן, ולכאורה בשטר קדושין דשניהם גם מתחייבים, לא שייך כ"כ סברא דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי להכשיר כח"י, כיון שגם היא מתחייבת, ועי' מש"כ בחו"ב שם, ובאמת גם בשטר קדושין בעדים יש לשאול דלא דמי לשטרות וכמש"כ שם, אבל לר"מ דלא מלאנו ענין בשטר אלא בע"מ, הרי ע"כ דסגי בעדי חתימה לשטר קדושין דילפינן מויאלה והיתה, ותו איכא למילף נמי לכתב ידו.

שם יש בו זמן ואין בו אלא ע"א, למ"ד כתב ידו שנינו ק"ק אמאי לא שנאו ברישא בזהדי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, וליחיי או שיש עליו עד אחד, גם עיקר הדבר דאיטריך לאשמועינן דכתב בכתב ידו הוא גט פסול גם בדאיכא ע"א, וכמו שפרש"י לקמן פ"ו ב' ותו' כאן, ק"ק דלכאורה פשיטא הוא דמה סברא שע"א יועיל להכשיר לכתחלה, ושמא י"ל דהיה ראוי להחיר כח"י לכתחלה עכ"פ בנתיבא דזו שמהא רשאית להנשא, אלא משום דמיחלף בכתב סופר אסרוהו כמש"פ רש"י, ולזה יש מקום לומר דסגי בע"א לומר דלא מיחלף בכתב סופר, וא"נ מיחלף שמא גם לרב לא מיפסל כתב סופר ועד מדאורייתא, [אם כי פשטא משמע דלרב כתב סופר ועד פסול מדאורייתא, וכן בשו"ע סימן ק"ל ס"כ כתב דאינו גט].

למ"ד כתב סופר ועד ז"ע מה ראו חכמים להחשיב כתיבת הסופר כעד, הרי סתמא אין דעת הסופר והצעל לכן, וכתו' דהסופר נוהר שלא לזרוק לאשפה גט שכתבו להתלמד, ומ"מ אינו נוהר כ"כ עד שיהא כעד גמור, ולכאורה כה"ג ראוי לחשבו כספק עד, ויהא הולד ספק,

ולא משום איחלופי, דכיון דכבר תיקנו בפני נכתב משום לשמה תו לא אחי לאיחלופי, וזו כונתם בסמון בד"ה מאן, ולו"ד היה נראה דפלוגתא רבה ורבה בסברא היא כיון דידעתי אין מועיל אף שידענו מועיל ס"ל לרבה דתו ליכא למיחש לאיחלופי, ורבה ס"ל דאף כהאי גוונא איכא למיחש לאיחלופי, ולא דייקנן ממתניתין דריש פ"ב כלום. (ס"א סק"ה).

תוד"ה מאן וא"ת כו', נראה דגמ' ידע קושטא דמילתא דאף באותה מדינה במדינת הים א"נ אחיזהו בי תרי ז"ל בפני נכתב ובפני נחתם לרבה, וא"כ ע"כ דבעי כתיבה וחתימה לשמה, וכן לישגא בתרא דר"י לקמן ט"ו ב' מוקי למתניתין דרפ"ב בשנים שלוחים ואפילו הכי קחני דאי אמר חד בפ"נ וחד בפ"נ א"נ שנים בפנינו נכתב ואחד בפ"נ פסול, ומבואר דבעי כתיבה וחתימה לשמה, ואה"נ דממתניתין דידן הו"מ לדחויי הכי בפני נכתב משום לשמה ובפ"נ משום קיום אלא דקושטא קמפרש. (ס"א סק"י ט).

בא"ד לא אחי לאיחלופי, עי' מש"כ לעיל בדברי החו' ד"ה הכא.

ג' ב' דתנן שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר, לכאורה אם איחא דאם נשאת לא תנא דקדברי הכי אמוראי בגמ' לקמן פ"ו, היה ראוי למיתני אם נשאת לא תנא והוי ידעינן דכש"כ דהולד כשר, ולמ"ד דרק צ"ש לה בנים לא תנא, ניחא דנקט שהולד כשר והוא הגורם שלא תנא, אבל למ"ד דגם בלית לה בנים לא תנא קשה אמאי לא נקט רבותא טפי דלא תנא וכש"כ שהולד כשר, ושמא אחי לדיוקי דבפסולי אחריני דממעטינן ממנינא הרי גם הולד ממזר.

שם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, טעמא דכשר כח"י הוא משום דכי היכי דכשר בעדי חתימה אע"ג שלא ראו המסירה דמ"מ חשיבי עדים על המסירה בזמן שהגט בידה, וה"נ כתב ידו בזמן שהוא אגן סהדי שנמסר מידו לידה, והא דנחלקו הראשונים ז"ל ביצמות ל"א ובקידושין ס"ה אי כשר כח"י בקידושין נראה טעם הפוסלים משום דאין שייך למיחשב כח"י כשטר אלא בזמן שכל הדבר מסור בידו והוא הצעלים היחידי, דבזה יש ענין בכתב ידו כהודאת בעל דין ובה מחדשין

במלחמות רפ"צ דלמסקנא לכו"ע איכא טעמא
דאיחלופי והיינו טעמיה דר"מ. (פ"א ס"ק י"ט).
תוד"ה כתב, מתבאר בסימן ג' ס"ק ט"ו.

ד' א' היכא דאיכא עדים צעי דאר"א מודה
ר"א במוזייף מתוכו שהוא פסול, לדעת
הרי"ף דאף לר"א כשר צעידי חתימה לחוד, כתב
הרמב"ן דכשנא לגרש צעידי חתימה צריך חתימה
לשמה מן התורה, אלא דהכא כיון שמוסר בפני
עדים ס"ד דלא צריך שיחתמו לשמה, והיינו
דאמרין דחשיב מוזייף מתוכו דאיכא למיחש דילמא
אחי למיהב שלא צעידי מסירה ולכך כל שיש עדים
חתומים ולא חתמו לשמה פסול מדרבנן, ואפשר
דכשלא חתמו לשמה אין בחתימתם כח השטר
וחשיב כמפי כתבם, והרי זה כאילו כתבו בשטר
אחר בפנינו נתגרשה פז"פ דחשיב מפי כתבם,
וה"י כשלא חתמו לשמה כיון שאין חתימתם יכולה
להועיל צדין גט אין חתימתם מועילה כלל, [ולדעת
תו' דלר"א אין עדי חתימה כלום, הימא תקנה
מיוחדת להכשיר חתימת עדים בגט דליהוי צדין
שטר, אבל לדעת הרי"ף לא מאלנו תקנה כזו],
וממילא חתימתם פסולה כאילו חתמו קרובים או
פסולים דילמא אחי למיסמך עליהו, ומיהו חששא
דדילמא אחי למיהב בלא עדי מסירה עדיפא, שבה
נמצא שתותר אשת איש לעלמא. (פ"א ס"ק י"ט).

תוד"ה מודה וליכא למימר דאי שרינן כו' דא"כ
מטעם זה גם בשאר שטרות כו', א"ה,
עי' מש"כ להלן לדקדק מדברי התו' לענין לחתום
על השטר שלא מדעת המתחייב.

בא"ד מה תקלה יש בכך אם נסמך כו', דברי
התו' הם בגט שנכתב לשמה ונחתם שלא
לשמה ואליבא דר"א דעדי מסירה כרת, וזוה
הגט כשר לגרש צו מדאורייתא ושפיר יכול לשמש
כראיה, אבל גט שנכתב שלא לשמה למאן דמצריך
כתיבה לשמה מדאורייתא, אין עליו תורת גט, ולא
מאלנו גט שאינו ראוי לגרש צו מדאורייתא שיחשב
כשטר ראיה לגירושין, ונמצא שהבעל צערעורו שלא
נכתב לשמה הרי הוא מוציאו מתורת שטר לגמרי.
(מתוך מכתב).

בא"ד וי"ל דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו
כתיבה כו', ואע"ג שזו תקנה מיוחדת
להצריך חתימה לשמה אטו כתיבה לעיכובא, מ"מ

[ומרן זללה"ה בסימן ק"ג ס"ק כ"ה כתב לפרש
דבאמת נוהגין אלא שהחמירו מדרבנן, גם לא
אשתמיט שיהא קרוב פסול לכתוב את הגט מן
הדין, עי' סימן ק"ל ס"א בהגה"ה], ומיהו ע"כ
לא נחשב כתב סופר כעד אלא"כ קיימוהו וידעינן
דכשר היה, דאל"כ לעולם יש לחוש שהאשה תכתוב
בעצמה ותחתים עד אחד, או שהע"א יכתוב
ויתחום. — ויש להסתפק בשאר שטרות אם נמי
חשבינן לכתב סופר ועד כשני עדים, או דרק בגט
שצריך ציווי הבעל לכתוב חשבינן לסופר כעד,
ומיהו אי מתני' ר"מ ולדידיה מאלו באשפה כשר,
הרי גיטין ושאר שטרות שוין. — נראה דכתב
סופר לחוד בלא ע"א לא חשיב כע"א, ונפ"מ
בשאר שטרות, דכה"ג מחזקינן ליה כספרא דלא
מוצחק וכתבו להתלמד וזרקו לאשפה.

שם שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני
תיקון העולם, מבואר דגט או שטר צע"מ
משמש ככל תורת שטר, ואם אין העדים זוכרים
כלום אלא ששטר זה מכירים צו שנמסר בפניהם
חשיב כשטר ולא חשיב מפי כתבם, ומהני נמי שלא
יוכל הלוי לטעון פרעתי.

תוד"ה דתנן וחתימה לר"י כו', כונתם דלפי מש"כ
לעיל אי' דטעמיה דרבה דלא חייש
לאיחלופי היינו משום דידענו אין מועיל, וזוה
כו"ע מודו דאי אין מועיל ידענו תו ליכא למיחש
לאיחלופי, ורצא פליג משום דס"ל דאמנא מועיל
ידענו, וא"כ לר"מ דצעי רק חתימה לשמה ודאי
דאין מועיל ידענו דהא צריכים להעיד שהיה לשמה
לרבה, [אף למסקנא כדאמרין מאן האי חנא דצעי
חתימה לשמה, ופירשו תו' דמהא דידענו לא מהני,
שמעינן דצריך חתימה לשמה], וא"כ למה צריך
בפני נכתב, אבל באמת לא נתפרש למה הוצרכו
לפרש פלוגתא רבה ורצא בדיוקא דמתני' והלא
איכא לפרושי דרבה ורצא בסבא פליגי כיון
דידעתי אין מועיל ס"ל לרבה דתו ליכא למיחש
לאיחלופי ורצא סבר דאפילו הכי איכא למיחש
לאיחלופי, [וכבר כתבנו כן לעיל ג' א'], ואף אם
גם ידענו נמי אין מועיל נמי י"ל דאכתי איכא
למיחש לאיחלופי לרצא, ולרווחא דמילתא נקט כיון
דכי אמרי ידענו מהימני, וממילא למסקנא י"ל
דלרבה נמי איכא טעמא דאיחלופי אף שאין מועיל
ידענו, ולפיכך לר"מ צ"ל בפני נכתב, וכ"כ הרמב"ן

קרי ליה מזויף מתוכו, משום דאילו לא חתמו כלל היה כשר, וק"ק אמאי ר"מ לא גזר כתיבה אטו חתימה ואילו ר"א גזר חתימה אטו כתיבה, וכלכאורה בצבא איפכא איכא למימר דהא כתיבה איכא לעולם, וגם העדים אינם מיוחדים, וטפי איכא לחוש שלא ידעו שצריך לשמה, מצבתיבה שלעולם סתם ספרי דדייני מגמר גמירי], וגם בגמ' משמע דמהא דר' אבא דמזויף מתוכו פסול שמעינן דבעי חתימה לשמה, ואילו לפירוש תו' יש כאן חידוש מיוחד שחיקנו חכמים להצריך חתימה לשמה אטו כתיבה, ואמרינן שחיקנו כן לעיכובא וכדר' אבא. (ס"א ס"ק י"ט).

תוד"ה עד וא"ת ול"ל למינקט וחתימתו כו', יתבאר להלן סק"ג.

תוד"ה דקיי"ל ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לר"מ צעי עדים בשעת נחינת הגט כו', ק"ק לפי זה הא דאמר כ' ב' כ"ד ב' בע"מ ור"א היא ול"ל למימר צעדי מסירה והא ודאי לא מתכשרא כלל בלא ע"מ אף לר"מ ולא הו"ל למימר אלא ר"א היא, וכן ליגנא דר"א פ"ו א' אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה צפני עדים משמע דלר"מ א"צ ליתנו צפני עדים, דאל"ה הו"ל למימר כיון שנתנו צפני עדים, וכן לקמן ה' ב' צעי למימר דמ"ד צפני שנים קסבר משום לשמה, ולפי זה השליח מן השנים, ומשמע דמשום צפ"נ הוא דבעי צפני שנים הא לא"ה לא, ומיהו ע"כ לומר דעדיפא מינה פריך, או די"ל דקמ"ל דסגי בשנים דהא אית לן לפרושי אליבא דר"א דקיי"ל כוותי', ולדידיה לדעת תו' ודאי צעי ע"מ], והנה הרי"ף ודעימיה דס"ל דלר"א נמי סגי צעדי חתימה לחוד ודאי חולקין על ר"ת בזה. (ס"ח ס"ק כ"ה).

ברין חתימה שלא לשמה בשטרות

א) כתב המ"מ פכ"ג ממלוה ולוה ה"ה דהא דתנן ב"ב קס"ז ב' דאין כותבין שטר למלוה עד שיהא לוה עמו, אע"ג דהוא פשיטא, דכך פירושה שאם בא מלוה לעדים ויאמר להם אני מלוה לפלוני מנה כתבו השטר ויהיה צידכם ואם יבא לוה היום ויאמר לכם כי כן הוא האמת תקנו ממנו ותתנוהו לי ואם אין תקרעוהו אעפ"כ אין כותבין לפי שצעת כתיבה הוא שקר ויש לחוש אולי מערים הוא עכ"ל, משמע מדבריו ז"ל דאם עשו כן תורת שטר עליו ואע"פ שחתמו שלא

מדעת המתחייב, כיון שחתמוהו על מנת ליתנו ללוה, והדברים מחודשים דבפשוטו השטר נעשה ע"י חתימת העדים מדעת המתחייב, וזו היא עיקר עדותם שהמתחייב צוה להם לחתום, והרי ס"ל לאצ"י ב"מ י"ג א' דעדיו בחתומיו זכין לו שישתעבדו נכסיו משעת חתימתם, ואם יכולים לחתום שלא מדעת הלוה כיצד יתחייב הלוה על ידי חתימתם, ובמסירתם השטר החתום ללוה, לא מסתבר שיכול לחול עי"ז חיוב על נכסי הלוה, ובגמ' המ"מ סימן ל"ט ס"ק י"ג כתב אמנם דאין דברי המ"מ אליבא דאצ"י, אבל הדבר קשה דאם העדים רשאים לחתום שלא מדעת הלוה, א"כ לעולם יהא הדבר ספק שמא חתמו שלא מדעתו ואין זכו למלוה בחתימתם, ואם לאצ"י אסור להם לחתום שלא מדעת הלוה, מנלן דאיכא מאן דפליג עליה בזה, הרי הנידון צעיקר יצירת השטר, ודוחק לומר דמכיון דאסור להם לחתום מכח פירושא דהמ"מ במתניתין דהיינו שמא יערים המלוה עליהם, הלכך בחזקת שלא עשו כן, דאין זה אלא ענין זהירות, וברמב"ן תירץ מתני' דאמי לאשמועינן דאין להם לחתום אפי' קנו מיד הלוה אם לא קנו צפני המלוה עי"ש, ולפ"ז אין ראיה ממתני' דאסורין לכתוב ולהשהות צידם ע"מ למסרו ללוה, וכבר נתקשה בחומים שם ס"ק כ"ב בדברי המ"מ שהוצאו בשו"ע שם, דבלא דעת המתחייב לאו שטר הוא כלל.

וברמב"ן ריש גיטין כתב דעד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמוהו הוא דין בכל השטרות, ומבואר דבזה גיטין ושטרות שוין וכשם דבגט ודאי אין יכולים לכתוב בלי ציווי הבעל אפי' על מנת למוסרו לו, ה"ה בכל השטרות, וכן צריטב"א שם כתב דאין שום שטר אלא בצוואת מקנה, עי"ש, וכן הגרע"א ז"ל ריש גיטין נתקשה היכי משכח"ל שלא לשמה בגט שהוא כשר בכל השטרות ונדחק לפרש אם צריך לומר בפה לשמה, או בשתי נשים ושמותיהן שוות, ומבואר דפשוט ליה שא"א לחתום בכל השטרות בלא ציווי הבעל, דאל"כ אין התחלה לקושיה, דהא שפיר משכח"ל כשכתבו מעצמם ע"מ למסור למתחייב דכשר בכל השטרות ובגט פסול דבלא ציווי הבעל לא חשיב לשמה, וכ"כ מרן זללה"ה בפשיטות בזה"ע סימן ז"ב ס"ק י"ז דבכתבו וחתמו עדים שלא מדעת

הרמב"ן, וקצת משמע כן בלשונו ז"ל שכתב הא קמ"ל דאפילו מכתב ומחתם אדעתא דלקנני ליה עדים גבייהו עד דיהיב להו הלוא רשותא למיתבזה למלוה, משמע דאין צריך אלא רשות ליתנו למלוה, אבל חיוב הלוא כבר נשלם בקנין שעשו.

ואולי אפשר לפרש דמ"כ המ"מ לפי שצעת כתיבה הוא שקר, דאין ר"ל מיחוי כשיקרא, דהא קי"ל דלמיחוי כשיקרא לא חיישין וכמו שכתב הש"ך שם ס"ק ל"ח, וגם דמה שעדיין לא ליה לא חשיב שקר, דהא לעולם כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, ועדיין חוכן השטר שקר, ורק במסירתו נעשה תוכנו אמת, אלא דר"ל שהוא שקר לפי שחתימתן מעידה על דעת המסחייב וזה שקר, ונמצא דגם דעת המ"מ דלעולם חתימתן מעידה על דעת המסחייב, ולא רק המסירה, ולפ"ז אולי כונתו לפי שהוא שקר בצעת כתיבתו הלכך הוא פסול, ועוד שיש גם לחוש שמא מערים הוא ויצא לידי תקלה, ואפשר גם דבשטר שאין בו אחריות שמא יכול הלוא להסכים לתת להם את השטר אף שאינו כשר מדין שטר, דמ"מ ישמש כראיה לענין בני חורין, עי' סימן ל"ט ס"ג בהגה"ה מיהו י"א כו', וקמ"ל דאין להם לחתום אפי' ע"מ למסרו ללוה שימשמש כשטר לבני"ת, כיון שצעת כתיבה הוא שקר, ועוד שמא מערים.

ולפי מה שפירש המ"מ דאין כותבין למלוה עד שיהא ליה עמו, דאין כותבין ע"פ דבורו של המלוה, יתכן לפרש דגם כשהמלוה אומר להם בשליחות הלוא שיכתבו דנמי אינם רשאים, אע"ג דע"א בעלמא שאמר להם בשליחות הלוא יתכן שרשאים לכתוב על פיו, ולא למסור, עי' בהשגות הראב"ד על הרי"ף ספ"ו דגיטין, מ"מ ע"פ המלוה אף אינם רשאים לכתוב דשמא משקר ומערים הוא, וצ"ע דא"א גיטין כ"ט א' כתב דלא מכשרין אומר אמרו אלא בשנים, ואפשר דרק בכתבו ותנו קאמר, אבל כתבו לחוד שמא סגי בע"א, א"נ גט שאני, וז"ע.

מסקנא דמילתא לכו"ע אסור לעדים לחתום שלא מדעת המסחייב אפילו על דעת למסור את השטר למסחייב, ואם עשו כן, רהיטת הדברים דחספא בעלמא הוא, וגם צקצקא כיז יתכן לשמש כעדות חתימה על דברים שלא היו כלל, רק

הלוא ומסרו לו את השטר ולוה צו שהשטר פסול ואין כאן עדות בשטר, וכ"כ שם בסימן פ"ד סק"ט בדעת הרמב"ן, וע"ע בסימן ק"ג ס"ק כ"ד.

ובתו' ד' א' כתבו דאם הקדימו העדים לחתום ואח"כ כתבו את הגט מעל חתימתם דלאו שטר הוא בכל השטרות, וכן נתקשו שם היכי משכח"ל שמהא כתיבתו בתלוש וחתימתו במחוצר, ומבואר דאף שבתחלה חתם על דעת להשלים אח"כ את חוכן השטר ולמסרו ללוה אפילו הכי פסול, ואם אין צריך דעת המסחייב וכל השטר נעשה שטר במסירתו ללוה מה בכך שנכתב שלא כסדרן, ומיהו י"ל דאף אם נכשיר חתימה שלא מדעת הלוא, היינו כשכותבין עבורו שלא בציווי וכעין זכין, והלכך צריך שמהא חתימתן מעידה על חוכן השטר, אבל אם כתבו להתלמד או לשם אחר כו"ע מודו שלא תועיל מסירתן ללוה, וה"נ אם הקדימו לחתום עד שלא נכתב השטר, והא דאמר לקמן כ"ג א' אימא שנחתם שלא לשם אשה, והיינו שחתמו להתלמד וכדקנני סיפא וכמ"כ שם בתו', ע"כ צ"ל דלפ"ז מני חנא נמי גוונא שהוא פסול בכל השטרות, וזה גם לדעת המ"מ, דחתימה להתלמד לא יתכן שתשמש כשטר.

עוד יש לשאול דכיצד משכח"ל ששני עדים יחתמו שלא מדעת הלוא ע"מ למסרו ללוה ושיהיו רשאים לעשות כן, הרי לא יתכן למעשה ששניהם יאחזו בשטר ביחד עד שיצא הלוא, וכל שהקדים אחד לחתום שוב אינו רשאי למסרו לחבירו, שהרי מסר לו שטר שקר, ואם ירצה יחתום צו גם הוא וימסרנו למלוה, וראיתי ברמ"ה צ"ב שם שכתב אמנם כן דלא יתכן לפרש שלא יחתמו בלא דעת הלוא ע"מ למסרו לו, דא"כ כשחתם אחד ומסרו לחבירו כמאן דמסרו למלוה דמי, אלא יש לפרש דעל ע"א קאי שאחד לא יחתום על מנת למסרו ללוה, ומשמע שם נמי דרק משום דלא ליחי לידי תקלה אסור למיעבד כן, אבל תורת שטר עליו, ומיהו התם לא הזכיר שהמלוה אמר להם להכין את השטר, כמ"ש המ"מ, ויתכן לפרש דאיירי דקנו מיניה דלוה, כמו שהזכיר ז"ל שם מעיקרא דאין כותבין אלא בשטרי אקנייתא, ואפילו הכי אין להם לכתוב עד שיהא הלוא עמהם ויצוה להם למסרו למלוה, או שהלוא יטלנו מהם, [דקנו מידו שלא בפני המלוה לא אמרינן דלכתיבה עומד וכמ"ש

ובעת ראיתי בחדושים מכת"י ע"ש הריטב"א הנדמ"ח בדף כ"ט א' שכתב וז"ל כתב הרב ר' יונה ז"ל הא דאמר שמואל מתנה הרי כגט נראה לי דלענין חתימה דוקא קאמר דלא קני בשטרא אלא"כ נחתם במנות הנותן שאם חתמו מאליהן לא קרינא ביה והעד עדים אבל בכתיבה לא איכפת לן דהא אפי' כגט לא חיישין בכתיבה לר"מ דאפי' מנאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר ובמתנה ודאי לא בעי לשמה מיהו חתימה במנות המקנה בעינן ויש מפרש דלשמואל נמי אם אמרו לאחרים וכתבו וחתמו ונתנו השטר ליד הנותן ונתנו ליד המקבל מתנה כשר עכ"ל, הנה אף כשמסרו השטר לאחר חתימתן ליד המתחייב נמי לא הכשיר אלא משום שכתבו במנות הנותן ע"י השלוחם, וכן בתחלת דבריו דבעי דוקא שיהא נחתם במנות הנותן.

ובהשגות הראב"ד על הרי"ף בסוף התקבל נמי מבואר דאפשר דהמכשירין אומר אמרו במתנה היינו שיכתבו וחתמו וימסרו לבעלים והוא יתן, ומבואר דלהפוסלים אומר אמרו במתנה ג"ו פסול אף שמוסרים את השטר לבעלים, הרי מבואר דאין לעדים לחתום בלי ציווי המתחייב, אפי' ע"מ למסרו למתחייב.

ד) יעויין ברמב"ן גיטין כ"ט א' מש"כ בטעמא דמילתא דמותר לעדים לעשות גט ושטר על פי עדות אחרים על ציווי הבעל ואמאי לא חשיב כעד מפי עד, [ועי' בזה במו' ס"ז א'], ונראה כונתו ז"ל דאם יבאו שנים ויאמרו לשנים אחרים ראובן הוא שתקחו פרתו וחתמו לשמעון, דלא יהיו רשאים לעשות כן על פיהם, עד שיעידו ב"ד ותתקבל עדותם, ויעשו על פי ב"ד, אבל כשאומרים להם ראובן הוא שתעשו שטר בשמו שנותן שדהו לשמעון, רשאים לעשות על פיהם, משני טעמים, האחד כי ציד המצווים לעשות כן בעצמם, וכל שצידו אדם נאמן, [ודוקא שנים וכמ"ש הראב"ד א] וכמו שליח להולכה שהגט צידו שיכול למנות שליח במקומו, והטעם השני שאינם עושים מעשה רק שנותנים אפשרות לאשה לזאת מתחת יד בעלה, או למקבל המתנה לקבל המתנה, והם עצמם כשיתנו את הגט לאשה יאמרו לה שאינם יודעים בעצמם שהבעל הוא לגרשה, רק ע"י העדים האחרים, ואם יהיה ערעור בדבר עליה

שצמקרה אירע אח"כ שלום, ולא שייך שחתימה תשמש כעדות שלא ימסרוה אלא למתחייב, שאין החתימה עדות על העמיד, ורק מדעת המתחייב נחתם דין שטר שמעידין בחתימתם על החתימות המתחייב כשיגיע השטר למלוה, [וכן בהגהות אמרי ברוך השיג על הנה"מ בסל"ט ס"ק י"ג], ואף שנפגשו בדחיקת לשון המ"מ ע"כ איהו דחיק ומוקי אנפשיה, וכמ"ש ג"כ התומים וכן נראה דעת הגרע"א ז"ל ומרן ז"ל, ועי' לקמן סוסק"ג שכן מבואר בראב"ד, ועי' בתשובות הרשב"א אלף ר"ט שכתב ג"כ שאין עדות שצטר עדות אלא"כ המוכר צוה להם לכתוב ולחתום.

ז) כתובות פ"ה א' אמרה להו כתבו לי זכוותא כו', א"ה, מש"כ בזה נדפס לקמן כ"ו ב'.

ג) כתב הריטב"א בריש גיטין וז"ל ולפי פי' זה שכתב חתימה שלא לשמה בספרי דלא גמירי היינו ג"כ שפעמים הסופרים כותבים טופס הגט ומניחין שם עירו ושם עירה וחותמים אותו כדי שיהא מוזמן להם ויכולים העדים לעשות כן דבכה"ג ליכא שקרא ונמנא חתימה זו [שלא לשמה] עכ"ל, והנה אופן זה היינו שחתמו ואח"כ כתבו את הגט, ולכו"ע אין זו חתימה כלל, ואסורין לעשות כן שהרי יכולה האשה למלאות השמות ותאמר שנתגרשה, וכן בכל השטרות אסור לעשות כן שיכולים למלאות למעלה מחתימתו כל מאי דבעי, ולא חשיב שטר כלל כה"ג כמ"ש תו' ד' א', וכן הרשב"א, ואין זה צריך לפנינו, והריטב"א עצמו לקמן כ"א ב' נדחק היכי משכח"ל שיהא כתיבתו בתלוש וחתימתו במחובר, והיינו משום דפשיטא שאם הקדים חתימתו לכתיבתו דלאו שטר הוא כלל, אלא יש לפרש דמש"כ שיכולים העדים לעשות כן דכה"ג ליכא שקרא, ר"ל שיכולים לטעות ולעשות כן כיון שצעת חתימתם אין כאן שקר, ואפשר דהעיקר על הסופרים קאי שגם לאחר חתימתם נשאר הגט בידם, אבל ודאי כל כה"ג פסול בכל השטרות, ואם הוציאו הגט מתחת ידם הרי"ז כאילו העידו עדות שקר, שהרי יכולים למלאות מעל חתימתם כל מאי דבעי, ואפשר דכל שעשו כן דנפסלין לכל עדות שצחורה, כאילו חתמו שקר.

כונתם דהא רבה לא ס"ל דתיקון צפ"ג משום איחלופי, דהא ס"ל דידענו לא מהני וליכא טעמא דאיחלופי וכמש"כ לעיל ג' א' ד"ה הכא, ואמנם היו יכולים לתוך דבארץ ישראל כיון דידענו מועיל תיקנו צפני נכתב משום איחלופי דהא למסקנא דרבה טעמא דאין מועיל ידענו משום לשמה הוא, ושפיר אית לן למימר דעדיף לתקוני צפני נכתב משום איחלופי מלתקוני דלא ליהני ידענו משום איחלופי, אלא דלפי זה היה משמע דצו"ל אמנם טעמא דצפני נכתב רק משום לשמה ולא משום איחלופי כיון דידענו לא מהני, והאמת דאף צו"ל תיקנו נמי צפני נכתב גם משום איחלופי לרבה, וכמו שהוכיחו כן לקמן ט"ז ב', לפיכך פירשו קושטא דמילתא דלמסקנא אף לרבה תיקנו צפני נכתב גם משום איחלופי. (ס"א סק"ה).

ד' א' א"ה יכול נמי, אפשר לפרש דה"ק א"ה לאחר שלמדו מודה רבה דליכא טעמא דלשמה, ואה"נ דהו"מ למימר, אה"נ, אלא דלא משמע כן, והיינו דקפריך, ומסיק גזירה שמה יחזור דבר לקולו, וזו כונת ר"י שצחו', וצרימ"ן במלחמות רפ"צ פירש דה"ק צשלמא לרבה מתניתין חומרא אחי לאשמועינן דצו"ל חסורה להנשא עד שיתקיים וקמ"ל דאף צאינו יכול כן, אבל לרבה קולא אשמועינן דסגי בקיום חותמיו לאחר שלמדו, וא"כ טפי הו"ל לאשמועינן ביכול, וזה פירוש ר"ת שצחו', ומיהו הו"מ לשנויי דהא פשיטא דלאחר שלמדו ליכא משום לשמה ואין זה כלל מכונת המשנה להשמיענו, ועיקר חידושא דצעי קיום ושפיר אשמועינן צאינו יכול, מיהו לא ס"ל כן לגמ' שיהא כ"כ פשוט דלא גזרינן שמה יחזור לקולו, ולפיכך מפרשין דאמנם יכול לא סגי בקיום, א"נ ס"ל לגמ' דקושטא הוא דגזרינן שמה יחזור דבר לקולו, ומפרשי כן למתניתין, ואמנם ממתניתין אין הכרע לזה. (ס"א סק"ו).

שם והא אשה דלא שכיחא כו', יש לפרש דה"נ קאמר וכי אינה צריכה להעיד אלא משום קיום ולא משום לשמה, דפשטא משמע דכולהו צפ"ג דקמני מתניתין חד דינא להו, ואה"נ דהו"מ לשנויי דאמנם אינה צריכה לומר אלא משום קיום, אלא דקושטא קמשני דאף משום לשמה צריכה שלא תחלוק בשליחות, וגמ' קמפרש לה בלשון קושיא ופירוקא, ואפשר עוד לומר דס"ל לגמ' דכל שהוא

לברר את נאמנותם, וכן יאמרו למקבל השטר מתנה, וכיון שאינם אלא גורמים לאפשרות הזו, אע"פ שחתימתם כעדות שנחקרה צ"ד שעשו כן ע"פ דעת המתחייב, מ"מ שפיר ראויים לעשות כן על פי העדים האחרים גם בלא קבלת עדותם צ"ד, כיון שהם משמשים כשלושים והדבר צידם, ע"י להלן בדברי החו', וע"י בספר מרן זללה"ה סימן פ"ד סק"ז וסק"ט, וז"ע.

והראב"ד בהשגות על הרי"ף סופ"ו דגיטין נמי נתקשה היאך כותבים ע"י אומר אמרו והא הו"ל עד מפי עד, וכתב וז"ל אלא מדלא קפדינן בכל הני ש"מ דאין עד מפי עד פסול אלא בעדות על פה שהעדו מתקיים ונגמר על פיהן, אבל עדות בשטר שאין עדות נגמר אלא במסירת השטר לא קפדינן בה שהרי הצעלים מוסרים אותה או השלושים במאותו ועל זה הדרך יתכן להיות בגט וצמתנה שאם יאמרו לאחרים דייכתו ויחתמו מ"מ הם שננטו מפי הצעל יתנו אותו או הצעל עצמו עכ"ל, הנה הוסיף על מש"כ הרמב"ן, דאינם ראויים אלא לעשות גט או שטר ולמוסרו לבעל או לנותן או לשלושים שננטו על פיהם, אבל אינם ראויים למסור הגט לאשה או השטר למקבל המתנה, ונמצא שהם אינם אלא גורמים לשלושים שתהא האפשרות צידם לעשות מה שאומרים שננטו מפי המתחייב, ויבלאו הכי צידם לגרשה שהרי שנים הם], אבל קשה דהא גם בכתבו ותנו שרינן אומר אמרו, ואז אין השלושים ראויים לתת את הגט, אלא אלו שהם מצויים להם, ושמה בכה"ג ינטרכו המצויים להעיד צפני צ"ד על ציווי המתחייב, וז"ע.

ובתור' ס"ז א' כתבו דלא דמי לעד מפי עד שהראשונים אינם עדים אלא שלוחי הצעל שמצוה לאלו לעשות לה גט, נראה כונתם דעדות כו שהם שלוחים א"צ צפני צ"ד, שאין זו הגדת עדות אלא מעין גילוי מילתא ושפיר דמי גם חוץ לצ"ד, ומה גם שהדבר צידם.

ד' ב' תוד"ה רבה כיון דידענו לא מהני, וכו"כ לקמן ה' א' ד"ה א"ה יכול], אין כונתם דידענו בארץ ישראל לא מהני, דודאי אין צוה נידון כלל, וצדדיא חנן במתניתין ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, וכן מתניתין דפקח ונתחרש, אלא

ונראה דהוא עצמו שהביא גיטו ועשה כאן שליח להולכה אף אם צריך עדים בשעת עשיית השליח, מ"מ לא חשיב מחמת זה עדים מצויין לקיימו, כבאותה מדינה במדינת הים, וצריך השליח לומר בפני נכתב ופני נחתם, חדא דעדים על השליחות לא חשיב כעדים מצויין לקיימו, [דכתב הוא דבר שאפשר לעמוד עליו בהרבה עדים ובת"י היוצא ממקום אחר, משא"כ עדי השליחות שצריך שהם יהיו מזומנים לעולם כשיצא הצעל ויערער, (ודוקא בשנים שלוחים שמסירתם את הגט חשיב כהעדאה בב"ד שהם שלוחים בזה חשיב כנתקיים, אבל בזה שיש בשוק עדים על השליחות אין בזה כלום)], ועוד דאף בעדי קיום כה"ג לא חשיב עדים מצויין לקיימו כי מה בכך שזודמנו כאן ב' אנשים המכירים החתימות סו"ס כיון שלא העידו אחת איכא למיחש דילמא אחי צעל ומערער והם לא יהיו בבא, וכמ"כ תו' ב' ב' ד"ה דאחיוהו, ועי' רש"י ט"ו ריש ע"ב, ועוד דכל ששליח מביא גט שאין עדים מצויין לקיימו יש לנו לחייבו לומר בפני נכתב ופני נחתם שלא תחלוק בשליחות, ולא חשיב ענין מיוחד בזה שהצעל נמצא כאן בשעה שעשאו לשליח, וכש"כ לדעת הר"ן די"ל דטעמא דצעל משום דכל שמגרשה בעצמו תו לא אחי לערער, דהכא דאיכא למיחש דלמא אחי לערער ודאי צריך השליח לומר בפ"נ.

ועיין רמב"ם פ"ג מהלכות גירושין ה"ת, ונראה דמפרש דעיקר חידושא דהך ברייתא היינו שאינו חשוד לקלקלה, וקמ"ל דאף בחו"ל שאין עדים מצויין לקיימו נמי אינו חשוד לקלקלה, וממילא תו א"צ לומר בפני נכתב ופני נחתם שהרי נתינתו כאמירה וזה אין צורך להשמיענו, ושאל"כ לתת בפני עדים נמי נלמד מסתימת הדברים שלא מצאנו תקנה להצריך עדים בשעת גירושין אם אין השליח צ"ל בפני נכתב ופני נחתם, ולפיכך לא הזכיר הרמב"ם אלא שאינו חשוד לקלקלה ולא חילק בין ארץ ישראל לחו"ל, וזהו שכתב צעל שהביא גיטו ואמר תנו נותנים, היינו שאין לנו חוששים שמא הגט מזויף ומכוין לקלקלה, ובדיני בפ"נ לא הזכיר כלל דין צעל שהביא גיטו, וממילא מתפרש שא"צ לומר, שאחרי שאינו חשוד לקלקלה הרי נתינתו כאמירה בפ"נ דמילא, ושרשאי

נותנו לה אף שהתנה שמהא שליח להולכה וכדמפרש לה בשלהי פ"ג, מ"מ תו ליכא למיחש שמא יצוא ויערער דכל שנותנה מידו לידה ליכא למיחש לערער, דודאי גמר בדעתו ולא יצוא עוד לערער, [וכמ"ש הר"ן הוצא בסימן א' סק"ט לענין כשמתגרשת מיד בנתינתו], אלא דלרצא ניחא משום שלא תחלוק בשליחות, אבל לרצא דס"ל דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו חכמים, א"כ הכא נמי לא שכיחא, ומשני דמודה רבה שלא תחלוק בשליחות, וראשון עיקר. (פ"א סק"ט).

שם א"ה צעל נמי, משמע דר"ל דאי לא גזרו באשה משום דלא שכיחא הוי ניחא ליה דלא גזרו בצעל דצעל נמי לא שכיחא כותב בחו"ל ומוליך לארץ ישראל, והוי מפרש לה לאחר שלמדו, ומיהו למאי דמסיק דכיון דמינקט נקיט ליה בידיה לא אחי לערער, נראה דאף קודם שלמדו כן, וכן מצואר בחו"ל ב' ב' ד"ה לפי, ועי' ב"ש סימן קמ"ב ס"ק כ"ז, וברשב"א כאן. (פ"א סק"ט).

שם הוא עצמו שהביא גיטו כו', לרצא קמ"ל תלמא, חדא דאין חוששין משום לשמה, ועוד דאינו חשוד לקלקלה אף במביא ממדינת הים שאין עדים מצויין לקיימו, ועוד דרשאי ליתנו לה בינו לבין עצמו, [דודאי ליטנא דברייתא מוכח דאין כאן כלל משום תקנת בפ"נ והרי זה כמביא בארץ ישראל], ולמש"כ הר"ן הוצא בסימן א' סק"ט ניחא דהכא לא חיישינן לערער הצעל כיון שהוא מגרש מיד בנתינתו, אבל לדעת הראב"ד דלעולם חיישינן לערעורו לכאורה היה לן להצריך שיתן בפני שנים כדי שיהיו כאן עדים מצויין, וכדאמר לקמן ב' לימא מ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאות לשמה, ר"ל וצריך ליתן בפני עדים כדי שיהיו כאן מצויים עדים להעיד שאמר השליח בפ"נ, וא"כ ה"נ צעל עצמו, וי"ל דלא תיקנו אלא בשליח שהוא צריך להעיד בפני נכתב ופני נחתם, אבל בצעל שאין כאן אמירת בפ"נ לא עשו תקנה מיוחדת שיצטרך לגרש בפני עדים, ואמנם כשצאת להנשא צריכה לזכר בעדים שקיבלה הגט מיד הצעל, או שיתקיים בחותמיו, ואמנם מה"ט ראוי שיהיו עדים בשעת גירושין, אבל אין כאן אלא ענה טובה ולא תקנה על מעשה הגירושין שלא יהיו אלא בפני עדים, ורשאי לכתחלה לגרשה בינו לבין עצמו.

דמויף מהדרינן אכל משום לשמה ליכא צבעל
לאחר שלמדו, ומפרש דאמנא אין ערעורו מועיל,
ולישנא דגמ' לאו דוקא. (ס"א).

שם א"ה חד נמי, הכא לכו"ע נראה דמתפרש
כמו לפירוש ר"י הנ"ל, דהיינו דלא מסתבר
ליה דלאחר שלמדו יודה רבא דא"צ לומר משום
לשמה כלל. — והנה לרבא עיקר הצעיה היא אי
כדרכה אי כדרכא, ולרבה עיקר הצעיה אי גרינן
לאחר שלמדו צבי תרי שמא יחזור דבר לקלקולו,
וק"ק לרבה מאי אהדר ליה ומה אילו יאמרו
בפנינו גירשה, הא לא דן בזה כלל, ופשוט ליה
דבר זה דמשום קיום א"צ לומר. (ס"א סק"ו).

שם אם נתקיים בחותמיו כשר, עי' מש"כ בסומן
א' סק"ג.

שם הוי לא הוצרכו לומר בפ"נ וצפ"נ להחמיר
כו', לרבא ה"ק נמצאת אומר שאין התקנה
שיהא השליח עומד בשעת כתיבה וחתומה ומעיד,
לעיכובא, אלא עצה טובה להקל עליה שלא תצטרך
לעדי קיום, וממילא לא מיפסל הגט אם לא אמר.
(ס"א סק"ו).

שם כשניסת, מבואר דאם לא נתקיים בחותמיו
תלא, ואף דלרבא לא צריכין לאוקמי בניתת,
מ"מ לית לן לחדש דרבא פליג בזה, ואפשר דאם
מת צעלה אף שזקוקה לייבום לא תלא, דכיון דלא
אחי צעל ומערער אגן לא מערערינן וצ"ע, ומיהו
אם לא נשאת נראה דלא תגשא בלא קיום, [דלא
דמי לא"י דהכא כיון שצבעת נתינה היה פסול, אינו
חוזר להכשירו במיתת הצעל, א"נ אף יבם מצי
לערער ודילמא אחי וקא מערער], וצ"ע, שו"ר שכן
הוא בשו"ע סימן קמ"ב ס"ח דאף צמת הצעל צריך
קיום, וזה מבואר ע"י צ' דפריך וניחוש שמא פייס
אמתניתין דמת צתוך י"צ חודש, וחששא דשמא פייס
אינו אלא משום לעז וכמש"כ תו' י"ח ב', אחר כך
ראיתי שכן הוא שם ברש"א. — ברמז"ס פ"ז
מהלכות גירושין ה"ז כתב שהגט פסול ולפי מש"כ
בריש פ"י לא תלא, וכן כתב בצ"י סימן קמ"ב
ובצ"ש שם סק"ד, וצ"ע דהא הכא מבואר בזהדיא
דאף אם נשאת תלא, ועי' בפ"י ה"ז שכתב פסול
אף דאיירי בנשאת, ונראה דהיינו שראוי לגרש אם
אין לו בנים ממנה וכמש"כ בריש פ"י, ונראה דהכי
נמי מפרש לה להך ברייתא, ודין זה (שצ"ה"י) הוא
אמנם העתק הברייתא הזו. (ס"א סק"ו).

ליטנו לה צינו לצין עצמו נמי נדע אחרי שלא מצאנו
תקנה להצריך עדים. (ס"א סק"ו).

שם טעמא מאי כו' השתא מינקט נקט ליה צידיה
כו', לפירוש הר"ן שזכר בסומן א' סק"ט
ניחא דמפרש קושטא דמילתא דהכא ליכא למיחש
שיצוא ויערער כיון שהוא המגרש מיד בנתינתו,
אבל לפירוש הראב"ד דאף בשמגרש צעצמו איכא
למיחש לערעורו קשה, מיהו עיקר קושית הגמ' יש
לתרץ דכי היכי שלא תיקנו שיגרש צפני עדים
מחמת שמא יצוא ויטעון מזויף ה"נ לא תיקנו
שיגרש צפני עדים ויעיד שנעשה לשמה משום שמא
יטעון שלא ידע שצריך לשמה, ואי משום שמא
אמנא לא נכתב לשמה לא חיישינן להכי דסתם
ספרי דדייני מגמר גמירי, ורק משום שמא יצוא
ויערער, ומשום חשש זה לא תיקנו להצריך עדים
בשעת גירושין, אבל לפי זה לא הוצרכו בגמ' לסיים
השתא מינקט נקט ליה צידיה כו', וגם הרי לפירוש
הראב"ד אמנא חיישינן לערעורו.

וי"ל דאם איתא שיש לחוש לערעור הצעל על חשש
לשמה, ודאי היה צריך לתקן שיגרש צפני
עדים, אף שמשום חשש ערעור מזויף לא הוצרכו
לזה, דהתם אפשר לזכר אמתות הגירושין ע"י קיום,
אבל לשמה זהו דבר שא"א לזכרו ואם איתא שיש
לחוש לערעור הצעל יש לן לתקן שלא יגרש אלא
צפני עדים ושיאמר שנעשה לשמה, ולפיכך הוצרכו
בגמ' לפרש דלא חיישינן שיצוא ויערער, והיינו
דבחסד דלשמה אינו עשוי לערער בשקר לומר שלא
היה צקי, משא"כ בחשש מזויף אמנא חשוד הוא
לערער בשקר, [דלומר על עצמו שטעה והכשיל אינו
נעים עליו ולא יערער כן בשקר, משא"כ לומר שהיא
זיפה], ומה"ט אמנא לא נסחייע הר"ן מהך סוגיין
משום דאיכא למימר דדוקא בחשש דלשמה אינו
חשוד לערער בזמן שמגרש צעצמו, אבל לא בחשש
מזויף, ועוד דהכא היה אפשר לפרש דדוקא בנותן
לידה אמרינן דלא אחי תו לערער, אבל בנותן ליד
שלוכה אף שמתגרשת מיד בקבלתו, אכתי י"ל שיש
לחוש שיערער.

ובמלשון הגמרא יש ללמוד דאי אחי וטעין שלא
ידע שצריך לשמה אמנא ערעורו ערעור,
וכן פשוט שהרי כל מה שהצריכו בפ"נ משום
לשמה היינו לחוש לערעורו, ועי' ג' א' תוד"ה
חד, ועי' רש"א דמפרש דהך טעמא מאי אחששא

שצוה אף אם נשאת לא שריין לה להיות תחת בעלה בלא קיום, אף לרצון, בזה ס"ל לר"מ דתו אין לה תקנה, אבל בחיוב צפ"נ שמחמת לשמה בזה כיון שלא תיקנו לעיכובא אם ניסת, אף ר"מ מודה דל"ת, דדוקא במשנה ממטבע שטבעו חכמים לעיכובא בזה הולד ממזר, (והוצרכו להקדים זאת לקושיתם דבית הכי, דהך מתניתין דג' גיטין פסולים מוקמיין לה כר"מ).

בא"ד וא"ת וליחשביה כו' וא"ת להאי ליטנא כו', (כונתם דליחשביה נמי המציא גט ולא אמר בפני נכתב וצפני נחתם ונתקיים בחותמיו אם ניסת הולד כשר), לכאורה י"ל דס"ל כחירוצא קמא דדוקא לאחר שלמדו ל"ת, והתם במתניתין י"ל דקודם שלמדו קאמר, א"נ לא קתני אלא הני שלעולם כך דינס, ולא הני דדוקא אחר שלמדו, ונראה דס"ל לתו' דחירוצא בתרא קושטא הוא דאמנם מחמת חששא דלשמה לא אמריין תלא וצו לפרושי דאף להך ליטנא ניחא, ומש"כ היכי משני הך ברייתא דהכא דאי משני לה כשניסת כו', לאו למימרא דהך ברייתא היא תיובתא דודאי מצי לפרושי ברייתא אחר שלמדו, אלא כונתם מי לימא דפליג ר' יוחנן אהך תירוצא וס"ל דמחמת חששא דלשמה תלא, [וגם בגמ' לא משמע דהך דינא דאם ניסת לא תלא מוכחין מהך ברייתא, אלא ד"ו פשוט מסבירא, והחידוש הוא דמוקמיין לברייתא בהכי וגם הואצב"א [לפירוש תו'] עיקרו בסבירא שיש לומר דאף קודם שלמדו אם ניסת לא תלא].

בא"ד א"נ יאמר דהך דרבה ורבא תנאי כו', נראה דכונתם בזה דנפרש דמתניתין דג' גיטין פסולין כרבא, אבל אין כונתם דנפרש דהך ברייתא כרבא, דודאי אית לן למימר מסבירא דהדין אמת דלרבה אם ניסת לא תלא מחמת חששא דלשמה, וכמש"כ לעיל, וצוה נתיישב מה שדקדק הגרע"א ז"ל למה לא ניחא להו דר"י ורבנן ביחזור דבר לקלקולו קמיפלגי וכדמסקיין ט"ו ז' ונוקי לברייתא דהכא כר"י, (גם בלא זה אין כאן קושיא כ"כ שהרי בסוגיין חזינן דלא ניחא לגמ' לפרושי כר"י דליה ליה גזרה שמא יחזור דבר לקלקולו, שהרי פרכיין בפשיטות והאמרת גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו, ושפיר ניחא להו לפרש דהך סוגיא מצי אחיא אף כל"צ דר"י ואפילו הכי ל"ק דניחשביה בהדי ג' גיטין פסולין ד"ל דהוא תנא כרבא ס"ל). (ס"א סק"ו).

שם א"ה הוי לא הוצרכו כו' משום דניסת הוא, ר"ל הרי לעולם תקנת צפ"נ לעיכובא, והיינו חומרא, ומשני דבריייתא בניסת קאמרה שצוה שאין תקנת צפ"נ אלא משום קיום נמצא שאינה לעיכובא להוציאה מכיון שלא אמר, אלא אין אמירתו אלא ענה טובה ולא מיפסל הגט מחמת אי אמירתו, וכמו דמתפרשא לרבא. (שם).

תוד"ה אילימא ולא צעי למימר כו', מבואר מדבריהם דאלם אינו יכול לומר צפ"נ אף שיכול לדבר מתוך הכתב, ומש"כ דהו"ל למימר ולא אמר נראה כונתם דלשון ואינו יכול משמע דהשתא אירע שאינו יכול אבל בשעת השליחות היה יכול, והא דלא הקשו כן בתרא משום דעדיפא מינה פרכיין דלאו בר שליחות הוא כלל, ומיהו הו"מ לאוקמי שלא הספיק לומר עד שנעשה אלם אלא דהיינו הך, שו"ר שכ"כ במהר"ם. (ס"א סק"ו).

תוד"ה אי הכי יכול כו' דידענו לא מהני, עי' מש"כ בזה לעיל ד' ב' בתוד"ה רבה.

תוד"ה צי תרי, עי' מש"כ בזה מרן זללה"ה בסיומן ק"ג ס"ק י"ט, ויש תח"י דברים ממרן זללה"ה בזה וז"ל, י"ז א' זמנין אשכחיה כו', מתני' לא יתכן לפרשה דאיירי צב' אופנים [דלא שייך לכלול בלשון זה] ועל כרחק להאי ליטנא איירי מתני' כולי צבי דאותן שהן שלוחים הם המעידים על החתימה וממילא משתמע דשנים אומרים צפינו נחתם הם השלוחים, ורהיטת הדברים כן שהרי תרי צבי קמייתא שאחד מעיד על החתימה ודאי איירי שהוא שליח דאם לא כן אין כאן קיום כלל, ולל"ק צבא בתראה לא איירי דומיא דרישא, ועל כרחק הנידון בפירושא דמתני', דאי מתני' לכו"ע איירי באין המעידים על החתימה שלוחים, לא היה כאן מקום לקבוע שאלת צ' שהציאו גט על צבא דמתני', סוף דבר רבותנו צעלי תו' פירשו כן דמתני' לל"צ איירי צבא יוצא מתחת ידי האומרים צפינו נחתם. (עד כאן).

תוד"ה כשניסת והא דתניא כו', רזוגס לפרש דאף ר"מ דס"ל דאם לא אמר צפ"נ ונשאת, אין לה תקנה להשאר תחת בעלה ותלא והולד ממזר, היינו דוקא בחיקון צפ"נ שמחמת קיום

תו' דכיון שהתחיל לכתוב לשמה מסתמא סיימו לשמה ושפיר יכול להעיד בפני נכתב, אבל לרצא דא"ל להעיד לשמה כלל, [עי' מש"כ בגליון בסיומן א' ס"ק ט"ז], ודאי אין מספיק בשיטה ראשונה לחוד, וגם לא היה צריך להזכיר לשמה, ופירשו הראשונים ז"ל דאפשר לומר דה"ק אפילו לא כתב בו בפני השליח אלא השיטה אחת שצריכה לשמה, והיינו שם האיש והאשה והרי את מותרת לכל אדם, סגי, [כ"ה בר"ן, וכתו' ג' א' ורש"י ט"ו א' לא כתבו אלא שם האיש והאשה והזמן ולא הזכירו הרי את מותרת לכל אדם]. (ס"א ס"ק ט"ז וע"ש).

תוד"ה כיצד ולר"מ כיצד יעשה קודם נישואין כו' אין תקנה כו', לר"מ נמי מתפרש כיצד יעשה אם נשאת שתהא מותרת לאחר לכשתתגרש מזה, ועיקרם לפרושי דלר"מ אסורה לזה שנשאת, והיינו דכיון שנשאת לו באיסור כל הדרכים האלו בה, ואע"ג דהשתא איגלאי מילתא דגט כשר הוואי מ"מ במצב שהיה היתה אסורה להנשא בגט זה, וחשבינן לה כנשאת בלא גט, וביש"ש סיומן י"א כתב דאם נתקיים בחותמיו מודה ר"מ דהגט כשר ודוקא בנתקיים ע"י השליח פליג, ולא מצאתי סברא לזה דודאי קיום השליח מועיל גם למפרע כמו שמועיל מכאן ולהבא שאם הגט אמת הרי הוא אמת למפרע, ועוד דהא ר"מ ממזר ודאי קאמר, ואם איתא דבנתקיים בחותמיו כשר למפרע, למה הולד ממזר והא לעולם אפשר שהגט כשר, ונתקיים, ועוד שאם כשנתכרר שהגט כשר מודה ר"מ דכשר למפרע א"כ הרי אין הולד ממזר אלא אם הגט מזויף וכי פליגי רבנן בזה, ודוחק לחלק ולומר דאם נתקיים הגט מתכשר למפרע אבל אם לא נתקיים אף שהוא כשר, הולד ממזר לר"מ, וזוהי פליגי רבנן עליה, סוף דבר נראה דאין חילוק בין אם נתקיים ע"י השליח או ע"י עדים לעולם הולד ממזר לר"מ, וכל הדרכים האלו בה. (ס"א ס"ק ט"ז).

תוד"ה אפי' היינו לרבה, אבל לרצא כתבו ג' א' ד"ה אחי, דשיטה ראשונה ר"ל שם האיש והאשה והזמן, ודי בזה דלא לייתי לאיחלופי. (ס"א ס"ק ט"ז).

ר' א' אפי' קן קולמוסא וקן מגילתא, ללשון ראשון שפרש"י דהיינו תיקון הקולמוס והקלף ע"כ דר"א כרצה ס"ל דמשום לשמה, ויכול להעיד שנכתב לשמה מכיון שהתחילו לשמה וסגי

ה' ב' טעמא מאי כו', לפרש"י צריך לפרש דהשתא מסיק לפרושי טעמא למה לא מפקינן לה כשניסת ומעיקרא לא שבקיה לאסוקי למילתיה עד דפריך ליה א"ה הוי לא הוצרכו כו', והשתא שב לפרש למה בניסת לא מפקינן לה, וז"ע כיון דקודם שלמדו אמנם מפקינן לה א"כ אין הטעם דהשתא בעל לא קמערער אנו ניקוס ונערער, נכון, שהרי אמנם פסלינן אף כשלא ערער, ועיקר הטעם משום דלאחר שלמדו שאין כאן חשש כלל אלא מחמת גזרה שמה יחזור דבר לקלקולו לא אחמרו רבנן בזה כולי האי להוציאה מצעלה, ואולי אף לרש"י כד מוקי לה כשניסת הדרינן ממאי דאוקימנא לאחר שלמדו וז"ע.

לפירוש תו' נמצינו למידין בסוגיין דבדאיכא טעמא דקיום מו"חאין אף כשניסת, אבל בטעמא דלשמה אם ניסת לא תנא, והטעם דחשש דלשמה קטן יותר מחשש דמזויף, וגם חשש דאחי בעל ומערער (בשקר) קטן בחשש דלשמה מבחשש דמזויף. (ס"א ס"ק י).

שם לימא בזה קמיפלגי דמ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאות לשמה, עי' מש"כ לעיל ד' א' בתוד"ה דקיי"ל, ועי' מש"כ בס"א סקי"ב בזה.

שם כיצד יעשה יטלנו הימנה כו', אי אפשר לומר דנתינה קמיינתא פסולה מדרבנן דהא בהדיא תנן לקמן ט' א' דפקח ונתחשש יתקיים בחותמיו ומבואר דלא חשיבא נתינה פסולה, וכן נמי תניא ה' א' המציא גט ולא אמר בפני נכתב ובפני נתחשש יתקיים בחותמיו, והא דבעי הכא נתינה אחרייתא פירשו בתו' משום דבפ"ג ז"ל דוקא בשעת נתינה, ונראה דכונתם דכשאומו דשעת נתינה דיין טפי ולפיכך הצריכו שיחזור ויתנו לה ויאמר בפ"ג בשעת נתינה, ואפשר נמי לומר דכשאומו בפ"ג שלא בשעת נתינה אחי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד, דלא מיינכרא מילתא שהוא שליח, ולפיכך הצריכו שיחזור ויתנו לה ואז יאמר בפני נכתב ובפני נתחשש, והנה תרתי קמ"ל הך צרייתא, דאף לאחר נתינה נאמן השליח, ומיהו דוקא בשחזור ונותן לה. (ס"א ס"ק י).

— ועי"ש בדברי המדרכי דאם יש עדי המסירה לפנינו א"ל ליטלו הימנה.

שם אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך, לרבה ניחא בפשיטות כמש"כ

בתיקון הקולמוס, אבל לרצא ודאי נריך שיעמוד בשעת כתיבה, וזוהי עיקר התקנה של בפ"ג שיעיד על הכתיבה, וכמש"כ תו' ורש"י דצעי שם האיש והאשה והזמן, וצ"ע ללשון זה א"כ למה נקט בצרייתא הוא צבית וסופר בעלייה טפי הו"ל לאשמועינן דאפילו הלך לו לגמרי נמי שפיר דמי, (ועוד דלילמא איירי בשעמד בשיטה ראשונה מיהו הא י"ל דלישנא דצרייתא משמע שלא היה בשעת כתיבה כלל).

ובלשון שני פרש"י ששמע קול הצרת הקולמוס בשעת כתיבה, ולפי זה מתפרש בין לרצא בין לרצא, ולרצא קמ"ל דאף בשיטה ראשונה א"צ שיראה כתיבתה אלא סגי בשמיעת קול הקולמוס, ומיהו נריך שידע שלשמה כתבו, ולרצא אשמועינן דיכול להעיד בפני נכתב אף שלא ראה הכתיבה ממש אלא שמע קול הקולמוס שאף זה מיקרי בפניו, ויש להסתפק בחתימה אי סגי בשמיעת קול קולמוס, ובריטב"א כתב דבחתימה לא סגי בשמע קול קולמוס אלא צעין שיראה החתימה ממש, וממה שדנו תו' והרא"ש בסומא, ל"מ כן, וכבר כתב כן הב"ש סימן קמ"ב סק"ל. (פ"א ס"ק ט"ו).

שם נכנס ויוצא מיבעיא, נריך לפרש (ללשון שני שצ"ע) דה"ק נכנס ויוצא מבית לעלייה או מעלייה לבית, אבל לשוק לא יצא כלל דאי יצא לשוק ודאי אינטריך לאשמועינן, דהא בזהו צבית וסופר בעלייה קא שמע קול קולמוסא דכל הגט, וצ"ע לשוק לא ראה כתיבת אותו המקצת כלל, ולפי זה מדלא מפרש הכי ש"מ דכה"ג אמנס פסול לרצא, [דלרצא ודאי כשר דהא סגי בשיטה ראשונה], ואפשר דלישנא דצרייתא משמע ליה דהוא צבית וסופר בעלייה קאי וקאמר דאפילו נכנס ויוצא, וא"א לפרש לשוק כמש"כ תו' וע"כ למקום שהסופר שם קאמר וא"כ פשיטא, אבל אה"נ דאף ציוצא ונכנס לשוק ממקום שהסופר שם נמי שפיר דמי, א"נ אפשר דהוא צבית וסופר בעלייה נמי לא שמע קול קולמוסא דכוליה גט, דלא כל התיבות משמיעים קול בכתיבתן וגם נריך לשים אצלו כאפרכסת שלא להשמיע שום קול מלשמוע, וסתמא לא דאיק כולי האי, ואמנס מפרשין דיצא לשוק ואפילו הכי פרכין השתא בשמיעת קול קולמוס שפיר דמי אף בהפסיק כש"כ בשרואה הכתיבה ממש דשפיר דמי אף בהפסיק באמצע, מיהו ל"מ

כן. — בתו' כתבו דלא צעי לפרושי ציוצא ונכנס מן הבית לחוץ, וסופר בעלייה, דלשון נכנס ויוצא משמע למקום שהסופר שם, ונראה דקושטא קאמרי דלישנא דצרייתא לא משמע הכי אבל אף הדין אינו כן דנכנס ויוצא מן הבית לחוץ בשעת כתיבת התורף פסול לרצא, ואה"נ דאי הו' מצינן לפרושי הכי מחמת לישנא דצרייתא נמי לא הו' מפרשין לה הכי דודאי אין להכשיר בשלא שמע קול קולמוסא דכוליה תורף, וזה ללשון ראשון שכתבנו, ולמה שכתבנו בלשון שני דאפשר דברואה הכתיבה כה"ג כשר י"ל דה"ה בשומע קול קולמוסא, וצ"ע. (ס).

שם לא נריכא דנפק לשוקא כו', לרצא מתפרש בפשוטו דהא דסגי צראה תחלת הכתיבה לשמה או בשמע קול קולמוסא דתחלת כתיבה הוא אף בשינא הסופר לשוק באמצע הכתיבה ולא חיישין דילמא סייס לשם אחר, ולרצא נריך לפרש דה"ק אף בשמע קול קולמוס ויצא לשוק דאיכא לספוקי דילמא בחזירתו כתב מידי אחרינא ולא הו' גיטא, והאי גיטא כתב בשעה אחרת שהשליח לא שמע קול קולמוסא, או שנתן לו גט אחר שהיה כתוב אצלו מזמן, א"נ אף שודע אח"כ שכתב האי גיטא בחזירתו מ"מ כל שצעת הכתיבה לא היה מוחלט שזהו האי גיטא לא חשיב נכתב בפניו, ואינו יכול לומר בפ"ג, קמ"ל דלא חיישין להכי ומסתמא אמרינן דהיינו הך גיטא שהתחיל ויכול לומר בפ"ג, ויעויין ברמב"ן שכתב עוד דרך אחרת והיינו דהך מילתא לאו אשליח קאי ולא דוקא בחו"ל אלא עיקרו לאשמועינן דאף בנפק לשוקא לא חיישין דילמא איניש אחרינא אשכחיה ונצטרך לשאלו אם סיימו לשמה אלא בסתמא מחזקין בזה, ולכאורה פירוש זה דוחק דהא ודאי בארץ ישראל בקיפין לשמה וליכא למיחש למידי, וגם לישנא דצרייתא משמע דכולה במציא ממדינת הים איירי וצדין שליח. (ס).

תוד"ה אפילו, צרא"ש כתב משום דמיחזי כשיקרא, ונראה דאמנס הפיקח ששומע קול קולמוס זה מזכיר אצלו בצירור שאמנס כותב את הגט שהפין לכתוב, אבל סומא אין אצלו צירור בשמיעת קול קולמוס, ואין כאן פרט מיוחד בסבת הדבר אבל כן הוא הדבר שהסומא שאינו יכול לזכר צראה אין השמיעה מזכרת אצלו צירור מוחלט, וע"ע מש"כ לקמן כ"ג א' ד"ה ולפי זה. (פ"א ס"ק ט"ו).

אף צכה"ג צריך שרטוט, וכ"מ מנחות ל"ז ב' דפריך הא מורידין עושין ולא תירץ בכתוב רק ג' תיבות בשיטה], ומש"כ הרמב"ם שם צה"ד דג' תיבות בשיטה מותר לכתוב מגלה למינוק ע"כ ר"ל בשאין נקראים השיטות זו עם זו וכמש"כ בהדיא בתשובה והוצאה צ"י סימן רפ"ג וצרי"ו, ולשון הגמרא מוכיח כן דסירוגין לא שייך לפרשו על כתיבה כדרך כל הכתיבות אלא שכתב רק ג' תיבות בשיטה, [וזה נלמד מדין ג' תיבות בלא שרטוט וכמש"כ לעיל], ועוד דיבמות ק"ו ב' אמרו בגיטא דחליצה כיצד כותבו שלא יטריך לשרטוט, ואמאי לא אמרו בפשוטו שלא יוסיף לכתוב בשורה יותר מב' תיבות, וכן כל הני אמוראי דצירושלמי פ"ג דמגילה שהביאו מו' גיטין שם למה נדחקו לשנות ולא כתבו בשורות קצרות, אלא ודאי סתמו כפירוש שאין חילוק בין כותב בשיטה אחת לכותב בכמה שיטות ולעולם כל שצא לכתוב יותר מג' תיבות צריך לשרטוט.

ומש"כ רש"י יבמות ק"ו ב' דלכך שרינן לכתוב גט חליצה ולא אסרינן מדין אין כותבין מגלה למינוק להתלמד משום שלא נעשה לשם כתיב הקודש אלא הוא סיפור דברים בעלמא, ולכאורה מבואר מזה דלא תליא דין שרטוט בדיון איסור לכתוב מגלה דהא מבואר בגמ' שם דבעי שרטוט בגט חליצה, לאו קושיא היא דלא אמרנו אלא לענין שיעור ג' או ד' תיבות שהוא משום דבפחות מזה לא חשיב כמקצת כתיב הקודש כלל, וצוה שוין איסור כתיבת מגלה ואיסור לכתוב בלא שרטוט, אבל לא באנו להשוותם לכל מילי, ושפיר כתב רש"י דכל שנכתב לשם סיפור דברים לא שייך לאסרו מדין כתיבת מגלה, שעינקו גנאי לספר שקובע מקצת ממנו כספר, אבל לענין שרטוט כל שכותב דברים שצחורה חייב לשרטוט מבלי לדון לצורך מה הוא כותבם.

ובדברי רש"י הללו מיושב משה"ק צ"י גיטין ו' ב' מנ"ל להתו' דהני עובדי דצירושלמי מגילה הוא משום שרטוט, שמה מודו דכל שכותב שלא לשם דרשה א"צ שרטוט ומה שדקדקו לשנות לשון הכתובים הוא מחמת איסור כתיבת מגלה, ולדברי רש"י הללו מיושב דכשמוכין לשם לשון מרפא אין לאסור מדין מגלה כיון שאין כוונה לשם כתיב הקודש כלל.

ו' ב' ואר"י שמים כותבין שלש אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין, נראה דהנידון הוא מתי חשיב כמקצת ספר ומתי כתיבות בעלמא, וממילא איכא נפקותא נמי בהך פלוגתא לענין איסור כתיבה שלא ע"מ להשלים [למאן דסבר דאסור לקמן ס' א'], דלר"י שמים כותבין ואין צוה איסור משום כותב מקצת ספר, ושלש אסור, ולתנא דצרייתא אף שלש שרי, וארבע הוא דאסור, וכ"ה ברמב"ם פ"ז מה' ס"ח והוצא צ"י סימן רפ"ג דשלש תיבות מותר לכתוב, והיינו משום דפסק כתנא דצרייתא שם בהט"ז [וזה עיקר דעתו כמש"כ בכ"מ שם] דארבע הוא דאין כותבין, וזהו מקורו, ועוד מקור לכך ביבמות ק"ו ב' דפריך אמר זוטרא והא לא ניתן ליכתב ומבואר דאחז"י לא קשיא ליה [וכדאמר בתר הכי והלכתא כמ"ז משמע דרק אמ"ז הו' קשיא ליה] ואח"כ כר"י ס"ל ולכך לא שרי אלא ב' והרמב"ם דפסק כצרייתא שרי ג'.

ולאמור כל שצא לכתוב ג' או ד' תיבות [למר דכתיב ליה ולמר כדא"ל] אף תיבה א' אינו ראוי לכתוב בלא שרטוט, דעיקר הענין הוא דכל שצא לכתוב כתיב הקודש צריך שרטוט ואפי' באין דעתו להשלים, וצריך שרטוט על כל תיבה, ודוקא באין דעתו לכתוב אלא שתי תיבות פטור מלשרטוט דאין אין עליו שם כתיב הקודש, ולענין קדושתם נמי אפשר דתליא בהכי דאם כתב ג' או ד' תיבות קדשי בקדושת כתיב הקודש, אלא שאין קדושתם גמורה כיון שאינם שלמים אבל ב' תיבות אין בהם קדושת כתיב הקודש כלל, ונפ"מ לענין כלי צחוך כלי אי צריך עי' ברכות כ"ו א'.

ולאמור יש לתמוה במש"כ הכ"מ בפ"ז מה' ס"ח הט"ז דאם כותב רק ג' תיבות בשיטה א"צ לשרטוט, והדבר תימא דאטו שיטה קא גרמה והרי העיקר הוא אי חשיב כמקצת כתיב הקודש, ומה הבדל יש לענין זה במספר התיבות שבשיטה, והרי כשר לכתוב כן אף בס"ת וכמו דכשר בתפילין [כמש"כ שם], וודאי יש להצריך שרטוט, תדע דהתו' ושאר ראשונים הקשו מה צריך הלכה במוזחה וצמגלת סוטה דבעי שרטוט תיפ"ל מדין כל כתיב הקודש דאין כותבין ג' או ד' תיבות מהם בלא שרטוט, ולא הזכירו כלל דנפ"מ בליכא אלא ג' תיבות בשיטה [דצמזחה ומגלת סוטה ודאי

וכמש"כ תו' סוטה י"ז ב', ועוד דמזוזה נמי אינה עשויה לקרות זה וס"ד דדמיא לתפילין, [וכש"כ למש"כ דכל מזוזה מיוחדת לכחוז אינה בכלל ההלכה דשרטוט שנאמרה כחציבת חג"ך], וכ"מ ממש"כ הרמב"ם בפ"ד מה' ייצום דמשרטוט מקום הפסוקים ואם איתא דסגי בשרטוט שיטה עליונה יש לפרש מה שאמרו בגמ' דמר זוטרא משרטט דהיינו שיטה עליונה דזה נוח טפי.

מסקנת הדברים לדעת הרמב"ם ס"ת ומזוזה צריכין שרטוט על כל שיטה ושיטה מהלכה למשה מסיני, ולעיוצא, וכן חומשים וכל כתבי הקודש צריכין שרטוט על כל שיטה ושיטה, ותפילין אינם צריכין שרטוט כלל.

ובראה דדעת רש"י כהרמב"ם בכל הדינים, דלענין ס"ת כתב רש"י בהדיא מגילה ט"ז ב' דצעי שרטוט מהלכה למשה מסיני, ולענין תפילין כתב רש"י מגילה י"ח ב' ד"ה והלכתא דהלכה למשה מסיני שהתפילין אינם צריכין שרטוט, [ואין כונת רש"י לפרש כן והלכתא שאמרו בגמ', אלא רש"י מדנפשיה מפרש מנ"ל כן ופי' שכן הלכה למ"מ, והלכתא שאמרו בגמ' לקצוץ הלכה הוא, ועי' בתו' שם ולכאורה משמע שלא היה צריך להקדים הכך והלכתא וז"ע], ומזוזה צריכה שרטוט, וא"כ משמע דתפילין א"צ שרטוט כלל אף לא שיטה אחת ותו לית לן מהיכן לחדש דבשאר ספרים סגי בשרטוט שיטה אחת דכל המקור לזה הוא מהא דפשיטא להתו' דגם תפילין צריכין שרטוט מדין ד' אין כותבין, ועוד דאם איתא דתפילין צריכין שרטוט שיטה אחת מדין ד' אין כותבין מנ"ל לרש"י שהיה הלכה שא"צ על כל שיטה ושיטה, הא אף אי לא נאמרה הלכה כלל לית לן מהיכן למילף להצריך שרטוט, אלא ודאי כונת רש"י דתפילין א"צ שרטוט מדין ד' אין כותבין.

ובן דעת הרמב"ן גיטין ו' ב' כהרמב"ם, והוצא בר"ן פ"ב דמגילה, וכן הביא ברמב"ן שם דעת רב נטורנאי גאון דתפילין א"צ שרטוט כלל, ולפי זה נראה דקאי בשיטת הרמב"ם ורש"י וכמש"כ לעיל לדעת הרמב"ם.

ובן דעת הר"ן בפ"ב דמגילה, ובחידושי לגיטין ו' ב', וכן דעת הריטב"א גיטין ו' ב'.

ובראה דגם דעת הרי"ף כן דהלכות ס"ת הביא הא דמגלה צריכה שרטוט כאמנה של

לדעת הרמב"ם בפ"א מהלכות תפילין הי"ב דשרטוט דספר תורה הוא הלכה למשה מסיני, נראה דמזה למדו חז"ל איסור הכתיבה בלא שרטוט ואף בחומשים או במקצת חומשים, ואפשר שההלכה היתה שאסור לכתוב ס"ת בלא שרטוט, ופירשו חז"ל דכלל זה שהס"ת פסולה אם נכתבה בלא שרטוט, [וכמש"כ הרמב"ם פ"ז ה"ד ופ"י], וגם בכלל זה איסור לכתוב דברים שכתורה בלא שרטוט אף בשאינו כותב ס"ת שלם, ואף אם לא נזכר לשון איסור בהלכה, אלא נאמרה סתם הלכה דס"ת צריכה שרטוט נמי אפשר דקים להו לחז"ל מסבא דענין שרטוט היינו לנהוג כבוד בדברי התורה ולכתבם בהידור, ונהג ד"ו אף בשאינו כותב ס"ת שלם, [ואף בכל כתבי הקודש, ומיהו אפשר דזה אינו אלא מדרבנן], ויש איסור כתיבה בלא שרטוט.

ובראה דמש"כ הרמב"ם שם דתפילין א"צ שרטוט היינו לגמרי דאף שיטה אחת א"צ לשרטוט, דהרמב"ם דקדק מאד בסדר עשיית התפילין ולא יתכן להשמיט עיקר כזה אף שלא נזכר בהדיא בגמ', ועוד דלשון אין צריכין שרטוט מתפרש לגמרי, ועוד שהוסף טעם לפי שהן מחופין, ואם שורה אחת צריך לשרטט בטל ליה טעם זה שהרי קמן שאין מועיל טעם זה לפטור משרטוט, ועוד דאטו טעם הלכה למשה מסיני אחי לאשמועינן, לכך נראה עיקר דטעמא דמחופין עיקרו לומר למה נשתנו תפילין מכל כתיבת חג"ך דצעי שרטוט, וכן ברמב"ן גיטין ו' ב' הביא בשם הגאונים טעם זה לפטור משרטוט כל עיקר, [ובאמת אף בלא טעמא דמחופין י"ל דדבר שכתבתו מזוזה מיוחדת אינו בכלל כתיבת כתבי הקודש שלמדנו דצריך שרטוט, אלא הוא דבר בפני עצמו, וכל שלא נאמרה בו הלכה להצריך שרטוט לא מצריכין ליה, ולכך איצטריך הלכה למזוזה ולפרשת סוטה להצריך שרטוט].

ולפי זה נראה דלדעת הרמב"ם אף כתבי הקודש צריכין שרטוט בכל שיטה ושיטה, דעיקר המקור לחדש דסגי שרטוט בשיטה עליונה הוא מהא דתפילין א"צ שרטוט ומ"ש מכתבי הקודש, ולמש"כ לדעת הרמב"ם הרי ליכא לראיה זו, ומהא דאיצטריך הלכה למשה מסיני במזוזה ליכא לאוכוחי דשפיר איצטריך הלכה למיפסל אם לא שרטוט

שרטוט לדברי תורה בכלל, וגם בתפילין נראה לפסול לדעת ר"ת בלא שרטוט שיטה עליונה דמשמע בתפילין וס"ת חד דינא אית להו לפיר"ת, וכ"כ בבה"ל סימן ל"ב, ועי' סמ"ג עשין כ'.

הא דאמרו סוטה י"ז ב' דמגלת סוטה שכתבה אגרת פסולה דכתיב בספר, אפשר לפרש כמש"פ תו' מנחות ל"ב ב' דהיינו שלא דקדק בחסרות ויחירות, ואם באנו לפרש כפרש"י דלענין שרטוט קאמר אפשר לפרש כמש"כ תו' סוטה שם דפסול אחי לאשמועינן, דדוקא תפילין וס"ת שהם דבר שבקדושה ידעין מסבירא לפסול אם לא שרטוט אבל מגלת סוטה ס"ד דנהי דעבד איסורא שלא שרטוט אבל לא מיפסל בהכי, ולכך אינטריך קרא, ובשרטוט שיטה עליונה מתפרש וא"כ שרטוט לכל שיטה ושיטה, ובתו' שם הניחו בקושיא לפיר"ת, וכנראה פשיטא להו דלא שייך לקרוא אגרת לכתב בלי שרטוט אם בספר סגי בשרטוט שיטה עליונה לחוד, ועדיין לשונם ק"ק.

ונראה דשרטוט דמוזזה עיקרו כמו שרטוט כל הספרים, אלא שבמוזזה באה ההלכה להחמיר להצריך שרטוט בכל שיטה ושיטה.

ודעת הרא"ש בהלכות ס"ת וצפ"ב דמגילה דס"ת צריכה שרטוט על כל שיטה ושיטה וזה נלמד בגו"ש ממוזזה, ותפילין הם צדין כחצי הקודש דג' אין כותבין, וזה סגי בשרטוט שיטה עליונה, ולפי זה אין לנו מקור לפסול בתפילין בלא שרטוט שיטה עליונה, דלא מצינו פסול מחמת דין ג' אין כותבין, דס"ת טעמא אחרינא אית ביה מגו"ש דמוזזה.

ואפשר דאף לפירוש הרא"ש ההלכה דג' אין כותבין נאמרה בס"ת, ואיסורא אחי לאשמועינן, דמגו"ש דמוזזה לא ידעין אלא לפסול אבל איסור לכתוב לא שמענו.

ולענין הלכה בס"ת כבר סתם המחבר דבעי שרטוט בכל שיטה ושיטה לעיכובא, ולענין שאר כחצי הקודש סתם המחבר יו"ד סימן רפ"ד דבעי שרטוט, ונראה דסתמו כפירוש דהיינו שרטוט כל שיטה ושיטה, דכל שלא נזכר שרטוט שיטה אחת לא נחדש כן, והרי בס"ת בסימן רע"א כתב סתם דצריך שרטוט ולא פירש כל שיטה ושיטה, והיינו משום דסתם שרטוט הכי מתפרש, וה"נ הכא, אבל הרמ"א הוסיף דסגי בשיטה

תורה, ומבואר דמפרש דר"ל ס"ת ממש, וצפ"ב דמגילה סתם בתפילין א"כ שרטוט, ושלש או ד' [אין הכרע בדבריו ז"ל אי פסק כר' יצחק או כמנא דברייתא, וצרי"ו נ"ב ח"ב כתב דנראה דהרי"ף פסק כמנא דברייתא, ובאמת כ"נ דאל"ה לא היה לו להביא הברייתא כללן אין כותבין ומשמע דכל ענין שרטוט חד הוא, וכשאמרו תפילין א"כ שרטוט היינו לגמרי אין צריכין.

ובעיקר הדין דס"ת צריכה שרטוט מלכד שכן מוכח בירושלמי דמגילה דדריש אמת דמגלה מאמת קנה והיינו כל התורה, ולשון אמתה של תורה ר"ל שהתורה נקראת אמת וילפינן אמת מאמת, וכן במס' סופרים כל יריעה שאינה מסורגלת פסולה, הנה גם מהא דמייחין מנחות ל"ב ב' ברייתא דסבירא דתפילין ומוזזה א"כ שרטוט, מוכח כן דלא משמע דהאי תנא סבר שלא נאמרה כלל הלכה לשרטוט בשום דבר, אלא משמע דסבר דודאי איכא הלכה לשרטוט, אלא שלא נאמרה הלכה זו בתפילין ומוזחות, וע"כ דבס"ת נאמרה ההלכה לשרטוט, [ועי' בחידושים למנחות ע"ש רש"א].

דעת ר"ת דס"ת אין צריכה שרטוט אלא מדין ג' אין כותבין וזה סגי בשיטה ראשונה, וכן תפילין נמי צריכים שרטוט בשיטה עליונה מדין זה, ובמוזזה נאמרה הלכה לשרטוט כל שיטה ושיטה, ולכאורה משמע דההלכה דג' אין כותבין לא נאמרה בהלכות ס"ת אלא הלכה בפני עצמה דדברי תורה אין כותבין בלא שרטוט, ויש לעי' לפי זה מנ"ל לפסול ס"ת שלא שרטוט שיטה עליונה, ומהא דקתני במ"ס כל יריעה שאינה מסורגלת פסולה משמע דצריעה שכבר נכתבה איירי וקתני דהיא פסולה, דלכתחלה הא כבר קתני שצריך לסרגל, ועי' בתו' גיטין ו' ב' בלשון המ"ס שהביאו, [ולפ"ר לא מנאחי במ"ס שלפנינו], גם לשון פסולה לא משמע לפרש דפסולה לכתוב קאמר, דהו"ל למימר דצריך לשרטוט ותו לא, ובסה"ת ובמרדכי הביאו לשון המ"ס כתב יריעה שאינה מסורגלת פסולה הנה מפורש דלענין דיעבד איירי, ולא משמע לומר דהיתה הלכה מיוחדת לכך, וז"ל או דקיס להו לחז"ל מסבירא דכיון שכתב שלא באופן הראוי הרי הוא פסול, או דעיקר ההלכה היתה לפסול הס"ת בלא שרטוט שיטה עליונה ומוזזה למדו להצריך

ז' א' זמרא מנא לן דאסור, א"ה, ראיתי להעתיק
כאן מש"כ בחו"צ סוטה מ"ח א' צדין
זמרא שלא בבית המשה. מתני' משבטלה סנהדרין
בטל השיר מבית המשהאבות כו', מבואר דרך בבית
המשהאבות אסור לשיר, וקשה מהא דאמרינן בגמ'
זמרא דנגדא ודבכרי שרי דגרדאי אסור, אף דלאו
במשהא הוה, וכבר הקשה כן הב"ח בסימן תק"ס,
ואפשר דר"ה לטעמיה דאמרינן בסמוך דבטיל
זמרא ומשמע דהוסיף על דין המשהא מדולול ביה
ר"ה, וא"כ אפשר לפרש דהיינו שביטל אף בלא
משהא, אבל לשון דגרדאי אסור משמע מן הדין,
והא דבטיל זמרא יש לפרש שהשחלל שהלכה זו
מתקיים, ור"ח זולל ולא עמל עם הציבור שיקיימוה,
ואפשר דמשכח"ל שפיר דנגדא ודבכרא בשעה
שמסובים לשמות ודכוותה דגרדאי, וגם אינו אלא
דוגמא דאם יש תועלת נדדית בזמרא שרי,
ומשכח"ל בבית המשהא שמומר להרגיע התינוק
דהוי דומיא דנגדא ודבכרא דשרי, אח"כ ראיתי
לשון רש"י דבטיל זמרא שגור על דורו שלא יזמרו
בביתם ובבית משתאות, נראה דר"ל דתרווייהו עבד
שהוסיף לגזור על דורו לאסור זמרא אף שלא בבית
המשהא, וגם השחלל שיקיימו גזירתו ודין המשהא
בבית המשהא, ומ"מ גם לפ"ז הא דאמר דגרדאי
אסור משמע אף קודם תקנתו וגם שלא בדורו,
ויש לפרש כמש"כ, ומשמע דעת רש"י דשלא בבית
המשהא שרי, וכמ"ש הרמ"א בסי' תק"ס, דר"ה

רק לדורו גזר. (עד כאן).

תוד"ה בזמן ומפרש ריב"א כו', עי' מש"כ בזה
בעירובין ז"ה ב'.

ז' ב' אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה
צדקה, א"ה, עי' מש"כ בחו"צ כתובות
נ' א' ד"ה והרבה אם הוא חיוב גמור.

שם דתנן עפר חו"ל הצא בספינה לארץ חייב
במעשר ובשביעית א"ר יהודה אימתי בזמן
שהספינה גוששת כו', במל"מ פ"ב מצבורים ה"ט
הקשה לפמ"ש פ' הרמז"ס כר"י בפ"ב דחלה מ"ב
דבעי ספינה גוששת, והוא משום דאימתי דר"י
הוא לפרש, א"כ אמאי לא פירש נמי ר' יהודה
במתניתין דהנוטע בספינה דהיינו כשהספינה
גוששת, וכחך דמזה הוכיחו בגמ' לחלק בין זרעים
לאילן דבאילן לא בעי שמהא גוששת, ודכוותה באילן
לא בעי נקיבה, והנה גם אם נימא דטעמא דלא

עליונה ולא כתב וי"א וכאילו דעת המחבר ג"כ
כה, וז"ע. ובעיקר הדין קשה להקל דרש"י
והרמז"ס ורמז"ן ור"ן וריטב"א חולקים בהדיא
וס"ל דכריך שרטוט על כל שיטה ושיטה, וכן
בסמ"ג כתב דעת ר"י כרש"י, ובתו' גיטין סיימו
על פיר"ת ודוחק, וכן בסוטה כתבו דלא כר"ת
והניחו פיר"ת בקושיא, ולענין תפילין לא הזכיר
המחבר חיוב שרטוט והרמ"א הוסיף לזכר לשרטוט
וכמ"ש בזהגר"א, ובלא שרטוט כלל הדבר במחלוקת
הנ"ל לדעת ר"ת פסול אבל לדעת ש"פ כשר,
ובזה אף להרא"ש י"ל דכשר וכמש"כ לעיל, הלכך
בשעה"ד אפשר להקל.

ברא"ש פ"ב דמגילה ס"ב הלכך אני אומר הא
דאמרינן ג' אין כותבין היינו בשיטה
ראשונה כו', באמת אם לאחר כתיבת השיטה
הראשונה מדדה ומלא שנכתבה ביושר אין סברא
לאסור לכתוב תחתיה אם לא משום לא פלוג ולא
מלאנו גזרה כו', אבל רהיטת דברי רבינו משמע
דאין צריך לדקדק בכך ובסתמא בשיטה שניה רשאי
לכתוב דברי תורה דסתם בני אדם כתיבה שלהם
ישרה בלי שרטוט, ונהי דבשיטה ראשונה בלא
ההלכה לומר שלא לסמוך על כך ולשרטט אבל
בשיטה שניה שפיר דמי, אבל הדבר קשה דא"כ
למה אמר אב"י יצמות ק"ו ב' שלא לכתוב בגט
חליצה ג' תיבות הא בגט חליצה איכא שיטה
ראשונה דברי חול וסתם בני"א יודעים לאמן ידיהם,
ומהא דמר זוטרא שרטוט אין ראיה כמ"ש בק"נ
די"ל שלא היה צקי לאמן ידיו, א"נ לא רצה לסמוך
על כך דסתמא לא תעלה יפה השיטה הראשונה,
ולשרטט אחר שהתחיל לכתוב אין הדבר נוח, לכך
הקדים לשרטט קודם הכתיבה, אבל מאב"י קשה,
ואין לומר דמשום שאסור לכתוב מגלה הוא דקאמר
לה אב"י, דמדמסקו בגמ' בחר הכי מר זוטרא
משרטט וכתיב לכולה משמע דהא דאב"י משום
שרטוט הוא, וכן מבואר בדברי רבנו ציננות שם,
לכך צריך לפרש שאין דברי רבנו אלא בשרואה
שהשיטה הראשונה נכתבה ביושר וכ"ה בהדיא
ברמזים, ומ"ש דסתם בני"א יודעים לאמן ידיהם
הוא טעם למה לא נאמר שלא סמכו חכמים על
כך וגזרו שלא לסמוך בלא שרטוט, אף באירע
שנכתבה ביושר, ואף שהלשון קצת דחוק לפי זה,
ועדיין ז"ע. (א"ח סימן י"ב).

זללה"ה, ולפי זה ניחא שפיר שלא נשנו דברי ר"י להצריך גוששת במתני' דהנוטע בספינה, דכיון דערלה נוהגת בחו"ל שפיר חייב דערלה הנוטע בספינה גם כשאניה גוששת, וזוה נמי ניחא טפי הא דמדמינן אמירת בפ"ג לנידון דספינה גוששת, שאם הוא נידון כללי במחזור לקרקע, לכאורה לענין בפ"ג אין להצריך שיהא האדם מחובר לקרקע, אבל אם הוא דין מיוחד לענין קדושת הארץ, שפיר אפשר לדמות נידון בפ"ג לזה, ועדיין ז"ע בכ"ז. (עלה ס"א סק"ו).

שם א"ר זירא ענין נקוב המונח ע"ג יתדות באלו למחלוקת ר"י ורבנן כו', יש לעי' למ"ש מרן זללה"ה באו"ח סימן ס"ב ס"ק כ"א דנקב מן האד בענין חשיב ענין נקוב, ואם כל ענין דינו כנקוב ע"י נקב מן האד א"כ מה זכך שהניחו ע"ג יתדות.

ונראה מזה דמלבד היניקה מן הקרקע צריך גם שיוכל הענין להתבטל לגבי הקרקע, ולכו"ע לגבי היניקה סגי בנקב מן האד, דכל שרואה את הקרקע הרי הוא יונק, וכדמנן בפ"ב דעוקצין בקישות שיצאה חוץ לענין, ואף ר"ש מודה במה שחזן לענין, ולענין היניקה אין נפקותא אם עומד ע"ג קרקע או ע"ג יתדות, אבל לענין שיחבטל הענין ויחשב עפרו כקרקע עולם לענין זה בעי ר"י שיהא עומד ע"ג קרקע, וכל שעומד ע"ג יתדות אינו מתבטל, [דהאמת נראה דלעולם כל ענין נקוב עיקר גידולו מהעפר שבתוך הענין אלא שנהנה גם מקרקע עולם דרך נקבו, אך מכיון שעיקר הגידול בקרקע לכך סגי בהאי מקצת יניקה להחשיב את הכל כיונק מן הקרקע, אבל בעומד ע"ג יתדות אינו נטפל בקל לקרקע עולם, ורצא מחלק די"ל דספינה שאני שעשויה לזרוח ולכך אינה מתבטלת בשאינה גוששת, א"י השוכן במים שע"ג קרקע כשוכן בקרקע ומתבטל דמיא כארעא סמיכתא דמי משא"כ ע"ג יתדות, ושתי הסברות הם צדין ביטול הענין ולאו צענין היניקה, וכן מוכח נמי מהא דלא מיימנין בסוגיין מתני' דפ"ב דעוקצין דקישות שיצאה חוץ לענין חשיבא מחוברת, אע"ג שיש אויר מפסיק הרי חזינן דלענין יניקה אין מפסיד הפסק אויר, והרי רצא בעי למימר דלכו"ע אויר מפסיק, אלא ודאי הכא לענין ביטול הענין דיינינן, ושאיני התם שהענין עומד על

בעי גוששת הוא משום דאילן לא בעי, אכתי אין צוה לדייק דלא בעי נקיבה, דהא סברא דגוששת לר"י היא סברא דאורייתא, דהא מדרבנן גם ענין שאינו נקוב חייב במעשרות ובשביעית, ונלשון הגמ' ואם אין הספינה גוששת פטור ע"כ לאו דוקא ופטור מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן חייב, ובמסנה דחלה ליתא], ואם באלו לחלק דבורעים בעי גוששת ולא באילן, ע"כ לפרש טעמא משום דשרשי אילן ארוכים ועמידים להשתרש גם כשאין הספינה גוששת, דנהרות שבא"י אין מצוי בהם עומק ט"ז אמה, משא"כ דבורעים, וסברא זו אין לה ענין לומר דשרשי אילן אין החרס עומד בפניהם דהא מתני' בענין נקוב מתפרשא דבספינה גוששת אף זרעים חייבין מדאורייתא, או דאירי באלו שא"כ נקיבה, ונראה דס"ל להמל"מ דבאלו שא"כ נקיבה משום דכח הקרקע יחלחל דרך הדפנות, אין סברא לחלק בין אילן לזרעים, לענין גוששת, כיון דאין השרשים צוקעים, וע"כ טעמא דלא בעי גוששת באילן הוא משום שהשרשים עתידין לבקוע והיינו דשמעינן מזה דא"כ נקיבה, ולפי זה ז"ל דהא דמחלקינן בסוגיין לענין בפני נכתב בין ספינה גוששת לאינה גוששת, הוא משום דבפ"ג דמי לזרעים ולא לאילנות.

ואפשר דכל החילוק בין ספינה גוששת לאינה גוששת לא נאמר אלא לענין מצוות התלויות בארץ כמעשר ושביעית, דלענין זה ס"ל לר"י דצריך קשר טפי בין הענין לקרקע הארץ, אבל לענין דין מחובר לקרקע שפיר כותבין פרוצול על עפר שבספינה אפי' אינה גוששת, דמיא כארעא סמיכתא דמי, והיינו דכד אומר ר"ז דענין נקוב המונח ע"ג יתדות הוא בפלוגתא דר"י ורבנן, לא פרכינן עליה מהא דמוכחינן לקמן ל"ז א' מבדייתא דהלל דכותבין פרוצול על ענין המונח ע"ג סיכי, ולא משמע דר"י פליג עלה, ובתוד"ה דילמא הכריחו מזה סברא דרצא דשאני ספינה שעשויה לזרוח, וכן בתוספתא הוצאה בר"ש סופ"ב דעוקצין קתני דאפי' הענין מונח ע"ג יתדות בגובה אמה הרי הוא כמחבר לענין הכשר, ולא הקשו ממנה לרצא לקמן ח' א' דאמר דאפשר דלכו"ע ע"ג יתדות כחלוש, ולמש"כ ניחא דאין דברי רצא אלא לענין מצוות התלויות בארץ, ומיהו בלאו הכי י"ל דהכשר שאני כדאמר שבת ז"ה ב', וכ"כ מרן

בריטב"א נסתפק בדין ענין נקוב המונח על גבי יתירות למעלה מעשרה, ונראה דאין הנידון משום יניקה דלא אשכחן שיעור עשרה טפחים לענין יניקה, ועוד דסתמא מנן קישות שינאה חוץ לענין ומשמע אפי' גבזה מעשרה, וכן לקמן כ"ז א' דיינין ביניקת הנוף באילן אף שהוא גבזה מעשרה, אלא הנידון הוא לענין התבטלות הענין לקרקע עולם, וזהו יש מקום לשיעור עשרה טפחים לומר דכרשות אחרת חשיב ואינו מתבטל לקרקע, ועי' מש"כ בחו"כ דמאי ס"ט סק"ז שזהו עיקר הנידון בענין נקוב שעל גבי יתירות, ולפי זה ענין נקוב המונח על גבי קרקע ונקבו בלדו למעלה מעשרה מודה הריטב"א דדינו כנקוב, דכיון דעומד על הארץ שפיר מתבטל, ולענין יניקה אף מלמעלה מעשרה שפיר יונק, וכשאין ספינה גושמת איירי נמי דמ"מ אין שוליה גבוהים מן הקרקע יותר מעשרה, ואף אם נקבה בלדו למעלה מעשרה לא איכפת לן כל ששוליה בתוך עשרה, (אם איירי בספינה שאריכה נקב), ומ"מ סתימת הדברים משמע דאפילו הספינה למעלה מעשרה חשיבא מחובר לרבנן, וכן משמע בתוספתא שהביא הר"ש סוף פ"ב דעוקצין שאין שיעור לגובה היתירות.

(דמאי ס"ט סק"ו).

ח' ב' ואע"ג דאמירה לעכו"ם שבות כו', א"ה, עיין מש"כ בשבת קנ"ג א' בטעמא דאסרו אמירה לעכו"ם אם הוא משום גזירה אטו גר תושב ועבד שאסורים מדאורייתא שיעשו מלאכה לצורך ישראל, או שהוא משום גזירה שמה יעשה הישראל בעצמו, ועי"ש בסימן כ"ג בדין אמירה לעכו"ם.

שם אלא אמר רבא אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה כו' כמאן כר"ש דאמר פלגין דיצורא כו', ז"ע מה ענין זה לפלגין דיצורא, הרי הכא לענין שחרורו מהימנין ליה באמירתו צפ"ג, וכמש"כ הגרע"א ז"ל, להשטר אמת וגם הנכסים שלו, ולענין הנכסים לא מהימנין ליה כלל, למה זה דומה לאשה שאומרת מת בעלי דמותה להנשא ואין האחים נכנסים לנחלה על פיה, וכן רבא מעיקרא הקשה לאביי מסבא דעצמו ליקני מידי דהוה אגט אשה ונכסים לא ליקני מידי דהוה אקיום שטרות, ולא אדכר כלל נידון פלגין דיצורא זה, וגם בשטר שכתוב בו עצמן ונכסי נמי לענין

הקרקע ממש, ואף לר"ש דלא חשיב הענין עצמו כמחובר רק הקישות שחוץ לענין, וא"כ הר"ז ממש כעומד ע"ג יתירות, י"ל דשאני הכשר לר"ש דהמורה ריבזה טהרה יתירה, אבל לכל המורה באמת אין לחשבו כמחובר אלא א"כ כל הענין כמחובר, א"כ ענף של ענין המונח ע"ג קרקע נוח להתבטל טפי מענין שעל גבי יתירות, אע"ג דגם בענין שע"ג קרקע הענין עצמו לא נתבטל כיון שאינו נקוב, ועי' חו"כ דמאי ס"ט סק"א דברש"י וכו' מבואר כמש"כ דיש ענין בחשיבות הכלי. (דמאי ס"ט סק"ז).

תוד"ה דילמא כן הוא האמת כו', מההיא ברייתא דמיייתין לקמן דאין כותבין פרוצול אלא על ע"ג אין להוכיח דע"ג יתירות דינו כנקוב כדפרישין לקמן, דאיכא לשנויי במונח ע"ג קרקע ולא השכיר ולא השאיל לו שום זכות בקרקע, ולכך דוקא נקוב, אלא דממה שאמרו בגמ' דמנחא אסיכי מוכח כן, ולפי דסתמא משאיל לו המקום לכך הוצרכו בגמ' לאוקמי דמנחא אסיכי והשאיל לו הסיכי אבל לא השאיל לו הקרקע, ורהיטת הדברים דאף אי ע"ג יתירות אין דינו כנקוב מ"מ אין צריך למלאות עפר בעובי שולי הכלי, ולמש"כ דמאי ס"ט סק"ז הטעם משום דאף בהפסק אויר יונק וכדמוכחא מחני' דקישות פ"ב דעוקצין, ורק לענין להתבטל לקרקע בעינן שלא יהא הפסק אויר, וממילא כל שעומד ע"ג קרקע שפיר דמי, ומיהו אף בלא טעם זה מסתברא דהפסק קטן של עובי השולים אין בו כדי להפסיד היניקה, ולפי זה יתכן לומר דגם סיכי קטנים אין בהם כדי להפסיק, ואין ראיה מכאן לדין ע"ג יתירות גבוהים, אבל אין מקור לחילוקים אלו.

נראה דאם יש לו ענין שאינו נקוב ע"ג סיכי ונתן לו רשות לנקבו לא סגי בהכי לענין פרוצול, ורק כשכבר נקבו חשיב יש לו קרקע.

ונראה דלא מנאנו חולק על דברי התו' להלכה, וכן פסק בשו"ע חו"מ סימן ס"ז לענין פרוצול בדמונח אסיכי דינו כקרקע, ומהרמב"ם דפרפיסא אין ראיה דהא התם כשאינו בכלי ודאי דינו כנקוב אף באויר וכמש"כ בדמאי ס"ט סק"ג ועל כרחק טעמא אחרינא איכא התם, ולפירוש רש"י צרפיסא נמי הדין מוכח מדר"ל שם. (דמאי ס"ט סק"ד).

שחרורו ע"כ להאמינו גם דמה שכתוב נכסי הוא אמת, דאם זה שקר הרי כל השטר פסול וגם העדים נפסלו.

ולפירוש תו' למאי דס"ד השתא דטעמיה דר"מ משום דלית ליה פלגינן דיצורא, ולכך באמר כל נכסי חוץ משדה פלונית ואין לו אלא אותה שדה לא יצא בן חורין, יש מקום לומר שהטעם משום דכשמשמש בלשון כל נכסי נחונין לפלוני עבדי רק על העבד, אינו לשון נאות, ושייך לנידון פלגינן דיצורא, דעיקרו דאזלינן בתר עיקר הדבר אף שאינו תואם כ"כ את לשונו, ולפי זה אף בכתב כל נכסי ולא כתב חוץ, ואין לו אלא את העבד, נמי לר"מ לא יצא לחירות, דלשון משוכם הוא ולא פלגינן דיצורא, ולפי זה יתכן לומר דאף באיכא נכסים וכתב כל נכסי, מ"מ א"א להאמינו על עצמו ולא על הנכסים, דהא אס לשון כל נכסי אינו משמש אלא על עצמו, הרי אינו לשון שחרור לר"מ, וא"כ ע"כ להאמינו גם על הנכסים כדי שיחול שחרורו, וכיון דאינו נאמן על הנכסים תו אין להאמינו גם לא על עצמו, וע"כ דרבא כר"ש ס"ל, אכל פשטא משמע דכלא אמר חוץ יצא לחירות אף לר"מ ואפי' אין לו נכסים אחרים כלל, ורק משום דאיפגים לשון כל נכסי ע"י החוץ שהזכיר לכך ס"ל לר"מ דלא יצא לחירות, ולפי זה הדרא קושיין לדוכתה, וז"ל דכיון דהדבר שקול ביותר אס לחלק נאמנותו על עצמו ולא על הנכסים, שפיר י"ל דס"ל לגמ' דאם בכתב כל נכסי חוץ משאר הנכסים זולת העבד, לא יצא לחירות, דה"נ בכתב כל נכסי סתם אין להאמינו על עצמו ולא על הנכסים, כיון דכה"ג משמש לשון כל נכסי על העבד לצד וכאילו פירט חוץ משאר נכסיו. (פנהדרין ס"ז סק"ז).

בדבריו הרמז"ן סופ"ק דמכות בכתב כל נכסי לשני בני אדם והעדים קרובים לאחד מהם, עי' מש"כ בחו"צ מכות שם.

תוד"ה אע"ג, א"ה, ראיתי להעתיק בלאן מש"כ בזה בספר שבת. עירובין ס"ח א' א"ל ולא שני לך צין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים, יעויין צ"ח בגליון דהא דגרסינן דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים, ליתא בס"א, וכן מוכח בתוד"ה לשבות, וכן בפ"י ר"ח הנדמ"ח ליתא, וכן בה"ג

הוצא צרי"ף שלהי פרק ר"א דמילה, והרי"ף שם האריך לקיים הגירסא, והנידון הוא אס הא דחשיב לה שבות דלית ביה מעשה, הוא משום דאמירה לנכרי לאו מעשה הוא, וכפי' בה"ג והר"ח הנדמ"ח, או דלית ביה מעשה משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת.

וגר"אין הדברים כדעת הבה"ג והר"ח דלשון דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים, אינו לשון הגמ' אלא הוא גליון שנכתב בצדו לפרש, ונשתרצב בפנים, [וכיו"צ כתבו בתו' מנחות נ"ט ב' עיי"ש] דאף אס הפירוש בגמ' הוא כדעת הרי"ף דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא טלטול בחצר שאינה מעורבת, נמי אין מקום להזכיר שלא אמר לנכרי זיל אחים, אלא הו"ל דלית ביה מעשה דאינו אלא טלטול בעלמא, ואס צא להזכיר דלא איירי בדאורייתא, היה ראוי להזכיר דלא א"ל להביא דרך רה"ר, [ומיהו י"ל דיותר צהוה להחס], דהא ידעינן דאיירי שאמר לו דנייתו ליה מגו ביתאי, ומה מקום להזכיר שלא א"ל להחס, גם הו"ל דהא מר לא אמר דנימא ליה לנכרי זיל אחים, דהא רבה לא דיבר עם הנכרי, וגם עיקר הדבר דהזאה חשיבא מעשה, וטלטול בחצר שאינה מעורבת לא חשיב מעשה, אינו פשוט כ"כ, ויש מקום גם לומר איפכא דהזאה לא חשיבא מעשה, דהא מותר להתיר מים על חצירו בבית או בחצר, ואילו טלטול בחצר שאינה מעורבת אסור ואין הזכירו הדבר בפשיטות כ"כ, [אח"כ ראיתי שכבר הקשה כן בצעל העיטור, ומיהו צרי"ף משמע דאית ביה מעשה ולית ביה מעשה לא קאי אהזאה אלא אאמירה לעכו"ם], ומכל זה נראה דהא דחשבינן ליה שבות דלית ביה מעשה הוא משום שאינו אלא אמירה לנכרי וכדעת בה"ג והר"ח, והא דהא מר לא אמר לנכרי זיל אחים הוא גליון שכתב לפרש כדעת הרי"ף ונשתרצב בפנים.

ומ"מ לענין דינא אי שרינן אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא לצורך מילה, שפיר אית לן לדיוקי מעובדא דרבא דלקמן דאמר דנישיילא לאימיה אי צריכא נחים ליה נכרי אגב אימיה, דלא שרינן אמירה לנכרי במלאכה גמורה לצורך מילה, ומש"כ תו' בגיטין ובצ"ק פ' ב' לדחות דהתם לאחר מילה וכבר נתרפא אכל עדיין נחוץ לרחצו בחמין, הדבר קשה דא"כ לא למדנו כלום מהאי עובדא, דלא

אינו עושה טעות בהלכות מקח וממכר שצין אדם לחזירו, וחידוש הוא שחידשה תורה בנדרים ושבועות דנחשב כטעות וניתר ע"י חכם, וזהו דין צצין אדם למקום אבל כשצא ליד כהן דשצ הנידון צין אדם לחזירו חזר הדין דחרטה ופתח לאו טעות נינהו, ולא שייך צהו התרת חכם, ויש לדון לפי זה בכהן שהפריש משל עצמו אם דינו כצא ליד כהן, דסו"ס עכשיו וזה צוה צדין כהן, או"ד סו"ס הנידון צינו לצין עצמו, ועי' מש"כ ערכין ד' א', אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה קדשים צ' סו"ס ל"ד שכבר השיג על הנו"צ ועי"ש.

ברם מה שהרשב"א למד מדין צא ליד כהן לצא ליד גזבר, עי' בדצירו צ"צ קע"ד צ', לו"ד ו"ל היה מקום לחלק, דצא ליד כהן היינו ממש דין ממון שצין אדם לחזירו, אבל צא ליד גזבר לא נשתנה דבר בחפץ, ומעיקרא נמי מצי אקדשיה צבי גזא דרחמנא איתא, ואם אמרה תורה שזכות הצעלים להשאל, וכן זכותו לפדות וגם שזה מנה על פרוטה, כמ"ש חו' תמורה כ"ז צ' שהוא דין צבעלים דוקא, אין לנו מקור לומר דצא ליד גזבר צטל זכות הצעלים, דגם צא ליד גזבר אכתי הנידון צין אדם למקום, ונמסתר דגם צא ליד גזבר יכולים הצעלים לפדות שזה מנה על פרוטה, דזכות זה של הצעלים נלמד ממה שהתורה נחמה למקדיש זכות לגאול, וגם מוסיף חומש, וכיון שהוא צעלים על פדיון ואין אונאה להקדש שפיר פודה שזה מנה על פרוטה, ועי' צטו"א מגילה כ"ג צ' בצבני שזה צוה, ומיהו אם הגזבר כבר מכרו לאחר צוה מסתבר שכבר פקע זכות הצעלים, ועי' ש"ך חו"מ סימן רנ"ה סק"ו, וצ"ע. (קידושין כ"ח צ').

מתני' אם יש עליו עדים יתקיים צחותמיו, צ"ע האז לישנא דהא על כרחך ציש עליו עדים איירי דאי צאין עליו עדים אפילו יכול לומר צפ"נ פסול דהא עיקר נאמנותו משום דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן צצית דין ואפילו ציש תחת ידו הרשאה צעדים ואומר צפני נכתב וצפני נחתם נראה דאינו נאמן דלא האמינוהו אלא על הגט ולא על שטר ההרשאה שלו, וצ"ל דהך לישנא לאו דוקא ועיקרו יתקיים צחותמיו. (פ"א סק"כ ועי"ש צבס"ג).

גמ' כגון שנתנו לה כשהוא פקח כו', א"ה, עי' מש"כ צוה לעיל ה' צ'.

ידעינן מה מדת הצורך לחמימי דינוקא, וגם צפשוטו כולוהו עוצדי דאשחפוך חמימי שוין דאיירו לפני המילה, גם לומר דל"ג נכרי ואיירי ע"י ישראל והיה צתוך ו' מעל"ע הוא דוחק דלא נזכר כלום בגמ' שאירע שהיה תוך ו', וגם מסתברא דלהתיר ע"י ישראל תוך ו' לא הוי אמר רבא אימור תונצא צעלמא הוא דנקיט לה, וגם למה צאמת לא אמר דניחוס נכרי גם אם אימיה לא צריכא, וכי לא היו נכרים צעיר, וצדעת ר"ח ניתן לקיים הדברים, שכתב צהדיא צעוצדא דרבא דאיירי לפני המילה ושיחמם נכרי אגב אימיה, הרי דמשום הקטן לא שרינן, אע"ג דצצצות דלית ציה מעשה פירש צהצ"ג דהיינו אמירה לנכרי, וע"כ דטלטול צחצר שאינה מעורבת ע"י עכו"ם לצורך מילה שרינן, אבל מלאכה גמורה לא שרינן.

בתו' בגיטין וצ"ק פ' צ' הוכירו לפרש עוצדא דרבא צתוך ו' וע"י ישראל אלא דהקשו דא"כ אסור לרבות צצציל הקטן, והנה צפשוטו לרחיצת הקטן אין צורך שיהיו המים צכדי יד סולדת, וצפחות מכאן אין אסור צישול, וע"כ הנידון משום הצערה וזהו אין ענין לרבות דצען שהדליק יש צכדי לחמם לתרווייהו, וזהו נמי ניחא משה"ק הגרע"א צעירוצין לפירוש הר"ן, ומיהו פשטא דלישנא דגמ' משמע שיש כאן ריבוי צשיעורין, וכמציאר נמי צראשוים, וע"כ צ"ל דלפי הענין היו צריכים להחם החמין צשיעור יד סולדת כי כרגיל הם מתקררים צדרך, ולרחיצה צריך שיהיו קרוצים ליד סולדת, דאל"כ מסתמא היה מצוי תנור או כירה שאפשר לחמם צהם, ולמה הוצרכו אגב אימיה, אלא ודאי הוצרכו לחימום שהיד סולדת.

(שבת סב"ג סק"א).

ט' א' שכ"מ שכתב כו' חוזר צנכסים ואינו חוזר צעצד, צרשב"א כאן כתב דהא דאמרינן אמירתו לגצוה כמסירתו להדיוט לאו דוקא כמסירה, דא"כ לא מצאנו שאלה צהקדש דהא צצא ליד גזבר אין נשאלין כמו צחרומה צצא ליד כהן, ועי' צמשוצות נו"צ תנינא יו"ד סימן קנ"ד שהציא חולקין צעיקר הדין דצא ליד כהן עי"ש, ושם כתב דהטעם דצא ליד כהן או גזבר אין נשאלין הוא משום דהגזבר והכהן אין להם להאמין למקדיש ולמפריש על הפתח והחרטה, והצברים רחוקים, וצפשוטו נראה הטעם משום דעינן שאלה וחרטה

שם ת"ר בשלשה דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עצדים כו' וכל השטרות העולים בערכאות כו', א"ה, ע"י מש"כ לקמן י' ב' לישב מה ענין השמות גיטי נשים לשחרורי עצדים יש כאן, הא כל שטרי קנין כך דינם.

תוד"ה שוו לא ליתציה כו', פירוש ליתקנו שנים יטרכו להציל או שיתקיים בחותמיו קודם הנתינה, אבל אם הביא אחד אל יתנו לה, [ואע"ג דהשליח זכה מיד לעבד היינו דוקא אם הוא זכות לו, אבל הכא שלא ימצא קיום ויאסר בשפחה ובצת חורין, ודאי לא ניחא ליה], ולמה שקדו להקל בעד אחד. (ס"א סק"ב).

ט' ב' חוץ מגיטי נשים ושחרורי עצדים כו', עיין מש"כ בזה לקמן י' ב' ד"ה והנה. שם האומר תנו גט כו', ע"י מש"כ לקמן י"ג א'. תוד"ה מקרעין בירושלמי פריך והלא כתב ראשונה הוא פירוש ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו כו', ר"ל שהרי אין כאן שום כח של עדים בצורת הכתב ואין זה בכלל חתימה שאמרה תורה שיעקרו שהעדים יהיו צורת חתימתם, אבל אין ללמוד מכאן לפסול עדים שנינו חתימתם במכתבין וחתימה, דשאני התם שסו"ס יש כאן כתבם ואין נפקותא אם זה כתבם הרגיל או לא כיון דסו"ס זהו כתב ידם, ולעולם יכירוהו ואין אחר יכול לחקות כתבם זה כמו שאינו יכול לחקות כתבם שרגילין בו, ואע"ג שאמנם לא יוכל כתבם להתקיים ע"י אחרים או ממקום אחר, לית לן בזה, ומיהו אין העדים רשאים לעשות כן דהא אי מייתו או אזלי למדינת הים לא יוכל השטר להתקיים בחותמיו, ואדרבה יחזיקוהו למוזייף כיון שלא יתאים עם כת"י היוצא ממקום אחר, [ואפשר אולי דמדרבנן פסול אמנם כה"ג].

ולפרש"י הא דמשני במרחצבין ר"ל שמרחצבין את הסריטה ואפשר גם שעושין שתי שריטות והעדים חותמין ביניהם וכמו שמצוייר בהג"א, ולתירוצי השני שכתבו לעיל דהכא מצי איירי בעושין חקק גמור דאמנם חשיב כתיבה, נמצאנו למידין דאע"ג שגשאר קיים כתב החקיקה בסמוך לכתבם אפילו הכי כשר דלא מיפסדא צורת חתימתם ע"י כך, ואפשר דדוקא חקק לא מפסיד הכתיבה אבל אם כתבו בדיו בכה"ג דהיינו שעשו שני קווים דקים והעדים חתמו ביניהם, אמנם פסול, דנפסדה צורת

הכתב בכה"ג, וכ"מ י"ט א' דאמרינן באצר ס"ד והא תני ר"ח דאצר כשר, ואי מקרעין איירי בעושין שני חקיקות והעדים כותבין ביניהם א"כ דכוותה באצר נמי עושין כן, ומדפריך דודאי פסול אי אצר כשר שמעינן דכה"ג פסול, (ועי' להלן), ומיהו פשטא משמע דעושין סריטה אחת רחצה, וקושיית הגמ' באצר ס"ד היינו משום דחשיב כתב ע"ג כתב, ולפי זה אין ראיה לפסול אם הכתיבו להם בדיו שני קווים והם חתמו ביניהם, ומ"מ נראה להחמיר.

ולפרש"י נמצאנו למידין דמה שהעדים ירחיצו כתבם על הכתב התחתון לא סגי בהכי להכשיר, [דאל"ה הוי ליה טפי למימר שהעדים ירחיצו כתבם דהכי עדיף וקל טפי, וגם בסתמא מתרחב הכתב העליון קצת], והטעם נראה דכל שיעקר כתבם מושכים על התחתון אין כאן צורת כתב ידם אלא צורת כתב התחתון ומה שמוסיפים בצדדין אינו כח כתב אלא סתם מוסיפים טיטא סמוך לכתב אחר. (פ"ד סק"ו). — ע"ע מש"כ בכל זה בסיומן ד' סק"ה ז' י"ג.

י' א' מנח כותי מותרת כו', יעוי' בתו' שהקשו דהא גזרו על פתן, ותיירצו דאיירי בעיקה של ישראל ואפאה הכותי, וזה דוחק דסתם מנח כותי בשל כותי מתפרש, ולכאורה אפשר לפרש שהכותי נתן לישראל שיכניס הבצק לתנור, ולעולם כולה של הכותי, ועי' בע"ז ל"ח ב' דשרינן שגר עכו"ם ואפה ישראל, וכן בחתה ישראל, ואף בשל עכו"ם משמע דשרי, עי' חו"ב שם, [זולת לדעת הר"ן], והרי בצקות של נכרי אדם ממלא כריסו מהם כדאמר פסחים מ' א' וע"כ דבאפה ישראל שפיר דמי, ומסתבר דשל כותי לא גרע משל עכו"ם, שו"ר ברמב"ן חולין י"ג א' דהחמירו בשל כותי יותר ע"ש.

יעויין בתו' שהקשו אמאי יוצא זה ידי חובתו בפסת, שמא לא שמרה לשם מנח מנח, והרי הוא חשוד אלפני עור, והנה הא דהמנח מותרת ניחא להו דלא חיישינן שמא החמיאה, ונראה הטעם משום דאפשר דהכותי חייש לכל יראה, ולא תלינן שמא ביטל, ומיהו למש"כ תו' דהעיסה של ישראל, יש לפרש דאיירי דיהיב ליה כזית ואכל, ועי' מהרש"א ומהרש"ל בזה, ואשמועינן דבקיאי בדקדוקי מנאות ולאפוקי מר"א, ומיהו מש"כ תו' בחולין דאיירי שהכותי לא אכל

אינם חשודים דהא לא פסילי מדאורייתא וכמש"כ תו' לקמן ב' ד"ה א"י, אבל בשחתם אחריו ישראל דחזין שהוא מן הכותים החשודים בזה לא חששו חכמים שמה הוא מן החשודים, ואוקמוה אדאורייתא דכשר, ולא גזרו חכמים בכה"ג, ולפי שהוא סוג מיוחד שיך להוציאו מן הכלל, אבל בשחתם אחריו או בשאר שטרות דחותמים זה בל"ז אפילו יש עדים שהוא חזר ואפילו ידעין שחתמו זה בפני זה, אפילו הכי אין כאן סוג מיוחד בזה והוא בכלל גזרת חכמים שכתי פסול לעדות ולא שיך להוציאו מן הכלל, דלא פלוג חכמים, והשתא ניחא דאשמועינן מתניתין דבגט אשה משכח"ל שיהא חתום עד כותי ויהא כשר וכגון שחתם אחריו ישראל, ואשמועינן מתניתין דעדי הגט אין חותמין זה בל"ז, ואשמועינן דכה"ג שחתם אחריו ישראל מוכח דכותי חשוב הוא, ולא גזרו חכמים בכה"ג לפסול עדותו, וכשר, משא"כ בשאר שטרות דלא משכח"ל שיהא מוכח מן הגט דכותי חשוב הוא לא משכח"ל שיהא כשר אם חתום עליו עד כותי, וכן נמי מנח כותי אסורה לעולם לר"א אפילו יש עדים שהוא חזר דסתמא גזרו חכמים על מנח כותי, שאין לסמוך עליהם ולא חילקו בין כותי לכותי, ועדיין ז"ע.

ולבאורה נראה דהא דמוקמינן לה כר"א לרווחא דמילתא הוא ולומר דאף כר"א מצי אחיא אע"ג דאיהו מחמיר טפי מכולן, ומיירי אף דלא אחזוק דהא לא מדכרין לפרושי דאחזוק, ועוד דאי קושטא הוא דאחזוק א"כ מסתמא לא פליג ר"ג בהא, וא"כ רש"ג לא ציי דאמר תני עדו נמנא דפליג אאצוה, וגם למה לא אמר כרצא דחסורי מיחסרא כיון דקושטא הוא דלר"ג אף שניהם כותים כשר, [דהא ודאי פלוגתא אציי ורצא בסברא אי יש לאוקמי מתניתין באחזוק בהא ולא בהא, ולא פליגי מאי עדיף אי למימר חסורי מיחסרא או תני], אלא ודאי בדלא אחזוק מיירי ואפילו הכי בשחתם אחריו ישראל כשר אף לר"א וכש"כ דמצי אחיא כר"ג, דמיקיל טפי מר"א, דלדידיה ודאי כשר בשחתם אחריו ישראל, אבל ברש"א לא כתב כן.

הא דאמרין לר"ג דאחזוק בהא ולא אחזוק בהא, [וכ"ה למסקנא לרצא וכמש"כ תו'], והיינו דנוהרין שלא לשקר בעדות גט ולא בשאר שטרות, יש לעי' היכן מצינו עדות כזו, והא לא האמינה

מנח אחרת כל הלילה דחוק הוא, דא"כ בשעה שהישראל אוכל עדיין לא ידוע אם יא יד"ח כי שמה יאכל הכותי כזית נוסף ממקום אחר, ובסוגיין כתבו דאיידי דידוע שאין לכותי מנח אחרת, ולו"ד ו"ל י"ל דכל דבקיאי שזריך שימור לשם מנח הרי בסתמא כששומרים אותה מלהחמיץ הרי בכלל זה גם שתהא ראויה למנח, וכעין דאמרין פסחים ל"ח ב' בלחמי תודה דעשאן למכור בשוק יואא בזה משום דפחית דדעתיה דאי לא מוזבן יאא בזה ידי חובתו, והא לא חיישינן שיקון בהדיא שלא לשם מנח כדי להכשיל, וכיון דסתמא מלהחמיץ שהרי נותנין לו כזית ואכל, תו שפיר יוצאין זה יד"ח. (חולין ד' א').

שם ר"א אוסר לפי שאין בקיאים בדקדוקי מנחות, ז"ל דס"ל דאין בקיאים בשיעור חימוץ, ואע"ג דבשחיטה חשבינן להו דבקיאי בהלכות שחיטה, ז"ל דשאני התם דרוב מציין אלל שחיטה מומחים הם, משא"כ במנח, גם י"ל דבאיסור כרת מחמירין טפי. (ספ' טפ').

שם לעולם ר"א וכגון דחתים ישראל לבסוף כו', ז"ע א"כ למה חילקה המשנה בין גט אשה לשאר שטרות, ואי בעי לאשמועינן דעדי הגט אין חותמין זה בל"ז, ליתני בהדיא, אבל אין כאן חידוש להשמיענו חילוק בין גט לשאר שטרות דהא כותי חזר גם בשאר שטרות כשר אלא דבשאר שטרות אין ראייה שהוא חזר במה שחתם אחריו ישראל ואין זו קולא או חומרא שיש להשמיענו, ודוחק לומר דעיקר חידושא דמתניתין היא דסגי בזה הוכחה דחתם ישראל בתריה כדי להעיד שהוא כותי חזר, ועוד דלמה נקטה מתניתין בעד אחר הו"מ למיתני נמי בשני עדים וכגון שיש עדים שהם חזירים, ועוד דלמה סתמה מתניתין כל גט כו' פסול, והרי אי איכא עדים שהוא חזר כשר.

לבך נראה דלא חילקו חכמים וכל שחתם כותי הגט פסול ואפילו יש עדים שהוא חזר, ודוקא בשמתוך הגט מוכח דחזר הוא בזה הקילו חכמים, ואין הטעם שזו הוכחה שאינו חשוב לשקר בעדותו, וגם אפשר שאין שיקול דעתו של העד יכולה להכריע בזה בהלכה, וגם אין כאן סוג מיוחד מהו חזר עד שנאמר שמעידים שהוא חזר והרי הוא כשר, אלא שבתם כותים חששו חכמים למיעוט שיש בזה שהם חשודים לשקר, [אבל רובם

תורה אלא אנשים שאינם משקרים כלל אבל אנשים החשודים לשקר אלא שבאופן מיוחד יש שחוששים מלשקר וכי יש עליהם דין עד, ויש לומר דאף בדלא אחזק נאמנים מעיקר הדין וחכמים שהחמירו לפוסלם לא החמירו אלא בשאר שטרות ולא בגט ושחרור דאחזיקו בהו. (ס"ב סק"ה).

י' ב' זאת אומרת עדי הגט אין חותמין זה בלא זה, א"ה, עי' מש"כ בס"ד בס"ד בס"ד בדברי הר"ן דאם כולן משום תנאי רש"אין לחתום אחר הנתינה.

שם אלא מתנה במאי קא קני כו', א"ה, עי' מש"כ קדושין כ"ו א' בד"ן שטר בלא ע"ח ובלא ע"מ ושלל בכח ידו, שכתוב בו שדי מכורה לך ומסרו בינו לב"ע דאין עושה קנין, ובבית מאיר אה"ע סימן קל"ג כתב להוכיח דמסירת שטר ידי סופר בינו לבינו לאו כלום הוא למיעבד קנין, מהא דאמרין בערכאות דאע"ג דקושטא הוא דלא מרעי נפשיהו, מ"מ בשטר מתנה אינו דין שיועיל דהאי שטרא חספא בעלמא הוא, ואם איתא דמסירת שטר כתב ידי סופר בינו לבינו עושה קנין, אמאי לא קנה, ושמא יש לדחות דהתם הערכאות אינם מוסרים השטר ליד המוכר שימסרנו ללוקח, אלא שעל פי הודאת המוכר הם כותבים שטר ומוסרים אותו ללוקח, והוא מעין מעשה ב"ד לאשר את המקח, ואם היו ב"ד של ישראל כה"ג היו נחשבים כשלושים של המוכר כאילו אמר להם כתבו ותנו, והיו מזכים את השטר למוכר (אם נר"ך) והיו נותנים אותו בשליחותו ללוקח, אבל בערכאות חספא בעלמא הוא ואינו שטר של המוכר כלל, ונמצא שלא היה כאן מעשה קנין, ודוחק, ולפמש"פ תו' וכן בתו' הרא"ש מצואר דמסירת שטר בלא עדי מסירה בינו לבינו אינו עושה קנין עי"ש.

שם אמר שמואל דינא דמלכותא דינא כו', לכאורה נראה דשמואל אמר למילתיה הכא, ומכאן מייחין לה בשאר מקומות, [וכעת ראיתי באו"ז בסוגיא דנטה לומר דגמ' הביאו לכאן מימרא דשמואל, ושמואל לא אמרה אמתני', וז"ע מה מכריחנו לנטות מפשטא דמילתא], ויש לעי' דלחדש קנין סגי נמי במנהג וכדאמרין בב"מ ע"ד א' האי סיטומתא קניא, וכש"כ דדינא דמלכותא אליס במנהג, אבל אכתי ליכא למישמע מזה שיועיל דינא דמלכותא לחייב לשלם מכס,

ובב"ק קי"ג א' מייחין מהא דשמואל דאסור להבדיל את המכס, וי"ל דלישנא דדינא דמלכותא דינא מתפרש דביד המלך לחייב צדיק, ושפיר שמעינן מזה גם למכס וכיו"ב, ואה"נ דממתיחין ליכא לאוכוחי לה, [וז"ע בספר מרן זללה"ה ב"ק סימן ט"ז ס"ק י"ח], ובלאו הכי הרי אמרינן ואצ"ל תני חוץ מכגיטי נשים, וליכא למישמע ממתיני' מידי, אבל שמואל אמר למילתיה דדינא דמלכותא דינא לכל מילי, אהא דהקשו אמתני' דחספא בעלמא הוא, ואפשר נמי דבכלל מימרא דשמואל הכא דשטרי ערכאות עושין קנין מדינא דמלכותא אף אם לא נהוג בהו עלמא.

עי' ברמב"ן וברש"א ורא"ש ור"ן שפירשו דאצ"ל תני חוץ מכגיטי נשים, לא אחי למימר דלא קי"ל דינא דמלכותא דינא, או דבעינן זה לא מהני דינא דמלכותא, אלא כו"ע מודו דדינא דמלכותא דינא ומהני נמי לומר דשטר דערכאות עושה קנין, אלא דיש לדון אי מתיני' אחי רק לאשמועינן דלא מרעי נפשיהו ונאמנים בעדותם, ואיירי גם בערכאות העומדין מאליהן, ולא איירי כלל בעינן דינא דמלכותא, ומתפרשא שפיר גם דליכא דינא דמלכותא צדיק קניינן כלל, ולפי זה מתפרשא מתיני' חוץ מכגיטי נשים, או דמתיני' איירי גם דין דינא דמלכותא ומתפרשא דדאיכא דינא דמלכותא להכשיר שטרות הערכאות לקניינן, ואשמועינן נמי דדינא דמלכותא דינא ומהני שטרי מתנה דערכאות לעשות קנין, ולפי זה אפשר דלא איירי מתיני' בערכאות העומדות מאליהן, והיינו תרי לישני, ונראה דדעת הרמב"ן דכל הגאונים והרי"ף שהעתיקו הואצ"ל תני חוץ מכגיטי נשים, כונתם כמו שפירש ז"ל, וכולם מודים דצדאיכא דינא דמלכותא להכשיר שטרי ערכאות לקנין, דמהני כדשמואל, דאם איתא דהרי"ף פליג לא הוי משתמיט הרמב"ן מלהזכירו, וכן כתב הרש"א שהרי"ף כתב ב' הלשונות ולא הכריע, אלא שבתשובה פסק כאצ"ל, ומצואר דמה שהעתיק הואצ"ל אין מזה ראיה לפסוק דלא כשמואל, [ותשו' הרי"ף י"ל שלא נזמנה להרמב"ן], ולפי זה ז"ע אם לדעתם ז"ל הגאונים חולקים, דמש"כ המ"מ ר"פ כ"ז ממלוה דדעת רוב הגאונים לפסוק בלישנא בתרא ולא מהני שטר קנין בערכאות, אפשר דאינו אלא ממה שהעתיקו הואצ"ל שבגמ', ולפי

א', כדין הפקעת הלואה, גם כהיום דאין המלך נוטל לעצמו, והכל נחשב כהולך לקופת הציבור כפי החלטת הנבחרים, ז"ע א"ש שייך צוה דינא דמלכותא, ומאד תקנת בני העיר צריך שידונו כולם והסכמת החכם עי' חו"מ סימן רל"א וצ"ח שם, גם צריך שתהא כונתם שלמה לטובת הכלל, ללא נגיעות פרטיות. (צ"ק קי"ג א' סק"ג ועי"ש).

לענין הלכה קיי"ל כהרמ"א, וכן היש"ש העתיק דברי הר"ן, וכן כתב בחוט המשולש להגר"ח ז"ל בסימן י"ז, וכן נראה דעת הגר"א, ובפרט למ"ש הב"י בצד"ה דהרמב"ם שכתב לאיסור אינו אלא משום פיקו"ה, ולא מן הדין, וא"כ בזמן הזה שרי גם להרמב"ם להצריח המכס ממלך העכו"ם. (צ"ק ס"ט).

רש"י ד"ה תני וה"ה נמי דמאי לשנויי צעדי מסירה ישראל כו', מבואר דס"ל דאף דבגט ושחרור פליגי רבנן עליה דר"ש מ"מ בשטר מתנה מודו, ונראה דאין הטעם משום דעיקר החשש משום דילמא אחי למיסמך עליהו, והכא אמנם אף בשטר מתנה תיקנו חכמים להאמינם לראיה, וסמכין עליהו, [וכמו דלעולם סגי צעדי חתימה אף אי צריך עדי מסירה משום דאמרין דמסתמא כדין נמסר ה"ה הכא], חדא דרש"י פירש במוזיק מתוכו דהחשש הוא דילמא אחי למיסמריה באפייהו, והך חששא הא איכא אף בשטר מתנה, ועוד דרש"י פירש לקמן הא דשטרא פרסאה דהיינו שחומים עליו הדיוטות, ואם איתא דהא דכשר בשטר מתנה בערכאות צעדי מסירה היינו משום דאמנם נאמנים, א"כ בהדיוטות יש לפסול, שהרי אינם נאמנים, ואף בשמות מובהקים, וכמו בגיטין, ולא משמע דרבא כר"ש, לכך נראה דמודה רש"י דערכאות בשטר מתנה אין מועילים כלל אף לא לראיה שלא תיקנו חכמים להאמינם בשטר שעיקרו לקנין שהם פסולים בו, אלא דס"ל לרש"י דלא אחמור רבנן כולי האי למיחש בשמות מובהקין אטו שאינם מובהקים שפסול מדרבנן, בשטר מתנה, ודוקא בגיטין שהדבר חמור החמירו חכמים ופסלו כל גט שאין לסמוך עליו לראיה, משא"כ בשטרות, ואפשר שרש"י למד כן אמנם מהא דשטרא פרסאה דמשמע ליה דבחומים עליו פרסיים איירי וע"כ בהדיוטות, וא"כ מבואר דמודים חכמים לר"ש

זה לדעת הרמב"ן ודעימיה דאין מזה הוכחה, הרי לא מלאנו מי שחולק, ושפיר י"ל דלכו"ע מהני דינא דמלכותא להכשיר שטר מתנה בערכאות לקנין, וזוהי דעת הרמב"ם שם שסתם שם דשטר מתנה לא מהני, ובתשו' שבאו"ז משמע דגם ר"ח כתב דמסקנא כאצ"א.

לדעת הסוברים דהאצ"א חוץ מכגיטי נשים פליג אשינויא דשמואל, וקיי"ל כוותיה, אע"ג דודאי קיי"ל דדינא דמלכותא דינא, כתב המ"מ וכן מזכיר סבא זו בעוד ראשונים, דלא אמרין דד"ד אלא בדברים שהם לתועלת המלך במסים שלו, אבל בדברים שבין אדם לחבירו אין דינו כזה דין, וסיים המ"מ שאין ראיה גמורה היפוך מזה, נראה דר"ל דאיכא משמעויות דקיי"ל דד"ד גם צדינים שבין אדם לחבירו, כדאמר ב"ב נ"ה א' דאריסותא דפרסאי עד מ' שנין, וכמ"ש הרשב"א והר"ן, וכן אמרו שם נ"ד ב' דינא דמלכותא דלא ליקני ארעא אלא באיגרתא, וכמ"ש בגמ"י ב"ב שם, אלא שאין לזה ראיה גמורה, דאיכא למימר דלא ליקני ארעא אלא באיגרתא דהמלך לוקח מס מכל איגרתא, ואריסותא דפרסאי י"ל דבמנהגא תליא ושפיר הנהיג דלא ליהוי חוקה בצציר מהכי, ולענין הלכה פסק הרמ"א בסימן ס"ח סוס"א כהרמב"ן ודעימיה דהאצ"א לא פליג אדשמואל, ואם איכא דינא דמלכותא דשטר שבערכאות עושה קנין שפיר מהני גם לשטר מתנה, דגם בהלכות קנינים אמרין דינא דמלכותא דינא, וסתמו כפירשו דישאל סקנה מחזירו שדה בשטר שנעשה בערכאות קנה, אע"ג דאין המלך מקפיד אם ינהגו הישראלים צדיני ישראל, דקנין דדינא דמלכותא מהני שפיר גם צדיני ישראל, ועי' בספר מרן זללה"ה לחו"מ בליקוטים סט"ו.

נראה דאף לדעת הרמב"ן ודעימיה דאף בתקנת קנינים אמרין דינא דמלכותא דינא, וכדשמואל, דמ"מ אין דינא דמלכותא אלא צעניי ממון, אבל צעניי אחרים גם כשהם לטובת הציבור, ליכא צוה משום דינא דמלכותא, וכן לשון דינא דמלכותא מתפרש צדיני, וגם אם היה צוה ענין דינא דמלכותא, יש לדון שיהא רשאי להפקיע התקנה כדרך שרשאי להפקיע תקנת מכס, שבדאי איכא צוה משום דינא דמלכותא, וכדעת הראצ"ד והר"ן שהציא הרמ"א כמ"כ בחו"ב צ"ק קי"ג

קאמר לפיכך נקט הא' ליגנא, וכן פירש זהא דשטרא פרסאה, ולפי פירוש זה ר"ע מכשיר הדיוטות בשאר שטרות בלא עדי מסירה וזה קשה דהא ודאי איכא למיחש לשיקרא.

ודעת תו' דלמאי דקמשיני נעשה כו' הו' ס"ל דזהדיוט אף בעדי מסירה ושמות מובהקין פסול משום דגורין שלא יצואו להשוות דין הדיוטות לערכאות ויכשירו שאר שטרות דהדיוטות בלא עדי מסירה, ומיהו דברייטא פליגי ר"ע וחכמים בשאר שטרות בעדי מסירה ושמות מובהקין דהדיוטות דר"ע מכשיר וחכמים פוסלין, ובגט ושחרור אף רבנן מודו דכשירין בעדי מסירה ושמות מובהקין דהא אף בערכאות אין כשירין אלא בכה"ג וממילא ליכא למיחש למידי, אבל שאר שטרות דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה בזה גזרו דהדיוטות אף בעדי מסירה דילמא אתי להשוות דין הדיוטות לערכאות ואתי לאכשורי בלא עדי מסירה, ולפי זה אמנם נקטינן דר"ע מכשיר גיטי נשים ושחרורי עצדים בעדי מסירה ושמות מובהקין אף דהדיוטות וכדקמשיני דברייטא, ואף דבס"ד לא הו' ס"ל כן, היינו דלא הו' פשיטא ליה כ"כ עד שיוכל להקשות כן, אבל מאחר שכן מפורש דברייטא ודאי הכי נקטינן. (ס"ב סק"ב).

שם אמר רבא הא' שטרא פרסאה דמסירה ניהליה באפי סהדי ישראל מגזינן ביה מזני חרי כו', פרש"י שחומינן עליו עכו"ם הדיוטות, [ויש להוסיף ובשמות מובהקין], וכנראה ס"ל דבשאר שטרות אף רבנן מודו דמהני בעדי מסירה ושמות מובהקין ודוקא בגט ושחרור פליגי, וכן מבואר ממש"כ לעיל דכד פרכינן הא' שטרא חספא בעלמא הוא הו"מ לשנויי בעדי מסירה ור"א, ומבואר דאף דבגט ושחרור פליגי רבנן עליה דר"ע מ"מ בשאר שטרות מודו, ונראה דאמנם זהו חידושיה דרבא, ומיהו אינו גובה ממשועצדים דבעדי מסירה אין גוזינן ממשועצדים, ונראה דהכא בשטר הלואה איירי ולענין שאין הלואה יכול לטעון פרעתי, ומיירי שהעדים מכירים בטב"ע שזה השטר הוא שנמסר לפניהם, ובזה דינו כשטר ממש ואין הלואה יכול לטעון פרעתי, [דאילו בשטר מתנה או מכר גבי נמי ממשעבדי, וגם אין לורך לשטר דבעדותם בע"פ שמסר לו שטר סגין], וכ"מ ברא"ש סוף סימן י"א.

בשאר שטרות, דלא משמע לפרושי דרבא כר"ע, דא"כ הו"ל למימר הילכתא כר"ע.

והנה לפרש"י ניחא הא דתניא ט' א' דבערכאות שו גיטי נשים ושחרורי עצדים, וקשה דהא כל שטרי קנין כך דינם ומה ענין השמות גיטי נשים לשחרורי עצדים יש כאן, אבל לפמש"פ רש"י דבעדי מסירה ושמות מובהקין מודו רבנן דשאר שטרות כשירין אף שטרי קנין ניחא, ואפשר דאמנם מזה למד רש"י לומר כן, ולפירוש תו' ז"ל דבזמן שנשנית ההיא דברייטא היה דינא דמלכותא לעשות השטרות בערכאות, וז"ע, וכן לפירוש ריטב"א שנחפרש בסומן ב' סק"ט אי פליגי רבנן עליה דר"ע אף בשאר שטרות, נמי ז"ל כן. (ס"ב סק"ב).

תוד"ה אי וי"ל דאין לחוש כיון דהאי כותי כו', נראה כוננם דאין צריך לעדות שהכותי חזר, אלא דבאופן כזה שחתם אחריו ישראל דמשמע דכותי חזר הוא לא גזרו רבנן לפסול לעדות, אבל אין כאן כלל עדות הישראל שהכותי חזר, וגם אין מציאות מיוחדת של חזר המצטלת לגמרי חשש שקר, אלא שאופן כזה הו"א חכמים מכלל גזירתם, וכמשנ"ת לעיל.

תוד"ה חספא, עי' בסומן ב' סק"ק י"א י"ב הדינים העולים בשטרי מכר ומתנה.

י"א א' אבל בשמות שאין מובהקים נעשה כמי שנעשו דהדיוט ופסולין, דעת רש"י דבעדי מסירה אין חילוק בין ערכאות להדיוט ובשמות מובהקים ועדי מסירה כשר אף דהדיוט, ולפי זה ה"נ הו"מ למיפוך מאי לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו דהדיוט ואי בעדי מסירה הא אף דהדיוט יש להכשיר, ולמאי דמסיק ה"ק נעשה כשאר שטרות שנעשו דהדיוט בלא עדי מסירה, [וה"נ הו"מ למימר כגט ושחרור שנעשו בערכאות בלא עדי מסירה, אלא דהדיוט כל השטרות פסולין בלא עדי מסירה], ונראה דאף לפרש"י ז"ל דהא דלא פריך אמנם אי בעדי מסירה הא כשר אף דהדיוט, [והך קושיא ודאי עדיפא מליפלוג וליחני דידה], משום דלא פסיקא ליה כ"כ, ומיהו רש"י פירש כן ע"פ המסקנא שפירש מה שאמרו חכמים דברייטא חוץ מגיטי נשים ושחרורי עצדים דהיינו חוץ מבעדי מסירה ושמות מובהקין, ולפי שזגיתי נשים ושחרורי עצדים הדבר פשוט דבעדי מסירה

שם והא' צריך שיחזור מענינו של שטר כו', א"ה, עי' מש"כ בזה בס"כ ס"ק י"ד, דדעת הרמב"ן דלא מיפסיל השטר מחמת תקנה דצריך שיחזור מענינו של שטר, ולפי זה הא' דצריך והא' צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה יש לפרש כמש"כ תו' דלר"א פריך ולדידיה מיפסילא שיטה אחרונה, ואפשר דס"ל דלא חשיב למען יעמדו ימים רבים ופסול מחמת אידך דר"א דודאי ס"ל כוותיה דהא' פרכינן והא' צעין כתב שא"י להודיין, ואמנם אשיטה אחרונה לחוד הוא דפרכינן אבל כוליה שטרא לא מיפסיל, ומשום דפשטא דמימרא דרבא משמע שיש לו כל דיני שטר לפיכך מדקדק והא' שיטה אחרונה פסולה ומשני דמהדר.

אבל בר"ן לא ניחא ליה לפרושי דאשיטה אחרונה הוא דפרכינן, דהא' לא נתפרש בדברי רבא דלמידין משיטה אחרונה, לכך פירש דבשטרא פרסא איכא למיחש ששיירו הרבה שורות פנויות וממילא השטר פסול ותיירו צדמהדר וממילא אין למידין מה שנכתב אחר חזרת הענין כלום, ותימא דהא' כיון דהכשר השטר צעדי מסירה כי היכי דנכתב עברית אין לנו חוששין שמה שיירו שורות פנויות, דהעדים מזהירים על זה שלא לאפשר זיוף בעדותם, ה"נ בנכתב בלשון פרסי, ועוד דאיכא אשכחן דמהדר מענינו של שטר רשאי להשאיר שיטות פנויות, דלא נלמוד מהכתוב אחר החזרה, והא' צעדי חתימה ודאי נלמוד דהא' אינם רשאים להשאיר שיטות פנויות דילמא גיזין ליה לשטר העליון וכתב שטר בשיטה הפנויה והם חתומים עליו, וה"נ צעדי מסירה, ועוד דהא' חזרת ענין השטר עיקרו שלא יהא כתוב בו דבר הצריך לשטר וזימנין דמתרמי גם באמצע השטר שיטה שאין בה דברים המעכבים וא"כ יפסל השטר דהא' איכא למימר דהך שיטה היינו סוף השטר וזהו שאין בו דבר המעכב, ועוד דאית לן להשוות הך והא' צריך שיחזור מענינו של שטר להווא ד"ט ב' והתם ודאי אין חשש של שיטות פנויות שהרי חתמו ישראל, וודאי אין משאירים שיטות פנויות דהא' יכול לגיזין לעליון, ולכתוב עליה מאי דבעי, ועי"ש עוד בס"ק ט"ז דדעת הרמב"ם, ובס"ק י"ז.

י"א ב' עדים החתומים על הגט ושמותן כשמות עכו"ם כו', לדעת תו' נראה דקמיציעא ליה בין כשליח הביא הגט ועדיין לא נתנו לה,

ולדעת תו' פליגי רבנן עליה דר"ש אף בשטרות ואדרבה בהדיוטות אף ר' שמעון מודה בשטרות פסולין אף צעדי מסירה ושמות מובהקין, דמשמע דר"ש כחכמים דברייתא ס"ל, [דהא' אמר להו' לחכמים שלא נחלקו ר"ע וחכמים וכו"ע כוותי ס"ל], ולפי זה אם הא' שטרא פרסא איירי שחתומין עליו הדיוטות נמצא דרבא פסק כר"ע דברייתא, וזה קשה דא"כ כולה מתניתין דלא כהילכתא, ועוד דא"כ לימא הילכתא כר"ע, [ואי דבעי לאשמועינן דלא גבי אלא מבני חרי א"כ לימא הילכתא כר"ע וה"מ מבני חורין אבל ממשועבדים לא], ואי דמיירי בערכאות הא' גבי נמי ממשעבדי אפי' בלא עדי מסירה וכדאמר ר"פ לקמן י"ט ב', וגם הא' מתניתין היא ואפי' בלא עדי מסירה, ולכל הפחות מבני חרי מייגבי גבי, ופירש הרא"ש דמיירי שאין בו עדי חתימה כלל, ולפי זה עיקר חידושיה דכשר בכל לשון, וקשה אמאי לא פריך תנינא וכדפריך לקמן י"ט ב' אלאמיר, וי"ל דס"ד דאין בו עדים כלל מייגרע גרע ואינו נכתב בכל לשון, וגם לאשמועינן דאינו גובה ממשועבדים, [ואף שמשמעות לשונו דאחי לאשמועינן דגובה מבני חרי, מ"מ יש גם חידוש בזה שאינו גובה ממשעבדי].

(ס"ב סק"ג).

בדעת הרמב"ם בסוגיין, עי' מש"כ בס"כ ס"ק י"א.

שם והא' לא ידעי למיקרי, נראה דר"ל והא' אינם מכירים שזהו השטר שהרי אינם יודעים לקרות ואין כאן עדי מסירה, ומשני דדידיה וממילא מכירים הם שזהו השטר הוא שנמסר לפניהם, ואמנם הוא מצי לשנויי דאף בדלא ידעי למיקרי זימנין שאפשר להכיר השטר על ידי טביעות עינא, אלא דעדיפא מינה משני דדידיה, והגרע"א ז"ל פירש דהקושיא היא דהא' צריכים לקרות ולדעת הכתוב בשטר והקשה דהא' סגי במכירים שזהו השטר, וודאי איירי במכירים שזהו, דאי לאו הכי לא חשיבי עדי מסירה, [כ"כ בשם תו', אבל הכא בלאו הכי בודאי איירי שמכירים שזהו השטר שנמסר שהרי עיקר הוכחת השטר היינו שלא יוכל לטעון פרעתי וא"כ בהכרח איירי בשמכירין שזהו השטר שנמסר לפניהם], ולמש"כ מבואר, דאמנם קושית הגמרא שהרי אינם מכירים שזהו השטר.

(ס"ב סק"ג).

שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה והיינו שימכרנו לישראל, ומשמע לזכות לו גיטא דחירותא ע"י אחרים צעל כרחו אי אפשר. (קדושין כ"ג א' ממוה"ד). גמ' תופס לצעל חוב קנה, ע"י צחו' שנדחקו ליישב, וצ"ח' כחצ' לפרש דמיייתי כי היכי דחזינן דנעשה שלוחו של עבד שלא מדעתו ה"נ יכול לתפוס לצעל חוב שלא מדעתו, ולא נאפרש לכאורה דעדיין מנ"ל היכא דחצ' לאחרים ובגמ' מצואר דממתני' מוכח דאף במקום שחצ' לאחרים זכה כדאר"י וא"ת משנתנו כו', וגם עיקר נידון תופס לצעל חוב הוא אף בעשאו המלוה שליח בהדיא, ועוד דאף אי תן כוזי מ"מ שמעינן דזכין לאדם שלא בפניו, שהרי סו"ס לא עשאו העבד לשלוחו, ועוד דמילתא דפשיטא היא דזכין לאדם שלא בפניו ולאו הכא עיקרא דמילתא, ועוד דאי תן לאו כוזי אכתי היאך יכול לזכות לעבד והא הבעלים לא נתנו לו אדעתא דיהא שליח לקבלה אלא שיוליך, וא"כ אפילו עשאו העבד שליח בהדיא נמי לא היה מועיל, וכדאמר ס"ג א'.

ואפשר דאי תן לאו כוזי היינו שאינו אומר לו שיזכה, אבל אם השליח מעצמו רוצה לזכות מיד לעבד אין קפידא מצד הבעלים, וחשיב חצ' לאחרים כיון דצאמת בזכייתו לעבד הוא מפסיד לבעלים, ואף שאין הבעלים מקפיד כ"ו שלא חזר צו מ"מ כיון שצאמת הדבר חוב שהרי אינו חייב כלל לשחררו חשיב חצ' לבעלים, וממילא שמעינן דהתופס לצעל חוב במקום שחצ' לאחרים קנה, ור' יוחנן דחי דאינו חצ' לבעלים ואינו תופס מעצמו דאדרבה תן כוזי דמי, ולפי זה אף תופס לצעל חוב במקום שאינו חצ' לאחרים לא שמעינן ממתני', דדעת אחרת מקנה אותו שאני, ועדיין ז"ע ול"ע כעת כה"פ.

שם הכי אמר ר' יוחנן תופס לצעל חוב כו' לא קנה, טעמא דתופס לצעל חוב שמענא מיניה דמרן זללה"ה דהוא משום שכל יחיד יש לו לנהוג במדת בית דין ולא לזכר אחד על פני חבירו. (מעילה י"ג).

רא"ש סימן י"ט וא"ת נהי דהולך לאו כוזי וכי גרע מתופס לצעל חוב כו', לכאורה קשה והא אין השליח מכוין לתפוס למקבל שאין רצונו אלא למלא שליחות הנותן, וא"כ שפיר תלוי צדין הולך כוזי, ונראה דהרא"ש סמך אמאי דאמרין

וצין כשהיא הציאה הגט ואומרת שנתגרשה צו, דאי חיישינן שהם עכו"ם הרי הגט פסול, ואע"ג דבשמות שאין מובהקים חיישינן לעולם דילמא אחי למיסמך עליהו, י"ל דהיינו שיש כאן מקום לחשוש שיצאו לסמוך עליהם, אבל עדיין י"ל דמן הדין אית לן למיחש שהן עכו"ם ואין ראוי לסמוך עליהם, ונראה דהחשש הוא צין שמא חשבו שהם ישראלים וצין שמא חשבו שעכו"ם כשירים, ולמאי דמסיק דבשמות מובהקים כשר היינו בשליח שהציא שיכול ליתנו לה בפני עדי מסירה, אבל היא אינה נאמנת לומר שנתגרשה צו בפני עדי מסירה, שהרי מחזיקין להו לעכו"ם ונמנא כאילו הגט בלא עדי חתימה כלל, ואשה הבאה בגט בלא עדי חתימה ואומרת שנתגרשה צו ודאי אינה נאמנת, [בשהחזקה אשת איש], וצריך שתציא עדי מסירה שנתגרשה בפניהם, ובשמות שאין מובהקים אפילו הציאה עדי מסירה אינה מגורשת דחיישינן שמא הם עכו"ם והגט פסול, וכש"כ אם עדיין לא נתנו לה והוא ציד השליח דלא יהינן לה, ואפשר שאין החשש אלא מדרבנן, [אבל מדאורייתא אית לן למימר דישראל נינהו שאין דרך להחתים עכו"ם בגיטין, וכמו דמכשרינן צרוב ישראל שמותיבן בשמות עכו"ם, אף שהספק שקול, וה"נ הכא, והך ריעותא שמותיבן בשמות עכו"ם י"ל דלא חיישינן לה מדאורייתא], וז"ע. (ס"ב סק"ג וע"ש המשך הדברים).

שם לא צא לידיו אלא לוקוס ולום כו', נתבאר בסומן צ' ס"ק י"ג.

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי כו' לפי שזכין לאדם כו', הא דפליגי ר"מ ורבנן היינו אם זכות הוא לעבד להשתחרר, אבל צעל כרחיה ודאי לא מהני, דכיון דהעבד עצמו מקבל גיטו, שפיר אחרים מקבלים בשליחותו, ולית לן לחדש קבלת אחרים צעל כרחו, ומיהו לתת לעבד עצמו לרבנן דאמרי גיטו וידו צאין כאחד שפיר מהני גם צעל כרחו דעבד, וכמו באשה, וכדאמר לקמן י"ב צ' דאי צעי זרק ליה גיטא ופסיל ליה, ועי"ש ברש"י, וברש"א בקדושין כ"ג א' לכאורה משמע דנקט דאם אי אפשר שטר על ידי אחרים צעל כרחו דעבד, הוא הדין שלא יועיל לתת לעבד עצמו צעל כרחו, והוכיח מההיא דלקמן דמהני זרק ליה גיטא צעל כרחו, דגם ע"י אחרים מהני צעל כרחו, אבל ז"ע דלקמן י"ג א' אמרו דאי צעי

לתפוס אלא באופן שרצוי למלוה שיתפוס אצל בכתמא דעת המלוה שהלוה ישלם לו ואינו חושש ואינו חפץ שיתפסו בעדו, וזה נלמד מטעם דאלת"ה כל אחד יתפוס כו', וכ"נ לפרש כונת הר"מ מאיבר"א דקצרא דאלת"ה מחייבת חילוק זה, אצל בעשה שליח לתפוס הרי השליח במקומו, וכן בתפס שלא מדעת המלוה ועכשיו המלוה אומר שניחא ליה בתפיסתו הרי הוא כתופס עכשיו בשליחות המלוה.

וראיתאן עלה אין סמירה ממה שהרא"ש הסכים כאן לפי הר"מ מאיבר"א ואילו בפ"ק דצ"מ סימן כ"ו הביא הרא"ש דברי הרי"ף בתשובה שאין מועיל תופס לבעל חוב אלא במקום שיש לחוש שהמלוה יפסיד ותקנת חכמים הוא שמועיל תפיסה כה"ג, וחלק עליו, וכבר נתעורר בזה בפ"מ צ"ח צ"מ שם, דדברי הרי"ף הם שאין מועיל תפיסה מן הדין אלא של הבעל חוב עצמו ולא של שלוחו, דכשנא הלוה לתבוע מן התופס מו"אין מידו שאין זו טענה שהוא תופס בשביל אחר כיון שלו בעצמו אין שום זכות בתפיסה זו, וכמשה"ק הרא"ש שם היאך יכול לתפוס בלא הרשאה, ומבואר דאף בעשאו שליח קשיא ליה כל שלא כתב לו הרשאה, וכן דין דאי בעשאו שליח מועיל ה"ה אף בלא עשאו שליח דזכין לאדם שלא בפניו ולא הוי קשיא ליה כלל, וע"ז תירץ הרי"ף דבאמת אין מועיל אלא שעשו תקנה בזמן שהמלוה עלול להפסיד, וע"ז הקשה הרא"ש שאין הדבר כן דמשמע דתופס לבעל חוב קנה מעיקר הדין ועיקר החידוש שהוצרכו להשמיענו הוא דבמקום שחב לאחרים לא קנה, וכן מדמינן ליה למגביה מציאה לחזירו, [וכן משמע בזה דמדמינן מתני' דעבד לתופס לבעל חוב והתם לא שיך תקנה שאין העבד מפסיד כלום, ובכלל למ"ד תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים קנה ע"כ מן הדין הוא וכמשה"כ הרא"ש דודאי אין לתקן כה"ג, וא"כ מנ"ל לחדש פלוגתא ביניהם דדין תופס לבעל חוב במקום שאינו חב לאחרים], הלכך נקט הרא"ש ז"ל דתופס לבעל חוב קנה מעיקר הדין ואף שאין לו הרשאה ומשום דזכין לאדם שלא בפניו, ומיהו לא דיינינן לעולם הדבר כזכות אלא בשעלול להפסיד וכמ"ש הר"מ מאיבר"א, ואם עשאו שליח שפיר יכול לתפוס בכל גווני, ועי' מש"כ צ"מ י' א' בדברי השו"ע סימן

י"א ב' למאי דס"ד דתן לאו כזכי דשמעינן ממתני' דתופס לבעל חוב קנה, ומבואר דבכתמא חשבינן לשליח כתופס בשביל העבד, וכן הקשה באמת הריטב"א כאן, וא"כ ה"נ הכא יש לחשוב השליח כתופס בשביל מי שנשתלח לו, אצל באמת הדבר קשה בקצרא דאם ראובן נתן מעות לשלוחו שיוליך לשמעון ורואה לחזור בו והשליח גם הוא רואה להחזיר לו שלא יוכל משום שתפס בעד שמעון, והרי לעולם לא ראה השליח לזכות לשמעון אי הולך לאו כזכי ולמה זה יתפוס בעדו, ולו"ד הרא"ש היה נראה דדוקא בשחרור אמרינן כן שאינו נותן שום דבר שגופו ממון לשליח, ואין השטר שיהיה כלום אלא לשחרור העבד, וזוהי לעולם כשנותן לשליח להוליך לעבד כבר גמר הענין בלבו לגמרי ורצונו לשחררו מיד אם יוכל, והלכך אמרינן דהשליח זוכה לעבד מיד כדין תופס לבעל חוב, שעי"ז כבר גמר שליחותו, שאין לעבד צורך בשטר לאחר שנשתחרר, אצל נותן מעות או שאר חפץ לשלוחו ולעולם הממון שלו וגם חייב באחריותו ועיקר השליחות שיגיע הממון לידי זה שנשתלחו לו, בזה לא שיך לחשוב את השליח כתופס בזמן שאין רצונו לתפוס, ועוד אפשר דיש לחלק בין לשון הולך ללשון תנו אף אי תנו לאו כזכו, דמ"מ במידי דזכות מתפרש לשונו שלא יוכל לחזור וזכה השליח כדין תופס, [כמשה"כ תו' י"א ב' בטעם הדבר], אצל הולך אי לאו כזכי דמי אין כאן רצון הבעלים אלא שיוליך ולעולם יהא רשות בידו לחזור, והשליח אינו רואה לתפוס נגד הבעלים, ובריטב"א כתב דהתם כיון שהעבד יפסיד דין הוא שיתפוס בשבילו אצל הכא הרי הוא חייב לו וישלם לו מעות אחרות, ולפי זה במתנה אמנם זכה השליח כדין תופס, ואפשר דכונת הריטב"א ממש כתירוצ' הר"מ מאיבר"א, ואפשר שאין דבריו אלא דבכתמא אין להחזיקו כתופס בזמן שזה שנשתלחו לו לא יפסיד אצל אם תפס בזהדיא מועיל אף בליכא הפסד, וז"ע.

שם ותירץ הר"מ מאיבר"א דהא דאמר דהתופס לבעל חוב קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים כו' דאי לא תימא הכי לא שצקת חיים לכל בריה כו', לפי טעם זה אם עשאו הבעל חוב שליח לתפוס רשאי לתפוס בכל ענין, דהא כל הנידון הוא דמן הסתם לא חשבינן ליה כשלוחו של הבעל חוב

צירושלמי דכיון דאי צעי זכי בלקט דעלמא הלכך זוכה אף בלקט זה לעני, וכ"כ הריטב"א בגיטין י"א והר"ן צ"מ ט', נראה דעתם ז"ל דאף דהוה עני על שלו, היינו אזהרת איסור, אבל בהלכות זכיה במתנות עניים שפיר יכול לזכות בהן כשאר עניים, והלכך לענין לזכות לעני אחר, שפיר אית ליה מגו דאי צעי זכי לנפשיה, שהרי יכול לזכות לעצמו ככל העניים, ומה דאיסור דלהזכיר עני על שלו רביע עליה, אין זה מונע צעדו מלזכות לאחרים כיון דאם ירצה לעשות איסור מצי זכי לנפשיה, הא למה זה דומה לעני שאסר על עצמו בשבועה מלזכות לקט שכחה ופאה בשדה של פלוני, דמ"מ יכול לזכות ממנה לאחרים, במגו דזכי לנפשיה לולא השבועה.

ואפשר שזו גם דעת תו' בפסחים ל"ח א' ד"ה אחיא שכתבו דטבל חשיב שלכם בזמן שיוכל לקחת את המעשר לעצמו, והזכירו גם מעשר עני, ותמה השאג"א הא ילפינן להזכיר עני על שלו, ולמש"כ י"ל דמ"מ חשיב שלכם אם חפץ לזכות בו, ומיהו התם בלאו הכי ניחא ד"ל דאירי בטבל שלקח מאחרים וזוהו הוא מותר במ"ע שלו כדס"ל לרבי צירושלמי שלהי פ"ק דפאה, כיון שהוטבל ביד אחר, וכבר העירו כן בקונטרס אחרון הנדפס בסוף השאג"א, ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה בהערות פסחים.

ואפשר להציא כדמות ראייה לזה, אם נימא דבעל הבית שאמר תזכה לי חצרי את הלקט ואת הפאה דלא אמר כלום, דאע"ג דמתנות עניים נגזלות, היינו בעשה מעשה לזכות בהן, אבל כשהם במצב שזוהי אמרה תורה שהם לעניים לאו כל כמיניה להתנות לעצור על דברי תורה, דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, וכעין דאמר תמורה כ"ה א' באומר עם נשירת רובו יהא הפקר, ועי' פאה סופ"ו לענין שכחה, ואם כן מאי פרכין צירושלמי הנ"ל דלר"א יזכה בעל הבית בחצרו את השבועה של לקט בשביל העני, הרי ליכא מגו דזכי לנפשיה, דהא אינו יכול לזכות לעצמו את הלקט בתורת חצר, אלא ודאי אע"ג דלא מצי זכי לנפשיה בתורת חצר, מ"מ כיון דבהגבהה מצי זכי לנפשיה, שפיר אמרינן מגו דזכי לעני בתורת חצר.

(פאה ס"ו סק"א).

ק"ה ס"ד, [כללל דמילתא לדעת הרא"ש כל שידענו שהתפיסה זכות למלוה שפיר זכין לו מן הדין כדין שלוחו, ולדעת הרי"ף מן הדין אין מועיל כאן שליחות אלא מצד תקנת חכמים יכול לתפוס בזמן שהמלוה עלול להפסיד, ועי' צ"ח סימן ק"ה]. (צ"מ י"א).

שם מי שלקט את הפאה ואמר הרי זה לפלוני עני כו', בפאה פ"ה מ"ו מי שאינו מניח את העניים ללקוט כו' או שהוא מסייע את אחד מהם כו' הרי זה גזול את העניים כו', ויש להסתפק אם עני ראוי לסייע לאחד מהן מכא מגו דזכי לנפשיה, או דילמא אין לו להתעבר על ריב לא לו, ומי שלקט את הפאה דקיימא לן דעני לעני זכה י"ל דהיינו בדליכא אחריני בשעה שמלקט, א"נ אף בעושה שלא כהוגן מ"מ זכה. (פאה ס"ו סק"ו).

בר"ש פ"ד דפאה מ"ט הביא דרש"י צ"מ ט' ב' פירש דמי שלקט את הפאה ואמר הרי"ז לפלוני עני דפליגי ר"א וחכמים אם זכה לו, איירי באדם בעלמא שאינו בעל השדה, דבבעל השדה לא אמר ר"א דזכה לו כיון דליכא מיגו דזכי לנפשיה שהרי מוזהר על שלו, והר"ש הקשה על זה מהא דצירושלמי פאה פ"ה ה"ב פרכין אהא דלר"א התם וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו, מהא דלר"א במי שלקט את הפאה ואמר הרי"ז לפלוני עני דזכה לו, והיינו דה"נ יכול בעל השדה לזכות בשבועה שנתעברה לעני שמחליף עמו, הרי דאף בעל השדה יכול לזכות לעני, והנה לא פירש הר"ש כיצד ניתן ליישב הדבר, דהא טעמיה דרש"י מוכרח הוא דהא עני מוזהר על שלו, ובגמ' צ"מ שם מפורש הטעם משום מגו דזכי לנפשיה, ועשיר אינו יכול לזכות אם לא אמרינן תרי מגו, ואם הירושלמי איל כסוגיא דגיטין י"א ב' דטעמיה דר"א משום דתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים קנה, א"כ ל"ק לרש"י כלל, דרש"י רק צ"מ פירש כן, והוא על פי סוגיא דהתם דטעמא משום מגו דזכי לנפשיה, ואילו בגיטין כתב רש"י בעל הבית עשיר, וע"כ כונת הר"ש דאף לטעמא דמגו מצי איירי בבעל השדה, והדבר צריך יישוב.

וראייתי באו"ז ה' נדקה סי"ו [צ"ן לדבריו הגר"מ הלוי ז"ל] שכתב בדעת הר"ש

כאן ונותן לו, ואין לו שום ענין לעכב, משא"כ במתנה שכל זמן שהמתנה ביד השליח אין למקבל מתנה שום הנאה ממנה, ואם תאבד או תגנב, נמצא שלא קיבל המקבל כלום, בזה אין לנותן ענין שיהא תן כזי שלא יוכל לחזור בו, בעוד שלמקבל עדיין אין הנאה מן הזכייה, עד שתגיע לידו, וי"ל דהא מבואר לקמן ס"ג א' דשליח לקבלה שצא לבעל לקבל את הגט והוא אמר הולך ותן לה דס"ל לר"נ דאם רצה לחזור חוזר, אע"ג שאם היה אומר זכי היתה מגורשת מיד, וחזוין דאף בכה"ג הולך ותן לאו כזי, והדירה קושיא לדוכתה מ"ש גבי עבד דתן כזי, וע"כ כחירון תו'.

והרמב"ן ל"ב ב' במה שאמרו בגמ' נקטינן שליח מתנה כשליח הגט נפ"מ להולך לאו כזי דמי, ודקדקו בתו' דהא בגט גס זכי לא מהני, ומירץ ז"ל דכשליח הגט שעשאתו האשה שליח לקבלה קאמר דאפילו הכי הולך לאו כזי וכר"נ, ויש ללמוד מזה דגם במתנה שעשה המקבל שליח לקבלה ואמר לנותן שהוא שליח לקבלה, והוא אמר הולך ותן לו, דלאו כזי דמי, וכנראה זהו מקורו של הטור בסימן קכ"ה ס"ו שכתב כן, וכבר כ"כ בבהגר"א שם ס"ק י"ח.

ואבתי יש מקום לחילוק שכתבנו אליבא דרבי דס"ל ס"ג א' דבגט שהשליח אמר שהוא שליח לקבלה והבעל אמר הולך דס"ל לרבי דהוי כזי, ואילו במתנה ס"ל ט"ו א' דהולך לאו כזי, וכבר נתקשו בזה בתו' י"ד ב' ס"ג א', ולמש"כ י"ל דבגט שאם הולך כזי הרי מתגרשת מיד עם נתינתו, שפיר אמרינן הולך כזי שאין לו ענין לעכב, והרי נתינתו כאילו כבר הגיע הגט לידה משא"כ במתנה דאף אם הולך כזי אין המקבל נהנה עד שתגיע המתנה לידו, הלכך אינו ממנהר לזכותו עד שיגיע לידו.

ויש לעי' דב"ק י"ד א' מפרשין טעמיה דשמואל משום דהולך לאו כזי ולא משום מיגו, וא"כ גס בחוב הולך לאו כזי ומיקשי ליה מאי טעמא בגט שחרור הולך כזי, אי לא מחלקינן בין תן והולך, ולכאורה על כרחך לחלק מטעמא שכתבנו דשחרור שמשחרר מיד עם קבלת השליח שאני, ואפשר דמש"כ התו' דשטר שחרור דמי למלוה, עיקרו דכשצדס גומר דעתו לשחרר עבדו, כבר שקל הרבה בדבר וכשהחליט לשחררו כבר אין לחוש

תוד"ה בגיטי צירושלמי בעי כו' פי' ע"י אחר כו', עי' מהרש"א, אבל במתניתין קמני טעמא משום זכות וחוב, וכן ר"מ דפליג מהאי טעמא פליג, וגם אכתי מה תשובה היא זו הא מ"מ זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו, וע"כ צעיק לשליחות מן האשה והעבד, ונראה דקושיא הירושלמי היא דמאי פסקה דבעבד זכות ובאשה חוב והא הדבר תלוי לפי העניינים וזימנין שהדבר איפכא, ומשני דבעבד אין הוא בעלים על עבדותו אלא אדון זה, שהרצ יכול למוכרו בע"כ, והלכך אין שייך לדון בזה זכות וחוב אלא אדון זה, ועיקר נידון זכות וחוב הוא בכללות הענין אם להיות עבד או בן חורין ובה נקבע הדבר שלהיות בן חורין חשיב זכות, משא"כ באשה שאין הבעל יכול לגרשה ע"י אחר ולכך אמנם הדיון בזכות וחוב הוא פרטי אם נוח לה להתגרש מבעל זה או לא, ובה נקבע הדבר כחוב דטב למיחז טן דו, ואף דזימנין דחפצה להתגרש מ"מ בסתמא נחשב הדבר כחוב, וכמו שאמרו צירושלמי ריש התקבל הביאו הר"ן שם דאפילו צווחת להתגרש אין זכין לה שאני אומר חזרה בה, וכן בהיה בעלה מוכה שחין, והירושלמי ידע גס בקושיא דאף במוכה שחין וזימנין דרחמא ליה א"נ דטב למיחז טן דו, ולכך לא הוצרך לפרש אלא דבעבד לעולם זכות הוא לו, [דהא אי בעי מכר ליה], משא"כ באשה. (תרומוס ס"ד סק"ו).

י"ב א' לא תלקט לו לעני, נראה דהך דרשא לא קיימא למסקנא דהא במתני' דפאה פ"ה מ"ו מיימין קרא דדברי קבלה אל תסג גבול עולים אהא דלא יסייע לאחד מהן, ומשמע דלא מיתסר מדאורייתא, וכן בתו' כתבו דדיחויא בעלמא הוא, אבל בתורת כהנים קדושים דריש לה לא תלקט לעני לא חסייע את העני, ואפשר דאסמכתא בעלמא הוא. (פאה ס"ו סק"ו ממוה"ד).

תוד"ה כל ועוד פיר"ת דשחרור עבד הוי כעין מלוה דאמרינן בה תן והולך כזי אע"ג דבמתנה לא הוי כזי דשחרור אי לאו דעבד ליה נייה נפשא לא הוי משחרר ליה כו', ז"ע למה הוצרכו לחידוש זה דנייה נפשא דעבד ליה עבד עדיף מנייה נפשא דעבד ליה מקבל מתנה, הרי בפשוטו י"ל דשטר שחרור שעם זכיית השליח כבר משחרר העבד, שפיר הוי תן כזי וכאילו העבד

שיחזור בו, והלכך נוח לו שיהא הולך כזכי, וא"כ שפיר י"ל דעדיף ממלוה, [אח"כ ראיתי שכבר נתקשה בזה הגרע"א ז"ל], ובני יעקב נ"י העיר דעל כרחק לומר כן למאי דאמרינן ס"ג ב' דרב מספקא ליה וספק איסורא לחומרא, וא"כ תיקשי ליה למה צטור שחרור תן כזכי, ועל כרחק דשחרור עדיף ממלוה.

ובגמ' ס"ג ב' דפרכין עליה דרב דמספקא ליה בגט אי הולך כזכי, מהא דבמלוה ס"ל דהולך כזכי, הקשה הרמב"ן מאי מדמינן מלוה לגט דדמי למתנה, ובמתנה הרי קיי"ל דהולך לאו כזכי, וחירץ וז"ל ואיכא למימר דס"ל בגמ' דגט נמי כיון שעשאמו האשה שליח לקבלה וזה נותן לו סתם דמי לפקדון אבל מתנה שהוא עושה שליח מעצמו אין רצונו ליתן אלא במתן ונמלך וחזר ונמלך כו', נראה דכוונתו דכשהיא חפצה להתגרש ושלחה שליח לקבלה והוא נותן לו סתם יש להחזיק שגמר בדעתו במחלט לגרשה וניחא ליה שיהא הולך כזכי, ואינו חושב על חזרה, וזה כעין שפירשנו כונת תו' דצטור שחרור עדיף ממלוה.

י"ב ב' רפואתו ידיה היא דבעי איתסויי ביה, אפשר שיש ללמוד מזה דחיוז ריפוי אינו אומד נוסף של הפסד ממון כפי הוצאות הריפוי, אלא החיוז הוא לרפואתו, ורק לתקנת המזיק אמרו שיכול גם לבקש אומד ולשלם מיד וכמ"ש הרמב"ם, וכיון דהחיוז הוא לרפואתו, ממילא אין כאן מקום לדון מה שקנה עבד קנה רבו, אבל אם היה תחלת החיוז לשלם הפסד הריפוי, היה אפשר לדון גם בזה מה שקנה עבד קנה רבו, וכשם שהצטר לרבו, אף שאין רשות לרבו לצטור, מ"מ כשצטרפו הרי התשלומין לרבו, וה"נ ברפואתו, ומיהו אין לדבר הכרע ויש מקום לומר דכיון דצריך לרפואתו, לאו כל כמיני' דאדון ליטול דמי הריפוי ולא לרפואתו, אף אם החיוז אינו אלא ממון, ולא דמי לצטר שהוא דבר שעבר, ועוד דהמזיק יכול לטעון דקרו ליה שור המזיק כדאמר ב"ק פ"ד א' דאף לניזק עצמו אין רשות לתבוע דמים ברפואתו. (ב"ק פ"ז א').

שם ל"ז דאמדוה לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומי כו', פירש הרא"ש דהעבד הסכים לכך וס"ד דלכך הסכים כדי

שהריות מתשלום הריפוי יהא שלו, קמ"ל דלרבו, ולכאורה משמע דהיה יכול להתנות הסכמתו לסמא חריפא בקבלת האומד הנוסף, אלא דכלא התנה אמרינן דהוי דרבו, ולפי זה חידושיה דר"י התם ברפואתו לרבו היינו דכלא התנה לא אמרינן דסתמא לכך נתכוין, ולו"ד ז"ל אפשר לפרש דעבדו ליה סמא חריפא שלא מדעתו, ואמנם עשו שלא כהוגן, דכיון דאמדוהו לה' יומי ש"מ דלאו אורחא למיעבד סמא חריפא, והו"ל כצטר דעלמא דהוי דרבו, אף שלא היה ראוי לצטור, אבל כשהעבד הסכים לכך שגם גם בסתמא אמרינן שנתכוין ליהנות מן הריות, וז"ע. (שם ועיי"ש עוד).

י"ג א' דאי בעי שקיל ארבעה זוזי מישראל כו', א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל י"א ב' דמשמע דלזכות לעבד גיטא דחירותא ע"י אחרים צעל כרחו אי אפשר.

בסוגיא דמעמד שלשתן

א) מתני' האומר תנו גט זה לאשתי כו', לגירסא תנו ודאי מתפרש שאינו מוסר הגט מיד ליד לשליח, דהא אומר לכמה אנשים תנו, ואי מוסר מיד ליד אינו מוסר אלא לאחד, אלא ודאי הגט מונח במקום מסויים והוא אומר לכל ב"ב שיטנו ונעשו כולם שלוחים, ובתו' כתבו דכשאינו מוסר מיד ליד לא אמרינן תן כזכי, ולכאורה אף אם יאמר מפורש תן כזכי לא מהני אפי' נטלוהו מחיים, דהו"ל טלי גיטך מע"ג קרקע, וע"כ נעשה שליח להולכה, דודאי אין הצעל מקפיד שיהא דוקא שליח לקבלה, ואף דתנו כזכי, מ"מ דעתו שאם אי אפשר בחזרת שליח לקבלה שיהא שליח להולכה, (ושמא מש"כ תו' דכשאינו מוסר מיד ליד לא אמרינן תן כזכי, אהני לזה גם האי טעמא דהו"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע), ואין להקשות דאם כן אמאי לא אוקמוה בגמ' למתני' בצריא ונטלו מחיים ובגט אשה וצטר שחרור לא מהני משום דהו"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע ובממון אהני משום דתן כזכי, דמתני' מתפרשא שלא נטלוהו מחיים, ולא יתנו לאחר מיתה ר"ל שלא יטלו ויתנו, שו"ר בספר מרן זללה"ה סימן קמ"ז ס"ק י"ז שכבר דן בדברי התו' בזה, וכן ברש"ש י"א ב'.

ואפשר דמש"כ תו' דצאינו מוסר מיד ליד לא אמרינן תן כזכי, הוא משום דקשיא ליה

אמאי לא אוקמוה בגמ' למתני' בנטלו מחיים ולא הספיקו למסור עד שמת, והלכך בממון זכה המקבל מכה תן כוזב, ובגט אשה ושטר שחרור פסול משום טלי גיטך מע"ג קרקע, וע"כ דגם בממון כה"ג לא זכה המקבל משום דלא אמרינן תן כוזב כשאינו מוסר מיד ליד, ולפי זה אין ראייה מדברי התו' להכשיר טלי גיטך מע"ג קרקע בשטר שחרור, ובפשוטו יש לפסול וכמ"ש מרן זללה"ה שם שכן מפורש בריתב"א קדושין כ"ג, אח"כ ראיתי בחדושי הגרע"א ז"ל בכ"ז, ובקה"ח סימן קכ"ה.

תוד"ה האומר דהא כיון דנריך לשנות תנו שחרור זה אין לו לתנא לשנות כתבו גט לאשתי ולהאריך בלשון, מדדריהם מנא"ר דהו"ל לתנא לכתוב כתבו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי, דלאו דוקא תיבת זה הוא המאריך את הלשון, וכן מפורש בתו' הרא"ש ושם כתב דפשיטא דשטר שחרור שיה לגט בדין מסוכן דסגי באמירת כתבו, והדברים מחודשים, דבשלמא באשתי אמרינן דניחא ליה דלא תפול קמי יבם, א"נ שאר סיבות, אבל בעבד מה איכפת ליה אם לא יתנו מיד, דהא גם היורשים יכולים לשחררו, וכיון דגם בגט פליגי תנאי במסוכן, ראוי לומר דעד כאן לא פליגי אלא בגט, אבל בשחרור לכו"ע כתבו לאו כחנו, וסוגיין אם ננקוט דליכא למיפריך דיתני כתבו אלא א"כ ישמש לשון זה גם בעבד, יש לפרש דכשאומר כתבו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי, הרי כי היכי דלגבי הגט מתפרש האי כתבו כתבו ותנו, ה"נ מתפרש האי כתבו לגבי השטר שחרור, אבל בעלמא מסוכן האומר כתבו גט לעבדי לא נימא דכתבו ותנו קאמר, ונראה דלא משמע להו דגמ' פריך דתתפרש מתני' דאמרינהו לתרוייהו בהדדי, דבפשוטו או או קאמר, ולפירוש נמא מוכח בגמ' דגם בשטר שחרור במסוכן כתבו כתנו.

יש לעי' כיצד ניתן לקיים גירסת תנו למאן דמוקי לה במעמד שלשתן, הרי ע"כ נריך שינויה לאחד שהוא הנפקד או הלואה, ולא יתכן לזוה לשנים, ומנא"ר בתו' הרא"ש שכתב וז"ל ומוקי מתני' במעמד שלשתן והאי דקאמר תנו לאו דוקא דתן הו"ל למימר אלא אגב רישא נקט תנו עכ"ל, ור"ל דרישא לכו"ע לא איירי במעמד שלשתן כמש"כ בתוד"ה תנו.

י"ג ב' לא מיתוקמא מתני' בשכ"מ כו', למאי דקיי"ל כרבא לקמן דרב אמר דמעמד שלשתן מהני גם במלוה, א"כ ע"כ דרב מוקי למתני' בשכיב מרע, וא"כ מוכח ממתני' דלא כר"ש שזורי, ואנן קיי"ל כר"ש שזורי כדאמר מנחות ל' ב', ואפשר לומר דתנא דמתני' לא בעי לעיולי נפשיה בפלוגמא דרש"ש ורבנן, לכך נקט תנו, אבל אין מזה ראייה דלית הלכתא כרש"ש, ולישנא דר"א דלמא רבנן היא, ר"ל דילמא נקט התנא למילתיה גם אליבא דרבנן, ויותר נראה דר"פ דמוקי למתני' בשכיב מרע לא חייש כלל לדיוקא דר"ז, וס"ל דשפיר נקט התנא תנו בדומיא דמנה ולא חייש לאשמועינן הכא דינא דכתבו אף אי ס"ל כרש"ש, ורב אשי למיפריך אדר"ז אחי דלא יתכן דרב ימאן לאוקמי בשכ"מ מה"ט, ובאמת דאוקימתא דמעמד שלשתן דחוק טובא דאין רמז במתני' דאומר תן ולמי שפקדונו או הלוואתו אצלו, וגם לא שהמקבל בפניו.

ב) שם גופא אר"ה א"ר מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה, אע"ג דרב קאמר לה, אבל תקנה קדומה היא, כדמפרש לה רב זביד במתני' לעיל, וכן בקדושין מ"ח א' בעינן לאוקמי פלוגמא דתנאי דהא, ונראה דעיקר טעם התקנה היא שיהא אדם שליט על ממונו גם כשהוא אצל שומר וגם כשהוא אצל לווה, דכלא תקנה זו הרי גם בפקדון אינו יכול להקנות מעותיו שהרי אין מטבע נקנה בחליפין, וכדאמר ב"ב קמ"ט א' גבי איסור גיורא, ולכך נקט רב למימרא דידיה במנה לי בידך, אף אי מילתיה בפקדון, דשאר מיני שפיר יכול להקנות בחליפין, ואף להסוברים דמעמד שלשתן לא מהני בע"כ דנפקד, וא"כ יכול לומר לנפקד שיזכה בשביל אותו פלוני בלא תקנת מעמד שלשתן, וגם כשהמקבל אינו, מ"מ ניחא ליה לאדם להיות שליט על ממונו בלי עזרת הנפקד, וגם בזמן שהפקדון תחת יד הנפקד צרשות שאינו של הנפקד, שאינו יכול לזכות בו לאחר, וואף שהנפקד יכול למחות, אינו דומה כשנריך למחות להיכא שנריך לזכות, וכש"כ במלוה שאין דרך להקנות החוב לאחר בשום קנין, פרט לאודיחא דלאו כו"ע בקיאי ביה, וגם נריך עדים, וגם אינו נאות לכחלה עי' מהרש"ל בח"ש כאן, לכך תקנו מעמד שלשתן, ובתו' לקמן י"ד א' ד"ה כהלכתא כתבו

הלכות שומרים סו"ס כ', ובקצה"ח סו"ס קכ"ו, ול"ע בזה בעת.

שם אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון כו', ר"ל דבפקדון שפיר מסתברא דתקון רבנן שיהא הנפקד זוכה בפקדון לפלוני, משום דהוי כאילו אמר לו זכ, ואף כשאין הפקדון ציד הנפקד באותה שעה, מ"מ כיון שהוא מסור לבעלותו שפיר יכול לזכות בו לאותו פלוני מתקנת חכמים, והיינו דלא שאלו בגמ' וטעמא מאי אלא במלוה וכמו שפרש"י, וכמבואר מהא דאמימר ורב אשי, וכ"ז ניחא להסוברים דרק מדעת הנפקד מהני מעמד שלשתן, אבל לדעת תו' דמהני נמי דע"כ של נפקד, יש לשאול מהו מסתברא דקאמר רבא ואיך יקנה אותו פלוני בהצל פיו של הבעלים, וז"ל דרבא רק קאמר דחידושיה דרב דהלכתא בלא טעמא מסתברא דאינה אלא בפקדון, אבל לא קאמר דבפקדון מסתברא מילתיה.

(ג) **שם** אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות שעבדנא לך לדידך ולכל דאחי מחמתך, לכאורה אמימר לא אחי אלא לתרזי כיצד יכלו חכמים לתקן מעמד שלשתן במלוה וכי איך יקנה, ומתוך אמימר דחיקנו חכמים שיהא תחלת שעבודו של הלוה למי שיצא מכח המלוה, בתקנת מעמד שלשתן, ולפי זה אין להוסיף כח במעמד שלשתן של מלוה יותר מבפקדון, ואם בפקדון צריך הסכמת הנפקד, ה"נ במלוה יש להצריך הסכמת הלוה, וכן אין לשאול שלא יטרכו מעמד שלשתן וכל שהמלוה מודיע ללוה שמעביר שעבודו לפלוני יהא די בכך, דחכמים לא באו אלא לגרום שיהא מעמד שלשתן מחייב, דעיקר טעם התקנה היא שיהא האדם שליט על ממונו שהוא ציד הנפקד או הלוה, וסגי במה שבמעמד שלשתן יכול להקנות, וכן אם צמור שטר חוב יכול המלוה למחול אחר מכירתו, י"ל דלא הוצרכו חכמים להעדיף קנין מעמד שלשתן על מכירת שטרות, וה"נ יוכל למחול, ויהא שעבוד הלוה למאן דאחי מחמתיה דמלוה בתנאי אם המלוה לא ימחול, ועוד דגם על ידי מכירת שטרות חשיב הלוך כאחי מכח המלוה, ויהא תחלת השעבוד אליו, וזו דעת הרמב"ן דבמעמד שלשתן צריך הסכמת הלוה, וכן ציד המלוה למחול.

דחקנו מעמד שלשתן שלא יטרך לטרוח ולעשות קנינים, ולא נתפרש איזה קנינים כונתם, מלבד אודיתא, דאין שום קנין במעות המופקדים או שהם ציד הלוה, ואולי כונתם שלא יטרך להוציאם מן הנפקד והלוה ולזכותם, ואין לומר במטלטלין המופקדים, דבכל יכול לזכותם בקנין סודר מצלי שיטרכו למיכניף שלשתן, ועי' בזה לקמן סק"ה, ובתו' ב"ב קמ"ד א'.

יעויין בתוד"ה גופא ובמהרש"א, ותו"ד דאי לא תיקנו מעמד שלשתן אלא בפקדון יש להוכיח דמהני דע"כ של נפקד, דאל"כ למה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן יאמר המפקד לנפקד שיזכה בשביל פלוני, ואין לומר משום זימנין שאין הפקדון ציד הנפקד, דמילתא דלא שכיחא היא, וגם בכה"ג יכול להקנות באודיתא, וא"כ משום זה לא היו צריכים לתקן מעמד שלשתן, משא"כ משום דע"כ של נפקד שפיר תיקנו, אע"ג דגם בזה מהני אודיתא, דאודיתא צריכה עדים, ולכאורה שיהא דע"כ של נפקד ג"ו מילתא דלא שכיחא דמאי איכפת ליה לנפקד, ולמש"כ לעיל דגם כשאין הנפקד מתנגד, ניחא ליה טפי לבעל הפקדון שהוא שליט בעצמו, ניחא.

יעויין בקרני ראש על המהרש"א שכתב דבקנין אודיתא הו"ל כאיגלאי מילתא שהפקדון לא היה של המפקד, ובטלה חיוז השמירה של הנפקד, משא"כ במעמד שלשתן בעל כרחו של הנפקד כיון שהיה בחיוז שמירה של המפקד נשאר בחיוזו כלפי הפלוני שהמפקד מקנה לו, והדברים תמוהים דקנין אודיתא אינו עושה כלום למפרע רק מכאן ולהבא, דענין אודיתא הוא דהוראת הבעלים לנהוג בחפץ כשל ראובן קובעת הלכה כן, ועי"ז נהיה החפץ של ראובן, עי' בספר מרן זללה"ה ב"ק סו"ס סק"ו, ובחדושי הגרע"א ז"ל ב"ק י"ב, וישם אי קנין אודיתא דאורייתא, ועי' בזה במקו"ח סימן תמ"ח סק"ה], וכל זה מכאן ולהבא, גם בקנין מעמד שלשתן כשהוא בעל כרחו של נפקד יש מקום לדון אם הנפקד חייב להמשיך בשמירתו כלפי הקונה, או דיכול לומר לדידך הוי צעינא דאנטור לפלוני לא צעינא, והוא הדין כשהמפקד הקנה בקנין סודר את הפקדון לאחר, ומיהו כל זמן שלא אמר או שלא ידע, בשמירתו קאי, ועי' בזה במח"א

ויהא השעבוד למאן דאחי מחמתיה דמלוה כאלו בשליחותיה דמלוה, ולכך לעולם יכול למחול, ואפשר דכי היכי דמלוה בשטר לא הוצרכו לתקן מעמד שלשתן, דשפיר חשיב המלוה שליט על החוב ע"י השטר שיכול למוכרו, ה"נ כשתיקנו מעמד שלשתן במלוה ע"פ לא תיקנו אלא שתהא צדומיא דמלוה בשטר, וכי היכי דמלוה בשטר ציד המלוה למחול גם לאחר מכירתו, ה"נ במלוה על פה במעמד שלשתן, אם משום שעבוד הגוף כדעת ר"ת אם משום דהמכירה תקנת חכמים כדעת הרי"ף, ואף כשאומר בהדיא משתעבדנא לך ולכל דאחי מחמתך כוננו על דרך זה, [ועי' ברש"א במש"כ טעמא דבהקנה לנולדים לא אמרינן שלא נשתעבד לא למלוה ולא לנולדים, וכן במש"כ ד"ה והרמב"ן בחילוק שבין מלוה על המשכון שא"י למחול ומוכר שט"ח שיכול למחול, ומשמע שהם דברי הרמב"ן], שו"ר בצעה"ת שער נ"א חלק ז' שהביא דברי הרמב"ן שכתב דלכך יכול למחול גם כשכתב משתעבדנא לדידך ולכל דאחי מחמתך, אם משום דמכירת שטרות דרבנן כדעת הרי"ף א"נ כיון דאמר לדידך לעולם שעבודו שלו קיים וכיון שמחל נמחל הכל, וזה כמש"כ, ועי' בתשובות הרא"ש כלל ס"ט ס"א.

בר"ן כתב דאפשר שטעמו של הרמב"ן שכתב דגם באמר בהדיא משתעבדנא לדידך ולכל מאן דאחי מחמתך, דמ"מ יכול המלוה למחול, משום דצדאורייתא אין ברירה, ור"ל דמשום כך הא דמהני אמירתו אינו אלא מדרבנן, ומדאורייתא נשאר השעבוד למלוה, ומהני מחילה כמש"כ הרי"ף בטעמא דמהני מחילה במוכר שט"ח משום דמכירת שטרות מדרבנן, וכבר כתבנו דלא משמע דאמימר מפרש טעמא דמעמד שלשתן רק אליבא דמ"ד יש ברירה, ואם צא לומר דגם למ"ד אין ברירה חייל מיהא מדרבנן, אכתי טעמא צעי למה חידשו רבנן קנין באין ברירה, וגם ליטנא דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות שעבדנא כו' משמע דבאומר כן פשוט דקנה, והחידוש רק דנעשה כאומר, וכבר פירשנו טעמא דהרמב"ן, ואמנם אין כאן משום ברירה וכמו שסיים הרי"ן.

והר"ן דחה טעמא דברירה וכתב וז"ל דכי אמרינן אין ברירה ה"מ במילתא דאי דהאי לאו דהאי אצל הכא אפשר שיהא משועבד לכל העולם

וברמב"ן מצוה דאף אם נשעת ההלואה אומר הלוה משתעבדנא לך ולכל דאחי מחמתך נמי יכול המלוה למחול, ואין שום תקנה שלא יוכל למחול, ולא פירש ז"ל טעמא דמילתא, דהא משמע דבמשתעבדנא לכל דאחי מחמתך מתפרש שתחלת החיוב חל לפלוני, וכדאקשינן מנולדים, וכן עיקר תירוטו דאמימר הוא דמהני משום שתחלת השעבוד לזה שזוכה במעמד שלשתן, וא"כ אין יכול המלוה למחול, ובר"ן כתב שנותן טעם לדבריו ז"ל דאפי' כתב ליה הכי לא מהני לאשתעבד ליה מדאורייתא דאין ברירה, והר"ן השיג על זה ויחצארו דבריו ז"ל להלן, ונראה דז"ל ונותנין טעם לדבריו ז"ל, דהרמב"ן לא הזכיר כלל טעמא דברירה, וכן משמע מלשון ז"ל שנכפל בכאן, וכ"ה בהדיא בחדושי הר"ן שכתב לשון זה ואפשר שטעמו של דבר לדבריו ז"ל משום דאפי' כתב ליה הכי לא מהני לאשתעבד ליה מדאורייתא דאין ברירה כו', ובאמת לא יתכן לומר דטעמא דאמימר לא אחי אלא למ"ד יש ברירה, דא"כ הו"ל לגמ' למיפרך למ"ד אין ברירה מאי איכא למימר, דהא ודאי לית לן למיתלי דינא דמעמד שלשתן דרב בפלוגתא דברירה, ועי' להלן ד"ה בר"ן.

ולפי מה שמפרש ר"ת הוצא בר"ן כתובות פ"ה, טעמא דשמואל דמוכר שטר חוב יכול למחול, משום דאינו מוכר אלא שעבוד ממון, ושעבוד הגוף נשאר למלוה, וכשמוחל שעבוד הגוף פקע שעבוד ממון, לפי זה שפיר יש לפרש דמשתעבדנא לכל דאחי מחמתך מתפרש על שעבוד הממון, אצל שעבוד הגוף נשאר למלוה ולכך יכול למחול, וכ"ה ברא"ש פ"ט דכתובות ס"י ע"ש, אצל לפי זה אם יפרש דמשתעבדנא לכל מאן דאחי מחמתך גם שעבוד הגוף, באמת לא יוכל למחול, ואילו בדברי הרמב"ן מצוה דלא משכחת לה גוונא שלא יוכל למחול, דאי משכחת לה הוי חיישינן ליה ולא הוי מהדרינן שובר לבצל בזמן שהאשה מודה.

וצ"ל דלעולם לא חיישינן שיאמר הלוה משתעבדנא לדידך או למאן דאחי מחמתך, דכה"ג ארפויי מרפי לשעבודא דמלוה, דיאמר הלוה מאן יימר דאשתעבדנא לפלוני, ויהא איגלאי מילתא דלעולם לא אשתעבדנא לדידך, ולכן לעולם החשש הוא שיאמר משתעבדנא לדידך ולמאן דאחי מחמתך,

זה אחר זה הלכך לא שייכא הכא ברירה כלל עכ"ל, נראה כונתו כעין מש"כ הגמ"י והריטב"א ז"צ קע"ב בשטר שכתוב בו ממך וז"ל הריטב"א שם ואי משום דלא נתברר כשכתבו למי נתחייב ואין זה ברירה מדאורייתא שאני הכא דכיון שהוא ראוי להתחייב בו לכל אדם ואפי' לכל העולם כאחד אין כאן דין ברירה כו' עכ"ל, ור"ל דאדם יכול לשעבד עצמו כלפי כל העולם על מנה, ויהא משועבד לכל אחד ואחד, אלא דכל שגבה אחד פקע שעבודו שלא נתחייב אלא מנה כמש"כ הריטב"א והגמ"י שם, ולא דמי לגט שכותב לאיזה שירצה או שתאם בפתח תחלה או שוחט הפסח למי שיעלה ראשון לירושלים דחשיב ברירה, דהתם בשעת כתיבת הגט ושחיטת הפסח נריך שיהא ברור למי כותב ושוחט וא"א לכולם וכיון שבאותה שעה אין ידוע יש כאן חסרון משום ברירה, ומש"כ הר"ן זה אחר זה ר"ל משום שכשיגבה אחד כבר לא יוכל לגבות השני, אבל באמת השעבוד יכול לחול כאחת כלפי כל העולם, וכלשון הריטב"א, שו"ר בזה בקצה"ח סימן ס"א סק"ג ובגמ"מ שם דברכים אחרות ולא עלה בידי לעיין כעת.

ומדבריו כולן נלמד דגם בממון איכא משום ברירה, וכן מבואר בתשובות הרשב"א הובא בחו"ב כתובות ק"ט ז' ע"ש, ועי' בתשובות הרא"ש כלל י"ג ס"ב, ובחו"ב עירובין סו"ס י' וסי"ד ס"ק כ"ח, ובגמ"מ סימן ש"א סק"ח.

תוד"ה גופא, נמצא לעיל סק"ב.

בא"ד למה הוצרכו לתקן כו', בדברי הראשונים בזה, עי' לקמן סק"ה.

תוד"ה הקנה, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחו"ב ז"צ. קמ"ב א' דאר"י המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה, פירש רשב"ם דטעמיה דר"נ משום דחשיב העובר כישנו בעולם, ומבואר דעד שלא נתעברה גם לר"נ לא מהני אפילו אמר לכשתלד, וכן יכולי גמ' משמע דלדבר שאינו בעולם גרע טפי וכדפרכינן לעיל קמ"א ז' ובש"ד, וכ"כ הרמב"ן לעיל ע"ט א' דר"נ חשיב לעובר כדבר שבא לעולם במקצת אלא שמעכשיו אין לו יד לזכות ואין זכין לו ולכשתלד זכין לו כו' מדע דהא לדידן נמי קיי"ל בבנו קני עובר הואיל ודעתו של אדם קרובה אלל בנו ואלו לנולדים שלא נתעברה מהן לא קנייה לעולם אלמא אין דין עובר

כדין מי שלא בא לעולם כלל, עכ"ל, אבל בחו" גיטין י"ג ז' כתבו דהא דפריך התם אלא מעמה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ דלא קנו, דהיינו דוקא אליבא דר"ה אבל לר"נ שפיר קנו, ומבואר דס"ל דלר"נ מהני לכשתלד גם עד שלא נתעברה, וכן מבואר בשטמ"ק כאן בשם תו' הרא"ש, וכ"כ מרן זללה"ה באה"ע סי' נ"ח סק"א ועי"ש בסק"ב, אבל הדבר קשה דלקמן ז' פשיטא לגמ' ואמוראי טובא דבאמר נכסי לבני דיהוו לי מיינך דלא קנו, ומשמע דליכא מאן דפליג בהא, והגרע"א ז"ל בגיטין שם נקט נמי בפשיטות דרק במעוברת ס"ל לר"נ דמהני לכשתלד, ולא עד שלא נתעברה, ופירש גם בדעת תו' שם כן דלא כתבו דגמ' דהתם אליבא דר"ה אלא ממה שהקשו שם דאפילו לר"מ כו', אבל לא מעיקר הקושיא דהקנה לנולדים עי"ש, וכן יש לפרש בדברי תו' הרא"ש הנ"ל בגמ' דגיטין, וכן הא דלעיל קל"א א', ולפי זה ליכא למ"ד דלר"נ מהני לכשתלד עד שלא נתעברה, ומש"כ הרשב"א בסוגיין דלר"נ סברא הפוכה מדר"ה דלדבר שאינו בעולם עדיף מדבר שלא בא לעולם, היינו מהא דס"ל דמזכה לעובר לא קנה, ובאומר לכשתלד קנה, דחזינן דעובר לאו בר קנין הוא ומ"מ מהני לכשיוולד, אבל עד שלא נתעברה גם לר"נ י"ל דלא מהני, וכדפשיטא ליה להרמב"ן, וכדנקט נמי הגרע"א ז"ל הנ"ל, ונ"ע שהגרע"א ז"ל בחו"מ סי' ר"י ס"א הביא שבארית יוסף פסק כר"נ וגם בשעדיין לא נתעברה.

ד) י"ד א' אלא אמר מר זוטרא הני תלת מיילי שויניהו רבנן כהלכתא בלא טעמא כו', יש לעי' אחאי קבועה לכל תקנת מעמד שלשתן כהלכתא בלא טעמא, הלא היה ראוי לקיים טעמייהו דאמימר ורב אשי, ולא פלוג בנולדים ובדדי בר אלישיב כהלכתא בלא טעמא, וגם סברת לא פלוג אינה כ"כ כהלכתא בלא טעמא, וי"ל דהא בפקדון ליחנהו להני טעמי, ולכו"ע איכא תקנת מעמד שלשתן בפקדון, ומיהו התם ל"ק טעמא מאי, דשפיר חשבינן ליה כאומר זכה לפלוני, והלכך אם איכא טעמא במלוה שמישז הכל שפיר מקיימין ליה אע"ג דלאו היינו האי טעמא דבפקדון, אבל אם בעינן להלכתא בלא טעמא גם במלוה, אף אם רק בנולדים ובדדי בר אלישיב, תו

עדיף למימר דפקדון ומלוה חד טעמא אית בהו, ומרוייהו כהלכתא בלא טעמא.

שלשתן אחינן עלה, וע"כ דמחלק כמש"כ דיד עניים כעניים גופייהו דמי ולא כשלית.

ונראה דהמחבר נמי ס"ל דמהיחא דצ"ק ליכא ראייה לדברי הרא"ש, שהרי בחו"מ סימן קכ"ו ס"כ כתב לדברי הרא"ש בשם יש מי שאומר, ואילו לפירושו דהרי"ף בהיחא דצ"ק דמעמד שלשתן קאמר, סתם כן צו"ד סימן רנ"ח ס"ח, ובש"ך בחו"מ שם נתקשה למה כתב המחבר שם בשם יש מי שאומר שהרי ליכא חולק, ותימא דהא הצעה"ת חולק בהדיא והביא כן גם בשם ה"ר אפרים, ולפי הטעם שכתבו הרי גם בעשאו שלית בהדיא דין הוא שלא יועיל, וצ"ל דהש"ך לא ס"ל לחלק בין היחא דצ"ק לשלית, וכיון דסתם המחבר צו"ד דינא דמעמד שלשתן, ואמנם רוב הראשונים שם פירשו כן, לכך קשיא ליה דלא הו"ל לכתוב כאן יש מי שאומר, דצעה"ת וה"ר אפרים החולקים הוא משום דמפרשי סוגיא דצ"ק שלא במעמד שלשתן, אבל למש"כ ינחא, ומהא דהוצרכו צ"ק שם לומר אכן יד עניים אכן כו', משמע דסתם אינש דעלמא הצי לזכות מדין זכין לא מהני וכמ"ש הטור, ודלא כהריטב"א הנ"ל, ומיהו י"ל דאינש דעלמא ודאי לא היו מתכוונים שיזכה כלל, דגם ביד עניים הדבר דחוק לומר דהאומר ניתציה לעניים נחכוין שיזכו במעמד שלשתן, וכמש"כ בחו"צ צ"ק שם.

שם אבל מתנה מועטת לא ליצעי צפניו קמ"ל, יש לעי' מהיכי תיתי נחדש קנין במעמד שנים, אחרי שנחדשה הלכתא בלא טעמא במעמד שלשתן, ואפשר דרק בפקדון קאמר ומשום דחנו כזכו דמי במתנה מועטת, קמ"ל, אבל בחו' הזכירו גם מלוה.

(ה) תוד"ה כהלכתא אבל טעם יש למה תקנו חכמים מעמד שלשתן תקנו שלא יצטרך לטרוח ולעשות קנינים, אם מילתיה דרז רק בפקדון צ"ע מה הטורח בקנינים הרי יכול להקנות את הפקדון בקנין סודר מצלי שיהיה הנפקד עמהם, וגם אם היה הפקדון צביתו אין לו קנין אחר, ואם כשהפקדון הוא מעות שאין נקנים בחליפין, נמי יש לשאול למה הוצרכו להעדיף כשהם בפקדון מכשהם צביתו, דגם כשהמעות צביתו אין לו דרך להקנותם ולא תיקנו שום קנין, וכשם שיכול לטולס כשהם צביתו כך גם יכול לטולס מצית

כתב הרא"ש בשם הרמב"ן שאם שלח הנותן שליח ואמר ללוה או לנפקד שיתן לפלוני במעמד שלשתן לא מהני דהלכתא בלא טעמא הוא והצו דלא לוסף עלה, וראייה מאיסור גיורא, וסיים הרא"ש דנראה דבמעמד שליח המקבל דקנה דלענין הפקעת הממון מן הנותן הצו דלא לוסף עלה אבל לענין זכיית המקבל שלומו כמותו, וצ"ע דבפשוטו כונת הרמב"ן דהקנין המחודש של מעמד שלשתן לא מצינו אלא כשהצעלי דברים עצמם שלשתם עומדים ביחד, ואין לנו לחדש שיועיל גם בלא אחד מן הצעלי דברים, ולפי זה אין חילוק בין שליח הנותן לשליח המקבל, ועוד דמה זוכה שליח המקבל שיוכל להעביר למקבל, וכבר הקשה כן בצעה"ת שער כ"ח ח"ד, והביא כן גם בשם ה"ר אפרים, ואף לפמ"ש פ' הרי"ף ההיא דצ"ק ל"ו צ' דרז יוסף קאמר התם דזכה לעניים בכה מעמד שלשתן, יש לחלק דיד עניים עדיף משליח דעניים, דהוא כצעלים דמי, ונכחו אפוטרופס דמהני בחופס לצע"ת אע"ג דשליח לא מהני עי' חו"מ סימן ק"ה ס"א], וכמש"כ בגדו"ת שם וכן בצהגר"א סימן קכ"ו ס"ק נ"ה, והרי אינו זוכה לעניים מסוימים, ויכול לתת לעניים שגולדים אח"כ, הלכך ידו כיד צעלים, והטור שם כתב דאפי' לדברי הרא"ש אין מועיל אלא כשקדם המקבל ומינה שליח קודם מעמד שלשתן, אבל כשלח מינה שליח א"א לזכות ע"י אדם מן השוק מדין זכין, שאינו יכול לזכות כשלח צא לידו כלום, ונע"י בזה צריטב"א קדושין כ"ז, ציין לדבריו הגרע"א ו"ל בחו"מ שם ועי' להלן], וצ"ע מה עדיף שליח שמינה משליח מדין זכין, תרוייהו תורת שליחות עליהם, וגם כשמינה שליח אין לו צמח לזכות, ומלשון הטור שכתב אפילו לדברי הרא"ש משמע דלא פסיקא ליה דינא דהרא"ש כ"כ, וכן רמז לזה הש"ך, והמהרש"ל צ"ש"ש חלק על דברי הרא"ש דאין לחלק בין שליח מדין זכין דפשיטא דלא מהני, להיכא דעשה שליח, וכתב דסתימת הפוסקים שכתבו דע"י שליח ליחא למעמד שלשתן מתפרש גם בשליח של המקבל, והביאו הגר"א, ומ"מ צ"ש"ש צ"ק קיים דיני' דהרי"ף דהתם מדין מעמד

השומר, וז"ל כשהם צדיקו יכול להשכיר מקומם, משא"כ כשהם צדקו, א"נ כשהם צדקו טריחא טפי מילתא ליטלם מצית השומר מכשהם צדיקו.

אבל למאי דק"ל דגם צמלוא איתא למעמד שלשתן ניחא בפשוטו דחוב אין דרך להקנותו, וכ"כ צמלואות הרא"ש כלל ס"ט ס"ט דתיקנו מעמד שלשתן שלא ינטרף להקנותם וגם לא יוכל להקנותם, ונאף אם אודיתא מועיל, נריך עדים לכך כמ"ש מהרש"א בסוגיא, וגם אינו קנין נאות כמ"ש מהרש"ל בח"ש לעיל י"ג ב', ואף דיכול לבקש מהלוה שיתחייב בקנין לזה שחפץ לתת לו וכדעבדי הני גינאי, אין נוח לו לבקש טובות מהלוה, וכ"נ בלשון החו' ב"ב קמ"ד א' ד"ה כהלכתא ע"ש, ועדיף לתקן שיהא שליט בעצמו על חובו, וכש"כ אי מעמד שלשתן מהני על כרחו של הלוה, ובאמת היה אפשר לומר דהא דאמר מר זוטרא דמעמד שלשתן הוא כהלכתא בלא טעמא אינו אלא למאי דאמר רבא דגם צמלוא קאמר רב, וכיון דעשו התקנה כהלכתא בלא טעמא צמלוא ה"ה צדקו, אבל אי ליתא למעמד שלשתן אלא צדקו, לא הוי הלכתא בלא טעמא, אלא דעשו חכמים כאלו זכה הנפקד לפלוני, וגם כשאין הפקדון צידו באותה שעה כיון שהוא תחת רשותו יכול לזכות בו מתקנת חכמים, וכמו שפרש"י לעיל י"ג ב' דלא פרכינן וטעמא מאי אלא צמלוא ולא צדקו, וכדמוכח נמי משינוי דאמימר ורב אשי, ועי' זוהי בקצה"ח סימן קכ"ו סק"ג, אבל ברא"ש סי"ז משמע דגם אי רב רק צדקו קאמר, הוי נמי כהלכתא בלא טעמא.

הרמב"ן והרש"א י"ג ב' הביאו קושית תו' דאי תקנת מעמד שלשתן רק צדקו, למה הוצרכו לתקן תיפ"ל דתן כזכי, ותירצו דתן לאו כזכי צמלוא או דלא ס"ל כלל תן כזכי, ולא נחפרש מאי ניחא להו בזה, דאכתי קשה שיתקנו שיאמר זכי, ולמה הוצרכו לחדש קנין מחודש, ולכאורה משמע מזה דחכמים חיקנו מעמד שלשתן גם כשהמלוה והלוה אינם יודעים שיש קנין מעמד שלשתן, וכן המפקיד והנפקד, ובאמירה בעלמא נקנה הפקדון והמלוה, וכן משמע צ"ק ל"ו ב' בעובדא דיד עניים אמן שפירשו הראשונים ז"ל דזכו במעמד שלשתן, ובפשוטו לא נתכוונו שם לא הניקו

ולא המזיק לקנין מעמד שלשתן וגם לא ידעו דרב יוסף יד עניים, והלכך אע"ג דיכול לומר זכי, מ"מ העדיפו חכמים לתקן מעמד שלשתן שיזכו בתן לחוד, אבל אכתי קשה מה צדק שינטרף לומר זכי, מ"מ הרי פקדונו צידו להקנותו באמירה בעלמא, ומה דחק לחכמים לתקן קנין מחודש שיועיל בלא כונה, שו"ר בצעה"ת שער כ"ח סוף ח"ה שכתב וז"ל והראיה שכתב למה לא תקנו לו שיאמר זכה אינה ראיה דלאו כו"ע גמרי לומר לשון זכה אבל מעמד שלשתן הוי ממילא ולכך תקנוהו חכמים עכ"ל, וכעין זה בחדושי הרמב"ן ב"ב פ"ה א'.

(ו) **ב"מ קי"ב א'** איבעיא להו חוזר או אינו חוזר כו', צ"י חו"מ סימן של"ט כתב דמשמע קצת דגם אם הפועל לא נתרצה בהמחאה זו כיון שהחנוני או השולחני קיבלו עליהם לתת שוב אין בעל הבית עובר עליו, ויש לעי' לפי זה איך סתמו בגמ' למיבעיא חוזר או אינו חוזר, וכי היכן נזכר צמלואות דאייירי שהפועל הסכים, ועוד דרב ששח דחיק לפרושי מחני' דאינו בתורת לעבור, ואמאי לא מפרש למחני' כפשוטה ואייירי שהפועל לא נתרצה בהמחאה, ושפיר נשאר בעל הבית בחיובו ורק אינו עובר, דהא עד כאן לא פליגי אלא אם הפועל יכול לחזור או לא, אבל אם לא הסכים בתחלה פשיטא דהבעל הבית נשאר בחיובו, ומשמע מזה דאם יש לבעל הבית מעות, ואין הפועלים חפצים ללכת לחנוני או לשולחני, הרי בעל הבית עובר אם לא יתן, והרי אם החנוני או השולחני רחוקים מיל, מסתברא דאין לחייב את הפועלים צטירחא זו, וה"נ צטירחא זוטא, ולכך ע"כ דמתניתין מתפרשא כשהשכיר הסכים ליטול מהחנוני או מהשולחני, ובחינוך סימן ר"ל כתב בפירוש אם קיבל הפועל את ההמחאה אינו עובר, וכנראה פירש כן כונת הרמב"ם צפ"א מה' שכירות ה"ד וכמ"ש צ"מ שם בפירוש ראשון, [ובשו"ע סתם כפירוש השני דקיבל השולחני קאמר], וכן נראה דכיון דהרמב"ם לא הזכיר חנוני או שולחני וכתב סתם שהמחאה אלא אחר, הרי פשיטא שהאחר הסכים דלא שייך להמחות עליו סתם, ואין צורך לפרש שקיבל, וגם אין דרך הרמב"ם לפרש מה שלא נזכר בגמ', ובשלמא הסכמת הפועל מצוואר בגמ' שדנו אי חוזר מכלל דהסכים, אבל הסכמת השולחני או החנוני לא נרמז

כלל בגמ', ועי' ברמב"ם פט"ז ממלוה ולוה ה"ג שהזכיר וקבל אלל המקבל.

וגם בצבא הדבר קשה שיוכל בעל הבית להעמיד גבירא בחריקאיה נגד רצון הפועל, והוא ילין שכו, ובעל הבית יפטר מכל תלין, והרי הכל תלין מלוא שגופו ואין יוכל להפטר ממנה ע"י אחר נגד רצון השכיר, ואף להנידון רק בזמן שהחנוני או השולחני עומדים לשלם שכרו בזמנו, אלא שאירע מאורע שנחאחרו, מ"מ גם להפקיע הכל תלין במאורע אינו דין שיוכל, וכן דרשא דאחך דממעט המחזיק אלל חנוני, מחייב שפיר כשהפועל הסכים, אלל כשהפועל לא הסכים, עדיין קרינא ביה אחך. וממנה שפירש הרא"ש פלוגתא דרבה ור"ש בזמן שהחנוני או השולחני חפצים לשלם לפועל דאפילו הכי לרבה רשאי הפועל לתבוע מהצעה"ב, וגם לאחר שכבר הסכים על ההמחאה יכול לחזור בו ולתבוע מבעל הבית, וא"כ כש"כ שנתחלה בידו לסרב לקבל ההמחאה, אין ראיה אלא דביד הפועל לתבוע מבעל הבית גם כשהמחאה אלל החנוני, אלל אכתי י"ל דמ"מ אין הבעל הבית עובר.

(ז) בב"מ שם רב ששט אמר אינו חוזר ורבה אמר חוזר, אם מפרשין פלוגתייהו כשהחנוני או השולחני אינם משלמים, ואפילו הכי קאמר ר"ש דאינו חוזר, ע"כ לפרש שחל חיוב גמור על החנוני, ויכול השכיר להוציא ממנו צד"ד, וכמ"ש תו' דנעשה כערב בשעת מתן מעות, דלא יתכן לומר שהחנוני יהיה פטור, והשכיר יפסיד, ולפי זה יש לדון בטעמיה דרבה אם ס"ל דאע"פ שהחנוני נתחייב מן הדין אפילו הכי לא נפטר הבעל הבית, דהשכיר לא נתכוין לפוטרו, רק הסכים לקבל מן החנוני אם יתן, או דס"ל דלא חל חיוב על החנוני דלא חשיב ליה כערב בשעת מתן מעות, ואשר לפי זה ראוי לומר דאם החנוני היה חייב לבעל הבית, הרי גם רבה מודה שאינו חוזר עליו, וזו דעת הר"ף שאם היה החנוני חייב לצעה"ב, מודה רבה דאינו חוזר, כיון שהחנוני נתחייב מן הדין במעמד שלשתן לתת להפועל.

הרי"ף כאן הביא ירושלמי דשזעו פ"ז ה"ה גבי חנוני על פנקסו דשניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית, דקחני התם הדא דחימא בשלא העמידו אלל אלל אם העמיד הפועלים אלל חנוני אין בעל הבית חייב לפועלים כלום, ופירש

הרי"ף דהירושלמי סבר כרב ששט דאינו חוזר, ולפמ"ש"כ היינו דס"ל דהחנוני נתחייב מדין ערב, דודאי לא יתכן שהחנוני יוכל לחזור בו והפועלים לא יוכלו לחזור על בעל הבית וכמ"ש הרא"ש דלאו בשופטני עסקינן, וכיון שהחנוני נתחייב נפטר בעל הבית.

ויש לעי' לדעת הרא"ש דגם כשנתחייב החנוני מן הדין, מ"מ אם אינו משלם חוזרין הפועלים על בעל הבית, עי' בתשובת הרא"ש שבטור סימן קכ"ו, ופלוגתייהו דרבה ור"ש היינו כשהחנוני אינו חוזר בו וחפץ לתת לפועלים, א"כ כיצד יתפרש האי ירושלמי, הרי גם אם נפרש העמידו אלל כשנתחייב החנוני מן הדין כגון שהיה חייב לבעל הבית, מ"מ גם צכה"ג כשלא שילם חוזרין הפועלים על בעל הבית גם לרב ששט.

ונראה לפרש דצכה"ג שהחנוני חייב מן הדין אהני צרי ידידה למיפטריה לבעל הבית, דהא חיוביה דבעל הבית הוא מדין איני יודע אם פרעתיך, ושפיר י"ל דשני שותפים שלוו לזורך השותפות והמלוה יכול לתבוע כל החוב מכל אחד מהם, דכהאי גוונא יועיל טענת פרעתיך של אחד מהם למיפטריה לחבריה, דכטענת פרעתיך של בעל דבר הוא ועדיף מעד אחד דעלמא שכחצנו צחו"ב צ"מ ס"ז דלא מהני באיני יודע אם פרעתיך, וה"נ החנוני שנתחייב מדין מעמד שלשתן לשלם לפועלים מן הדין שפיר מהני טענת פרעתיך ידידה למיפטריה לבעל הבית, ועדיף משותפין שהרי תובעין ממנו תחלה כמ"ש בשו"ע סימן קכ"ו ס"ט, ועי' להלן בשם אבן העזר, אלל כשהחנוני לא שילם שפיר חוזרין הפועלים על בעל הבית וכדעת הרא"ש.

ובזה ניחא שהטור בסימן ז"א דדין חנוני על פנקסו סתם בשם הר"י מייגאש דאם היה החנוני חייב לבעל הבית וא"ל במעמד שלשתן ליתן לפועלים, והפועלים נחרצו, דאין לפועלים על בעל הבית כלום, אע"ג דבסימן קכ"ו הביא דעת בעל העיטור והרא"ש דגם צכה"ג אם החנוני לא שילם חוזרין הפועלים על בעל הבית, וע"כ דכשהחנוני אומר שנתן שאני, דאהני צרי ידידה למיפטריה לבעל הבית, וכן המחבר סתם בסימן ז"א כדברי הר"י מייגאש צכ"ג ובסימן קכ"ו ס"ט הביא צ' הדיעות, וזו נראה כונת הסמ"ע בסימן ז"א ס"ק

ובטור סימן קכ"ו ס"ג כחז וי"א ודאי אם העני שמעון לאחר שנתרצה לוי ליפרע ממנו אינו יכול לחזור על ראובן אבל אם היה עני באותה שעה כו', ויתכן דכונתו שאם העני שמעון לאחר שכבר היה שהות ללוי לגבות ממנו, והיינו דינא דרה"ג ומפרש כן הירושלמי, וניחא משה"ק הצ"י שם דאמאי נקטו בשם י"א והלא מפורש בירושלמי, דדין זה של נתרשל אינו מפורש בירושלמי, אלא ש"א שמפרשים כן.

שו"ע חו"מ סימן קכ"ו ס"ט בהגה"ה וי"ל להורות כסבא האחרונה, יתכן דגם מסבא הכריע הרב כן, דכאיוס אין לחשוב הסכמת המלוה לקבל מאחר כמחילה על אחריות הלוה, כי אנשי אמנה מועטים והמלוה צודק למי להלוות, ולית לן למימר שבהסכמתו לקבל מאחר הוא מחל ללוה, ובאמת דדעת הרי"ף צריך ישוב למה להחזיק בסתמא שההסכמה לקבל מאחר חשיבא כמחילה ללוה, והרי אין כאן שום גילוי דעת מן המלוה, ורק הסכים על פי בקשת הלוה לקבל מצע"ח שלו, וכמ"ש הרא"ש בתשובה שצטור, וצריך לדחוק דבסתמא אין ראון הלוה להוסיף אחראי נוסף כלפי המלוה, וכיון דאוקים ליה גבא בחריקאיה, על מנת כן אוקמיה שהוא יפטר, א"נ בלשון אחרת שכשזכה המלוה בחוב האחר ע"י מעמד שלשתן, הרי"ו כקנה שטר חוב דאחרים, וכבר קיבל את חובו עי"ה, ואילו פרע למלוה בשט"ח דאחרים בהסכמתו, שפיר י"ל דאינו צריך לקבל אחריות על השט"ח בסתמא.

י"ד א' הני תלת מיילי שוניהו רבנן כהלכתא בלא טעמא כו', א"ה, נתבאר לעיל י"ג א' בסוגיא דמעמד שלשתן סק"ד, ועי"ש בסק"א.

יעויין בתו' דשפיר יש טעם בדבר, אבל יתכן דהא דקאמר דהוי כהלכתא בלא טעמא, דר"ל שלא היתה ההלכה מוכרעת בטעמה, דהיה אפשר לחכמים לקבוע דמה דאמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופא הוי דברים שבלב, כיון דבשטר לא נרמו מידי והוא שטר מתנה גמור, ועכ"פ היה אפשר להשאיר הדבר בספק, ומ"מ קבעו חכמים הלכתא דלא עשאה אלא אפוטרופא, וכן קיין

י"א ובדרישה סימן קכ"ו אות י"ב, וזו גם כונת הרמ"א בסימן קכ"ו סוס"ט, ובש"ך סימן ז"א ס"ק י"ח השיג על הסמ"ע וכחז שהטור והמחבר סמכו על מש"כ בסימן קכ"ו והדבר דחוק טובא, ושם בש"ך הביא לשון צעה"ע באות המחאה כמש"כ דשאי כשהחנוני אומר שנתן, אח"כ ראיתי שכבר השיג על הש"ך בהגהת אה"ע הנדפס בסימן קכ"ו בש"ך ס"ק ל"ו, ושם כתב דהחנוני כלוה וצעה"כ כערב ושפיר מהני פרעמי דלוה למיפטריה לערב עי"ש. — [מה שהביא הטור בשם הרי"מ יגאש ולא בשם הירושלמי, משום דבירושלמי אין מבואר מה נקרא העמיד הפועלים אללו, וכמו שהביא שם בס"ה בשם ה"ר ישעיה דגם בהקפה אם נתרלו נפטר הבעל הבית, וה"נ אפשר לפרש שפטור בפירוש לבעל הבית].

מה שהביא הטור בסימן ז"א בשם ה"ר ישעיה שפירש הירושלמי דהעמידן אלל חנוני דנפטר בעל הבית בין באית ליה גביה ובין בהקפה, נראה דהיינו נמי מה"ט שכתבנו, וס"ל דכיון דנתרלו הפועלים ליטול מן החנוני במעמדו, הוה ליה החנוני כבעל דבר ואהני צרי שלו למיפטריה לבעל הבית, אבל ודאי אם לא נתן להם החנוני הרי בעל הבית בחיובו קאי, וועי' בצ"ח שפירש דצרי ה"ר ישע' כשבתחלת שכירות הפועלים אמר להם שכרכם על החנוני, עי"ש, ובפסקי רי"ד הנדמ"ח ל"מ כן, אח"כ ראיתי שכן מבואר בפסקי רי"ד הנדמ"ח, ושם מפרש למתני' והירושלמי כפשוטה דבעל הבית רק אמר לחנוני לתת לפועלים, אבל לפועלים לא אמר כלום וכלשון המשנה, וזא הירושלמי לפרש שאם אמר גם לפועלים שיטלו מן החנוני והסכימו, הרי מהני טענת צרי דחנוני למיפטריה לבעל הבית, עי"ש.

הירושלמי שצ"ג דקדושין ה"ד שהביא הרי"ף בסוגיין ראובן היה חייב לשמעון סמכיה גבי לוי איפרסן לוי לית שמעון חייב כו', קרוב הדבר דרב האי גאון שהביא הרמב"ן בסוגיין דאם היה אפשר לגבות מלוי ונתרשל שמעון דפטור ראובן, דמקורו מהאי ירושלמי ומפרש לה כשהעני לאחר זמן וכבר היה יכול שמעון לגבות ממנו עד שלא העני, אח"כ ראיתי שכ"כ הרמב"ן בתשובה שצעה"ת שער נ"א ח"ו ס"ט, וכ"ה צביאור הגר"א סימן קכ"ו ס"ק כ"ו.

מילתא דלא יהיב ליה מידי, וא"כ כשהמלוה טוען שנודע לו צירור שהשטר מוזייף או פרוע, למה לא נחייב את הלוה ליטול את שטרו ולשלם למלוה את חובו, גם בזמן שהלוה טוען שהשטר כשר, כיון דסו"ס אין המלוה יכול לגבות בו מחללת קבלתו, וה"נ כאן כששעבדו לו חוב במעמד שלשתן, ואם נימא דכיון דמרי ארעא לא מהימן להו לגנני, חזינן כאילו צידו לגבות מן הגננא והוא כמתרשל, א"כ גם לדעת רה"ג ור"ת לא יוכל לגבות מן הגננא, וכמו שנסתפק באמת הב"י מחמת סתימת הטור, והרי הרמב"ן והר"ן פשוט להו דלה"ג ור"ת חוזר מרי ארעא על הגננא.

שם אחר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר, יש להבין למה נימא שהלוה חפץ שהשליח יזכה המעות למלוה, בזמן שהוא נשאר באחריותו, והוא רק מפסיד מזה שאם בא לחזור לא יוכל לחזור.

ואם נימא דחיוצי השמירה שעל השליח הם כלפי המלוה, ואם הוא שומר חנם ופסע או ש"ש וגנב הרי על המלוה להעמידו לדין ולגבות ממנו, וחיוצי האחריות שעל הלוה הוא רק בחיוצים שאינם על השליח, היה מקום לומר דאולי בגלל זה ניחא ליה ללוה שיזכה השליח את המעות למלוה, כדי שלא יהא חייב באחריות שהשליח חייב בהם, אבל לכאורה כל האחריות על הלוה, והשליח כשומר של הלוה ועל הלוה לדון עמו, דנראין הדברים דהשליח זוכה במעות למלוה בתנאי שיגיעו אליו, וכשהגיעו אליו, אמנם הוצרך הדבר שהמעות היו ברשות המלוה מיד כשנמסרו לשליח, ולכך אם בא הלוה לחזור אינו חוזר, אבל אם נאבדו או נאנסו בידי השליח, כל שלא הגיעו למלוה, אמרינן דאיגלאי מילתא שמעולם לא זכה המלוה בהם ומרשות הלוה נגנבו, ואם ימלא הגנב ישלם כפל ללוה, דחיוצי הלוה כלפי המלוה נשאר כל עוד שלא נפרע המלוה, וכ"ה בלשון הרמ"ה שבטור סימן קכ"ה דאם לא הגיע ליד המלוה או המפקיד, הרי"ז כאילו לא יצא מיד הלוה או הנפקד.

[ויתכן עוד דגם אין ציד המלוה למנות שומר על המעות שהם באחריות הלוה, דהא אין אדם יכול למנות שומר על חפצי חצירו ושיהיו חיוצי השומר אליו, וכמ"ש בחו"צ שבזעות מ"ב ז', דחיוצי שומר כעין חיוץ מויק כדמחשבינן ליה

מעמד שלשתן צדיבור בעלמא, לא היה הדבר מוכרע לתקן כן, ומ"מ קבעוה הלכה, ונראה הטעם משום דחוב אין שום קנין להקנותו אלא באודיתא, וג"ז אינו צרור עי' בגליון הגרע"א ז"ל סו"ס ר"ג], וגם מעות בעין אינם נקנים בחליפין, והדבר נחון במשא ומתן שיהא אפשר להקנותו. (ב"ב קמ"ד א') — ועי' מש"כ לעיל י"ג א' סק"ה.

שם המשא אשה לבנו גדול צבית קנאו כו', יש צוה שני חדושים, חדא שנתכוין להקנותו לו במתנה, ועוד דקנאו בלא שום קנין, דבמה שנכנס לגור צבית עם נישואיו גמר ומקנה ליה, ומיקנו כן משום דאומדן דעת הוא שנתכוין לתת לו במתנה, והא דחשבינן לה כהלכתא בלא טעמא, הוא צין על עיקר ההקנאה וצין על חוסר הקנין, והוא משום שאין הדבר כהכרע גמור, אלא דרוז פעמים מתכוין להקנותו, והיה אפשר לחכמים לקבוע דאין הולכין בממון אחר הרוז, וכש"כ דהיו יכולים להשאיר הדבר דלריץ קנין, וקבעו הדבר כהילכתא דקנאו, על אף שבטעם אין הכרע, וכן מתפרש גם באינן דשוינהו כהילכתא בלא טעמא, וכמ"ש לעיל.

(ב"ב קמ"ד א')

שם אבל מתנה מועטת כו', נחבאר לעיל י"ג א' בסוגיא דמעמד שלשתן סק"ד.

שם הנהו גינאי דעביד חושבנא כו' א"ל א"כ קנין בטעות הוא כו', ברמב"ן בספר הזכות וכן בר"ן כתבו דאי מרי ארעא מודה דלא פש ליה גביה ולא מידי, הרי לדעת הרי"ף בפרק המקבל דלוה המשעבד למלוה חוב שאחר חייב לו במעמד שלשתן, והוא אינו משלם, דמ"מ פטור הלוה, דמשעה ששעבדו נפטר, הרי גם ככאן מפסיד מרי דארעא, שאינו יכול לחזור לגננא שכבר נפטרו ממנו כששעבדו לו את הגננא דפש להו גביה, ורק לדעת רה"ג ור"ת חוזר מרי דארעא לתבוע מן הגננא, ובב"י סימן קכ"ו סט"ו נסתפק מסתימת הטור דשם גם לדעת רה"ג ור"ת אינו חוזר לתבוע מן הגננא כיון שהודאטו שטעו היא המעכבתו מלגבות, וזוהי כבר השיג הש"ך שם ס"ק ס"ח, ועי' להלן.

ולכאורה גם לדעת הרי"ף יש מקום לדון, דהנה לזה ששילם למלוה חובו בשטר חוב דאחרים, והמלוה נתרצה בלא אחריות הלוה, אם נחבאר אכ"כ שהשטר היה מוזייף או פרוע הרי פשיטא דהמלוה חוזר לתבוע מן הלוה, דהא איגלאי

מסכימים, ואפשר שרצ אחי לא עשאו שלוחים אלא כעין דאמר ב"ק ק"ד א' ה"ק אינש מהימנא הוא אי סמכת סמוך אי בעית לשדורי זידיה שדר זידיה, שו"ר ש"כ במאירי, ואפשר שהיו הנפקדים שואלים ונתחייבו להחזיר לבעלים באחריותם גם על אונסים, ולא נפטרו ע"י מסירה לשומר אף כשהבעלים רגילים להפקיד אצלו, וכ"מ דמה שבקשו למיקנא מינייהו הוא על חיוב אונסים, דומיא דעובדא קמייתא דאירי במלוה לפרש"י, וש"מ שהיו הנפקדים חייבים באונסים, ועי' בשו"ע סימן קכ"ה ס"א ב'.

שם ומר סבר הולך לאו כזכי כו', עי' מש"כ בזה לעיל י"ב א'.

שם תניא כוותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו כו' הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו זידי כו' חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר, אע"ג דתני חד חייב באחריותו אמלוה ואפקדון, מ"מ לא שוו בחיוביהו, דבמלוה חייב גם באונסין כדין לוה, אבל בפקדון חייב כפי שהיה חייב עד שלא מסרו לשליח, אם כשאל או כשומר שכר או כשומר חנם, ומתפרש חייב באחריותו כמו שנתחייב, ויתכן גם שהפקיד אצלו בעיר ועכשיו נמנע השומר בעיר אחרת וחייב להוליכו לעירו של המפקיד ואונסא דאורחא עליה, עי' תו' ב"ק ק"ד א' ד"ה ה"ק וזיין לדבריהם הגר"א ז"ל בחו"מ סימן קכ"ה סק"י.

שם אמר ר"ז כשהוחזק כפרן, בפשוטו לא מהני הוחזק כפרן אלא בפקדון, שהחפץ של המפקיד וזיד השליח לזכות בו להחזיקו בשביל המפקיד נגד רצון הנפקד, ולא משום תופס לבעל חוב, שהרי החפץ של המפקיד, אלא מדין השבח אצדה הוא מונע מן הנפקד הכפרן ליטלו ממנו, אבל במלוה גם כשהלוה הוחזק כפרן, אין זיד השליח לזכות למלוה נגד רצון הלוה, דהו"ל זדין תופס לבעל חוב, וגם בסתמא אין דעת השליח לתפוס, והלכך מהא דבמלוה אם בא לחזור אינו חוזר הוי סיעתא לרב גם אם איירי בהוחזק כפרן, דאם בלא הוחזק כפרן הולך לאו כזכי, הרי גם בהוחזק כפרן הולך לאו כזכי, וק"ו הוא שהכפרן ודאי חפץ עדיין שיהיה תחת ידו, והשליח אינו עושה כלום נגד רצון הלוה, ובפקדון בהוחזק כפרן י"ל דמודה שמואל דאם בא לחזור אינו חוזר,

בכ"ד אבות מזיקין, ואין חיוב מזיק אלא לבעלים, וכיון שכל האחריות הוא על הלוה כדין לוה, הרי הוא כבעלים וחיובי השמירה רק אליו, וא"כ צריך טעם למה מחזיקין בסתמא דרצון הלוה לזכות המעות למלוה, ושישאר באחריותו.

ובראה דאירי כשהגיע זמן הפרעון, וכבר נתחייב הלוה שהמעות יהיו ציד המלוה, הלכך רשות ציד המלוה לומר ללוה שיזכה לו את מעותיו על ידי אחר ברשות הלוה, כדי שהלוה לא יוכל להשתמש בהם לבע"ח אחרים או לזרכיו, ועדיין ישארו באחריות הלוה, וזה בכלל חיוב הלוה כלפי המלוה, שאם עדיין לא עלה בידו להמציא את המעות למלוה בידו, הרי כמה שיכול להחזיר למלוה, יש לו לקיים, וכיון שהדבר ראוי הלכך אם הולך כזכי מפרשין שיזכה למלוה וישארו באחריות הלוה.

ולפי זה נראה דאם הולך לו מעות של נחושת, [דרשות בידו לשלם בהם], ועד שלא הגיעו למלוה הוקרו או הוולו, דיהא רווחא או פסידא דמלוה, דאין לחייב את הלוה לזכות מעות למלוה ושפסידא דוולא ישאר עליו, אלא דבכה"ג שיש לחוש לוולא, י"ל דלא ניחא ליה למלוה שיזכה לו, ואין חזין לאדם שלא בפניו.

ברם ז"ע דברא"ש מבואר בשם ה"ר פרץ דהא דרב ושמואל איירי בתוך הזמן שעדיין לא הגיע זמן הפרעון, ומה טעם בזה לומר דהלוה נתכוין שהשליח יזכה למלוה שלא יוכל לחזור, והרי הקדמת הפרעון יש לחשבו כמתנה, ובמתנה הרי לא אמרינן תן כזכי, וז"ל דסתמא אין דעת הלוה על אפשרות של חזרה, והלכך כיון דלמלוה עדיף אם זוכה בשבילו כדחשבינן ליה כזכות, שפיר מסכים שהשליח יזכה.

בפקדון כשהנפקד שולח מעצמו ע"י שליח, שפיר נשאר בחיובו באחריות, ואף כשהוחזק כפרן ואם בא לחזור אינו חוזר, אין זו סבה לפוטרו מאחריות, דמה הנאה יש לו בחזרתו, שלא נהיה ראשית למונעו ממנה, ברם בפקדון שהמפקיד שלח שליח לקבלו כעובדא דרב אחי בר יאשיה, יש לשאל למה נשאר הנפקד בחיוב אחריות, ולמה בקשו למיקנא מינייהו, הרי המפקיד שלחם שישלח על ידם, ואם לא האמינום שלחם, הרי היה סגי אם היו קונים מהם לזד שלא שלחם וזה שפיר היו

הרמב"ם שם שאם בא לחזור חוזר משום שהוא עדיין חייב באחריות, דמשמע שאם נפטר מאחריות שוב אינו יכול לחזור בו, ולפי זה ניחא נמי מה דלא אוקמוה בגמ' במסר לשליח שדרך הצעלים להפקיד אללו, דא"כ שוב אינו חייב באחריותו, ובצריכתא קתני דחייב באחריותו, וע"כ לאוקמי בשליח שאין רגילין להפקיד אללו ובהחזוק הנפקד כפרן, וז"ע בלשון הר"ן דמשמע קצת דהו"מ לאוקמי בצריכתא בשליח שדרך הצעלים להפקיד אללו, ומשמע דגם צוה חייב באחריות ומ"מ אם בא לחזור אינו חוזר, וזה ודאי קשה שיתחייב באחריות ולא יוכל להחזיר הפקדון אליו, וגם א"כ למה לא אוקמוה בגמ' ברגיל להפקיד, שוב הראוני במח"א הלכות זכיה סכ"ו ע"ש.

ובלשון השו"ע סימן קכ"ה ס"א ז' נמי משמע דמש"כ בס"א שאם החזיר לוי המנה לראובן וראובן העני דחייב באחריות, איירי נמי בפקדון ובגווי דס"ב שהחזוק הנפקד כפרן או דהצעלים רגילים להפקיד אללו לוי, וזה ודאי ז"ע דכשם שראובן היה יכול להפקיד אללו לוי, ה"נ יכול לוי לחזור ולהפקיד אללו לראובן, וק"ו הוא דהא הצעלים הפקידו אללו לראובן, ומש"כ הפרישה שם דדין הצעלים יהיה עם לוי ודין לוי עם ראובן, אינו מובן דלמה נתחייב לוי לצעלים יותר מראובן, [ועי' צנח"מ ס"א], ונהי דיש מקום לומר דאין לוי חייב להחזיר לראובן, אבל לא יתכן שלא יהיה רשאי, וז"ע.

ובסברא נראה דשומר שמסר לשומר שרגילין הצעלים להפקיד והוא מצקש שיחזירונו לו, אם עדיין הראשון חייב באיזה חיוב שמירה, פשיטא דחייב להחזיר לו, וכמ"ש המ"מ לדייק מלשון הרמב"ם, ואם הראשון שומר חנם והשני ש"ש, יתכן לתלות הדבר בפלוגתא דר' יוסי ורבנן ד"מ ל"ה ז' בכ"ז הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו, דהנידון אם חיוב השני כלפי הראשון או כלפי הצעלים, וכששניהם שוים ונפטר הראשון ע"י השני משמע שאין השני חייב להחזיר לראשון, [ועי' צנח"מ ס"א סימן קכ"ה סק"ד שזה באופן שאם השני פשע ואין לו דמ"מ הראשון פטור, דכל שיש צד חיוב לראשון, חייב השני להחזיר לו], ומ"מ רשאי להחזיר ולהפטר, ובשומר שכר שמסר לשומר חנם כיון דגרועי גרעי לשמירתו, אין כאן זכות לצעלים,

דאפי' הולך לאו כזכ, יש לו לשליח לשמרו למפקיד, ואי שמואל רק משום מגו קאמר, י"ל דבמפקיד לא אהני מגו כלום, דבשלמא במלוה אם יחזור בו יוכל להשחמש במעות, אבל בפקדון מה תועלת לו אם יחזור בו, והלכך גם בלא החזוק כפרן אם ליכא משום אין ראוני שיהא פקדוני ציד אחר, י"ל דזכה בשביל המפקיד, עכ"פ אם השליח רצה, [שוב הערוני ד"ל דגם בפקדון איכא מגו, דאין לחייבו באחריות על פקדון שאינו יכול להציאו לרשותו לשמרו].

וצ"ע בריתב"א בסוגיין ובקדושין מ"ג ז' שכתב בשם מורו דשמואל מוקי גם הא דמלוה דבצריכתא בהחזוק כפרן, ומודה שמואל בזה, והלכך לא איתותב שמואל וקיי"ל כוותיה צדיני נגד רב, ומה ענין בהחזוק כפרן במלוה דבעינן לדין הולך כזכ, וגם פשטא דגמ' דתניא כוותיה דרב קיימא גם למאי דמוקמינן לה בהחזוק כפרן, וכבר כתב הריטב"א דכולהו רבנותא פסקו כרב דתניא כוותיה.

נראה דאם השליח לא ידע שהנפקד החזוק כפרן והחזיר לנפקד דפטור מכלום, דכיון דלא ידע הרי לא זכה למפקיד וספיר החזיר לנפקד, ולא עוד אלא גם צידע שהחזוק כפרן, הרשות צידו לומר שאינו חפץ להיות שומר של המפקיד, ואינו זוכה להוציאו מיד הנפקד, שאין כאן אלא כעין השבט אצידה.

מהא דלא משנינן דאיירי בשליח שדרך המפקיד להפקיד אללו, דליכא משום אין ראוני שיהא פקדוני ציד אחר, יש ללמוד דלא סגי בהכי שלא יוכל הנפקד לחזור בו, דנהי דרשאי להפקיד אללו, [וירוח הצעלים שגם השליח וגם הנפקד יהיו אחראים כלפיו], מ"מ רשאי גם לחזור בו וליטול הפקדון מן השליח, שהרי לדעתו הוא שהפקידו אללו, ורק בהחזוק כפרן אינו יכול לחזור בו, וז"ע דברש"א כתב דאם השליח אינש מהימנא הוא למפקד, אם בא לחזור הנפקד אינו חוזר, וגם בסברא הדבר קשה לומר דשומר שמסר לשומר לא יוכל לומר לשומר שיחזירונו לו, ומעוזדי דגמ' ליכא ראיא דהתם המפקד אמר להם לקבל, ומיהו בגוונא שהנפקד נפטר משמירתו ע"י מסירתו לזה שדרכו להפקיד אללו, שפיר י"ל דשוב אינו יכול לחזור בו, וכ"ה במ"מ פ"א משכירות ה"ו במש"כ

המביא גמ

ולא זכה השני את הפקדון לבעלים, והלך חייב להחזירו.

שם רב ששת הוה ליה אשרתא דסרבלי במחוזא כו' אמרי ליה נקני מינך כו', בקצה"ח סימן רנ"א ס"ק י"ז ואיכא למידק כו' ואמאי נריך קנין לאונסא דאורחא כיון דנתחייב בדברים כו', נ"ב, י"ל דאין דין שומר אלא ע"י הצעלים, וכיון דזכה המעות לרב ששת, תו אינס יכולים לעשותו שומר בלא קנין, וזה אם ראו שיתחייב באונסין כלפי כלפיהם, ואם כונתו ז"ל שיתחייב באונסין כלפי רב ששת, והם יתנו עמו מדין זכין, מאן לימא לן דהוא זכות כיון דהם ממילא חייבין באונסין כלפי רב ששת.

עוד שם בקצה"ח ותו מאי מהני ליה מאי דאשתמיט כיון דכבר נתרצה להם במה דאמר אין כו', נ"ב, אין זה ריזוי להתחייב בלא קנין, אם היה דעתו לקבל קנין, וגם י"ל דמעיקרא היה דעתו להשתמט.

תוד"ה כהלכתא, נתבאר לעיל י"ג א' בסוגיא דמעמד שלשתן סק"ה.

י"ד ב' ול"ק הא צריא הא בשכיב מרע, יש לעי' אי בשכ"מ מ"ש דנקט הולך, הרי גם באמר תנו דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ובלשון רש"י משמע דהולך דשכ"מ הוא כזכי, ולפי זה זכה המקבל בחיי נותן, אבל פשטא משמע דרק מדין דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי אחינן עלה, אח"כ ראייתי שכבר דן בכל זה במהר"ם שיף ע"ש.

שם שודא עדיף, לפי מה שפרש"י בכתובות פ"ה ב' בשודא דדייני שיאמדו הדיינים דעתו של נותן, יש לעי' כשאין להם הכרעה בזה מאי, האם רשאים לעשות חלוקה, אע"פ שאין החלוקה יכולה להיות אמת, דלאחד נחבין ולא לשנים, דמ"מ הוה ליה ממון המוטל בספק. — ויש לעי' לפירוש תו' דבשלמא לב"ד שפיר נתנו חכמים להם כח יפה לעשות כרצונם, אבל במה זכה השליח לזה, וז"ל דכיון דס"ל דאין ראוי לעשות חלוקה שאין החלוקה יכולה להיות אמת, תו ע"כ מה שירצה שליח יעשה. (כתובות פ"ה ב').

תוד"ה ורבי, עי' מש"כ בזה לעיל י"ב א'.

ט"ו א' אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה כו', עי' מש"כ לעיל ה' ב'.

שם אמר ר"ח ואפילו שנים מעידים כו', וטעמא משום דלא דיין כולי האי וכמש"כ תו', ואע"ג דאחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אף לרבה ולא אמרינן דלא דיין, י"ל דכוליה כתיבה שאני אבל חצי חתימה גרע, א"נ חששא דלשמה קיל מקיום, [שמשום קיום תלא ומשום לשמה לא תלא וכמבואר ה' ב' וכמש"כ בסיומן א' סק"ו], ולקיום צעי דייקא טפי. (פ"ה ס"ק י"ד).

שם אלא אמר רבא כו', לכאורה לשון אלא אין לו מובן, וי"ל דאמתניתין קיימו דקשיא להו פשיטא וכדאמר לקמן ב'. (פ"ה ס"ק י"ד).

ט"ו ב' וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא, בתו' הרא"ש כתב בטעמא דבגט גופי' לא חיישין בהא דהוי נכי ריבעא אפומא דחד, משום דאם היה אומר בפני נחתם כולו היה מועיל אפי' הוא לבדו השתא נמי לא חשבינן ליה נכי ריבעא אפומא דחד, ובפשוטו הול"ל דהשתא נמי לא איכפת לן דנכי ריבעא אפומא דחד, אבל לשון לא חשבינן ליה ק"ק, ולמש"כ בכתובות כ"א א' דהיכא דנאמן צעמנו על פלגא בלא זירוף עוד עד, לא חשיב נכי ריבעא אפומא דחד, דאז חשבינן לעדות קיום השני כעדות בעינן אחר, וכמו כשכתב ידם יואל ממקום אחר, לפי זה ניחא שפיר הלשון דלא חשיב נכי ריבעא אפומא דחד, דבאמת כה"ג מחלקינן שחי העדיות, וממילא לא חשיב נכי ריבעא אפומא דחד.

ברם מש"כ בתו' הרא"ש לחלק דלא אמרינן נכי ריבעא אלא בממון שמחלק העדות לחצאין ולרבעין משא"כ בעדות דגט שאינו מחלק ובחסרון מועט נפסל כל העדות הרי גם הרביע חשיב חצי דבר עי"ש, לא זכינו לכונתו ז"ל, דלכאורה לא מיבעיא לפמש"פ בכתובות שם בטעמא דחסרון דנכי ריבעא דהעד שכנגדו מועיל גם שיקבלו עדותו, הרי פשיטא דאף בגט שייך האי טעמא, אלא אף אי נפרש טעמא אחרינא בהא דנפיק נכי ריבעא נמי לכאורה אין מקום לומר

דגיטין שאני, דהא הענין נקבע על פי השטר שחתומין עליו, וז"ע. (כתובות כ"א א').

שם אלא אר"א אפילו אומר אני הוא עד שני כו', אפשר דבאמת כשאומר בפ"נ חזיו לא דייק כולי האי כמו באומר בפני נחתם כולו וכדס"ל לר"ת, אלא דס"ל לרבא דזמן שעל חתימת השני יש קיום של עדים סגי גם במדת הדייקא שבאומר בפני נחתם חזיו, ואף בשהוא ואחר מקיימין חתימת השני וכדמסיק רב אשי, אבל זמן שכל הקיום על פיו של זה העד בזה לא תיקנו חכמים להאמינו בדייקא זוטא דפפ"נ חזיו, וזו נראה כונת הרמב"ן והר"ן, [וברמב"ן במלחמות כתב דסוגיין פליגא אירושלמי], והיינו דאמרינן או כולו בקיום הגט או כולו בתק"ת, ר"ל שבאמירתו בפ"נ חזיו לא דייק כולי האי ומה שאומר אני הוא עד שני אינו מוסיף דייקא באמירתו בפ"נ חזיו, וחסר כאן דייקא, ולא תיקנו חכמים להאמינו אלא בדייקא טוב היינו כשאומר בפני נחתם כולו, ולפי פירוש זה אפשר שאם יש שנים מעידין על חתימתו דשפיר דמי ודוקא בשכל הקיום על פיו בזה אינו נאמן.

אבל בתו' כתבו בשם הירושלמי דכל שהוא בעצמו העד השני לא דייק כולי האי וחשיב כמו נוגע בעדות ולא תיקנו חכמים להאמינו, [ואפשר גם שלא תיקנו חכמים להאמין לשליח אלא בזמן שהוא שלישי לעדים דהיינו שחתומים שנים בלעדו ויש כאן צירור יתר במה שאף השליח מקיים חתימתם באומרו בפני נכתב ובפני נחתם, אבל בזמן שהשליח אחד מהעדים אין כאן צירור אלא ע"י שנים ושפיר י"ל שלא האמינו חכמים], ולפי זה אפילו שנים אחרים מעידים על חתימתו נמי פסול שכיון שהוא חתום על הגט אינו נאמן באמירתו בפני נכתב ובפני נחתם, והנה כתבו בתו' דאיטריך נמי בסוגיין לטעמא דאז כולו בקיום הגט כו', דטעמא דנוגע לאו טעם גמור הוא, ונראה דכוונתם דאיטריך נמי לטעמא דלא דייק כולי האי, [שכן מתפרש הא דאז כולו בקיום הגט, וכמש"כ לעיל א' לר"ח], ולפי זה י"ל דאף לדעת תו' לא פסלו משום נוגע לחוד ורק בצירוף הא דלא דייק כולי האי כשאומר בפ"נ חזיו פסול, ולפי זה לרבה נאמן העד שחתום על הגט לומר בפני נכתב, דהא ליכא כאן חסרון דייקא, ומשום נוגע לחוד לא פסלוהו, וכש"כ אם הוא ואחר מעידין על חתימת השני דשפיר דמי דלא חשיב נוגע

כ"כ עד שתפסל עדותו שמעיד בצירוף אחר, ומשום דילמא אחי לאחלופי וקא נפיק נכי ריצעא דממונא אפומא דחד הא לא חיישין, ומיהו אפשר דדוקא בשמעיד על חתימת האחד שנחתם בפניו בזה מינכרא מילתא דנאמנותו משום תקנת חכמים ולפיכך לא חיישין דילמא אחי לאחלופי כו' וקא נפיק נכי ריצעא כו', אבל בשמעיד על חתימתו שזו היא, שבזה נאמן מעיקר הדין כדין קיום בזה תו איכא למימר דלא שרינן ליה להעיד בצירוף אחר על חתימת יד השני דילמא אחי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וקא נפיק נכי ריצעא דממונא אפומא דחד סהדא, וגם הכא ליכא למימר מי איכא מידי דכי מסיק איהו לכוליה דיבורא כשר, שהרי אמנם אינו נאמן יחידי על הקיום וכדמסיק רב אשי, וז"ע, ובלשון השו"ע סימן קמ"ב סט"ז הלשון סתום, ופשטא משמע דהוא העתק דינא דרבא, אבל בשהוא עצמו חתום בזה לא נתפרש. (פ"א ס"ק י"ד).

שם צעי אילפא ידים טהורות לחזאין כו', אף צעי עדיין הרבה מים על מחצית ידו יש להסתפק אי מועיל מה שמוסיף עכשיו ליטול מחצית השניה, דכיון דאין שם נטילה על מחצית היד, הו"ל כנטל שלא ע"י אדם וכשלא בכלי, ואין מועיל מה שנוטל עכשיו המחצית השניה, ובאמת למסקנא היינו ספיקא דאילפא אי כשנטל מחצית ידו לשם נטילה ועדיין היא לחה בשיעור מספיק אי מועיל שיוסיף ויטול עכשיו המחצית השניה ויטורפו למיחשב כנטילה אחת, וכמש"כ ברש"י. (מקואות ס"ז סק"א).

בב"י סימן קס"ב נתקשה על שלא הביאו הפוסקים צעיא דיש נטילה לחזאין בטופח להטופח לקולא רק הרמב"ם, ומאי שנא מכל צעיא דלא איפשטא דדרבנן, וי"ל דלא קים להו להקל בכל צעיא דלא איפשטא. (ברכות י"ב א' סק"ב מהוה"ד).

בר"ש וברא"ש פ"ק דידים מ"א נתקשו בסוגיין דמיייתין דאמרי דבי ר' ינאי ידים אין טהורות לחזאין למימרא דאי משי פלגא פלגא ידיה לא נטהרו, ואמאי לא מיייתין מתני' דאין מוסיפין על הראשונים, ונדחקו ז"ל ליישב משום דאיכא פלוגתא בתוספתא בזה, ולכאורה י"ל דאי ממתניתין הו"א דה"מ כשלא נטל מי רביעית, דכיון דהמים טמאים, הרי כשחוזר ונוטל דיינינן למים שנותן כאילו נגעו ביד שלא נטלה, או במים טמאים, אם עדיין לא ניגבה, אבל כנטל חזי היד

בשורה בכל השטח, לכך הזכיר ושפסף, לומר שלא הוזכר להוסיף בראשונים, ונטל את השניים ולא הגיעו לפרק הר"ז מוסיף עליהם, ולפמש"כ הר"ש דשפסף היינו שניגז ולפי מאי דס"ל דסגי בניגוז, אינו מוזן מה ענין לשניים בכאן הרי כבר נטעו הידים טהרה שלימה, ואין כאן נידון להוסיף על השניים דאין צריך להם כלל, וכבר כתב הר"ש בתחלה דמאחר שקינה ידיו מן הראשונים ידיו טהורות ומה לנו בזה שנוטל שניים ומוסיף וכי פליגי בשלא קינה מן הראשונים, אבל לא נתפרש אם מגיה בתוספתא ואין.

והעיר בני יוסף נ"י דבלשון הר"ש והרא"ש משמע דאם אין מוסיפין גם על כל היד אין קושיא הא דבגיטין לא מיייתין למתני, ורק אם על כל היד מוסיפין ורק על חזיה אין מוסיפין לפי זה קשה אמאי לא מיייתין בגיטין למתני, והדברים מבוארין דאם על כל היד מוסיפין ורק על חזיה אין מוסיפין, א"כ היינו ממש נידון דר' ינאי אם ידים טהורות לחזאין, אבל אם גם על כל היד אין מוסיפין והוא מטעם דהמים שעל חזיה יטמאו את המים הנוספים, א"כ אכתי אפשר ידיים טהורות לחזאין כשניגזה חזיה הראשון.

והנה לקושטא דמילתא למאי דפסקו הפוסקים צע"א דאילפא בגיטין לקולא, ואם חזיה טופח להטפוח מוסיפין, א"כ ע"כ ראוי ליישב מימרא דר' ינאי גם לפי זה, ומתני' דאין מוסיפין על הראשונים מתפרש לפי זה דוקא בשכבר אין טלה"ט בראשונים, וא"כ היינו ממש הא דר' ינאי ידיים אין טהורות לחזאין, ותירוצו הר"ש ליתא בזה דהא ר' ינאי הו"מ למימר דהילכתא כמתני', ולמה נקט לה כמימרא מחודשת, ודברי הר"ש הם ליישב למה הגמ' הביאה לדר"י ולא הביאה למתני', אבל על ר' ינאי קשה, ולפמש"כ לעיל ניחא דאי ממתני' שמא הו"א דדוקא בנתן ראשונים פחות מרביעית, אבל בנתן ראשונים מרביעית, או שנתן גם שניים על החזי יד, שמא מוסיפין, קמ"ל ר"י דבכל גווי אין ידיים טהורות לחזאין, א"נ אי הוי נקט הלכתא כמתני' היה צריך לפרש דמתני' דליכא טלה"ט בראשונים איירי, ואילו אין ידיים טהורות לחזאין בפשוטו מתפרש לחזאין ממש שכבר ניגזה חזיה ואח"כ מטהר חזיה הנשאר, גם יתכן לפרש אין מוסיפין על הראשונים להשלים לרביעית שלא יטרכו שניים, אבל לראשונים שמא מנטרפין.

מרביעית, שמא יכול להוסיף וליטול חזיה השני מרביעית, ומדר' ינאי שמעינן דבכל גווי אין ידיים טהורות לחזאין, גם שמא י"ל דהו"א דאם נטל ראשונים ושניים לחזי יד דיכול לשזב וליטול ראשונים ושניים לחזיה השני, ורק עד שלא נטל השניים אינו יכול להוסיף על הראשונים, גם י"ל דהא דאין מוסיפין על הראשונים הוא לענין להשלים לרביעית שלא יטרכו שניים, אבל לטהר לחזאין בראשונים ושניים שמא שפיר דמי.

ע"י בר"ש ידיים פ"א מ"א ותו"ד ז"ל דמים ראשונים מטהרים הידים מכל וכל אלא שהמים שעליהם טמאים, ולכך צריך שניים לטהר את המים, אבל אם נגזו הידים עד שלא נתן עליהם שניים שפיר נטהרו ואין מקום לשניים, ואע"ג דלעולם גם לאחר שניים צריך לנגז את הידים כדאמר סוטה ד' ב', מ"מ הנריכו חכמים שניים דהכי עדיף לטהר גם את המים, שמא יגע בהם עד שלא ינוגזו, וגם י"ל דלפעמים בניגוז אם נוגע במים של הניגוז לאחר שפירשו מידי הרי ידיו חוזרים ונטמאים כדחניא בתוספתא בר"ש פ"ב מ"ב צפסף בראש ובכותל וחזר ונגע בהן טמאים, [ועי' מש"כ בזה בחו"צ ידיים ס"א סק"א], וכיון דהמים השניים לא באו אלא לטהר את המים שפיר יכול להוסיף עליהם, אם צשטיפה ראשונה לא הגיעו עד הפרק, ולר"מ אם נטל הראשונים ברביעית שלם א"צ לשניים כי המים גם נטהרו, וא"צ שניים אלא בנטל בפחות מרביעית, [תיבות א"נ שזהגה"ה נראה כט"ס], ואם לא הגיעו הראשונים עד הפרק אינו מוסיף עליהם כדחנן במתני' דאין מוסיפין על הראשונים, וצריך לנגז ידיו ולחזור וליטול, או שמא יכול לחזור וליטול כל היד אף בלא ניגוז, ולא אמרו אין מוסיפין אלא כשצא להשלים רק את החלק שלא הגיעו אליו הראשונים, וכמו שנתפסקו הר"ש והרא"ש, אבל על השניים אם לא הגיעו לפרק מוסיף עליהם.

והא דחניא בתוספתא מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים כיצד נטל את הראשונים ושפסף [וגמלך, לפנינו ליתא וכן בראב"ד פי"א ממקואות ליתא] ונטל את השניים ואין כדי שיגיעו לפרק הר"ז מוסיף עליהם, נראה דהאי ושפסף היינו לומר שהגיעו הראשונים לכל היד עד הפרק, ולפי שמונה לשפסף והיינו נמי לפזר המים

נראה דבכלל הא ידידים אין טהורות לחזאין, דגם בנוטל צרביעית שלם, דלא נשלמה טהרת היד עד שהגיעו המים על כולה, ואם נגע משקה ביד, עד שלא הגיעו המים לכולה, אפילו במקום הרחוק, הרי המשקה נטמא, ידידים אין טהורות לחזאין, ומ"מ מי הרביעית לא נטמאו כלל כיון שמחזירים ביחד ועומדים לגרום לטהרת היד בגמר נטילתן. (ידיס ס"א סק"ד).

תוד"ה גידוד וא"ת ויחשבו רשות היחיד מטעם דאי צעי מנח עליה ומשתמש בו, לו"ד ו"ל נראה דלא דמי דהתם יש שטח דע"ד המוקף מחיצות עשרה, אלא דכיון דיש צור וחוליא חסר בחשיבות מקום ד', דדמי לשני מקומות, וזוה משמשינן בסברא דאי צעי מנח עליה מידי דהוי כמקום ד', וממילא נעשה כולו רשות היחיד, אבל הכא דע"ג התל יש שיעור מקום אלא שאין לו מחיצות, דגידוד ומחיצה אינם מצטרפין, מה יכול להועיל מה דאפשר למינח עליה מידי ויהיה כולו בגידוד, אבל השתא הרי לא מונח עליה מידי ואיכא גידוד ומחיצה דאינם מצטרפין, וממילא גם ע"ג הכותל לא שייך שיהא רשות היחיד כיון שהוא שטח אחד עם התל שהוא כרמלית, ומיהו צבור וחוליא אם ימלא חצי הצור נמי יהיה ע"ג החוליא רשות היחיד, [דאיירי שהחוליא גבוהה י' מקרקע רשות הרבים וכמש"כ תו' עירובין ע"ח א'], ולא נימא דהוי גידוד חמשה ומחיצה חמשה, דכיון דאין בחלל הצור ד' אין לו חשיבות מקום, ולא דיינינן במחיצותיו אלא מבחוץ, ודעת תו' נראה דס"ל דמהא דמשמשינן בסברא דאי צעי מנח מידי חזינן דסגי במחיצות ניכרות רק מבחוץ, וא"כ אין סברא דגידוד חמשה ומחיצה חמשה לא ינטרפו כיון דמבחוץ איכא עשרה.

ובתו' הרא"ש כתב לתרץ קושית תו' וז"ל ונ"ל דל"ק דהא דאמרין דחשיב רשות היחיד משום דאי צעי מנח מידי עילוי' ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל גבי תל אפי' מנח מידי עילוי' על גביו הוי רשות היחיד אבל תוכו הוי כרמלית כמו בית שאין תוכו י' וקיריו משלימו ליה עכ"ל, והנה אין כונתו דבחולית הצור לא הוי רשות היחיד בחללו, וגם בגידוד ע"ג הכותל הוי רשות היחיד, דא"כ הול"ל ה"מ ראש העמוד וכן חוליית הצור

והסלע לענין הנוטל מהן והנותן על גביו, אבל תוכו לא הוי רשות היחיד, וה"נ הכא ע"ג הכותל הוי רשות היחיד ולענין תוכו קאמר ר"ח דאין מצטרפין, ולמה התחיל צבור וסיים בתל ובמנח מידי, אלא ודאי פשיטא ליה דלא שייך לחלק דין תוכו מעל גבו, דאם על גבו רשות היחיד ה"ה תוכו, ואם אין תוכו רשות היחיד אף גבו אינו רשות היחיד, שהוא רשות אחד עם תוכו, אלא כונתו דסברא דאי צעי מנח עליה מידי אינה מועילה כלום לשטח שעל התל לסלק ממנו החסרון דגידוד חמשה ומחיצה חמשה, דאף אי הוי מנח עליה ממש אכתי היה על התל החסרון דגידוד חמשה ומחיצה חמשה, וכמו צבית שאין תוכו י' דלא מהני מה שעל גביו רשות היחיד לענין תוכו, וכיון דעל התל איכא חסרון דגידוד ומחיצה אין מצטרפין, ממילא גם על גבי המחיצה לא שייך שיהא רשות היחיד שהרי הוא פרוץ כולו לתל והוא והתל שטח אחד, משא"כ צבור וחוליא דאין חסרון בתוך הצור אלא מחמת שאין לו חשיבות ד' וזה שפיר מיתקין בסברא דאי צעי מנח עליה מידי דיש לו למעלה חשיבות ד', ונעשה רשות היחיד, וממילא גם תוכו רשות היחיד, וזה כעין מש"כ לעיל. (שבת ס"ד סק"ו, ועיי"ש עוד בסק"ה י"א).

תוד"ה הנוטל ור"ת גרס ע"פ המשניות נטל ידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה כו', לפי זה ר"ל נטל לידו אחת ראשונים ושניים בשטיפה אחת, כלומר שנתן כשיעור שתי שטיפות בשטיפה אחת, ידו טהורה, דהקילו חכמים צידו אחת צוותן ראשונים ושניים כאחד, ואע"פ שאין בהם רביעית, וכגון ששפך מכלי שיש בו רביעית, או משיירי נטילה, אבל בשמי ידיו לא הקילו עד שיתן ראשונים ושניים, או שיטול רביעית שלם.

ומסתברא דאם יבא ליטול שתי ידיו אחת אחת בזא"ז כל אחת כשיעור שתי שטיפות, דדין ידו השנייה יהא כדין שתי ידיו דלא מהני בשטיפה אחת, דסתמא שינו דשתי ידיו לא שרי בשטיפה אחת ל"ש צב"א ל"ש בזא"ז, ונריך שיטול ידו השנייה בראשונים ושניים או צרביעית, ואם קדם ליטול ידו אחת בראשונים ושניים או צרביעית, יכול ליטול ידו השנייה בשטיפה אחת כדין ידו אחת, [ועיי' בספר מרן זללה"ה לידים ס"א סק"ל ד"ה אם נטל רביעית וז"ע]. (ידיס ס"א סק"ב).

ברין ניצוק וקטפרם

(א) ט"ז א' והתנן הניצוק והקטפרם ומשקה טופח כו', מצואר דאף המשקה טופח לחוד לא חשיב כמחוצר אף שהוא פרוץ במלואו לחצירו, ומינה נמי לניצוק וקטפרם שאף הם עצמם אינם חסוצים כמחוצרים, ולא רק שאינם מחצרים אשצורן אחד לחצירו, ויש לעי' מה גרע קטפרם מאשצורן, בנוגע לקטפרם עצמו, הרי אדרבה הוא סופו לירד, [דהא הא דקטפרם אינו חיצור היינו דאף לתחתון הקטפרם עצמו אינו חשיב מחוצר], וי"ל דכל שאינו נח לא חשיב.

שם דילמא לענין מקואות ור"י כו', עיקר החילוק הוא דלענין נטילה אפשר ללא שיך לאינטרופי נטילת חצי יד שאין זו נטילה כלל, ואין ענין במה שעכשיו כל המים מחוצרים, וכ"ה בפרש"י, אבל קשה לפי זה הא דקאמר דילמא לענין מקואות ור"י היא ולא קאמר בפשוטו דכוכ"ע אחיא ולענין מקואות או שאר חיצורים ולא לענין נטילה, ואפשר דידע הש"ס דהא דתניא טופח להטפיה חיצור היינו אף בקטפרם, [ואפשר דמדשינה לשון המשנה דסופ"ח דטהרות דקתני אשצורן חיצור ונקט טופח להטפיה ולא הזכיר אשצורן כלל דייקין לה דאף בקטפרם קאמר], ולפיכך מוקי לה כר"י, [ולענין טבילת ידים נראה דטופח להטפיה חיצור לר"י, ונמצא דלמאי דמוקי לה כר"י, אף למסקנא מתפרש דטופח להטפיה חיצור אף לענין ידים, אלא דדוקא בטבילת ידים], ומתניתין דמשקה טופח אינו חיצור מצי אחיא אף כרבנן, ואע"ג דמשמע דטופח להטפיה חיצור, דבאמת טופח להטפיה חיצור אף לרבנן באשצורן לענין מקואות ולענין השקה, וניחא לפי זה דלא תיקשי מהא דס"ל לר"י דקטפרם חיצור כהיו רגליו של ראשון נוגעות במים, וגם לפי זה מתני' דקטפרם אינו חיצור פליגא אצרייתא דג' גממיות וס"ל דלא הוי חיצור, וא"כ לחלק בין יש בא' מהן מ"ס לאין באחת מהן מ' סאה, והא דבעירוב מקואות צעין כקליפת השום ברוחב כשופרת הנוד, י"ל דשאני חיצור מקואות בזמן שיש מחיצה צינייהם, ולא סגי בשיעור עירוב המים, דמ"מ לא חשיב כחד מקוה, וכמו דבאמצע צעין נקב כשופרת הנוד ה"נ צנפרצו מלמעלה לא סגי בשיעור חיצור המים דעלמא דהיינו טופח להטפיה, ובאמצע צעין נקב כשופרת הנוד מלא מים וצנפרץ

מלמעלה צעי על רוס כקליפת השום על רוחב כשופרת הנוד, והיינו נמי מתני' דסופ"ה דפרה דצעי כקליפת השום, ואי מתפרש התם ברוחב כ"ש, יש לחלק בין מתערבים ע"ג הכותל למתערבים דרך פירצה שבכותל, א"נ אפשר שיש לחלק בין מקואות לשאר מילי, ויש לפרש דקליפת השום וטופח להטפיה היינו הך, ועי' לקמן סק"ה.

אבל בתו' פירשו דכי אמרינן דילמא לענין מקואות ור"י היא, היינו לומר דלרבנן טופח להטפיה אינו חיצור, וממילא אי מתני' דניצוק מתפרשא דטופח להטפיה חיצור ע"כ ר"י היא ולא רבנן, ונראה דמ"מ גם לפי זה יש לפרש דמחלקין בין מקואות לידים, ואף לר"י דטופח להטפיה חיצור מ"מ צידים הדבר ספק אי טהורות לחצאין, והא דמסקין ור"י היא יש לפרש דהיינו משום דידע הש"ס דטופח להטפיה אינו חיצור אלא לר"י, אבל ז"ע שאין זה סוגית הש"ס דמעיקרא פריך בפשיטות דטופח להטפיה חיצור, ומסיק בלא שום ראיה ור"י היא משום דידע שאין זה אלא לר"י, וז"ע.

(ב) נראה דהא דקמיבעיא לן חגיגה י"ט א' אי אית ליה לר' יהודה גוד אסיק, שיהא מותר להטביל מחטין וזינוריות בראשו של ראשון, וכן שיהא מותר להטביל בגממית העליונה, אין הנידון אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא אי קטפרם חיצור כחד מקוה חשיב ומטבילין בעליונה כמו בתחתונה וכן בראשו של ראשון דלא שיך לחלק שהתחתונה והאמצעית כאחת אבל האמצעית והתחתונה אינן מחוצרות, אלא הכל חשיבי כמחוצרים, [והרי מי האשצורן שבאמצעית נמי חשיבי לגבי התחתונה כמחוצרים] ורק מדרבנן גזרו בזה מאחר שאשצורן בקטפרם, וראוי להחמיר טפי בקטפרם לחצר התחתון לעליון שהרי אין לעליון חיצור לתחתון אלא ע"י מים היוצאים ממנו ואינם שבים אליו, מבחיצור העליון לתחתון. — והיה מקום לומר דאף אי אין מטבילין בגממית העליונה מ"מ מטבילין בראשו של ראשון, דגממית גריעא טפי שהיא אשצורן, וחיצורן ע"י מים שבקטפרם, אבל מים שבראשו הן הקטפרם ועומדים לירד למקוה, אבל לא ס"ל בגמ' חילוק זה אלא דאי אין מטבילין בגממית העליונה ה"ה דאין מטבילין בראשו של ראשון.

זה אפשר דמודו דקטפרס חיבור וכדס"ל לר"מ ור"י, ומשום דטופח להטפיה אינו חיבור הוא דפליגי, א"נ לפי דמשמע ממחני' דטופח להטפיה חיבור, וע"כ כר"י אחיז דהא מסקינן דר"י הוא דס"ל טופח להטפיה חיבור, ולפיכך קשיא להו א"כ קטפרס נמי, [וסמכו על מש"כ כן בסמוך דמתני' כר"י].

בא"ד ואור"ת דהכא מיירי דוקא בשתי גוממיות שבזו עשרים וזו עשרים כו', מבואר דקטפרס חיבור למקוה שלם ואינו חיבור לשני מקוואות חסירות אף להכשיר התחתונה, ואף אי באמצעות מ' מטבילין אף בעליונה, ויש לתמוה דלפי זה ודאי יש לפרש דמדאורייתא קטפרס חיבור דאל"כ לא יתכן להכשיר ביש באמצעות מ', וא"כ לטומאה ודאי יש להחשיב קטפרס חיבור, ואמאי תנן דאף לטומאה אינו חיבור, ולא משמע לומר דמדאורייתא מחלקינן בין גוד אסיק לגוד אחית וקטפרס אינו חיבור לטומאה לטמאות העליון ע"י טומאת התחתון, (דאיכא צלאו הכי טמא משום המים היורדים), גם דבזרייה משמע דאף אי מטבילין אף בעליונה נמי ניחא דמ"מ בשניהם חסרים אין קטפרס חיבור, ולפי זה ודאי קשה מהא דאינו חיבור לטומאה, ואף אם נדחוק לחלק מדאורייתא בין חיבור למקוה שלם לחיבור ב' חסרים, מ"מ לענין טומאה מסתבר דסגי בסוג החיבור דסגי למקוה שלם, ואכתי קשה למה אין קטפרס חיבור לטומאה, וי"ע.

ברם הערוני דאשכחן חיבור לטהרה ואינו חיבור לטומאה, בשלג, נדה י"ז א', אבל נראה דאינו ענין לכאן, דהתם החשיבה תורה סוג שלג כמקוה, וממילא זהו חיבורו, אבל הכא בשיעור חיבור המים לא מסתבר להקל לטהרה טפי מלענין טומאה, ואדרבה לענין טהרה מחמירין דבעינן כשפופרת הנוד, ועי' ר"ש טהרות פ"ג מ"ב.

בא"ד ואור"ת דכיון שהמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה הוא קטפרס חיבור, לפי דבזרייה ז"ל ז"ל דחיבור למקוה שלם ע"י קטפרס שאין סופו לירד וחיבור ב' חסרין בקטפרס שסופו לירד, כי הדדי נינהו, והיינו דמדמינן להו בחגיגה שם, גם ז"ל דסברא דסופו לירד מועילה גם לענין גוד אסיק, דהא אמרינן התם דאי מטבילין בעליונה מטבילין נמי בראשו של ראשון,

ולמש"כ שאין הנידון אי אמרינן גוד אסיק אלא מדרבנן, ניחא הא דא"ר פדת דלר"י עודהו רגלו אחת במים מחזיק עצמו לכל מה שירצה, אע"ג דס"ל לר"י שאין מטבילין בראשו של ראשון וכדמסיק, דכיון דמדאורייתא אמרינן גוד אסיק שפיר הקילו חכמים לענין להחזיק עצמו ואוקמוהו אדאורייתא.

ויש מקום לומר לפי זה אי לא ס"ל גוד אסיק, דבז' מקוואות של כ' כ' סאה זו למעלה מזו וחרדלית של גשמים מחברתן דאף התחתונה פסולה, דכיון שאין בעליונה מ"ס ממילא הנידון לעולם על שניהם ולא רצו חכמים להבדיל שהתחתון יהא חשוב מחובר לעליון והעליון לא יחשב כמחובר לתחתון, ומאחר שראו לגזור על העליון דלא אמרינן גוד אסיק, תו פסלו אף לתחתון, דמיחזי כחוכא להבדיל ציניהם, ומיהו אי מכשרינן אף בגוממית העליונה י"ל דתו מכשרינן נמי בצזה כ' וצזה כ' דכיון דס"ל נמי גוד אסיק יש להכשיר אף העליונה ואמנם מכשרינן תרוייהו, ולפי זה למאי דס"ד דר"י מכשיר אף בעליונה שפיר פשטינן דמותר להטביל בראשו של ראשון אף שאין במקוה מ"ס אלא בצירוף המים שבראשו, [ולא חש לדקדק למאי דס"ד למה נקט בשים באמצעות מ' ולא נקט בשנים של כ' כ', א"נ הו' מפרש דלרבותא דרבנן דפליגי בתוספתא דאף בתחתונה אין מטבילין נקיט הכין], אבל למאי דמסיק דר"י ס"ל שאין מטבילין בעליונה תו אפשר לומר דדוקא נקט באמצעות מ' דצלאו הכי אף בתחתונה אין מטבילין כיון שאין מטבילין בעליונה, וכל שהנידון גם על האמצעות לא מכשרינן התחתונה ולא האמצעות, והא דמכשיר ר"י ברגליו של ראשון נוגעות במים י"ל דקטפרס שסופו לירד עדיף ולא חששו צזה חכמים והקילו בתחתון כיון שסוף העליון לירד לתוכו, ולא בעליון, וגם אדם אינו מקוה וחשיב לעולם כאילו הנידון רק על התחתון.

(ג) תוד"ה הנזק, קשה לר"ת דע"כ לא נחלקו ר"מ ור"י כו' והכא משמע דאינו חיבור כלל, באמת הרי רבנן פליגי אדר"י במקוואות פ"ז מ"ו ואמרי דהשני טמא אף שרגליו של ראשון נוגעות במים, הרי ס"ל דקטפרס אינו חיבור, ואפשר דהתו' אמסקנא קיימו, ולפירושם רבנן דפליגי אר"י ס"ל דטופח להטפיה אינו חיבור, ולפי

וק"ק לדצריהם דמתני' קסממה הניזוק והקטפרס ומשקה טופס אינן חיבור ולא דמו להדדי דניזוק ומשקה טופס אף הניזוק עצמו והמשקה טופס עצמו אינו חיבור, ואילו קטפרס הוא עצמו חיבור דהא סופו לירד, אלא דאשזרון אינו מתחבר על ידו.

וצ"ע למה חשיב קטפרס סופו לירד והא לעולם ישארו קצת מים על גופו, וגם מים אלו אנו זריכים לחברן למקוה להשלים, ולא משמע לומר דכיון דהן פרוזין במלואן במדרון למקוה חשיבי טפי חבור, וכמים שסופן לירד דמי, ואפשר דמיעוט מים שישאר, כיון שאין לו מחיצות והוא מעורב יחד עם שאר המים בטל לגבי רוב המים השוכנים עליו שסופן לירד, וכיון דהם חשיבי מחוברים תו גם המיעוט שישאר חשיב מחובר שהוא בטל למים שעל גביו שסופן לירד.

בא"ד דכיון דמה שנגע בו הכותי כו' דאין סופו ליפול כו', נראה דכונתו דמה שהמים יוצאים על תכונת גישתא וצת גישתא, אין משווה אותם כמים שעומדים לירד בקטפרס, דהחם המים פרוזים למקוה וגם עומדים ליפול לחוכו ושפיר אמרינן שזה חיבור, אבל מים שצבלי הנמשכים ע"י אויר לכלי שני אינם חשופים עכשיו מחמת זה כאילו הם צבלי השני, והו"ל בקטפרס שאין סופו לירד, ומאחר דחזינן דקטפרס שאינו חיבור צעלמא מ"מ לענין יי"נ הוי חיבור, א"כ ה"ה ניזוק, [וזה פשוט להתו', ולא הזכירו אלא לפרש דאסרינן אף היין שצבצית הראשונה אף שאין סופן ליפול דהא הם למטה מאמצעית הגישתא, ומה שנדחקים ע"י האויר זה פשוט צפיהם ז"ל דלא חשיב מחמת זה כקטפרס שסופו לירד ולא הו"ל כו' לפרש], ומיהו למסקנא התם דחינן ואמרינן דאף אי ניזוק אינו חיבור, מ"מ אסרינן אף מים שצבצית ראשונה דכולי חמרא אגישתא וצת גישתא גריד, והיינו דהגישתא והחצית כחד כלי דמי, ולא חשיב כנוגע בניזוק או בקטפרס אלא כנוגע בחורי הכלי, ויש להסתפק אי דוקא ציין נסך קאמר דהחמירו כה"ג אבל צעלמא לא עדיף מקטפרס, או דאף לענין שאר דברים חשיב חיבור.

בא"ד ואור"ת דנקב צעינן כשפופרת הנוד אבל מים סגי בטופס להטפית, ר"ל דלצטל שם כותל צעי נקב כשפופרת הנוד והוא מדאורייתא

והטעם ז"ל דס"ל לגמ' דכל קטפרס שהוא חיבור אי משום שסופו לירד, אי משום שהוא מחובר למקוה שלם, הוא ענין אחד, וראוי לדון בו אי אמרו בו גם גוד אסיק או רק גוד אחית, וכל שאנו מוצאים באחד מהם דלא אמרינן או דאמרינן, אף בחצירו כן, ונראה לפי זה דאף בקטפרס שסופו לירד והנידון בחיבור למקוה שלם נמי לא אמרינן גוד אסיק למאי דמסיק חגיגה שם דס"ל לר"י דאין מטבילין צעליונה, וכן משמע דבכלל אין מטבילין צעליונה גם הקילות שבין העליונה לאמצעית ואף שהוא קטפרס שסופו לירד ומחובר למקוה שלם, דלא יתכן לומר דהוי פשוט לגמרא דבקטפרס שבין עליונה ואמצעית טובלין אף לר"י [אי ליכא משום זוחלין עי' בחו"ב מקואות ס"ח סק"ג] אלא דהכא שאין מ"ס במקוה גרע, דכל כי האי לא הוו שחקי בגמ' מלפרושי דע"כ לא קמכשר ר"י אלא בשיש באמצעית מ"ס אבל הכא שאין מ"ס במקוה מלבד המים שבראשו לא, וגם אם איתא שאין כל קטפרס שזה לנידון גוד אסיק אף דימו בגמ' קטפרס שסופו לירד לקטפרס שאין סופו לירד, ולא משמע לומר דקים להו לגמ' דהני תרווייהו (היינו קטפרס שסופו לירד צליכא מ"ס וקטפרס שאין סופו לירד צליכא מ"ס) כי הדדי ינינו, אלא ודאי אף קטפרס שסופו לירד למקוה שלם אין טובלין בו למאי דס"ל לר"י גוד אסיק בג' גממיות, והא דר' פדת ז"ל כמס"כ לעיל סק"צ דאף דלא ס"ל לר"י גוד אסיק להטביל מחטין וצינוריות בראשו של ראשון, מ"מ לענין להחזיק עצמו מקילינן וחשבינן ליה כאילו הוא עדיין במקוה, דמדאורייתא אמרינן נמי גוד אסיק, לכה"פ מיהא בקטפרס שסופו לירד, [אף לפי מה דמשמע קצת מדצריהם לעיל דבשני חסרים אין קטפרס חיבור מדאורייתא, מ"מ בקטפרס שסופו לירד נראה דאמרינן גוד אסיק מן התורה], א"נ ר"פ כר"י הוי סבר דאית ליה לר' יהודה גוד אסיק, ולמאי דמסיק דלית ליה, מיתוקמא כר' יהודה משום ר"מ, אבל מרן (הכ"מ) זללה"ה בהערות חגיגה זידד דלדעת תו' בקטפרס שסופו לירד בחיבור למקוה שלם אמרינן גוד אסיק אף למאי דמסיק דאין מטבילין צעליונה, והיינו דר' פדת, וצ"ע.

דלא יתכן טופח להטפח ולא יהא צו כקליפת השום דמשהו מים כזר הוא כקליפת השום, ודוקא בדבר כך כגון כלי עץ או אדם יתכן שיהיה טופח להטפח ולא יהא כקליפת השום, והנה יש כאן קולא דנפרץ ממעלה דאף שאין בגובה הפירצה כשפופרת הנוד, [והיינו משום שהפירצה קרובה לסוף הדופן], אפילו הכי חשיב חיבור כיון שיש ברוחצו כשפופרת הנוד, ואין הטעם משום דכל האויר מנטרף וא"כ הו"ל כשפופרת הנוד, שאין הדבר כן וכמש"כ להלן דהא סדק פחות משפה"ג על כל רומו לא חשיב חיבור, ולא חשבינן ליה כיש למעלה נקב כשפופרת הנוד דסגי אף בצמקוס החיבור ליכא כשפופרת הנוד, אלא הטעם דבסוף הכותל סגי ברוחצ כשפופרת הנוד על רום כל שהוא, [ושיעור על רוחצ כשפופרת הנוד דקמני היינו משום דמייירי שלא נפרץ כל הכותל למעלה אלא שנתהווה צו פירצה באמצע על פני כל רומו, ונקט התנא דלרין שיהא ברוחצ הפירצה כשפופרת הנוד, אע"ג דבסדק בתוך המים לא צעי כשפופרת הנוד מ"מ חוץ למים צעי, ומיהו אף אם צמקוס המים הוא פחות מרוחצ שפופרת נמי שפיר דמי כל שיש צו רוחצ שפופרת אח"כ, דלא גרע מניקב, דסגי במים טופח להטפח, ועי' להלן שיש חילוק בגובה הפירצה בזה].

ויש כאן מקום עיון, דהא נקב כזה שהמים מושקים בתחתיתו, בטופח להטפח, מסתבר דשפיר דמי לפירוש ר"ת, כיון דלמעלה איכא כשפופרת הנוד, [ומיהו אפשר שיש שיעור בדבר שיהא סמוך להנקב כשפופרת הנוד וגם יהא רחב קצת עד שיחשב כאותו הנקב ולא כסדק שסמוך לנקב וצ"ע], ולמה יגרע סדק על פני כל רומו והמים מושקים בתחתיתו, ולמה דרין שיהא הסדק ברוחצ כשפופרת הנוד, וכי משום שפרוץ למעלה לגמרי גרע, ולמש"כ בצמקוס צסס מרן זללה"ה דהנקב דרין שיהא בתוך חלל המקוה ניחא, אבל נראה דאף בשהכותל שצין המקוואות נמוך משאר כתליהם נמי לא סגי בסדק על פני כל רומו [משפת המים ולמעלה], ואע"ג דהתם כזר יש חיבור באויר כשפופרת הנוד צייניהם בגמר הכותל, לכך נראה דנקב בכותל עדיף שמפסיד הכותל, אבל סדק

דמתן מקוואות פ"ו מ"ז, אבל חיבור המים סגי בטופח להטפח, ומ"מ נראה דאם היה נקב כשפופרת הנוד למעלה מן המים ונקב קטן בתוך המים דפסול, ולא אמרינן דנתצטל שם כותל ע"י הנקב שלמעלה וממילא סגי בחיבור המים שצנכב הקטן, דכל שאין המימות מתערבין דרך הנקב הגדול אינו חשוב לצטל המחילה.

בא"ד ואין נראה לר"י כו', הראיה היא על צ' פנים, חדא דמדצנפרצו למעלה סגי במים על רום כקליפת השום ועל רוחצ כשפופרת הנוד ש"מ דבלא נפרצו מלמעלה ורק ניקצו בכותל לא סגי בכך, ועוד דהא מיהא אף צנפרצו מלמעלה צעי מים ברוחצ כשפופרת הנוד הרי דלא סגי בטופח להטפח, ומהא דצעי על רום כקליפת השום לא קשיא להו ד"ל דאידי ואידי חד שיעורא הוא והיינו טופח להטפח, ואפשר אולי ליישב דעת ר"ת דמתני' קמ"ל דנפרצו מלמעלה לא עדיף מנקב וצעי מים על רום כקליפת השום ונקב צעי רוחצ כשפופרת הנוד [ולמעלה הרי הוא פרוץ לגמרי], (דמייירי שלא נפרץ כל הכותל למעלה ורק פירצה אחת היא באמצע הכותל עד למעלה, ורין שתהא פירצה זו ברוחצ כשפופרת הנוד).

ובר"ש סופ"ח דטהרות פירש דרבנן דס"ל טופח להטפח אינו חיבור ס"ל דלענין חיבור צעי כקליפת השום, ומבואר דלאו חד שיעורא הוא, ומ"מ כתב ליישב פיר"ת דמתני' דעל רום כקליפת השום על רוחצ כשפופרת הנוד מצי אחיא אף כר"י, ולאו בשיעור המים איירי אלא בשיעור הפירצה, וצ"ע הא הפירצה פרוצה למעלה לגמרי וע"כ כקליפת השום בתוך המים קאמר וא"כ הרי דצעי מים כקליפת השום, ודלא כר"י דסגי בטופח להטפח, וי"ל דהתנא בשיעור הפירצה איירי ובשיעור הפירצה לא שייך למיתני טופח להטפח, וכדי לרמוז על כל שהוא משתמשים בלשון כקליפת השום, אבל בשיעור המים לא שנה התנא כלום, וזו נראה כונת הר"ש צמש"כ וקרי ליה כל שהוא, אלא שיש כאן ט"ס כמובן למעיין, וצ"ל וקרי ליה קליפת השום והיינו כל שהוא, א"נ וקרי ליה קליפת השום לחוד, ור"ל דהיינו כל שהוא, שוב הערוני לפרש לשון הר"ש וקרי ליה כ"ש אמוספתא דקומקום, [ובאמת ע"ג כותל כמדומה

זכות לא נפקד הכותל מחמתו כלום ולא חשיב חיבור על ידו, ויש להסתפק לפי זה בזהב בסוף הכותל למעלה פירצה ברוחב כשופרת הנוד על רוס כקליפת השום וסדק יורד ממנה למקוה אי סגי בחיבור המים בסדק, מי אמרינן דהו"ל האי פירצה כנקב דשפיר דמי, או"ד אין הפירצה ניכרת בגובה פחות מכשופרת הנוד וחשיב בסדק על כל רומו דלא סגי וכמ"ל, וקרוצ הדבר לומר דאינו חיבור, וי"ע.

וגראה דלפיר"ת ההלכה היא דנריך שהמיומות יתחברו בנקב חסוב כשופרת הנוד, ולפיכך במתחברים ע"ג הכותל שפיר דמי שאין לך פירצה גדולה מזה, ובמתחברים ע"י פירצה שזכותל נריך שיהא הפירצה רחבה כשופרת הנוד, דכלאו הכי אינה חסובה, ומיהו לעולם כשמתעבים ע"ג הכותל חשיב כפירצה שהרי ע"כ ג' כתיבה גבוהים יותר מזה, ולא גרע מפירצה, ומיהו משכח"ל לענין דכשר בזוחלין כגון לטהר שאובין [לדעת הסוברים כן], דלא אף שכל כותליהן שווין אס המים עוזרים עליהם חשיב חיבור אף שאין פירצה כלל זכותל שזיניהן, דאדרבה הכא עדיף דחשיב כאילו אין זיניהם כותל כלל, וזה מפורש במקואות פ"ו מ"ח דמטהרין המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוצ כו', אף שאין פירצה זיניהם כלל וכן בזרייתא חגיגה י"ט בחדלית של גשמים המחברת לגממיות אף שאין כל פירצה זיניהם, דכל שמתחברות ע"ג הכותל עדיף טפי ושפיר דמי, ואפשר דאף בשאין ברוחב המים כשופרת הנוד, דכל שע"ג הכותל, סגי במים טופח להטפית, כמו במים שבתוך הנקב, (סילון המחבר לא חשיב כנקב אלא כע"ג הכותל שאין דופני הסילון מתצטלים למקוה לשמש כדופני המקוה שיחשב כפירצה זכותל).

אבל מרן (הכ"מ) זלה"ה צחינא סימן ט' סק"ז כתב לפרש דלעולם צעין שיהא הנקב תוך כותלי המקוה ואם הכותל שזין ב' המקואות הוא גבוה משאר כתיבה נריך שיהא הנקב בתוך גובה שאר הכתלים, והיינו דקמני דנריך שיהא הנקב בתוך גובה כותלי המקוה על רוס כקליפת השום ועל רוחב כשופרת הנוד, ומשמע שם לכאורה דלפי זה מצי איירי אף בנפרץ כל הכותל, דלעולם נריך שיהא רוחב כשופרת הנוד על רוס כקליפת

השום מן הפירצה בתוך חלל כותלי המקוה, וצ"עור המים לא איירי התנא כלל, ומתפרש לר"י כדאית ליה ולרבנן כדאית להו, ולפי זה מצינו קולא בנפרצה מלמעלה טפי מבנקב, דנקב נריך שיהא כל הנקב תוך חוץ המחיצות, ואילו בנפרץ מלמעלה סגי ברוחב כשופרת הנוד על רוס כקליפת השום תוך חוץ המחיצות, וי"ע, והרי חרדלית של גשמים המחברת ג' גממיות שפיר דמי אף שאין פירצה זכותל המקואות כלום, וכן מתני' פ"ו מ"ח מטהרין המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוצ כו' אף שאין זיניהם כלל פירצה, וי"ע דכשמתחברים על גבי הכותל שפיר דמי אף שאין פירצה, אבל כשמתחברים בסדק ואין כל הכותל פרוץ, אז נריך שיהא הסדק בתוך חלל המקוה כקליפת השום, וי"ע.

ולרבנן דפליגי עליה דר"י וסברי דאף בעוד רגליו של ראשון נוגעות במים אין טובלין, אפשר דלא ס"ל לא גוד אחית ולא טופח להטפית חיבור, ואף אי מודו בעלמא דטופח להטפית חיבור מ"מ לענין מקוה י"ל דהלכה למשה מסיני הוא דצעי כשופרת הנוד, ודוקא לר"י קשיא להו דהא ס"ל דטופח להטפית חיבור לענין מקוה צרגליו של ראשון נוגעות במים, וא"כ ל"ל כשופרת הנוד בעירוב מקואות, וכ"כ צר"ש סופ"ח דטהרות דלר"י הוא דקשיא, ומיהו למאי דמסקו לפרש דעירוב מקואות כשופרת הנוד שיעור הנקב קאמר, הוא קושטא לכו"ע, וכן נפרצה מלמעלה נמי בשיעור הנקב איירי, ולפי זה תו י"ל דכיון דאשכחן דרבנן דפליגי אר"י בטופח להטפית מודו בנקליפת השום דהוי חיבור [וכמש"כ ר"ש ממשנה דפרה], דסגי בעירוב זה גם לענין מקואות לא שגא באמצע לא שגא מלמעלה ולעולם לא צעי מים כשיעור הנקב, וכן הדברים מטיין, וכ"ה צר"ש שם דרבנן צעו לעולם מים כקליפת השום, וסגי בזה.

במציענו למידין לדינא לפי ר"ת אי קיי"ל כחכמים אי לא ס"ל לא גוד אחית ולא טופח להטפית חיבור, א. הניזוק והקטפרס אפילו סופו לירד וטופח להטפית, אינס חיבור, ואפילו למקוה שלם, ב. עירוב מקואות בנקב צעי כשופרת הנוד ומים בתוכו כקליפת השום, וכן בנפרץ מלמעלה על פני כל רומו צעי מים כקליפת השום, ורוחב הפירצה נריך שיהא כשופרת הנוד, [ועי' צדין

טופח להטפית הוא במחלוקת ממשנה דפרה, ומ"מ
 בעי למיפשט מהא דתניא טופח להטפית חיבור
 דס"ד לכל מילי קאמר, ודחי לא דילמא לענין
 מקואות הוא דקאמר ור"י היא, וממילא לענין
 נט"י חיצוני לך לר"י בטופח להטפית ולרבנן
 דקליפת השום, ודוחק, ולמש"כ לפרש דלפיר"ת
 דקליפת השום וטופח להטפית היינו הך, אפשר
 לפרש דילמא לענין מקואות ור"י היא, דלאו
 לאפוקי מדרבנן קאמר אלא דר"י אשכחן ליה
 בהדיא דס"ל טופח להטפית חיבור, ועיקר הדיחו
 דלענין מקואות הוא דקאמר אצל לענין נטילה
 חיצוני לך, ומתני' דפרה דקתני דקליפת השום
 חשיב חיבור היינו כר"י [אי איכא מאן דפליג עליה
 בהא דטופח להטפית חיבור], ולמאן דפליג אר"י
 וס"ל דטופח להטפית אינו חיבור [אי איכא תנא
 כי האי], לא שייך למיבעיא לענין נט"י בטופח
 להטפית דכיון דאינו חיבור ודאי אין הידים
 טהורות, ולא קמיבעיא ליה אלא לר"י, אי"נ לכו"ע
 קמיבעיא ליה וצדאיכא מים כשיעור דסגי לחבר,
 אצל יותר משמע דצדרי המ' דכד אמרינן דילמא
 לענין מקואות ור"י היא היינו דאכתי חיצוני לך
 לרבנן אי טופח להטפית חיבור, ולא הזכירו
 מקואות אלא משום דר"י איירי בה, אצל מקואות
 ונט"י שוין, ומיהו קשה דא"כ הו"ל למיבעיא אי
 פליגי רבנן עליה דר"י או לא, ולא הו"ל למיבעיא
 בידים כלל, ומיהו איכא לפרושי כמו שפי' ר"ש
 דקמיבעיא ליה לרבנן דפליגי אר"י וס"ל דלענין
 מקואות אין טופח להטפית חיבור [והיינו רבנן
 ממתני' דפרה אי כקליפת השום וטופח להטפית
 לאו חדא שיעורא הוא], אי לענין נט"י מודו דהוי
 חיבור דנט"י קילא טפי או לא, וקאמר דילמא ר"י
 היא ואף לענין מקואות טופח להטפית חיבור
 לדידיה, ומיהו לרבנן חיצוני לך דאפשר דאף לענין
 נט"י לא חשיב חיבור, וי"ע.

ד) תוד"ה הנזק וגראה דדוקא לר"י סגי בטופח
 להטפית כו' וכשכחל מפסיק צריך
 כשפופרת הנזק שיהא הנקב מלא כו', ז"ע מאחר
 דס"ל לחלק בין כותל מפסיק להיכא דאין כותל
 מפסיק, א"כ למה לא פירשו דאף ר"י מודה בכותל
 מפסיק דלצריך כשפופרת הנזק שיהא הנקב מלא,
 וגם צנפרץ מלמעלה י"ל דמודה ר"י כיון דמחיצה
 מפסקת ביניהם, ודוקא צנפרץ של ראשון נוגעו

ד', ג. חורי המקוה צריך שיהיו המים מעורבים
 כקליפת השום, ד. הנקב המחבר למקואות צריך
 שיהא בתוך חלל המקוה אצל אס' ג' כחליו נמוכים
 והד' המצדיל בין המקואות גבוה מהם, ונקבו צו
 למעלה מהג' כחלים אינו כלום אפילו אס' המים
 מתערבים צו כקליפת השום דבעי כשפופרת הנזק
 בתוך המחיצות, כ"כ מרן זללה"ה, וצנפרץ מלמעלה
 למש"כ לעיל לפי' מרן זללה"ה יש חילוק בין נפרץ
 כל הכותל למעלה דאז סגי בחיבור מים כשיעור
 טופח להטפית, להיכא שנפרץ רק מקצת הכותל
 דאז צריך שהסדק [צנפרץ כשפופרת הנזק] יהא
 בתוך חלל המקוה כקליפת השום, וי"ע.

ראי קי"ל כר"י, א. הניזוק ומסקה טופח אינם
 חיבור, אף לחבר הם צעמם, ואף למקוה
 שלם, [כ"נ דכי היכי דניזוק גרע מקטפרס ולא
 מהני סופו לירד, וכמש"כ תו' ה"נ אף למקוה
 שלם אין ניזוק חיבור אף אי קטפרס חיבור, [והא
 דבעי למיפשט מהא דאגת ידיה אגשתא ואסרי'
 רבא לכולי חמרא דנזוק אסור, אע"ג דהתם
 קטפרס הוא, היינו משום דכי היכי דמצינו
 דקטפרס שאינו חיבור לטומאה וטהרה מ"מ הוי
 חיבור לענין יי"ג, ה"נ ניזוק, אצל אה"נ שיש מקום
 לחלק ביניהם, וגמ' קדחי דאף קטפרס לא תיפשוט
 מהתם], דלא מיסתמיט בשום דוכתא שיהא ניזוק
 חיבור], ב. קטפרס המחבר מקוה חסר למקוה
 שלם, אס' השלם העליון הוי חיבור, אצל אס' הוי
 שניהם חסרים, או שהשלם התחתון, אינו חיבור,
 ג. הקטפרס עצמו כיון שסופו לירד הוי חיבור
 ומשלים לתחתון למ"ס, ומ"מ בקטפרס עצמו אין
 מטבילין בתוכו ואף בשתחתון שלם, דלא אמרינן
 גוד אסיק, ד. טופח להטפית חיבור וצחורי המקוה
 שמחוברים בטופח להטפית מטבילין, ה. עירוב
 מקואות צריך שיהא צנפרץ כשפופרת הנזק ומים
 סגי בטופח להטפית, וכן צנפרץ מלמעלה צריך
 שיהא רוחב הפירצה כשפופרת הנזק ומים סגי
 בטופח להטפית, ו. דין ד' דלעיל, (בדיני העולים
 אי קי"ל כרבנן).

בעיא דאילפא לפיר"ת אפשר לפרש כמו שפרש"י
 דקמיבעיא ליה אף אי טופח להטפית חיבור
 מ"מ לענין נטילה אפשר שאין דרך נטילה בכך,
 ולפי זה קמיבעיא ליה לר"י צדאיכא טופח להטפית
 ולרבנן צדאיכא כקליפת השום, וידע דעיקר דין

בטופח להטפית, ואילו במקוה קטפרס חיבור משום דאמרין גוד אחית ׀עדף אפי' מאשצורן לענין טופח להטפית, אבל טופח להטפית אינו חיבור דבעינן חיבור טפי לעירוב מקואות.

ובחגיגה כ"א ב' כתבו דר"י השיב דטומאה וטהרה והשקה הילכתא גמירי לה ולא בסברא תליא מילתא, וחזרו והקשו עי"ש, ונראה כונתם דעדיין קשה שאין זה סוגיית הש"ס דמעיקרא אמרינן דטופח להטפית חיבור לענין השקה אע"ג שאינו חיבור לענין מקואות, ובתרי הכי אמרינן דילמא לענין מקואות בגו"א ולענין השקה אינו חיבור אף בגו"א, ואף דקושטא דמילתא הוא דמקואות קיל לענין קטפרס אבל מ"מ אחרי דס"ד דאפשר דלענין טופח להטפית השקה עדיף מו אף אי מוקמינן לה לענין דשייך ביה גו"א דמקואות לית לן למימר בפשיטות דהשקה גרע, ולזה חירזו דאח"כ דהיכא דשייך גוד אחית הוי טופח להטפית חיבור אף לענין השקה, והו"מ למימר דילמא לענין היכא דשייך גוד אחית היא, אלא דנקט מקואות לפי דמקואות אשכחן בהדיא דס"ל לר"י דטופח להטפית חיבור היכא דשייך גו"א, ובאמת אי בהשקה נמי שייך גוד אחית, ע"כ צ"ל דמהני טופח להטפית בדאיכא גו"א דהא לפי ר"י קבעי אילפא אי טופח להטפית חיבור היכא דלא שייך גו"א, ואם איתא דאף היכא דשייך גו"א אין טופח להטפית חיבור לענין השקה א"כ כש"כ שאינו חיבור היכא דלא שייך גו"א, אלא ודאי אמנא היכא דשייך גוד אחית הוי טופח להטפית חיבור אף לענין השקה.

— וזה דלא כמו שדדדנו לפרש כונת החו' בגיטין דבהשקה לא שייך סברת גו"א כלל, ולפמש"כ כאן דשייך לפעמים נריך לפרש דמשק מלמעלה שייך גוד אחית דהא משום חיבור מקואות המים שצפין ע"פ הכלי חשיצי מחוצרין אף שאינן צפין אלא בטופח להטפית, אף שאין טופח להטפית חיבור, דהכא המים הם בתוך המקוה ורק כלי מפסיק עכשיו קצת את חיבורם ואין צריך כלום, מדע דכלי שמתבילין בתוך המים נראה ודאי דכל שהמים עברו עליו בטופח להטפית שפיר דמי אף שאין טופח להטפית חיבור, וכדתנן פ"ז מ"ז מפני שהמים מקדמין, וחנן נמי פ"ח מ"ה ואם הדיח את ידו במים טהורים, וממילא אין הנידון אלא

במים דליכא הפסק מחיצה כלל בזה סגי בטופח להטפית, ואמנא בחגיגה כ"א ב' בסו"ד פירשו כן.

והנה פר"י דניזוק וקטפרס לענין השקה איתנייא, ודין חיבור לענין השקה ודין חיבור לענין ידים כי הדדי יניהו, וקא מיבעיא ליה אי טופח להטפית חיבור, ופרכינן דהא תנינא דטופח להטפית חיבור, ודחינן דילמא ר"י היא דמקואות ומשום גוד אחית אבל בקרקע שזה לא, והשקה לעולם דמי לאשצורן דבהשקה לא שייך ענין גוד אחית שאין הענין אלא בתערובת המים, שע"כ כן חשיצי כורעין, ובעינן לזה עירוב טפי, ולא סגי בחיבור בטופח להטפית, [כ"נ כונתם ז"ל], וקשה דאם איתא דבעיא דאילפא אף בהשקה למה תלי לה בלשון ידים אי טהורות לחצאין, הו"ל למיבעיא טופח להטפית חיבור או אינו חיבור, אחרי שאין כאן נידון בידים כלל, ועוד דלא מסתבר דקטפרס למאן דס"ל דהוי חיבור, יהא עדיף מאשצורן דהוי חיבור לכו"ע, וגם לפי דבריהם ז"ל ע"כ דגם גוד אסיק עדיף מאשצורן דהא מיבעיא לן להחיר לטבול מחטין ולינוריות בראשו של ראשון, אע"ג דליכא אלא טופח להטפית, ומיהו י"ל דכיון דאמרין גוד אחית מו חשיצי כחד, וממילא אמרינן גם גוד אסיק, ועוד אי קטפרס חיבור לענין מקואות למה אין מועיל השקה בקטפרס, הרי המים מי מקוה, וכשרין להטביל בהם, ומיהו י"ל דמי אשצורן שכלי חשיצי ואינם מתבטלין למיהו כורעין במי קטפרס, גם לפי דבריהם ז"ל נריך לחלק בין השקה לטבילת שאר דברים דמסתברא דטבילה לעולם סגי כל שעברו המים טופח להטפית, שלא למדנו בזה כל שיעור, וז"ע.

בא"ד אבל קשה למאי דס"ד דטופח להטפית הוי חיבור כו', ה"ה למסקנא קשה דמאי קמיבעיא ליה לאילפא אי טופח להטפית חיבור לענין השקה, פשיטא דלא הוי חיבור דהא אף קטפרס דהוי חיבור לענין מקואות מ"מ לענין השקה אינו חיבור כש"כ טופח להטפית שאינו חיבור דמקואות, אלא דנקטו למאי דס"ד דאמנא טופח להטפית חיבור לענין השקה, ובאמת אין חימא כ"כ אי לענין השקה קטפרס אינו חיבור וטופח להטפית חיבור שהם ב' ענינים ושפיר י"ל דמי אשצורן שכלי אינם נוחים להחצול ולמיחשצ כורעין במי קטפרס, אבל באשצורן מתבטלים אף

ואי קיי"ל כר"י, א. נזק וקטפרס אינו חיבור להשקה, [היינו שאין להשיק במי קטפרס או נזק], אבל במקואות קטפרס חיבור להכשיר התחמון ולא העליון, ל"ש חיבור חסר לשלם ל"ש חיבור ב' חסירים, [אבל נזק נראה דאינו חיבור וכמס"כ לעיל סק"ג לפיר"ת], ב. טופח להטפיה אינו חיבור להשקה, [דהוי צעיא דלא איפשיטא ונקטינן לחומרא] אבל במקואות, בקטפרס הוי [טופח להטפיה] חיבור, ובאשכחון אינו חיבור, ובהשקה נמי אפשר דבאופן דשייך גוד אחת סגי בטופח להטפיה, [עי' לעיל נתפרש], ג. עירוב מקואות באשכחון, בנקב, כשפופרת הנוד מלא מים, נפרץ מלמעלה, ועל רוס כקליפת השום על רוחב כשפופרת הנוד, וכן חורי המקוה צריך כקליפת השום, דלא אשכחן חיבור באשכחון בפחות מזה, ומיהו כבר כתבנו דלפיר"י נראה דלא קיי"ל כר' יהודה.

(ה) ובר"ש סופ"ח דטהרות כתב עוד לפרש שי' חילוק בין אם המים מתערבים דרך נקב או פירצה למתערבים ע"ג הכותל, דמתערבים דרך נקב או פירצה בצינור מים כשיעור הפירצה והנקב, אבל במתערבים ע"ג הכותל סגי בטופח להטפיה לר"י, ולרבנן צעי כקליפת השום וכדתנן סופ"ה דפרה, ולא נתפרש בהדיא בר"ש לפי פי' זה מאי צעיא דאילפא ומאי קא דחינן ליה, ובר"ש שם מעיקרא פירש דצעיא דאילפא היא אי טופח להטפיה חיבור לענין השקה ונט"י לרבנן דפליגי אר"י במקואות וס"ל דטופח להטפיה אינו חיבור, דהשקה ונט"י קיל טפי, והנה רבנן דפליגי אר"י בענין טופח להטפיה לא אשכחן אלא במשנה דפרה, וז"ל דפרה ומקואות כי הדדי נינהו, והשקה ונט"י קילי טפי, [והא דקאמר דילמא לענין מקואות ור"י היא ה"ק דילמא הך ברייתא כר"י, ולדידיה אף לענין מקואות הוי חיבור, ומיהו לרבנן חיצוני לך דאף דבמקואות פליגי, מ"מ בהשקה ונט"י אפשר דמודו], ויש לקיים פי' זה אף לחירון זה של הר"ש.

ולענין הלכה לפיר"ש נראה דלא קיי"ל כר"י דהא לענין נזק וקטפרס תנינן סתמא במתני' דלא כוותיה וכן בתוספתא פליגי רבנן עליה וכמס"כ הר"ש, וגם במתני' דרגליו של ראשון נוגעות במים מתפרשא לפי זה טעמא דחכמים

לחצר המים שזפין ע"פ הכלי עם המים שבתוך הכלי ושייך שפיר גו"א], אבל במשיק מן הנד סמוך לדופן ואין המים מתחזרין אלא בטופח להטפיה, לא חשיבא השקה דטופח להטפיה אינו חיבור, שוב נראה דכל שהמים נשארים בכלי בזה שייך גוד אחת, אבל אם רק שוטפים על פני הכלי וממשיכים להלן, בזה לא שייך גוד אחת, ועיקר.

והנה פר"י דמתני' דנזק וקטפרס מצי אחיא אף כר' יהודה ובהשקה מודה, וק"ק מה הכריחם לכך, והא שפיר יש לפרש דאין חילוק בין השקה למקוה ומתני' כרבנן והא דקתני ומשקה טופח ה"ה טופח להטפיה וכמו שפירשו אמנם למסקנא, והרי ודאי רבנן דפליגי אר"י ברגליו של ראשון נוגעות במים, בקטפרס פליגי וכדפליגי בתוספתא דג' גממיות, דלית לן לחדש פלוגתא חדשה אי סגי בטופח להטפיה בקטפרס, ומיהו באמת לכאורה אין שייך לדון בקטפרס לענין השקה אי אין קטפרס חיבור לענין מקואות, [אם לא דינא דבמעין קטפרס חיבור, ול"ע דדין זה כעת], ולפי זה אי מפרשין למתני' לענין השקה ע"כ דלענין מקואות חשיב חיבור, ועי' לקמן סק"ה, ואפשר נמי דלשון הגמרא דילמא לענין מקואות ור"י היא משמע להו דדוקא במקואות מצי אחיא כר"י וש"מ דבהשקה אף ר"י מודה.

העולה לדינא לפר"י אי קיי"ל כרבנן, [וכ"נ דליכא שום טעם למיפסק כר"י כיון דרבנן פליגי עליה ומתני' דנזק אף כרבנן אחיא, ומיהו אפשר דמדקמיצעיא ליה לר' יוחנן חגיגה י"ט א' מהו להטביל מחטין ונינויות בראשו של ראשון לר"י משמע דהילכתא כוותיה], א. נזק וקטפרס אינו חיבור במקואות, ואפילו בעליון מ"ס אין התחמון מתכשר, ואף הקטפרס שסופו לירד אינו מטורף, ב. טופח להטפיה אינו חיבור לענין מקואות, ובנפרץ מלמעלה צריך מים על רוס כקליפת השום ברוחב כשפופרת הנוד, ובנקב באמצע צריך מים כמלוא הנקב דהיינו כשפופרת הנוד, ובפחות מזה לא חשיב עירוב כלל מדאורייתא, ג. וכן בהשקה בענין כקליפת השום, [דטופח להטפיה ספיקא הוי ולא איפשיטא], וכן בחורי המקוה, [עי' חו"ב מקואות ס"ז סק"י], ומיהו בטבילה כל שעלו המים על הנתבול בטופח להטפיה סגי ולא צעי כקליפת השום, [כ"נ פשוט וכמס"כ לעיל].

כשפופרת הנוד ושיהא מלא מים, ואם חיבור דרך פירצה שבכותל צריך שהיא החיבור במים על רוחב כשפופרת הנוד ועל רוס כקליפת השום, ואם חיבור על גבי הכותל סגי ברום כקליפת השום על רוחב כל שהוא, וכש"כ במים הפרושים במלואן למקוה כגון המים שע"ג כותלי המקוה ודאי סגי בכקליפת השום על רוחב כ"ש, ג. בהשקה צריך שיציפו מי המקוה על המים על רוס כקליפת השום, דהוי צעיא דלא איפשיטא אי סגי בטופח להטפיה, ומיהו בדבר הנטבל במקוה כל שעברו עליו המים טופח להטפיה סגי וכמש"כ לעיל.

בתו' חגיגה כ"א ב' בסו"ד כתבו ג"כ לחלק בין חיבור דרך כותל לחיבור בקרקע שוה, אבל בלשונם שם מבואר דחיבור ע"ג כותל וחיבור דרך פירצה שבכותל כי הדדי יניחו וצעי על רוס כקליפת השום על רוחב כשפופרת הנוד, ודוקא בחיבור בקרקע שוה סגי בטופח להטפיה לר"י, ונראה דלא תקשה להו מממנו דפרה, די"ל דדוקא במקואות צעי רוחב כשפופרת הנוד אבל בשאר דברים סגי על רוס כקליפת השום ברוחב כל שהוא, (ואע"ג דר"ת הקשה ממשנה דמקואות לר"י ולא תירץ לחלק בין מקואות לשאר מילי, מ"מ לפי תירוצם זה יש לחלק בכך), א"נ התם נמי איירי ברוחב כשפופרת הנוד ואם היו פסין על רוס כקליפת השום בכולו קאמר.

ולענין הלכה נקטינן כפי' זה, ומחמירין גם כפר"י דאף במתחברין על פני הכותל או בקרקע שוה צעי כקליפת השום ברוחב כשפופרת הנוד, [כ"מ מסתימת המחבר בסג"ד], ועי' חו"ב מקואות ס"ז ס"ק י"ב שגם דעת הרמב"ם דע"ג הכותל צעי כשפופרת הנוד. (מקואות ס"ז סק"א-ה').

ט"ז א' תוד"ה אבל ואם האחד שליח כו', עי' בסימן א' ס"ק י"ב ד"ה והנה, ובסימן ח' סק"ד ד"ה טור.

ט"ז ב' מ"ס גזרינן דילמא אחיא לאיחלופי כו', לא מצי לאקשווי וליפלוג ר"י ברישא,

דהתם כיון שאין שליח אלא אחד אין באמירת השני כלום וכדאמר לקמן י"ז א', ושפיר פסול אף בלא טעמא דאיחלופי שאין כאן אלא או בפני נכתב או בפני נחתם ותרמי צעינן, ודקא בסיפא שהאומר בפני נחתם הוא השליח יש כאן אמירת בפני נכתב

משום דקטפרס אינו חיבור, [דלא מסתבר לפרושי משום דטופח להטפיה אינו חיבור דא"כ לא הו"ל למיתני פלוגתייהו בקטפרס, ומיהו אפשר לדחות דמשום רבותא דר"י נקטיה דאף בקטפרס סגי בטופח להטפיה], ולענין טופח להטפיה נמי סתם מתני' דפיה דלא כוותיה, וגם צעיא דאילפא אליצא דרזנן, [והא דצעי עולא מהו להטביל מחטין וצינוריות בראשו של ראשון של ראשון לר"י, לאו משום דהילכתא כוותיה, אלא סתם צעי לה בטעמיה אי ס"ל נמי גוד חסיק].

לבאורה אי קטפרס אינו חיבור לענין מקואות אין שייך לדון בחיבור קטפרס לענין השקה דהא אינו מקוה וממילא אין שייך בו השקה, ולא הוצרך התנא להשמיענו, ומיהו בטופח להטפיה ל"ק הא דקמיצעיא לן דיהא חיבור לענין השקה אף שאינו חיבור לענין מקואות, [וכן במשקה טופח דאיצטריך לאשמועינן], דהתם במטביל כלי במקוה והציפו המים על פיו בטופח להטפיה ושפיר דמי לענין מקוה וכמש"כ לעיל סק"ד, ורק משום השקה קמיצעיא לן, אבל בניזוק וקטפרס לכאורה לא יתכן דיהא חשיב כמקוה ויהיה מקום לדון לענין השקה, למש"כ הר"ש דהשקה קיל טפי, ואולי קטפרס בחוץ חלל המקוה עדיף וחשיב חיבור לענין מקוה, ולענין השקה אינו חיבור, אבל ל"מ כן, ואפשר דס"ד דלענין עירוב מקואות להשקה סגי בקטפרס אף דלענין עירוב מקואות לשאר מילי לא סגי בכך, והיינו דאיצטריך לאשמועינן דאין קטפרס חיבור אף לענין השקה, ולפי זה טופח להטפיה דקמיצעיא לן לענין השקה, היינו אף בחוץ למקוה, דנהי שאין המים חשיבי כמקוה להטביל בתוכם אבל לענין השקה אפשר דסגי בכך, אבל אין נראה כן דכל שאינו חיבור לענין מקואות ודאי אין משיקין בו, וז"ל דאה"ג דודאי לא שייך לדון בדין קטפרס בהשקה, אחרי שאינו חיבור במקואות, אלא אידי דקתני דיני השקה ותני דאין משקה טופח חיבור, תני נמי ניזוק וקטפרס שאין משיקין בהם, ולאפוקי מר"י דס"ל דקטפרס חיבור.

במציענו למידין לדינא לפירוש זה, א. הניזוק והקטפרס אינו חיבור לא לענין מקואות ולא לענין השקה ואף לא בחיבור למקוה שלם עליון, ואף הקטפרס עצמו שסופו לירד אינו חשיב חיבור, ב. חיבור מקואות דרך נקב בכותל צעי

לפרושי דר"י לא פליג בהא ניחא ליה לומר כן, וסיפא ע"כ איירי בשהאחד שליח דאי לאו הכי אין באמירתו כלום. (פ"א סק"ד).

שם אפי' גט יוצא מתח"י שניהם פסול, עי' מש"כ לעיל ג' א' בתוד"ה מאן.

תוד"ה אלמא וא"ת ולרבה כו', כונתו דילמא אחי ר"י לאשמועינן דאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום וכאידך דר"י לקמן י"ז א', אבל כששניהם שלוחים אמירתן מנכרפת, ולעולם אימא לך דשנים צריכין, ותיורו דפשוט לגמ' דיש לחוש משום איחלופי, וכדמסקינן בהדיא בגמ' אליבא דרבה דאף לאחר שלמדו אי לא גזרינן שמה יחזור דבר לקולו מ"מ צריך לומר בפני נכתב משום איחלופי, [מיהו התם פשוט טפי דכיון ידיענו מועיל שפיר איכא למיחש לאיחלופי, אבל כאן דקודם שלמדו, ואין מועיל ידענו משום לשמה, שפיר י"ל דתו ליכא למיחש לאיחלופי, ולזה חידשו דאף הכא בעינן בפני נכתב גם משום איחלופי, ועי' סימן א' סק"ה]. (שם).

תוד"ה ורבה ה"ה דמצי לשנויי כו', לכאורה קשה דהא עיקרה דגמ' לפרושי דהך לישנא מצי אחיא כרבה, אבל ודאי אין מן המשנה קושיא לרבה דאף אי שנים צריכין נמי מצינן לאוקמי מתניתין בשאין שליח אלא אחד וכמו לל"ק, וא"כ מה חידשו דמצי לאוקמי דרבה פליג אהא דר"י, וי"ל דמשמע להו דאי קושטא הוא דשנים צריכין אית לן לפרושי מתניתין אף בשהשנים שלוחין, דסתמא דמתניתין אית לן לפרושי בכולי גווי, א"נ ס"ל דאמנא קושטא הוא דרבה ס"ל שנים אין צריכין וכדמסקינן לעיל ה' א', ומפרשי דמהא דאיירינן הכא אליבא דרבה דצריכין אין זה במוחלט, וה"נ הו"מ למימר דרבה ס"ל אין צריכין. (שם).

תוד"ה ומ"ס לא גזרינן ולא קאמר טעמא שמה יחזור כו', דהך טעמא עדיפא לזריכותא דס"ד לא גזר כלל שמה יחזור דבר לקולו קמ"ל דבחד גזר, ומיהו אין זו קושיא כ"כ דשפיר י"ל דניחא ליה למינקט טעמא דאיחלופי דאי הוי נקט טעמא דשמה יחזור דבר לקולו, הוי פרכינן ותיפ"ל משום איחלופי, לכך נקט דהוי ס"ד דאף איחלופי לית ליה, ועוד דטעמא דאיחלופי חמיר טפי דמשום שמה יחזור דבר לקולו מסקינן לעיל ה' א' דאם ניסת לא תנא ואילו משום איחלופי

וצפני נחתם ואין שייך לפסול אלא משום איחלופי, ומש"כ מהרש"א בתוד"ה ומר לא נתפרש לפי זה.

מסקנת הסוגיא, אי שנים אין צריכין לומר אי משום דלאחר שלמדו לא גזרו צבי תרי, אי כדרבא, איירי מתניתין בשאין שליח אלא אחד, וצרישא דאחד אומר צפ"נ ואחד אומר צפ"נ פסול משום שאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום, ובמציעתא דשנים אומרים צפנינו נכתב ואחד אומר צפני נחתם פסול משום איחלופי ואף רבה אית ליה טעמא דאיחלופי, ור"י לית ליה איחלופי, וסיפא נמי איירי עיקרה בשהאחד שאומר צפ"נ הוא השליח, אלא דקושטא הוא דאף בשהשנים שלוחים נמי שפיר דמי, דהא א"צ לומר כלל, ואי שנים צריכין לומר מתפרשא רישא ומציעתא בין בשהאחד שליח בין בשהשנים שלוחים, וצרישא אי מיירי בשהאחד שליח פסול משום דאין באמירת השני כלום ואי מיירי בשהשנים שלוחים פסול משום איחלופי, ומציעתא אי מיירי בשהאחד שליח פסול משום איחלופי ואי מיירי בשהשנים שלוחים יש לפסול משום שאין באמירת השני כלום כיון שאינו שליח, ולפיכך נראה שלא פירשו בגמ' למ"ד צריכין פלוגתא ר"י ורבנן בטעמא דאיחלופי דלפי זה היה לן לחדש דר"י פליג נמי אהך סברא דאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום, שהרי בהך לישנא קאמר ר"י דמתניתין איירי אף בשהשנים לצד שלוחים, ובגמ' פשוט סברא זו ולא רצו לפרש דר"י פליג בהא ולפיכך פירשו דטעמיה דר"י משום דשנים א"צ לומר, [ועי' תוד"ה במאי שנתקשו בזה, וצ"ע, ואפשר דמשמע להו דאי צריכין, מוקמינן למתניתין בשכולן שלוחים דומיא דרישא, וכ"מ בסו"ד שכתבו ישנו נמי שליח הגט, ומשמע דהמעיד על החתימה נמי שליח, אבל עדיין קשה דהא שפיר יש לגמ' לפרש מתניתין בכולי גווי אף בשהשנים לצד שלוחים, מיהו אפשר דסידרא דמתניתין לא אחי שפיר כולי האי לפי זה דנקט צרישא כשהמעידין על הכתיבה והחתימה שלוחין דפסול ונקט בתר הכי דבשאין השלוחין אלא המעידין על הכתיבה נמי פסול, והא כש"כ הוא מרישא], גם בלאו הכי אפשר דסברת איחלופי אלימא שהרי משום כך חיקנו בפני נכתב, [ואף לרבה כן לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה א"נ ממדינה למדינה בארץ ישראל], וכל כמה דמצי

אין כאן קיום כלל ותנא, ועוד דטעמא דאיתלופי אינו גזירה חדשה כמו שמה יחזור לקלוקלו, אלא דהך גזירה קיימת ושפיר ניחא למינקט ליה טפי מגזירה דשמה יחזור דבר לקלוקלו. (ס).

י"ז א' וימנין אשכחיה כו', א"ה, עי' מש"כ לעיל ה' א' בתוד"ה די תרי.

שם אלמא קסבר כו' אין צריכין, מבואר דפשוט ליה שאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום, ולא ס"ד כלל דר"י ליהדר מהך סברא. (ס).

מתני' ר"ש מכשיר, עי' מש"כ בזה להלן בגמרא ובסימן ג' ס"ק י"ד.

גמ' איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין כו', סוגיא דזמן מתבאר בסימן ג'.

כתב הר"ן דממתניתין ליכא למישמע למיפסל אין בו זמן די"ל דדוקא מוקדם פסול דאחיא למיטרף פירי שלא כדין, ונראה דה"ק דלענין לפסול מוקדם פשיטא דתיקנו חכמים, אבל אף זה מתק"ח דין זמן, אלא דכה"ג אף לר"י יש לפסול משום פירי, [ומיהו אף משום תקנת בת אחותו מיפסיל לר"י], אבל מחמת תקנת זמן ופסול מוקדם דשאר שטרות נראה דאין שייך לפסול בגט, דעיקרו לאו לגובינא ושפיר יש להכשיר מוקדם ולעולם לא נסמוך על הזמן שבגט לענין פירי, אלא תק"ח מיוחדת היא בגיטין, ופסלו מוקדם משום פירי ולר"י גם משום בת אחותו, ותיקנו זמן ג"כ משום בת אחותו, ולר"ל משום פירי. (ס"ג סק"ב).

שם מפני מה תיקנו זמן בגיטין כו', א"ה, עי' מש"כ בזה בסנהדרין ל"ז בדברי הנמו"י שם שכתב דלכך כשר גט בלא זמן משום דדמי להודאות והלוואות דהקילו חכמים דלא בעי דרישה וחקירה ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, והרי בסוגיין מבואר דרבנן הוא דתיקנו זמן בגיטין ומדאוריתא לא בעי זמן, ועוד דלאחר דתיקנו זמן מה ראו צורך להפקיע הקדושין בלא כתב זמן, וכבר תמה בזה מרן זללה"ה באה"ע סי"ט סק"ג עי"ש עוד דברים הקשים לפי זה, ומיהו גם ברמב"ם פי"ז ממלוה ה"ט כתב דלכך מכשרין שטר שאין בו מקום שנכתב וכן בלא זמן, אף דה"ל עדות שאי אחת יכול להזימה, משום דאין מדקדקין בד"מ דדרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוויין, ולא נתפרש לפי זה למה בגט נמי מכשרין בלא זמן בע"מ לחוד מדאוריתא, עי' רמב"ם פ"א מגירושין

הט"ז. — ועיין מש"כ שם עוד דאף בגט לר"מ דע"ה כרתי ונימא דלא בעי ע"מ כלל, נמי יש להכשיר מדאוריתא אף בלא זמן, דהא אף אם יכתבו זמן אין חתימתם עדות על הגירושין ולא על הזמן של הגירושין, דהא כותבין הגט ונותנים אותו לבעל, וימנין דכתביה ואותביה צריכתי, ואין הגט משמש כהוכחה על הגירושין אלא משעה שרואים אותו ביד האשה, ולכך אין לחייב העדים ביצירת הגט לכתוב בו זמן, שאין חתימתם עדות על גירושין, ולא שייך להצריך בזה שיהא יכול להזימה, [ואף דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ולא חיישין שישעה הגט, מ"מ אין זה אלא אומדנא מבחוץ, ולא עדות השטר או העדים], דגם אם יחמו לא יהא שייך לדון בהם כאשר זמם, דיצירת הגט עדיין לא עשו כלום, אלא כסופר הכותב להתלמד, ואף אם הם בעצמם נתנוהו לאשה, אין בנתינה זו שום ענין עדות, ואינם אלא מסייעים לעצירה.

עיין ברמב"ן ורשב"א ונמו"י יצמות קכ"ב לענין עדי גיטין וקדושין דאין צריכים דו"ת, ומטו זה נמי משום נעילת דלת ומשום חינא, אבל מדאוריתא ודאי בעי דרישה וחקירה, וכן בתשובות הרשב"א ח"ג סימן קי"א והוצאה צ"י אה"ע סי"א כתב דלא בעי דרישה וחקירה בעדי גיטין וקדושין דבהו נמי איכא משום נעילת דלת, והוכיח כן מהא דמכשרין גט שאין בו זמן או שכתב בו שבע שנה עי"ש, והדברים צריכים ביאור דהא משמע דגט בלא זמן כשר מדאוריתא, ואף מקמי דתיקנו לבטל דרישה וחקירה כדיני ממונות משום נעילת דלת, דהא כל תקנת זמן בגט נחלקו כאן מפני מה תקנוהו, ומשמע דמדאוריתא ליכא זמן בגט, וא"כ ע"כ דעדי גט א"צ דרישה וחקירה אף בלא טעמא דנעילת דלת, גם אם הטעם משום נעילת דלת היה ראוי לדון ולפרש אם יש כח ביד חכמים או דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, [וכמש"כ בגמ' בסנהדרין, ועי' לעיל ובסנהדרין ס"ז סק"א מה שצ"ע לפי זה, ועי"ש ס"א סק"ב], ובמאירי כתב בזה בשם תו' דכה"ג שיש לעדותם פנים יש כח ביד חכמים ואין זו עקירה, [ודברי התו' הם ביצמות פ"ח א' ד"ה מתוך לענין נאמנות ע"א, אבל המאירי הביא דבריהם בענין שא"צ דו"ח בעדי גיטין וקדושין].

חשיבי עדים אף בלא זמן, ועוד דהא חתימתם כחקירת ב"ד דהא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן ב"ד, ובשעת חתימתם הרי ליכא חסרון זמן, וכמו ע"מ שרואין מסירת גט בלא זמן, ועי' עוד מש"כ בזה לעיל, ובקצה"ח ס"ל.

ולאמור יתפרשו דברי הראשונים ז"ל במה שהוצרכו לטעם נעילת דלת להכשיר עדות בגיטין וקדושין בלא דרישה וחקירה, דהיינו לענין מה שב"ד עושין על פיהם להוציא ממון ולהנהיג ולהחזיקם כפי עדותם, לאיסורים ולעונשים, אבל עיקר הנאמנות מדאורייתא הוא כמש"כ, ועדיין צ"ע בזה.

ובריטב"א שלהי יבמות שם כתב בשם הרא"ה בשם אחיו הר"פ ז"ל דעדי גיטין וקדושין לא צעו דרישה וחקירה מה"ת דלא ילפי דבר דבר מממון אלא להצריך שני עדים ולא לענין דרישה וחקירה, ולכאורה צ"ע דאם לא חשיבי עדים בממון אלא כשיועידים ה' חקירות מהיכי תמי נלמד מממון דבגיטין וקדושין חשיבי עדים אף כשאינם יודעים, ומה בין זה לבין כל דיני עדים וגמלא אחד קרוב או פסול דשפיר ילפי מהדדי, אבל יתכן דכוונתו כמש"כ שאין דרישה וחקירה דין בעדים אלא בהנהגת ב"ד, ולא נאמר אלא בדבר הצריך מעשה ב"ד כמו הוצאת ממון או חיוב קנס ומיתה, משא"כ קדושין וגירושין דלא צענין אלא גילוי מילתא אם נתקדשה או נתגרשה, וצ"ע.

ואין להקשות לפמ"ש דעדים נאמנים מדאורייתא להעיד על קדושין וגירושין בלא דרישה וחקירה, כשאין ב"ד צריכין לעשות מעשה על פיהן, דא"כ אמאי עדים המעידים על אשת איש שזינתה צריכים דרישה וחקירה לדעת תו' סנהדרין ח' ב' ד"ה והביא, והוצאו דבריהם בזה"ע סי"א ס"ד, דודאי עדות על אשת איש שזינתה להוציאה מחזקת כשרות דידה ולאסרה על בעלה כשהיא מכחישה לא גרע מהוצאת ממון דצריך ב"ד ודרישה וחקירה, ולא דמי כלל לקדושין וגירושין שהם דברים שבהוה וליכא דמכחיש ואינו אלא גילוי מילתא. (סנהדרין ל"ב ממוה"ד).

שם ר"י אמר משום דת אחותו כו', נראה דר"י ס"ל מסבירא דלא שייך לתלות הפירות בחתימה אלא או בכתיבה או בנתינה, והנה ע"כ

והנה אשה המוחזקת באשת איש, ופסולי עדות דאורייתא מעידים שנתגרשה, הרי הבא עליה בחנק, דפסולי עדות כמאן דליתנהו דמי, והרי היא בחזקת אשת איש, אבל הדבר תימא לומר דעדים כשרים המעידים על אשת איש שנתגרשה, אלא שלא נחקרו לדעת באיזה יום, או אפילו נחקרו והיו מסופקים באיזה יום, שיהא הבא עליה בחנק, [ועי' קצה"ח ס"ל סק"א], ואף אשם תלוי צ"ע אם יציא, ואין נראה לומר דאף בלא חשיבי עדים, מ"מ הוי אומדנא דדבריהם אמת, ולא גרע מאשה שאומרת לבעלה גרשתי נאמנות משום דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה כדאמר לקמן ס"ד, דבהלכות עדות שקבעה תורה הלכותיה, אין לנו אלא מה שאמרה תורה, וכל דלא חשיבי עדים, אף לא חשיבי הוכחה אחרת, אלא כעדים פסולין.

והנראה בזה דדין דרישה וחקירה הוא בהלכות ב"ד ולא בהלכות עדים, דאטו בקדושין וגירושין שצריכים עדים לקיום הדבר, האם לא יחולו הקדושין במהלך במדבר ואינם יודעים איזה יום, או השוכנים בבית אפל ימים רבים, לדעת הריב"ש סימן רס"ו הוצא בחו"צ סנהדרין מ' א' דאף באמר אמש הרגו צריך לכין הימים, [ואין נראה הטעם משום שיכולים מעכשיו ולהלן לחשב הימים, דגם מי שעמיד לשכון בעמיד ימים רבים בבית האפל נמי חשיב עד], וה"נ עדים ששכחו באיזה יום ראו העדות נמי תורת עדים עליהם, והרי אשה נשאת על פיהם שלא ב"ד כמבואר יבמות פ"ז ב' אף דליכא כלל דרישה וחקירה, אלא דבהלכות ב"ד נאמר שצריכים לחקור ולדרוש הדבר היטב, וכמו שר"ט השתדל גם לצרר אם העד לא טעה בשם, ואין לב"ד לחייב מיתה או קנס או להוציא ממון אלא בצירור יתר שיהיו העדים יודעים באיזה יום ובאיזה שעה, אבל בעדי קדושין וגירושין שאין על ב"ד לחדש דבר ולעשות מעשה, שהדבר כבר עשוי כשנעשה, ורק חובת צירור קמן אם היה הדבר או לא, בזה שפיר חשיבי עדים גם כשאינם יודעים חלק מן החקירות וחשיב צירור מדאורייתא, ואח"כ יחזק הדבר על פיהם, ותהא מוחזקת באשת איש או בגרושה גם לענין שיהיו ב"ד עושין ע"פ חזקה זו.

וראיתאן עלה ניהא שפיר הא דכשר גט בלא זמן מדאורייתא, דלענין קיום הדבר שפיר

שצומן שהבעל לא ירצה לחפות, שלא תחפה על עזמה בגט שקיבלה, אם אירע שגירשה, וגם כשתזנה ותחוש שתתחייב צדין, כבר תשתדל שיגרשנה, וכיון שלא יהיה זמן הרי זה יחפה, ומיהו לקושטא דמילתא דבעל אינו נאמן למפרע שפיר אר"י שמא יחפה. (ב"ב פ"ד כ"ג).

תוד"ה ר"ל וא"ת גט מאוחר יפסל מה"ט כו', משמע דלא קשיא להו אלא לר"ל דלדידיה תק"ח בזמן היינו שהגט יעיד מתי נכתב וזה ודאי לימא דמאוחר, אבל לר"י אין כאן חשש לא משום דתאחותו ולא משום פירות, דמיד כשתקבל גיטה תלך לבית דין ויכתבו לה שמאחותו יום נתגרשה וגם אהני לדקמיה מוזמן הכתוב בו, לענין פירות, וגם בסתמא מתפרסמת כגרשה מיד ותו ליכא למיחש לבת אחותו דכל שהחזקה כגרשה לא קטלינן לה, ומיהו קשה דהא איכא למיחש שמוציא גיטה קודם זמנו ותאמר שנתגרשה מוזמן, והרי אין זמנו מוכיח עליו כלום שהרי הגט בידה וזמנו מאוחר, וכמש"כ הר"ן, וי"ל דלרמאי לא חיישינן וכל שעושה כן מינכרא רמאותו דלחיפויי קעביד, וגם בכה"ג העדים נותנים לב לזכור יום שחתמו בו, וליהא ליכא למיחש דלמא לאו לחיפויי יהיב, ומיהו אמנס זינחה יחפה, דמלתא דלא שכיחא היא כלל שזדמן שתזנה ויזדמן שיגרשנה ויזדמן שכתב גט מאוחר, וכה"ג ענין מיוחד הוא ואינו בכלל אין בו זמן, כמו גזייה לזמן, ולא גזרו חכמים בכה"ג. (פ"ג סק"ח). — (א"ה, ועי' בסימן ג' בסק"ט דדעת הרמב"ם דגט מאוחר פסול, ובסק"י צדין גט מאוחר שחתמו העדים בזמנו).

בא"ד ואומר ר"י דצמאחר כו' דאין ראוי לגרש בו אפי' נתנו לה לאלתר כו', לפי זה נראה דה"ה בכל שטרי קנין המאוחרים דאינו קונה אלא מוזמן הכתוב בשטר, ויש לעי' דאמר ב"ב קע"א ב' דשטרי קנין המאוחרים פסולים דלמא הדר זבין מן הלוקח וזתר הכא יוציא הלוקח השטר ויאמר הדר זבנתה מינך, והיאך יחזור ויקנה אחרי שעדיין היא שלו, וי"ל דהתם בשטרי ראייה קאמרינן, והקנין היה בכסף או בחזקה, אבל אה"ג דשטר מאוחר שכל הקנין נעשה בו כיון שאינו קונה עד זמן הכתוב בשטר אין כאן צית מיחוש וכשר, א"נ אפשר דלא פלוג חכמים וכיון דשטרי ראייה יש לפסול פסלו גם שטרי קנין אף שאין

דחכמים לא ס"ל משעת כתיבה דא"כ אין לפסול נכתב ביום ונחתם בלילה, ואי דס"ל גם משום דתאחותו א"כ יש לעולם להצריך שיהא כתוב בגט זמן הכתיבה וגם זמן הנתינה, דהא אם כתב גט ושהה תח"י ואח"כ בא לגרש בו אינו יכול לכתוב גט אחר משום פירי וגם אינו יכול לגרש בגט זה משום דתאחותו, וע"כ צריך לכתוב זמן הנתינה ביחוד, ולא משתמיט בשום דוכתא שיהיו שתי תקנות בזמן, אחת זמן כתיבה משום פירי, וגם זמן נתינה משום דתאחותו, אלא ודאי ס"ל לחכמים דיש לבטל פירות עד שעת נתינה וממילא אין שייך לתקן זמן משום פירי שהרי אין עיקרו של גט לראיה ולעולם תוכל לבקש מצ"ד שיכתבו לה מתי נתגרשה, וודאי לא הוצרכו חכמים לתקן מחמת זה לכתוב לעולם זמן בגט ולפסלו אם לא נכתב, וזמן משום דתאחותו לחוד הוא דאיתקון.

והא דפרכינן ר"ל מ"ט לא אמר כר"י ושנינו משום דזנות לא שכיחא, ולא משנינן דר"ל ס"ל דשפיר יש לתלות הפירות בחתימה וממילא אית לן למימר דרבנן פליגי עליה דר"ש בחדא דהיינו דס"ל דבשעת חתימה מפסיד הפירות, ולית לן לחדש עוד פלוגתא בעיקר תקנת זמן, וי"ל דקושטא קמפרש למה באמת לא תיקנו משום דתאחותו, א"נ טפי מסתבר לומר דחכמים ס"ל יש לבטל פירות עד שעת נתינה מלומר דעד שעת חתימה, אלא דהא דזנות לא שכיחא מכרעה לומר דס"ל עד שעת חתימה ומשו"ה תיקנו זמן.

והא דתיקנו לר"ל משום פירי אע"ג דמסתמא ביום שכתבו מוסרו וזמן המסירה לעולם אפשר לה לבקש מצ"ד שיכתבו לה, וכמו דאמרינן לר"י, שא"ה שכיון שכתביבתו מפסיד הפירות לא יתכן שיהא הדבר ידוע רק אצלו, וגם כיון שכתביבת הגט מפסידתו הפירות שפיר יש לתקן שימש הגט לראיה על זה. (פ"ג סק"א).

בתו' ב"ב קל"ד ב' ד"ה למפרע הקשו דמאי קמ"ל דאין נאמן לומר למפרע גרשתי את אשתי שאם היה נאמן מה הועילו חכמים בתקנה שתיקנו זמן בגיטין שלא יחפה כו', ונ"ע מאי קשיא להו, נהי דר"י לא מצי סבר דתיקנו זמן משום פירי כיון דסבר יש לבטל פירות עד שעת נתינה, אבל אף אם א"א למלא תקנה לחיפויי הבעל ע"י אמירתו שגירשה, מ"מ אכתי ראוי לתקן זמן,

זה נראה דאף אם אמנם מסרו צעדי מסירה לחוד ולא החמים עליו עדים כלל, מ"מ אינו מפסיד משעת כתיבה כיון דלית ליה קלא, [ועי' סימן ג' ס"ק י"ג]. (פ"ג ס"ק ט"ז).

בא"ד וי"ל כל זמן שהבעל מקפיד כו', נחבא בסימן ג' ס"ק ט"ז.

י"ז ב' קסבר יש לבעל פירות כו', נראה דלר"ש דמשעת כתיבה מפסיד הבעל פירות, [ולעולם אין העדים חותמין אלא יודעים שאמנם נכתב בזמן הכתוב צו], אף במסר צעדי מסירה בלא עדי חתימה צריך שידעו העדים מתי נכתב, ואע"ג דלעולם יטורכו לשאלם על הגירושין וא"כ יוכלו לומר שאינם יודעים זמן הכתיבה, ולא יא' מכשול על ידם, מ"מ זהו עיקר תקנת זמן שנדע מתי נכתב, דאל"ה לעולם יוכל לגרש צעדי מסירה ולא נדע זמן הכתיבה, אלא ודאי לעולם אין העדים מסכימים להיות עדי מסירה אלא יודעים מתי נכתב הגט, ומיהו הא יש להסתפק אם צריך שיהיה כתוב בגט זמן הכתיבה או לא, דאפשר דכיון דלעולם הרי נצטרך לעדי מסירה שפיר סמכינן שיזכרו זמן הכתיבה, והרי אף על דבר שיכול להזדייק הגט כשר, ואע"ג דהתם אין בכתיבת הזמן ממש שהרי יכול לזייף, אלא ודאי סמכינן על זכירת העדים וה"נ בנכתב על דבר שאינו יכול להזדייק ואין צו זמן, ומיהו אפשר דמ"מ תקנו חכמים שיכתבו זמן כדי שצנכתב על דבר שא"י להזדייק לא נצטרך לזכירת העדים, וכן נראה דכיון דצריך שידעו העדים מתי נכתב אי לאו דצריך שיהא זמן בגט לא רמו אנפשיהו דצריכי למידע מתי נכתב, ודוקא בשכתוב בגט זמן בזה רמו אנפשיהו למידע דקושטא הוא האי זמן, ולפי זה אף בגט שנכתב על דבר שיכול להזדייק צריך זמן.

ויש להסתפק לר"ל בגט צעדי מסירה בלא עדי חתימה מתי מפסיד הבעל פירות אי משעת כתיבה או משעת נתינה, דאפשר דדוקא בגט שדעתו לחתום עדים בזה אינו מפסיד בכתיבה לחוד [והרי אף בדעתו להחמיר עשרה עדים אינו מפסיד עד שיחתמו כולם], אבל בשאין דעתו להחמיר עדים כלל בזה י"ל דמפסיד בכתיבה לחוד, או"ד לעולם בכתיבה לחוד אינו מפסיד, (ועי' ס"ג ס"ק ט"ז), ואח"ל דמפסיד בכתיבה לחוד נראה דצריך לעולם שיהא צו זמן ואף בנכתב על דבר

בזה בית מיחוש מיהו יותר נראה כלשון ראשון דאמנם בשכל הקנין נעשה בזה השטר כשר.

ויש לעי' צין למאי דס"ד דמתגרשת מיד צין למאי דמסקו דאינה מתגרשת אלא בזמן הכתוב צו, ניחוש דלמא הדר נסבה או דמבטל לגיטא ואח"כ תזנה ויחפה גט זה עליה שהרי זמנו אחרי נשואין השניים, וכן נמי איכא למיחש משום פירי דאי הדר גריש לה מפקא גיטא קמא ותטרוף לקוחות שלא כדין, (דלעשות ענין גירושין בגלל ריוח פירות לא עבד אינש, ולפיכך כתבנו דאי הדר גריש לה), וכעין הדין ששאל דשטרי מקח וממכר המאחרים שם, וי"ל דדוקא במו"מ שאינו מוכר אלא משום שאינצריך ליה זויי בזה חיישינן דאי משכח זויי הדר זצין לה, אבל מגרש אשתו אין הדבר מצי שיחזירנה, וכש"כ שיחזירנה מיד בטרם הגיע זמן הגט, וגם זנות לא שכיח, וגם בסתמא משהחזקה גרושה קורעת גיטה, וכש"כ לפי תירוצם דאינה מתגרשת אלא מזמן הגט ודאי ליכא למיחש דלמא הדר ביה וגם אי מבטל ליה לגיטא קרע ליה, תדע דאל"ה לעולם ליחוש דלמא הדר ביה מלגרשה ואח"כ אם תזנה יחפה עליה ואמאי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו, אלא ודאי לא שכיח שיחזור, [וגם אי הדר ביה קרע ליה לגיטא דלא מקדים אינש פורענותא לנפשי' וכל שאינו עומד לגרשה אינו מחזיק הגט תח"י], וזה בכלל קו' הגמ' כתיבה ואותביה בדיסתי' דר"ל שמא הדר ביה מלגרשה והגט תח"י ומשני דכל שלא החליט לגרשה לא כתב, וממילא ליכא למיחש דלמא הדר ביה, (ואי הדר ביה נמי קרע ליה לגיטא דהא לא מקדים פורענותא), וה"נ לא חיישינן דלמא הדר ביה אחר גירושין. (פ"ג ס"ק י"ב).

ובמדרה"מ כתב דטעמיה דהרמב"ם דפסל מאוחר הוא משום הך טעמא ונתקשה על שהמ"מ והריצ"ש כתבו טעמים אחרים, ולמש"כ מבואר דודאי בגיטין לא חיישינן דלמא הדר ביה דאל"כ לא היו כותבין גט לאיש בשאין אשתו עמו שהרי הוא חשוד לחפות, וזו היא שאמרו כתיבה ואותביה כו' לא מקדים כו', ומ"ל קודם גירושין ומ"ל אחר גירושין, וכש"כ בחששא דזנות דלא שכיח.

(פ"ג ס"ק י"ב).

בא"ד ולרבנן אע"ג דראוי לגרש צו כיון דליכא נמי קול אין הבעל מפסיד פירות כו', לפי

לחוד אינו מפסיד אף במגרש צעדי מסירה לחוד],
ובסימן ג' ס"ק י"ד יבואר דעת הראשונים ז"ל
בזה. (פ"ג ס"ק י"ג).

שם ג' גיטין פסולין כו', אפשר לפרש דלר"י
פריך דכיון דאס נשאת לא תנא, לא מימנע
מלחפי עלה. (פ"ג ס"ק י"ג).

שם גזייה לזמן כו', אפשר דפריך דליהקנו שלא
יכתבו גט לאיש אלא"כ אשתו עמו דלא ודאי
לא יגיז ליה לזמן בפני העדים, וגם אי גיז
מיפרסמא מילתא, א"נ דיש לפסול אף אם נשאת
ואז מירתת טפי וגם היא לא תתרה, א"נ דכיון
דלעולם מצי לגיז אין תועלת בתקנתו. (פ"ג ס"ק י"ג).

הרמב"ם ז"ל הכשיר גזייה לזמן ותמה עליו הטור
מ"ש מאין זו זמן, ונראה דדעת
הרמב"ם דבאמת לאחר שתיקנו זמן בגיטין, אם
אירע שלא כתבו, יש להכשיר דליכא למיחש דלא
יכתבו דלרמאי לא חיישינן והכא מינכרא רמאותו
שהרי הכל יודעים שצריך לכתוב זמן בגט, אלא
שאם נכשיר בלא זמן למיחש לכתחלה שוב אין אנו
בטוחים שלא ירגילו לכתוב לעולם בלא זמן, אבל
לגזייה לזמן זה ודאי אין לחוש שירגילו בכך, ולפיכך
יש להכשיר, ודעת הטור דאין זה ענין מיוחד והוא
בכלל גזרת חכמים באין זו זמן, ומה לי לא נכתב
מה לי נכתב ונמחק, וברש"א הקשה וכי העבדת
קולמוס בקלף מכשירו לגט, ואין זו תימא כ"כ
דשפיר י"ל דכל שהעדים חתמו בגט שיש בו זמן
חו לא פסלו חכמים האי גיטא אף דגיז ליה לזמן,
משא"כ כשהעדים חותמין בפסול בזה פסלו חכמים,
עוד הקשה מאן לימא לן שבאותו קרע היה כתוב
בו זמן, וגם זה י"ל דודאי צריך שיצאו העדים
ויעידו שבשעה שחתמו היה כתוב בו זמן, א"נ
בסתמא מחזקינן בהכי שאין העדים חשודים לחתום
על גט שאין בו זמן, וכש"כ כשיכר קרע במקום
הזמן. (פ"ג ס"ק י"ז).

שם כתוב בו שבע שנה כו', עי' בסימן ג' ס"ק
י"ד דדין גט שכתוב בו היום, ובסוגיא דצ"ב
קע"ב א'.

שם אהנו לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה, נראה
דר"ל דבכלל זמן הוא דהא מ"מ מפרש הוא
לענין שבוע דקמיה ושבוע דבתריה, אבל אין כאן
הענין דאמנא צריך שיועיל לשבוע דקמיה, אלא אף
אם עדיין לא היתה נשואה בתחלת שבוע זו נמי

שיכול להזדייף וכמס"כ לר"ש, ואם נימא דאינו
מפסיד אלא משעת נתינה, נראה דאין צריך שיהא
בו זמן כלל, דשעת הנתינה לעולם תוכל לזכור מיד
ואין צורך למקן מחמת זה שיכתבו זמן בגט, וכמו
לר"י, ומיהו במוקדם יש להסתפק דאפשר דכל
שהגט משקר פסלו חכמים ולא סמכינן אזכירת
עדים, ומיהו בנכתב על דבר שיכול להזדייף אפשר
דכשר אף מוקדם שהרי בלא"ה אין השטר מועיל
כלום.

ולר' יוחנן יש להסתפק בסברה בגט שניתן צעדי
מסירה בלא עדי חתימה אי צריך
שיהא בו זמן, דאע"ג שלעולם צעין שיצאו העדים
ויעידו מ"מ שפיר י"ל שתקנו חכמים שיהא מפורש
הזמן בגט שלא יטרכו העדים לזכור, [ואע"פ שאין
לחוש שיגרשה צעדים בכוונת חיפוי, דלמה זה
יחשוב שישכחו העדים הזמן, מ"מ יש כאן משום
תקנת בת אחותו שעיקרה שאשה שנתגרשה נדע
מתי נתגרשה ושפיר יש לחוש שאירע שגרש אשתו
וקודם לכן זינתה והעדים ישכחו, א"נ לעולם יש
לחוש שיקח עדים טרודים שזכרונם קלוש ויגרשה
בפניהם ואחי לחפזי], ומיהו בגט שנכתב על דבר
שיכול להזדייף אפשר דכשר אף באין בו זמן, אבל
בנכתב על דבר שא"י להזדייף שפיר י"ל דיש בו
תק"ח לכתוב זמן, א"נ אף בנכתב על דבר שיכול
להזדייף נמי צריך שיהא בו זמן שזהו הסדר הראוי
בכתיבת גט ולא חילקו חכמים בין נכתב על דבר
שא"י להזדייף לנכתב על דבר שיכול להזדייף, וגם
לזיף מילתא דלא שכיחא הוא, וגם טפי רמיא
אנפשייהו דעדים למידבר הזמן בזמן שהוא כתוב
בגט, ואפשר נמי לאידך גיסא דכיון דלעולם צריך
לעדים חו לא צעין זמן כלל דלא חיישינן דילמא
משחלי, ועוד דהא לעולם תוכל להטמין גיטה
ולהציא העדים, [ומיהו אפשר דזימנין דלריכה לגט
להזכיר לעדים, א"נ מירתתא להטמין גיטה וכעין
מש"כ התו' ד"ה גזי'].

ומיהו בגט שיש בו עדי חתימה אף לר"א דעדי
מסירה כרחי, [ל"ש לדעת הר"י דעדי
חתימה נמי כרחי ל"ש לדעת תו' דעדי מסירה
דוקא], מ"מ צעין זמן בין לר"י בין לר"ל דכל
שהגט מעיד בעצמו על גירושין ודאי יש כאן תקנת
זמן, [ואף לר"ל נראה דבביתא זו מפסיד פירות
אף דלצריך עדי מסירה לדעת תו', ואף אי בכתיבה

כאן תקנת חכמים לפסול את הגט, אבל ודאי איסורא איכא עליה דלא למיהב האי גיטא. — קושית הגמ' עיקרה שיתקנו שאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו עמו, וזה לכל הפירושים, [אלא] דלפי דהמקשן ידע שלא תיקנו כן, לפיכך פריך והא י"ש לחוש למכשול זה], והנידון הוא בתירוצו הגמ' אי היינו דוקא לומר דמשו"ה לא תיקנו לחשוש לזה, אבל אה"נ דאם אירע כה"ג הגט פסול כדין מוקדם, או דמשום דלא חששו לזה גם לא תיקנו לפסול כה"ג. (ס"ג סק"ג). — וע"ע מש"כ לעיל י"ז א' בתוד"ה ר"ל.

רש"י ד"ה אהנו או למכור בפירות כו', עי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ח ס"ק ט"ז, ונראה דגם רש"י ס"ל דבגט כי האי שפסול לגרש בו אינו מפסיד פירות משעת כתיבתו, אבל אין זה טעם לומר שתקנו זמן כדי שתפסיד כדין מה שלולא התקנה הייתה מפסדת שלא כדין וכמש"כ בסיומן ג' ס"ק ט"ז, אבל עיקר התקנה כדי שיכתבו זמן, וכשיצא לכתוב בלא זמן שאז אמנם לא יפסיד מן הדין לא יכתבו לו סופרי הדיינים ולא יחתמו העדים, וזהו עיקר התקנה למנוע שלא יכתבו בלא זמן כדי להרויח פירות או זנות, ומש"כ רש"י להרויח פירות ר"ל שקודם התקנה היה כותב כן להרויח פירות ועכשיו לא יכתבו לו, ואפשר נמי לפרש לאחר התקנה ור"ל שאמנם ירויח מן הדין, אבל לשון ראשון נראה יותר. (ס"ג סק"ק י"ז).

תוד"ה עד אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ציוס שנכתב ונחתם נמסר כו', עי' מש"כ בזה בסיומן ג' ס"ק ט"ו.

בא"ד וא"ת ולר"י איך כו', כונתם להקשות דהא י"ש לחוש שיכתוב גט כדי להערים על הפירות, וממילא אין כאן תשובה לא מקדים איניש פורענותא, שכל עיקרה הוא עושה כדי להערים על הלקוחות, א"נ אינו חשוד לגרש [ולתחזיר] בגלל ריוח פירות, אבל בשכר עלה בדעתו לגרש יש לחוש שיקדים לכתוב כדי להערים על הפירות ולא יחוש להקדמת הפורענות שהרי ירויח הפירות, ותירצו דלעולם בשעת הגירושין מפרסמא מילתא להודיע שהיא גרושה, וידעו הלקוחות שלא נתגרשה בזמן הכתוב בו כיון שאז לא נתפרסמה כגרושה, [ל"ש] אם עכשיו כבר נתפרסמה, ל"ש אם גם עכשיו טרם נתפרסמו גירושיה], ויאמרו לה אייתי

כשר אם כתב שזוב ואע"ג דנמנא דלא אהני כלל ואהא נמי איכא למימר דאלת"ה יומא גופיה כו', ועיקר הדבר דכל שיהא נהוג לכתוב זמן כבר נתקן בזה חשש חיפוי דלרמאי לא חיישינן ואם יכתוב שזוב או שנה מינכרא דלהערים איכיון, וכיון שהוא זמן כל דהו ואינו בכלל אין בו זמן לא פסלוהו חכמים, אבל באמת אין מה שמהני לשזוב דקמיה מבטל חשש חיפוי דעל פי רוב חשש חיפוי בזמן קטן סמוך לגירושין הוא דסתמא העדים מיד כשרואין שזינתה באים ומעידים, וכן לר"ל עיקר התקנה על זמן שבין כתיבה לנתינה וזה לעולם זמן מועט ואין מועיל כאן שזוב, והא דפרש"י אהני לשזוב דקמיה לענין זנות ולשזוב דבתריה לענין פירות קושטא קמפרש וזו אמנם כונת הגמ' לומר דהא הוא בכלל זמן שהרי אהני לשזוב דקמיה ולשזוב דבתריה, אבל אין זה דוקא ואף אם אינו מועיל כלל נמי כשר. (ס"ג סק"ק י"ז).

שם כתביה ואותביה בכיסתיה כו', כה"ג בשאר שטרות ודאי פסול דבשטרין דלא אקנייתא למאן דלית ליה עדיו בתחומיו זכין לו אין כותבין אלא"כ מלוה עמו, ואי כתב בלא המלוה מיפסיל כל השטר, ואף כשמציא עדי מסירה אינו גובה בו, [והנה אע"ג דליכא למיחש שיכתוב גט שמא תזנה אשתו ויחפה עליה, (דודאי אין אדם מכין תקנות כגון אלו), מ"מ יש כאן משום תקנת זמן שעיקרה שהגט יעיד מתי נתגרשה, ועוד דכהאי גוונא גרע דכמוקדם חשיב שהרי כשתוציא גיטה יעיד שנתגרשה מומן מוקדם, וגט מוקדם ודאי יש לפסול], ודעת הרמב"ן דהכא למאי דמשני דלא חיישינן להכי מכשרינן אף בידעינן שגט זה שהה בין כתיבתו לנתינתו וטעם הדבר דכיון דלא שכיח דמסיק, לא עצדו חכמים תקנתא לפסול כה"ג, ועוד דכיון דמשום דלא שכיח לא תיקנו חכמים שלא יכתבו גט אלא"כ אשתו עמו, ממילא תו אין מקום לתקן לפסול הגט אם ניתן, אחרי שכל הדבר צידו ולעולם לא נדע אם ניתן ציוס כתיבתו אם לאו, (עי' יבמות ל"א ב' לינחה גבי דידה מחקה ליה כו'), ומיהו לכתחלה ודאי אינו רשאי ליתנו בין משום תקנת שמא יחפה, שעיקרה שהגט יעיד על יוס הגמיה, ובין משום פירי דאחי למיטרף לקוחות שלא כדין, [ומיהו אם אין לו פירות או שידוע שלא מסר, אין כאן אלא משום תקנת שמא יחפה], אלא שאין

תימא. — יעויין במהרש"א שפירש כעין מש"כ, אלא שפירש שבשעת נתינה זהחלט יא קול ולעולם ימסור בעדי מסירה, אלא שאפשר שיא קול מתי נמסר ואפשר שלא יהא אלא קול שלא נמסר ביום הכתיבה אבל יום המסירה לא יהא ידוע, ולמש"כ יחא טפי דאמנא אפשר שגם בשעת נתינה לא יהיה קול כלל וימסור בינו לבין עצמו, אלא דכל שאין קול יוכלו הלוקחות לומר אייתי ראיה, משא"כ לענין שמא יחפה לעולם לא קטלינן לה מספיקא, ועי' מהר"מ שיף שהקשה עוד לפי' המהרש"א ולמש"כ נתיישב הכל.

ואפשר עוד לפרש דצריהם כמש"כ ס"ג סק"ג דעת הרא"ש, דמשום הרווחת פירות אין לחוש שיתן צניעה משא"כ משום חשש חיפוי, ולפי זה י"ל דכשאינו נותן צניעה מיפרסמא מילתא טובא וידעו יום המסירה וליכא גם משום חיפוי, אלא דכל דאיכא למיחש לחיפוי יש לחוש שימסור צניעה, ולכך פסול נכתב ביום ונחתם בלילה משום דאיכא למיחש לחיפוי, ודוקא בגיטין הבאין ממדה"י א"נ בגט המושלש, אין חשש חיפוי שזהחלט יהא לו קול, אבל כתביה ואותביה בכתביה יש לחוש שימסור צניעה, ואף אם מוסרו בפרהסיא לא פלוג חכמים, [כ"נ בדצריהם ודלא דעת הרא"ש], ואסור או פסול, עי' להלן בתפיש.

(ס"ג סק"ב מהר"ד, ועי"ש בסק"ג.)

בא"ד וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשמגרש ע"י שליח כו', באמת לא הוצרכו לזה, דהא בפשוטו יחא דלעולם יש לחוש שימסור בעצמו צניעה, ולכך אסור לעדים לחתום על מוקדם וכשחתמו פסול, ואין לנו כלל נפקותא אם גם במגרש בעצמו בפרהסיא יש קול או לא, [ואין נראה לומר דכונתם דבנותן ע"י שליח מתכשר אף נכתב ביום ונחתם בלילה, דלא מתבאר כן כלל דכיון שחתמו בפסול ודאי לאו כלום הוא ולא מתכשר בזה שיארע אח"כ שיהא לו קול], ומיהו למש"כ לפרש דכונתם דקול שידעו יום המסירה אמנא ליכא אלא במגרש ע"י שליח, י"ל דקושטא קמפרשי דלצטל חשש חיפוי אין קול אלא במגרש ע"י שליח, ולרווחא דמילתא נקטו דכש"כ שיש לחוש שימסור צניעה ולא יהא קול כלל, אבל למש"כ לפרש דאמנא במגרש בעדים בפרהסיא איכא קול אף לענין שידעו יום המסירה, א"כ באמת אף במגרש

ראיה אימת מטא גיטא לידך, ואע"ג דלעולם לא שמעינן להו אלא אמרינן מסתמא ביום שנכתב נמסר, הכא ודאי יוכלו לזרר שלא נתפרסמה כפנוי' בזמן הכתוב בגט, וכה"ג דאיכא ריעותא שמעינן להו ואמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, ומיהו גבי כתביה ואותביה בכתביה פרכינן דסו"ס לא ידעו ד"ד מתי נמגרשה לענין זנות, [עי' ס"ג סק"ג].

בא"ד ומיהו במשליש כו', ר"ל אע"ג דהכא אף שיש קול מ"מ משום שמא יחפה איכא, [דלא מיפרסמא כולי האי עד שיהא ידוע יום המסירה, ורק יש פרסום דלא הוחזקה כפנויה אלא באיחור, וגם אפשר דלא תתפרסם כלל כפנויה גם עכשיו,] אלא שמהולאת גיטא עכשיו נודעו גירושיה], ודי בכך לענין שיאמרו לה הלוקחות אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, [כיון שאינה מפורסמת בגרושה], אבל מ"מ משום שמא יחפה איכא שהרי לא ידעו יום המסירה], וא"כ ה"נ במשליש יהא משום תקנת חיפוי, לזה כתבו דבמשליש איכא קול כמו בגיטין הבאין ממדה"י היינו שכבר יהיה מפורסם יום המסירה, והקשו א"כ נכתב ביום ונחתם בלילה נמי ותיצלו דדוקא במגרש ע"י שליח מיפרסמא מילתא טובא אבל במגרש בעצמו יכול לגרש צניעה ובלא עדי מסירה ולא ידעו יום המסירה ויש כאן משום תקנת חיפוי, אבל מ"מ משום פירי ליכא דכיון דלא נתפרסמה כפנויה מזמן הכתוב צו יאמרו הלוקחות אייתי ראיה אימת כו'.

והנה לפי דצריהם בכתביה ואותביה בכתביה אין חשש פירי לר"י, דלעולם מיפרסמא מילתא כשמתגרשת וכשלא נתפרסם ידעו שלא ניתן ביום שנכתב ויאמרו לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, ורק משום דת אחותו אחינן עליה. — והנה כל דצריהם לר' יוחנן דיש לזעל פירות עד שעת נתינה וזה כתבו דלעולם יש קול בשעת נתינה וכל שלא היה קול יאמרו לה הלוקחות אייתי ראיה, אבל לריש לקיש דמשעת חתימה מפסיד פירות ודאי יש לכתוב גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כדי שיפסיד הפירות מזמן חתימת הגט, ולא שייך כלל לדון בכל מה שכתבו התו' ולעולם אין קול לדעת מתי חתמו העדים, וכ"ו פשוט, ובספר קרני ראם על המהרש"א כנראה לא פירש כן, והוא

משום עדים הרי אמנם פסול משום שלא חתמו קודם הנתינה, וא"כ מה הוצרכו בגמ' לומר דחתום מכאן ועד י' ימים, הול"ל בפשיטות דחתום אחר נתינה. (ס"ג סק"ד ממה"ד).

בא"ד וא"ת אמאי כותבין גט לאיש כו', [ר"ל שמא יזדמן שנחתמו מלגט והגט תח"י, או שמחתם אחיה סיבה אחרת נזדמן ששהה הגט תח"י, ועכשיו שזינתה יתנו לה, אבל אין לחוש שיכתוב גט שיהא מוכן לחפות שמא חזנה, דלא מסתבר שיהא חשש כזה], באמת זו קושיית הגמרא כתביה ואותביה בדיקתיה, אלא לפי דבגמ' לא נזכר אלא דלעולם איכא למיחש לכתיבה ואותביה בדיקתיה אבל לא נתפרש מה שראוי לתקן למנוע חשש זה, לפיכך נקטו לה בלשון קושיא בפ"ע, אבל באמת זהו עיקר כונת הגמ' דיתקנו שאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו עמו.

י"ח א' הנהו קלא אית להו, א"ה, דדין גט שנחתמה נתינתו אם יש תקנה למסרו בפני עדים ואז דינו כגט שצא ממדה"י דאית להו קלא וליכא לא משום חיפוי ולא משום פירות, ע"י מש"כ בס"ג סק"ג.

ונראה דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בגיטין הבאין ממדה"י, דלא התירו חכמים לחתום בפסול, וגם משום פירי איכא אף לר"י ע"י מש"כ לעיל י"ז ב' בתוד"ה עד ד"ה והנה], שו"ר שכי"ה ברי"ו נכ"ד פ"ב. (ס"ג סק"ג).

שם המשליש גט לאשתו כו', א"ה, כמה שפרש"י והוא הלך לדרכו, ע"י מש"כ בסימן ג' סק"ד. **שם** ולגט ישן אין חוששין כו', ע"י מש"כ בסימן י' ס"ק י"ט.

שם תניא כוותיה דשמואל אונס וקנס ופיתוי וכתובת אשה שזקפן במלוה משמטין ואם לאו אין משמטין מאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין, נראה דאונס וקנס ופיתוי וכתובת דין הוא דאין משמטין כדרך שכר שכיר וגזילה ופקדון והקפת החנות אינן משמטין, דדוקא הלואה משמטת דכתיב כל בעל משה ידו, וכדאיתא בספרי ראה, ואם זקפן במלוה משמטין כמו שכר שכיר והקפת החנות שזקפן במלוה, כדמרבין להו בספרי שם מדכתיב אשר ישה ברעהו, דבא לרבות דגם דברים דלא נכללו בכל בעל משה ידו, מ"מ אם זקפן במלוה

שלא ע"י שליח איכא קלא, ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול משום שיש לחוש שימסור בלילה, א"כ קשה מה זה שכתבו דליכא קלא אלא במגרש ע"י שליח, ונראה דס"ל לתו' דכתיבה ואותביה בדיקתיה מיפסיל אף למסרו בפרהסיא, ודוקא ע"י שליח יש לו תקנה דהתם לעולם אית ליה קלא, אבל במסרו בעצמו לא פלוג חכמים בין בלילה לבין ביום, ולעולם פסול, [וכ"כ דלפי זה ס"ל לתו' דמיפסיל אם מסרו בעצמו, דאי אין כאן פסול אלא איסור וכדעת הרמב"ן לא מסתבר לחלק בין בעצמו לשליח וכל שאין חשש למכשול יש להחיר], והיינו שכתבו דלא שייך לומר קלא אית ליה שיהא מותר למסור אלא במסור ע"י שליח שצוה לעולם בפרהסיא, אבל בלא"ה כיון שיש לחוש שימסור בלילה אף במסור בפרהסיא פסול דלא פלוג חכמים, וכש"כ נכתב ביום ונחתם בלילה דמיפסיל כיון שיש לחוש שימסור בלילה, ומיהו התם אף במסור ע"י שליח פסול כיון שנחתם בפסול. (ס"ג סק"ג ועי"ש סק"ד).

מרן (שליט"א) זללה"ה הביא ראייה דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בדאיכא קלא ממה דאמרין י"ח ב' דחתום בי תרי מינייהו ביומיו ואיך מכאן ועד י' ימים דאי משום תנאי כשר ואי משום עדים פסול, וע"כ בדאיכא קלא איירי דאל"ה אף אי משום תנאי פסול וש"מ שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בדאיכא קלא, [והנה זו ראייה רק לדעת הסוברים דנחתמה הנתינה פסול, ואמנם לדעת הסוברים דנחתמה הנתינה כשר אלא דאסור, בלא"ה אין ללמוד ממה שהקילו בדאיכא קלא דנחתמה הנתינה, לענין מוקדם ממש, דודאי שאני נחתמה הנתינה דכשר אף אי מסר בינו לבין עצמו], וכן הקשה הגרע"א ז"ל, ולמש"כ הר"ן בפ"ק גבי עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, דאי כולן משום תנאי רשאים לחתום אף אחר נתינה, וכ"כ הרמב"ן במלחמות שם, [ולו"ד היה נראה לכאורה דכל שאמר כולכם חתומו אף אי משום תנאי קאמר מ"מ קודם נתינה קאמר, וכ"מ מדלא קאמר דפ"מ אי יכולים לחתום אחר הנתינה וז"ע, שו"ר ברי"ן ס"פ הזורק צידד אמנם כמש"כ ול"ע כעת], י"ל דאיירי דמגרשה בעצמו ביום הכתיבה, ואי משום תנאי יחתמו אח"כ, ומיהו ק"ק דכיון דמיירי דמסרי' ביום כתיבתו א"כ אי כולם

ומשמטים, ולכן הוצרכו לפרש מחני' דאין משמטין היינו קודם העמדה בדין, וכבר תמה בתו' הרא"ש כאן דא"כ אינו כלל ענין למעשה ב"ד דקתני בהדיהו, דהני אין כלל חיוז עדיין קודם העמדה בדין.

ומיהו מה שאמרו שם בירושלמי מחני' ר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי, משמע דמפרש דהא דאונס ומפתה ומוציא שם רע אין משמטין, הוא משום דדמו להקפת החנות, ולאו משום דכמעשה ב"ד חשיב, ואיירי כשלא כתבו ב"ד פס"ד, ועי' ברמב"ן ורשב"א כתובות נ"ד, וז"ע בזה.

ענין זקיפה במלוה נראה דהיינו שכבר לא יזכירו סבת החיוז בשעת החזירה, שכבר סיכמו ביניהם שזה סכום החוב, וכעין דאמרו ב"מ קט"ו א' אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר כו' יכול אפי' זקפן עליו במלוה ת"ל משאת מאומה, והיינו שאם בא לתבוע שכר כתף או חמר רשאי למשכנו, אבל אם כבר סיכמו ביניהם לאחר הפעולה על סכום החוב, הר"י כמלוה, וכן אשכחן זקפן במלוה ברבית בלוה מן העכו"ם ונתגייר ב"מ ע"ב א', והיינו נמי שכבר סיכמו סך הכל של החוב, וכבר לא יזכירו סבת החיוז שהוא רבית, וכן זקפן במלוה דגול הגר ב"ק ק"ט א' נמי כבר הודה לגר על גוילו ושחזור בו ויחזירו לו וסיכמו סכום החוב.

ובין באונס ומפתה גם לאחר גמר דין, עדיין סתמא דמילתא עתיד להזכיר סבת החיוז כשיבא לתבוע, ולא קרינא ביה כל בעל משה ידו דהיינו מלוה, אבל אם אחר גמ"ד כבר סיכמו ביניהם את סכום החוב, ואינו עתיד להזכיר סבת החיוז כשיבא לתבוע, הו"ל כמלוה ומשמט, ואע"ג דסכום אונס ומפתה קצוב, מ"מ אין שקלי התורה יוצאין בהוצאה, ולעולם יש לחשב את החוב במטבע היוצא, ומשחשבו ביניהם וקבעו סכום החוב הו"ל זקפן במלוה, וגם בזמן דאיכא שקלים כשל משה זימנין דמשלם בשל זהב או של נחושת.

ובין בהקפת החנות דתנן רפ"י דשביעית דאינו משמט ואם זקפן במלוה משמט, היינו נמי דאם עתיד להזכיר סבת החיוז, היינו הקפת החנות דאינו משמט, אבל אם כבר סיכמו ביניהם את סכום החוב ומעתה אינו עתיד להזכיר סבת החיוז, שפיר נחשב כמלוה ומשמט.

קרינא ביה אשר ישה צרעהו, ומסיים התנא דמאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין, ונראה דקאי רק באונס וקנס ופיטוי דכל הני קנסות נינהו ואי מודה מיפטר, ולא שייך לזקפן במלוה קודם העמדה בדין דאכתי ליכא חיוז, ואף אם נימא דבכל הני קנסות לאחר גמ"ד איכא שעבוד נכסים למפרע משעת המעשה, עי' ירושלמי כתובות פ"ד ה"א, ובספר מרן זללה"ה בהערות כתובות לדף מ"ב ד"ה ומהא דירושלמי, ובחו"ב ב"ק ל"ג ב' ולקמן מ"ד ב', מ"מ קודם העמדה בדין לא שייך לזקוף במלוה, והיינו דקאמר דמאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין, דההעמדה בדין גורמת את החיוז, ונעשה בדין שכר שכיר ואינו משמט, ואם עכשיו יזקוף במלוה תשמיטנו שביעית, אבל כתובה נראה דאפשר לזקפה במלוה אף קודם העמדה בדין, וכן ברמב"ם פ"ט משמו"י ה"ב העתיק הך ברייתא והשמיט כתובה, וז"ע בלשון רש"י דמשמע דע"כ ההעמדה בדין הוי כזקיפה, דא"כ לא משכח"ל בלא זקיפה, דהא קודם העמדה בדין ליכא חיוז כלל, ולישנא דברייתא מתפרש דמשכח"ל בלא זקיפה ועם זקיפה, וכ"ה בלשון הרמב"ם שם, ובשו"ע סימן ס"ו סט"ז.

ולפ"מ ש"פ הא דקתני בצרייתא מאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין, נראה דבא לומר דזקפן במלוה קודם העב"ד לא מהני, כיון דעדיין ליכא חיוז מן הדין, אף שהחייב מודה ומסכים לזקפן במלוה, ולכן צריך שזקוף במלוה אחר העב"ד.

הא דתנן שביעית פ"י מ"ב האונס והמפתה והמוציא שם רע וכל מעשה ב"ד אין משמטין, מתפרש אונס ומפתה ומוציא שם רע דומיא דכל מעשה ב"ד, ומעשה ב"ד היינו משכתבו את פסק דינם כמ"ש הרמב"ם פ"ט משמו"י ה"ו, וכתב שם הטעם שזה כגזוי הוא וכאלו בא לידו ואינו כמלוה, ודכוותה יש לפרש באונס ומפתה ומוציא שם רע שאם לאחר שחתכו את הדין כתבוהו ונתנוהו לאב, הרי גם אם יזקפנו במלוה כבר לא ישמט, שזה כגזוי הוא, ואינו ענין לצרייתא דידן דאיירי שלא כתבו כלום רק גמרו את הדין לחייב, וכן בר"ש שביעית שם הזכיר לחלק בין כתבו ללא כתבו, וכן בפ"י הרא"ש שם, אלא דנקטו כפרש"י דכל הני קנסות משעת העמדה בדין נחשבים כזקפן במלוה

דברי רבי שמחלק אם החנוני צפנקסו כותב מעות או פירות, והיינו על פי ההסכם בינו ללוקח כיצד לכתוב, ולזקוף במלוה לא יתכן אלא על פי שניהם, ויתכן דהמרדכי ס"ל דהלכה כרבי, או דמתפרש נראה דברי ר"י בכותב מעות דאף חכמים לא נחלקו אלא בכותב פירות.

שם אמר שמואל כחובה כמעשה ד"ד דמיה כו', הנושא אשה ולא כתב לה כתובה גובה כתובתה אפי' ממשעבדי מומן נשואין, [כ"כ הרא"ש ועוד ראשונים כתובות מ"ג ז' ב' ד"ה דמיגבא מאימא גביא, וכ"ה בתו' ב"מ ז' ב' ד"ה בזמן], וא"כ ז"ע ה"ד הא דשמואל אי לאחר נשואין פשיטא והא אף אי לא כתב כלל גביא ממשעבדי מומן הנשואין, וגם מאי אמרינן לימא כשמואל ס"ל וכי מה מקום יש לחלוק בזה, ואי קודם נשואין איך מתחייב בכתובה לחוד, והא אף שטרי פסיקתא אינם מתחייבים אלא משעמדו וקידשו אבל קודם קדושין ודאי יכולין לחזור, וי"ל דודאי אחר נשואין איירי ואמנם ודאי גובה מן המשועבדים מומן הנשואין ואפילו לא כתב כלל, ואפ"ה ס"ד שאין העדים רשאים לכתוב מומן הנשואין שאין עדים רשאים לכתוב שטרות אע"פ שהדבר אמת, והרי מי שנמחק שטר חובו אין העדים יכולים לכתוב לו שטר אחר, וכן עדים שראו קנין אם לא ייחדו לכך אינם רשאים לכתוב וכדאיתא בחו"מ סימן ל"ט ס"ה, [ומיהו אם ייחדו לכך רשאים לכתוב אפילו לאחר זמן, וכדאמר ב"ז קע"ז א' אי ידעיתו יומא דאקניתו כו'], ואע"ג דהכא מדעת הבעל הם חותמים מ"מ כיון שמקדימים הזמן הרי הם חזין ללקוחות וממילא היו כחותמין שלא מדעת המתחייב, שאע"פ שהדבר אמת מ"מ אין העדים יכולים לעשות שטר על כך, ואע"ג שיכול לגבות ע"י העדאחס בע"פ כמו בשטר, שזה דבר המסור לב"ד ולא לעדים, והיינו דקמ"ל שמואל דכתובה כיון שהכל יודעים שמתחייב מיד בנשואין הוי לגבי כולם כמעשה ד"ד ויכולין לחתום מומן הנשואין וכאילו הם ד"ד שכתבו כיום דרשאיין לחתום בלילה, דב"ד יכולין לעולם לכתוב מומן שהוא חייב, ולפי זה אפילו לא כתבו כתובה כלל ובאים לכתוב אח"כ רשאים להקדים הזמן ולכתוב זמן הנשואין. (פ"ג ס"ק י"ח

מתוה"ד).

וברמ"א סימן ס"ז ס"ד כתב ומיקרי זקיפה משעה שקבע לו זמן לפרעו, והוא לשון הרא"ש פ"ד ס"ז, וזה ודאי דחשיב זקיפה, אבל גם משכימו את סכום החוב אף שעדיין לא קבעו זמן פרעון נמי משכח"ל שפיר דכבר חשיב זקיפה.

עוד כתב ברמ"א שם וי"א דמיקרי זקיפה מיד שכתב צפנקסו כל החשבון ביחד, ויש לפרש דהיינו כשכימו ביניהם את סך כל ההקפות, דאינתיקו מסיבת החיוב והו"ל כמלוה, ובמרדכי פ"ז דשבויות שהוא המקור לדעה זו, הקשה שם מ"ש השוחט את הפרה וחילקה בר"ה דמשמט ומ"ש הקפת החנות דאינו משמט וכתב וז"ל וי"ל דהתם מיירי בכותב מעות פ"י שזקף צפנקסו וכתב שזה הפירות והוי כמו חוב, והכא מיירי שלא כתב מעות ולא זקף לכתוב רק כמה מדות, עכ"ל, ונראה דהכונה שהחנוני והלוקח חשבו סך המעות של ההקפה וכתבו צפנקסו, [ובשוחט את הפרה יש לפרש דלפני ראש השנה כבר סיכמו ביניהם מחיר של כל חלק וחלק, [עי' בינה כ"ז ב' נמנין מעיו"ט כו'], וכתבו השוחט צפנקסו, אבל ז"ע אמאי חשיב זקיפה עד שלא לקחו, ובירושלמי פריך מ"ש השוחט את הפרה מהקפת חנות, ומשני דר"י היא, [ובתוספתא פליג ר"י על כל הקפת חנות דמשמטת, ולא נזכר ראשון כמו צמנה], והוצא בר"ש פ"י מ"ב, ועי' בב"י בסימן ס"ז בזה, ויש כתב לחלק דהקפת החנות הוא לזמן מרובה משא"כ השוחט את הפרה, ולכאורה יש מקום לחלק בין חנוני המקיף, למאורע של יחיד שמכר חפץ, דיחיד שמכר חפץ חשיב מיד חוקף במלוה, כשקבעו את סכום החוב, משא"כ בחנוני המקיף דלעולם עדיין מחיחס החוב לפירות או לדברים אחרים שלקחו, ויתכן לפרש דבאמת זהו החילוק, אלא דמוקי לה בירושלמי כר"י דאשכחן דמיקל בזקיפה במלוה דראשון ראשון משמט, וכש"כ במאורע יחידי של מקח, אבל באמת יש מקום לומר דבמאורע יחידי של מקח גם רבנן יודו, ולפי זה א"צ לפרש דהירושלמי ר"ל דאיירי שלקח דבר נוסף מבצל הפרה כמו שפירש בר"ש], משא"כ בהקפת החנות איירי שהחנוני כותב כמה מדות לקח.

ובתוספתא פ"ח דשביעית לכתב פלוגתא דר"י וחכמים אם הקפת החנות משמטת, איתא אמר רבי נראה דברי ר"י בכותב מעות, ודברי חכמים בכותב פירות, ולכאורה דברי המרדכי הם

שם ל"ש אלא שאין עסקין באותו ענין, הר"ן פירש בשטר הלואה שהלואה היתה ביום, וא"כ נשתעבד אמנם ביום אלא דלית ליה קלא וזוה משעוסקין לחתום כבר איכא קלא, ולפי זה הא דקאמר בכחוצה עסקין באותו ענין הו', לא דמי כ"כ לדהכא, דהתם בכחוצה אי לא ס"ל כשמואל אין הטעם משום שלא נשתעבד אלא לפי שאין העדים יכולים לכחוצ שטר על השעבוד ההוא, ורק יכולים לכחוצ שטר שבנתינתו לאשה יעשה חיוב, וא"כ הרי נמצא דלענין לכחוצ שטר עדיין אין כאן שעבוד, וא"כ יש מקום לומר שאין מועיל כאן עסקים באותו ענין, ומיהו ס"ל לגמ' מסביר דהיינו הך ואף בכחוצה בעסקים באותו ענין שפיר דמי, ואי הטעם משום דבההיא הנאה דקא מיחמני אהדדי גמרי ומקני, ניחא טפי דשפיר י"ל דהך קנין בשעה שיש לו קול ע"י שעומד ליכתב שפיר חשיב קנין אף לענין משועבדים, ואדרבה י"ל נמי לאידך גיסא דכחוצה עדיפא שהרי באמת יש כאן שעבוד אף בלא הכחיצה.

ומיהו כבר כתב הר"ן דדעת הרמב"ם דאף בשטרי מכר שהקנין נעשה בזה השטר נמי כשר בשעסקים באותו ענין, ונראה דהטעם דכיון דלעולם שעה מועטת היא ועל פי רוב המוכר מזוי עם העדים לא חששו חכמים שמא ימכור בינתיים קרקע, ועוד שאף אם ימכור כיון שיש קול לשטר זה שעומדים לחתום, כבר ידע הלוקח ליזהר ויביא העדים לכוון השעה כדי שלא יוכל לטרוף הימנו.

ולענין גיטין יש מקום לדון אף לדעת הרמב"ם דלר"י דטעמא משום דתא אחותו אין כאן כל ענין במה שיוצא קול ע"י שהם מזומנים לחתום, ואין כאן אלא הטעם השני לפי שהזמן מועט לא חיישינן שמא תזנה בדיוק בשעה זו, ומיהו י"ל נמי דדוקא גבי מכר כיון דבסתמא המוכר עומד עם העדים לא חיישינן שמא ימכור בינתיים, אבל האשה שאינה עומדת בשעת כתיבת הגט שפיר י"ל דחיישינן שמא תזנה בשעה זו, וכן אמנם דעת הרמב"ם דבגט אף עסקין באותו ענין פסול, אבל אין כן דעת תו' והרשב"א והרא"ש, והתו' כתבו דכיון שמזומנים לחתום יש קול ולפיכך לר"ל מפסיד משעת כתיבה, ואע"ג דבלא"ה ניחא כמש"כ דלא חיישינן שמא ימכור צין כתיבה לנתינה מ"מ קושטא קמפרשי דאמנם לר"ל כה"ג מפסיד

כתב הרמב"ם וז"ל אף כחוצה נכתבת ביום ונחתמת בלילה, לא מפני שהוא תנאי ב"ד אלא משום ההוא הנאה דקא מיחמני אהדדי גמרי ומשעבדי נפשייהו כמו שפי' רש"י ז"ל עכ"ל, ונראה דס"ל דמחמת תנאי ב"ד אין העדים רשאים לכחוצ שטר שזהו דבר המסור לב"ד ולא לעדים, [ובהגה"מ פ"י דאישות כתב הטעם משום דגובה מתנאי ב"ד עי"ש], ודוקא בשעדים רואים קנין בזה אפשר לומר דרשאים לכחוצ זמן הקנין, ולפיכך פירש דהכא משנשאה על דעת כחוצה זו נחמייז בכחוצה זו כמו בקנין דהן הן הדברים הנקנין באמירה דבההיא הנאה דקא מיחמני אהדדי גמרי ומקני וכדאמר כחוצות ק"צ ב' וכו' שהעדים ראו קנין זה שפיר רשאים לכחוצ מזמן הקנין, ואי מיירי בשיחודם לעדים על הכחוצה יש כאן חידוש דאע"ג דלענין שאר מילי לא חשיב הך קנין ליכתב וכדמסיק התם, וכש"כ קודם שנכתב ודאי לית ליה קלא מ"מ הכא בכחוצה יש כאן קול וניתן ליכתב מחמת הקנין ויכולים לכחוצ זמן הקנין שהוא זמן הנשואין, ואי מיירי בעדים שלא ייחדום לעדות, יש כאן עוד חידוש דאף שלא ייחדום לעדים אפ"ה רשאים לכחוצ מזמן הקנין, ואילו במכר כה"ג עדים שהוטמנו וראו קנין אינם כותבים מזמן הקנין, אפילו על פי נוואת המוכר אלא מזמן הצייו, שהרי הם חצין ללקוחות, ואף שהדבר אמת מ"מ אין העדים רשאים לכחוצ שטר על כך, אבל כחוצה שהדבר ידוע ומפורסם הקילו חכמים שאף עדים שלא ייחדום לעדות יכולים לכחוצ מזמן הקנין, ולפי זה דוקא בשכתבו הכחוצה קודם הנשואין אז רשאים העדים לחתום אף אח"כ, אבל אם באו לכחוצ אח"כ אינם כותבין אלא מזמן הכתיבה שהרי כיון שלא כתבו קודם הנישואין ממילא לא היו הנשואין קנין על זה, ואין כאן חיוב אלא מתק"ח ומחמת זה אין העדים רשאים לחתום, ומיהו אם דברו בע"פ קודם הנשואין דלא כבר חשיב הנשואין קנין לזה יש להסתפק אם כה"ג רשאים לכחוצ מזמן הנשואין אם באו לכחוצ אח"כ, דאפשר דלא הקילו חכמים אלא בשנכתבה הכחוצה דכה"ג חשיבא טפי פסיקת הדברים וגם איכא טפי קלא אבל דבור בעלמא לא, וכן נראה, ואף אם ייחדום לעדים על הכחוצה ועל קנין זה שע"י הנשואין, מ"מ אם לא כתבו יש להסתפק אם רשאים להקדים הזמן. (ס"ג ס"ק י"ח, ועי"ש).

משעת כתיבה כיון דאית ליה קלא כמו בחתימה, אבל אין לומר דדעת התו' כדעת הר"ן, דהא כיון דמפרשי דאף בגט כשר עסקין באתו ענין והיינו ע"כ אף לר"י א"כ הרי מפורש דאף בדבר שעדיין לא נעשה השעבוד נמי כשר עסקים באתו ענין. שם אבל מכאן ועד עשרה ימים לא כו', עי' מש"כ בזה בסיומן י' ס"ק י"ז ב'.

י"ח ב' דחתום כי תרי מינייהו כו', עי' מש"כ בזה לעיל י"ז ב'.

שם ההוא דאמר להו לעשרה כתבו כו', למאי דקיי"ל כר"א דעדי מסירה כרתי לדעת תו' והרא"ש דלעולם צעי עדי מסירה מסתמא היו כאן עדי מסירה, וא"כ צ"ע מכאן לדעת רש"ס ותו' צ"צ קע"ב ב' הוצא בסיומן ג' ס"ק י"ד דזדאכא עדי מסירה אין צריך זמן אף בשטר שיש עליו עדי חתימה, וכן לדעת ר"ת דאף לר"מ צריך עדי מסירה [וכמש"כ תו' לעיל י"ז ב'], כן הקשה מרן (שליט"א) זללה"ה סי' פ"ח ס"ק י"ג, ונראה דמודו התו' דמוקדם פסול אף לר"א ודוקא באין בו זמן הכשירו.

ובראה דאירי שאחר שחתמו מסרו הגט ליד הצעל והוא עצמו נתנו לה וידע שהוא מוקדם, ואף לפי ר"ת דלא חיישין שמא פייס א"כ חתמו שלא מדעת הצעל, נמי יש לפרש כן, ובשעת חתימתם לא ידע הצעל, אבל א"כ מסרו לו, ואע"פ שאומר שלא נתפייס מ"מ לר"ל חיישין שמא פייס, [וכה"ג נראה לכאורה דאין לומר שלא עשאן שלוחים לגט כי האי שהרי הוא מרוצה עכשיו בזה הגט, ודוקא בסתמא אמרינן דלגט כשר איכיון], א"כ אמר להם לחתום עד י' ימים והשנים חתמו בפניו ואיך חתמו א"כ ומסרו בעצמם שלא בידיעתו, [ומיירי שעשאם גם שלוחים לנתינה], אבל אם אמר להם סתמא כולכם כתבו וחתמו מכאן ועד י' ימים ומסרו בעצמם י"ל דהוא פסול דכיון דאין ראוי למסור לכתחלה גט כי האי, לא עשאם שלוחים לכך, וגם ההקדמה גורמת לו הפסד לענין פירות, [ועי' בסיומן י' ס"ק י"ז].

ובראה דאף לאחר שחתמו יכול לחזור בו ולחשב חתימתם כתנאי או כטיוטא, ולסמוך על השנים הראשונים שחתמו, ולמסור לכתחלה, והרי יכול לחתום חתימתם לגמרי ויתכשר בשנים

הראשונים, ולפי זה יש לדון דכל שמסר בעצמו וידע שהוא מוקדם וידע שפסול, דחשיב כאילו הדבר ביה ממה שהחתימם כעדים, שהרי אם הם עדים אין כאן גט, ולפי זה ע"כ הך עובדא דריב"ל מיירי שהם היו שלוחים גם למסור הגט והם מסרוהו, דאי הוא בעצמו מסרו בלא"ה כשר דחשיב כהדר ביה, ומיהו למאי דמסיק דאמנם כשר בשעה"ד תו' י"ל דאמנם לא הדור ביה, ובלא"ה נמי אין הדבר מוכרע דכה"ג חשיב כאילו הדור ביה.

ובעיקר הדבר אפשר דאף אם אמר להם סתם חתמו וחתמו כי תרי מינייהו ביזמיה ואיך מכאן ועד י' ימים כיון דכשר בשעה"ד חשיבי שפיר שלוחיו דכל שהדין קובע שנאגרה, חשיבי שלוחין לכך, ואף שאין הדבר לכתחלה, ואע"ג דיש לו הפסד הפירות אם לא יבצר שהקדימו הכתיבה מ"מ אם ירצה בקל יוכל לבצר ע"י העדים וגם כה"ג אית ליה קלא, (וגם כיון שזוהי להם לכתוב גט תו' כבד אינו לוקח הפירות וממילא מיד כשנאגרה זכתה בהם ול"ע בזה כעת), ועי' בפ"ת סיומן קל"ג סק"ג, ול"ע בזה היטב כעת. (ס"ג סק"ב).

תוד"ה חיישין, מוכן דבריהם ז"ל דזמגרה מחמת קטט לא חיישין לפיוס, דכ"א בשהשליש גט חתום, אבל גט שאינו חתום ואמר לעדים חתמו לאחר י' ימים, או שאמר להם סתם חתמו והם לא חתמו עד לאחר י' ימים, היינו פלוגתא דר"י ור"ל, ובמגרה שלא מחמת קטט אם אינו במקום האשה ושלח לה גט ולא פירש לעכב הנתינה כלל, לא חיישין לפיוס, אפילו שהה השליח, ומיהו אם בא הצעל למקומה תו' חיישין לפיוס שהרי יודע שעדיין לא נמסר לה, אבל אם אמר לשליח לא חיתביה ניהלה עד ל' יום או אפילו לא בא חיישין שמא בא צניעה ופייס.

ובאמת היה אפשר לומר דאמנם צמטליש יש לחוש לפיוס והא דלא פרכינן עלה וליחוש שמא פייס משום דכיון שהצעל צעיר פשוט דיש לאוקמי בשמחה עכשיו ליתנו לה דתו ליכא למיחש למידי, [ואף למש"כ להלן בשם הרמב"ן נמי י"ל דשאני התם דיש לחוש שחתמו בפסול אבל הכא לציטול הגט לא חיישין, דאלת"ה הא לעולם איכא למיחש להכי], ולפי זה מתיישב הכל דכל שלא נזהר לעכב

הנחיתה לא חיישין לפיוס וכל שזוה לעכב לעולם חיישין לפיוס, ולכך בשולח גט למדה"י לא חיישין דהא לא זיה לעכב הנחיתה כלל, ופלוגתא דר"י ור"ל הכא באמר להם סתם לחתום ואיחרו ונשתהו, וסבירא ליה לר"ל דכיון שלא נחתם גרע טפי ואף שלא זיה לעכב הנחיתה חיישין לפיוס ור"י פליג, אבל אי אמר להם לחתום לאחר י' ימים לכו"ע חיישין לפיוס, ונראה דהתו' מיאנו בזה משום דפשוט להו בסבירא דבמנזיה לעכב כדי לזערה ליכא למיחש לפיוס טפי מבמנזיה ליתן מיד, ולכך פירשו כן הא דהמשלים וממילא אוקמו נמי פלוגתא דר"י ור"ל אף בזה לחתום לאחר י' ימים אלא דמגרש מחמת קטט, ומשמע מדבריהם דסתמא נקבע כן הדין דכל שהוא בעיר ומנזיה לעכב לא חיישין לפיוס, דמסתמא מחמת קטט מגרש, ועי' ברמב"ן שכתב דאמננס אף ברייתא דהמשלים איירי בהימנה עיי"ש, וז"ע לדינא.

ויש לתמוה למה נחלקו ר"י ור"ל אליבא דר"ש, ולמה לא נחלקו אליבא דכו"ע באמר כתבו ותנו גט לאשתי ונשתהו עד שכתבו, ואין לומר דלרבותא דר"ל נקטיה דאע"ג דכבר נכתב אפילו הכי חיישין לפיוס, חדא דאדרבה כחא דהיתירא עדיף והוה ליה לאשמועינן דאפילו בלא נכתב כלל נמי סבירא ליה לר"י דלא חיישין לפיוס, ועוד אם איתא שזו רבותא דאפילו נכתב חיישין לפיוס א"כ דילמא ר"י לא פליג עליה אלא בנכתב אבל בלא נכתב עדיין מודה, ול"מ כן, דכל אומר כתבו ותנו אם נשתהו קצת שיהיו צריכין להמלך, אלא ודאי נכתב והוא הדין ללא נכתב, וא"כ קשה למה נקט פלוגתיהו אליבא דר"ש וז"ע, ויעיין ברשב"א שפירש בע"א דהכא משום שפייס לא הפסיד פירות שמשתהו כתיבה, אחינן עלה, עיי"ש. (ס"י ס"ק י"א, ועיי"ש סק"ה כ').

תוד"ה שמה ועוד דל"ל למיפרך שמה פייס ומשום גט ישן כו', עיקר קושיתם אהיה דאם לא באתי, דאהיה דכ"ז שאעבור י"ל דאיירי בידוע שלא בא שלשים יום אלא דפרכינן בזמן שהיה הולך ובא שמה נתייחד, אבל בהיה דאם לא באתי ע"כ דפריך דניחוש שמה בא, כדמסיק דמאן דמתני אצרייתא אבל אמתינתין הא לא אתא, א"כ ל"ל משום גט ישן תיפוק ליה שנתבטל הגט, כיון שלא נתקיים התנאי.

והנה לפיר"ת וניחוש שמה פייס דפריך האם לא באתי היינו שמה בא, וניחוש שמה פייס דפריך אכ"ז שאעבור היינו שמה ציטל הגט, ויש לעי' כיון דע"כ לאו בחדא פירושא מיתוקמו, א"כ הרי יש לפרש גם הא דפריך אכ"ז שאעבור דהיינו שמה בא, ושמה פייס דהכא ודכ"ט ז' יש לפרש משום גט ישן וכפרש"י, ומנ"ל לחדש חשש ציטול הגט, וי"ל דכיון דע"כ אין וניחוש שמה פייס דסוף מי שאחזו ר"ל גט ישן, א"כ תו מסבירא פליג ר"ת וס"ל שאין לחדש בלשון שמה פייס חשש גט ישן, ועוד דשמה פייס וציטל ושמה פייס ובא כוללין דבר אחד שמה נחפייס ונשתדל לצטל הגט אם צדיאחו או ציטול בפה אבל גט ישן ענין אחר לגמרי הוא, ועוד דאחרי דאמרו ולגט ישן אין חוששין שמעינן שלעולם אין חוששין מן הסתם לשמה נתייחד אחר כתיבת הגט, וע"כ דוניחוש שמה פייס ר"ל חשש אחר לא שמה נתייחד ומשום גט ישן, וגם הא דמסקו דלפרש"י קשה מאי מהני באומר נאמנת עלי, מכריח דהא דכ"ט ז' אין ר"ל גט ישן, דהתם משמע דבאומר נאמנת עלי שפיר דמי מדמייתי לה להא דרב התם, (והתם אין לפרש שמה בא דהתם לא איירי בתנאי), וע"כ כפיר"ת. (ס"י סק"ג).

בא"ד ומיהו אהיה דאם לא באתי כו', נתבאר בסיומן י' סק"ט.

בא"ד ומיירי הכא כו' ובשעת החתימה לא היה הצעל שם כו', נראה כונתם שאמר להם לחתום וליתנו לה וכשהם באים ליתנו לה אנו חוששין שמה פייס, אבל אם החזירו הגט לצעל והוא בא לגרש בו ואומר שלא פייס ודאי שפיר דמי, לא מיבעיא לפמש"פ ר"י שאינו אלא לעז ודאי כשהצעל קמן ואומר שלא פייס הרי ליכא למיחש ללעז, אלא אף לפיר"ת נמי מסתבר לכאורה דכשהצעל אומר שלא פייס שפיר דמי וכמש"כ ס"י סק"ב, ועוד דהכא כשצא עכשיו לגרש בגט זה, הרי אינו חשוד לקלקלה, וכמו דמהימנינן לצעל לענין שאר דיני הכשר הגט, ה"נ לענין חשש פיוס, ולא מסתבר כלל לומר דהכא חשיב ריעותא, דאין כאן שום ריעותא אלא שראוי להסתפק בפיוס, וה"נ ראוי להסתפק בשאר פסולין, ולא חיישין משום שאינו חשוד לקלקלה, וכן מבואר ברשב"א דכונתם שזוה להם גם שיתנו לה.

משום גט ישן ליחוש שמא בא והוי גט ישן, ולזה קאמר דאין חוששין לגט ישן הואיל ולא שמענו שנתייחד, ונראה דמשמע מלשון הברייתא דאף אם ידענו שזא ונתייחד נמי אין כאן פסול אלא משום גט ישן שכן משמע ממה ששנה התנא הטעם שאינו גט ישן משום שהרי לא נתייחד, ולכך ודאי קשה לר"ה לדידיה אם נתייחד אין כאן גט כלל דהא לדידיה הרי זה גט דקתני ר"ל שהיא מגורשת, משא"כ לר"י אף אם נתייחד אין כאן אלא משום גט ישן דהא לדידיה הרי זה גט דקתני לכשיקיים התנאי קאמר. (ס"י סק"ג).

בא"ד ונראה לר"י דלא חיישינן כו' דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוסיא לעו כו', נראה לכאורה דגם למסקנא זו מפרש ר"י דהא דפריך וניחוש שמא פייס אהא דכ"ז שאעבור היינו שמא בא ואהא משני דאירי בהאמינה שלא בא, ולא הקשה חו דניחוש שמא ביטל, דכיון דהאמינה לענין שלא בא כסיפא ליה מילתא לערער ולא יערער לומר שביטל, ומן הדין לא חיישינן שמא ביטל, דאי הא דפריך וניחוש שמא פייס אכ"ז שאעבור, היינו שמא ביטל, א"כ אכתי תיקשי למה תירך באומר נאמנת שלא באתי וממילא לא יערער שלא ביטל, והא אינה נריכה לנאמנות שלא בא דהא מאן דמתני לה אברייתא, אמנותיתין לא פרכינן, דהא לא אחא, וא"כ למה לא תירך באומר נאמנת עלי שלא פייסתי שזה הוא שהקשו, אלא ודאי קושית הגמ' שמא פייס היינו שמא בא ולכך משני באומר נאמנת שלא באתי, ואי קשיא שמא יערער שביטל אמרינן מסבירא דכיון דהימנה לא יערער, ולפי זה הא דאמרינן מאן דמתני אברייתא אכל אמנותיתין הא לא אחא נריך לפרש [כמש"כ לעיל דברייתא מתפרשא אף בשהוא עמה בעיר] דהיינו משום דשלא חזר לעיר הדבר מפורסם אכל שלא עבר אין שייך לזה פרסום ושפיר חיישינן וכמש"כ לעיל, ודוחק דל"מ כן כלל וכמש"כ ס"י סק"ב, ונראה דבאמת השתא מפרשינן הא דפריך וניחוש שמא פייס אכ"ז שאעבור דהיינו שמא ביטל והא דמשני באומר נאמנת עלי שלא באתי ולא קאמר באומר נאמנת עלי שלא פייסתי היינו משום דאורחא דמילתא הכי הוא דבשעה שנותן לה גט בתנאי אם לא יראנה סתמא דמילתא שאם בא להאמינה הוא מאמינה לומר שעבר מכנגד פניה,

אבל ברמב"ן הקשה מה צריך שפייס וביטל הא חוזר ומגרש בו והרי נותנו לה עכשיו, ותירך דקודם חתימה אם ביטלו אינו חוזר ומגרש בו, א"י דהא חתמו בפסול דבשעה שחתמו ביטל שליחותם, א"י דכשביטל הגט עצמו אינו חוזר ומגרש בו, הנה מצוה דמפרש לה בשהבעל בעצמו מגרש בו עכשיו ואפ"ה חיישינן שמא פייס, ותימא מ"ש משאר פסולין דמהימנינן לבעל לפי שאינו חשוד לקלקלה, ואולי בשגירש בו ואינו עכשיו לפנינו לשאול לו אם פייס, וחיישינן שמא פייס וכסבור דחוזר ומגרש בו ולכך גירש, אבל אה"נ אם הוא קמן ואמר שלא פייס שפיר דמי, ודוחק דל"מ כן, וי"ע. (ס"י סק"י).

בא"ד ומיהו גם על פיר"ת קשה כו' מ"מ ניחוש שמא ביטל את הגט כו', מלשון זה משמע דמפרשי דהא דפריך אכ"ז שלא אעבור דהיינו נמי דניחוש שמא בא, והכריחו זה מהא דמשני באומר נאמנת עלי שלא באתי, ומקשו דאכתי ניחוש שמא ביטל, אבל בדברי ר"ת לא הזכיר אלא דהא דפריך אלא לא באתי היינו דניחוש שמא בא, ומשמע דהא דפריך אכ"ז שלא אעבור אמנם ר"ל דניחוש שמא ביטל, ובאמת זה מוכרח דהא דמסיק התם דמאן דמתני לה אברייתא אכל אמנותיתין הא לא אחא, ואם אחא דאף אברייתא פרכינן דניחוש שמא בא א"כ כי הדדי נינהו דבתרומיהו אע"ג דלא בא חיישינן שמא בא, ומיהו אפשר לפרש דברייתא מתפרשא אף בשהוא עמה בעיר וכיון שהוא בעיר ודאי חיישינן שמא עבר כנגד פניה, אבל במתניתין לא חיישינן שמא בא לעיר כיון שלא נשמע שזא, וכמש"כ ס"י סק"ב סבירא זו, אבל ל"מ כן, ומיהו בעיקר הדבר נראה דהא דפריך אכ"ז שאעבור היינו דניחוש שמא ביטל, והא דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי היינו שלא באתי ופייסתי, וכן הוא ברא"ש וכמש"כ שם, [ועי' בתשו' הרא"ש כלל מ"ה סימן י"ב ובתוספותיו כ"ט ב' וי"ע].

הקשה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ה אחרי דלענין גט ישן לא שייך הימנה א"כ מאי מיייתי לקמן ע"ו ב' תניא כותיה דר"י ופירשו בתו' שם משום דמשמע דבשש ייחוד אין בו אלא משום גט ישן, והא ע"כ בריתא איירי בהימנה וכדמסיק, וא"כ שפיר קאמר דלענין ביטול התנאי מחמת ביאתו אין חשש דהא הימנה אכל אכתי

[אף שאין צורך להאמינה בזה דהא למאן דמתני אצרייתא לא חיישין שמה בא, מ"מ אורחא דמילתא דלצטל כל ערעור מצדו הוא מאמינה בזה וסגי בהאמנה זו אף נגד חשש ציטול הגט דתו מיכסיף לערער], ואין דרך להאמינה לענין ציטול דלא אסקו אז אדעתיהו אפשרות של ציטול ולכך הזכיר נאמנות זו, וסגי בכך אף לענין חשש ציטול דכיון שהאמינה תו מיכסיף מינה לערער כלל.

ואפשר דאף לפר"י שאינו אלא לעז בעלמא אפ"ה תנא, ולפי זה אין חילוק לדינא בין פר"ת לפר"י וזאת דלפר"י סגי בהימנה לדבר אחד אף לגבי שאר החששות וסגי בהימנה שלא בא אף לענין חשש ציטול, ואפשר דה"ה נמי איפכא, משא"כ לפיר"ת, והדבר צריך הכרע, וז"ע.

בא"ד והשתא משני שפיר גם לפ"ה כו', היה אפשר לפרש דגם לפרש"י הוא מאמינה שלא בא, ואף שאין צריך לזה נאמנות מן הדין בצרייתא, דהא מאן דמתני אצרייתא אמתניתין לא פרכין דלא חיישין דילמא אחי, מ"מ אורחא דמילתא דמאמינה כדי לצטל ערעורו מכל וכל, וכיון שהאמינה תו לא חיישין שיערער שנתייחד בזמן שהיא אומרת שלא נתייחד דמיכסיף מינה, אבל רש"י כתב באומר נאמנת עלי שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי, ומשמע דהאמינה שלא נתייחד, וזה ז"ע דמאי שייך כאן האמנה בדבר שאינו בעלים עליו כלל, וז"ל דמ"מ שייך האמנה לענין שיחצייש לערער, ובלא ערעורו אמנם לא נחוש כלל. (פ"י סק"ג).

י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, מצואר דדוקא משום שהכתיבה הייתה בזמן הכתוב מקילינן, ויש לעיין מה ענין יש לנו בכתיבה כיון דבאמת לענין פירות קי"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינה, וי"ל דמ"מ בכה"ג הא ס"ל לר"ש דלא גזרו חכמים. (פ"ג סק"ב).

שם איתמר המעביר דיו ע"ג סיקרא כו', כל הסוגיא נתבאר בסימן ד'.

שם סיקרא ע"ג דיו אמרי לה כו', הכותב בסיקרא על יריעה שחורה ודאי חייב משום כותב, והכא משום שכותב על הכתב הוא וכיון שהכתב השני מקלקל לראשון וגם עכשיו עדיין שניהם משמשים בערבוביא לא חשיב כותב כיון שאדרבה עכשיו נעשה

הכתב יותר גרוע מקודם, ומהא דחשבינן לה מוחק ע"מ לכתוב לאמרי לה חייב למדנו שאם יכתוב בדיו עכשיו יהיה חייב משום כותב ולא חשיב בדיו ע"ג דיו אלא בדיו ע"ג סיקרא, ונמיהו אין זה מוכרע, ואפשר דאף שלא יהא כותב גמור אח"כ מ"מ חייב משום מוחק, וכ"מ בתו' הרא"ש שפי' בדעת רש"י דסיקרא ע"ג דיו חשיב מוחק ע"מ לכתוב משום דמ"מ כתיבת סיקרא ניכרת קצת, ויש להסתפק אם יהיה חייב גם משום מוחק, ונראה דחייב גם משום מוחק, ואע"ג דבכתיבתו בסיקרא לא נתחייב משום כותב היינו משום דאז כיון שקלקל לגבי כתיבה ראשונה לא הוי חשיב כתיבה אבל מ"מ הרי נשאר כתוב בסיקרא מהול בדיו ועכשיו מחק כתיבה זו וחייב משום מוחק, ולפי זה אפשר דאם העביר בסיקרא ע"ג שם הכתוב בדיו נתקדש גם כתב הסיקרא בקדושת השם ואסור למוחקו, (אם נתכוון לשם קדושת השם) דאע"ג דפעולתו נקראת מחיקה מ"מ כיון שעכשיו משמש כתב הסיקרא לשם חשיב שם ואסור למוחקו. (פ"ד סק"ב).

שם בעי מיניה ר"ל מר"י עדים שאין יודעין כו' כתב עליון כתב כו', מצואר דבדיו פשיטא דאין לרשום להם ומשמע דמדאוריתא מייפסיל אם חתמו על הדיו, ויש לעי' מ"ש מכחב שלא לשמה דמעביר עליו קולמוס לר"ח אליבא דר"י ולרב אחא בר יעקב אליבא דכו"ע, כדקאמר לקמן כ' א', וי"ל דבאמת בכתב על גבי כתב מתערב הכל וכחתימה אחת חשיבא, ובזמן שאין כאן אלא חסרון לשמה שפיר מועיל מה שמעביר קולמוס לשמה, והענין שכל שיש כאן גם כה לשמה שפיר דמי, משא"כ בחותם על כתיבת חבירו אין שייך להכשיר מה שיש כאן מקצת חתימתו, וגם אין כתיבת חבירו יכולה להטריף עם חתימתו, ואין כאן אלא הכתב העליון והוא כתב ע"ג כתב ופסול, כן כתב מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן קמ"ז לדף י"ט. (פ"ד סק"א ועי"ש סק"א).

בבה"ל סימן ל"ב סי"ז ד"ה ואינה ניכרת ועוד נ"ל בזה עצה אחרת אפילו בכתב ע"ג

כתב ממש והשני היה שלא לשמה דיעביר עוד קולמוס עליו לשמה וממ"נ מהני כו', כ"ז לפי מה דנקט דפלוגמת רבנן ור"י בחשיבות כתב העליון, ולפי זה בשהעליון שלא לשמה כשר לרבנן ופסול לר"י, ולפי זה אם חזר והעביר קולמוס לשמה כשר

והיינו דפרכינן מצרייתא דקתני מקרעין, לשמואל, דאי מותר באבר לא היה התנא שונה לקרוע, והיינו נמי דלא תני לפלוגתא באבר וליתני רב אמר אין כותבין לפנייהם באבר ושמואל אמר כותבין, אלא נקט לפלוגתא כינא יש לעשות לכתחלה ומכיון דקתני דרב אמר קורעין כבר שנה צוה דרב אסר אבר ורוק. (ס"ד סק"ח ועיי' המשך הדברים).

הרי"ף לא הביא אלא מימרא דרב ותניא כוותיה דרב, ונראה דס"ל דכיון דבגמ' מסיימין בתניא כוותי' דרב ש"מ דהכי הילכתא, ואידחי הא דר"פ ודר"א ודשמואל, אבל אין נראה לומר דהרי"ף מפרש דמקרעין רבותא קאמר וכש"כ ברוק או באבר, חדא דלישנא דרב ודברייתא משמע דלכתחלה יש לנהוג כן, וגם בסברה נראה דאדרבה מקרעין עדיף טפי, לפירוש תו', וכן לתירוצא קמא שכתבו בדעת רש"י, ועוד דא"כ לא היה הרי"ף משמיט דברי ר"פ שהורה לנהוג ברוק.

ודעת הרמב"ם פ"א מה"ג הכ"ג ופכ"ד מהלכות מלוה ולוה ה"ו דמקרעין ר"ל מסרטיין וכמו שפי' רש"י, ונראה דר"ל חקק עמוק שיש עליו חורת כתב, ולא חשיב כתב ע"ג כתב, כמש"כ תו' בתירוצא השני, וס"ל גם דמקרעין עדיף מאבר וס"ל לרב דדוקא מקרעין, ופסק כר"פ דבתרא הוא, וכן ר"י ור"ל דבעו לאכשורי בסיקרא נמי מבוחר דמכשרי בכתב שאינו מתקיים, ומיהו מודה ר"פ דאבר כשר, אלא דלכתחלה ראוי לנהוג ברוק ואין זו אלא הנהגה טובה, אבל אף אבר כשר לכתחלה, [לדעת הרמב"ם אבר כשר, ולמש"כ הלח"מ פ"ד ה"א מפרש איפכא דמייא דאברא שרי דלא חשיב כתב, ולפי זה דברנו צמיא דאברא], ולכן כתב רבנו דחותמים ברוק או בשאר דברים שאין רישומן מתקיים, וכש"כ מסרטיין דשפיר דמי, [ומיהו ק"ק דהיה לו לפרש ברוק עדיף משאר דברים דהא משמע שזהו עיקר חידושיה דר"פ, ואולי ס"ל דאידחי הא דר"פ מהילכתא כיון דשמואל ור"י ור"ל לא ס"ל כוותי', ובהלכות מלוה ולוה הזכיר דאפילו מקרעין פסול וכש"כ אם רשמו לפנייהם ברוק.

מש"כ הרמב"ם דהקילו בגט מפני שאין צריך עדי חתימה אלא מדרבנן ז"ע דהא בגמרא אמרו משום עיגונא ומנ"ל לחדש בדליתא עדי מסירה דאז צריך עדי חתימה מדאורייתא לא

ממ"נ, אבל כבר נתבאר לעיל וצ"ד סק"א ג' ולכו"ע אם צריך לשמש כתב העליון לחד פסול וה"ט דעדים שאין יודעים לחתום לא מהני שיחתמו על כתב אחרים, וכן אין מועיל העברת קולמוס ע"ג חק תוכות אף לר"י, ולכו"ע דיו ע"ג דיו לא נתבטל התחתון אלא שניהם משמשים וה"ט שאין פסול שלא כסדרן במעביר קולמוס על אותיות שחושש שימחקו וכצ"ע סכ"ז, ולפי זה אין כאן שום ממ"נ ואם היה פסול בזמן שהעליון היה זה שנכתב שלא לשמה אינו מתכשר בהעברת קולמוס עכשיו לשמה, דזה ממש כנכתב שלא לשמה, והעביר קולמוס לשמה דקיי"ל דפסול, ולפי זה נפלה טיפת דיו על קווי האות ממש נמי פסול ואין לו תקנה אם לא בשיכול לגרור טיפה זו. (ס"ד סק"ד מהו"ד ועיי' ש).

שם איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין תו', לפירוש תו' נראה דרב אף ברוק קאסר דלא המיר שום ענין של כתב, ויש להסתפק אי דוקא לכתחלה קאמר או דאף דדיעבד פסל, ומסתברא לכאורה דדוקא לכתחלה קאמר אבל אם נתגרשה זו הגט כשר, ואפשר דכל שחתמו אע"פ שלא נתגרשה מגרש זו לכתחלה, ומיהו כל שלא חתמו אסורין לחתום, ולר"פ דקאמר ברוק נראה דאף באבר כשר אלא דלכתחלה אין רשומין באבר אלא ברוק, ואם אירע שרשמו באבר אפשר דחותמין לכתחלה ולא מטרחינן למחוק האבר או לכתוב גט אחר, ונראה דקיי"ל כר"פ דבתרא הוא, וגם אורי כן למעשה, [ולהלן יצא דעת הפוסקים בזה], וגם ר"י ור"ל כשמואל ס"ל דהא פשיטא להו דאי דיו ע"ג סיקרא חשיב כתב מותר לרשום לפנייהם בסיקרא, ואבר לא גרע מסיקרא, [ור"פ החמיר לנהוג למעשה ברוק אבל בעיקר הדיו כשמואל ס"ל], ויש לעי' שמואל ור"פ היכי מיתרצו ברייתא דתניא כוותי' דרב, ושמה אשכחו ברייתא אחריתא כוותייהו, א"נ להכי נקט מקרעין לרבותא דרשב"ג דבשאר שטרות אף מקרעין אסור, א"נ אולי הך ברייתא לא איתנייא בי ר' חייא ור"א.

הא דקאמר שמואל באבר ולא קאמר אף באבר מותר דהא ודאי דמקרעין שפיר דמי (לפירוש תו'), נראה דהיינו משום דאי באבר כשר יש לעשות כן לכתחלה דמקרעין מילתא דטריחא טובא היא ואם רשאיין באבר לעולם עושין כן לכתחלה,

הקילו, ופשטא דסוגיא דאף לר"מ כן, ונראה דכל הפוסקים שלא הזכירו לחלק, פליגי, וקיי"ל כן, ולפיכך סתם המחבר בשו"ע. (ס"ד סק"ט ועיי"ש המשך הדברים).

שם באבר ס"ד, עי' מש"כ בזה בסימן ד' סק"ג ד' ז'.

רש"י ד"ה והתני, עי' מש"כ בזה בסימן ד' סק"ד ד"ה הקשה, ובס"ק י"א ד"ה כתב.

תוד"ה דיו חימה דהכא משמע כו', עיקר קושייתם אמאי פטרינן כתב ע"ג כתב לענין שבת והא לענין לשמה חשיב כתב מיהא לר"י, ולראש"י לענין גט אף לרבנן, ובאמת קושיא הראשונה נחבארה בגמ' שבת ק"ד ב' דאמרין דמתניתין דלא כר"י, אלא לפי דלתיורא נפרש דמאי אחיא אף כר"י לפיכך הזכירו גם קושיא זו, וגם אמוראי אית להו לפרושי שהדבר בפלוגתא תנאים ומדסתמו משמע דאליבא דכו"ע אחיא, [ומש"כ וה"ה לענין גיטין כדמדמי להו בסמוך דברי סברא הן דלא מסתבר להו לחלק בין גיטין לשבת, אבל אין מן הגמ' ראייה לזה, דאי מפלגינן בין גיטין לשבת היינו לומר דאע"ג דחשיב כתב לענין גיטין מ"מ לא חשיב לענין שבת דלא הוי דומיא דמשכן דבעינן דאהני כתיבתו, אבל אי אהני לענין שבת כש"כ דאהני לענין גיטין, וא"כ בגמ' דמדמינן דאי חייב לענין שבת ה"ה דחשיב כתב לענין גיטין זה ודאי כן הוא, אבל אחי לא למדנו איפכא מאי, אלא כונת התו' דמסתבר להו דגיטין ושבת כי הדדי נינהו והזכירו כדמדמינן להו בסוגיין, א"נ מהא דחשיב לו וכי מפני שאנו מדמינן נעשה מעשה משמע שנידון אחד בשניהם וכיון דלענין שבת מספקא ליה ה"ה לענין גיטין, ומשמע שלא דן לומר דאף אי פטור לענין שבת מ"מ ליחשיב כתב לענין גיטין, ומיהו בגמ' דשבת מבואר דשבת וגיטין כי הדדי נינהו מדמוקמינן למתני' דכתב ע"ג כתב פטור דלא כר"י, הרי דכל דחשיב כתיבה לענין גיטין חשיב כתיבה לענין שבת], ומירצו דודאי במציאות יש לחשוב לכתב עליון כתב, לפיכך בהעביר קולמוס לשמה שפיר דמי לר"י, ולראש"י אף לרבנן, ומ"מ פטור לענין שבת בסתם כתב ע"ג כתב משום דלא אהני כתיבתו כלל, ולא חשיב מלאכת מחשבת ולא הויא דומיא דמשכן, ומיהו בהעביר קולמוס לשמה כיון דחשיב כתב

לענין גט דאהני, ה"נ לענין שבת, והרמב"ן כתב דראש"י פליג אר"ח דאמר בשבת שם דמתני' דלא כר"י והיינו משום דמדמה שבת ללשמה, וס"ל דשבת בעינן אהני מעשיו ובלא"ה פטור, ולפיכך אף בהעביר קולמוס לשמה פטור לענין שבת, דסו"ס לא נשתנה כאן בכתיבתו כלום ואחיא מתני' ככו"ע ובכל גווני.

יש להסתפק בזה דדיו ע"ג דיו לא חשיב מוחק אס הוא משום דלא חשיב דיו העליון כדבר בפני עצמו אלא מתערב הוא עם הדיו התחתון וכחד חשיבי, וכמו בשהתחתון עדיין לת, או"ד לעולם אמנם חשיב דיו העליון כפ"ע ואפ"ה לא חשיב מוחק כיון דסוף סוף לא נעשה שום שינוי בכתיבה ולא שיך לקרוא לזה שם מוחק, אע"פ שאמנם נחבארה הכתב התחתון, ונפ"מ בין ב' הטעמים אס מותר להעביר קולמוס על שם שנכתב בקדושה לאחר שנתייבש הדיו, דלטעם הראשון שרי, ולטעם השני י"ל דכיון שמכסה הכתב התחתון חשיב מוחק ודוקא לענין שבת לא חשיב מוחק, [ומיהו י"ל נמי לאידך גיסא דבמחיקת השם עיקר האיסור הוא דרך השחתה וכל שכותב לתקן לא שיך לקרוא לזה שם מאבד כיון שאדרבה מחוק ומתקן הוא, ואין שיך לקרוא להעברת קולמוס מוחק, ומיהו דיו ע"ג סיקרא חשיב מוחק אף בשם דהא מ"מ מאבד הוא את השם שהיה כתוב בסיקרא], וכן נפ"מ בכתב לשמה והעביר קולמוס שלא לשמה, דלטעם הראשון כשר, ואפשר אליבא דכו"ע ואפשר דוקא לר"י, אבל ללשון שני מסתברא דפסול לכו"ע דהא השתא משמש רק הכתב העליון ואחיו נכתב שלא לשמה, ונראה עיקר כלשון ראשון, [דאילו היה נחשב הכתב הראשון ככתב כפ"ע לא הוי סבר ר"י דמועיל העברת קולמוס וכן בגט לראש"י אליבא דכו"ע, דכתב ע"ג כתב לא חשיב כתב], וכן מבואר בשו"ע או"ח סל"ז סכ"ז דמותר להעביר קולמוס על תיבות שעומדים להמחק ולא חשיב שלא כסדרן, ועי' שם בשע"ת שהביא שהמשכ"ץ אוסר העברת קולמוס על השם, וז"ע דנראה דאין מקום לחלק בין שם לשלא כסדרן, ואי לגבי שם חשיב מוחק ה"נ חשיב שלא כסדרן כיון דהכתב הראשון חשבינן ליה כנמחק, וא"כ דברי השו"ע סותרין לדברי המשכ"ץ, ומה שהמשכ"ץ חילק בין שם לשאר כתיבה אולי לענין ס"ת קמריי

הכרת השמות נאמן קרוב וקטן, (ועי' מש"כ יצמות סימן י' סק"ד).

שם ודוקא ר"נ כו', עי' מש"כ בזה בסימן ד' ס"ק י"ג.

שם ר"פ כי הוה אחי לקמיה שטרא פרסאה כו', נתבאר בסימן ב' ס"ק י"א אי מיירי בשטרי הלואה או מכר.

שם והא צעינן צריך לחזור מענינו של שטר כו', עי' מש"כ לעיל י"א א' ובסימן ב' ס"ק י"ד.

שם הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו כו', נראה דאף אם חזר ואמר שטר פסים הוא צעוד הגט בידה נמי אינו נאמן ואם נשרף מותרת לינשא, אע"ג דאיכא למימר טפי דקושטא קאמר שהרי אפשר היה לזרר בשעה שאמר, אפילו הכי אינו חוזר ומגיד והא דנקט וזרקתו לים היינו דכלאו הכי ניחוי השתא. (ס"ד ס"ק ט"ו).

שם וחזר ואמר שטר פסים וכו', אין נפקותא בזה אם אמר שטעה בשוגג או שהחליף במזיד, ואף באומר שטעה בשוגג אינו נאמן, וכן מבואר פ' א' דצעינן גט יוצא מתח"י אע"ג דהתם בשוגג הוחלף. (ס"ד ס"ק י"ט).

שם טעמא דאיכא כתב כו', והא דלא משני דהתם צעיילי לבי ידיה ואפקיה כדמפרש לה באמת בסמוך, [ולפי זה אין לדקדק טעמא דאיכא כתב כו' דכיון דקריהו אין חילוק בין כתוב צמי מילין לכתוב בדבר אחר דאידי ואידי חדא הוא דלא חיישינן שמה החליף, וגם מימרא דשמואל לית לן לפרש צעיילי לבי ידיה דאמורא יש לו לפרש דבריו, ובתו' כתבו בחד תירוץ לפרש אמנם דשמואל צעייליה לבי ידיה איירי וצ"ע כמש"כ, דא"כ מאי פריכין טעמא דאיכא כתב כו', והא היינו הך כיון דקריהו וחזו דהוי כתוב צמי מילין, וגם דוחק הוא לפרש כן בדברי אמורא], היינו משום דלמאי דס"ד השתא דשמואל מגורשת ודאי קאמר ע"כ דלא ס"ל דצעי לקרוי דאל"ה חיפוק ליה דלא קריהו, וא"כ ודאי מתפרשא ברייתא כפשטה, ומיהו למאי דמסיק דשמואל חיישינן קאמר שפיר אמרינן דמודה שמואל דצעי לקרוי, ומיהו ודאי דאף בלא קריהו חיישינן, וקמ"ל שמואל דאף בנייר חלק כן, ומתפרשא ברייתא צעיילי לבי ידיה. (ס"ד ס"ק י"ד).

שם שמואל נמי חיישינן קאמר, הרשב"א פירש דהשתא נמי מפרש לה בדקדיקתיה ופליט, ויש

והתם אין שייך לפסול אלא בשם משום מוחק, ואין התשב"ץ תח"י כעת, ולפי זה למאי דתתם בשו"ע, מותר להעביר קולמוס על השם, ומש"כ בשם הצרכ"י דבראשונים בסוגיין משמע לאיסור לא מלאחי דדבריהם משמעות לזה, (וספר צרכ"י אינו תח"י). (ס"ד סק"ה).

בא"ד ובפ' הבונה דתנן כתב ע"ג כתב פטור ואמר ר"ח מתני' דלא כר"י כו', בסברה טובא איכא לחלק בין שבת דצעי מלאכת מחשבת, ובכתב ע"ג כתב דלא מינכר מידי, אין כאן מלאכת מחשבת, משא"כ לענין לשמה שפיר י"ל דמהני, ומלאחי ברמב"ן וריטב"א שכתבו דרב אחא בר יעקב דסבר דבגט גם לרבנן מהני העבדת קולמוס לשמה, ס"ל אמנם דאין לדמות שבת ללשמה, ואמאי שפיר מתני' גם כר' יהודה, דאל"כ מתני' מני, ותירוצו תו' דיש לחלק גם לענין שבת אם העביר קולמוס לשמה או סתם כתב ע"ג כתב, הוא דחוק, גם לאוקמי דפליגי אם יש לפרש כתב ע"ג כתב דמתני' גם בהעביר קולמוס לשמה הוא דחוק, ומיהו גם לפי הרמב"ן והריטב"א קשה דסתמו בגמ' כר"ח ולא הזכירו כלל אפשרות לחלק.

ברמב"ן הזכיר עוד לפרש מתני' בסיקרא ע"ג דיו, וזה דחוק טובא לאוקמי סתם כתב ע"ג כתב בזה, ואם ניימא דכשהכתב העליון אינו ממלא כל רוחב הכתב התחתון לא מהני גם לר"י, כיון שאינו נפגש עם הקלף והגויל שצריך להקיפו, וכמו שנסתפקנו בזה לקמן כ' א', י"ל דנוקי מתני' בזה, ברם אפשר דכה"ג כיון שאם התחתון לא היה כתב, ג"כ א"א לחייב על העליון, שהרי הוא ככותב בשחור על שחור, לית לן לפרש כן בלשון כתב ע"ג כתב, ושמה היה מקום לומר דע"ג כתב עדיף מעל ניר שחור והיינו דאשמועינן. (שבת סימן כ"ב סק"ה).

י"ט ב' עדים שאין יודעין לקרות קורין לפנייהם וחזותמין, א"ה, בזה דרשאים לחתום עי' מש"כ בסימן ז' ס"ק י"ב שאין דיני התורה בעדות אלא כשאנו דנין על מאורע נעלם אם היה או לא, אבל כשאנו דנין על דבר הווה אין כאן דינים בעדות אלא הדבר תלוי כפי הנראה הדבר קרוב להאמין, ולפיכך אם אינו יודע לקרות קורין לפניו וחזותם, ואי מירתת מיניה סגי בחד, שאין כאן משפטי התורה והדבר מסור כפי הנהגת העולם, וכן על

גט שאינו חשוד לקלקלה ואע"ג דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן כדמסיק ב"ב קל"ה א' הכא עדיף וכמ"ש הר"ן בזה דשמואל לעיל, אלא תקנת חכמים היא שהעדים יראו בעצמם שזה גיטא ולא יסמכו על אמירת הבעל, ועי' תוד"ה טעמא. (ס"ב סק"ג).

שם הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו זריכי למיקרייה, לכאורה אפילו אחרים קורין לפנייהם שפיר דמי, וכמו עדי חתימה כדתיא לעיל, ומיהו למש"כ הרמב"ם שם הובא בסימן ד' סק"ט דהקילו בגט משום דעדי חתימה מדרבנן ומשמע לפי זה דבדליכא עדי מסירה לא הקילו, א"כ ה"נ בעדי מסירה י"ל שלא הקילו, ואפשר דאף בדליכא עדי חתימה לא הקילו בעדי מסירה דעדי מסירה עיקר טפי, ומיהו כבר כתבנו שם דנראה דלא קיי"ל כן, ולפי זה אף הכא אחרים קורין לפנייהם שפיר דמי, ועי' ב"ב סימן קל"ה סק"א בשם ר"ן, ול"ע כעת. (ס"ד סק"ק י"ט, ועי"ש עוד בס"ק ט"ו י"ז י"ח).

שם לא זריכא דבתר דקרייהו עיילי לבי ידיה כו', נראה דמ"מ קושטא הוא דאי לא קרייהו וחזר ואמר שטר פסים הוא אינו נאמן ואין כאן אלא חסרון שלא קראוהו ואם ניסת לא תנא, וכ"ה בטור סימן קל"ה, והא דבריייתא אשמועינן בעיילי לבי ידיה היינו משום דניחא ליה טפי לפרושי בשנעשה הכל כדין, אבל אה"נ דקושטא הוא דאף בדלא קרייהו אינו נאמן לחזור בו ולומר שטר פסים הוא. (ס"ד סק"ק י"ד).

שם מוזחא ביני דני לא שכית, אפשר לפי זה דאף אם לא בדקו יותר מאחר שמנא המזחה נמי אין חוששין לה דכיון דמוזחא ביני דני לא שכיתא ודאי האי הוא דזרק, ולכתחלה נמי אפשר שאין זריכין לבדוק מו משמנא משהו דלא שכית ביני דני. ונראה דאפילו אמר לא זהו שזרקתי אלא גט כשר זרקתי נמי אין חוששין לה כל שצדקו ולא מנא כלום, א"נ בשא"א לבדוק, אבל לכתחלה נראה דיש לבדוק אם הוא קמן ואומר גט כשר היה, ואע"ג דבעל שאומר גרשתי את אשתי חוששין לדבריו והויא ספק מגורשת, הכא גרע כיון דאשתכח מוזחא, ול"ע. (ס"ד סק"ס).

שם וה"מ דאשתכח חדא אלז ב' ג' מדהא כו', דעת הטור בסימן קל"ה דאשתכח ב' ג' גרע מזרקתו לים, והכא תנא, ולא עוד אלא אפילו קרייהו ועיילי לבי ידיה ואשתכח תרי מוזחא נמי

לעי' א"כ מאי האי דקאמר חיישינן שמא במי מילין כתבו, [ולפירוש תו' אין לחוש כיון דלא קיימא הכי במסקנא וי"ל דעדיפא מינה פריך], ועו"ק פשיטא מאי קמ"ל, דהא ודאי כיון דפליט וראוי להסתפק אם היה ניכר בשעת נתינה ודאי ספיקא הוי, ולא משמע לומר דקמ"ל דאם לא היה ניכר הכתב בשעת נתינה לאו כלום הוא אע"ג דאי שדי עליה מיה דנרא היה ניכר, דבגמ' משמע שזה דבר פשוט דהא פרכינן בפשיטות דהשתא הוא דפליט, וגם לא משמע דאחי לאשמועינן דמי מילין חשיב כתב המתקיים אע"ג דבשאינו ניכר לא חשיב כתב ולעולם מיד כשנצלע אינו ניכר, דהא ברייתא היא דכתבו במי טריא ועפלא כשר, וגם היה לו לשנות בפשיטות דמי מילין כשר, ואפשר דקמ"ל דאף שלא ראינו מה היה כתוב בו כל שראינו שפלט חיישינן דגיטא הוי, והיינו דאמרין חיישינן שמא במי מילין כתבו ר"ל דחיישינן שגט היה כתוב בו במי מילין, א"נ ה"ק חיישינן שמא היה ניכר בו הכתב במי מילין בשעת נתינה, ועיקרו דחיישינן שמא היה בו כתב כשר בשעת נתינה, ודוחק, וגם אחי ג"ו פשיטא, וגם אין נראה לומר דקמ"ל דאע"ג דפלט והבעל אומר שהיה ניכר בשעת נתינה אפילו הכי לא הויא אלא ספק מגורשת, דלישנא דשמואל משמע דאחי לחדש שיש כאן גירושין, ולא להיפך, ואפשר דשמואל קמ"ל שצריך לבדוק אי פליט, ואף דאם נאצד לא חיישינן לגט מ"מ לכתחלה יש לבדוק כי שמא נכתב במי מילין, ומיהו אף אי בדקינן ליה ופליט לא הוי אלא ספיקא, [וכן פירש ברשב"א הא דפריך בסמוך אי משום מי מילין אין מי מילין ע"ג מי מילין דהיינו לומר שאין צריך לבדוק אם יש עליו מי מילין].

ודעת תו' דהשתא מוקמינן לדשמואל אף בדלא בדקיניה דספיקא מיהא הוי, ונראה דלפי זה מתפרש הא דשמואל בין בדדקיניה ובין בדלא בדקיניה, וה"ק דנתן לה נייר חלק ספיקא הוי לא שגא בשנאצד לא שגא בדדקיניה ופליט, והיינו דלא קאמרין אלא, דקושטא הוא השתא נמי דשמואל איירי נמי בדדקיניה ופליט, והיינו נמי דאמרין שמואל נמי חיישינן קאמר, ולישנא דנמי משמע דלא הדרינן ממאי דאמרין דשמואל אשמועינן בדדדקיניה ופליט ספיקא הוי. (סז).

שם הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו זריכי למיקרייה, מדאורייתא נאמן הבעל לומר שזהו

דמיירי צעדי מסירה מסתמא מיירי אף בלא עדי חתימה, ומשמע דאי איכא עדי חתימה והעדים שראו את הנתינה לא נתייחדו להיות עדי מסירה שפיר דמי ולא כל כמיניה למיהדר, ולו"ד היה נראה דכל שלא ראינו שהעדים חתומים על הגט ולא ייחד עדי מסירה מצי למימר משטה הייתי, ואף אם עומד בדבורו ואמר גט כשר היה נמי אינו נאמן יותר מצעל שאומר גרשתי, ואף שהעדים מעידים שנתן לה ואמר הר"ז גיטך אין בכך כלום כיון שלא קראוהו ולא ראו שהוא גט, ודברי הר"ן ז"ע, אח"כ ראינו ש"ה ברמב"ן.

ואין להקשות מאי איירא גט יוצא מתח"י האיש והא בלא"ה נמי תנא כיון שאין גט בידה, דהיא גופא קמפרש הסבה למה שאין הגט בידה וגם אם נשרף הגט הו"א ספק מגורשת והולד ספק ממזר, אבל השתא שהגט בידו הו"א ודאי ממזר, [ולכאורה משמע מזה דס"ל להרמב"ן דכלא קרייהו צעדי מסירה לחוד תנא, דאל"ה הרי יכול לפרש דכלא קרייהו כפי' תו', דהא גם לפירוש איירי בנשאת באיסור], ומיהו ז"ע לפירוש זה הא דאמר ר"א שם במתניתין דמשנשאת אינו נאמן, והא בלא"ה תנא כיון שאין גט יוצא מתח"י, [ובאמת הר"ן אף שכתב דצעדי חתימה לא צריך למיקריי' מ"מ העתיק קושיית תו' ומירווייהם והיינו משום דמפרש דאיירי הכא צעדי מסירה ואפשר דהוכיח כן אמנם מהא דר"א ס"ל דל"ת], וז"ע, ואולי ס"ל להרמב"ן דצעל שאמר גרשתי את אשתי אע"פ שאינו נאמן מ"מ אם נשאת לא תנא, ואיירי מתניתין שהוחזקה כגרושה על פיו, [ובשו"ע סימן קנ"ב ס"א כתב דהוי ספק מגורשת ומשמע דתנא].

בא"ד וי"ל דנהי דאסורה לינשא דכלא קריי' מ"מ אם נשאת לא תנא, ואין לפרש דברייתא בנשאת דלישנא דברייתא משמע דכלא נשאת איירי דמשמע דמיד לאחר שנטלתו וורקתו אמר שטר פסים הוא, וכן לישנא דמגורשת ולא כל הימנו לאוסרה משמע דאחי לאורויי היתר נשואין לבתולה, ולפי זה אף בלא קושייתם יש להסתפק בנשאת אי תנא, דמסוגיין אין הכרע לזה.

בא"ד ח"נ התם צעיליה לבי ידי' כו', נראה דר"ל שקראוהו ביד הסופר ואח"כ עייליה הסופר לבי ידי' ומסר לבעל ואח"כ נתן הבעל

תנא, ויש להסתפק בטעם הדבר אם הוא משום דדבר רחוק הוא לתלות דגררוהו עכברים, או דכיון דאשתכח דבר שאינו גט שאפשר שזה זרק חשיבא ריעותא ותו לא מהימנינן ליה במה שאמר הר"ז גיטך, ונפ"מ בשמיד שמאלו המוזות חדלו מלצדוק, ועכשיו כבר כיצדו שם וא"א לצדוק, ח"נ בראינו עכבר רץ וכתב בפיו, דלטעם הראשון כה"ג לא תנא, אבל לטעם שני כה"ג נמי תנא, ונראה דיש להחמיר בטעם השני.

אבל דעת הרשב"א דאשתכח תרי מוזות דמי לזרקתו לים, ולפיכך פירש דע"כ בלא קרייהו איירי דבקרייהו הא אמרינן דמגורשת, ומבואר מזה דס"ל להרשב"א דכלא קרייהו הו"א ספק מגורשת, דכאן פירש בהדיא דהו"א ספק מגורשת, וזה כמש"כ הב"י הוצא בסימן ד' ס"ק ט"ו. (פ"ד סק"ט). שם למאי נישא לה כו', עי' מש"כ בזה בס"ה סק"ב.

תוד"ה טעמא דדבר מועט כו', ר"ל במה שנותן לפניהם ואומר ה"ז גיטך, ואע"ג שהוא נייר חלק מ"מ עדיף מאומר גרשתי לחוד דאינו נאמן, דהכא הא יתיב ועושה מעשה, [וכש"כ בנותן נייר כתוב דודאי מהימן מן הדין וכמש"כ ס"ב סק"ג]. (פ"ד ס"ק י"ד).

תוד"ה צריכי והשתא אי לא קרייה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת, נראה דקושיא זו דוקא לשיטתם דלעולם צעי עדי מסירה, אבל לדעת הר"ף דאף לר"א סגי צעדי חתימה לחוד אין כאן קושיא כלל, דנפרש מתניתין צגט צעדי חתימה לחוד ולא צריך למיקרייה, ונשאת לפי שהוחזקה כגרושה, [במקום שאין מכירים אותה בזמקום שמכירים לעולם אין מחזיקין אותה כפנויה בלי הגט], ואמרינן דאיצעי לה לאקרויי גיטא, ומיהו ברייתא דנטלתו וורקתו לים ע"כ צעדי מסירה איירי, דאל"ה מנא ידעינן שנתן לה ואמר לה הר"ז גיטך, ואף אם אומר כן אינו נאמן להחירה כדמסיק ב"ב קל"ה א' חוש לה, ואין קתני דמגורשת, ואי אטמרו עדים אחורי הגדר נראה דמצי אמר משטה הייתי ודוקא בנותן לפני עדים אמרינן שאינו יכול לחזור בו, וגם אפי' אומר גט כשר היה לא עדיף מאמר גרשתי שאינו נאמן ואף שהעדים מעידים שראו שנתן לה ואמר הר"ז גיטך, (עי' ס"ב סק"ג), שו"ר בר"ן כתב דכיון

ז"ע באתת כה"ג מאי, ואם העליון אינו ממלא כל רוחב התחתון, יש מקום לומר דלא יועיל גם לר"י, דכיון שלא נפגש עם הגויל הר"ז ככותב בשחור על נייר שחור דלאו מידי עבד. — כמו"כ יש לעי' בכתב ע"ג כתב בצבע שאין בו ממש רק חזותא, אם מהני לר"י. (שבת סימן כ"ב סק"ה).

— מחור מכאב —

אשר נתקשית צמה ששנו פלוגתא ר"י וחכמים בנתכיון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת ולא שנו סתם בכתב השם שלא לשמה, שמי תשובות בדבר, חדא דאין הדבר צוה שכותב שם וידוע שכותב שם ויחשוב שלא לשמה, ועוד לרבותא דר"י דאף בנתכיון לכתוב יהודה נמי מועיל העצרת קולמוס.

ואשר נתקשית בלשון חכמים אין השם מן המוצחר, י"ל דנקטו כן לומר דמ"מ נתקדש ואסור למחקו, ואי הוי קמני פסול או לא נתקדש, היה מקום לומר דמוחר למוחקו שלא נתקדש כלל.

ומה שנשנית פלוגתאם לענין קדושת השם ולא לענין קדושת ספר תורה או גט, כבר הזכרת ליישב דלרבותא דר"י נקטיה לאשמועינן כחא דהיתירא. (עד כאן).

שם אילימא משום דכתיב וכתב והכא אידי קא כתבה ליה ודלמא אקנויי כו', באתת כיון דצריך שיהא הגט של הצעל ודאי רצון האשה שהסופר יתן את הגט לצעל בכתבה, וא"כ אין מפסיד כלום צמה שהאשה משלמת שכר הסופר דמה בכך והרי משלמת בצביל שהסופר יתן לצעל, ולעולם אין הסופר כותב אלא בשליחות הצעל, וגם אינו רשאי למסור אלא לצעל, וע"כ ז"ל דהא דקאמר והכא אידי קא כתבה ליה היינו משום שאין הסופרים בקיאים בכך ובשעה שקונים הקלף זוכים אותו לאשה, א"כ בשעה שנותנים לצעל אין נותנים לו אלא שימסור לאשה אצל לא שיזכה בעצמו, אצל א"כ קשה מאי משני אקנויי אקנו ליה רצון אכתי הסופרים אינם בקיאים בכך ואינם נותנים לצעל שיזכה, וגם בשעה שקונים הקלף הם זוכים אותו בצביל האשה, ואי מעות קונות ואף כה"ג שלא ייחד לה איזה קלף מ"מ אח"כ כשמייחדו וכותב עליו נקנה לה במעוטה, וכן אף בקלף שקנה אחר קבלת המעות, ניחא דהכא קנתה הקלף במעוטה ולא הקנתו לצעל, ומשני אקנויי אקני ליה רצון

לאשה בפניהם, אצל לא יתכן לפרש דהצעל עייליה לבי ידי' דהא מתניתין מפרשא כינר אירע הטעות וקמני משום שהסופר החליף, ועוד דאין הגיע השובר ליד הצעל בעוד הגט צידו, וכ"ה ברש"א.

ובראה דבעייליה לבי ידיה אין מו חיוב קריאה על העדים, דעדיף לן טפי לפרושי הברייתא בשהכל נעשה כדון, ודוקא לענין תנא מזה ומזה אמרינן דלא חשיבא אנוסה כולי האי דאיבעי לה לאקרויי גיטה, ומיהו גם היא אינה חייבת כן מן הדין, אלא שזו הנהגה טובה, וכן משמע במש"כ מאחר שצאה לידי קלקול, ומשמע דדוקא כשצאה לידי קלקול אמרינן דאיבעי לה לאקרויי והיינו דלא חשיבא אנוסה כ"כ, אצל לכתחלה אינה חייבת לקרות, ומיהו ממה שסיימו ומיהו אינה אסורה לינשא כו' משמע קלת שיש כאן חיוב גמור לקרות, אלא דבדא"א לא אסרינן לה לינשא מחמת זה, ומ"מ נראה עיקר דעתם ז"ל שאין כאן חיוב לקרות אלא הנהגה טובה הוא לקרות, ואפשר דגם על העדים יש חיוב זה של הנהגה טובה זו, ועי' ברא"ש. (ס"ד ס"ק ט"ו ועי"ש עוד).

בא"ד ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת, עי' מש"כ בזה בסימן ב' סק"ג.

כ' א' הא בעינן שמו ושמה כו', עי' מש"כ בזה להלן בדברי החו', ובסימן ה' סק"ב.

שם הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכיון לכתוב יהודה כו' מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר"י וחכ"א אין השם מן המוצחר, עי' מש"כ לעיל י"ט א' ד"ה בעי.

בשבת ק"ד ב' וכתב ע"ג כתב, יש לעי' הרחיב קצת כתב העליון מהו, וכן יש להסתפק בהעביר קולמוס לשמה לרצון דלא מהני, מה הדין בהרחיב, וממה שלא אמרו לעשות כן, משמע שלא יועיל, ולפי זה גם לענין כתב ע"ג כתב לא יתחייב, [וכעת הערני בני יעקב נ"י דבירושלמי פריך לרצון [עי' ק"ע שם] דאינו מן המוצחר הא כתב הוי והכא קמני דפטור בכתב ע"ג כתב, ומשני מהו כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד, ומשמע דר"ל דכתב למעלה מן הכתב הראשון ולא על גביו, שהכתב הראשון נשאר כמות שהיה, והלכך אין חשיבות לכתב הנסמך אליו מלמעלה, ואם אין זו כונת הירושלמי

וללה"ה לשביעית סימן ד' ס"ק י"ז מבואר דהפקר פסול. (ס"ד ס"ק כ"ג).

שם רשומא מיחרין חריץ או כנופי מיכניף, נראה דבמציאות אמנם מתבטל האות קלף ואם נמדוד עביו ימצא שנעשה יותר עב מקודם, אלא דקמביעיא ליה דמ"מ לא חשיבא פעולה זו ועיקר פעולתו חקיקת התוכות, ואין כאן פעולה באות עצמו אלא בסביבתו.

ויש להסתפק עשה שתי תבניות באחת האות מהמתכת ובשניה חלול והניח הציץ ביניהם והכה בקורנס מהו, ונראה דחלוי מי העליון, שאם העליון החוקק יריכות חשיב חק יריכות ואם העליון החלול שחוקק התוכות חשיב חק תוכות, ואף שלעולם גם התחתון משתתף אין צדק כלום, שאינו משמש בפועל אלא בשלילה, וי"ע.

ונראה ללמוד מכאן דאף אם חקק אות שלם צבת אחת והיינו שעשה תבנית אות ודחק בה נמי כשר, ולא אמרינן שאין זה דרך כתיבה, שלא יתכן לכתוב אות שלם בתנועה אחת, שהרי רש"י פירש דאי כנופי מיכניף כשר בעשה רשומא מגט וחקק בו צטס, ומשמע מזה דגם אם עשה רשומא מכל הגט נמי כשר אף שכל הגט נכתב צבת אחת ע"י זה, דלשון רש"י משמע שיעשה כל הגט בצחות.

יש להסתפק טבל קולמוס בדיו וסיצב הנייר עד שנעשה אותיות אי חשיב כתיבה כהאי גוונא, ומסתברא לקולא, וי"ע. (ס"ד ס"ק כ"ג).

תוד"ה אי תימה דלענין מגילת סוטה כו', יעויין בתו' סוטה כ' א' ד"ה אמר דמשמע דס"ל דלמ"ד מוחקין לה מן התורה, הרי מן הדין יש לכתוב פרשת סוטה בס"ת בלא קנקנתום, אע"ג דכל התורה אפשר לכתוב עם קנקנתום, והדבר מוקשה שיהיו דינים שונים בחלק מן הס"ת, וא"כ יטרכו נמי שלא יכתבנה אלא כהן, למ"ש הרמב"ם דמגילת סוטה אינה נכתבת אלא בכהן, וכבר העירו דר"מ לאו כהן הו', ועי' בריטצ"א עירובין י"ג א' שכתב בשם הרמב"ן דאף למ"ד לכל מטיילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, דהיינו בזמן שצית המקדש קיים ומשום שיהא אפשר למחוק מן התורה, אצל מדין קדושת ספר תורה לא נשתנתה פרשת סוטה מכל הס"ת ואפשר לכתבה עם קנקנתום.

ונמצא המעות שלו זכה הוא במעותיו, ואי מעות אין קונות נריץ לפרש דדעת הסופר לזכות לבעל המעות, ואם קנה הקלף לאחר ששכרוהו לכתוב זכה מיד בקנייתו לבעל המעות, ואם היה הקלף ברשותו מקודם הרי בשעת נתינתו לבעל דעתו שיזכה בו אם הוא בעל המעות, ומכיון שהבעל אמנם בעל המעות הרי הוא זוכה בו כשמקבלו לידו, [ועי' בסימן ד' ס"ק כ"ג ד"ה יעויין שאפשר שא"ל שיכוין ממנו לזכות], אבל אם היו המעות שלה היה הסופר זוכה בשבילה, וגם לא היה דעתו שיזכה בו הבעל, ולא קאימנא האידנא בעיון הראוי בהלכות הקנינים. (ס"ד ס"ק כ"ג ועי"ש).

המהרש"ל זיש"ש גיטין פ"ב סכ"ב כתב שאם הבעל נתן השכר לסופר קנה לו כספו דדבר תורה מטלטלין נקנה בכסף אלא דמתקנו חכמים שאינו קנין ממש לענין אונסין וחזרה אבל מ"מ כשיצא הגט לידו אשתכח דכבר נכתב הגט על שלו כו' עכ"ל, ואין כונתו דכשמושך אמרינן דאיגלאי מילתא שקנה בכסף מעיקרא, אלא ר"ל דסגי בזה שנקנה בשבילו ובסוף ניתן לו, דהא לא משמע דהכשיר רק להפוסקים כר"י דדבר תורה מעות קונות, אע"ג שהזכירו אינו אלא לרווחא דמילתא, דהא יש פוסקים כר"ל, ולא היה סותם, והרי כתב בזה הכי דהיכא דאמר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי כתב הרמ"ה שאין נריץ לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבו לה [כ"נ דל"ל] כיון דבשליחות קעצדי מצי יהבו לה בשליחות דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל יהיב לאיתתא דמי דכיון דמוכי לאיתתא בשליחותיה אקנויי אקני לבעל לגרושי ביה ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כאחד עכ"ל, א"כ כש"כ כשהקדים הבעל שכרו לסופר ונטל אח"כ הגט מיד הסופר ונתן לאשה.

שם כתבו על איסורי הנאה כשר, צפ"ת סימן ק"כ סק"א כתב בשם ספר ברית אברהם דגט שנכתב על נייר הפקר והבעל לא נתכוון לזכות בו פסול, ודוקא באיסורי הנאה כשר, וכן מבואר במיוחסות סימן קכ"ה וכ"כ בריצ"ש סימן שע"ו דבהני דאפקעינהו רבנן לקידושין אם קידש בשטר דהפקירו הנייר, ועיין מש"כ בחו"ב כרימות כ"ד א' ובקנה"ח סימן ת"ו סק"ב, וכן בספר מרן

תוד"ה הא משמע דלרבנן לא הוי צשינה שמו
אלא פסולא דרבנן, ר"ל דהתם בגמ'
אמרינן דמתניתין דהתם כר"מ דס"ל כל המשנה
ממטבע כו' הולד ממזר, ומפרשי מתניתין פסולי
דרבנן, ואמרינן דצשינה שמו מודים חכמים לר"מ,
ודייקין נמי מדלל ערבינהו ותנינהו, ואם איתא
שיש כאן פסול דאורייתא לא שייך לומר ומודים
חכמים לר"מ, וגם לא שייך לדייק זאת מממתניתין
דודאי פסולי דאורייתא היו פשוטים אלל האמוראים
ולא שייך לדון בהם, אלל ודאי משמע שאין כאן
פסול אלל מדרבנן אלל דמודים חכמים דבפסול
זה אמרו חכמים דהולד ממזר, וא"כ משמע דכלל
כתבו כלל כשר, ומסקו דודאי א"א לומר דלא כתבו
כלל כשר לר"מ דהא צעי מוכח מתוכו, וכמו
שהוכיחו ברש"י כל הגט, וזה ודאי מדאורייתא, וא"כ
מתניתין דהתם צשינה שמו ושמה לר"מ ודאי פסול
מדאורייתא וא"כ מודים חכמים לר"מ נמי יש
לפרש מדאורייתא וזה א"א וכמש"כ דלא משמע
כן, אלל ודאי צינה שמו היינו שם דגליל ציהודה,
וא"כ תו ליכא למידק להכשיר לא כתבו כלל, ואיכא
למומר דפסול מדאורייתא.

והנה סוגיין ודאי איירי צעדי מסירה דאל"כ מנא
ידעינן דיהיב לה ס"ת, ועוד דכלל עדים
צלא"ה אין כאן גט כיון שאין כאן לא עדי חתימה
ולא עדי מסירה, אלל ודאי צעדי מסירה איירי, וגם
יש לפרש הסוגיא אליבא דר"א דקיי"ל כוותיה, והא
דקאמר למאי ניחוש לה ודאי ר"ל שאין כאן חשש
אף לפסלה לכהונה, [ומש"כ ברש"א להוכיח כן
לאו דנריך להוכחה אלל דכיון דאמנם מוכח כן מהא
דאין מי מילין, קמפרש לה, אלל ודאי כן הוא
פשוט הסוגיא דר"ל שאין כאן בית מיחוש כלל],
וא"כ מפורש בסוגיין דאף לר"א דעדי מסירה כרתי
מכל מקום צעינן שמו ושמה לעיכובא מדאורייתא,
וזה גם כונת תו' אלל דעיקר דצריהם לדחות הראיה
משינה שמו ושמה ולפיכך פירשו דהא אליבא דר"מ
פשיטא דפסול מדאורייתא אלל ודאי ליכא ראיה
מהתם וכמו שפירשו, וממילא תו אמרינן דאף
במגרש צעדי מסירה לר"א צעינן שמו ושמה מן
התורה, ונראה דילפינן לה מספר כריתות דר"ל
ספירת דברים של כריתות ופירשו חז"ל דר"ל שהגט
יספר שזה מגרש את זה, שו"ר כן ברמב"ן, [גם

כתב שם שצחו' פירשו סוגיין אליבא דר"מ, ואולי
כונתו לתו' אחר שאינו לפנינו]. (ס"ה סק"צ עי"ש עוד).

כ' ב' בין שיטה לשיטה כו', נראה דה"ה צקרק
והסיר הגוויל שבין שיטה לשיטה קמיצעיא
ליה דאפשר שאין זה ספר, וכ"ז אי ננקוט דאם
השאר הגליון לעצמו לא קמיצעיא ליה, אלל צאמת
נראה דה"ה צהשאר הגליון לעצמו נמי קמיצעיא
ליה, ולפי זה מתפרש צפשוטו כמש"כ הרשב"א
דמשום דלאו כרות גיטא הוא דקמיצעיא ליה כיון
דשייר לעצמו חלק בגט, וק"ל למה הוצרך למינקט
בין שיטה לשיטה וצמעורה ולא נקט בגליון הגט.
(ס"ד ס"ק כ"ג).

שם ותיפוק ליה דספר אחד כו', ר"ל שכל הנוגע
בהכשר הגט הוא בכלל ונתן. (ס"ד ס"ק כ"ג).

שם צע"מ ור"א היא, א"ה, עי' מש"כ לעיל ד'
א' צדברי תו' ד"ה דקיי"ל.

שם ת"ש דאר"ל הגודרות אין להם חוקה, יעויין
בתו' שנתקשו למה לא מיייתין מתני' דעבדים
חוקתן ג"ש, ואפשר דעבדים לא יתכן לשמרם שהרי
הוא בן דעת, וגם כל השימוש בו הוא קשור
בהליכות וכיו"ב, והרי הוא חפשי לצרות, וא"כ
כשהאדם כותב עליו את הגט ע"כ דעתו לגרש בו
מיד או לשמרו היטיב עד שעת הגירושין, [א"נ
דעתו שאם יכנס ליד האשה שיהא לגירושין ובעין
הימניה דשליש ס"ד א', שהרי הוא יודע שאינו שליט
עליו], ולכן מספקין שיהא לו חוקה מיד כשהוא
ציד האשה, ואין ראיה ממתני' דעבדים, דהכא שאני
שהגט כתוב עליו, אלל מגודרות מיייתין דאף שציד
האדם לשמרן וכדאיתא עיזי דמסירי לרועה, אפילו
הכי אין להם חוקה צסתמא, לפי שאין האדם חושש
לשמרן, וא"כ אף עבד זה שכתוב עליו הגט י"ל
דלא חשש לשמרו דסמך שלא יצרת, וצאמת
מדנפשיה עי"ל. (צ"צ ס"ו סק"י).

תוד"ה צכתובת ולר"ש אינו חייב כו' ומיהו
איסורא דרבנן איכא כו', לכאורה קשה
מאן לימא לן דהא דאסרי אפר מקלה היינו אליבא
דר"ש, [ואין לומר דכונת תו' דצקעקע ולא כתב
צדיו אסור מדרבנן, דלזה אין כלל ראיה מאפר ע"ג
מכה], ונראה מזה דס"ל להתו' דלרבנן לא מתסר
כתובת קעקע אלל א"כ כתב אותיות, ולכן כיון
דחזין דלרבנן אסרינן אפי' אפר מקלה ע"ג מכה

אף דליכא אומיות, א"כ הוא הדין לר"ש נמי ראוי לאסור עכ"פ אומיות אחרות, ושמה אף אפר מקלה. (מכות כ"א א').

כ"א א' ואמאי חזר מהלכת היא כו', צב"מ ט' ב' א"ל רבינא לר"א אלא מעתה היתה מהלכת ברשות הרבים וזרק לה גט לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"נ דלא מגרשה כו', יש לעי' והא בפשוטו החסרון דחזר מהלכת הוא משום שאינו כ"כ משומר לדעת הצעלים כיון שיכול להלך, וא"כ צב"מ שכל ההליכה של הקלטה הוא מחמת הליכתה, ונמצא שהקלטה שפיר משומרת לדעת הצעלים כמו אילו לא היתה מהלכת, ואמאי יהא כאן חסרון של חזר מהלכת, ואף רב אשי לא השיב מהאי טעמא, ונהי דאיכא למימר דעדיפא קמשני דאף בקלטה שציד עצדה לא יהא חסרון דחזר מהלכת, [ועי' להלן דאין נראה כן], מ"מ כיון דרבינא ע"כ לא הוי ס"ל האי סברא, ש"מ דליתא, וטעמא צעי, וז"ל דגם נתינת גט ליד אשה או על ראשה כשהלכת יש צוה גריעותא מסוימת כלפי נתינה כשהיא עומדת, אלא דכיון דכתיב ונתן צידה סתמא הרי גם כשהיא מהלכת שפיר דמי, אצל כל שנותן הגט לתוך קלתה [או לתוך חיקה והיינו נמי צגדים שצחיקה], דבעינן למייתי עלה מדין חזר, שפיר אמרינן דכשהיא מהלכת גרע, (והרי אם נתן הגט על ראש גדי שציד האשה ניתן להצין שיש צוה נידון משום חזר מהלכת, ומיהו החס גרע שיש צגדי כח המוליך), ועי' להלן דפירשנו דאמנא תירוצ' הגמ' דקלטה לא חשיבא כמהלכת כיון דהילוכה ע"י האשה דלא פסיל צה מהלכת.

ועי' ברמב"ן גיטין כ"א א' שכתב דיד כיון שיש צה כח המוליך צדין הוא שחשצ כמהלכת גם כשהגוף נח, אלא דכיון שאין ידה מתרחקת ממנה כאינה מהלכת דמיא, אצל חזר מהלכת כיון שאפשר לה להתרחק ולא תהא משתמרת לדעתה לא קניא לה עכ"ל, הנה שימש בצב"מ שהזכרנו דכיון דההליכה היא הליכת האשה לא חשיבא מהלכת, וצריך לחלק דהיינו דוקא בחלק מגופה דהיינו ידה, ולא בקלטה, אע"ג דקלטה עדיפא שאין צה כח המוליך מצד עצמה, וז"ע, ועי' בגליון הגרע"א ז"ל צב"מ שם בחוד"ה ספינה שכוון לדברי הרמב"ן ז"ל בגיטין שם שגם הוא השיג על החו' כן עי"ש.

ומשני א"ל קלטה מינח נייחא ואיהי היא דקא מסגיח מתותה, לשון זה משמע דכיון דקלטה אין צה כח המוליך, הרי היא משמשת שפיר כחזר גם כשנמצאת על דבר המהלך, ואין נפקותא אם היא ע"ג האשה או ע"ג צהמה או ע"ג עצד, בכל מקום תורת חזר שאינה מהלכת עליה, ואין חסרון חזר מהלכת אלא צדבר שיש צו צענמו כח המוליך.

ברם לא מסתבר דבקלטה שציד עצדה לא יהא חסרון דחזר מהלכת, דסו"ס לא עדיפא קלטה מידו, ולכן יש לפרש דהא דמהני בקלטה כשהיא מהלכת, הוא משום דצה ליתא לחסרון דמהלכת, שהרי היא תורת יד עלה ולא תורת חזר, והלכך גם בקלטה ליתא לחסרון דמהלכת, כיון שאינה מהלכת אלא מחמתה, והא דקאמר קלטה מינח נייחא, הוא לאפוקי שאם היתה גוררת הקלטה ע"י חוט או משיחה שצידה, דהיה צוה חסרון דחזר מהלכת, אע"ג שהיא הגורמת להליכתה, כיון דצמציאות הקלטה היא מהלכת, לכך קאמר טעמא משום דקלטה מינח נייחא, וההליכה אינה מתיחסת אלא לאשה, הלכך לא חשיבא חזר מהלכת, ועי' תו' גיטין כ"א א' ד"ה והלכתא.

ובספר שיטת הקדמונים הנדמ"ח שמתייחס לצעלי החו' צב"ק י"ב איתא לשון זה חזר מהלכת היא וחזר מהלכת אינה קונה, לפי פירוש דמפרשי דה"ט דחזר מהלכת לא קנה משום דאינה משתמרת לדעתו ותימא הא אמרינן צב"ק דצ"מ א"ל ר"פ ור"ה צרי' דר"י לרצא אלא מעתה היה מהלך בצפינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה ה"נ דלא קני א"ל ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה אי הוי טעמא משום דאינה משתמרת לדעתו מאי פירכא היא מספינה והא ספינה משתמרת לדעתו היא וגם מאי משני ליה ספינה מינח נייחא כו' הכי הו"ל לשנויי שאני ספינה דמשתמרת לדעתו היא וגם הא דקאמר צחר הכי אלא מעתה היתה מהלכת ברשות הרבים וזרק לה גיטה לתוך קלטה ה"נ חזר מהלכת היא ולא מיגרשא וכו' מאי קא פריך קלטה משתמרת לדעתה היא ועוד אמאי איצטריך לשנויי מינח נייחא ואיהי היא דקא סגיחא תותה הכי הו"ל לשנויי שאני קלטה דמשתמרת לדעתה היא, וז"ל דלאו פירכא היא דהיינו הא דקא משני ליה דהוה קא מקשה דספינה וקלטה מאחר דלא נייחי לא משתמרי

לדעתו ומשני ליה לא לעולם ספינה משתמרת לדעתו דמינח נייחא והא דניידא משום דמיא הוא דקא ממטי לה וכן נמי בקלטה איכא לשנויי כה"ג מפי רבי עכ"ל, ולפי זה נמי ראוי לומר דקלטה שציד העבד חשיבא חצר המהלכת.

שם מושילת וסילחה איתרבי, עיין מש"כ בזה בסיומן ו' סק"א.

כ"ב א' נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה, אפשר דלרבותא נקט בכסף ובשטר ובחזקה, דאע"ג דקניינים אלו אינם מועילים לקנות מטלטלין, אפילו הכי בדרך אגב הם מועילים לקנות המטלטלין, ובפשוטו מטלטלין הנקנין אגב קרקע נקנים ביחד עם הקרקע ולא בזא"ז, [וכן מבואר ברש"י ערכין כ"ט ב' שכתב דלמ"ד מכורה ויוצאה קני מטלטלין, ועי"ש בשטמ"ק בשם הרא"ש דרש"י הדר מנפ"מ קמיימא שם], ונמא כאלו הכסף והשטר והחזקה עושים קנין במטלטלין, וקמ"ל דמהני, וכש"כ אם יקנה הקרקע בסודר דקנין זה מועיל גם במטלטלין צודאי יועיל גם לקנות המטלטלין באגב, אבל יש גם מקום לומר דבקנין המועיל לקרקע ומטלטלין בשוה, אין אפשרות לשמש בקנין זה לקנות הקרקע ואת המטלטלין רק בקנין אגב, דכיון דהקנין מועיל גם למטלטלין, הרי אם חפצים לקנות גם המטלטלין הרי הם נקנים בקנין הזה ולא באגב, ואם נימא כן יהיה אפשר ליישב קושית מו' קידושין כ"ז א' ד"ה ומקומו דלמה לא הקנה ר"ג את חצירו בקנין סודר, ולמש"כ י"ל דאם היה מקנה בסודר לא היה יכול להקנות הממנות אגב קרקע, כיון שגם לממנות מועיל קנין סודר, ואף שאינו ראוי לעשות כן משום דנתינה כתיב בהו כדאמר ב"מ י"א ב', מ"מ כיון שהקנין מועיל א"א להקנות באגב, ויש ללמוד מדברי המו' דגם בקנין סודר אפשר לקנות קרקע עם מטלטלין באגב, והכי מסתברא. (קידושין כ"ו א').

שם בדאשרוש כו"ע לא פליגי כו', נראה דאף בדאשרוש חוץ לנקב מ"מ עיקר יניקתו היא כמו צטרס שהשריש, ואין ההשרשה מועלת אלא מעט, והיינו דאשמועינן בגמ' דצניטוסף חיבור מועט לעצ"ך כמו אשרוש חוץ לנקב מודה רבא, אבל בסתם אילן שעיקרו בארץ ונפו בחו"ל פשיטא דאולינן בחר עיקר כדמין בהדיא מעשרות פ"ג

מ"י, והא דמייטין הכא בגמ' מפלוגתא דר"מ ור"י, ורבי ורשב"ג, היינו דאי אשכחן שום תנא המייחס איוו שהיא חשיבות ליניקת הנוף במקום דאיכא גם יניקת עיקר, מו יש מקום לומר דאף בדאשרוש פליג רבא, כיון דסו"ס חיבורו רפוף ועיקר יניקתו משרשיו שבעליץ.

שם אילן מקצתו בארץ כו' טבל וחולין מעורבין זה בזה, עי' מש"כ בזה לקמן מ"ו ב' בדברי המו' ד"ה טבל.

שם מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחו"ל, פרש"י ואע"ג שכל שרשיו בארץ או בחו"ל אלמא אולינן בחר נוף, באמת ע"כ אף אם נפרש דגם מקצת שרשיו בארץ ומקצתו בחו"ל, נמי אכתי תקשה דכיון דבשרשים משותפים אולינן בחר נוף חזינן דאף בדאיכא יניקת שרשים יש חשיבות ליניקת הנוף, וא"כ בעצ"ך דאשרוש אכתי י"ל דסבר רבא דאולינן בחר נוף כיון דיניקת השורש שדרך הנקב יניקה קלישתא היא וכמש"כ לעיל, מדע דאל"כ לוקמה בהכי לפלוגתייהו ומאי פריך כד אמרינן לא מקצת שרשין בארץ כו' מ"ט דרשב"ג, [והא ודאי כד מוקמינן במקצת שרשים בארץ ומקצתן בחו"ל היינו דגם הנופות מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל ואולינן בחריייהו לרשב"ג], אלא ודאי כל שיש חשיבות לנוף בדאיכא יניקת שרשים מו איכא למימר דאף בדאשרוש פליגי, וא"כ הו"מ רש"י לפרש דמאי לאו מקצת נופו בארץ דהיינו גם מקצת נופו וגם שרשין, ובהו הוי ניחא טפי דאז אין צורך לחדש דרבי ורשב"ג פליגי אמתיני דמעשרות פ"ג מ"י דהכל הולך אחר העיקר, משא"כ לפרש"י דבשרשים כולן במקום אחד בעינן לפרושי, א"כ צין רבי וצין רשב"ג דלא כמתיני דמעשרות, אבל נראה דלשון הגמ' הכריח לרש"י ז"ל לפרש כן, דאם איתא הרי גם לס"ד וגם למסקנא איירי בשגם השרשים וגם הנופות מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל, וא"כ מאי האי דאמרינן מאי לאו מקצת נופו כו' לא מקצת שרשין כו', לא הו"ל למימר אלא הרי דאזיל רשב"ג בחר נוף ולשנות בדמפסיק לונמא, והא דבגמ' נקטו כן נראה דהיינו דלס"ד לא נחית גמ' לפירושה דברייתא בדקדוק, ונקטינן רק דהא חזינן דאולינן בחר נוף בדבר שהשריש, [דלישנא דרשב"ג הגדל בחיוב אינו מתפרש אלא בנוף דה"ק הפירות שנמצאות וגדילות

הנוף לאציי, ואפי' נופו בארץ פטור אם נקבו בחו"ל, ורק בעיני שנינו נקוב אזלינן בחר יניקת הנוף, ולפי זה פלוגתתם גם בנקבו בחו"ל ונופו בארץ, ואף לר"ש, אלא דאליבא דר"ש לא מחייב רבא אלא בנפשו ולא בעיקרו, ולרבנן גם בעיקרו, ולאציי לכו"ע פטור אף בנפשו, ועי' במל"מ פ"ב מזכורים ודבריו ז"ל כדעת הרא"ש, אבל אין חימא אם התו' נקטו בסברא דאף לאציי נקבו עיקר מ"מ יש לחייב פירות שבנוף מחמת יניקת הנוף כיון שהפירות בארץ ויש להם יניקה בארץ, ואף דבאשרוש ודאי לא משגיחין ביניקת נוף לכו"ע, מ"מ בנקב לחוד ס"ל דמודה אציי דאזלינן גם בחר נוף להחמיר, אלא דטפי מסתבר כהרא"ש דכיון דס"ל לאציי דבחר נקבו אזלינן הר"י כדבאשרוש, וגם פשטא דגמ' הכי משמע דבאשרוש מודה רבא לאציי, משמע דלאציי אין חילוק בין אשרוש ללא אשרוש, ואף ש"ל דהיינו דוקא בנקבו בארץ, מ"מ טפי ניחא אי בכל ענין אין חילוק. (דמאי ס"ט סק"ו).

כ"ב ב' ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתה, בתו' לעיל סוף ע"א מבואר דאף בדאיכא עדי חתימה מכשר ר"א ופירשו כן בזונו רש"י, ומשום דכשהוא על דבר שיכול להזדייף לא אחי למיסמך עליהו, לפיכך לא חשיב כמזויף מחוכו, אבל חימא לפי זה מה שסיים רש"י דלר"מ איכא למיחש דילמא הוי ציה תנאה ווייפתיה, ומ"ש דלר"מ חיישינן דילמא אחי למיסמך עליהו ולר"א לא חיישינן, וגם כבר הקשו בתו' דהא לר"מ ודאי פסול מעיקר הדין שאין חתימתו כלום כיון שיכול להזדייף וכש"כ שאין מועיל עדי חתימה קמן דהא בהדיא קאמר מאן חכמים ר"א ומבואר דלר"מ פסול, וגם לשון רש"י משמע דבעלמא קאמר אף בזכות על דבר שאינו יכול להזדייף, ולו"ד היה אפשר לפרש דכונת רש"י בעלמא דלר"א סדר הגט בעדי מסירה והבאה להנשא צריכה להביא עדי מסירה וממילא אין הפסד בנכתב על דבר שיכול להזדייף, ואף בשחומים עדים הרי הם כלא חתומים שהרי אין חתימה בדבר שיכול להזדייף כלום, וודאי לא אחי למיסמך עליהו, אבל לר"מ שעיקר העדות עדי חתימה וחתימתו היא המעידה וא"ל שיבואו להעיד, וזו החתימה הנדרשת לגט צוה ודאי אין כאן חתימה כיון דאילו הוי ציה תנאה ווייפתיה ליכא דידע, ואמנם כונת רש"י

בחיוז חייבים כו' והפירות בנפשות הם גדלים, ובכל אופן שנפרש בין בשהשרשים כולם במקום אחד בין שגם הם משותפים קשיא, ומשני דהכא בשהשרשים משותפים ומשום יניקת השרשים ובמפסיק לזנמא, וכלשון רש"י כ"ה גם ברשצ"א ובתו' הרא"ש, אלא דבתו' הרא"ש פירש דלרבי טבל וחולין מעורבין רק בנוף שבחו"ל אם כל השרשים בארץ, ומ"מ גם לפי זה אחי רבי נמי פליג אמחנני' דמעשרות הנ"ל, [ועי' בספר מרן זללה"ה ערלה סימן ז' סק"ג], ויש לפרש כמש"כ. (דמאי ס"ט סק"ה).

שם עור כדי לעשות קמיע, יש להסתפק אם הכונה לכתוב עליו קמיע, או לעשותו נרתיק לקמיע, לכל קמיע היה בתיק כדתנן שקלים פ"ג ה"ז דאין החורס נכנס בקמיע, ועי' בזה בירושלמי פ"ח דשבת ובריטצ"א הנדמ"ח שם.

תוד"ה בחר נקבו אזלינן למ"ד כו', שיעור דבריהם דאף דאזלינן לאציי בחר נקבו לחייב מ"מ לא אזלינן בחר נקבו לפטור כשנקבו בחו"ל ונופו בארץ, דכיון דחזינן דיניקת הנוף יניקה אלימתא היא, סברא היא שלא לפטור פירות שבנוף מחמת יניקת הנקב, שהרי יש כאן גם יניקת הנוף מן הארץ שראויה לחייב, ומיהו מה שכתבו אליבא דר"ש לא נתפרש דהא כש"כ אליבא דרבנן דחזינן דיניקת נוף יניקה אלימתא היא שהרי גוררת גם את העיקר, (ודוחק לומר דלרבנן כיון שייניקת הנוף מועלת לעיקר תו אלימתא יניקת העיקר ומבטלת יניקת הנוף, ודוקא בעיני שנינו נקוב אלימתא יניקת הנוף על העיקר, דאין סברא צוה כלל דאף אם יניקת הנוף אינה גוררת את העיקר מכל מקום העיקר ודאי גורר את הנוף), ואפשר דאפי' אליבא דר"ש קאמרי אבל לשונם ל"מ כן, ואפשר דה"ק אי פלוגתתם אליבא דר"ש אין נפקותא בפלוגתתם בנקבו בחו"ל ונופו בארץ, דהתם לכו"ע הנוף חייב והעיקר פטור, אבל אי פלוגתתם אליבא דרבנן איכא נפקותא בפלוגתתם אף בנקבו בחו"ל ונופו בארץ, לענין הפירות שבעיקרו שבחו"ל דלרבא חייבים ולאציי פטורים, אבל שבנופו לכו"ע חייבים.

ועיקר דבריהם בסברא, וכבר הביא דבריהם בתו' הרא"ש [ושם מבואר דכונתם כמש"כ] וחלק עליהם לומר דבנקוב לא משגיחין ביניקת

לשמש בעצמו והיינו שאין לסמוך על הכרת העדים שאין זו זיוף אינו כלום שאין שטר כזה וממילא אף אם זוכרין בע"פ דבזה לא חיישינן להו דילמא שכתו מ"מ השטר כבר בטל ואין כאן אלא עדות בע"פ ובהלואה כה"ג מצי טעין פרעתי, [ומיהו בדברי התו' ז"צ קס"ב א' הוצא בסימן ז' ס"ק י"ד משמע יותר כפי' קמא שכתבנו, וכן ברמב"ן ז"צ קע"ב ז' משמע קצת כפי' קמא שכתב דיש להזריך זמן בעדי מסירה לחוד נמי משום שמה ישכתו העדים וכש"כ למ"ד לא הכשיר ר"א אלא לאלתר, ומתפרש שפיר טפי אם לגמרי אינם נאמנים אף בזוכרין בע"פ, וי"ע]. (ס"ב סק"ה).

שם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא כו', לכאורה נראה דאין פלוגתא זו ענין לפלוגתאן אי נאמנין מכאן ועד עשרה ימים, דלמען יעמדו ימים רבים לא מתקיים אם זריכים להכיר בשטר שלא נזדייף בו כלום, ודוקא בדסגי הכרה שזהו השטר שנמסר, חשיב למען יעמדו ימים רבים, וגם לכאורה נראה דהא דאר"א דדוקא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא היינו מדרבנן דמדאורייתא לא מסתבר לחלק בין היום למחר, וא"כ בימי ירמיה עדיין לא נתקנה תקנה זו ולכו"ע אפילו מכאן ועד עשרה ימים נאמנים ואפילו הכי קאמר ר"א דבשאר שטרות לא מדכתיב למען יעמדו ימים רבים, [ומשמע דדרשא גמורה היא, מדפריך לר"י והא כתיב למען יעמדו ימים רבים], אבל בתו' פירשו דר"י לטעמיה, ומשמע דס"ל דכל שהשטר כשר שפיר קרינן ביה למען יעמדו ימים רבים ודוקא לר"א דבטל כח השטר למחר בזה אמרינן דזריך למען יעמדו ימים רבים, ולפי זה משמע דדינא דאורייתא הוא דלמחר בטל כח השטר, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ז סק"א, וי"ע.

ומבואר בתו' דהא דאר"א אבל בשאר שטרות לא היינו דפסולין גם לקנין, ונראה דמשמע להו כן, דקרא משמע דאמי לאורויי הכשר שטר, ולא מסתבר דאיירי בהכשר השטר לראיה ולא בהכשרו לקנין. — והנה למאי דאמר אבל בשאר שטרות לא נראה דבשטר הלואה אם לא ראו ההלואה אלא מסירת השטר יכול לומר לא לויתי, דאין מסירת שטר פסול כלום, ומיהו לפי מה שזכרו בתו' לפרש דר"י לא הכשיר בשאר שטרות

דלר"מ אין כאן חתימה מעיקר הדין ומדאורייתא, ולא משום דחיישינן דילמא אחי למיסמך עליהו, וי"ע.

והנה מבואר מדברי התו' דאף בדאיכא עדי חתימה כשר לר"א ולא חשיב מזוייף מתוכו, משום דלא אחי למיסמך עליהו, ומיהו התו' לשיטתם דלר"א פסול בעדי חתימה לחוד, אבל לדעת הר"י ודעימיה דלר"א אף עדי מסירה כרתי, ומיהו בעדי חתימה לחוד נמי סגי, אפשר דה"נ איכא למיחש דילמא אחי למימסר בלא עדי מסירה, וחשיב מזוייף מתוכו, שו"ר שכ"ה בריטב"א דאמנם באיכא עדי חתימה פסול. (ס"ב סק"ד).

שם לא הכשיר ר"א אלא לאלתר כו', לכאורה משמע דאף אם העדים זוכרים בע"פ שנחגרשה לא מהימנין להו, ואע"ג דלעולם עדים שמעידים צפנינו נחגרשה מהימני ולא חיישינן לשכחה, ז"ל דהכא שיש גט שיכול להטעות עצדו רבנן סייג ולא האמינו לעדים אלא לאלתר, אבל קשה דה"נ תטמין גיטה ותציא עדים שנחגרשה, ולא משמע לומר דשיילינן לעולם לעדים אם היה כתוב על דבר שאינו יכול להזדייף או לא, וגם בתו' כתבו דר"י דסבר אף בשטרות לטעמיה איל דס"ל אפילו מכאן ועד י' ימים, ואם איתא דהכא תק"ם היא שלא לסמוך אעדים במקום שיש גט שיכול להטעות א"כ אין זה בפסול השטר, וגם מסתבר דגורה זו אנשי כנסת הגדולה תקנה ובימי ירמיה עדיין לא היתה, ושפיר חשיב למען יעמדו ימים רבים.

לבך נראה כמש"פ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ז סק"א דהכא הנידון בשזריכים לשטר והיינו בשאין העדים זוכרין בע"פ אבל מכירין בשטר שלא נזדייף בו כלום [ומשכח"ל כה"ג], ובזה זריך השטר לשמש בדין שטר, שהרי אין עדות בהכרת כתב כלום, אלא מדין שטר אחינן עלה ובזה אמרינן דאין לסמוך על הכרה זו אלא בו ביום וממילא אין כח השטר אלא בו ביום, אבל למחר כיון שאין השטר יכול לשמש בעצמו אלא א"כ יזכרו העדים מעצמן אינו שטר כלל, ומיהו אם העדים זוכרין בע"פ שפיר מעידין וסמכינן עליהו ולא חיישינן לשכחה, ומיהו השטר אינו כלום אף אם זוכרין בע"פ כל הכתוב בו, דשטר שאינו יכול

אלא לאלתר בזה ודאי חשיבא מסירת השטר כראיית ההלואה וכמכר, וכל שהעדים זוכרים בע"פ שפיר מעידין עליה וכמש"כ ס"ז סק"ה לענין גיטין לר"א, משמיה דמרן (שליט"א) זללה"ה. (פ"ז סק"ו). שם האשה כותבת את גיטה כו', בדברי הר"ן כאן, עי' מש"כ בסימן ד' ס"ק כ"ז ד"ה יעוין.

תוד"ה אצל ה"מ בשטרות העומדים לראייה כו', אפשר בג' אופנים, או דשטרי ראייה היינו שטרי הלואה דוקא, או דאף שטר מכר שנכתב לאחר שכבר קנו השדה בקנין אחר, חשיב שטר ראייה, ונפ"מ בשמכירין השטר ומעידין שאין זו זיוף אצל אין זוכרין בע"פ, דבזה צריך השטר לשמש ראייה וכשהוא על דבר שיכול להזדייף ס"ל לר"א דפסול אף לאלתר, ומאחר שפסול, אם לא ראו אלא מסירת השטר אינם יכולים להעיד על המכר כלל אפילו בע"פ, שאין מסירת שטר פסול כלום, או דכל שטר קנין אם עשאוהו גם לראייה הוא פסול אף לקנין, אצל אם לא עשאוהו אלא לקנות בו והדבר ידוע בין המוכר והלוקח (וניכר גם בשטר שאין מדקדקין לכחוז הזמן ושמות המוכר והלוקח) שאין עושין אותו אלא לקנין או כשר לקנות בו ומשמש גם לראייה בו ביום לר"א וכמו גיטין, וכלשון זה האחרון נראה עיקר. (פ"ז סק"ו). — וע"ע במש"כ סימן ז' ס"ק י"ד. תוד"ה והא, עי' סימן א' סק"ב, סימן ז' סק"ו.

כ"ג א' אימא שנחתם שלא לשום אשה, א"ה, עי' מש"כ לעיל ד' א' סק"א דלפי זה תני חנא נמי גוונא שהוא פסול בכל השטרות. שם אלא בטציעות עינא דקלא כו', א"ה, עי' מש"כ בב"ק פ"ו ז' אם מעידין על סמך טציעות עינא דקלא.

שם אלא אר"י הכא בחו"ל עסקינן דבעי למימר בפ"נ ובפ"נ ולא מצי למימר, מהא דמסיק ולא מצי למימר מבואר דלאו משום שהוא פסול לעדות קאמר, אלא משום שאינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ משום שלא ראה, ולכך פריך ליה אצ"י דא"כ פתוח ונסתמא ליתכשר דמצי אמר, אצל אם היה הפסול משום שהיה סומא בשעת ראייה, ה"נ איכא פסול כשהוא סומא בשעת הגדה.

ולפי זה מוכח ממתני' דפקח שעצם עיניו ושמע קן קולמוסא דסגי בהכי וכדלעיל ו' א', דאם

איחא דלא סגי בהכי, א"כ מה מקום להזכיר במתני' פסול בסומא, הרי כל מי שלא ראה כתיבת הגט וחתימתו אינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ ואינו ענין לגבירא, אלא ודאי פקח כה"ג יכול לומר בפ"נ ובפ"נ ורק סומא אינו יכול, ואף דהטעם הוא משום דסומא אינו בטוח כ"כ בקן קולמוסא שהוא מגט זה, [עי' בהשמטות הרמב"ן, וברא"ש פ"ק ס"ג, ובמש"כ בסימן א' ס"ק ט"ו], מ"מ כיון שסמיותו גורמת לדבר שפיר שייך ליחס הפסול לגבירא.

ברמב"ן בסוגיין הקשה דפתוח ונסתמא נמי יש לפסול משום דבעי תחלתו וסופו בכשרות, והציא שהראב"ד תירץ דמשום עיגונא אקילו זה רבנן, וכתב דאינו מחזור דמנין קים ליה לאצ"י הכ' סברא עד דפריך מיינה לר"י, ולמש"כ לעיל דמהא דאר"י ולא מצי למימר, מובן דאין כאן פסול בגבירא, וגם מסברא י"ל דסומא לא גרע מקרוב ואשה וכמ"ש תו', נחתא שפיר כמ"ש הראב"ד, וכ"כ תו' והרא"ש בתוספותיו והרשב"א והריטב"א.

והרמב"ן ז"ל כתב דאפשר דבשאר עדיות פסול פתוח ונסתמא משום דלא מצי מכיון בארעא מדת מצרנהא ולא בגלימא מדת ארכה ורחבה ולא בנסכא מדת משקלותיו, וא"נ חימא מצי מכיון גורו רבנן, אצל גבי גט ליכא למיחש דלא ידע דהא מסרוהו לידיה וגם אי בעלמא גורו הכא לא מיחלף בשאר עדיות וליכא למיגזר, וכ"כ הר"ן, והדברים ז"ע דהא מסקינן בב"ב קכ"ח א' דפתוח ונסתמא פסול כמו בראה עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו והוא ודאי מדאורייתא מיפסל, דהיינו קרוב שהוא פסול, וכן סוגיא דערכין דלריך שיהא כשר לעדות בשעת ראייה ובשעת הגדה מקרא וכמש"כ בחו"ב ז"ב שם, שו"ר שכבר נתקשה בזה מרן זללה"ה בזה"ע סימן ק"ד ס"ק י"ד עי"ש, ועי' בקצה"ח סימן רנ"ט. (ב"ב ס"ח סק"ח).

כ"ג ב' עכו"ם שתרס כו', עי' מש"כ בזה בקדושין מ"א ז'.

שם הרי את שפחה כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בתמורה כ"ה ז', נראה דאם שירו אינו משוייר אין הכרח אם יש לדנו כמשחרר חזי עצדו ויועיל השחרור לולד, או דיש לדנו כמשחרר

רגל העבד, דלא מנאנו שחרור כזה, דרק חזי מכללות העבד שיך לשחרר ולא חלק מסויים, [ולשון הגמ' גיטין כ"ג ב' לאו דוקא, ועי"ש ברמב"ן], וגמ' לא קאמר אלא דאם שיירו משוייר ודאי א"א לשחרר העובר לחוד דאין אמו יכולה לזכות לו את השטר שחרור, [ולאו דוקא אמו אלא אף אדם מן השוק אין יכול לזכות לעובר, ועי' להלן], וממילא מוכח דהאי תנא סבר שיירו אינו משוייר, וגם מוכח דס"ל דלפי זה אפשר לשחרר את העובר לחוד. (תמורה כ"ה ועי"ש).

שם כמי שהקנה לה אחד מאבריה, בדברי הרמב"ן בזה, עי' מש"כ לק' ע"ז ב'.

מתני' אף הנשים כו', עי' מש"כ בזה בסיומן ז' סק"ה.

שם האשה עצמה כו', עי' מש"כ בסיומן א' סק"ט בדברי הרמב"ם בזה.

גמ' א"ל אביי אדרבה איפכא מסתברא בארץ דאי אחי בעל כו', כתב מהרש"א ביבמות כ"ה א' דאף במיתה לא שכיח קלקול דאשה דייקא ומינסבא, ודמי כגט בחו"ל היכא דאמר בפ"ג, והיינו דקמני מחניטין מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח, דבחדש קלקול אין ביניהם ולא כלום, ואביי מפרש דבארץ ישראל דהקלקול קרוב ביותר אין מועיל כתב מוכיח. (פ"א ס"ק כ"ה).

שם אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו, פירש הרמב"ן דבארץ ישראל פשיטא דנשאת בגט שצידה ועיקר הנידון בחו"ל דאי אחי בעל ומערער דלא מהימן בזה מספקין אם היא נאמנת בכך דאפשר דכיון דלא מצי בעל מערער חשודה היא לזייף, ולפי זה עיקר הנידון על נאמנות בפ"ג, והק"ו כך הוא דמה נשים שחשודות לקלקל במיתה, [אע"ג דהתם לא שכיח הקלקול אלא כמו בגט שאמר השליח בפ"ג], מ"מ נאמנות בגט משום שהכתב מוכיח, אשה עצמה שאף במיתה נאמנת משום דדייקא טפי וחוששת אף לקלקול רחוק כש"כ שנאמנת להביא גיטה ולומר בפ"ג, שהכתב מוכיח, ואין להקשות נהי דנאמנת להביא גיטה משום שאינה חשודה לקלקל עצמה אבל מ"מ למה נאמנת לומר בפ"ג שאין זה מקלקלה כלום אלא מבטל ערעור הבעל, וביותר בארץ ישראל שאמרה בפ"ג למה נאמינה לבטל ערעור הבעל, [וה"נ בחו"ל

ומה בכך שלא תוכל להנשא בלא זה], דלאו קושיא היא דכיון דאף בשאין הבעל יכול לערער יש להאמינה להביא גיטה שחוששת אף לקלקול רחוק, וכמו במיתה, ממילא תו נאמנת מן הדין כשאומרת בפ"ג, שכל שליח הנאמן בשליחותו אם הוסיף לומר בפ"ג נאמן לבטל ערעור הבעל, ואף בארץ ישראל אם אמרה בפ"ג י"ל דמועיל לבטל ערעור הבעל דכיון דאף לבתר שנתבטל אפשרות ערעור הבעל עדיין אינה חשודה לשקר דמ"מ חוששת לקלקולה בעדים ממילא הרי היא כשאר שליח, והרי בכל שליח י"ל דאומר בפ"ג כדי שהבעל לא יוכל להכחישו כשיצא, אלא דכיון דנאמן בעיקר שליחותו מן הדין, כל שניתוסף שדייק לעמוד בכתיבה וחתימה תו נאמן לבטל ערעור הבעל, וה"נ היא עצמה.

ולפי זה מחניטין דהאשה עצמה מביאה גיטה, עיקר החידוש היינו שנאמנת לומר בפ"ג, ויש לעי' דהא קמני ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומשמע שהחידוש איפכא דצריכה לומר, וכן בצרייתא קמני וממקום שנאת מה להלן צריכות לומר לומר בפ"ג אף היא, ומשמע דהחידוש הוא שצריכה לומר, וי"ל דה"ק האשה עצמה נאמנת להביא גיטה בחו"ל אף שאין לחוש לערעור הבעל דהא צריכה היא לומר בפ"ג, ונמצא אמנם יש כאן ב' חידושים, חדא דנאמנת לומר בפ"ג, ועוד דצריכה לומר בפ"ג, דהיה מקום לומר שאין צריכה לומר בפ"ג דהא הוא עצמו שהביא גיטו א"כ שיאמר, וכחז הר"ן דה"ה בשליח לקבלה נמי א"כ שיאמר, וס"ד דה"ה במוסר לידה אע"ג שאינה מתגרשת מיד בקבלתה, וקמ"ל שאין הדבר כן וצריכה היא לומר בפ"ג, ולפי דהאמת דצריכה לומר בפ"ג, נקט ברישא סתמא דנאמנת להביא גיטה והיינו לומר בפ"ג, ובתר הכי תנא עיקר הדין דצריכה לומר, דלא הוי מצי למיתני איפכא, דאי הוי תני האשה עצמה צריכה לומר בפ"ג, תו אין שיך למיתני שמביאה את גיטה, (א"נ האשה עצמה מביאה גיטה יש לפרש דנאמנת לומר בפ"ג, אבל אכתי י"ל דאינה צריכה לומר, אלא דאי אמרה אהני, לכך תני בתר הכי דצריכה, וראשון עיקר), ועי' מש"כ בסיומן ז' סק"ה. (פ"א ס"ק כ"ה).

תוד"ה ונעשה תימה לר"י כו', עי' מש"כ בזה לקמן ע"ז ב'.

כ"ד ב' הא גדולה מזי מגרש כו', עי' מש"כ בסומן ה' סק"ז ג'.

שם שני יוסף בן שמעון כו', נחבאר בסומן ה' באורך.

שם הא ראשון מזי מגרש כו', מבואר דמדאורייתא אין כאן גט דומיא דולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב, ומבואר דמדאורייתא יש לחוש דלמא מסר לאשת חברו, ונראה דאף בשני יוסף בן שמעון נאמנים ואינם חשודים בזה כלל צעני אנשי העיר דמ"מ אין כאן גט מדאורייתא, דתיקון עיני השטר למנוע מזיוף נמסר לחכמים, וכל שעשה שלא כתיקון חכמים בזה אין כאן כח שטר מדאורייתא, ואחרי שחכמים אמרו שאין כאן גט בשני יוסף בן שמעון אלא בעדי מסירה אין כאן כח שטר ואף באנשים שאינם חשודים. (ס"ה סק"ז ועי' המשך הדברים).

שם ה"נ בעדי מסירה ור"א, נראה דלצ"י לא בא אלא לדחויי ראי' דרבא ממתניתין דע"כ מתניתין בעדי מסירה ור"א, מיהו למאי דקיי"ל קושטא דמילתא דשני יוסף בן שמעון מוציאין שטר חוב על אחרים ה"נ הכא מזי מגרש לגדולה אף בעדי חתימה לחוד לר"מ, ואף למש"כ חו' דלר"מ צעי מוכח מתוכו נמי הכא חשיב מוכח מתוכו דלצ"י ורבא לא דנו דין מוכח מתוכו וכיון דרבא ס"ל דלר"מ שפיר דמי אי שני יוסף בן שמעון מוציאין שטר חוב על אחרים, חזין דחשיב מוכח מתוכו, ה"נ למאי דדחי אצ"י, ועיקר הנידון הוא אי חיישין לנפילה, (עי' ב"ב קע"ב ז'), ועוד שהרי גם לר"א צעי עדות על המסירה ולא סגי בהוכחה וכמש"כ ס"ה סק"ג, וא"כ אי לר"א מוציאין שטר חוב על אחרים אף בלא עדי מסירה שמעינן דחשיבי עדים גם על המסירה, וא"כ ודאי חשיב מוכח מתוכו, ואף שבתו' לעיל ב' ב' ד"ה ורבנן כתבו דכתב לגרש את הגדולה מוקמינן דלא כר"מ וכן הוא גם לשונם ב"ב קס"ז ב', לאו דוקא אלא נקטו התחלת הסוגיא, א"נ אי שני יוסף בן שמעון אין מוציאין שטר חוב על אחרים, אצל ודאי למאי דקיי"ל דמוציאין שטר חוב על אחרים, אף לר"מ כן, ומגרש את הגדולה אף בלא עדי מסירה, ובצ"ש סימן קל"א סק"ג לא כ"כ, וכבר השיג עליו התו"ג והציא בן צשם הצ"מ, [ואולי דעת הצ"ש דלר"מ מפרשא ספירת דברים שאמנם

כ"ד א' אשה מכי מטוי גיטה לידה איגרשה לה, אם אין צריכה לזרר בשעה שצאת להנשא שהבעל נתנו לה נישא בפשיטות, ואף אם צריכה לזרר נמי אין זו תקנת צפ"נ שהיא על שעת הגירושין ולא כהכי איירי מתניתין, ועוד דהתם אין מועיל אמירתה ובעינן ב' עדים שיעידו שהיו בשעת גירושין, שהרי עכשיו אינה שלית, וכבר נתפרש כ"ז ברשב"א ובריב"ש סימן שפ"ה. (ס"ה סק"י א').

שם באומר לא תתגרשי כו' אלא דאמר לה הוי שלית כו', עי' מש"כ בסומן ז' סק"ה ד"ה אה"ע.

שם טלי גיטך מע"ג קרקע, עי' מש"כ בזה בסומן ח' סק"ב כ"ד, ולעיל י"ג א'.

תוד"ה וכי וי"ל דהתם פריך שפיר כו', עי' מש"כ בסומן ז' סק"ה.

בל הגמ'

מתני' כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול, בזבחים ב' ב' ורמינהי כל הגט כו' וסתמא נמי פסול, ויש להבין מה שי"ך בגט שיהא סתמא לשמה, בשלמא בזבחים סתמא הוא לשם מה שהוא אם חטאת חטאת אם עולה עולה, אצל בגט לשם מי יחשב הסתמא, הא למה זה דומה להקדיש שמי חטאות לחלב ודם ולא פירש איזו לחלב ואיזו לדם, דחייב עליהו קדושת הגוף ויתפרשו בעשיית כהן כדאיתא בתוספתא פ"ב דכריתות, עי' מש"כ קניס ס"א סק"א - ג', ושחטן סתמא דלא שי"ך כאן למידן סתמא כשר, דלאיזה יוכשר האם לחלב או לדם, וה"נ לאיזו אשה יחשב כנכתב לשמה, ומיהו משכח"ל סתמא בגט דומיא דסתמא דקרבנות, כגון שנכתב הגט לשמה עד הרי את מותרת לכל אדם, וצא עכשיו אחר לכתוב הרי את מותרת לכל אדם מבלי לחשוב למי נכתב הגט, דשי"ך לדון על כתיבת הרי את מותרת לכל אדם כסתמא דשי"ך לחשבו לשמה, אלא דאין הוכחה דסתמא כי האי אמנם פסול בגירושין, דמתני' דלריך שיניח שם האיש כו' ליכא למישמע לכהאי גוונא, ואפשר דאה"נ וגמ' קושטא קמפרש דבגט ליכא לאכשורי אפילו כתב בהדיא לשם האיש והאשה בלא ציווי הבעל, דאשה בסתמא לאו לגירושין עומדת, וכש"כ דאין שי"ך לדון על סתמא. (זבחים ב' ב'). — ועי' מש"כ בסומן א' סק"ב.

יספר ענין הגרושין צדירות שהרי צריך שיתצרכו גירוש' ע"י הגט לחוד, ולפיכך אף שהעדי חתימה חשיבי עדים גם על המסירה מ"מ פסול דלא חשיב ספירת דברים כיון שאין מוכח מתוכו לחוד מי היא המתגרשת], וע"ע מש"כ לעיל ד' א' צדצרי תו' ד"ה דקיי"ל. (ס"ה סק"ה).

תוד"ה לאזיו ואור"י כו' הכא מודה משום כו', זה מוכח שהרי רב אית ליה צריה צ"ק ט' א' ומ"מ אמר אמתניתין דפוסל, ומשמע דלא פליג דפסול מיהא הוי, ומיהו למש"כ תו' שלהי השולח מצי רב למסבר אין צריה, ואכתי אית ליה צריה צבינה ל"ז ב', בשנים שלקחו חבית, ולמה שכתבו תו' שם חשיב תולה בדעת עצמו, ומיהו התם צדצנן, אצל רב אינו מחלק בין דאורייתא לדרבנן וכמש"כ דמאי ס"י ס"ק י"ד, וכן רב אסי מספקא ליה בצריה שם ומ"מ הכא אינו פוסל אלא מדרבנן ולא משויין לה ספק מגורשת, ומיהו אי מחלקינן בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ליכא לאוכוחי מידי, ועי' תו' עירובין ל"ו ב'. (דמאי ס"י סק"י).

תוד"ה צעדי וא"ת דתנן צפ' גט פשוט כו', עי' מש"כ בסימן ה' סק"א.

בא"ד שני יוצ"ש הדרים צעיר אחת אין מגרשים אלא זה צפני זה, עי' מש"כ בסימן ה' סק"ז ח' י"ב.

בא"ד ולא רצה לתרץ כו', נתבאר בסימן ה' סק"ה.

כ"ה א' ואי אשמועינן שדה משום דלחומר כו', נראה דלרווחא דמילתא קאמר דאף אין צריה בעלמא ליכא למישמע מינה כש"כ לענין גיטין דאפשר דפוסל, אצל אף אי סבר בעלמא אין צריה איצטריך לאשמועינן הכא דאינו פוסל, שהרי שמואל סבר צ"ק ט' א' דאחין שחלקו לקוחות הן ואפילו הכי ס"ל הכא דפוסל, [ומיהו בגט סבר שמואל יש צריה למש"כ תו'], וכן באינך דלא שייך בהו צריה כלל נמי פסלי רב ושמואל, ומיהו למסקנא לא ס"ל טעמא דכתחלה או לחומר אלא שמעינן מהא דר"י לית ליה צריה כדאמר צ"ק ס"ט ב', ואע"ג דמגיטין ליכא לאוכוחי דשאי גיטין דבעינן לשמה, [תדע שהרי רב סבר צ"ק ט' א' דיורשין הוו הרי דיש צריה

ואפילו הכי לא פליג אמתני' דפסול מדאורייתא אלא דס"ל דפוסל מדרבנן, ומיהו למש"כ תו' סוף השולח מצי סבר רב אין צריה, ומיהו אכתי אית ליה צריה צבינה ל"ז ב', וכן רב אסי מדרבנן הוא דפסל לאחרון אע"ג דצריה מספקא ליה, [ומיהו צרשצ"א כתב דרב אסי אמנס פוסל משום דמספקא ליה ומשמע דר"ל דהויא ספק מגורשת, אצל לשון פוסל לא משמע כן וי"ע], וכדאמרין בהדיא דאי תני בגיטין הו"א התם משום לשמה], דמסברא ידע הש"ס דלא מספיקא קאמר לה ר' יוחנן ולא משום כתחלה, אלא דבעי לדחויי דמ"מ לענין גיטין לא הוי שמעינן דאינו פוסל ונקט טפי דאף לענין צריה צבאר דברים ליכא למישמע מינה כ"כ, אצל לקושטא דמילתא לא ס"ל לגמ' לחלק בקך, וגם מהא דיישז ר' יוחנן למי דבי איז דכבר בא חכם מוכח דס"ל אין צריה כדאמר צבינה ל"ח א', ואפשר דגמ' אהא סמין, ומ"מ איצטריך לאשמועינן דאף אחרון אינו פוסל, כמש"כ לעיל דצגט איכא למיפסל מדרבנן אף אי אין צריה דפסלי רב ושמואל אף לקמאי דצמניתין. (דמאי ס"י סק"י).

שם בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללצלר כתוב לאזיו שתל כו', ענין צריה הוא נידון עד כמה העמיד חשיב כמוחלט שיהא ראוי לסמוך עליו, דצאמת כל עיקר הדבר שאדם יכול לעשות מעשה על תנאי הוא מחידושי התורה, שאף שאין פעולתו החלטית מ"מ חשובה היא לקבוע עלה לצד שהאדם מסכים שתחול באופן זה, וזה צדצנן שציד האדם לעשותו כגון הריני מוכר לך שדה זו ע"מ שתתן לי מאתיים זו, או בתנאי לשעבר שמועיל אף שאינו יודע בשעת עשיית המעשה אם חלה פעולתו או לא, כגון שאומר הריני מקדש זו שיצאתה אחרת דפתח תחלה, דאף שאינו יודע איזו שיצאת מ"מ חלו הקידושין שכיון שהדבר כבר מצורר סמכה דעתיה, אצל באומר על העתיד יש כאן נידון שאין כאן סמיכות דעת גמורה, שאין העמיד כהווי ואין פעולת האדם החלטית באופן זה ואינה חלה כלל, ועל משקל זה מתחלקים הנידונים לפרטיהם, שאם תולה בדעת עצמו אין פעולתו החלטית כלל, משא"כ בתולה בדעת אחרים כבר הוציא הדבר מרשותו ויש כאן יותר קצב והחלטה צמעשיו, וזה בתולה באחרים

שם דיקא נמי דקתני כיון שנכנס ראשון ראשו ורובו כו', ורצ הושיעיהו הוי מפרש לה שכל אחד מוכה לאחיו בחלקו אם הוא יעלה ראשון, ומשמע דפשוט לגמ' שזה אי אפשר, שאינו יכול לזכות אחרים במה שלא זכה עדיין וחיימו בשעת שחיטה, ואחר שחיטה א"י לזכותו כדמיימי מתני' נמנין ומושכין כו', ולמאי דמסיק דאמניניהו כולהו, אשמועינן הך ברייתא שזכו כולם בפסח אע"ג שכלם שלא זיכה להם אביהם, דמ"מ זכו בו כיון שזיכם והוא זכות להם. (דמאי ס"י סק"א).

שם אלמא אין ברירה כו', בסוגיא דברירה עי' באורח דמאי סימן י'.

שם האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה כו' ומזכה את אחיו עמו כו', למאי דמסקינן לכאורה אפשר דמתפרש דודאי נחביון האז שכל בניו יאכלו מפסחו, ולא רק זה שיעלה ראשון, דלאו בשופטני עסקינן שיאכל פסח רק לאחד מבניו, שהרי בהכרח שרק אחד יהיה ראשון, אלא הענין הוא שכדי לזרזו הוא אומר שהוא שוחט את הפסח על מי שיעלה ראשון, וזה שיעלה ראשון הוא ימנה את אחיו בחלקו מעתה, והרי כל אחד ממנה עמו את כל אחיו באם הוא יהיה ראשון, והיינו דאמרין אה"צ דאמניניהו מעיקרא, ר"ל זה שנכנס ראשון אמניניהו לאחיו מעיקרא, דבזה איירינן דפרכטינן היכי מוכה לאחיו אחר שחיטה, וע"ז אמרינן דאיהו אמניניהו מעיקרא, ויש בזה ענין של כבוד לזה שיעלה ראשון שהוא הממנה אותם בחלקו, וגם אם יארע אונס ויחסר מבשר הפסח הרי הוא קודם להם, דכל המתמנה ראשון קודם לזה שמתמנה אחריו, כדמשמע מהא דנמנין עד שיהא כזית לכא"א, והאחרונים נדחים, כדאמר פסחים ע"ה ב', וכש"כ בכאן שהוא הממנה אותם, ואפשר גם דרשות בידו לקבוע מנותיהם והוא נוטל חלק בראש, וזהו שמזרזו אותם להיות ראשונים, ואשמועינן מתניתין שאין בזה חסרון של ברירה, דחסרון ברירה הוא בגמירות דעת, שאין האדם גומר בדעתו על דבר מסופק, מה שאין כן הכא כיון שהאז רוצה שכל בניו יהיו ממנו על פסחו, והוא ממנה את כולם ע"י מינויים זה את זה, אלא שאין ידוע ע"י מי נתמנו, והרי הוא שוחט בצירור בשביל כולם, שפיר יש כאן גמירות דעת, ואם נימא דסו"ס הרי זה שעלה ראשון מתמנה בצרירה, והרי

בדבר שצידם, ובחולה בדעת אחרים בדבר שאין צידם כגון אם ירדו גשמים, גרע טפי, וכן יש יותר קצב במתנה רק באופן אחד היינו שמקדש לזו אם תאז בפתח תחלה, מכשאומר שמקדש לזו שתאז בפתח תחלה דכל שבשני האופנים יחולו דברים נפרדים לא סמכה דעתיה טפי, וכן בזמן שימכן שלא יתברר לעולם גרע טפי סמיכות דעתיה, ולעומת זה בשמפריש בתערוצת שלא מתברר לעולם שפיר דמי שהרי כל פעולתו מזוירה ולא שייך כאן חסרון בסמכה דעתיה, וזה דין אמר ליקדשו ארבעים מתוך שמונים.

ולפי שכל הנידון בחשיבות הצירור בעתיד, שכלשעבר לעולם חייל אף שאינו יודע עדיין אם נתקיים תנאו, ממילא איכא נפקותא בידון זה גם באחים שחלקו, שאם צירור העמיד חשיב צירור עכשיו ואפשר לקבוע עליו, גם באחים שחלקו יש להשגן עכשיו כמו לאחר שחלקו, אבל אם צירור העתיד אינו נחשב עכשיו ולא סמכה דעת האדם לקבוע פעולות על סמך הצירור בעתיד, גם באחים שחלקו נחשב ההווה החלטי שהם שותפים בכל ואין ידוע חלק כל אחד, והחלוקה אינה מועלת אלא מכאן ולהבא.

ובראה דרב הושיעיהו הוי סבר דחולה בדעת אחרים יש ברירה דדייק כן ממתניתא דעל מי שיעלה ראשון, וקמיציעא ליה אי אף בלשמה כן, בלשמה גרע וכמש"כ תו' כ"ד ב' ד"ה לאיזו, א"נ אף בעלמא קמיציעא ליה ומספקא ליה אי תנא דהך ברייתא דהריני שוחט את הפסח סבר בעלמא יש ברירה, או דדוקא בחולה בדעת אחרים, ור"י אהדר ליה דפשוט הוא דאין לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, ולא חש החנא למיתני יתר מיכן בחולה בדעת אחרים, וקפשיט ליה ממתני', ור"ה פריך ליה דאף בצרייתא דצעי למימר דיש ברירה נקט לה בחולה בדעת אחרים, ולא אשמועינן אף בחולה בדעת עצמו, ואפשר דהא דקמתמה אביי וקא מוסיב ליה תולה בדעת אחרים, היינו דבחר דאהדר ליה דשניהם שווים ולא חש התנא לדקדק בזה תו ליכא לאקשווי מצרייתא דהריני שוחט את הפסח דודאי מיתוקמא כמ"ד יש ברירה, ואלא נאטרך לומר דכדי נסבה כמש"כ תו', ולפי זה אהא לא משני רבא מידי. (דמאי ס"י סק"א).

ולצד דיש צריה ומשמע בגמ' דרז הושעיא הוי מוקי למתני' בהכי, ומשמע דלא הוי קשיא ליה הא דמוזכה אחיו עמו, צריך לומר דהוי מפרש ומוזכה אחיו עמו אם ירצה מעיקרא, וה"ק דזכה בחלקו, ומוזכה את אחיו עמו אם ירצה, ופשיטא דהיינו עד שישחט, וכיון דאירי גס כשלם זיכה את אחיו, א"כ מוכח דיש צריה, וגמ' לא בעי לפרושי הכי, דמוזכה את אחיו עמו משמע דמעצמו ע"י זכייתו גס הם זוכים עמו, וע"כ דאירי דאמנינהו מעיקרא, וכמו שפירשנו, וממילא אינו ענין לצריה.

וסוגיא דנדריס ל"ו א' נמי מתפרשא על דרך זה, אלא דהתם מוקמין לה צבנים קטנים, ושה לבית אבות לאו דאורייתא, ואין צריך למנותם, ואפילו הכי יכולים לאכול מפסח של אביהם, וכדי לזרז צמנוות אמר להם שהוא שוחט את הפסח על מי מהם שיעלה ראשון והוא יחלק להם מחלקו, וכיון שנכנס הראשון ראשו ורובו זכה ומוזכה את אחיו עמו, ואין כאן תורת מנוי ממש, אלא שנוהג כאילו היה הוא המנוי ומחלק להם, ורבותא דמתניתין לפי זה הוא דשה לבית אבות לאו דאורייתא, ואין צריכים מינוי, וגם דרשאים לאכול בלא מינוי.

ולפי מאי דמשמע ברש"י בסוגיא ובפסחים דאמנינהו מעיקרא היינו שאציהן מינה את כולם, הדבר קשה, דאם מינה אותם, איך חזר ואמר ששוחט רק על מי שיעלה ראשון, וגם אם חפץ לחזור, אין הדבר מסור צידו לצטל המינוי, וכיון שהם מנויים מאי זירוז יש כאן, ומאי מוזכה אחיו עמו, וז"ל דהוא שוחט עליהם וממנה אותם בסתמא שאין צריך דעתם כדאמר פסחים פ"ח א', ולא הודיעם, וכמש"כ רש"י, ואדרבה אמר להם ששוחט רק על מי שיעלה ראשון, ואח"כ נותן לזה שעלה ראשון שיחלק לכולם, לפי שבאמת כולם מנויים ששחט בשצילם, אבל הדבר קשה דכיון שהם חושבים שלא מינה אותם ואינו שוחט בשצילם, איך חשיב כסתמא שיכולים לזאת בשלו, הרי אין דעתם להמנות עליו, והרי הם צריכים לבקש פסח אחר להמנות עליו, ומיהו י"ל דכיון דקדם ומינה אותם, [דאף שא"צ דעתם אבל צריך למנותם], אין מינויים מתצטל אלא א"כ משכו ידיהם בהדיא, אבל במה שחושבים שאינו שוחט עבורם, לא סגי לצטל

היתרון שיש לו ודאי זוכה צו ע"י צריה דמי שיעלה ראשון, וה"נ כל מינוי, וכיון דאין צריה לא חייל מינוי וממילא גם אינו יכול למנות לאחיו, י"ל דהנה אם היה אומר לכל אחד ואחד מבניו הריני ממנה אותך על פסחי על מנת שתעלה ראשון, לא היה צוה חסרון של צריה, דאינו אלא תנאי ככל תנאים דעלמא, שאין שנים נלחמים על דבר אחד, דהא יכול גם למנות את כולם, וכאילו אמר לכל אחד על חלק אחר של הפסח שיזכהו צו, ורק כשאינו שוחט אלא על אחד ותולה במי שיעלה ראשון צוה איכא משום צריה, והלכך כיון שדעתו שכולם יהיו מנויים על פסחו, הרי חזין לתנאו דעל מי שיעלה ראשון, כאילו התנה עם כל אחד לאחד ששוחט עליו אם יעלה ראשון, ואינם תלויים זה בזה, ולכך אינו ענין לצריה.

תובן הדברים דכיון דרזנו צרור שכולם יזכו בפסחו, ואינו עושה כן אלא לזרז צמנוות, אין כאן חסרון בגמירות דעת והלכך אף שאמר ששוחט על מי שיעלה ראשון, נעשה כאומר לכל אחד ואחד הריני שוחט עליך ע"מ שתעלה ראשון דאין כאן משום צריה, [מיהו ק"ק שסתמו בגמ' כ"כ ולא אמרו אלא כדי לזרז צמנוות, דהיינו רק שכולם מתמנים, ולא פירשו למה לפי זה אין כאן משום צריה, וז"ע].

וא"ת אכתי יש כאן צריה שהרי אם כולם לא יעלו, נמצא שלא שחט עליהם, לאו קושיא היא דכיון דשוחט על כולם אם יעלו, ה"ו כתנאי דעלמא ששוחט על מנת שיעלו ואינו ענין לצריה, עי' חו"צ דמאי סימן י' באורך.

ומתני' הכי מתפרשא האומר לצניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכס ראשון לירושלים, והוא ימנה את כולם עמו בחלקו, ועשו כן שכל אחד מינה עמו את כל אחיו, באם הוא יהיה ראשון, הרי כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומוזכה את אחיו, שמינה אותם מעיקרא עמו, ולפי פירוש זה שפיר מיתוקמא מתניתין גס צבנים גדולים, וכמש"כ חו' והרמב"ן דסוגיא דהכא פליגי אסוגיא דנדריס. — מימרא דר' יוחנן כדי לזרז צמנוות, מתפרשא לומר דמתניתין לאו צממנה רק אחד מבניו, אלא צממנה את כולם, וכדי לזרז צמנוות הוא ממנה אותם באופן זה, שהנכנס ראשון ממנה אותם.

בשופר על דעת כן נותן, ולא דמי לאחים שחלקו או לשנים שלקחו שדה בשותפות דהתם שפיר יכולים הם עכשיו להיות שותפים בתערוכת כ"ז שלא חלקו, ואין דעתם בסתמא שלא יזכו עד שיחלקו אלא במה שיחלקו, אבל כאן אם כ"ד התנו שכל הנותן לשופר על דעת כן נותן שאלו ימות יזכה בחלקו זה שיצירו הד' זוזי שלו, שפיר חשיב התנה ואי יש צריכה שפיר דמי, ואפשר דס"ל לרב משרשיא דהתם גרע שיש כאן שני תנאים התלויים בצריכה, חדא אם ימות, ועוד שיזכה זה שיצירו הד' זוזי שלו, אבל לא מזינו לחלק בך, וגם בגמ' הקשו בפשיטות ונצרו ד' זוזי משמע דלא ס"ד כלל לחלק בך, ואפשר דחיישין שמא ימות ולא נדע, ואע"ג דביומא שם מסקינן דלא חיישין למיתה היינו דמשום חשש זה לא נמנע מלהקריב, אבל שפיר לא תיקנו שופר משום חשש כל דהו, [ומשום מעלה בכפרה חושש ר' יהודה שמא תמות כדמסקי סוכה כ"ד א', ולאבזי גיטין כ"ח א' לעולם חייש ר"י שמא ימות], והו"מ למימר נמי הכי ביומא שם אלא דס"ל דר"י לית ליה צריכה אף בתולה דדעת אחרים ואיכא חששא בודאי מת.

ובן ר' יוסי נמי בתולה דדעת עצמו לית ליה צריכה והיינו צריכתא דהלוקח יין וכן הא דמע"ש מחולל על סלע שחעלה בידי מן הכיס, נמי לא חילל, וכן בע"ה שאמר לחצר קח לי אגודה אחת של ירק נריך לעשר, כדאפיך לה עירובין ל"ז ב', ובתולה דדעת אחרים אית ליה צריכה דלכי מיית הוי גיטא כדדייקין לר' יהודה, וכן ר"ש נמי בתולה דדעת אחרים אית ליה צריכה ובתולה דדעת עצמו לית ליה כדדייקין בסוגיין, וצריכתא דהריני מערב לשבתות של כל השנה ע"כ מפכינן לה כדאמר עירובין ל"ז ב', [אם לא נחלק בין דאורייתא לדרבנן].

ובן רב כחצו בתו' דמחלק בין תולה דדעת עצמו לתולה דדעת אחרים ולכך אמר ליתא למתני' מדתניו איו דמפרש מילתא דאיו דמחלק בין תולה דדעת עצמו לתולה דדעת אחרים, ומשמע דרב אליבא דהילכתא קאמר דקיי"ל כאיו, ולא אליבא דר' יהודה קאמר דעיקר כדאיו, ויש לעי' לפי זה למש"כ תו' דהא דאר"י לא היה שופר לקיני חובה היינו משום דלא התנה בהדיא וליכא צריכה הא רב סבר דאף אחים שחלקו יורשין הוו, הרי דיש

מינויים, ועוד שאין זו הנהגה לנהוג עמהם ברמאות, וגם זימנין שצינתיס יתמנו עם אחר בתנאי שלא יעלו ראשוניס, וגם אחר למימר דנמנין גם אחר שחטיה, ומהא דקתני מעשה וקדמו בנות כו' משמע שהיו נוהגין כן, וגם לשון זכה בחלקו ומוכה אחיו עמו קשה, דהא לא זכה ואינו מוכה מידי, ועי' ריטב"א וחדושי הר"ן, ול"ע. (פסחים פ"ט א').

שם תנ"ה מעשה וקדמו בנות לבנים כו', יש לעי' מאי אחי לאשמועינן, ושמא דנשים בראשון חובה, א"נ דאף שאמר סתם לכולם, והיה מקום לומר שלא נחזין אלא לזכרים קמ"ל, א"נ ס"ל דנשים בראשון רשות וקמ"ל דאף דנשים רשות מ"מ גם הם בכלל, ולפמש"פ לעיל דזה שנכנס ראשון ממנה את אחיו, יש כאן חידוש דאף דנשים רשות מ"מ יכולים למנות זכר בחלקם ויוצא יד"ח. (שם).

שם א"ל רב משרשיא לרבא והא ר' יהודה דתולה דדעת עצמו לית ליה צריכה ותולה דדעת אחרים אית ליה צריכה כו', למאי דס"ל לרמ"ש לחלק בין תולה דדעת עצמו לתולה דדעת אחרים, ס"ל דמתני' איו עירובין ל"ז ב', ודלא כדמפרש לה ר' יוחנן בשבצר בא חכם, אלא בלא בא, ולכאן ולכאן אין צריכה דהו"ל תולה דדעת עצמו, ובכל שילקטו עניים אית ליה לר' יהודה צריכה דתולה דדעת אחרים הוא, ובאחים שחלקו אי מספקא ליה י"ל שהוא ממונע בין תולה דדעת עצמו לתולה דדעת אחרים, אבל אין נראה לומר דודאי הוי תולה דדעת אחרים אלא דקמיבעיא ליה לפי שלא התנו וכמש"כ תו' לרבא, דאין סברא למיקרייה תולה דדעת אחרים כיון שגם הוא משתתף בחלוקה, ומיהו אי חולקין עפ"י גורל ודאי הוי תולה דדעת אחרים, ולפי זה ע"כ דקמיבעיא ליה משום שלא התנו, ומיהו למסקנא בצבורות אין הכרע היאך ס"ל לר' יהודה באחים שחלקו, והא דס"ל לר"י לא היו שופרות לקיני חובה ז"ע דהא התם תולה דדעת אחרים הוא דהא דפריך יומא נ"ה ב' ונצרו ד' זוזי היינו שבתחלה כשיתן לשופר יתן על תנאי שאלו ימות, הרי מעותיו נתונים לזה שיצירו הד' זוזי שלו וישליכום לנהר, וכמש"כ תו"י שם דאל"ה אינו ענין לצריכה, ומש"כ תו' בעירובין ל"ז ב' דשאני התם שלא התנה בפירוש וכ"כ בתו"י יומא שם, ז"ע דמה בכך כיון דלכתחלה כשנותן

ברירה אף בלא אמתו, ושמא זהא לא סבר לה רב כותיה, א"נ רב סבר אין ברירה ולגבי בע"ח הוא דהוי דינא כיוורשים וכמס"כ תו' שלהי השולח, ולמס"כ לעיל לחלק דטעמיה דר"י התם משום דחייש למיתה ניחא בלאו הכי, ואכתי קשה דמשמע ודאי דרב סבר דלכאן ולכאן אינו עירוב ומ"ש משנים שלקחו חבית דס"ל לרב ביצה ל"ו ז' דחבית מותרת, ואדרבה התם גרע דלא אמתו, וכ"ת התם לאו תולה בעצמו הוא, הא ליחא דבהדיא כתבו תו' שם לתרץ דשמואל אדשמואל דחלוקת חבית חשיב תולה בעצמו, וי"ל דחלוקה הוא ממוצע בין תולה בעצמו לתולה באחרים, שאינו תלוי בעצמו לגמרי אלא קצת, הלכך איכא לדמויי לתולה בעצמו ואיכא לדמויי לתולה באחרים ורב מדמה ליה לתולה באחרים לענין תחומין דרבנן.

ומיהו רהיטת הסוגיא דלא מחלקין בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, דהכי ס"ל לרב יהודה ורבא בשמעתין, וה"נ ס"ל לר' יוחנן עירובין ל"ו ז' דפריך מ"ש לכאן ולכאן כו', וכן סוגיא דיומא נ"ה ז' נ"ו ז' לא מפלגא בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, וכן סוגיא דב"ק ס"ט. (דמאי ס"י סק"ג).

שם הלוקח יין מבין הכותים כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מ"ש זה בספר דמאי, פ"ו מ"א הלוקח יין מבין הכותים כו', רש"י בגיטין פירש דלפי שאין לו כלים להפריש בהם והוא רוצה לשמות לפיכך הוא נזקק להפריש ע"י ברירה, ואף למאי דגרסינן בתוספתא דבע"ש איירי נמי מתפרש כן, אלא דנקט לה בע"ש שאין לו פנאי לשאול כלים או לקנות, ובסוכה כ"ג ז' כתב רש"י לפרש דבערב שבת איירי, או דאין לו כלים, ור"ל דבע"ש אף שיש לו כלים יתכן שאין לו פנאי להפריש, והנה לפירוש זה יש כאן הפרשה גמורה בחול ע"י ברירה.

ומיחל פרש"י דמחלל המעשר שני, ותמהו בתו' בגיטין וזיומא ובסוכה וכן בר"ש כאן מהא דתניא בתוספתא דמעשר שני שא"א לחלל מעשר שני אא"כ קבע לו מקום, ולא נתפרשה כונתם ז"ל, דהתם עדיין לא הפריש כלל מעשר שני ולא שייך לחלל שאין כאן עדיין מעשר שני כלל, אלא יש כאן רק פירות הטבולים למעשר שני,

אבל הכא הרי הפריש מעשר שני אלא שצירוס תלוי בהפרשתו ומה צדק, הרי אם יפריש נמצא שיש כאן עכשיו מעשר שני, והרי מותר לו לשמות היין, שכבר חשיב כהורמו מתנותיהן וגם מעשר שני כבר חשיב כהופרש שיש כאן כבר יין קדוש בקדושת מעשר שני, אלא שעדיין לא ידענו איזה הוא וספיר מחללו, וכשיפריש איגלאי מילתא שהוא המעשר שני והוא שנתחלל על המעות, שו"ר בספר מרן זללה"ה לדמאי סימן ט' סק"ט כתב דהתו' פירשו בדעת רש"י שאינו מתנה שחשעה שיפריש יהיו מעשר אלא שסתם חשעה יהיו מעשר, ולפיכך נתקשו, [וכן הוא באמת רהיטת לשונם שהקשו דע"כ צריך להפריש דאל"כ שותה טבולים], והביא ז"ל שבי"ה בלשון רש"י בחולין י"ד א', ומה שלא ראו התו' לפרש דומיחל היינו חילול ומשום שכבר עשה מעשר שני לאלו שיפריש לכך יכול לחללם, דאין לו כל ריוח בזה לפירוש תו' שבשבת אינו רשאי להפריש, שגם לאחר שחילל לא יוכל לאכלן בשבת, וגם לשון ומיחל לא משמע להו על חילול דהול"ל ומחולל על המעות כדקמני דמאי.

ומתבניתין דהיו לו תאנים של טבל כו' נמי יש לפרש כן שהוא מעשר דערב שבת מה שיפריש וספיר דמי אי יש ברירה, והתם קמני בהדיא דמצעוד יום איירי דקמני והוא צבית המדרש או בשדה ומבואר דאם היה צביתו היה מתקן שפיר, והא דדמאי קמני ומעשר שני לצפוניו או לדורמו ובטבל קמני שאני עתיד להפריש ולא קמני בצפוניו או בדורמו, וגם לא קמני ומחולל על המעות, י"ל דבטבל כיון דמעשר ראשון ע"כ צריך להפריש, לכך נקט נמי במעשר שני שמפרישו, א"נ לא פסיקא ליה שרוצה לחללו כי שמא רוצה להוליכו לירושלים ואז ודאי ניחא ליה שיקבעו בהפרשתו ולא בצפוניו או בדורמו שאז יטריך לזמנא בדיוק את הרוחות וחלק המעשר, משא"כ בדמאי כיון שאין מוסיף חומש למה לא יחללו, ומיהו בפ"ה מ"ב קמני נמי ומחולל על המעות בודאי, וגם שמא רוצה לחללו בלא חומש דמערמינן על מעשר שני, ואם יקבעו עכשיו ואין חילולו מזדמן לו עכשיו בלא חומש, לא יוכל לאכול מכל הפירות, וגם אפשר דספיר טפי שיפריש המעשר שני כשמפריש המעשר ראשון דאל"ה דמי כהקדים שני לראשון, משא"כ בדמאי שאינו מפריש המע"ר,

וגם בדמאי אם הקדים שני לראשון אין צדק כלום, כדמתן לעיל פ"א מ"ד.

והא בדמאתי קמני ומיחל ולפרש"י היינו שמחללו אע"ג דבדאי איירי, י"ל דסתם יין כותיים אינו עשוי בטרה ולא סגי דלא מחלל, [א"נ הכא בעי לאשמועינן דיכול לשמות גם המעשר שני ע"י חילול, דהא באין לו כלי איירי ושפיר אפשר שיטריך לכל היין עד שימנא כלי, אבל בתאנים סתמא מתפרש שצריך קצת מהן לשבת, ולא איצטריך לתנא לאשמועינן היתר המעשר שני ומיהו לפי מה דאיתא בתוספתא דבע"ש איירי לא שייך הך תירוצא], והא דלא קמני מעשר שני בצפוניו או בדרומו, דכיון דהמעשר ראשון מפרש ניחא ליה למינקט כולהו בחדא גוונא, א"נ הכי שפיר טפי דלא ליסתמי כמקדים שני לראשון וכמש"כ לעיל, ואפשר דנקט ומיחל ולא נקט ומחולל על המעות דקמני בדמאי משום דהכא צריך להוסיף חומש, ולכן נקט ומיחל והיינו שמחללו כפי הדין, או שמוסיף חומש או שמערים ופודה על של אחרים בלא חומש, דומחולל על המעות הוא לשון המעשר, אבל ומיחל הוא לשון התנא.

ואין להקשות אחרי דקמני ומיחל למה לא קמני מעשר שני בצפוניו או בדרומו ולמה ליה שיטריך להפריש גם המעשר שני, דניחא ליה לעשות כל ההפרשות באופן אחד, וכמש"כ לעיל, [וגם י"ל דומיחל היינו אם ירצה, וה"ק ואם ירצה מיחל וגם אם היה אומר בצפוניו או בדרומו אית לן לפרש דר"ל בצפוניו או בדרומו של הגשאר, ונהי דהלשון מתפרש כן אבל אין זה לשון נוח כל כך, ונוח לן טפי לשנות לשון קל יותר, וכיון דכבר נחית להפריש המעשר ראשון יפריש גם המע"ש], והנה לפרש"י לא מנאנו איסור להפריש בשבת, והא דלא קמני למחר וכמש"כ הר"ש דאף בסיפא ל"ג למחר, י"ל דדוקא בזמין תנא למחר דהתם בודאי ע"כ להפריש מחר, אבל בשלו למה לן להתנות למחר בזמן שאפשר להתנות סתם, ועוד דשמא יבוא לביתו עד שלא תחשך ויוכל להפריש מיד, ולפי זה מרזיח ע"י החילול שיוכל להפרישו מחר ולאכלו. (דמאי ס"א סק"א).

רש"י ד"ה אמר גילה בדעתו שהיה פוסק על שתי סעיפים וליכא למימר הוצרך דמעיקרא דעתיה להאי כו', הך לישנא לאו דוקא,

דלעולם בצריה לא צריכין למימר דמעיקרא דעתיה להך, אלא כיון דהתנה לזו שירצה ולמחר רוצה לזו הרי נתקיים תנאו, וענין צריה הוא כמש"כ לעיל אם יכול להפריש תרומה בספק שהעמיד יצר שאלו אין העמיד צירור נמנא שלא הפריש כלום, ולא חייל כלל וכמש"כ תו' ע"ג ז', והא דמחלקין בצבורות נ"ו ז' בין חלקו גדיים כנגד גדיים לחלקו גדיים כנגד תיישים, אע"ג שלעולם החלוקה היא המצברת שאני התם שלא התנה כלום שהרי יורשין הם וזוה שייך לחלק דחלוקה שיכולין לכופ עליה חשיבא טפי ולא אמרינן צריה נגד חלוקה זו, אלא חשיבין לה ויתור מכאן ולהבא, א"נ התם נמי דוקא לענין מעשר בהמה ומשום דלא הוי דומיא דבגן וכמש"כ מרן זללה"ה הובא בחו"כ דמאי ס"י ס"ק י"א, [א"נ כמש"כ לקמן שם דדוקא לענין חזרו ונשמתפו מחלקין בהכי אבל ל"מ כן וכמש"כ שם], והא דאר"י עירוצין ל"ו ז' אם היה אחד מהן רצו הולך אללו, אע"ג שתנאו היה לאיזה שירצה מחר, שאני התם דכיון דידיעין דאילו ידע העמיד בשעת תנאו היה מתכוין לזכות עירוצו לזד רצו, הר"ז כאילו התנה כן, אבל בשני לוגין שאני עמיד להפריש לא שייך לספוקי דילמא לאו להניי איכיון דהא ודאי איכיון להנך שיפריש והרי הפריש, ומה שהיה אפשר להזדמן שיפריש אחרים לית לן בה שהרי עיקר תנאו על אלו שיפריש ואין לנו כל ענין בהם קודם הפרשה, וכן בלא היה אחד מהן רצו, עיקר תנאו על זה שירצה מחר. (דמאי ס"י סק"א).

דעת רש"י דאף תנאי הוא בכלל צריה כל שקיומו אינו תלוי צידו, ונראה דהענין הוא אם תלוי בידי אדם או לא, דתנאי שקיומו בידי אדם סמכה דעתיה, ואף אם הוא תלוי בהשתדלות, אבל תנאי שהוא תלוי בידי שמים לא סמכה דעתיה שאינו יודע כלל איך יהיה וע"מ שירצה אבא חשיב אין צידו שהרצון הוא דבר מוחלט ואינו תלוי בהשתדלות, וגם האב אינו בעל דבר בתנאי הזה, הלכך האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתמני לי מאתים זוז או ע"מ שתבואי ראשונה מחצרותיך למקום פלוני אם נתקיים התנאי הר"ז מקודשת, וכן האומר הר"ז גיטך אם לא אבוא מכאן ועד י"ב חודש נמי שפיר דמי דאף שהתנאי תלוי צידו סמכה דעתיה ועל דעת כן התנה, ואינו

ראשון שזו השתדלות שדורש ממנו ושפיר סמכה דעתיה לשחוט עליו את הפסח אם יעלה ראשון, וגם עפ"י רוב נקבעת בלבו השערה אם ישתדל לקיים התנאי או לא, ותנאי אם יצא חכם חשיב ברירה אף אם לא התנה אלא למזרח, דהוי כע"מ שירצה אצא, שזה דבר הנעלם ממנו כמו אם ירדו גשמים, וגם אינו מסור להשתדלותו. (דמאי ס"י סק"צ).

כ"ה ב' ר"י ור"י ור"ש אוסרין, משמע דאין לו תקנה, ואין להקשות יתלה בדעת אחרים דהיינו מה שיפריש אצא או בני, שהרי הוא מבקש לשמות וע"י שתייתו הוא מוציא את היין ששומה מאפשרות הפרשה והר"ז תלוי בעצמו, ובכלל כיון שהיין שלו וזרשותו ויכול לעכב להפריש רק אלו שרוצה הר"ז תלוי בדעת עצמו, ועוד שהרי אין האחר יודע להפריש אלא בציווי, ובכלל בתולה בדעת אחר י"ל דחיישינן שמא לא יפריש האחר מאיזה סיבה שהיא. (דמאי ס"י סק"י).

תוד"ה דברי ועוד דאי הוה משני הכי אכתי הוי קשיא ליה איך דר"י דאמר לעיל אף אחרון כו', ר"ל ולכך אינו רוצה להאריך, אצל באמת גם מהא הו"מ לשנויי דשאני גט דבעינן וכתב לה וכדאמר לעיל בגמ' וכמש"כ תו' כ"ד ב' ד"ה לאיזו, ומיהו הו"מ למימר דאכתי הוי קשיא הא דאר"י עירוצין ל"ו ב' וכבר בא חכם דמוכחין מהא ביצה ל"ח א' דסבר אין ברירה, והא ליכא לדחויי, ובמהרש"ל כתב דהתו' כאן לא ס"ל לחלק בין גט לשאר עניני ברירה, ואין נראה דהא בגמ' אמרינן הך סברא וזה גם מוכח כמש"כ לעיל, ובמהרש"ל תמך לזה מדברי התו' צ"ק שהזכירו חילוק זה, ולמש"כ גם כאן אין כונתם אלא שהש"ס לא רצה להאריך ולכך משני אלא לעולם כל הנלקט.

(דמאי ס"י סק"ד).

תוד"ה ר"י וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתבצר בודאי כו' אצל הכא יכול להיות שלא יצא לידי הפרשה לעולם כו', לכאורה גם בשני לוגין יש לחשוב כהתנה שאם יפריש יהיה תרומה זה שיפריש וא"כ אם מת ולא הפריש הוצרך שלא הפריש וא"כ הדבר עתיד להתבצר, ונראה דשאני בגיטין שאם לא מת מחולי זה כבר הוחלט ביטול הגט, ולכך חשיבי שני הצדדים כעיקר התנאי שאם מת מחולי זה חל הגט ואם לא מת נצטטל, משא"כ בשני לוגין לעולם מה שאינו מפריש אינו קובע

דומה לאומר שני לוגין שאפריש מחר או למקום שארצה לילך מחר שלא הוציא הדבר מרשותו כלל ועדיין הדבר תלוי ברצונו לגמרי, אצל המקדש אשה ע"מ שלא ירדו גשמים למחר אי אין ברירה אינה מקודשת, [דאי אין ברירה לא חייל כלל, וכמש"כ תו' לקמן ע"ג ב'], ולפרש"י דתנאי אם מתי וכן תנאי ע"מ שירצה אצא חשיבי כשאר תנאים ואפילו הכי תלוי בברירה, שמעינן מסוגיין שאין חילוק בין מתנה בלשון תנאי ובין מתנה בלשון ברירה, וכן אין חילוק בין אם מתנה שיחול במוחלט באחד משנים, למתנה רק בדבר אחד בתנאי, שהרי מדמינן בסוגיין שני לוגין שאני עתיד להפריש לע"מ שירצה אצא, ומבואר דמאן דאית ליה ברירה אף בשני לוגין שאני עתיד להפריש אית ליה, ומאן דלית ליה ברירה אף בע"מ שירצה אצא לית ליה, ונראה לפי זה דתנאי שצידו לקיימו לא חשיב ברירה אף במתנה בשני האופנים כגון האומר לחצירו הריני מוכר לך שדה זו ע"מ שתעלה ראשון לירושלים, ומוכר לו שדה אחרת ע"מ שלא יעלה ראשון לירושלים, דשפיר דמי ולא חשיב ברירה, דכיון שהתנאי צידו לקיימו סמכה דעתיה, וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתחני לי מאתים זוז ואמר לאחותה הרי את מקודשת לי אם היא לא תתן נמי שפיר דמי דאף שלא תלה התנאי בשניה כלל, מ"מ חשיב תנאי שצידו אדם לקיימו, וכמו באומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שפלוני יתן לי מאתים זוז דמסתבר דלא חשיב ברירה שזה תנאי המסור להשתדלות, וה"נ במתנה בשני האופנים, [ועי' לקמן ב' דאופן זה הוא סוג תנאי ולא סוג ברירה לפירוש תו'], ומיהו במתנה הריני מוכר שדה זו למי שיצא צפתח תחלה חשיב ברירה אע"ג דאם אמר לאחד הריני מוכר לך שדה זו ע"מ שתצא צפתח תחלה לא חשיב ברירה, דהכא כיון שהתנה עם שניהם תנאי הפכי ולא יתכן שיקיים תנאו אלא אחד ושניהם שווים בהשתדלות בזה לא סמכה דעתיה שהרי הם שנים הלוחמים ולא סמכה דעתיה כלל איזה שיצא צפתח תחלה, והוי כדבר התלוי ביד"ש, ולכך הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה ראשון לירושלים חשיב ברירה, וכן באחים שחלקו או בשנים שלקחו שדה בשותפות חשיב ברירה שאין בירורס ידוע כל שלא חלקו כמו תנאי אם ירדו גשמים, ולא דמי לע"מ שתעלה

דע"מ שירצה אבא חשיב אינו עמיד להתברר שכתבו דלכך לא תירץ רבא כן, ואילו ברמב"ן בסוגיין מבואר דחשיב עומד להתברר לפירוש תו', [עיי"ש שיש לחלק כן להלכה לפי מאי דקיי"ל אין ברירה אף בתולה בדעת אחרים וקיי"ל שאם רצה האב מקודשת].

ואם יבוא חכם למורת עירובי למורת לכאורה הדבר עומד להתברר שהרי ביום השבת יתברר הדבר דמי לשני לוגין שאפריש מחר, אבל נראה דלא דמי דכיון שאין ענין עירוב אלא בשבת, צריך שיתברר בשבת, שאחרי השבת חשיב כלאחר מיתה ועוד יותר גרוע, שאין אז כל ענין בתנאו, ולפיכך כיון דבשבת כל שעה ושעה בספק שמה יבוא ואין אי ביאתו עד עכשיו קובע כלום, חשיב כתנאי שאינו עמיד להתברר בודאי, שכל השבת הדבר בספק, וכן באומר כל מה שילקטו עניים לעולם נמי לא חשיב עמיד להתברר שכל זמן שהפירות קיימים אפשר שלא יתברר, ולפי זה תנא דבי איז נמי מצי סבר דהר"ז גיטין אס מתי שפיר דמי, דהתם עומד להתברר בודאי, ולפי זה לכאורה לא מנאנו תנא דסבר דעומד להתברר בודאי דאין ברירה, ומיהו אי כל הנלקט קאמר כדמסיק ב"ק ס"ט ז' משמע דכל המתלקט חשיב ברירה אע"ג שאומר היום בודאי יתברר, וז"ע.

והנה רב משרשיא ע"כ לא ס"ל לחלק בין עומד להתברר לאינו עומד להתברר, אלא לרבא ע"כ ז"ל דאית ליה חילוק זה לר' יוסי, והא דלא אהדר רבא חילוק זה, היינו משום דסבר קושטא דמילתא דטעמייהו דר' יהודה ור"ש משום שמה יבקע הנוד, ואי ע"מ שירצה אבא חשיב אינו עומד להתברר א"כ ע"כ דטעמיה דר"ש משום שמה יבקע הנוד, וכבר כתבו כן תו' יומא שם, וכ"כ מהרש"ל, [ומש"כ מהרש"א לא נתפרש, דאף ר' יוסי מסתפק דהגט חל שעה אחת קודם מיתתו ואפילו הכי לבי מיית הוי גיטא, וכמש"כ תו' ע"ג ז', וכבר כתב כן בקרני ראס, ועוד דתו' כתבו בשני לוגין הטעם משום שלא יפריש וכן בסלע שתעלה בידי מן הכיס, ולפי' מהרש"א שאין דבריהם בחילוק זה אלא בתנאי ולא דבריה א"כ לא הוצרכו לזה דבשני לוגין ובסלע שתעלה הרי חשיב ברירה, ואף בשיתברר בהחלט עדיין תלוי דין ברירה], ואפשר דרב משרשיא נמי ידע לחלק

כלום ועדיין יכול להפריש לפיכך אין אי הפרשתו חלק מן התנאי אלא העדר קיום התנאי עדיין, ונמצא שהדבר לא נתברר עדיין, וכשימות נמי לא חשיב קיום נד שני של התנאי אלא העדר קיום התנאי ע"י אונס, ונהי שאמנם כבר לא יוכל לבא לידי קיום התנאי בהחלט אבל לא חשיב מחמת כך בירור התנאי, שאין מיתה בירור אלא בזמן שהתנאי תלוי זה, דהיינו שהמיתה היא התנאי, והדבר פשוט בסברא דכשאלם קובע תנאי שצידו, על תקוות קיומו וציטולו שצידו הוא קובע, וענין מיתה אינו כלל במחשבתו בתנאו, וכל שלא יתברר הדבר בהחלט בחייו לא סמכה דעתו, שהרי עיקר תנאו לעצמו הוא, ומיתה היא סיבה לדדית המונעת קיום התנאי, ואינה בתנאו כלל, אבל במחנה על מיתתו זהו עיקר תנאו ויתברר בהחלט או בחייו או במיתתו.

ולא אמור נראה שאם יאמר שני לוגין שאפריש מחר יהיו תרומה דחשיב עומד להתברר בודאי, שאי הפרשתו ביום מחר קובעת ביטול הפרשתו, והרי זה כתנאי עצמו שהרי אי הפרשה ביום זה קובע ביטול תנאו, וכ"ה בהדיא בתו' יומא נ"ו ז' ד"ה ר"י שהקשו דכל המתלקט היום חשיב עומד להתברר בודאי, והא דלא אמרו ר"י ור"י ור"ש שיאמר כן, י"ל משום דכל שתלוי בזמן חיישינן דילמא יאנס או יפגע ולא יפריש, (ועי' להלן), ואע"ג דבדמאי אשכחן דמהני באומר מה שאפריש למחר כדאיתא פ"ז דדמאי י"ל דטביל גרע, א"נ לא מהדרי כולי האי אסתקנתא, אבל ל"מ כן אלא אף באומר מה שאפריש מחר חשיב ברירה, ולכך לא אמרו שיאמר למחר, וז"ע.

ויש להסתפק בע"מ שירצה אבא דאם מת האב מקודשת אי ע"מ שישתוק קאמר, אי חשיב עומד להתברר בודאי דיש מקום לומר כיון דהשתיקה ואי השתיקה של האב קובעים בהחלט חשיב תנאי שעמיד להתברר ומה שאפשר שלא ישמע עד שימות אין בכך כלום כיון שאם ימות נמי דינו מבזרר דחשיב כשתק, או"ד כל שאפשר שלא ישמע האב עד שימות חשיב אינו עומד להתברר שמיתה בזמן שאינה עיקר התנאי חשיבא כדבר רחוק ואין זה בכלל דעת האדם וכל שעד שימות עלול הדבר שלא להתברר חשיב כלא יתברר בודאי, והדבר במחלוקת דבתו' יומא שם מבואר

ראשון, וכן צמי שפחל צפתח תחלה נמי כותב לזו ע"מ שהיא תצא צפתח תחלה ואם היא לא תצא כותב לחזירתה ע"מ שהיא תצא, ומה שכולל בלשון אחד לזה שיעלה ראשון או לזו שפחל צפתח תחלה מה בכך, אבל כונתם דענין צריכה הוא בשכולם בתנאי אחד, והיינו שכולם שוים לו ועל תנאי זה הוא רוצה לזכותם, כגון על מי שיעלה ראשון הרי כולם שוים צעיניו וכל שיעלה ראשון הרי הוא מוכהו, ונמצא כולם שוים בתנאו, וכן בשני לוגין שאני עתיד להפריש ובאיו שפחל צפתח תחלה, וכן צמעת שאני צעולם כל השעות שוים צעיניו שיחול הגט בהם ובתנאי שהיו קודם מיתחו, וכן אם בא חכם למזרח כל הרוחות שוים צעיניו והוא מסכים לקנות שציתחו בכל ד' שיצא החכם, או בצד שכנגד העכו"ם או שכנגד החכם, אבל באומר הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים, הנה קבע זה חלות תרומה בתנאי זה, ולא קבע שום חלות תרומה באחרת בתנאי זה, שצאופן זה הוא רוצה רק שזו תהיה תרומה, אלא שאם לא ירדו גשמים ונמצא שלא נעשתה זו תרומה או היא מפריש לחזירתה, ונמצא שאין כאן שמים המתחרות ויכולות לחול בשוה בתנאי אחד, אלא כל אחת נקבעה לחול בתנאי אחר וזה ענין תנאי ולא צריכה, והטעם פשוט דבשניהם שוים לרצונו באותו התנאי אין כאן סמיכות דעת כלל שאינו יודע איזה יקיים תנאו, אבל צמיתה בתנאי זה כך ובתנאי זה כך, הרי"ז מתפרש שאם יהיה תנאי זה הוא רוצה בהחלט צוה, ואם יהיה תנאי זה הוא רוצה בהחלט צוה, ושפיר סמכה דעתיה. (דמאי ס"י סק"ה).

בא"ד והא דאמר צפרק בכל מערבין כו' אם ירדו גשמים כו' היינו למאן דאית ליה צריכה, לפמ"ש"כ לעיל בד"ה ר"י היכא דיתברר צודאי יש צריכה וה"נ הכא הרי צודאי יתברר, אלא שאפשר שגם צוה יש חולק דאין צריכה עי' לעיל, וממילא לא נרויח צוה דעיקר כונתם על הא דמתמיהין היאך אפשר שלא יהיו תרומה והא כן הדבר למ"ד אין צריכה, ואין נפקותא כמה תנאים סוברים אין צריכה, וגם לרב משרשיא נמי ע"כ דלא הוי תרומה למאן דלית ליה צריכה בתולה בדעת אחרים, דהא רב משרשיא לא מפליג בין עומד להתברר לאינו עומד, ואצ"י הוא דפריך מהתם ואיהו ס"ל בסוגיין כרב משרשיא.

בין אם עומד להתברר או לא, אלא דס"ל דר"י ור"י ור"ש דאוסרים ע"כ לאו מהך טעמא דא"כ אכתי אפשר להתנות שני לוגין שאפריש עד ל' יום יהיו תרומה וזה חשיב עומד להתברר למה שצדדנו לעיל, ולא ס"ל לחוש לפשיעושתא בשהזמן מוגבל כמו שצדדנו לעיל, ולפיכך ע"כ דס"ל אין צריכה בתולה בדעת עצמו אף בשיחצור בהחלט, ולפי זה אפשר דרבא נמי מודה בזה סברא, היינו דאף בזמן מוגבל לא חיישינן שמא יפגע, ולמאי דאית לן צריכה בשיחצור בהחלט היה ראוי להתנות שני לוגין שיפריש עד ל' יום, אלא הכא משום דקיעת הנוד אחינן עלה, ולפי זה אף לר' יוסי דלית ליה צריכה [אף לרבא] כדמוכח מהא דסלע שפעלה בידי מן הכיס מ"מ אינטריך לטעמא דבקיעת הנוד, דהא באם מתי אית ליה לר' יוסי צריכה, ולפי זה אי מפרשינן טעמייהו דר"י ור"י ור"ש משום צריכה ע"כ דלית להו צריכה אף באם מתי, ולא משמע כן, דתנאי אם מתי הוא מוסכם בכל הש"ס, ולא מנאנו אמוראי דפליגי בזה, ואילו בהא דר"י ור"י ור"ש איכא אמוראי דמפרשי טעמייהו משום צריכה והכי ס"ל לרב יוסף עירובין ל"ז ב' וכן רב שם ל"ז א', וכן סתמא דגמ' סוכה כ"ג, הלכך אית לן למימר דס"ל שאין זו קושיא צמה דלא נקטו שיאמר שני לוגין שאפריש מחר אי משום דחיישינן שמא יפגע או יאנס, אי משום דלא מהדרי כולי האי אתקנתא, ועי' להלן. (דמאי ס"י סק"ה).

תוד"ה ולכי ומיהו הכא ע"כ א"א אלא מטעם צריכה כו', פשוט להו שאין חילוק בין אם עיקר החלות הוא בלתי מצורר לאם זמן החלות בלתי מצורר אף שהחלות עצמו מצורר כדין תנאי. (דמאי ס"י סק"ו).

בא"ד ומ"מ כדברי רש"י כן הוא כו' והא דאמר צפרק בכל מערבין הרי"ז תרומה על זו אם ירדו גשמים כו', מדצריהם מצואר דהא דהרי"ז תרומה על זו אם ירדו גשמים והרי"ז תרומה על זו אם לא ירדו גשמים הוא ענין תנאי ולא ענין צריכה, ואע"ג שמתנה חלות תרומה בשני האופנים, ולכאורה גם בשני לוגין שאני עתיד להפריש שייך לומר שעושה תרומה כל שני לוגין שצחצית על מנת שיפרישם וכן צעל מי שיעלה ראשון נמי הוי כאומר לכל אחד ואחד הריני שוחט עליך אם תעלה

הזמן, ונראה עיקר כלשון ראשון, וכ"ה צריטב"א, אבל בתו' משמע כלשון השני. (ס"ג ס"ק י"א).

שם לכשאכנסנה אגרשנה כו', א"ה, עיין מש"כ בזה בסימן א' סק"א אם בשאר שטרות נמי פסול כהאי גוונא, ועיין מש"כ בתו"צ קדושין סימן י"ד סק"א בדברי התו' יצמות נ"צ ז' דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול אדם לומר לסופר שיכתוב גט לפנויה לכשאכנסנה אגרשנה.

שם שמה יאמרו גיטה קודם לבנה, אף לר"י דמשום שמה יחפה תקנו זמן וא"כ לעולם כה"ג יש לו דין מוקדם ופסול, מ"מ אינטריך לטעמא דגיטה קודם לבנה, דאם אמנס נחתם הגט ביום שנכתב כשר אם נתנו לה, וכמ"ש בסימן ג' סק"ב דעת הרמב"ם והרמב"ן דכתביה ואותביה בכתביה כשר וה"נ הכא, אבל משום שמה יאמרו גיטה קודם לבנה מיפסיל, ועוד נפ"מ במגרש ע"י שליח דכשר לכו"ע דאית ליה קלא, וכמו גיטין הבאין ממדינת הים, משא"כ משום שמה יאמרו גיטה קודם לבנה, [דבזה אין מי שידקדק אחר הדבר, ולעולם ישאר לעו' אף דאיכא קלא], והרשב"א כתב כתיורן הב', ואין לדקדק מזה דס"ל דכתביה ואותביה בכתביה פסול, די"ל דבעי לשנויי אף לדעת רש"י דגם משום גיטה קדם לבנה לא מיפסיל, ובלאו הכי נמי ניחא ליה לאשכוחי נפ"מ לענין לכתחלה. (סג).

שם שטר שלוה צו ופרעו אינו חוזר ולוה צו כו' טעמא נמחל שעבדו, לכאורה קשה דהא טעמא דנמחל שעבדו חמיר טפי ממיחוי כשיקרא, דלאו שטר הוא כלל מדאורייתא, ושפיר נקטיה ר"י, אבל למש"כ בצ"מ י"ז א' דהא דנמחל שעבדו תקנת חכמים היא, י"ל דס"ל לגמ' דאם יש כאן משום מיחוי כשיקרא, ואין לחזור וללוות צו, תו כבר לא הוצרכו רבנן לתקן שיהא נמחל שעבדו, ומיהו לפי זה ישאר הדבר כמסקנא, שלא אמרו נמחל שעבדו מעיקר תורת השטר אלא שתיקנו שיהא כן, ול"מ כן, ונ"ע.

הא דחשבינן לשטר כמיחוי כשיקרא על הלואה שניה טפי מההלואה הראשונה, אע"ג דגם על הלואה ראשונה נכתב קודם ההלואה, הוא משום דעל הלואה שניה לא נכתב כלל, ורש"י כתב אבל לשיקרא אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם הלואה כשר אם צו ביום נכתב, נראה דרש"י

בא"ד אצל קשה דאפי' בתולה צדעת אחרים שמעינן לר"י כו', לרצא דמחלק בין עומד להתצבר בודאי לאינו עומד להתצבר בודאי, אין להקשות מר"י דקינין אר"י דאם מת, אלא לרצא משרשיא הוא דקשיא להו דלא מפליג בהכי, ועי' לעיל א' מש"כ ליישב, ולמש"כ לעיל לצדד דאפשר דרצא משרשיא נמי ידע לחלק בין עומד להתצבר אלא דמשמע ליה דר"י אוסר בתולה צדעת ענמו אף ביכול להתצבר א"כ ניחא דאפשר דמודה רב משרשיא דבתולה צדעת אחרים נמי לית ליה לר"י ברירה אלא בעומד להתצבר בודאי ובקינין אין הדבר עומד להתצבר בודאי כי שמה לא יפריש הכהן, ומיהו ל"מ כן, אלא רצא משרשיא מיקל צדין ברירה, דלעולם בתולה צדעת אחרים יש ברירה לר"י אף באינו עומד להתצבר, דומיא דזו שתא צפתת תחלה. (דמאי ס"י סק"ו).

כ"ו א' שמה יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע, מבואר שאם הוחלט שלא יפריש איגלאי מילתא שלא חלה הפרשתו כלל, ולפי זה אם מת מפרישין היורשים עכשיו תרו"מ ושפיר דמי.

בעיקר חשש דשמה יבקע הנוד משמע שהוא ממש חשש זה משום דאפשר לנוד להצקע, וכדאמר לקמן כ"ח ז' דמאי מסר ליה לשומר, וכן בסוכה כ"ג ז' מייטנין לה לענין חשש שמה ימות, ומבואר דמחמת עיקר התנאי שצריך לקיימו לא חיישינן שמה יפסע או יאנס ולא יקיימו, ואע"ג דלגבי גיטין תניא לקמן ע"ד א' ולאחר לא תנשא עד שתתן וכן קיי"ל בזה"ע"ז סימן קמ"ג דכל תנאי שהוא בקום ועשה חיישינן שמה לא יתקיים, ז"ל דבא"א החמירו טפי, א"נ הכא לא סגי ליה דלא מפריש ולא חיישינן לאונס, אבל התם אין גט דבר חיובי וגם אינו תלוי לעולם בתנאי שתתן מאתים זוז. (דמאי ס"י סק"י).

כ"ו ב' משום תקנת ולד, יש להסתפק אי משו"ה תקנו לפסול גט מוקדם אף במגרש כשהיא ארוסה, או דאמנס במגרש כשהיא ארוסה שפיר דמי, אלא דבכתב טופסי גיטין חיישינן דילמא ישמש בגט דארוסה לזורח נשואה, ולכן נזו' לסופר שאף בגט דארוסה לא יכתוב

סימן מ"ו ס"ק נ"ט דכן עיקר, וכן רש"י בסוגיין לא פירש כמש"פ בגיטין.

ולפי זה יש לפרש דטעמא דנמחל שיעבודו הא לא נמחל שיעבודו אפי' נחתם על מלוה זו אפשר לשמש בו למלוה אחרת, וכ"כ הרמב"ן כתובות כ"א ב' ח"ל טעמא דנמחל שיעבודו אבל למיחוי כשיקרא שלא נכתב על מלוה זו ונכתב קודם למלוה לא חיישין ואע"ג דנחתם מעיקרא ונ"ל דהכא גבי אשתרא משחתמו מעולם לא היו במעמד שלשה והן בית דין כו' אבל בעלמא כותבין וחותמין ורואין מעשה ומוסרים השטר ליד בעליו כדאמרין בההיא איתתא דאחיא לקמיה דרב ציבי לקמן בפרק הכותב עכ"ל.

אבל הוא דבר שאי אפשר, דכשם שעדים שחתמו שטר ליוסף בן שמעון זה לא יתכן שיוכל לשמש בו יוסף בן שמעון אחר, ה"נ שטר שנכתב על הלואה זו לא יתכן שימשם להלואה אחרת, [ואם נימא דתחלת כתיבת השטר הוא שימשם לאיזה הלואה שמהיה, א"כ אין כאן מיחוי כשיקרא, ועוד דכל זה עד שלא שימש בו, אבל מששימש בו ומסרו למלוה שוב לא שייך לשמש בו למלוה אחרת שהשטר והעדים כבר עשו שליחותן], ואין זה ענין לנידון אם ראאים עדים לחתום על שטר שלא מדעת המתחייב ולמסרו למתחייב, דגם אם ראאין לעשות כן הרי הטעם דבמסירתן נעשה שטר, אבל לאחר שמסרוהו לשמש על חוב מסוים וכש"כ כשכבר שימש ודאי לא שייך לשמש בו לחוב אחר.

ולכך נראה דכל שנחתם השטר ונמסר לשמש למלוה על הלואה מסוימת, שוב לא ניתן לשמש בו על הלואה אחרת דכבר אינתיק שיעבודו, והוא כמו נמחל שיעבודו, והא דנקטו ליה בו ופרעו, ה"ה לא פרע, אלא דכל שלא פרע סתמא דמילתא צריך הוא לשטר, ואינו צא להעבירו מחוב לחוב, והא דאמרין דכלא נמחל שיעבודו לא חיישין למיחוי כשיקרא ואפשר לשמש בו, משכח"ל כשסיכמו על הלואה וכתבו וחתמו העדים את השטר, ונתנוהו ללוה, וחזרו בהן ולא לוו, ונתבטל הענין, ואח"כ חזרו והסיכמו על הלואה חדשה, דבזה יש כאן משום מיחוי כשיקרא כיון שהשטר נכתב על הלואה אחרת שנתבטלה, אבל עדיין לא אינתיק שיעבודה, והלכך כיון דלא חיישין למיחוי כשיקרא שפיר אפשר לחזור וללוות עם השטר הזה.

לשיטתו ב"מ י"ג א' דאין כותבין שטר ללוה אלא"כ מלוה עמו היינו שראו את ההלואה, ולפי זה למלוה ראשונה ליכא שום שיקרא משא"כ למלוה שניה, אבל לפי זה ק"ק דאמאי לא פשיט משטרי מקח ומתנה שנכתבים קודם המקח והמתנה ולא חיישין בהו למיחוי כשיקרא, ולמה הוצרך להביא מדיוקא דנמחל שיעבודו. (ב"מ י"ז).

בכתובות פ"ה א' אמרה להו כתבו לי זכוותא דכי משתבענא יהבי לי כו', ברש"י ותו' משמע שבקשה שב"ד יכתבו ויחתמו שכבר נשבעה וייחוי הכתב ביד שליט ולכשתשבע יתנהו לה, אבל קשה דהא מהא דאשתרא ודר"נ דמנאו באשפה, לא שמעינן אלא דאכתיבה לא קפדינן, אבל אחתימה שפיר י"ל דחיישין, דהא ודאי מנאו באשפה לא מתכשר אלא בחתימה לשמה, וכן הא דמייתי משטר שלוחה בו ופרעו דטעמא דנמחל שיעבודו הא משום מיחוי כשיקרא לא חיישין, בפשוטו קשה דהא טעמא דנמחל שיעבודו עדיף טפי טובא, דלא חשיב שטר כלל, מטעמא דמיחוי כשיקרא דאינו אלא הנהגה לכתולה, ואף אם יחמירו לפוסלו אינו אלא מדרבנן, ומאי דיוקא הוא, וע"כ צ"ל דהאי מיחוי כשיקרא לאו דוקא, אלא הוא פסול גמור שהשטר לא נכתב על הלואה זו, ודייקין דמ"מ כשר, ופירש רש"י בגיטין כ"ו ב' אבל לשיקרא אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם הלואה כשר, ור"ל דדייקין מאי איריא שלוחה בו ופרעו, אפי' לא פרעו אלא שנכתב על הלואה זו א"א לשנותו על הלואה אחרת, אלא ש"מ דלא חיישין למיחוי כשיקרא ואם נכתב על הלואה זו אפשר לשנותו ולחתמו על הלואה אחרת, דלא עדיפא כתיבה דשטר ממנאו באשפה, ולפי זה גם מזה אין ראיה דאפשר לחתום בשקר, ואמנם הריטב"א כתב דלא בקשה אלא שיכתבו ורק אחר שתשבע יחתמו, וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ו מה' עדות ה"ח שכתב מותר לכתוב הקיום בשטר קודם שיחקיים השטר שאין הכתיבה עיקר אלא החתימה, אבל פשטא דגמ' דכי משתבענא יהבי לי, משמע כפי' תו' דגם בקשה שיחתמו, וגם רהיטת הגמ' שהלכה להשבע במקום אחר כפי שציקש המוצע, ולכך ציקשה שיחתמו לה ויתלוה עמה ספרא דדיינא וכשיראה שנשבעה יתן לה, וכ"כ הש"ך

כ"ז א' מתני' המציא גט ואצד הימנו כו', כל הסוגיא נתבאר בסיומן ו'.

שם מנאו לאלתר כשר ואם לאו פסול, לכאורה בגט דאיכא שמו ושמה ראוי למיחשז כסימן מובהק, דרחוק שיזמן שני יוסף בן שמעון שניהם כתבו גט ואצד לשניהם, והא דתנן דרק במנאו לאלתר כשר, הוא חומרא מדרבנן. (ב"מ כ"ז ב' מתוה"ד).

ביבמות קט"ז א' ההוא גיטא דאשתכח בסורא כו', לא נתבאר אם כבר נתגרשה בגט זה והוא מקוים, [דאי לאו הכי מנלן שכבר נתגרשה בן], והנדון לתת לה לראיה וכמו שפרש"י לעיל בגיטא דאנדרולינאי, וכ"מ בתו' רי"ד, או שעדיין לא נתגרשה והנדון לגרשה בן, ובכל אופן הנידון הוא אם גט זה של ענן בר חייה הידוע, או של ענן בר חייה מחגרא.

והנה במציא גט ואצד דתנן גיטין כ"ז א', ידענו שגט כיוצא בו נאצד לשליח, ואנו זריכים לחוש לגט כיוצא בו בשם המגרש ואצדו והמתגרשת ואציה ובשם העדים, ושנאצד גם לשליח השני, וכהאי גוונא החשש הוא רחוק מאד שיזמן אדם בשם זה ובשם אצדו ובשם אשתו ובשם אציה ובאותן העדים, וגם לו נאצד, ואפילו הכי אם לא מנאו לאלתר חיישינן, ואם כן כל שכן בנדון דבסוגיין, שהנדון בגט אחד דלא ידעינן שנאצד כלל, והנדון הוא גט זה של מי הוא, דדידיעין שיש אדם נוסף בעיר הזאת בשם הזה, וכמדומה שאף אם נוסף לזה חשש דגמלא פרחא או דקפינא אכתי לא יהיה החשש רחוק כל כך כמו במציא גט ואצד, ולפי זה אפשר לקיים כפשוטו הא דרבא חייש כאן לגמלא פרחא, אע"ג דבסוגיא דמכות שהציאו תו' לא חייש, דהכא החשש יותר קרוב ממציא גט ואצד, וכיון שהחמירו במציא גט ואצד כל שכן דיש להחמיר כאן, ועי' מש"כ גיטין ס"ו סק"א בהא דחששו כל כך, ועיין מש"כ לקמן ב'. (יבמות קט"ז א', ועי' מש"כ שם קט"ז ב').

שם ואם לאו פסול, נראה דמן הדין לא חיישינן אפילו בהחזקו שני יוסף בן שמעון ושיירות מזויות שמה גם היוסף בן שמעון השני כתב גט באותו היום והחתים אותם העדים והלך באותו הדרך ואצדו גם הוא, וכה"ג חשיב כסימן מובהק וספיר דמי אף אי סימנין לאו דאורייתא, ואין כאן

ומה סקיים הרמב"ן אצל צעלמא כותבין וחותמין ורואים המעשה ומוסרים השטר ליד צעליו כדאמרין בההיא איתתא דאחיא לקמיה דרב ציבי, ר"ל בית דין יכולים לכתוב ולחתום על מה שעדיין לא היה ולהשאיר ציד שלישי ולמסור לאחר שיקיים הדבר כמו שאמרו בההיא איתתא, וה"ה דעדים יכולים לחתום על שטר קודם המעשה, אלא דעדים לעולם אין חותמין אלא מדעת המתחייב, ומדעת המתחייב לעולם כותבין וחותמין את השטר קודם המעשה, ואין צוה חידוש, דכל שטר נעשה לשמש לכשימסרנו המתחייב, ולא חשיב מיחוי כשיקרא, שבהחיתתם אין מעידין שכבר נעשה המעשה, דלעולם כותבין גט כאילו גירשה ומוסרין ציד הצעל לגרש, וכותבין שטר מכר כאילו מכר ומוסרין ליד המוכר, וכן נמי שטר הלואה, אצל צמעה בית דין שכותבין שנצעה עד שלא נצעה, וכותבין שהשטר נתקיים עד שלא נתקיים, צוה איכא משום מיחוי כשיקרא, ומסקינן דלא חיישינן לה, [וראיתי מציאים כאילו בדברי הרמב"ן הללו מבואר שאפשר לעדים לחתום שטר שלא מדעת המתחייב, וטעמות היא].

ויתכן נמי לקיים פירושא דרש"י בגיטין גם בסוגיין, ולא מייחין מטעמא דנמחל שעבדו אלא להוכיח דבכתובה לחוד לא חיישינן למיחוי כשיקרא, וכמו שהציאו מגט שמנאו באשפה, והא דב"ד רשאים גם לחתום כמו שמחפרש בסוגיין, קים לגמ' מסבא.

הא דמסקינן דב"ד כותבין וחותמין שנצעה וזכתה דדין ומפקדין השטר ציד שלישי, אע"ג שהיא עדיין לא נצעה, ועדים כה"ג ודאי אסורים להוציא מתחת ידם שטר שחתמוהו [אפי' מדעת המתחייב], ולהפקידו ציד שלישי, [כמש"כ לעיל ד' א' סק"א בשם הרמ"ה], היינו טעמא דב"ד על מעשה בית דין כהמתחייב עצמו הוא, וכשם שמלוה שהחתים עדים על שובר יכול להפקידו ציד נאמן ושימסרנו ללוה כשישלם, ה"נ בית דין צמעה ציד נאמן דבר חשיב, ורשאים לחתום ולהשליש ציד נאמן לעשות צו כהלכתו, כשאין להם לחשש שלא יקיים שלישותו. (כתובות ס"ד ס"ק י"ח).

תוד"ה ה"ג, מתבאר בסיומן ג' ס"ק י"א.

באופן שאין לחוש לשתי שוירי, [ומיהו אולי כה"ג פשיטא], או כדר' ירמיה או כדרב אשי, אלא דרבה ס"ל קושטא דמילתא דבאין שיירות מלויות לא חששו חכמים ולפיכך נקט לפרושי בזהאי גוונא, ואה"נ דהו"מ לפרושי בלא הוחזקו ובשיירות מלויות, ואמנא קושטא הוא דמתניתין מתפרשא אף בכה"ג וזהו דומיא דסיפא, דמתניתין מתפרשא דאמר תנו נותנין בכל גוונא דליכא למיחש לאחר ולא שייך לפרושי דוקא באופן זה או זה דהעיקר כאן דמתניתין דנה בחשש שמא לא ניתן ולא בחשש דשני יוסף בן שמעון ומשכח"ל באופן דליכא למיחש לשני יוסף בן שמעון, וזהו שכתבו תו' דרבה כבר השמיענו דבלא הוחזקו לא חיישינן ולפיכך הזכיר עכשיו אין שיירות מלויות והיינו להוסיף דאף בהוחזקו אין חוששין באין שיירות מלויות, ומיהו א"ל לומר כן דלאוקימתא דר' ירמי' הקשו בגמ' מאי קמ"ל ומצואר דעיקר חידוש המשנה הוא דדין למה אין חוששין לעוד יוסף בן שמעון, ולפי זה צריך לומר דמסיפא שמעינן דבלא הוחזקו לא חיישינן ורישא אשמועינן דבאין שיירות מלויות לא חיישינן, ולפי זה לא איירי רישא דומיא דסיפא, ומיהו אי שיירות מלויות והוחזקו שווין יש לפרש דרישא וסיפא תרווייהו אשמועינן דבעינן הוחזקו ושיירות מלויות ובסיפא מצואר דבעינן הוחזקו, ולפיכך הזכיר רבה ברישא שיירות מלויות אבל כי הדדי נינהו, ואף מסיפא יש ללמוד דבאין שיירות מלויות אין חוששין אף בהוחזקו, ועפ"ז יש לפרש דברי התו'.

והא דדייק רבה מכל מעשה ב"ד יחזיר דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון בלא הוחזקו, נראה דהיינו משום דנראה לו דוחק לפרש המשנה דקתני סתמא יחזיר דהיינו דוקא באין שיירות מלויות דסתמא דמילתא שיירות מלויות ולא היה סותם התנא, [והא דהא אמר תנו נותנין כיון דלא קתני מפורש יחזיר לא קשה אם נוקי דוקא באין שיירות מלויות דהא אין זה עיקר הדין של המשנה, ובכ"מ דבזמן שהבעל מודה דמוקי לה נמי רבה באין שיירות מלויות, אפשר דהתם נמי מפורש דבכ"מ דעיקר הנידון הוא בחשש שמא נכתב ולא ניתן, ולפיכך אין לדקדק כ"כ בחששות נדדיות, אבל מתניתין דמעשה ב"ד דקתני סתמא דכל אלו יחזיר בכל גווי לא מסתבר ליה לרבה לאוקמי

אלא גזרת חכמים בגט, וכדאמר ב"מ כ' ב' היכי פשיט מר איסורא ממנונא, דלענין ממון ודאי לא חיישינן והיינו אף בהוחזקו ושיירות מלויות, [ומיהו מהתם לא שמעינן אלא דחשיב כסימן ציגוני דהא מדרבנן מיהא מהדרינן בסימנים, אבל מ"מ האמת נראה כמס"כ דאף אי סימנין לאו דאורייתא כה"ג מהדרינן מדאורייתא, וכ"מ דאי בהוחזקו ושיירות מלויות היה ראוי לחוש מדאורייתא לא הוו שרו רבנן בחדא מינייהו, ומדס"ל לרבה דבעינן תרווייהו ש"מ שאינו אלא מדרבנן, ועוד דמסתברא דגמ' ודאי ידע אי מתניתין פסולא דאורייתא קאמר או גזירה דרבנן, ואיך לא פשטו מהא אי סימנין דאורייתא או דרבנן, אלא ודאי כה"ג חשיב סימן מובהק וודאי מתניתין מדרבנן קאמר, ובהוחזקו ואין שיירות מלויות או בשיירות מלויות ולא הוחזקו פשיטא דעדיף מסימן ציגוני דהא לרבה בכה"ג מהדרינן גט, אע"ג דסימנין לא איפשטא אי דאורייתא, [וכש"כ לדעת הסוברים דרב אשי כרבה הרי מפורש אמרו דמספקא ליה אי סימנים דאורייתא], ואין דברינן אלא בהוחזקו ושיירות מלויות, ומיהו אי ידעינן דגם היוסף בן שמעון השני כתב גט באותו היום והחתים אותם העדים אפשר דתו לא חשיב כסימן מובהק וחיישינן לה מן הדין אי סימנים לאו דאורייתא, ואפשר נמי דכה"ג גרע ואף אי סימנין דאורייתא מ"מ כה"ג חוששין כיון דהוחזקו שני גיטין שווין.

והנה אמרו ב"מ כ"ז דאי סימנין דאורייתא מהדרינן גט אשה בסימנין, ומשמע דאף מדרבנן מהדרינן, ולא גזרו בזה חכמים אע"ג דלשני יוסף בן שמעון חששו אע"ג דחשיב כסימן מובהק מן הדין וכמשנ"ת, אין לדמות גזירת חכמים ז"ל, [וכש"כ לרבה דלא גזרו אלא בהוחזקו שני יוסף בן שמעון דלפי זה לא דמי לשאר סימנים דלא הוחזק שיש עוד חפץ כזה כאן].

שם כאן במקום שהשיירות מלויות כו', באמת עיקר התשובה בזה דתנא דבכ"מ איירי בגוונא דליכא למיחש לאחר, דהא עיקרא דבכ"מ בחשש שאין יודעין אם כבר ניתן הגט או לא, ולפיכך אין שייך לדקדק מכאן דוקא דבאין שיירות מלויות לא חיישינן לאחר, דשפיר יש לאוקמי בלא הוחזקו, או צידעין בהחלט שאין עוד יוסף בן שמעון בעיר הזאת וגם נסתמנה העיר ע"י נהר

הוחזקו מחזירין אצל אחתי לשני שוירי דלא שייך בזה לא הוחזקו יש לחוש אלא ודאי חששא דשני שוירי וחששא דלא הוחזקו כי הדדי נינהו, וא"כ ז"ל דבהחזק עד אחד כבר חיישין והכא היו מסתפקים שמא יש עוד שוירי על נהר רכיס הידוע, וז"ע, ומיהו י"ל דחששא דב' שוירי אמנם חשיב כלא הוחזקו, אצל החשש שניתוסף שבשוירי ההיא יש עוד יוסף בן שמעון הך חששא הוי כלא ידעין ולא כלא הוחזקו. (ס"ו סק"ה).

שם עבד רבה עובדא כו', עי' בסיומן ו' סק"ט. תוד"ה הא הא אי לא הוה חיישין לגמלך [ר"ל שהיינו יודעים צעדים שגירשה, או שהיה כתוב צו הנפק] היו מחזירים לה את הגט אפילו אינו שלה כיון דאינה צריכה אלא לראיה, ר"ל דכל שאין הגט נוגע להחירה שוב הוי גט כממונא ולענין ממון הרי לא חיישין לשני יוסף בן שמעון, ולז"ד היה מקום לומר דלא חילקו חכמים בגט ולעולם חיישין בגט לשני יוסף בן שמעון אף בשאין הגט הזה נוגע עכשיו לגרושין.

בא"ד ולא קמני שאני אומר כתובין היו ולא נתנו, ואי הוה תני הכי היה מתפרש בחרתי, דיש לחוש שמא לא נתן לה עדיין וממילא אין אנו יכולים לתת לה בלא שליחות ממנו, ועוד דכיון שעדיין הגט צריך להחירה יש לחוש ליוסף בן שמעון אחר.

בא"ד וא"ת ומנא ליה אפילו לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כו', לכאורה הא ודאי ברייתא איירי בלא ראיו הגט לא צידו ולא צידה קודם שמצאוהו דהא קמני שאין אנו יודעים אם היא אצדחו או הוא, וקמני טעמא דגמלך ומשמע דאמר תנו נותנין ואע"ג דאין כאן לאלתר, ובאמת לפי זה ז"ע היכי מוקי לה ר"ז לאלתר, ובמהרש"א כתב דאפשר לפרושי ברייתא בראיו הגט ציד הצעל ואצדו לאלתר, ותמוה דא"כ הרי ודאי לא נתנו להאשה ואיך קמני ברייתא שאני אומר כתובין היו כו', וכאילו הדבר ספק אם נאצד מן הצעל או מן האשה, וכבר הקשה כן במהר"ם שיף, ואפשר דאין צריך שגראה הגט ציד הצעל סמוך למציאה וסגי אם ראיוהו פעם ציד הצעל ועכשיו ראיו שהצעל עבר במקום הזה ומיד אח"כ מצאו הגט, ובכה"ג הדבר ספק ממני נאצד שאין מה שעבר הצעל סמוך למציאה מעיד שהוא אצדו,

דוקא באין שירות מנזירות], והוסיף גם דהא בשטרות מעשה ז"ד קמני ומנזי הדבר שנמצאים בז"ד והתם שירות מנזירות ולא היה סתם התנא, והיינו דמשמע ליה לרבה דאשתכחו בז"ד, [אצל אין ר"ל דלשון מעשה ז"ד משמע דאשתכחו בז"ד, דודאי אין זה במשמעות הלשון, ועוד דמעשה ז"ד יש לפרש בשטרי ממון והתם אמנם יחזיר אף בהחזקו ואף בשירות מנזירות וכדאמר ז"מ כ' ז', ועיקר דיוקא דרבה משטרי חליצה ומיאונין כדאמר שם, ומשמע ליה נמי דכל מעשה ז"ד כולל נמי דאסורא דומיא דשטרי חליצה ולפיכך נקט לכל מעשה ז"ד ולא נקט שטרי חליצה], אצל לא הוחזקו לא הוצרך התנא לפרש דסתמא דמילתא איירי ביודעין למי להחזיר והיינו בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, והא דבאין שירות מנזירות אין חוששין נראה דס"ל לרבה כן מסבירא, ואפשר נמי דק"ו הוא מלא הוחזקו ושירות מנזירות, וכמו שהזכיר הר"ן סברא זו, מיהו הרא"ש כתב דאדרבה הוחזקו גורם טפי לחוש, (ועי' ס"ו סק"ג ד').

שם חוששין לשני שוירי, נראה דהיה ראוי להסתפק שיש עוד שוירי על רכיס נהרא, אצל אם היה ידוע שעל רכיס נהרא אין עוד שוירי לא היינו מסתפקים דילמא איכא עוד נהרא דשמי' רכיס ואיכא מתא דמתקריא שוירי דיתבא עליה ואיכא התם עוד יוסף בן שמעון ושם אשתו כשם אשתו של זה, דכי היכי דלא חיישין לעדים כעדים ושמא כשמא ה"נ ניתוספו כאן ז' חששות כנגד העדים שם העיר ושם הנהר, ומיהו לפי זה נמצא דאם בשם של אחד העדים הוחזק שיש עוד אחד אף שבשם של העד השני לא הוחזק יש לפסול, ומפשטות לשון השו"ע משמע קצת דדוקא באמתחזקו עדים כעדים אצל לא סגי בעד אחד, ואפשר דבשמות עירות חשיב כלא ידענו כלל ולא חשיב כהחזק שאין כאן עוד יוסף בן שמעון, אלא כלא ידענו אם בעיר פלונית יש עוד יוסף בן שמעון וכה"ג חיישין וכמש"כ ס"ו סק"ט, ולפי זה י"ל דאף צידענו שעל נהר רכיס הידוע לנו אין עוד שוירי מ"מ חיישין גם לרכיס נהרא וגם לשוירי אחרים, ומ"מ צעדים אף בעד אחד לא חיישין כיון דידענו אנשי העיר ולא הוחזק עוד בשם הזה, אצל קשה לפי זה מאי פשיט רבה מכלל מעשה ז"ד יחזיר הא מהתם לא שמעין אלא דבלא

ואפשר שכבר נתנו לה והיא אצדתו, אצל כשאומר תנו נותנין ממ"נ שאלם היא אצדתו הרי היא כבר גרושה ואין הגט אלא לראיה וחשיב כממונה וכמש"כ לעיל, ואם הבעל אצדו הרי מנאו לאלתר, ועוד דכשאומר תנו מהימנין ליה דאמנא הוא אצדו, דאם היא אצדתו מה לו לשקר, והיינו דקאמר ר"ז דלפיכך נקט התנא נמלך לדקדק דבאמר תנו זימנין דנותנין והיינו כגון שראינו פעם גט כזה ביד הבעל ועכשיו ראינו שעבר שם סמוך למציאה, אצל לאחר זמן אמנא אף באומר תנו אין נותנין, והיינו דקשיא להו מהיכי פשיטא ליה לרבה דיש לדקדק ממתניתין דאמר תנו נותנין אפילו לזמן מרובה, ואפשר דאפילו לא ראינו הגט בידו כלל אם קודם שמנאו את הגט אמר שאצד לו גט ופלוני ופלוני עדיו דיש לחשבו כראינו הגט בידו וכל שמנאנו סמוך להליכתו שם חשיב כאלתר, ואפשר נמי דאף באמר אחר שנמנא הגט שפלוני ופלוני עדיו שיש לחשבו כראינו הגט בידו וכל שעבר במקום שנמנא הגט סמוך למציאתו יש לחשבו כאלתר, ולמש"כ תו' לקמן ב' ד"ה מעולם להבעל נאמן לומר שאצד גט, י"ל דה"נ בראינו שעבר לאלתר סמוך למציאה נאמן לומר שאצד גט וממילא חשיב כראינו גט בידו וכיון שעבר סמוך למציאה חשיב כאלתר, ופשטרי חליצה ומיאונין שאני שאין האשה נאמנת בכך כלל, וי"ע.

בא"ד דאי לאלתר פשיטא, ק"ק דגם באלתר איכא חידושא דלא חיישינן שמא קודם שהלך הוא איבד היוסף בן שמעון האחר כאן גיטו, ועי' ס"ו סק"ו נחפרש.

בא"ד ור"ז סבר דהא דקתני ונמלך אורחא דמילתא נקט כו', נראה דאין כונתם דר"ז לא דיין כלל הא אמר תנו נותנין דהא בזהדיא קאמר דילמא אם אמר תנו נותנין לאלתר, אלא ר"ל דניחא ליה לתנא למינקט ונמלך כדי לפרש שיש לחוש שנמלך ולפיכך לא נזהר בו וכיון דלאלתר שפיר דמי תו לא חשש התנא לדיוקא דהא אמר תנו נותנין ונקט נמלך, אצל לא נקט נמלך עיקרו לדיוקא דהא אמר תנו נותנין, ולפיכך אין שייך לשאול פשיטא.

בא"ד ועוד אור"י דדיין אפילו לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דפשטרי חליצה ומיאונין כו', דבאמנת הו"מ רבה למיפרך מהא דקתני פטרי

חליצה ומיאונין יחזיר דכולהו מידי דאיסורא נינהו ואיכא למיחש בזה, וכדקאמר בזהדיא בסמוך נפק דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר, (ומפרש בשלהי פ"ק דב"מ דפשטרי חליצה ומיאונין תנן), והתם ע"כ אף לזמן מרובה וכמש"פ תו', אלא דכולהו מתניתין חד ענינא נינהו דפשטרי חליצה ליכא למיחש לנמלך לפיכך יחזיר אצל גיטי נשים דאיכא למיחש לנמלך לפיכך לא יחזיר, וניחא לגמ' למיפרך מגיטי נשים אגיטי נשים ולפיכך דייק מרישא אע"ג דבסיפא מפורש טפי, והיינו דמשמע ליה לרבה דאף לזמן מרובה מהדרינן דהא במתניתין קתני דה"ט דגיטי נשים שאני משטרי חליצה משום דיש לחוש לנמלך וא"כ משמע דבאמר תנו שוו לשטרי חליצה, ונלפיכך לא נקטו לומר דניחא ליה לדיוקא הא אמר תנו נותנין דליהוי שוה בגיטי נשים ובדייחיקי והתם אף לזמן מרובה דהא בממונא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, דודאי י"ל דמידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ודומיא דפשטרי חליצה ומיאונין ודאי איכא למידק ביה טפי דהא באמנת מצואר בפשטרי חליצה ומיאונין דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון ומשמע דאין גיטי נשים חלוק אלא משום שיש לחוש לנמלך, ור"ז אה"נ דהו"מ למיפרך משטרי חליצה ומיאונין אלא דניחא ליה למיפרך גיטין אגיטין, ורישא לא משמע ליה דאיתא דוקא דומיא דסיפא אפילו לזמן מרובה וכמ"ש תו'.

בא"ד דבידוע שחלצה או מיאנה פשיטא דיחזיר אפילו אינו שלה, אע"ג שיש בזה חידוש דלענין ממון לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, מ"מ זה פשיטא ולא הוצרך להשמיענו, וכל אינך דקתני התם במתניתין עיקרם לאשמועינן שאין להסתפק בהם אם כבר ניתנו או לא, ונאוגרות שום נמי אשמועינן דאיהו דאפסיד אנפשי' אי שומא הדר, ועוד שאין כונת המשנה להשמיענו שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, ועיקר כונת המשנה לומר שאין חוששין לשמא לא ניתנו לה עדיין והיינו שנכתבו קודם שחלצה או מיאנה, ואם איתא דבידוע שחלצה או מיאנה איירי, א"כ פשיטא שיש להחזיר לה, והרי עיקר חידוש המשנה הוא שמחזיקין אותה כפנויה ע"י השטר הזה דודאי לא נכתב אלא לאחר שחלצה או מיאנה, ומיהו ממה שהק' לר"י מאי קמ"ל משמע שיש לפרש דעיקר

מתניתין בהוצקו אמנס לא מוקי לה הכי אלא בשירות מלוות אחד חיישין, אבל לולא הכרח המשנה דכל מעשה ב"ד היה מודה רבה לר"ז, ודוחק, ועיקר הדבר דר"ז פליג גם בהוצקו אחד וס"ל דחיישין וכמ"ש הרא"ש מבואר הוא בגמ' דאמרו עבד רבה עובדא כשמעתי איכא דאמרי בהוצקו ולא שכיחי וא"ד בשכיחי ולא הוצקו ומבואר דתרווייהו חידושא דרבה נינהו ורז הונא פליג, ואע"ג דלא מנאנו דברי ר"ה אלא בשירות מלוות ולא הוצקו מ"מ פשוט להש"ס דה"ה הוצקו ולא שכיחי שירתא, ולהאמור א"א לומר דהוצקו עדיף אלא דשקולין הן, ובאמת ז"ע על שהראשונים ז"ל לא נסתיעו מזה, וגם בר"ן כתב דאפשר דבהוצקו אחד מודה ר"ז לרבה, וז"ע.

(פ"ו סק"ג)

שם ר' ירמיה אמר כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, קאי אמתניתין דנמלך, ואשטרי חליצה ומיאונין וכל מעשה ב"ד, ואברייתא דזומן שהבעל מודה, ומהא דפריך מאי קמ"ל משמע דעיקר החידוש הוא אמנס בדין שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, ויש לעי' והא בכלל כל מעשה ב"ד אף שטרי ממון והתם פשיטא שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון וכמס"כ תו' לעיל א' ד"ה הא דבידוע שחלצה פשיטא דמחזירין לה לראיה, וע"כ דהתם חידושא אחרינא אשמועינן דלוא לא מקיים שטרי ולא משהה ליה וא"כ ה"כ בגט יש לפרש דקמ"ל דבעל לא מקיים שטריה, ואולי בגט פשיטא ודוקא בלוא ס"ד דמקיים שטריה כדי שיתרצה המלוה להלותו, או דאדיוקא דנמלך הוא דקפריך מאי קמ"ל, ואע"ג דיש כאן חידוש דלא חיישין שמה כתב ליתן בניהן ולא נתן עד תשרי, וסמכין דקלא אית לה למילתא, וגם ידעו לקוחות דלא נמסר לה אלא דלא חיעגן אבל לענין פירות יאמרו לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כדאמר ב"מ י"ט א', וזה ודאי חידוש הוא דלא שמעינן לה מדנפשינן, כבר פירשו בזה התו' לעיל א' ד"ה הא דבעי לשנויי אף למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה, ועוד די"ל דאדיוקא דהא אמר תנו קפריך דהתם פשיטא דליכא למיחש לפירות כיון דמגרש שלא ביום שנכתב קלא אית ליה כמ"ש תו' שם, ובאמת ז"ע לפי זה מש"כ התו' דהו"מ לשנויי דקמ"ל

חידוש המשנה שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, אבל מ"מ לשון המשנה מוכח דלא איירי בהוצקא כחלוזה בפנינו, אלא שע"י השטר שנמצא אנו מחזיקין אותה כפנויה. (פ"ו סק"ה).

תוד"ה כאן, עי' בסימן ו' סק"ז י"ד.

כ"ז ב' ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוצקו לא ליהדר ופליגא דרבה, כתב הרא"ש דאי בשירות מלוות אחד חיישין כמ"כ שיש לחוש בהוצקו אחד, והר"ן כתב דאיכא למימר דשירות מלוות גרע, ובהוצקו אחד אין חוששין, ובאמת לכאורה בגמרא משמע יותר כדברי הר"ן דאילו לדעת הרא"ש נמצא דהא דבשירות מלוות חיישין חידשו האמוראים מסבא ואין לזה כל הכרח, שהרי מתניתין וברייתא דר"ז יש לפרש בלא הוצקו, ובגמ' הקשו מתניתין וברייתא אהדדי ומירלו רבה ור"ז כאן במקום שהשירות מלוות כאן במקום שאין שירות מלוות, ומשמע דמסתירת המשניות למדו דין זה, וכן לשון הגמ' ב"מ י"ח ב' במאי קמיפלגי רבה סבר כו' דאשתכח ב"ד כו', משמע דאין כאן דברי סבא אלא הכרח, דאל"ה הו"ל למימר ור"ז הא קתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולפרש דאשתכח חוץ לב"ד מתפרשא, אבל לשון במאי קמיפלגי משמע שאין כאן דברי סבא כלל, וכיון דמפרשין באשתכח חוץ לב"ד ע"כ דבשירות מלוות אחד יש לחוש, ועוד דהא באמת פליגי גם בסבא דהא דחידש רבה דאף בהוצקו לא חיישין באין שירות מלוות אין לו הכרח וחידש כן מסבא, ואילו ר"ז ס"ל מסבא דבהוצקו חיישין אף באין שירות מלוות, ועוד חידש דגם בשירות מלוות אחד חיישין, ומיהו מכ"ז אין הכרח אלא דהוצקו לא עדיף משירות מלוות, אבל אין גם הכרח דשירות מלוות עדיף וי"ל דשקולין הם, וולדעת הרא"ש ז"ל דלא מסתבר להו לרבה ור"ז לאוקמי סתמא דמתניתין דוקא בהוצקו שני יוסף בן שמעון, ולפיכך יש לפרש מתניתין בלא הוצקו ושירות מלוות ונשמע אמנס דשירות מלוות אחד חיישין, ואף רבה הוי מוקי לה בהכי, אלא דלרבה מוכח ממתני' דכל מעשה ב"ד דלא חיישין אלא בהוצקו, ותו מחדש רבה מדנפשי' דאף בהוצקו לא חיישין אלא"כ שירות מלוות, ולפי זה הא אמר תנו נותנין אשמועינן חידושא דלא שמעינן מסיפא דכל מעשה ב"ד, אבל ר"ז כיון דאין צריך לאוקמי

דבר שיש לחוש לנמלך, כדאמר ב"מ כ"ח א' היא אומרת סימני הגט יתכן לה וי"ע. — פשטא היה נראה לכאורה דר"י ורב אשי ס"ל דאף בלא הוחזקו ואין שיירות מצויות חיישין ולפיכך לא מצינו לאוקמי כל הני מחנ' אלא כדמוקמי להו, אבל הרמב"ן לא כ"כ, וכחז דלכ"י לא מוקמי לה באין שיירות מצויות ולא הוחזקו דא"כ פשיטא, וי"ע דבגמרא אאוקימתא דר"ז לא הקשו פשיטא ואאוקימתא דר' ירמיה הקשו, וגם בסברא לאו מילתא דפשיטא היא כולי האי דהא גזירה דרבנן היא ומניין לנו לחדש מעצמנו שלא גזרו אלא או בשיירות מצויות או בהוחזקו כיון דבמתניתין קמי סתמא. (ס"ו סק"ג).

שם מהו דתימא ליחוש דלמא איתרמי שמה כשמה ועדים כעדים קמ"ל, הרמב"ן דקדק מכאן דר' ירמיה ס"ל דבלא הוחזק נמי חיישין בשיירות מצויות וכל"ז דר"ז, דאם איתא דאף בשמו ושמה לא חיישין בדלא הוחזקו מה הוצרך להשמיענו דלא חיישין בעדים בלא הוחזקו, אלא ודאי בשיירות מצויות חיישין אפילו לא הוחזקו וקמ"ל לעדים כעדים לא חיישין בדלא הוחזקו, ונראה דר"ל בלא הוחזקו לא שני יוסף בן שמעון ולא עדים כעדים לא חיישין לתרווייהו, אבל באסתחזק שני יוסף בן שמעון אמנס חיישין לעדים כעדים אף שלא הוחזקו, אם שיירות מצויות, ויש נמי מקום לומר דאף באין שיירות מצויות יש לחוש לעדים כעדים, דטפי יש לחוש לעדים כעדים משמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו, חדא דכאן ניתוסף המקרה שנודווגו יחד, ואף שגם התם נודמנו יחד לעדים מ"מ זה שכיח טפי מהתיחדות לאיש ואשה, ועוד דהא בשמו ושמה כתוב מקום דירתם וצריך לחדש שיש כאן במקום דירתם עוד איש ואשה בשמות אלו אף שאין אנו יודעים, אבל עדים אין כתוב מקום דירתם ושפיר אפשר שנודמנו לכאן ממקום אחר, ודוקא לא הוחזקו מועיל שלא נחוש לעדים כעדים דהרבה שמות שלא הוחזקו הוא דבר רחוק וגם הטורפותם יחד ולפיכך לא חיישין, אבל מ"מ נראה דבאין שיירות מצויות לא חיישין אף לעדים כעדים, דודאי משמע דלר"י מיתוקמא צרייתא צין בשיירות מצויות ולא הוחזקו וצין בהוחזקו ואין שיירות מצויות, וכ"מ במלחמות שכתב דלהרבה שמות לא חיישין, והיינו דבלא הוחזקו לא שמה

דלא חיישין שמה לא ניתן ציוס הכתיבה, ועוד דאכתי קשיא אשטרי חליצה דליכא נפקותא דהו ללקוחות, אבל ז"ע דבהא ודאי אינה נאמנת לומר שהיא זו שחלצה, וצריך לפרש דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על שטר חליצה של זו וכמש"פ רש"י, וא"כ הרי ידענו שהיא חלוצה ופשיטא דנחזיר לה לראיה כמ"ש בתו' הנ"ל דצידוע שחלצה פשיטא, ואולי י"ל דחליצה ומיאון לא שכיחי כמו גיטין, וגם איסורם קיל טפי, ולא חשו דהו חכמים לשני יוסף בן שמעון כלל, והא דאמר ב"מ כ' ב' שטרי חליצה ומיאון תנן אינו אלא לומר דאף באיסורא איירי וממילא מתפרשא כל מעשה צ"ד אף בגט מקויים, ויניחא השתא טפי הא דנקט רבה כל מעשה צ"ד ולא נקט שטרי חליצה ומיאון, אבל ל"מ כן וי"ע, ואפשר דאיירי דאמרה קודם שגמלא השטר חליצה, שאצדה שטר חליצה ופלוני ופלוני עדיו, וכה"ג אם ידעין שהגט שגמלא הוא שלה מהדרינן לה דאמירתה צירוף השטר שגמלא מספיקים להחזיקה בחלוצה, אבל אם אף לאחר שגמלא השטר ואחרי דבריה עדיין ספק אם זה השטר שלה לא מהדרינן לה וכעין מש"כ הגרע"א ז"ל בצ"מ י"ח בתוד"ה נפק ונתבאר בסומן ו' ס"ק י"ב, ולפיכך צריך שיאמרו מעולם לא חתמנו ובלא"ה לא מהדרינן לה, (וגם קשה היאך רמזו במתניתין גוונא דר' ירמיה או דרב אשי וה"נ יש לאשכוחי עוד גוויי שיהיה בהם חידוש אחר כיון שאין החידוש אלא צענין צדדי למר דסימן מובהק דאורייתא ולמר דלא חיישין לעדים ששם כשם, וגם כיון דאיכא למימר כר"י וכר"א תו אין הכרח לאחד מהם).

ובין לאוקימתא דרב אשי קשה דל"ל אמר חנו חיפ"ל דהיא אומרת סימני הגט, וצריך לפרש בשהוא אומר סימני הגט, אבל קשה דכיון דעיקר החידוש הוא דסימן מובהק דאורייתא (וכמש"כ הרמב"ן והר"ן), וא"כ ל"ל למינקט בשהצעל נותן סימנים ואומר חנו טפי הו"ל למינקט בשהיא נותנת הסימנים, וכן צברייתא דקמיני צומן שהצעל מודה טפי הו"ל למינקט צומן שהאשה נותנת סימנים, וכן מתניתין דכל מעשה צ"ד קשה דהא עיקרא דמתניתין לאשמועינן גוויי דליכא למיחש לשמה נמלך ולא נתן, ואם איתא דבעינן שתתן סימן מובהק א"כ בכל גוויי מוסרין לה, אפילו

מועלת, ומיהו צאמת נראה שאין הצעל חשוד לסקר
 באם הוא יודע שאלו לא חתמו לו והם מעידים
 שזהו חתימתם לומר שהם שחתמו לו דודאי יודע
 שאחרי שמעידים שזוהי חתימתם ודאי כן הוא
 האמת וא"כ אין זה גיטו ואינו חשוד לקלקלה,
 ולפיכך כל שמעידים שזהו חתימתם שפיר דמי אף
 אם יש לחוש לעדים כעדים כל שהצעל מעיד שאלו
 שחתמו לו, [ולא חיישין שמא אינו מכיר העדים
 כלל ואומר בדדמי דלעולם יודע הוא את העדים
 וכש"כ כשרואה אותם שהוא יודע לזכר אם הם
 הם שחתמו לו או לא], ואמנם אף לדעת תו' מיירי
 בשלא ראו החתימות, אלא שלפירוש תו' מיירי צאין
 העדים קמן וממילא לא ראו הצעל ולא החתימות,
 אבל לפרש"י שהם מעידים שחתמו לזה הצעל א"כ
 מסתמא יש לפרש שגם ראו הגט, לפיכך הוצרכו
 לכתוב דלפרש"י ז"ל שאף שהם לפנינו מ"מ לא
 ראו הגט, [ועי' בסימן ו' סוף סק"י שכן מוכח
 בטור דלא חיישין שהצעל יסקר לומר שאלו חתמו
 לו, אף בשמות העדים שוין, וכמש"כ], ואפשר
 עוד לפרש שאין הצעל מכיר את העדים ויודע רק
 שעל גיטו חתמו עדים ששמותיהם כשמותם של
 אלו, ואיירי שהעדים מכירים החתימות ואינם
 יודעים אם לזה חתמו, והיינו דקמ"ל דכשר דלא
 חיישין לשמא כשמא ועדים כעדים, שהרי אנו
 צריכים להחזיק שיש עדים כעדים והם שחתמו לצעל
 ויש שמא כשמא ולשני חתמו העדים, ועי' בסימן
 ו' ס"ק י"א דפירוש זה מוכרח.

אבל הרמב"ם צפ"ג מה"ג הי"א כתב דאף
 בהוצקו ושיירות מצויות מהדרינן אם
 העדים אומרים מעולם לא חתמו אלא על גט אחד
 של יוסף בן שמעון, [וכן משמע קצת ברי"ף
 שהשוה אוקימתא דר"י ודר"א ואוקימתא דר"א
 ודאי מהני אף בהוצקו ושיירות מצויות, וכן בגמ'
 משמע דר"י ור"א מוקמי למתניתין בכולי גווני
 ואילו למש"כ לר"א אמנם מצי איירי אף בהוצקו
 ושיירות מצויות ואילו לר"י דוקא באו הוצקו או
 שיירות מצויות], ואולי הרמב"ם מפרש בשהעדים
 רואים החתימה אלא שאין יודעים אם לזה חתמו
 וסמכין אצעל ולא חיישין דאחרמי שמא כשמא
 ועדים כעדים וצעל אומר בדדמי אלא לא חיישין
 ליה שישקר בעדים כעדים, ואף שזה דחוק בלשון
 הגמרא דהא לפי זה אמנם חיישין לשמא כשמא

כשמא ולא עדים כעדים לא חיישין, אבל לחדא
 מינייהו חיישין, וכן אחרי שהסוגיא מתפרשת בלא
 הוצקו שני יוסף בן שמעון וזהו קמ"ל דלא
 חיישין לעדים כעדים נמי, מנ"ל לחדש דאף
 בהוצקו שני יוסף בן שמעון שאין החשש אלא
 לעדים כעדים לחד דלא חיישין.

וברשב"א וריטב"א פירשו דר' ירמיה סבר כרבה
 והוקשה להם מהא דקאמר ניהוש
 דלמא אחרמי שמא כשמא דמשמע דאע"ג דלא
 הוצקו שמא כשמא חיישין וכתבו דל"ד ודלמא
 אחרמי משום עדים כעדים נקטיה אבל איירי
 באחרמי שמא כשמא, אבל אכתי לא נתיישב מה
 הוצרך להשמיענו בעדים כעדים דלא חיישין בלא
 הוצקו אחרי דגם לשמו ושמה לא חיישין בדלא
 הוצקו, וי"ל כמש"כ לעיל (במוקף) דטפי יש לחוש
 לעדים כעדים מלחוש לשמא כשמא, וקמ"ל דאף
 בהוצקו ושיירות מצויות לא חיישין לעדים כעדים
 בלא הוצקו, [וגם י"ל דבהוצקו שני יוסף בן
 שמעון אחרמו רבנן טפי וחששו אף לעדים כעדים
 אף שלא הוצקו], ומיהו בזה לא מצאנו חולק
 דלר"ז בל"ב כי היכי דחיישין לשמא כשמא בלא
 הוצקו ה"נ חיישין לעדים כעדים אף שלא הוצקו
 אי שיירות מצויות והוצקו שמא כשמא, ואדרבה
 למש"כ לדעת הרשב"א מוכח דטפי יש לחוש לעדים
 כעדים מלחוש לשמא כשמא, וגם צרש"א מצואר
 דאי ר"י ס"ל כל"ב דר"ז מתפרש מ"ד ליחוש
 דלמא אחרמי שמא כשמא דר"ל אמנם בלא הוצקו
 שמא כשמא ועדים כעדים וקמ"ל דלכולי האי לא
 חיישין, ולפי זה משמע מפורש דדוקא בשלא
 הוצקו שניהם אבל אם הוצקו שמא כשמא או
 עדים כעדים תו חיישין אף לאידך שלא הוצקו
 כיון דשיירות מצויות.

ואף למש"כ המהר"ם שיף לפרש דלפירוש תו'
 איירי צמעידים העדים שזהו חתימת ידם נמי
 לא מכשרין אלא בלא הוצקו לא שמא כשמא ולא
 עדים כעדים, דהא בגמ' אמרו דקמ"ל דלא חיישין
 לשמא כשמא ועדים כעדים ומשמע דאי הוי לן
 למיחש לא הוי מכשרין והיינו משום שהצעל חשוד
 לסקר לומר שאלו העדים חתמו לו אף שבאמת לא
 הם חתמו כיון ששמותם שיה לאלו שחתמו לו,
 וא"כ אי הוצקו ושיירות מצויות ודאי יש לחוש
 לעדים כעדים וכמ"ש לעיל, ואין אמירת הצעל

ועדים כעדים אלא שהבעל נאמן, א"נ אפשר
 דהרמב"ם מפרש בשהעדים מעידים אמנם שזהו
 חתימתם ושחתמו לזה ואפילו הכי ס"ד דלילמא
 אחמרו רבנן בנפל למיחש לחתימה כחתימה, והיינו
 עדים כעדים דאמרינן ר"ל שחתמתן כחתימתן
 ואע"ג דלעולם לא חיישין לחתימה כחתימה מ"מ
 אפשר דבגט דנפל דחיישין ביה לטובא חששות
 דלא חיישין בממונא ס"ד דגם האי חששא ניחוש,
 ולפי זה ודאי דאף בשיירות מלויות והוחזקו שפיר
 דמי, ולישנא דגמ' דאיתרמי שמא כשמא לאו דוקא
 ומשום עדים כעדים נקטיה וכמ"ש הרשב"א, ואף
 דלדעת הרמב"ם ר"י כל"צ דר"ז סבירא ליה מ"מ
 שפיר יש לפרש כפירוש הרשב"א, וכ"מ קצת
 ברי"ף דכתב דהאי מילתא לית ביה ספיקא, ואם
 איתא הכי הוה ליה למימר דכולי האי לא חיישין,
 ואולי אפשר לומר עוד דאף אי מיירי שהעדים לא
 ראו החתימות וגם לא אמרו שלזה חתמו ואפ"ה
 לא חיישין לעדים כעדים אף בהוחזקו ושיירות
 מלויות ואע"ג דלשמא כשמא חיישין, דהתם לא
 חיישין אלא שמא יש עוד יוסף בן שמעון, ואם
 אמנם יש עוד יוסף בן שמעון שפיר אפשר שהוא
 הוא שאבד זה הגט, אבל בעדים כעדים אנו זריכים
 לחפש שיש אנשים כאלו ועוד אנו זריכים לומר
 שאירע שלקחם היוסף בן שמעון השני לעדים,
 ואע"ג דלעולם כך אנו אומרים שמא יש עוד יוסף
 בן שמעון ואירע שהחתים אותם העדים שהחתים
 היוסף בן שמעון השני, מ"מ עדים שאינם ידועים
 אין דרך לקחתם לעדים וחשש רחוק הוא לומר
 שאירע שהחתים אותם העדים שאין יודעים כלל
 בעיר שיש שם אנשים כאלו, ולפיכך לא חיישין
 לעדים כעדים אף בהוחזקו ושיירות מלויות, כל
 שעדים כעדים לא הוחזקו, וזריך עוד עיון בזה.
 (ס"ו סק"י ע"ש המשך הדברים).

שם מהו דתימא ליחוש דלמא איתרמי שמא כשמא
 כו', ז"ע הא חיישין לשני שוירי וה"נ יש
 לחוש למתא אחריתי כזו וא"כ מה מועיל מה שאלו
 העדים לא חתמו על גט אחר כזה, ולא חיישין
 שיש כאן עוד עדים ששמם כשם אלו אבל בכל
 העולם הרי הוחזקו הרבה שמות כשמות העדים
 וכי היכי דחיישין דלמא אלו הני לשוירי אחריתא
 לולא שאומרים מעולם לא חתמנו ה"נ יש לחוש
 להני אחריי דאיכא דלמא אלו אינהו לשוירי

אחריתא, (או דלמא איכא באידך שוירי עדים
 ששמם כשם אלו), ולדעת הרמב"ן דגט הנמצא
 בעיר שדרים זה הבעל והאשה לא חיישין ביה
 לשוירי אחריתא ודוקא בנמצא שלא במקומו חיישין
 לשני שוירי, וכמ"כ במלחמות יצמות קט"ו ניחא,
 ונראה דהעיקר תלוי במקום הדירה של הבעל
 והאשה, ועי' ס"ו ס"ק ט"ז], אבל לדעת שאר
 ראשונים דלא ס"ל כן קשה, ולא משמע לפרושי
 לדר' ירמיה בהוחזקו ואין שיירות מלויות דבהא
 לא חיישין לשני שוירי כיון שאין שיירות מלויות
 ולא חיישין אלא לאידך יוסף בן שמעון שבכאן
 וממילא שפיר מועיל מה שאומרים מעולם לא
 חתמנו, כיון שאין להסתפק ממקום אחר, דלא
 משמע כן דר' ירמיה לטפויי אחי דמניין לאוקמי
 מתניתין בין בשיירות מלויות ולא הוחזקו ובין
 בהוחזקו ואין שיירות מלויות, ואע"ג דלא מהדרינן
 בכה"ג מ"מ באומרים העדים מעולם לא חתמנו
 מהדרינן אבל לא משמע לפרושי דדוקא בהוחזקו
 ואין שיירות מלויות קאמר, ועוד דברי"ף וכן בטור
 ושו"ע מבואר דאף בשיירות מלויות מועיל אם
 אומרים מעולם לא חתמנו, וומיהו לדעת ר"ח
 והרשב"א דר"י כרבה ס"ל דבעי תרתי ואיירי
 אמנם בשיירות מלויות והוחזקו ניחא דלדידיה ודאי
 לא חיישין לשני שוירי כיון דלא הוחזקו ואין
 הוחזקו שני יוסף בן שמעון מועיל כלום לחשש שני
 שוירי, ושפיר קמ"ל ר"י דלא חיישין לעדים כעדים
 אף בשיירות מלויות והוחזקו וכמ"כ בסמ"ק ו'
 סק"י סבירא דהידוש בזה, וי"ל דמוקמי להא דר"י
 בשהבעל אומר שאינו מכיר את העדים אם אלו
 הם שחתמו לו אלא שידוע ששמות עדיו היו
 כשמותם של אלו והעדים מכירים החתימות וידועים
 שחתמו ליוסף בן שמעון מעיר הזאת אבל אינם
 יודעים אם זה הוא, ולפיכך אחרי שלא חיישין
 לשמא כשמא ועדים כעדים ממילא אנו מחליטים
 שהם שחתמו על שלו ואין כאן כלל חשש שני שוירי
 וכמ"ש ס"ו סק"י. (ס"ו סק"י א').

שם ודוקא בצד אות פלונית דהוי ליה סימן
 מובהק, יש כאן חידוש דהיה אפשר לומר
 דכיון שאינו אלא חששא רחוקה מדרבנן, כל
 שניתוסף סימן חו לא חיישין אף אי סימנין דרבנן.

שם אי משום טביעות עינא ודוקא נורצא מדרבנן
 אבל איניש בעלמא לא, יש לפרש דאירי

בשיירות מנזירות ולא הוחזקו ונחשש דרבנן הקילו להאמין לורבא מדרבנן, א"נ אף בהחזקו וכגון ידיעין שממנו נפל וכמ"ש תו' לעיל א', אבל ל"מ כן, ואי היה גיטו של רבנן עממו נראה דאף בהחזקו ולא ידיעין כלל שאבד נמי מהדרינן ליה בטב"ע, דלענין ממון הרי נאמן כדאמר ב"מ כ"ג ב', ולענין איסור הרי אינו חשוד לקלקלה ונאמן לעולם, ורק בע"ה כה"ג חיישין דחשוד הוא לשקר שאין נראה לו קלקול בדבר אבל לורבא מדרבנן שאינו חשוד בטעות הוא תו הדך דינא דאינו חשוד לקלקלה, אבל רש"י פירש שהיה שליח וא"כ כיון ידיעין שאבד תו אין לו כלל נאמנות דהוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, ולפי זה אי מיירי בהחזקו ע"כ ידיעין שנפל ממנו וכמ"ש תו' לעיל א' ד"ה כאן, וכיון שאין החשש אלא חומרא דרבנן בא"ה הקילו חכמים להאמין לורבא מדרבנן.

בר"ן כתב שהשליח חשוד לשקר משום הפסד שכרו, ונראה דדברו בזהויה אבל אף בלא זה אינו נאמן דכיון דחששו חכמים לאחר תו הוי ככל דבר שבערוה ונריך שנים, תדע דאי סימנים לאו דאורייתא אף סימנים אינם מועילים כדאמר בסוגיין אף שאין כאן אלא חשש רחוק מדרבנן, וסימנים עדיפי מע"ה, עי' ב"מ כ"ח א', ומיהו בעל עממו נאמן דאינו חשוד לקלקלה אבל שליח בזמן שאין הגט תח"י אין לו שום נאמנות יותר מע"ה דעלמא, ומש"כ הרשב"א שאם שאלו לזה שעבר אם מלא גט ואמר שלא דלא מתכשר בכך דלא פלוג רבנן, משמע דמן הדין נאמן, י"ל דהתם אין נאמנותו על הגט אלא על דבר נדדי הנוגע רק לו ואין כאן נגיעות לשקר ונאמן כל אדם בזה, שכל שאין כאן ריעותות ודין ודברים אין כאן דינים בנאמנות וכל אדם נאמן בכך, וכן מש"כ בסימן ו' סק"ו לדון מדברי התו' להכשיר אם שאלו ליוסף בן שמעון השני י"ל נמי דהתם על עממו נאמן לומר שלא אבד גט, ואחרי שאינו חשוד לשקר בזה תו נאמן מן הדין אף שנוגע לדבר שבערוה, אבל נאמנות על עיקר הגט הוא ממש דבר שבערוה ולא האמינו חכמים עד אחד, ומיהו לורבא מדרבנן האמינו חכמים בזמן שאין נידון אלא משום חומרא דא"ה וכמש"כ לפרש"י דרבנן היה שליח, ובב"ש סימן קל"ב ס"ק י"ג כתב דדוקא השליח אינו נאמן

משום שחשוד לשקר דלא ליהוי תרעומות לבעל עליה, א"נ משום הפסד שכרו, אבל אדם דעלמא נאמן, ולהאמור אין נראה כן, וכ"נ דעת מרן (שליט"ה) זללה"ה סימן ק' ס"ק כ"ח. (פ"ו סק"ב).

שם שלא עבר שם אדם, עי' בסימן ו' סק"ט. **שם** מלא קשור בכים כו', ביצמות ק"כ א' למימרא דסימנין לאו דאורייתא ורמינהי מלא קשור בכים כו', לכאורה גט הנאבד יש לחשבו כסימן מובהק כמות שהוא ע"י שמות האיש ואצ"ו והאשה ואצ"ה ומקום דירתם והזמן ושם העדים, שהדבר מאד רחוק שיזדמן אדם כיו"ב בשמות ובעדים ובמקום דירתו וזמן וגם הוא איבד גיטו במקום הזה, וכל אבדה כהאי גוונא היו מחזירים בסימנים האלו אף אי סימנים דרבנן, אלא שהחמירו חכמים בגט, ושפיר י"ל דכשנימוסין סימן דקשור בכים וכיו"ב שוב לא החמירו חכמים, ולעולם אימא לך סימנים דרבנן, וי"ל דקים לגמ' שהחמירו חכמים בגט שלא לחשבו כסימנים כלל, ולמאי דבעי רבא ביצמות שם לומר דכו"ע סימנין דרבנן, י"ל דס"ל דלא החמירו כל כך בגט דהוי סימן מובהק, ונתיישב מה שהקשו תו' שם בד"ה אמר. (ביצמות ק"כ א') — ועי' מש"כ בחו"ב ב"מ כ"ח א'.

תוד"ה בזמן, נתבאר בסימן ו' סק"ו.

תוד"ה מעולם, נתבאר בסימן ו' סק"ו.

כ"ח א' מתני' נותן לה בחזקת שהוא קיים עיין מש"כ לקמן ב' ד"ה ולהאמור.

גמ' שרוב גוססין למיתה, עי' מש"כ ביצמות ק"כ ב'.

שם הלוקח יין כו', נתבאר לעיל כ"ה א'.

כ"ח ב' מתני' ועל הספינה המוטרכת צים כו', עי' מש"כ ביצמות קכ"א א'.

שם נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים, א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בחו"ב יצמות קי"ט ב' מתוה"ד ועי"ש. נראה דבהני דנותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים כדאמר גיטין כ"ח ב', דאם יש גט ציד שליח מאחד מהן דשפיר מוסר הגט לאשה, ואם אינה זקוקה לייבום תהיה מיד מותרת בממ"ה, דרך במעשה צית דין יש רשות לב"ד להמנע משום חשש דבעי כרוז לכהונה,

תוד"ה והא אצל ערל וטמא מיירי כגון שאין לו תקנה להמתין כו' א"נ כגון שהיה עובר צ"ת, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בחגיגה. בחגיגה ד' ב' כתבו ואפשר שלא יתרפא לעולם כו', ז"ע מ"מ כ"ז שיש תקנה שיתרפא נימא ליה שימתין, ובפשוטו הדבר תלוי בצל תאחר, שמהגיע זמן שעובר בצל תאחר ודאי יש לו להציא בלא סמיכה, וכ"ז שאינו בצל תאחר למה לא ימתין שמה יתרפא, ומנאמי בתו' גיטין כ"ח ב' שכתבו אמנם כן דהדבר תלוי בצל תאחר, ואפשר דה"נ קאמרי דכשקרוצ הדבר שלא יתרפא עד שיעבור בצל תאחר, שרינן לו כבר מעכשיו להציא בלא סמיכה, ולא מחייבין לו להמתין עד עיו"ט ממש, ולכך גם בגיטין שם הזכירו טעמא דשמה לא יתרפא. — ומבואר מדצריהם דטמא איתא צ"ת אע"ג דלא קרינן ביה וזאת שמה, ואע"ג דבכל הפטורים מראייה נסתפקו בגמ' ר"ה ו' ב' אי איתנהו צ"ת וכמש"כ תו' שם, ז"ל דטמא שאני, דכאנוס דיינינן ליה ולא כפטור וכמש"כ לעיל, וכ"כ מרן זללה"ה באו"ח סימן קכ"ד לתו' פסחים פ' א' ד"ה אמה, דטמא כאנוס.

עיקר דברי התו' בחגיגה ד' א' דאף שראוי לחייב לטומטום מספק בראייה מה"ת, מ"מ משום ביטול מנות סמיכה מספק פטרינן ליה, זריכים רב, דהא ודאי טומטום שאמר הרי עלי עולה, חייב להציאה אף שמצטל מנות סמיכה מספק, וכן נראה דטומטום שמסופק אם נדר עולה, דנמי חייב להציא, ואף שיצטל סמיכה מספק, וכן ערל וטמא משלחין קרבנותיהם אף שמצטלים מנות סמיכה בודאי, וא"כ אם שורת הדין דכל ספק חייב מספק מה"ת, מה צין זה לנדר, ומה שדימו לזה ההיא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמנא יצלת באחד מהן דלא שרינן להו להציא מותר הפסח ולהתנות כדאמר פסחים פ"ט א', לא דמי כלל לדהכא, דהתם יש כאן ארבעה קרבנות של מותר הפסח שחייבין בסמיכה, ואין להם שום ענין עם הפסח המסופק, ואנו באים לערצם עם המסופק ועי"ז לצטל מהם מנות סמיכה שהם ודאי חייבין בה, וזה ודאי לא עבדינן, ואין לחייב כלל את המסופק אם קיים מנות פסח, לעשות טזדקי כי האי, וכמש"כ תו' שם שיעשו רובם שלא כהוגן, אצל הכא אין אנו באים לערצ קרבן אחר שאין לו

אצל גט שהוא מעשה יחיד שפיר ניתן להחיר ממ"נ, גם י"ל דבגט לא חששו דאיכא דשמע בגט ולא שמע בכרו, דגט קלא אית לה למילתא, וגם איסור גרושה ידוע וחמור ולא אחי לזלולי, וגם י"ל דחלושה דרבנן בעי חיזוק, מה שאין כן גרושה דאוריתא, גם י"ל דבגרושה אפשר לאסרה לכהן בהחלט, אף אם יתברר שכבר היה מת הצעל בשעת נתינת הגט, דלא מיחזי כי חוכא, וגם אשכחן ריח הגט דפוסל בכהונה, ועיין תשובות מהרש"ל סימן כ"ה שכבר כ"כ דבגרושה לא חיישין משום שאתה מצריכה כרוז לכהונה, עי"ש, ועיין בתשובות לחם רב סימן ל"ב ל"ג שהאריך בנידון גט באלו שנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים, ומש"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות גירושין הכ"ט דבאלו שנותנים עליהן חומרי חיים וחומרי מתים שאם יש גט ביד השליח אינו נותנו לאשה, נראה דכונתו שאינו נותנו לה בחזקת שהוא קיים, ומתפרש דהיינו כונת המשנה במה שאמרו שנותנים חומרי חיים וחומרי מתים, דר"ל לאפוקי מדין הרישא צוקן או חולה שנותנו בחזקת שהוא קיים, ונפקא מינה דבאיכא יבם, וכיון שזו כונת המשנה לכך הוצרך הרמב"ם לכתבו, ולא איירי בנתינת הגט שימשם בכה של ממה נפשך דבליכא יבם, ועיין בלחם רב שם ובמהרי"ט אה"ע סימן ק"ד וצנו"ב תנינא אה"ע סימן קל"ד.

ולאחמור הרי מתני' דגיטין כ"ח א' דנותנו בחזקת שהוא קיים, איירי רק בדאיכא יבם ולאשמועינן דפטורה מחליצה, אצל דבליכא יבם שפיר נותנו אף בלא חזקה שהוא קיים, ודלא כמש"כ שם הגרע"א ז"ל. (עד כאן).

גמ' ופלוני ופלוני עדיו, דינא אשמועינן דלא סגי במה שמעדין שנגמר דינו צ"ד פלוני אלא צריך גם שיעידו מי היו העדים שעל פיהם נגמר דינו, ולכך לא קתני ואנחנו עדיו, אף דבהכי איירי כדמוקמינן לה לשמואל סנהדרין מ"ה ב', דאי הוי קתני הכי לא הוי ידעינן דלריך שיעידו מי היו העדים, דהו"א דרק משום יד העדים קתני שאמרו ואנחנו עדיו, ואילו היו העדים גידמין מעיקרא דלית בהו דינא דיד העדים, הו"א דסגי במעדין שנגמר דינו ע"י גידמין, לכך קתני ופלוני ופלוני עדיו למימר דלריך דוקא שיעידו מי היו העדים.

(מכות ו' א').

ענין בספק, אלא הקרבן הזה שהאדם חייב בו מספק, אנו מורים לו להפרישו, ובקרבן זה מספק לא יסמכו עליו, כי כך דינו, ולא נחבטלה שום מנהג בודאי, וז"ע.

כ"ט א' מתני' המביא גט בא"י וחלה בו, בשו"ע אה"ע סימן קמ"א סל"ח השולח גט לאשתו בו' לא ישלחנו ביד אחר אלא"כ חלה או נאנס, ואם שלח תלם, וכ"כ בפ"ת בשם יש"ש, וזה מבואר בר"ן שהקשה מהא דדרשין ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ומידי אונס כחצי ותיקין ב' תירושים או דאמנס רוב בנ"א אין מקפידין אע"ג דלא חלה אלא משום דאיכא קצת דמקפידין בלא חלה לכך אמור רבנן לעולם דדוקא חלה, או דקרא היכי דלא קפיד ואשמועינן עיקר הדבר דאפשר למנות שליח ע"י שליח ואמור רבנן דחלה לא קפיד, והנה לפי תירוצו השני נראה דודאי בלא חלה אמרינן דסתם בנ"א מקפידין ומדאורייתא לא הוי גיטא, ואף לתירוצו קמא דמדרבנן הוא מ"מ נראה דתלם דהא היכי דמקפיד הוי דאורייתא ורבנן חששו לשמא מקפיד, ואפשר עוד דלאחר שנקבע הדין שאינו ראוי לעשות שליח בלא חלה תו לעולם חשיב כלא ניתן לו רשות לכך ובטל מדאורייתא, וגם בתו' כתבו כתירוץ השני, [ומיהו קושיתם יש לפרש ללישנא דהולך והוא דחלה ולפי זה לרש"ג אף בחלה אינו עושה שליח ואפילו בהולך סתם, ולזה הקשה דהא קרא דרשין שהשליח עושה שליח, אבל מדלג תירצו שאין זה אלא מדרבנן שמעינן דס"ל דמדאורייתא הוא], וקרוז הדבר דבאת הולך [דבהולך סתם לא החליט הרי"ף במוחלט דבעינן חלה] ולא חלה דלא ליהוי גט כלל וכתירוץ שני שבר"ן, וכן דעת החו', וכן ברש"ג א' בקידושין מ"א דקדק לפרש קרא דושלח באופן המותר לפי הלשונות שבסוגיין ומשמע דס"ל דמדאורייתא הוא. (ס"ו ס"ק י"ד).

שם ואצ"ל רש"ג א' הוא וחלה שאני, לכאורה היה נראה לפרש דהשתא מפרשין מילתא דת"ק כדחוי מפרשין מעיקרא דלא מפליג כלל בין חלה ללא חלה, ובהולך לעולם עושה שליח ובאת הולך לעולם אינו עושה שליח, ורש"ג פליג דבהולך אינו עושה שליח בלא חלה, ומיהו באת הולך לא פליג רש"ג א"ת"ק, דרש"ג לאחמורי אחי ולא להקל ואפילו חלה אינו עושה שליח, וגם כל הני אוקימתי

לאשכוחי גווי למוקים ביה מתניתין ואם איתא דהשתא מפרשין דרישא בלא חלה אצל חלה אפילו את הולך מצי משוי שליח, א"כ הא דמוקימין לה כרש"ג אינו בהכרח כלל דה"נ מצינו לאוקמי כת"ק ופשטא משמע דכד מוקמינן לה כרש"ג אמנס דוקא כרש"ג הוא ולא מצי לאוקמי כת"ק, אבל כל הראשונים פירשו דלהך אוקימתי מוקמינן לרישא בלא חלה אצל חלה אף באת הולך מצי משוי שליח, ולרש"ג אין בהולך בין באת הולך בעינן חלה, וצריך טעם למה מצינו לפרש כמש"כ, ואפשר דמשום דרז כהנא סתמא קאמר חלה תנן ולא מפליג בין הולך לאת הולך משמע קצת דלעולם בעינן חלה ולעולם מועיל חלה, וגם מעובדא דרזא לקמן ב' דאמר חלה טעמא מאי משום דאניס, ולא שאלו אם אמר הולך או את הולך משמע דבכל גווי בחלה מצי משוי שליח, וגם מדסתמו בגמ' ואמרו רש"ג א' היא וחלה שאני ולא אמרו בהולך ורש"ג א' היא משמע קצת דבכל גווי מיתוקמא, ועוד דבדברי רש"ג דקאמר בין כך ובין כך משמע שאין חילוק ביניהם. (ס"ו ס"ק י"ד).

שם הרי אלו יכתבו ויתנו, כתב הרש"ג א' דאגב יכתבו נקט יתנו אבל יכולים לומר לאחר שיוליך דהולכה לאו מילי היא ומה בכך שנצטוו גם על הכתיבה, וזה פשוט, וכן מבואר ס"ג ב' דיכול לומר כתבו ותנו לשליח, דלא חשיב מילי אע"ג שעדיין לא כתבו, ואף שרש"י פירש לשליח שמניתי לא מה"ט הוא וכמש"כ בסימן ז' סק"י, וברמב"ם פ"ט הל"א כתב מפורש דיכול לומר כתבו ותנו לשליח שתרצו, ואף באמר תנו סתמא נמי כן הוא דהא אין כאן קפידא דבעל כלל, ומן הדין כיון שהגט צידס יכולים לעשות שליח, ומש"כ בקרני ראם כ"ט א' על המהרש"א שם דמדברי רש"י משמע דכתבו ותנו אין יכולים למנות אחר תמוה וכמשנ"ת, ועוד דהא בגמ' איתא ותנו לשליח ולמה בזה אין מועיל, ונצטרך לדחוק דרש"י כהרא"ה והר"ן ס"ל דכה"ג חשיב מילי, [ומה שחילק הרש"ג א' בין ב' לג' לא נמצא וכו' תמה בזה בג"פ סימן ק"כ, ובתו"ג כתב לפרש דבג' לא בעינן חלה, ועי' ס"ו סק"ב, אי ר"י פליג בזה, ול"ע כעת], ולדינא ודאי הכי נקטינן דיכולין לעשות שליח לנתינה וכדין שליח הולכה דתנן כ"ט א'.

(ס"ו ס"ק י"א).

שם משום ציון דבעל, נתבאר בסיומן ז' סק"ד.
שם רבא אמר משום דמילי נינהו, עי' מש"כ בסיומן ז' סק"ב בטעמא דמילי.

שם מתנה הרי היא כגט, א"ה, עי' ס"ז סוסק"ג
אם היינו דוקא באומר לג' חנו, או אף
באומר אמרו, ועי' מש"כ לעיל ד' א' סק"ג ד'
בדין אומר אמרו במתנה.

שם אר"ל כאן שנה רבי כו' אלא זימנין דגיטא
נמי לא הוי כו', נתבאר בסיומן ז' ס"ק ט"ו.

שם דכו"ע היבא דנפקא לאפי' כו', לפרש"י פירש
ריב"ש דאשמועינן אפילו אם לא אמר התנאי
לשליח כלל אפילו הכי כל שנתקיים התנאי שפיר
דמי ולא אמרינן שלא נתכוין לעשותו שליח גמור
מאחר שלא מסר לו התנאי, וזמנו' לפירושם פירשו
דנפקא לאפי' דשליח ראשון וקמ"ל דאע"ג שהשליח
הראשון מינה לשליח השני קודם שהגיע החפץ לידו
ונמצא שלא מסר לו האפשרות לגירושין אפילו הכי
אמרינן דשווייה שליח גמור לגירושין וכל שנתקיים
התנאי שפיר דמי, כן פירשו הרש"ש והקרני ראש,
והטעם דלעולם אף בשגט תלוי בחפץ מצי משוי
שליח לגירושין אלא דכל שלא הגיע החפץ לידו
מיקרי לא נתקיים התנאי ולפיכך כל שהגיע החפץ
לידו שפיר מצי שלוחו לגרש אף שצטעה שמינהו
טרם הגיע החפץ לידו, דמ"מ אמדינן דעתיה
דנתכוין לעשותו שליח גמור לגירושין ולא להשטות
זו נתכוין, ואפשר דאף לפירוש תו' יש לפרש נמי
מש"פ הריב"ש דקושטא הוא דאף בלא מסר לו
התנאי כלל נמי לא נתכוין להשטות. — ואפשר
דאם השליח השני מינה שליח שלישי קודם שהגיע
החפץ ליד הראשון והשליח הזה גירשה אחר שהגיע
החפץ ליד הראשון דשפיר דמי.

ולו"ד היה אפשר לפרש דנפקא לאפיה היינו
לשליח שני, וה"ק דכל שהיא מינתו שליח
להוליך החפץ לבעלה אין כאן משום אין רצונו,
ודוקא באופן שאינה רשאית לשלוח לו החפץ אלא
על ידי זה שזוהי בזה שייך אין רצונו שיהא פקדונו
ביד אחר, אבל כל היבא דנפקא לאפיה ויהבה ליה
חפץ והיינו באופן שהיתה רשאית לעשות כן, ונתנה
לו מבלי לדעת שהגט בידו ושהבעל צוה לתת לו
החפץ, בזה אין שייך אין רצונו, ונמצא שנתקיים
התנאי ושפיר מגורשת, וה"נ בשליח ראשון אם
אמרה לו בעדים ששלחה החפץ לבעלה ע"י שליח

שרשאית לשלוח על ידו שפיר מצי מגרש לה, וה"נ
אם הוא השליח שהוא מינהו לגירושין, ואפי' שפיר
לישנא דנפקא לאפיה דמשמע פשטא דלאפיה
דשליח שני קאמר, ול"ע למה מיאנו התו' בפירוש
זה. (פ"ו ס"ק ט"ו).

תוד"ה רש"ג היינו היבא דאין הבעל מקפיד,
עי' מש"כ לקמן ב' ד"ה כולהו.

כ"ט ב' והדר הב לה גיטא, א"ה, עי' בסיומן
ז' ס"ק ט"ו ד"ה ב"ש אם והדר הוא
לשון הבעל.

מתני' המציא גט ממדינת הים כו', יש כאן שני
חידושים, א. שהשליח הראשון נאמן לומר
בפ"נ אף שאינו מוסרו ליד האשה. ב. שהשליח
השני נאמן לומר שהשליח הראשון אמר בפ"נ
באמירת שליח ב"ד אני. (פ"ו ס"ק ט"ו).

גמ' שליח דשליח משוי שליח או לא, נראה דלא
קמיבעיא ליה אלא אי קפיד בעל זהא או
לא, אבל מן הדין ודאי יכול השני לעשות שלישי
דגם השני שליח הבעל חשיב וכדאמר דאם מת
ראשון לא בטל שני, ובכלל מה שלמדנו דשליח
עושה שליח גם דשליח דשליח עושה שליח, אלא
דקמיבעיא ליה דאפשר דהבעל קפיד דדוקא זה
שהוא מכירו ועושהו שלוחו סומך עליו לבחור שליח
בשבילו, אבל זה ששלוחו בחר בו אינו סומך עליו
שגם הוא יבחר שליח כראוי, ולפי זה אף בא"י
קמיבעיא ליה, ואפשר נמי לפרש דדוקא בחו"ל
קמיבעיא ליה ומשום דאפשר דאין השליח נאמן
לומר שליח ב"ד אני אלא בשעת גירושין, ודוקא
לשליח ראשון שאומר בפ"נ האמינו חכמים אף שלא
בשעת גירושין. (שם).

שם שליח בא"י עושה כמה שלוחין, לכאורה
פשיטא, ועי' תו' רי"ד מה שיצא.

שם כולהו מכאן מאן קאמו כו' אית' לבעל איתנהו
לכולהו, יש לעי' א"כ למה לא יחשב לעולם
כאילו הבעל בעצמו מינהו, דכשנותן רשות לשלוחו
לעשות שליח יש לחשבו כאמר בהדיא שזה שיבחר
השליח תחתיו הוא ממנהו לשלוחו, ומשום ברירה
אין כאן שאינו ממנהו מעכשיו אלא לכשיצטרחהו
השליח, וכמש"כ תו' ב"ק ס"ט א' ד"ה כל דכה"ג
לא חשיב ברירה, ואף באמר בהדיא שנותן רשות
לשליח לעשות שליח צעין קרא דושלח ושלחה

וכמש"כ תו' כ"ט א' ד"ה רש"ג, וי"ל דמ"מ אין כאן מינוי שליח כיון שהוא מינה עכשיו את זה לשלוחו אלא שאומר שאל יראה ישלח אחר מחמתו ומתפרש לשון זה שנותן רשות לשליח למנות שליח ולא שהוא ממנה לזה ששלוחו יבחר, וגדולה מזו דעת הרא"ה ס"ו ז' דאף באומר לו את מי שימנה נמי חשיב כשלוחו של השליח ולא כשלוחו של הצעל. (ס"ו סק"ה).

שליח לגירושין והר"ז כחפץ אחר, אלא אף אם אין כאן שוויות כלל וכגון ששלח פתק ע"י שליח למסרו לפלוני אף שאין הנייר שזה כלום מ"מ אינו ראוי לשלחו ע"י אחר שאין לו לשנות ממנו שאמר לו המשלח, ודוקא שליח שניתן לגירושין דאז נעשה שליח על ענין הגירושין בכללו, ראוי לעשות שליח, וזו כונת תו' לעיל שלהי פ"ב.

ורש"י פירש מסור מילך קמן דהיינו שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, ומשמע דאף שליח שלא ניתן לגירושין נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובשליח של"ג לגירושין שנצטווה לעשות שליח אחר שמעיין לעיל שלהי פ"ב דנאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אבל אפשר לחלק דשאני החס שהוא ממנה שליח לגירושין משא"כ הכא דלא קעביד אלא מעשה קוף, וכאן היה אפשר לפרש מסור מילך קמן שיעשה שלוחים למסור לאב"מ, ואיירו באותה מדינה או בגט מקויים שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם, א"נ לא ירשוהו לאב"מ ליתנו לה עד שיתקיים בחותמיו, אבל מפרש"י למדנו דאף שליח כי האי נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובריטב"א פירש אמנם דעיקר קושיית הגמ' דכיון דשליח של"ג לגירושין הוא אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ואף אילו היה אב"מ קמן והוי מסר ליה השליח בעצמו היה פסול, אבל כל הראשונים ז"ל פירשו דהכא משום שאינו יכול לעשות שליח אחר הוא דפרכין ומשמע דבלא"ה שפיר דמי, וז"ל דכיון דסו"ס כל הגירושין נעשה ע"י אמירתו, שהרי אבא בר מנימי אינו יודע שמינוהו אלא על פיו, כשליח שניתן לגירושין דמי, שעיקרו שבזמן שעושה מעשה להחיר האשה על פיו מירתת ודייק והימנוהו חכמים, וכך לי בשממנה שליח אחר מכחו או מכח הצעל, [אבל אין לומר דאה"ג דהו"מ למיפרך נמי דאיך נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא דבלא"ה פריך שפיר דלא מצי משוי שליח, ולמאי דמסיק ר"א דשליח שניתן לגירושין הוא ממילא אחי נמי שפיר דנאמן לומר בפ"ג, [אע"ג שיש לדקדק בזה דמה בכך שניתן לגירושין כיון דסו"ס אין הגירושין באין מכחו אלא שמוסר לשליח אחר של הצעל ולמה יהא נאמן לומר בפ"ג טפי מאילו לא היה ניתן לגירושין], דליתא דהא ר"א ורשב"פ ורי"ג איכסופו ש"מ דחשבוהו לשליח של"ג לגירושין ואפילו הכי

שם זיל יהציה לאבא בר מנימי דאיהו ידע לה ולזיל וליחציה ניהלה כו' והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא כו', נראה דהכא ודאי חשיב אבא בר מנימי כנחתמנה מפי הצעל, לא מיבעיא לדעת הרמב"ן [ולדעת מרן (שליט"א) זללה"ה גם דעת הרא"ה והר"ן כן] דאמרו לפלוני חשיב מינוי מפי הצעל הכא ודאי חשיב מינוי מפי הצעל, אלא אף לדעת הרא"ה והר"ן [לפמ"כ הפר"ח דדעתם ז"ל] דאמרו לפלוני נמי מתפרש שהם יהיו הממנים מ"מ הכא חשיב מינוי מפי הצעל דהתם מתפרשת שליחותם על האמירה, ויש מקום לומר דהאמירה היא מינוי השליחות והר"ז כאמר שהם ימנו בשבילו את פצ"פ לשליח אבל הכא אין שליחות השליח אלא על הבאת הגט ליד השליח שהצעל מינהו וחשיב מינוי מפי הצעל, [וכן מבואר בריטב"א ובמאירי כאן דחשיב מינוי מפי הצעל לאב"מ (ומיהו שו"ר ברא"ש משמע דלא נחתמנה מפי הצעל וז"ע)], והא דפריך והא שליח שלא ניתן לגירושין היינו דבאמת לעולם אין שליח ראוי למסור שליחותו וכדתנן אם אמרו לו טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר, ודוקא בשליח לגירושין שמסר לו הצעל שיהא במקומו לגרש שהרי צריך כאן דין שליח בזה אמרינן דמסר לו כל כחו והרי הוא במקום הצעל אף למנות אחר, [ולפיכך אף אם הגט על טס של זה נמי יכול לשלחו ביד אחר שאין כאן רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שסמך על דעת השליח בכל, ואף את"ל דבשהגט שזה הרבה שייך בזה אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר מ"מ בשווי המועט של הגיטין הרגילים אין כאן שום קפידא של הצעל], אבל שליח שלא ניתן לגירושין אין כאן כלל מסירת כחו של הצעל ולא נחבין הצעל אלא שיעשה מעשה זו שאמר לו ואינו ראוי לשנות כלל, [ואין צריך לומר דמחמת שוויות הגט יש כאן קפידא כיון שאינו

הימנוהו לומר בפני נכתב ופני נחתם וא"כ מנלן דאיכא מאן דפליג עליהו זהא]. (ס"ז סק"ה וע"ש ס"ק ט"ו).

שם מי קא אמר ליה אבא בר מנימי ולא את, ע"י בסימן ח' סק"ה י"ב.

שם חלה טעמא מאי כו', א"ה, ע"י מש"כ בסימן ו' ס"ק י"ד בדברי הצ"ש סימן קמ"א.

שם מסור מילך קמי דידן דלכתב תלתין יומין משוינן שלית, א"ה, ע"י בסימן ו' ס"ק ט"ז מש"כ בזה למה לא אמר לו שימנה בעצמו שלית אחר בפני ב"ד, ומהא דאמר דלכתב תלתין יומין כתב הצ"י שהרמ"ה דקדק דלא יהבינן לשלית קודם שלשים יום שמא ימסרנו לה בתוך הזמן, ולפי זה ניחא דלא אמר לו שימנה בעצמו שלית אחר כיון שאת הגט אינו רשאי למסור לו, וחשש זה הוא לפרש"י לעיל בשקול מינה חפץ והדר הכ לה גיטא אבל לפירוש תו' לא מנאנו חשש כזה, ואף לפרש"י אין זה מוכרח וכמש"כ בסימן ו' ס"ק ט"ו, וי"ל דאורחא דמילתא הכי הוא שכשיגיע הזמן ימנו שלית ויתנו לה מיד בפניהם ואפשר דאף אם ימא כהרמ"ה דדוקא קאמר לאחר ל' יום, דמ"מ לאו דין גמור הוא אלא הנהגה טובה ולא היתה תקנת חכמים בזה אלא סתם זהירות, אבל דעת הרמ"ה נראה דדין גמור קאמר וכמש"כ הטור בשמו בזה בטול מינה חפץ. (ס"ז סק"ט ט"ו).

שם וניחוש שמא פייס כו' באומר נאמנת עלי כו', ע"י בס"י סק"ב ג' ד' ה'.

ל' א' כי משו ב"ד שלית בפניו כו', רש"י פירש דקמיבעיא ליה כשב"ד ממנין את השלית השני מי צעי בפניו דשלית קמא, ותימא דאי ב"ד הם הממנים מה מקום יש להצריך בפני השלית הראשון והא ודאי שלית שני שעושה שלישי אינו צריך בפני שלית ראשון, וכמו ששלית ראשון אינו צריך בפני הבעל, ונראה דדעת רש"י דלעולם בית דין הם הממנין לשלית השני והשלית הראשון ממנה לזית דין לשלוחים והם ממנים אחרים והיינו שהשלית השני אומר שלית ב"ד אני, [וע"י רמב"ם פ"ז ה"כ משמע ג"כ כך], וקמיבעיא ליה דאפשר דלעולם צריך השלית השני לשמוע אמירת בפ"ג או שב"ד של השלית שקדם לו, א"נ אף אינו צריך לשמוע אמירת בפ"ג אבל מ"מ צריך בפניו דהכי דייקא מילתא טפי, וקפשיט דאין צריך והא

דקמיבעיא לעיל שלית דשלית אי משוי שלית אע"ג דלעולם משוי לב"ד לשלוחים והם הממנים לשלית השני, ז"ל דמ"מ קמיבעיא ליה דב"ד במקום השלית שעשאם קיימו ולא קפיד בעל, א"נ דוקא בחו"ל קמיבעיא ליה דאפשר דב"ד ששמעו אמירת בפ"ג משו שלית, אבל לא ב"ד ששמעו אמירת שב"ד אני, דאפשר דאמירת שב"ד אני שלא בשעת גירושין לא האמינו חכמים, [וכשב"ד משוין שלית אומרים לשלית שבפניהם אמר השלית הראשון בפ"ג ודי בכך ואינם אומרים יותר], ואפשר נמי שאין הצ"ד נעשים שלוחים לגירושין והם נעשים רק שלוחי השלית למנות שלית בשבילו [אם אפשר כה"ג ע"י בס"י סק"ב], ומ"מ פרכינן שפיר בעובדא דרבא דשלית שלי"ג לגירושין הוא אע"ג שהם ימנו את השלית רק לאחר ל', דמ"מ כיון שעכשיו אינו שלית לגירושין אינו יכול למנות עכשיו שלית שימנה בשבילו שלית לגירושין, ובתו' רי"ד הנדמ"ח נמי כתב שב"ד הם הממנים לשלית השני כדאמר רבא לכתב תלתין יומין משוינן שלית, ובדא"ש הקשה לפרש"י דאי צעינן בפניו למה ימנה ב"ד את שלווחי ימנה בעצמו את השלית ובפני ב"ד, ונראה דר"ל אמנם כמש"כ לפרש"י לעולם השלית השני ב"ד ממנין אותו ושלית הראשון ממנה את הצ"ד במקומו, ולכך הקשה דאם לעולם צעינן בפניו דשלית קמא למה תיקנו שב"ד ימנו לשלית השני יתקנו שהשלית הראשון ימנהו אלא שימנהו דוקא בפני ב"ד, ומיהו אין זה קושיא כ"כ די"ל דמ"מ לדקדוק יתר תיקנו חכמים שלא יעשה שלית אלא ע"י מינוי מפי ב"ד.

והרי"ף גרים כי משוי שלית ב"ד בפניו כו', וקמיבעיא ליה אם השלית השני צריך לשמוע מינויו מן השלית הראשון או לא, ואפשר דדוקא בחו"ל קמיבעיא ליה משום דצריך לומר שב"ד אני והשלית הראשון ז"ל בפ"ג, אבל בא"י פשיטא ליה דצין בפניו צין שלא בפניו, ואפשר דאף בא"י קמיבעיא ליה דס"ד דאפשר דאין שלית מתמנה עד שישמע בעצמו מפי הממנה, ויותר נראה כלשון ראשון. (ס"ז סק"ט ט"ו, וע"ש המשך הדברים).

שם ההוא דאמר אי לא אחינא כו', ע"י מש"כ בזה לקמן ע"ג א', ובכחצות ב' ב'.

בהא דאין טענת אונס בגיטין יש לעי' אמאי הא בלבו ובלב כל אדם שלא נתכוין אלא שיקיים

התנאי מדעתו, וי"ל דכיון דחשש אונס רחוק הוא, לפעמים האדם גומר בדעתו שלא לחוש לו, ומסכים להיות תלוי בקיום התנאי בפועל, הלכך לאו בלב כל אדם דלקיום התנאי מדעתו קאמר, וכיון שכן תו הו"ל דברים שבלב, ואין לנו אלא קיום התנאי, וגם י"ל דכל אונס איבעי ליה לאתנויי וכיון דלא אתני איהו דאפסיד אנפשיה, ועוד י"ל דכיון דמשכח"ל אונס שלא יוכל לזררו, הלכך על כרחו גומר בדעתו להיות תלוי בקיום התנאי בפועל. (כתובות ב').

מתנבי' ואת העני, בצעה"ת שער ס"ה ח"ג המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני ואחד דדקות ואחד מתנות עניים לקט שכחה ופאה כו', נ"ב, ר"ל בעיקר הדין, אבל אינו רשאי לעשות כן דמענוז כתיב, ומיהו משכח"ל דליכא עניים כאן אלא זה, דאז רשאי כיון דאלמלא הוא אין כאן מצוה כלל, דלא לעורבים ולעטלפים, א"נ לר"א דמי שליקט את הפאה לפלוני עני זכה לו.

גמ' ואע"ג דלא אהו לידיה אמר רב במכרי כהונה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בחו"ב חולין קל"ג א' מתוה"ד. נראה דאע"ג דבעלמא האומר תן מנה לפלוני ואתחייב אני לך מתחייב מדין ערב, והוא כאילו קיבל את כל התמורה עי' ירושלמי רפ"ב דקדושין ובמ"ש בחו"ב קדושין ס"ד סק"ה, מ"מ במתנות כהונה כהן האומר לישראל מתנות כהונה שהנך חפץ לתת לי תן אותם לפלוני ישראל, לא סגי בהכי, דמצוה נתינה היא שהכהן יזכה במתנות, אבל במכרי כהונה ובזורבא מדרבנן דדחיקא ליה שעתא תמירו כה"ג והיינו מימרא דרב יוסף, [ואף אי גם במלוה מעות שרינן במכרי כהונה אע"ג דנשארין המתנות ציד הנותן עי' גיטין ל' א', י"ל דהתם נמי משום דהלוה לו מעות ותיקנו כן לטובת הכהנים, אבל בלא הלוה לו מעות לא יאזר ידי נתינה במכרי כהונה לחוד], ובעובדא דרבא אמר רבא לשמע' שהיה כהן שהוא יזכה המתנות בשביל רבא, ותקיים מצוה נתינה צמה שזכה השמע' לרבא וכדין ערב, וצוה אמרינן דכיון דרבא לא הוי דחיקא ליה מילתא אין להחיר כה"ג, וגם השמע' יתכן שלא עשה כן מרצונו, ומה שלא אמר רבא שהשמע' יזכה לעצמו ואח"כ יתן לרבא, י"ל דכה"ג הוי מתנה גמורה ושונא מתנות יחיה,

אבל כשזוכה מדין ערב אין כאן נתינה גמורה, ומה"ט י"ל נמי דרב יוסף אמר לזכות לזורבא מרבנן מיד הנותן, ולא דרך הכהן דלקבל מן הכהן כסיפא מילתא טפי, וכ"כ מרן זללה"ה ציו"ד סימן ז' סק"ד, ומה"ט נמי לא אמרינן לזו"מ שיזכה בשביל הכהן וממנו לעצמו, וגם מטעם זה אמרו לכהנא שיזכה לזורבא מרבנן מתנותיו, ולא אמרו סתם לעשירים שינתנו לו, דמלכד דעי"ז יוספו ליתן לו כמ"ש הרא"ש, הרי גם מה שנותן אינו אלא מתנות שעתיד לקבל וטרם קיבלם, וגם הזורבא מרבנן יקבלם מיד הנותן ולא מיד הכהן. — וכעת ראיתי במלחמות גיטין שם דאף במזכה ע"י אחר לא תמירו שבעה"ב יזכה במתנות בהסכמת הכהן, וברשב"א הביא שם"ה בתוספתא סוף"ק דתרומו, ונראה דהטעם משום דהוי ככהן המסייע בבית הגרנות, וכדאמר קדושין ו' ב' במתנה ע"מ להחזיר, וה"נ זוכה ע"מ להחזיר, ואפשר דבמזכה ע"י אחר גרע טפי, דכאילו לא זכה בהן דמי, ועי' בכורות נ"א ב' ובמש"כ שם. (עד כאן).

שם ח"ר המלוה מעות כו' ופוסק עמהן כשער הזול ואין צו משום רבית, ומפרשין דה"ט דאין צו משום רבית משום דכי לית ליה לא יהיב ליה, ומצוה דבלאו הכי יש כאן משום רבית, ופרש"י משום שקובעים שער לפירות בכך וכך עד שלא יאזר השער, דהא מלוה המעות צעוד השדה בקמותיה, אבל ברמז"ס פ"ז מה' מעשר ה"ז משמע דבשעה שמלוה המעות אינם קובעים שום שער לפירות, ורק כשמפריש הפירות הרי הוא שם אותן ומנכה מן ההלוואה, וצוה לכאורה אין חשש רבית אף בלא יאזר השער, דשפיר גובה חובו בפירות בשומא אף כשלא יאזר השער, ולכן יש לפרש דאין צו משום רבית אהא דפוסק כשער הזול קאמר, וכן מתפרש בלשון הרמז"ס שם, והיינו דאף שנתייקרו הפירות הרי הוא מחשב כשער הזול, ומצוה דיש צוה משום רבית אי לאו דכי לית ליה לא יהיב ליה, ולפי מאי דמשמע דדעת הרמז"ס דאסור לפסוק עד שלא יאזר השער לכשיאזר השער, ניחא, דהיינו דאית כאן משום רבית, שהרי כפסקו בשעת הלוואה ליטול כשער הזול חשבינן להו, אבל לפי מאי דמשמע ברש"י ב"מ ע"ג ב', דשרי לפסוק לכשיאזר השער, ע"כ הוצרך לפרש דבשעת ההלוואה פסקו שער לפירות.

ובתרי' כתבו דאין צו משום רבית אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול, ורהיטת הדברים משמע דכונתם לפרש כן בצרייתא, ונראה מזה דפוסק כשער הזול ליכא כאן משום רבית אף בלא טעמא דכיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, ואפשר דעתם ז"ל בהרמז"ס דזשעת ההלואה לא פסקו שער, אלא שיהא כפי השער הזול שיהיה, וס"ל ז"ל דזה שרי לפסוק גם עד שלא יא' השער וכדמשמע ברש"י הנ"ל, ולכן הוצרכו לפרש דהא דקאמר דאין צו משום רבית היינו אפילו פוסק הרבה פחות משער הזול.

נראה דהא דפוסק עמהן כשער הזול אע"פ שלא פסק, דהיינו רק משיא' שער הזול ולהלן, אצל הפירות שלקח עד שלא יא' שער הזול אינו מחשב אלא כפי השער שזשעת לקיחתו, אף לפי דעת הרמז"ס דאייירי בלא קצבו להם שער, דפוסק עמהן כשער הזול מתפרש כזעלמא וכהיא דב"מ ע"ב צ' דאינו אלא משער הזול ולהלן, ומדע דהא פרכינן פשיטא, ואם גם קודם שיא' השער הזול משערינן ביה מאי פשיטותא, הרי זעלמא לא אשכחן סתם פסיקה דכוותה.

הא דפרכינן פוסק עמהן כשער הזול פשיטא, ולא משינן דאיטריך לאשמועינן דלא חשיב ככהן המסייע צית הגרנות, י"ל דהא נמי פשיטא, דגם זעלמא פוסקין כשער הזול, א"נ צרייתא משמע דחידושא הוא מנא המלוה ולא מהסכמת הכהן והלוי.

יש לדקדק מ"ש הכא דקרי לה שער הזול ומ"ש במתני' צ"מ ע"ב צ' דקרי לה שער הגבוה, ואפשר דלשון משנה לחוד ולשון צרייתא לחוד, א"נ אפשר דהכא דפוסק מתפרש מחשב, דהא מסקינן דאע"ג דלא פסק כמי שפסק דמי, אי הוי קמני שער הגבוה היה מקום לטעות דשער היוקר קאמר, משא"כ התם דאפוסק קאי פשיטא דכשער הזול צא לפסוק.

ברם הא דפרכינן פשיטא דפוסק עמהן כשער הזול, נריך יישוב לדעת הרמז"ס, דזעלמא לפרש"י מתפרש דס"ד שפוסק ביא' השער, ושפיר פרכינן פשיטא דתנינא לה במתני' בכל פוסק על הפירות דיכול לפסוק כשער הגבוה, וכמו שפרש"י, אצל לדעת הרמז"ס דאין כאן פסיקה אלא הלואה א"כ יש כאן חידוש דמותר ליטול

כשער הזול ואין צו משום רבית, וכדמפרשינן טעמא משום דכיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, הא לא"ה הוי אסור משום רבית, וז"ל דהא דהרמז"ס מפרש לה זעלמא בלא שום פסיקה, הוא משום דמפרש כן מה שאמרו הא קמ"ל אע"ג דלא פסק כמאן דפסק דמי, דאין הכונה דבסתמא חשבינן לה כפסיקה כשער הזול, דאם לא פסק למה נחשבו כפסק, אלא ר"ל דאע"פ שלא פסק כלל רק הלואה סתם נמי מותר לחשב כשער הזול, דכיון דכי לית ליה לא יהיב ליה אין כאן רבית, ולפי זה עד שלא פירשו בגמ' דאע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי הוי ס"ד דפוסק עמהם כשער הזול, היינו פסיקה גמורה ככל פוסקין על הפירות והיה מתפרש ביא' השער, או אם מותר לפסוק לכשיא' השער, והיינו דפרכינן פשיטא, דאי זעלמא שרי פשיטא דגם בכהן ולוי ועני שרי, ודחינן דהכא בלא פסק כלל איירינן, אלא מלוה סתם, ואפילו הכי שרי לחשב כשער הזול ואין כאן רבית.

ומסתמית לשון הרמז"ס שכתב כשהוא מחשב מה שזיס הפירות שהפריש יש לו לחשב כשער הזול ואינו חושש משום רבית, נראה דר"ל שער הזול כי ההוא דתנן במע"ש פ"ד מ"ב פודין מע"ש כשער הזול כמות שהחנוני לוקח לא כמו שהוא מוכר, והעתיקו רבנו צפ"ד ממע"ש הי"ח, והיינו כשער הזול שהוא כמות שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר, וזה כפי מה שהוא זשעה שמפריש, ואינו ענין לשער הגבוה דתנן צ"מ ע"ב צ', דהתם ר"ל השער הזול שהיה בין שעת הפסיקה לשעת הנתינה, וניחא הא דקרי לה הכא שער הזול, והתם קרי לה שער הגבוה, ואע"ג דכד פרכינן פשיטא והוי ס"ד דפוסק ממש קאמר, מסתבר דהיה מתפרש שער הזול שער הגבוה כי ההוא דצ"מ, ומסתבר נמי דאסור לפסוק על שער שהחנוני לוקח, דסבירא דמאי אהניא לי הא חיטי זשילי ובהיני, הוא על השער שהחנוני מוכר, וא"כ ע"כ דהיה מתפרש כי ההוא דצ"מ, מ"מ לבתר דמפרשינן דאין כאן פסיקה יש לפרש דשער הזול שזשעה שמפריש קאמר, וכי ההיא דמע"ש, וז"ע. (צ"מ סכ"א סק"ט).

שם פוסק עמהם כשער הזול פשיטא, א"ה, עי' מש"כ צ"מ ס"מ ס"א סק"י להוכיח מזה

יכול לתרום, ומיהו י"ל דהיה מקום לומר שהישראל לא יוכל לתרום אף שאינו ממון השבט, כיון דאין ציד הישראל להשתמש בו, ולא יוכלו להפריש תרו"מ עד שיזכה בו לוי מקוים. (חולין ק"ז). — ועי' מש"כ ציממות פ"ט ב'.

תוד"ה ניטלת וא"ת דכפ"ק דתרומות כו', נתבאר בתרומות ס"א ס"ק י"ח.

תוד"ה במחשבה וא"ת כיון דשרי תרומה כו', א"ה, עי' מש"כ צביה ל"ו ב' צדין להקדיש בשבת במחשבה.

השולח

ל"ב א' מתני' בראשונה היה עושה ב"ד ממקום אחר ומבטלו, הרמב"ן ל"ב ב' הקשה מה צריך ב"ד לבטל ולמה לא יהא בטל אפילו ביטלו בינו לבין עצמו כל שידענו שביטלו, ותירץ דכיון דמינוי בפניו לא אחי דיבור שלא בפניו שהוא גרוע ומבטל לדיבור בפניו כענין שאמרו מילתא דעבידא בפני עשרה נריכה בי עשרה למישלפה, והיינו נמי דאמרינן אותיצו קרא באודניכו ואע"ג דודאי קמבטל ליה כיון דלא שמעי לא הוי בטיל, ונראה כונתו ז"ל דקשיא ליה דהא באמת השליח לא עדיף מן המשלח וכל שאין המשלח רוצה לעשות המעשה שהשליח עושה יש לנו לומר דהמעשה לא תועיל כלל, ובאמת לפי זה שאף בלב היה מספיק לבטל השליחות אלא שצוה הדין קובע שאין מחשבה מבטלת דיבור אצל אס ביטל בפיו ודאי י"ל שהוא בטל אף שביטלו בינו לבין עצמו וא"כ מה ענין כאן לב"ד, הא אין כאן צורך אלא לציור הדבר ולא שייך צוה דינים מיוחדים, ולזה תירץ דבעינן דיבור ידוע לנוגעים בדבר דומיא לדיבור המיניו שהוא בפני השליח, וה"נ ביטול בעינן בפני השליח ואז סגי בלא עדים אצל ביטול שלא בפני השליח כביטול בלב הוא, אא"כ מבטלו בפני עדים שיעידו לשליח שהוא מבטל אז חשיב דיבור כיון שהדיבור עשוי להועיל, וזה כמש"כ ס"ח סק"ה דצברי התו' ל"ג א', וס"ל להרמב"ן כלשון ראשון שצוה דכפני השליח שפיר דמי אף בלא עדים, ונסתייע מהא דאוחיצו קרא באודניכו דאע"ג דהעדים יודעים שאין ראונו שיכתבו ויתנו ומסתמא מבטלו בפיו

דאף אס הוול צין ההלוואה לפרעון ובשעת הפרעון הוקר נוטל כשער הוול.

תוד"ה הא אצל הכא אפי' שתק כו', א"ה, עי' מש"כ צ"מ ס"א סק"ח דמבואר מדבריהם שאס צא בשעת הוול ואומר תן לי כזה או תן לי מעותי, הדין עמו, ואינו מקבל מי שפרע. תוד"ה כיון משום תקנת כהן, עי' מש"כ דבריהם צ"מ ס"ב סק"ב.

ל' ב' תוד"ה לתרום ואין נראה כו', עי' מש"כ בחלה סימן ו' סק"א י'.

ל"א א' כשם שת"ג ניטלת באומד כו' כך יש לו רשות לבטל לתרום תרו"מ, לענין הלכה פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות תרומות ה"י דתרו"מ אינה ניטלת באומד ודלא כאצ"ג, ועי' מש"כ בזה בחו"ב תרומות ס"א ס"ק י"ח דכיון דנשנה אצ"ג בכל הני משמע דיחיד הוא ופליגי רבנן עליה וקיי"ל כרבנן, ברם ז"ע דבדין דישראל יכול להפריש תרומת מעשר פסק הרמב"ם שם ה"ב כאצ"ג, [ועי' ש"ס צדצ"ז], וכחצ צ"ש"ש משום דסוגיין הכי אולא דמפרשין סתמא דצרייתא כוותיה, וגם רבנן לא פליגי בזה כי היכי דלא פליגי במחשבה כמש"כ תו', ומיהו לשון הגמ' וכי יש לו רשות לבטל לתרום תרו"מ, אין אצ"ג היא כו', משמע דרבנן פליגי, ולפי זה אס סוגיין מכרעא להלכה דיש לו רשות לבטל לתרום תרו"מ אית לן למידק מזה דהלכה כאצ"ג ואף לענין אומד דלא מלאנו מאן דמחלק בזה. (תרומות ס"א ס"ק י"ח). שם כך יש לו רשות לבטל הבית לתרום תרומת מעשר, הא דישראל תורם תרומת מעשר לאצ"ג אלעזר בן גמלא, אינו בשליחות השבט, אלא דסגי בצעלות הישראל על הטובת הנאה, תדע דגם מופלא הסמוך לאיש משמע דתורם תרומת מעשר לר' יוסי תרומות פ"א מ"ג, אף דלאו צר שליחות הוא, [עי' מש"כ בזה בתרומות ס"א סק"ג], והרי להר"ן לאו ממון השבט הוא, ומיהו י"ל דאי לאו ממון השבט הוא, הרי כל הצעלות ציד הישראל, ושפיר תורם שאין מי שיעכז על ידו, אצל אי ממון השבט הוא יש מקום לדון שלא יוכל לתרום אלא בשליחות השבט, ואדרבה מזה דאיטריך לאצ"ג לאשמועינן מהיקישא דהישראל רשאי לתרום, משמע דממון השבט הוא, ולכך איטריך ילפותא שהישראל

מקום להסתפק דכונתו לבטל (דהיו יכולים גם לשאול לו על כונתו) וכל שנתצרה כונתו בשעה דרהיט חשיב ציטול בפני ב"ד, ומיהו נראה אמנם קושטא דמילתא דכה"ג יש כאן משום תקנה זו דכל שלא מסר ציטולו לב"ד לא חשיב מצטול בב"ד וגם כל שלא היתה ידיעה בעולם על ציטולו קודם מסירת הגט לא חשיב ציטול, ואף בכה"ג לעולם יש לחוש לתקנת ממזרים, אבל נראה שזו אמנם כונת תו' במה שסיימו ועדיפא מינה וכונתם אמנם דכש"כ במצטול בלב שלא בפני ב"ד שאין זה ציטול אף אי דברים שבלב הוויין דברים, ובתחלת דבריהם דקדקו לפרש דאף בלא תקנה זו דציטול שלא בב"ד אפקעינהו חכמים לקידושין נמי ניחא דבדברים שבלב לא חשיב ציטול, [וא"ל לומר דאפקעינהו עי' בסיומן ח' סק"ה], ואמנם כן צריך לומר דלא משמע לומר דבהא דאם משהגיע גט לידה נכלל הדין דתיקנו חכמים דציטול שלא בב"ד אין מועיל, ומשום הך תקנה הוא, וגם לא פסיקא ליה הך דינא דציטול שלא בב"ד אין מועיל כלל, וכמו שסיימו להסתפק בזה. (שם).

בא"ד ואין להקשות דמי איכא מידי כו', דודאי משמע דהא דמשהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו אינו מתקנת ר"ג, אלא דין גמור הוא ואף קודם תקנת ר"ג, וכש"כ לרבי דציטול מצטול דודאי מתניתין דקתני אינו יכול לבטלו לאו מהאי תקנה הוא.

בא"ד דכיון שקלת דומה לדברים שבלב לא חשיבא עקירת דבר מן התורה, נראה דר"ל דיכולין חכמים לקבוע שהמינוי לא יבטל אלא בדיבור גמור ואז כל מינוי הוא אדעתא דהכי שלא יבטל אלא בדיבור גמור, ואין צורך כאן לומר אפקעינהו רבנן לקידושין, אלא שאמנם אין הציטול מועיל דמינוי השליחות שהוא לעולם על דעת תקנת חז"ל חשיב כמסירת מודעה לבטל ציטול כזה, אבל ציטול בב"ד שלא בפני השליח הוא דיבור גמור ומן הדין אחי דיבור ומבטל דיבור והתם אין שייך לבטל הציטול שהרי ציטול עזמו [היינו צמעה הציטול מצד המצטול] אין חילוק בין בפני השליח לשלא בפניו וממילא חשיב שפיר ציטול, והתם הוצרכו לומר אפקעינהו.

בא"ד ועדיפא מינה אמרינן ציטול שלא בב"ד בלא ידיעת שליח ואשה דמשמע פשט

המצטול, [דלפירוש הגרע"א ז"ל נראה דאף כשציטולו ע"י נוואתו לשליח נמי הוא בכלל מצטול שלא בפני השליח, (אי הוא המצטול ולא השליח), ואסור מתקנת ר"ג, ולו"ד היה אפשר לדון בזה לומר דכה"ג שפיר דמי דכמצטול בפני השליח דמי], וז"ע בכ"ז, שו"ר שכבר דן בעיקר הנידון בתו"ג סיומן קמ"א סס"ב ע"ש. (ס"ח סק"ו).

בקושית הגרע"א ז"ל מנלן דאין שליחות בזירות ובהקדש, עי' מש"כ בקדושין סי"ג סק"ו.

תוד"ה מהו עשאו כדברים שבלב, הגרע"א ז"ל הקשה תיפ"ל דשלא בפניו צעין ציטול בפני עדים מדין אין דבר שבערוה פחות משנים והכא כיון דבשעה דרהיט אין העדים יודעים חשיב ציטול שלא בעדים, [ועי"ש מש"כ], ונראה דהנה המצטול בפני עדים בלשון שאין העדים מציינים ואח"כ ציררו כונת לשונו וידעו שזה ציטול דשפיר חשיב ציטול, שאין כאן צורך בעדים אלא לצירור הדבר, [ואף בקידושין כה"ג יש מקום לדון, דהא הנותן גט לאשתו והעדים קראוהו לאחר כמה שנים שפיר דמי אם מכירין אותו עי' בסיומן ד' ס"ק י"ח], וה"נ כד רהיט, הדבר ראוי להסתפק בכונתו, וכשנתצרה לנו כונתו אח"כ, חשיב מאי דרהיט ציטול בעדים שהרי עכשיו הננו יודעים דמאי דרהיט לציטול הוא דרהיט, ועי' ברש"א בזה דאמרו מ"ד איגלאי מילתא כו' שכתב דכשהשליח רואה דרהיט חשיב ציטול בפני השליח, ומיהו משה"ק שם ז"ע דאף לרש"א דינא דמתניתין קודם התקנה איירי. — [ועי' ברש"א י"ח דמפרש דאיירי שהבעל טוען שציטלו, ואינו נאמן, אע"ג דרהיט, א"נ משום דרהיט עי"ש, אבל כאן בדבריו מפרש כפשוטו דרהיטו גופא ס"ד ליתחשיב ציטול, כיון דאיגלאי דלצטוליה הוי רהיט, וז"ע למה נטה שם מפירוש זה].

עוד הקשה ז"ל הא הוי ציטול שלא בפני השליח ואלא בפני ב"ד, וכונתו ז"ל דהא תקנה קדומה היתה דציטול שלא בב"ד ואלא בפני שליח ואשה לא חשיב ציטול וכמו שסיימו התו' ועדיפא מינה, וכ"כ לקמן ב' ד"ה ור"ג, (ועי' בסיומן ח' סק"ה), ובאמת גם בזה ראוי לדון דהמצטול בלע"ז לפני עדים אפשר דאף מחמת תקנה זו שפיר דמי בלא פלוג חכמים וכל שצטול בפני עדים קלא אית לה למילתא ושפיר דמי, וה"נ י"ל ברהיט שהיה

שאין עליו שום פסול, (לדעת הסוברים דאין מועיל זיטול הגט דלדעת הסוברים שיכול לבטל הגט לעולם יכול לומר שזיטול ואין עדים יכולים להכחישו אם לא דנימא דזריך לבטל בפני עדים ויעידו עדים שלא וזה ידם ממנו), וה"נ באמר אינו מועיל דמתפרש ערעור לפסול וכמש"פ רש"י, ומיהו אם לא ידענו כונתו ואומר שנתכוין לבטלו ולא לערער אפשר דנאמן דחזקה שאינו חשוד להכשילה אלימא וכל שמתוך דבריו שפיר דמי, וכן בשאר אמתלא יש להסתפק, ונ"ע.

ולדעת הסוברים שהגט מתבטל נראה דמתפרשא הך ברייתא דהגט ציד הבטל דלא הוזכר בביתא שליח כלל, וכן לשון גט זה משמע קצת שהגט צידו, ואיירי לפי זה צדיעין שכונתו רק לבטל ולפיכך לא מספקין שמעורר על הגט, דאי הוי מספקין צהכי לא היה מועיל קיום, וכמש"כ לעיל, והא דאיפלגו ר"ש ור"נ אי חוזר ומגרש אמתניתין קיימו ולא אברייתא, ועי' גליון הגרע"א בשו"ע אה"ע סימן קמ"א סס"ו. (ס"ח סק"ח).

תוד"ה להולך בגט לא שייך כו', א"ה, במה שמירץ הרמב"ן דכשליח הגט שעשאתו האשה שליח לקבלה קאמר דאפילו הכי הולך לאו כזכי וכר"ג, עי' מש"כ בזה לעיל י"ב א'.

תוד"ה רב משמע דמודו דלא אחי דיבור ומבטל מעשה כו' וכתיבת גט לשמה הוי מעשה דאם כתב אדם ס"ת לשמה כו', נראה דלרווחא דמילתא הזכירו דמודו דלא אחי דיבור ומבטל מעשה, אבל א"צ לזה דאף אי אחי דיבור ומבטל מעשה היינו דוקא בדבר שע"י מעשה יכול לשנותו והדבר מסור לו וצידו, אבל ס"ת שנכתבה אין קשר בינה לבין הכותב כלום וכאיש דעלמא חשיב ומה שייך כאן זיטול, והרי כתיבת ס"ת כבר נגמר הדבר, והר"ז כקידש אשה אטו אם יאמר שאינו רואה יפקעו הקידושין.

וטעם החילוק אמנם צריך עדיין ביאור מ"ש גט מס"ת, ונראה דה"ט דגט שאני שא"א ללשמה דגט בלא ציווי הבטל, וכמש"כ תו' כ"ב ז', ונמצא שאין ענין הגט דבר קיים, [שהרי אם כתב לשמה שלא בציווי הבטל אינו כלום], אלא הוא מתהווה ברצון הבטל לגרש, ולפיכך כשהבטל מבטל הגט הר"ז לגבי הגט כאילו נסתלק כלל ענין הגירושין מאשה זו וממילא מתבטל הגט, משא"כ

הלכה דלא הוי זיטול, א"א לפרש בזיטול בפני אחד ממש דכה"ג מעיקר הדין לא חשיב זיטול וכמש"כ לקמן ל"ג א' ד"ה רבי וכמשנ"ת לעיל, וע"כ ז"ל דר"ל בזיטול בפני שנים זה שלא בפני זה, וכונתם שהיתה תקנה קדומה בזיטול כזה אין מועיל דהא קתני בראשונה היה עושה ז"ד ומשמע דכלא ז"ד אף בראשונה לא הוי זיטול, [והתם אמנם הטעם דאפקעינהו חכמים לקידושין], וה"נ באיגלאי מילתא דלזיטולי הוי רהיט נמי כיון דבשעה שגירשה השליח עדיין לא היתה ידיעה בעולם על הזיטול הוא בכלל תקנה זו דלא חשיב זיטול, אבל ז"ע מה נסתפקו לומר דהזיטול חשיב זיטול להחמיר, הא א"כ למה אמנם תיקנו חכמים לבטל הזיטול הא עיקר הטעם משום תקנת ממזרים וכמש"כ תו' לקמן ז' ד"ה ור"ג, ואי מועיל להחמיר מה תקנה לממזרים, ולמה תיקנו תקנה זו כלל, ונ"ע. (ס"ח סק"ה).

ל"ב ב' אינו מועיל כו' לא אמר כלום, א"ה, עי' מש"כ בסימן ח' ס"ק כ"א למה לא מהני מדין גילוי דעתא לרבא.

שם אינו מועיל אינו מחיר כו' לא אמר כלום, עיקרה דברייתא לאשמועינן שאין זה לשון זיטול, ואף שידענו שכונתו לבטל בלשון זה אינו זיטול שאין זה לשון זיטול, ומש"כ רש"י דלשון זה מתפרש ערעור על כשרות הגט ויתקיים בחותמיו, קושטא דמילתא קמפרש דבלשון זה אם לא ידענו שכונתו לבטל יש לחשוב שכונתו לערער על כשרות הגט וממילא צריך קיום אבל הברייתא לא איירי צהכי אלא עיקרה דברייתא דבנשתמש בלשון זה לבטל אין מועיל.

ובמזה שכתב רש"י ויתקיים בחותמיו משמע דקיום מועיל ולפסולי אחריני לא חיישין, ונ"ל דבמסירת הבטל ליד שליח [דצהכי איירי לפרש"י דס"ל שאין הגט יכול להתבטל, כמש"כ בד"ה והכא, אבל גט כו'], כבר הוזכר בזה שהגט כשר מהא דאינו חשוד לקלקלה והר"ז כנשתגרשה כבר דאי אחי בעל ומערער סגי בקיום, אבל אם אמר הבטל בעוד הגט צידו שהוא פסול ודאי נראה דאין מועיל קיום דאימא פסולא אחרינא אית ציה, ואם נתגרשה זו הויא ספק מגורשת, (ואפשר נמי דאינה מגורשת כלל ונ"ע בזה), ואין תקנה לגט הזה כלל אם לא שעדים מכירים אותו ומעידים

ס"ת הוא ענין קיים ואינו תלוי בשום אדם כלל וכל שנכתב לשם ס"ת אין שייך לבטל זה.

ובתור"ג כתב דאמנם ענין לשמה אין שייך לבטל, וטעם הסוברים דאפשר לבטל הוא משום דס"ל דלריק שליחות בכתיבה ושליחות אפשר לבטל ולא חשיב מעשה כל זמן שלא נמסר הגט, והם דברים תמוהים דאין שייך לבטל למפרע כלל ל"ש שליחות ל"ש לשמה, ובכתיבת הגט נגמרה שליחותו והר"ז כגירסא כבר שאינו יכול לחזור בו, ועוד דלפי זה רב ששם ס"ל דלריק שליחות בכתיבה דהא ס"ל אינו חוזר ומגיש, ומגלן דר"נ פליג בזה, וגם אין סבירא לומר דר"נ ור"ש פליגי אי בעי שליחות בכתיבה, וגם למה לא נשנתה פלוגתאן בכתיבה אי בעי שליחות ולמה נקטינהו גבי ביטולה, והתו' דנו אם אפשר לבטל הגט אע"ג דלעיל כ"ב ב' נקטו בפשיטות בהכרח הגמ' שם ש"ס שליחות בכתיבה, אלא ודאי עיקר הדברים כמס"כ, ויש לפרש כן גם כונת תו', ולא נחתו לפרש עיקר הסברא ורק כתבו דכל שלא גירש עדיין שייך ביטול ולא חשיב כאילו נגמר המעשה וכמו גבי ס"ת.

יש להסתפק אי ביטול הגט עצמו צריך עדים, דאפשר דאף בינו לבין עצמו חשיב ביטול שהוא הנוגע היחידי בדבר וכיון שידוע שנתבטל סגי בהכי, וואמנם לאחר שגירשה ודאי אינו נאמן לומר שביטול דכיון שאינו חשוד לקלקלה כבר הוחזקה כגרושה, וזוהי איירי הגהת רמ"א שבסימן קמ"א ס"ס שהכשיר בפני שנים זה שלא בפני זה ומשמע דעדים בעי, ולכאורה הכי מסתברא וצ"ע.

(ס"ח ס"ק י"ט).

תוד"ה ורב ובהא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח ב"ד יפה, כבר הק' המהרש"א דפני אחד לר"נ מבואר בדבריהם לקמן ל"ג א' דמעיקר הדין אין מועיל משום דאין דבר שבערוה פחות משנים, וצריך לדחוק דפני אחד ר"ל בפני אחד אחד והיינו בפני שנים זה שלא בפני זה, וכ"כ בהגהות קרני ראס, ולשונם בפני אחד ר"ל שלא היה הביטול בפני שנים, ולא נחתו לפרש כיצד הוא ביטול הדבר שאמנם ביטול בפני אחד, (ואמנם לצירור הזה צריך שיבטל בפני שנים אצל מיהא סגי זה שלא בפני זה), א"נ אי בטלו כולם באמר לעשרה וביטול אחד מהם איירי בפשיטות בכה"ג, ומשום אין דבר שבערוה ליכא כאן דאיירי דלוא

שביטלו ביטלו בפניו ובפניו א"ל עדים, ואף שזה נוגע לביטול האחרים מ"מ כיון שעדותו אינה אלא שביטלו נאמן בזה, ולא איכפת לן מה שעי"ז נתבטלו האחרים, ולפיכך מן הדין הוי חשיב ביטול, ורק משום תקנת ממזרים לא חשיב ביטול, וכמס"כ כן בתו' לקמן שם בהדיא, וכמו שפירש שם הגרע"א ז"ל.

והא דלא הקשו בגמרא לרבי נמי מי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן א"א לעלמא, דהא בשנים לר"ש או בשנים זה שלא בפני זה אף לר"נ מודה רבי דלא הוי ביטול, דניחא ליה טפי לאקשויי אדרשב"ג דאמר בהדיא דלא הוי ביטול, מלמידק מדיוקא דמתניתין. (ס"ח ס"ק י"ה). — ועי' עוד מש"כ ביצמות י' ב'.

ל"ג א' אמר לעשרה כתבו כו', האי ליטנא לאו דוקא ור"ל כתבו ותנו וכדקאמר בתר הכי וכתבי ויהי לה, אצל בכחבו לחוד לכו"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, דהא צריכים למסרו לו, ולא חיישינן שיטעה דדין עדות שבעטלה מקצתה, ולא תיקנו בזה חכמים כלום. (ס"ח ס"ק י"ג).

שם בעדות שבעטלה מקצתה בטלה כולה קמייפלגי, נראה דהכא הטעם משום שנתבטל לשון המיניו כיון שכלל כולם בלשון אחד, וכדאמרינן נמי גבי נדרים כי האי גוונא כדחתן נדרים ס"ו א' נדר שהותר מקצתו הותר כולו ושם כ"ה כ"ו כל הסוגיא, והיינו דתניא דאם אמר ליה בפני עצמו ולזה בפ"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, דכיון שלא כללן בלשון אחד לא אמרינן עדות שבעטלה מקצתה בטלה כולה, ואפשר לפי זה דבאמר כולם אף רבי מודה דבטלה כולה דבלשון כולם אגידו טפי, וגם דדין אגידו טפי דלריק דעת כולם, ועי' בסימן ח' ס"ק י"ד ט"ו. — והנה לרשב"ג אף במפרש שאינו מבטל אלא זה ושכל הנשארים יהיו שלוהיו גם להבא נמי אין ביטולו מועיל דכל שמבטל לזה ממילא נתבטלו כולם משליחותם ומה שחוזר וממנה אותם עכשיו אין זה מועיל כלום, הר"ז מבטל שליח שלא בפניו וחוזר וממנהו. (שם).

תוד"ה רבי וא"ת מנא ליה להש"ס כו', נראה דל"ק להו אלא למ"ד מפני תקנת ממזרים, משום דאפשר לפרש דביטול לפני עדים

א"ר כל שהשליח יכול לכחש צביטול ולעשות שליחותו אין זה דיבור המועיל וממילא אינו בכלל דיבור, ומיהו בפני שנים אף זה שלא בפני זה שפיר דמי, וכן ראיתי בכת"י מרן (שליט"א) זללה"ה, [ולגד שכתבו דמועיל בפני השליח לחוד יש להסתפק צביטול בפני האשה אי חשיב צביטול בפני השליח, וצרמז"ס פ"ו הט"ו מצואר דבפני האשה כבפני השליח, ומיהו דעת הרמב"ם דשליח האיש בקידושין א"ש עדים כלל, ולפי זה י"ל דהא דמזריך עדים צביטול שלא בפני השליח אינו מן הדין אלא מתקנת חכמים וכמו שאין מועיל שנים זה שלא בפני זה כמש"כ תו' ל"ב ז' וזוה שפיר י"ל דבפני האשה כבפני השליח, אבל אי בעינן שנים מן הדין צביטול שלא בפניו י"ל דבפני האשה לאו כבפני השליח, והרי אף בפני השליח נסתפקו ה"ה].

והא דנקטו בפשיטות דבפני שנים זה שלא בפני זה שפיר דמי, יש בזה חידוש, דיש מקום לומר דכיון דבפני אחד לאו כלום הוא אין כאן שני עדים, [ולא דמי לממון דהתם כל אחד ראה מעשה המחייבת לשלם זה ראה ההלואה וזה שמע הודאה], שהרי כשצטל בפני הראשון לא הוי ציטול כלל. (ס"ח סק"ה). — וע"ע מש"כ בס"ח סק"ג.

בא"ד א"נ אע"ג דציטול צב"ד כו' אבל כאן אפילו כשידעו כולם כו' פעמים יטעו כו', עי' מש"כ בסיומן ח' ס"ק י"ג.

בא"ד וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי, ר"ל דהכא ודאי לא מיייר צביטול בפני ג' (שאין לזה זכר) וא"כ לדידיה ודאי אף רבי מודה כאן דאף צדיעבד אינו מצוטל, דהא בפני שנים תקנה מוקדמת היתה לחוש לממזרים ואף צדיעבד אינו מצוטל אף לרבי, וכן אמרו בהדיא בגמ' דלרש"ג החשש הוא משום דשרו א"א לעלמא, [ואין לומר דלמ"ד מפני תקנת עגונות ה"ה דאף תקנת ממזרים אינה אלא לכתחלה לרבי, דרש"י פירש צסוף הסוגיא דהלכתא כנחמן קאי אהא דאמר דבפני שנים וע"כ דלר"ש בפני שנים אינו מצוטל צדיעבד דאל"ה למאי דקיי"ל כרבי לית לן נפקותא בזה כלל, וכמש"כ אמנם במרדכי בשם ר"ת נמצא בסיומן ח' ס"ק י"א]. (ס"ח סק"ה י"ג).

קאמר רבי, וכש"כ אי לעולם ציטול צריך עדים, ולא נזכר דבדברי רבי בפני שנים זה שלא בפני זה, ולפיכך יש לפרש דטעמיה דרבי משום דקסבר ציטול מצוטל, וגם אין מפורש דלרבי בפני אחד או שנים זה שלא בפני זה אינו מצוטל, ורק בתירוץ מסקו כן, אבל למ"ד מפני תקנת עגונות דמודה רבי דבפני שנים אינו מצוטל, לדידיה ודאי ניחא דמוקמינן לה לפלוגתתם צעדות שצטלה מקצתה, שאין זכר בדברי רבי דמצוטל בפני צ"ד קאמר, ובגמ' נמי אמרינן והני לא ידעי ואולי וכחצי ויהצי לה ושרו אשת איש לעלמא, ומשמע דלכו"ע יש כאן משום תקנת ממזרים, [דאף למ"ד מפני תקנת עגונות יש לן לפרש הסוגיא], והיינו דודאי לא איירי רבי צביטול בפני ג' דוקא ואפילו הכי ס"ל דמצוטל וע"כ ס"ל לא צטלה כולה.

ובעיקר קושייתם צ"ע דאי פלוגתתם צביטול מצוטל למה נקט לה התנא באמר לעשרה וזוה שלא בפני זה ולא נקט לה בפשוטו אי ציטול מצוטל, ואי לאשמועינן צעדות שצטלה מקצתה צטלה כולה, אכתי לא שמעינן לה אלא בזה דרש"ג ואכתי י"ל דרבי פליג בזה, וגם לאשמועינן דין זה לא הוצרך משום כך לשנות פלוגתא דרבי ורש"ג בזה"ג והו"ל למיתני פלוגתתם בסתמא ולמיתני דין זה בייחוד, ועוד דרבי קאמר יכול לצטל זה שלא בפני זה ולשון זה מוכיח בהדיא שאינו יכול לצטל אלא זה שלפניו ואין זה נכון דאי טעמא דרבי משום ציטול מצוטל הרי יכול לצטל אף השני שאינו בפניו, ואין נראה לומר דמשום דרש"ג נקט האי לישנא, כיון דחרי תנאי נינהו, וגם דלשון זה מפרש בהדיא היפוך, (וגם כחא דהתירא עדיף), ועי' ס"ח ס"ק ט"ו. (ס"ח סק"ה י"ג).

בא"ד אע"ג שאין דבר שצערורה פחות משנים כו', הא פשיטא להו שאין הציטול דבר שצערורה כגירושין שיהא צריך עדים, דא"כ ודאי לא היה מועיל בפני שנים זה שלא בפני זה, אלא פשיטא להו דאין ציטול השליחות בכלל דבר שצערורה, וכמש"כ לעיל, [ודעת תו' צמינו שליח אי צריך עדים לא שמענו], אלא דדיבור שאינו עשוי להועיל אינו בכלל דיבור, והמדבר צינו לצין עצמו אינו כלום, וזוה נסתפקו אם דיבור בפני השליח חשיב דיבור שהרי עשוי להועיל דודאי ישמע לו השליח,

יכול לבטל כולם כיון שמבטל גם בפני שלוחים, ולפיכך לא חלקו חכמים ותיקנו שצריך לבטל דוקא בפני כולם אף אם אינו מבטל אלא מקצתו, ועפ"י מתפרשין דברי הח' ד"ה צריכי, דס"ל כלשון זה, והקשו למה באמת תיקנו שאין מועיל ביטול לגבי אלו שמבטלן בפניהם, ותיירו דכיון דתיקנו שאין מועיל ביטול בפני מקצת שלוחים לגבי השלוחים האחרים תיקנו נמי שאין מועיל אפילו לגבי אותם שלוחים עצמן, דאל"ה אחי למיטעי וכמשנ"ת.

שם כולכם מהו, אף אי טעמא משום תקנת עגונות אפילו הכי ככולכם שפיר דמי לטעמא דעדות שבטלה מקצתה, דכל היכא דליכא משום ממזרים לא תיקנו כלום משום תקנת עגונות לחוד, דהא ביטול בפני השליח ודאי מועיל, ודוקא בדאיכא למיחש לממזרים אלא דסמכין אקלא בזה משום תק"ע תיקנו שלא לסמוך אקלא, ומש"כ במל"מ פ"ו ה"ח אין נראה.

שם אמר לזה בפני עצמו ולזה בפ"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, אי בעדי הולכה (ולא ס"ל מילתא דמתעבדא כו') איירי אף שעש"ס זה בפני זה אלא דכל שלא כללם בלשון אחד אלא מינה לזה בפ"ע ולזה בפ"ע לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וכן אף אי בעדי כתיבה איירי ונימא דטעמא דמילתא דמתעבדא באפי"י דצריכא י' למישלפה היינו מתקנת ר"ג שלא לבטל אלא בפני השליח ותיקון שיהא דוקא בפני כל השלוחים נמי מצי איירי שמינה אותם זה בפני זה, אלא שלא כללם בלשון אחד, ולא חיישינן שאם יבטל זה שלא בפני זה דאחי לבטל גם שלא בפניו בפני אחד מן השלוחים, דכיון שלא מינה אותם יחד הדבר ידוע שאין להם קשר כלל ולא אחי למיטעי, אבל אי טעמא דמילתא דמתעבדא באפי"י עשרה דצריכא כי עשרה למישלפה משום דהעדים שידעו במינוי צריך שידעו בביטול, א"כ ע"כ איירי שלא מינה זה בפני זה, ומיהו ע"כ אמר לכל אחד שמינה גם חצירו דאל"כ הרי אין על שום אחד מהם ב' עדים ולאו כלום הוא אלא ודאי אמר לכל אחד שממנה גם חצירו, ואפילו הכי לא חיישינן להצריך ביטול בפני השני משום (דכל שלא נתמנו יחד לא חיישינן שיכחז ע"ש השני לאחר שהבעל ביטלו, בזמן שלא נתמנו יחד, דלא חזיף לשקר בזמן שאינו יודע שחצירו יודע במינויו, אלא על פי חצירו, ודוקא,

ל"ג ב' מילתא דמתעבדא באפי"י עשרה צריכא כי עשרה למישלפה, תקנת חכמים היא וכמש"כ חו', [ולשון רש"י כאן דמשמע שהוא מעיקר הדין צ"ע דהיכן מצינו כן, ועי' מהרש"א וכבר חלק עליו בקרני ראש], ויש לפרש שזו תקנה מיוחדת שאין מועיל ביטול אלא בפני אותן עדים שנעשה המינוי, [דצריכא כי עשרה היינו אותן העשרה וכמש"כ הרמב"ן והרשב"א], והטעם י"ל משום דבלאו הכי יכול לבוא לידי מכשול דזימנין שהשליח ירצה להכשילה וימסור לה גט ע"י העדים שנחמנה בפניהם, ולפיכך תיקנו דלעולם צריך לבטל דוקא בפני אותן העדים שנעשה המינוי בפניהם, [ומיהו המקדש אשה א"צ שיגרשנה דוקא בפני אותן העדים שקידשה, דקידושין חשיב גמר מעשה ואין הגירושין הפקעת הקידושין אלא ענין מחודש, אבל בשליחות שאין בה ענין כל שלא נעשה השליחות, בזה כל שאנו באין לבטל השליחות דנמצא כאילו לא נעשה שליח כלל שהרי לא עשה משליחותו כלום בזה הוא דס"ל לרשב"ג דצריך למישלף באפי"י הני דאיתעביד], ואין נפקותא בין אם כולם שלוחים בין אם אחד שליח אלא שנתמנה בפני עשרה, [והא דנקיט פלוגתייהו באמר לעשרה כתבו ולא נקט באמר לאחד בפני עשרה, משום דבעי לאשמועינן דאף באמר לעשרה סבר רבי דיכול לבטל זה שלא בפני זה דלא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ומיהו צריכא דאמר לשנים למאי דמפרשין לה מעיקרא בעדי כתיבה ק"ק למה נקט באמר לשנים תנו טפי הו"ל למימר באמר לאחד בפני שנים ולאשמועינן דאף בזה ס"ל לרשב"ג דצריך לבטל דוקא בפניהם והתם לרבי לא אשמועינן מיד, ואפשר דניחא ליה לתנא למינקט בשניהם שלוחים דיכול לקצר לומר זה שלא בפני זה משא"כ באחד שליח צריך להאריך ולפרש לבטל השליח שלא בפני העדים].

ואפשר נמי לפרש דדוקא בעשרה שלוחים הוא דאמרינן דצריך כולם אבל לא במינה אחד בפני עשרה, ולישנא דבאפי"י עשרה לאו דוקא ור"ל שהם גם נוגעים בענין, וטעם התקנה לפי זה י"ל דהוא נמשך מתקנת ר"ג שבמתניתין שלא לבטל שלא בפני השליח ותיקנו שאם עשרה שלוחים נעשו בבת אחת שאין לבטל שום אחד מהם אלא בפני כולם, דאל"ה אחי למיטעי לומר דבפני שנים מהם

א"נ) דחשש רחוק הוא זה ולא חששו חכמים אלא באופן המנאי דהיינו שממנה בפני עדים אצל לא באומר לעדים לאחר המינוי שמינה פלוני לשלוחו]. שם ליבדורו איבדור, דהא ודאי דהוי מני כייף ליה דלימא לטובא כתבו, א"נ הוי ידע גמ' דהתם אמר לב' כיתי עדים, [אצל אס לא היו אלא ב' עדים אי יבדורו לא הוו מני למיכתב כדאמר לעיל דשנים ככולכם דמי], ומעובדא דלקמן דאוחיבו קרי נמי איכא למידק כדדייקין הכא בזה עובדא. (ס"ח ס"ק י"ג).

שם אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה, יש לעי' אי בעדי כתיבה מאי איריא זה שלא בפני זה דהיינו שזה שמבטל יהיה בפניו הרי יכול לבטל גם לזה שאינו בפניו בפני השני, ואין נראה לומר דמשום רש"ג נקט הא ליטנא דלא שייך כן בתרי תנאי וגם לשון זה מתפרש כהדיא דדוקא זה שלפניו יכול לבטלו וכמש"כ בס"ק י"ג, ואפשר דאמנם אינו רשאי לבטל אלא זה שלפניו דאי מבטל לזה שאינו בפניו איכא למיחש שיבטל גם בפני אחרים שאינם שלוחים כלל ולפיכך לא חילקו חכמים ולעולם קבעו שאין לבטל אלא זה שלפניו, [אע"ג דאמנם מתבטלים גם האחרים בציטול זה אי נימא דכולכם לכ"ע בטלה כולה, וכש"כ אי לא בטלה כולה], וכן בסיפא דאמר לזה בפ"ע ולזה בפ"ע נמי אינו רשאי לבטל אלא זה שלפניו, ולרש"ג אפשר נמי דאין מועיל ציטול דדיעבד נמי לזה שאינו לפניו, אע"ג שאינו יכול לעשות כלום לבדו. (ס"ח ס"ק ט"ו).

ל"ד א' במאי קמיפלגי בגלוי דעתא בגיטא כו', נראה דלענין מינוי שליח מודה רבא דגלוי דעתא לאו כלום הוא, וכן לדעת הסוברים דמועיל ציטול הגט עצמו נמי צריך דבור ממש ולא סגי בגלוי דעתא אף לרבא, ודוקא בציטול השליחות ס"ל לרבא דסגי בגלוי דעתא שאין הציטול מעשה אלא העדר מעשה, שעיקר השליחות היא בשעת נתינת הגט לאשה אלא שכל שמינהו שלוחו אגן סהדי דבשעה שנותן הגט ליד האשה הבעל משווהו גם אז לשלוחו, אצל כל שידענו שאין רצונו לגרש תו ממילא ידעין שאינו רוצה בשליחותו וממילא אינו שלוחו, ואין שייך להנריך כאן דיבור, אלא כל שאנו יודעים דעתו סגי בכך, ואצ"י סבירא ליה דאף בזה צעין דיבור גמור, אצל בעשיית מעשה

כו"ע מודו דצעין דיבור ממש ולא סגי בגלוי דעתא. (ס"ח ס"ק כ"א וע"ש). שם איהו בטלה והאי דקאמר להו הכי משום דפנוי, ר"ל דהתם ציטול בפירוש לפני אותם העדים והמספרים לא הזכירו זאת לפי שפשוט הוא ורק הזכירו שאמר שר"ש צוה לו לעשות כן וממילא ידעין דודאי עשה כן, ועי' במאירי. שם אוחיבו קרי באונייכו כו', עי' מש"כ במתני' ל"ב א' בדברי הרמב"ן.

שם ורבא האי דקא רהיט בתרייהו כו', היה אפשר לפרש דה"ט דאע"ג דאח"כ יודעים דלצטולי הוי רהיט מ"מ לא הוי ציטול, משום תקנת ר"ג, דכיון שקודם נתינת הגט לא ידעו השלוחים שציטלו ממילא יש כאן תקנת ר"ג, וידיעת ספק לאו כלום הוא, ור"י ע"כ ס"ל דבטלו אינו מבטל וכמש"כ הראשונים ז"ל דאל"ה מה מועיל מה דאוחיבו קרי, אצל אמנם צדין גלוי דעתא שפיר י"ל דאף אס נתברר להם אח"כ גלוי דעתא ידידה כיון דעכשיו יודעים דמעיקרא לא רצה חשיב שפיר ציטול הר"י כמבטל בלשון שאין העדים מצינים ואח"כ נודעו פירוש לשונו, אצל התו' לעיל ל"ב א' ד"ה מהו כתבו דכה"ג לא חשיב גלוי דעתא, [והוכיחו כן ממה שאמרו שם מ"ד איגלאי מילתא למפרע כו' והתם קודם תקנת ר"ג מתפרשא וכמש"כ בסימן ח' סק"ה, ועכ"פ מיהא אף כרבי אחיאל], ועי' בסימן ח' סק"ו. בהא דאין טענת אונס בגיטין, עי' מש"כ לעיל ל' א'.

שם ואמר שמואל לא שמי' מתאי, פירוש דהתם לאו במעכשיו מיירי והיו צריכים הגירושין לחול לאחר ל' ויכול לחזור צו ולבטל הנתינה לשם גירושין, וכמו בקידושין דקיי"ל כר"י קדושין נ"ט, וכד צוות חזו דאחאי הרי חזינן שאינו רוצה שיחול הגט, וה"ז גלוי דעתא לבטלו, אצל לא איירי כאן בציטול הגט ממש אף לדעת הסוברים דיכול לבטלו, שאין לזה גלוי דעת, וגם בזה אפשר דמודה רבא וכמש"כ לעיל, [אצל ציטול הנתינה בציטול השליחות דמי].

ולאחאמור נראה דהאומר הר"ז גיטך לאחר ל' ואח"כ ציטלו דחזור ומגרש צו שלא ציטל אלא הנתינה ולא הגט, וכמו אילו היה הגט ציד שליח. (ס"ח ס"ק כ"א).

שם שם עירו, ע"י בסימן ה' ס"ק י"ג י"ד ט"ז
י"ז בענין כתיבת מקום הדירה, ועי"ש בס"ק
מ"ד מ"ה פרטי דינים בזה.

גמ' והוא דאחזוק כו', ענין אחזוק ולא אחזוק
נראה דהיינו ברוב אנשי העיר אם ידוע להם
שיש לו עוד שם במקום אחר, וכל שאין ידוע להם
אין צריך לכתוב אף שידוע לסופר ולעדים, ומש"פ
רש"י ואפילו נודע אח"כ שיש לו כו' לא נתפרש
למה הוצרך לזה ולמה לא פירש שאפילו אנו יודעים
עכשיו שיש לו עוד שם כיון שלא נתפרסם והחזוק
אצל רוב אנשי העיר אין כותבין לו, וגם אין סברא
לומר דהשמיענו שאף אם אח"כ נתפרסם ברוב
העיר אפילו הכי שפיר דמי, דפשיטא דאין מה
שנעשה אחר הגט כלום, ואם נתפרסם בין כתיבה
לנתינה נראה דהעיקר כשעת נתינה, וצריך לכתוב
וכל שום].

הא דוכל שום מועיל לבטל לעו, היינו משום שזה
כמעיד שיש לו עוד שם, והא דלא תיקנו
לכתוב דמתקריא, [שכ"מ דעת רש"י דכותבין וכל
שום וכדעת זה"ג], נראה דהיינו משום דוכל שום
קל טפי שכותב לעולם נוסח זה, אצל דמתקריא
צריך לדקדק היאך נקרא, וגם זימנין דיש לו שמות
טובה במקומות שונים, וזה גורם בלבול בכתיבה.

הא דכלא אחזוק לא תיקנו, היינו מכמה טעמים,
חדא דכיון שלא נתפרסם הרי לא ידעו לכתוב,
ואין מועלת לפסול הגיטין, ולזנות לזכר ע"י הבעל
אם נקרא עוד שם באיזה מקום, אין זו תקנה
טובה, דזימנין דטועה או שוכח, ועוד שאם יכתבו
וכל שום במקום שאין יודעים לו אלא שם אחד
נראה כמשנה שמו, ועוד דכיון שכאן אין יודעין
אלא שמו שבגט, בקל תוכל לזכר ע"י אנשים
ממקום הנתינה שזה שמו של בעלה, אצל אם
יודעים גם שיש לו עוד שם אכתי יוציא לעז
שיאמרו שצריך לכתוב גם שמו שבכאן, או שיאמרו
דמכיון שלא הזכירו שמו שבכאן, ש"מ אחר הוא,
ועי' סימן ה' ס"ק כ"ג. (פ"ה ס"ק י"ח).

מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא
בשצועה נמנעו מלהשציעה כו' וגובה
כתובתה, א"ה, עי' מש"כ בחו"צ כתובות פ"ח א'
ד"ה צדין בזה דמשמע מדקתני גובה כתובתה
עד תקנת ר"ג לא היתה גובה, דחשוד אינו גובה.

ל"ד ב' מתני' בראשונה היה משנה כו', מצואר
דמעיקר הדין שפיר דמי, ונראה דבכלל
זה אף אם כותב ונותן ביהודה וכתב שמו שבגליל,
ואפילו עיקר דירתו ביהודה, והזכיר בגט מקום
הדירה ומקום העמידה, דכל שנתברר לנו שיש לו
שם זה בגליל שפיר חשיב ספירת דברים, ואם יש
ביהודה עוד אחד ששמו כשם זה שהחזיק עמנו
בגליל הרי זה צדין שני יוסף בן שמעון הדריס
בעיר אחת, אצל אם אין עוד שם כזה ביהודה
שפיר חשיב ספירת דברים, וגם הגט משמש לראיה
על הגרושין, [ובתוספתא שהציאו החו' רש"ג
מכשיר, והיינו משום דס"ל דלא תיקון ר"ג אלא
לכתחלה, ומצואר דמעיקר הדין כשר, ומיהו החס
לדעת חו' מיירי שכתב שם שבמקום הכתיבה], וכן
אם לא כתב מקום הדירה [למאי דקיי"ל דכשר],
נמי כל שמבררת ששם בעלה בגליל כשם הזכיר
בגט שפיר דמי לדעת הסוברים דאף בלא נכתב
מקום הדירה משמש הגט לראיה, [בדליכא בעיר
דירתם איש ששמו כשמו], ובעדי מסירה לכו"ע
שפיר דמי.

וטעמא דמילתא דשמו ושמה שאמרה תורה
[שנלמד מספירת דברים] מתקיים כל
שהוא מוחזק בשם זה באיזה מקום שהוא, ואין
מפסיד מה שיש לו שם אחר במקום אחר, ואפילו
הוא מקום הכתיבה והנתינה, שהרי לדעת הרמב"ן
אין אנו חוששין לאיש מעיר אחרת שיתכוין
להכשילה, וא"כ מאחר שאנו יודעין שלבעלה יש שם
כזה באיזה מקום שהוא, ודאי יש לנו להחזיק
שבעלה כתב זה הגט, וכן לדעת הסוברים שמקום
הדירה מעכב, הרי אנו יודעים שאין במקום דירתם
עוד ששמו כשמו, ודאי בעלה הוא שנתנו לה
וחשיב גם ראה על הגרושין, [ואף אם לא כתבו
מקום דירתם מ"מ חשיב שפיר ספירת דברים
מדאוריתא ולא מיפסיל אלא מדרבנן, אם משום
דמדאוריתא לא חיישינן ליוסף בן שמעון מעיר
אחרת, אם משום דמ"מ חשיב ספירת דברים, עי'
ס"ה ס"ק י"ד, ואין נפקותא בין יש לו שם אחד
ליש לו שני שמות ולעולם חשיב ספירת דברים],
ובשו"ע סימן קכ"ט סי"ג כתב בטל, ועי' ס"ה
ס"ק כ"ט. (פ"ה ס"ק י"ז).

ובהך דהכא שנענשה צריך טעם שהרי בדעתה שנשבעה באמת, ומש"כ תו' דהוי לה למידק שפופה לבא לידי שבועה, לא נחפרש מה בכך, דאי חשיב אצדה שפטורה עליה אי הויא שומר חנם, א"כ הרי נשבעה באמת, ולא נתחייבה לשמור יותר מזה, והיה מקום לחלק צין שבועה דעלמא לשבועת הפקדון, דשבועה דעלמא אינו נשבע אלא שכן בלבו, וזה אמת אף כשטועה, משא"כ בשבועת הפקדון שנתחייב להשבע מה אירע באמת, בזה חייב למידק, וכשנשבע על שקר אף שהוא מחמת טעות חשיב שגגת עבירה ולא אנוס, ועי' רש"א, אבל במתני' שבועות ל"ו ב' חנן בשבועת הפקדון דאינו חייב על שגגתה ופרש"י דהיינו כשטועה ומשום דחשיב כאנוס, ואפשר דהכא הויא לה פושעת דאין לשים מעות בכד של קמח, וכש"כ דכשנתנה דהו"ל למידק בשעת לישה, ואם לא היתה פושעת לא היתה צאה לשבועת שקר הלזו, הלכך אין כאן פטור אנוס, והר"ז כאלו יודע שעמיד להשבע מה אמר רב, ואינו משים לב לדקדק ולהצין ונשבע על סמך מה שנדמה לו, וזו נראה כונת תו', ואפשר עוד דאף שלא נשבעה שלא פשעה מ"מ המפקיד הצין כן מחוץ דצריה ושבועתה, ונמנא שהשבועה שימשה גם לשקר, והלכך כל שקר שנמנא בלשון השבועה שפיר חשיבא עבירה. (שבועות כ"ו).

תוד"ה ונודרת וי"ל דדוקא בשעה שנודר כו', יש לתמוה דהא דאי אינו נדר המחייב קיומו שהרי הוא דבר שא"א, ומ"ל אם היה צנחאי או בלא תנאי, וא"כ אף אם נסיב איתמא אין לחייבו שלא ינהה, ואם לאיסור נדר שוא אין שייך לחכות שיהנה, ונראה דפשיטא להו דמדאורייתא אין איסור נדר שוא דלא מצינו שהתורה חסרה כה"ג, ורק מדרבנן הוא דמיתסר שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, [וכ"מ מדלא משני נדרים ט"ו א' דמתניתין איירי באמר קונס שלא אישן ג' ימים אם אישן מחר, דכה"ג חייל, אבל למש"כ דאינו אלא מדרבנן ניחא דבעי לאוקמי בכל יחל דאורייתא, דהא פרכינן אדרבינא ומי איכא כל יחל דאורייתא, ומיהו בלאו הכי קשה נהי דנפרש שלא יישן ג' ימים, אבל בשאני מהלך ושאני מדבר היאך יתפרש והא התם יכול הנדר לחול לעולם, וז"ל דאה"ג דה"ג הו"מ להקשות כן אלא דבלאו הכי פריך

יש לעי' קודם תקנת ר"ג היאך היו רשאים לשהות נשותיהן לר"מ דאף בנאצדה הכתובה אסור לשהותה כדאמר כתובות נ"ז א', וה"ג כיון שלעולם יכול לטעון פרעתי הר"ז כנאצדה הכתובה, ושמא ר"מ הוא דתיקן כן וכדחשבינן לה התם דהלכה כר"מ בגזירותיו, אבל מודה ר"מ דקודם תקנתו היו רשאים לשהותן אף בנאצדה הכתובה, א"נ עיקר הקפידא בזה משום שמהא קלה צעיינו להוציאה, והכא אי מגרש לה הרי אינה צריכה שבועה, ואף דמצי למיטען אשתבע לי, מ"מ י"ל דבזה לא מפסדא כתובתה כשנמנעו מלהשביעה, ואף אי חסוד מפסיד גם כה"ג עי' חו"ב כתובות פ"ח ד"ה ולענין, נמנעו מלהשביעה עדיף, ומיהו בלאו הכי הרי מסקינן דגרופה נשבעת, ואף דכתבו תו' כתובות ל"ט ב' ד"ה טעמא דגם למכור כתובתה רק אם תתאלמן נמי לא שרי לר"מ, מ"מ הכא לא חשו להא כיון דאין החסרון בכתובה אלא שצ"ד נמנעו מלהשביעה. (כתובות פ"ח).

תוד"ה והוא והציא ראה כו', עי' מש"כ בזה בסימן ה' ס"ק ל"ב.

בא"ד והא דקמני בצרייתא כו', נבאר בסימן ה' ס"ק י"ט כ'.

ל"ה א' תוד"ה לא וא"ת ומאי טעמא איענש כו' וליכא למימר דלא ממעט קרא כו' דמשמע דמותרות ואפי' עונש ליכא, נראה דמדכ"כ ור"א גופיה מוכח כן, דודאי לשון הגמ' מוכיח בלאו חדא עובדא הוי שנשבעו, אלא שהיו רגילין כן, ואם איתא דהיה איסור בזה שטעה, ח"ו שהיו חוזרים להשבע, [ואף שי"ל דהא דנשבעו הוי מקמי דאתו לקמיה דרב, אבל לבתר דאתו לקמיה, תו לא נשבעו, דהא מסתבר דאנא בשיקרא אישכבעי לא אמרו אלא פעם אחת, מ"מ רהיטת הדברים דכי הוו קיימי מקמי דרב זימנין סגי אין הוו משכבעי, ואף לבתר שכבר ידעו פ"א דטעו], והטעם דאיסור שבועה הוא על השימוש בענין שבועה לשקר, או שלאחר שנשבע מזלזל בשמירתה, דזלזול האדם בזה הוא החטא, והלכך כשחושב שנשבע על האמת אין כאן כלל חטא, שהרי שימש בשבועתו על האמת שבדעתו, ואין כאן זלזול בענין שבועה, [ועי' ברמב"ן ר"פ שבועת העדות בשם ירושלמי דכסבור שאין זה לשון שבועה נמי הוי בכלל האדם שבועה פרט לאנוס].

לעשר שנים שציעית משמטתו, א"כ אם ילוננו לשלם משמטתו השמיטה, הרי הוא מלווה ע"מ שלא לפרוע וקשה אמאי קרייה רחמנא בליעל, הרי לא נתחייב לתת מתנות לחזירו יותר ממאות הנדקה שמקיימה, ונראה מזה דהבא ללוות בסוף שמיטה כדי שלא ינטרף להחזיר, דאין מצוה להלוותו, ולא קאי עליה בהשמר לך, שזה כמבצק מתנה, ולא דברה תורה אלא בלוה שצא ללוות ע"מ לפרוע ככלל השנים, ועמיד לומר למלוה אעפ"כ, אלא דמ"מ לא יוכל המלוה לתובעו אם יאחר או לא ישלם, בזה ניתנה המצוה להלוותו, (וע"ע במש"כ לקמן ל"ז ב').

ובזה ניחא הא דאמרין לקמן ל"ז א' דאם אין ללוה קרקע מוכהו בתוך שדהו כל שהוא, ולא חשבינן ליה כחוב שהרי עי"ז לא תשמטנו שציעית, דלעולם הלוה ניחא ליה לעשות רצון המלוה, דלעולם דעתו להחזיר החוב, ועי' מש"כ לקמן שם. — א"ה, ועי' מש"כ במכות ג' ב' למ"ד המלוה את חזירו לעשר שנים אין שציעית משמטתו למה הוצרך הלל לתקן פרוצבול, הרי ביד המלוה להאריך הזמן מסוף שציעית עד תחלת שמינית, ותו לא ישמט, כדין מלוה לעשר שנים, ואף בע"כ דלוה, ביד המלוה להאריך, ואפשר דאף דעס כניסת שציעית לא קרינא ביה לא יגוש, מ"מ כיון דמעיקרא כבר הוי שייך נגישה בחוב זה, שפיר קרינא ביה לא יגוש כי קרא שמיטה, ואף אם יתנה בתחלת ההלוואה שלא יוכל לתבוע צער ר"ה, דכל שהלוה כבר הרגיש צחיצ החזרה בחוב זה, הרי הוא ככלל מצות שמיטה.

שם וזה הוא גופו של פרוצבול מוסרני לכס פלוני ופלוני הדיינין כו' והדיינין חותמין למטה או העדים, ר"ל דהמלוה כותב מוסרני לכס כו' וחותם, ומוסר השטר הזה לידי הב"ד, והב"ד חותמים דאמנם הגיע השטר לידם, או העדים חותמים שצפניהם מסר המלוה את השטר הזה לידי הב"ד, ונראה דאם המלוה כתב וחתם שלא צפני הב"ד ושלא לב"ד, נמי ראוי להיות כשר, וב"ד יחתמו שהפרוסבול הגיע לידם, וכ"כ בכת"ס חו"מ סימן קי"ג, אלא שהצריך שהדיינים יכירו חתימת המלוה, ולא נתפרש למה צריכים להכיר, הרי אינם מאשרים אלא ששטר זה בחתומה זו הגיע לידם, ולכשיחזרר מי החותם יחזרר שהוא עשה את הפרוסבול.

שפיר, וא"כ תו י"ל דלא מוקי לה בתנאי משום דאכתי תקשי שאני מדבר ושאיני מהלך, ומיהו י"ל דשאני מדבר ושאיני מהלך נפרש בלא תנאי ומילי מילי קמני, אבל צ"ע דא"כ למה ליה לתנא למיתנינהו כלל והא כבר שנה בשלהי פ"ק דכה"ג חל הנדר, אלא ודאי מחוורתא דה"נ הו"מ לאקשווי הכי, וא"כ תו ליכא ראייה לדין אמר קונם שאני ישן ג' בתנאי דלהבא, וזוהי אם נדר שלא ישן ג' ימים עבר מיד על איסור דרבנן, ובאמר אם אלך מחו למקום פלוני אם לא הלך אין כאן אף איסור דרבנן שהרי נמצא שלא חל הנדר אבל אם הלך תו יש כאן נדר שוא מדרבנן, וזוהי חידשו לומר שאם נשאל על נדרו קודם שעבר עליו לא חשיב נדר שוא, שכיון שבשעה שנדר לא היה אפשר לחייבו משום נדר שוא, לא חייבוהו משום נדר שוא בשעה שעבר על התנאי שנמצא אז שחל הנדר, דסו"ס השתא לא נדר ורק לכשיעבור על נדרו אז עובר מדרבנן על נדר שוא שעיקרו שנוהג חולין בנדרים, אבל אם נשאל קדם שעבר, כה"ג לא אסרו חכמים, והיינו דשרקי' טינא עד שיסאל על נדרו, ולפי זה לכשיהנה עובר משום נדר שוא ושוב מותר ליהנות מן הכל, אבל לא יתכן לפרש כן דא"כ אין כאן מקום לשאלה דלא מנינו שאלה בנדר שוא, לכך צ"ל דכיון שהיה אפשר לנטל הנדר ע"י שלא יקיים התנאי, אם קיים התנאי קנסוהו חכמים לקיים נדרו, ולפי זה לעולם אינו רשאי לאכול אלא כדי פיקו"ג, וכ"מ בדבריהם בכתובות ע"א א' שנתבאר בחו"צ נדרים ט"ו א', דכה"ג שתלה בתנאי חל הנדר ממש. (מדים ט"ו א').

ל"ו א' שראה את העם שנמנעו מלהלוות זא"ז ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', למ"ד המלוה את חזירו לעשר שנים אין שציעית משמטתו עי' מכות ג' ב', ניחא דקרי ליה קרא בליעל למי שנמנע מלהלוות, דהא אם יקבע זמן פרעונו לאחר שמיטה אין שציעית משמטתו, ואם יקבע זמן פרעונו בשמיטה, הרי סתמא ישלם לו הלוה בזמנו, דאם הוא חשוד שלא לשלם בזמנו, אין מצוה להלוותו, וא"כ החשש הוא רחוק שמה יאנס מלשלם בזמנו ואח"כ שציעית תשמטנו, ומשום כך אין ראוי להמנע מלהלוות, וגם כשציעית תשמטנו עדיין קרוב הדבר שיאמר אעפ"כ, אבל למ"ד המלוה

שם אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא כו', יש לעי' אי שביעית בזמן הזה דרבנן ותרומות ומעשרות דאורייתא, א"כ ראוי שינהגו תרו"מ בשנת השביעית מדאורייתא, וע"כ שתהא הלכה אם נוהג בה מע"ש או מע"ע, וא"כ מאי איבעיא להו לתנאי בפ"ד ידיים איזה מעשר לנהוג בשביעית צעמון ומואב, הרי ראוי לנהוג כפי דינא דאורייתא, וכבר הוכיח המהרי"ט מזה דלא משכח"ל חיוב דאורייתא בתרו"מ בשנת השביעית, וע"כ ז"ל כמס"כ מרן זללה"ה בשביעית ס"ט ס"ק י"ח דלא אמרה תורה תרו"מ בשביעית כיון דלא משכח"ל אלא בזמן הגלות ע"י שגרם החטא.

שם דתניא רבי אומר כו', לענין שביעית בזמן הזה ודאי נקטינן דאינו אלא מדרבנן, דמלבד הפוסקים דקדושה שניה בטלה שנתבארו בחו"ב שביעית ס"ג סק"ה, רוב הפוסקים פסקו כרבי דבזמן שאין יוצל אין שמיטה, ויש לדבר הכרח בסוגיין לפירוש תו' דחירואל דרבא לא קאי אפרוזבול, וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מה' שמו"י הט"ז, לפני זה כל עיקר פרוזבול אינו אלא לרבי וכולה סוגיין וכולהו אמוראי דעבדי פרוזבול ע"כ כרבי ס"ל, ואף לפרש"י דחירואל דרבא דהפקר ב"ד הפקר קאי נמי אפרוזבול אין הכרח דלא קיי"ל כרבי, וכיון דלאביי ודאי קיי"ל כרבי לא שבקינן פשיטותיה דאביי, וההיא דמו"ק ד' א' שהביא מרן זללה"ה כבר נתיישב בחו"ב שם, וגם בקדושין ל"ח ב' מפרשינן לברייתא דהחם כרבי, וכ"כ הרא"ש ריש מכות דקיי"ל שביעית בזמן הזה דרבנן, וכ"כ הטור יו"ד ר"ס של"א, וכ"כ הר"ן כאן, וכן בהשגות הראב"ד להרי"ף, ואף למה שחזר בו כמו שהביא הרמב"ן בספר הזכות, נמי הניח הדבר בספק דאפשר דקיי"ל כרבי ואינו אלא מדרבנן, [אם כי בהשגות פ"א הי"א ופ"ד הט"ו משמע דס"ל דשביעית בזמן הזה דאורייתא, ויש לדחוק במקומות שקדושתן מדאורייתא לענין שאר מצוות החמירו טפי בהן לענין שביעית, אף דשביעית גם בהן אינו אלא מדרבנן כרבי, ועי' בהשגות פ"ט הט"ז], ואף הרמב"ן שצספר הזכות שם דעמו לפסוק כרבנן דרבי, מ"מ בריש מכות כתב דשביעית בזמן הזה דרבנן, וכ"כ בב"ח חו"מ סימן ס"ז בשם הסמ"ג דשביעית בזמן הזה דרבנן, וכ"כ בב"י יו"ד סימן של"א בשמו, וכן דעת הרמב"ם

כמבואר בדבריו ז"ל פ"ט הט"ז ופ"י ה"ט, ומה שנדחק שם בכ"מ לחלק בין עבודת קרקע לשמיטת כספים כבר היה צ"ח בב"י ר"ס של"א, וכן צדין דרבי ודאי לא מפליג כמבואר בריש מו"ק, וכיון דסוגיא דפרוזבול כרבי, ודאי קיי"ל כוותיה, ועי' כ"מ ומל"מ פ"ד מהלכות שמיטה ויוצל הכ"ה, ומ"ש שם דנוהג שלא בפני הבית היינו בזמן שכל ישראל בארץ, וכ"כ לענין תרומה ריש הלכות תרומות, וכן דעת רש"י סנהדרין כ"ו א' דשביעית בזמן הזה דרבנן, ואף שכתב שצטלה קדושת הארץ ומשמע דמשום לא קידשה לעמיד לבא קאמר, ז"ל דחד טעמא נקט, אבל אם באנו להסכים הא דר' ינאי להלכה ע"כ אית לן לפרש דכרבי ס"ל, דהא כתב רש"י חולין ו' ב' דקיי"ל קידשה לעמיד לבא, א"כ צטלה קדושת הארץ נמי ר"ל לענין יוצל, וממילא אף שמיטה לא נהגא כרבי, ואינו ענין לנידון אי צטלה קדושה שניה, [ועי' רש"י ע"ז ט' ב', ב"ק קי"ד ב', הובאו צבית הלוי ח"ג ס"א].

(שביעית ס"ג סק"ו).

רש"י ד"ה מוסרני, עי' מש"כ לקמן ל"ז א'. תוד"ה מי ובקונטרס פי' דרבא נמי קאי כו', עי' מש"כ בזה לקמן ל"ז א'.

ל"ך ב' ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינן רבנן דתשמט כו', פשטא משמע קצת דרך אשמיטת כספים הוא דקשיא ליה, אבל מה שתקנו לנהוג שביעית ויהיו כל הפירות הפקר לא קשיא ליה, והטעם נראה דמידי דאיסורא שפיר תיקנו חכמים, וכמו שחייבו תרו"מ בזמן הזה וכיו"ב, ואף שיש בכל אלו הפסד ממונן, אבל על שמיטת כספים שאינו אלא מידי דממונא קשיא ליה.

משה"ק תו' אמאי לא תיקנו יוצל, י"ל דיוצל גם בזמן שהוא נוהג זימנין דאינו נוהג כדאמר ר"ה ט' ב' דשלשתן מעכבות זו, והלכך שפיר אמרינן שלא לחקוע ולא ינהוג יוצל, משא"כ שביעית דבזמן שהוא נוהג לא יתכן לצטלו.

שם רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר, וברש"י, עי' מש"כ לקמן ל"ז א'.

שם דא"ר ינחם מנין שהפקר ב"ד היה הפקר כו' יתירם כל רכושו כו', לכאורה לא שמעינן מהכא אלא דב"ד עונשין שלא מן הדין, והא מילתא

ומבואר דלא כח' ז"ק הנ"ל. — צרם עיקר דברי
הצ"י תמוהים דפשטא דמתני' דכותבים ליתומים
על נכסי אפוטרופסין, היינו כשהיתומים לויס ויש
קרקע לאפוטרופס, ולא איירי כלל כשהיתומים
מלויס, וכן מתפרש כותבין לאיש על נכסי אשתו,
לא שמוכין לאחר מנכסי אשתו, וגם אין סביר
לחלק הא דיתומים א"צ פרוצול בין אם ירשו חוב
לבין אם הם המלויס, דכלל גוויי צ"ד אציהם, וכבר
השיג על הצ"י בזה בתשובות רשד"ם חו"מ סימן
ס"א.

כתב הר"ן צ"ס הרא"ה צ"ס הרמב"ן דהא
דאינטריך לאשמועינן דיתומים א"צ פרוצול
היינו בחוב שהיתומים צעמס הלוי, אבל חוב
שירשו מאציהם, אף יתומים גדולים א"צ פרוצול
דמניא בצפרי ולפיניו ליתא בצפרי ואיתא
בתוספתא פ"ח דשביעית דר"ש אומר הוא משמיט
ואין היורשין משמיטין שנאמר שמוט כל בעל משה
ידו, [נראה דממעט כל שאין התוצע זה שהלוי, ו
ולפי זה אם ראובן הלוי ע"מ שהלוי ישלם
לשמעון, י"ל דגם לא ישמט כיון שראובן אינו יכול
לנוגשו, ושמעון לא הלוי, ול"ד למוכר שט"ח
שהזכיר הר"ן, דאכתי ציד המוכר למחול, וצ"ע
בזה, ואם הלוי מת ע"י להלן דאין צריך פרוצול,
וקיים הר"ן דרש"י שפירש דיתומים א"צ פרוצול
בחוב שירשו מאציהם, אפשר דס"ל דפליגי רבנן
עליה דר"ש וקיי"ל כחכמים, וצ"ע לענין הלכה
דהעיסור והאו"ז צפ"ק דע"ז סימן ק"כ וכן
הר"ה בתשובתו שצבעה"ת שער מ"ה הביאו להא
דר"ש, וכן הריטב"א כאן הביא דברי רש"י
והרמב"ן וכמו שהוא בר"ן, ולעומת זה סתימת
הדברים דיתומים א"צ פרוצול מתפרש שפיר טפי
כפרש"י בחוב שירשו מאציהם, דהדבר רחוק
שיתומים ילוי לאחרים, וכל כי האי היה ראוי לפרש,
וכן ברש"א לקמן ב' גבי פרוצול היה לי ואבד
נקט בפשיטות דהא דיתומים א"צ פרוצול היינו
בחוב שירשו מאציהם ע"ש, [ובמש"כ בדבריו
להלן], וממה שהצ"י השמיט הא דר"ש בשו"ע
משמע קצת דדעתו נוטה לדעת רש"י, וצ"ע.

הרשב"א לקמן ב' בזה דאמרין נאמן אדם לומר
פרוצול היה לי ואבד, הקשה דלמה לן
ביתמי טעמא דר"ג וב"ד אציהן של יתומים ולכך
א"צ פרוצול, תיפוק ליה דנטעון להו אמן

דפשיטא הוא, אבל אכתי לא שמעינן דחל תורת
הפקר על הנכסים, וי"ל דמדלל כתיב יחרימו כל
רכושו, אלא יחרם, משמע דמיד כל רכושו חרם.
(פאה ס"ה סק"ח).

שם למאי נפ"מ לצטוליה, ע"י רמב"ן שהקשה
למה לן לצטוליה הרי הוא בטל מאליו כיון
שלא תיקן אלא לדורו, ותיכף דמ"מ אפשר ללמוד
מתקנתו של הלל שהוא דבר ראוי, והלכך צ"ד
דאלימי לאפקועי ממונא שפיר יכולים לנהוג לעשות
פרוצול גם בדורות הבאים, ונפ"מ לצטוליה דלא
יהא שום צ"ד רשאי לעשות כן.

ל"ז א' אר"י א"ש יתומין אין צריכין פרוצול
כו' דר"ג ובית דינו אציהן של יתומין,
יש לע"י אם גם קודם תקנת פרוצול לא היה חוב
של יתומים נשמט וכדין מוסר שטרותיו לצ"ד ממש,
או דרך לאחר תקנת פרוצול אמרינן דיתומים
כאילו כבר כתבו פרוצול, ונראה להביא ראיה
ממש"כ תו' צ"ק ל"ז א' דאם אין ללוי של
היתומים קרקע דצ"ד מקנים לו קרקע, [ומסתבר
דמשל מלוי מקנים], הרי דצריך שיהא ללוי של
היתומים קרקע, וזה רק בדין פרוצול, אבל
במוסר שטרותיו לצ"ד לא מלאנו דצריך שיהא ללוי
קרקע, וכן לשון הגמ' יתומים א"צ פרוצול,
משמע קצת דמדון פרוצול אחינן עלה, דאל"כ
הו"ל למימר חוב של יתומים אינו נשמט.

אבל צ"ע דלא נזכר בפוסקים דצ"ד צריכים לזכות
קרקע ללויס של היתומים בכל ער"ה של
מוצאי שביעית, וגם צ"י סימן ס"ז הביא דברי
בעה"ת בשער מ"ה שכתב דהא דתנן פרק בתרא
דשביעית דכותבין ליתומים על נכסי אפוטרופין
היינו שאם היתומים לוי ואין להם קרקע, אבל אם
היתומים הלוי א"צ פרוצול, ומשמע שם צ"י
דלפי זה לא יתכן לפרש שהיתומים הלוי ומקנים
ללוי שלהם קרקע מנכסי האפוטרופס, דיתומים
א"צ פרוצול וא"צ שיהא קרקע ללוי שלהם.

וכן מבואר מעיקר דברי הצ"י שם שכתב לפרש
מתני' דשביעית דכותבים ליתומים על נכסי
אפוטרופין, דכולל גם כשהיתומים מלויס מקנים
ללוי שלהם קרקע מנכסי האפוטרופס, וכתב דלפי
זה מוכח דאיכא גוונא דיתומים צריכים פרוצול,
דאם א"צ פרוצול א"צ לזכות קרקע ללוי שלהם,

במגו דפרוזבול היה לי ואבד, מ"מ אח"כ כתב דגם אם אין כותבין פרוזבול נאמן לומר שהתנה, ולפי זה גם ככותבין פרוזבול נמי יכולים לטעון שהתנה, אף כשמת קודם שמיטה. — ומ"מ כהיום שאין מתניין ורק כותבין פרוזבול נראה דאם מת קודם לא טענין ליה שמא עשה פרוזבול, או שמא התנה.

לרה שמת ולא הניח אלא נכסים משועבדים, נראה דא"צ שיעשה המלוה פרוזבול, דהא לא קרינא ביה לא יגוש, ומה"ט נמי גם בהניח נכסים בני חורין, נראה דא"צ פרוזבול, דהא לא קרינא ביה לא יגוש, דהיתומים אינם חייבים כלום, והא דתנן בפ"י דשביעית מ"ו דכותבין פרוזבול ליתומים על נכסי אפטרופס היינו כשהם צעזעמם לו, ומה"ט לא יתכן לפרש הדין דר"ש דתוספתא שהביא הר"ן דממעט יורשים דבירשי הלוה קאמר, דא"צ קרא, וללא כמ"ש בתומים סימן ס"ז, ועי' תשו' ריב"ש סימן תל"א, וי"ע.

עוד כתב בתומים שם דיתומים קטנים שהם המלוים אין צריך לטעמא דר"ג וב"ד אביהם של יתומים לפטרם מפרוזבול, דחיפ"ל דלאו בני מיעבד מצוה נינהו, וכי אינטריך לטעמא דב"ד אביהם של יתומים להיכא דגדלו עד שלא שקעה חמה של שביעית דפטורין מפרוזבול כיון דכאילו כבר נמסר החוב לב"ד בעודם קטנים, והר"ז כאילו כתבו פרוזבול, ואין הדברים נראין, דכי היכי דפירות בשדה של יתומים הם הפקר בשמיטה אע"ג דלאו בני מצוה נינהו, ה"נ חוב לדידהו במצות שמיטה קאי, ואף אם צריך לומר משמט אני ונימא דקטנים לאו בני הכי נינהו ויכל הלוה להמתין עד שיגדלו ויאמרו משמט אני, וגם מש"כ דמה שהיו שעה אחת בקטנות הר"ז כעשו פרוזבול נמי אין נראה דמיד כשגדלו יאלו חובותיהם מרשות ב"ד לרשות עצמם וחיובים בפרוזבול, [ואף אם פרוזבול בשמיטה זו מועיל גם לשמיטה האחרת], ועי' בפ"י סימן ס"ז מחודש ו' דמשמע כהתומים שאם היו קטנים בשעה שמת אביהם שוב אין צריכין פרוזבול, ולפי זה משמע דמ"מ שם דטוענין ליורש שהיה לאביהם פרוזבול גם כשמת קודם שביעית, ושמא כונת הב"י כשהגדילו לאחר מוצאי שביעית אבל ל"מ כן בלשוננו, וגם אח"כ פשיטא, וי"ע, וכעת ראיתי בתשובות הרמב"ם סימן ש"ז

דפרוזבול היה לאביהם, או שהלוה ע"מ שלא תשמטנו שביעית, ונדחק לתרץ דאינטריך דידוע בעדים שלא התנה ושלא עשה פרוזבול, והדבר תימא שלא תירץ דאינטריך לחוב שהיתומים הלוו, או שהיו שכירים וחקפו במלוה, ומשמע דנראה לו דוחק לאוקמי בכה"ג, דיתומים קטנים אין רגילין להלוות, ולפי זה יהא מוכח בגמ' דירש צריך פרוזבול ודלא כר"ש דתוספתא לעיל.

ובעיקר דברי הרשב"א דטענין ליורש דפרוזבול היה לאביו, צ"ע דבפשוטו הא דאמרין דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד, ודכוותה דאמרין דטענין כן ליורש, היינו בזמן שמת אביהם במוצאי שביעית, דלא שצ"ק היחידא ואכיל איסורא ובדאי עשה פרוזבול ואם לא עשה ע"כ שהלוה ע"מ שלא תשמטנו שביעית, אבל כשמת שביעית, וצ"ד היתומים לעשות פרוזבול עד סוף השנה, מהיכי תיתי נטעון שכבר עשה פרוזבול רחוק הרבה מומן שהחוב נשמט, או שהלוה ע"מ שלא תשמטנו, הרי ראוי להחזיק בסתמא שהלוה כדרך כל המלוין, ובדעתו היה לעשות פרוזבול כשיגיע זמנו בער"ה של מוצאי שביעית, וצ"ה"ג אמרין דיתומים קטנים א"צ פרוזבול, משא"כ גדולים צריכים לעשות פרוזבול, ועוד דכשאלו דנים בשעה שעדיין צידם לתקן ולעשות פרוזבול, למה נדון חזקה דמתמא עשה אביו, וכיון דבאותה שעה ראוי היה לחייבן לעשות פרוזבול, הרי הם נשארים בחיובן, והרי צלוקת קודם ר"ה של מוצאי שביעית לא טענין ליה שהמוכר עשה פרוזבול כמ"ש בשו"ע חו"מ סימן ס"ז סל"ח ובסמ"ע שם סק"ס, אח"כ ראיתי בגליון הגרע"א ז"ל שם בסמ"ע ס"ק נ"א שכבר כתב דבירשו קודם ר"ה של מוצאי שביעית לית לן למיטען שאביהן כבר עשה פרוזבול, וי"ל דהיו הרבה נוהגין להתנות ע"מ שלא תשמטנו שביעית, וכדמשמע נמי בתשו' הרשב"א ח"ד סימן כ"ג, וטענה זו שפיר יש לטעון גם כשמת המלוה רחוק משמיטה, וכמו שהביא הרשב"א שם דברי הרמב"ן דיותר יש לטעון שהתנה מלמעון שעשה פרוזבול שצריך ב"ד, וזה ראוי לומר שהיה כן בזמן הגמ', ועי' הוא דקשיא ליה להרשב"א למה אין טוענין כן ליתומים, ומה צריך לומר דב"ד אביהן של יתומים, [ואף שבתחלה הזכיר דנאמן לומר שהתנה ע"מ שלא תשמטנו

שאלו כמה כל שהו, אם האמת דאין שיעור לכל שהוא, [ועי' ב"ב ק"ג א' דמשמע דכלא סיבה לא אמרינן דיש שיעור לכל שהוא, ועי' רמב"ן ב"ב כ"ז ב' דוימנין דיש שיעור לכל שהו], ולו"ד ז"ל היה אפשר לומר דלענין פרוצול סגי בכל שהוא ממש וכדמשמע בקדושין שם, ואמתי' דפאה לא שאלו וכמה כל שהו, אבל לענין לזכות ללוה שיהא חשיב זכות לא סגי בכל שהוא ממש דלא חזי למידי, ובעי שיעור חשוב קצת, והיינו קלח של כרוב כדקאמר רב, ודוקא קאמר, ולא חש התנא למימני כל שהו כיון דקתני דמוכה לו ממילא מובן דבעי מידי שיהא נחשב כזכות, והר"ף והרמב"ם והרא"ש הביאו מימרא דרב דקלח של כרוב, וסתמו כפירוש דשיעור קאמר, אבל בשו"ע סימן ס"ז סכ"ב סתם כדברי הרשב"א, וז"ע, ושם י"ל דלעולם בקרקע סגי בכל שהוא ממש, ורב אשמועינן דאפי' קלח של כרוב דמחוצר בקרקע כקרקע דמי, וזה י"ל דלא סגי בשבולת אחת המחוצרת לקרקע, וכעת נדפס מחדש ספר יחסי תנאים המיוחס לרבו של הרוקח ושם נדפס דף תמ"א כתב כמש"כ דכשיש לו משלו סגי בקרקע כ"ש ממש, וכשמוכה לו צריך כקלח של כרוב. — ועי' מש"כ בכתובות ק"א ב'.

שם והא איכא מקומו לא צריכא דמנח אסיכי, לכאורה אף דסגי בשאלה ושכירות מ"מ בעי שיהא ללוה זכות שאלה או שכירות, אבל מה שאין המלוה מקפיד שהלוה מחזיק כליו ברשותו וצידו לסלקו בכל רגע, לא סגי בהכי, וא"כ הוי מני לשנויי דלא זיכה לו שום זכות במקומו של הענין, והלכך אף כשמונח ע"ג קרקע לא מהני, ואפשר דאה"נ וחדא מחרי ותלת טעמי נקט, ואשמועינן דיחידות התקועות בארץ ואינם שלו ורק השאיל לו אותם להניח עליהם דלא סגי בהכי, דלא חשבינן ליה כשואל על הקרקע, וכמ"ש הרשב"א דסיכי דנעיי בקרקע לאו כקרקע דמי, וכן פרש"י, וראיתי מובא בשם ספר פסקי הרמ"ה הנדמ"ח שכתב כן, וזה דלא כהמהרי"ט סימן ס"ה. — ועי' מש"כ לעיל ז' ב' ד"ה ואפשר, וצדברי התו' שם ד"ה דילמא, ועיי' שם דין עפר שצספניה לענין פרוצול.

שם ר' יונתן מסר מיליה לרחצ"א א"ל צריכנא מידי אחריני כו', עי' ברא"ש דלא היה

דיתומים שהגדילו לפני מוצאי שביעית חייבים לעשות פרוצול, ומצואר דלא מהני מה שהיו קטנים כשמת אביהם.

שם אם אין לו מוכהו בתוך שדהו כל שהו, כתב הר"ן דאם הלוה קמן ואומר שאינו חפץ לזכות בקרקע, לא זכה, ומ"מ אם לית' קמן מהני וסיים הר"ן דמכאן נ"ל דמאי דקיי"ל זכין לאדם שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אע"פ שנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות זכה וקנה דהא הכא כשמוכהו קרקע כ"ש מתחייב הוא בכך שאין שביעית משמטת חובו כו' אלא שאפשר לדחות ולומר שאף זה מקולי פרוצול כו' עכ"ל, ולא זכינו לכוננו ז"ל דודאי צנידון זכין לאדם שלא בפניו, יש לתלות הדבר אם האדם חפץ שיזכו לו או לא, ואין לנו ענין בסבות רזונו, ואם החוב יתר על הזכות ודאי אינו חפץ שיזכו לו וכי"צ זכה, ועי' בנקה"כ יו"ד סימן קס"ב בט"ז סק"ח שכתב לפרש משום שהחוב אינו עכשיו אלא שעתיד לזכא במוצאי שביעית, ואכתי אין זכה כדי יישוב, מיהו מש"כ שאפשר לדחות ולומר דאף זה מקולי פרוצול וכ"כ הרא"ש, נראה לפרש דכיון דהדבר ספק אם ניחא ליה או לא, [עי' לעיל ל"ו א' פירשנו דסתמא ניחא ליה ללוה שהמלוה יעשה פרוצול דאין דעתו שלא להחזיר], הרי מקילינן לענין פרוצול לומר דמסתמא ניחא ליה, אבל ודאי דבר דחוב הוא לו יותר על הזכות הרי הוא צדין חוב ואין צדין לאדם אלא בפניו. — לכאורה יכול לזכות לזמן, דהא סגי במשאליל מקום, [וכן במתנה ע"מ להחזיר, אלא דזוהי יוכל לטעון שאינו חפץ להחזיר ונמצא שלא היה לו קרקע].

ויש לעי' דלכאורה מוסר שטרותיו לב"ד דאינו משמט צין אם הוא מדאורייתא צין אם הוא מדרבנן, אינו משמט אף כשאין ללוה קרקע, וא"כ למה תיקן הלל בפרוצול שיהא צריך שיהיה קרקע ללוה, והא שורש התקנה שיהא כמוסר שטרותיו לב"ד, ואפשר דמה"ט פרש"י משום דהו"ל מילתא דלא שכיחא וצחוב כזה לא תיקנו פרוצול, אבל להמפרשים דהוא משום גוצינא, ז"ע.

שם וכמה כל שהו ארחצ"א א"ר אפי' קלח של כרוב, עי' ברשב"א שכתב דלאו דוקא, וסגי במלא מחט כמצואר קדושין כ"ו ב', וז"ע דא"כ למה לא אמרו בגמ' כל שהוא ממש, וגם למה

לי חוסי אינו נשמט, והטעם נראה משום דכה"ג
כבר יצא החוב מלהיות ענין בין המלוה ללוה, ולא
קרינא ביה לא יגוש, והיינו דאמרינן דתפסי להו
ב"ד, ור"ל שהם כבר יטפלו בענין, ולשון רש"י
דתפסי לה בי דינא והפקרן הפקר וגבי מלוה לא
קרינא ביה לא יגוש, ור"ל דב"ד שכתן יפה והפקרן
הפקר והם המטפלים לגבות החוב והלכך לא קרינא
ביה במלוה לא יגוש, ובדיטב"א מכות ג' ב' כתב
שהרי נגוש ועומד הוא. — ונראה דאין ב"ד
מקבלים השטרות לגבותן אלא כ"כ נחבזר שהמלוה לא
יכול לגבותם בעצמו, דאטו כו"ע ימסרו שטרותיהן
לב"ד.

והנראה מלשון רש"י לעיל ל"ו א' ב"ב כ"ז א'
דתקנת פרוצול הוא שע"י אמירתו
מוסרינן לם כו' שיהא כאלו מוסר שטרותיו לב"ד
לגבות והוא יגבה בשליחותם, ואמרינן עלה מכת
הפקר ב"ד כדאמר רבא ל"ו ב' ובפרש"י שם,
דמדאורייתא אכתי קרינא ביה לא יגוש, ואף דברי
רש"י מכות ג' ב' אפשר לכוונס על דרך זה, וכ"מ
בדיטב"א שם, וכן הלשון בספרי ולא המוסר
שטרותיו לב"ד מכאן אמרו הלל התקין פרוצול
כו', וכן צירושלמי הוצא ברמב"ן בסוגיין.

שם דא"ר יצחק מנין לבע"ח שקונה משכון כו',
רש"י פירש להתחייב באונסין, וכבר הקשו
תו' דאינו אלא שומר שכן, ולענין שומר שכן
לכאורה לא שייך לומר שקונה, דבלא שום קנין
שפיר מתחייב כשומר שכן, [ועי' תו' לקמן ב'
טעמא דמילתא משום שקונה אותו לקדש בו את
האשה], וגם מה דדקה חשיב משום דנעשה עליו
שומר שכן, הרי אינו שלו, ולו"ד הראשונים ז"ל
היה אפשר לפרש דקונה משכון לענין דאינו צריך
לשלם אגרא, דכמו גזלן אינו משלם אגרא כדאמר
ב"ק צ"ו ב' צ"ז א', והוא משום דלענין זה קני
ליה וכמש"כ חו"ב ב"ק צ"ה ב', ה"נ קני ליה
למשכון ואם נשתמש בו א"צ לשלם אגרא, והשתא
מתפרש בפשיטות דחשיב דדקה כיון דזכות השימוש
של המלוה והיה צדין שהלוה ישלם לו בעד
השימוש, וכן מכלל מלות הדקה שאם ישכירו
לאחרים שינכה לו מחצו, והיינו דאצא שאלו ב"מ
פ' ב'], ואף דכתב הטור בשם הרמ"ה בסומן
שס"ג דאם הגזלן השכיר הגזילה צריך לשלם
השכירות לגזל, נראה דאינו מדאורייתא וכמו

רחב"א יחידי דהא בעי ב"ד, ומסר בע"פ, ושאל
אם צריך למיכתב, וההדר ליה דאין צריך.

שם ולחייב לו יש קרקע כו', בשו"ע חו"מ סימן
ס"ז סכ"ב אפילו אין ללוה כלל ויש לחייב לו
כו', מדכתב סתמא משמע דאף בשיש לחייב עוד
בעלי חובות ואפילו קודמין ללוה זה ואין לו קרקע
לכולם, מ"מ כותבין פרוצול, דשעבוד שני נמי חל,
אף שהראשון מסיק כשיעור כל הקרקע. (ב"מ ס"ה
סק"ט מחו"ד).

שם אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט,
יש לדעת אם היינו דוקא בזמן שיש ללוה
קרקע, אחר"כ ראיתי שנחלקו בזה צירושלמי רפ"י
דשביעית, הוצא בר"ש שם.

שם וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, מבואר
דמספק ראוי לומר דמשמט קולא לנתבע,
ועי' ב"י סימן ס"ז במש"כ הרא"ש דמשום
דשביעית בזמן הזה דרבנן אית לן למיפסק דמלוה
לעשר שנים אינו משמט, ופירש ב"י הטעם
דהנידון אם יש מלות שמיטה בזה והוא נידון
באיסורא וראוי למיפסק לקולא דליכא מלות
שמיטה, כיון שהנידון בדרבנן, ור"ל דהלכה כדברי
המיקל בדרבנן, ואינו ענין לדין ספק דמבואר
בסוגיין דמשמט, דלאו מדין ספק אחינן עלה,
ובספר משנה ראשונה ריש פ"י דשביעית נתקשה
בזה.

שם בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי
דינא, לכאורה לשון זה מוכיח בהדיא דמוסר
שטרותיו לב"ד אינו משמט מדאורייתא, וזה דלא
כמו שנקטו תו' לעיל ל"ו א' ד"ה מי דלרש"י
מוסר שטרותיו לב"ד הוא מתקנת הלל ומשום
הפקר ב"ד הפקר, דלפי זה לא הול"ל דתפסי להו
בי דינא, אלא דהפקר ב"ד הפקר, וגם ליכא
למיפדך אלא מלוה על המשכון מ"ט, דה"נ איכא
למימר דתקנתא היא, וגם במתני' דשביעית ל"מ
כן וכמ"ש תו' מכות ג' ב'.

ולבן נראה דגם לפרש"י מוסר שטרותיו לב"ד
אין משמט מדאורייתא, וגם בזמן שביית
המקדש קיים, וענין מסירת השטרות לב"ד היינו
שחבצע ללוה ב"ד ולא היה יכול לגבות ממנו, ומסר
השטרות לב"ד שהם ישתדלו לתפוס מנכסי הלוה
ולגבות, וכ"ה לשון הרמב"ם והשו"ע סימן ס"ז
סי"א המוסר שטרותיו לב"ד ואמר להם אחם גבו

משמשת מדאורייתא, דאית לן לפרש דקנה משכון רק להתחייב בגניבה ואבידה, שזה צידו לשמרו מהן. (שזעו מ"ד).

ל"ז ב' המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני כו', אפשר דלאחר שאמר משמט אני, אף אם יחזור ויתבענו שוב לא יעבור על לא יגוש, דלאו חובו קתבע ליה שהחוב כבר נתבטל משאמר משמט אני, ואינו אלא כסתם מבקש מתנה מחזירו, אבל קודם שאמר משמט אני, ע"ז נאמר לא יגוש, ובה ניחא קצת הא דאמרין דתלי ליה עד דאמר ליה אעפ"כ, ואף לפי הרא"ש דתלי ליה עיניו, וכדאמר בירושלמי דאמר משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל, נמי ק"ק דהר"ז בניגוד למצות שמיטה, אבל למש"כ דלאחר שאמר משמט אני כבר פקע החוב ושוב אין כאן מצות שמיטה, ניחא, דכיון דהמחזיר רוח חכמים נוחה הימנו, שפיר שרי לרמוז ולנמתי עיניו ביה עד שיתן לו.

ולפי זה נראה דאמירת משמט אני יש בה ענין אף כשהלוה לא בא להחזיר, דעיניו שמוותר על החוב משום מצות שמיטה, ואם אמר משמט אני מיד כשראהו, הרי שוב אינו צריך לחזור ולומר כשצא להחזיר לו החוב, ואף מי שידוע בו שאינו עתיד להחזיר לו נמי יש ענין לומר לו משמט אני, דעיקר המצוה הוא שיבטל החוב לקיים מצות השמיטה.

אבל רהיטת המשנה משמע דרק כשמחזיר לו צריך לומר משמט אני, וכן פשטא דמתני' משמע דמקרא דזה דבר השמיטה מוכח נמי דאם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו, מדנקט לקרא בזה הא דיקבל ממנו וכן פרש"י דאע"פ שמקבל צריך להזכיר שמיטה בדבורו, ולפי זה מתפרש קרא דזה דבר השמיטה, דזימנין דכל מצות השמיטה אינה אלא בדבור, והיינו דכשצא להחזיר יש לו לקבל ורק צריך שיאמר משמט אני והלוה צריך שיאמר אעפ"כ, ולפי זה בהאי קרא גופיה מוכח דסגי שיאמר בשפה רפה ושהימין ראוי לפשוט לקבל, דהיינו דקאמר קרא דרק דידבור בעלמא מקיים מצות שמיטה.

ונראה מזה דאף מדת חסידות ליכא שלא לקבל, ואף מי ששונא מתנות נמי יש לו לקבל,

שתמה צ"י שם דמה לי אם נשתמש בעצמו או בשלוחו, אלא דראוי לחייבו שלא יעשה סחורה בפרתו של חזירו ויהא חוטא נשכר, אבל מדאורייתא השכר לגולן, [ועי' מש"כ בזה בחו"ב ב"ק ס"ו ב' ד"ה טוח"מ], וה"נ למלוה, ושפיר חשיב נדקה, ואף דהמלוה אינו ראוי להשתמש במשכון משום רבית וממילא י"ל דגם אין לו רשות להשתמש בו, מ"מ קנין המשכון שחידשה תורה פוטרנו מתשלומין אם נשתמש בו, דהוא קנוי לו לכך, וצ"ע, ועי' בש"ך סימן ע"ב סק"ט בתוך הדברים שכתב דמאן לימא לן שאין המלוה יכול להשתמש בו בשעה שהוא צידו כו', [ומיהו צ"ע שלא הזכיר דמשום רבית יש לאסור].

ואפשר עוד לפרש דבע"ח קונה משכון לענין שאין הלוה יכול למכרו או להקדישו, ואף על הצד שיפדוהו לבסוף, דכיון שהוא קנוי למלוה, הרי הוא כדבר שאינו ברשותו לגבי הלוה, וכן אינו יכול להקדישו קדושת הגוף המפקיע מידי שעבוד, ועי' בזה צו"ד סימן רנ"ח ס"ז וצ"ע בזה, ובמלחמות פסחים ל"א רהיטת הדברים דבמטלטלין בשלא שעבדם אגב קרקע מודה אבי דמכאן ולהבא גובה דכיון דלוה מזבין ומקדיש, מלוה לא מצי זבין וקדיש, ומשמע דאף בהרהינו קאמר, אלא די"ל דרק בעכו"ס דלא קנו מיניה משכון קאמר, עי"ש, וצ"ע. (פסחים ל"א סק"ז).

יעויין בתו' שאינו אלא שומר שכר, וכן הוכיח הרמב"ן במלחמות שזעו מ"ד, ויש לעי' כיון דטעמא משום שקונה משכון, א"כ אין הטעם משום שכר, אלא שהמשכון קנוי לו וכאילו היה לוה עליו, ומה שייך למיהב ליה דין שומר שכר, ממ"כ אם הוא קנוי לו ליחייב אף באונסין, ואם אינו קנוי שומר שכר מה שייטיה הכא, [ועי' מש"כ לעיל לפרש דקנה משכון לענין שאינו חייב לשלם אגרא עי"ש, והוא כקנין דגולן], ונראה דאה"נ דבאמת קנוי לו המשכון והיה ראוי לחייבו אף באונסין, אלא דאין לוה סבירא, שהמלוה שצא להטיב עם הלוה יתחייב באונסי המשכון, וכי מה חטא להתחייב בכך, והרי אין כלל ההנאה שלו, שאינו עושה אלא לטובת הלוה, רק שממשכנו להיות בטוח שישלם, הלכך סבירא הוא דאף שהמשכון קנוי לו מ"מ אין לחייבו באונסין, והר"ז כלוה או כשואל שהתנה שלא יתחייב באונסין, וסבירא זו שפיר

וכדחזינן דרבה הקפיד על אצ"מ שלא אמר לו אעפ"כ, ונראה דהלוה א"ל להפריש מעשר כספים [כשנוהג כן] מן החובות שהוא מחזיר לאחר שמיטה, דאע"ג דנריך שיאמר במתנה אני נותן כדאמר בסמוך, מ"מ כיון שכן ראוי לו לעשות, לא שייך לחשוב שהרויח את החובות, ואפשר דאף המלוה כשמקבל נמי אין לו לחשוב כמתנה שהרויח, לענין מעשר, דכיון שהלוה ראוי לו להחזיר אין לחשוב את החוב כאבד. (שבת קמ"ח ב').

שם ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו שנאמר וזה דבר השמיטה כו', האי קרא אחי למימר דרשאי המלוה לקבל ואינו כנוגד מצות השמיטה, ומהא דאמר רבה לא הוה ביה דעתא דהאי צורבא מרבנן מעיקרא, נראה דרזון המורה הוא שיאמר אעפ"כ, ודמתן שלהי שביעית דהמחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו, היינו מדאורייתא, וגם מהא דכתיב בקרא לא יגוש, משמע דלא חשיב כגזלן הנוגש למי שאינו חייב לו כלום, אלא מצות המלוה שלא לתבוע ולוותר על החוב, ונראה דראוי לז"ד ללמד ללוה דראוי לו לומר אעפ"כ, וכדאמר ליה אביי לאבא בר מרתא, ונראה דהא דפרש"י דתלי ליה על עץ לישנא בעלמא הוא, ור"ל דגם המלוה עצמו לאחר שאמר ללוה משמט אני, רשאי להשתדל עמו שיאמר לו אעפ"כ כדרך שאחרים רשאים להשתדל עמו, כפי מה שראוי לכופף על אדם לעשות מה שרוח חכמים נוחה, וכמו שפרש"י דלאו משום חוב קתבע ליה, והיינו דאומר ללוה דלאו משום חוב קאמר, ומ"מ לוחזו לעשות מה דרוח חכמים נוחה הימנו, והמפרשים תלי ליה דתולה עיניו צו כמס"פ הרא"ש, ס"ל דהמלוה אינו רשאי לעשות השתדלות להשפיע על הלוה שיאמר אעפ"כ, ורק ברמיזא לתלות עיניו צו רשאי, דהשתדלות המלוה כנוגדת אמירתו משמט אני. [בגר שנתגיירו בניו עמו דמתן בשביעית שם דאם מחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו, נראה דרשאים הבנים עצמם להשתדל עמו שינהג כך, כמדת ההשתדלות הראויה למה שרוח חכמים נוחה הימנו].

שם אר"י אר"נ נאמן אדם לומר פרוסבול היה בידי ואצד ממני כו', נראה דאין הלוה נאמן לומר שלא היה לו שום קרקע, וגם לא בשאלה

ולא בשכירות, ואף אם המלוה לא זיכה לו ע"י אחר, דאל"כ מאי מהני פרוסבול גם כשהוא ציד המלוה, וכן משמע מהא דנאמן גם לומר שהתנה ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית במגו דפרוסבול כדאיתא בשו"ע סימן ס"ז סל"ד, מכלל דלא מהני שום טענה ללוה, כמו בע"מ שלא תשמיטנו בשביעית. — ונ"ע צבנים הסמוכים על שולחן אציהם אי דיינינן להו כאשה שסומכין על נכסי בעלה כדאיתא בירושלמי ובשו"ע שם סכ"ה, וכיתומים על נכסי אפוטרופסא, או דיש לחלק, ונ"ע. — א"ה, ועי' מש"כ לעיל א' בדברי הרשב"א כאן. — ועי' מש"כ במו"ק י"ח ב' דהא דמותר לכתוב פרוסבול במועד.

בשו"ע חו"מ סימן ס"ז ס"כ בהגה"ה כי יכול לומר אפי' שלא בפניהם אני מוסר שטרותי לז"ד פלוני שבעיר פלוני, כבר כתב החומים שדין זה נ"ע כי לא נראה כן מכל הפוסקים, וה"ר יחיאל שבמרדכי פשיטא ליה שזריך בפני הדיינים, וכן בצעה"ת שבסכ"א כתב מפורש שהעדים צריכים לכתוב שראו שמסר דבריו בפני הז"ד, וכן כל אלו שדנו אם כותבין פרוסבול בכל ז"ד או רק בצ"ד חשוב לא משתמיט דכולם יכולים לומר שמוסרים לז"ד החשוב שצדור, וכל יסודו דהמרדכי לחלוק על ה"ר יחיאל הוא ממה שאמרו בירושלמי אפי' נתונים ברומי, ופירש דר"ל הדיינים, אבל הרמב"ן והר"ן פירשו דעל השטרות קאי וכן לשון נתונים מתפרש אשטרות, וגם רומי אינו מקום צ"ד, וכ"כ הר"י קורקוס צפ"ט משמו"י ששאר המפרשים פירשו כהר"ן, ולפי זה אין לנו שום מקור לחדש שאפשר לעשות פרוסבול שלא בפני הדיינים, ובר מן דין אפי' לא היה הדבר אלא מחלוקת ה"ר יחיאל והמרדכי, נמי ציד הלוה לומר קים לי כה"ר יחיאל, ומי זה יוציא ממון בפלוגתא דרבותא, ומה שהרמ"א העתיקו נראה דהוא על סמך מש"כ בס"א ליישב המנהג שלא כתבו כלל פרוסבול, ולכן בסבא נוספת כל דהו הקיל, וגם אפשר שלא ראה דברי הר"ן צפ"י הירושלמי, וסמך על הירושלמי, אבל לפי עיקר הדין דנריך פרוסבול שפיר יוכל הלוה לומר קים לי דהאי לאו פרוסבול הוא, וכן ציש"ש סימן מ"ו כתב שיש לפקפק על דברי המרדכי דל"מ כן בגמ' וכן מדברי ר"ת, עי"ש.

יעויין בתו' הגרע"א ז"ל סוף פ"ו דפאה שפירש דעל מנת שלא תשמטני ועל מנת שאין לך עלי אונאה, אינו בגדר תנאי שאם ישמטנו אינו מלוה, אלא שחפץ לעשות הלואה שאינה משמטת, ור"ל דכיון דהתנאי אינו לא על עתיד ולא על עבר אלא צהיה שמתנה כן עם הלוה או הלוקח אינו ענין להלכות תנאים, אלא שעושה הלואה או מקח כזה, וכמו דין ודברים אין לי בנכסיך, ונתקשה מזה על התו' שהצריכו צה תנאי כפול, ולכאורה כיון דלא שייך להתנות שלא תחול על הלואה זו מנזות שמטתה, או שלא יחולו על המקח הלכות אונאה, כדאמרינן מכות ג' ב', א"כ ע"כ שהתנאי הוא דאף שתחול על ההלואה מנזות שמטתה מ"מ מתנה עמו שימחול לו הלוה זכות זה, וא"כ תו' ע"כ לפרשו ככל תנאי, וכן בעל מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, נמי אין שייך לחדש סוג קדושין שאינם מחייבים שאר כסות ועונה, אלא שמתנה שתמחול לו, ושפיר דנו צה בתו' שיהא צריך תנאי כפול, ולא קאימנא בעיון בהלכות מתנה על מה שכתוב בתורה ורשמתי לפור'ר, ועי' בספר מרן זללה"ה חו"מ ליקוטים ס"י"ב. (מכות ג' ב').

במכות שם תנא המלוה את חצירו סתם אינו רשאי לחבצו פחות מל' יום כו' דלא עבד אינש דטרח כו', לפי הך טעמא דלא עבד אינש דטרח וכתב שטר לציר מל' יום, מסתברא דיש לחבצו כקצב לו זמן ממש, וכאילו התנו צהדיא, וגראה מזה דאף למאי דמסיק דגם צמלוה על פה כן, דנמי דינו כמלוה בשטר למאי דס"ד וחשיב כהתנה, ונפ"מ שלא ישמט אס ליה תוך ל' לשמיטה סתם, וכ"כ באו"ז פ"א דע"ז סימן קכ"ג וכתב שם דכ"מ צירושלמי דשביעית עי"ש, וזה דלא כמש"כ הב"ח בחו"מ סימן ס"ז דתוך ל' לסתם הלואה שביעית משמטת, ומה שהביא שם ראייה מהשוחט את הפרה וחילקה צר"ה ז"ע דהתם לא מאלנו ענין שלשים יום, דהקפת החנות הוא ולא הלואה, ועי' צירושלמי פרק בתרא דשביעית דמוקים לה כר' יהודה דהקפת החנות ראשון ראשון משמט, ואף דלענין אין אדם פורע תוך זמנו מחלקינן בין הלואה לזמן לסתם הלואה, מ"מ לענין שביעית אין לחלק ביניהם כיון דעיקר הטעם משום שלא ניתנה ליחבצו, וג"ז לא ניתן ליחבצו. (מכות ג' ב').

לדעת הסוברים דמכירת שטרות דרבנן ומפרשים סוגיא דב"ב קמ"ז ב' כפשטה דלכך מהני מחילה כיון שאין המכירה אלא מדרבנן, עי' מש"כ בב"ב ס"א סק"ב דלפי זה אפשר דלענין פרוצול סגי בפרוצול של המוכר, ואין הלוקח צריך לכחוז פרוצול, דאף מדרבנן לא חשיב כמלוה, ולדעת ר"ת יתכן ששניהם צריכים לכחוז פרוצול, וכן אם נפרש דמדרבנן שייכא מכירה על ענף החוז, ודאי צריך הלוקח לכחוז פרוצול, אלא שגם המוכר צריך כיון דמדאורייתא אין המכירה כלום, ומיהו בשביעית בזמן הזה י"ל דסגי בפרוצול של הלוקח, ובטוש"ע סו"ס ס"ז נקטו בפשיטות שעל הלוקח לכחוז פרוצול, ורהיטת הדברים שם דרק הלוקח צריך, ומבואר דלא כמש"כ, ועי' סימן ס"ו סט"ז, וז"ע, ועי' חו"ב ב"ב ס"א סק"ה, ועיין צר"ן לעיל ל"ז א' בשם הרמב"ן.

במכות ג' ב' אר"י אמר שמואל האומר לחצירו ע"מ שלא תשמטני שביעית כו' בשביעית אין שביעית משמטתו, יש לעי' אס קעבר על לאו דהשמר לך, ואס הלוה הסכים לקבל בתנאי זה לא מסתבר דיהא צה לאו כיון שהלוה, אצל אס הלוה סירב לקבל בתנאי זה מהו, ולכאורה לעולם הרי המלוה קובע זמן, ואס קבע הזמן אחר ר"ה הרי אין שביעית משמטתו, ואס קבע הזמן קודם ר"ה, הרי אס הלוה יעמוד בהתחייבותו וישלם בזמן, שוב לא תשמטנו שביעית, ונמנא שהנידון רק אס הלוה לא יעמוד בהתחייבותו, ולמה לא יהא המלוה רשאי להתנות שלא ישמטנו, כיון שרק כשהלוה לא יקיים הבטחתו יגיע החוז להיות נשמט, והרי אס המלוה יודע שהלוה לא ישלם בזמן שיקבעו, אין לחייבו להלוותו, ולפי זה לא יהא הלאו אלא כשהמלוה נמנע מלהלוותו לגמרי, משום החשש שהלוה לא יפרע בזמנו מחמת איזה אונס ויהא נשמט, אצל כל שמלוהו אף שעושה טזדקי שלא יהא נשמט שפיר דמי, וז"ע. — נראה דאס המלוה מכיר שכונת הלוה צבאו ללוות, הוא כדי שיהא נשמט, דאינו חייב להלוותו, דלא חייבה תורה את המלוה לחלק מעותיו בשנת השמיטה, ורק מי שלוה ודעתו לשלם קודם ר"ה לזה חייבה תורה להלוות, אף שיחכן שיארע שיאחר ויהא נשמט.

ל"ז ב' מתני' עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישמעבד אם לשום בן חורין לא ישמעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישמעבד, נראה דפשטא דלישנא דמתני' מתפרש ישמעבד לרבו ראשון וכאזי, דהא רשב"ג דקאמר בין כך ובין כך ישמעבד ע"כ לרבו ראשון קאמר, דפדאו לשום בן חורין לא יתכן שימעבד לזה שפדאו, וע"כ לרבו ראשון קאמר, ודכוותה ישמעבד דת"ק נמי לרבו ראשון, גם אם לשום בן חורין לא ישמעבד דקאמר ת"ק, אין לו ענין אלא אם הנידון על רבו ראשון, גם אם לשום עבד ישמעבד אינו לשון נאות אם הכונה שזה שפדאו לשם עבד קנאו לעבד, דהול"ל אם לשום עבד קנאו, וכן בגמ' דפרכינן אילימא לפני יאוש לשום בן חורין אמאי לא ישמעבד ואלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישמעבד, נמי הכל על רבו ראשון קאי.

ורבא ס"ל דלא יתכן להפסיד לאדון את עבדו כשלא נתייאש ממנו, משום דילמא ממנעי ולא פרקי, ואף דרשב"ג חשד לחכמים דסברי הכי, מ"מ אין לקיים כן מסקנא דמילתא, וכיון שהתנא שנה פלוגתא דמתניתין ע"כ דפליגי לאחר יאוש, וע"כ טעמא דרשב"ג דחזוקיה, וגם רבנן אית להו הך סברא דחזוקיה, ולכך הוצרכו לומר דלשום בן חורין לא ישמעבד, משום דס"ד שימעבד משום דחזוקיה, וכיון דאירי לאחר יאוש יש לפרש דלשום עבד ישמעבד לרבו שני, ונקט לשון ישמעבד ולא נקט דקנאו, משום דלא קנאו אלא למעשה ידיו, כקנין שוכה השבאי.

והגה מתני' תקנות דתיקון העולם אחי לאשמועינן, ולאזי לרבנן תיקנו דלשום בן חורין לא ישמעבד אע"פ שהוא לפני יאוש, משום דילמא ממנעי ולא פרקי, ולפי רבא רשב"ג הוא שתיקן דאף לאחר יאוש ולשם בן חורין ישמעבד לרבו ראשון משום דחזוקיה.

שם אם לשום עבד ישמעבד כו', לאחר יאוש לא יתכן לפרש לשום עבד, אלא שהפודה קנאו לעצמו מיד השבאי להשתמש בו, שאם נתכוין לקנותו לבעליו, א"א לקנות מיד עכו"ם כשציל אחר, דבעינן שלוחו של בעל הממון כמש"כ תו' ב"מ ע"א ב', ועכו"ם לאו בר שליחות הוא, והרי השבאי זכה בעבד קנין למעשה ידיו והוא צריך להקנות זכות זה, ולאוקימתא דרבא הרי מפורש

בגמ' דאמנם משמעבד לרבו שני, וע"כ שקנאו לעצמו, ונראה דגם לאוקימתא דאזי דמתני' איירי לפני יאוש, דמ"מ לשום עבד מתפרש שקנאו הפודה להשתמש בו בעצמו, אם משום שצבור היה שהוא לאחר יאוש, או שחשז דשבאי קונה גם בלא יאוש, וכדאמר אזי לשום בן חורין לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה, מכלל דאי פרקיה לשום עבד היה ראוי לדון שישתמש בו, וגם הפודה מיד השבאי להחזירו לבעליו, אין צריך לפניו דפשיטא שמחזירו לו, וגם ראוי לפרש לשום עבד ולשום בן חורין שהוא דבר הגלוי בשעת הפדיון, דהיינו אם אומר לשבאי שימכור לו את העבד, או שאומר לו שישחררו תמורת הפדיון, ולא לפרש שהוא דבר התלוי במחשבת הלב של הפודה אם דעתו להחזירו לבעליו, [דסתמא דמילתא אינו אומר לשבאי שחפץ להחזירו לבעליו, שאין זה מענינו מה שיעשה עם העבד], (ועי' להלן ל"ח א' ד"ה במש"כ).

ומש"כ רש"י בד"ה ולשום עבד ע"מ להחזירו לרבו ראשון או אפי' ע"מ להשתעבד בו, קושטא דמילתא קמפרש, ומשום שאם הפודה יודע שהוא לפני יאוש, יש לו לדעת שע"מ להחזירו לרבו ראשון פודה, וכמש"כ רש"י בזה הכי דמידע ידע דלא פקע שם מרי' מיניה לפני יאוש והרי הוא כגזולו ממנו, אבל עיקר פירושא דלשום עבד דמתני' הוא על מנת להשתעבד בו, ומשום דלא ידע שהוא לפני יאוש, או דצבור שהשבאי כוונתו של ים דקונה גם בלא יאוש, ואשמועינן מתני' דלא חיישינן בזה דילמא ממנעי ולא פרקי וכמ"ש בתוד"ה דלמא, גם י"ל דרש"י הזכיר דין פדאוה להחזירה לבעלים, משום אמתי' דמר שמואל דהוי עובדא הכי ושלחו ליה דגם לרבנן דרשב"ג תשמעבד לראשון ככה"ג.

במ' לרבו ראשון נמי לא דילמא ממנעי ולא פרקי, אע"ג דאם ישמעבד לרבו ראשון ינטרך לתת לפודה את דמיו כדתניא בתוספתא הוצאה ברמב"ן, מ"מ מימנעי מלפרוק דכיון שהוא לטובת האדון אין רואים בזה פדיון שבויים, וגם זימנין שאין לאדון כסף לשלם מיד, אבל הרמב"ם צפ"ח מה' עבדים הט"ו נראה דלמד מזה דפדה לשום ב"ח אף שחזר לרבו ראשון משום שהוא לפני יאוש אינו נוטל ממנו דמים, ובזהגר"א סימן רס"ז ס"ק קי"ח כתב דהיינו דאמרינן לרבו שני לא דהא לשם

ב"ח פרקיה, לא אמר כן אלא לפני יאוש, אבל אחר יאוש כבר זכה העבד בעצמו, וכן ברש"א דקדק מהא דאמרין ולרצא דלאציי גם לאחר יאוש אין משמעבד לרצו שני, וקצת משמע כן בעובדא דשמואל, אבל בריטב"א מסיק כמש"כ דלאחר יאוש לא פליג אציי ארצא, וז"ע.

הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף והוצא ברמז"ן ורש"א הקשה כיצד קני ליה השבאי למעשה ידיו לאחר יאוש ומה"ט ישראל הקונה ממנו משמעבד צו, הרי כל שימוש השבאי בעבד הוא מכח אנס, ואי ערק העבד לא מצי השבאי להחזירו בדיו, ואם יד הבעלים תקיפה מוציאין אותו מידו, וא"כ הישראל שלקח ממנו ראוי שיחזירו לבעליו, והרמז"ן השיב דעבד כבהמה ושפיר נקנה ביאוש והקונה ממנו זוכה ביאוש ושינוי רשות, ואם כונת הראב"ד משום דעבדא כמקרקעי וקרקע אינה נגזלת א"כ תיקשי ליה נמי עמון ומואב כיצד טיהרו בסיחון, אלא לדידהו לית להו קרקע אינה נגזלת א"כ מלחמה שאני, ומש"כ דלדידהו לית להו קרקע אינה נגזלת, אם בא לומר דעכו"ם מעכו"ם קונה גם קרקע, הרי הדבר נסתר מסוגיא דאווונכרי סוכה ל' א', ועוד דהכא בעכו"ם מישראל איירינן, וע"כ דסמיך אחירווא דמלחמה שאני, ושבאי כמלחמה דמי כעיר שכבשה כרכוס, ומיהו הראב"ד לא הזכיר דעבדא כמקרקעי דמי, וגם א"כ הו"ל לאוקמי סוגיין כמ"ד עבדא כמטלטלי דמי, א"כ דלענין להיות נגזל שמה לכו"ע כמטלטלי דמי, ואפשר דכונת הראב"ד משום דהגוף נשאר קנינו של בעלים הראשונים, וגם הוא צר דעת ומכיר בעליו, והלכך קנין השבאי למעשה ידיו, אין ראוי שיהא ניתן להעבירו, דקנין אנס הוא, ודעת הרמז"ן דעבד כבהמה דמי וזכירוש מלחמה זוכה צו העכו"ם קנין למעשה ידיו ושפיר מוכרו לישראל וישראל קונה ביאוש ושינוי רשות, ואף בלא שינוי רשות קונה יאוש לחוד זכירוש מלחמה, כדחזינן מהא דטיהרו בסיחון, וכן עבד שצרכו מבית האסורין יא לאחירות, אע"ג דלא חשיב שינוי רשות שלא מדעת הגזלן כמ"ש בשו"ע חו"מ סימן שס"א ס"ה בהגה"ה, ועי"ש בקצ"ה"ח סק"א, ועי' מש"כ לקמן ל"ח א'.

והרשב"א מסיק דזכירוש מלחמה קונה אף קודם יאוש ואף בקרקע דאינה נגזלת, ואף

בן חורין פרקיה, ור"ל דאין לו לקבל דמים מן הראשון, אבל להשתעבד לשני פשיטא דלא, כיון שהוא לפני יאוש, וניחא צוה מה שדקדקו בזה דהו"מ למימר משום שהוא לפני יאוש.

לענין הלכה אציי אליצא דרש"ג, ורצא אליצא דחכמים, שוין, דלפני יאוש לאציי אליצא דרש"ג אין צפדא לשום עבד בין צפדא לשום בן חורין משמעבד לרצו ראשון, וכן לרצא בין לרצנן בין לרש"ג, ולאחר יאוש לרצא אליצא דרצנן פדא לשום עבד משמעבד לרצו שני, פדא לשום בן חורין הרי הוא בן חורין, ולאציי נמי שפיר ראוי לומר דלאחר יאוש ופדא לשום עבד דישתעבד לרצו שני, דהא אציי קאמר בלפני יאוש לרצו שני לא דהא לשם בן חורין פרקי', ומשמע דאם פדא לשם עבד ראוי שישתעבד לו.

והרמב"ם שם שכתב לשון זה עבד שנשבה אם נתייאש ממנו רצו ראשון כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד צו והרי הוא שלו ואם פדהו לשם בן חורין הרי זה בן חורין ואם לא נתייאש ממנו רצו ראשון הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרצו וחוזר לרצו ואם פדהו לשם בן חורין חוזר לרצו הראשון בלא כלום עכ"ל, דצרי עולים שפיר בין כרצא אליצא דחכמים ובין כאציי אליצא דרש"ג, אלא דמסידור דצרי מבואר דפסק כרצא שכתב תחלה דין המשנה דנתייאש וכתב הכי הדין בלא נתייאש, והשגת הראב"ד שם היא דהוה ליה למיפסק כרצא וכרש"ג, וכמבואר בהשגות הראב"ד על הרי"ף, וכמו שפירש הלח"מ, אבל מש"כ הכ"מ דהשגת הראב"ד היא דלמה פסק הרמז"ם כחכמים אליצא דרצא ולא פסק כרש"ג אליצא דאציי, וכן פירשו הלח"מ, לא נתפרש, דהיכן מבואר דצרי הרמז"ם שלא פסק כרש"ג אליצא דאציי, ושמה ס"ל להכ"מ דלאציי אליצא דרש"ג לא אשכחן משמעבד לרצו שני גם לא לאחר יאוש, אבל כבר כתבנו דמדצרי אציי גופיה דאמר לרצו שני לא כו' מוכח כן, וגם אין לחדש צוה פלוגתא דלאחר יאוש שפיר הפודה אותו לשם עבד זוכה צו, והא דאמרין ולרצא דאמר לאחר יאוש ולרצו שני כו' כבר פירש הלח"מ דמשום דרצא קאמר לה בהדיא נקטו ולרצא, אבל באמת גם אציי מודה לזה, וז"ל דהכ"מ ס"ל דלאציי לא אשכחן משמעבד לרצו שני, והא דקאמר לרצו שני לא דהא לשם

בגוף דלל שייך צו יאוש, והקונה מכיבוש מלחמה אף קודם יאוש קנה, וא"כ הפודה לשום עבד אף קודם יאוש ישמעעבד לשני, והא דאוקי רבא מתני' לאחר יאוש, הוא משום דקודם יאוש הרי הפודה לשום בן חורין ישמעעבד לראשון, למה"ד למי שקנה עבד למעשה ידיו לזמן, וחזר ומחל על מעשה ידיו דחזר ומשמעבד לאדונו, וכן בצרח לפני יאוש נסתלק זכות השבאי וחזר לרצו ראשון.

והר"ן בחדושו והריטב"א נקטו דשבאי כוונתו של ים, ואף כשאנו מתייחס זכה השבאי, ולפני יאוש פירושו כשעדיין יכול להציל, וזוהו עדיין לא זכה השבאי כדין שבאי שעדיין לא נגמר שביו, וק"ל לפי זה דא"כ כל מה שחששו לאבדי דממנעי ולא פרקי אינו אלא כשעדיין יכול להציל, ומה בכך, הרי עדיין ראוי להשתדל בהצלה, ואדרבה לפעמים ע"י נתינת דמים לשבאי מחליטים את שביו, גם מה ששנו בתוספתא בהצלה נותנין לפודה את דמיו, קשה דלמה לא יאמרו שמה היינו מצילים, ואולי נימא דאמנם במצב זה פודים ממנו בזול, והיינו כשיעור שווה לצעלים לקנות את ספיקו, וראוי שלא ימנעו מפדיון זה.

ומדבריהם ז"ל משמע דאם אינו מתייחס משום שמקוה שיפדוהו ויחזירוהו לו, לא חשיב עי"ז לפני יאוש, כיון שזה כקונה מן הגזלן, דאל"כ למה לא פירשו ז"ל דהיינו לפני יאוש כשעדיין מקוה שיחזור אליו בפדיון, אף כשאנו יכול להציל, ולו"ד ז"ל היה נראה דכל שדעתו על החפץ שיחזור אליו, אין כאן יאוש, אף שיצטרך להוציא הוצאות עד שיחזור אליו, והרי יאוש הוא מעין הפקר וכמו שפרש"י בסוגיין, ועי' תו' ב"ק ס"ו א', וכל שדעתו עליו ודאי לא מפקיר ליה, גם יתכן לפני יאוש אף כשאין בידו להציל, כגון שמקוה שהעבד יצרח ויחזור אליו כי טוב לו עמו.

ל"ח א' ארשצ"א אר"י עבד שצרח מצית האסורים ינא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור, יש לעי' עבד כנעני של ישראל שצרח ונתייחסו הצעלים, למ"ד יאוש כדי קנה, אם ינא לחירות, ויכתוב לאדון שטר על דמיו, ויכפוהו צ"ד לכתוב לו גט שחרור, או דכיון דקנין הגוף לא פקע ע"י היאוש, הרי גם הקנין למעשה ידיו לא פקע, דצרח קנין הגוף גריר, וצרחצ"ן לקמן צ' ד"ה והא נסתפק בישראל

שקנה מן השבאי אם זוכה גם בקנין הגוף, די"ל דקנין הגוף צרח הקנין למעשה ידיו גריר, אלא דהשבאי אינו יכול לזכות בקנין הגוף, אבל כשמכרו לישראל י"ל דזוכה גם בקנין הגוף, והוא זה שצריך לשחררו, ולפי זה אם השבאי מכרו לישראל וצרח מן הישראל, אחתן להך ספיקא אם יאוש מועיל למעשה ידיו כשאנו מועיל לקנין הגוף, ונראה דכיון דחזינו דהשבאי זוכה צו קנין למע"י אף שקנין הגוף נשאר ציד האדון, הרי דקנין הממון לא גריר צרח קנין הגוף, ואדרבה הרמב"ן נסתפק שיהא קנין הגוף גריר צרח קנין מע"י, והלכך עבד ישראל שצרח ונתייחסו הצעלים קנה עצמו למע"י, וכותב לאדונו שטר על דמיו, וכופין אותו לכתוב לו גט שחרור, וכש"כ אם צרח מן הישראל שקנה מן השבאי, והישראל נתייחס, ויש להסתפק אם חייב לכתוב שטר על דמיו לישראל שקנהו מן העכו"ם, ומסתברא דחייב, וכצדקת מן השבאי אף שקנאו למעשה ידיו, מ"מ אין לחייב לעבד שיחזיר דמיו לשבאי לסייעו בגוללותו, והיינו דשנינו סתמא ינא לחירות וסתמא כפירושו שאנו חייב דמים.

ולבארורה נראה דהעבד רשאי לכתולה לצרות מן השבאי, ולא דיינין ליה כגזל עכו"ם דאסור דא"כ היה ראוי לחייבו לשלם לו דמיו כצדקת, והרי צהמה שהשבאי גזל ונתייחסו הצעלים, הרי הגזלה ממנו צדין גזל עכו"ם, וע"כ דעבד שאני שהוא צד דעת, וגם קנין הגוף שלו נשאר עדיין ציד הצעלים הראשונים, ושימוש השבאי צו גם לאחר יאוש כשימוש אנס, והיינו דהעבד אינו נגזל וכקרקע דמי, ועדיף מקרקע, ונראה דהיינו דקשיא ליה להראש"ד ז"ל שהצאנו לעיל ל"ז ב', אמאי מותר לקונה מן השבאי להשתעבד בעבד, הרי השבאי אינו רשאי להשתמש צו גם לאחר יאוש ושימוש שימוש אנס, והעבד רשאי לצרות, ואף אם השבאי קנאו בחזקת מלחמה, הרי כשהעבד צורח הוא כחזר וכובש את עצמו במלחמה מן השבאי, ואמאי רשאי לקונה מן השבאי למנוע מן העבד את צריחתו ולהשתעבד צו, ומה שמירץ הרמב"ן דעבד כצדמה קשה דא"כ היה ראוי לחייב את העבד שצרח לכתוב לשבאי שטר על דמיו, וגם היה אסור לו לצרות, ואם יאוש אינו קונה יש לחייבו לחזור ולעבד את השבאי, וכן גם אם יאוש קונה אם השבאי טרם נתייחס, ושמה י"ל דכצדקת מן

השבאי חשיב ככוש עזמו ממנו במלחמה, משא"כ כשבורח מן הלוקח, וי"ע.

שם וארצ"ח אר"י כ"מ ששנה רש"ג במשנתו הלכה כמותו, ע"י מלחמות ורא"ש, ופלוגתתם אם בעלמא קיי"ל כהאי כלל דרצ"ח אר"י, וכמ"ש הרא"ש פ' מי שחזו ס"י דר"ת ור"י פסקו הלכה כהך כלל, וכן פסק הרא"ש בסו"פ היה קורא, והרי"ף שם פסק דלא כרש"ג דס"ל דלא קיי"ל כהאי כלל, וה"נ הכא לא פסק כרש"ג ונדנקט הרמב"ן ז"ל בדעתו, [וז"ע א"כ למה הביא הך קושיא דר"י אדר"י וחירווא דרצ"ח דבורח שאני, הרי למאי דלא קיי"ל כרש"ג א"כ לזה], ובעיקר הדבר יש להוסיף דלרצ"ח מה ששנה התנא דין זה הכא דהיינו בדברים שמפני תיקון העולם, אינו אלא לרש"ג, דלרצ"ח לית כאן מידי מפני תיקון העולם, ולכאורה זה יש בו משקל למיפסק כרש"ג.

שם אמתיה דמר שמואל אשתבאי פרקיה לשום אמהתא ושדרה ליה שלחו ליה און כרש"ג ס"ל את א"נ כרבנן ס"ל און לשום אמהתא פרקין לה ניהלה ואינהו סבור לפני יאוש הוה כו', למאי דסבור דלפני יאוש הוה, ע"כ פדאיה ע"מ להחזירה לשמואל, ולפמ"כ לעיל ל"ז ב' במתני' אין זה מענין דינא דמתני' דזוה פשיטא שחזרת לבעלים, אלא דלמאי דלא ידע שמואל שפרקיה בשבילו, שדרו ליה דאון כרש"ג ס"ל אליבא דאביי, ולעולם חזרת לבעלים אף אם היינו פודים אותה לבת חורין, ואף אי סבירא לך כרבנן דלשום ב"ח לא ישמעבד און פרקין לה להחזירה לך לאמהתא.

ולמאי דאחזריר דלאחר יאוש הוה, הרי במה שפדאיה להחזירה לשמואל לא זכו זה בקנין מעשה ידיה שזכה השבאי, דהא לעצמם לא נתכוונו לזכות שהרי סברו דלפני יאוש הוה ולשמואל פדאיה, ולזכות לשמואל מדין זכין לא זכו דמעכו"ס א"א לזכות לאחר וכמ"כ לעיל דבעינן שלוחו של בעל הממון, וגם כיון דסברו דלפני יאוש הוה הרי הייתה עדיין ברשותו של שמואל ולא נתכוונו לזכות בשבילו, ונמצא שהעכו"ס סילק נפשיה מקנין מעשה ידיה ע"י פדיון, [ע"י ב"ב נ"ד ב' עכו"ס מבי מטו זווי לדיה אסתלק ליה], וישראל לא זכה בו, והרי היא כהפקר לקנות עצמה, אף אי בעלמא קנין העכו"ס למעשה ידיה קדים לזכייתה בעצמה,

[ע"י ריטב"א וכנראה כונתו כמ"כ], והלכך אף אי הוה סבר שמואל דהמפקיר עצדו יאל לחירות וצריך גט שחרור, נמי לא הוה מצי לאשתעבדי זה שכבר זכתה בנפשה, והיינו דאמרין דלא מיבעיא דלא משמעבד זה, ור"ל אף אי לא הוה אמר דהמפקיר עצדו א"כ גט שחרור, אלא אף גיטא דחרותא לא אצרכה משום דסבר דהמפקיר עצדו יאל לחירות וא"כ גט שחרור, ולפי זה כתב הרמב"ן דאף בעודה תחת השבאי קנתה נפשה ביאוש עד שלא זכה השבאי בקנין למעשה ידיה, דהא בקנין גופה לעולם אין השבאי יכול לזכות, וכיון שא"כ גט שחרור הרי היא מקדימה לזכות בגופה להיות כשראל ע"י היאוש, ואין העכו"ס זוכה בבת חורין במעשה ידיה ע"י גולגותו, משא"כ אם צריך גט שחרור, כיון שאינה זוכה בגופה, הרי היא שפחה והשבאי זוכה זה בקנין למעשה ידיה, ומיהו הכא שפדאיה לשמואל נראה דאף אם צריך גט שחרור, כבר קנתה עצמה למע"י ע"י פדיון מן השבאי וכמ"כ, ולהאמור שפיר מצי שמואל סבר כרצ"ח וס"ל כרבנן, והך עובדא כפדאיה לשם ב"ח דמי כיון שלא נתכוונו לזכות לעצמן ולא לשמואל, [ומיהו למש"כ הרמב"ן דלשמואל העבד קונה עצמו ב"ח ע"י היאוש ואין השבאי זוכה במע"י, לפי זה ע"כ דלא כרצ"ח, דא"כ אינם יכולים לפדות לשום עבד, ולא יתכן שישמעבד בו לא רבו ראשון ולא רבו שני, כי קאמרין אם גם לשמואל השבאי מקדים לזכות במע"י ורק כפדאיהו לשם ב"ח זוכה בעצמו גם הגוף], וכן נמי י"ל דאחר יאוש לא פליג אביי ארצא ע"י לעיל ל"ז ב' ד"ה והרמב"ם, וע"י רש"א שכתב ג"כ דאם פדאיה לשמואל שפיר אמתא אף לרצ"ח.

משנה"ק תו' דילמא ידעי דלאחר יאוש הוה, י"ל דא"כ פדאיה להשתעבד זה הם עצמם, דלשמואל לא יכלו לזכות כמ"כ לעיל דבעי שלוחו של בעל הממון, ואף לרש"ג אליבא דרצ"ח זוכים הם לעצמם ונותנים לרבו ראשון מתקנת חכמים, וא"כ לרבנן צריכים הם לתתה במתנה לשמואל, וכמ"כ לרש"ג לפי פירושם, ואין במשמעות דבריהם דא"נ א"נ כרבנן ס"ל כו' דר"ל א"כ קח אותה מאתנו במתנה [ואמנם הו' כתבו רק שלא היו חפצים לתתה במתנה, וזו אינה טענה אי ס"ל כרש"ג, דלפי זה אין זו מתנה מנדס], אח"כ

ראיתי בתו' הרא"ש שזו וכנראה כונתו כמש"כ, ועי' מהרש"א ומהרש"ל.

גם מש"כ דכאזי אחי דלרצא כיון דאמר ישתעבד צעי גט שחרור, למאי דמפרשין דלא פדאוה לעצמם אלא לשמואל, כתב הרשב"א דלפי זה מצי אחיא כרצא, וחשיב כפדאוה לשם ב"ח וס"ל כרצון דלא ישתעבד ולא קרינא דה עבד איש וכתה גס בגופה.

במש"ב לעיל ל"ז ב' דלאחר יאוש א"א לפדות לרצו ראשון, משום דבעינן שלוחו של בעל הממון ואין שליחות לעכו"ם, ראיתי ברשב"א שכתב לשון זה גבי אחמיה דשמואל דלאחר יאוש לא ישתעבד דה לא ראשון ולא שני אלא א"כ פדאוה לשם עבדות בפירוש או לשם עבדות שלהם או לשם עבדות בעלים הראשונים, משמע דאם פדאוה לשם עבדות בעלים הראשונים משמעבדים בה, ונהיינו אי לאו לטעמיה דשמואל דזכתה עצמה ע"י היאוש, ומשמע שיכולים לפדותה לעבדות בעלים הראשונים, ושמא הכא שאני כיון שהגוף של הבעלים הראשונים ואינו קונה מן השבאי אלא הקנין למעשה ידי, דבזה עם סילוק קנינו כאילו זוכים בה בעלים הראשונים, וכעין שכתב הרשב"א דה"ה וקשיא לי דאף אם השבאי קונה את העבד למעשה ידי גס קודם יאוש, מ"מ כשפודים ממנו הרי מיד חוזרים הבעלים הראשונים וחוכים במעשה ידי, וה"ג דכותה, והגרע"א ז"ל צ"מ ע"א ב' הביא דהריטב"א חולק על דברי התו' שם וסיים צ"ע לדינא, ומיהו ברשב"א שם כתב כדברי התו', וז"ע.

שם אלא עבד שיש לו רשות לרצו עליו קרוי עבד כו', היינו דקנין הגוף תלוי בקנין מעשה ידי, וכל שהפקירו שאין לו קנין למעשה ידי פקע גס קנין הגוף, ולפי זה י"ל דכשהעבד נמצא ביד השבאי כשבעליו מתיאש ממנו, דקדים השבאי וזוכה במעשה ידי, עד שלא זכה העבד בקנין הגוף, וכהיא דקדושין כ"ב ב' בעבד הגר דהמעבדו זכה בו, וממילא נשאר קנין הגוף ביד רבו ראשון, והא דשמואל לא אשתעבד בה ולא ארכה גט שחרור, הוא משום דפדאוה מן השבאי, ופקע קנינו למעשה ידי, וכיון שהיה אחר יאוש זכתה היא במעשה ידיה, וממילא זכתה גס בקנין גופה, ומש"כ הרמב"ן דלשמואל דא"ל גט שחרור קדים

לעולם העבד וזוכה בגופו עד שלא זכה השבאי במעשה ידי, הוא מסביר ואין לזה הכרח, וק"ק מההיא דקדושין דזה פירש לחיים וזכה מר זוטרא בעבדו דר' יהודה הנדואה, ולא אמרינן דקדים העבד וזכה בגופו, וה"ג השבאי כמשתמש בעבד כל שעה דמי כיון שחוקתו בו הוא קנינו.

יש לעי' הני תנאי לקמן מ"ב ב' דסברי דהיוצא צראשי אברים צריך גט שחרור אי מצי שמואל סבר כוותיהו, דהא הני נמי אין רשות רצון עליהן כיון דחייב לשחררן, וכדמדמינן להו החסם לכל מעוכבי גט שחרור, ואמאי צריכי גט שחרור, ואי הני תנאי פליגי עליה, מנ"ל דהני דסברי א"ל גט שחרור דסברי כן גס דהפקיר, דילמא שאני ראשי אברים דגזירת הכתוב הוא כדדדשי מלחפשי קדושין כ"ד ב', ואע"ג דכתבו תו' ל"ט א' ד"ה אלמא דהא דשמואל תנאי היא, נראה דהיינו דאמימר מצי סבר הכי, אצל שמואל נראה דלא מוקי נפשיה כתנאי, מדע דכתבו תו' דתנאי הוא דפרק בתרא דנוזר ס"ב ב', והתם מסקינן דכו"ע אית להו דשמואל, ודכוותה נמי ההיא דיבמות מ"ח א' נמי מצי שמואל למימר דתנאי שמעת מינה, ורשב"א דהתם נמי סבר כוותיה, וההיא דכריתות כ"ד ב' י"ל דשמואל לית ליה לדרי"ל, [ומיהו רבי ל"ט ב' ע"כ סבר דלריך גט שחרור], ואפשר דמודה שמואל צראשי אברים כיון דדרשינן שילוח שילוח מקרא להצריך גט שחרור, ואפשר דבכלל זה דאכתי רשות אדון עליו עד שיכתוב לו גט שחרור, ולא דרשאי להשתעבד בו, דלא גרע מחזיו עבד וחזיו בן חורין דאין רשות לרצו עליו, דרש"י כ"ל ליה במעוכב גט שחרור דהדי הפקר, וכדמשמע מהא דבעינן למיפשט בגמ', דהא ה"ג כופין לשחררו, אלא דאם נשתמש בו אין העבד יכול לתבוע אגרא, וז"ע.

שם אחמיה דראב"ז אשתבאי פרקה ההוא תרמודאה לשום איתתא שלחו ליה לדידיה אי יאות עבדת שדר לה גיטא דחירותא כו', רש"י פירש שלא רצו לפדותה כל זמן שלא שחררה דלית להו דרשב"ג דמנזיה לפדות העבדים, וז"ע דהא קיי"ל דהא כרשב"ג וכמש"פ הרמב"ם פ"ח ממט"ע הי"ד וציו"ד סימן רנ"ב ס"ו, וכמ"ש צביאור הגר"א שם דלרצא גס רצון מודים בזה לרשב"ג, ועוד קשה דאמאי לא שלחו ליה שהוא

לאשמועינן דהוא עשה ממש, והיינו דמייטין למימרא דידיה ולא לצרייתא דר"ע.

שם מיתבי מעשה בר"א שנכנס כו', עי' מש"כ לקמן מ"ה א' ד"ה לכאורה.

שם מאדס אלו עצדיו ושפחותיו הכנענים, צמו' ערכין כ"ח א' ד"ה דתנו כתבו והא צחרמיס אין צהס קדושת הגוף כו', ומדצריהס מצואר דמפרשי לצרייתא דמאדס דמייטין הכא, צחרמי כהנים, ותימא דא"כ מה ענין זה לדרכ הרי הכהנים שפיר יכולים לזכות בעצדים לשמש צהס, וכבר הקשה כן הרמב"ן ופירש צחרמי צדק הצית איירי וכן פרש"י, ואין לומר דס"ל להמו' שס כפירוש שהציא הרמב"ן דעבד אינו יכול ליקדש לצדק הצית שאין להקדש קנין בעבד לאיסור שבו, וס"ל להמו' דמה"ט נמי אין להחרים עבד דהא צחרמיס כ"ו שהס צצית צעלים הרי הן כהקדש וצעבד לא שייך הקדש והלכך נתמעטו עצדים מחרמיס לגמרי, והא דמשני לדמי יתפרש דמ"מ עבד לדמיו אפשר להחרים ואי חשיב כאומר הרי זה חרס שפיר, ואי חשיב כהרי עלי נעין לעיל שס צמתניתין שנסתפקנו בזה] יהיה מוכח דעת המו' דשייך נדר צחרמי כהנים דהא מוקמינן לקרא צהכין, ואף עבד לדמיו נתמעט שלא יחרים דמי כל עצדיו עי' מש"כ צמו"צ ערכין שס צמתניתין, דא"כ לרב אין עבד מוחרס לחרמי כהנים ומתני' דהתס סתמא קתני מחרים אדם מצאנו ומצקרו ומעצדיו כו' ומשמע דומיא דצהמה דמחרים גופו, ולא משמע דרב פליג אמתניתין, וצדוק אפשר לפרש דגס המו' מודו דהכא צחרמי צדק הצית איירי אלא דקשיא לכו אס סתם חרס שהוא לכהנים אין צו צד קדושה א"כ חרס לצדק הצית לא שייך לומר דליהוי עס קדוש קאמר, צלשון חרס, ועי' רמב"ן, לזה פירשו דשייך קדושה אף צחרמי כהנים. (ערכין כ"ח א').

ל"ט א' המקדיש עצדו כו' רש"ג אומר מועלין בשערו, א"ה, עי' מש"כ צמעילה י"ג א' צדצרי תו' הרא"ש צ"מ נ"ד צ' צדין מעילה צגידולין.

שם רמ"א יש דברים שהן צקרקע ואין צקרקע ואין חכמים מודים לו, יש לדעת למה נקטו הקדמה זו, ולמה לא התחילו עשר גפנים כו', ואפשר דלא נתקבלה מחלקותם אלא צלשון זה דיש

יפדנה, דהא גס אס הס יפדוה, כשיחזירוהו לו יטרך לשלם דמיה, כדחניא צתוספתא הציאוה הרמב"ן והרשב"א צסוגיין, ואפשר דכיון דפדאה לשוס איתתא היתה צציצה עליו ולא הסכים לפדוה צכדי דמיה כשפחה, וכ"מ צרש"י ד"ה ומפריק, וצכה"ג י"ל דפודין את השצויין יותר מכדי דמיהן, דמילתא דלא שכיחא הוא שפרקה לשוס איתתא, וגס מה שמעלה צדמיה הוא משוס שהיא אשתו, והלכך לראצ"ו לא היה כדאי לפדוה כיון שהוא יותר מכדי דמיה, וגס הס לא ראו לפדוה ציותר מכדי דמיה כל עוד שהיא שפחה, ואפשר שאין חייצין צזה אלא שרשאין, אצל כשישחררה ותהיה צת חורין יסכימו להוסיף על דמיה ולשחררה.

משה"ק הגרע"א ז"ל דכ"ד יכול לשחררה צזמן שאינה צרשותו, צפשוטו גט שחרור לגט אשה דמי, דצכל מצב יכול לגרשה, אח"כ הראוני שכבר כ"כ צאו"ש.

שם ואציי משוס איסורא לא כו', א"ה, עי' מש"כ לקמן מ"א א' ד"ה עוד לחלק צין שפחה לחייה שפחה, וע"ע לקמן מ"ה א' ד"ה לכאורה.

ל"ח ב' גופא אר"י א"ש כל המשחרר עצדו עובר צעשה שנאמר לעולם צהס תעבדו, יש לעי' הא צסמוך פליגי צהא ר' ישמעאל ור"ע, ולימא שמואל הלכה כר"ע דאמר חוצה, וצרי"ף כתב דקיי"ל הלכה כר"ע מצצירו הלכך הלכה כהך דר"י א"ש, ולכאורה איפכא מיצעיא ליה דכיון דר"י א"ש כוותיה דר"ע, הלכתא כוותיה אף אי לא הוי הלכה כר"ע מצצירו, דלעולם קיי"ל כדפסקי אמוראי צפלוגתא דתנאי, ואפשר דס"ל להרי"ף דר"י א"ש לא שמיע ליה הך צרייתא מדאמר לה כמימרא דנפשיה, והלכך אי לאו דהלכה כר"ע מצצירו לא הוי פסקינן כדשמואל כיון דלא שמיע ליה צרייתא, אצל הרא"ש כתב דהלכתא כר"ע ולכך פסק ר"י א"ש כוותיה, אצל לפי זה קשה שקצב הדברים כמימרא צפ"ע ולא אמר הלכה כר"ע, וגס פשיטא דהלכה כר"ע כיון דגס ר"א הכי ס"ל כדאמרינן צגמ', דתניא צהדיא, והו"ל ר' ישמעאל יחיד לגציהו, ויותר נראה דלשון חוצה צצכאן יכול להתפרש שאינו רשות אצל אינו עשה ממש, וכן נראה דקינאי אינו עשה ממש אף לר"ע דאמר חוצה סוטה ג' א', ואחי ר"י א"ש

דברים שהן בקרקע ואינן בקרקע לפי ר"מ וחכמים חולקים, וכי"צ עשר גפנים זה מדברי התנא דמפרש דבהא הוא דפליגי.

שם גר שמת ובזוזו ישראל נכסיו והיו בהן עצדים בין גדולים ובין קטנים קנו עצמן בני חורין, נראה דגם אם לא רצו הגדולים לזכות בעצמן ואפילו לא ידעו ממימת הגר, [אח"כ ראיתי במאירי קדושין כ"ג א' דמסיק כן ע"ש], מ"מ קנו עצמם בני חורין דומיא דקטנים, דהוה ליה כמפקיר עצדו שינא לחירות, ולאבא שאל כל המחזיק בקטנים זכה ואפילו למ"ד המפקיר עצדו ינא לחירות ואין צריך גט שחרור, כן מבואר במוד"ה וכו', וז"ל דאע"ג דדריש שמואל לעיל ל"ח א' דעבד שאין רשות רבו עליו אינו קרוי עצד, דהיינו משום שזוכה בעצמו, אבל קטן שאינו יכול לזכות בעצמו לא פקע תורת עצד ממנו.

שם א"ה המפקיר עצדו ומת נמי אלמה אחר אמרימר המפקיר עצדו ומת אותו העבד אין לו תקנה דאמימר קשיא, נראה דאין לפרש דאי הכי דכתיב והתנחלתם קאמר, והיינו דראוי שהבן יוכל לשחרר כיון שהוא יורש ואמאי אין לו תקנה, דהא בהדיא מפרשין לקמן מ' א' דטעמיה דאמימר משום דאיסורא לחוד לא מורית לבריה, וקרא בשלא הפקיר דאיכא ממונא ואיסורא, [וז"ע ברמב"ן בזה], וע"כ יש לפרש אי הכי דעבדו כאשתו וצדליכא יורש מישתרי במיתת האדון, וא"כ אם איסורא לא מורית לבריה ראוי שיסחרר עם מיתת האדון ואמאי אין לו תקנה, וזו כונת הרא"ש בסיומן כ"ט שכתב דסוגיין משמע דאיסורא לא מורית לבריה והמפקיר עצדו ומת משתחרר העבד עם מיתת האדון וא"כ גט שחרור מצריה, ומיהו מ"מ רבינא לקמן מ' א' דאצריך גיטא דחרותא מצני מרוותא קמאי, י"ל דטעמיה משום דסבר דאדם מורית איסורא לבריה, וסוגיין הכא אליבא דאמימר דס"ל דאין מורית איסורא לבריה, וכ"כ הרמב"ן, וזו נראה דעת הרי"ף, וא"כ לדחוק כמש"כ הרא"ש דכשמת האדון בזמן שהעבד קנוי לאחר אז לא מהני מיתת האדון.

והנה רהיטת הדברים דאמימר לא איתותב מצרייתא דגר דאבא שאל ורבנן, דא"כ הו' לגמ' למיפך עליה מהך ברייתא ולאסוקי בתיובתא, וגם לא משמע דאמימר לא שמיע ליה

הך ברייתא, דגם לפי זה הו' לגמ' לאחויי הך ברייתא לתיובתא דאמימר, ולכן פירשו בתו' דאמימר ס"ל דאיכא פלוגתא דתנאי אם המפקיר עצדו צריך גט שחרור והך ברייתא כמ"ד א"כ גט שחרור, ואיהו ס"ל כתנא דסבר צריך גט שחרור, ולדידיה אין לו תקנה במת, והדבר קשה טובא חדא דאין הכרח דפליגי בזה תנאי וכמש"כ לעיל ל"ח א', ועוד דכל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי והרי פרכינן אר' יוחנן מהך ברייתא ור"א ועולא ור"ג שקלו וטרו בזה ולא דאכרו דאיכא פלוגתא דתנאי בזה, ומיהו י"ל דר' יוחנן הרי אמר בסמוך דאין הלכה כאבא שאל, ומבואר דס"ל דהך ברייתא הלכתא היא וכת"ק, ואליביה שקלו וטרו, וכן פירש במהרש"א דכונת תו' דפרכינן דאמימר מהך דר' יוחנן, אבל ג"ז ז"ע שלא הזכירו עדיין בגמ' הך מימרא דר"י וכבר אסיקו דאמימר בקושיא, וגם הדבר קשה דריב"ל ור' יוחנן פשיטא להו דהך ברייתא הלכתא היא אם כרבנן אם כאבא שאל, וכי"צ יתכן דאמימר יחלוק עליהם ויפיק לה לבר מהלכתא, והרשב"א כתב לתוך דאמימר יפרש דהא דקתני גדולים קנו עצמם בני חורין היינו דייאנו לחירות אבל אחי צריכים גט שחרור ואין להם תקנה, וג"ו דוחק דהא חזינן דר"א ועולא ור"ג פשיטא להו דלשון זה מתפרש שא"כ גט שחרור, ומ"ש הרשב"א דהו"מ לשנויי הכי הוא דוחק.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה נראה דאמימר מודה דהך ברייתא דגר שמת דקנו עצדיו את עצמם בני"ח, הלכתא היא, דכל שלא נפרד קנין הממון מקנין הגוף, הרי קנין הגוף גריר בחר קנין הממון, [וכדאשכחן נמי בכל עצד שמתחרר בכסף גם מקנין הגוף, ואם הפקירו שכבר פקע קנין הממון תו לא מהני כסף לשחררו מקנין הגוף כדאמר לקמן ב' והאי פקע ליה כספיה], וכיון שזכו עצמם בקנין הממון זכו נמי בקנין הגוף ועבד כאשה דבמיתת האדון נפקו לחירות, [והרי הרמב"ן גבי מקדיש עצדו נסתפק דשמא ישראל הקונה מן השבאי זוכה נמי בקנין הגוף אע"ג דהשבאי לא קנאו אלא למע"י, דכיון דהישראל יכול לזכות בקנין גופו, הרי הגוף נגרר בחר קנין הממון, כש"כ דאיכא למימר דבגר זכו עצמם גם בקנין הגוף אגב קנין הממון], ורק במפקיר עצדו שנפרד קנין הממון מקנין הגוף, בזה ס"ל דאמימר דאיסורא

לזרייה לא מורית וגם העבד עצמו לא מצי זכי בקנין הגוף ואין לו תקנה, וגמ' לא ס"ל חילוק זה והיינו דאסקו לדאמימר בקושא, דס"ל בפשיטות דעבדו כאשתו וכדאמר עולא דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתתא, וממילא אף בדליכא אלא קנין הגוף ראוי שיהא משתחרר במיתתו.

תוד"ה אלמא משום דשמואל תנאי הוא, עי' מש"כ לעיל ל"ח א' ד"ה יש.

ל"ט ב' אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי מפלוני עבדי מהו כו', אם העבד צרח ועי"ז נתייאש הרי זה כדין כל גולן שאינו קונה ביאוש לחוד, ואפשר לפרש שנשבה ועי"ז נתייאש ממנו, והו"ל לגבי העבד כיאוש דאצדה דהא לא אחי לידיה באיסורא, א"נ השבאי כבידוש מלחמה וכידוש מלחמה סגי ביאוש, [ולדעת הרשב"א אף לפני יאוש], א"נ כשצרח מן השבאי והו"ל כשינוי רשות.

שם אמר להם אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר, לכאורה היה ראוי לומר יא לאחירות וצריך גט שחרור, וכדאמרינן במפקיר עבדו, אלא דאחי לאשמועינן דאע"ג דבעלמא עבד קונה עצמו בכסף, אבל בכאן שכבר נתייאש ממנו פקע ליה כספיה ואין לו תקנה אלא בשטר.

שם מ"ט דרבי גמר לה לה מאשה כו', הנידון ביאוש והפקר בעבד הוא משום דמצינו דיוצא לחרות בכסף, והלכך הפקר ויאוש י"ל דג"ז בכסף, ואחי רבי לאשמועינן דאין יוצאין ביאוש והפקר אלא בשטר, ופירש ר' יוחנן טעמיה משום דגמר מאשה בגזירה שוה דלה לה דכשם שאין אשה יוצאה ביאוש והפקר כמו כן אין עבד יוצא בהם, אע"ג דבעבד נמחדש שיוצא ע"י כסף מה שאין כן באשה, מ"מ לגבי יאוש והפקר עבד הרי הוא כאשה.

ובראה דשבאי ששבה עבד קטן וצרח דמודים חכמים דכל הקודם צו זכה, דכיון דאין לשבאי אלא קנין ממון, וקטן לאו צר זכייה בממון הוא, כמו שאינו זוכה באצדה מן הדין, הלכך נשאר העבד הפקר וכל הקודם צו זוכה, וכל הנידון צר שמת הוא דשמא הקטנים זוכים בקנין הגוף כמו אשה שמת בעלה, ואם אמנם יזכו בקנין הגוף של עצמו, ממילא יפקע זכות הממון שיש לאדון עליהם.

ובזה יש לדון אם לדמות עבד לאשה דבזמן שיש רק קנין איסור דומיא דאשה צוה העבד קונה עצמו במיתת האדון, והיינו בגדולים שזוכים בקנין הממון בגר שמת, והנידון רק בקנין האיסור, וצוה שפיר ילפינן מאשה דמיתת האדון מוציאה מרשותו, אבל קטנים שיש בהם גם קנין ממון שאינם יכולים לזכות בו במיתת האדון, צוה לא מהני מיתת האדון להפקיע מהם קנין הגוף וממילא יסתלק גם קנין הממון, והלכך גם קנין הגוף לא פקע, ויש מקום לומר דקנין האיסור שפיר פקע גם בקטנים, דומיא דאשה קטנה דגם ניתנת במיתת בעלה, וממילא עי"ז יפקע גם קנין הממון, והיינו דדיינינן צווגיין אם דומיא דאשה דאיסורא ולא ממונא, או דומיא דאשה דצין גדולה וצין קטנה.

שם אמר אידך השתא שמעי צי רבנן ומפקדו כו', א"ה, עי' מש"כ לקמן מ"א א' ד"ה יש צוה שאין חזירו צריך לשלם לו.

מ' א' כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח מ"ט מנזה לקיים דברי המת, פרש"י ואם לא נתקרה רוחה אלא בשחרור כופין אותו לשחררה, וצ"ע כיון דהמשחרר עבדו עובר בעשה, למה רשאין לעשות כן, והרי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ועוד דגם לא ניחא ליה להמת שיקיימו דבריו באיסור, אח"כ ראינו צוה בתו' ל"ח א' ד"ה כל, וברשב"א ל"ח ב' עי"ש.

שם א"ל צריך ואין לו תקנה, משה"ק תו' מאידך דר' יוחנן דעבד שצרח מצית האסורין כופין את רבו לשחררו, לכאורה י"ל דשאני התם דהשבאי לא זכה אלא במעשה ידיו, והגוף נשאר ביד הבעלים, עי' תו' מ"ג ב' דמשמע דאכתי נשאר ברשות האדון לקנס ולוולדות, משא"כ במפקיר עבדו דהפקיר הכל עי' תו' שם, ושמא גם יש לחלק בין כשמוציאו מרשותו מרצונו לבין ע"י שבאים.

שם ואיסורא לזרייה לא מורית, עיין מש"כ צוה לעיל ל"ט א'.

שם אזל אקנייה לבנו קטן כו', א"ה, עי' מש"כ לקמן ס"ד ב' דצברי הרמב"ן והריטב"א דצין זכייה לקטן.

בהודאתם, אינטריך לאשמועין אם דינו כעבד או כבן חורין לגבי איסורים, גם י"ל דנפ"מ כשהאדון מת, ואלא הספיק להשיב לטענת העבד שלא נשתחרר, דזוכין יורשיו בעבד דחלין שטעה בהודאתו, וכמ"ש הרא"ש והר"ן דשייך בו טפי טעות מצעבד, [אם משום שחשד לשחררו, אם משום דשמא שלח לו שחרורו ע"י אחר, ע"י דצריהם], ובעודו קיים ועומד בהודאתו גם אחר הודאת העבד, והוא אומר שלא טעה, לכאורה זוהי לא גריעת הודאתו מהודאת העבד, ומיהו י"ל דגם בדאיכא הודאה כנגד הודאה מוקמינן לעבד בחזקתו ציד האדון, וכמו שהזכיר טעם זה הרשב"א בשם הראב"ד, וכן במלחמות ר"פ הפרה, ולכך אמרו הודאת בע"ד כמאה עדים דמי רק על הודאת העבד.

ובחור"מ סימן רמ"ה גבי נתתי שדה זו לפלוני צידו והוא אומר לא קבלתי, סתם הטור דהו"ל של הנותן, ולא הזכיר דאיירי כשחוזרים בהם מהודאתם, והוא משום דבשדה שפיר יכול הנותן לחזור ולזכות בה ולאכול פירותיה גם כשהאמת אמו שנחנה לו, דבמה שכופר בקבלתה הר"ז כנותן רשות לנותן לחזור ולזכות בה, משא"כ בעבד דמשנעשה בן חורין אין האדון יכול להשתעבד בו כעבד כנעני אף בראון העבד, ומיהו סמימת הדברים דהוי של הנותן, מתפרש דגם אם לא חזר וזכה בה, הרי היא שלו.

תוכן הדברים דבגמ' אמרו הודאת בע"ד כמאה עדים דמי על הודאת העבד והמקבל, ולא אמרו כן על הודאת האדון והנותן, וכתבו רש"י ותו' דהנותן טעה כסבור שקבלה זה מידו ולא קיבל, ועדיין נריך טעם למה חלין הטעות בנותן יותר מבמקבל, וברא"ש כתב משום דשמא נזה לאחר ליתן והוא לא נתן, ובר"ן כתב משום דנתן דעתו לשחררו הלכך סבר ששחררו, וטעמים אלו יכולים לשמש אם האדון והנותן מתו ואי אפשר לזכור אם טעו או לא, הלכך אמרינן מסתמא טעו כדי לקיים הודאת העבד והמקבל, אבל הרי בסתמא הם קמן וראוי לשאל אם יש להם מקום לטעות, וסתמא דמילתא יעמדו בהודאתם שלא טעו, ופשטא משמע דאף בכה"ג דיינין הודאת בע"ד על העבד ועל המקבל ולא על האדון והנותן, והרשב"א בשם הראב"ד כתב וכ"כ במלחמות ר"פ הפרה דכיון דהוי הודאה כנגד

מ' ב' ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי, פרש"י ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרינן טעה כסבור שקבלה זה מידו, ולא נתפרש דאם טעה ל"ל לחזור ולזכות, ואם לא טעה כיצד יכול לחזור ולזכות בן חורין, בשלמא בשדה אפשר לומר דהודאת המקבל כמאן דהיב רשות לנותן לחזור ולזכות בה, אבל בעבד גם אם העבד ירצה אין האדון יכול לזכות בו כעבד כנעני, אחרי שכבר נשתחרר, ונראה דמש"כ רש"י לחזור ולזכות בו אין ר"ל קנין מחודש, אלא יכול לחזור ולהשתעבד בו, ומש"כ דאמרינן טעה כסבור שקבלה זה מידו, וכ"כ תו', אפשר דהכונה דאילו אמר העבד אמנם קבלתי השטר שחרור ולא נתכוונתי לזכות בו ולהשתחרר, שפיר הוי הודאת בע"ד, ואף שהאדון יכול לשחררו בע"כ, מ"מ לא נתכוין לכך, אלא סבור שהעבד יזכה בשטר ע"מ להשתחרר, ואילו ידע שאין העבד חפץ להשתחרר בקבלת השטר שחרור לא היה מכוין לשחררו, והלכך כשהעבד אומר לא כתב לי ולא נתן לי, הר"ז כאומר שלא קיבלו ע"מ להשתחרר, ולכן אף שהאדון יודע שהאמת שהעבד קיבל ממנו את השטר, מ"מ יכול לחזור ולהשתעבד בו, וכן בשדה נמי המקבל שאומר לא כתב ונתן לי הר"ז כאומר לא נתכוונתי לזכות בקבלת השטר, ולפי זה הא דדיינין הודאת בע"ד על העבד ועל המקבל ולא על האדון והנותן, דבנתינתם לא שייך כונה אחרת אלא לשחרר ולתת, משא"כ בעבד ובמקבל דשפיר שייך לומר שקיבלו שלא ע"מ להשתחרר ולזכות, והודאה זו אינה סותרת הודאת האדון והנותן.

ולא אמור שפיר מתפרש סוגיין כשהאדון והנותן עומדים בהודאתו, ומ"מ דיינין הודאת בע"ד על העבד והמקבל, ומפרשים שאין הודאתו סותרת להודאת האדון והנותן, דאף שבלשונם כופרים עיקר קבלת השטר, מ"מ בהודאתו סגי כשלא נתכוונו להשתחרר ולזכות, וזוהי אין סתירה להודאת האדון והנותן.

אבל הטור ציו"ד סימן רס"ז בשם הרמ"ה כתב לפרש דהנידון בזמן שהאדון והעבד חזרו בהן מדצריהם, והאדון אומר שלא שחרר והעבד אומר שקיבל ונשתחרר, דבעומדין בהודאתן מאן תבע למי, וכבר כתב הב"י שם דגם בעומדים

דקיימא תיקום, וכיון דברייתא מתפרשא דשמי ההודאות חשיבי הודאות, הר"ז כאלו נתפרש דמוקמינן לארעא בחוקתה, ונותן אוכל פירות.

וברשב"א הביא בשם מו' לפרש דשאלת מי אוכל פירות היא שאלה על מי נשנה צרייתא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אם על הנותן או על המקבל, והרשב"א הרחיק פירוש זה דלפי זה איבעיא למימר מי הבעל דין, ועי"ש עוד, אבל בתו' לפנינו פירשו דפשיטא לגמ' דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי דקתני צרייתא דקאי על המקבל, ומה שאמרו מי אוכל פירות לאו שאלה היא, אלא פירושא קמפרש מי אוכל פירות, הנותן, דהודאת בע"ד דברייתא על המקבל קאי, ומשום דהודאת הנותן איכא למימר דבטעות הוואי.

שם ורבה אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא באבא הא בצרא, לכאורה צבא דהודאת המקבל בספק, [עי' בתו' הרא"ש וצטור סימן רמ"ה בטענת הצרא ומקום הספק], היה ראוי לקיים הודאת הנותן, ושיאכל המקבל את הפירות, ולפירוש מו' דלעולם הודאת הנותן מסופקת קצת דאפשר דטעה, י"ל דאכתי הו"ל הודאת הנותן והמקבל כי הדדי, אבל לפי מה דמשמע צרייתא דבעלמא הודאת הנותן והמקבל שוות, ורק משום חוקת מרא קמא הרי הפירות של הנותן, א"כ הכא צבא דהודאת המקבל בספק הו"ל למיזל בתר הודאת הנותן, וי"ל דמ"מ חוקת הנותן אלימא, וכיון דיש כאן ספק הודאה מנד המקבל, ויותר מספק, שפיר משלשין את הפירות.

יש לדקדק מה ראו להביא ככאן נידון הודאת הבן המסופקת, בזמן דאין צרייתא רמו לזה, ונראה דבעלמא הודאת הבן כה"ג שפיר חשיבא הודאה, דשפיר יש כאן הודאת בעל דין, ואינטיין לאשמועינן הכא שיש כאן הודאה כנגד הודאה, שהדבר שקול ביותר, וכל שיש פקפוק קל בהודאת המקבל, בטלה חוקת הנותן ומשלשין את הפירות. כל הראשונים פירשו הא באבא הא צבא, דבאבא הנותן אוכל פירות דהודאת המקבל שלא קיבלה כמאה עדים דמי, אבל צבא דהודאת המקבל קלישא ולכך משלשין, אבל הריטב"א בשם הרא"ה בשם אחיו הר"פ ז"ל פירש איפכא דבאבא משלשין וצבא הנותן אוכל פירות דמעמידין השדה בחוקתה, ואין הדברים צריים למה באבא לא

הודאה מוקמינן לעצד ולשדה בחוקתה דמעיקרא, ואכתי קשה בזמן שהאדון יודע שהעצד בן חורין איך מורינן ליה להשתעבד בו, ומה בכך שהעצד אומר שהוא עצדו, אטו אמירת שקר גורמת התחייבות או קנין, [ועי' יש"ש שכתב דיכול להשתעבד בו מחמת הודאתו, והדברים ז"ע], גם מדין אודיתא, לא מלאנו בעצד שיש בו גם קנין איסור, שיועיל ענין אודיתא, גם אמירת לא קבלתי שטר שחרור ז"ע אם הוא לשון אודיתא, וגם בדאיכא אודיתא כנגד אודיתא י"ל דלא מהני, והטור בשם הרמ"ה כתב דאירי ששניהם חזרו בהם מהודאתם, ואם אומרים שטעו בהודאתם ניחא שפיר דבאדון וצנותן שכיח טפי לטעות, אבל בפשוטו אם העצד חוזר בו מהודאתו אין לו טעות לתלות בו, וא"כ מודה ששקרא, ואם דכוותה יש לפרש באדון וצנותן, הרי הדבר דחוק לאוקמי ככה"ג, ולעיל כתבנו לפרש דהודאת העצד שלא קיבל יש בכללה שגם אם קיבל לא קיבל ע"מ להשתחרר בקבלתו, (וכעין האומר לא לוימי כאומר לא פרעתי), ולפי זה אפשר שהאדון נשאר בהודאתו, אלא דמ"מ ע"י הודאת העצד נשאר העצד ברשותו, דאף שקיבל השטר שחרור מן האדון מ"מ לא נשתחרר בו כמס"כ לעיל, וז"ע. — בשדה ניחא שפיר דגם אם הודאת הנותן אמיתית והמקבל נכחין לזכות, מ"מ אמירת המקבל שלא קיבל, שפיר נותנת זכות לצעלים, עכ"פ שיוכל לזכות בשדה מכאן ולהבא, ומ"מ משמע דהנותן אוכל הפירות שגדלו גם עד שלא חזר לזכות בשדה.

שם אחננה לפלוני כו', עי' מש"כ בזה בחו"ב צ"ב קמ"ט א' סק"א.

שם מי אוכל פירות כו', לשון זה מתפרש שפיר אם הודאת בע"ד כמאה עדים דמי דקתני צרייתא קאי גם אנותן וגם המקבל, [עי' צ"י יו"ד סימן רס"ו שפירש כן בדעת הרמ"ה שם], דלפי זה לא נתפרש צרייתא דין השדה והפירות, ושפיר צעינן לפרושי מי אוכל פירות, ולפי זה יתפרש דבאמת יש כאן הודאה כנגד הודאה, ומה שהנותן אוכל פירות הוא משום חוקת מרא קמא, [עי' מלחמות ר"פ הפרה, דמשמע דמפרש כן, ועי' ברשב"א כאן בשם הראב"ד], וצרייתא באמת לא נתפרש דין הפירות בהדיא, אלא דהוא מובן דבהודאה כנגד הודאה אית לן למימר דארעא היכא

תוד"ה וכתב ואע"ג דדרשין אחס ולא
אפוטרופסים כו', עי' מש"כ בזה לקמן
כ"ז א'.

מ"א א' כופין את רבו שני ועושה אותו בן
חורין כו', היינו דכותב לו שטר
שחרור כמ"ש הטור והמחבר יו"ד סימן רס"ז
סס"ח, ואע"ג דאין לו כלום בעצד מ"מ מהני
השטר שלא יאמר לו עצדי אתה, וזמה שכותב לו
שטר על דמיו אינו משתחרר, דלאו כסף הוא אלא
חספא כדאמר קדושין י"ח א', והא דאמר שם ט"ז
א' היינו כסף, ר"ל דאי מהני היינו מדין כסף
ואינו ענין לשטר, אבל באמת לא מהני מדין כסף
וכמ"ש הרשב"א שם וכמש"כ קדושין ט"ז א', ואף
מדעתו דאדון נראה דלא מהני, דהכא דכייפין ליה
אשחרור, יש לחשוב כאלו מדעתו מסכים לשחרר
תמורת הדמים, שהרי אין הכפייה לשחרר תמורת
השטר על הדמים, דהא כייפין ליה לכתוב שטר
שחרור כמשחרר סתם ללא תמורה, ומו שפיר
יכסם לשחרר תמורת השטר על הדמים, ועי'
רשב"א שם, ואף בשטר של הלוא משמע דלא סגי,
דהא משמע דלרשב"ג דהמשחרר כותב שטר על
הדמים נמי צריך המלוה לכתוב לעצד שטר שחרור
כצו"ע שם, ואף דהוא שטר חוב דאחרים, דמ"מ
לאו כסף הוא, כמו דלא מהני בהקדש ובפדיון
הבן, [ועי' קדושין מ"ז ב' לענין קדושין בשט"ח
דאחרים].

שם עולא אמר מי שחררו רבו שני כו' אלא מפני
תיקון העולם שהרי יא' עליו שם בן חורין
כופין את רבו ראשון כו', משמע דאף אם רבו
ראשון ישלם עכשיו את חובו לרבו שני במעות, נמי
לא יתבטל השם בן חורין שיא' עליו, דאל"כ למה
נכופו לשחררו תמורת שטר על העודף, הרי יכול
לסלק חובו במעות, ולא משמע דרק אם אין חפץ
לשלם חובו במעות כייפין ליה.

יש לעי' לרשב"ג דמחייבין למשחרר לשלם העודף
לרבו ראשון [ומסתמא העבד יכתוב שטר לרבו
שני על הדמים הללו], משום דהיזק שאינו ניכר
שמי' היזק, ומ"ש מעבד של שני שותפין דאם
שחרר אחד את חלקו אין כופין אותו לכתוב שטר
לשותפו על החצי דמיו משום שחכמים יכפוהו
לשחררו, כמבואר לעיל מ' א' דאמר השתא שמעי
כי רבנן ומפסדי ליה מינאי, מכלל דחזירו אין צריך

מוקמינן לשדה בחזקתה, וקצת משמע דהוא כדי
שישתוו ביניהם.

ואפשר דהודאה כנגד הודאה כיון דהודאה כמאה
עדים דמי, הר"ז כתרי ותרי למ"ד
ספיקא דאורייתא דלא מוקמינן אחזקה, אבל
כשהנידון צברא איקלישא להו הודאתו והלכך
מוקמינן אחזקה, ועי' בקצה"ח ספ"ח סק"ט.

ועיין ברשב"א שהקשה דמאי אמרינן מי אוכל
פירות הרי פשיטא כיון דאיכא הודאה כנגד
הודאה דמוקמינן לשדה בחזקת בעלים הראשונים,
משמע דפשיטא ליה דלא חשיב כתרי ותרי למ"ד
ספיקא דאורייתא, וי"ל דהא דכתרי ותרי למ"ד
ספיקא דאורייתא לא מוקמינן אחזקה, הוא משום
דעדות העדים אלים מכל צירורים שהם, והרי הם
משמשים כעדים גם נגד החזקה, וזה לא שייך
בהודאת בע"ד דלא חשיב צירור במציאות, אלא שכן
יש לנהוג, דאדם נאמן לחוב לעצמו, והלכך שפיר
אית לן לאוקמי אחזקה. (ב"ב קמ"ט א').

מתני' עבד שעשאו רבו אפותיקי כו', מש"פ רש"י
אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר הר"ז
לפניך לגבותה, נראה דבא לפרש לשון אפותיקי,
ואי איירי באפותיקי מפורש כדמוכח אליבא דרב
וכמ"ש בתוד"ה במזיק, יתפרשו דברי רש"י אם
לא אפרע לך חובך במעות, וכ"כ במהר"ם שיף
דרש"י שכל את לשונו שיוכל להחפרש בין באפותיקי
סחם ובין באפותיקי מפורש.

גמ' אלא מפני תיקון העולם שמא ימצאו בשוק
ויאמר לו עצדי אתה כו' וכותב עבד שטר
על דמיו, יש לעי' למה נכופו לעבד לכתוב שטר
על דמיו, אם אומר שלא איכפת לו הלעו, ואם כי
י"ל דמשום כך פרש"י דהלעו על בניו ולא על
עצמו, כמשה"ק הגרע"א ז"ל, משום דעל עצמו
צידו לומר דלא איכפת ליה משא"כ על בניו, מ"מ
להוציא דמים על כך מנ"ל לחייבו, ועוד דכיון
דהלעו שלא כדין, למה לא יכפו צ"ד על רבו שני
שלא יאמר לו עצדי אתה ושלא יוציא לעז עליו ועל
בניו, וי"ל דכיון דמה ששחררו רבו ראשון הוא
שלא כהוגן, שהפקיעו מן הבע"ח שלא כדין, ואילו
היה ציד העבד למנוע שחררו היה חייב לעשות
כן, הלכך שפיר אפשר לחייבו לשלם לצע"ח מה
שנהנה, בעילא כל דהו.

לא בעיקר הדין, מ"מ אי לא תנן במתני' דחוששין שיאמר לו עצדי אתה, או דחוששין שיאלץ עליו שם בן חורין, לית לן לחדש הני חששות, ולכן פליגי אהדדי גם בעיקר הדינים, ולכן למאי דקיי"ל כרב אין חוששין לשחרור רבו שני כלל, ומיהו יש לעי' אם איבד את חובו עי"ז, דאם ישחררנו רבו ראשון יפטר מחובו כאלו גבה את העבד ושחררו, או דכיון דשחרורו לא גרס כלום הרי הוא פטומי מיילי בעלמא, ומאשמת הפוסקים נראה דפטומי מיילי בעלמא הוא והרי העבד נשאר בשעבודו כאפותיקי כשהיה.

בתוד"ה בהיזק נקטו דגם לעולא הלכה כרשב"ג, וכנראה הוא מהא דאמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, ואע"ג דאיכא למימר דר' יוחנן מפרש למתני' כרב, ואליביה הוא דהלכה כרשב"ג, נראה מדבריהם דכלל הוא דרבי שנאו במשנה לקצוע הלכה כמותו, ולכן אף אם ר' יוחנן כרב ס"ל, מ"מ גם לעולא הלכה כרשב"ג.

שם תנ"ה העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים כו', סתם אפותיקי לטובת המלוה היא, ואהניא ליה דכל זמן שהשדה קיימת אין הלוה יכול לפרעו בשדה אחרת, ואפילו שדה זו היא עידיה והאחרת ציטונת, [ומיהו ברמ"א סימן קי"ז ס"א הביא שיש חולקין בזה, ועי"ש בזהגרי"א], ואפי' אם מת הלוה והמלוה גובה מן היתומים נמי גובה שדה זו, וכמ"ש בתו' רי"ד שצגליון, אע"ג דבעלמא אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הציבורית, וכן אם מכר הלוה כל נכסיו אפילו מכר את האפותיקי ראשונה ושייר בני חורין, אפילו הכי גובה מן האפותיקי כיון שעבדו כולם משועבדים, כמ"ש המ"מ פ"ח ממלוה ה"ד, ומיהו אם הלוה מכרה ושייר בני חורין לפניו, הרי המלוה גובה מן הבני חורין ולא מן האפותיקי, והיינו ברייתא דצקמוך העושה שדהו אפותיקי לבע"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים, ור"ל אם מכר האפותיקי, כדמוכח מרשב"ג דסיפא דאשה אין גובה משאר נכסים אלא מן האפותיקי, מכלל דבאפותיקי קיימת איירי, ובלשון רש"י ותו' משמע דרשאי לכתולה למכור האפותיקי ולהשאיר בנ"ח אחרים לגביית המלוה, ולו"ד ז"ל היה מקום לדון דרך אם מכר הדין כן, אבל לכתולה אין לו

לשלם לו, וכן בצבא דשפיר עושה בשלו מה שחפץ, וא"כ ה"נ רבו שני שחרר חלקו ולמה מחייבין ליה לשלם את העודף לרבו ראשון, וי"ל דשני שותפים עושה בשלו, משא"כ הכא רבו שני אכתי לא זכה בו, ואם רבו ראשון ישלם לו מעות אין לו צעזעז כלום, והלכך אינו ראוי לעשות דבר שיגרס הפסד לרבו ראשון, ועוד דצותפים הרי שחררו גרם שהעבד יהיה חזי בן חורין ויעבוד את עצמו יום אחד, משא"כ כאן שהשחרור לא גרם כלום ורק יאלץ עליו שם בן חורין עי"ז דבר שהזיק לרבו ראשון.

ובמהרש"א כתב דלא ציי' למפרע הוא גובה א"א לפרש כדעולא ואין העבד חייב כלום לרבו ראשון, דכיון דשחררו של השני שחרור הו"ל היזק ניכר וא"כ מ"ט דרבנן דפטרי ליה, ולפמ"ש"כ הרי אדרבה טעמיה דרשב"ג לא נחפרש, דכיון דשחררו של השני הוי שחרור, א"כ הו"ל כעבד של שני שותפין ושחרר אחד את חלקו, דא"א לחייבו צמה שגרם שצ"ד יכופו לשותפו לשחררו, גם מש"כ ז"ל דהו"ל היזק ניכר כיון דשחררו שחרור, לכאורה לא מנאנו דחשיב היזק ניכר אלא בזמן שהשחרור הוא ההיזק, כמו בשחררו רבו ראשון והפקיעו מן המלוה, אבל כאן שהשחרור כדין ואינו היזק כלל, דשלו הוא משחרר, מאן לימא לן דמה שצ"ד יכופו לשני לשחררו דזה חשיב היזק ניכר, ועי' בקרני ראם על המהרש"א.

ובזה יש מקום עיון גם בתוד"ה בהיזק שכתבו דלרב חשיב היזק ניכר משא"כ לעולא כיון דאין שחררו מן הדין אלא מדרבנן הלכך חשיב היזק שאינו ניכר, ולכאורה דעולא גם אם היה שחררו מועיל מן הדין היה מקום לחשב כהיזק שאינו ניכר, כי השחרור כשלעצמו לא גרם לרבו ראשון שום הפסד, כי לא שחרר רבו שני אלא כפי שעבודו, אלא דעי"ז שיאלץ עליו שם בן חורין הרי צ"ד כופין לרבו ראשון לשחררו, וזה שפיר היזק שאינו ניכר, ועי' ברמב"ן שהזכיר ג"כ הא דאין שחררו שחרור, אבל בדבריו ז"ל מבואר דעיקר הטעם משום שרק גרם לחייב בעליו לשחררו וכמו שפירשנו, ונראה דיש לפרש גם כונת תו' כן.

שם עולא מ"ט לא אמר כרב אמר לך שני רבו קרית ליה ורב מ"ט לא אמר כעולא אמר לך שני משחרר קרית ליה, נראה דאע"ג דטעמייהו

נוספים, וז"ע דלרש"ג בכתובה דאפותיקי סתם דינה כאפותיקי מפורש, הרי פשיטא שאם ישטוף נהר את האפותיקי שלא תפסיד, וכ"ה דריטב"א, וחזין דאפשר למלוה לזכות ביתרונות האפותיקי ולא להפסיד באדעתה, וה"נ בכל אפותיקי אם יתנה כן, ועי' בתומים אורים סק"ט, וז"ע].

מסתפקנא בכל אפותיקי מפורש ששטפה נהר, אם פקע חיוב החוב לגמרי, וכאילו התנו שאם תאבד האפותיקי הרי המעות מתנה, או דהחיוב נשאר, דלמה זה יסכים המלוה למחול חובו אם האפותיקי שציד הלוח תאבד, אלא דיותר על זכות שעבוד, ושמה נמי על זכות כפייה משום פריעת צע"ח מצוה, וכעין דאמר כתובות ק"ח א' שלוה ע"מ שלא לפרוע, אבל עיקר החיוב נשאר, ומ"מ המשחרר את העבד חייב משום מוץ שעבודו של חצירו כיון שע"ז לא יוכל המלוה לגבות חובו, וכמו בשורף שטרותיו של חצירו דלא פקע החיוב ומ"מ השורף חייב כיון שלא ניתן לגבות, וסחימת הדברים משמע שהחוב פוקע לגמרי עם אבדן האפותיקי, וכ"מ בצעה"ת שער מ"ג סוף ח"ב, וז"ע.

ויותר מזה קשה על מש"כ בצעה"ת שער מ"ג ח"ב והוצא צ"י סימן קי"ז והביא שם כן גם בשם רי"ו בשם הרמב"ן דבעשה אפותיקי מפורש ונמצאת השדה שאינו שלו דאין המלוה גובה משאר נכסים, דהו"ל כלוקח שלא באחריות, והדבר תימא דאם בכל מוכר ולוקח אמרינן אחריות ט"ס, אע"ג דעבד אינש דזבין ארעא ליומיה, כש"כ הכא שאינו זוכה בשדה אפי' לשעה אם נמצאת שאינה שלו עד שלא גבאה בחובו, דבדאי יש לומר דאחריות ט"ס, ולמה זה נימא דהמלוה הסכים לאבד מעותיו בלא כלום, ולא עוד אלא שכתב שם בצעה"ת דגם לזה רשע ולא ישלם לא חשיב הלוח, כמו במוכר שלא באחריות צ"ב מ"ה א', דנמצא שהמלוה נתן מעותיו במתנה, והדבר צ"ת, ואמנם החו' צ"ב שם ד"ה אי פשוט להו דהלוה ינטרך לשלם, וכמו שהביא הב"י שם בשם רי"ו בשם חו', [וכנראה דברי רי"ו בשם הרמב"ן נמי מקורם צ"ב שם], ומיהו אם טרפה צע"ח מוקדם כתב ברי"ו שם דגם לדעת חו' אין הלוח חייב לשלם למלוה, וכן פסק הרמ"א שם ס"א, וג"ז ז"ע דלמה נימא בכתמא שהמלוה הסכים

למכור האפותיקי ולהשאיר קרקעות פחותים מן האפותיקי, ושמה גם כונת רש"י וחז' רק בשוין.

הרמב"ן בספר הזכות כתב דהא דאמרין בירושלמי הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ולצע"ח בחובו ומכרה הר"ז מכורה והלוקח יחוש לעצמו, דיחוש משום שאר מלוין דעתם להסתלק במעות ומחזירין אחריהן וזה דעתו על אותה שדה והוא מחזר לגבותה ממנו ועוד שכל המלוין צריכין שבועה וזו כיון שייחד לה א"צ שבועה א"נ מילתא בעלמא קאמר ויחוש כשאר לוקחי משועבדין עכ"ל, וז"ע למה מילין ז"ל במש"כ המ"מ הוצא לעיל דאף שהניח בני חורין בשעה שקנה אפילו הכי אם אח"כ ימכור הצנ"ח יגבה הצנ"ח ממנו כיון שהוא אפותיקי, משא"כ בלא אפותיקי דגובה מן האחרון, גם מש"כ ז"ל דלא יוכל לסלקו בזווי, הנה בגמ' צ"מ ט"ו ב' ובשאר דוכתי לא אמרו דלא מצי לסלקי בזווי אלא באפותיקי מפורש, והך ברייתא באפותיקי סתם, [ובני יעקב נ"י העיר דאין כונת הרמב"ן שאינו יכול לסלקי בזווי, אלא דבזה המלוה מענין לזכות בשדה וישתדל לזה משא"כ בעלמא שהמלוה חפץ במעות, ונכון], גם מש"כ דא"צ שבועה חידוש הוא, וז"ע.

שם ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מוזו אינו גובה משאר נכסים, אין לפרש דתנאי זה גם הוא רק לטובת המלוה שיהיו לו היתרונות של אפותיקי מפורש, דא"כ למה אינו גובה משאר נכסים, הרי שפיר אפשר לקיים שניהם שיהיה שדה זו משועבדת לו בדין אפותיקי מפורש, ומ"מ לא יסתלק משעבוד שר הנכסים, כמ"ש הסמ"ע סימן קי"ז סק"ט בשם תשובות הרשב"א דאם כתב לו אפותיקי מפורש וגם שעבד לו שאר נכסיו בשטר, דיחש לו דין אפותיקי מפורש, אלא יש לפרש דתנאי זה הוא גם לטובת הלוח לסלק את המלוה משאר נכסים, [בסמ"ע שם כתוב בתשובה סימן קי"ז ולא נמצא שם, ובסימן תקמ"ב נמצא, אבל שם כתוב גם שהאפותיקי קיימת שאם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים, ואין הדברים מובנים דכיון ששעבד גם שאר נכסיו הרי ע"כ שלא עשאה אפותיקי אלא לטובתו ולא לרעתו, ולמה יפסיד כששטפה נהר, אבל אם אמנם כנים הדברים הרי ניחא דלא יתכן לקבל זכויות האפותיקי, עד שיותר על כל שעבדים

לואת, כאשר הסכים על האפותיקי, הרי בתמא המלוה חפץ באפותיקי לטובתו להצטיח גביית חובו, וסומך על זה, אבל אם יטרפה צע"ח מוקדם למה זה יסכים באופן זה להפסיד מעותיו, ומיהו צוה י"ל דסומך על הלוה שישלם לצע"ח המוקדם ולא יינחנו לגבות את האפותיקי, וכשלם שילם הסכים להפסיד.

יעריין בקצה"ח סימן שפ"ו סק"ה וצ"ך שם ס"ק י"ב, ובספר הנדמ"ח צ"ס תלמיד הרשב"א והרא"ש לצבא קמא הדברים מתבארים, וז"ל אמר ר"ה בריה דר"י זאת אומרת המזיק שעבדו של חברו פטור יש מקשים מזיק שעבדו של חברו ליחייב מדר"נ שהרי החופר בקרקע חברו צורות שיחין ומעורות חייב לפרוע לצע"ל הקרקע פחת קרקעו ומה שחייב לו יתחייב לצע"ל חובו מדר"נ נתן ומדקדקים מכאן דלא איתמר דר"נ אלא היכא שהיה ראובן כבר חייב לשמעון כשלוה שמעון מלוי כו' ואינו נכון דהא ר"נ מדכתיב ונתן לאחר אשם לו מפיק לה אלמא בחר שעת גבייה אוליין, ומכאן אין ראיה דהכא מיירי בשהזיק הלוה בעצמו שעבדו של מלוה כגון שעשה שדהו אפותיקי מפורש שלא יהא לו פרעון אלא מזו והלוה עצמו חפר זה צורות שיחין ומעורות דומיא דשחטו דמיירי בששחטו המזיק עצמו כן חירך ר"מ דרובנא, עוד אומר מורי הרא"ש נ"ר דמשכח"ל כשהזיק אחר שעבדו של חברו וכגון שמחל לו צע"ל הקרקע והשחט פטר המזיק למאן דלא דאין דינא דגרמי כו' ומ"מ למדנו מדברי הר"מ ז"ל דמי שעשה שדהו אפותיקי מפורש וצא אחר וחפר זה צורות שיחין ומעורות נתחייב גם לצע"ל הקרקע ולא אמרינן כיון שהקרקע משועבדת למלוה אין לו דין ודברים עם צע"ל הקרקע ונפקא מינה לדידן דצע"ל הקרקע מצי לאשחטוי דינא בזהדי מזיק ולא מצי אמר ליה לאו צע"ל דברים ידידי את, ומיהו מסתברא שאם מחל המלוה שאין צע"ל הקרקע יכול לחובעו ומורי הרא"ש נ"ר אומר גם צו צע"ל הקרקע יכול לחובעו, ונראה דעושה שדהו אפותיקי מפורש שאמר לא יהא לך פרעון אלא מזה וצא אחר וחפר זה צורות שיחין ומעורות אין צע"ח גובה ממנו מדר"נ דחויצא דמזיק לצע"ל הקרקע הוי כשאר נכסי דצע"ל הקרקע וכי היכי דלא מצי גבי משאר נכסי דמלוה [צ"ל דלוה] דהא א"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה, ה"נ לא מצי גבי ממזיק, עכ"ל.

הנה מבואר שהיו שסברו דגם אם מזיק שעבדו של חברו פטור, מ"מ כיון דהמזיק משלם הר"ו כאלו האפותיקי קיים, וגובה התשלומין של המזיק ממנו מדין שעבדו דר"נ, [ואמנם אם חשיבא האפותיקי כקיימת הרי דין הוא שהמלוה יגבה ממנו, [עי' בספר מרן זללה"ה צ"ק ס"ג ס"ק ט"ו], אלא דלרובא דמילתא אמרו דגם שעבדו דר"נ גורם שחיוב המזיק יהא כלפי המלוה], והרא"ש חולק וס"ל דתשלומי המזיק הם ללוה, והווי כשאר נכסי הלוה, וכיון דאשחטו האפותיקי שהרי הזיקה, שוב אין נכסים הראויים למלוה, ובכלל זה גם תשלומי המזיק, עוד נחלקו כשמחל המלוה למזיק אם יכול הלוה לגבות ממנו, ודעת הרא"ש דהלוה תובעו, דסו"ס הזיק נכסים שלו, ומה שהיו משועבדים למלוה, אין גורע מבעלות הלוה, והרי ציד הלוה לסלק למלוה במעות והנכסים נשארים שלו, ומכל זה הדברים מתבארים על דרך הקצה"ח ודברי המרדכי והשטמ"ק מבוארים. ודברי רי"ו צ"ס מורו הרא"ה הם כדמסיק בתלמיד הרשב"א הג"ל ואולי הם דברי הרא"ש.

דיבי אפותיקי מפורש, א. המלוה גובה ממנו גם כשהוא משועבדים אף כשיש בני חורין. ב. אין הלוקח יכול לסלקו אפי' במעות. ג. הלוה עצמו יכול לסלקו במעות או במטלטלין, אבל לא בקרקע אחרת אפי' היא עידיה והאפותיקי זיבורית. — אם יש ללוה מעות יש להסתפק אם הוא חייב לתת לו מעות כדין כל לוה. ד. שטפה נהר לאפותיקי אין המלוה גובה מנכסים אחרים, ועי' לעיל. ה. קדם צע"ח מוקדם וגובה האפותיקי, אין המלוה יכול לגבות מנכסים אחרים, אבל מסתבר דהלוה צריך לשלם לו, שהרי היה ראוי שישלם לצע"ח המוקדם ולהשאיר האפותיקי, דרם אין נראה כן מסתימת הפוסקים, וצ"ע. — ומסתבר דצע"ל האפותיקי יכול לסלק את הצע"ח המוקדם במעות, כדין לוקח. ו. נמצאת האפותיקי שאינה שלו גובה משאר נכסים, [אף שהרמ"א כ"כ בלשון י"א, אבל משמע שכן דעתו שהרי לא הביא דעת החולקים].

דיבי אפותיקי סתם, א. שטפה נהר גובה משאר נכסים. ב. מכר האפותיקי ושייר בני חורין, אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני

והיינו גם ביום של רצו, וכדאמרין מ"צ א' איסורא לא קאמרין.

עוד אפשר דכלל חידוש המשנה, דביום שעבוד את רצו הוא צדין עבד לכל דיניו, ויוצא בשן ועין ודלא כר"א צ"ק ז' א', ו"למ"ש הרמב"ן צ"ב ג' א' הרי חצי עבד וחצי בן חורין השנוי בצ"ק שם היינו ח"ע וחצ"ח דמתני' ודלא כמו שפירשו חו' צ"ק שם, ומשמע דדוקא לר"א דבעי עבדו המיוחד לו אינו יוצא בראשי אברים, הא לרבנן יוצא, ולפירוש חו' צ"ק שם כתב הב"י צו"ד סימן רס"ז דחצי עבד וחצי צ"ח דמתני' גם לר"א יוצא בראשי אברים], וכן הוא צדין יום או יומים וכן ראשי לעבדו צו בפרך דעבד גמור דיינין ליה, [וזה דלא כהקד"ח סימן קע"א סק"א שפירש דברי הרשב"א בשבט ד' א' שכתב דחצ"ע וחצ"ח ליכא משום לעולם בהם תעבדו, דהיינו משום שאינו ראשי לעבדו צו בפרך, ולא מלאנו שמהא מצות לעולם בהם תעבדו לעבדו בהם בפרך, ודברי הרשב"א מתפרשים כפשוטם דכיון דאינו יכול לעבדו צו לעולם שהרי עובד את עצמו יום אחד, ממילא לא קרינא ביה לעולם בהם תעבדו], והא דפריך ל"ח א' ואב"י משום איסורא לא כו' שחזיה שפחה כו' צ"ל דהו"מ לחלק בין שפחה לח"ש וחצ"ח אלא דבלאו הכי משני שפיר, שוב שמעתי שבספר יד שאל מוצא בשם הגר"א די"ל דשפחה זו האדון שחרר חזיה והרי הוא באיסורו לגמור השחרור, ואין דברי הרשב"א אלא בעבד של שני שותפין, דהשני אין עליו איסור, והיינו פירוש דעובד את רצו יום אחד, דעובדו כעבד לרצו בכל דיניו. — יש להסתפק אם מהא דקתני תחלה עובד את רצו יום אחד יש לדייק דכן הוא הסדר הראוי דיש להקדים יום של רצו, או דלאו דוקא נקט, ועי' לקמן מ"צ ב' בשם ראב"ן.

תוד"ה לישא וא"ת וליתי עשה דפרו ורצו ולידחי לאו דלא יהיה קדש כו', קשה דא"כ לאחר שיקיים פ"ו שוב יאסר בה וא"כ אח"כ נצטרך לבדוק לאדון משום שבת, וא"כ כבר עדיף לכופו עכשיו, ומיהו אם האדון מבקש להמתין ואח"כ ישחררו לכאורה אינו צדין לכופו, ועו"ק דהא העשה הוא על חצי בן חורין, והאיסור הוא על החצי עבד ואין כאן עשה דוחה ל"ת, ולומר חטא בל"ת כדי שיזכה חצירך בעשה לא אמרינן, וגם

חורין. ג. מכר האפותיקי ואח"כ מכר שאר נכסיו ועכשיו אין בני חורין אלא משועבדים, דעת ה"ר אפרים והר"ן והמ"מ דגובה מן האפותיקי ואע"פ שבשעה שלקחה הלוקח הניח בני חורין, ויש חולקים. ד. בזמן שהאפותיקי קיימת ציד הלואה אם יכול הלואה לסלקו למלוה בקרקע אחרת ציננית, הדבר במחלוקת, סימן קי"ז ס"א. ה. וכן אם המלוה חפץ בקרקע אחרת כגון שהאפותיקי זיבורית ויש ללוה ציננית, וחפץ המלוה שיתן לו ציננית, הדבר במחלוקת עי' בהגר"א סימן קי"ז סק"ב. ו. מכר האפותיקי ואין לו בני חורין, וצא המלוה לטרופ מן הלוקח, הרי ציד הלוקח לסלקו במעות. ז. מת הלואה וירשו הבנים קרקעותיו אם האפותיקי ציננית אינם יכולים לסלק המלוה זיבורית צדין צא ליפרע מן היתומים (חו' רי"ד). (נרשם לפו"ר).

מתני' מי שחציו עבד וחציו צ"ח עובד את רצו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי צ"ה, יש לעי' מאי קמ"ל, ולא משמע דלאפוקי מצ"ש קאתו, [ועי' צ"ב י"ג א'], ואפשר דאחי לאשמועינן דלא אמרינן דביום של רצו יזכה רצו במה שהרויח ביום של עצמו, דמה שקנה עבד קנה רצו, אלא דמה שהרויח ביום של עצמו נשאר לעצמו, והיינו דלעולם עובד את עצמו יום אחד, ועי' בקצה"ח סימן רמ"ט סק"ב שהביא דצירושלמי בסוגיין לענין מציאה איירינן בהא, ונראה דיש לפרש דבניחומא קאמר שא"ל למחר לתת המציאה לרצו ע"ש, וזה דלא כדנקט בקצה"ח שם, ואפשר עוד דהא דאמרין לקמן מ"צ א' דנגחו שור יום של רצו לרצו יום של עצמו לעצמו, וזה חידוש דמה שקבעו ציניהם סדר החלוקה קובע הלכות כאילו הוא בן חורין ביום של עצמו ועבד ביום של רצו, דכך מתפרשא מתני' עובד את רצו יום אחד כדין עבד, ועובד את עצמו יום אחד כדין בן חורין, דחידוש זה אינו אלא כשהסכימו על חלוקת ימים, אבל אם הסכימו על חלוקת שעות, לא נימא דבשעה של עצמו לעצמו, אלא הרי הם כשותפים דעלמא וחולקין במלאכתו, ולפי זה גם זה בכלל חידוש המשנה דחלוקת ימים הוא הראוי, וקובע הלכות, וצ"ע בזה. — לענין מצוות עשה שהזמן גרמא מבואר בר"ה כ"ט א' לענין שופר דחייב, וה"ה בכל המצוות כמ"ש המ"מ פ"ו מה' סוכה ה"א,

ו"ל דגזירה זיאה ראשונה אטו זיאה שניה, דלחחר שתתעבר יאסר זה, ובז"צ כתבו דהיא לא מיפקדה, וגם יכולה זאחר, ואיכא למימר דעדיפא וקושטא קמשנו, אבל כאן שדחקו משום דאפשר בכפיי לכאורה הני שינויי עדיפא, ומיהו נראה דחידא מתרי ותלת שינויי נקטו הכא וסמכו על דבריהם במק"א.

בא"ד וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם ע"י כפייה, ז"ע מה תשובה היא זו, וכי חייב אדם לתת ממונו לאחר כדי שההוא לא יזדקק לעשה דוחה ל"ת, וכש"כ שאין לכופ על זה, ושמה הכא שאני, כיון שהעבד מעבד על הבן חורין, וז"ע.

בא"ד וא"ת וימכור עצמו בע"ע כו' ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד דרבו מוסר לו שפחה כנענית, בחגיגה חירצו ועוד מאחר דלא קיים פריה ורביה זיהדות לא נסבין ליה כנענית לגד חירות שבו ודכוותיה מנינו בפ"ק דקדושין אין לו אשה ובנים כו', מריהטא לשונם משמע דאין כונתם זאמת למ"ד אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אלא הוא ענין אחר הדומה לדין זה, אבל אי אפשר לומר כן דלא אשכחן ענין כזה דלריך שיקדים לקיים פריה ורביה, ואם הוא מסבירא מדין מזאת פרו ורבו, א"כ לא שייך להזכיר הא דאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ובז"צ י"ג א' ובגיטין מ"א א' לא הזכירו בתו' אלא למ"ד דאין לו אשה ובנים נמי רבו מוסר לו שפחה כנענית, ואולי כונתם דאפי' אם עד ששחרר חזיו היה לו אשה ובנים, נמי עכשיו שנשחרר אפי' אם ימכר בע"ע לא נוכל למסור לו שפחה כנענית, דמה שהיה לו שפחה כנענית בעודו עבד לא מיחשב יש לו אשה, [חדא דעכשיו כבר נאסר זה ובעינן יש לו עכשיו, ועוד] דבעינן יש לו אשה זיהדות, וזו שפחה היתה, ועדיין ז"ע.

בא"ד וי"ל דאמר זא"ג גר ומשחרר אין נמכרין בע"ע כו', נראה דקושטא דמילתא ועדיפא קאמרי, אבל גם אם היה נמכר בע"ע, אכתי אין הדבר פשוט דחי ע"ע מותר בשפחה, ואף כשהחזי השני הוא עבד כנעני, די"ל דלא שייך לזרפס, אלא דדבריהם הם אף אם נימא דגם כה"ג מותר בשפחה.

ובעיקר קושיתם נראה דאין לנו לחייב בן חורין להמכר בע"ע, וטפי עדיף לכופ האדון לשחררו, ותדע דהא העבד כותב שטר על חזי דמיו, ואמאי לא ימכור עצמו ויחזיר הדמים לאדון, ואף דאין גר נמכר בע"ע, מ"מ ימכור עצמו בלא הלכות עבד, וא"ת שאין מי שיקנהו כיון שיכול לחזור בו, אכתי האדון עצמו יקנהו, דבלאו הכי לא מפסיד מידי, שאם יחזור בו ישלם כמו שישלם השטר, אלא ודאי אין לנו לחייב בן חורין להמכר, ובזה נמי ניחא משה"ק בטו"א בחגיגה מההיא דיצמות ק' א' דהגדילו התערוצות כופין ומשחררין זא"ז, ואמאי ימכרו עצמם על תנאי, ומיהו התם בלאו הכי ניחא דכופין על מדת קדום, דאין לנו לשעבדם לעבדים בחנם, וגם עשה דלעולם זהם מעבדו ליכא כיון שאינם יכולים להשתעבד זה בזה כלל.

בא"ד ואור"ת דאין זו תקנה להרצות ממזרים בישראל, לכאורה הרי אין אנו מתקנים כלום, אלא דיינינן אם יש לכופ לאדון לשחררו או לא, וכיון שיכול לקיים שבת ע"י ממזרת, מניין לנו לומר שיש לכופ לאדון, וי"ל דסבירא דאין להרצות ממזרים בעולם, מהני שאין לחייב את העבד לישא ממזרת משום מזאת שבת, דיכול הוא לומר שאין רצונו להרצות ממזרים ושלם יוכלו לבא בקהל, וכיון שכן הדרינן לכופ לשחרור משום לא תהו זראה לשבת יצרה, ומיהו משום מזאת פריה ורביה יש להסתפק אם יכול לפטור עצמו בטענה שאינו רוצה להביא ממזרים, אלא דמשום פריה ורביה הרי אין כופין, ועוד דלאחר שיקיים פריה ורביה נטריך לכופ לאדון משום שבת, וא"כ מוטב לכופו עכשיו.

מ"א ב' מתני' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, א"ה, ע"י מש"כ בערכין ז' אם בגוונא דליכא משום פריה ורביה כגון עבד זקן וסריס כופין את רבו לשחררו.

שם וכותב שטר על חזי דמיו, נראה פשוט דשיימין ליה כמה שוה עכשיו חזי העבד, ואף שנפחתו דמיו מדמי חזי עבד שלם, דכל דבר משותף נגרע מערכו, מ"מ אין לנו אלא שווי כעת, והפסד זה שנגרם ע"י השחרור של החזי, אין על העבד לשלם, ולפי זה הו"ל לגמ' למימר וכותב לו שטר על דמיו, אלא דאי הוי נקט הכי הו"א

ויכול לחזור בו, דכיון דלשמואל הממון והאסור אגודים זה בזה הר"ז כמפקיר מעשה ידין, ודכוותה חזיו עצד וחזיו בן חורין למ"א, וכן יוצא בשן ועין למ"ד נריך גט שחרור, אלא דהמפקיר עצדו ללא כל שיעור ס"ל לשמואל דמהני נמי להחירו בצת חורין, והדברים טעונים עיון וזירור בסוגיא דגיטין. (תגינה ב').

תוד"ה לא א"נ נקט האי קרא משום דמוכחא דמנזה רבה היא וכן צ"ב בתרא דמגילה מיימי לה כו', לכאורה התם י"ל דאוסופי קמוסיף דמלבד מנזה פ"ו יש גם ענין דלא תהו בראה, [ובאמת נחלקו בשו"ע אה"ע ס"א ס"ח אס מותר למכור ס"ת לישא אשה למי שכבר קיים פ"ו, עי' מלחמות פ' הבע"ל], אבל בגוונא דליכא משום פ"ו, י"ל דלא תהו בראה לא אלים כמו מנזה פ"ו, ומיהו לענין מכירת ס"ת יש מקום לומר דגם משום מנזה שבת מותר למכור, דהא אין אדם חייב להוציא על מנזה עשה יותר מחומש נכסיו, וכמ"ש בשו"ע או"ח סימן תרנ"ו, וא"כ מי שיכול לעשות מנזה עשה בחומש נכסיו, והלך ולקח אשה באופן שלא יספיק חומש מהנשאר בשביל קיום העשה, ודאי לא עשה שום דבר שלא כהוגן, וא"כ גם כשכבר קנה הס"ת יש מקום לומר דרשאי להוציא הוצאות באופן שהס"ת יהא יותר מחומש נכסיו, אלא די"ל דכל שכבר יש לו ס"ת אינו רשאי למכור אותו אף כשעכשיו הוא יותר מחומש נכסיו, וז"ע, וביצמות ס"ו א' משמע דאי ליכא משום פ"ו לא כפיין לשחרר, דפריכין התם ואשה לא מיפקדא והאר"א בר רב קטינא אר"י מעשה באשה אחת שחזיה שפחה וחזיה ב"ח וכפו את רבה כו', ואם איתא דמשום שבת לאחד נמי כופין, דילמא משום שבת כפיהו לשחררה, ולעולם אפ"ו לא מיפקדא, ושמא ס"ל לגמ' דמאן דלא מיפקד אפ"ו לא מיפקד נמי אשבת, א"נ מהנהו עובדי דמיימי התם משמע לגמ' דאף אשבת לא מיפקדא והא פריך, אבל בתו' כאן פשוט להו דשפחה נמי מיפקדא אשבת, וכן גם ראוי לכופ לשחרור משום שבת לאחד, אלא דכיון דאין כופין אשבת, אין אנו צטוחים שתקיים שבת לאחר השחרור ולכך אין כופין, וז"ע דאם עומדת וזווחת שתקיים, למה יגרע זכותה וגם בסתמא טב למיתב טן דו ולמה נחוש שתתעגן.

דשמין לו דמיו כפי מה שנמכר בשטר לזמן ארוך מבלי קצבה, שהרי זהו שנותן לאדון, להכי נקט דשמין חזי דמיו כפי מה ששה להמכר בכסף, וע"ז כותב לו העבד את השטר.

בחהגיגה ב' ב' תוד"ה כופין כתבו אפי' לשמואל דאמר המפקיר עצדו ילא לחירות וא"צ גט שחרור הכא דטבא ליה עצדו ליה לעשות שחרור גמור, מדבריהם משמע דהשתא באמת נעשה השחרור ע"י השטר שחרור שנותן האדון, ולא דהשחרור נעשה בהפקר ב"ד אלא שהוסיפו גם לחייבו לתת לו שטר שלא יאמר לו עצדי אתה, וכ"מ גם ממהש"ק בסמוך דהמשחרר עצדו עובר בעשה, ויש לעי' כיון דגם קודם השטר שחרור כבר אין לאדון עליו שום אדנות, וכדאמרין בסוגיין דאין עליו אדון אחר, ובגיטין מ"ב ב' חשבינן ליה מעוכב גט שחרור, א"כ הר"ז ממש כהפקר וכיון דמפקיר עצדו א"צ גט שחרור, א"כ מה מועיל השטר שחרור שניתן לבן חורין, ושמא י"ל דבאמת עדיין עצד הוא, אלא שמדין כפייה יש גם לעבד רשות שלא להשתעבד, והרי הוא כשליח ב"ד לכפייה זו, והא דחשבינן אין לו אדון אחר משום דזה במציאות תליא, ולא דגילוי מילתא הוא לפטור עצדים, אלא דבאמת זה שאינו ברשות עצמו לא חייבתו תורה לעלות, וכיון שהוא שליט בעצמו שפיר מייחייב, וכן הא דחשבינן ליה מעוכב ג"ש לענין קנס, היינו נמי דמדין כפייה ראוי לנהוג בו הלכות הפקר המעוכב גט שחרור, הלכך שחרורו נעשה באמת רק ע"י השטר, והיה אפשר לחכמים לתקן שיהא הפקר ולא יטורח גט שחרור, אלא דטבא ליה עצדו ליה שהאדון ישחרנו, ולכך לא הפקירוהו, ברם אכתי ז"ע ציוצא בשן ועין לתנאי דסברי גיטין שם דנריך גט שחרור, ומשמע התם דחשיב מעוכב גט שחרור, והיינו שכבר אין לרבו רשות להשתעבד בו כלל, ומשמע דזה מדאורייתא, וא"כ הרי הוא כהפקר, ואין יתפרש אליבא דשמואל הא דנריך גט שחרור, הרי המפקיר עצדו אינו נריך גט שחרור, ולא קאימנא בעיון בסוגיא זו, ולפו"ר אולי יתכן לומר דהמפקיר עצדו ומתנה שיטורח גט שחרור, דמודה שמואל דנריך גט שחרור, דכיון שהפקירו רק באופן זה אכתי קרינא ביה עצד איש, [אלא שיש מקום לומר דהפקר כזה לא חייל כלל ואינו אלא כהבטחה שלא להשתעבד,

והנה לא דוקא בשבת דיינין כן דביום של רבו לרבו וציוס של עצמו לעצמו, דה"ה בצער ובזושת אם שיימין הצער והבזושת של מספר ימים, הרי נמי אם זיישו או הזיקו ציוס של רבו הרי כל הצער והבזושת לרבו ואם הזיקו או זיישו ציוס של עצמו הרי הבזושת והצער של כל הימים לעצמו, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ד מחובל ומזיק הי"ב, ובכל תשלום צער של בן חורין הביא הרא"ש בפרק הכונס ס"ט שנחלקו ר"י והר"ש אם משערינן הצער של כל הימים של המשך הכאב, או רק הצער של שעת החבלה, ובתשובת הרא"ש כלל ק"א ס"ב הובא בפלפולא חריפתא שם כתב דטעמו של הר"י דלא משלם אלא צער של שעת החבלה הוא משום דצער הנמשך נחשב כנעשה ע"י גרמא.

ובראה לפי זה דגם להר"ש שמשלם צער כל הימים, וכן בשבת דלכו"ע משלם שבת כל הימים, דהיינו משום דהכל נגרר לשעת ההזיק, דהזיק זה עשה צער כך וכך או שבת כך וכך, ולא מחלקינן למיחשב תחלת הצער והשבת כנעשה בידיים והצער והשבת הנמשך כנעשה בגרמא, אלא הכל נחשב כנעשה בידיים בשעת ההזיק, וכל זה שייך בזמן שהזיק שזה בכל הימים, אבל כשהזיק הוא יום עצד ויום בן חורין, הרי אם הזיק ציוס שהוא עצד, אם באנו לחייב על צער ושבת של יום בן חורין, א"א ליחסן לשעת ההזיק דבשעת ההזיק לא היה בן חורין שהזיק, ובלא שעת ההזיק הרי הצער והשבת והבזושת הנמשך אינו אלא כנעשה בגרמא והיה אפשר לפוטרו מן הצער והשבת והבזושת של ימי הבן חורין, אבל אינו צדין שהמזיק ירויח, וגם לעולם כל החיוב נקבע בשעת ההזיק לפי האומד שנעשה באותה שעה, והלכך ע"כ לדון דאם נעשה ההזיק ציוס של רבו הכל לרבו, וציוס של עצמו הכל לעצמו, דכל החיוב נעשה בידיים בשעת ההזיק.

ומה"ט נמי אם זייש לקטן דמיכלמו ליה ולא מיכלם בזושת הנמשך גם לאחר שהגדיל, כגון שסכו נשא דלא הדר וכיו"ב, יהא פטור על הבזושת, דכיון דעל שעת המעשה א"א לחייבו דבאותה שעה קטן שאין לו בזושת הוי, הרי הבזושת הנמשך נחשב כנעשה ע"י גרמא, וא"א לחייב עליו, דלעולם כל בזושת ושבת וצער הנמשכים חל חיובם על שעת הנזק, וכל שא"א לחייב על שעת הנזק

בא"ד והריצ"ס מפרש כו' וכן משמע קצת בירושלמי כו', בחגיגה ב' ב' כתבו אבל י"מ משום דעבד לא מיפקיד אפ"ו כו' ולאו מילתא היא דאמר בירושלמי דמו"ק עבד מהו שישא אשה במועד כו', אם אין ט"ס בדבריהם, משמע דרזונס להוכיח דעבד מצווה על פ"ו מהא דאסרינן לו לישא במועד והיינו מטעם שלא ידחה הנישואין עד המועד, ולא תיקנו כן אלא במי שמצווה על פ"ו, ולא במי שמצווה על שבת, והיינו מימרא דר"י כל שהוא מצווה על פ"ו כו', וכן לשון המשנה והלא לא נצרכא העולם כו' משמע להו דאחרוייהו קאי, וכן כיון דמצות פ"ו ניתנה לב"ג, אף שנשנית בסיני, ולישראל נאמרה ולא לב"ג כדאמר סנהדרין נ"ט ב', מ"מ עצדים נשארו בכלל המצוה, שלא ניטלה מהם, עי' מל"מ פ"י מה' מלכים, אבל דבריהם ז"ע דא"כ מה שנסתפקו בירושלמי אם עבד מותר לישא במועד, יש לפרש דנסתפקו אם עבד חייב בפ"ו, ודוחק, ועוד דכיון דעבד אין לו חיים מה שייך לחייבו בפ"ו, והרי ישראל שהוליד בן שאין לו חיים לא קיים פ"ו, ומנלן לחדש מצוה מיוחדת בעצדים, אבל בחר' בסוגיין פשיטא להו דעבד לא מיפקד אפ"ו, ומייתו ראייה מהך ירושלמי דאשבת מיהא חייב, ומפרשו ראית הירושלמי רק אשבת, וגם משום דמיפקד אשבת תיקנו שלא ישא במועד, ומפרשו דנקטו במתני' שבת משום דשייך אף בעצדים, וספיקת הירושלמי יש לפרש לפי זה או דהוי מספקא ליה אי איכא שבת בעצדים, [דצמשה לא מפורש דאחרוייהו קאי, ומ"מ מייתי ראייה דמסתברא ליה דגם אחלק עבדות קאי], או דהוי מספקא ליה אם גם משום שבת לחוד גזרו שלא לישא במועד, ומלישנא דר"י דכל שהוא מצווה משמע ליה דאף בחיוב דשבת קאמר, דאל"ה מאי אחי לרבו.

מ"ב א' נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו כו', ומסקינן דלענין שבת איתמר דלא כליא קרנא ואם הזיק ציוס של רבו הרי כל השבת של כל הימים לרבו, ואם הזיק ציוס של עצמו הרי כל השבת של כל הימים לעצמו, ויש להבין טעמא דמילתא, הרי בעבד של שני שותפין שהנהיגו ציניהם חלוקת ימים, לא נימא דאם הזיק ציוס של זה יהא כל השבת שלו.

שוב א"א לחייב, ועי' כתובות מ"ג ז' בתוד"ה שפנעה.

אבל בשותפים בעבד שחלקו ביניהם להיות עובד לזה יום אחד ולזה יום אחד, הרי בכל יום הוא שייך לשניהם בשוה, ואין החלוקה אלא על השימוש בו, ושפיר שעת ההיזק באיזה יום שהיתה מתיחסת לשניהם בשוה, משא"כ עבד וכן חורין דכשני אנשים דמו.

ואם האדון היזקו ביום של רבו, או שהוא היזק לעצמו ביום של עצמו, בזה מובן טפי שאין לחייבם על השבת או הנער הנמשך.

ובהיות שורש הענין דמעשה היזק שהיתה ביום של עבד אינה משמשת ליום של בן חורין, שאל בני יעקב נ"י מה יהיה הדין בחצי עבד וחצי מעוכב גט שחרור, כגון עבד של שני שותפין והוציא לו שותף אחד עין או שן, או שהפקיר חלקו, אם גם בזה נדון כעבד וכן חורין, או דכשותפין חשיבי כיון שאין כאן בן חורין, ופעולת ההיזק מתיחסת לשניהם, ויש בזה ג' דרגות, א. לזד דמעוכב גט שחרור קנסו וחבלתו לרבו. ב. אם מעוכב גט שחרור נזק לרבו וד' דברים לעצמו, עי' לקמן מ"ב ז' ד"ה ויש. ג. אם מעוכב גט שחרור קנסו וחבלתו לעצמו.

שם אלא מעתה יום של רבו ישא שפחה כו', כלומר כיון דאמרת דחלוקתם קובעת כאילו יום זה כולו עבד ויום זה כולו בן חורין, וכמשנ"ת לעיל, א"כ יום של רבו ישא שפחה כו'.

תוד"ה יום וקצת תימה כו' מה הרויח לעיל ההוא גברא כו', עי' מש"כ לקמן ז' ד"ה בקושיה.

מ"ב ב' ה"ג לימא יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו שאני הכא דקא כליא קרנא, הו"מ למימר דאירי עד שלא הסכימו על חלוקת ימים, דיד שניהם שוה בו, אלא דקושטא בעי לפרושי דככליא קרנא לעולם חולקין, וזוהי ניחא נמי מה שדקדקו בתוד"ה מאי, ובאמת ז"ע בזה שדקדקו בתו', דכ"ל יתכן שיעלימו בגמ' את הדין דככליא קרנא לעולם חולקין.

שם איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס כו', מדלג מיבעיא ליה אם מותר בשפחה, משמע דזה פשיטא ליה, ולא מסתבר דפשיטא ליה

דאסור אלא דפשיטא ליה דמותר כמ"ש תו' לעיל מ' א'.

שם הפיל את שינו וסימא את עינו כו', עי' מש"כ בזה בצ"ק ע"ד ז'.

שם השמא חבלי ביה אחריני יהבי ליה לרביה כו', עי' בתו' שכתבו דאע"ג דמע"י לעצמו, [וה"ה מציאה ומתנה, כ"ג, דכיון דמע"י לעצמו הרי ליכא ביה מה שקנה עבד קנה רבו וא"כ ה"ה מציאה ומתנה], מ"מ חבלה של האדון אם הקנס שלו, דמ"ל קטליה כולו מ"ל קטליה פלגא, ולפי זה אע"ג דלא הפסיד האדון כלום ע"י החבלה, שהרי אינו יכול למוכרו ולא להשתעבד בו, מ"מ שמין כמה היה שוה וכמה הוא שוה ונותן לרבו, אבל הדברים ז"ע דאיך אפשר ללמוד נזק מקנס, הרי קנס אע"פ שאינו שוה משלם, ושפיר זכתה תורה לרבו גם דמעוכב גט שחרור, אבל נזק דתלוי בגודל הנזק, והנזק אינו לאדון, למה זכה בו, וזימנין שהנזק הרבה יותר מל' שקלים, וז"ל דמ"מ כיון שההורג את העבד אינו משלם לו אלא לאדון, לא יתכן שעל חבלה ישלם לעבד.

ויש להסתפק בד' דברים מאי, מי אמרינן נזק הוא דשייך למימר ביה מ"ל קטלה כוליה מ"ל קטלה פלגי, אבל נער ריפוי שבת ובושת, הרי הם כמציאה ויש לדונם כמעשה ידיו, וכיון דמע"י לעצמו, [דהיינו דקחני ככולן עבד יוצא בהן לחירות, וכן מבואר בתו' לעיל א' דמעוכב גט שחרור פשיטא דמע"י לעצמו], ה"ה הנזק, ולפי זה הו"מ גמ' לשנויי דנותן דמי עינו היינו ד' דברים לבד מנזק, אלא דפשיטא ל"מ כן, ומשני דעדיפא דאחיא כמ"ד א"ז ג"ש.

ובזה היה אפשר ליישב מש"כ הטור חו"מ בסיומן תכ"ד דח"ע וחצ"ח שבעליו בני כפייה הרי חבלתו לעצמו, ותמה בלח"מ פ"ד מחו"מ הי"ב דכיון דבעיא דקנס לא איפשיטא, ה"נ דין חבלתו ספיקא הוי, ושניהם אינם יכולים להוציא מהמזיק, והטור בעצמו שם בחר הכי הציא דין זה של הרמב"ם דמעוכב גט שחרור שחבלו בו אחרים שניהם אינם יכולים להוציא ממנו אלא"כ יכתבו הרשאה זל"ז כמ"ש הראב"ד, [מש"כ שם בלח"מ שהטור כתב שדעת הראב"ד כהרא"ש ותמה ע"ז, לפינוי בטור הוא על מה שהרמב"ם לא הזכיר לחלק בין משנה ראשונה למ"א וצין נזק דמכליא

קרנא לזקן דלא מכליא קרנא], ולמש"כ יתכן לפרש כונת הטור על חבלה דלא כליא קרנא, שהיא צדין שבת, ודינה כמעשה ידיו דהוי של העבד, [וכדאיירי בהך חבלה בחר הכי במי שאינו בר כפייה], אבל בתו' הרא"ש בסוגיין כתב דאפי' שבת נמי אע"פ שהוא בטל ממע"י כיון דמחמת חבלה דגופא קאמי וקנסא דרביה הוי מ"ל קטליה כולה מ"ל קטליה פלגא, וז"ע.

בקושית תו' לעיל א' דכידא אקנייה לבנו קטן מ' א' הרי משנשתחרר חזיו הו"ל מעוכב גט שחרור ומע"י לעצמו, ואין לו מה להקנות, י"ל דרק משהודיעוהו ב"ד שחייב לשחררו הו"ל צדין מעוכב גט שחרור, ולא משעה ששופו שחרר לפלגא ידיה, דזימנין דליכא שבת כגון שהוא זקן, וזימנין דניחא ליה אלל רבו, והלכך כל זמן שלא פסקו ב"ד דחייב לשחררו אכתי מעשה ידיו שלו, ויכול להקנותו, וכן הלשון בגמ' שם השתא שמעי צי רבנן ומפסדי ליה מינאי, ומשמע דעד דשמעי אכתי עבדיה הוא, אם כי אפשר לפרש דחזיק צו שלא כדון, עד שיכפוהו, אבל ספיר טפי לפרושי דאמנא דינא הכי.

שוב הראוני בראצ"ן שכתב וז"ל ומיהו כל זמן שלא כפו לרבו הדין כב"ה ואם חבל צו אדם יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו כו', עכ"ל, ומפורש כמש"כ, וגם נראה מדבריו ו"ל שצ"ה קצו בפתח חלוקת ימים, דעד שלא הסכימו ציניהם עדיין, הרי הדין שעובד לרבו יום אחד ולעצמו יום אחד, ומתפרשי דברי צ"ה דדינא קמני, עי' לעיל מ"א א' ד"ה עוד.

מה שסתם הרמב"ם צפ"ד מחו"מ הי"ב דח"ע וחצ"ח שציישו אדם או ליערו כו' ביום של רבו לרבו כו', ולא הזכיר בכלל משנה אחרונה, נראה דהוא משום דממילא שמעת מינה דאיירי בעבד שעשו חלוקת ימים, וע"כ שלא היה כאן דין כפייה, אם משום דאיירי באשה או בקטן אם משום שהעבד הסכים לזה, וכן בגמ' מה"ט לא הזכירו כאן מ"ר ומ"א, דהא נתפרש דאיירי בגוונא שעשו חלוקת ימים, וזו כונת המ"מ שם שכתב דהרמב"ם תפס לשון הגמ', [מיהו מה שלא חילק בין נזק דמכליא קרנא לנזק דלא מכליא, ולא עוד אלא שהזכיר נגחו שור, לא נתיישב עי' בלח"מ שם].

ומה שהרמב"ם צפ"א מחו"מ הי"ב וצפ"ז מק"פ הי"ג וצפ"ז מחגיגה ה"א הזכיר חזי עבד וחזי בן חורין אע"ג דקיי"ל כמשנה אחרונה, י"ל דמ"מ אכתי משכח"ל ח"ע וחצ"ח קודם שבאו לדין וכמש"כ דלריך הוראת ב"ד דחייב לשחררו, ועד שלא הורו ב"ד הרי הוא צדין ח"ע וחצ"ח, וגם משכח"ל כשהעבד הסכים להשאר חזי עבד, או באשה ובעבד של קטן, ומ"מ אכתי לא נתיישב מה שלא פירש דלאחר שהורו ב"ד לשחררו דהוא צדין מעוכב גט שחרור, [וגם לא הזכיר דין מעוכב גט שחרור בפסח וחגיגה, כיון שלא נזכר בגמ', וא"א לומר דמקם שצדין דכשכופין הרי הוא כמעוכב גט שחרור ורק בה' נ"מ וחז"מ הזכיר דין מעוכב גט שחרור], דהיינו דינו לפי משנה אחרונה כמצואר בפסחים ובחגיגה, דחייב בראייה ואוכל משל עצמו, וז"ע.

שם בכולן עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שחרור, א"ה, עי' מש"כ לעיל מ"א ב' ד"ה בחגיגה.

שם בכולן עבד יוצא בהן לחירות כו', בקדושין כ"ד ב' אמרינן מאי טעמא דר"ש יליף שילוח שילוח מאשה מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר, ונראה דלפי זה מתפרש קרא שיש מנזה על האדון לשחררו, אבל עד לשחרורו הוא עדיין בעבדותו כדמעיקרא, אלא דלפי שמונזה לשחררו, אי אפשר לחייב את העבד לעבדו, ומעשה ידיו לעצמו כמ"ש תו' ד"ה חבלו, אע"פ שהוא עדיין עבדו כדמעיקרא, והיינו דאמרינן יצא לחירות, והיינו דחשבינן לחזי עבד וחזי בן חורין למשנה אחרונה כמעוכב גט שחרור לקמן מ"ג ב', אף שאינו אלא במנזה לשחררו, ולפי זה הדבר פשוט שהוא מותר בשפחתו, ואינו חייב במנזות אלא כעבד, ולא נסתפקו בגמ' שם אלא לענין קנס ולענין תרומה, דכיון דאינו חייב לעבד את האדון שמה אין לו קנס, ושמה אסור הוא בתרומה.

ולפי זה אם האדון כפה את העבד לעבדו, אין העבד יכול לתבוע ממנו דמי עבדותו, כי מן הדין הוא עדיין עבדו, ואף על מעשה ידיו היה מקום לדון, אלא דהתו' כאן נקטו דמעשה ידיו לעצמו, אבל במפקיר עבדו אף למ"ד יצא לחירות וצריך גט שחרור, מ"מ הרי הפקיר כח הממון שבו, ויש מקום לדון בכפאו לעבד דשמה

יוכל העבד לחצוה ממנו דמי עבדותו, כי קנין ממונ
שלו פקע בהפקירו.

ובירושלמי פ"ד ה"ד איתא בניו מה הן היוצא
בשן ועין בניו עבדים והיוצא משום
יאוש בניו בני חורין אר"י בר"ב לא מסתברא
חילופין היוצא בשן ועין הואיל ושיחררתו התורה
בניו בני חורין והיוצא משום יאוש הואיל ולא
שחררתו התורה בניו עבדים, ופירש באור זרוע
במשוזה סימן תרנ"ט דפליגי אם היוצא בשן ועין
נריך גט שחרור, ושם הגירסא ר' מנא במ"ד
הראשון וס"ל לנריך גט שחרור, דאם נריך גט
שחרור הרי הוא עבד כשהיה, ואם היא שפחה
בניה עבדים, ולא מצעיא לן אלא בקנס ומרומה
דכיון דאינו ראשי להשתעבד בו אינו קרוי אדון
וכן אינו נקרא קנין כספו, אבל לכל מילי הוא עבד
כשהיה ובניו עבדים, עי"ש, והא דהיוצא משום
יאוש בניו בני חורין, יש לפרש אם משום דס"ל
דהמפקיר עבדו ינא לחירות ואין נריך גט שחרור,
או דגם אם נריך גט שחרור כיון דפקע ממנו
הרי בניו אינם עבדים, ור"י בר"ב ס"ל דהיוצא
בשן ועין אין נריך גט שחרור, והלכך בניו בני
חורין, והא דהיוצא משום יאוש בניו עבדים, נראה
דס"ל דהמפקיר עבדו ינא לחירות ונריך גט
שחרור, וכן הוכיח מרן זללה"ה בסימן קמ"ז ס"ק
כ"ב מהא דאמר קדושין ע"ב ב' דבמישן לא חששו
לעבדים משום דשמואל לטעמיה דהמפקיר עבדו
אין נריך גט שחרור, ומבואר דלמ"ד נריך גט
שחרור הרי בניו עבדים, דקנין האיסור לא פקע
ע"י ההפקר.

בירושלמי שם איתא דאם נריך גט שחרור היוצא
בראשי איברים, לא יתכן שיתחייב
האדון לשלם לעבד בהפיל שתי שיניו או שתי עיניו
בזה אחר זה לשלם לו על השניה, ובגמ' דידן שם
תליין לה בצעיא דקנס, ומשמע נמי דקיס
להירושלמי דאם נריך גט שחרור, הרי הוא עדיין
בעבדותו אלא דמנא לשחררו. — עוד איתא שם
בירושלמי אין לי אלא היוצא בשן ועין מנין היוצא
בכיפה ובהריהרק טיאונוס ובחרות של מלכים ת"ל
לחפשי ישלחנו מ"מ, ולפי מה דאמריין בקדושין
כ"ד ב' דלחפשי ישלחנו ריבויא הוא ומרבה גם
חלש צוקנו ודלדל בו ע"ס, היה נראה לנריך לפרש
הירושלמי נמי על כונה זו ויתפרש היוצא בכיפה

כו' לרמוז על שאר ראשי איברים והיה ידוע עונשי
המלכות בראשי איברים בעבדות הללו, כי מה
שפירשו שם המפרשים דהנידון בשטר שנכתב על
כמו אלה, על אף דאשכחן כתב על גבי כיפה לעיל
כ' א', מ"מ בכאן נראה הדבר רחוק לפי הענין
שיהא על כונה זו, דמה ענין בזה לומר אין לי
אלא היוצא בשן ועין, גם הריבוי מלחפשי ישלחנו
על זה נראה רחוק, וז"ע.

שם איצטא להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה
כו', מה שפירשו תו' בח"ע וחז"ל כבר
נמקשה בתו' הרא"ש דהא מחמת חלק הבן חורין
ודאי אסור, ומ"מ משכח"ל נפ"מ כשאכל בשוגג
אם נריך להחזיר כנגד הכל או כנגד מחנה.

שם והאי לאו אדון הוא כו' ת"ש המית מי שחזיו
עבד כו', בתו' חגיגה ד' א' ד"ה לא צהא
דח"ע וחז"ל חייב בראייה כתבו אך קשה דהכא
משמע בחזיו עבד לפי משנה אחרונה דחייב כו'
ואילו בגיטין מיצעי ליה מי שחזיו עבד אם יש לו
קנס כו' ואילו הכא פשיטא ליה דאין לו אלא אדון
אחד ויש לדחות דע"כ לא מחייבי ליה הכא אלא
משום דעומד לכופ את רבו כו' אבל התם כיון
דמית אגליא מילתא דלא הוה עומד לשחרור כו',
דצריהס תמוהין דא"כ היכי מקריבין לעולת ראייתו
אי נדרים ונדבות אין קרביין ביו"ט, והא שמה
ימות חיישינן, ועוד דאטו השחרור חייל למפרע,
[ועוד הקשה בני י"א נ"י דלקמן מ"ג א' מוקי
ראצ"א לברייתא דמייטין התם דקתני המית מי
שח"ע וחז"ל דנותן חזי קנס לרבו בשעשאו
טריפה, וא"כ אכתי עומד לשחרור], ובפשוטו אין
כאן קושיא דכל האי צעיא בגמ' הוא אי זכות קנס,
שאינו שימוש בעבד, אם גם הוא פקע ע"י
ההפקר או ע"י מה שצ"ד עמידין לכופו, או לא,
ולשון הגמ' יתן לאדניו והאי לאו אדון הוא או"ד
כיון דמעוכב גט שחרור אדון קרינן ביה, ובערכין
ב' ב' ד"ה במשנה כתבו כן דלא קרינא ביה אדון
אחר כיון שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל כדי
לעשות מלאכתו, אבל מ"מ אדונו מיקרי.

שם הכי השתא התם אם יצא אליהו ויאמר כו',
נראה דגם השתא יש לכל אחד מהם להתיחס
לחזירו כספק רבו, אלא דמספק דיינין המע"ה,
והר"ז כעבד ספק של ראובן ספק של שמעון,
[ומיהו התם בהרשאה יכולים להעבירו].

עבד לקנס, ולגד הזה הוא הדין שאי אפשר להקנות פרה לכפילא, ושפיר ניחא לפי זה ההיא דהמפקיד, ואין כאן מקום לשאול אל"א מ"ט, ובתשובות הרשב"א שהביא הב"י סימן רי"ד מבואר דאפשר למכור חורבה ולשייר רק אויר, ולפי זה נמי אין להוכיח מן הירושלמי דאפשר למכור חורבה לאוירה, דהא ע"כ שזיר שאני.

ברם בסוגיא דב"מ ל"ג ב' ע"כ לפרושי דס"ד דהשומר זוכה ע"י משיכת הפרה את הפרה לכפילא כמו שפירשו שם רש"י ומו', דאי אפשר לומר שזוכה את הקנס לבדו, דהא מבואר שם דגם קודם שנגנזה כבר זכה בקנס כדאמרינן מי יימר דמיגנזא, וא"כ עדיין לא שלם ובמה יקנה, וגם הרי סגי באמר הריני משלם, וגם הרי כסף אינו קונה וכמו שהכריחו מו' שם, וע"כ דצמשיכת הפרה קונה פרה לכפילא, [דלא נראה שצמשיכת הפרה יוכל לזכות בכפל לדל], ולפי זה מפורש בקושיט רמב"ח התם דהא לא עבידי דאחו, דגם צרה לכפילא יש חסרון דלא עבידי דאחו, וכמ"ש הרשב"א בשם מו' והמ"מ פכ"ג ה"ג בשם מפרשים, ועי' בתו' הרא"ש ב"מ שם שביאר הדברים, ועי' בדו"ח להגרע"א ז"ל שהאריך בזה, וז"ל דאע"ג דאין הכפל יוצא מן הפרה וכן אין הקנס יוצא מן העבד, מ"מ אם היו הכפל והקנס עבידי דאחו היו נקיים ע"י פרה לכפילא ועבד לקנס, ולפי זה גם סוגיא דגיטין אפשר לפרש דגם על עבד לקנס פרכין דלא עבידי דאחו, וכ"ז בכפל וקנס שאין יוצאים מגוף הפרה והעבד, אבל פירות ממש אפילו לא עבידי דאחו אפשר לקנות ע"י דקל לפירות.

ראמנב יש לעי' לפי מה דנקט הרשב"א דצדקל לפירות והוא הדין עבד לקנס ופרה לכפילא לא איכפת לן במאי דלא עבידי דאחי, כיון דמוכר חלק בגוף, א"כ מה הו' ס"ד דרמב"ח צ"מ שם דהיכי קני ליה שומר לכפילא, והנה במוכר פירות דקל לר"מ יש לשאול באיזה קנין הקנה לפירות, דאם בכסף הרי אינו קונה אלא לענין מי שפרע, אם התנה לכשיתלשו, ומיהו למש"כ הגרע"א בגליון השו"ע סימן ר"ט ס"ד מהני קנין כסף בכה"ג, גם י"ל דסתמא מוכר לכשיגמרו, ובתו' הרא"ש ב"מ שם מבואר דמחזיק צדקל לקנות רק הפירות ושפיר דמי, וכ"מ

שם איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור כו', מהא דפרכין ואי ס"ד עבד שמכרו רבו לקנס מכור מי איכא עבדא דלא מודבן לקנסא, מבואר דאם אינו מכור, הרי לא משכח"ל שום גוונא שיהא מכור, וע"כ דאף שמכרו צהדיא גופו לקנס נמי היינו צעין, וכמ"ש תו'.

ובראה דלאו דוקא לקנס קמיבעיא ליה, אלא ה"ה לצער וריפוי, דאם איתא דלצער וריפוי אפשר למכור, ולא מיבעיא ליה אלא לקנס, א"כ תיקשי ליה מי איכא עבדא דלא מודבן לצער ולריפוי וכינ"ד משכח"ל שאינו שוה כלום, אלא ודאי אם אינו נמכר לקנס ה"ה שאינו נמכר לצער וריפוי, [וטריפה לא הקנו צער וריפוי ידיה כיון דמיתתו קרובה].

יש להסתפק עבד כהן שמכרו רבו לקנס לישראל לגד דהוא מכור אם מעבדו מלאכול בתרומה כדין עבד של שותף ישראל, או"ד כיון שאינו יכול להשתמש בו שום שימוש שפיר אוכל.

שם איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור כו', יעויין ברמב"ן ורשב"א דהנידון כשמוכר את העבד לקנס אם דיינין ליה בגוף לפירות, או דכיון דקנס אין לו אחיזה בגוף לא מהני, ויש לעי' מכר העבד לחצירו ושייר הזכות לקנס לעצמו, אם גם זה בכלל צעין, ולכאורה יש לדייק מהרשב"א דג"ו בכלל צעין, דהרשב"א למד מן הירושלמי דמכר חורבתו ושייר אויר דמהני, דהוא הדין המוכר חורבתו לאויר דנמי קנה, ואם איתא דלענין קנס אמרינן דאע"ג דעבד לקנס אינו מכור, מ"מ מכר העבד ושייר לעצמו הזכות לקנס דמהני, א"כ נימא גם באויר חורבתו כן, דאע"ג דשייר אויר משוייר, מ"מ חורבה לאויר לא יועיל כמו בקנס, אלא ודאי דאם שייר מהני הוא הדין דיכול למכור לקנס, וא"כ גם שייר בכלל צעין.

אבל הרשב"א בסיוס דצריז הקשה דדין הוא שיוכל למכור עבד לקנס, כיון דשותפין שקנו עבד בשותפות שלאחד יהיה רק הקנס ולשני כל יתר הדברים, פשיטא דמהני, וא"כ הוא הדין במוכר עבד לקנס, ואם בקנייה בשותפות מהני כש"כ במוכר העבד ושייר זכות לקנס לעצמו דיועיל, גם מה שסיים הרשב"א דקשיא ליה ההיא דר"פ המפקיד דאמאי לא אוקמוה במקנה פרה לכפילא, ז"ע דהא בגמ' מספקא לן שאי אפשר להקנות

צרמז"ן גיטין מ"ב שכתב ללאו פירות דגופיה קא מוזין דליקני במשיכה דגופיה, ולפי זה אע"ג דכתב הרא"ש דבפרה לכפילא כיון דאין הכפל שייך לגוף הבהמה, אינו דדין שיועיל קנין בפרה לזכות בכפל, מ"מ שמה י"ל דלס"ד דרמז"ח הוי ס"ל דשמה נימא דבמשיכת הפרה זוכה בכפל, וע"ז פריך דכיון דלא עזידי דאחי לא יתכן שיקנה הכפל במשיכת הפרה, ואפשר דה"נ הו"מ למיפריך דכיון דאין הכפל שייך לגוף הפרה לא יתכן לזכות בו ע"י משיכת הפרה, או דאי הוי עזידי דאחי שמה היה מקום לומר דהוי חשיב כיש לו שייכות לגוף הפרה והיה נקנה ע"י משיכת הפרה.

שם חיצעי לר"מ חיצעי לרבנן כו', לשון זה משמע קצת דיש גם מקום ספק שיועיל לר"מ ולא יועיל לרבנן, ולפי זה אם יועיל לר"מ דין הוא שיועיל גם אם מכר הקנס לבדו ולא עבד לקנס, ויתפרש כטעמא דהא קאי שור והא קאי עבד, שזו סברא שיועיל מכירת הקנס לבדו לר"מ דעדיף מפירות דקל דהשתא מיהא לימנהו, אבל בתו' ורמז"ן נראה דפירשו דלא קמיבעיא ליה שיועיל אלא משום דמוכר העבד לקנס ודמי לגוף לפירות, וזה בין לר"מ ובין לרבנן, ולפי זה נתקשה הרמז"ן בלשון הגמ' [ונראה דל"ל צרמז"ן ולא מתחזור לישנא דקאמר] הא קאי שור והא קאי עבד, דלא הול"ל אלא דגוף לפירות שפיר דמי, ובתו' פירשו דהיינו דקאמר הא קאי שור והא קאי עבד דר"ל שהרי מוכר העבד לקנס, וק"ק דאמרין ע"כ לא קאמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא כגון פירות דקל דהשתא מיהא לימנהו והיה ראוי לסיים אבל דקל לפירות שפיר מוכר והוא הדין עבד לקנס, ולא סיימו אלא הא קאי שור והא קאי עבד וכמשה"ק הרשב"א, ואפשר שלא רצו להזכיר דקל לפירות דשאני דקל לפירות שהוא כמוכר הכל, והרי איכא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף, ולא דמי ליה עבד לקנס, ועי' ריטב"א דמשמע דמפרש דמספקא לן שיועיל גם לרבנן מכירת הקנס לבדו, וז"ע, ועי' בקצה"ח סימן רצ"ה סק"ד.

ולמאי דלא איפשטא בעיין אם אפשר למכור עבד לקנס, ראוי לומר שהקונה לא קנה מספק, וכ"ה צרמז"ס פכ"ג מה' מכירה ה"ג, ולא דמי להנך צע"י דיש פרק המפקיד דפסק שם הרי"ף

וכן הרמז"ס דיתלוקו דהתם הנידון בגוף הפקדון דלכו"ע אפשר למכור, והספק הוא אם מכרו או לא, וגם השומר כבר החזיק בפקדון בתורת ספק קנין ספק פקדון, והרמז"ס לשיטתו בפ"כ ממכירה ה"א דגם במחליף פרה בחמור בשמא ושמא יתלוקו, ולמש"כ ה"ח צסימן רכ"ג גם דעת הרי"ף כן, וכן צנמו"י בהמפקיד שם כתב על דברי הרי"ף שפסק יתלוקו שזה כמחליף פרה בחמור דקיי"ל כסומכוס, וז"ל דכונתו דבשמא ושמא קיי"ל כן, דהא בעלמא לא קיי"ל כסומכוס, [עי' צנמו"י צ"מ ק'], וכמו שתמה הרא"ש בהמפקיד שם על הרי"ף, ועי' בבהגר"א צסימן רכ"ג סק"ו דמשמע שתומך בשיטה זו, ואע"ג דבנכסי דבר שטיא דהוא ספק מכר ספק לא מכר כתובות כ' א' מוקמינן נכסי בחזקת בר שטיא, יש לחלק דהתם ספק אם הייתה מעשה מכירה, מה שאין כן בהיה דהמפקיד שהיתה מעשה מכירה והדבר ספק אם גם באופן זה, ועוד דהוי מעין שמא גרוע כשהמוכר מסופק באיזה אופן מכר, וגם השומר כבר החזיק בפקדון בספק מכר.

בקונטרס הספיקות כלל א' אות ג' הקשה בהיה דהמפקיד דפסקין יתלוקו כיצד גובין מן הגנב הרי יכול לדחות כל חד וחד, והרשאה אין כותבין על קנס, והנה שם הנידון גם על הקרן ושפיר כותבין הרשאה לדון על הקרן, וממילא מועיל גם על הקנס, ועי' בתרומת הכרי סימן רנ"ג מש"כ ליישב, אבל במוכר עבד לקנס יש לשאול כן שידחה לכל חד וחד, ושמא כיון דמכח המוציא מחזירו עליו הראיה דיינינן ליה כלא נמכר, הרי חייב לדון עם האדון, דכממונו ודאי חשיב מכח ספק, עי' צ"מ ז' א' דחשיב עשירי ודאי. תוד"ה ושור יש רוצים לפטור כו' ור"ח אומר כו', נחבאר בצ"ק פ"ג ב'.

מ"ג א' ואי ס"ד עבד שמכרו רבו לקנס מכור מי איכא עבדא דלא מוזדבן לקנסא, יש לעי' ונהי נמי דעבד שמכרו רבו לקנס אינו מכור, מ"מ כיצד משכח"ל עבד שאינו שוה כלום, הרי איירינן בעבד שהוא קנינו של הכהן, וא"כ הכהן זכאי בקנסו, והרי הוא שוה ממון בגלל זכות זה, ומה בכך שאינו יכול למכור זה הזכות, ולפמש"כ תו' דרק אם הוא שלו רק לקנס עזידי אינש דוצין ליה אבל כולו לא, א"כ זה שהעבד כולו שלו מגרע

י"ב], דהכא כיון דלא איפשיטא בעיין, יש מקום לדון ספק ספיקא להחיר, ספק אם קידושי קדושין, ואף את"ל דקדושי קדושין, שמה פקעו כשנשתחרר, [ואפשר דחשיב ס"ס המהפך דאפשר לדון תחלה דשמה ח"ע וחצ"ה שנשתחרר כקטן שנולד, ואף אם אינו כקטן שנולד שמה לא תפסי בו קדושין מעולם], ומה שקבעו בגמ' פלוגתא דשפחה ולא בעצד, י"ל משום דבעצד לא איפשיטא בעיין אם קדושי קדושין, משא"כ בחאי שפחה וחאי ב"ח דפליגי אמוראי ואיכא דסברי דתפסי בה קדושין, ולפמ"ש פ' רש"י טעמא דפקעי דקטן שנולד דמי, לכאורה ה"נ בעצד, מיהו יש להסתפק ל"ד דח"ע וחצ"ח שקידש בת חורין דקדושי קדושין, אם חייבין עליה מיתה כאשת איש, ואת"ל דחייבין, י"ל דשמה לא אשכחן דפקעי אלא בקדושין דשפחה דאינה אלא באשם, ולא בקדושין דח"ע וחצ"ח דחייבין עליה משום אשת איש, ואת"ל דאין חייבין עליה משום אשת איש, ז"ע איזה איסור נייחס לה, והא דלא לאו בת אשם היא, וז"ע, ובתו' הרא"ש כתב טעמא דמ"ד דפקעי משום דכשנשתחררה נמנא דשייר בקנינו, ואין קדושין בחאי אשה, ולפי טעם זה בח"ע וחצ"ח שקידש יש מקום לדון אם גם בדידיה נימא דבשייר בקנינו פקעי קידושין, וז"ע בכ"ז.

שם אמר רב אדא ב"ר אבא כשעשאו טרפה, א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בסנהדרין ע"ח א' בתוד"ה בגוסס וי"ל דכיון שהקילה עליו תורה כו', לכאורה מטעם זה יש לפטור אף כשהראשון עשאו טריפה, דהא נמי אין הורגין אותו כ"ז שהוא חי, וזימנין נמי דאדם מקבל רפואה אף בנעשה טריפה, וגם אם נימא דהורגין אותו, נמנא דמה שהשני הרגו, מחייב להקדים הריגת הראשון דהא אם השני לא היה הורגו הרי היה חי עדיין משך זמן, ולא היו הורגין עדיין זה שעשאו טריפה, וכשהשני הרגו יורגו לראשון, ומה סברא היא שיתחייב הראשון ע"י מעשה השני, אבל בריב"ש סימן של"ח וכן ברמ"ה בסוגיין מובאר דאם הראשון עשאו טריפה, הורגין אותו, לאחר שהשני הרגו, ושורש הנידון בזה, אם חשבינן לטריפה כגזר קטילא, וכבר נשלים החיוב של הרוצח, אלא דסברא בעלמא הוא שאין להורגו כ"ז שזה מהלך בשוק, או דכ"ז שהמוכה חי עדיין לא

ערכו לקנס, שהרי כנגד ריוח זה יש לו הפסד שהוא כולו שלו, ורגיל אללו, וצריך לזנו, ועי' להלן לשון תו' הרא"ש שנתקשה בזה.

ומש"כ תו' ועי' ל' דאפי' מוכרו כולו לגמרי אינו מוכר דהא אינו שוה כלום ואינו מוכרו אלא לקנס ולקנס אינו מוכר, צריך פירוש דהא שפיר יכול אדם למכור לחצירו דבר שאינו שוה פרוטה, ושפיר הוי מכר והמוכר מוכר והלוקח זוכה, וה"נ כשמוכרו כולו אע"פ שאינו שוה אלא לקנס, ואפשר דכוונתם בעצד דוקא, שהרי בן חורין אינו נמכר, חזינן דאדם אינו דבר הנמכר, ורק בעצד נסתמדה הלכה דניתן למכור ולקנות, ושפיר אמרינן בעצד שלא ניתן לשמש בו שום שימוש עצמות אין עליו תורת עצד להיותו נמכר, ואם הוי אמרינן דאפשר למכור עצד לקנס, דהיינו דהוי חשבינן לקנס כשימוש בעצד, שפיר היה נמכר כל עוד שהוא שוה פרוטה להמכר לקנס, אבל מאחר דאמרינן דקנס אינו שימוש בעצד וא"ל למכרו לשימוש זה, תו גם עצד שאינו שוה אלא לקנס אין עליו תורת עצד להיותו נמכר.

ובתו' הרא"ש כתב לשון זה ועוד אפשר דאפי' מוכר את כולו אינו מוכר כיון דאינו שוה כלום אלא לקנס ואם מכרו לקנס אינו מוכר אשתכח דלאו מידי קא זבין, ומה"ט נמי ניחא אמאי אינו שוה כסף דנהי דלא מוזבין לקנס מ"מ הוא יכול להשהותו לקנס ושוה לו כסף, אלא כיון דהשמה לא שוה לו מידי קודם שיצא הקנס לא מיקרי קנין כספו עכ"ל, הנה קשיא ליה ז"ל משה"ק דנהי דאינו נמכר לקנס, מ"מ זה שהעצד שלו הרי הוא שוה לו כסף בגלל שיזכה בקנס, וכנראה כוונתו ז"ל בתירוץ דכיון דאינו נמכר לקנס הרי אין ערך הקנס נחשב, וחשיב כאינו שוה כלום, וז"ע, ובעיקר החירוף צריך לפרש כמש"כ דהוא דין בעצדים.

שם איבעיא להו מי שחזיו עצד וחזיו בן חורין שקידש בת חורין מהו כו', יש לעי' ל"ד דקידושי קדושין, אם נשתחרר את"כ אם גם בזה פליגי אי גמרו הקדושין או פקעו כדפליגי לקמן ב' לענין חצי שפחה וחצי ב"ח שנתקדשה ואת"כ נשתחררה, ויתכן שיש בזה גם נפקא מינה לדינא אף למאי דפסקנו לדינא דספיקא הוי אם גמרו או פקעו, [עיין בשו"ע אה"ע סימן מ"ד סי"א

נשלם חטאו של ההורג, דעדיין לא הרגו, וממילא כשהורג אח"כ ע"י אחר, נמצא שלא נשלם חטאו של זה שעשאו טריפה.

ויש להציא ראיה לדברי הרמ"ה והריצ"ש, מהא דס"ל לרב אלא בר אהבה גיטין מ"ג א' דשור שנגח חצי עזד וחצי צ"ח ועשאו טריפה משלם חצי כופר לעזד עצמו בעודו חי, והנה חיוז כופר אינו אלא במיתה, וע"כ דכשעשאו טריפה הר"ז כאלו כבר הרגו דגברא קטילא הוא, ורק לענין מיתה אמרינן דאין סברא שיהא זה מהלך בשוק וזה נהרג, ולכך ראוי להמתין, אבל חטאו כבר נשלם ולכך לענין חיוז כופר שפיר מחייבין ליה, וא"כ אף כשאחר הרגו ראוי לחייב זה שעשאו טריפה, ואף למאי דמסקינן דאין כופר משתלם אלא לאחר מיתה, היינו דמקשינן כופר לחיוז מיתה דאין משלמין כופר אלא כשהשור בסקילה וכמיתה צעלים כך מיתה השור, והיינו דמכא סברא דאין ממיתין אותו כ"ז שהמוכה חי, ה"נ אין גובין ממנו כופר כ"ז שהוא חי, אבל לענין עיקר הסברא דנשלם החטא בעשייתו טריפה לית לן לחדש דאיכא דפליג עליה דראב"א.

ובראיה דאיכא נפקותא בזה גם לענין קנס שלשים של עזד, כגון שנגח עזד ועשאו טריפה ואח"כ שחררו צעליו ואח"כ מת, דאם אמרינן שכבר נשלם חיוזו בעשייתו טריפה הרי ישלם שלשים של עזד לצעליו, דהו"ל כשחררו לאחר שנתחייב, ולעולם כשדנין לאחר מיתה העזד הרי הוא כמשוחרר, ואין צריך העמדה דדין בעודו עזד, אבל אם אין החיוז נשלם אלא עם המיתה וכמו בהכח הכאה שיש בה כדי להמית ולא עשאו טריפה אלא גוסס בידי אדם, ושחררו ואח"כ מת, לא יהיה כאן חיוז ל' של עזד, כיון דבשעת השלמת החיוז כבר אינו עזד, ואפשר שינטרף לשלם כופר, ומיהו לא יותר מל', ויש לדון אם כפי שויתו בשעת הכאה או כשויתו בשעת השחרור, וגם יש מקום לומר דמיפטר לגמרי כיון שאין שעת ההכאה ושעת המיתה בחיוז אחד, וא"א לחייב אלא בצירוף שניהם, [עי' מש"כ צ"ק י"ג ב' לענין נגח ואח"כ הפקיר ועוד].

ודאיתאן עלה שפיר יש לקיים ראית הפר"ח דטריפה זכר אינו מוליד, מהא דלא מוקמינן בגיטין שם בשחררו ונשא בת חורין,

ומש"כ האבני מלואים בתשו' ס"ח דכה"ג מיפטר מל' של עזד כמו עמדה דדין משבגרה, למש"כ אין הדבר כן, דלעולם העמדה דדין לאחר מיתת העזד שהוא כמשוחרר, ועל שעת הנגיחה מתחייב, ובה ליכא מאן דפליג אראב"א, דבעשייתו טריפה נשלם חיוזו, והא דלא מוקמינן לה בהכח הכאה שיש בה כדי להמית ולא עשאו טריפה דשפיר מוליד, ג"כ ניחא למש"כ דכה"ג באמת לא נשלם חיוזו ומיפטר מקנס אם שחררו קודם מיתה.

ברם לקושטא דמילתא נראה דאין ראיה משם, דפשטא דברייתא דהמית מי שחזיו עזד וחזיו בן חורין, משמע דבשעת מיתה הוא כן, ולא שנשחרר באמצע, וגם הרי עיקרה דברייתא לאשמועינן דבחזיו עזד וחזיו צ"ח איכא חצי קנס וחצי כופר, ולמה למינקט דין זה בעשאו טריפה ונשחרר והוליד, וכי נתחייב התנא להזכיר יורשים, והרי הו"מ למינקט חייב חצי קנס וחצי כופר, וממילא הוי מתפרש ראוי לשלם ואין למי, אם לא משכח"ל יורשים צח"ע וחצ"ח, לכן באמת ראוי לפרש כן הברייתא דיורשים לאו דוקא, וראוי ליטול ואין לו, ועיקרה לומר דין החיוז, והיינו דרבא, ואה"נ דגם יתכן לפעמים שיהיו לו יורשים אם עשאו טריפה ונשחרר והוליד, אלא דברייתא לא איירי בהכי, וניחא לפי זה מה שדקדק באבני מלואים שם, דראוי ליטול ואין לו, טוב למינקט בגוונא דאיכא נפקותא בהכי לפעמים, דבאמת איכא נפקותא, [ומסברא נראה דטריפה זכר אין ללמוד מטריפה נקבה, ושפיר י"ל דמוליד], חדע דאי צעינן דוקא לפרושי דיורשים ממש, הרי אפשר לומר דהאי תנא ס"ל טריפה יולדת, אח"כ ראיתי בזה דברים בתשובות הגרע"א ז"ל סימן ר"ד עי"ש, ומרן זללה"ה בהערות גיטין כתב דדייק מסוגיא זו דאף אם ישתחרר ויוליד לא יירשו בניו הכופר, כיון שהחיוז היה בשעה שלא היה לו יחוס, ולמש"כ אין ראיה מסוגיא, ומסברא אין לחדש כן.

ובראיה דאף לדעת הרמ"ה והריצ"ש אין דין אותו כל זמן שהמוכה חי, ואפשר דאף בדיעבד אם דנו אין דינס דין, וכשימות המוכה ינטרכו לשונו ולדונו, דלא מנאנו שדינן דין מיתה לעתיד, וגם חשיב עינוי הדין, והוא הדין כופר ושלשים של עזד כיון דאיתקשו למיתת צעלים, ואין משתלמין אלא לאחר מיתה. (סנהדרין ע"ח א').

קדושין ולא דראשון, ואה"נ דהיו הדברים צריכים פירוש למה נימא כן אלא דמדברי רבנו סופ"ו מה' ייזום מצואר דגרם כגירסא דידן בר"ח, וע"כ ט"ס היא הך גירסא, והלכך לא נחית ז"ל לפרשה, וע"ע מש"כ בזה בקדושין ס"ז ב'.

מש"פ רש"י דספיקא דר"ח הוא אי קדושין תופסין בחציה שפחה וצ"ח, ואי קדושין תופסין פשיטא דאין קדושי שמעון קדושין, אם משום דגמרי קדושין דראובן כשנשתחררה, אם משום דהו"ל אשת אח, ועי' להלן, ולא פירש כמש"פ תו' דמסקא ליה אי גמרי או פקעי, הוא ממה שקבעו בגמ' דברי ר"ח מקמי פלוגתא דגמרי או פקעי.

בתו' הרא"ש פירש כמו שפירשו בתו' דר"ח מספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון או פקעי, יש לעי' דברא"ש פירש טעמא דפקעי משום דהשתא שייך בקנינו ואין קדושין לחי אשה, וקשה דלפי זה ראוי שישאר איסור קרובות מחמת הקדושין הראשונים, ואמאי קדושי דשמעון קדושין הא הויא אשת אחיו, בשלמא לפרש"י דטעמא דפקעי משום דכקטן שגולד דמי ניחא דליכא איסור קרובות, אבל לפירוש הרא"ש דטעמא משום דשייך בקנינו, ראוי שישאר איסור קרובות, דעד שלא נשתחררה אם גירשה ראובן ודאי מסתבר דאסורה לשמעון.

באבני מלואים סמ"ד סק"ד כתב דלפרש"י נשאר איסור קרובות, ולכך לא פרש"י דר"ח מספקא ליה אי גמרי או פקעי, ותמך דבריו בלשון רש"י לקמן ב' שכתב וחזרה ונתקדשה לשמעון ולא משום אחיו נקט ליה, ופירש ז"ל דר"ל דשמעון לאו אחיו של ראובן, ותימא בלשון זה מתפרש איפכא דשמעון הוא אחיו של ראובן אלא דאין זה נורח השמועה, וא"כ איפכא שמעינן מכאן דליכא איסור קרובות ולמ"ד פקעי שפיר מקודשת לשמעון אחיו של ראובן.

מ"ג ב' איתמר חציה שפחה וחציה צ"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ריב"ח אר"נ פקעו קדושי ראשון כו', יש לדקדק למה הזכיר שחזרה ונתקדשה לשמעון, הרי גם בלא חזרה ונתקדשה הו"מ למיתני פלוגתייהו אי גמרו או פקעו, ולמאי דמי

שם כשעשאו טרפה כו', א"ה, עי' מש"כ צ"ק מ"א א' בענין מיתת השור כשעשאו טרפה.

שם ועוד כופר הוא ואמר ר"ל כו', נראה דכי היכי דלרב אדא בר אבהו חזינן דחיוב הכופר הוא לנהרג עצמו ויורשיו מיניה קזכו, דה"נ גם למאי דמסקינן דאין משתלם אלא לאחר מיתת דנמי החיוב הוא לנהרג עצמו ויורשיו מיניה קזכו, דאין לנו לחדש שני סוגי חיובים, וכיון דבנעשה טריפה החיוב לעצמו לראב"א, ה"ה בלא נעשה טריפה דאז החיוב צא רק עם מיתתו, נמי החיוב לו, וה"ה לדין דלעולם אין משתלם אלא לאחר מיתתו, וכן פשטא דגמ' צ"ק מ"ב ב' דחשיב ליה ראוי נמי משמע דמדין ירושה הוא, וכן פשוט להאחרונים ז"ל [שדנו להוכיח מסוגיא דגיטין אי טריפה זכר מוליד], דאם הוליד לאחר שנעשה טריפה ע"י הנגיחה, נמי יורשים הכופר, אע"ג שלא היו צעולם בשעה שחל חיוב הכופר, וזה דלא בהמנח"ח מלואי כ"א עי"ש. (סנהדרין ע"ח א').

שם אר"ח חציה שפחה וחציה צ"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון כו', כתב הפ"י דאם שמעון קידשה עד שלא נשתחררה דאין קידושיו כלום, שאין קדושין אחר קדושין, דכל מה שניתן לקנות בה קנה ראובן, והאבני מלואים בסו"ס מ"ד הקשה דא"כ ל"ל קרא קדושין ס"ז ב' דאין קדושין תופסין בא"א והולד ממזר משום דהוקשו כל העריות לאחות אשה, ותיפ"ל דלא שייך קדושין אחר קידושין, ומרן זללה"ה בהערות קדושין שם תירץ דמה דאין קדושין אחר קדושין אינו גורם שיהא הולד ממזר, והלכך בעינן למילף דחומר איסור א"א גם הוא גורם שאין קדושין תופסין בה, והלכך הולד ממזר, והיינו דלפינן מהיקשא דאחות אשה, ויש להוסיף דבקדושין ס' א' דאר"י שם דאפילו מאה תופסין בה, פירשו בגמ' דשוו נפשייהו כי שרגא דליבני, הא לא"ה לא שייך קדושין אחר קדושין, אע"ג דעדיין אין שם חיוב כרת עד שיגיע זמנו של כל מקדש, וחזינן דאף בלא היקשא דאחות אשה ליכא קדושין אחר קדושין, וכן פשוט להלח"מ פ"ד מה' אישות ה"ז עי"ש, וכונת המ"מ שם דהגורסים ברמז"ס שם צא אחר וקידשה ואח"כ נשתחררה, היו גורסים כן גם במימרא דרב חסדא והיה מצואר לפי זה בגמ' דיש נד דקדושין דשני הוו

וממזה שפרש"י דינא בן חורין שאם צרח מן העכו"ם אין האדון יכול להשתעבד בו, וכ"ה הלשון בטושו"ע סימן רס"ז ס"פ, [ועי"ש בפרישה ובט"ז], וצוחר מצוחר בן בלשון רש"י מו"ק י"ג א', משמע דאי לאו האי קנסא דינא בן חורין, היה דינו שאם צרח מן העכו"ם דחייב לחזור ולהשתעבד לאדון, וכן מצוחר במהר"ם שיף וכ"מ במהרש"א, וצריך לפרש שהוא כמו מציאתו ומתנתו דמה שקנה עבד קנה רבו, ומיירי דפקע זכות העכו"ם ע"י צריחתו כגון שנתייחס ממנו, והלכך חזר וזכה האדון במעשה ידיו, וכעין זה כתב הרשב"א ל"ז ב' דאם פדה עבד שנשבה לשם בן חורין לפני יאוש דחוזר להשתעבד לאדון הראשון כיון דפקע זכות השבאי, וכתב הא למד"ד למי שקנה עבד איש למעשה ידיו לזמן וחזר לוקח ומחל על מעשה ידיו תוך זמן למי משתעבד לא לרבו ראשון עכ"ל.

ובן נראה מכתב עליו אונז דרשב"ג דהיינו לכשתצרח ממנו אין לי עסק בך, ולשון זה משמע שהוא מעין שופרא דשטרא שכותב רבו לעכו"ם הלוקח, ומתפרש שמוכרו מכירה חלוטה שכשישתחרר מן העכו"ם הלוקח באצו צורה שהיא אין לרבו ראשון עליו שום שבד, [וכששטר זה יגיע לעבד מן האדון חשיב ליה רשב"ג כשטר שחרור], ומשמע דאי לאו דכתב לו בן הרי כשהיה משתחרר מן הלוקח היה חייב לחזור לרבו ראשון, ובפשוטו היה נראה דלשון זה לרשב"ג חשיב כשטר שחרור מיד, דהיינו שעם זכיית העכו"ם במעשה ידיו הרי האדון משחררו מכל זכויותיו בו, וצ"ע בתו' בסוגיין ובקדושין ו' ב' שפירשו דהשחרור נעשה רק לכשיצרח מן האדון, והרי הענין נראה שהוא בין האדון לעכו"ם הלוקח, דלכך הוא כותב לו אונז, ומה ענין לעכו"ם הלוקח שכשיצרח ממנו לא יהא רשות האדון עליו, אם כל זמן שהוא תחת ידו עדיין רשות רבו עליו, אלא ראוי לפרש דהיינו שמרוקן האדון כל זכויותיו ללוקח, וממילא יש לפרש דמעכשיו הוא עושה בן, ומה שכתבו דאי לאלתר חייל היכי מוצין ליה ומסר ליה, שפיר מתפרש שלאחר מכירתו הוא משחררו, אבל כונתם דאין ראוי לעשות בן דנמנא שישראל גמור יהיה תחת יד עכו"ם להשתעבד בו, וכן מצוחר בדצריהם בקדושין שם, אבל יתכן שפיר לומר דהמוכר עבדו

דחזרה ונתקדשה היה ראוי למיתני מקודשת לראשון או מקודשת לשני ולא אי פקעו או גמרו, וי"ל דאי לא תני וחזרה ונתקדשה, היה מקום לומר דגם למ"ד גמרו קדושי ראשון, דהיינו שא"צ לקדשה שנית, אבל אם בא אחר וקידשה שמה מקודשת לשני, כ"ז שהראשון לא בא עליה משנשתחררה, ואי הוי קתני מקודשת לראשון ולא הוי קתני דגמרו קדושי ראשון, היה מקום לומר דאין קדושי שני תופסין אע"ג דלא גמרו קדושי ראשון, דכיון דהשתא כולה בת קדושין היא חשיב שיער בקנינו, אע"ג דחזיה מקודשת לראובן, דסו"ס חצי אשה הוא מקדש.

מתני' המוכר עבדו לעכו"ם כו' ינא בן חורין, בגמ' מ"ד ב' דיינין במוכר עבדו לחו"ל אם הדרי זביני כלומר אם המקח בטל, ונראה דבמוכר לעכו"ם המקח קיים, דכיון דעכו"ם לאו דיניי ישראל דאין, ממילא א"א לבטל המקח, והדבר מוכח מהא דאמרין דמכר ומת לא קנסו בנו אחריו, והיינו שאינו חייב כלל לפדותו, ואם איתא דהדרי זביני, הרי גם הבן היה חייב להחזיר הדמים, אלא ודאי המקח קיים, והעכו"ם זכה בעבד קנין למעשה ידיו.

והא דינא בן חורין לא מתפרש על חיוב לשחררו, דהא בצרייתא קתני ינא לחירות וצריך גט שחרור, אלמא תרי מילי נינהו, וגם הקנס שחייבוהו לפדותו אינו נכלל בלשון ינא בן חורין, ולכן יש לפרש דכל הקנינים שנשאלו לאדון בעבד לאחר מכירתו למעשה ידיו, והם מציאתו ומתנתו [עי' תו' ל"ז ב', [ומיהו התם לאחר יאוש הוא], וממה שלא הזכירו כאן משמע קצת דלא נשאלו לאדון, וצ"ע], וכן קנס וולדות כמ"ש תו' בסוגיין, הפקיעו חכמים ממנו וזכה בהם העבד, ולמש"כ תו' שלא הפקיעו ממנו עד שיכתוב גט שחרור, והיינו דכן צריך לומר לאמימר כדי שעדיין יוכל לשחררו, יש לפרש דחכמים לא הפקירו את הזכות מדין הפקר ב"ד, והרי הוא עדיין שייך להאדון, אבל שללו חכמים מן האדון את זכותו להשתמש בזה, ולכן אם העבד מצא מציאה הרי היא של האדון והוא חייב לתתה לעבד, וכן מתנה וקנס וולדות, ולמאי דלא קיי"ל כאמימר מתפרש ינא בן חורין כפשוטו דחכמים הפקיעו מן האדון כל זכויותיו ומסרו לעבד.

לעכו"ם זימנין דאינו חש גם לזה וכותב עליו אונן, ושמה גם חושב דאזני חורין ירחמו טפי ויפדוהו מן העכו"ם, ושמה לא שם לבו דאונן זהו שחרורו, ומ"מ זהו שחרורו.

ובבריייתא בגמ' דהמוכר עצדו לעכו"ם יא' לחירות וזריך גט שחרור מרצו ראשון, נראה דמתפרש דכופין את רצו ראשון לכחוב לו גט שחרור, אלא שלא הזכירו כאן כפייה, דבראון יעשה כן כיון שמכרו מרצונו וכבר אין דעתו עליו, ואילו היה העכו"ם יכול לזכות בכל קנייני עצד היה כולל כל הקניינים במכירתו, אלא דא"א לעכו"ם לזכות אלא במעשה ידיו, ועכשיו שגם חכמים אמרו שיא' בן חורין והפקיעו ממנו שאר הזכויות ודאי יסכים לשחררו, ואלא דמי לעבד שצרח מצית האסורים ל"ח א', דהתם השבאים גזלו את העבד מן הצעלים, וכשצרח מהם ודאי רצון הצעלים שיחזרו אליו, ולכך הזכירו שם כפייה לאחר שחכמים קבעו שיא' לחירות, והנה לא הזכירו צבריייתא החיוב לפדותו, וסתמא קתני דכותב לו גט שחרור ומתפרש מיד, ואף שעי"ז נמצא שישראל גמור יהיה משועבד למעשה ידיו לעכו"ם, וכן אם מכר ומת יכתבו לו בניו גט שחרור אף שאין חייבים לפדותו, ולא משמע שיכתבו לו לכשתצרח ממנו. — נקטנו דמה שאין קונסין בנו אחריי היינו לפדותו וכ"ה לשון הטור סו"ס רס"ז, אבל לכחוב שטר שחרור מחייבין אותו, שזה הקנס כבר נתחייב בו אציו שהרי כבר יא' לחירות, ולשון הרמב"ם פ"ח מה' עבדים ה"א והועתק בשו"ע שם ס"פ, ששנה השחרור לאחר שפדאהו מן העכו"ם וסיים דאין היורש חייב להחזיר לעבד השחרור משמע קצת דגם אינו חייב לכחוב לו שטר שחרור, ובס"א הגירסא להחזיר העבד ולשחררו, ואפשר לפרש דר"ל להוציאו לחרות, ואין הכונה על כתיבת שטר שחרור בעודו תחת יד העכו"ם הלוקח. שוב הראוני ציש"ש סימן ס"ד שכתב כמש"כ דמחייבין היורשים לכחוב שטר שחרור.

ממה שהזכירו תו' דלכך עדיין ציד רצו לשחררו משום שיש לו בו קנין לקנס ולולדות, ולא הזכירו שיש לו בו קנין שכשיצרח מן העכו"ם חוזר להשתעבד לרצו, וזכות זה הרי עדיף מזכות לקנס ולולדות, משמע דלא ס"ל כן, וגם מציאה ומתנה לא הזכירו, ונראה דלפי זה אף אם יפדהו מן

העכו"ם וזכה בו למעשה ידיו, [ולא הקנס], דנמי לא יהיה יכול לשחררו לאמימר, אם הקנין לקנס ולולדות לא היה מועיל, דמה שזוכה עכשיו בקנייתו מן העכו"ם הרי הוא כאינש דעלמא הקונהו מן העכו"ם למעשה ידיו, דאין נותן לו שום זכות לשחררו, ומש"כ המהר"ם שיף והמהרש"א דלאחר פדיון שפיר יכול לשחררו כיון שגם מעשה ידיו שלו, היינו לפי מה דנקטו דכשצרח מן העכו"ם הרי הוא חוזר להשתעבד לרצו, וה"נ כשפדהו חוזר וזוכה בו כאילו צרח, אבל אם צרח אינו חוזר לרצו, הרי גם כשפדהו אין בו יותר כח מצצרת, דקנינו למעשה ידיו כקנין אינש דעלמא הוא.

שם אר"ה בר יהודה נשקי, נראה דלפי זה מתפרש בין בקצב לו זמן ולא מטא זימניה, ובין בלא קצב לו זמן, דכיון דהעבד צרשות העכו"ם, בין שיש לו רשות להשתמש בו [ע"י רש"י ד"ה הא] בין שאין לו רשות להשתמש בו, כל שהעכו"ם עשה לו חותם עצדות, קנסוהו רבנן לממשכן ויא' לחירות, דכיון שעשה לו נשקי, הרי עולו על העבד ומפקיעו ממנויות.

שם אלא אמר רב ששת זמן, ק"ק לפי זה לישנא דצבריייתא כיון שעשה לו עכו"ם נמוסו, דהא הישראל הלזה הוא שעושה נמוסו וקוצע לו זמן, וז"ל דיתפרש כיון שעשה לו לעכו"ם נמוסו, א"נ שהעכו"ם ביקש שיעשה לו נמוסו וקצב לו זמן, והישראל הלזה הסכים.

שם הא דמטא זימניה הא דלא מטא זימניה, נראה דלהך שינויא איירי דקצב לו זמן שיוחלט בו גוף העבד וגוף השדה, וגם עד הזמן הוא משתמש בעבד ואוכל פירות השדה, ואשמועינן דכשדה עד שלא הגיע הזמן פטור מתרו"מ, וכן בעבד עד שלא הגיע הזמן לא יא' לחרות, ואלא דמי למכרו לשלשים יום כיון דבכל שעה יכול לשלם לו החוב ולסלקן, וגם לפרש"י נראה דהשתא מתפרש הכי, ולפירוש תו' צאצע"א קאי הכי שינויא, ובשדה לא משכח"ל הגיע זמן ולא משכנו שהרי הנידון על פירות השדה, וכל שלוקח הפירות היינו משכנו, אבל בעבד משכח"ל הנידון בהגיע זמן ולא משכנו, ולפי זה איירי כשאינו משתמש בעבד, ולא הוי דומיא דשדה דהנידון על הפירות וע"כ איירי באוכל הפירות גם עד שלא הגיע הזמן.

ואפשר גם דלא קנה מע"י אלא העודף על מזונותיו, דהעבד נריך לפרנס את עצמו, דהמוכר והלווקח שניהם אינם חייבים במזונותיו, וצ"ע.

מ"ד א' ת"ר גבאזו בחובו כו' לא יצא לחירות כו' שאני התם דקא משתרי ליה כו' התם הו"ל לפי"ס כו', יש לעי' בגבאזו בחובו נמי הו"ל לשלם חובו בנכסים אחרים, ומשתרשי ליה נמי שנפטר מחובו ע"י מכירת העבד לעכו"ם, ונהי דלא נקנסיה שיצא לחירות כיון דלא מכרו מרזונו, אבל ראוי לחייבו לפדותו מן העכו"ם לשעבוד בדמי חובו, וי"ל דנהי שהדבר ראוי, אבל לא גזרו חכמים לחייבו לעשות כן, דזימנין דאין לו צמא לפדונו חובו לעכו"ם, ובתרי הכי כשיזדמנו לו מעות מאן יימר דהעכו"ם יסכים להחזירו בדמי חובו, ועי' להלן.

שם חייב לעשר, מהא דקתני חייב לעשר משמע דעדיין יש צידו לעשר, וכן פרש"י בחולין קל"א א' דמעשר עליו ממקום אחר, ואם המלך כבר לקחו, וסתמא צמלך עכו"ם איירי, דישראל הרי הוא יעשר, וא"כ לא מצי ישראל להפריש בשליחותו, וע"כ צ"ל דאנסו לאו היינו שנטלו, אלא שאוחזו כמשכון ויכול לפדותו בממון והלכך עדיין ברשותו הוא ויכול לעשר עליו, ומ"מ לא חשבינן ליה כאילו צא לכתחלה לגזול המעשר דזה פשיטא דאסור, משום דכיון דהמלך נוטל שלא מדעתו דיינינן ליה כאילו כבר גזול ממנו. — והא דנקט לה התנא בגוונא דיכול לעשר, אם נימא דגם כשכבר אכלו המלך נמי חייב לשלם למסקנא לטעמא דמשתרשי ליה כדמשמע בתו' חולין קל"א עי' להלן, י"ל דלרבותא דגם מחייבינן ליה לעשר שלא יהא פורע חובו בטבל, ולא סגי במה שישלם המתנות.

ולמאי דמסקינן שאני התם דקא משתרי ליה, יתכן לפרש דמ"מ רק בגוונא דעדיין יכול לפדותו בממון, וכדקתני חייב לעשר ומשמע שהדבר צידו וכמש"כ, דבזה דיינינן ליה כאילו צא עתה לכתחלה ליטול המתנות ולשלם בחובו, אבל אם כבר נטלן המלך י"ל דפטור אע"ג דמשתרשי ליה, וניחא דזה קושית תו' בחולין שם מאכלו, אבל בתו' נקטו דפשטא דגמ' דכל היכא דמשתרשי ליה חייב לשלם, ולכך קשיא להו מאכלו, ותיירא דמשתרשי ליה דחובו חשיב טפי כאילו הריח צעין,

שם אלא אידי ואידי דלא מטא זימניה ול"ק הא לגופא והא לפירא, רש"י פירש לפירא כפשוטו שלא הקנה לו הגוף אלא לפירות, ומוכח מזה דאם התנה עמו שאם לא יפרענו עד זמן פלוני תחלט כל השדה לו, הרי אם קבע שאוכל פירות גם קודם הזמן חייבים בתרו"מ, דומיא דעבד דיצא לחירות גם קודם הגעת הזמן, ולכן לא מיתוקמא הא דשדה אלא בשהתנה שיוחלטו רק הפירות, ולפי זה אמנם הנידון רק בדמטא זמני, דעד דלא מטא הרי גם פירות אינו אוכל, ומאי דאמרינן אלא אידי ואידי דלא מטא זימניה, ר"ל אלא דעבד איירי נמי בדלא מטא זימניה.

לכאורה איכא בין פרש"י ותו' לענין עבד, בלא מטא זמני' והוא בבית העכו"ם אבל אינו ראוי להשתעבד בו, דבתו' משמע דכיון דהרהינו בבית העכו"ם וגם קבע לו זמן, קנסוהו מיד, אבל רש"י הזכיר שהעכו"ם משתעבד בו מעכשיו, אבל בהגיע זמן לכו"ע יצא לחירות אפי' הוא בבית ישראל כל הזמן, וברא"ש וטור כתבו כלשון תו', וכן העמיק הרמ"א ביו"ד סימן רס"ז ס"פ, וצ"ע בש"ך שם ס"ק ק"ב מש"כ בשם רש"י והטור, והדבר מפורש ברמ"א וגם אין על זה חולק, ודעת הרמב"ם בפ"ח מה' עבדים ה"ב דבלוה עליו וקבע לו זמן להחליט גופו הרי הוא יוצא לחירות מיד, אפי' הוא בבית ישראל, ועי"ש בלח"מ, ונריך לפרש הא דאמרינן באבע"א שלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו דהיינו שגם לא הגיע הזמן למשכנו, משא"כ לפרש"י ותו' איירי שהוא בבית ישראל ודוקא שהגיע הזמן.

מש"כ הרמב"ם שם דאם אמר לו תקנה מעשה ידיו לא יצא לחירות, צ"ע דהא לעולם אינו קונוה אלא למעשה ידיו וזוהו אמרו שיוצא לחירות, ולא משמע דכוונתו שאינו יוצא לחירות עד שיגיע הזמן, וכשיגיע אמנם יוצא לחירות, וגם מנ"ל לחלק בזה לענין יציאה מיד, וע"כ יש לפרש הא לפירי דלא קאי אמע"י דעבד, ואפשר דהמוכר עבד סתם, אף שלא קנאו העכו"ם אלא למע"י, מ"מ כולו ברשותו ושליט בו ואימתו עליו, וממילא מפקיעו מן המצוות, ולכך קנסוהו שיוצא לחירות, אבל כשאומר תקנה למע"י, הרי העבד נשאר כולו בבית ישראל ואין לעכו"ם שליטה עליו, רק שצריך לעבוד אצלו כאילו שכרו, ולכך לא יצא לחירות,

משא"כ באכלו, ולפי דבריהם אם מכרן והמעות צידו יהיה חייב לשלם מדין משתרשי ליה, [ואפשר דאף באכל המעות], אבל הרמב"ם צ"ט מה' בכורים הי"ד כתב דגם במכרן פטור כמו באכלו, ויש לפרש דס"ל כהר"ן דהא דמחייבין במשתרשי ליה היינו בזמן שלא עשה שום מעשה להפסידן או לגזלן, דבזה אם נפטרנו הרי זה כנוטלן עכשיו, אבל במכרן שעשה מעשה גזילה בזה כבר נעשה גזלן ונפטר כדין מזיק, ותו לא מחייבין ליה לשלם, אע"ג דמשתרשי ליה. (חולין קל"ה).

שם התם הו"ל לפייס ולא פייס, ע"י תו' דדבר מועט היו מסכימים לוותר, דכיון דהם נותנים דמים הרי בקל ימלאו מוכרים אחרים, וירוחו דמי הפיוס, ויש לדעת מהו השיעור שחייב לפייסו בו, ושמה שיעורו עד שמת כשיעור אונאה. — ולפרש"י נראה שהפרהנג לא ציקש דוקא את העבד, אלא הטיל עליו סכום מסויים, והוא מכר לו את העבד בעד הסכום הזה, והיה יכול לפייסו בנכסים אחרים, וכעין זה משמע ברמב"ם פ"ח מה' עבדים ה"ג, ולפי זה גם בגבא' בחובו היה ראוי לחלק בזה, שאם היה יכול לפייסו בנכסים אחרים וגבא' את העבד דחשיב כמכירה, וסתימת הגמ' משמע דבגבא' בחובו בכל ענין לא יא' לחירות, ומ"מ נראה דהיינו כשהעבד"ס בא לגבות העבד ולא כשבא לגבות חובו ויש לו נכסים אחרים ונותן לו את העבד, דכה"ג מכירה ממש היא, ומיהו זימנין דהעלה את העבד ביותר מדמיו, ואם יתן נכסים אחרים יפסיד יותר, וז"ע.

שם חוץ ממלאכתו מהו, לעיל ל"ז ב' אמרינן דעכו"ס קונה רק למעשה ידיו, וא"כ כשמכרו חוץ ממלאכתו נמצא שלא מכרו כלל, אלא דרש"י פירש דמכרו לולדות, ולפי זה ראוי למיבעיא מכרו לולדות מהו, ובאמת אם מכרו למלאכה אחת מעין ולדות, והוא נשאר כולו לכל מלאכתו ודיניו צרשות ישראל, יש לדנו כאלו השכירו לפעולה המסוימת ואין לקנסו שיא' לחירות, ונראה דהכא איירי שלא השאיר ישראל לעצמו זכות למלאכתו, וכמו בחוץ משבתות ויו"ט דאין מתפרש שיעבוד בהם אלא ישראל, אלא מוכרו כולו לעכו"ס לכל מה שיכול לקנות, והתנה עמו שלא יכפנו לעשות עמו מלאכה, וכ"מ בלשון רש"י שכתב גופו קנוי לך ובלבד שלא תשתעבד

בו, והרי העבד צבית העכו"ס ונוהג כעבדו לכל דבר, וסתמא דמילתא גם עושה לו מלאכות הצית מרצונו, והיינו דקמיבעיא ליה דשמא גם כה"ג יא' לחירות, אבל אם העבד נשאר אצל ישראל לכל מילי ומכרו לעכו"ס רק לולדות, אפשר דבזה פשיטא שלא יא' לחירות, וכעת ראיתי בטור יו"ד סימן רס"ז שכתב חוץ ממלאכתו פי' שישאר לו מלאכתו, והעתיקו הש"ך שם, ולשון זה יכול להתפרש שימשיך לעשות לישראל את המלאכות שהיה עושה לו, ורק המותר יעשה לעכו"ס, אבל הדבר קשה מה מקום הספק בזה, כיון שמשועבד כולו לעכו"ס, ומה צריך שעושה גם מלאכות לישראל, ולכן יש לפרש שהשעבוד למלאכה ישאר ביד ישראל, ויש דפוסים שכתוב בהן שישאר לו כל מלאכתו, ובצ"ק ע"ח ב' נמי איתא שם מכרה חוץ ממלאכתה ופרש"י שהמלאכה תשאר של המוכר אם הלוקח יעבוד בה, ולא ישחטנה, אבל קשה לפי זה דא"כ מה קנה העכו"ס, והטור גם לא הזכיר ולדות שפרש"י, ומשמע דכיון דנשאר צבית העכו"ס אף שאינו משועבד לו למלאכה, יש מקום לומר דקנסוהו חכמים שיא' לחירות, וז"ע.

שם דתניא המוכר ביתו לעכו"ס דמיו אסורין בו, לפרש"י דאיירי במוכר בית בא"י, הדבר מחודש שאסרו הדמים, וגם היה ראוי לומר דקונסין אותו עד עשרה צדמיו שיחזור ויקנה את הבית, אבל הרמב"ם צ"ט מה' ע"ז הי"ג פירשו דמכר להניח בתוכו ע"ז, ותופסת דמיה, וכ"ג שהסכים שם הראב"ד לפירוש, וצוה ניהא שלא קנסוהו לחזור ולקנות משום שירצה דמים לע"ז, אף שהצית יחזור להיות נותר כשיוציאו משם את הע"ז, [וזה דלא כהרש"ש].

שם אריב"ל המוכר עבדו לעכו"ס קונסים אותו עד מאה צדמיו בו, אשמועינן עיקר הדין דקנסוהו לפדותו, וגם עד מאה צדמיו, וכמו דמתפרש מימרא דר"ל בזהמה, דהתם לא נשנה בשום מקום חיוב לפדותה, [ואף דבכורות ב' ב' איתא בבביתא, מ"מ משמע דר"ל לא הוי ידע לה ע"ש ג' א'], ומה ג"כ מבואר דיא' בן חורין דמתני' אינו מתפרש שיש לבטל המקח ולהחזיר הדמים, וכמש"כ לעיל מ"ג ב', דרק לכשיצרח יא' בן חורין וכמש"פ רש"י, וכן חייב האדון לכתוב לו גט שחרור מיד, אבל מן המשנה לא נמצאו

מחיים, ואם נתייקר לאחר מיתה לא יוסיפו על עשרה דמיו שמחיים, וה"נ י"ל שגם בחייו לא נתחייב יותר מסכום זה, יש גם מקום לומר דמה דנקטו עד מאה דמיה, שזה דבר מאד רחוק שלא יוכל לחזור ולקנות בהמתו עד שיוסיף מאה דמיה, דעיקרו כשנתייקרה, וא"כ הדבר כמפורש דגם בנתייקרה אינו מוסיף על מאה ממה שנטל, גם מש"כ הרי"ף בשם גאון שהוא קנס שאינו נגבה בצבל, ונתקשה בזה הרא"ש, נראה טפי אם הוא סכום קצוב. — ואם נתן עבדו מתנה לעכו"ם יתכן שיתחייב לפדותו עשרה בשויו שצעת נתינה. עוד נתקשה שם צמ"ש"כ הרמב"ם דמכר העבד למעשה ידיו לא יאלץ לחירות, וכבר כתבנו ליישב לעיל מ"ג ז'.

עוד שם העיר צמה שהרמב"ם לא הזכיר בספיקות שאם תפס כדי עשרה דמיו אין מוילין ממנו, וכבר נתפרש שהרמב"ם כלל הדבר בלשונו, ומתחלה אינו רשאי לתפוס אלא כדי דמיו, דסתמא דמילתא סגי בהכי לשחררו, ורק אם לא נתפייס הנכרי בזה תועיל תפיסה ביותר, אח"כ ראיתי ציו"ד סו"ס רס"ז בגליון מהרש"א שכתב בשם מהרי"ט דאין מועיל תפיסה אלא כשיעור הדמים שקיבל ולא יותר דבספק תקנתא דרבנן לא מועיל תפיסה, ולכאורה גם מה שקיבל אינו אלא תקנתא דרבנן, ומה בכך דעבד איסורא, וי"ע.

בלח"מ פ"ח מה' עבדים ה"ד הביא דברי הטור שהביא הרמ"א בסימן רס"ז ס"פ דבכל הספיקות אזלינן לקולא ולא יאלץ לחירות, והקשה לדעת הרמב"ם דמהני תפיסה אם תפס העבד משל רבו כדי דמיו, א"כ חזין דלא אזלינן לקולא מספק, [כלומר דעת הטור דבספק קנס דרבנן הרי הדין במוחלט שלא קנסו מספק, וכמ"ש בבהגר"א יו"ד שם ס"ק קנ"א דלכך לא מהני מה שהעבד מוחזק בעצמו, ולפי זה דין הוא שלא תועיל תפיסה נמי, וכיון דהרמב"ם פסק דמהני תפיסה ע"כ דלא ס"ל כן], וא"כ אם צרח העבד מן העכו"ם אין האדון יכול להשתעבד בו, וביותר קשה דהא חד מהנך ספיקות הוא במכרו לשלשים יום, וא"כ הרי לאחר שלשים יום שהוא חוזר לרבו הו"ל לפרש שאינו יכול להשתעבד בו, ולמ"ש בקצה"ח סימן פ"ח סק"ט צ"ן לדבריו הגרע"א ז"ל בהגהות ללח"מ שם, דבספיקות אין העבד

חייב לפדותו, ובעיי דגמ' לעיל במכרו לשלשים יום וחזר ממלאכתו וחזר מן המלוות ואינך, כולהו מתפרשי אם יאלץ בן חורין כשיאלץ מתחת יד העכו"ם אם לאחר ל' יום אם לכשיצרה, או אם חייב האדון לכתוב לו גט שחרור מיד, ואפשר גם דהא דקונסין אותו לפדותו תקנה מאוחרת היתה, ולא נתקנה בשעה שתיקנו שיאלץ בן חורין, ומ"מ נראה דלכתר דתיקנו דקונסין אותו לפדותו ועד עשרה דמיו, דגם בכל הני בעיי ללד דיאלץ בן חורין ה"ה נמי דקונסין אותו לפדותו ועד עשרה דמיו, וכן מצואר ברמב"ם פ"ח מה' עבדים ה"ד ה' שכתב בכל הני ספיקות שאם תפס העבד משל רבו כדי דמיו כדי ללאת בהן לחירות אין מוילין מידו, והיינו דבכלל הצעיא נמי אם קונסין אותו עד עשרה דמיו, וכתב הרמב"ם כדי דמיו כדי ללאת בהן לחירות, לרמוז דאם לא סגי בכדי דמיו רשאי לתפוס עד שיהא סגי ללאת בהן לחירות [וכמוצן לא יותר מעד עשרה דמיו], ובכלל זה גם שאינו יכול להחזיק צמה שתפס אה"כ משתחרר בהן.

שם עד מאה דמיו כו' עד עשרה דמיו כו', הפר"ח במים חיים [נדפס בסוף המסכת] כתב דכתר שויות העבד או הבהמה בשעה שצא לפדותה אזלינן, ואם מכר בזו והשתא שויה ד' קונסין אותו עד ארבעים, דהענין שחייבוהו להעלות דמיה עשרת מונים עד שיפדנה, וממילא כפי שוויה בשעת הפדיון אזלינן, ונתקשה בלשון הרי"ף שכתב שמוסיף דמים עד שמגיע למאה דמים שנטל ממנו, ואם כי נראה שהרי"ף לא נחית כאן לדין נשתנה השער, ובלא נשתנה השער שפיר י"ל דאזלינן לפי דמים שנטל בין שהחזיל בין שהוקר, ושפיר נקט הרי"ף דמים שנטל, מ"מ עיקר הדין אינו מוכרע, דהא בקנס איירינן, ושפיר י"ל דקצו חכמים את הקנס בסכום פי עשר או פי מאה ממה שקיבל, ואף בהחזל י"ל דחייב להוילא עד עשרה דמים שקיבל, וכן בהוקר לא חייבוהו חכמים להפסיד מצינו יותר מעשרה או ממאה דמים שקיבל, ואם כי בהוקר יותר מעשרה מסתברא דבשויו יחייבוהו לפדות, כיון שאינו מפסיד בזה, מ"מ ביותר מזה י"ל דלא חייבוהו, והרי דיינינן במכר עבדו ומת, והיינו דשמת נתייבו נכסים, ולא נתייבו נכסים אלא כחיצו

חשיב מוחזק בעצמו, דאס הוא עבד אינו יכול להחזיק בעצמו, ניחא, וי"ע.

שם בעא מיניה ר"י מר"א מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו כו', כזר כתבנו לעיל מ"ג ז' בשם היש"ש דלשחררו ודאי גם בנו חייב, ואין הנידון אלא אם חייב לחזור ולפדותו מן העכו"ם. — מכר בהמה גסה לעכו"ם לא קמיבעיא ליה דפשיטא דלא קנסו בנו אחריו, שאין האיסור נמשך וגם אינו נהנה מן האיסור, וכ"כ בתב"ש זיינו הגרע"א ז"ל.

שם את"ל כרס אחזן ככור ומת קנסו בנו אחריו, נראה דשטפו נהר וזכה בו אחר מן ההפקר, או גר שמת וזכה אחר בצכורו, דפשיטא דשרי, ורק בירושה קמיבעיא ליה.

מ"ד ב' ואת"ל כוון מלאכתו במועד ומת לא קנסו בנו אחריו כו', לפרש"י הנידון רק אם בניו רשאים להוציא במועד הפשתן מן המשרה ולהכניס הפירות מפני הגנבים, אבל לפירוש הרמב"ם הרי בכלל זה גם לאחר שהאב כבר הכניס הפירות והוציא הפשתן במועד, אם קנסינו לבניו להפקיר הפירות והפשתן, ומשמע דעד שלא הפקירוס ב"ד אינם הפקר, ואם תפסן אדם מוציאין אותם ממנו. (מ"ק י"ב ז').

שם משום דלא עבד איסורא, פרש"י משום דהא מת קודם המועד, [ועכ"פ קודם שעשה המלאכה במועד], ולפירוש הרמב"ם דמתני' דמ"ק דעבדי' למלאכה במועד, [דהא ודאי בעיא דר' ירמיה אמתני' קיימא], יש לפרש דלא עבד איסורא משום דעסק בהנלה בדבר האבד דשרי, ורק משום שכוון מלאכתו לא היה רשאי, והרי האיסור הוא מה שכוון מלאכתו, וזה לא נקרא עבד איסורא. (מ"ק י"ב ז' ועי"ש עוד).

שם אמר אביי נקטינן טימא טהרות של חזירו ומת לא קנסו בנו אחריו כו', בש"ך חו"מ סימן שפ"ה כתב דבעמד דדין נחייבו נכסים, ורק בלא עמד דדין אמרינן דלא קנסו בנו אחריו, ואם נימא דבכל קנס כמו כפל ודו"ה אם מת הגגב קודם גמ"ד לא מחייבין ליה מדאורייתא א"כ אין כאן שום חידוש אלא דהיזק שאינו ניכר לא שמיא היזק, וממילא הו"ל קנס ודינו ככל הקנסות, ול"מ כן, אלא דנקטינן חידוש מיוחד דדין זה דלא קנסו

בנו אחריו, וי"ל דמטמא ומדמע ומנסך אף דחשבינן להו קנסא מ"מ דינס כדין ממון לכל מילי, והמודה בהן לא מיפטר מדין מודה בקנס, [עי' ש"ך חו"מ סימן שפ"ח ס"ק נ"א], וכן לענין הזמה כי ההיא דמכות ה' א' לא חשבינן ליה כקנס אלא כממון, וכאילו נחייב משעת המעשה, והלכך שפיר היה מקום לחייב את הנכסים אף במת קודם גמ"ד, והיינו דאשמועינן אביי דבזה לא קנסו בנו אחריו.

ובעת ראיתי דבירושלמי כתובות פ"ג ה"ג הוצא בתי' כתובות כ"ט א' ד"ה ועל אשת, מבואר דגומרינן דינו על קנס גם לאחר שמת, דמוקי התם הא דבא על בתי' א' לה קנס משום דקס ליה דדרבה מיניה, ומי"ל דקנסה לאציה, דאירי שמת אציה ואח"כ עמדה בדין, ומבואר דגומרינן דינו אחר שמת, וי"ע, ועי' מש"כ ב"ק ל"ג ז'. (מ"ק י"ג א').

שם היזק שאינו ניכר כו', עי' מש"כ בזה לקמן נ"ג א'.

שם בעא ר"י בן בבא שגשא אשה בא"י והכניסה לו עבדים ושפחות כו' תבעי למ"ד הדין עמה כו', מבואר דבעבדי כאן ברזל קמיבעיא ליה דבהו נחלקו ביצמות ס"ו ז' אם הדין עמו או הדין עמה, ונראה מזה דבעבדי מלוג פשיטא דלא יאזו לחירות, אע"ג דמסתברא דהמוכר עבדו לחו"ל למעשה ידיו לעולם דראוי שיאז לחירות, דהא ע"כ ישהה אצל רבו שני, ונראה הטעם דנכסי מלוג תקנת חכמים היא, [ועי' ב"מ ז"ו ז' נמעול ב"ד כו'], והיא לא עשתה כלום להוציאם לחו"ל, ולאסור על אשה שיש לה עבדים להנשא לבן בבא אלא א"כ תמכור עבדיה לאחר, לא רזו חכמים לתקן כן, ורק בעבדי כאן ברזל שצידה להכניסם לו או לא, בזה הוא דמיבעיא ליה, וזה דלא כמ"ש ברש"ש דגם בעבדי מלוג מיבעיא ליה, [וכן ראיתי בפסקי ריא"ז הנדמ"ח], וצוית דהא מסקינן דקנסינן ללוקח, וא"כ דכוותה הכא יש לקנוס לבבל, ומאי עביד דליקנסוהו, ומה גם דרשות ביד העבד למאן ללכת לבבל, וכל החשש הוא רק שמה הלוקח ישלנו כמ"ש חו', ולמה נאסור משום כך להנשא לאשה שיש לה עבדים, וי"ע ברש"י שהזכיר כאן דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי, וזה נאמר בגמ' על נכסי מלוג, אבל נכסי כאן ברזל פשיטא דלוקח

בסוגיין דגם אס היה קנס החכמים על המוכר להחזיר המעות, מ"מ מדאורייתא היה הלוקח קונה, ונדחק ליישב הא דמוכחין בסוגיין דאין המעות חוזרין ממה שהלוקח משחרר.

ומ"מ לו"ד הש"ך היה נראה דאס הלוקח לא ידע דדעתו לחזור, דחשיב מקח טעות, דאיסורא לא ניחא ליה דליעבד, ובמקח טעות לא מנאנו דקנסו למוכר משום שחפץ היה למוכר, וסוגיין כפשטה שגם הלוקח ידע שצא מא"י ודעתו לחזור, וכעת ראיתי בירושלמי בסוגיין דקמני דאס ידע השני שניהם נותנין דמיו, והשני משחררו, ואס לא ידע השני הראשון נותן דמיו והשני משחררו, ומשמע דהמקח חייל והראשון מחזיר הדמים והשני משחררו, וכדעת הש"ך, אלא דהירושלמי סבר דלעולם קנסו גם למוכר, וז"ע.

שם המוכר שדהו בשנת היוכל עממה כו', נראה שורש פלוגתתא אס שללה התורה זכות הלוקח בשדה אחוזה בשנת היוכל לגמרי, וממילא אס צא הלוקח לזכות בשדה אחוזה ציוכל הרי הוא מבטל מצות היוכל בקום ועשה נאלא שאפשר שאינו לוקח לפי דלא אהנו מעשיו כלל והשדה ברשות בעליה קיימא, ולא חשיב עבר אמימרא דרחמנא, אלא כביקש לעבור ולכן אינו יכול לזכות כלל, וזו סברת שמואל, ורצ סבר שאין מצות היוכל איסור על מציאת השדה בשנת היוכל ציד לוקח, אלא הוא מצוה על הלוקח להחזיר, ולכן שפיר יכול לקנות שדה אחוזה ציוכל ומיד כשזכה בה נתחייב להחזירה מדין יוכל. (ערכין כ"ט ב').

תוד"ה לחו"ל וא"ת ה"ד אי אזיל מנפשיה כו', ע"י צמהרש"א שכתב דלא משמע להו לפרושי בעבד שיצא עם רבו לחו"ל ע"מ לחזור ומכרו שם, ור"ל דכזה"ג שפיר יש לחוש שהלוקח יעבדנו מלשבו לארץ, אע"פ שאינו ראוי לעבדו, ומשום כך ניחא דקנסוהו, וכ"ה צמו' הרא"ש דלא משמע לפרושי דמוכר עבדו לחו"ל מיירי דוקא כשיצא עם רבו על דעת לחזור, עי"ש, וצוה ניחא מה שנתקשה בקרני ראס.

מ"ה א' א"ל נכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדר' אחי צר' יאשיה כו', צנמו"י צסס הרמב"ן כתב דמפקנא ליה מינך משמע צננס,

ממש הוא, ואפשר דרש"י נמי ה"ק דאפי' צנכסי מלוג חשבינן ליה כלוקח, ועי' בלשון הרמב"ם פ"ח מה"ע ה"ז, וכעת ראיתי צאו"ש שם שכבר העיר צמס"כ דצנ"מ דלא עבדו מידי ליכא למיקנסיה, והזכיר גם ההיא דצ"מ צ"ו צ' שהצאנו, ומשמע קצת דר"ל דה"ג כה"ג לא תיקנו לו צ"ד פירות מהני עבדים, כיון דאסור למוכרם לו, אצל אין נראה כן דהכא חששא בעלמא הוא שמא יסדלס לצאת לחו"ל, ומשום כך אין להפסידו הפירות, כיון דלא עבדי מידי.

ובראה עוד דאס מכר עבד לצן חו"ל והתנה עמו כל התנאים של נכסי צאן צרזל, צין למ"ד הדין עמו וצין למ"ד הדין עמה, דינא לחירות, דכמכירה חלוטה דמי שהרי כולו ברשות הלוקח, ולמ"ד הדין עמו גם יכול למוכרו, והא דמיבעיא לן היינו רק משום שהנידון צנישואין שנעשין כאיש אחד והיא משליטתו על נכסי צאן צרזל שלה, והוא ממנהגי הנשואין, ואין כאן מכירה, וכן הזכיר צריטצ"א צטעס הספק משום דמתחלה לא ירדה ע"ד מכר.

שם אס דעת רבו לחזור כופין אותו כו', היינו שכופין את הלוקח לשחררו וכ"ה ברמב"ם פ"ח מה"ע ה"ח, וצ"ש סימן רס"ז ס"ק קי"ב כתב דצוה לא הפסיד הלוקח דמיו, כיון שקנהו צסוריא, נראה כונתו ז"ל כשהלוקח לא ידע שהעבד יצא מא"י לסוריא על דעת לחזור, וכסבור שהוא מסוריא, והלכך ליכא למיקנסיה, אצל יש לעי' דכה"ג ראוי למיחשציה כמקח טעות, דהלוקח לא ניחא ליה למיעבד איסורא, ואס כן צדין הוא שהמוכר יכתוב לו גט שחרור דעדיין לא נפיק מרשותי, והדבר צריך ראיה אס צמקח טעות קנסו למוכר משום שרצה למוכרו, דשפיר י"ל דכיון דלא חל המקח אין כאן קנס חכמים לשחררו, ובעיקר הדבר צריך יישוב למה סתם הש"ך דצרו, דהא צגמ' מתפרש כשהלוקח ידע וכמ"ש הרמב"ם והשו"ע שכופין ללוקח לשחררו, הרי דלא חשבי ליה למקח טעות, ועוד דאס איתא דהמעות חוזרין משום מקח טעות, א"כ צמה קנהו הלוקח, וכנראה דעת הש"ך דלא חשבינן ליה כמקח טעות והלוקח קנהו, כיון דלא יפסיד מעותיו, ומה דחכמים מחייבים למוכר להחזיר דמיו ללוקח, הוא קנס חכמים לאחר חלות המקח, וכן מצוה צרשצ"א

[דליתא ברי"ף ורא"ש], ואינו יכול למוכרו וכדעת ר"ת שם, ורק למיכתב שטרף אדמיה אפשר לחייבו כדי שישתחרר.

הרא"ש בפסקים סימן מ"ג כתב בעבד שזבח מחו"ל לארץ שהאדון יכול למוכרו לדרי הארץ וכדאמר בכתובות ק"י ב', אבל להשאירו בארץ ולהשתעבד בו שם לא שרינן ליה משום שמה ישלנו לבא אחריו, הנה למד ז"ל ממוכר עבדו לחו"ל דקנסינן ליה ולא שצקינן ליה להשתמש בו בארץ, לעבד שזבח מחו"ל לארץ, וכבר תמה מהרש"ל בגליון וכן ביש"ש, מנ"ל לומר כן, ושאין כן דעת הר"ן ועיקר עיי"ש, ובאמת לא דמי כלל למוכר עבדו לחו"ל, דכן חו"ל הלוקח עבד בארץ סתמא לוקחו ע"מ להוילאו, אבל עבד שזבח מחו"ל לארץ למה נקנוס לרבו שלא ישתמש בו בארץ, ונראה דיש להוכיח כן מעבד עברי דגם הוא מהמעלין לא"י כמ"ש רש"י בכתובות ק"י ב', וכש"כ הוא מעבד כנעני, וא"כ כל ע"ע יצריח עצמו מאדונו בטענה שחפץ לעלות לארץ, וע"ע אין האדון יכול למוכרו לאחר, וכבר נתקשנו בזה בכתובות שם (הועתק להלן) עיי"ש, וע"כ דיוכל האדון לחייבו לעבדו אלל יושבי הארץ והוא יטול שכרו, [עי' חזו"א ב"ק ס"ג סק"י] דין אם האדון יכול להעביר את עבדו אלל אחרים וליטול שכרו, אלא א"כ נימא דיהא דינו כזורה ויתחייב להשלים בשונו לחו"ל, וזה לא חיישינן שיעבור לגמרי לא"י וישאר שם גם בכלות שני עבדותו, ול"מ כן.

בכתובות ק"י ב' אמרינן לאחיי עבד שזבח כו' משום ישיבת א"י, לדעת הר"ן דעבד כנעני אינו מעלה, יש לפרש סוגיין למ"ד דקרא דלא תסגיר לא איירי בעבד שזבח, ואחי אין הכל מויליין לרבות דאף דע"כ אינו מעלה, מ"מ אם זבח ועלה אין מויליין אותו אלא מוכרו בארץ משום ישיבת א"י, והיינו דאיטריך לן לפרושי טעמא משום ישיבת א"י, מה שלא פירשו בכולה מתניתין מחמת פשיטותא, דהיינו לאפוקי דלאו משום לא תסגיר הוא, ולמ"ד דלא תסגיר בעבד שזבח לא"י איירי, לדידיה י"ל דבאמת אינו רשאי למוכרו לאחר אלא לעצמו ויכתוב לו שטרף אדמיה וכמו שהביאו תו' מסוגיא דגיטין, ולא פירשו בגמ' מתניתין אליביה משום דלדידיה אין זה מדיני

וכ"ה פשטיה דקרא דלא תסגיר, [וכ"כ צפי' התורה דעמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר משמע שהוא בן חורין], והא דא"ל דנכתב שטרף אדמיה, תקנה הוא לעבדים שלא יאסרום בני חו"ל בשלשלאות של ברזל כדי שלא יצרחו, ונ"ע היכן מלאנו שתיקנו כן דקאמר רב אחי הכי בפשיטות נכתב לך שטרף אדמיה, ועו"ק דהא אם העבד אומר לאדון שחפץ לעלות לארץ, חייב האדון לעלות עמו או למוכרו לארץ כמ"ש הרמב"ם פ"ח מהלכות עבדים ה"ט, ואם כן לעולם ציד העבד לעלות לארץ, ומה סברה היא זו שבשזיל שזבח לארץ בלא רשות האדון יזכה להיות משוחרר, וגם לגירסא דידן בכתובות ק"י ב' דאמרינן ליה זבניה הכא חו"ל, משמע דציד האדון למוכרו ליושבי הארץ וכמ"ש הריב"ז בתו' שם, וכבר הביא בנמו"י שם דברי הרשב"א בסוגיין דהא דא"ל מפקענא לך היינו שלא תוכל להחזירו לחו"ל, ואם לא תמנא מי שיקנו בארץ תפסידנו, אבל אם מנא מי שיקנו שפיר צידו למוכרו, ולפי' הרמב"ן דמן הדין אינו יכול למוכרו לאחרים, אפשר לפרש דמ"מ אין האדון חייב לשחררו, והרי הוא נשאר צדין עבד, ושפיר ניחא ליה לכתוב שטרף אדמיה ולקבל שטר שחרור להיות ישראל גמור, ומותר צבת חורין, וגם אפשר דאם יעלה האדון לארץ יתחייב לעבדו אללו גם לדעת הרמב"ן, ורק למוכרו לאחרים אינו יכול, ועמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר יתפרש כשאין האדון עולה, וגם משום הכי חששא ניחא ליה למיכתב שטרף אדמיה, ואין צריך לחדש תקנה מיוחדת שלא יאסרום בשלשלאות, שו"ר שכ"כ הר"ן בסוגיין בדעת הרמב"ם דאינו יכול למוכרו לאחרים, אבל אינו חייב לשחררו, ולכך ניחא ליה לעבד למיכתב שטרף אדמיה ולהיות בן חורין. — בר"ן שם כתב לזד דיכול למוכרו ליושבי הארץ, דמ"מ ניחא ליה לאדון לקבל שטרף אדמיה משום דהקונים בארץ יולדו בערכו צידעם שהוא מוכר למוכרו שאינו יכול להשתעבד בו, ומשמע דשטרף אדמיה היינו כפי שויות העבד בחו"ל, ולכאורה למה ישלם יותר מערכו בארץ, גם זימנין דניחא ליה לאדון למוכרו בזול מאשר להמתין שיתעשר העבד וישלם לו, והול"ל זיל זבניה או יכתוב לך שטרף אדמיה, ומזה משמע קצת כדעת הראשונים ז"ל דל"ג בכתובות שם זיל זבניה,

וזנ"י הכא חיל משמע דאפשר למוכרו, וז"ל דלאחר שהאדון השיגו וכפה עליו שעבדו בארץ שוב חזר דינו כעבד דעלמא ורשאי למוכרו ורשאי לקנותו ממנו, ולפי זה אין סמירה בין סוגיא דידן לסוגיא דגיטין דהתם כשהעבד עדיין בכת בריחתו וזוה אסור לקנותו ואסור לסייע לאדון להחזירו לרשותו, ובסוגיאן איירי שיד האדון תקיפה וכבר חזר לעבדותו והאדון רוצה להחזירו לחו"ל וזוה אמרינן זנ"י הכא חיל, דלהוציאו אינו רשאי, וזה רק משום מצות יישוב א"י, אבל מדין לא תסגיר ליכא, שאינו אלא על סיוע לשחרור, אבל למוכרו בארץ רשאי, ועדיין ז"ע בכ"ז ובחו' בסוגיאן.

הרמב"ם בפ"ח מה' עבדים ה"ט כתב וז"ל עבד שאמר לעלות לא"י כופין את רבו לעלות עמו או למוכרו אותו למי שיעלוהו לשם, רצה האדון לזאת לחו"ל אינו יכול להוציא את עבדו עד שירצה עכ"ל, הנה פירש סיפא דמתני' דאין מוציאין בסתם עבד ולא בעבד שצרת, ואילו דין עבד שצרת לא"י שנה שס בה"י לענין שחרור ולא הזכיר כלל לענין להוציאו מן הארץ, ומשמע שפירש דהא דאוקמו בגמ' סיפא בעבד שצרת הוא משום דלא ס"ל הא דר' אחי ב"ר יאשיה דלא תסגיר בעבד שצרת איירי, וממילא אין חיוב לשחררו ושפיר מתפרשא מתני' בדידה דאסור להוציאו, והיינו שהזכירו בגמ' משום ישיבת א"י, וכמש"כ לעיל, אבל לר"א ב"י דקרא דלא תסגיר בעבד שצרת לא"י איירי, לדידה לא שייך למיתני בעבד שצרת שאין מוציאין אותו, שהרי חייב לשחררו תמורת שטר.

ולקושית הר"ן דהשתא שהעבד מעלה את האדון כש"כ שאין מוציאין אותו, י"ל דעבד שציקש לעלות מחייבין את האדון לעלות עמו או למוכרו למי שירצה להעלותו, אבל אם אין האדון חפץ לעלות ועדיין לא נמצא מי שחפץ לקנותו ולהעלותו, הרי על העבד להמתין עד שיזדמן, ואינו יכול לכופ לאדון שיעלהו לבדו, וזוה ניחא דאין ציד העבדים להפקיע עצמם מיד אדוניהם בטענה שרוצים לעלות, כשיודעים שהאדון לא יעלה בגללם, משא"כ אם האדון עלה עמו ואח"כ האדון חפץ לזאת ואינו מוצא מי שיקנהו בארץ, אינו רשאי להוציאו אפי' רק עד שימצא מי שיקנהו להעלותו, וכן בעבד שצרת, ומה שנקטו בגמ' עבד שצרת

מעלין לא"י, אלא הוא דין בהלכות עבדים, שהרי גם אינו רשאי למוכרו בארץ, ואפשר שגם אם יעלה האדון אחריו לא יהא רשאי להשתמש בו, והרי זה דין בשחרור עבדים ולא באיסור הורדה לחו"ל, ולדידה מתפרש מתני' בסתם ע"כ שצאריך שאין האדון רשאי להוציאו לחו"ל, ועי' להלן מש"כ בדעת הרמב"ם.

פשטיה דקרא דלא תסגיר משמע דבעבד שצרת כדי להנצל מעבדות איירי ולא שצרת לקיים מצות יישוב א"י, וכדכתיב אשר ינצל אליך מעם אדניו, וכן מתפרש לא תסגיר עבד אל אדניו, דצרת מאדניו איירי, ומתפרש קרא שיש לסייעו לעבד וזה וכדכתיב עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר וגו', והיינו לסייע בשחרורו, [וכמ"ס הרמב"ן בפ"י התורה דהאי קרא הכי משמע], וכן יש לאו שלא לסייע לאדון, ומשמע שאין חיוב על האדון לשחררו, ואכתי עבד הוא, והדבר קשה דאם העבד בעבדותו קאי ותייב לעבד לאדונו והאדון רשאי לכופו לכך, א"כ למה זה נקטווינו לסייע לעבד ולא לאדון, ולכן יש להבין מזה דרנן התורה בשחרורו, אלא שהתורה לא הפקיעה מן האדון, וגראה דאם בא אדם מן השוק ונתן ממון לאדון ששחררנו הר"ז עשה מצוה מכונת הכתוב בזה, וכן אם האדון שחררו לא עבר על לעולם בזה תעבדו, וגם קיים מצוה מן המוצן בנפול התורה, וכן אם כתב לו העבד שטר על דמיו ושחררו, נמי קיים מצוה זו, ומשמע שזה היותר נאות בכוונת המצוה, ועל פי זה יש לפרש סוגיא דגיטין שהציאו החו', דא"ל לשחררו תמורת שטר על דמיו שהעבד יכתוב, ואם לאו הרי נסייע לעבד להפקיע עצמו ממנו, ולא שנפקיע עבדותו לגמרי, אלא דהא משמע שלא היתה יד האדון תקיפה עליו והוצרך לצא לב"ד וכיון דחוצת ב"ד לסייע לעבד ממילא יופקע ממנו, שכבר יעלה בידו לזרוח ולהחבא או למרוד, אבל אם היתה יד האדון תקיפה והיה משתעבד בו, לא היו ב"ד מונעין אותו מזה בכפיה, דאף שאין זה מכונת התורה, אבל מ"מ מדינא עדיין עבד הוא, וכן אי לאו דאין הכל מוציאין, הרי גם אם היה האדון מחזירו לחו"ל לא היו ב"ד נזקקין למנעו, ולענין למכרו לאחר, לכאורה היה נראה שחייבים להמנע מלקנותו, דכמסגירו לאדון דמי, אבל מהא דאמרינן בסוגיאן

הוא למאי דס"ל דלא תסגיר לאו בעצד שצרח איירי לכך נקטוהו לרבותא דאף שעשה שלא כהוגן בצריחתו, אפילו הכי אינו רשאי להוציאו, אבל לדין דקיי"ל דלא תסגיר בעצד שצרח איירי לא שייך לאוקמי מתני' בדידיה, דהא פשיטא שהרי האדון חייב לשחררו, וע"כ לפרושי מתני' בלא צרח אלא שהאדון העלהו, וזהו שהעתיק הרמב"ם, ולפירוש זה אין קושיא מסוגיין לסוגיא דגיטין, דסוגיין אולא אי לא ס"ל כראצ"י, ונקטו כן לרבותא דאפילו הכי גם בצרח אין מוציאין, וסוגיא דגיטין אולא אליבא דראצ"י, ואין צריך לומר דהרמב"ם מפרש כר"ת, גם א"כ היה מפרש הא דאין מוציאין בעצד שצרח. (כחוצות ק").

שם רבי אומר בלוקה עצד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר כו' לכשאקמך הרי עצמך קנוי לך מעבדיו, יש להבין היכן מרומז בקרא האי גוונא רחיקא, ולא עוד אלא דבגמ' הקשו על ר"ח ומ"ש דשלח להו כר' אחי בר' יאשיה ולא שלח להו כרבי, ומשמע דקרוצים ז"ל צפטיה דקרא, אלא דמשני דדר' אחי עדיפא, והרי בפשוטו הא דרבי אוקימתא רחיקא טובא היא, ונראה דלרבי עיקרא דקרא הוא לאו על חזרת עצדים לאחר שחרורם, ואף דיש בזה גם משום גזל להשתמש בצן חורין בעצד, מ"מ נתחדש גם לאו מיוחד על זה, והלאו גם על המסייעים לאדון, וכש"כ על האדון המשתמש בו, אלא דלשון לא תסגיר עצד אינו כ"כ נאות לענין זה, דהא כבר הוא צן חורין, וכמש"כ רש"י קדושין ס"ג א' וז"ל בלוקה עצד ע"מ לשחררו דאי בשחררו וצא להשתעבד בו לא קרי ליה קרא עצד, עכ"ל, לכך פירשו רבי בלוקה ע"מ לשחררו דאסר הכתוב להשתמש בו עם לקיחתו דבאופן זה שפיר מיקרייה עצד, דהא עם לקיחתו עדיין עצד הוא ומיד משתחרר, ולפי דס"ל לרבי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, לכך פירשו לקרא בכה"ג ליישב הא דקרי ליה עצד, אבל עיקרו דקרא הוא לאו על שימוש בעצד לאחר שחרורו, והלכך גם אם לא ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ אפשר לפרושי לקרא בכל עצד שנשתחרר, והא דקרי ליה קרא עצד הוא על שם העבר, ובה ניחא משה"ק הגרע"א ז"ל מאי פרכין לר"ח דלישלח להו כרבי, הא י"ל דס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולמש"כ גם

אם אין אדם מקנה דשלז"ל אחי אפשר לפרושי לקרא כרבי, והכי עדיף טפי דחול' לא נזכר כלל בקרא, אלא דמשמעויה דקרא אשר יגזל אליך מעם אדוניו משמע טפי כר' אחי בר' יאשיה דבעצד שצרח עסקינן, לכך שלח להו כוותיה, ואינהו נמי בעצד שצרח פירשו לקרא דמשום כך לא צעו לאהדוריה ליה.

לכאורה משמע מכאן בלוקה עצד ע"מ לשחררו אינו עובר משום לעולם בהם מעבדו, דלית לן לאוקמי לקרא בעצד איסורא, וטעמא דהוא כאלו נתן מעות לעצד להשתחרר בהן, כיון דעם קנייתו הוא משתחרר, וא"ת ר"א לעיל ל"ח ב' דשחרר עצדו להשלים לעשרה אמאי לא נתן מעות לעצדו ע"י אחר שיסחרר עצמו בהן, וליכא משום לעולם בהם מעבדו, וזכ"ה ברמב"ן ל"ח ב', וליכא משום לא תחנם בנותן מתנה לעצדו, דהא כישראל הוא, וק"ו מגר חושב כמ"ש הרשב"א שם, וי"ל דכיון דמטוה שאני ושרי, לא הולך לכך, א"נ לא היה שהות בדבר שלא היו לו מעות צידו, והעשרה המתינו להשלים, וצני יעקב נ"י הק' לאצ"י ל"ח א' דלא מצא תקנה לשחררה אף דעצדי בה אינשי איסורא, ואמאי לא שחררה ע"י כסף אם משל האדון אם משל ליצור, כיון דכה"ג ליכא איסורא, וז"ל דהוי ס"ל דמ"מ אין זה ראון התורה אלא דיעבד לעולם.

שם אצ"י אירכס ליה חמרא בי כותאי שלח להו שדרה לי כו' אי לאו דנחמני את כו', לכאורה משמע דהא דאמר שדרה לי, היינו דיראה אם זו שלו, דהא שפיר אפשר דאירכס לאחר נמי, וא"כ אהדרה ניהליה כדין לורבא מרבנן בטביעות עין, דהא כולי חמרי כריסייהו חורין, ועי' בחו"ב ב"מ כ"ג ב' נסתפקנו אם חיקנו להשיב ללורבא מרבנן בטביעות עין, במקום דלולא זאת היה הדין דהרי אלו שלו, דאפשר דרק כנגד יהא מונח הימנוהו, ולא להוציא ממנו, וא"כ הכא דאצדת כותי מותרת, ורוב כותים הוו, ודין הוא שהמוצא יש לו לתלות דדכותי הוי וליטלו לעצמו, ואמאי האמינו לאצ"י, וי"ל דהכותים נוהגים להשיב אצדת כותי, וא"כ המוצא לא נחבין לזכות בו והחזיק בו לבעלים, ושפיר יש כאן תקנה חכמים להשיב ללורבא מרבנן בטביעות עין, ועי' מש"כ בב"מ

כ"ד אי דגם עכו"ם כרוז עכו"ם אפשר דאינו רשאי ליטלו לעצמו.

שם איבער לאו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דנבזרא הוא כו', בעלמא כל זרכי העניים מטילים על הציבור, וע"כ יש לפרש משום דסתמא דמילתא סגי בכדי דמיהן למיפרקינהו דהשצאין עומדים למכרן בכדי דמיהן, וגם יש כאן תקנת השוק, דאף אם לא ייתו טפי משום כך, מ"מ יכבדו על אלו את פדיון יותר ויותר, והלכך טובת הציבור שלא לפדותם ביותר מכדי דמיהן, וטעם זה שפיר שייך לשמש בו גם בתקנת כתובה דנשצית חייב לפדותה, שלא לחייבו יותר ממה דמחייבין בעלמא, וזו דעת הרא"ש בתוספותיו, וכן דעת הר"ן, והלכך אף אי קיי"ל כרשב"ג כתובות נ"ב ב' דנשצית אין הצעל חייב לפדותה ביותר מכדי דמיה, וכמ"פ הרי"ף שם, אכתי אין מזה ראיה לזע"יין אם יחיד רשאי לפדותן ביותר מכדי דמיהן, ומ"מ ממה שהרי"ף לא הביא דע"יין, וסתם בכתובות הלכה כרשב"ג שאין פודין את השבויים יתר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם לומר דגם צעל אין פודה לאשתו ביותר מדמיה, משמע דנקט לעיקר כטעמא דלא לגרבו ולייתי טפי, וכן נקט הרמב"ן בדעת הרי"ף דזע"יין איפשיטא מצרייתא דכתובות, וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מה' מת"ע הי"ב כהן לישנא.

והנה הרי"ף נקט דת"ק דצרייתא דכתובות דקמני דפודה אפי' בעשר דמיה לית ליה כלל הא דאין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן, וכן נקטו הרמב"ן והרשב"א, והלכך ראוי למיפסק כרשב"ג וכסתם מתניתין, אבל הרא"ש בפסקיו נקט דגם רבנן דרשב"ג בכתובות שם אית להו דאין פודין את השבויים ביותר מכדי דמיהן, ואשתו שאני דכפודה את עצמה דמי שהרי נתחייב לה הצעל לפדותה כנגד פירות, והלכך כיש לה מעות דמי, וכל אדם את עצמו רשאי לפדות אפי' ביותר מדמיו, אף לישנא דלא לגרבו ולייתי טפי, והלכך קיי"ל כרבנן דהתם נגד רשב"ג, וזע"יין לא איפשיטא.

מש"כ הרמב"ם פ"ד מהלכות אישות הי"ט אין מחייבין את הצעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כמה שהיא שוה, כשאר השבויים, ונתקשה בלח"מ שם דהול"ל דאינו רשאי, וכן

נתקשו בח"מ וז"ש בזה"ע סימן ע"ח ס"ב, נראה דהרמב"ם סמך בזה על מה שהוסיף כשאר השבויים, ור"ל דכשם ששאר השבויים אין פודין ביותר מכדי דמיהם כמ"ש בפ"ח ממת"ע הי"ב, ה"נ אשתו, ולפי דכאן בחיוב פרקונה אייריין לכך כתב דאין מחייבין אותה, וממ"ש כשאר השבויים מובן דגם אינו רשאי, וכן נראה שהצ"ח הרמ"א שם שהוסיף וי"א דאשתו כגופו דמי ויכול לפדותה בכל אשר לו, ומוכח מזה דדעת המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם הוא דאינו רשאי לפדותה ביותר מדמיה, ולכן הוסיף די"א דיכול לפדותה גם ביותר מדמיה.

ועי"ש צביאור הגר"א סק"ד שהוסיף וחייב לפדותה בכל אשר לו וכ"ה בטור, אבל נראה דהרמ"א זכונה לא כתב דחייב, כיון דדעת הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א דפטור וגם אינו רשאי, ורק לענין דרשאי הסכים להביא דעת ה"א.

נראה דאף לדעת הרי"ף והרמב"ם דגם אשתו אינו רשאי לפדות ביותר מדמיה, דמ"מ את עצמו רשאי, וכ"נ מדברי המחבר ביו"ד סימן רנ"ב ס"ד שסתם כן דאדם יכול לפדות עצמו בכל מה שירצה, ואע"ג דטעמא דלא לגרבו ולייתי טפי איכא גם בזה, מ"מ לא עשו חכמים סייג בזה, אבל נראה דאין אדם רשאי לומר שמזכה מעותיו לשבוי עצמו כדי שיוכל לפדותו ביותר משויו, דכיון דמבואר בגמ' דגם צמו אינו רשאי לפדות ביותר משווייה, ע"כ דהערמה זו אסורה.

מתני' אין לוקחין ספרים תפילין ומוזות מן העכו"ם יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם, יש לעי' אמאי לא חיקנו חכמים שאין לוקחין מהן כלל גם לא בכדי דמיהן, וממילא לא יבזו אותם, צלמא בשבויים יש לחוש שימכרום לעבדים ולשפחות לעכו"ם, ומשום זה גם היה מקום להוסיף על כדי דמיהם כדי שימכרום לישראל, ורק מפני תיקון העולם אמרו שלא להוסיף, אבל בספרים תו"מ שאם לא יקחם ישראל אין להם מה לעשות בהם, הרי היה ראוי לתקן שלא יקחו מהם כלל, או צמזי דמיהן, וז"ל דכיון דהעכו"ם יודעים דהם שוים לישראל בכדי דמיהן, הרי הם משודים לצווס ולצוותם כדי להכריח לישראל ליקחם, וגם י"ל דאינם צאים לצו דוקא

דציבורא, אבל למש"כ בספרים לכו"ע גם יחיד
אינו רשאי להוסיף, וכטעם שפירשנו.

ומשמע דגם למ"ד אין קורין בהן אלא גומין
אותם, דמ"מ נקחין מהן ככדי דמיהן
דכשרים, אע"ג דאם הם פסולים מחמת פסול,
מסתבר דאין לוקחין אותן מהם אלא ככדי דמיהן
דפסולים, ונצבה"ל סימן ל"ט לא כ"כ, ז"ל
דהעכו"ם לא יקבלו שהם נפסלים בידם, ואם
יקחום מהם בפחות מכדי דמיהם דכשרים, יראו
בזה כולול ויבאו לבזותם כי הריא טייעתא דאזיי.

מ"ה ב' ואמרי לה קורין בו, לפירוש רש"י
משמע דאיכא תנא דלא ס"ל דרשא
דוקשרתם וכחצתם, ולפי המהרש"א והמהדו"ב
היינו רש"ג דבסמוך, אבל ז"ע דחזר לסורו
מחמת יראה מסתברא דחשיב ישנו בקשירה, שהרי
רק מחמת אונס אינו מניח, וכבר הק' כן הפ"י.
— ולמדנו מדברי רש"י דפסול עכו"ם בלשמה
אינו אלא מספק משום דלא ידעינן, דלא מהימן,
וכ"כ ב"י אה"ע סימן קכ"ג, ונפ"מ נמי בנחגיג
ואמר שנתכוין לשמה, אבל ממש"כ תו' מנחות
מ"ב א' דלגבי עכו"ם לא אינטריך דרשא
דוקשרתם וכחצתם דכלאו הכי פסול משום לשמה,
מצואר דס"ל דעכו"ם בודאי לאו בר לשמה הוא.
— מש"כ רש"י ס"ס לאו דוקא דהא משם אחד
הוא, אלא דר"ל דטפי מסתבר לתלות בהכשר.
— מה שמיאן רש"י לפרש כהו' י"ל משום דא"כ
נמצא ביד מין נמי, ולא משמע ליה לומר דמין
דרכו לכחוד ספרים טפי מעכו"ם, מה שע"כ לומר
כן לפירוש תו'.

שם דתני רב המנונא בריה דרבא מפשרניא ס"ת
תפילין ומזוזות שכתבן כו' ועבד ואשה וקטן
וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר וקשרתם
וכחצתם כל שיטתו בקשירה כו', נראה דנקט קטן
לרבותא אע"ג דעמיד להתחייב, וגם בעודו קטן
מזוה לחנכו כדתניא סוכה מ"ב א' קטן היודע
לשמור תפילין אציו לוקח לו תפילין, וגם במזוזה
תני להו לחיובא ברכות כ' ב', (ומיהו עי"ש בתו'),
וגם יש בו דעת מסויים, וכש"כ חרש ושוטה
דליתנהו בקשירה וליתנהו בכתובה, וגם דעתם
קלישתא טפי, וכ"כ בתבואות שור כאן, וז"ע
בפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ב אות ג' דנקתפק בזה,

הספרים והתו"מ, אלא בציה הכללית של כל
הרכוש והנפש לוקחים גם אותם, ולא ימנעו כ"כ
מליטלם או מלבוזותם גם אם לא יקחום מהם כ"כ,
וגם זימנין ימצאו ישראל שאמנם יקחום מהם
בדמיהן, או שיעשו כשלוהיהם למכור מבלי להודיע
שהם שלוהיהם, והלכך לא תיקנו שלא ליקח מהם
כלל.

ולא אמור מה שתיקנו שאין לוקחין אותם מהם
ביותר מכדי דמיהן, הוא משום דהכלת
הספרים בטוחה בכדי דמיהן כמו ביותר מכדי
דמיהן, ולמה סתם להפסיד ממון ישראל ולתתן
לעכו"ם, דהא אין לעכו"ם מה לעשות בהן זולת
למכרן לישראל, וכשיודע שישראל לוקחין אותן
בדמיהם, אין לו מקום לכעוס ולזלזל בהן, ולפי זה
אין צורך לפרש כאן הטעם משום דוחקא דציבורא
או דלא ליגרבו ולייתי טפי, דרק בשבויים הוצרכו
לטעמים הללו משום שהיה ראוי להוסיף על כדי
דמיהן כדי שלא ימכרום לעכו"ם, אבל רש"י כאן
הזכיר טעמים הללו, וז"ל משום דגם הם קושטא
יניהו, ועי' להלן.

ויתכן דיש נפקותא במה שפירשנו, להפוסקים
לקולא כטעמא דדוחקא דציבורא ושרו
ליחיד להוסיף בפדיון השבויים יותר מכדי דמיהן,
עי' ש"ך סימן רנ"ב סק"ד בשם הב"ח, דמ"מ
בספרים לא יהא רשאי להוסיף, דרק בשבויים
דאיכא חשש דמכירה לעכו"ם אמרו כן, ולא
בספרים, והרי בהוספה דיליה הוא עתיד להפסיד
לכלל הלוקחין, שילמדו העכו"ם להעלות בדמיהן
כנכסי דבר מריון, בעוד שאין בזה תועלת דע"כ
ימכרום לישראל בכדי דמיהן. — גם י"ל
בספרים לא שייך טעמא דלא ליגרבו ולייתי טפי,
דשבי דאנשים הוא ענין מיוחד, ואם יעלו בדמיהם
ישתדלו יותר בשבייתם, אבל ביות ספרים אינו ענין
לעצמו, אלא הוא בכלל ביות נכסים, והרבה כסף
וזהב ואבנים טובות ומרגליות שערבם רב בכלל
ביותם, ובחזים מכל מה שצידם לבזו, ואין כ"כ
חשש שע"י העלאתם בדמים יבזו יותר ספרים
תו"מ, דכלאו הכי כל מה שצידם לבזו בחזים,
וכשנכנסים לבזו אדעתא דכסף וזהב באים, ולפי
זה י"ל דבספרים היה ראוי לכו"ע להמיר ליחיד
להוסיף, אם היה הטעם רק משום דוחקא

שם בגר שחזר לסורו כש"כ דהו"ל מין, א"ה, ע"י מש"כ בחולין י"ג א' דין פתו ויינו ושחיטתו.

שם ת"ר מעלין בדמיהן עד כדי טרפעיך כו', יעויין בתו' דאתפילין ומוזות קאי, ויש לשאול אהייא דהא ודאי תפילין ומוזות אין דמיהן שוין, והיה אפשר לפרש דאמוזות קאי ותפילין וס"ת לפי ערך זה, אבל הרא"ש לא הזכיר אלא תפילין, ומשמע לפי זה דבמוזות אינו ראוי להוסיף כ"כ, ואפשר דבמוזות הוא כבר יותר משמות ויכר שמעלה בדמיה, וסתמו בגמ' וסמכו דמסביר נדע לפרש דאתפילין קאי, דבמוזות הוא טפי מדאי, ובס"ת פחות מדאי, ואפשר גם ללכך סמכו עינין הא דעובדא דאזיי דאירי בתפילין.

ויש לדקדק אמאי לא שנו כמה מעלין לעיל בשבויין, וי"ל דאין דמיהן קלוצין, ולא היה אפשר למיתני שיעור, אבל תפילין דשכיחי כדאמר ב"מ כ"ח ב', ודמיהן קלוצין, שפיר אפשר לתת בהן שיעור טרפעיך, ומהם נלמד גם לשבויים, לפי ערך, וכמו בס"ת לפירוש תו', א"נ אפשר דשבויים שהוא דבר שאין דמיהן ידועים, וגם ערכם רב, לא שייך לתת שיעור, והרי זה ככל מקח דעד שחות הוא מחילה, וה"נ עד שחות אפשר להוסיף, אבל בתפילין ומוזות שדמיהן קלוצין וידועים, לא התירו להוסיף אפי' פחות משמות אלא עד טרפעיך, א"נ בשבויים שאין דמיהן ידועים וקלוצין, כל שנחפשי עם העכו"ם כדרך התגרין בסביבות ערכו, לא שייך לומר שהוסיף על כדי דמיו, אבל בסתו"מ שדמיהן קלוצין, אפי' טרפעיך ניכר שהוסיף, וס"ד דאסור, קמ"ל דעד טרפעיך שרי, ולפי זה אפשר דבשבויין כל שניכר שהוסיף על כדי דמיהן אסור, אלא טרפעיך, ולא לפי ערך, א"נ בסתו"מ שדמיהן ידועים וכרגיל יש הדל טרפעיך צין מוכר למוכר, יש לחוש שאם לא יוסיף הטרפעיך יחשוב העכו"ם שמוזל צו לפחות מערכו, דאפשר שכבר העריכום לו בטרפעיך יותר, ויש לחוש כדטייעמא דאזיי, הלכך אמרו אף לכחלה שיש להעלות כדי טרפעיך, משא"כ בשבויים, ולפי מש"כ לעיל צטעמא דאין לוקחין מהן סתו"מ ביותר מדמיהן דהוא קציעות חכמים דכבר הצלתן בטוחה צוה, י"ל דצוה היה מקום טפי לומר דאסור להוסיף אפילו כל שהוא, ולכך

וצא"א סל"ט סק"א כתב די"ל דפסולים והוצא צבה"ל ר"ס ל"ט.

שם כל שיטנו בקשירה כו', בעלמא דדרשינן כה"ג כגון כל שיטנו בכל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מנה בפסחים נ"א ב', וכן גבי עולת ראיה כל שיטנו צביאה ישנו בהצאה בחגיגה ד' ב', מתפרש משום דמשמע דקרא אחד גברא קמזהר, וכיון דכל תאכל חמץ נאמר גם לנשים ה"ה קום אכול מנה, וכן אינך, אבל הכא הרי נשים חייבות במוזות כדאמר קדושין ל"ד ב' ואפילו הכי מימעטי מכתיבה, וי"ל דהכא אין הדרכא על מנות המוזות אלא על הכתיבה, דהא במנות תפילין לא נזכר בקרא הכתיבה, אלא הקשירה, ודכוותה לא היה צורך להזכיר במוזות אלא הקציעות, ומ"ש דאדכר רחמנא הכתיבה, אלא לחדש דין בכתיבה דאינו כשר אלא צאלו שמוזות על הקשירה, ולפי זה ק"ק מה שכתבו תו' בשם ר"ת לפסול נשים גבי ציית ולולב משום שאין המנה נוהגת בהן, דהא הכא במוזות הנוהגת בנשים איירינן, אלא שהוא גזירת הכתוב דין הכתיבה.

שם לוקחין ספרים מן העכו"ם בכל מקום ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן כו', לכאורה לשון זה מוכיח דהנידון בספרים הנמצאים ציד עכו"ם ולא ידעין מי כתבם, וכיון שהם כתובים כהלכתן תליין שכתבן ישראל, דאם הנידון צידוע שכתבן עכו"ם, מה צריך לומר ובלבד שיהיו כתובין כהלכתן אטו ס"ד דכשכתבן עכו"ם עדיפי ומתכשרי אף שלא כהלכה, וכן מה צריך לומר בכל מקום, אטו המקום גורם, ולא משמע דצא לומר דלא חיישינן שמא מין הוא, אבל אם הנידון בספרים הנמצאים ניחא דאמרינן דבכ"מ תליין שכתבן ישראל, ולפי זה למאי דס"ד דרש"ג מכשיר אף צידוע שכתבן עכו"ם הו"מ למיפרך מעשה לסתור דהא משמע דת"ק לא מכשר אלא משום דכיון דכתובין כהלכתן תליין שישראל כתבן, אלא דעדיפא מינה פריך, ולפי זה למסקנא לא אשכחן תנא דסבר דספרים שכתבן עכו"ם קורין בהן, וע"כ דבריימא דקורין בהן בעכו"ם דרש"ג איירי והיינו גר שחזר לסורו, וקרי ליה עכו"ם כדקרי ליה רש"ג, ולא הוי דומיא דאינך ברייתות דיגנו וישרף, דהא לאו גבי הדדי תנינהו, וכן כתב הריטב"א, וזה דלא כהמהרש"א והמהדו"ב.

אשמועינן דגם צוה מוסיף כדי טרפעיך, וכש"כ בשזויים לפי ערך.

מ"ז א' מחנ"ה המוכר את שדהו לעכו"ם כו', לפרש"י משמע דמחייבין ליה ליקח מקצת מן הפירות ולהביא בכורים, ויש לחמוה לפי זה בהא דפרכינן בגמ' לקמן ד' דלמ"ד אין קנין יתחייב מדאורייתא, והיכן מצינו דלוקח פירות מתחייב בכורים, הרי מסקינן ד"ב פ"א א' דלכו"ע לא מייחייב הלוקח פירות מן השוק, ומש"פ רש"י דלמ"ד אין קנין הו"ל כאילו משכנה לענין קדושתה, אין צוה כדי יישוב, דאנן לאו מחמת חוסר קדושה צעין למיפטריה, אלא משום שאין לו אלא פירות ובלא קרקע ליכא חיוב בכורים, ואטו מי שיש לו אילן אחד ומכרו ושייר הקרקע לעצמו, מי מייחייב בכורים אם יקנה מן הלוקח פירות תלושים, הא פשיטא דלא, אע"ג דהקרקע בקדושתה קיימא, כיון דהפירות לא גדלו ברשותו, נזולת לדעת הרמב"ם דהקונה פירות תלושים ואח"כ קנה הקרקע דחייב בכורים, וכבר הרחיב הגר"א ז"ל את הדבר, וגם החו"א לא הקשו על פרש"י אלא דנפרש דחיוב הלוקחיה היא מפני תיקון העולם, אבל משלקח חייב מדאורייתא, ולא משמע כלל לומר דמחייבין ליה ליקח הפירות המזכרים במחזור עם הקרקע, וז"ע.

יש לעי' כיון דהמוכר שדה לעכו"ם קעבר משום לא תחנם, אמאי לא אמרינן אי עביד לא מהני, ואף כשאין יד ישראל תקיפה, מ"מ כיון דמן הדין לא מהני, שפיר יתחייב בכורים מדאורייתא, דאין העכו"ם אלא כגזל כל שעה ושעה, ולהסוברים דלא אמרינן אי עביד לא מהני אלא כשע"ז יחוקן האיסור, אפשר אולי לומר דכאן לא יחוקן האיסור, כיון דעיקרו שלא תהא לעכו"ם חנייה בקרקע, וכשאין ידו תקיפה הרי העכו"ם יחנה בקרקע גם אם נימא לא מהני, א"נ שמא אף בעכו"ם שגזל שדה מישראל אין הישראל חייב צה בכורים מדאורייתא, אף אם יקנה הפירות מן העכו"ם, דלא קרינא ציה האדמה אשר נתת לי כשאניו שליט עליה, מיהו לפי זה אם חזר הישראל וקנה מן העכו"ם את הפירות במחזור, י"ל דמייחייב מדאורייתא, דכיון דאין העכו"ם מונע את הישראל מליקח הפירות, י"ל דכחזרה הקרקע לצעליה לענין הפירות דיינינן לה, וכאילו גזל

העכו"ם את המעות של הפירות, ועמיד לחזור ולגזול את השדה, נועי' מש"כ בצבורות ס"ג סק"י בהא דבשני אילנות מביא מספק אע"ג דלענין הקרקע דיינינן המע"ה ואין לו קרקע, ולפי זה יתכן לקיים פרש"י דלמ"ד אין קנין הרי כשלקח הפירות חייב מדאורייתא, ורק הא דמחייבין ליה ליקח אינו מדאורייתא וכקו' תו', וז"ע בכ"ז. (בכורים ס"ג סק"ה).

שם לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם, א"ה, עי' מש"כ בצבורים סימן א' סק"ג אס צריך להקדיש בכורים דרבנן, ולמה אין צוה איסור חולין בעזרה, ואם הם חייבים בתרו"מ.

שם אמר רבה אע"פ שאין קנין כו', כבר האריך מרן זללה"ה בשביעית סימן א' סק"ב ג' דאין פלוגתאן אי מועיל קנין עכו"ם להפקיע קדושת הארץ, דלכו"ע אין הקדושה נפקעת אלא פלוגתאן אי בחיוב הנעשה במחזור לקרקע מחמת קדושת הארץ שייך לפטור מחמת בעלות העכו"ם דרבה סבר דצוה לא מסתבר דבעלותו מועיל לפטור כיון שהארץ בקדושתה והיא הגורמת החיוב, ור"א סבר דאפילו הכי שייך לפטור מחמת בעלות העכו"ם, וממעט ליה מדגנך, ולפי זה יש מקום לדון בשאר מצוות התלויות בארץ אי מועיל קנין עכו"ם להפקיע לר"א, דאפשר דדוקא במעשר ממעטינן ליה מקרא דדגנך, והביא מרן זללה"ה דבחו' לקמן ס"ב א' מבואר דאף בשביעית למ"ד יש קנין ליכא קדושת שביעית בשל עכו"ם, וסיים ז"ל דאין לזה הכרח בגמ', ולענין ערלה דעמו ז"ל דלכו"ע אין קנין.

והנה אף דאמנם גם למ"ד יש קנין לא נפקעה קדושת הארץ דניהוי כחו"ל, אבל מ"מ נראה דענין יש קנין ואין קנין הוא נידון כללי במצוות התלויות בארץ, אי אמרה תורה דינים אלו בזמן שהקרקע ביד עכו"ם, ואף שלא נפקעה קדושת הארץ ע"י קנין העכו"ם מ"מ לא אמרה תורה החיובים במצוות בזמן שבעל הקרקע עכו"ם שהרי פשוט לגמ' דאף בביכורים אי יש קנין אין מביאין ואי אין קנין מביאין, אף דהתם לא כתיב דגנך, נזולת מלכדין קרא מיוחד למעוטי הקדש, במנחות ס"ז א', ולא ילפינן מתרומה, מיהו התם באמת ז"ע דהא ילפינן גזירה שוה ראשית ראשית, ואף דכתיב אדמתך התם למעוטי כשאין לו קרקע

כדמשמע צבא צתרא פ"א א' דפריך לר"מ למאי דס"ד דסצירא ליה ללא צעי קרקע והכחיז אדמתך, וכן פשוט להו לחו' דאף בשביעית כן, וכן ברמב"ן כתב בחירון אחד דמאן דפוטר מירוח עכו"ם ודרש דיגונך אי ס"ל יש קנין יליף ליה מסצרא ללא ס"ל לי קדושת הארץ, ומצואר שאינו נידון פרטי אלא הוא נידון כללי בחשיבות הארץ לענין מזוהיה אי צעינן בעלים ישראל, [ולכאורה משמע מדברי הרמב"ן דענין יש קנין הוא הפקעת הקדושה, אבל אפשר דענינו אי שייך חשיבות צבעלים בדבר שעיקרו בקדושת הארץ, אבל אין ר"ל דנפקעת קדושת הארץ לגמרי, וכן בירושלמי כלאים פ"ז ה"ג מצואר דאי יש קנין אין איסור כלאים בשדה עכו"ם וכמש"כ מרן זללה"ה שביעית סוף סימן ו', (וכן בסוריא, יש קנין אף לשביעית וכדתנן חלה פ"ד מ"ו, ומיהו סוריא ענין אחר הוא שלא גזרו על של עכו"ם שם כלל), [וכתב מרן זללה"ה דכ"ז דוקא במצוות אבל לענין ערלה שהוא איסור צוה לא חשוב כלל מי הוא הבעלים וכיון דהארץ בקדושתה אף ציד עכו"ם, הרי הוא וישראל שוין, ושביעית אפשר דעיקרו מזה להשצית הארץ, וכלאים, נמצא שם סוף סימן ו'.

(דמאי ס"ב ס"ק ט"ו).

שם אמר רבה מנא אמינא לה כו' טעמא דהפקיר כו', הקשה מרן זללה"ה ודילמא מדרבנן, כדאמר מנחות ל"א א' קסבר יש קנין ומצואר דמ"מ מדרבנן חייב לעשר, ומירץ דרבה ס"ל דאי יש קנין פטור אף מדרבנן, [ולפי זה אה"נ דהו"מ לשנויי דמדרבנן אלא דדחי דאף לטעמיה דרבה איכא לפרושי דבישראל ולקטיניהו עכו"ם], אבל קשה דאם איתא דאי יש קנין פטור אף מדרבנן, אמאי לא הביא רבה מחגי' דפ"ט דתרומות מ"ז המנכש עם הנכרי בחסיות אע"פ שפירותיו טבל אוכל מהן עראי, דמצואר צהדיא דאף פירות שגדלו ציד עכו"ם חייבים, ותנן נמי בפ"ו דדמאי מ"א המקבל שדה מן הנכרי יחלק לפניהם, מצואר דחייב צמעשר, עי' דמאי סימן ז' ס"ק כ"א, ותנן נמי בפ"ה דמעשרות מ"ה הלוקח שדה ירק בסוריא כו' משבאו לעונת המעשרות פטור, בסוריא אין אבל צא"י לא, ותנן נמי המפקיד אצל העכו"ם, כפירותיו, מצואר דמיהא מדרבנן חייבים וכמש"כ תו' מנחות ס"ז ז', [ומיהו התם ע"כ

דיש לדחות דאל"ה תיקשי ליה משביעית וכמש"כ שם סק"ד], וכן צרייתא דעכו"ם שהפריש פטור חמור וחלה מנחות ס"ז א' בגר איירי כמש"פ רש"י ותו' ומצואר דתרומתו אסורה, ותנן נמי פ"ז דמכשירין מ"י אואר שישראל ועכו"ם מטילין לתוכו כו' מצואר דשל עכו"ם חייב, ואי גם לענין לקט שכתה ופאה צעי גידול בחיוב לכאורה הו"מ לאוכוחי מעיקר המשנה דצעיא לאשמועינן דעכו"ם כיון שפטור מהמתנות אין הפרשמו צהן כלום, ואשמועינן בפירות שגדלו ציד עכו"ם ותיפ"ל משום שאינם חייבים כלל כיון שגדלו ברשותו ואף ישראל המפרישן אינו כלום, אלא ודאי אין קנין ורק משום דעכו"ם פטור לפיכך אין הפרשמו כלום, ושמא י"ל דאהא סמיך דמדאורייתא קאמר ופריך ממעשר דקתני צהדיא, ודוחק, [ועי' בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן ז' סק"ד], א"נ אפשר אולי דמהא דקאמר אלא א"כ הפקיר דייק דמשנה יתירה היא דפשיטא דהפקר פטור, אלא לאו דצעי לאשמועינן דפירות של עכו"ם חייבין ואי מדרבנן פשיטא וגם מרישא דקתני חייבין שמעינן לה אלא ודאי צעי לאשמועינן דחיובן כשל ישראל, וש"מ אין קנין, ולפי זה ניחא דקאמר טעמא דהפקיר כו' אע"ג דצהדיא קתני דחייבין צמעשר, (ועי' בתשובות ר"צ אשכנזי סימן א'), וג"ז דוחק וז"ע, שו"ר שמרן זללה"ה בספר שביעית סימן כ"א סק"ד הביא לתרץ דצירושלמי פאה פ"ד ה"ו אמר ר"י בשם ר"י דאי יש קנין קל הקילו חכמים בליקוטים, ר"ל שיש להקל לפטור לקט שכתה ופאה שלו מן המעשר, אע"ג דבעלמא אף אי יש קנין חייב מדרבנן. (דמאי ס"ב ס"ק י"ז).

שם נחתיבה אין לא נחתיבה לא, יש לעי' ולמ"ד יש קנין מי ניחא והא מודה דחייב מדרבנן ומצואר מנחות ל"א א' וכמש"כ לעיל, ולדעת הרמב"ם דצגדלו ונתמרחו צרשות עכו"ם פטורין ניחא דאיכא לפרושי דבישראל הלוקח מן הנכרי אחר מירוח איירי, אבל לדעת ש"פ דחייב קשה, [וגם למ"ד יש קנין צדדנו דמאי ס"ב סק"ד דאפשר דלכו"ע חייב כפשטא דסוגיא דמנחות שם], וי"ל דאיכא לפרושי חייבת מדאורייתא משום שנחתיבה אבל לא נחתיבה אינה חייבת אלא מדרבנן, ונפ"מ לעשורי מנייה אדאורייתא או

לא הפריש, אבל לקט ושכחה הרי מעצמם נעשו מתנות עניים, ולא דעתו הדבר תלוי, ומיהו י"ל דאם בפאה חשיב כטעות כש"כ בלקט ושכחה דקמי שמיא גליא דעמידין עכו"ם ללקטן, דלא חל עליהו שם לקט ושכחה, אבל עיקר הדבר קשה דלעולם כשמשיא לקט שכחה ופאה יתכן שלקטו עכו"ם או עשירים, ומ"מ מנזוה להניחם, ולמה יחשב כטעות אם אירע שלקטו עכו"ם, הרי בעה"כ קיים מזוה ומסרן לעניים, ואף בלקט ושכחה אע"ג דקמי שמיא גליא, ואם גזלו מהם אין זה ענינו של בעה"כ, ואטו לקט הנשאר לאחר שהלכו הנמושות יהא חייב במעשר משום דנימא דאיגלאי מילתא דלאו לקט הוא, שהרי לא לקטו העניים, ואף שיש לחלק בין כשהעניים משאירים מדעתם להיכא שלקטו עכו"ם שלא מדעתם, מ"מ הדבר קשה לומר דשלקטו עכו"ם נימא איגלאי מילתא למפרע דלא הוי לקט שכחה ופאה, וכבר נתקשה בזה במל"מ פ"ב מה' תרומות ה"ט, ועי' בתוספות הגרע"א ז"ל בפאה פ"ד מ"ט מה שהשיג עליו, ושם הביא דברי הריטב"א בסוגיא שכתב דע"כ לפרש בדליכא עניי ישראל וממילא פטור מלקט שכחה ופאה כדאמר חולין קל"ד ב' ולא לעורצים ולעטלפים, ואף כשהפרישם לא חל עליהו תורת לקט שכחה ופאה כיון שהוא פטור, ולשון הגמ' דחוק לפי זה, גם עיקר הדבר דמתני' אתי לאשמועינן דינא דולא לעורצים ולא לעטלפים ונקטה בלישנא דהלוקט שכחה ופאה של עכו"ם הוא קשה, ועדיף טובא לפרושי מתני' בעכו"ם שלקח שדה מ"מ ישראל לאחר שהביאה שליש, ושמה איירי כשהדבר שקול אם ילקטו עכו"ם את הלוקט שכחה ופאה או ישראל, ובכה"ג מפרש לקט שכחה ופאה ומיתלא תלי וקאי שאם יזכו בזה ישראל הרי הם צדין לקט שכחה ופאה, ואם יזכו בהן עכו"ם אמרינן דאדעתא דעכו"ם לא מפקרי, וז"ע.

(סז)

שם ת"ש ישראל שלקח שדה כו', א"ה, עי' מש"כ בדמאי ס"ב ס"ק י"ב במה שפרש"י אם בא ישראל ומירחן.

תוד"ה לוקח ואור"ת כו' וה"ק כל אדם הלוקח ממנו כו', כונת ר"ת דכל אדם שחוזר ולוקח ממנו את השדה עם הפירות חייב להביא מהם בכורים אע"ג שהפירות גדלו ברשות

מדאורייתא עליו, ולמאי דמשני בסוריא אפשר דאף למ"ד יש קנין מיתוקמא בסוריא. (סז).

שם ה"ז ע' בסוריא כו', עיקר הדין דבסוריא של עכו"ם פטור הוא מפורש במשנה פ"ה דמעשרות מ"ה ופ"ד דחלה מ"ו, וסתמו כפירושו דאף מדרבנן פטור. (סז).

שם אמר רבה מנא אמינא לה דתנן הלוקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייבין במעשר כו', כבר הקשה הגרע"א ז"ל בתוספותיו בפאה אמאי לא מוקמינן לה בקנה שדה מ"מ ישראל אחר שהביאה שליש, וז"ל דלפי זה היה ראוי לשנות עכו"ם שהפריש לקט שכחה ופאה כיון דאיירי במאורע, ולשון הלוקט והשכחה והפאה של עכו"ם משמע דאיירי באופן הרגיל והיינו או שגדלו ברשותו או דלקטינהו קאמר.

עוד הקשה מנן וזללה"ה בשביעית ס"א ס"ק ט"ו דדילמא מדרבנן קאמר דאף אי יש קנין חייב מדרבנן כמבואר מנחות ל"א א' ס"ז א', ותיירך דאפשר דרבה ס"ל דאי יש קנין יש לפטור אף מדרבנן, ועי' מש"כ בזה בדמאי ס"ב ס"ק י"ו, א"י דבלקט שכחה ופאה אף דעכו"ם מיהא יש לפטור אף מדרבנן עי"ש ס"א ס"ק ד', (וי"ל עוד דמתני' משמע ליה אף בנתמרחו ביד עכו"ם דסתמא בפירות שהגיעו לידי גמר איירי וליקטינהו עכו"ם ומירחן, ובזה י"ל דליכא למ"ד דחייב מדרבנן אם יש קנין, כיון שגם גדלו וגם נתמרחו ביד עכו"ם, אף אי מירוח עכו"ם אינו פטור, אלא דלפי זה לא איתא מתני' כמ"ד מירוח עכו"ם פטור, דאף דחייב מדרבנן, היינו כשרק נתמרחו ביד עכו"ם, אבל כשגם גדלו וגם נתמרחו ביד עכו"ם הרי אף אי אין קנין פטורין, וע"כ לאוקמי מתני' בליקטן ישראל ונתמרחו בידו), ואפשר עוד דלא משמע לגמ' דמידכר במתני' גזירה דבעלי כיסין, דכיון דבפ"ה דדמאי מ"ט נשנה חיוב בשל נכרים מדאורייתא, אם איתא דהכא מדרבנן קאמר היה ראוי לפרש. (פאה ס"ה ס"ק א').

שם לא לעולם דישראל וליקטינהו עכו"ם כו' נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעכו"ם מי מפקרי, לכאורה משמע דאיירי באיכא עניי ישראל, אלא דאירע שלקטו עניי עכו"ם, ואמרינן דאדעתא דהכי לא הפקירם, וכ"מ בתו', אבל קשה דמינה פאה דמדעתו הפריש איכא למימר דאדעתא דהכי

העכו"ם, וכן מצואר צחו' הרא"ש, אבל הלוקח פירות לחוד פטור, דהא אף הלוקח פירות מישראל נמי פטור, וכן מצואר צרמז"ן וצרש"א שהשוו גירסת תו' עם גירסת ר"ח וחזר ולקחה, [ובמהרש"א במהדו"צ ובמהר"ם שיף כנראה לא פירשו כן].

ויש לדקדק לפירוש ר"ת דהניחא למ"ד יש קנין דתקנת חכמים היא להציא זכורים, שפיר קתני המוכר שדהו לעכו"ם, דרק בזה תיקנו כן, אבל מי שלקח שדה מעכו"ם שלא היתה של ישראל, מוקמינן אדינא דיש קנין ולא מחייבין ליה להציא, אלא למאן דאמר אין קנין דמחייב מדאורייתא, אלא דחכמים תקנו שלא להציא א"כ מאי איריא המוכר שדהו לעכו"ם, הרי אף בקונה שדה מעכו"ם נמי היה ראוי לתקן שלא יציאו, דלא לימא דצקדושתיהו קיימא, וממילא כשחזרו ותיקנו שיציא, הרי התקנה על כל קונה שדה מעכו"ם, וז"ל דהתקנה שלא להציא לא היתה אלא על קונה שדה מעכו"ם שקנאה מישראל.

דעת הרמב"ם בפ"צ מצבורים הט"ו כדעת תו', וכמו שפירשו הראב"ד דצ"כ וצ"כ צרשות עכו"ם קאמר, דמ"מ חייב להציא כשחזר וקנה משום דאין קנין, וכ"כ צרדצ"ו שם, ודברי הכ"מ בשם הרי"ק ז"ל לא נחמורו. (צבורים ס"ג סק"ה).

תוד"ה אמר ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז כו' ומשני מוזהר חוצה כו', לכאורה מזה אין הכרח דפירות החייבים צמער אס' אינו מעשרן חשיב הפקעה, אבל בית שהוא דר כיון שאין דיורו מחייב צמזוזה אין כאן הפקעה, אבל צע"ז שם הוכיחו כן ממה שאמרו בגמ' שם דמחמירין בשכירת שדות משום דבשדה איכא תרתי ולכך גזרינן, ואמאי איצטריך לגזירה הא אף בשכירות איכא הך הפקעה שהעכו"ם אינו מעשר, אלא ודאי אין זו הפקעה מה שאינו מעשר פירות החייבים וא"כ הא דבמכירה מפקיעה ע"כ כמ"ד יש קנין, ובאמת לפי זה אף ר' יוסי ע"כ סבר יש קנין דאף ר' יוסי מחמיר התם בשדות טפי מצבחים ומפרשין נמי טעמיה משום דבשדות איכא תרתי, ולפי זה לכאורה יש לן להכריע מהך סוגיא דהלכה כמ"ד יש קנין כיון דסתמא דגמ' כותמיה אולא ולא הזכירו כלל כיצד תתפרש מתני' אי אין קנין, [ומיהו לרבה לא קשיא מתני' דשפיר

י"ל דס"ל דהפקעה ע"י שכירות נמי חשיבא הפקעה ולכך אמנם החמירו בשכירות שדות טפי מצבחים, א"כ כדמפרש פלוגתאן בירושלמי כמש"כ תו' מנחות ס"ו ז' ד"ה מירוח], והרמב"ם פסק דאין קנין והציאו הטור, אבל בתו' צ"צ פ"א א' זכורות י"צ א' כתבו דיש לפרש סוגיא דע"ז אף למ"ד אין קנין ולא פירשו כיצד, ואפשר דבאמת מטעמא דהפקעה לחוד לית לן לאסור מכירת שדות דלא מצינו בזה איסור ואטו אינו ראוי להוציר שדהו או לבנות עליה או לזרוע עליה פשתן וכיו"ב, וגם מותר למכור שדה לחשוד על המעשרות, אלא דמ"מ זה דבר בלתי ראוי, ומועיל טעם זה לאיצטרופי לאיסור לא תחנם דכיון שאסרה תורה מכירת הקרקע לעכו"ם וגם ע"י מכירתו הוא מפקיעה ממעשר לכך יש להחמיר טפי באיסור זה, ולפיכך פירשו בגמ' קושטא דמילתא דלכך החמירו בשכירת שדות משום דמכירת שדות גרוע שיש בה תרתי, אבל משום דהפקעה ששכירות לחוד אין מספיק לאסור, ולעולם מה שאינו מעשר פירות החייבין, חשיבא הפקעה, וסוגיין כרבה נמי, א"כ כתב מרן זללה"ה בספר שציעת סימן כ"ד סק"ד די"ל דשכירות כיון שאינו אלא לזמן לא חשיב הפקעה ולכך דוקא משום גזירה אטו מכירה אחינן עליה, [ואין לפרש דההפקעה משום שדמפקיע המתנות מן הכהנים והלוויים, וזה אף אי אין קנין דמ"מ מעשר ותרו"מ פטור מנתינה כדאמר בזכורות י"א ז', דג"ז אף בשכירות איתא דכיון דהפירות צרשות העכו"ם אין ישראל הלוקח חייב צמזוזה וכמש"כ דמאי ס"ב סק"ט, אבל למש"כ שם דעת מרן זללה"ה דדוקא צגדלו צרשות עכו"ם מיפטר מנתינה, א"כ לכאורה יש לפרש כן, אבל ל"מ כן בפשטות הסוגיא]. (דמאי ס"ב סק"ק י"ח). — וע"ע מש"כ צ"צ צע"ז סימן ז' סק"ז.

מ"ז ב' רשצ"ג אומר של נכרי פטור ושל ישראל חייב, פשטא משמע שאינם חולקים אלא הפירות ולא הקרקע, ויש לעי' והא לשחילקו הקרקע נימא צריה למפרע שזהו חלקו והא לא תתאים הצריה היתה עם הפירות שאנו אומרים שהם שלו מכא צריה, וי"ל שכשהם שותפים לחלוק בפירות חשיבא חלוקת הפירות כחלוקת הקרקע, ואמרין הוצרך הדבר למפרע שניקת פירות אלו

מחלטת שיתופן בקרקע, דאין לחלק בין הקרקע לפירות, וזה כמש"כ שאין ברירה אלא בעומדין לחלוק דבזה מחשבינן להו לספק והחלוקה מזכרת, אבל בשותפות מוחלטת לחלוק בפירות לא שייך לומר שהחלוקה כשתבטל שותפותן חזרה חלקיהם, אלא שותפותן מוחלטת, והחלוקה כשתבטל שותפותן נחשבת רק מכאן ולהבא, ומיהו קנו שדה לחלוק בפירות ונמלכו לחלוק בה עד שלא נקצרו הפירות אי יש ברירה אמרינן ברירה ולא היו שותפים מעולם וכמבואר בירושלמי שם דאף בלא קנו לחלוק אמרינן ברירה.

והנה כתבנו לפרש דשדה בקמתה ר"ל שחלקו גם בקרקע, אבל אפשר לפרש דשדה בקמתה אין ר"ל שחלקו גם בקרקע, אלא ר"ל שחלקו קמה ויש ברירה אף בחלקו פירות וכמש"כ לעיל דחשיבא חלוקתם בפירות כחלוקתם בקרקע אלא דזה דוקא בחלקו קמה דבזה שייך ליחס חלוקתן כאילו חלקו בקרקע אבל אם חלקו בגדיש לא יתכן לחשוב חלוקתן כאלו חלקו בקרקע שלפעמים שכולת אחת נחלקה לשניהם וכן יתכן שיהיו נקודות קטנות לכל אחד ואחד ולכן בכה"ג נחשבת חלוקתן רק כחלוקה בפירות ולא בקרקע ואין ברירה בזה, ולכו"ע טבל וחולין מעורבין בהחלט, וכ"מ בבהגר"א שם דשדה בקמתה ר"ל שחלקו קמה, וכן מוכח בר"ש וכמש"כ שם ס"ק ט"ו.

ולבאורא לא מצינו דתלמודן פליג אירושלמי בזה, ואדרבה ממה דפרכינן מינה בפשיטות למ"ד אין קנין ולא מוקמינן לה דמשום מירוח פליגי משמע דהיה פשוט לסוגיין דבחלקו שדה בקמתה איירי, ולפי זה אית לן למינקט הכי דבחלקו פירות לעולם אין ברירה, אבל הרמב"ם בפ"א מה"ת הכ"א פסק דבסוריא יש ברירה אף בחלקו גדיש. (דמאי ס"י ס"ק י"ג).

שם אבל דכו"ע יש קנין בו, גם כאן יש לשאול והא לכו"ע חייב מדרבנן וכמש"כ לעיל, ולדעת הרמב"ם מיתוקמא לאחר מירוח דשל נכרי פטור וכמש"כ לעיל, ולדעת שאר פוסקים קשה, ולא מסתבר למימר דקרי חולין לפטור מדאורייתא וחייב מדרבנן, וכן רבי קאמר של נכרי פטור ומשמע דפטור אף מדרבנן, ונראה דבאמת למסקנא אף למ"ד יש קנין מיתוקמא בסוריא, וגמ' לא חש לפרושי דאף למ"ד יש קנין חייב

משל ישראל ושל פירות אלו משל עכו"ם ואפי' שניהם עולים בשבולת אחת, וכשיחלקו בקרקע לא תבטל חלוקה זו, אלא מכאן ולהבא תחשב חלוקתם החדשה, אבל בזמן גידול הפירות חשיבא חלוקתם בפירות כחלוקה בקרקע.

ועוד יותר שזמן שהסכימו להשתתף בקרקע ע"מ לחלוק בפירות הרי שיתופן בקרקע במוחלט ולא שייך לבטלו ע"י ברירה שתחזר כשתבטל שותפותן ויחלקו ביניהם, שאין ברירה אלא בדבר ספק כגון אחים שחלקו שאין מציאותם לפני החלוקה מציאות מוסכמת מציניהם, אלא הנכסים בספק עד שיחלקו ובה אמרינן ברירה, וכן בשנים שלקחו חבית, וכן בע"ה שאומר לחבר קח לי אגודה של ירק, משעת לקיחה עומדים לחלוק, אבל ראובן ושמעון שנשתתפו בשתי פרות לחלוק בחלצן ובולדותיהם לא שייך לומר שעכשיו ספק איזה פרה של זה ואיזה של זה ולכשיחלקו יתברר, אלא שותפותן מוחלטת ע"מ לחלוק בפירות.

ולבאורא מוצא הא דתנן תמורה ל' א' בכורות נ"ז א' שכנגד הכלב אסורין, ובגמ' פרכינן דאי יש ברירה נברור חד, ונתקשינו דמאי ס"י ס"ק י"א ל"ל ברירת חד הא אי יש ברירה אין כאן מחיר כלב כלל, אבל למש"כ ניחא דהתם שהיו משותפים וחלקו ברווחיהם לא שייך לבטל מציאות זו, ואין חלוקתם עכשיו מזכרת שלא היו שותפים, וממילא על כרחך יש כאן מחיר כלב, שבעת שותפותן חלקו בריות שבה מחמת הכלב גם כן, והיה לכל אחד זכות גם בכלב, ולא פרכינן אלא דליהני ברירת חד וכמש"כ תו' בכורות שם טעם הדבר.

אח"כ ראיתי בירושלמי דמאי פ"ו ה"ו אמר דפלוגתא דרבי ורשב"ג דוקא בחלקו שדה בקמתה אבל חלקו גדיש אף רשב"ג מודה דטבל וחולין מעורבין זה בזה, ונראה דס"ל דבחלוקת פירות לחוד לכו"ע אין ברירה כיון ששותפותן בקרקע היא ובקרקע לא חלקו, ממילא שותפותן בפירות מוחלטת, ואף אם יחלקו הקרקע אח"כ באופן מקביל לחלוקת הפירות לא נאמר ברירה לגבי הפירות, דאל"כ אין כאן טבל וחולין מעורבין אלא ספק עד שיחלקו בקרקע, וז"ל דאף לענין הקרקע לא תועיל חלוקתם אלא משעת קצירת הפירות ולהבא אבל לא למפרע שחלוקתן בפירות

משולחן גבוה קזכו, וזוה לא אהני דרשא דוצא הלוי וגו' ילא זה שיש לו חלק ונחלה עמך, ויש להסתפק דשמא אף אם הביא שליש ציד הפקר דנמי יהא חייב בצכורים, ואע"ג דמבואר בסוגיין דאזי יש קנין לא מיחייב בצכורים מדאורייתא הגדל ציד עכו"ם, אפשר דעכו"ם שאני, וגם הביא שליש ציד הקדש לא נחבאר אם דינו כהביא שליש ציד עכו"ם למ"ד יש קנין, ואי לאו דאשכחן בסוגיין דמהני יש קנין למיפטר מבכורים, היה מקום לומר דלענין בכורים סגי במה שיש צידו שדה שטעונה פירות, ואין לנו ענין במה שגדל בפטור, ודוקא בתרו"מ שיש חלות דין על הפירות עצמם, בלא חובת גברא, שהרי הם טובלים, וזה אמרינן דהדין נקבע בשעת הגידול והגדל בפטור פטור, ולענין רה"ג אמרינן בחולין קל"ו א' דאף הגדל ברשות עכו"ם חייב, ונראה דה"ה ברשות הקדש והפקר, והענין דסגי במה שיש צידו חמש רחלות טעונות בשביל להתחייב בראשית הגז, ולכך אין לנו ענין בגידול, ודכוותה היה מקום לומר מבכורים, אלא דמהא דחזינן דמהני יש קנין לענין בכורים מוכח שיש ענין בגידול לענין בכורים, ומו י"ל דה"ה הקדש והפקר, וז"ע, ועי' בספר מרן זללה"ה לשביעית ס"א ס"ק כ"ז שכתב לחלק לאידך גיסא, עי"ש. — מש"כ ברש"י משפטים דשביעית חייבת בצכורים, כבר כתבו דאינו מרש"י, ובפשוטו אין חיוצ בכורים בהפקר, ואף לדעת הרמב"ם דקנה פירות ואח"כ קנה את השדה חייב בצכורים, היינו דוקא בזמן שגדלו ברשות בעלים והיה המוכר חייב, ונכנס הלוקח תחתיו, אבל בשביעית שגדלין בהפקר נראה דפטור, וכן הקונה פירות מן העכו"ם ואח"כ קנה ממנו את השדה. (בכורים ס"ג סק"ה).

שם קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, א"ה, בדברי הרשב"א דלר"ל צריך להקדים הבכורים, עי' מש"כ בזה בצכורים ס"א סק"ג.

שם איתביה ר"י לר"ל ולביתך מלמד שאדם מביא בכורי אשתו כו' א"ל טעמא דידי נמי מהבא קאמינא, ע"כ לפרש כמש"כ תו' דקרא מימוקס כשהקנתה האשה לצעל את הפירות, דאי גם בלא הקנתה, אלא דאוכל בהסכמתה מביא וקורא, א"כ אין כאן ענין לקנין פירות, אלא דבעל כאשתו, וגם ראוי לחשוב דעיקר המנחה עליה, ואינו יכול להפריש בלא דעתה, ומביא כאילו בשליחותה

מדרכנן ומיקשי נמי לדידיה, ומקשינן בפשיטות מיהא למ"ד אין קנין, וכן ברייתא דהאריסין והחכירות לעיל מ"ג ב' נמי מיתוקמא בסוריא כמש"כ תו', ואף למ"ד יש קנין, וכמש"כ תו' ב"מ ק"א א' ד"ה סבריה, ורש"י לעיל כתב דסבר יש קנין, אבל קשה דהא מדרכנן לכו"ע חייב וכמשנ"ת לעיל. — ובאמת פלוגתא דרבי ורשב"ג שייכא אף בא"י לענין מירוח וכמש"כ הרמב"ם פ"א מה"מ ה"כ וכמש"כ דמאי ס"ב סק"ב, אלא דמשמע לגמ' דפלוגתתם אף בחלקו שדה בקמתה, ולכך מוקמינן לה בסוריא, שו"ר בירושלמי פ"ו דמאי ה"ו מוקמינן לה דוקא בחלקו שדה בקמתה, ועי' לעיל ד"ה אח"כ. (דמאי ס"ב סק"י).

שם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא, לגי' תו' בלוקח מן העכו"ם הקרקע והפירות איירי, דבפירות לאו ליכא חיוצ בכורים אף בלוקח מישראל וכמבואר ב"ב פ"א א', והנידון אי הפירות שגדלו ברשות העכו"ם חייבין בצכורים, ופריך מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא ש"מ יש קנין, ומדרכנן חייבו דליחזי דבקדושתיהו קיימא וליהדרו עלה ולפרקיה, ומשני דמעיקרא תיקנו דלא ליימו דליחזו דלאו בקדושתה קיימא ולא לייצנו, דהר חזו דמזבנו, תיקנו דלייתי כעיקר הדין דליחזו דבקדושה קיימא ולפרקיה, ומפני תיקון העולם ר"ל כי היכי דניפרקיה, ואמנם מביא מן הדין, אלא שמפני תיקון העולם אוקמוה אדינא, ונראה שזו גם דעת הרמב"ם בפ"ב מבכורים ה"ו והראב"ד לפרושי אחי, וכמש"כ מרן זללה"ה בשביעית סימן א' סק"ג, ופרש"י קשה וכמש"כ שם, ומש"כ בכ"מ דהא דאמרינן שתי תקנות משמע כפרש"י, ונריך ליישבו לפירוש הרמב"ם, לכאורה גם לפירוש הרמב"ם אחי שפיר, דאף שאין מחייבין אותו לקנות, כל שרואה שבקדושתה קיימא יתיר עליה לפרקה. (ס).

נראה דפירות שגדלו בפטור מחמת דאין לו קרקע, כגון שמכר אילן אחד ושייר הקרקע לעצמו, ולאחר שגדלו הפירות חזר וקנאו לאילן, דחייב בצכורים מדאורייתא, ולא חשבינן ליה כגדל בפטור.

נראה דהפקר שעה אחת אינו פוטר מבכורים, דבכורים כיון דטעונין הבאת מקום והנחה ומנופה, הרי הם כמתנה לגבוה וכהנים כאילו

דה"ה אע"ג דלא מתה ומתה אינטריכא ליה, תו קיימא דבכורי אשמו מציא וקורא אף כשהיא קימת, ואף לר"ל וכדאמרין מעיקרא שאני התם דכתיב ולביתך, וכ"פ הרמב"ם, ובקנין פירות שאינו קורא לא יועיל אף אם יקנה הגוף אח"כ, דהא לית לן קרא להכי, וכש"כ דאין מועיל הקונה פירות מלושין ואח"כ קנה הקרקע, וכדעת הגר"א הוצא בחו"צ בכורים ס"ג סק"ג, אבל לדעת הרמב"ם דקנה פירות מלושין ואח"כ קנה הקרקע מציא [ואולי גם קורא], קשה א"כ ל"ל קרא דולביתך במתה כדמוקי לה ר"ל בירושלמי, הרי אף בלא קנין פירות כן, ושמו מוקי להא דירושלמי בשלא זיכתה לו את הפירות אלא שנוטלן בהסכמתה, [ואיירי שהיא לא קראה עליהם שם בכורים עדיין, דאם היא כבר קראה עליהם שם בכורים, לא יתכן שהוא יקרא על הבכורים שלה כשמתה, עי' להלן מ"ש על תו'], ומהכא הוא דשמעינן לה, וז"ע. (ספ.)

שם ושמע שמתה אשמו מציא וקורא, א"ה, עי' מש"כ בכורים ס"ג סק"ג. זהא דאפשר להפריש בכורים בחלוש, דמה שהפריש עד שלא מתה אינם בכורים אלא מדרבנן.

שם דאריצ"ח צרן ושגרן ציד שליח ומת שליח בדרך מציא ואינו קורא כו' עד שתהא לקיחה והבאה באחד, צריך ישוב אמאי נקט לה במת שליח, ולא קאמר צרן ושגרן ציד שליח ונמלך והגיע בשליח והציאן בעצמו מציא ואינו קורא, ונראה לדקדק מזה דשליח שנמלך בדרכו וחזר והציא הבכורים לצעלים דאם יקחום הצעלים עצמם דיציא ויקרא, דשפיר חשיבא לקיחה והבאה באחד, ומה שמתחלה נטלם השליח, נחבטל בחזרתו, והרי הצעלים עצמם שנטלום וחזרו בהם בחצי הדרך ושבו לביתם, ועכשיו ישלחו ע"י שליח ויחזרו ויקחו ממנו בחצי הדרך, הלא מסתבר דלא יחשב כלקיחה והבאה כאחד, דהלקיחה האחרונה היא הלקיחה דאית לן למיזל בתרה, דלקיחה קמייתא נחבטלה ולא שימשה כלקיחה דמאזה, וא"כ ה"נ כשהשליח חזר צו והחזיר הבכורים לבעה"ב, ולכן נקט דוקא מת שליח, דכל זמן שהשליח קיים עדיין יתכן שהצעלים יציא ויקרא, אבל כשמת השליח הרי אף אם יחזיר בעה"ב עכשיו את הבכורים לביתו ויחזור ויקחם, לא יקרא, דחזרה לשם לחזור וליקח לאו

ונתחדש דמ"מ קורא, ואין ללמוד מכאן לנידון קנין פירות, וגם במתה אשמו היה ראוי לומר דלא יקרא, דהבכורים היו שלה, וכשמתה הרי הוא צדין יורש המציא בכורים של מורישו, דאינו קורא כמש"כ בכורים ס"ג סק"ט, אלא ודאי דאיירי כשהקנתה לבעל את הפירות דהיינו מוהר דקרא כמש"כ הרמב"ן והרשב"א, והר"ז ממש דין קנין פירות, אלא ש"ל דאשמו שאני, דהא חזינן דקנין פירות בדעת מלוו, וכדמפלגינן בין יוצל ראשון לשני, וכן נמי אמרינן בב"ב קל"ו ב' דאבא לגבי ברא אחולי אחיל, או לאידך גיסא דלגבי נפשיה נפשיה עדיפא ליה, והלכך גבי בעל ואשמו שפיר י"ל דסגי ליה בקנין פירות, ואפשר דהיינו רק אי ירושת הבעל דאורייתא, ומ"מ י"ל דבן שקנה מאביו קנין פירות אינו מציא וקורא אף שעמיד ליורשו, דאשמו עדיפא, ואין ללמוד יורש מאשמו, ועי' בריטצ"א דכתב לפרש סוגיין בלא הקנתה לו, ולא הזכיר לפרש לפי זה הא דאמרין טעמא דידי נמי מהכא קאמינא, וז"ע. (בכורים ס"ג סק"י).

שם איתיביה היה בא בדרך וביכורי אשמו צידו ושמע שמתה אשמו כו', נראה דלתרוייהו פריך דהא קושטא הוא דתרוייהו מודו דאדם מציא בכורי אשמו וקורא אף כשהיא חיה, ומהך ברייתא מוכח דרק במתה קורא, וע"כ לפרושי ברייתא דולביתך מלמד שאדם מציא ביכורי אשמו וקורא במתה וכמש"כ תו', והכי איתא בהדיא בירושלמי בכורים פ"א ה"ה דר"ל מוקי לה במתה, [וזה דלא כסוגיין דשטיינר דמשנינן אף לר"ל הוא], ונראה דלפי זה היה מתפרש דקרא אשמועין דקנין פירות דבעל סגי ביה שיציא ויקרא במתה אשמו לאחר שכבר נתלשו הפירות, וכן לאחר הפרשה קודם הבאה, אבל כשאשמו קיימת אינו קורא, ומדאורייתא אף אינו מציא, א"נ שמו מדאורייתא מציא ואינו קורא, עי' רשב"ם בב"ב קל"ו ב', וכשמתה מציא וקורא, [וזה מיושב יותר, וכן מההיא דיוצל ראשון נמי משמע יותר כפי' רשב"ם וכמ"ש לקמן מ"ח א'], וכן נראה דהא דבמתה מציא וקורא הוי מתפרש שהוא דין מיוחד באשמו, אבל הקונה שדה לפירות והפריש בכורים ותלש הפירות ואח"כ קנה גוף השדה אינו קורא, ואפשר דאף בקנה מאביו קנין פירות ומת אביו בין הפרשה להבאה דנמי אינו קורא, ולמאי דדחינן

חורה היא, דכיון דהזכורים בכל הדרך הם דזרכס למקדש לא נתבטלה לקיחה קמייתא.

ולאחאמור נראה לפרש הא דאמר צירושלמי זכורים פ"א ה"ה ליקטן לשלחם זיד אחד לא ישלחם זיד אחר שמא ימלך הוא להציאן, דר"ל שאם ליקטן לשלחם זיד אחר ושלחם ועכשיו אין זיד השליח להציאם לירושלים, וגיירסת הגר"א וחלה השליח, לא ישלחם זיד אחר, אלא יחזירם לבעל הבית, דשמא הוא ימלך עכשיו להציאן בעצמו, ויכול לקרא, והיינו כמש"כ שאם החזירם השליח לבעל הבית נתבטלה לקיחתו, ואם עכשיו יקחם בעל הבית חשיבא לקיחה והבאה באחד, ולכך לא ישלחם השליח זיד אחר לירושלים. (זכורים ס"ג

ס"ק י"ג מתוה"ד).

רש"י ד"ה מדאורייתא, כונתו ז"ל מבוארת דא"א לחייב את המוכר שדהו לעכו"ם שיקנה ממנו את הפירות ויעשרם, דחיוז טבל ותרומ"מ אפירות רמיין וכשאין הפירות של הישראל פטור, אבל זכורים שייך למירמי חיוז על הישראל לקנות הפירות ולהציא זכורים שהם כעין קרבן, ולפי זה אין מכאן ראיה אם מעשר מזה חיוזית, אבל מ"מ לשון רש"י אא"כ אוכלן או מוכרן דקא משתרי ליה משמע קצת דרשאי להניחן או לשרפן.

(דמאי ס"א סק"א).

תוד"ה טבל לכך נראה דאין תקנה לטבל זה כו' שמא הגיע לו כל חלקו של נכרי כו', רהיטת לשונם כאילו הדבר ספק אם הוחלפו החלקים או לא, ולפי זה היה מן הראוי בהיה זכורות שאם תפס כהן אין מוציאין מידו ול"מ כן, וכן מספק יש לאחרים שחלקו להציא זכורים כי שמא מזדמן לו חלק הירושה, וכן הא דמחזירין זל"ז ציובל הוא מספק, ובגמ' משמע שהוא ודאי ורב אסי הוא דמספקא ליה ז"ק ט' א', וכן אמרו בינה ל"ז ז' בשנים שלקחו חזית בשותפות דאי אין צריכה אסורין ואמאי ליהוי ספק דרבנן כי שמא פגע בחלקו, אבל נראה דלעולם באמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים יש לשאול הי מייניהו קדשי באמת והלא אין שום טעם לקדש אחת יותר מחצירתה, אבל באמת זה ענין מיוחד של כח זה שכל שהתודה זכתה מתוך שמונים החלות, בארבעים, זכח של ארבעים מתוך שמונים יש כאן לחמי תודה, ואמנם אין קדושתם נחלטת אלא

שזאכילת כל השמונים יש כאן ארבעים מקודשות, וסוג זה נזדל מסוגי תערוכות של ספק שהרי אמנם אין כאן לתפוס ארבעים מסוימות, ולעומת זה יש לו זכות בארבעים מסוימות, וזהו ענין הירושה, וקבעו חכמים שהחלפת זכות ארבעים מתוך שמונים בזכות לחלק מסוים חשיב כלוקח, ואינו מציא זכורים, ומחזיר ציובל, וכן אם תפס הכהן מוציאין מידו, שדיין כלקוחות לענין שאין מלוה ע"פ גובה מהם, ואמנם לענין כשאנו נפגשים זכח של ממ"נ יש כאן חלק ודאי, כגון בשני אחים שחלקו אם לקח אחד מאחיו חלק יתיר והפריש הכל לזכורים, יש כאן זכורים ודאיים שהרי קצת מן הכל יש לו זו זכות יורש בהחלט, אבל כל שחלקו חלק כחלק חשיב כל אחד לוקח בודאי, ולענין תרומה לעולם הדבר ספק, כי יש בכל התבואה ארבעים מתוך שמונים שהם טבל, וצריך להפריש ממקום אחר.

ולאחאמור בשותפות עכו"ם וישראל לא שייך לחייב זכורים שהרי אין הישראל יודע מהו חלקו ולעולם אפשר שמפריש חלקו של העכו"ם, ואמנם לא מצינו דאצטריך קרא למעוטי, ובראשית הגז אצטריך בחולין קל"ה למעוטי, לפי שעיקרו נתינת ממון ושפיר יש לחייבו לזכות את הכהן בראשית חלקו בגיזה, וכן צבור י"ל שקדוש זו כח של ארבעים מתוך שמונים, ובתרומה יש טבל בפירות זכח של ארבעים מתוך שמונים ויפריש עליהם ממק"א, ובפאה נמי ז"ל דס"ד כיון שהוא חולין ועיקרו נתינת מתנה לעניים דאפשר דחייבה תורה אף לשותף להפריש אף שמפריש מתערוכות ואין ידוע אם מפריש חלקו או חלק העכו"ם, ואצטריך קרא למעוטיה, (וגם בזכורים יתכן לפי זה לחייבו אלא שהוא פטור לפי שאינו יודע חלקו, ואם לקח קצת מן העכו"ם מחלקו כבר יכול להציא ממ"נ, ושפיר יש למעטו מכל חיוז).

והנה הקשו בתו' לפרש"י למה לא מיימו זכורים שותפין שחלקו אי יש בכל גריווא וגריווא חלק לכל שותף, אבל באמת חלק כל שותף הוא קלוש אף באיכותו שגם כח של לוקח משתתף ציירת הפרי, ונהי שחייבה תורה לשותפים להציא היינו משום ששניהם בני חיוזא, אבל באחים שחלקו הרי חלק הלוקח פטור, ולחד שותף לא חייבה תורה להציא, אחרי שאין לו פרי שלם.

רק אם מפריש כנגד כולו, וי"ע, ואפשר דיש להקל גם בזה כפירוש תו'.

ושותפים ישראלים נמי חלוי בפלוגתת רש"י ותו' שהרי לקוח פטור מדאורייתא וא"כ כשחלקו יש לכל אחד חלק החייב מדאורייתא וחלק החייב רק מדרבנן לפרש"י, ויכול לעשר מיניה וביה דמפריש מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו, אבל לפירוש תו' בכל חלק ספק אם הוא כולו לקוח או מקצתו או שאינו כלל לקוח ואינו יכול לעשר מיניה וביה, אלא צריך לעשר מטבל שלו על זה והמעשר מקולקל, [ואין לומר דכולו חשיב לקוח כמו דלענין יובל חשיבי לקוחות בהחלט וכמש"כ לעיל, דודאי שותפין חייבין בתרומה מדאורייתא, וכדמוכח בחולין קל"ה וכן לקמן נ"ב ח' אמרו אחס ולא שותפין ומיהו איכא לאוקמי בחלקו קודם מירוח, אבל נראה דאף בחלקו אחר מירוח חייבין מה"ת], ומיהו אם חלקו קודם מירוח נראה דאפשר לעשר מיניה וביה לדעת רה"פ לקוח קודם מירוח חייב מדאורייתא וכמש"כ במעשרות ס"ב ס"ק י"א, ואף אם מירוחו בשותפות נראה דיש להם תקנה קודם שיחלוקו שיחזרו רשות כל אחד לעשות מעשר בכלכלה זו, ויעשו שליח ויעשר מן הכלכלה על הכל, וכיון דכולם נחזרו רשות לעשר מן הכלכלה על הכל ממ"נ חייב מעשרו דשל מי שהוא שפיר דמי, ואח"כ יחלקו ביניהם הפירות המעושרים, (בענין זה יש דברים שעדיין ל"ע בהם כה"פ).

לפירוש תו' נראה דאף ציין ושמן דיש צילה מ"מ מספקינן שהחלפו החלקים כולם.

(דמאי ס"י ס"ק י"ב).

תוד"ה ולציתן אלא דאורחא דמילתא הוא כו', עי' מש"כ בחו"ב כתובות מ"ג א'.

תוד"ה מתה וא"ת ולישני דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל כו', נ"ע דבשלא זכתה א"כ היא הפרישה הזכורים, והרי הבעל מוליד הזכורים שלה, וכי"ז יקרא כשמתה, הרי אין הזכורים שלו, ואף לדעת הרמב"ם דהקונה פירות תלושין וחזר וקנה השדה דמציא [וקורא], היינו דוקא בקנה פירות והוא הפריש זכורים, אבל הזכורים שהפריש המוכר, לא יתכן שהלוקח יקרא עליהם, וה"ה יורש, עי'

ונראה שפירש רש"י כן, דומיא דטבל וחולין מעורבין זה בזה דקאמר רבי לעיל כ"ב ח' דהתם נראה דלכו"ע מתפרש שכל פרי ופרי טבל וחולין מעורבין, [ומשה"ק תו' מהא דאין הכהן גובה כלום אי לקוחות הם אפשר דכיון דבכל משהו ומשהו יש בו כח יורש וכח לוקח, כשחלקו חשבינן כנתבטל מהן כח יורש לענין גזיית מלוה ע"פ, כיון שכל משהו שחלקו מעורב בו כח לוקח, ועדיין נ"ע]. — בלשון הרמב"ם בפ"א מה"ת ה"ב כתב הכ"מ שהוא כדעת רש"י, ובאמת כ"ה לישן הירושלמי פ"ו דדמאי ה"ו, וי"ע.

ולפרש"י א"א להפריש מטבל גמור עליו דהו"ל מן החיוב על הפטור כמש"כ רש"י, ואפשר דדיעבד אם הפריש מטבל גמור עליו פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים, [דנראה דאם הפריש כנגד מחציתו לא עשה כלום, דנהי שאין בו חיוב אלא מחציתו אבל אינו מחצית בזכות, וממילא לא סגי בלאחד מעשרים ממנו, וע"כ להפריש אחד מעשר מן הכל, וגמלא שיש כח טבל במעשר], ואפשר דדיעבד נמי לא חייב אע"ג דחיובו מדאורייתא כדאמר חולין קל"ה ב' דסוף סוף אינו כולו בחיוב שהרי יש בו כח פטור, אבל לדעת תו' שפיר מעשר מטבל דאורייתא עליו וכמו שכתבו, ובההיא דאילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל לכו"ע נראה שאין מפרישין מטבל דאורייתא עליו, ולענין דיעבד יש להסתפק כמש"כ.

ולענין הלכה בישראל ונכרי שותפים וחלקו נראה דאפשר להקל כמש"כ תו' להפריש מטבל גמור עליו כנגד כולו כיון שהרשב"א הסכים לפירוש תו', ואפשר דפירותיו מתוקנים אף לדעת רש"י, אבל אין להקל נגד דעת תו' לעשר מיניה וביה, ומעשרותיו אחרון אחרון מקולקל כמש"כ תו', וקודם שחלקו אם מפריש מטבל גמור עליו אין המעשר מקולקל לפירוש תו' דמפריש כנגד חציו בכל מקום שהוא, אבל לפירוש רש"י אפשר דלא סגי במה שמפריש כנגד חציו כיון שאין חציו בזכות אלא באיכות, וכמש"כ לעיל וי"ע למעשה, [שוב הראוני שברש"י חולין שם כתב שאפשר להפריש מטבל גמור עליו לפי חציו, וצריך לדחוק דמש"כ רש"י בסוגיין דאי אפשר להפריש מטבל גמור עליו דהו"ל מן החיוב על הפטור, דהיינו

הניזקין

מ"ח ב' מתני' הניזקין שמין להן בעידית כו', מהא דאמרין ב"ק ז' ז' מטלטלין כל מילי מיטב דאי לא מודבן הכא מודבן במתא אחריתי לבר מארעא דליתבי ליה ממיטב כי הכי דלקפון עלה זצני, נראה דענין עידית תלוי במה שנוה יומר למכור, ואם יש לו שדה או בית בעיר גדולה שקופצין שמה לוקחים הר"י עידית אף שיש לו בעיר אחרת דעדיפא מינה, וגם בביתים יש עידית וחיבורית כדאמר מ"ט ז' כדי שלא יראה אדם לחבירו כו' ודירה נאה ויאמר אקפון ואלונו כו', וכ"ה בשו"ע חו"מ סימן תי"ט ס"א.

שם וכתובת אשה ציבורית, הרמב"ן והרשב"א נתקשו מאי תיקון העולם איכא צוה, ולכאורה י"ל דמשום ר"מ נקטיה דס"ל צבינונית משום חינא, וכן לעיל ל"ז ז' לאוקימתא דרבא ליכא תיקון העולם אלא לרשב"ג, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בריטב"א.

שם ר"מ אומר אף כתובת אשה צבינונית, בכתובות י' א' אמרין הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מן הציבורית, ומשמע דאי דאורייתא היא גביא מן הצינונית, ולפי זה ר"מ לטעמיה דס"ל כתובות נ"ו ז' דכתובה דאורייתא, ולכן ס"ל דצבינונית, ולפי זה גם רשב"ג דאמרין כתובות י' א' דס"ל כתובה דאורייתא, ס"ל נמי דצבינונית, וק"ק שלא הזכירו במתני' אלא ר"מ, ואם אמנם כל מאן דס"ל דאורייתא ס"ל דגביא מצבינונית, הרי מהא דבכל דוכתא מדכרין דכתובה ציבורית ע"י ב"ק ח' ובש"ד מוכח דכתובה דרבנן, עיין רא"ש כתובות פ"א סימן י"ט.

גמ' אמר אביי לא נריכא אלא לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא צדיזוק שיימינן קמ"ל מפני תיקון העולם שיימינן צדמזיק, לפי זה הא דתניא לקמן מ"ט ז' מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל, היינו דינא דאורייתא אבל רבנן תיקנו צדמזיק, ונראה דרק מהכרח הקושיא דפרכין דאורייתא היא חידש אביי כן, ולפי זה לרבינא לקמן שם דמוקי למתני' כר"ע, תו לית לן לחדש דלר' ישמעאל מדרבנן שיימינן צדמזיק, אלא כדינא דאורייתא קיימא צדניזוק שיימינן, וכ"ה ברמב"ן ג' א' — שאל בני מאיר נ"י מה שיעור

בכורים סימן ג' סק"ט, וכל שכן כשהמורים אשה. (בכורים ס"ג סק"י).

תוד"ה צלרן, א"ה, ראיתי להעתיק בזה מ"ש בזה בסוגיא בב"ב פ"א ז'. כבר תמנהו הרמב"ן והרשב"א במה שפירש רשב"ס דצלר שליח והציא, יכול בעל הבית לקרא, ואם צלר בעה"ב והציא שליח אין בעל הבית יכול לקרא, דוכי משום שצלר בעצמו מיגרע גרע, ובאמת צריך טעם מה דחקו לרשב"ס לחדש דכשנעשה הכל ע"י שליח יכול בעל הבית לקרא, ואפשר דקשיא ליה למה הוצרכו בגמ' להציא הא דריב"ת, ואמאי לא אמרו דעושה הכל ע"י שליח וכדמנן דשליח אינו קורא, ולא ניחא ליה במה שחיראו תו' דמשמע דמציא בעצמו, [ועי' בכורים ס"ג ס"ק י"ג מש"כ בדבריהם ז"ל], ולכן הוצרך לחדש דאם יעשה הכל על ידי שליח, אכתי חשיב ראוי לקריאה על ידי הבעלים, וצדין הוא שיפסל כשנעשה אינו ראוי לקריאה מחמת ספק, [והרמב"ם שכתב בפ"ד מבכורים ה"ד דבשני אילנות מציא על ידי שליח, מוכח דסבירא ליה דאין הבעלים יכולים לקרא כשהציא שליח, ודלא כרשב"ס]. (בכורים ס"ג ס"ק י"ג).

תוד"ה מציא וא"ת ונימא ירקבו כו', עי' מש"כ בזה בבכורים ס"א סק"א.

מ"ח א' והשתא דאר"ח מחלוקת ציובל שני אצל ציובל ראשון ד"ה מציא וקורא כו', למש"כ תו' ב"ב קל"ו ז' דהא דמציא לר"ל אינו אלא מדרבנן, לכאורה ראוי לומר דאף ציובל ראשון אינו אלא מדרבנן, והדבר תימא מה ראו חכמים על ככה לחדש קריאה ציובל ראשון, [וכמדומה דלא אשכחן קריאה בבכורים דמדרבנן, וכן משמע לפי הטעם דאחי לאפקועי מתרו"מ ב"ב פ"ב א'], ולומר דציובל ראשון מדאורייתא קנין פירות כקנין הגוף, ג"ז דוחק, וצ"ע, ולפי' רשב"ס שם דמציא מדאורייתא, ל"ק כ"כ מה שהוסיפו קריאה ציובל ראשון. — ברמב"ם פירש יובל ראשון של לוקח זה עי' בדבריו פ"ד מבכורים ה"ז וכמ"ש בכ"מ שם, וזה נוח טפי מפרש"י, דהדבר קשה שנשנו צריחות בסתמא על יובל ראשון שמנו ישראל, ושזה עדיף מלאוקמי בזמן שאין היוכל נוהג. (בכורים ס"ג סק"י).

לר' ישמעאל דדניזק שיימין הוא גזירת הכתוב, והיינו דלא שייך למיבעיא אליביה אי בשל עולם הן שמין כדאמר בצ"ק ז' ב', דא"כ מאי שייטיה דניזק הכא, וזו כונת תו' שם, ומה שאמרו בגמ' שם מאי מיטב שדכו אמר רחמנא למעוטי דניזק, לאו משום דאי הוי כתיב מיטב א"נ מיטב שדה היה מקום להסתפק דדניזק קאמר, אלא ר"ל לאפוקי מגזירה שזה דר' ישמעאל, דשדה מתפרש דהאיך דקמשלם לר"ע, והנה לר' ישמעאל אפי' היה לניזק מטלטלין הרבה דכולהו מיטב נינהו, והיתה לו שדה אחת וזיבורית, יהיב ליה מוזיק מוזיבורית דכוותה, דכל שמשלם בקרקע אוליין בחר בקרקע דניזק. (ב"ק ו' ב').

שם המוציא מחזירו עליו הראיה, ורצ אידי בר אבין סבר דשפיר חידשה תורה לקנוס המוזיק שיהא עליו הראיה.

מ"ט א' ור' ישמעאל אהני גזירה שזה וזהני קרא כו' אהני קרא דאי אית ליה למוזיק עידית וזיבורית כו' דמשלם ליה ממיטב ידיה כו', בכהאי גוונא דאית ליה למוזיק דעדיפא מדניזק ודגריעא מדניזק, ואי לאו דאהני קרא הוי אמרינן דלא מחייבין ליה לעולם למיחב דעדיפא מדניזק, ולכן יכול דגריעא, וזהני קרא למימר דאי לית ליה כדניזק חייב למיחב ליה דעדיפא מדניזק, והנה כל זה הוא בפירושא דגזירת הכתוב דדניזק שיימין והחמיר הכתוב לתת גם מדעדיפא מדניזק אם אין לו כמו דניזק, אבל לדאש דדליכא לניזק כלל קרקעות דיהיה חייב המוזיק ליתן ליה ממיטב ידיה, הוא מילתא בלא טעמא, שיהא גזירת הכתוב לעולם מיטב או דניזק או דמוזיק, דמה טעם לזה, ולכן לא מוקמינן לקרא בכה"ג כמו שהקשה הגרע"א ז"ל.

ברם נראה דהגרע"א ז"ל תמך קושיתו בדברי הרא"ש בצ"ק שכתב לחלוק על הסוברים דדליכא למוזיק עידית צינונית וזיבורית, ועידית דניזק בין הצינונית והזיבורית של המוזיק, דיהיב ליה המוזיק צינונית, וחלק עליהם הרא"ש דיהיב ליה עידית דלעולם אהני קרא למיחב ממיטב או דניזק או דמוזיק, ולפי זה אמנם קשה אמאי לא מוקמינן דאהני קרא דליכא כלל קרקעות לניזק, אבל לא זכינו לטעמו של הרא"ש ז"ל בזה דמהיכי מימי נחדש גזירת הכתוב נוסף למיטב דמוזיק,

גודל השדה של העידית דניזק שמהא השומא בזה, ואפשר דלריך שמהא כשיעור הנזק, ואם היא קטנה מזה יוכל לשלם המותר כאילו אין שדה לניזק, עי' מש"כ בזה לקמן בקושית הגרע"א ז"ל.

שם ולר' ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה, בפשוטו השתא לא מפרשין דר' ישמעאל אחי למימר דדניזק שיימין, דאין לזה סברא שיהא תלוי תשלום המוזיק בעשירותו של הניזק, ולכן מפרשין דמיטב שדכו של ניזק דקאמר ר' ישמעאל היינו לומר דאכל כחושה משלם שמנה, והיינו דפרכינן אמאי, וז"ע בתו' שנתקשו אמאי פריך הכי לר' ישמעאל ולא לר"ע, וכבר נתקשינו בזה בדבריהם בצ"ק ו' ב' (הועתק לפנינו), וכן הקשה במהר"ם שיף שם. — וממני מתפרשא שפיר גם לפי זה דתיקנו חכמים לר"י דדמוזיק שיימין.

משנה"ק תו' אמאי טעי טפי דר' ישמעאל לומר דאכל כחושה משלם שמינה מזר"ע, ז"ע דאי מפרשין מיטב שדכו דניזק, שפיר יש לפרש דאי יבער איש שדה או כרם דרישא קאי, והיינו דאם ציער שדה או כרם ישלם כמיטב שדכו וכרם שאכל ממנו, ולא מפרשין השתא כלל דבא לומר דשיימין דדניזק, דאין סברא שיהא תלוי תשלום המוזיק בעשירותו של הניזק, שאם יש לו עידית יצטרכו לשלם לו עידית, ואם יש לו זיבורית יספיק לשלם לו זיבורית, וכן פירש ברש"ם בחומש דפשטי' דקרא הכי מתפרש, ומה"ט נמי כללינן לקושטא דמילתא נמי בזהאי קרא דאחי למימר דנידון במשויר שבו כדאמר נ"ט א', וכמו שהוכיחו תו' שם דהיינו גם לבתר דתניא בהדיא דפליגי אי דדניזק שיימין או דדמוזיק, והיינו משום דאי מיטב שדכו דניזק קאמר קרא יש לפרש נמי דקאי אשדה וכרם דרישא לומר דנידון במשויר שבו, אלא דר' ישמעאל גמר נמי גזירה שזה לומר דגזירת הכתוב הוא דשיימין דדניזק, אבל לר"ע דאחי קרא לומר דשיימין דדמוזיק, לא איירי כלל קרא בשדה וכרם שאכל, וליכא למיטעי דאכל כחושה משלם שמינה, וגם אינו נידון במשויר שבו, ולמסקנא כיון דלר' ישמעאל אשמועינן קרא תרתי חדא דדניזק שיימין ועוד דנידון במשויר שבו, לכך קאמר ר"ע דלא בא הכתוב אלא לומר דדמוזיק שיימין, וכמ"ש תו' שם, שו"ר במהר"ם שיף שכבר הקשה כן.

והריטב"א בגיטין מ"ט, וכן נשיטת הקדמונים הנדמ"ח בשם תו' חלקו על הרא"ש.

גם ממה דאמרינן לעיל מ"ח ז' דלר' ישמעאל החמירו חכמים מפני תיקון העולם לומר בדמיון שיימינן, יש לדקדק דלר' ישמעאל ליכא בדאורייתא דינא למיתב ממיתב דמזיק, דאם חלק הכתוב זימנין ממיתב דמזיק וזימנין ממיתב דניזק, לא היה לחכמים לתקן תקנות לשנות דינא דאורייתא, ורק אם בדאורייתא ליכא לעולם דינא דמיתב דמזיק שפיר יש לפעמים דראו חכמים נורף להחמיר על המזיקים, אבל כשכבר חלק הכתוב בזה, אין לחכמים לחדש נגד המפורש בקרא, (וזכר לדבר מש"כ האחרונים דלא גזרו חכמים לאסור המפורש בכתוב להיתר עי' ט"ז יו"ד סימן קי"ז סק"א).

ואפשר דס"ל להרא"ש כמ"ש בתוד"ה כגון דלמ"ד או כסף או מיתב, הרי גדליה ליה למזיק כעידית דניזק לר' ישמעאל חייב לתת לו כסף, דכל דלא יהיב ליה כמיתב דניזק חייב לתת לו כסף, והלכך בדשויא עידיה דניזק בין עידיה וזיבורית דמזיק, ע"כ יתחייב המזיק לתת לו מן העידיה, גם בלא הא דאהני קרא, דהא חיובו או כסף או מיתב דניזק, וכיון דזיבורית ידידה לא מקיים מיתב דניזק, ע"כ למיתב ליה העידיה, אם אינו נותן לו כסף, וא"כ קרא מאי אהני לן, וע"כ לומר דקרא אחי למימר דאי לא יהיב ליה כמיתב דניזק חייב לתת לו מיתב דמזיק, והלכך אף בדאית ליה זיבורית דעדיפא מעידיה דניזק, חייב לתת לו מעידיה ידידה, אבל מ"מ הדבר תימא דאם יהיב ליה זיבורית דשויא כעידית דניזק שפיר דמי, ואי יהיב ליה זיבורית דשויא טפי מעידיה דניזק לא סגי בהכי וחייב לתת לו עידיה ידידה, וכי"ד נחדש גזירת הכתוב בזה, ואי לית לן במאי לאוקמי הא דאהני קרא, שפיר י"ל כקושיא הגרע"א דנוקמי' לקרא גדליה ליה לניזק כלל קרקע, דבזה חייב למיתב ליה מיתב דמזיק, אבל כל דאית ליה קרקע לניזק דסגי בדידה ליה דכוותה כש"כ דסגי בדידה ליה דעדיפא מינה, וז"ע, גם קשה דבגמ' משמע דאינטריך להא דאהני קרא בדאית ליה למזיק רק עידיה וזיבורית ועידיה דניזק עדיפא מזיבורית דמזיק דבעי למיתב ליה מעידיה ידידה, ולמ"ש תו' דאז' כסף או מיתב

לכאורה לא נריך קרא להכי, ונריך לדחוק דאי לא קרא הו"א דטפי מעידיה דניזק לית לן לחייבו אף גדליה ליה כסף, עי' רש"י גיטין מ"ט א'.

איברא דאיכא לאקשויי להסוברים דדאיכא למזיק עידיה זיבורית וזיבורית ועידיה דניזק בין הזיבורית וזיבורית דמזיק, דיהיב ליה זיבורית, דא"כ ליכא כלל דין דמיתב דמזיק, דהעיקר שלא לפחות מהעידיה דניזק, ואילו אהני קרא ראוי לפרש דאיכא חיובא למיתב מעידיה דמזיק, דהא קרא מתפרש מיתב דהאיך דקמשלם, וזה נראה שדחק להרא"ש לחדש גזירת הכתוב דמיתב דמזיק, אף דאין לזה סברא כ"כ, וז"ע. (צ"ק ו' ב').

שם לא יהא אלא בע"ח ובע"ח דינו בזיבורית, נראה דהקפת החנות, וכן מי שקנו מידו לתת מתנה לחצירו, דכולהו צדין בע"ח לגבות מזיבורית, אע"ג דלא שייך בהו כ"כ נעילת דלת, דלא פלוג רבנן, ויהי לומר זוטרא לקמן ז' דגם כתובת אשה בזיבורית פשיטא דכל הני בזיבורית, ולא איתותב אלא בכתובה, וכמ"ק נ' א' בשפאי עידיה לפירוש תו' דכמקח דמי ודינו בזיבורית, ומיהו מהכא ליכא למישמע לה, ד"ל דה"ק אפי' ק"ו להקדש מ"מ אין להעדיפו מבע"ח, וממ"ש תו' ב"מ ע"ז ז' ד"ה לא, אין ראייה דהתם גרע לפי שחזר בו.

שם וכ"כ קסבר ר"ע בע"ח שקיל בעידיה כנוקין כו', נראה דר"ל דר"ע יליף בע"ח מנוקין בזה מצדו שיהא דינו בעידיה, ולית ליה הא דעולא ב"ק ח' א' דבע"ח מדאורייתא זיבורית, כדאמרינן התם דאיכא דלית ליה דעולא.

מ"ט ב' ומפני החמסנין כו' ולמה אני חומס כו', לכאורה הרי חמסן יהיב דמי, וכמש"פ רש"י, וא"כ כבר גצה חובו, וי"ל דמשכח"ל ששילם זיבורית, ועכשיו יחזיר את הזיבורית ויגבה עידיה, א"נ כשנתייקר מה שלקח ואח"כ כילהו, א"נ כששילם פחות משויו, ויבלאו הכי נריך לאוקמי בהכי, דאל"כ הא תליוהו וזינן זביניה זבינא כדאמר ב"ב מ"ח ז', ומיהו משכח"ל כשמסר מודעה, א"נ כשהצעה"צ סירב לקבל התשלומין, דגם כה"ג מיקרי חמסן כיון שנותן דמים, וכעת ראיתי בריטב"א שכתב בשם הרמב"ן דחמסן לאו דוקא דהא יהיב דמי, נראה דר"ל

דחמסן דהכא ר"ל שנותן מעט דמים והרי הוא בכלל גולנים, וכמש"כ, ולא דמי לחמסן דעלמא שמשלם כל הדמים, אבל אין נראה דר"ל דכדי נקטיה, דלשון לאו דוקא לא משמע דכדי נקטיה, וגם צריך טעם למה באמת נקטיה התנא כדי.

שם וכו' כי היכי דכי מפיק לה איהו כו' כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מינה כו', ק"ק הרי חיוב כתובה הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כדאמר כתובות ל"ט ז', וכיון שהיא אינה יכולה להכריחו לגירושין, מהיכי תימי לחייבה כתובה, ואין לומר דהיינו דקאמרין, דהא מסקינן דאפשר דמשהי לה בגיטא.

שם אמר מר זוטרא צריה דר"נ לא אמרן אלא מיתמי כו', נראה דמפרש כתובת אשה דבסתמא בנתאלמנה איירי, והיינו דסתים לה תנא, ולפי זה מוכח מכאן דכל יורשים בכלל יתמי אפי' ירשו אציו או אחיו, דאל"כ לא יתכן למיסתם כתובת אשה בזיבורית, כיון דגם בנתאלמנה משכח"ל שאינה בזיבורית, וכו' בר"ן בסוגיא דגם אחים כיתמי. — צריך טעם מה דחקו למר זוטרא להוציא מתני' מפשטה כדדחקין בגמ' לפרושה אליציה.

שם אמר רבא ת"ש רמ"א כתובת אשה צבינונית ממאן אילימא מיתמי ל"ל לר"מ הא דתנן אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית כו', הקשה הגרע"א ז"ל הא מצוה לקמן נ' א' דנוקין דמדאורייתא דינן בעידית הרי גם מיתמי דינן בעידית, וא"כ כתובת אשה למ"ד דאורייתא דהו"ל מדאורייתא בעידית למ"ש תו' מ"ח ז' ד"ה וכתובת, ור"מ ס"ל כתובת אשה מדאורייתא, והא דאמרין כתובת אשה בזיבורית ולר"מ צבינונית, הוא משום שמה תקניטנו, וא"כ דין הוא דגם מיתומים תהא צבינונית, דהא כל מה שדינו מדאורייתא לא מקילין ביה, וא"כ מאי פרכין אילימא מיתמי ל"ל לר"מ כו', ונראה דמתני' דלכתר דקתני נוקין בעידית ובע"מ צבינונית קתני דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ע"כ מתפרש דגם נוקין מיתומים בזיבורית, [וכ"כ בחדושי הר"ן נ' א' דמתני' מתפרש דגם נוקין מיתומים בזיבורית], וממילא אית לן לפרושי כדמפרשין ברייתא דאזרס חוואה דהצ"ע כגון שהיתה עידית דניקן זיבורית דמזיק ור' ישמעאל

היא דאמר בדניזק שיימין, ומדרבנן שיימין בדמזיק, וזוה ביהמי מזיבורית, ודכוותה יתפרש נמי בכתובה דמדאורייתא כיון דנוקין ילפינן שיימין בדמלוה, ומדרבנן שיימין בדלוה, וביחסי אוקמוה דאורייתא.

שם אר"א ז"י הצ"ע כגון שנעשה ערב לנוקי בנו לבע"ח בנו ולכתובת כלתו כו', נראה דמתני' מתפרש כפשטה נוקין ובע"ח כשהוא חי וכתובת אשה כשמת, אלא דליכא למיפך דכשהוא מת הרי גם נוקין ובע"ח בזיבורית, משום דמשכח"ל בערב, דגם כשהוא מת מ"מ נוקין בעידית ובע"ח צבינונית, ואפשר דגם כשהוא חי וגירשה, אם באה לגבות כתובתה מן הערב לא תגבה אלא מזיבורית, משום דתחלת ערבותו בסתמא הוא אלאחר מיתה, והלכך לא נתחייב אלא זיבורית, [שו"ר שכ"כ בחדושי הר"ן, ועי' רש"ש], ושפיר חילקה מתני' דכתובת אשה בזיבורית, משום דמשכח"ל גוונא דרק כתובת אשה בזיבורית.

הא דנקט בנו, ללישנא דכל לגבי צריה שעבודי משעבד נפשיה, ניחא, ולל"ק יש לפרש דאורחא דמילתא נקט.

שם איתמר ערב דכתובה דצרי הכל לא משמעד כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ זוה בחו"צ ז"ב. קע"ד ז' דאיתמר ערב דכתובה ד"ה לא משמעד קבלן דבע"ח ד"ה משמעד קבלן דכתובה וערב דבע"ח פליגי כו', למאי דמפרשין טעמא דערב דכתובה לא משמעד דמלוה הוא דעבד ולא מידי חסרה, צריך להזין א"כ מה עדיפותא דקבלן, הא ה"נ מלוה קעביד ולא מידי חסרה, וכנראה משום זה פרש"י גיטין מ"ט ז' דקבלן דכתובה היינו שהתפיסה הצעל מטלטלין לשעבוד כתובתה והחזירתם לו על פי הקבלן, [בלשון רש"י שם משמע שחסרה המטלטלין לקבלן, אבל לכאורה סגי זוה שמסרתם לבעלה על פי הקבלן], דנמא דחסרה על פיו, וגם י"ל דלא מלוה עביד, דבהתפסת המטלטלין כבר הסכימה להתקדש, וקבלנותו לא סייעה זוה, והרשב"א שם נקט דרש"י כתב כן כי היכי דליהוי לשון קבלנות שהוא תן לו ואני אחן.

אבל הרמב"ן בגיטין שם כתב דפרש"י לא מחזור אלא קבלן דהכא כקבלן דעלמא שאמר לשון קבלנות כמו שמפורשים במקומו, ומשו"ה משמעד

דכיון דאמר שיפרע ממנו תחלה גמר ושעבד נפשיה, אבל בערב כיון דלאו מידי חסריה אסמכתא היא ולא קניא, וליכא למימר ביה בהיה הנאה דמהימן ליה גמר ושעבד נפשיה כדאחמר החס בערב דעלמא, דלאו מידי חסרה נפשיה בהימנותיה ואיהו נמי לשם מצוה עבד ולא לשעבד נפשיה עכ"ל, נראה מדבריו ז"ל דקבלן שפיר משעבד כיון דעל סמך קבלנותו הסכימה להתקדש וגמר ומשעבד נפשיה, ומה שאמר ר"א לעיל קע"ג ב' דבהיה הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה, לא הו"ל ליה אלא בערב דאית ביה משום אסמכתא ולמ"ד אסמכתא לא קניא, [וכ"כ מרן זללה"ה בחו"מ ליקוטים סי' י"ז], אבל קבלן א"כ ערב למ"ד אסמכתא קניא שפיר גמר ומשעבד נפשיה בזה שעל פיו נעשה המעשה המחייב, ומיהו ק"ק דלפ"ז ערב דכתובה דין הוא שישעבד למ"ד אסמכתא קניא, ולשון הגמ' ד"ה לא משעבד משמע דאף למ"ד אסמכתא קניא לא משעבד, ושם י"ל דלכך הוסיפו טעמא דמצוה קעבד לומר דאין דעתו להשעבד, ופטומי מילי בעלמא הוא, [משא"כ בקבלן דלא אמרינן דפטומי מילי הוא ולמנוה איכיון, דכיון דנחייב לגבות ממנו תחלה ע"כ גמר ומשעבד נפשיה]. — ומדברי הרמב"ן מתבאר דס"ל דבקבלנות ליכא משום אסמכתא, והכי מתבאר דלא מיקרי שמתחייב על תנאי, אע"ג שאם הלוה ישלם הוא לא ישלם.

ג' א' ערב דבעל חוב כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב ב"ב. קע"ד ב' קבלן דכתובה וערב דבע"ח פליגי מ"ס אי אית ליה נכסי ללוה משעבד כו', מצד חלות קנין החיוב, אין מקום לחלק בין אית ליה נכסי ללוה ולבעל או לא, ואדרבה בליט ליה נכסי ללוה סמך המלוה טפי על הערב, ואיכא יותר ההיא הנאה דסמך עליה, וע"כ אין הנידון אלא בדעת הערב, ובה אמרינן איפכא דבליט ליה נכסי ללוה דקרוז יותר שאין הערב רוצה להסתחייב.

ולבאורא נראה דהא דאמרינן לעיל דאבא לגבי בריה שעבד נפשיה משעבד נפשיה אע"ג דלית ליה נכסי, דרק לענין זה דבליט ליה לא משעבד אמרינן דלבריה משעבד, אבל בעיקר חיובא דערב דכתובה דאמרינן דמצוה קעבד ולא מידי חסרה ולכך אינו משעבד, לא נימא דלבריה

משעבד, אבל בחו' ד"ה בר נקטו בפשיטות דערב דכתובה לבריה משעבד, וכן ברי"ף וברא"ש, ובני יעקב נ"י העיר דלרשב"ג דגם בקבלן אם יש נכסים ללוה לא יגבה מן הערב, א"כ דין הוא דגם בקבלן יהא משום אסמכתא, וכיון דכתובה לא חסרה ליכא בהיה הנאה דקא מהימן ליה דאמר ר"א קע"ג ב', וא"כ כיצד יתחייב ערב דכתובה לרשב"ג דאיירי בזה במחני', וע"כ דבריה ליכא משום אסמכתא, וכמ"ש חו' דרשב"ג דמתני' דבריה, וליכא למימר בקנו מידו, דאי הוי אסמכתא לא מהני קנין, [ועי' ברמב"ם פכ"ה ממלוה דגם דבריה פירש בקנו מידו], ומיהו לחד לישנא ברמב"ן קע"ג ב' מודה רשב"ג בקבלן שהתנה לגבות ממנו שירצה דגם אם יש נכסים ללוה גובה מן הקבלן, ולפי זה משכח"ל שפיר ערב דכתובה בקבלן שהתנה ליפרע ממנו שירצה, ובאמת דוחק גדול הוא לפרושי דכל תקנתא דרשב"ג לא היתה אלא לבריה, [ושם ס"ל לרשב"ג דאסמכתא קניא, ומיהו לכאורה ל"מ כן בב"מ מ"ח ב', וגם משמע בסוגיין דקיי"ל כרשב"ג אע"ג דקיי"ל אסמכתא לא קניא], ולכאורה משמע מזה דגם דכתובה שייך בהיה הנאה דנשאת לו על פיו לאפוקה מאסמכתא, וכ"מ מהסוברים דמהני קנין לערב דכתובה עי' אה"ע סי' ק"ב ס"ו, ואילו באסמכתא הרי לא מהני קנין, והערוני לזה, ועי' לקמן ד"ה האי.

בב"ב שם מר סבר אי אית ליה נכסי ללוה משעבד אי לית ליה לא משעבד, פירש רשב"ם דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי, וז"ע דנמצא שהערב משקר למלוה דאומר לו שהוא ערב ולבו כל עמו, וז"ל דבלבו ובלב כל אדם הוא דפטומי מילי בעלמא הוא, וגם המלוה יודע שהוא כן, ודוחק, ושם י"ל דהסתחייבות הערב בלא קנין, רק שעושה דברו או דמהימן ליה הוא ענין מחודש, ואינו מועיל אלא בשעה שהמתחייב שלם ומרוצה בחיובו, ובה מחלקין בין אית ליה נכסי ללוה או לא, ועי' רמ"ה שכתב לפרש דבדאית ליה נכסי ללוה ואפ"ה אין המלוה חפץ להלוותו אלא ע"י הערב, דבה איכא טפי הנאה בהימנותיה, ודוחק.

האי אית ליה נכסי נראה דהיינו קרקעות, ולכך הו"ל לעיל לאוקמי באישתדוף, דבגוונא אחרינא לא משכח"ל, דאם מכרן שפיר גובה

מזוה וגם לאו מידי חסרה, וסיים דלפ"ז אם הוא ערב לנדוניה שהצאה שפיר משמעבד דהא חסרה, וכן המתחייב לחזירו ונכנס זה ערב ללא עבד מזוה הר"ז משמעבד אע"ג דלא חסרה, ולכאורה ז"ע היכן הצהירה הגאה דמהימן ליה דליפקיה מאסמכתא, אח"כ ראיתי בש"ך סי' קכ"ט ס"ק ט"ו בשם הע"ש שכבר העיר בזה, ועי' מש"כ בחו"ב ז"ב קע"ג ז' סק"ה. (ב"ב קע"ג ז' סק"ג ד').

שם אמר אב"י תדע דב"ח דיניה צנינונית ומיתמי זיבורית, ק"ק הרי צב"ח תחלת הלואתו על מנת כן היתה שיגבה ממנו צנינונית ומיורשו זיבורית, שהרי כבר תיקנו דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית, ואם נימא דהך תקנה מאוחרת הוא, מאן לימא לן דאמננס חלה גם על אלו שכבר הלכו קודם התקנה, ואפשר דאב"י ס"ל כדמסקינן להלן דיתומים שאמרו אפי' גדולים, ומשום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית ליה ונפלי נכסי קמי יתמי, והלכך ה"נ אף שכתב שבה מ"מ אמרינן דהיינו מיניה ולא מסיק אדעתיה דמית ליה ולא נמכוין להטנות על זה, וכמש"כ הרמב"ן דאמננס אם התנה לגבות מן השבח גם מן היורשים תנאו קיים, ומיהו לפי זה אפשר דניזקין מודה אב"י לרבא דאף מיתמי בעידית, והיינו שלא אמר תדע מנזקין, ומיהו י"ל דלטעמיה איל דמוקי לעיל מ"ח ז' למתני' כר' ישמעאל וכדתרין רבא, וא"א לומר תדע מנזקין, דמאן לימא לן דנזקין דדיננס מדאורייתא בעידית שהם ציתמי מזיבורית, ומיהו למאי דקיי"ל כרבינא דמתני' ר"ע היא ע"כ מוכח דגם נזקין דדיננס מדאורייתא בעידית מ"מ ציתומים מזיבורית, כפשוטא דמתני', ונקטו הראשונים ז"ל דגם מר זוטרא משמיה דר"נ ואב"י הכי ס"ל וכוחייהו קיי"ל, אלא דבזה כתבו ה"ר יונה והרשב"א והרא"ש דרק ציתומים קטנים, עי' שו"ע חו"מ סו"ס ק"ח.

שם והתני ר"א ניותאה אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואפי' הן עידית כו' מאי עידית שפאי עידית כו' וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא, בתו' פירשו דהשתא מפרשינן ואפי' הן עידית דר"ל השדה שבה לגבות מן היתומים, דאע"ג שהיא גרועה מן הזיבורית, אפילו הכי אין גובה מן היתומים אלא ממנה, דלעולם אין גובין

כתוצאה מן המשועבדים, והיינו דפרכינן בפשיטות הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משמעבד שפיר כו', דפשוטו לא איירי בדהוה ליה ואישתדוף. — ועי' בתו' ערכין כ"ג א' שכתבו דלכך לא פרכינן אמתני' דרשב"ג דהערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה, היכי משכח"ל והא ערב דכתובה לא משמעבד, דהוי פשוט ליה לאוקמה בקבלן ובדהו"ל ואישתדוף, וק"ק לפרושי דכל הך מקנחא דרשב"ג נעשתה משום הך גוונא רחיקא דהו"ל ואישתדוף, ומדבריהם מנזאר דגם לרשב"ג קבלן דכתובה משמעבד אע"ג דס"ל לרשב"ג דגם קבלן לא גבי מיניה אי אית ליה נכסי ללוה, עי' מש"כ לעיל.

שם מ"ט מזוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה, פירש רשב"ס דלא נמכוין כלל להמחייב כערב, וז"ע דאטו מזוה הוא דעבד לשקר שמתחייב, ואפשר דחיוז מזוה אמננס מתחייב אצל לא שעבד, והלכך מן הדין אינו חייב, אצל לפני משורת הדין ראוי לו לקיים הבטחתו, ואם נימא דלאו מידי חסרה סגי בזהאי טעמא לחוד, דליכא צהירה הגאה דמהימן ליה שהוא קנין דערב, י"ל דאמננס אפילו דעתו להמחייב אינו חייב, וכמ"ש המ"מ פכ"ה דמלוה ה"ו צדעת הרמב"ם דגם בקנו מידו אינו מתחייב, ועי' ברמב"ן גיטין הוצא לעיל, ולפי זה י"ל דהא דהזכיר מזוה קעביד אינו אלא לרווחא דמילתא, [עי' בלשון הרמב"ן המוצא לעיל], אצל בתו' גיטין כתבו דתרחי בעינן שיהא מזוה וגם דלאו מידי חסרה, אצל לאו מידי חסרה לחוד משמעבד, כגון שנעשה ערב אחר הנשואין, [לכאורה אחר הנשואין הרי הוא כלאחר מתן מעות דבעי קנין וכ"ה בהגהמ"ר גיטין, ובקנין י"ל דמשמעבד בכל ענין כדאיתא בזה"ע סי' ק"ז ס"ו שתי דעות בזה, אצל משכח"ל דלאו מזוה קעביד כשכבר גמרו ציניהם על הנשואין בלי הערבות, ומ"מ חשיב עדיין כבשעת מתן מעות כיון שעדיין לא נישאו, ולא בעי קנין], וא"כ ע"כ בעינן לטעמא דמזוה, אלא דלפי מש"כ תו' דטעמא דמזוה לחוד לא סגי, ע"כ היינו דלא אמרינן דמזוה הוא דעבד ואין צדעתו להמחייב כלום, אלא בזמן דלא חסרה, אצל בחסרה מתכוין להמחייב אף במזוה.

הריטב"א זב"ב בשם מורו ובשם תו' והוצא בנמוקי יוסף כתב דתרחי בעינן גם

מן היתומים אלא מן היותר גרוע שזרשום, וק"ק לפי זה הא דמסיק וגבי יתמי אוקמוה רבנן אדאורייתא, דאין מקום להזכיר זאת לזמר הא דרבא, אבל הרמב"ן והרשב"א פירשו דאפי' הן עידיה ר"ל לא מיבעיא מלוה אלא אפילו הזיק שפאי עידיה, והיינו דאע"ג דהזיק סתם גובה גם מן היתומים בעידיה דרבא דדינא דאורייתא לא משתנה ציתומים, ורק בצע"ח אמרו שאין נפרעים מן היתומים אלא מן היתומים, אבל הזיק שפאי עידיה גם זה כחוב וציתומים אוקמוה אדאורייתא וגובה מזיבורית, והיינו דמסקינן דרבא דהזיק שפאי עידיה גובה מן הציונות כצע"ח, והלכך ציתמי אוקמוה אדאורייתא וגובה מזיבורית, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ במהרש"א עי"ש, ולפי זה למאי דקיי"ל דגם נזקין מיתמי ציבורית יש לפרש אפי' הן עידיה אע"ג דכתב עידיה כשטרא.

שם צעי רב אחדצוי צר אמי יתומים שאמרו קטנים או אפילו גדולים תקנתא היא דעבוד רבנן גבי יתמי לקטנים עבוד כו' או"ד משום דלא מסיק אדעתא דמלוה כו', הך טעמא דלא מסיק מלוה אדעתיה דמית לזה, לא שייך גבי נזקין, ולעיל תניא דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן היתומים ואפי' הן נזקין, ולכן פירש הרשב"א דהא פשיטא לגמ' דגבי נזקין לא עבוד תקנתא אלא לקטנים, והיינו מפני תיקון העולם דקתני מתני', ולרבא מיתוקמא כר' ישמעאל ובעידיה דניזק כיצורית דמזיק, ולאציי מיתוקמא ככל גווי, ובעיא דגמ' היא רק בצע"ח דשמא בצע"ח הוי טעמא משום דלא מסיק מלוה אדעתיה כו' והלכך בין בגדולים בין בקטנים אין גובין אלא מן היתומים ולא משום תיקון העולם הוא, או"ד טעמא דלא מסיק מלוה אדעתיה לאו טעמא הוא, דאמנם מסיק אדעתיה וגם צוה איכא משום נעילת דלת, וטעמא משום תקנתא, ולקטנים הוא דעבוד תקנתא ולא לגדולים, וזו גם דעת ה"ר יונה שהביא הרא"ש, דצנוקין רק לקטנים עבוד תקנתא, והרשב"א הכריח כן מהא דקתני טעמא במתני' מפני תיקון העולם, וק"ק דלפי זה היה ראוי למיבעיא יתומים שאמרו לענין צע"ח קטנים או אפי' גדולים, כיון דיתומים דמתני' צנוקין איירי ודוקא בקטנים, וצ"ע, אבל דעת הרמב"ם כפי מאי דנקט המ"מ פ"ח מנ"מ הי"א דאף צנוקין אין נפרעין מנכסי יתומים אלא

נ' ב' יתומים שאמרו גדולים וא"ל לומר קטנים בין לשבועה כו', יעויין בתו' שנתקשו הכי משכח"ל שבועה, ונראה דעיקר הקושיא היא על הא דבעינן לאוקמי לעיל ברייתא דתני אביי קשישא לענין שבועה, דתקשה מזה למ"ד אין נזקקין לנכסי יתומים אח"כ רבית אוכלת בהן, אבל מהא דאמרין והלכתא ליכא למיפרכ דאימא דסתמא דגמ' אולא אליבא דמ"ד דאף לכתובה נזקקין, וכ"כ בתו' הרא"ש דהך והלכתא אפשר לומר דנקט קטנים משום יצורית, ורק ברייתא הנ"ל קשיא.

ועי' בהגהות מים חיים להפר"ח (צוקף הגמ') שהקשה מכאן להמתירים רבית בדרך קנס, דא"כ שפיר משכח"ל שנוקקין כל שיש הפסד ליתומים, [וצני י"א נ"י העיר דשמא פקע חיוב קנס כשמת], ומיהו ע"כ לאו ראייה היא דטובא גווי משכח"ל שהיתומים נפסדים בהיתר, כגון במשכנתא, א"נ בפסק על הפירות וצידוע שימייק עד שיגדלו, או בלוה סאה בסאה בהיתר, או בגוונא דהריצ"ש ציו"ד סימן קע"ז בהגה"ה דשרי, ושם צסי"ח וכן בצדונית חתנים שם סימן קע"ו ס"ו, וכן ברבית דרבנן לזורך דצר מלוה להמתירים, אלא דהתו' סמכו על הסוגיא דגמ' בערכין כ"כ א' ונקשו לתרץ כדמתרצין התם, והתם י"ל דמשום לישנא דרבית אוכלת בהן, נקטו בגמ' ליישז רק בגווי דרבית.

שם צעי רב אחדצוי צר אמי צמתנה היאך כו', פרש"י כגון שקיבל מתנה צינונית ושייר צני חורין יצורית, ור"ל שאם שייר צני חורין צינונית, צוה גם בלא תקנה יכול לדחותו אל הצני חורין,

וכיון דיש משועבדים לצע"ח המוקדם, שפיר מצי הצע"ח המוקדם לאישתעווי דינא צהדי הלוקח מאייר, ומה שויתר להמאחר לגבות מצנ"ח, אינו גורע מזכותו לגבות מן המשועבדים, ושמא גם זה בכלל קושיא הרמב"ן שם.

ואם הלוקח באייר יש לו דין ודברים וספק חוב עם המלוה מה' בניסן, באופן שהמלוה לא יוכל להוציא את השדה ממנו, לכאורה לכו"ע ראוי שיוכל לדחות את המלוה מא' בניסן שיגבה מן הה' בניסן, אלא"כ נימא דצכה"ג צע"ח מאחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, וצ"ע.

יעויין בר"ן סוף פרק מי שהיה נשוי שהביא פלוגתא הרמב"ן והרשב"א בזה שמכר שדותיו לשלשה צנ"א ולא פירש הי מיניהו קדים, וכל אחד טוען למלוה שהוא קדם והניח לו מקום לגבות הימנו, דעת הרמב"ן דעל המלוה לברר מי לקח באחרונה, ואם לאו אינו גובה מהם, ודעת הרשב"א דכיון דהא דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש צנ"ח תקנת חכמים היא, ומעיקר הדין גם המשועבדים משועבדים למלוה, הלכך המלוה יכול לגבות ועל הלוקחים לברר שהניחו לו מקום, וכו"כ בתלמיד הרשב"א והרא"ש הנדמ"ח בשם הרא"ש ב"ק ח' ב', ועי' בצעה"ת ש"ד ח"ח שם הביא הרמב"ן סברא זו, אבל מסיק דהמע"ה עדיף וא"א למלוה להוציא מהם בטענת ספק, והוצאו דברי הרמב"ן בטושו"ע סימן קי"ט ס"ג ועי"ש בצהגר"א סק"ו, והר"ן השיג על הרמב"ן, דכיון דהמלוה אינו יכול לגבות מהלוקחים דכל אחד טוען שהוא מוקדם, הר"ז כאישתדוף בני חורין, דדין הוא לגבות מן המשועבדים, ודין הוא שיגבה ממי שירצה, ולכאורה קשה דהרי צהדיא עובדא דצגמ' שם דצה' בניסן וניסן סתמא לפירוש הרמב"ם שהביא הר"ן דבשטרי הלואה איירי וכן בטושו"ע סימן מ"ג סכ"ג, הרי אמרו דאין בעל השטר דניסן סתמא יכול לגבות מן הלוקחות מאייר משום דדוחין אותו אלל הה' בניסן דאמרי ליה את צחד בניסן והוא גבה שלא כדין, הרי דאע"ג שאינו יכול לגבות ממנו, מ"מ לא דייענין ליה כאישתדוף, וי"ל דשאני התם דמה שכתב בשטרו ניסן סתמא הוא הגורם להפסדו ואיהו דאפסיד אנפשיה, כ"כ הגרע"א ז"ל בחו"מ שם בשם תפארת שמואל, משא"כ כשטרו הלוקחים בלא

כמו שהלוח רשאי לתת לו איזו צינונית שירצה, ומה מכר ראשון לשני כל זכות שחבול לידו, ופשיטא דגם במתנה כן, ורק בשייר זיבורית אינטריך לתקנה דאין נפרעין וזה מספקא לן במתנה היאך, וכ"כ הגרע"א ז"ל במשניות.

סתם מתנה אינה באחריות, ומשמע דאף צוה קמיבעיא ליה שיגבה מהמקבל מתנה אף שיפסיד לגמרי, וי"ל נמי דדוקא במתנה שלא באחריות קמיבעיא ליה, אבל מתנה באחריות כמכר דמי דאי לאו דאית ליה הגאה מיניה לא הוי יהיב ליה באחריות, ומיהו מסתימת הגמ' משמע דבכל גווני קמיבעיא ליה.

יש לעי' לזר דבמתנה נפרעין ממשועבדים במקום שיש צנ"ח, אם רשאי המקבל מתנה לתת דבר מועט למלוה ולומר לו שיגבה מהצנ"ח, דהא לא הורעת כמו של צע"ח זיבורית, או דמצי הנותן לומר להכי שיינא לי זיבורית ארעא דלא חזיא לך, ומסתברא דיכול לגבות מהצנ"ח, דכיון דעד שלא נתן הצינונית היה יכול נמי לגבות מן הזיבורית כדאמר ב"ק ו' ב' א"כ נעלת דלת בפני לוין כו', ה"נ השתא, וצ"ע.

לוקח שהשאיר בני חורין, והיו שני בעלי חובות למוכר, והבני חורין אין בהם כדי שניהם, וקדם הצע"ח המאחר וגבה את הצנ"ח, וצא הבעל חוב המוקדם לחבוע מן המשועבדים, מהו שיוכל הלוקח לומר לו הנחתי לך מקום לגבות מן הבני חורין, ומה שקדם הבעל חוב המאחר וגבה שלא כדין גבה כיון שהוא מאחר, ולך תגבה ממנו, ונראה דהיינו סוגיא דכתובות נ"ה א' דיכלי למימר ליה את צר חד בניסן את, לפירוש הרמב"ם בפ"כ ממלוה ה"ה והטוח"מ סימן מ"ג דמפרשי לסוגיא בשטר הלואה, וכ"ה בשו"ע שם סכ"ג, וצרמב"ן בכתובות שם נתקשה צוה דהא דינו לגבות מן המאחר, והיינו משום שפירש דבשעה שגבה הה' בניסן השאיר צנ"ח שנעשו משועבדים באייר, ולפי זה קשיא ליה שפיר דהשעבוד של כולם על אלו שלקחו באייר כיון שהיו צנ"ח באחרונה, אבל למש"כ דאיירי שהבני חורין באחרונה היו אלו שגבה הה' בניסן ניחא שפיר, וכ"ה בתו' הרא"ש בכתובות שם, ומ"מ לפרש"י והרמב"ן שם דסוגיא דהתם איירי במוכר ולוקח, אין לנו ראיה לדין זה, ויש לומר דכיון דהה' בניסן אמנם הלוח חייב לו,

ומן, וזה אין טענה על המלוה, ושפיר י"ל דחשיב כאישתדוף, ודעת הרמב"ן דכשהנכסים קיימים ומשום חוסר צירור הוא דאין זיד המלוה לגבות לא חשיב כאישתדוף. — הטור והמחבר בסימן קי"ט שם הביאו דעת הרמב"ן דכלל ידוע מי קדם אין גובין, ולא הביאו חולק בזה, [רק יש חולקים דבגוונא דהתם ידוע שכולם שוים], ובאמת הרשב"א והר"ם חולקים, וס"ל דעל הלוקח לזכר שהניח בני חורין, והר"ן סבירא ליה דלרין שיוכל המלוה לגבות מן הלוקחים, וכל שיכולים לדחותו הוא כאישתדוף, ותו יכול לגבות ממנו שירצה. — סתמא דמילתא הלוקחים טוענים ברי שהרי יודעים מתי לקחו ואם עדיין היו בני חורין קיימים, והמלוה שמא שהרי אינו יודע מתי לקחו, ומשמע דדעת הרשב"א דאף בכה"ג על הלוקחים להביא ראיה.

הרמב"ן ב"ב קל"ג א' הקשה איך אפשר לומר דמלוה ע"פ גובה ממתנת שכ"מ, הא בסוגיין וב"ב קל"ח א' תניא דשכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני, וישם מתפרש שלשני נתן ג' מאות ולשלישי ד' מאות], דאם ילא עליו שט"ח גובה מן האחרון ואפי' הן ויבורית, ואם מע"פ גובה ממתנת שכ"מ אמאי לא יגבה מצעל הבינונית, ותיירך הרשב"א דלענין בינונית וזבורית חשבינן למתנת שכ"מ כמשועבדים כיון שאין המלוה נפסד, אבל דליכא אלא היורשים שפיר גובה גם מע"פ ממתנת שכ"מ, ויש לעי' אם איתא שיש לחלק בכך, א"כ בסוגיין דמיבעיא לן אם מתנה יש לה דין משועבדים אע"ג דליכא פסידא למקבל מתנה, ופשטינן מהך ברייתא, ואע"ג דדחינן לה כתב הר"ף שם דדחייה בעלמא הוא וקיי"ל כהך פשיטתא, וא"כ לפי דברי הרשב"א אכתי לא שמעינן דמתנה יש לה דין משועבדים אלא כשאין המלוה נפסד והנידון רק בין בינונית לזבורית, אבל דליכא בני חורין שמא לא חשבינן למתנה כמשועבדים, ופשטא משמע דהא דמיבעיא לן התם במתנה היאך הוא לא רק לענין אין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בנ"ח, אלא גם לענין אי מלוה ע"פ גובה ממתנה, [אע"ג דלענין הא דאין גובין ממשועבדים אלא בשבועה כתבו תו' ב"ב קע"ה א' דבזה פשיטא דמתנה כמשועבדים ואינו בכלל הבעיא], ועל סמך

הך פשיטתא קיי"ל דמע"פ אין גובה ממתנה כמ"ש הסמ"ע ר"ס ל"ט, ולדברי הרשב"א אין מכאן ראיה, שוב הראוני שכבר הך' כן בגדולת שער ס"א ח"א דין ה'. (ב"ב ס"ט סק"ד).

שם לפי שאין כתובין כו' לפי שאין קלוצין, עי' מש"כ בב"מ ט"ו א' בדברי התו' ד"ה כשעמד.

נ"א א' מי לא עסקינן דהוה תרוייהו בשעת קנין וה"ד דגירשה ואהדרה כו', יתכן דמשמע לגמ' דאית ליה לאשכוחי גוונא דאיכא קנין גם בצנותיהן, דאין לפרש דהחילוק בין צנותיהן לזנת אשתו הוא רק משום חוסר קנין, ויתכן דשפיר יש לפרש החילוק משום דצנותיהן בסתמא לימנהו ולא מהני להו קנין, אלא דגמ' בעי לפרושי קושטא דמילתא דצנותיהן אף קנין לא מהני משום דחיישינן לזררי.

שם אלא בתו כיון דבתנאי ב"ד קאכלה אימר זררי אתפסה, לכאורה מאי נפקא מינה אם חיוזן מתנאי ב"ד או שקנו מידו, ויותר היה ראוי לומר משום שהם צנותיו יש לחוש טפי דאתפסניהו זררי, [שו"ר בנמו"י כתובות ק"ב ב' שהזכיר טעם זה עי"ש], ואפשר דהא דאיתנהו בתנאי ב"ד ר"ל שחיוזן קדום מתחלת נשואיו, ועד שלא נולדו, וכל אדם קרוב חיוז זה ללבו, ולכך התנו ב"ד דבסתמא יכול החיוז, ובדרך הרגיל הם גם קדמו לזנת אשתו, ויש לחוש טפי דבמשך הזמן אתפסניהו זררי, משא"כ בת אשתו.

שם והמוצא מציאה לא ישבע אר"י שני כיסין קשורין כו', ע"כ לאשכוחי גוונא במוצא מציאה שיתחייב שבועה מדאורייתא וזוה מפני תיקון העולם אמרו שלא ישבע, והנה שבועה דאורייתא אשכחן בשומרים ובעד אחד ובמודה במקצת, ובשבועת שומרים ליכא לאוקמי דפטרוהו לשומר אצדה, דעד שלא ידוע שמצא תיפוק ליה דפטור משבועה שהוא כמשיב אצדה דאי בעי אמר שלא מצא, ולאחר שידוע שמצא כבר אינתיק ליה משם אצדה לפקדון, ואין צורך לתקנה, ואם תמצי לומר דראוי לפטור מוצא אצדה מלהיות שומר דמימנע ולא יקח, א"כ אינו ענין לשבועה, וכבר כתב הרמב"ן דאין אדם חושש שהאצדה תאצד אצלו כמו שאינו חושש על חפצים של עצמו, וגם

מקוה להחזיר צהקדם, ולכן א"ל לאוקמי הא דמואל מציאה לא ישבע בשבעת שומרים.

ובשבעת עד אחד נמי ליכא לאוקמי דהיכי דמי אס העד אומר שמאל מציאה והוא מכחיש א"כ אין כאן מואל מציאה ושפיר יש לו לישבע ככל תביעת ממון, ואם העד אומר שני כיסין קשורין היו והוא אומר שמאל אחד, אין הדבר כלל צוה שהעד ידע צאיה אופן היו הכיסין בשעת אצדתם שהרי ע"כ לא ראה נפילתם, ואין תיקון העולם מחייב לתקן תקנה על אופן רחוק זה.

וע"כ לאוקמי בשבעת מודה במקצת, וזריך שמהא טענת צרי וגם שתקדם התביעה להודאה, וגם שלא יהא הילך, ודוחק לאוקמי כשבעל האצדה ראה את המואל וראה שנטל כיס אחד ולא ראה את השני, ויודע שהיו קשורים, ותוצעו צצרי ע"ז שני כיסים והמואל מודה באחד, ונטל ממנו, דכשהאוצד רואה את המואל נוטל את המציאה, סתמא דמילתא רץ וצא אללו ואומר שלי הוא, או שמקדים ונטלה עד שלא יטלנה המואל, ואין סבירא שתיקון העולם יחייב לתקן תקנה באופן זה הרחוק, ואם המואל הכריז כיס אחד מנאחתי והאוצד נותן סימניו ואומר ששנים קשורים היו, צוה נמאל שקדמה הודאה לתביעה, ושזב אין כאן שבעה, ונראה דמשכח"ל שהמואל הכריז כיס וצחוכו מעות מנאחתי, וצא הצעלים ונתן סימנים או הציא עדים על הכיס, ושזב טוען האוצד מאתיים וזו היו צחוכו, והלה טוען ק"ג היו והרי ק' צחוכו ונ' לקחתי ואחזיר, ונמאל שקדמה הודאת ק' ושזב צאה תביעה על ק' נוספות והודאה על נ', ואין כאן הילך, ומיגו אין כאן שכבר קדם להודות שמאל כיס, והו"ל מגו למפרע, ודין ודברים כמה מעות היו, זה דבר שכיח ושפיר תיקנו שלא ישבע המואל, וצרימז"ן כתב לשון זה ומשכח"ל נמי לדרי יחזק בשהיה מכריז ואומר כיס מנאחתי וזה אומר סימניו והודה לו וטען שנים קשורים עמו מנאחתי לי והלה טוען לא מנאחתי אלא אחד ואשלם לך שכבר הוצאתים כדפרישית עכ"ל, ונקט כאילו היו ג' כיסים והכריז אחד ואח"כ טען המואל שלש והודה בשמים, וצכים וצחוכו מעות וכלי וצחוכו פירות הדבר מצוי טפי, שיהיו נחלקים בסכום המעות וצחמות הפירות.

נ"ב א' יתומין שסמכו אלל צעה"צ כו' חייב לעשר פירותיהם, אשמועינן דאף אי קטן אוכל נבלות אין צ"ד מזוין להפרישו, וכש"כ באיסור דרבנן, מ"מ האפוטרופס כאציהם דיינינן ליה וחייב לעשר פירותיהם לאפרושי מאיסורא, ואפילו לא מינוהו אלל שסמכו אללו.

והא דהאפוטרופס יכול לעשר פירותיהם, אף דהם בעצמם אינם יכולים, פירשו צחו' לעיל מ' צ' דהוא מדין הפקר צ"ד שנתנו חכמים את הפירות לאפוטרופס שיוכל לעשר, ואף לפי מה שנסתפקו בירושלמי ריש תרומות אם אפשר להפריש בשל הפקר, ובהקדש מסיק התם דגוצר כבעלים, היינו רק בהקדש והפקר, אלל פירות שיש להם צעלים והצעלים אינם יכולים להפריש לא יתכן שאפוטרופס שלהם יוכל להפריש, וע"כ למיתי מכח הפקר צ"ד.

והרמב"ן כתב וז"ל הא דתנן יתומים שסמכו כו' חייב לעשר פירותיהן ואוקימנא להאכיל י"ל דתקנת חכמים היא שהעמידו הפירות צרשות האפוטרופס כדי שיוכל לעשר ויאכילם והפקר צ"ד הפקר דאי לא כיון דרחמנא מיעט כל תורם שאינו שלו היאך אוכלים יתומים טבל וכן ממכרן להאכיל ממכר מתקנה זו לפיכך מוכרין עצדים לאחרים ושחרורן שחרור, ולי נראה שכל מה שעושה האפוטרופס לטובת יתומים מה שעשה עשוי מן התורה דזכין לאדם שלא צפניו הוא כדאמרין צפ' האיש מקדש בלישנא קמא מנין שזכין לאדם שלא צפניו כו' וצ"ל אוקימנא מנין ליתומים שצאו לחלוק בנכסי אציהן כו' הלכך כל מה שצו חכמים לאפוטרופסין לעשות זכות הוא ומעשיהם קיימים מדין תורה כו', עכ"ל, ולא נתפרש אם גם הא דתורמין ומעשרין קאמר שהוא מדין תורה, או דרך על מכירה, דלענין תרומה י"ל דלא מהני מה שהוא זכות, דאף דקושטא הוא דניחא להו, מ"מ קטן לאו צר אפרושי הוא וגם לאו צר שליחות, אלל מקח וממכר י"ל דצדעתא הדבר תלוי, וכיון דידעינן דזכות הוא לו שפיר מצי האפוטרופס למכור ולתת.

ומצאתי בריטצ"א דאמנס חילק צין תרומות ומעשרות למכירה וזה לשונו חייב האפוטרופס לעשר פירותיהם, והא לאו מדינא דהא גבי תרומה שליח ממע צעינא ויתומים לאו

ולמש"כ הרש"א דאפטרופוס יכול להפריש מן הדין בין להאכיל בין להניח, ואתם ולא אפטרופין אסמכתא בעלמא, נריך לפרש דהא דמשני כאן להאכיל כאן להניח, דלהניח אין להם להפריש מחמת הלכות אפטרופוס, דאין צוה נורך היתומים, ונראה דלפי זה גם מן הדין לא תועיל הפרשתם, ונקט להו התנא במיעוטא דאתם כאסמכתא בעלמא, דלאו מאתם נתמעטו, ויתוס גדול דירושלמי נמי יתפרש דצוה אין נורך היתומים כן דיכולים להפריש בעצמם, או למנותו שלית.

ברם מהא דצברייתא כייל להא דאכל לא להניח דתרומות ומעשרות צהדי אכל לא להניח דמכירת צהמה ועבדים וכו' ופירות וינות ושמינים וסלתות, מוכח דמהלכות אפטרופוס אין להם להפריש להניח, ולכן לפירוש תו' דדרשא דאתם ולא אפטרופין דרשא גמורה היא ומוקמין לה בלהניח, יש לפרש דמהלכות אפטרופוס היו ראשית להפריש תרו"מ להניח, אם היו ראשית לכן מהלכות תרו"מ, דהיינו אם לא היו צריכים שליחות לכן, דאף שאין זה כ"כ נורך היתומים, מ"מ לטובתם הוא, [וכדחזין לדעת הרש"א תורמין מן הדין אף להניח], ורק משום דדרשינן אתם ולא אפטרופין דאין להפריש אלא בשליחות ממש, ולא בכח של אפטרופוס, ולכן גם להאכיל אינם יכולים להפריש, וכש"כ להניח, וגם כשתיקנו הפקר צ"ד שיוכלו לעשר לא תיקנו אלא בלהאכיל ולא בלהניח, דלהניח אין כ"כ נורך וכדאסרינן למכור להניח.

ולהאמור מצואר צברייתא דהא דאסור להם לתרום להניח הוא משום שאין צוה כ"כ נורך ליתומים, [אלא דלפירוש תו' מתפרש דמשום כך לא תיקנו צוה חכמים הפקר צ"ד], ושפיר קצב הרמב"ם דין זה בפ"א מה' נחלות צהדי שאר הדינים שצברייתא, ואין מכאן ראיה דס"ל כהרש"א דמן הדין תורמין גם להניח, כמ"ש בנקה"כ יו"ד סימן ש"ה, ולא הזכירו צה' תרומות כיון שצברייתא צגמ' נשנה צהדי דיני אפטרופוס.

רש"י כתב דלהניח אין להפריש משום שהיתומים עצמם יפרישו כשיגדלו, ומצואר דמפרש להניח דהיינו עד שיגדלו, וק"ק דלכאורה להניח כלל גם מה שאין עתידין לאכול בעצמם אף שלא

בני שליחות יניהו אלא שחכמים הפקירו הפירות לענין זה ושמו אותן האפטרופוס לעשר כאילו הן שלו, אכל צהאר דברים שהאפטרופוסין יכולים לעשות בהנך דאמרינן צגמ' מדאורייתא ראשון צכך כדאמרינן צמסכת קדושין מניין ליתומים שצאו לחלוק כו' והא התם מדין זכות שזכין לקטנים בחלוקת הארץ כו' עכ"ל, הנה מפורש צדצריי דרק לענין חלוקה ומכירה אהני הא דילפינן מחלוקת הארץ דמצי אפטרופוס למעצד מדאורייתא, אכל לענין תרו"מ צעינן להפקר צ"ד, אכל צרש"א כתב וז"ל א"נ איכא למימר דמדינא תורמין בין להאכיל בין להניח דיד אפטרופוס כיד היתומים כו', והא דדרשינן אתם ולא אפטרופוסים אסמכתא בעלמא, ומצואר דס"ל דגם לענין הפרשת תרומה י"ל דיכולים מדאורייתא, אף שהיתומים עצמן לאו צר הפרשה יניהו, וגם אחר אינו יכול להפריש משלו על שלהם דצעינן שליחותן לכן, וכ"כ שם צתר הכי שהם ראשית לתרום להאכיל או משום הפקר צ"ד או מדינא, וצ"ע.

שם אפטרופוס שמיניהו אצי יתומים כו', א"ה, ע"י מש"כ צחו"צ שצועות מ"ח צ' צדין אפטרופוס שהודה צמקצת דליכא לטעמא דדילמא מימנעי, ואם צעינן טענה שתי כסף.

צגמ' ורמיניהו כו' אתם ולא אפטרופין, לפירוש תו' דמדין הפקר צ"ד הם מעשרים, א"כ הם מעשרים את של עצמן ולא של היתומים, ושפיר ממעטינן להו מקרא דאינם יכולים לעשר של היתומים צדליכא הפקר צ"ד, אלא יש לפרש דפריך למה הזכיר התנא אפטרופין שנתמעטו, כיון דלעולם יש צוה תקנה של הפקר צ"ד, ומשני דצלהניח ליכא תקנה, ומתפרש לפי זה דאף צגוונא שיש להם כח של אפטרופוס גם להפריש להניח, כלומר צגוונא שהוא טובת היתומים ולא אמרינן שלא נתמנו לכן, אפילו הכי נתמעטו מקרא דאתם ולא אפטרופין, דאם להניח מתפרש צגוונא שאין זה טובת היתומים, ומהלכות אפטרופוס אין לו להפריש, א"כ אינו ענין לדרשא דאתם, וצירושלמי ריש תרומות משני כאן ציתוס גדול כאן ציתוס קטן, ומתפרש דתרוייהו כשיש נורך ליתומים צהפרשתו, ומ"מ ציתומים גדולים נתמעטו מקרא דאתם ולא אפטרופין, וצקטנים מפרישין מדין הפקר צ"ד.

להמתין שיגדלו, ואשמועינן דעדיף להמתין, ול"ד לחלוקת הארץ שא"א היה להמתין, וגם לעולם יהיו גם קטנים, ועי' בתו' קדושין שם, וי"ע.

שם ואין אפוטרופין רשאיין למכור ברחוק ולגאול בקרוב צרעה ולגאול ציפה מ"ט דלילמא משתדפין, לכאורה צד רחוק הוא וטובת היתומים שלא לחוש לזה, ואפשר דכיון דצרות ב"ד יכולים לעשות הכל כמ"ש הראשונים מן המוספתא, הלכך לא חששו חכמים לעכבם בחשש כל דהו עד שיטלו רשות מב"ד, וב"ד כבר יורו להם לא לחוש למשתדפי, ולפי זה ז"ע במקום דליכא ב"ד, וקמימת הגמ' משמע דבכל ענין אינם רשאיין, וכן בשו"ע סימן ר"צ ס"י.

שם אין עושין אפוטרופין נשים כו' ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו, חזינן דאע"ג דהנהו צידע שאינם ראויין לשמש כאפוטרופין, אפילו הכי אם מינן אבי יתומים הרשות בידו, ובזה מובן הא דס"ל לדבי ר' שילא לקמן ב' דאפילו מפסיד לא מסלקינן ליה, והיינו במינהו אבי יתומים כמ"ש הראשונים ז"ל, ומ"מ קי"ל התם כרב, ועי' רשצ"א ככ"ו.

שם אני להרוס ואחא לבנות כו', עי' מהרש"ל בח"ש, ונראה דאף אי חלומות מעלין ומורידין, מ"מ אין לאדם לנטות מן ההלכה מחמת זה, ואי חלים הכי אפוטרופא והוי סבר דמעלין ומורידין, נמי לא היה לו רשות למכור שדות ולקנות עבדים, אלא א"כ ע"פ נציא צהוראת שעה כאלהו צהר הכרמל, אלא דר"מ דאינו אלא ב"ד, היה רשאי לאישתמוטי מלמחות בידו, כיון דהאפוטרופס סבר דרשאי, ורק משום דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין הלכך המשיך לידון עמהם, ולא שמיט נפשיה.

שם הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא כו', משמע דאף אם סמכו אלל אשה חשיבא אפוטרופס אע"ג דאין עושין אפוטרופין נשים, וכ"ה בטור.

נ"ב ב' עמרם נבעא אפוטרופא דיתמי הוה כו', יעויין ברשצ"א מה שחמה על הרמב"ם דאוקי לה במינהו אבי יתומים, וז"ע איך אפשר לומר דבמינהו ב"ד אע"ג דמפסיד לא מסלקינן ליה, וכמו שחמה המ"מ פ"י מה' נחלות

יתקיימו עד שיגדלו, ונראה מזה דס"ל לרש"י כדעת הראב"ד בהלכות נחלות ה"ט שם שאין האפוטרופסין רשאיין למכור טבל, ולכן יש לאפוטרופסים להפריש גם על מה שימכרו, וע"כ להניח היינו עד שיגדלו, דלא ניחא ליה ז"ל לפרש כדעת הראב"ד שלא יפרישו עד שעה שעומדים למכור, וכמ"ש המ"מ שם. — [מש"כ המ"מ שם דימתין עד שיגדלו שחמא טובת הנאה שלהם, ז"ע דגם השחמא אם יפרישו יכולים להשאיר המתנות עד שיגדלו שחמא להם טובת ההנאה, ולמה לעכב ההפרשה, ועוד דגם באלו שחומרין להאכיל אם יכולים למכור הטובת הנאה לכאורה יש לעשות כן לטובת היתומים, ובפשוטו לפרש"י ימתין עד שיגדלו ויוכלו להפריש בעצמם בלא הפקר ב"ד].

שם ולא תורס את שאינו שלו, אע"ג שא"ל קרא לומר שאין אדם מקדיש שאינו שלו, תרומה שאני דאף קודם הרמה שייכא בפירות והרי איכא למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיינן, ולכך ס"ד דאף בשאינו שלו שייך להרים, ואע"ג שיכול להרבות בתרומה ולמעט שמא באמת אי הוי רשאי לתרום משאינו שלו לא היה רשאי להרבות, א"כ כיון שעיקר התרומה שייכת בגווייהו יכול גם להוסיף, וראשון נראה יותר. (תרומות ס"א סק"ב).

שם האפוטרופין תורמין ומעשרין כו', א"ה, עי' מש"כ בצכורים ס"ג סק"ח בדין הפרשת בכורים ע"י אפוטרופוס.

שם ומוכרין להם פירות יינות שמנים וסלתות להאכיל אבל לא להניח כו', רבותא אשמועינן דאף שהם דברים שאינם מתקיימים כ"כ בפירות מרקיצין וסלתות מתליעין אפילו הכי אין מוכרין להניח, ומ"מ אם אין צורך להאכילם והפירות מתקלקלים שפיר מוכרין אף להניח, אלא דברייחא איירי כל זמן שמתקיימין, דודאי אין להניח שהפירות יתקלקלו, ואם כי י"ל דכל שמוכרים להניח צריכים רשות מבית דין, מ"מ י"ל בפירות וסלתות הנפסקים רשאים גם למכור שלא על ידי בית דין.

שם אלא לחוב ע"מ לזכות כו', בקדושין מ"ז א' מצואר דלחוב ע"מ לזכות היינו דומיא דחלוקת הארץ, דאע"ג דהוא זכות מ"מ יש צו גם חוב דאיכא דניחא ליה צהר ואיכא דניחא ליה בצקעה, וה"נ אפשר לפרש צכה"ג, ובדבר שאפשר

וא"כ הכונה על סברא זו, ושפיר י"ל דהיינו טעמיה דשמואל.

ועוד נראה להוכיח דגם לר' ירמיה מחודש הוא דקנסו במנסך, מהא דפריקין ולמ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב ומתריקין דמערב היינו מדמע, ומוכחין מזה דס"ל לרז דילפיין קנסא מקנסא, וצפשוטו תמוה דכיון דרז ס"ל דאפשר לפרושי מנסך ממש וכדר' ירמיה, מהיכי תיתי נפיק מתני' מפשטה ונפרש מנסך מערב, ונכבר תמה כן הגרע"א ז"ל במערכה עי"ש מש"כ ליישב], אבל למש"כ דהא דקנסו במנסך על ההגזיה גם אליבא דר"י חידוש הוא כיון דעל ניסוך עצמו א"א לקנסו דקס ליה צדכיה מיניה, ניחא דלכך ס"ל לגמ' דעדיף טפי לפרושי מנסך מערב, ולא לחדש דקנסו על ההגזיה, וע"כ דרז סבר דילפיין קנסא מקנסא ומערב היינו מדמע, ולכך ע"כ לפרושי מנסך ממש, אח"כ ראיתי ברש"א שכתב דתסם מנסך מתפרש בלא הגזיה וזוה קס ליה צדכיה מיניה, וע"כ דלאו מנסך כי אורחי' קאמר ועדיף לפרושי מערב מלפרושי מגזיה ומנסך, ורק משום דהיינו מדמע וילפיין מקנסא מפרשיין בשהגזיה וניסוך עי"ש.

ומדבריו הרמב"ם צ"ל מהלכות חובל ומזיק ה"ב וה"ו נראה דמפרש דשמואל לא פליג לדינא במנסך דרב, אלא דלא ניחא ליה לפרושי מתני' בהגזיה ע"מ לנסך, וניחא ליה טפי לפרש במערב, וכדפריקין מ"ד מנסך אמאי לא אמר מערב, אלמא דהכי עדיף, שהרי צ"ב העתיק הרמב"ם מתני' דהמטמא והמדמע והמנסך ופירש למנסך כדשמואל, ואם פסק כרז לא הו"ל לפרושי למתני' כדשמואל אע"ג דמודה רב לדינא, אלא משמע דפסק כשמואל דקיי"ל כוותיה דדיין, וס"ל דמודה שמואל לדיניה דר' ירמיה ובהגזיה ע"מ לנסך דליכא קס ליה צדכיה מיניה שפיר חייב, והיינו סוגיא דב"ק קי"ז א' דפירשו להא דחזרו לומר אף המנסך כר' ירמיה, ומשמע דליכא מאן דפליג בזה, והיינו שהעתיקה הרמב"ם, וכ"כ בזהגר"א סימן שפ"ה סק"ג דסוגיא דב"ק כרז, ולמש"כ גם שמואל מודה בזה, ואע"ג דקנסא מקנסא לא ילפיין, מ"מ מנסך כולל כל גווי שנסקרו מחמת ניסוך, והיינו צין מערב וצין מגזיה ומנסך, ומיהו דעת הרמב"ם נראה דילפיין קנסא

ה"ו, ורהיטת הגמ' דאימור מציאה אשכח איירי בזהאי אפוטרופס דפליגי במפסיד, ובשלמא במיניהו אבי יתומים אמריין דאיהו הימניה, וכמו שאם מיניה אשה ועבד וקטן לא מסלקין להו, אבל צ"ד נראה דכל שהוא עכשיו צענין שלא היו ממנים אותו לכתחלה, דגם כשמיניהו יש להם לצטל מינויו, ובמיניהו אבי יתומים אמריין דידע במגרעותיו ואפילו הכי ניחא ליה ביה, אבל צ"ד כשלפי מעשיו עכשיו לא היו ממנים אותו, למה ישאירוהו בגלל שטעו ומיניהו.

שם רב אמר מנסך ממש, פרש"י שכשך צידו לתוכו לשם ע"ז וכך היתה עבודתו, נראה דפירש ז"ל כן כי היכי דתיקום שפיר הא דאמריין מנסך קס ליה צדכיה מיניה אף אליבא דר' ירמיה, ובתר הכי כד אמריין ואידך כדר' ירמיה, מתפרש דהשתא לא מפרשיין שכשך צידו לתוכו, אלא שהגזיהו וניסך, וכן משמע בלשון רש"י דאגזיהו ע"מ לגזולו, ואולי הוי גריס כן בגמ' ואידך דאגזיהו כדר' ירמיה כו', ובתר' הרא"ש כתב דכלא הגזיה ושכשך לא מיתסר אלא מדרבנן ואניסוך דרבנן לא גזרו לחייבו, וז"ע מ"ל דרבנן מ"ל דאורייתא כיון דהפסידו, ואכתי איכא למיחש שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבריו בטומאה דרבנן ואומר פטור אני.

שם אמר לך מנסך קס ליה צדכיה מיניה ואידך כדר' ירמיה כו', יעויין בתו' שכתבו כמה טעמים אמאי שמואל לא אמר כר' ירמיה, ולכאורה כיון דבגמ' צ"ק קי"ז א' פירשו הא דחזרו לומר אף המנסך משום דמעיקרא סבור כר' אבין ולצסוף סבור כר' ירמיה, מנלן לומר דאיכא טעמא אחרינא, דאף לר' ירמיה לא גזרו במנסך, וז"ל דכיון דסברא מעלייתא היא שפיר י"ל דגמ' חדא טעמא נקיט, ובאמת למאי דחזיין בסוגיין דעצדיין נריכותא ובטעמא כל דהו לא ילפיין חד מחזריה, הרי הא דבמנסך בלא הגזיה א"א למיקנסיה משום דקס ליה צדכיה מיניה, וגמלא דעל מעשה ההיזק עצמו א"א למקנסיה, הרי הדבר מחודש לומר דכשהגזיה קנסוהו על ההגזיה, ונכשהגזיה על מנת לומר הרי שלך לפניך לאחר הניסוך], ואפשר נמי דכשאמרו בסוגיין אבל מנסך דקס ליה צדכיה מיניה אימא לא, דמתפרש אף למאי דקיי"ל כר' ירמיה, כיון שלא הזכירו בסוגיין הא דר' אבין,

דהיזק שאינו ניכר למ"ד לא שמה היזק חשיב כאילו לא עשה כלום בדבר, שהרי כולו קיים אלא דאריא הוא דרביע עליה, ולכך גם לא חשיב כגולן בנטילתו לעשות ההיזק, משא"כ בזרק לים דעשה פעולת היזק בגזילה עצמה, אלא שאין לחייבו עליה, שפיר חשיב כגולן בנטילתו, אח"כ ראיתי בספר מרן זללה"ה לז"ק סימן ב' ס"ק י"ג דמסיק דגם בהיזק שאינו ניכר נעשה גולן בהגבהתו, ולפי זה הא דמנסך אינו אלא קנס היינו משום דמן הדין יכול לומר הרי שלך לפניך, כיון דלא שמה היזק, ועי"ש דלפי זה אפשר דקנסו בנו אחריו.

בתור' הקשו ומ"ט דשמואל וכי לית ליה הא דאר"ח כתובות ל"א א' דמודה רנבה"ק בגונז חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור חלב, ורהיטת הסוגיא החס דליכא מאן דפליג עליה, ולפמ"ש"כ בחו"צ כתובות ל"א א' ד"ה ואפשר, דחידושיה דר"ח הוא דאע"ג דאגבהיה לשם אכילה שאינו חייב עלה אפילו הכי חשיב כגולן, א"כ י"ל דכשאגבהיה לעשות היזק שאינו ניכר שהוא פטור עליו עדיף טפי, וכה"ג אינו נעשה גולן, אף אי היזק שאינו ניכר שמה היזק, כיון דסו"ס החפץ נשאר בעין, והיינו דס"ל לשמואל, והיינו נמי דאמרין ב"ק קי"ו א' דמעיקרא סבור כר' אבין, ור"ל כדפרכין נמי בכתובות שם דלימא דר"ח פליג אדר' אבין, והיינו דכמו דלר' אבין פטרינן גם על מה שעשה קודם ההנחה משום דדיינין על המעשה כולה ועקירה אורח הנחה וקם ליה בדרכה מיניה, ה"נ הכא אמרינן דהגבהה אורח ניסוך שפטור עליה משום קם ליה בדרכה מיניה וא"א לחייבו על ההגבהה, ואף דלא דמי לדר' אבין כדמסקינן בכתובות שם דעקירה היא חלק מן העצירה שחייב עליה מיתה, משא"כ ההגבהה, מ"מ ס"ד דגם בכה"ג א"א לחייב על ההגבהה כשכל חיובו משום שנוטל לנסך ניסוך שפטור עליו.

ברם כ"ו לז' דהיזק שאינו ניכר שמה היזק, אצל לפוס רהיטת סוגיין דרב ושמואל סברי היזק שאינו ניכר לא שמה היזק, וכדאמרין דמקנסא לא ילפינן, וכן צריכותא דעבדינן היינו נמי אליבא דמ"ד היזק שאינו ניכר לא שמה היזק, וכמ"ש"כ תו', א"כ אכתי י"ל דס"ל לשמואל דכשמגביה לעשות היזק שאינו ניכר דלא שייך לקנסו עליו,

מקנסא כמ"ש"כ שם זה"ד בעושה מלאכה צפרת חטאת וכמ"ש במל"מ שם, וכן מ"מ"ש וכן כל כיו"צ וכמ"ש במל"מ שם וכן ב"ק סימן שפ"ה סק"א, וזה כרב דלא כשמואל וי"ע.

הש"ך בסימן שפ"ה סק"א נקט בדעת הרי"ף והרא"ש דפסקו כשמואל דמקנסא לא ילפינן ואין לנו אלא מטמא ומדמע ומנסך, וחיליה ממ"ש"כ ס"פ החובל דאי עשרה זהובים דר"ג קנסא נינהו, לא ילפינן מיניהו, וא"כ הכא דקיי"ל כר"י דהיזק שאינו ניכר לא שמה היזק, וקנס הוא שקנסו חכמים, אית לן למינקט דלא ילפינן מיניהו, אצל ז"ע דלשון הרי"ף והרא"ש ריש ב"ק משמע דמטמא ומדמע ומנסך לאו דוקא וה"ה כל היזק שאינו ניכר עי"ש, גם לא הביאו הרי"ף והרא"ש פלוגתא דמאי מנסך וטעמייהו דמפרשינן טעמא דשמואל משום דמקנסא לא ילפינן, והביא דר"ג י"ל דשאני החס דהיה אפשר לומר דהוראת שעה היתה ובה"ג א' קנס הוא לא ילפינן מינה, אצל לאחר שנשנה במשנה המטמא והמדמע והמנסך שפיר ילפינן מינה לכל כיו"צ, ואע"ג דבעלמא קיי"ל כשמואל דדיני ושמואל סבר בסוגיין דמקנס לא ילפינן, י"ל דסוגיא דב"ק קי"ז א' כרב דמנסך ממ"ש, וכן בחולין מ"א א', אצל ז"ע כיון דהרמב"ן דדינא דגרמי כתב דקיי"ל כשמואל ולא ילפינן מקנסא וכמו שהביאו הש"ך שם והדבר רחוק לומר דנטה מדעת הרי"ף מבלי להזכיר, ומשמע דס"ל ו"ל דדברי הרי"ף צריש ב"ק ניתן לפרש גם אי המטמא והמדמע והמנסך דוקא, וכדנקט הש"ך בדעתו ודעת הרא"ש, וי"ע, וברש"ב"א ב"ק קי"ז א' כתב דמקנסא דהתם משמע דגמרינן מקנסא עי"ש.

שם דאר"י כו' משעת הגבהה הוא דקנה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך, יש לעי' אם איתא דקנייה בהגבהה, א"כ אמאי פטרינן מן הדין למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמה היזק אף במזיד, ומ"ש מהא דאמרין ב"ק ז"ח א' דזורק מטבע של חבירו לים במים זלולין פטור, וה"מ דאדייה אדויי אצל שקליה בדיה מיגול גוליה השצה בעי מיעבד, חזינן דאף שנוטל צידו ע"מ לשדייה במים זלולין חשיב כגולן וחייב, אע"ג דאי שדייה בלא נטילה פטור, וא"כ ה"נ כי שקליה ואגבהיה ע"מ לעשות זו היזק שאינו ניכר נמי יחשב כגולן, וי"ל

נוסף מלכד מה שא"ג, משום דקס ליה דדרצה מיניה, וע"ז אין לגזור, תו י"ל דאין לחכמים לגזור עליו כלל, אף דיש אפשרות לחייבו, ושלל יהיה משום קס ליה דדרצה מיניה, כיון דכרגיל מקדים להגזיה, ומדאגזיה קנייה, ושפיר פליגי רב ושמואל אם קנסו חכמים צמנסך או לא, ודברי ר' ירמיה הם בעיקר הדבר דאע"ג דמנסך קס ליה דדרצה מיניה מ"מ אפשר לחייבו דאגזיה משום דקנייה ואינו מתחייב עד שעת ניסוך, ולמ"ד היזק שאינו ניכר שמה היזק צאמת חייב צכה"ג, ולמ"ד לא שמה היזק פלוגתא דרו"ש אם קנסו צזה, וכן סתימת הגמ' שלא פירשו טעמא דשמואל אמאי לא ס"ל דר' ירמיה, משמע דלא פליגי, ומיהו הא דאמרינן צב"ק קי"ז א' מעיקרא סבור כר' אבין, משמע דהוי ס"ל דשייך קס ליה דדרצה מיניה משעת הגזיה, ודלא כר' ירמיה, וע"כ לפרש כטעמא שכתבנו לעיל.

ברם כ"ז שפיר למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו, דלפי זה איירי שמנסך יין של חצירו, אבל למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דלדידיה מפרשין בחולין מ"א א' דאיירי דיש לו שותפות ביין, והוא מנסך את שלו, אלא דממילא נאסר של חצירו בגלל התערובת, והיינו מדמע וכמש"כ תו' שם, אלא דאשמועינן דלא אמרינן קס ליה דדרצה מיניה, לפי זה לא שייכי כל הני סברות שכתבנו, דהא אין כאן אלא מדמע, וצזה שפיר גזור, דלא שייך ציה נידון של קס ליה דדרצה מיניה כלל, וע"כ הנידון צמנסך הוא רק אם צזה יש לפטור משום קס ליה דדרצה מיניה כיון שמדמע צהדי הניסוך, וס"ל לשמואל דצאמת פטור משום קס ליה דדרצה מיניה, וע"כ דלית ליה דר' ירמיה דמדאגזיה קנייה, וסבר דדמיא לדר' אבין וכדאמרינן נמי צב"ק קי"ז א' דמעיקרא סבור כר' אבין, וזו כונת תו'.

אבל הדבר קשה להבין דנהי דיש מקום לומר דגונז חלצו של חצירו ואכלו יהא פטור משום דהגזיה צורך אכילה וקס ליה דדרצה מיניה, וכדפרכין כתובות ל"א א' לימא פליגא דר' אבין, אבל היינו דוקא בחלצ עזמו שגנצו לאכלו דצזה יש מקום לומר דלא מחלקין לדון את ההגזיה כגזילה לחוד, אלא כיון שנטילתו לאכילה ובאכילה קס ליה דדרצה מיניה, הרי מיפטור משום

[משום דקס ליה דדרצה מיניה, ולא גזרו על אינו ניכר יותר מאילו היה ניכר וכמש"כ תו'], לית לן למיחשציה כגזלן בהגזיה זו, דכיון דעל עיקר ההיזק אין לחכמים לקנוס, הרי שצ הדבר לעיקר הדין דהיזק שאינו ניכר לא שמה היזק, ואין לחכמים לתקן קנס למיחשציה כגזלן ע"י הגזיה לזה, ויותר מזה היה מקום לומר דאף בדליכא קס ליה דדרצה מיניה וחייב על ההיזק, דמ"מ כ"ז כשהנידון על ההיזק עצמו כשנעשה, דצזה קנסוהו חכמים, אבל כשאנו צאים לדון אם לחשצו כגזלן כשהגזיה לעשות היזק שאינו ניכר, י"ל דלענין זה אין כאן קנס חכמים, והרי הוא בעיקר דינו דהיזק שאינו ניכר לא שמה היזק, וממילא המגזיה לעשות היזק שאינו ניכר לא נעשה גזלן, ואף אם אמרינן דחכמים שווהו להיזק שאינו ניכר כהיזק ניכר, וממילא גם המגזיה לעשות היזק שאינו ניכר חשיב כגזלן, אבל אכתי י"ל דכ"ז דוקא כשצאמת יהיה חייב על ההיזק מחמת תק"ח, כגון צמטמא ומדמע, אבל כשעל ההיזק צלא הנטילה ראויה להיות פטור כמו מנסך דקס ליה דדרצה מיניה, צזה יש לנו לדון על ההגזיה כאילו אין כלל תק"ח צהיזק שאינו ניכר זה, ושפיר י"ל דהכי ס"ל לשמואל, ורב סבר דלענין אי חשיב כגזלן ע"י ההגזיה, לית לן לשמש כלל צדין קס ליה דדרצה מיניה, שהוא פטור של סבה דדדית, ולצ"ש צאמת חייב, הלכך שפיר חשיב כגזלן ע"י ההגזיה, ואולי יש לכיון סברא זו צמש"כ התו' צסו"ד דמצי למימר הרי שלך לפניך כאילו ניסכו אחר.

ועוד נראה דאף אם נימא דצזה כוותיה דרב מסתברא, שאין לנו לשמש צסברא דקס ליה דדרצה מיניה כדי להקל על הגזיתו, ואם קנסו חכמים דהיזק שאינו ניכר שמה היזק, והמגזיה ע"מ לעשות היזק שאינו ניכר חשיב כגזלן, הרי אף המגזיה לעשות היזק שאינו ניכר צקס ליה דדרצה מיניה חשיב כגזלן, מ"מ יש ליישב סוגיין צפשיטות, וכו"ע אית להו דר' ירמיה, דהא חזינן צסוגיין דלא גזרו חכמים צאופן כללי על כל היזק שאינו ניכר, אלא דשקלו כל היזק לחוד וכדעצדין צריכותא צהו, והנה לא צאו חכמים לגזור על כל קס ליה דדרצה מיניה, לחייבו מדרבנן, וא"כ שפיר יש מקום לחכמים לשקול אם לגזור דין היזק שאינו ניכר על מנסך, דכיון דעיקר החטא יש צו פטור

ועוד נראה דסוגיא דצ"ק ע"כ לא אולא כמ"ד
אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, דלמ"ד אין
אדם אוסר דבר שאינו שלו, דלמ"ד אין
במנסך הוא על מערב, אלא דגם כשמערב עם
הניסוך, נמי בכלל, כיון דליכא משום קס ליה
בדרבה מיניה כדר' ירמיה, וא"כ מה מועיל הא
דסבור מעיקרא כדר' אבין לתרץ למה לא שנו
מנסך, הרי אכתי הוי להו למיתני מערב, דהא גם
מנסך עיקרו מערב אי אין אדם אוסר דבר שאינו
שלו, וע"כ דסוגיא דצ"ק סברה אדם אוסר דבר
שאינו שלו ומנסך ממש, וכיון דקס ליה בדרבה
מיניה לכך לא שנאזהו, [ומערב היינו מדמע].

ודאיתאן עלה אפשר דגם סוגיא דאמרין מנסך
קס ליה בדרבה מיניה, היינו נמי למ"ד
אדם אוסר דבר שאינו שלו, דלמ"ד אין אדם אוסר
דבר שאינו שלו, י"ל דלכך לא קאמר מנסך ממש,
דלא שכיח שניסך גם שלו, וגם באופן זה הרי
עיקרו מערב, ושפיר מפרש דמנסך היינו מערב,
ורק למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו דלפי זה
ניתן לפרש מנסך ממש, פרכינן אמאי לא קאמר
שמואל מנסך ממש, (ולפי זה לא מנאנו מבואר
דאיכא קס ליה בדרבה מיניה כשמנסך שלו ושל
חבירו למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו).

תוד"ה מנסך וי"ל דסבר שמואל דהגבהה זורק
ניסוך היא טפי דא"ל לניסוך בלא הגבהה
כו', ז"ע דהא דאי אפשר להנחה בלא עקירה ר"ל
דהחיוב מיתה הוא גם על העקירה וכמו שפירשו
תו' ותו"י והרמב"ן והרא"ה בכתובות שם, וזה לא
שייך בניסוך, דלכו"ע אין חיוב מיתה על ההגבהה,
ועו"ק דהא פרש"י בסוגיא מנסך ששכשך בידו
למכור לשם ע"ז, ומבואר דא"ל להגביה, [וממה
שפרש"י כן אע"ג דאמרין בסוגיא משעת ההגבהה
הוא דקנייה, נראה דמפרש כמ"כ, דלכו"ע מנסך
בשכשך ליכא למיגזר, דהא קס ליה בדרבה מיניה,
וקמיפלגי אם גזרו במנסך שהגביה], ובתו' הרא"ה
כתב דמשכשך לא מיתסר אלא מדרבנן ואניסוך
דרבנן לא גזרו לחייבו, וז"ע דאמאי לא גזרו
אניסוך דרבנן הא סו"ס אפסדיה, [ועי' בחולין
מ"א א' בתוד"ה ה"נ דבמומר אף צנגיעה לחוד
קנסיהו], ועוד קשה דהא הגבהה צעי ג' טפחים
או טפה, ובדאי אפשר לניסוך בהגבהה פחות מזה,
אף אם נימא דצהטייה לחוד לא שמיא ניסוך, [ועי'

קס ליה בדרבה מיניה, וכמ"כ בחו"צ כתובות
ל"א א' ד"ה ואפשר, אבל כאן הרי אינו עמיד
לנסך של חבירו דהא אין אדם אוסר דבר שאינו
שלו, ואנו באים רק לחייבו מכה נטילתו לערבה
עם חלקו שניסך, וא"כ הרי זה דומה למגביה חלב
של עצמו לאכלו ובשעת ההגבהה קרע שיראין של
חבירו, ומה מקום יש למידן בזה משום קס ליה
בדרבה מיניה, הא פשיטא דהגבהה החלב אינו
אלא הכשר לעבירה, ולא דמי לעקירת החך.

וי"ל דהא"נ דאם בשעה שמגביה יינו לנסך היה
מגביה יין חבירו לגזולו, פשיטא דלא הוי
דיינין בזה קס ליה בדרבה מיניה, אבל כשאין
דעתו לגזול של חבירו, אלא שמחמת כונתו לנסך
את שלו כשהוא בתערוכת עם של חבירו, חשבינן
ליה כגזול, בזה אין סברה לומר דאם היה אדם
אוסר דבר שאינו שלו היה פטור, ואם אין אדם
אוסר דבר שאינו שלו יהא חייב, ואית לן למימר
דכיון דכל הגזילה כאן מחמת דעתו לנסך, הרי
הגבהה זורק ניסוך וקס ליה בדרבה מיניה, שוב
הערינו בני שמואל נ"י דא"ל לכ"ז דשפיר יש כאן
חיוב מיתה על הניסוך של חבירו, דאף דאין אדם
אוסר דבר שאינו שלו, אבל מ"מ חשיבא עבודה
לחייבו מיתה וכמ"כ רש"י חולין שם לענין
שחיטה, וא"כ שפיר אמרינן הגבהה זורק ניסוך
על של חבירו, והגבהה זו היא המחייבת דחשיבא
הגבהה לגזילה כיון שמנסך את שלו בתערוכת.
— לכאורה יש מקום לדון בדאית ליה שותפות
בגויה שלא יחשב כגזול ע"י ההגבהה כיון שמגביה
לזורק שלו, ואף שדעתו אח"כ לנסך בתערוכת,
מ"מ מעשה ההגבהה אין לחשבה כמעשה גזילה,
דמה שמנסך של חבירו הרי אינו אוסר ולא חשיב
גזילה, וממילא אין כאן אלא מחשבה לגזול, ואין
לחייבו עד שעת ניסוך, וא"כ שפיר י"ל דהכי ס"ל
לשמואל ולכך קאמר דקס ליה בדרבה מיניה, ומיהו
אין נראה כן דגם המגביה ע"מ לנסך את של
חבירו לחוד יש לחשבו כגזול אף למ"ד אין אדם
אוסר דבר שאינו שלו, אלא דחשיב כגזול ע"מ
להחזיר, ולכך כאן שיאסר ע"י התערוכת הר"ז גזלן
ממש, ואף כשמגביה ע"מ לנסך רק את של עצמו
נמי קרוב הדבר דחשיב גזלן, כיון דסו"ס מגביה
את של חבירו ע"מ שלא להחזיר שהרי יאסר.

בספר מרן זללה"ה ליו"ד סימן מ"ז ס"ק ט"ו], ולכן נראה דאין כונתם דבאמת א"א לניסוך בלא הגזזה, אלא דהגזזה נזכר ניסוך טפי מזכור אכילה, דהגזזה משתמשת במעשה הניסוך, ודמיה לדר' אצין ולא לדרב חסדא, והיינו דאמרינן בב"ק קי"ז א' דמעיקרא סבור דהגזזה נזכר ניסוך דמיה לדר' אצין, דס"ד דבהכשר עצירה כזה דיינינן קם ליה בדרכה מיניה, וכן יש לפרש כונתם בכחוצות ל"א א'.

בא"ד א"נ י"ל דר' ירמיה פליג אדר"א וכ"מ דאמר במרוצה דא"ל זרוק גניבותיך כו', כבר נתבאר בחו"ב כתובות ל"א א' ד"ה ולהאמור דנ"ע מה שדימו ההיא דב"ק לדר"א, וההיא דמעיקרא סבור כר"א כבר פירשו בכחוצות דר"ל דמעיקרא סבור דמיה לדר"א, אבל לא מצאנו מאן דפליג אדר"א. (כתובות ל"א).

נ"ג א' מ"ט היוק שאינו ניכר לא שמיה היוק כו', לכאורה היה נראה דענין היוק שאינו ניכר הוא שהפירות צעין כמו שהיו ואיסורא הוא דרביע עליהו, ולא דמי לכל היוק שהדברים נשחחים, אבל קשה דהא כתבו התו' ב"ק ק' א' ב"ב ב' ד' דמחיצת הכרס שנפרצה חשיב היוק ניכר כיון שרואים את התערובת, וכן כשרואים שרץ על הפירות היה חשיב היוק ניכר אי לאו משום שמה הפירות לא הוכשרו, הרי דגם כשהפירות צעין כמו שהיו ואיסורא הוא דרביע עליהו חשיב היוק ניכר כשרואים את הגורם לאיסור, ונראה דמ"מ שורש הענין הוא שהפירות קיימים, אלא דמ"מ כל שניכר איסורם חשיב היוק ניכר.

נראה דמדמע יבש ציבש מבלי שנגע בשל חצירו, כגון שהעמיד חצית של יין של תרומה בסמוך לחצית של חולין של חצירו וא"א להכיר ביניהם, דלא חשיב אלא גרמא ופטור, וכיון דלמ"ד שמיה היוק פטור בגרמא, דלא גזרו בכאן מידי, וגרמא צנוקין פטור, כש"כ דלמ"ד לא שמיה היוק דפטור, דלא קנסו טפי מאילו היוק שאינו ניכר שמיה היוק, וכן אם הניח ראובן אבן לסימן על החצית של תרומה וצא שמעון ונטל את האבן, נמי אינו אלא גרמא, ופטור, וכמו בשקל משקלות כנגדן צמי חטאת.

לר' יוחנן נראה דבשוגג פטור אף לנאת ידי שמים, דכיון דלאו שמיה היוק מהיכי תיתי

לחייבו, אבל לחזקיה דרק כדי שזידעו פטורוהו, י"ל דחייב לנאת ידי שמים, ומיהו אם בחייב לנאת ידי שמים מהני תפיסה י"ל דפטורוהו אף לנאת ידי שמים כדי שזידעו, דאל"כ שמה יחוש להודיעו שלא יחפוס משלו.

שם שלא יהא כאו"א הולך ומטמא טהרותיו של חצירו כו', עי' תו' משה"ק מהא דדן את הדין וטימא את הטוהר ואגע בו שרץ דחייב, ואמאי הא שוגג הוא, וחצירו דלא הו"ל להגיע בו שרץ, ולכאורה אם אדם אחר אגע בו שרץ לאחר שהדיין טימאו, נראה דשפיר חשיב שוגג, והרי גם אומר מותר חשיב שוגג כדאמר מנחות מ"ט א', והרי שפיר אומר מותר, אלא י"ל דעיקר ההוראה חשיב כמויד דשגגת תלמוד עולה וזון, אלא דבלא עשה מעשה הו"ל גרמא, ונראה דיש לפרש גם כונת תו' כן, וכ"מ בדבריהם סנהדרין ל"ג ב', ונ"ע. — בתו' כתבו צטוהר את הטמא ועירבן עם פירותיו תקשה דשייך שפיר כדי שזידעו ואמאי חייב לחזקיה, ובסנהדרין שם כתבו דצדיין בעל הוראה לא שייך כדי שזידעו דגם אם יחייבוהו יודיע, וכונתם דבדן את הדין הוא נידון מיוחד ואינו נכלל בדין מטמא בשוגג דעלמא, ולכך שייך לומר דאין צו משום שזידעו, אבל בעלמא גם נדיק גמור שטימא בשוגג פטור, כדי שזידעו, דלא חילקו חכמים צדור, אבל כאן לא ניחא להו צוה, דגם דיין שטעה יש לכללו דבשוגג פטור כדי שזידעו, ולכך תירצו צענין אחר.

במל"מ פ"ג מה' גזילה ה"ד תמה דצדרי התו' לקמן ב' ובצ"ק מ"ה א' שכתבו דאם התפסת השור ציד צ"ד חשיב היוק שאינו ניכר, א"כ אף בהתפיסו צידים ליפטור, ותמה המל"מ דאין יתכן לפוטרו אטו משום שהוא שומר גרע, הרי אם גזרו בכל אדם צמטמא ומדמע ומנסך לחייבו אע"ג שהוא היוק שאינו ניכר, כש"כ בשומר שטימא או דימע או ניסך דהוא חייב, וה"נ כי אתפסיה לתורא אע"ג שהוא היוק שאינו ניכר, ועי' מש"כ בזה במהר"ם ש"ף בכאן והגרע"א ז"ל בב"ק שם, ולכאורה בפשוטו ניחא דהכא אם אינש דעלמא אתפסיה לתורא ציד צ"ד אין לחייבו צין אם חשיב היוק שאינו ניכר וצין אם חשיב היוק ניכר, דמנזה על כל אדם לסייע לצ"ד לקיים משפט, והלכך לא שייך לחייבו לשומר מדין קנס

— ממה דפקקו הראשונים ז"ל דלמאי דדיינין דינא דגרמי יש לחייב הזורם און אע"ג דסתם שורים לאו לגבי מוצא קיימי, משמע דההפסד הנגרם מחמת שאינו ראוי למוצא, חשיב כהפסד בדבר שאין גופו ממון וכמו בש"פ מטבע ושורף שטר וכמו בדב"ע דהפסד פסול לגבי מוצא, ועי' מש"כ בד"ק ז"ח א', וז"ע.

מהא דאמרין בד"ק שם דנקט עושה מלאכה לרבותא דחייב בדיני שמים, משמע דהיה מקום לפטור גם מדיני שמים העושה הפסד לחצירו במזיד דהיזק שאינו ניכר, וז"ע טעמא מאי, ונראה דהיינו מחיוב תשלומין בדיני שמים, אבל עונש פשיטא דחייב בדיני שמים, א"נ שמא אף בשוגג קאמר.

רש"י ד"ה חייבין וא"נ נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש, דברי רש"י פשוטין בטעמם שהרי הקרבן הקרבן הוא שימוש הצעלים בו, והמונע את הצעלים מלהשתמש בממונו הרי זה מזיק, דמהיכי חיתי נימא דנריך שיהא גם אחר יכול להשתמש בממונו, והגע עמך אדם שקיבל צמתנה חפץ או אוכלין על מנת שרק הוא ישתמש בו, האם יש לפטור את המזיק, [ובאופן שהמתנה לא פקעה ע"י ההיזק], ואטו חפץ ששאל אדם בטובו לעולם יפטור המזיק, משום שהשואל אינו יכול למוכרו, ומש"כ בנתיב"מ סימן קמ"ח סק"א מההיא דב"ק פ"ט א' לאו ראייה היא כמ"ש בחו"ב שם, וכן מה שהביא מכתובות ל' ב' לאו ראייה היא דהתם אינו ראוי לצעלים, ולפי זה שטר שכתב הלואה ללוות בו ובא אחר וקרעו משלם לו דמי הנייר ופשיטי דספרא, וכן כשהוא ציד המלואה, והיינו דמי ניירא בעלמא דאמרו בד"ק ז"ח ב' ולא הזכירו אם יש בנייר ש"פ כדרך שאמרו קדושין מ"ח א', דהכא גם פשיטי דספרא בכלל, וניירא בעלמא דאמרו הוא לאפוקי סכום ההלואה שבשטר, וכן בעל שכתב גט ובא אחר וקרעו חייב לשלם לו כל היזק, ואף שאין הגט ראוי לאחרים, דכל שראוי לצעלים הרי הוא בכלל ערכו, וכ"כ מרן זללה"ה בזה"ע סימן ל"ח ס"ק ט"ו דבגט יש דין שומרים אף צמה שהגט שיה יותר מנייר חלק וכמו ספרים שיש בהם דין שומרין וחסידים גופן ממון, עי"ש, ובתשובות תנינא להגרע"א ז"ל סו"ס פ"ג נסתפק

דמטמא ומדמע, ורק משום שהוא גרם לחיוב השור במיתה אחינן עלה, וזה שפיר אמרין דאם התפסת השור הוא היזק שאינו ניכר דאין לחייבו על זה, שזה אינו מעשה היזק, ויכול לומר הרי שלך לפניך, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ בשעה"מ ובתו"ג.

עוד כתב המל"מ שם דשומר שפשע ולא שימר את הפקדון ונטמא בשוגג דחייב, אע"ג דכל אדם פטור בשוגג, ור"ל דכל מאורע שאירע ע"י פשיעת השומר הוא כאילו נעשה במזיד על ידו, ואיחא לתקנתא דקנס דהיזק שאינו ניכר דחייב העושהו, וכן הזכיר הגרע"א ז"ל בד"ק שם אפשרות זו, ועי"ש, ובאחיעזר ח"ב ס"ה סק"ה תמה על זה ממנסך דמפרשין לה בהגזיה דנעשה גולן ע"י ההגזיה, ואפילו הכי כשניסך אח"כ בשוגג פטרינן ליה, ולא קושיא היא דהא כל מה שנעשה גולן בהגזיהו הוא משום שדעתו לנסך אח"כ והרי הגזיה זו לצורך ניסוך, ואם כן אם כשניסך הוא פטור משום שהוא שוגג והיזק שאינו ניכר, איך יתכן לחייבו על הגזיה זו, לצורך ניסוך זה, הא פשיטא שאינו נעשה גולן על ידי הגזיהו, אלא"כ הניסוך הוא פעולה שמתחייב עליה, דהיינו במזיד, גם יש לחלק בין גולן לשומר כמ"ש הגרע"א ז"ל שם, דשומר חייב בשמירת הפקדון משא"כ גולן, שו"ר באחיעזר שם שפיקר קושייתו על המל"מ דנקט כן גם בגולן.

שם מתיב ר"א העושה מלאכה במי חטאת כו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמייה היזק בדיני אדם נמי לחייב כו', כתב הרמב"ן בדינא דגרמי דהא דניחא למ"ד לא שמייה היזק, דהרי מ"מ ראוי היה לקנות כמטמא ומדמע ומנסך, משום דמקנסא לא ילפינן, ומוכח מזה דס"ל לגמ' כשמואל לעיל, ועי' מהרש"א, ובמ"מ ומל"מ פ"ז מחו"מ ה"ד ובש"ך סימן שפ"ה סק"א הוצא לעיל, ולמש"כ תו' דהיה ראוי לפטור מטעמא דסתם שורים לאו לגבי מוצא קיימי, ואפי' בהיזק ניכר כדאמר בד"ק ז"ח א' בצורס און, וה"נ סתם מים לאו למי חטאת קיימי, וסתם פרה לאו לפרה אדומה קיימא, אלא דהך טעמא משוי להו כעין היזק שאינו ניכר, איכא למימר דאהני הך טעמא שלא למיגזר כמו במטמא ומדמע ומנסך שהוא היזק ברור, והלכך רק למ"ד שמייה היזק קשיא.

שם מחיב ר"פ גזל מטבע ונפסל תרומה ונטמאת כו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמה היזק האי גזלן כו', יש לעי' בטימא במזיד דחייב בתשלומין גם למ"ד לא שמה היזק מדין קנס דמתניתין, נעי' מל"מ פ"ג מגו"א ה"ד לאפשר דגם בטימא בשוגג ע"י פשיעתו דיהא חייב הוצא לעיל, אם החמירו חכמים לדונו כעין היזק ניכר, או לא, ונפ"מ אם יכול לומר הרי שלך לפניך, וכגון דבשעה שגזל הו' שו"א ד' ובשעה שטימאה שו"א ז', דמקנס דמטמא ומדמע אינו חייב אלא ז', אבל אם לא יוכל לומר הרי שלך לפניך יתחייב ד' ז' כשעת הגזילה, ומסתברא דלא חייבוהו אלא לשלם כהיזק שאינו ניכר, ויכול לומר הרי שלך לפניך, ונ"ע.

שם תיובתא, עי' מו', ובפשוטו י"ל דכיון דלא קאי הך דלימא כתנאי כדמסקינן דכו"ע ס"ל לא שמה היזק הרי מסקינן שפיר בתיובתא. — הגרע"א ז"ל הקשה דהא לחזקיה דמפרש למתני' דבשוגג פטור דס"ל שמה היזק, א"כ גם ר' יהודה ס"ל שמה היזק ולא שייך למימר כתנאי, ורק אליבא דר' יוחנן בעינן למימר כתנאי, ונ"ע מאי קשיא ליה ז"ל הרי אם גם ר"מ וגם ר"י ס"ל שמה היזק, כש"כ דניחא לחזקיה דסבר כוותיהו, ופליגי אמתני' דגזל מטבע ונפסל כו' דאומר לו הרי שלך לפניך, וא"כ למאי דבעינן למימר דר"מ ע"כ סבר שמה היזק, כבר ניחא לחזקיה דפלוגתא דתנאי הוא, מתני' דהרי שלך לפניך עם ברייתא דר"מ דמחייב בשוגג, ומה בכך דלחזקיה גם ר' יהודה סבר שמה היזק, ומתני' דהרי שלך לפניך דלא כתרתייהו, וי"ל דהא ודאי דלית לן למימר דמתני' דהרי שלך לפניך סברה דגם במזיד פטור המטמא כו', דלא אשכחן מאן דסבר הכי, וע"כ דר' יהודה מיהא סבר דל"ש היזק, והיינו תיובתא.

שם והא מנסך דאורייתא הוא וקא קנים כו', אע"ג דעיקר הקנס הוא בהלכות מזיק, דקנסו לחייב בהיזק שאינו ניכר ואף בשוגג, ושפיר לא הוציאו מן הכלל מי שהיזק באופן האסור מדאורייתא, מחמת איסור זדדי, נראה מזה דקנסא מקנסא לא ילפינן כדשמואל לעיל, ולכן דנו על כל מעשה לחוד, וגזרו על מטמא לחוד ועל מדמע לחוד, והלכך כשצאו לקנוס על מנסך היה ראוי

כזה, ולעיל כ"ט נקט דלא חשיב גופו ממוון, ואמנם דלפי זה ק"ק סחימת הפוסקים דאין נשבעין על שטרות וכן דאין בהן חיוב שומרים, והיה ראוי לפרש שזה רק על ערך השטר מחמת הסכום שבו, אבל ערך השטר שמחמת הנייר והכתוב בו, שפיר יש בו חיובי שמירה וכן נשבעין עליו, וועל הנייר פשיטא דנשבעין וג"ו לא הזכירו הפוסקים, אלא די"ל דשמא אינו שוה פרוטה, אבל עם הפשיטי דספרא כמדומה דלעולם יש בו שוה פרוטה, וכדאמרו ב"מ ט"ז ב' אפשיטי דספרי זייר ליה.

ומש"כ מו' ב"ק ע"א ב' וכן ברא"ש פ"ט דב"ק סי"ג דלכך שור הנסקל וחמץ שעבר עליו הפסח וקדשים שחייב באחריותן לא חשיבי אלא גורם לממוון וקיי"ל דלאו כממוון דמי, משום שאינם שוים לכל העולם אלא לגזלן או לבעל הקרבן, הוא ענין אחר דגם לבעלים או לגזלן אינו ראוי לשימוש הרגיל, תדע שהרי קדשים שאינו חייב באחריותן אף שחייב המזיקן כמ"ש רש"י בסוגיין, ונאפשר דהוא תקנת חכמים, ואפשר דדוקא בפיגול, והתקנה היתה לדונו כממוון הדיוט ותו לא, והלכך אכתי שייך בהו נידון דין היזק שאינו ניכר, ועי' פ"י ונ"ע, מ"מ אף גורם לממוון לא חשיבי לענין ד' וה', משום דדהקדש נינהו, ורק בקדשים שחייב באחריותן אחינן למידן דיחשבו ממונו לענין ד' וה' מחמת שגורמים לפוטרו מחיובו, ושפיר אמרינן דזה אינו אלא גורם לממוון, וכן שור הנסקל וחמץ שעבר עליו הפסח דאסורין ורק שיכול לומר הרי שלך לפניך, שפיר לא חשיבי אלא גורם לממוון, אבל אדם המשתמש ברכושו ועושה בהן דברים לזכרו אף שהם משמשים רק לזכרו שפיר חשיבי כממונו לכל דבר, וכל אדם חופר לעצמו בגדים כמדתו, ואטו נימא דמקלקל הוא והקורען לא ישלם לו הוצאותיו, אפי' בעודם חדשים, משום שאם יבא למוכרן ינטרף להפחית מערכן כיון שלאחרים אינו כמדתו, הרי לעצמו הם שוים כל ערכם וכל אדם משתמש כן ברכושו. (ב"ק נ"ט סק"י).

נ"ג ב' ששקל בהן משקלות כו', א"ה, עי' מש"כ בידים ס"ב סק"ג לענין נטילת ידים אי חשיבא מלאכה, ועי"ש בדין הדיח בהם כלים מודחים דכשרים לנטילת ידים אם כשרים למי חטאת.

להתחשב בזה שהוא איסור דאורייתא ואין לחוש לו כ"כ, ובשוגג היה אפשר שלא לגזור.

ובכן הא דפריך בסמוך והא מנסך דאורייתא ולא קניס, היינו נמי דלע"ג דלא גזר לחייב בשוגג כל היקף שאינו ניכר, מ"מ מנסך היה אפשר להוציאו מן הכלל ולחייב גם בשוגג, ומיהו אה"נ דהו"מ לתרוצי בתרומתו שלא שינו את עיקר תקנתם צדיני מוסיק גם כשאירע ההיקף בדבר האיסור מדאורייתא.

שם מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא כו', א"ה, ע"י מש"כ בשביעית ס"א סק"ח לדעת הרמב"ם דנטיעה לאו דאורייתא.

שם מפני מה אני אומר בשבת כו' מפני ישראל מונין כו', ע"י מש"כ בערלה ס"ב סק"א.

נ"ד א' וכ"ת שבת נמי זימנין דמיקלע יום ל' בשבת כו', [נתבאר בערלה ס"ב סק"ה ועי"ש בסק"ב ד"ה הקשה], אע"ג דלא דמי כלל דהתם מונין שנים וצידוע שנטע בשביעית, אבל הכא אין מונין ימים ושפיר אפשר שהקדים ונטע קודם שבת, מ"מ א"א שלא להזכיר הא דלא נחשדו על השבתות, ושנאו התנא בלשון דבר אחר, ומפרשין ליה בחילוק כל דהו, א"נ בשביעית נמי היה אפשר לומר שנטעו קודם שביעית פחות מל' יום, והלכך מונין משביעית אף שלא נטע בשביעית, ומ"מ גזרו אף בזה"ג שלא לקיים וכמ"ש רש"י והוא בגמ' ר"ה י', א"נ זימנין דמונין מיום ליום ע"י רמב"ם פ"ט מה' מע"ש הי"א י"ב ובראב"ד שם, ואפילו הכי התירו כשנטע בשבת. — זרע בשביעית לכאורה לטעם שנחשדו על השביעית ראוי לומר שיעקור אע"ג דליכא טעמא דמונין, וכן נטעו אילן סרק, והרמב"ם פ"א משמו"י הי"ב לא הזכיר אלא הטעם דחשודין על השביעית.

שם תבא עליו ברכה דאכיל מיניה מידי דלא חזי ליה צימי טומאתו כו', ר"ל דלא חזי ליה אפי' צימי טומאתו, ומ"מ אכתי יש לשאול דכל אוכל תרומה טהורה אכיל מיניה מידי דלא חזי ליה צימי טומאתו ומשלים חולין טהורין דחזי ליה אפי' צימי טומאתו, וא"כ מאי תבא עליו ברכה, וי"ל דמ"מ כשמשלים חולין טהורין תמורת תרומה טהורה, הרי ההפרש בערכם לא כל כך גדול, כמו כשמשלים חולין טמאים תמורת תרומה טמאה, שההפרש בערכם רב.

שם אכל תרומה טהורה כו' וחוזר ומשלים חולין טהורין, נראה דהחולין הטהורים מתקדשים בקדושת תרומה מדרבנן, דהא מסקינן ציממות ז' א' דגם ר"מ דקאמר במזיד אין תשלומיו תשלומים היינו דחוזר ומשלים חולין טהורין, וכיון דקאמר דאין תשלומיו תשלומין ע"כ דמה שחוזר ומשלים מתקדש בקדושת תרומה, וה"ה לרבנן, וכן הא דקאמר ר"מ דבמזיד אין תשלומיו תשלומין היינו שאינו חייב להשאירם ביד הכהן, [דהא קתני שילס חולין טמאים והיינו דאחו ליד כהן], אבל נתקדשו בקדושת תרומה, וכמ"ש תו' יצמות שם ד"ה אזיל, ואף שכתבו דהו"מ לפרושי הכי, ומשמע דאין זה לקושטא דמילתא, מ"מ ע"כ כיון דרבנן אמרי תשלומיו תשלומין, ומסקינן דר"מ ורבנן לא פליגי אלא בקנסו שוגג אטו מזיד, א"כ מה דקרו רבנן תשלומיו תשלומין קרי ר"מ אין תשלומיו תשלומין, וע"כ דר"ל דאין תשלומיו תשלומין להתחייב להשאירם ביד כהן, אבל נתקדשו, דהא לרבנן ודאי מתפרש שנתקדשו, ומיהו ז"ע דכשנה ר"מ אין תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלים חולין טהורין, משמע דהחולין הטהורים נתקדשו מדאורייתא, ואילו כשגזרו חכמים תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלים חולין טהורים מתפרש שהחולין הטהורים מתקדשים רק מדרבנן, וי"ל דאין תשלומיו תשלומין דקאמר ר"מ היינו רק שלא יא' יד"ח בהם ועדיין צריך לשלם חולין טהורים, ומיהו הטמאים ששילס נתקדשו ונשארו בקדושתן, ומיהו כשישלם הטהורים יטרוך הכהן להחזיר הטמאים או ערכן, וכן לרבנן נמי אין צריך להשאיר שני התשלומים ביד הכהן, דלמה זה ישלם לו יותר ממה שנטלו ממנו, וסתמא כשחוזר ומשלים חולין טהורים הרי הוא נוטל ממנו את הטמאים. — ונראה דאם אין הכהן חפץ להחזיר את הטמאים, א"א לכופו, דמן הדין זכה בהם, אלא דבזה"ג ראוי לתת החולין הטהורים לכהן אחר ולקבל ממנו בתמורתם כשיעור ערך הטמאים שביד הראשון, ולמש"כ מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל ציממות שם בתוד"ה ואזיל.

אבל רש"י כתב וחוזר ומשלים חולין טהורין משום קנס ואינס נעשין תרומה, ושמא לא פירש כן אלא לס"ד דבאכל תרומה טמאה איירי, דלפי זה שפיר יא' ידי חובתו בתשלומי חולין טמאים, אבל צריך יישוב מנלן לחלק בין הס"ד למסקנא,

וגם מה מקום לשלם לכהן נוסף על התשלומי תרומה טמאה בחולין טמאים, גם חולין טהורין, וז"ל דגם כונת רש"י שחוזר ונוטל הטמאים שנתן, אבל אם הראשונים תרומה והשניים חולין, היה ראוי לפרש שנוטל התרומה ונותן חולין, משא"כ אם שניהם מתקדשים וכמו שפירשנו שפיר י"ל דסתמא הכי מתפרש שכשחוזר ונותן הטהורים הרי הוא נוטל הטמאים, וז"ע, [ובחידושים שנדמ"ח ע"ש הריטב"א כתב שהשניים קדושים].

— עוד צענין תשלומי תרומה —

הא דתניא יבמות ז' א' גיטין נ"ד א' דאכל תרומה טהורה ושילם חולין טמאים דבשוגג תשלומיו תשלומין, היינו נמי רק צדין כפרה דזר האוכל תרומה בשוגג, וזוהי דעת תו' שם ושם דאי לפי דמים משלם, צריך שיתן חולין טמאים כשיעור שיהא שוים להסקה לאחר שיתקדשו בקדושת תרומה, כערך התרומה הטהורה, והרמב"ן והרשב"א שם כתבו דסגי במה שהחולין צעודם חולין שוין כערך התרומה הטהורה, ומה שע"י שמתקדשים נופל ערכם, אינו מפסיד צדין תשלומי תרומה, דקו"ס האוכל הוציא מתחת ידו לרשות תרומה לפי דמים, אבל בהלכות תשלומי גזילה פשיטא דצריך שהנגזל יקבל את ערך התרומה שהפסידו, והיינו דלאחר שהתשלומין יתקדשו בקדושת תרומה יהא ערכם כערך התרומה שלקח ממנו האוכל, וע"י לקמן דלדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל דגם לתשלומי גזילה שמיין הפירות צעודם חולין.

וראיתאן עלה יש לפרש הא דאמר פסחים ל"ב דכל היכא דמעיקרא שויה ארבעה ולבסוף שויה זוזא לא חיבדי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים דלא גרע מגזלן, דהיינו נמי צדין תשלומי תרומה, דקצרא הוא דתשלומי תרומה לא גריעי מתשלומי גזילה, והלכך אף אי לפי מדה משלם מ"מ דמעיקרא שויה ד' צריך לשלם לפי דמים, והיינו פירות שיתקדשו בקדושת תרומה ככל תשלומי תרומה ואף באכל תרומת עצמו, וזה דלא כדפרש"י דלכפרה סגי לפי מדה, וכן נקט הגרע"א ז"ל, ואפשר שזה בכלל קושית תו' והרמב"ן והרשב"א גיטין שם שהקשו לפרש"י שם דלכך סגי בחולין טמאים משום דלפי מדה משלם, והקשו ז"ל דלא אמרו לפי מדה אלא להחמיר ולא

להקל, ולפמש"פ כונת דצריהם צהלכות תשלומי תרומה ולא צהלכות גזילה, ומצואר דפירשו דהא דצריך לשלם ד' הוא מדין תשלומי תרומה, וכן מצואר בתו' שם שהתשלומין של חולין טמאים יתקדשו בקדושת תרומה טמאה להסקה כשיעור הערך של התרומה הטהורה שאכל, ומצואר דהוא מדין תשלומי תרומה ולא מדין תשלומי גזילה, וכ"כ מרן זללה"ה בהערות פסחים צאו"ח סימן קכ"ד.

ולאחמור נראה דהאכל תרומה של כהן, יכול לשלם לו דמים כדין כל גזלן דעלמא, אלא שיצטרך גם לשלם פירות הראויין להיות קודש לכהן אחר, [ואמנם יוכל לקבל דמיהם ממנו, ומיהו י"ל דכיון דבשעה שאכל לאו ידיה אכל כבר נתחייב לתת פירות הראויין להיות קודש מצלי לקבל תמורתן, ואינו יכול לתת לזה דמים, ולקבל דמים מן השני שמקבל הפירות וז"ע, שו"ר דבאכל תרומת ע"ה דמשלם לחבר ונוטל דמיו ממנו ונותן לע"ה כמ"ש הרמב"ם פ"י מה"ת הכ"א, ולא בשופטני עסקינן, שיכול לפטור עצמו ע"י הפירות גם מן הראשון, וישלם פעמיים, אבל נפ"מ אם לפי מדה משלם, ומעיקרא שויה זוזא ולבסוף שויה ד', דיכול לתת לנגזל פירות צוזו, ולכהן אחר בג' זוזים, [ולא יוכל לקבל דמים כיון דאכל דלאו ידיה, והרי כל התשלומין לשצטן].

ואם אכל תרומת עצמו ואי לפי מדה משלם ומעיקרא שויה זוזא ולבסוף שויה ד', כתב מרן זללה"ה שם דמשלם זוז לעצמו וג' לשצטן, דכל מה שמשלם יותר מגזלן יש עליו חיוב נתינה, [ור"ל דנותן פירות צד' זוז לכהן ומקבל דמים של זוז], ולו"ד ז"ל יש מקום לומר דכל דאכל של עצמו הרי כל החיוב של תשלומין שצוה הוא של עצמו, ונותן ד' לכהן ומקבל דמיהם.

בתרומות פ"ו מ"א אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנים והם נעשין תרומה והתשלומין תרומה כו', הך והתשלומין תרומה צריך פירוש דהא כבר קמני והם נעשין תרומה, וע"י צר"ש וצרא"ש וצרע"צ שנדחקו לפרש דה"ק דאם אכל החולין שנעשו תרומה ושילם הרי התשלומין ג"כ תרומה, אבל צפ"ו מ"א דקמני התשלומין חולין, וכן שם מ"ד זה הכלל כל המשלם קרן ותומש התשלומין תרומה כו', וכל המשלם את

הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין כו' אינו מתפרש על דרך זה, ולו"ד ז"ל נראה דבא לומר דנחשב כמשלם בתרומה וכאילו נעשים תרומה בראשיתו ואח"כ משלם בהם, והיינו ספיקו של המל"מ בפ"י מה"ת הי"ח, אלא דשם פ"י את הנידון אם שמין את התרומה שאכל בדמי תרומה או ששמין אותה כאילו היתה חולין, וזוהי לכאורה אין מקום לדון דכיון שאכל תרומה מה מקום למשנה בחולין, אבל הנידון הוא אם מה שמשלם דייקן כמשלם חולין, וממילא יש לו לשלם פחות בזכות כיון דדמי חולין מרובים, או דחשבינן כמשלם בתרומה, ולמס"כ היינו מתני' דבמזיד ובכל גוונא שאינו משלם חומש הרי התשלומין חולין ושמין אותן בדמי חולין, ומה שאכל פשיטא דשמין בדמי תרומה, וכל המשלם את החומש שמין גם את התשלומין לאחר שנעשו תרומה בדמי תרומה, וגם אי לפי מדה משלם איכא נפקותא בזה כדאמר פסקים ל"ז א' דאי מעיקרא שויא ד' ולצסוף זוזא לא גרע מגולן ומשלם ד', והיינו ששמין שהתרומה שמשלם תהא שויא ד' בדמי תרומה, אף שמהא מרובה על מדת התרומה שאכל, ומסקנת המל"מ ג"כ על פי דברי הר"ש לדינא כמס"כ, ומה דנקט דרש"י ב"מ נ"ד א' שהביא התו"ט כאילו פליג בזה, לפמ"ש פ' דלעולם מה שאכל שמין בדמי תרומה, והנידון רק כמה שמשלם אם שמין אותו בחולין או בתרומה, הרי שפיר מתפרשין דברי רש"י וגם דברי התו"ט כהר"ש, וכבר כ"כ מרן זללה"ה באו"ח סימן קכ"ד בפסקים ל"ב.

ברם לפי זה נראין דברי התו" בגיטין נ"ד א' דבשילם חולין טמאים אין תשלומיו תשלומין אח"כ הם שוים לאחר שנעשו תרומה כערך התרומה הטהורה שאכל, ומשכח"ל בשמן דלמאכל ולהדלקה דמיו קרובים, אבל מה שהחולין שוים בעודם חולין לא סגי בהכי, דהא שיימין בתשלומין כשהם תרומה, ומשמע דאף לתשלומי תרומה כן, ולא רק לתשלומי גזילה, וזה דלא כדנקטו הרמב"ן והרשב"א בגיטין שם הוצאו דבריהם לעיל, גם קשה לדבריהם מש"כ הגרע"א להוכיח כהמל"מ מהא דלא אמרו בפסקים ל"ב דנפ"מ אי לפי דמים או לפי מדה בכל תשלומי תרומה בדלא אייקור ולא זול, דאי לפי דמים הרי הוא נותן לעולם במדה פחות ממה שאכל, דהא דמי תרומה

פחותים מדמי חולין, והרי שמין את החולין לפי דמיהם בחולין, ואי לפי מדה משלם במדה שאכל, ואף שיש לדחות דגמ' לא נחית לאשכוחי נפ"מ, ולא בא אלא לפרש דבמעיקרא שויא ד' ולצסוף זוזא הרי גם אם לפי מדה משלם צריך להוסיף, דלא אמרו לפי מדה להקל, מ"מ לא משמע דאי לפי דמים הרי לעולם הוא מחזיר לראש תרומה פחות ממה שאכל, ולא הזכירו זה כלל בצע"א דלפי דמים או לפי מדה, גם ז"ל לדברי הרמב"ן והרשב"א דגם לענין תשלומי גזילה שמין את ערך הפירות שמשלם לפי שוויים בתורת חולין, והנגזל מפסיד מה שנפחת ערכם ע"י שנעשו תרומה, דהא התנא לעולם כ"ל תשלומי הגזילה בזהדי תשלומי התרומה כדקתני שנותן חולין מחוקקים והם נעשים תרומה ואין הכהן יכול למחול, מכלל דאירי באכל תרומה של כהן, וא"כ החולין המתחוקקים הוא נותן כפי ערכם בתורת חולין דלפי ערך זה נעשו תרומה, ומשמע דגם נפטר מחובו כלפי הכהן בזה, וכן במ"ד צקן וחומש מן החולין יש בזה גם תשלום גניבה, וכן בשני חומשים וקרן, ומשמע נמי דהחומשים שוין, וזה לחוב הקדש דהוא כגול דעלמא וזה לחוב תשלומי תרומה, ומכל זה משמע דגם לענין השבת גזילה שמין מה שמשלם לפי ערך הפירות בעודם חולין, וכאילו נעשים תרומה בראשית הנגזל, וכן מבואר ביש"ש ביצמות ז', וזה ודאי צריך יישוב דלמה זה יפסיד הנגזל.

ונראה דאין דברי הרמב"ן אלא למ"ד נתינתו מקדשתו, וכן מבואר בלשונו ז"ל דבשעת נתינה הם שוין כדמי התרומה טהורה שאכל, ורק אח"כ נעשין תרומה, וזוהי נראה דהכהן הנגזל יכול לומר שאינו מקבל החולין הטמאים לשם תשלומי תרומה, ויחליפם בטהורין שדמיהן שוין, נאו דאירי שהוסיף לו מעט בגלל שהם טמאין, ואח"כ יקבלם לשם תשלומי תרומה, דכיון דאין מתקדשים אלא בנתינה ליד כהן, הרי צריך דעת הכהן המקבל לכך, וממלא דהכהן הנגזל בהסכמתו לקבלם לתשלומי תרומה גרם לעצמו את ההפסד, דאירי שהגזלן החזיר לו חולין טמאין לפי מדה, שאם היה מחליפם בטהורין היה מקבל תרומה טהורה בשיעור שאכל, ומ"מ במזיד קנסין לגזלן ולרצנן אף בשוגג דלכתחלה יש לו להחזיר חולין טהורין.

שם ת"ש המעשר בשבת כו' ת"ש המטביל כלים בשבת כו', משה"ק תו' דהקדים המאחר דמעיקרא חנן בפ"ב דתרומות הא דהמטביל כלים, י"ל דאי הו' משניין במטביל כלים גזר לטוורי מאני קא מכיין און ליקום ולקנסיה, כבר לא היה מקום למיפרך ממעשר בשבת דכש"כ במעשר שעוסק לקיים מצוה חיוצית דאין לנו לקונסו, לכך הקדים הא דהמעשר, וזה יש ליישב נמי הא דהקדים למיפרך מצרייתות דאכל תרומה טהורה ודס שנטמא, מקמי מתני' דהמעשר והמטביל, דבתשלומי תרומה איכא למימר טפי דגזר לטוורי קמכוין, שהרי חייב לשלם והטעות אירע בתשלומיו, וזדס שנטמא כשהולך לזרוק כבר עוסק בקרבן טמא, אבל מ"מ עיקר עיסוקו בכפרה.

נ"ד ב' מתני' הכהנים שפיגלו במקדש מוידין חייבין, בפשוטו חייבין לשלם שור תחת שור, וכמ"ש רש"י לעיל נ"ג א' דגם בקרבן נדבה חייבין, אע"ג שאין הצעלים מפסידין כלום, ויש לשאול דגם אי היזק שאינו ניכר שניה היזק, וגם בקרבן שהצעלים חייבין באחריותו, מ"מ הא אינו אלא גורם לממון, דקיי"ל כרבנן דר"ש דלא הו' ממון, וראיתי ברמב"ן לעיל שם שכתב דהא דכהנים שפיגלו במקדש חייבין, הוא משום דמוזיק הקדש חייב מדרבנן שלא יזלו בהקדשות, וכ"כ תו' צ"ק ו' א' דמוזיק הקדש חייב מדרבנן, ועי' מל"מ פ"ב מהלכות גניבה ה"א.

עוד כתב שם א"נ הכא לצעלים הוא חייב שהרי הם חייבין באחריותו וזריכין להציא וזה אחר, ולא הזכיר ז"ל ליישב דהא קיי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי, ונראה דעתו ז"ל דהנידון בדבר הגורם לממון הוא אם חשיב כצעלים מחמת חיוצ האחריות, אבל לשלם לצעלים גם לרבנן חייב, ואפשר דהוא מדרבנן, ושם דמינא דגרמי, ובקונטרס דינא דגרמי כתב הרמב"ן דמוזיק גורם לממון חייב גם למאי דלא קיי"ל כר"ש עי"ש.

במ' אמר אביי כל שצידו נאמן, פרש"י בעוד שהוא צידו, דקודם זריקה נאמן לומר שפיגל בשחיטה, כיון שעדיין צידו לפגל צוריקה, ולפי זה אם אומר שפיגל צוריקה אינו נאמן, ולפי זה גם כשאמר קודם זריקה שפיגל בשחיטה, דמהימנין ליה, מ"מ איך נאמן לומר אח"כ שזרק וקרב

ולאחמור מודה הרמב"ן ודעימיה שהאוכל תרומה צריך להחזיר חולין שכשיתקדשו בקדושת תרומה יהא בהם כשיעור שאכל, ואינו יכול לתת פחות משום שדמי החולין יקרים, ולעולם צריך שהגזול יוכל לקבל שיעור גזילתו לאחר שהתשלומין יעשו תרומה. (תרומות ס"ו).

תניא בתוספתא רפ"ז דתרומות ופסקה הרמב"ם בפ"י מהלכות תרומות ה"ז דהשותה בשוגג יין של תרומה שנחגלה או תרומה נקורה, משלם קרן וחומש, ויחנן היה לפרש דס"ל להאי תנא דלפי מדה משלם, אבל הרמב"ם פסק בפ"י הכ"ו דמשלם לפי דמים, וכן פסק בפ"ב ה"ג דיין של תרומה שנחגלה וכן נקורים ישפכו או יקצרו, וכבר תמה צאו"ש דא"כ מאי משלם, ואפשר דאיידי שנודע שהיו מגולים או נקורים לאחר ששתה ואכל, וכה"ג בני דמים היו בשעת אכילה, שהרי הצעלים גם היו יכולים לאכלם וליהנות מהם באותה שעה, וסתמא מתפרש שהאוכל לא ידע שהיו מגולים דלאו בשופטני עסקינן, וה"נ י"ל דגם הצעלים לא ידעו, או שהצעלים עצמם אכלום, ובאמת יש מקום עיון צדין זה בחולין שאכלן אדם ואח"כ נתזרר שהיו נקורים אם משלם, ואף אם נימא דבחולין פטור, אכתי יש מקום לדון בתשלומי תרומה שהם כפרה, אף דשיעורם נקבע לפי דמים, דסו"ס השתא ידעינן שהתרומה היתה ראויה לאכילה, ומחוסר ידיעה גם לא היתה עומדת לקצורה מחמת ספק נחש, וא"כ היתה בת דמים, למה הדבר דומה לתרומה שנטמאה בספק טומאה ברשות היחיד והצעלים לא ידעו ומכרוה בחזקת טהורה והלוקח אכלה ואח"כ נתזרר שאמנם לא נטמאה באותו ספק, דשפיר י"ל שעל הלוקח לשלם תמורתה, אף שאילו ידעו הצעלים מן הספק טומאה לא היו זכאים לתשלום אלא כתרומה טמאה, וז"ע, ואפשר דהגזול יין ונחגלה דאומר לו הרי שלך לפניך, כדין כל היזק שאינו ניכר, [שוב הראוני שכ"ה בתוספתא פ"י דצ"ק], ואע"ג שאם באמת יש זה ארס נחש חשיב היזק ניכר, מ"מ רוב פעמים אין זה ארס, ומה שחששו חכמים למיעוטא משום סכנת נפשות, לא מיחשבה עי"ז היזק ניכר, וא"כ אם אכלה מצית הגזול הרי היא שזה כל דמיה שהרי יכול להפטר בה.

יכתבו שלא לשמה, גם לא בחומשים, אבל גוילין שלא נעצדו לשמה, לכאורה ראוי לכתחלה לכתוב חומשים בגוילין שלא נעצדו לשמה, וא"כ למה שלא יוכשר לחומשים, ואם חוששין יש להפריד תפירתן ולהשאירן חומשים, וכוליה אגרא דאמרינן שפיר ניחא כמ"ש בנקה"כ שם שיש חילוק גדול בין שטר כתיבת חומשים שאין מדקדקין בהן בלורת האותיות ובכל שאר דקדוקים לבין שטר ס"ת, ונע"י בתחלת דברי הט"ז שם שהקדים דקאי גם אלאזכרות, והיה משמע דמשיג רק על זה, אבל ממה שהביא הא דמפסיד כוליה אגרא וזה נאמר בגמ' על הגוילין שלא עיצד לשמה, משמע דגם על זה קאי ונ"ע], ובזהגר"א שם משמע דמסכים להט"ז.

נ"ה א' מתני' העיד ריב"ג על החרשת שהשיאה אביה שהיא יולאה בגט, הא דאשה מתגרשת בע"כ מפשטה דפרשת גירושין ילפינן לה, שהכתוב חלה הכל בצעל שיכתוב לה ספר כריתות וישלחה מצינו, והא דגם קטנה מתגרשת פרש"י ב"מ י' ב' דילפינן לה מהא דלא מיעט רחמנא אלא משלחה וחזרת דהיינו שוטה, אבל קטנה שיש בה דעת דמשלחה ואינה חוזרת מתגרשת, ואפשר דשיעור פשוטות שקצו בהן חכמים הלכות כדמין נ"ט א', נפקא להו ממה שהמשיכה אותן תורה להיותן מתגרשות, דהיינו הך שיעורא כדאמר ס"ה א'.

הא דנקט חרשת ולא נקט קטנה דהוי רבואה טפי, נראה דהוא משום דמעשה שהיה כך היה והעיד מאי דחזא [עי' ירושלמי ריש תרומות], אבל אין נראה לומר דהוא משום דיוקא לומר דחרשת לא אכלה, דמשום כך לא הו"ל לשנות עדותו מכפי שהיה, ויש לעי' לפי זה היכי דייקין בגמ' דחרשת לא אכלה ופירש"י דהיינו משום דשקנה לחרשת דאיירי בה ונקט קטנה, והרי ראוי לומר דמעשה שהיה כך היה ומאי דחזא העיד, וי"ל דמ"מ אם איתא דחרשת נמי אכלה הו"ל להוסיף מדנפשיה דהוא הדין חרשת, דלא לימי למטעי.

שם ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה, פרש"י שאוכלת בתרומה דרבנן בהני נשואין ולא גזרינן מידי, נראה דקושטא קאמר דיש כאן גם חידוש דלא גזרינן אטו תרומה דאורייתא ולא גזרינן אטו קטן, אבל גם עיקר

המתיר כמנחות, הרי שורת הדין דאסור היה לזרוק דובח פסול הוא, ואם נימא דאינו נאמן, א"כ לא משכח"ל פיגול לחייב עליו כרת וקרבן אא"כ פיגול וזרק בפני עדים, ואם כי י"ל דאח"כ והיינו דאמרינן כהן גדול ביום הכפורים יוכית, דבעלמא באמת משכח"ל ע"י עדים, מ"מ נראה דוחק לומר דלא צ"י אמנם לא משכח"ל פיגול אלא ע"י עדים, ועו"ק דהא זימנין דנאדע פסול בקרבן, וכי"ל יהא הכהן נאמן לומר שנשפך הדם, או שטעה והיה למעלה במקום למטה או איפכא, או שמא חזינה בין בשרו לבגדו, וכי לעולם לא יהא נאמן עד שיביא עדיו עמו, וי"ל דבכל מאורעות סתמא דמילתא הכהן נאמן על הצעלים ועל צ"ד כבי תרי, ובכלל זה כשאומר שלא ידע שהדם נטמא או שהוצא נתפגל, וזרק את הדם, ושפיר מביאין קרבן על ידו אף בשבת וביום הכפורים, אבל כשאומר שפיגול אף שטוען שהיה בשוגג ואינו משיג ענמו רשע מ"מ אינו נאמן בזה אלא כדין עד אחד דעלמא.

בדברי הרא"ש סימן ט' דין ו', עיין מש"כ ביצמות קי"ז ב'.

שם אל"ר ר"י נהי דהפסיד שטר אזכרות כו', ע"כ טעם פשוט יש בזה דהא אמרינן דכל סופר חליין דטעי בדר' ירמיה ולכך מכשרינן, ופי' ריטצ"א דסבר שאפשר לקלוף האזכרות ולכתוב אחרים תחתיהם, אבל למחקן נראה דהוי פשיטא ליה דאסור, דאיירי שידע שכתב השם אלא שלא נתכוין לקדש, דרחוק לומר שכתב השמות בכוונה מיוחדת לצירוף אותיות בעלמא, ועי' בספר מרן זוללה"ה או"ח ס"ו ס"ק י"ד וסי"ב סק"ד. — ונראה דממה שאמר אזכרות שלו לא כתבתים לשמן, היה ניכר דמבקש תיקון לאזכרות, ולכך לא האמינו, אבל אם היה מובן משאלתו דחשש להפסיד כל שכרו, היינו עובדא דגוילין דראוי להאמינו, [עי' דברי חמודות ה' ס"ת סי"ט אות ז"ח].

במרדכי בשם ראבי"ה כתב דשטר חומשים מיהא אית ליה, והביאו רמ"א ביו"ד סימן רפ"א ס"ה ובט"ז שם השיג על זה, דאסור לשמש בה כלל, וכן הביא הגרע"א שם מהש"ש, ולכאורה באזכרות שלא לשמן מסתבר כהט"ז דיש לחוש שימשו בו לקדושת ס"ת, דאין מצוי שהאזכרות

הדבר דמהני נשואין דרבנן להאכיל בתרומה דרבנן
חידוש הוא.

יש לעי' כיצד שרינן לה לאכול, והרי למחר תמאן
ונמאן שאכלה באיסור, וז"ל דזיהירוה שלא
תמאן אם חפצה לאכול תרומה, א"נ שמה כקנין
כספו היתה אף שממאנת עכשיו ועוקרת האישות
למפרע. (יבמות ק"ו ב').

גמ' מ"ד כיון דאמר כנסי שטר חוב זה כו',
יעויין במלחמות לקמן ע"ח א' ותוכן דבריו
ז"ל דהא דאמרו בסוגיין מ"ד כו' בטולי בטליה
קמ"ל כו' והאי דקאמר הכי משום כיסופא, היינו
לומר דלעולם כשנותן גט לאשתו ואומר לה כנסי
שטר חוב זה אמן סהדי דודאי לגירושין קמכוין
והאי דקאמר לה הכי משום כיסופא, ואף בשלא
אמר לעדים מעיקרא ראו גט זה שאני נותן, [והא
דאמרינן אם איתא דבטליה לעדים הוי אומר להו,
לרווחא דמילתא קאמר, א"נ לעולם כשאני מודיע
לעדי מסירה דלנחוק קמכוין אמרינן דודאי
לגירושין קמכוין], והא פשיטא דאי משום כיסופא
קאמר ודאי לא נחבטל מה שאמר לעדים ראו גט
זה, וחשיב כאילו אמר לה הא גיטך, וממילא הא
דפסלינן במתניתין באמר לה כנסי שטר חוב זה
אין הטעם משום שלא נתן לשם גירושין דהא
אמרינן ודאי לשם גירושין קמכוין ומשום כיסופא
הוא דקאמר, אלא הטעם משום דלריך שיאמר
בשעת נתינה הא גיטך אבל אם נתן בשתיקה אינה
מגורשת וכדאמר קידושין ו' א', וזו הלכה מיוחדת
ולאו משום כונת הבעל נגעינן בה, והא דנקט
באמר לה כנסי שטר חוב זה ולא נקט רבותא טפי
בשתק הוא משום דאיירי בעסוקין בענין גירושין
ובזה אי יתיב סתמא שפיר דמי וכדאמר קידושין
שם ולכך נקט דוקא באמר לה כנסי שטר חוב זה
ואע"ג דאמר לעדים ראו גט זה שפיר דמי אף
באומר כנסי שטר חוב זה, עסוקין באותו ענין
גרע, ואפשר עוד דנקט כנסי שטר חוב לרבותא
דאף בזה א"צ ליטלו הימנה וכו', וכן הא דערק
לה חרציה ושלפתו נתינה גרועה היא, [אפשר דכל
שהיא משתתפת במעשה הלקיחה כגון שמושיטה
ידה ומקבלת חשיבא נתינה גרועה, ואפשר דדוקא
ערק לה חרציה דגרע טפי, שו"ר בפ"ת סימן
קל"ח סק"ב כבר דן בזה בשם אחרונים ז"ל
ובמלחמות משמע כלשון ראשון עיי"ש], ואינה

מועלת בעסוקין באותו ענין עד שיאמר לה הא
גיטך, [ואפשר נמי לומר דהרמב"ן מפרש הא
דאמרו בסוגיין מ"ד בטולי בטליה דר"ל לאו ביטול
הנתינה אלא דמיהדר קא הדר וממילא הוי כאילו
לא אמר לעדים כלום ואמר כנסי שטר חוב זה
דאז אינה מגורשת משום דלא אמר הא גיטך, א"נ
היכא דקאמר מעיקרא ראו גט זה ס"ד דטפי
איכא למימר דכי אמר כנסי שטר חוב זה דבטולי
בטליה ממש, אבל נראה כמש"כ דאמנם נידון
הגמרא דלעולם נימא דבטולי בטליה לנתינה וקמ"ל
דלעולם לא אמרינן בטולי בטליה, ומה שהכריח
להרמב"ן ז"ל לומר דכנסי שטר חוב אינו ביטול
נתינה הוא משום דמסתבר ליה דביטול נתינה א"צ
קרא ובספרי ותוספתא מפקינן מקרא לאפוקי אמר
לה כנסי שטר חוב זה.

ובחידושי הזכיר עוד אופן והוא דאמנם לעולם
כשאומר כנסי שטר חוב זה חשיב
ביטול הנתינה שאינו נותן לשם גירושין, ודוקא
באמר מעיקרא לעדים ראו גט זה שאני נותן אז
אמרינן דמשום כיסופא הוא דקאמר ואמנם במתני'
דקפסיל אמר כנסי שטר חוב זה הוא מטעם ביטול
הנתינה, ולא איירי בעסוקין באותו ענין והא דנקט
כנסי שטר חוב לרבותא נקטיה דאף בזה אי אמר
אח"כ הא גיטך שפיר דמי, וסיפא דערק לה
חרציה אשמועינן דערק לה חרציה חשיבא נתינה,
ואשמועינן נמי דכל שלא אמר הא גיטך אינה
מגורשת, [לשון הרמב"ן שם לריך תיקון קצת,
ול"ק הוא תירוך אחד וז"ל הוא תירוך שני], ולפי
זה בעסוקין באותו ענין אף ערק לה חרציה
ושלפתו שפיר דמי. (פ"ח ס"ק כ"ב).

שם מ"ד כו' בטולי בטליה כו', הר"ן ריש השולח
כתב דאין מכאן ראייה דאפשר לבטל הגט
דהכא ביטול הנתינה קאמר, ובאמת זה מוכרח
דהא תנן לקמן ע"ח א' דאי חזר ואמר לה הא
גיטך שפיר דמי, וגם אין לשון כנסי שטר חוב
מורה ביטול הגט, ואף גלוי דעתא לא חשיב דכיון
דסגי בביטול הנתינה, יש לנו לפרש כונתו על
ביטול הנתינה והרי אף באמר גט שנתתי לך בטל
אם הגט ציד שליח אמרינן שלא נחכוין אלא לביטול
השליחות, וכן באי לא חשיבא מכאן ועד תלתין
יומי וכמש"כ בסימן ח' ס"ק כ"א, ומיהו לביטול
הנתינה חשיבא אמירת כנסי שטר חוב אמירה

אמרין דבטולי בטליה נמי קושטא הוא דאמר רבא מעדותו של ריב"ג נשמע, אלא שאין החידוש מה דנשמע מעדותו אלא החידוש דלא אמרין דבטליה, אבל גם זה בכלל מיימרא דרבא דא"צ דעתה, ועי' יצמות קי"ג ב' תוד"ה מהו. (ס"ח ס"ק כ"ב).

שם משום כיסופא, עיין מש"כ לקמן ע"ח א' ד"ה אמר.

שם ב"ש אומרים מקעקע כל הצירה כולה, לכאורה פשיטא, ואפשר לפרש דלאפוקי מב"ה קאמרי דלא לתקן מפני תקנת השבים, אבל אפשר דהיה מקום לדון מדין השבת אצדה שיחייב הנגול להסכים לקבל דמים, וכדאשכחן תקנת יהושע ב"ק פ"א ב' שיהא זה שופך יינו ומליל דובשנו של חזירו, קמ"ל דבגולן לא תקנו מאומה וחייב לקעקע כל הצירה, עי' תענית ט"ז א'. — א"ה, ועי' מש"כ בתענית ט"ז א' אם ראוי להחזיר המריש עצמו כמדת חסידות.

שם וב"ה אומרים אין לו אלא דמי מריש בלבד משום תקנת השבים, יש לעי' אם בשעה שגזלו היה שוה זוז וצשעה שצנאו בצירה היה שוה ד' ועכשיו שוה פלגא דזוזא כמה משלם, והא פשיטא דאם אמר גולן לא ניהא לי בתקנתא דרבנן דמקעקע את הצירה ומחזיר מריש לבעליו, [וכ"ה בריטב"א סוכה ל"א א'], כי קמייצעא לי דניחא ליה בתקנתא דרבנן ומשלם דמיו אם משלם זוז או ד', או פלגא דזוזא, ולשון דמי מריש משמע דמשלם כשזיו עכשיו, וכאלו קונה עכשיו את המריש מצעליו, וכש"כ בדשויא עכשיו ד'.

שם אמר עולא דבר תורה כו', א"ה, עי' מש"כ ב"ק ס"ו ב' בדברי הרשב"א שהקדשו וקנייתו באין כאחד.

שם ומה טעם אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהו כהנים עוצין, פרש"י שאכלו חולין בעזרה, ויש לעי' נודע לאחר זריקה קודם שאכלו הכהנים אי מכפרת, ולכאורה כפרה בזריקה ולא שיין לתלותה במה שיהיה אח"כ, אלא דלפי מה שפירש רש"י דבאמת לא נתכפר אלא דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה בשז ואל תעשה, יש מקום לומר דלא אמרו כן חכמים אלא צנודע לאחר שאכלו הכהנים, ואע"ג דכשידעו הכהנים דצנודע קודם שאכלו אינה מכפרת, ממילא יצינו דגם צנודע לאחר שאכלו אינה מכפרת, אלא דהעמידו

גמורה ולא גלוי דעתא, [דהא אף בזה אין מועיל גלוי דעתא וכדמוכח בהא דחזו דאחאי, ואין נראה לחלק בין קודם הנתינה לאחר הנתינה כיון שסו"ס עדיין לא חל הגט וכב"ש ר"ס קל"ד ודלא כב"ח], דהא דעת הרמב"ם דנתן בשתיקה פסול ובאמר כנסי שטר חוב כתב אינו גט, וע"כ דבכנסי שטר חוב חשיב ציטול הנתינה וע"כ דלשון זה מורה בהדיא על ציטול הנתינה, וגם ברמב"ן וברשב"א הזכירו מפורש לפרש דכנסי שטר חוב פסול משום ציטול הנתינה ומבואר גם דס"ל דלשון כנסי שטר חוב מתפרש להדיא ציטול הנתינה.

ובב"י סימן קל"ח במש"כ הטור בשם הרמ"ה דאם אמר בפניה לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה כיון דחזינן דלא מייכסיף מינה איבא למימר דבטולי בטליה וזריכה גט שני, [ובלא זה הו"א ספק מגורשת, כ"כ שם, והטעם דלא פסיקא ליה דבטולי בטליה דאפשר נמי לאידך גיסא דלא חש לומר שט"ח כיון שהכל יודעים שהוא גט ולא נחזיין כלל לצטול], נסתפק אם ר"ל גט שני ממש דלא סגי שיאמר הא גיטך או דלאו דוקא קאמר, ור"ל דאע"ג דבמתניתין קתני דאם אמר כנסי שטר חוב זה יאמר לה הא גיטך ושפיר דמי, התם היינו טעמא משום שלא אמר הא גיטך אבל ציטול אין כאן דמשום כיסופא הוא דקאמר וכמש"כ הרמב"ן והרשב"א, אבל הכא דליכא כיסופא ע"כ בטליה, א"נ אף אי במתניתין נמי טעמא משום דבטליה לנתינה ומ"מ לגט גופיה לא צטיל אפילו הכי יש להסתפק כי שמא בשאמר מעיקרא הא גיטך וחזר ואמר כנסי שטר חוב גרע טפי כיון דליכא טעמא דכיסופא כלל, ובזה יש לחוש שציטול הגט, אבל ז"ע דהא ודאי אין כנסי שטר חוב לשון ציטול הגט, וגילוי דעת לאו מילתא היא, וגם אין כאן גילוי דעת על ציטול הגט, וודאי יש לן לפרש דגט שני לאו דוקא והוא הדין אם הגט עדיין בידה שאם יחזור ויאמר לה הא גיטך דשפיר דמי, וז"ע.

עוד שם כתב הב"י דמש"כ רש"י אמר לעדים שלא בפניה מוכח נמי כהרמ"ה דאם אמר להם בפניה חיישינן דבטולי בטליה, ותימא דהא ודאי מילתיה דרבא בשלא אמר בפניה דהא למד מעדותו של ריב"ג דא"צ דעתה וממילא סגי בהודעה לעדים, ואף למאי דמסיק דקמ"ל דלא

חכמים דבריהם לפטורו, ואכתי יהיו ענזין שאכלו חולין בעזרה, י"ל דלאו אדעתיהו וכיון שידעו שבעל הקרבן נפטר מחיובו חו אינם ענזים, א"כ יסבירו דבאכלו אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דנתכפרו בזמנת, משא"כ בלא אכלו, ונ"ע.

בעיקר מש"פ רש"י דיש כח ציד חכמים לעקור צבצב ואל תעשה, תמה הרשב"א שהרי כהנים אוכלין בשר ושמחים וקא אכלי חולין שנשחטו בעזרה ומקטירין אימורין של חולין על גבי המזבח, וכל זה קום ועשה, נראה דמיפשוט פשיטא ליה דאף צנוע לאחר זריקה קודם אכילה אמרינן דנתכפר, ושרינן לכהנים לאכול הבשר ולהקטיר האימורים, אבל בזמנת אין הכרע לזה ואפשר דרק צנוע לאחר שאכלו אמרינן דפטור מלהביא אחרת, ולכתחלה לא החירו חכמים מידי בקום ועשה, וכמו שנשתפקנו לעיל, וכבר רמז לזה המהר"מ שיף.

ובאמת נר"י טעם למה מילין רש"י לפרש משום הפקר צ"ד, ומתכפר בזמנת, ואין נראה לומר דלא מהני הפקר צ"ד לענין מזה הבאה בעצירה, כיון דגם ההפקר צ"ד הוא מחמת עצירה, דהפקר צ"ד יש לחשוב כהסכמת הנגול, ותו לית לן למיחשבה כבא בעצירה, ועוד דלקמן בסוגיין בזה דאמרינן אוקמה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה, פרש"י משום הפקר צ"ד, ואפשר דמודה רש"י למסקנא דמשום הפקר צ"ד הוא, אלא דס"ל לרש"י דצ"ד אכתי לא ידעינן האי טעמא, דאל"כ מאי פרכינן כרת מאי עבדיתה, הרי כיון דע"י הפקר צ"ד ראוי הוא לפתח אהל מועד, שפיר חייבין עליו בחוץ, והרי עוד קודם ההקדש בסמוך לו אוקמוה רבנן ברשותי, אי טעמא משום הפקר צ"ד, לכך פרש"י דלס"ד הו' מפרשינן בזמנת לא נתכפרו, אלא דחכמים פטרו מלהביא אחר כדי שלא יהיו הכהנים ענזין, אבל למאי דמסקינן כרת שע"י דבריהם בזה לו, כש"כ דהכפרה בזה ע"י דבריהם והיינו משום הפקר צ"ד, וכן משמע דפרש"י שם.

שם מ"ט יאוש כדי לא קני כו' מ"ט יאוש כדי קני כו', מצואר דפשיטא לגמ' דמתני' איירי אחר יאוש, ויש לעי' מג"ל, הרי סתם גזילה לא הו' יאוש בעלים למאי דקי"ל כרבנן, וכן מריש הגזול איירי אף קודם יאוש וכמש"כ תו' צ"ק

ס"ז א' ד"ה הא, וכן לעולא דטעמא משום שלא יהיו כהנים ענזין, א"כ אף קודם יאוש איתא להאי טעמא, וי"ל דמדקתני מתניתין על החטאת הגזולה שהיא מכפרת, ולא קתני על הצהמה הגזולה שהקדישה לחטאת שמהא קדושה ותכפר, משמע דבלא שום תקנה הו' חטאת, והתקנה רק על הכפרה, ואי לפני יאוש לא הו' חטאת כלל בלא תקנה, אבל לאחר יאוש לכו"ע קדושה דמתניא צ"ק ס"ז א' הגבגב והגולן הקדש הקדש אי משום שינוי רשות אי משום שינוי השם, ורק משום מזה הבאה בעצירה פסולה, וע"ז תיקנו משום שלא יהיו כהנים ענזין, וגם מסבירא י"ל דקים לגמ' שאין לעשות תקנה על צהמת חולין שתוקדש לחטאת ותכפר, דגם הגולן יודע שאין הקדשו הקדש ולא יביא חולין לעזרה, וגם כשלא נתייאשו הבעלים סתמא מחור אחריה ומפרסם הגזולה ולא שכיח שלא תהא נודעה לרבים, [דהיינו ג', כמ"ש צ"מ פ"ה מא"מ ה"ו צ"ס הירושלמי], והא דלא קתני מתני' על חטאת הגזובה, דבסתמא הו' יאוש, לרבותא נקט גזולה, דאף גזולה שהבעלים יודעים שנגזלה, ויודעים מי גזלה, אפילו הכי אס לא נודעה לרבים מכפרת, אח"כ ראיתי ברמב"ן ורשב"א וריטב"א שהביאו לפרש הא דבעי רבא אי אוקמוה ברשותיה משעת גניבה, דהיינו גם קודם יאוש ומשמע דאי אקדישה קודם יאוש נמי מכפרת, דאל"ה מהיכי תיתי לומר דאוקמוה ברשותיה אף קודם יאוש, וכ"ה בשטמ"ק צ"ק ס"ז א' צ"ס ה"ר ישעי' צ"ס ר"ת, ונ"ל דאע"ג דלרב יהודה לא איירי מתני' אלא לאחר יאוש, מ"מ לעולא איירי אף קודם יאוש, ול"מ כן, והרמב"ם צ"ה מא"מ ה"ו פסק דקודם יאוש אינה מכפרת, אף דבעלמא ס"ל כעולא דיאוש לא קני.

והא דאוקמוה ברשותיה ומשום הפקר צ"ד לפירוש הרשב"א, ע"כ היינו קודם הקדשה, דלאחר הקדשה אין נראה שיעיל הפקר צ"ד, דכיון דההקדש חל וינא מרשות הבעלים, אלא דכיון דהקדשו בעצירה מיפסיל לגבי מוצת, מה יועיל כאן הסכמת הנגול או הפקר צ"ד, לא מיבעיא אי דיחוי מעיקרא הו' דיחוי, ודאי כבר נדחה, אלא אף אי דיחוי מעיקרא לא הו' דיחוי הכא הרי ההקדש שנעשה בעצירה קיים, ולא שייך לבטל

היה חטאת שהכהנים אוכלים את זרעה, ומשמע דה"ה עולה, וכ"מ ממש"כ בחר הכי ומפני תקנת מוצח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת כו' וכן העולה, ומשמע דכלא נודעה גם עולה מכפרת, והראב"ד השיג על מש"כ ואפי' היה חטאת שאין כאן אפילו, ומשמע דמ"מ מודה בעיקר הדין דגם בעולה הדין כן, ומרן זללה"ה בסיומן ט"ו ס"ק י"ז כתב לפרש כונת הראב"ד שיש להגיה ברמב"ם אם היה חטאת, אבל ממה שסיים הרמב"ם וכן העולה, משמע דעולה נמי כלל נודעה מכפרת, וכן לשון הראב"ד משמע דרק לשון אפי' קשיא ליה, אבל לא עיקר הדין דמשמע דאיתא בכל הקרצנות.

ובדעת הראב"ד אפשר דמפרש כפרש"י, אלא דס"ל דאמנם עיקר התקנה היתה משום חטאת שלא יהיו הכהנים עצבים באכילתן חולין בעזרה [דאכילת איסור גנאי טפי וכמש"כ חו' גיטין ז' א'], והיינו דקתני תנא חטאת, אבל לבתר דתיקנו דחטאת מכפרת וכל הנאכלין, חו' לא פלוג חכמים לפסול רק עולה, ותיקנו דגם עולה מכפרת, והיינו דבשחוטין חוץ קתני הקדיש סתם ולפירוש חו' צעי למיתי עלה משום תקנת המוצח, אבל דעת הרמב"ם שכתב אפי' חטאת אינו מתיישב בזה, ואפשר דהרמב"ם מפרש הא דאמרין בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת, דר"ל בשלמא לעולא דהתקנה היתה שמהא מכפרת, היינו דקתני חטאת, לרבותא שחיובה חמור מכל הקרצנות ואשמועינן דגם היא מכפרת, וכש"כ שאר הקרצנות הנאכלין, וגם שאינם נאכלין, אלא לר"י דהתקנה היתה שצנודעה אינה מכפרת הו"ל לאשמועינן רבותא דאף עולה אינה מכפרת, (וגם השתא ידעינן דלר"י התקנה היתה שצנודעה אינה מכפרת ובסמוך רק דייקין דלישגח דמתני' דחוק לפי זה), ומתריצין דלא מיציעא קאמר, ולכך נקט הרמב"ם אפי' חטאת דהא כעולא קי"ל דיאוש לא קני ומשום תקנת הכהנים הוא דמכפרת, והא דמסיק הרמב"ם שהכהנים אוכלים את זרעה, ר"ל לפי שהכהנים אוכלים את זרעה ואיכא משום שלא יהיו עצבים, ומה שהביא הרמב"ם תיקון המוצח שלא יאמרו מוצח אוכל גזילות צנודעה, אף דלמאי דקיי"ל כעולא א"ל לזה, דהא מן הדין אינה מכפרת וצנודעה לא תיקנו שכתב, ז"ל דס"ל להרמב"ם

ההקדש ולחדש הקדש חדש, ונמצא דקרבן זה הקדשו נשאר צעזירה אף לאחר הפקר ז"ד, אלא יש לפרש דקודם הקדשו כבר אוקמוהו רבנן ברשותו, וחו' לא הוי הקדשו צעזירה, והיינו דמציעא ליה לרבא לקמן בסוגיין אי אוקמוהו ברשותו שעה אחת סמוך להקדשו, או דאוקמוהו ברשותו משעת יאוש בתנאי אם עתיד להקדישו, אבל פשיטא דקודם הקדשו כבר הוא ברשותו. ומ"מ משמע דאם נודע לרבים קודם הקרבה לאחר ההקדש, דאינה מכפרת, ויש ללמוד מזה דאוקמוהו ברשותיה רק בתנאי שלא יודע לרבים קודם הקרבה, ובה נחא הא דפרכינן כרת מאי עבדתיא, ובפשוטו קשה מאי פרכינן הרי כיון דאוקמוהו רבנן ברשותיה קודם ההקדש, הרי הוא קרבן כשר הראוי לפתח אהל מועד, [וכמש"כ לעיל ד"ה ובאמת דמה"ט מילין רש"י לפרש לס"ד משום הפקר ז"ד], וסתם גניזה לא נודע לרבים, ורוב קרצנות נאכלים אבל למש"כ דאוקמוהו ברשותיה רק בתנאי שלא יודע לרבים קודם הקרבה א"כ ס"ל לגמ' דה"נ אוקמוהו ברשותיה רק אם יקריצוהו בפנים, דהא כל עיקר טעמא משום שלא יהיו כהנים עצבים, ומה מקום לתקנה זו כשמקריצו בחוץ, ודחינן דאוקמוהו ברשותיה גם לחייצו בחוץ, וניחא לישגח דגמ' אוקמוהו רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה, גם לפירוש חו' דמשום שלא יהיו כהנים עצבין הוא, דמ"מ הא דאוקמוהו ברשותו גם לענין אם לא יקריצוהו בפנים הוא כי היכי דליחייב עלה, ועי' להלן ב' מש"כ לפרש צונות רש"י בזה.

תוד"ה מ"ט ואומר ר"ת כו', עי' מש"כ בזה לקמן ב' ד"ה בחו'.

נ"ה ב' בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת, פרש"י דאיכא אכילת כהנים, ולפי זה עולה אפילו לא נודעה אינה מכפרת, והדבר דחוק שיהיו כל הקרצנות מכפרין לזר מעולה, וגם בהקרבנות חולין בעזרה איכא עצבות לכהנים, ובסמוך מניא גנב והקדיש כו' כה"ג בחוץ ענוש כרת, ולפירוש חו' היינו משום תקנת המוצח שלא יהיו כהנים עצבים, ודוחק לפרושי הקדיש לזר מעולה, [והא דצעי לא נודעה, לא קשיא דסתם גניזה לא נודעה היא], והרמב"ם בפ"ה מא"מ ה"ז כתב ואם נתיאשו הצעלים הקרבן כשר ואפי'

איתא להאי דינא, כיון דאירי דהבעלים הקדיש, ובאמת קשה מזה למ"ד יאוש קונה.

ואפשר דהיה מקום לפרש מתני' דהקדיש גנב ולפני יאוש והקדש לא חל, ומ"מ מיפטר

מד' וה', ונא"כ צ"ק שם דייקין מי קדוש היינו משום דפשיטא לגמ' דאי לא קדוש יש לחייבו דדו"ה וכמס"כ להלן], דנראין הדברים דמכרו חוץ מאחד ממאה שבו, למ"ד חיובו לאחר יאוש, ואח"כ טבח, דפטור, דלא קרינא ביה לגבי הנגב וטבחו כולו באיסורא כיון שלגבי החלק שמכר דייקין ליה כטובא ברשות, [א"כ כשצאמת קיבל רשות מהלוקח], וכמו בגנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר שם ע"ד ז', וכדמפרשין לה שם ע"ז א', ולפי זה למ"ד יאוש קונה וחיוז דטביחה ומכירה הוא לפני יאוש, ואע"ג דלא אהנו מעשיו במכירה מ"מ בהכי חייביה רחמנא, יש לדון אי מכרו חוץ מאחד ממאה שבו ואח"כ טבח אי חייב, מי אמרין כיון דכבר עשה מעשה מכירה בחלק מן השור תו לא שייך לחייבו אטביחה על חלק זה, ואע"ג דלא אהנו מעשיו, או"ד כיון דלא אהנו מעשיו שפיר קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא, ודכוותה יש לדון בהקדיש, דהא בהקדיש לבה"כ חייב דו"ה אף שאין הקדשו חל וכמו במכירה וכמס"כ תו' שם ע"ט א' ד"ה גנב, וא"כ בהקדיש קדושת הגוף אף דלא הוא כמכירה לענין חיוז דו"ה, כיון דמעיקרא תורא דראובן והשםא תורא דראובן כדאמר שם ע"ו א', מ"מ יש לחשבו כמכירת מקנת [וכ"מ במלחמות שם קי"ד א'], לענין שלא יחול תו חיוז דו"ה על טביחתו אף בלא טעמא דהקדש, ולפי זה היה מקום לפרושי מתני' גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר, דאירי לפני יאוש והקדשו לא חל ומ"מ מיפטר מדו"ה אטביחה ואמכירה דאח"כ, משום דההקדש כמכירת מקנת דמי, ותו ליכא חיוז אטביחה ומכירה, והיינו דאחי ברייתא לאשמועינן דלא איירי בהקדיש גנב הקדש שאינו חל, אלא בחוץ ענוש כרת דאירי בהקדישו בעלים בצית גנב.

ולפי זה נראה דאי חיוזיה לפני יאוש, ומכרו חוץ מאחד ממאה שבו, ואח"כ טבח, דחייב דו"ה אטביחה, דכיון דברשות מריה קאי שפיר קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא, [אע"ג דאס חזר ולקחו מן הלוקח וחזר ומכרו כולו יש מקום טפי לומר דפטור דאין מכירה אחר מכירה, [ובלאחר

דלצטר דשמעינן טעמא דשלא יאמרו מוצח אוכל גזילות, ראוי לשמש בהאי סברה אף לעולא, דהא כהנים עובדים שייך אף בנודעה, כיון שלכהנים לא נודע, אלא שיש לפרש דבנודע איכא טעמא שלא יאמרו מוצח אוכל גזילות.

שם מחיב רבא כו' כרת מאי עבדיתה כו', יש לעי' וליקשי רבא לנפשיה ברייתא אהדדי, דהא צ"ק ס"ז ב' קאמר רבא דיאוש אינו קונה מהא דקרבנו ולא הגזול, ואי לפני יאוש פשיטא [דאינו קדוש], וע"כ לאחר יאוש וש"מ יאוש אינו קונה, ועכ"פ הרי מפורש בצרייתא דגזול פסול אף לאחר יאוש, וא"כ כרת מאי עבדיתה, וצ"ל דרבא הו' סבר לפרושי דגזול קרבן דחצריה, ולפי זה אפשר דהא דאמרין התם דרבא דהר ביה, דהיינו לצטר דקיבל תירוץ דרב שיעזי, דלפי זה שוב אין צריך לדחוקי דגזול קרבן דחצריה, דאף אי מן הדין פסול גזול, מ"מ הכא אוקמוה רבנן ברשותיה ושפיר ענוש כרת.

בתו' לעיל א' הכריחו דהא דאמרין ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבדיתה, דהיינו שאין היאוש עם ההקדש מועיל להכשירו להקדשה, אבל הא ודאי דאין היאוש לחוד קונה, דאי יאוש קונה, א"כ מאי איריא הקדיש אפי' לא הקדיש נמי שלו הוא טובח ושליו הוא מוכר וכדפרכין צ"ק ס"ח ב', והכא הרי לא מפרשין שהקדישו בעלים בצית גנב דא"כ לא פרכין מיד, ולכאורה נראה דצרייתא דבחון כה"ג ענוש כרת, מכרעה דבהקדישו גנב איירי ולא בעלים, דאי בהקדישו גנב ניחא דאינטריך לתנא לאשמועינן דענוש כרת, אי משום דלא ס"ל כלל מנזה הבאה בעצירה, אי משום דאוקמוה רבנן ברשותו מפני תיקון המוצח, וגם לאשמועינן דבהקדש מוצח איירי, דאי בקדשי צדק הצית הרי הקדש כמכירה וחייב דו"ה על הקדשו וכדאמרין צ"ק ע"ט א', אבל אי בהקדישו בעלים בצית גנב איירי, קשה מאי אחי לאשמועינן, אם שההקדש חל, שמעינן ליה ממתינתין, וכדפרכין בפשיטות צ"ק ס"ח ב' אי לפני יאוש מי קדוש כו', הרי דמתניתין מוכחא דהוי קדוש, ואי דחייב בחון, אטו עד השתא לא ידעינן חיוזא דשחוטין חוץ, ועוד מאי פסקה דבקדושת מוצח איירי הרי אף בקדושת צדק הצית

נ"ז ב' תנא מעשה ד' מאות ילדים וילדות כו' קפצו כולן כו', לכאורה משמע דכדין עשו דנהי שאינן חייבות למסור עצמן משום דקרקע עולם נינהו ולהנאתן קא אנס, אבל מ"מ רשאות הן למסור עצמן, ולפי זה מאלו מבוחר דאף שלא בשעת השמד, רק צפרהסא, ואף בשב ואל תעשה ואף במכוונים להנאתן רשאות ליהרג, ומיהו יש לדחות דהכא כשעת השמד חשיב דודאי בשביות לא יניחוס לקיים המצוות. (פנהדרין ס"א סק"ו מתו"ד).

נ"ח א' ולא פליגי הא דרישא הא דדרעא, א"ה, עי' מש"כ בעירובין ז"ה ב' אם יש ללמוד מזה דתפילין של ראש גדול פי שלשה משל יד.

נ"ח ב' הוצא מחמת חוב כו', א"ה, עי' מש"כ בכתובות ק"ז ב' דדברי המו' שם שצריך לשלם לו מה שהוציא להוציאה מן הנכרי.

נ"ט א' מתני' חרש רומז וגרמז וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ, עיקר הדבר דחרש מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין נראה דהוא תיקון חכמים משום כדי חייו, וכמו שאמרו בגמ' לענין פטויות, וכיון דלא אפשר אלא ברמזיה, תיקנו שמועיל רמזיה, ולפי זה נראה דמה שתיקנו לזן בתירא דגם קופץ ונקפץ, הוא משום חרש שאין לו ידים ואינו יכול לרמוזי דהא לכו"ע קפיצה גריעה מרמזיה, ואין כוננו בטוהה, ולמה זה יתקנו שמועיל קפיצה, כיון דלעולם אפשר ברמזיה, וסגי בהכי לכדי חייו, וע"כ שתיקנו קפיצה בשאי אפשר ברמזיה, ולאחר שתיקנו שמועיל, שפיר מהני קפיצה גם דאפשר ברמזיה, ורצון סברי דאף בכה"ג לא תיקנו קפיצה כיון שאין כוננו בטוהה בזה.

ויש לעי' לענין קדושין לרבנן אם קופץ ונקפץ, דאפשר דמשום חומרא דאשת איש חשו גם חכמים לקפיצה, ואפשר גם לאידך גיסא דגם לזן בתירא קדושין וגירושין כי הדדי, וללישנא דגירושין רק ברמזיה ה"ה דגם קדושין, אבל ממה שפרש"י אף במטלטלין דלא מיבעיא גירושין דכשם שכנס בקפיצה כך מוציא בקפיצה, משמע דפשיטא דכונס בקפיצה עכ"פ לזן בתירא, וקצת

יחוש פשיטא דפטור כה"ג דהא כבר קנאו הלוקח בשינוי רשות, וממילא חור הוא וקנאו, ואלו הוא מוכר, ומיהו יש לדון דאין קנייתו בחזרה כלום דלענין זה לא נחמדש כלל ענין מכירה, והר"ז כמכר חליה וחזר ומכר חליה, וז"ע בכ"ז, מדפרכינן בכ"ק ס"ח ב' אילימא לפני יחוש מי קדוש, משמע דפשיטא לגמ' דאי אינו קדוש לא שייך למיפטריה אח"כ מדו"ה, וז"ע.

רש"י ד"ה אוקמוה רבנן ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה ברשותיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו כו', בתו' משמע דנקטו צפרה"י שהיתה תקנה מיוחדת לאוקמה ברשות הגנב להחייב בחוץ, ועל פי זה נקט מרן ז"ל שם ס"ק ט"ז דלדעת רש"י אף בנודעה לרבים ואף בעולה חייב עליה בחוץ, והדבר קשה מאד בצברא שישבו ב"ד לתקן תקנה בכח של הפקר ב"ד כדי להכשיל אדם באיסור כרת, והא ע"כ לא פליגי בכ"ק ס"ט א' אלא אם לשקוד על תקנה הגנבים להצילם מאיסור רבעי או הלעיטוהו לרשע וימות, אבל לעשות תקנה להכשילו מהיכי תיתי, ועוד דכיון דבמציאות אם יקריבנה צפנים לא תתכשר כי בנודעה או בעולה לא עשו תקנה, א"כ היאך קרינן ביה ואל פתח אהל מועד לא הביאו ןועי"ש מה שדחק ז"ל בזה, דתנאי מילתא אחריתי היא, אבל ז"ע דהא בתחלה לא אוקמוה רבנן ברשותו שיוכל להקריבה צפנים, ואין כאן כלל הקדש להקריבה].

ולכן נראה דאף רש"י מודה דרק בגוונא שעשו תקנה להכשירו ושיכפר או חייב עליו בחוץ, והיינו רק בלא נודעה ולפרש"י רק בנאכלין, ומה שהוצרך רש"י לפרש דקנסוהו רבנן, הוא משום דהא בנודע לרבים לאחר הקדשו נמי אינו מכפר, וחזינן דהא דאוקמוה ברשותו קודם הקדשו הוא על תנאי אם יבא לידי כפרה באופן שיש לחוש שלא יהיו כהנים עצבין, וא"כ היה ראוי לחכמים נמי להתנות דאוקמוה ברשותו רק אם יקריבנה צפנים ולא אם יקריבנה בחוץ, דאז לא שייך טעמא דכהנים עצבין, לזה אמרינן דלא חילקו חכמים בכך משום קנס, וכל שראוי להקריבו צפנים חייב עליו בחוץ, אבל בגוונא שלא עשו תקנה להכשירו צפנים פשיטא דפטור עליו בחוץ דודאי לא עשו תקנה להכשיל. (ב"ק ס"ו ב').

משמע מזה דגם לרצון כונס בקפיצה, דבן בחירה לרצון קאמר להו, ואם אמנם כן ניחא מה שהביא הרי"ף הנך מימרי דר"נ אף אי פסק כרצון, וגם בלאו הכי י"ל דהביא הא דר"נ לומר דגם לענין גיטין רומז וגרמו לרצון, ואף שכבר שנינו בר"פ חרש כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה, מ"מ בכאן שנינו שרומז וגרמו, וגם דבקפיצה לא, שו"ר שכבר כ"כ בפר"ח אה"ע סימן קכ"א ס"ו, וכעת ראיתי ביש"ש שג"כ כתב כמש"כ, והביא ראיה לזה דהרי"ף ז"ל מי שחזרו כתב דחרש מוציא ברמיזה ממחני' דרומז וגרמו ואר"נ כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין, וכ"כ בת"ש בגליון הרא"ש. — ויש לתמוה בצ"ש שם סק"ט שכתב דאם כנס ע"י קפיצה מוציא ע"י קפיצה, והרי לל"ק דר"נ גם לכן בחירה אפי' כנס בקפיצה אינו מוציא אלא ברמז כמבואר ברש"י ד"ה מהו וד"ה קמ"ל, [ועי"ש במהר"ם שיף], כש"כ לרצון, וראיתי בפ"ת שם שהביא שהתו"ג כבר תמה בדין זה.

חרש דמתני' סתמו כפירושו דהיינו חרש שדיברו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר, אבל שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע תניא לקמן ע"א א' דהם כפקחים לכל דבריהם, אבל הרמז"ם בפכ"ט מהלכות מכירה ה"ז כתב חרש שאינו שומע ולא מדבר או מדבר ואינו שומע כלום מוכר ולוקח המטלטלין ברמיזה אבל לא בקרקע, וכבר תמה בזה המ"מ שם, והרמז"ם עצמו בפ"ז מהלכות אישות הכ"ו הביא ההיא ברייתא דלקמן ע"א א' דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם, וגרסה דגם הראב"ד דהשגות דהלכות מכירה שם נכתוין לזה, וכן חלק עליו הטור בחו"מ סימן רל"ה, אבל המחבר שם בס"י העתיק לשון הרמז"ם, [ועי' בדרישה שם דנראה דאישתמיטתיה דברי הרמז"ם דהלכות אישות הג"ל].

ובראיין הדברים כמ"ש בצית הלוי ח"ג ס"ב, דמדבר ואינו שומע כלום שכתב הרמז"ם ר"ל שלא שמע מעולם, וממילא מה שמדבר אינו אלא כקולות הצרה שהרי אין לו שפה, וממקומו הוא מוכרע שהרי מוכר ולוקח ברמיזה, ואם יש לו שפה המדוברת מה מקום לרמיזה בכאן הרי הוא מדבר ככל אדם, ופירש הרמז"ם דחרש רומז וגרמו כולל כל חרש שאין לו שפה וא"א להבין

ובבהגר"א חו"מ שם ס"ק נ"ד מבואר כדרך הב' שכתב דהרמז"ם מפרש דמה שאמרו חרש שדיברו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר, לא נאמר אלא כשנשנה החרש בדי שוטה וקטן, אבל כשנשנה חרש לחוד יש שמדובר במדבר ואינו שומע, ולענין שאין דינם כשוטה אלא כפקחין בזה אמרו דגם מדבר ואינו שומע בכלל פקח, ומבואר דמדבר ואינו שומע כלום דינו כפקח לכל דבר, אלא לענין מכירת קרקע עשאוהו כחרש שאינו שומע ואינו מדבר, והנה לא חילק ז"ל בין חרש מעיקרו לנחתרש, אבל מ"מ מתני' דמוכר ברמיזה ע"כ איירי במי שאינו מדבר כלשון ע"ס, דאל"ה אין מקום לרמיזה, אבל מלשון הרמז"ם שם נראה דמדבר ואינו שומע כלום דינו כשוטה לכל דבר, שהרי הקדים שם בפכ"ט ממכירה ה"א שלשה אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר דין תורה החרש והשוטה והקטן אבל חכמים תקנו שיהא החרש והקטן נושא ונותן ומעשיו קיימין משום כדי חייו, ועל זה סיים החרש כי"ד נושא ונותן חרש שאינו שומע ולא מדבר או מדבר ואינו שומע כלום מוכר ולוקח המטלטלין ברמיזה כו', הנה משמע דמדבר ואינו שומע כלום שזה הוא לאינו מדבר ואינו שומע ואין מקחו וממכרו כלום דין תורה.

ולענין גט במדבר ואינו שומע לא נזכר באה"ע בהדיא, ועי' בצ"י סימן ק"כ, וכן בצ"מ פ"ב מהלכות גירושין הט"ו, [ועי"ש במל"מ שנתקשה שלא הביא דברי הרמז"ם בזה מכירה, ולפנינו הם מוצאים], ועי' בפר"ח אה"ע שם ס"ה, ושם מייירי במדבר כלשון ע"ס וע"ס, שהרי כתב הב"י דא"ל בדיקה דדיבורו מוכיח עליו, ועי' רמז"ן יצמות ק"ד ב'.

שם וקדשתו לכל דבר שזקדושה, זהירות י"ב ז' משמע דוקדשתו דרשא גמורה היא ולא אסמכתא, דהא דיינין בזבחים ז' ז' ב' בתדיר ומקודש הי מנייהו קדים, ומבואר דאף מקודש הוא מדאורייתא דומיא דתדיר, וכ"כ המ"א סימן ר"א סק"ד ועי"ש שהביא כן מסוגיין, ומש"כ תו' חולין פ"ו א' דהוי אסמכתא בלאו הכי ז"ע דמה בכך סו"ס הפסידו הברכה ומ"ל אס זכה מדאורייתא או מדרבנן, ועו"ק דגם אס וקדשתו דאורייתא מ"מ הרי לא אמרינן דיקדמו לקרוא לכל הכהנים שזבית הכנסת קודם הישראלים, וטעמא משום דכולם חייבים בקריאת התורה, ומש"כ נמי י"ל דמזאת קריאתו ראשון נמי אינה מדאורייתא, ואולי זו כונתם דלענין לקרוא בתורה ראשון לא הוי אלא אסמכתא, ולא דכל הדרשא אסמכתא וז"ע. (הוריות י"ב ז').

שם א"ל אביי לר"י מפני דרכי שלום דאורייתא היא כו', נראה דלא פריך אלא לרצ"א דדריש מוקדשתו, אבל איך ילפותות לא הוי אלא אסמכתא בעלמא, [אח"כ ראיתי שכ"כ בפמ"ג סימן קל"ה בזמנאות סק"ח], ואע"ג דמהאי קרא לא ידעינן דאחריו לוי, מ"מ לא הוי מצי לשנויי דמפני דרכי שלום קאי דאחריו לוי, דאין בזה דרכי שלו, דעיקר הקפידא היא מי יקרא ראשון אבל שני ושלישי לאו קפידא הוא, (ובני מאיר נ"י העיר דאפשר דמה דהקפידו בזה ואמו לאינצוי, הוא לפי דין המשנה מגילה כ"א א' דרק הפותח בתורה מזכר, אבל לאחר שנהגו שכולם מזכרים אפשר דלא לייתי לאינצויי מי ראשון כי היכי דלא מינצו מי שני ומי שלישי, ומ"מ התקנה במקומה עומדת, אבל ל"מ כן דהא על החותם לא מינצו אע"ג דהוא מזכר, ולעולם כולם חפצים בראשון), וזה דלא כמ"ש בק"ג, ומה שתיקנו אחריו לוי הוא מפני כבוד הלויים, וזירושלמי בסוגיין מילתיה דרשב"י אמרה שהוא מד"ת דתני בי רשב"י ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו' ואח"כ ואל כל זקני ישראל, ונראה דר"ל שיש לזה אסמכתא מן התורה, אבל לא שתהא זו דרשא גמורה, דכיד שייך למילף מזה דבתקנה דקריאת התורה ציבור יש להקדים הכהנים, ובמג"א סימן ר"א סק"ד הביא פלוגתא ראשונים אי וקדשתו הוא דאורייתא, ופריך מסוגיין, והביא דזירושלמי הוא

שם הפעוטות מקחן מקח כו', נראה דחרש שהוא מן הפעוטות נמי מקחו מקח, דטעמא דכדי חייו איכא גם בזה, אלא דלפ"ד שיהא זו דעת להכיר ברמיזותיו. — א"ה, עי' מש"כ לעיל נ"ה א' מהיכן נפקא לן דין פעוטות. ועי' מש"כ צ"מ סימן י"ב צדיני זכיה בקטן שהגיע לעונת הפעוטות.

גמ' ועד כמה כו' כבר שית כבר שז כו', הגרע"א ז"ל בגליון היו"ד ס"א ס"ה הקשה למה לא הביאו הפוסקים דעת הג"א פ"ב דברכות דקטן פחות מכן שש כקוף, כמש"כ לענין נטילת ידים, ובאמת גבול זה ששנו בגמרא לענין מקח וממכר העתיקוהו הפוסקים לענין נטילת ידים, והוא תמוה דלענין מקח וממכר בעי דעת גמורה, וקטן אינו מעריך שיווי נכסים אלא כפי רצונו בהם, אבל לענין כח גבול מה מקום לשיעור זה, וכל קטן בן ג' או ד' שנה יודע היטיב ליטול, ולמה זה נאמר שאין מעשיו כלום, ועי' צנהגר"א אור"ח סימן קנ"ט ס"ק ל"ו, ואפשר שאין דברי הג"א שם מן הדין אלא הנהגה הראויה, ולענין שחיטה לא חששו להביא הנהגה זו דבלאו הכי אין הדבר בזהו שקטן ישחוט, וכש"כ קטן כי האי. (חולין ז' א').

שם וטעמא עד כמה כו', אפשר דמיבעיא ליה דכיון דדעתא קלישתא נינהו, ובקל אפשר להטעות, לפיכך שמא התמירו חכמים דאף פחות משמות לא ליהוי מחילה, א"נ שמא לאו בני מחילה נינהו, ולפי זה כשהלוקח מהם או המוכר להם נתאנה פשיטא דכגדול דיינין ליה, והנידון רק כשהם נתאנו.

שם אחת מתנה שכ"מ ואחת מתנה בריא אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטה, יש לדקדק דלעולם יש לנקוט הפשוט תחלה כמבואר בזבחים ז"ב ז' ובש"ד ע"ש בתו', ואילו הכא משמע דנקט איפכא, ושמא י"ל דמתנת שכ"מ ראוי טפי לומר שמדקדק בה ואי לאו דעבד ליה נייה נפשא לא הוי יהיב, וכן נמי מתנה מרובה ע"כ עבד ליה נייה נפשיה, אבל מתנה מועטה אימא זלוזלי הוא דקא מזלוזל מחמת קטנותו, ומיהו כבר כתבו תו' כתובות כ' ז' דלאו כלל הוא.

נ"ט ב' מתני' מציאת חש"ו כו', א"ה, עי' מש"כ בזה צ"מ צ"מ סי"ב ס"ק י"ג, ובכתובות מ"ו ז'.

פלוגתא דאמוראי, ומשמע דמפרש הירושלמי דמד"ת ממש קאמר, אע"ג דלא מיייתי קרא דוקדשתו, וז"ע.

שם אלא אמר אביי כדמר כו', במגילה כ"ח א' אמרינן דאסור להקדים כה"ג ע"ה לת"ח, דכבוד תורה חמור טפי מוקדשתו, ואילו לכתר תקנתא דמתני' איתא בשו"ע סימן קל"ה ס"ד דמקדימין כהן ע"ה, ואינטריך לזה טעמא דדרכי שלום, וג"ז בכלל כדמר דמיייתי, דגם אין רשות לכהן לוותר לת"ח.

שם אמר רב מתנא הא דאמרת צבית הכנסת לא לא אמרן אלא בשבחות ויו"ט דשכיחי רבים אבל בשני ובחמישי לא, הרא"ש פסק כן וכמו שהגיה מהרש"ל וכו"ה בפסקי הרא"ש, ובתו' כתבו דלדין ליתא דשכיחי רבים בשני ובחמישי כמו צו"ט, והנה הא פשיטא דשבחות ויו"ט אף צביהכנ"ס שאין זו אלא עשרה נמי אין הכהן ראוי לחלוק כבוד לרבו, דלא פלוג רבנן, אבל צב' וה' בדליכא אלא עשרה יש מקום לדון אם לשמש בזה בלא פלוג, כיון דמדינא דגמ' שרי, ואם היו באמת כל צחי הכנסת כיום שוין בשני ובחמישי כבשבת ויו"ט, אלא שהיה הנידון על בית כנסת מסויים שאין זו אלא עשרה, גם בזה היה מקום לומר לא פלוג, אבל צומננו דצב' וה' רבו המנינים וליכא רבים בכל מנין ומנין כמו בשבחות ויו"ט, שפיר י"ל דקיי"ל כרב מתנא, וכמש"פ הרא"ש, אבל במ"צ בסימן קל"ה בשעה"ל אות י"ג בשם הח"א כתב גם בזה דלא פלוג רבנן, וז"ע.

שם והאמר ר"י כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון כו' ולמאן אי ליושצין הא קא חזו ליה כו', יש לעי' אם מן הדין ראוי שיהא מותר לקרוא לכהן אחר כהן, מהיכי תיתי ניחוש לפגמא, ומה צין זה לישראל אחר ישראל, ועו"ק מש"פ רש"י אי ליושצין הא קא חזו ליה דעולה למנין שבעה, וכי למה לא יעלה למנין שבעה אף אם הוא פגום, והרי גם ממזר עולה למנין שבעה כמ"ש או"ח סימן רפ"ב, ונראה דלאחר שקצעו דכהן קורא ראשון ואחריו לוי, כבר נטל שצט לוי יותר מחלקו המגיע לו לא מייצג משלשה או ארבעה קרואין אלא גם משבעה קרואין, וראוי להשאיר החמשה קרואים לשאר שצטים, ולכן הבא לקרא כהן אחר כהן הדבר נוטה לחשוב דהראשון

פגום, והוא חפץ לקיים המצוה כראוי לכתחלה כהן ראשון ולוי אחריו, לכך חזר וקרא כהן אחר, כאילו חזר ומתחיל מתחלה, ולא יחשוב הכהן הפגום הראשון בשבצון הקרואים, ולכן כשרואים היושבים שהראשון בשבצון הקרואים, הרי הדבר מובן שלא היה פגום ולא חזר לקרא מתחלה, וואפשר דגם מהיכן התחיל הכהן השני יכול לשמש כהוכחה, דאם חזר לכתחלה היה צריך לחזור ולקרא מה שקרא ראשון, ולפי זה יתפרש ליוצאין שינא משקראו לכהן השני עד שלא התחיל לקרא, אלא סתם קרא כהן אחר כהן, ולפי זה צימים שאין מוסיפין על מספר הקרואים צדין הוא שיוכל לקרא כהן אחר כהן, דכיון דעל כרחק הראשון מן המנין אין שום תועלת בזה שקורא כהן אחר אף אם הראשון היה פגום, דהא בזהכח שעולה מן המנין, והכהן השני אינו עולה לראשון, אלא דמ"מ שמא לאו כולי עלמא דינא גמירי וסבורין שאפשר לחזור ולקרא כמתחלה, ועי' צנו"צ תנינא או"ח סימן י"ד שפירש כעין מש"כ, וחלק על הפר"ח שלמד מסוגיין דאם טעה וקרא ישראל ראשון במקום שיש כהן, דאינו עולה למנין, וכן במ"צ סימן קל"ה סק"כ הכריע דלא כהפר"ח, ועי' צנו"צ שם שהוכיח כן מדברי התו' חולין פ"ז א'.

ס' א' א"ל אחריהן קוראין תלמידי חכמים הממונים פרנסים כו', אם נפרש הני דומיא דכהן ולוי, א"כ בכל שבת יש לקראם, ולפי זה כשיש צבית הכנסת תלמידי חכמים הממונים ושראויים למנותם וצניהם, מתי יעלו ראשי כנסיות וכל העם, ולא משמע דבכל שבת יוסיפו על מנין הקרואים, וז"ע.

שם שלחו ליה בני גליל לר"ח מהו לקרות בחומשים צביהכנ"ס צניצור כו', משמע דפשוט דכותצין חומשים, ואף למ"ד תורה חתומה ניתנה, ואף אי מגילה אין כותצין, ואפשר דכלא זה א"א, דלא יתכן ללמד לתינוקות מתוך ס"ת, והרי מספקין להחיר מגילה משום דלא אפשר. — ויש לעי' אם מחמת כבוד ציצור קמיצעיא להו, או משום דצעי קדושת ס"ת, ומהא דמסיק התם מחסר במילתיה משמע דמשום כבוד הוא.

שם רבה ור"י דאמרי תרוייהו אין קוראין בחומשים צביהכנ"ס משום כבוד ציצור, לכאורה נראה דהנידון שהציצור חפצים לקרות בזה

שם בדמיזל כו"ע לא פליגי כי פליגי במיסכר ואשקויי כו', רש"י ותו' פירשו דבדמיזל היינו שדולין מן הנהר בהילוכו, וכו"ע לא פליגי שכל הרואה לדלות יבא וידלה, ולפי זה לא דמי לכל כו"ע לא פליגי שבש"ס דמתפרש דבזה כו"ע ס"ל כחד מינייהו, דהכא דלא כתרוייהו הוא, וכבר העיר בזה בבהגר"א סימן ק"ע סק"א, וגם לפי זה הו"ל למימר דלויי כו"ע ל"פ, ומשמע דאף אם יש רשות לעליונים לסתום האמה שלא ירדו מים לתחתונים, מ"מ אם באים התחתונים לדלות מלמעלה קודם הסתימה אין העליונים יכולים לעכב, והר"ן כתב כו"ע לא פליגי דעילאי שחו תחלה, ובט"ז שם כתב להשוות הפירושים, דכל שרשות ביד כולם לדלות, ממילא היתרון לעליונים שהרי המים מקדימין לעבור על ידם, ואם ידלו הרבה לא יגיעו המים כנגד התחתונים, ואם יבאו התחתונים לדלות מלמעלה ולהוריד לשדותיהם הרשות בידם, דהיינו בדמיזל כל הרואה לדלות יבא וידלה, אלא דזה נקרא שהעליונים שותים תחלה, דעד שהתחתון יעלה וידלה ויוריד דלי אחד כבר העליונים יסקו עשרת מונים שהם דולים ושופכים מיד לשדותיהם, או לצור שבשדותיהם, ולפי זה גם דברי הרמב"ם והטור שכתבו דמשקין על הסדר מתפרשין כך דכל מי שהמים מקדימין לבא כנגד שדותיו הוא המקדים להשקות.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה אפשר לפרש דלא איירי כאן בלדלות מן הנהר, אלא בהשקאת השדות ע"י חריצין ממרוצת הנהר, וזהו אמרינן דבדמיזל היינו שמשאירים מרוצת הנהר כפי הילוכו אלא שפותחין חריצין מזדדיו להשקות שדותיהן, כו"ע לא פליגי דהרשות ביד העליונים לעשות כן, ואע"ג דע"ז ישחו תחלה כיון שהם העליונים, דכיון דלא סתמו מרוצת הנהר, שפיר דמי, אצל אם באים לסתום מרוצת הנהר כפי טבעו כדי שהמים ילכו לשדותיהם בזה פליגי אם ראשית לעשות כן.

שם א"ל כבי תרי עבדת לי, עיי' תו' ונראה כונתם דמה שהטעם בהלכה אין צריך כלום דכשם שיכול לשמש בכת הזרוע למיעבד כל דאליס גבר, יכול נמי לשמש בדברים לזה, ומה דא"ל אביי כבי תרי עבדת לי, הוא על מה שיש כאן טענת ממ"ג, דאם עילאי שחו צרישא איך מנע מהם מלסתום,

ואינם חוששין לכבודם, ואפילו הכי אין קוראין בהן, אצל צב"י או"ח סימן קמ"ג הביא פוסקים הסוברים דרשות ביד הציבור למחול על כבודם ולקרות, והדבר נ"ע.

שם מהו לכתוב מגילה לתינוק כו', א"ה, עיי' מש"כ לעיל ו' צ' כמה חיצות אסור לכתוב.

שם ואם דעתו להשלים מותר, נראה דר"ל דמותר ללמד ממנה לתינוק צינתיים.

שם רי"א צבראשית עד דור המצול בתו"כ עד ויהי ציום השמיני, נראה דגם ס"ל דאין כותבין, ורק משום דלא אפשר כותבין, והלכך סגי להחיר צבראשית עד דור המצול ובתו"כ עד ויהי ציום השמיני, והא דאמר כתנאי לאו דאיכא מאן דקבר כותבין מגילה, בכל התורה, אלא דאיכא תנאי בדין זה.

הרי"ף פסק דכותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, וצרא"ש נתקשה בטעמא וכתב אולי למד מחומשים, אצל בבהגר"א יו"ד סימן רפ"ג סק"ג כתב טעמו דילף מספרא דאפטרותא דרבה ור"י דאמרי תרוייהו דלא ניתן ליכתב, והיינו ע"כ מטעמא דאין כותבין מגילה לתינוק, וה"ה מנביאים, והיינו נמי דרבה אהדר לאביי דאין כותבין, אצל כשאמרו בגמ' ולא היא שרי לטלטולי ושרי למיקרא ביה משום עת לעשות, הרי הותר לכתוב מגילה מגילה בנביאים, וה"ה בס"ת, וכ"ה בר"ן.

ס' ב' ופרשת פרה אדומה, למ"ד יומא ג' צ' דפרישה דפרה דאורייתא, [עיי' רמב"ם פ"ב ה"צ דהוא קבלה ממשא רבינו ע"ה, ובמל"מ], נראה דגם לפרה קמייתא דמשה היו צריכים פרישה, אע"ג דלהזאה עדיין לא היה אפשר, וכו"כ היו מחזירים אחר טהורים שמעולם לא נטמאו במת, [למלאכות שלא הוצרכו דוקא באלעזר], ולקבר התהום לא חששו במדבר, [אם גם הגטמאים במת קודם פרשת פרה הוצרכו להזאת ג' וז' עיי' חזו"א או"ח סימן קכ"ה סק"ח], וא"כ אין ענין בפרישה אלא שמשעת פרישה ואילך לא יטמא במת, או בגדה, דבדאורייתא אין לחלק וגם בשל משה היו צריכים פרישה, ועיי' ברש"י דלמחרת הקמת המשכן עשו פרה, והנה פרישתם למלואים שימש גם לפרה, וגם ממש"כ רש"י כדי שיטהירו לפסחיהם, משמע דאף טומאה דמעיקרא צריך הזאה. (יומא צ' א').

ואם תחלי שמו צרישא למה סתם הוא צעדס, ורצ שימי צר אשי סבר כיון דהעליונים והתחתונים אנשים אחרים הם, שפיר יכול לדחות לכל חד מהם, וכמו מי שיש לו במקום אחד שדה עליונה ובמקום אחר שדה תחתונה, דאין לחייבו לנהוג בשניהם או כרצ או כשמואל מכה ממני, אלא לכל חד דחי כדניחא ליה, [עי' א"ח ס' ס' ר"ג דבשני ימים אם נהג באחד כר"י ובאחד כרצנן דשפיר דמי בדיעבד, אף שנמצא שהתפלל באותו זמן יום אחד מנחה ויום אחד ערבית], ואה"נ שאם התחתון והעליון יעשו הרשאה ז"ל, לא יוכל לנהוג כן, דטענת ממ"נ טענה היא, אבל כשלא באו יחד שפיר דחי לכל חד, ומסתבר נמי דרשב"א הוה סבר דכי היכי דנקיטי שוקא לצורבא מרבנן כדאמר ב"ב כ"ב א', ה"נ ראוי היה לכל בעלי השדות שיסכימו שאב"י יקדימו, ולכך עשה כן.

שם באחלי ואוהרי כו"ע לא פליגי כו', לא דמודים חכמים לר' יוסי, דהא לר' יוסי אינו אלא גזל גמור מדבריהם, והכא גזל גמור מדאורייתא הוא דקנו לו כליו, אלא כו"ע לא פליגי דהוי גזל גמור. — וכ"ז כשהמאורות בשדה הפקר או בשדה שאינה משתמרת, אבל אם הם בחצר חבירו המשתמרת או שעומד בצד שדהו זכה בעל החצר, עי' בקצה"ח ס' ס' ר"ג סק"ה, ועי"ש בנתיב"מ, וז"ע.

ס"א א' מציאת חש"ו כו' אמר ר"ח גזל גמור מדבריהם למאי נפ"מ להוציאו בדיינין, יש לדקדק אמאי לא קבעו מימרא זו על מצודות דקדמה במתני', ושם צו פשיטא ליה טפי דמדרבנן קאמר, דס"ל דליכא למ"ד דחש"ו וזכין לעצמן מדאורייתא, [עי' ב"מ י"ב א'], משא"כ במצודות שם איירי ר"י באחלי ואוהרי, א"נ שם ס"ל דגם בלחי וקוקרי כיון דאחוזין ע"י כליו נמי איכא קנין כליו, ובעני המנפק אין הכי נמי דגם מזה מוכח, אלא דהא דחש"ו קדים, אבל לבתר ידיעתי דגזל גמור דקאמר גבי חש"ו מדרבנן הוא מו פשיטא דגם קמייא מדרבנן הוא.

והא דקאמר נפקא מינה להוציאו בדיינין, אפשר דמדבר"י שמעינן דלרבנן אין מוציאין בדיינין, ואי לא דר"י היה אפשר לומר דגם מוציאין בדיינין, דמה בכך דהתקנה היתה מחמת דרכי שלום, מ"מ כל תקנות דרבנן קובעות הלכה להוציא

בדיינין, אבל מדאמר ר"י גזל גמור ומדרבנן קאמר, ש"מ דלרבנן לאו גזל גמור הוא, ועי' תו' שבעות מ"א א', ובשו"ע חו"מ ס' ס' ע"ע ס"ו.

שם אר"ח גזל גמור מדבריהם, א"ה, עי' מש"כ בחו"ב ב"מ י"ב א' ד"ה בסברא דמכאן משמע קצת דליכא תנא דסבר דקטן זכי לנפשיה מדאורייתא במציאה, דאם איתא דליכא תנא דסבר גזל גמור מדאורייתא מנליה לר"ח דר' יוסי לא סבר הכי, אם כי י"ל דממה ששנה התנא הא דר"י דחש"ו בין הא דמצודות ועני המנפק בראש הזית, דבתריוהו אין נראה שיהא גזל גמור מדאורייתא, מזה משמע דאף בזה גזל גמור מדרבנן קאמר, א"נ שם חרש ושוטה פשיטא שאין זכין מדאורייתא, וכיון דר"י כלליהו, ע"כ גזל גמור מדרבנן קאמר, א"נ קבלה היתה בידו.

מתני' משאלת אשה לחברתה כו', הא דשרינן להשאל נפה וכברה ריחים ותנור מפני דרכי שלום, נראה דאין צו איסור דאורייתא, דאם היה כאן איסור דאורייתא ועקרוהו חכמים בקו"ע מפני דרכי שלום, היה ראוי לשקול צפלים כל מקרה ומקרה ולהשתדל להשתמט אם הדבר אפשר, ולשון המשנה משמע דלעולם שרי, ואפשר הטעם משום דחשיב כחד עבדא דנהרא, דלעולם כל זרכי אכילה מוזמנים לאדם, ובדאי ימצא דרך לתקן האוכלים שברשותו לאכילה, ולא דמי לתרי עברי דנהרא או לדבר איסור שימצא לקותו במק"א, דהתם שפיר אפשר שלא יטרח כ"כ וכשלא ימצא בקל, יאכל דבר היתר, אבל נפה וכברה ריחים ותנור שהם כלי תשמיש הנחוצים לכל אדם לצרכיו הרגילים, לא ימנע דבר מחמת העדרם אלא ישתדל וישגם, וגם איסור אכילת פירות שביעית לאחר הביעור אינו אלא מדרבנן, עי' רמב"ן פ' בזהר.

בשביעית פ"ה מ"ו תנן אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה כו', וכתב הרמב"ן ע"ז ט"ו ז' דהא דבאומן לא שרינן למכור מחרישה וכל כליה משום דרכי שלום כתב ר"ת משום דליכא דרכי שלום אם אינו חפץ למכור, והרמב"ן ז"ל חלק עליו דאם מוכר לשאינו חשוד ואינו מוכר לחשוד ודאי איכא משום דרכי שלום, אלא ה"ט משום דבמחרישה ליכא מידי למיתלי אבל בנפה וכברה איכא למיתלי, וחזר והקשה אם איכא למיתלי ל"ל טעמא דדרכי שלום, ומירץ דשאלה לא

למיתני אבל לא ידי ישראל, ומשני דהא דשואלין בשלומם קאי אימי חגם, וניחא נמי דלא שייך למיתנייה בהדי ישראל, ולכך שנו בסוף.

אבל צירושלמי בסוגין ובשביעית פ"ד ובסוף פ"ה משמע דמפרש דהא דשואלין בשלומם אישראל קאי, וכן מבואר בבהגר"א ובהר"א פולדא, ובאמת דאי לא מוקמינן לה לימי חגם, הרי ראו לפרש דאישראל קאי, מדלא תני להא דאבל לא ידי ישראל בסוף, ומפרש דאי אחזקו היינו חרש בה טבאות ואנא נסיב לה מינך בחר שמיטתא, הרי מתפרש שואלין בשלומם לומר איישר, ואי אחזקו היינו לומר איישר, יש לפרש שואלין בשלומם לומר להם שלום, ולפי זה מתפרש שפיר דלגוי פשיטא דיכול לומר שלום, ק"ו מאישר דעדיף שמחזק ידיו במלכתו, אלא אפילו לישראל שרי, וז"ע בתו' שם שלא פירשו כן, ועי' במהר"ס שיק שם שכבר כתב לנטות מדבריהם.

והא דשרי לומר איישר או שלום לישראל העוסק בעצירה, נריך יישוב, ובר"ש סיריליאו שביעית כתב דדוקא בשעה שאינו עוסק בעצירה קאמר, אע"ג שהוא חשוד, ולא משמע כן, ובהדיא איתא צירושלמי דאמרו איישר אחד מחורשי שביעית כשעברו על ידו, וז"ל דכיון דלא היתה ידו תקיפה למונעו, אחי דרכי שלום וגבר על מסייעי ידי עוזרי עצירה, ואפשר גם שהיו צריכים תקיפים כדאשכחן בריב"ז בשעת החורבן.

ולאמור נחא הא דאיטריך לתנא לאשמועינן אבל לא ידי ישראל, ולכאורה פשיטא דאסור לחזק ידי עוזרי עצירה, אבל לפי מה דנראה צירושלמי דאיכא מאן דשרי, תו שפיר יש לפרש דהיינו דאחי מתני' לאשמועינן דאסור, ובשבת סכ"ג סק"י (נדפס להלן ס"ב א') נדדנו דאפשר דגם בעוסק באוקמי אילנא דשרי, נמי אין אומרים לו איישר, דלא לייתי לאמשוכי גם באצרווי אילנא דאסור. (שביעית פ"ד מ"ג).

גמ' אמר רבי רוב ע"ה מעשרין הן רבא אמר כו' דתניא אחיו ע"ה כו', עי' מש"כ בזה בחו"צ דמאי ס"ד סק"ג-ה', ובדברי התו' בצורות ל' א' בזה.

תוד"ה ליקט אע"פ שלא נתעכזו בידו ולא אחז בהן אלא להפילן, נראה דכלל הקניינים אין נריך שימכוין שזו פעולה שקונין על ידה, אלא

שריין אף בדאיכא למיתלי כיון שאין למשאל שום חועלת מזה, והיינו דכלא נורך אסור מדרבנן אף בדאיכא למיתלי, ומשום דרכי שלום הוא דשרי, וכיו"צ כתב הריטב"א שם והרשב"א כאן, והדבר תימא דאטו נפה למעות תלייה היא להחיר, ועוד דהא אף במפרש ס"ד צירושלמי להחיר, ובפשוטו נפה למעות לאו תלייה היא כלל וכמ"ש הר"ש, ושרי רק מפני דרכי שלום אף למכור, ורק לא חמירא כ"כ במפרש כיון שיש תלייה רחוקה, ולכך אפשר דבמפרש אסרו ולא חששו לדרכי שלום, ואפשר דבמפרש לעצירה ליכא כולי האי מפני דרכי שלום דהדבר ידוע דמשום עצירה נמנע מלהשאל, ולעיקר הקושיא ממחרישה הנה למאי דמסקינן לאסור מפרש נחא בפשוטו דמחרישה ואיך כמפרש דמי, ואף למאי דס"ד להחיר אף מפרש, יש לחלק דמחרישה ואיך כלי עצירה הם, שהשימוש בהם הוא העצירה, משא"כ נפה וכברה אין השימוש בהם עצירה כלל, אלא דהחזקת הפירות בעצירה, ועי' בתו' ע"ז שם שפירשו כעין זה הא דאמרינן התם אדם מווייה כו'.

ולמש"כ דאיסור דאורייתא לא שרינן מפני דרכי שלום י"ל עוד דבמחרישה ואיך יש לפ"ע דאורייתא, דמה שיכול לקנות במק"א לא חשיב כחד עצרא דנהרא וכמ"כ בחו"צ שביעית ס"ו סק"ד בשם הגר"א ז"ל, והטעמים שכתבנו בנפה וכברה לא שייך במחרישה ואיך.

והנה מבואר ברמב"ן דלהשאל לא שרינן אף בדאיכא למיתלי להיתרא בלא טעמא דדרכי שלום, ותימא דהא תנן בשביעית פ"ה ומשאל לו סאתו אע"פ שהוא יודע שיש לו גורן ופורט לו מעות כו', ובהא לא תנן משום דרכי שלום, וכדמוכחינן צירושלמי מדלא קתני לה במתני' דגיטין בהדי מילי דדרכי שלום, הרי דבדאיכא למיתלי שרינן אף להשאל, וז"ע. (שביעית ס"ו סק"ו).

שם ומחזיקין ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום, בגמ' ס"ב א' פשיטא לן דשואלין בשלומם אעובד כוכבים קאי, ואפשר דהוא משום דלישראל העוסק בעצירה פשיטא דאין שואלים בשלומם, ופרכינן השתא אחזקי מחזיקין שואלין בשלומם מיבעיא, וגראה דה"נ הו"מ לאקשווי אמאי לא תני להא דשואלין בשלומם בהדי רישא דמחזיקין ובתר הכי

כל שעשה פעולה זו לשם הצאת החפץ לרשותו סגי, כיצד נתן כסף לקנות קרקע הר"ז קנה אע"פ שאינו יודע שמעות קונות, וכן במטלטלין קנה חפץ והתחיל מושכו לרשותו אע"פ שאינו יודע שיש קנין משיכה מ"מ וזהו, וכן יש ללמוד ממ"ש המו' שאף בלא שהו הפירות צידו כלום אלא שתלשם צידו וזה, אף דהכא הוא עוסק בתלישה ולא חשב לשם קנין, מ"מ כיון שתלשם להציאם לרשותו ממילא כל פעולתו כפעולה לשם קנין חשיבא וכיון שהיו הפירות צידו קנאם, ועי' מל"מ פ"ז מה' גו"א ה"ח שכתב לפרש כונת מו' דאמרינן שנתכוין לזכות בהם, ולמש"כ מצואר, וכן מצואר ברשב"א.

(ב"מ ס"א סק"א מחו"ד).

ס"ב א' אין עודרין עם העכו"ם בשביעית כו', נראה דר"ל דאין מסייעין צידו בשעה שעודר, כלומר שלא יעבד עמו בעידור, ואפי' הישראל לא יעדר בעצמו כלל, אלא שסייע ציד העכו"ם שיגיש לו כליו וכיו"ב, והיינו דקשיא ליה אמתני' דקתני מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית דמתפרש נמי דרשאי לסייע ציד העכו"ם העושים מלאכה בשביעית, אבל עידור ממש אין לזכור להשמיענו דאטו משום שגם העכו"ם עודר יהיה מותר לישראל לעדור, ואי דאין קנין צעי לאשמועינן, ואי יש קנין שרי גם לעבד בשל עכו"ם בשביעית כמו שפירשו מו' בסוגיין ההיא דסנהדרין, ומרן זללה"ה בשביעית סימן א' סק"ג פקפק בזה], לא הו"ל למינקט האי לישנא אלא אין עודרין בשל עכו"ם, וגם לא הו"ל למיתנייה בזהי הא דאין כופלין שלום לעכו"ם, כיון שהוא דין בשדה עכו"ם ואינו ענין לעכו"ם עצמו, אלא עיקר חידושיה דאסור לסייע ציד עכו"ם העושה מלאכה בשביעית, והוא גזירת חכמים משום שמא יבוא לעבד בעצמו, א"נ ראוי להשתדל שהארץ תשבות אף מעבודת עכו"ם, (עי' ע"ז כ"א א' תוד"ה הא), ועכ"פ אין לסייע צידו שיעבד, ומיהו בירושלמי איכא מ"ד דמותר לומר לעכו"ם חרש זה טבאות ולבשר שמיטה נסיבנא לה מינק, ומשמע דמותר לגרום שהעכו"ם יעבד. (שביעית ס"ו סק"ט).

שם שואלין בשלומן מיבעיא כו', א"ה, נתבאר לעיל ס"א א' במתני'.

המהרש"ל בח"ש ז' צמוד"ה אבל כתב דאף אי הוי שרינן אמירה לעכו"ם גם

בשבת, מ"מ בשביעית יש לאסור משום דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ, ומשמע דמדאורייתא מיתסר, וכן נראה דעת מו' ר' אלחנן והריטב"א ע"ז ט"ו ב', וכמש"כ מרן זללה"ה בשביעית סי"ז ס"ק כ"ה, ונראה דאף לפי מאי דנקט ז"ל שם בדעת הרמב"ם ומו' דאין איסור מדאורייתא לבעל השדה אם עכו"ם עובד בשדהו, דמ"מ אם הבעלים יעבדו זה בלאחר יד י"ל דעובר בעשה דושבתה הארץ ושבת שבתון יהיה לארץ, ואע"ג דבשבת אין איסור עשה על מלאכה בלאחר יד, מ"מ הכא דאדכר רחמנא שביעת הארץ סבירא הוא דכל פעולה המבטלת שביעתה אסורה, [וכעין דכתב הרמב"ן בפ"י התורה בפ' אמור דגם בשבת יש עשה על טורח מרובה גם בלא מלאכה אסורה, וה"נ בשביעית כל פעולה המבטלת שביעת הקרקע, בכלל העשה], ואף אם נימא דאין כאן איסור עשה בלא מלאכה, מ"מ יש כאן איסור מעין נבל ברשות התורה, שזו פעולה נגד כונת התורה, ולכן שפיר כתיב וכי תאמרו מה נאכל כו', דאין לזרוע לא בלאחר יד ולא ע"י עכו"ם, [עי' מש"כ בזה מרן ז"ל שם], ולפי זה אפשר דאע"ג דפותקין מים לגינה ע"ש עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו כדתיניא שבת י"ח א', דמ"מ אין לפתוח ברו מים ערב שביעית שתתמלא כל השנה, [גם כשכל המים כבר אזורים בצריכה], ול"ע בזה.

ומהא דתנן בפ"ד ופ"ה דשביעית דמחזיקין ידי נכרים בשביעית, נמי משמע שיש ענין בשביעת הקרקע, דלא משמע דאיטריך לאשמועינן דמחזיקין ידי נכרים בחול המועד, [הא דסיים במתני' שם אבל לא ידי ישראל ק"ק לכאורה למאי איטריך וכי סלקא דעתך שיהא מותר לחזק ידי עוברי עבירה, ושמא אף בעוסקים באוקמי אילנא דשרי, אפילו הכי אין מחזיקין ידיהם וז"ע]. (שם סכ"ג סק"י).

תוד"ה אין עודרין דהא משמע הכא דאסור כו', לרווחא דמילתא כתבו כן, אבל פשיטא דאי אין קנין אסור לחרוש בשל עכו"ם כמו בשל ישראל, ולא איטריך לדרב אלא לסייע שיהא העכו"ם עודר וכמש"כ.

בא"ד אלא מפרש ר"ת אגיסטון בקרקע שמקבלים מן המלך כו', הא דהתיר ר' ינאי משום ארנוגא משמע דבכל השדות התיר, ומשום שהיתה

מתניתין בשאמר לה שהיא תמנה את השליח להולכה, ואפשר דמלישנא דמתניתין משמע כן דהא עיקר החידוש הוא דאשה עצמה נאמנת לומר בפ"ג והיכי אפקה תנא בלשון האשה עצמה מביאה גיטה ואדרבה דין בפ"ג תני בענין החידוש שהיא זריכה לומר, [ועי' בסימן א' ס"ק כ"א מש"כ בזה], ולכך ניחא לן לפרושי דקמ"ל נמי דהאשה עצמה יכולה להיות שליח הבעל למנות שליח להולכה בשבילו, ויש כאן חידוש דאשה נעשית שליח להולכה, וגם דאשה עצמה מציא להיות במקום הבעל למנות שליח במקומו שיוליך לה, ואף דעיקר כונת המשנה לאשמועינן דנאמנת לומר בפ"ג מ"מ אפקה בלשון שנאמנת להביא גיטה לפי שרצה להשמיענו גם חידוש זה, אבל אם האשה אינה ממנה את השליח ואינה עושה אלא מעשה קוף ועיקר החידוש דנאמנת לומר בפ"ג הו"ל לתנא למיתני דנאמנת לומר בפ"ג, ועי"ש עוד.

ס"ג א' אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי דאמר ליה שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא, יש לתמוה א"כ למה צא לקבל הגט הרי יודע שלא נעשה שליח לקבלה, ונראה דיש לפרש כפירוש שהביא הריטב"א בפ"ג ע"ו, דאין אמרינן דהבעל סבור שאין השליח חפץ אלא לשמש כשליח לקבלה, שהרי אומר אשתך אמרה התקבל לי גיטי, והלכך לא סליק אדעתיה לשווייה שליח להולכה, [ואו למיתב ליה כשליח הוצאה להסוברים דאשה יכולה לעשות שליח להוצאה], דאף אם לא היה מאמין לשליח שהוא שליח לקבלה, דפשיטא ליה שאין השליח חפץ בכך, אבל השליח באמת מסכים להיות שליח להולכה ולכך צא לקבל הגט, ומה שאמר אשתך אמרה התקבל לי גיטי, לא נחזיון לשליח לקבלה אלא לקבלת הגט. **שם** מימר אמר תיגרש כל היכא דמגרשה, ר"ל דלעולם דעתו שיהא באופן המועיל שתתגרש, וכשאומר הילך כמה שאמרה, ר"ל שתתגרש באופן המועיל, דאמירתה הוא הקובע. (ב"מ ע"ו א' מתוה"ד). **שם** ה"ג כיון דגמר דעתו לגרש מימר אמר תיגרש כל היכי דמיגרשה, לאו לטעמא דעקר שליח לשליחותיה פריך דהתם אף שבשעת מעשה חפץ הבעל לעשותו שליח באיזה אופן שיחפץ מ"מ הא באותה שעה לא הסכים לכך וכשחזר ומסכים זריך מינוי חדש ואינו יכול להתמנות מדין זכין

השעה דחוקה והמלך דוחק, וא"כ לא הו"ל יכול לומר אגיסטון אני בחוכה כיון דבכל ענין שרי, וגם היה ר"ל יודע שהתירו ולא היה קובל עליהם, ואם הוא היתר אחר רק בשל מלך וכדמשמע בסו"ד לא מצינו בגמ' היתר כזה, והתם הזכירו בפשיטות דיכול לומר אגיסטון ומשמע דהיתר מפורסם הוא, ונריך לומר דבשעתם היה הדבר ידוע, ומש"כ א"ג קסבר יש קנין צא לקיים פי' ראשון דרש"י דר"ל שר לנכרי וכיון דיש קנין שרי. (שבועות ס"ו סק"ט).

בא"ד א"ג קסבר יש קנין כו', עיין מש"כ בזה לעיל מ"ז א'.

תוד"ה אשרתא, נתבאר לעיל ס"א א' במתני'.

האומר

ס"ב ב' ת"ש אף הנשים כו', עי' בסימן ז' סק"ה ד"ה אחרי.

שם אמר ר"א מסיפא נמי משמע דקתני סיפא האשה עצמה כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בסימן ז' סק"ה מתוה"ד להוכיח אם אשה שמוסרת הגט לשליח הבעל נאמנת לומר בפ"ג. מהא דפשיט ר"א ממתני' דהיא עצמה נאמנת להביא גיטה, והא התם כיון שהגט בידה ואי צעיא אמרה שנתגרשה כבר וא"כ אף אם אינה כשרה לשליח מ"מ יש להאמינה בזה שאומרת שהבעל מינה לפלוני לשלוחו וממילא תהא היא נאמנת לומר בפ"ג כיון שכל הגירושין נעשים על פיה, ומנ"ל דאשה כשרה לשליח להולכה דילמא איירי מתניתין בשמוסרת לשליח הבעל, [ומיהו אם אינה נאמנת אלא בשהיא הממנה לשליח ניחא דס"ל לגמ' דאם איתא שאינה כשרה להיות שליח להולכה ה"ג אינה יכולה להיות שלוחו של הבעל למנות בשבילו שליח להולכה, אבל למש"כ דאף בשהבעל הוא הממנה שליח השני נאמנת לומר בפ"ג קשה], ואע"ג דבגמ' אמנס אוקמוה למתניתין דדאמר לה שהיא מעשה שליח להולכה, [ואף לז"ב וכמש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה גיטין שם דהוי שליח להולכה עד דמטית התם מתפרש שהיא תהיה הממנה לז"ד לעשות שליח דאל"כ הו"ל למימר הוליכי גט זה לז"ד פלוני], אבל ראית רב אשי משמע דמתניתין היא ומשמע דאמנס הכרח הוא לפרש

לאדם כיון שהדבר חוצ וכמש"כ בחור"ז תרומות ס"ד סק"ח, אלא לנידון אי אדיבורא ידיה או אדידה פריך דודאי דעתו באיזה אופן שתתגרש, וכמש"פ רש"י, ואף אם נפרש דגם ללישנא דעקר שליח לשליחותיה פריך עי' בראשונים ז"ל, היינו לפי שהשליח לא עקר אלא מינויו מן האשה אבל למינוי הצעל הסכים שהרי קיבל הגט ממנו, ואם הצעל ממנהו שליח להולכה שפיר דמי, וכמש"כ הטור סימן ק"מ, שאם הצעל אמר הולך שפיר דמי דהסכים להיות שלומו כשקיבלו, אבל אם נשעת המינוי לא נעשה שליח אינו יכול לחזור ולהעשות שליח מדין זכין וכמשנ"ת. (תרומות ס"ד סק"ח מתוה"ד).

תוד"ה רבי ואע"ג דבסוף פ"ק סבר ר"י כו', עי' מש"כ בזה לעיל י"ב א' ד"ה ואכתי.

ס"ג ב' למימרא דמסקא ליה כו', הקשה הרמב"ן מאי מדמינן מלוה לגט דדמי למתנה, ובמתנה הרי קיימא לן דהולך לאו כוזי, ומירץ ח"ל ואיכא למימר דס"ל בגמ' דגט נמי כיון שעשאתו האשה שליח לקבלה וזה נותן לו סתם דמי לפקדון אבל מתנה שהוא עושה שליח מעצמו אין רצונו ליתן אלא במתן ונמלך וחזור ונמלך כו', נראה דכוונתו דכשהיא חפצה להתגרש ושלחה שליח לקבלה והוא נותן לו סתם יש להחזיק שגמר בדעתו במוחלט לגרשה וניחא ליה שיהא הולך כוזי, ואינו חושב על חזרה, וזה כעין שפירשנו לעיל י"ב א' כונת תו' דשטר שחרור עדיף ממלוה.

(י"ב א' מתוה"ד).

שם ספק איסורא לחומרא, א"ה, עי' מש"כ בזה לעיל י"ב א'.

שם בעי מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח מהו כו', פרש"י לשליח שמניתי, ולפי זה נראה דאין להסתפק אם יכולין הם צעמם להולך דודאי אינם יכולין כיון שאמר להם ליתן לפלוני שלוחו, ואף באמר הולך ואמר איני מכירה וא"ל תנהו לפלוני המכירה איכא תרי לישני (לעיל כ"ט ז' לפרש"י) אם נתבטל שליחות הראשון, כש"כ הכא שלא עשאו שלוחים להולכה מעולם, גם נראה דאין כאן מקום לקבוע אם סלקינהו או דחייש לטירחייהו דזימנין דחייש לטירחייהו וזימנין דרואה בדוקא שפלוני יולך ולא הם, וגם אין כאן מינוי שליחות להם כלל ואף אם רואה הו"ל דברים שבלב, ואין

בדבריו שום משמעות שיהיו שלוחים להולכה, ועוד דאי קמיבעיא ליה אם רשאים הם להולך מה מקום לבעיא זו כאן, וגם למה פירש רש"י באצד וצדין עשו שליחותן, הא עיקר הבעיא היא אם יכולין להולך צעמנן ומהו מסתעף אם יכולים לכתוב אחר, אלא ודאי פשיטא דבאמר כתבו ותנו לשליח שמניתי דודאי אינם יכולים להולך צעמם, והכא קמיבעיא ליה אי סלקינהו לגמרי ומשמסרו הגט לשליח נסתלקו וכאילו מסרו ליד הצעל הוא שאין חוזרין וכותבין אם נאצד בלא זיווי הצעל, או"ד דלטיירחייהו חייש ולא סלקינהו, ול"ד משום דחייש לטירחייהו אלא ה"ה שאר סבה שרואה שהשליח שמניתי יולך ולא הם, אלא דכיון שאין כאן אלא סבה לדית שאינו רואה שהם יוליכו אין כאן מקום לומר דסלקינהו והרי הם לענין כתיבה כאילו הם צעמם היו מוליכים וכל שנאצד חוזרין וכותבין, וכ"מ ברא"ש דלפרש"י לא מספקין אם יכולים להולך צעמנן, ורק אם יכולים לחזור ולכתוב מספקין.

וכתב הגרע"א ז"ל בשם הרשב"א בתשו' שדקדק ממה שפרש"י לשליח שמניתי, שאם מסר מינוי השליח לידם ואמר להם כתבו ועשו שליח שיוליך, דאז יכולים גם להולך צעמם וכש"כ שחוזרין וכותבין אם נאצד, וגם מבואר בדברי הגרע"א בשמו דבאמר לשליח שמניתי פשיטא שאינם יכולים להולך צעמם ואפילו הכי קמיבעיא ליה אם יכולים לחזור ולכתוב וכמש"כ, ואין הכרח אלא דכה"ג חוזרין וכותבין אבל דכה"ג רשאין להולך צעמנן זה כתב הרשב"א מסבא, ועי' בסיומן ז' סק"ז.

והרי"ף פירש דהך בעיא היא אי רשאים הם להולך, ונראה לפי זה דמפרש דאמר תנו לשליח שתצחרו, ובהא אפשר לומר דלטיירחייהו חייש, אבל ודאי לא איכפת ליה אם יהיו צעמם השלוחים, אבל באמר תנו לפלוני נראה ודאי דאינם יכולים להולך צעמם, וק"ו הוא מהא דאבא בר מניומי דפסק הרי"ף דאב"מ ולא את קאמר, (ואף שיש לדחות, אבל כן נראה), וגם אין שייך בזה לקבוע וכמש"כ לעיל, וכ"כ במל"מ פ"ג מה"ג ה"ט בשם הרמ"ו, דמודה הרי"ף באמר תנו לפלוני שאינם יכולים להולך צעמם, ואם הוליכו אינו גט, ונראה דהא דקבעו הך בעיא הכא היינו משום

ס"ד א' איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן כו', סוגיא דשליש נחבאר בסיומן ט' סק"ד ז' י"ח י"ט.

שם בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן כו', לפרש"י נראה דהוא הדין בשליח להולכה שאומר שכבר מסרו לאשה וחזרה והפקידתו בידו פליגי, ופולוגמיהו בשליח לקבלה לרבותי דר"ח דאף בזה שליח נאמן, א"נ דבזה פליגי בשליש שעדיין שלישותו תח"י משלישות הבעל משא"כ בשליח להולכה צריך לפרש שאומר שכבר נתנו לה והחזירתו לו א"נ בשהגט בידה ואומרת או שיש עדים שקבלתו מן השליש, [דבשהשליש אומר שעדיין לא נתנו לה בזה ודאי הבעל נאמן דהא אי בעיא מבטל לשליחותו, ועוד דאמירתו לפקדון חשיב אמנם ציטול השליחות, ולא גילוי מילתא], ובשיש עדים שהוא שליח לקבלה אפשר דבזה מודה ר"ה דשליש נאמן דכיון שידענו שנתמנה שליח לקבלה הרי ידו ויד האשה שווין וכי היכי דבגט ביד האשה אין הבעל נאמן לטעון כלום ה"נ בזמן שהגט בידו, ואף שיכול לומר שלא ידע שהוא שלוחה, מ"מ רחוק הוא לתלות שאירע שמסר לפקדון דוקא לזה שמיינתו לשלוחה, וגם מיינו שליח לקבלה קלא אית ליה, ולפיכך לעולם מהימנינן לשליח בכה"ג, ולפי זה דוקא בשאין עדים שהוא שליח לקבלה פליגי.

ופלוגתתן אי בכה"ג שקרוב להאמינו דלפקדון יחזיק משום דאין דרך לעשות שליח בזמן ששניהם בעיר, אי הימניה אף בכה"ג גבי גירושין או לא, ולענין ממון כו"ע מודו דהימניה אף בכה"ג, דממון קיל ליה טפי, אבל בגירושין פליגי וכן בשאינם בעיר אחת אף לגירושין הימניה.

(ס"ט סק"ד ממה"ד).

ודעת תו' דביש עדים שהוא שליח קבלה איירי, ואפ"ה לא חשיב גט בידו כמו ביד האשה דאפשר שלא ידע הבעל שהוא שליח קבלה, ואין צירור השטר אלא כשהוא ביד הבעל דבר הידוע, ועוד שכיון שאינו נוגע בדבר שאינו להחזיר עצמו אפשר דהימניה הבעל, ולפיכך דינו כדין שליח ולא כדין בעל דבר, והנה גם לפירוש תו' ה"ה דפליגי בשליח להולכה שאמר שהוא שליח ומסר הגט לידה ואח"כ בא הבעל וטוען לפקדון, וזה מבואר

דנ"מ נמי אם נאבד אם יכולים לכתוב אחר שאם הם יכולים להוליך יכולים הם גם לכתוב אחר אבל אם אינם יכולים להוליך אינם יכולים לכתוב אחר, ולפי זה באמר תנו לפלוני שלוחי דבזה מודה הרי"ף שאינם יכולים להוליך בעצמם ה"ה שאינם יכולים לכתוב אחר אם נאבד, ואם כתבו אינו גט. (פ"ו סק"ו).

מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי בימי עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה כו', וזדעת הרמב"ם, נחבאר בס"ח סק"ד ה'.

בשור"ע אה"ע סימן קמ"א ס"ח כשהיא עושה שליח לקבלה צריכה לעשותו בפני שני עדים, זה נלמד במתניתין ס"ג ז', אבל אכתי לא ידענו אם עשתה בלא עדים אם לא חשיב שליח כלל או דאמנם היא שידעת בדבר אסורה לכהן אלא דאין דלא ידעין בלא עדים דיינינן לה כא"א, והנה לענין דין דבר שצערוה בעשיית שליח לכאורה יש להשוות שליח להולכה לשליח לקבלה, דאי אמרינן דשליח להולכה א"צ למנותו בעדים ע"כ דזה לא חשיב דבר שצערוה כיון שצעשייה זו אינה ניתרת ולא נאסרת, וחשיב כשליח לתרומה וכיו"ב, [וכמ"ש הרא"ש פ"ב דקידושין ס"ז סברא זו], א"כ ה"נ שליח לקבלה, ומיהו בתו' ל"ג א' ד"ה רבי מבואר דאף מידי דלא חשיב דבר שצערוה להצריך עדים לקיום הדבר מ"מ בלא עדים לצירור הדבר לא חל כלל והטעם דכל שלא יתבצר הדבר ולא ינהגו על פיו אין שייך לחשבו כלל, ולפי זה ודאי אף הכא אף אם לא חשיב דבר שצערוה מ"מ כיון שבלא עדים לא נחשיבנו לשלוחה אמנם לא נעשה שלוחה כלל, כי חיבדי לן במינתו בפני שני עדים זה שלא בפני זה, דמשום עדים לצירור שפיר דמי וכמש"כ תו' שם, אבל אי חשיב דבר שצערוה ממנו אין מועיל אלא מיינו בפני שנים כדן קידושין וגירושין, (ואפשר דנפקא מינה נמי בהודתה בפני שני עדים (קודם שקבל הגט) שמיינתו לשלוחה דאפשר דנאמנת וחשיב מיינו, ומיהו אפשר דהתם גרע שאין מיינו בינה לבין עצמה כלום), או לא, וכן בשליח להולכה לדעת הרא"ש דבעי עדים נמי יש להסתפק כן, וז"ע בכ"ז, ועי' בס"ח סק"ד.

(ס"ח סק"ג).

מקושיהם מכל מציא גט ממדה"י, וזה שפירשו בשליח לקבלה היינו דמהא דפריך קבל ל"ל מבואר דאף בשליח קבלה ס"ל לר"ח דשליש נאמן ולפיכך פירשו כן לכחלה שזו רבואה טפי, וגם פשטא משמע דבגט ציד שליח איירי וזה מתפרש טפי בשליח קבלה, [דבשליח הולכה נריך לומר שכבר קיבלה והחזירנה לפקדון], ופלוגתא מתפרשת כמש"כ לפרש"י דהכא הימניה דאי צעי מסר הגט לאשה, [ואע"ג דלא חשיב מגו דדילמא לא היתה מקבלת, אבל מ"מ יש כאן הימניה כיון שיתכן שהיתה מקבלת], ולפיכך הימניה אף באופן שאין לו נאמנות מעיקר הדין כגון בשהגט צידו דלית ליה מגו, וקמיפלגי אי הימניה אף בכה"ג שהדבר רחוק להאמינו דאם איתא דלגירושין יהציה לדידה הוי יהיב לה, ובזמון פשיטא ליה דהימניה אף כה"ג, ורק בגירושין דאין אדם מסכים בקל לעשות נגד רצונו קמיפלגי אי אף בכה"ג הימניה או לא, והא דפריך ממתינת פירשו דקבל לחוד קשיא ליה ומתינת אמרה דקאמר לאו דוקא ואמנם מעולם לא נתקשו מאמרה.

והנה משמע דאם הבצל אומר לגירושין לכו"ע שפיר דמי, [וכן בסמוך וליהמני' לשליש מי קא נפיק גיטא כו'], ויש לעי' והא בעל שאמר גרשתי את אשתי מסקינן ב"ב קל"ה א' דאינו נאמן, וי"ל דבגט ציד שליח עדיף טפי ואפשר נמי דאי ליתא לבצל קמן דשרינן לה ולא חיישינן כלל, ורק ערעור הבצל מפסיד, ואף את"ל דבלימא לבצל קמן לא שרינן לה בעיר אחת [ועי' ס"ט ס"ק כ"ג], מ"מ בשמודה דלגירושין יהציה מהימנינן ליה כיון דרגלים לדבר טובא.

ויש לעי' בשלמא בשליח להולכה שפיר אמרינן דכשנסר לו לפקדון נתרצה שאם ירצה לתתה לה לשם גירושין שיהא שלוחו לכך, אבל בשליח קבלה הרי היה נריך הבצל לכיון בתתו לשם פקדון שנתנו לשם גירושין והא ודאי לא נתכוין לכך. (פ"ט סק"ה ע"ש המשך הדברים).

בר"ן נסתפק כיון דהא דהימניה היינו משום שיכול למסור לאשה א"כ לא הימניה אלא בשעה שכבר היה יכול למסור לה ולפי זה אינה מגורשת משעת קבלתו אף לר"ח אלא משעה שהיה יכול השליח למסור לה, [אין הכרע בלשונו ז"ל אם נריך אמנם שיהיה יחד עם האשה באופן שיוכל

למסור לה או דסגי כל שאילו רצה היה הולך ונותן לה, וקצת משמע בלשונו ז"ל יותר כלשון ראשון אבל נראה כלשון שני, דכיון שכבר היה סיפק צידו למסור לה יש כאן הימניה], או"ד כיון שיכול לגרשה יש כאן הימניה ואין הבצל מדקדק בשעות ומסכים לגרש מיד בנתינתו אם השליח שליח קבלה ויאמר שלגירושין ניתן לו, ונראה דמהא דפריך קבל ל"ל משמע דמתגרשת מיד בקבלתו, דאם איתא שאינה מתגרשת אלא בשעה שהיה יכול למסור לה, א"כ לא היה יכול התנא למיתסם שאם ראו עדים הגט צידו שפיר דמי דהא נריך דוקא שידעו שכבר היה סיפק צידו למסור לה, ולכך נקט עדי קבלה שזה בכל אופן מועיל, [וכמו דלר"ה נקט עדי קבלה משום דבעיר אחת נריך דוקא עדי קבלה], וגם בסתמא קורעו מיד בקבלתו, אלא ודאי משמע דעדים שראו הגט צידו שפיר דמי אף בלא היה סיפק צידו למסור לה, דכיון דהימניה הימניה בכל אף קודם שסיפק צידו לעשות מעשה, שו"ר שמרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק י"ד הביא ראיה זו ע"ש.

ובראה דאין נפקותא בספיקו של הר"ן אם הבצל מערער לאחר שסיפק ציד השליח למסור לה, למערער קודם שסיפק, דלצד דאינה מתגרשת אלא משעה שסיפק צידו למסור לה אמנם יכול למערער קודם שסיפק צידו דאין כאן הימניה על שעה זו, ואף דהימניה לכשיהא סיפק מ"מ בערעורו עכשיו מבטל והרי הגירושין עדיין לא חלו ויכול לבטל הר"ז כנתן גט שתתגרש לאחר ל' דיכול לבטלו חוץ ל', ולצד דהימניה שתתגרש מיד בקבלתו אף אם מערער קודם שסיפק אינו נאמן דסוף סוף כיון שאין ציד הבצל למנוע מן השליח מלתת לה הגט ותנשא בו, יש כאן הימניה, וכיון שהימניה אין הבצל מקפיד בשעות, דסתמא כשמוסר לשליש וצידו להחזיקה כגרושה דעתו שיהא ככל שיעשה השליש ולא איכפת לו אף אם השליש יקדים לעשותה גרושה אף שזה היה יכול למנוע, לפי שאין לו בזה ריות, ולכך אף שמערער בשעדיין לא סיפק ציד השליח למסור לה מ"מ הא יכול היה השליח להטמין הגט ולומר להד"ס ואח"כ למסור לה ונמצא שלעולם ציד השליח להחזיקה כגרושה, ותו אמרינן דלא קפיד בעל בשעות, ואף אם ראו הגט ציד השליח מ"מ יש כאן הימניה דהא לעולם

שם ומודה ר"ה כו', עי' סימן ט' ס"ק י"ב ט"ז.
שם ולהימניה לשליש, עי' סימן ט' ס"ק י"ב י"ד
ט"ז.

שם קבל למה לי, עי' בסימן א' סק"ח דהא
איצטריך עדים שלא יוכל הצעל לומר שנפל
ממנו, ועי' בסימן ט' סק"ט ד"ה והנה בדברי
הגר"א דהא יכול לטעון לפקדון ועי"ש בסק"כ
זוה, ועי' בסימן ט' סק"ז דמהא דפריך קבל ל"ל
משמע שמתגרשת מיד בקבלתו אף שלא היה סיפק
בידו למסור לה, ועי"ש בסק"ק י"ז י"ח כ'.

שם דא"ר יצחק האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה
סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם
חזקה שליח עושה שליחותו כו', זהא דחזקה שליח
עושה שליחותו לצד לא כגי לאסור, כמבואר מהא
דנזיר י"ב א' דפריך ליה ר"ל מקן סתומה שפרח
ממנה גזל כו' והתם בידוע שעשה שליחותו ואפילו
הכי מותר, וגם אפילו כשא"א לצרר, וא"כ יש בכלל
חידושו דר"י גם דשליח עושה שליחותו, וגם
דבכה"ג לא אזלינן בתר רובא ואסרינן לכולהו,
ובפשוטו לא איירי ר"י בהלכות צירורין כיצד
להוציא מן הספק, ורק אשמועינן דבספק כולן
אסורות, והיינו דיש להחמיר לחשזן כקצוע ולא
למיזל בתר רובא.

ודעת הרמב"ן דאמנם אם הקרובות אומרות שלא
נתקדשו הרי היא מותרת, [כלומר זו שחפץ
לקחתה], ור' יוחנן עד שלא אמרו איירי, והר"ן
כתב דלשון הגמ' אסור בכל הנשים שבעולם לא
משמע ששאלה הן מותרות, [ואמנם אם נישאו
מבואר בר"ן דאף לדעת תו' היא מותרת], ולפיכך
הסכים לדעת תו' דקנסא הוא, וכבר כתב הרמב"ן
שהדבר דוחק רב דלמה זה יקנסוהו וכי היה לו
לחוש שהשליח ימות, ועוד דלמה קנסו בגזל שפרח
וכי מי שלא שמר קינו ראוי לקנסו, ויש להוסיף
דמנין קים ליה לר"ל דאם ר"י קנס המשלח שליח
לקדש אשה סתם, דה"ל ראוי לקנס מי שלא שמר
קינו, עד דפריך ליה מינה.

ובאמת דדברי תו' צריכין תלמוד, דהא לית לן
לפרש איסורא דר' יוחנן טפי מאילו היה
השליח קיים לפנינו ואומר שקידש פלונית, דהא
ר"י רק קאמר שיש לנו להחזיק דהשליח עשה
שליחותו ומדלא ידעינן הרי כולן אסורות, אבל ודאי
בגונא שאילו היה השליח קיים ואומר שקידש לנו

בעדים מסר לו ואפ"ה הימניה דידוע דזימנין שלא
ימנא אותם ואמנינו לשליש, וה"ל הימניה אף
בכה"ג, ומה שאירע שראו (והעדים הללו כאן) אין
זה משנה דמ"מ הימניה, והסכים למה שיאמר
השליש כאילו לא ראו, [דלא סמך שיראו, וגם עדיין
בזש מלטעון שהשליש כחש בן], ולמס"כ דמהא
דפריך קבל ל"ל משמע דעדים שראו בידו כגי אף
אם אינם יודעים אם היה סיפק בידו למסור א"כ
מהא נמי מוכח דאם ערער הצעל אף קודם שסיפק
בידו למסור נמי אינו נאמן לר"ת, דאל"ה אכתי
שפיר נקט התנא שנים שיאמרו בפנינו קבל דשנים
שראו בידו עדיין אינו מספיק כיון דאפשר דעדיין
לא סיפק בידו למסור וממילא הצעל יכול לערער
ואינו נאמן ואח"כ הרי קרעו.

הא דפשוט ליה להר"ן דלא הימניה אלא משעה
שהיה יכול למסור לידה יש לעי' לכאורה דהא
אם ימסור הגט לידה הרי מתחזק בגרושה מיום
הכתוב בו ונמנא דהימניה שמתחזק בגרושה מיד,
וי"ל שאין הנידון אלא בשעות שבאותו היום (וכ"מ
בשון הר"ן) וכגון שהצעל והשליש מודים שבצפרא
מסר לו, ואין סיפק להגיע לאשה אלא בין הערבים,
א"י בכתב בו שזע וג"כ שניהם מודים בזמן שנמסר
לשליש, וכשהנידון לענין פירות שאכל הצעל דלענין
אחרים נראה שאינם נאמנים כיון שאין הגט מוכיח,
ומיהו גם זוה אפשר דכיון שיש לו מגו לא הימניה
לענין זה, אף אם בעיקר הדבר הימניה שמתגרש
מיד בקבלתו, היינו דוקא שהדבר ידוע שלא מפי
הצעל אבל כל שהצעל הוא המודה מחי מסר לשליח
זוה י"ל דכיון דיש לו מגו לא הימניה, אף שגם
כשאנו מאמינים שלפקדון נתנו אמרינן דהימניה
מ"מ כל שיש לו מגו י"ל דלא הימניה, ועיקר הנידון
מתפרש בפשוטו בשיש עדים שראו הגט ביד השליש
ואנו דנין אם להחזיקה בגרושה משעה זו או דוקא
משהיה סיפק ביד השליש למסור לה. (ס"ט סק"ז).

שם שליש נאמן דהא הימניה, א"ה, עי' מש"כ
להלן ד"ה ובעיקר. — ועי' בסימן ט' סק"ג
ד' בספרא דהימניה, ועי"ש בסק"ו אם הימניה גם
נגד עדים.

שם שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו
פנינו קבל וקרע, א"ה, עי' מש"כ בחו"ב
ב"ק ע' ב' בטעמא דלא שייך לומר דעדי אמירה
הוי חזי דבר.

חתיכה דאיסורא כיון שהדברים מאומתים בלבו, אבל בנד"ד שרק עשאו שליט, [ולדעת הרמב"ם פ"ג מאישות א"ל לעשותו בפני עדים], ועכשיו שהשליט אומר שקידשה והיא מכחישתו והבעל מסתפק בלבו למי להאמין, מה שיך כאן הימניה שחייב להאמין לשליט, הלא שוויה אנפשיה ליכא כאן, וגם צידו להכחיש שעשאו שליט, וגם לא אסיק אדעתיה להאמינו כשיוכחש, וגם כשהיא מודה, אם הבעל בלבו מסופק, מה יועיל הימניה, אפילו אם התנה עמו להאמינו, היכן מצינו סוג הימניה כזה, וז"ע. (נזיר י"ב).

מה שכתבו תו' כאן ובנזיר י"ב א' דלכך לא מיתסר מדאורייתא בכל הנשים מדין קבוע כמחצה על מחצה דמי, לפי דלא אמרינן כמחצה על מחצה דמי אלא בזמן שהאיסור ניכר לעצמו וכן ההיתר, אבל כשאין האיסור ניכר לעצמו לא אמרינן קבוע, בפשוטו תמוה דהא בזבחים ע"ג א' אמרינן קבוע בכל הזבחים שנתערבו, אלא כונתם דלא אמרינן כמחצה על מחצה דמי שלא יוכל המיעוט להתבטל, דכשהגידון לבטלו לא אמרינן כמחצה על מחצה דמי, ושפיר מתבטל, והלכך שרי מדאורייתא, ומדרבנן קנסו שלא יתבטל, וכיון שלא נתבטל שפיר חשיב כמחצה על מחצה לאסור כולן, והיינו דלא דיינינן רוב כה"ג לומר שיפגוש את הרוב וכמ"ש"כ לעיל. — ושיעור דצריהם בנזיר כך הוא דתחלה כתבו דמותר בכל הנשים מבח רוב, והקשו דהא קבוע כמחצה על מחצה דמי וליכא רוב, ותירצו דנתערבות לא אמרינן כמחצה על מחצה דמי ושפיר מתבטל, וה"נ הכא שפיר אזלינן בתר רוב, ומיהו הכא אף אם לא נתבטלה מ"מ שרי וכמ"ש להלן.

מה דנקטו תו' דשרי מן הדין בכל הנשים, אינו משום שהאשה האסורה נתבטלה ברוב, דהא זו שנתקדשה יודעת וגם העדים יודעים וסתמא גם הקרובות יודעות, ולא שיך ביטול, גם לא גריעא מכל בעלי חיים שאינם מתבטלים, אלא הטעם דחזקה שליט עושה שליחותו אינה חזקה גמורה בכאן כיון דאין ציד השליט לעשות שליחותו אלא בהסכמת האשה, והלכך כיון דכל הנשים היו בחזקת מותרות לו, וגם עכשיו רוב הנשים ודאי מותרות לו, לית לן למיסר כל העולם מבח ספק, עי' בדצריהם כאן ולקמן ס"ה א', אלא קנס הוא

נמי היה מותר בקרובותיה, הרי פשיטא דלא בא ר"י לחדש איסור כזה, ובפשוטו כשהשליט קיים ואומר שקידשה לזו [בפני עדים ומתו או הלכו למדינת הים] והיא מכחישתו והיא מוחזקת בחזקת פנויה, דאין השליט נאמן לאסור המשלח בקרובותיה, דאין ע"א נאמן להוציא אשה מחזקת פנויה, וא"כ כש"כ השתא שהשליט מת ואין לנו יודעים אם קידש ולמי קידש, דודאי כל אשה שאומרת לא נתקדשתי והיא בחזקת פנויה, דינא להתיר קרובותיה, וע"כ דר"י לא איירי בצירורים המתירים, ולא בא אלא לומר דבלא צירור כולן אסורות מספק, ונראה מוכח מדברי התו' והר"ן דכשהשליט אומר שקידש פלונית אפילו היא מכחישתו והיא בחזקת פנויה מ"מ המשלח יאסר בקרובותיה, אח"כ ראיתי שכ"ה בריב"ש סימן פ"ב והובא בב"י אה"ע סימן ל"ה בהאי דינא, [ועי"ש בריב"ש שכתב ראה לזה מדין הימניה, ומיהו לפתש"פ הראשונים ז"ל דהאי הימניה היינו שנתכוין שיהא לגירושין אם השליש יסקר ויאמר לגירושין, אין ראיה משם לנד"ד כשאין לנו יודעים אם אמנם עשה שליחותו], ולכאורה כשהיא גם מודה לדברי השליט משמע ודאי שהמשלח מתחייב בכל, ואפשר דמזה יש ללמוד דאף כשמכחישתו, ע"כ על המשלח להאמין לשליט, אף דלא דמי דנהי דהימניה כשהיא תודה לדבריו, אבל לא הימניה כשהיא תכחישנו, וז"ע.

ובעיקר סברת הימניה שכתב הריב"ש בכאן ז"ע דלא מצאו ענין הימניה אלא בג' גווני, א. בהפקיד אצלו ממון או שטר כי הלא דסנהדרין ל"א, דכיון דצידו של השליש לעשות בממון כרצונו, ע"כ האמינו המפקיד לענין ממון זה, והרי השליש נאמן מחמת שהדבר צידו ועדיף ממנו וכיו"ב, וגם המפקיד ע"כ הסכים למחול ולנהוג כדברי השליש, ב. בגט שהפקידו ציד שליט שהשליש היה שליט לקבלה, או שיכול למוסרו לאשה, וזה אמרינן דכיון שציד השליש לשמש בגט לראיה בעדים על גירושין, אם יאמר שקיבלו לגירושין או שיתנו לאשה לשם גירושין, הרי הסכים שאם השליש ישמש בו לגירושין שיהא לגירושין, ג. מצאנו בע"א שאומר לו שאשתו זינתה דאי מהימן ליה כבי תרי חייב להוציאה כדאמר קדושין ס"ו א' והענין דהו"ל שווייה אנפשיה

ומאמינים לשליש שנתנו צפני עדים ואפ"ה אנו מתירין אותה הרי דהימניה אף שמסר לו צפני עדים], ולשונם אפילו אומר הצעל ר"ל אף שאומר הצעל שלא סמך עליו שמסר לו צפני עדים, מ"מ הימניה. — ועיקר כונתם ז"ל דלעולם כשמוסר לשליש צפני עדים דעתו שאם לא ימצא העדים אח"כ שיהא כפי מה שיעשה השליש, דיודע דזימנין שלא ימצא דזימנין דמייתי או אזלי למדה"י, וע"כ סמך על השליש אם יארע אופן כזה ולפיכך אמנם אם יארע כן השליש נאמן אבל אם העדים כאן ודאי לא סמך עליו שיאמינו להכחיש העדים, ואף אם העדים נזדמנו אח"כ נמי העדים נאמינים וכמש"כ בסומן ט' סק"ו.

בא"ד ולפי זה מהימנין ליה לשליש אפילו בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר היכא דלא אמר בתורת שאלה אלא אומר בפקדון יהציה ניהליה, ע"כ כונתם צראו ציד השליש דאל"כ ודאי שליש מהימן במגו, וכל דצריהם לומר דשליש מהימן בלא מגו, ואע"ג דלא מהימנין לשליש טפי מאילו מסר ליה שתופס צעדו, וכצ"ש חו"מ סימן נ"ו ס"ד, ואילו ראו ציד השני נמי כיון שהם דברים העשויין להשאיל ולהשכיר מוציאיין ממנו, מ"מ הכא דהיה יכול השליש למסור קודם שראו צידו הימניה לשליש על צעלות חפץ זה, ולא דמי להסס דלא הימניה אלא על שטר שאינו מקויים ואע"ג דהיה יכול לקיימו דהא מודה דשטר כשר הוא מ"מ לא הימניה לשליש אלא במה שהוא מוחזק ולא במה שהיה יכול להיות מוחזק וכיון שאינו מוחזק אלא באינו מקויים אינו נאמן אלא כבשטר שאינו מקויים, משא"כ הכא שהאמינו על החפץ שפיר נאמן ליתנו למי שירצה, ואף שעכשיו ראו מ"מ הא הימניה.

והחילוק בין אמר לפקדון לאמר שהשאילו היינו משום דצאלה לא שייך הימניה דכל שאלה ושכירות להנחת השואל והשוכר באין וע"י השתדלותן ואין בזה הימניה, משא"כ פקדון, וע"י מהרש"ל.

אבל עיקר דצריהם צ"ע דהא דצברים העשויין להשאיל ולהשכיר לעולם אית ליה מגו למשליש ומנ"ל דהימניה אף נגד מגו, נהי דצבוגיא דסנהדרין מצואר דצדליכא מגו לשליש נמי מהימן היינו דוקא דצדליכא גם מגו למשליש אבל דצדליכא

שקנסו חכמים, ויש גם להוסיף דאין ודאי שהיתה למתקדשת קרובה שנאסרה על המקדש ע"י הקדושין.

אבל דעת הרמב"ן דחזקה שלית עושה שליחותו חזקה גמורה היא גם בשליח לקדושין, ומן הדין אסור בכל הנשים ולאו משום קנס, וכן מצואר צר"ן דלהרמב"ן אסור מן הדין, ויש לדון אי מיתסר מדאורייתא דכל קצוע כמחנה על מחנה דמי, ורהיטת הדברים דאין איסורו אלא מדרבנן, וכמו שזכר בלשון הרמב"ן בזה דהקרוצות נאמנות משום דחששא בעלמא הוא, ויש לדעת מ"ט לא מיתסר מדאורייתא מדין קצוע, דעיקרו שאין לשמש בכח רוב לומר שיפגוש את הרוב, וא"כ כל שיס איסור ראוי לאסור כל המסופקים, ומה בכך שאין האיסור ניכר, אם לא נחצטל, ואפשר דכאן יש ספק אם יש איסור, שהרי אפשר שהאשה שקידש לא היו לה אחיות פנויות, וכן שאר העריות, גם י"ל דחזקת פנויה של הקרוצות מועיל גם לה מעיקר הדין כלומר שכשצא לקדש אשה שקרוצותיה פנויות אין לחוש שמא אחת נתקדשה, ומש"כ הרמב"ן דלא מהני חזקתן כיון שאינן באות לפנינו, לחומרא הוא, גם י"ל דכל אשה יודעת קרוצותיה, ואם אחותה או אמה נתקדשה יודעת מי קידשן, ותדע שזה שצא לקדשה הוא קרוב שלה, וכששותקת גם זה חשיב צירור, אבל בחו"ד סימן ק"י סק"ג נקט בפשיטות דלדעת הרמב"ן אסור מדאורייתא, ובפמ"ג שם ס"ק י"ד נסתפק אם הוא דאורייתא או דרבנן. (חולין ס"ה סק"ג ממנה"ד).

בדברי הרמב"ן והר"ן צדין ע"א נאמן באיסורין דצבר שצברוה, ע"י מש"כ ביצמות ס"י ס"ק ט"ו.

תוד"ה צעל וא"ת א"כ מה הועילו כו', ע"י סימן ט' ס"ק כ"ג.

בא"ד וא"ת הנהו דמזכרי כו', ע"י סימן ט' ס"ק כ"ג.

תוד"ה שליש אפילו אומר הצעל שנתן לו צפני עדים כו', צהכרח כן הוא דהא השליש שאומר לגירושין ודאי אומר שהיו עדים לדעת חו' דלר"א לעולם צריך עדי מסירה, וע"כ דאף שמסר לו צפני עדים מ"מ הימניה, וזהו אנו מתירין אותה לפי שהימניה שיהא לגירושין אף אם ישקר ונמצא שאנו מאמינים לצעל שנתנו לפקדון

מגו למשליש מנ"ל דהימניה אף כה"ג, והא בעיר אחת ס"ל לר"ה דלא הימניה כיון דמסייע ליה מה דלדידה הוי יריב לה, וא"כ אולי אף מגו כן ואולי מגו עדיפא ואף ר"ח מודה, [ומה שבשעה שהשליש לא ידע שיהא לו מגו ונמצא דהימניה, אין בכך כלום, דהא בגט נמי הימניה שהיה יכול למסור לאשה ואפ"ה כשלם מסר והגט צידו ומסייע להציל הא דלדידה הוי יריב לה נאמן וה"נ בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר כיון שראו ויש מגו לצעלים לומר שבשאלה ושכירות צאו לידו א"כ כי טעין נמי לפקדון ניהמניה], ואין לומר דהא לעולם מהימן בטענת פקדון אלא דאמרינן דהימניה והסכים למחול וא"כ גם באית ליה מגו כן, הא לימא דדוקא בשאינו יכול להכחיש דהימניה בזה הסכים למחול אף בטענה שיכול לטעון מן הדין משום דלא יחא ליה לטעון כן לפי שיהיו סבורים שהוא משקר דסתמא זה שמהימנין לו אינו משקר, אצל ציכול להכחיש כל נאמנות השליש החס אינו צוש מלטעון לפקדון שהרי יאמינוהו במגו, וז"ל דהמו" ס"ל מסבא דהימניה אף במקום מגו, ובעיר אחת שאני דהתם הדברים מוכיחים כדברי הצעל משא"כ מגו שאינו אלא הוכחה שאין הצעל משקר ובה הסכים הצעל להאמין לשליש נגד טענותיו, [הא דבחו"מ סנ"ו ס"ד דבאינו מקויים נאמן הלוה נגד השליש היינו טעמא דהתם לא הימניה אלא על שטר שאינו מקויים (ואע"ג שהיה יכול לקיימו מ"מ השתא סו"ס לא הימניה אלא בשטר שאינו מקויים), וממילא לא עדיף שליט ממלוה עצמו, אצל הכא הא הימניה על החפץ שיכול היה לעשות בו כרצונו, והימניה אף נגד מגו], ואפשר עוד דר"ח דפליג ס"ל שאין כל טענה מועלת נגד השליש [זולת עדים], ובממון הא מודה ר"ה, וז"ע. (ס"ט סק"ח).

ס"ד ב' האשה שאמרה לצעלה גירשתני נאמנת כו', א"ה, עי' מש"כ ביבמות ס"י סק"ד בזה דסגי בהך חזקה להסיר אשת איש, ואם קיבלה קדושין מאחר הרי היא בחזקת אשת איש, ואם בא עליה הראשון הרי הוא בחנק.

בתו"י יבמות קי"ז א' וכן בתו' שם קט"ז א' ד"ה וליהמנה ובכתובות פ"ט א' כתבו דגם אשה שאומרת לצעלה גירשתני נאמנת, מ"מ אם באה לתבוע כתובה אינה נאמנת, ובסבא לא

דמי נאמנות דגרשתני דהוא משום שאין אשה מעיזה פניה בפני צעלה, דבזה שפיר ראוי להאמינה גם כשתובעת כתובה, דמ"מ אינה מעיזה, לאומרת מת צעלי דנאמנת רק משום חומר שהחמרת עליה בקופה, וכל שתובעת כתובה ואמרינן שאין דעתה להנשא, אין ראוי להאמינה, וכבר כ"כ הרמב"ן בכתובות שם, אצל הא דאמרינן שם דהצעל נאמן לומר פרעתי במגו דלא גרשתיך, צריך ישוב דאמאי נאמן לומר לא גרשתיך, ואפשר לומר דהא דנאמנת לומר גרשתי גם כשהצעל מכחישה, דהיינו רק להנשא, אצל אינה גובה כתובה, ולא תיקשי ממדרש כתובה, דכל שהצעל קמן וטוען שלא גירשה, לית לן למימר דבכלל לכשתנשאי לאחר כולל גם כהאי גוונא, דלגבי הצעל כנשאת באיסור חשיב, ועי' רמב"ן בכתובות כ"ב א' שהזכיר טעמא דמדרש כתובה לענין גרשתני, אצל בכתובות מהרי"ק סימן ע"צ הזכיר דאפשר לחלק דלכשתנשאי לאחר לא מתפרש בהכחשת הצעל, וכעת ראיתי בהגהמ"י פ"צ מגירושין ה"ד שהביא בשם ר"י דגרשתני אינה נאמנת לענין כתובה, וכן הביא ברשב"א כאן בשם צעה"ע, ועי' רמ"א סי"ז סוס"ב. (יבמות קי"ז א').

ברין זביית קמן

שם חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה צין לעצמו צין לאחרים, פרש"י מדרבנן, ולפי זה לר"ח אף מדרבנן אינו זוכה לאחרים, והא דקאמר הגמ' לשיטתו מבואות דרבנן צריך לפרש דלענין שיתופי מבואות תיקנו רבנן זכייה לקטן לאחרים, אצל בעלמא אף מדרבנן אין קטן זוכה לאחרים, וההיא דמעשר שני לא פירש רש"י כיצד שמעינן מינה דזוכה לאחרים, ואם נימא דדייק דכי היכי דהקטן נעשה שלוחו של צעל הבית לפדות, חזינן דבמידה דאיתיה (כמש"כ תו' דכר' יוסי אולא) שליט נמי הוי, א"כ ה"ה דזוכה לאחרים כיון דזוכה לעצמו, וכמש"כ צמעשר שני ס"ב סק"א, א"כ שמעינן דקטן זוכה לאחרים מדאורייתא, אלא ודאי התם לא צעינן שליחות ממש למאי דקיי"ל ממון גבוה הוא, א"נ אף אי נעשה שליט לפדות אין ראיה דנעשה שליט לזכות לאחרים, דהתם פדייתו שזה אם פודה של עצמו או של אחרים וכיון דהגיע לעונת נדרים ויכול לפדות לעצמו ה"נ יכול לפדות של אחרים בשליחותם, אצל לזכות לאחרים צעי דעת טפי

לקטן, הרי דאף דמאי זכי לנפשיה אי מדאורייתא אי מדרבנן אבל אינו יכול לעשות שליח שיזכה בשבילו, וכן קיימא למסקנא דקטן אין לו חזר לפי שאין לו שליחות אף לנפשיה זכי אי מדאורייתא אי מדרבנן.

והר"ן הקשה דאי מדרבנן זוכה לאחרים דין הוא דליהני אף לענין דאורייתא דהפקר ב"ד הפקר, וא"כ מאי האי דאמרינן שאני שמופי מבואות דרבנן הא אף לענין דאורייתא דין הוא דליהני, והו"ל למימר מודינא דמדרבנן זוכה לאחרים, ולפיכך הסכים הר"ן לפרש"י דלר"ח אליבא דשמואל אף מדרבנן אין קטן זוכה לאחרים, ורק לענין שמופי מבואות תקינו ליה רבנן זכיה, וכחז הר"ן שזו גם דעת הר"ף שסתם דקטן אינו זוכה לאחרים ומשמע דאף מדרבנן אינו זוכה לאחרים.

איברא לא נתפרש לפרש"י והר"ן הא דמשני בענין שאינו נקוב, ואי בעלמא אין קטן זוכה לאחרים למה דמעשר שני דרבנן זוכה לאחרים, הניחא אי מעיקר החילול דייקין וכמש"כ לעיל ניחא דתקינו ליה רבנן שיהא יכול לחלל גם מעשר שני של אחרים, אבל אי הדיוק מהא שזוכה לפירות בשביל צעה"צ וכפי' הר"ש שכתבנו לעיל קשה מה ראו על ככה לתקן כאלו זכיה לקטן טפי מצעלמא, וז"ל דתיקנו לו חילול מעשר שני בכל פרטיו שיוכל לזכות בפירות צין לעצמו צין לאחרים, כדרך גדול הפודה, ועדיין ז"ע, ובאמת נראה מזה לפרש לפרש"י דמעיקר החילול מיייתי ראייה, ועי' לעיל, ועי' בתו' ס"ה א' ולא נחפרשה כונתם ז"ל בצירור למה חשיב פדיית מעשר שני כזוכה לאחרים, ועי' ריטב"א וגם כונתו ז"ל לא נתחווה, והרמב"ן כתב פר"ש, והוסיף עוד דאפשר דלשמואל אף לעצמו אינו זוכה אלא מדרבנן ולכך פרכינן ממעשר שני דמשמע דזוכה לעצמו מדאורייתא.

ולענין הלכה סתם צשו"ע סימן רמ"ג סט"ו שאין קטן זוכה לאחרים, וכדעת הר"ן שזו גם דעת רש"י והר"ף.

ולענין זכיית הקטן לעצמו אם הוא מן התורה, לדעת תו' הוא מדאורייתא דהא אינו זוכה לאחרים דקאמר רב חסדא היינו מדאורייתא וא"כ זוכה לעצמו היינו מדאורייתא.

מלכות לעצמו והלכך י"ל דאינו זוכה לאחרים, ומיהו י"ל דבאמת דייק מינה דקטן זוכה לאחרים מדאורייתא והו"מ למימר ולטעמין הא מודית דמדאורייתא אינו זוכה לאחרים, אלא דבכמה דוכתי מצי למימר ולטעמין ולא קאמר, ומיהו לפירוש ר"ש צפ"ד דמעשר שני מ"ד דמשמע לגמ' מהך ברייתא דבפדייתם הם זוכים הפירות לבעל הבית דמשמע לגמ' שהפירות לא יאלו מרשות בעל הבית כלל, י"ל דאי מדרבנן זוכין לבעל הבית נמי שפיר דמי דסוף סוף הפירות לעולם ברשות בעל הבית, ומיהו זכיית הקטן לעצמו צמעות ע"כ דאורייתא הוא דאם לא כן היאך מיפטר מחומש, וכ"כ הרשב"א, ומיהו אי קנין דרבנן מהני לדאורייתא אפשר דאין ראייה דזוכין מדאורייתא עי' ר"ן בסוגיין, ומיהו לקמן הוכחנו מדברי הרשב"א והר"ן דבזה לא אמרינן דסגי בקנין דרבנן לדאורייתא, וכן נמי י"ל דהו"מ לז"ל ולטעמין, וכ"כ בריטב"א ועי' להלן ד"ה איברא.

ודעת תו' דמהא דקאמר שאני שמופי מבואות דרבנן מבואר דמודה ר"ח דמדרבנן זוכה לאחרים צדעת אחרת מקנה אותו וא"כ על כרחך דלרב אסי זכי לאחרים מדאורייתא, דלא מסתבר להו לפרושי שתיקנו זכיה לקטן רק לענין שמופי מבואות, וכתבו דאע"ג דאין שליחות לקטן וזכיה מטעם שליחות היינו דוקא צמידי דליתיא, אבל זכיה כי היכי דזכי לנפשיה מדאורייתא זכי נמי לאחרני, ובאמת אי בפדיית מעשר שני צעי שליחות ממש, [עי' תו' קידושין נ"ו א' ד"ה מתקין וצנהג"ר א"י יו"ד סימן ש"ה ס"ק י"ז, ובספר מרן זללה"ה לקדושין סימן קמ"ח לדף כ"ט], מבואר כן בסוגיין, דצ"ה דמערימין על מעשר שני מבואר דקטן נעשה שליח לפדות מעשר שני, ומבואר דצמידי דליתיא, [כמו שכתבו תו' דאייירי צהגיע לעונת נדרים וכמאן דאמר דתרומתו תרומה], נעשה נמי שליח, והא דפריך קדושין מ"צ א' ותסבירא דהוו קטנים ואין שליחות לקטן יש לפרש דמקטנים מכדי זכיה לעצמן פריך דהוו נמי קטנים שזורקים אגוז ונוטלים צרור, א"נ דוקא הם נעשים שלוחים אבל אינם יכולים לעשות שליח אף צמידי דליתיא, דמינוי שליחות צעי דעת טפי, וכן מוכח צהא דפשוט לגמ' צ"מ י' צ' דאי חזר מטעם שליחות אין חזר זוכה לקטן לפי שאין שליחות

והרשב"א כתב דמהא דמהני צמער שני למיפטר מחומש מצואר דזוכה לעצמו מדאורייתא, ואם כי מזה אין הכרח אלא דלר"א הוא זוכה מדאורייתא, אבל פשטא דגמרא משמע דזוכייתו לעצמו לא נחלקו שמואל ורב אסי, ומיהו ברמב"ן הוצא לעיל הזכיר לפרש דפליגי אף בזוכייתו לעצמו אם הוא דאורייתא, אבל ברש"א נדחק לפרש היאך מוכחין מההיא דמעשר שני דזוכה לאחרים, ומצואר דמהא דזוכה לעצמו מדאורייתא ל"ק לשמואל, וש"מ דמודה שמואל דזוכה לעצמו מדאורייתא.

והגב' למדנו מדברי הרשב"א דאי זכיית קטן לעצמו הוא מדרבנן לא מהני למיפטר מחומש, ובתרי הכי כתב הרשב"א דהיה דסוכה מ"ו ב' דלא ליקני אינש לזבא לינוקא כו' איירי בלא הגיע לעונת הפעוטות, ומצואר דזהגיע לעונת הפעוטות שפיר דמי דאף דפעוטות תקנתא דרבנן הוא וזכיית הקטן לעצמו הוא דאורייתא מ"מ מהני, ולכאורה הדברים סותרים, ונראה מזה שיש לחלק דתקנתא דרבנן מועלת שיהא רשאי לזכות המקבל מן הקטן, והוא זוכה מדאורייתא, אבל אינה מועלת שיזכה הקטן בזמן שמדאורייתא אינו בר זכיה כלל, ואין הפקר ב"ד שייד כאן, דבשביל זה לא יעשה הקטן בר זכיה מדאורייתא, ולכך שפיר למדנו ממעשר שני שהקטן זוכה מדאורייתא, ומ"מ בפעוטות מהני נתינת מתקנת חכמים אף לענין דאורייתא, ועי' בקצה"ח סימן רל"ה סק"ד שנתקשה בדברי הרשב"א רפ"ב דקדושין, ולפמש"כ חילוק זה מיושב.

וכן בר"ן בסוגיין כתב דאי מדרבנן קטן זוכה לאחרים מהני אף לענין דאורייתא דהפקר ב"ד הפקר, ולפיכך כתב לפרש דלר"ח אף מדרבנן אינו זוכה לאחרים אלא בשתופי מצואות, הוצאו דבריו לעיל, ובחידושי הר"ן פירש דהא דמותצין ממעשר שני הוא דמהתם מוכח דזכי לנפשיה מדאורייתא, ולשמואל שאינו זוכה לאחרים אף לעצמו אינו זוכה אלא מדרבנן, וכפי' הנזכר ברמב"ן, הנה מצואר דפשוט ליה ז"ל דזכיית הקטן בממון מדרבנן לא מהני למיפטר מחומש, אף דסבר דאי זוכה לאחרים מדרבנן מהני אף לענין דאורייתא, וע"כ ז"ל כמש"כ דלעשות שאינו זוכה כזוכה לא מהני לענין דאורייתא, אבל הזוכה מדאורייתא יכול לזכות אף בקנין דרבנן.

וברמב"ן הזכיר לפרש דהא דפרכין לשמואל ממעשר שני היינו משום דלשמואל אין קטן זוכה לעצמו אלא מדרבנן דאי היה זוכה מדאורייתא היה זוכה אף לאחרים, ולפי זה משמע דלרוב דוורקו אגוז ונוטלו אף לרב אסי אינו זוכה לעצמו אלא מדרבנן, ואע"ג דלג' רי"ף מתגרשת בקידושי אציה, ז"ל דגט שאני וכמש"כ לקמן לדעת הסוברים דזכיית קטן לנפשיה לעולם אינה אלא מדרבנן, ולפי זה לכאורה למאי דקיי"ל כשמואל אית לן למינקט שאין קטן זוכה לעצמו אלא מדרבנן, אבל קשה דלעיל מ' א' ביהא עובדא דאקנייה לבנו קטן מצואר שם בדברי הרמב"ן דפשוט ליה שאין שחרור הקטן מועיל להחירו בבת חורין, ומשמע דס"ל דזכיית הקטן בעבד הוא מדאורייתא דל"ה כי היכי דזכי ביה מדרבנן ה"נ יכול לשחררו מדרבנן, וכן מתבאר שם בתו' ור"א ש ורשב"א ור"ן וריטב"א, וגם לא הזכירו כלל שגם אציו צריך לכתוב שטר שחרור, ולפי זה ע"כ או דהקטן עצמו זוכה מדאורייתא, או דאחר יכול לזכות לקטן מדאורייתא, וכיון דהרמב"ן ב"מ ע"א נוטה לקיים גי' דידן שם דקטן אין אחר זוכה לו אלא מדרבנן, א"כ ע"כ דהקטן בעצמו זוכה מדאורייתא, [וכן יש לשאול בריטב"א דבסוגיין הביא בשם מורו ז"ל דזכיית קטן לעצמו אינו אלא מדרבנן אפי' לרב אסי, והו"מ למימר ולטעמין ביהא דמעשר שני, והתם גבי אפטרופוס הקשה נמי בפשיטות לפרש"י היאך יועיל שחרור הקטן, ומיהו הריטב"א סבר דזכין לקטן מדאורייתא וכמש"כ ב"מ סימן י"ב סק"ג, וממילא מפרש לסוגיין דאקנייה לבנו קטן ע"י אחר, ובתו' רי"ד הגדמ"ח כתב אמנם כפרש"י דהקטן משחררו וכתב דמהני משום דכל קנינו אינו אלא מדרבנן, ואף אציו צריך לכתוב לו גיטא דחירותא להחירו בבת חורין מדאורייתא, וכן ברשב"א קדושין מ"ב כתב דאי אין לקטן זכיה מדאורייתא אף אפטרופוס לא הוצרכו להעמיד, וישחררוהו האב והקטן, [אפשר דהקטן א"ל לכתוב לו שטר שחרור כלל אלא דנקרקש ליה בזוי דלא לימא ליה עבדי אמה], ואם נימא דסוגיין סברה דקטן זוכה מדאורייתא אית לן למיפסק הכי דר"פ דהוא בתרא סבר הכי, וכן בגמ' בפשיטות נקטו דהקנאתו לבנו הויא הקנאה, ואי כפי' הרמב"ן דאי זוכה לעצמו מה"ת זכי נמי לאחריו אית לן נמי

דקטן אימעיט היינו משום שזריך דעת לכיין לזכות
אבל בגט דאיתיה בע"כ א"ש אלא יד המקבלת בלא
שום כונה, [וקים להו לחז"ל כן מסביר, וקרא
דונתן בידה לאו לרצוי קטנה אחת אלא למעוטי
אחי מי שאינה יודעת לשמור גיטה], והיינו נמי
דאר"י בשוטה דמתגרשת מידי דהוי אפקחת בע"כ,
ר"ל אף שאין זה דעת לכיין לזכות שאין זה אלא
דעת לשמור גיטה כקטנה מ"מ סגי בהכי מידי
דהוי אפקחת בע"כ.

ולדעת הסוברים דקטן זכי לנפשיה מדאורייתא,
וכנראה לפי מש"כ תו' גיטין ס"ד ב'
היינו דקטן שנוטל אגוז וזרק צרור [דהא לפירושם
אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו היינו מדאורייתא
דהא בחפץ ומחזיר לאחר שעה זוכה לאחרים
מדרבנן וא"כ אינו זוכה לאחרים היינו מדאורייתא
וא"כ ע"כ זוכה לעצמו היינו מדאורייתא ומדקאמר
אחד זה ואחד זה משמע דשניהן שוין, וכן מירא
דרב אסי מתפרשא בפשוטו דצדד גוונא איירי וכי
היכי דסיפא דחפץ ומחזירו לאחר שעה דאורייתא
קאמר ה"נ רישא, וכן בתשובות הרשב"א סימן
תתקצ"ז כתב דקטן שנוטל אגוז וזרק צרור זוכה
מדאורייתא, ומיהו הביא שם מהא דקטנה מתגרשת
בקדושי אציה ומצואר דגרים כג' הרי"ף דצדד
וורקו אגוז ונוטלו מתגרשת בקדושי אציה וכ"ה
גם בחידושי, ולפי זה ודאי אי מדאורייתא זכי היינו
משהגיע לצרור וורקו], ולענין גט דעת תו' שאינה
מתגרשת אלא משתגיע לעוה"פ, ז"ל דבגט צעי
דעת טפי שיהא שומרת גיטה ומצחנת זו ובלאו
הכי לא מיקרי יד לענין גט, [ולפי זה שוטה שיש
לה דעת לשמור גיטה הרי היא זוכה לעצמה
מדאורייתא כל מילי שהרי לא גריעא מקטנה, והא
דהוצרך ר"י לומר מידי דהוי אפקחת בע"כ ז"ל
דהיינו לומר דאף שאין זה דעת למאן בגירושין
או להתרצות מ"מ מתגרשת שא"ש דעתה דהא
מתגרשת בע"כ, ומיהו סתימת הפוסקים צחו"מ
סימן רמ"ג דדין שוטה משמע דלעולם אין לה
זכייה אף ביודעת לשמור גיטה דגריעא מקטנה,
ולפי זה אחי שפיר טפי הא דקאמר מידי דהוי
אפקחת בע"כ דהיינו לומר דאף שאין לה זכייה
כלל מ"מ מתגרשת], והטעם ז"ע דהא מ"מ ונתן
בידה קרינן ביה, ולא משמע לומר דאה"נ דמדרשא
דונתן בידה לא היינו ממעיטין קטנה שנוטלת אגוז

למינקט דזוכה לאחרים, וכן אי מתפרשא סוגיין
דזכה לו ע"י אחר אית לן נמי למינקט כן, ואין
נראה לומר דאף שזכיית הקטן אינה אלא מדרבנן
מ"מ הוי בעלים גמור על העבד אף לענין
דאורייתא, דהא הרמב"ן הוכיח מהא דמהני במעשר
שני דש"מ דזכיית הקטן מועלת מדאורייתא, הרי
מצואר דזכייתו מדרבנן אינה מועלת לענין
דאורייתא, וכ"מ עוד דצדדיו ז"ל צ"מ ע"א, ועי'
צ"מ סימן י"ב סק"ז, וז"ע.

וכן צ"ר חלק על פרש"י שאין שחרור הקטן
מועיל כלום, ומ"מ פירש בחידושו ס"ה א'
דפריך ממעשר שני לשמאל דסבר שאין קטן זוכה
מה"מ כלל, וכ"כ עוד בשטמ"ק צ"מ י"א א' צ"ס
הר"ן, וכן ע"י אחר סבר הר"ן צ"פ דקדושין
שאין זכין לקטן מה"מ, וז"ע.

ודעת הרמב"ם צ"ח מה' לולב דצמחנה קטן
זוכה לנפשיה מדאורייתא, וכ"כ בדעתו ה"ה
צ"פ ט' ממכירה.

ומלשון רש"י סוכה מ"ו ב' מצואר דזכיית קטן
לעצמו אף צמחנה אינו אלא מדרבנן.

לדעת הסוברים דקטן זוכה לנפשיה מדאורייתא
בשדעת אחרת מקנה אותו יש לדקדק
מהיכא ילפינן לה, ואילו היה זוכה לנפשיה בכל
גווי היה נראה דקים להו לחז"ל מסבירא דלענין
זכייה קטן כגדול דגם קטן שייך בזה, אבל כיון
דצמחנה לית ליה זכייה מדאורייתא מנ"ל דצדעת
אחרת מקנה זכי מדאורייתא, ואפשר דגם זה קים
להו לחז"ל מסבירא דסגי בדעת הקטן לענין זכייה
בשדעת אחרת מקנה.

במש"כ הר"ן להוכיח מהא דמהני מחילה בקנין
דרבנן, דקנין דרבנן לא אלמוהו
כדאורייתא, עיין מש"כ צחו"מ צ"ב ע"ו א' סק"ב.
ביבמות קי"ג ב' ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש
עצמה כו', לדעת הסוברים דזכיית קטן
לעצמו מדרבנן וה"ה קטנה, מתפרש יש לה יד
לקבל הגט דהיינו שמצחנת בין גיטה לד"א כדאמר
גיטין ס"ד ב' והיינו עונת הפעוטות כדאמר שם
ס"ה א' [ועי"ש צחו"מ ס"ד ב'], ולג' הרי"ף היינו
משנוטלת אגוז וזרקת צרור, ומתגרשת אף שאין
לה יד בעלמא, ואע"ג דקטנה באורייתא לא כתיב
מ"מ מסבירא להו לחז"ל דכל שידעת לשמור גיטה
שפיר מתגרשת מידי דהוי אפקחת בע"כ, דהא

הבעל הבית נתן לו את הפירות שאין נתינתו כלום, ופדיונו בשליחות הבעלים הוא], וקטן שאינו זוכה לאחרים אינו נעשה שליח, ואינו יכול לפדות מעשר של אחרים.

ובר"ש פ"ד דמע"ש מ"ד כתב דסוגיין מפרשא דהשפחה זוכה בכסף ופודה על מנת שהפירות יכנסו לרשות הבעלים, ואין כאן חומש לפי שכסף הפדיון אינו של הבעלים, והיינו דדייקין דזוכה לאחרים מהא דבפדייתא היא זוכה לבעלים, ואלא נהפרש היכן מפורש שהיא זוכה לבעלים דילמא אמנם פודה לעצמה אלא שמחזרת לבעלים, וז"ל דפשטא דמתני' הכי מתפרשא שהפירות אינם יוצאים מרשותו], וכתב הר"ש דמתניתין מתפרשא בשלל זוכה להם הכסף, אלא שמרשה להם לפדות מעשרו על כספו, ומ"מ ליכא חיוב חומש לפי שהוא מכין לזכות בעצמו בפירות ע"י החילול, וכיון שע"י החילול הן יוצאין מרשות בעלים אין מוספין חומש, אע"ג דבשעת חילול הפירות והמעות של אחד, ואין ראייה ממתניתין לדין אי קטן זוכה לאחרים, שכאן הוא זוכה לעצמו בפדייתו, וסוגיין לאו ממתניתין קדייקא אלא בריתא היא דמפרשא שזוכה לבעה"ב ע"י הפדיון דלא גרסינן התם ופדה לך, והיינו דאקשינן דא"כ ש"מ דקטן זוכה לאחרים.

ופירש הר"ש כן כונת הירושלמי דאמר דמתניתין מייירי דאמר פדה לי משלך פדה לך משלי, ור"ל דהמעות והפירות דחד אלא שפודה אותם לאחר, ובין כשהבעלים עצמם פודים לאחר ובין כשהאחר פודה לעצמו ברשות הבעלים אינו מוסף חומש, [כן נריך לפרש שהרי הר"ש מפרש דמשלי היינו שהכל שלו גם המעות וגם הפירות, וא"כ פדה לי משלך ופדה לך משלי הם אופן אחד שהמעות והפירות דחד והם נפדין לאחר, והחילוק רק במי שפודה אותן], ומתני' איירי שהשפחה פודה לעצמה ברשות הבעלים ובמעוטי, ויש לעי' אחרי דגם הבעלים עצמו יכול לפדות לאחר כדקאמר פדה לי משלך למה הוצרך לתת המעות לשפחתו והרי הוא עצמו יכול לחלל בשביל שהם יזכו בפירות, וז"ל דהכי מינכרא ההערמה טפי, [ויש דרגות בהערמה כדאמר ב"מ מ"ו א' דלמיהב הכסף לחבירו עדיף טפין], וק"ק לפירוש זה למה אמר בירושלמי כי נן קיימין כשאמר לו פדה לי

וזרקת לרור ומשום דמשלחה וחוזרת בעינן שחגיג לעוה"פ ומודה ר' ינאי להך דרשא נמי, דל"מ כן, וכמ"ש תו' דלא פליגי אלא במשמעות דורשין, ומשמע דמה דאימעט מושלחה אימעט לר' ינאי מונתן בידה, ואם היינו אומרים דבאמת לזכות לעצמו אינו זוכה מדאורייתא אלא בשהגיע לעונת הפעוטות היה ינאי טפי, דלפי זה גט ושאר קנינים שוין ומשהגיעה לדעת שזוכה לעצמה שפיר מתגרשת ולפי זה דרשינן ונתן בידה מי שיש לה יד בעלמא לזכות, ובעלמא קים להו לחז"ל מסבירא דקטן שהגיע לעונת הפעוטות זכי לנפשיה מדאורייתא, וכ"ז לדעת תו' אבל לגירסת הר"י דמתגרשת בקדושי אביה משהגיעה לרור וזרקו, א"כ אם זכיית קטן לעצמו הוא מדאורייתא, הוא משהגיע לרור וזרקו, ועי' לעיל.

ולדעת הר"ן והנמו"י ב"מ י"א שיש חילוק בין קטן לקטנה לענין זכייה לנפשיה מדאורייתא, עי' מש"כ ב"מ שם סק"י. (ב"מ ס"ז).

שם וקמני זוכה לאחרים שאני שיתופי מצואות דרבנן, א"ה, דהא דמצואר כאן דקטנה יכולה לזכות שיתופי מצואות, עי' מש"כ בחו"ב עירובין מ"ט א'.

תוד"ה כל היינו כפעוטות כו' והשתא אי שיעורא דרב יהודה כו', עי' מש"כ בזה לעיל.

תוד"ה אלא דאית ליה בית לקטן קאמר, הלשון לאו דוקא, ור"ל שאין להניח העירוב בביתו, אבל סתם מה שהוא דר בחצר לא איכפת לן, ועי' בספר הישר לר"ת סימן של"ג, וז"ע. (עירובין מ"ט א' מחוה"ד).

ס"ה א' מחיב רב אויף מערימין על מע"ש כו', לכאורה קשה היכן זוכין לאחרים, והא בפשוטו מוכה להם המעות ומרשה להם לפדות והם פודים לעצמן, ואח"כ מחזירין לבעל הבית, ואפשר דכיון שהוא חשיב בעלים על המעשר שני כדאמר ב"ק ס"ט ב' דרחמנא קרייה מעשרו, ואינו יכול לתת המעשר לאחר למאי דקיי"ל ממון גבוה הוא כדאמר קידושין נ"ד ב', לעולם כל מי שפודה מע"ש של חבירו כעין שליחותיה דבעלים קעבדי, [ומיהו אינו מוסף חומש כיון שפודה על מעוטי ולא על מעות בעל הבית, אבל אם פודה על מעות בעל הבית נריך להוסיף חומש אף אם

אורח' נקטיה דתניניה גבי הדדי, ואשמועינן דבין שהפודה בעל המעות ובין שהפודה בעל הפירות לעולם כל שאין הפירות והמעות דחד, אינו מוסיף חומש, [ואפשר נמי דנקט לישנא דפדה לך במעותי משום סיפא שנותן הפירות לחזירו ומרשהו לפדותם על מעותיו, אלא דהתם נמי בעל המעות הוא הפודה], ולשון משלי ומשלך על המעות, ולפי זה אתי שפיר נמי סוגיא דגיטין דמדזוכים לזעה"ב בפירוטיו ש"מ דזוכים לאחרים, וצנהג"א אמנס פירש כן ופירש דהא דפריך שלו הן היינו דס"ד שנותן להם גם הפירות, ומשני שאין נותן להם אלא המעות, ולפי זה לישנא דאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש מתפרש בפשיטות דהיינו שהפירות והכסף נריכים להיות דחד [וצנהג"א שם גרים ומפרש לה בע"א], ולפי זה אין לנו מקור לפטור מחומש בפירות ומעות דחד אלא שפודה שיזכה בהן אחר, ומיהו אפשר שמסבירא יש לקיים ד"ז דלעולם חשיב הפודה זה שנכנסים הפירות לרשותו, וכיון שהוא איננו הצעלים אינו מוסיף חומש, וי"ע.

ולפירוש הר"ש נמצינו למידין שאין מוסיפין חומש אלא בשהפירות והמעות שלו ופודה שישארו הפירות ברשותו, אבל אם פודה שיזכה אחר בפירות אינו מוסיף חומש אף שהפירות והמעות שלו, [ומשמע שאף הצעה"ב עצמו יכול לפדות שיזכה בהן אחר, דמע"ש ממון גבוה הוא ואף הצעלים כאחר דמי, ויכול לתת הכסף שיקנה אחר מדין ע"כ, וי"ע צוה], וכן אם המעות אינן של בעל הפירות אף שבעל הפירות פודה שיכנסו הפירות לרשותו אינו מוסיף חומש, [דהא כשבעל המעות פודה אינו מוסיף חומש כסוגיא דגיטין לפירוש הר"ש וכן מתני' דהיה עומד בגורן, ואם איתא שכשבעל הפירות פודה מוסיף חומש ה"ה דיש להוסיף חומש בזמן שאחר פודה ברשותו בשבילו, שאינו אלא שלוחו, וכמו בשהפירות והמעות דחד ואחר פודה דמוסיף חומש שאינו אלא שלוחו, וצנהג"א דגיטין הרי פודין לזעה"ב, וכן בר"ש משמע דהתוספתא לא מיפרשא אי מתני' איירי בשנותן להם המעות במתנה, ומבואר דאף באומר פדה לי נמי אינו מוסיף חומש כל שאין המעות של בעלי הפירות, והא דקתני דבעל המעות פודה משום דהכי עדיף דלא מינכרא ההערמה כולי האי

משלך פדה לך משלי, אחרי דמתני' איירי בהחלט באמר לו פדה לך משלי כדקתני בהדיא שזו להם לפדות, והא דקתני בתוספתא ובלבד שלא יאמר פדה לי בהן מתפרש בפשיטות לפירוש הר"ש דאחרי דהמעות של צעה"ב אם הם פודין בשבילו הרי הם שלוחיו ומוסיפין חומש כדאמר קידושין כ"ד א', וכ"ה צירושלמי שם.

ובאמת לפי פירוש זה אפשר לפרש קצת באופן אחר ויתאים הירושלמי עם סוגיא דגיטין, והיינו דהא דאמרין דמתני' איירי באומר פדה לי משלך פדה לך משלי או או קאמר, וה"ק דמתני' לא איירי בפודה לעצמו במעותיו מע"ש של חזירו דזה פשיטא ולא הוי צריך למיתני כינא, אלא מתני' איירי או דאמר לו שיזכה בהמעות ויפדה לזורח בעל הבית, והיינו פדה לי משלך פדה בשבילי מע"ש שלי במעותיך, ואשמועינן דאע"ג דפודה בשביל הצעה"ב כיון שאין המעות של בעל הבית אינו מוסיף חומש, או דאיירי דא"ל פדה לך משלי ר"ל שהמעות נשארו של בעל הבית ולא זיכה אותן לעצמו ואיך ומ"מ מיפטר מחומש משום שהם פודים לעצמן, וינחא השתא הא דקאמר דמתני' איירי בפדה לך משלי ופדה לי משלך דר"ל דמתני' מצי איירי בתרווייהו, וסוגיא דגיטין מפרשא למתני' בפדה לי משלך ולכך פרכינן מינה למ"ד אינו זוכה לאחרים, ומהא דקתני בתוספתא ובלבד שלא יאמר פדה לי בהן ליכא לאוכוחי דמתני' בפדה לך משלי איירי, דיש לפרש דהתם היינו טעמא משום דכשאומר הא לך מעות הללו ופדה לי בהן מתפרש שעושהו שלי לפדות לו, ואינו מזכה לו המעות, וצנהג"א ודאי מוסיף חומש כדאמר קידושין כ"ד א', והיינו נמי הא דפריך צירושלמי אם כשאמר לו לא ופדה לי שלוחו הוא, אבל אי לא אמר פדה לי בהן, מתפרש בין בפדה לי משלך ובין בפדה לך משלי, [ואף באמר ופדה לך בהן יש לפרש פדה לי משלך, דלשון פדה לך אינו מתפרש בדוקא לשם מי שיפדה, אלא מתפרש כמו פדה אתה, וכמו לך לך שלא לך].

ולו"ד הר"ש היה אפשר לפרש דפדה לי משלך היינו פדה מעשר שלי במעותיך ופדה לך משלי היינו פדה מעשר שלך במעותי, ולעולם פודה הפירות בשביל בעל הפירות, ואיירי מתני' בפדה לי משלך, שמזכה להם המעות, ופדה לך משלי אגב

אבל באמת אה"ג דאף אם צעל הפירות פודה כל שפודה על מעות אחרים אינו מוסיף חומש וכן פירש רש"י קדושין כ"ד א' דלר"מ דממון גזוה הוא אינה מוספת חומש משום שפודה על מעות הצעל, וכש"כ כשצעל המעות פודה, אף בפודה שהפירות יכנסו לרשותו, [וד"ו פשוט בסברא שאין זה מעשרו, ומפורש בר"ש שכתב דאף בפודה במעות של צעה"ג כיון שפודה לעצמו אינו מוסיף חומש ומבואר דכש"כ בפודה במעותיו, וכן בגמ' קידושין נ"ד ב' מבואר דמע"ש שניתן במתנה לר"מ שאינו יכול לתתם אם פודה אינו מוסיף חומש, אף שהפדיון משלו והם נכנסים לרשותו].

(מע"ש ס"ג סק"א מחוה"ד).

שם ואמה העבירה בזמן הזה מי איכא והתניא כאין עבד עברי נוהג כו', א"ה, עיין מש"כ בקדושין י"ד ב' צדין עבד עברי שעבד תוך שש וחרצ הצית דאין נוהג דין עבד עברי כדאמר בסוגיין, ונמצא דאין דין יציאה בשש, אם מ"מ כשיגיע שש יצא לחירות משום שחלת מכירתו לא היה אלא לשש, ויש גם מקום לדון שיצא לחירות מיד כיון שצטל דין עבד עברי, וכ"כ מרן זללה"ה בשביעית סימן כ"ד סק"ד דחרצ הצית צטל קנינו, מיהו מש"כ שם שכ"מ בסוגיין והיינו ממאי דאמרינן הכא ואמה העבירה בזמן הזה מי איכא, לכאורה רחוק לפרושי שנשארה אמה בלי סימנין מלפני החורבן, ושמא ס"ל דאי לא פקע קנינו דין הוא שיהא עבד לעולם, וצרמצי"ן לעיל ל"ו א' כתב דנרצע נשאר עבד ומוחר בשפחה גם לאחר שצטל היוכל, אע"ג דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג, ומדנקט נרצע משמע דסתם עבד יוצא בשש גם כשצטל יוצל ואין עבד עברי נוהג, וצ"ע בזה.

שם אמר רבא ג' מדות בקטן כו', עי' מש"כ בצ"מ סימן י"ב צדיני זכיייה בקטן.

שם נרור וורקו כו', בדברי הר"ן צענין קנין דרצבן עי' מש"כ בצ"ב ס"א סק"ג.

תוד"ה ופדו וא"ת היאך פודה לאחרים כו', עי' מש"כ לעיל ס"ד ב' ד"ה איצרא.

תוד"ה ואמה והלא יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה וחומשה כו', מבואר מדבריהם דאי אפשר לחלל החומש עם הקרן על פרוטה אחת, ולפי זה צ"ל דהרביע פרוטה וכן הפרוטה

היתירה למ"ד אין בחומשו הוא החומש ממש ולא שמחללו, דלא אשכחן חילול שוה פרוטה בפחות מפרוטה, דפחות מפרוטה לאו כלום הוא ולא שייך ביה אין אונאה שלא נעשה כאן מקח כלל, וכ"ה ציו"ד סימן של"א סקל"ד, וכ"מ בתו' בכורות ל' א' ד"ה באחרי' שכתבו דאם אין לו מע"ש אלא בפרוטה לא יחללנו על פרוטה הרי מבואר דעל פחות מפרוטה אינו יכול לחללו, ושמא יש לדחות דפחות מפרוטה אינו נתפס ומעות הראשונות זימנין דלית ליה, אלא ודאי רבע הפרוטה הוא החומש, ומבואר דס"ל לתו' שאם מחלל שוה מנה על פרוטה, החומש שמוסיף הוא מן הפרוטה ולא מן המנה, וצ"ע דלפי זה כש"כ אם מחלל שוה פרוטה על מנה שצריך חומש מן המנה, שהרי זהו שוויית החפץ בשעת פדיונו, והרי לעולם השער נקבע לפי הלכות, ואין תנן ערכין כ"ו שאין מוסיפין חומש על עליו של אחר, והצעלים נותנים עשרים ושש בזמן שאחר נותן כ"א והצעלים נותנים כ', הרי דאף שפרקוהו בכ"א מ"מ אין נותנים חומש אלא מכ', ולא משמע לומר דהאחד המיותר שהצעלים נותנים אינם מחללים עליו אלא שנותנים סתם נדקה להקדש, דהא כל עצמנו שאנו כופין לצעלים לתת כ"ו הוא משום דאין להקדש להויל מחיר הקרן ממה שאומר אחר, וא"כ צדין הוא שישלם חילוף הקרן כמו שאומר אחר, וכן מבואר בתו' שם שנדחקו לפרש משה"ק בגמ' שם מהא דצמע"ש חומשא לא איכפת לן, ואם איתא דהכא הצעלים אין נותנים חילוף הקרן אלא כ' הרי פרכינן שפיר דהתם אמרינן של סלע ואיסר קודם והכא יהבינן לצעלים בכ', אלא ודאי פשיטא להו דהכא כ"א שהצעלים נותנים חשיב כוליה קרן, וא"כ צדין הוא דליחזיב חומש מכ"א מן התורה ואין פטרוהו, וצ"ע.

ועיקר דבריהם ז"ל שאי אפשר לחלל הקרן והחומש על פרוטה אחת הוא מקויים בסברא משני טעמים, האחד דלמאי דקיי"ל ד' צד' פריק ואכנפשיה מוסיף חומש אין החומש חלק מן החילול אלא שכתוצאה מחילול חל חיוב חומש ונמצא חיוב החומש מאוחר מן החילול שהוא צא אחר החילול, וא"כ בשעה שמחלל עדיין ליכא חיוב חומש ולא שייך לזרפו, ועוד דחומש הוא ענין של חוב ולא שייך בו חילול שאינו מקח, והרי הוא כאדם

שצא ואמר אני איש פלוני אינו נאמן, ולפיכך לא עדיף כשאני לפנינו שנאמינהו, משא"כ התם דכל המעיד נאמן אם לא נראה, ושפיר אמרינן דבעת הדחק לא חששו דלמא נראה היא, (ואין לומר דמה חילוק יש התם נראה לזר שמינה נראה והכא נריך לזר שהיא הבעל, לאו מילתא היא דהתם אם אינו נראה הלא הוא נאמן במה שמעיד ושפיר אמרינן דלא חיישינן דלמא נראה היא, משא"כ כאן שאין לו שום נאמנות כלל עד שיבאר, למה נאמינהו מחמת שזרחה), ולפי זה נראה דלא פריקין בסוגיין אלא ודלמא נראה היא, והיינו משום דלחשש שמא שזרחה לא חיישינן במושלך צבור, דחשש רחוק הוא שזדמן שדוקא זה ששזרחה נפל לצור, ועדיין אע"פ שהוא מסוכן מתאמץ הוא לחטוא ולהתירה, ולפיכך לא חיישינן אלא שמא נראה היא. (פ"ה סק"ו).

שם מי שהיה מושלך לצור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו כו', יעוין בחדושי הגרע"א ז"ל שהקשה אמאי לא נפרש מתני' בידוע מי הוא, ואשמועינן דאע"ג דאמר רק כתבו, אפילו הכי כותבין ונותנין דומיא דאינן מתני' דפירקין, ונראה דלפי זה היה ראוי לשנות כל השומע קולי יכתוב גט לאשתו, ולשון קולו ואשתו משמע דאירי באין מכירין אותו, וזרמב"ם פ"ב מהלכות גירושין ה"ג כתב וז"ל וכן מי שהיה מושלך צבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו לה והוא שידעו אותו ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו הרי הגט כשר שזה בעצת הסכנה הוא שכותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין עכ"ל, ואין לפרש דמש"כ והוא שידעו אותו דר"ל שמכירין אותו ויודעים מי הוא, דא"כ לא שייך לסיים ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו, שהרי מכירין אותו עד שלא העלוהו, ומה זה שסיים שכותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין, ועל כרחך ז"ל דאירי שאין מכירין אותו, אלא שהוא אומר מן הצור שהוא פלוני, ומש"כ והוא שידעו אותו ר"ל שידעו שהוא אדם, וזה כנגד מה שאמרו דחזו ליה בצואה דצואה, ומתפרש כגון שכשהשליכוהו ראו שהוא אדם רגיל, דהא לא בקיאינן בצואה דצואה, וכ"ה בהגהמ"י, [וצפרט לדעת הרמב"ם בענין שדים, עי' בבהגר"א יו"ד סימן קע"ט ס"ק י"ג], ומה שסיים אע"פ שאין מכירין מקורו במתניתין דיצמות ככ"ב א', [ונתישב מש"ה הגרע"א ז"ל כאן].

שנדר מנה להקדש שאינו יכול לתת פרוטה ולהפטר, שלא זהו שנדר, וה"נ חומש רמי רחמנא חיוביה אגברא ולא שייך בו חילולים, וממילא לא שייך לזרפו ביחד עם מקח, הא למה זה דומה למי שחייב חצי פרוטה להקדש ואומר שיתחלל הקדש שזה מנה, וחיובו של חצי פרוטה על פרוטה, דלא חייב, שאם חצי פרוטה בזה להקדש בחובו, אין ההקדש שזה מנה מתחלל אלא על חצי הפרוטה הנשארת, ואין הקדש שזה מנה מתחלל על חצי פרוטה, [שחצי הפרוטה שנותן בחובו אינה מכלל המקח שקונה עכשיו מן ההקדש, ונמצא שאין קנינו מן ההקדש אלא בחצי פרוטה], וכן בקרקעות שאין להם אונאה, אם קנה ראובן קרקע משמעון בפרוטה ואמר לו שצפרוטה זו גם ישלם חצי פרוטה שחייב לו ממקום אחר, לא שייך כאן אין אונאה, שהרי קנה הקרקע רק בחצי פרוטה, וזה יש אונאה שאין זה מקח כלל, ולפי זה גם את החומש לדדו אי אפשר לחלל על פרוטה, שאין חומש דצר הנקנה מן ההקדש שנאמר שאין בו אונאה אלא הוא חיוב אקרקפיה דגברא. (מע"ש ס"א ס"ק י"ג, ועי"ש, ובס"ק י"ד המשך הדברים).

ס"ו א' מתני' מי שהיה מושלך צבור כו', אשמועינן דכה"ג כותבין אע"פ שאין מכירין, ודכוותה תנן ביצמות קכ"ב א' משיאין ע"פ בת קול, ואשמועינן נמי דאע"ג שאין מכירין את המעיד מתירין על פיו, ומדלא קמני הכא נמי כותבין ונותנין ע"פ בת קול משמע קצת לכאורה דאמנם ע"פ בת קול אין כותבין ונותנין, ונראה הטעם [בכמה פנים, חדא דכה"ג רגלים לדבר מאחר שאינו צא בעצמו ש"מ דסקר הוא, (משא"כ התם שאין זה ענינו, ודי לו במה שעשה), ועוד דכה"ג לא חשיב עיגון שהרי הבעל קיים ואינו רוצה לגרש כדין, ובכה"ג אין זה מקום עיגון, שיעשו צוה חכמים להקל, ועוד והוא העיקר] דדוקא התם שהיא אינה חשודה לעשות שלא כדין ואילו בזה ואמרה מת בעלי נאמנת, [דדייקא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה], ואין כאן אלא חשש שמא רוצה להכשילה וזה חשש רחוק ולא חששו לו חכמים במקום עיגון, אבל הכא אף היא חשודה לעשות תחבולות לזאת מתחת בעלה והרי אנו חושדין בה שהיא שזרחה לשלוח לה גט, ולזה י"ל דודאי חיישינן אף במקום עיגון, ומה"ט אמנם מי

וצפי"ג מהלכות גירושין הכ"ג לא העתיק מתני' דידן לענין זה קול כמש"כ המ"מ שם, משום דחיישין דילמא שד הוא, ולא שייך לומר שידעו אותו כמש"כ כאן, דכיון שאין רואין אותו אלא מרחוק לא יתכן שידעו שהוא אדם למאי דלא בקיאינן בצבואה דצבואה, וי"ע בר"ן שכתב בדעת הרמב"ם דלמאי דמסקינן בהא דתנא דבי ר"י דכותבין אע"פ שאין מכירין תו לא חיישין נמי שמא שד הוא, דא"כ מה זה שכתב הרמב"ם והוא שידעו אותו. (יבמות קכ"ב א').

שם כל השומע את קולו כו', א"ה, בדברי הרמב"ן והר"ן בענין גילוי דעת, עי' מש"כ בתרומות סימן ד' ובגדלים ל"ו ב'.

גמ' בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין, ע"כ ר"ל שיש כאן קולא משום עיגון, דא"ל לומר דאף בלא עיגון הקילו משום שמושלך בצור וקרוב הדבר להאמינו, דהא ביצמות קכ"ב א' מייחזין לה אהא דמשיאין ע"פ זה קול והתם אינו במקום סכנה, והא דקאמר שעת הסכנה ולא קאמר במקום עיגון, היינו משום שלא הקילו במקום עיגון אלא בכה"ג שהוא במקום סכנה אבל בלאו הכי לא, וכמש"כ לעיל דע"פ זה קול אין כותבין ונותנין, וכן נמי בשהוא לפנינו ואין מי שיכירו נמי נראה שאין כותבין ונותנין אף במקום עיגון כגון שעומד ללכת למדינת הים, דאל"ה לא הו"ל לתנא למיחזי מושלך בצור, ולמה שצדדנו לעיל דמדאורייתא אינו נאמן לומר אני איש פלוני נחת בפשיטות הא דכה"ג אינו נאמן, ודוקא במושלך בצור נאמן דהתם מתאמתים דבריו בלא השומעים ואין מפקפקים באמינותם, והא דביצמות נאמן להשיאה י"ל כמש"כ לעיל דהתם אין כאן אלא חשש צרה ולא חיישין לה, אבל הכא הוא והיא חשודין, ואף אם נימא דכל שצא ואמר אני איש פלוני נאמן מדאורייתא דשקר גדול הוא לשנות שמו ואין צי"א חשודים בזה, [וכעין שאין חשודים לזייף שטר, או להחזיק בשם שקר ל' יום], נמי י"ל דמ"מ מדרבנן לא הקילו בזה אף במקום עיגון, ודוקא במושלך בצור הקילו שצוה קרוב הדבר להאמינו, [ואף זה דוקא במקום עיגון], ומ"מ מדמינן לה ביצמות דכי היכי דהכא הקילו במקום עיגון אף שאין מכירין, ובלא מקום עיגון אסור, הכי נמי התם יש להקל משום עיגונא, [ועי' בסימן ו' סק"י].

ונראה דאף את"ל דמי שצא ואמר אני איש פלוני נאמן מדאורייתא, מ"מ מי שעמד על ראש ההר ואמר אני איש פלוני אינו נאמן מדאורייתא, דדוקא במדבר לפני אנשים אמרינן שאינו חזוף לשנות שמו שקשה הדבר וגם מירתת שמועד רמאותו, אבל בלועז' במקום שאין בני אדם רואין אותו, וגם אם ירצו לראותו יכול הוא לברוח התם ודאי חיישין מדאורייתא, ולא זו בלבד אלא אף צבא לפני אנשים ואמר אני איש פלוני כל שאין דעתו להשתקע כאן ואינו כאן אלא כאורח אפשר דחשדינן ליה מדאורייתא דילמא משקר, ולא מירתת שהרי אינו מתעכב כאן, ולעולם כל שהדבר חשוב בעיני בני אדם אין כאן נאמנות מן התורה. (ס"ה סק"ו).

ס"ו ב' מתניתין הרי אלו יכתבו ויתנו, כתב הרשב"א כ"ט א' דאגב יכתבו נקט יתנו אבל יכולים לומר לאחר שיוליך דהולכה לאו מילי היא ומה בכך שנצטוו גם על הכתיבה, וזה פשוט, וכן מבואר ס"ג ב' דיכול לומר כתבו ותנו לשליח, דלא חשיב מילי אע"ג שעדיין לא כתבו, ואף שרש"י פירש לשליח שמניתי לא מה"ט הוא וכמש"כ בסימן ז' סק"י, וברמב"ם פ"ט הל"א כתב מפורש דיכול לומר כתבו ותנו לשליח שטרך, ואף באמר תנו סתמא נמי כן הוא דהא אין כאן קפידא דבעל כלל, ומן הדין כיון שהגט צידם יכולים לעשות שליח, ומש"כ בקרני ראש כ"ט א' על המהרש"א שם דמדברי רש"י משמע דכתבו ותנו אין יכולים למנות אחר תמוה וכמשנ"ת, ועוד דהא בגמ' איתא ותנו לשליח ולמה בזה אין מועיל, ונצטרך לדחוק דרש"י כהרא"ה והר"ן ס"ל דכה"ג חשיב מילי, [ומה שחילק הרשב"א בין ב' לג' לא נתבאר וכבר תמה בזה בג"פ סימן ק"כ, ובתו"ג כתב לפרש דבג' לא בעינן חלה, ועי' בסימן ז' סק"ב, אי ר"י פליג בהא, ול"ע כעת], ולדינא ודאי הכי נקטינן דיכולין לעשות שליח לנתינה וכדין שליח הולכה דתנן כ"ט א' (ס"ז ס"ק י"א).

גמ' ילמדנו רבנו כו' כל הסוגיא, נתבאר בסימן ז' סק"ב ג' ד' ח' ט'.

שם והאמר שמואל א"ר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרין לשליח, אע"ג דהכא בכתובה א"ל שליחות וכמש"כ תו' כ"ב ב' וכן בחתימה לא שייך שליחות מ"מ מה שצריכים לכתוב ע"פ ציווי הבעל

חידשה תורה בשליחות כזו שליש עושה שליח, ולפי זה אף אם נתן רשות לעשות שליח אין מועיל, וכן נידד הרמב"ן לפרש דבאומר אמרו מדעתכם מיפסיל משום מילי לא מימסרן לשליח, ואילו היה דין מילי לא מימסרן לשליח מדרבנן היה מקום לומר דבב"ד לא תיקנו חכמים, אבל פשטא משמע דמילי לא מימסרן הוא מדאורייתא, וא"כ אין סבירא לומר דבב"ד שפיר דמי דלא מצינו בתורה אלא ענין שליחות, וב"ד ושאר אנשים שווין בדבר, ובלשון הרמב"ן כ"ט א' משמע קצת דמפרש לפלוגתאם אי מנזה להם שיכתבו ואם לא יחפזו יצאו לאחרים או שיעקר הציווי לזווא לאחרים אלא שאם ירצו יכתבו בעצמם, ולפי זה פלוגתאם אי חשיב אומר אמרו, דבאמרו למי שכתבו וכתבו חשיב אומר אמרו כמבואר בגמ' דאי כתב ידן הוא כתב הגט הו"ל כאומר אמרו, וס"ל לר"מ דבשלשה לעולם מתפרש שיצאו לאחרים וה"ל אומר אמרו ור"י ס"ל דלא חשיב כאומר אמרו שהוא מנזה להם בעצמם כשאר שלוחים, אבל ז"ע דלפי זה תשאר קו' הרא"ה מנ"ל דס"ל לר"י מילי לא מימסרן לשליח דלמא משום אומר אמרו הוא דקפסיל, ומנ"ל דפליג וס"ל דלא חשיב כאומר אמרו, ועוד דמאי קאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח וכי היכן מפורש בדברי ר"י טפי מדברי ר"מ דמילי לא מימסרן, והא אף ר"מ ס"ל מילי לא מימסרן לשליח אלא דבב"ד ס"ל דהו"ל כאומר אמרו, ואולי יש לומר דלישנא דמתניתין אפילו אמר לב"ד הגדול משמע ליה דיש בזה עוד פלוגתא דר"י, דאל"ה הו"ל טפי למינקט אפילו אמר אמרו, אלא משמע דר"י פליג בב"ד מטעמא אחרינא והיינו משום דס"ל דשוינהו שלוחים ולא חשיב כאומר אמרו, וממילא אף בכה"ג מילי לא מימסרן, ומזה ע"כ מוכח דס"ל מילי לא מימסרן וכמש"כ הר"ן דאל"ה אין כאן חסרון אומר אמרו כיון שהשליח במקום הבעל, וניחא נמי הא דאמר שמואל הלכה כר"י דמילי לא מימסרן לשליח דהיינו דאף באמר לג' נמי מילי לא מימסרן לשליח וז"ע.

והא דאמרינן דאי כתבו כתי"י הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו היינו לפי שלא נתכוין שיכתבו הם אלא שיצאו לאחרים, ונמיהו אמנם אף אם כתבו בעצמם כשר, שהרי מסר בידם למי שירצו

הוא כענין שליחות וג"ז תלוי בדין מילי אי מימסרן לשליח, (בין מילי לא מימסרן לשליח דר"מ ובין דר"י ששני ענינים הם וכמשנ"ת בסימן ז' סק"ב דהא לר"מ מהני ברשות הבעל).

מש"כ הרמב"ן טעמא דפסול אומר אמרו משום שאין הסופר והעדים עומדים במקום הבעל לכתוב לשמה אלא כשומעים מפיו, לאו משום דבעינן שליחות בכתובה דודאי דברי התו' מוכרחין שא"כ שליחות בכתובה וכ"כ הרמב"ן עצמו שם, וכ"כ גם צריש כל הגט, ועוד דהא בחתימה ודאי לא שייך שליחות, אלא כל דבריו הם רק בלשמה דגט דלא מיחשיב לשמה אלא בציווי הבעל ולא חשיב ציווי הבעל לענין זה אלא שמיעה מפיו, ובב"ש סימן ק"כ סק"ז כתב דמדברי הרמב"ן משמע דבעי שליחות בכתובה וחולק אמו', ולהאמור הרמב"ן הסכים בהדיא עם התו' דא"כ שליחות בכתובה. (ס"ז סק"ו).

שם אמרי אי סבירי לן דכתבו כתב ידן הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו כו', יעוי' בר"ן בב"ש הרמב"ן ז"ל ומש"כ הר"ן ליישב קושית הרא"ה, ותוכן הסוגיא לפירושו ז"ל דר"מ ור"י פליגי אי מימסרי מילי לב"ד, ולשליח כו"ע מודו דלא מימסרי למסרן לאחר, [לרבא דמפרש כן לעיל כ"ט א' וכן שמואל כוותיה ס"ל], ועדיפותא דב"ד אפשר לפרש דהוא משום דחשיב כנותן רשות בהדיא למנות שליח אחר, וטעמא דמילי לא מימסרן לשליח יש לפרש דהוא משום דמילי אין דעת המשלח שיהיה שליח כלל אם לא יקיים שליחותו בעצמו, והרי זה כאילו אמר לו כתוב לי גט, והשיבו שאינו רוצה, שאינו שליח כלל, וה"נ באמר לאחר זמן שאינו רוצה או שנאנס, משא"כ במעשה שהגט בידו בזה לא נתבטלה שליחותו שהרי מוטל עליו להחזיר הגט או למשלח או לאשה, ולפיכך כיון שאין כאן אלא חסרון מדעת המשלח א"כ כל שפירש בהדיא שימנה שליח אחר תחתיו שפיר דמי, וה"נ בב"ד ס"ל לר"מ דהוי כאמר בהדיא שנותן רשות למנות שליח אחר, ולפיכך שפיר דמי, ור"י ס"ל דלא חשיב כנותן רשות וממילא הוא בכלל מילי לא מימסרן לשליח, אבל בלשון הרמב"ן משמע שיס' כאן ענין משום ב"ד ולא משום שנותן רשות, וגם פשטא משמע יותר דה"ט דמילי לא מימסרי לשליח משום דשליחות דמילי שליחות גרועה היא ולא

להקדיש של המשלח, אלא ודאי אף בעושה שליח למנות שליח יש משום מיילי לא מימסרן לשליח ולא עדיף מאילו נותן רשות לשליח למנות שליח דהתם נמי מיחשב כשליח הבעל לעשות שליח ואפ"ה לא מהני, ול"ד לשליח להקדיש דמסירתו כמו לשליח חמיר טפי ולא חידשה בזה התורה ע"י שליח, א"נ לא מנינו כלל שאפשר לעשות שליח למנות שלוחים ודוקא בשליח חידשה תורה שיכול למסור שליחותו, אבל כל שהוא אינו שליח אינו יכול לעשות שליח אחר, ולפיכך על כרחך לפרש דבאומר אמרו חשיב מינוי מפי הבעל.

הא דפליג ר"י באומר אמרו לאו ממתינתין שמעינן לה, אלא קבלה היתה צידס, א"נ ממתינתין דחתם סופר ועד קדייק לה ר"ח דכ"מ ודאי לא איתא וכמס"כ תוד"ה מחני', וא"כ מסתמא כר"י איתא, וע"כ דאף באומר אמרו פוסל, ומיהו לפי זה שמואל דאית ליה כתב סופר ועד שנינו מ"י סבר דמודה ר"י באומר אמרו, לכך נראה כלשון ראשון דקבלה היתה צידס, ומיילי לא מימסרן לשליח דייקי ממתינתין כמס"כ הר"ן, דאם איתא דמיילי מימסרן ליכא למיפסל מחמת סברת אומר אמרו וא"כ באמר לשלשה דשוינהו שלוחים שפיר הוו מ"ו למנות אחרים, אלא ודאי ס"ל לר"י דמיילי לא מימסרן לשליח, ולפיכך אפי' אמר לב"ד הגדול הרי אלו ילמדו ויכתבו ויחננו, שאינם יכולים לעשות שלוחים דמיילי לא מימסרן לשליח, והעיר ח"א שיח"י דא"כ מנ"ל דר"מ מכשיר אומר אמרו דלמא טעמיה דר"מ משום דמיילי מימסרן לשליח, אבל בממנה שלא בפניו אמנם מודה לר"י, ולא משמע כן דא"כ שמואל דאמר כמאן, וגם לשון מודה ר"י באומר אמרו מתפרש דלצר פלוגתיה מודה וכדאמר ב"מ ל"ז ב', ונראה דקים להו לבעלי הגמ' דר"מ רבותא אשמועינן דאף בסתמא באומר לג' אומרים לאחרים, וכש"כ באומר אמרו, וגם אם איתא דבאומר אמרו פסול היה לו לפרש, שאין זו סברא פשוטה כ"כ, ואדמפלגין בין ב' לג' לפלוג וליתני בג' בין אמר אמרו ללא אמר, ולמש"כ חו' דאי חסם סופר ועד פסול היינו צע"א דשמואל למה נתכוון הבעל, וא"כ מתפרשא מתניתין דאמר לב' כתבו דמשפתין אחר עמהם או בכתיבה או בחתימה, הרי מפורש דאומר אמרו כשר, דודאי משמע דאין הבעל צריך לזו"ת יותר

אבל תחלת כוונתו שיצו לאחרים], וכה"ג מתפרש שהוא ממנה לשלוחו את זה שהם יבחרו בו, ונמצא שלא הם מינוהו אלא הבעל בעצמו, ואע"ג דבתחלת דבריו כתב הרמב"ן שאין לפרש דלא פסלינן אלא באומר אמרו מדעתכם דהא אמרינן בהדיא ולפלוני ופלוני ויחתמו, ומשמע דבאומר אמרו מדעתכם יש חסרון מיילי לא מימסרן לשליח והיינו דמדעתכם ר"ל שהם יהיו הממנים ולא הוא, ואפשר דמדעתכם לאו לשון הבעל הוא אלא שם מושאל לפרש שהכוונה שהם יהיו הממנים אבל הבעל פירש באופן ברור], ואם כן לפירוש זה היינו מפרשים דכתב הגט נעשה כאומר אמרו מדעתכם, מ"מ השתא דידעינן דאומר אמרו הוא אף בשהבעל הממנה ומשום לשמה, א"כ כיון דבגמ' אמרו כתב הגט נעשה כאומר אמרו, הרי מבואר שאין כאן פסול אחר אלא זה שבאומר אמרו, ואי אומר אמרו כשר אף זה כשר, וא"כ ודאי דר"ל דנעשה כאילו הבעל מינה דומיא דאומר אמרו.

אבל אין לפרש דלעולם אומר אמרו מדעתכם חשיב מינוי מפי השליח אלא דכה"ג שלא נעשו שלוחים אלא למינוי אין כאן משום מיילי לא מימסרן לשליח שהרי זהו עיקר שליחותם ואין כאן מסירת שליחותם והר"ן כעושה שליח להקדיש, ולס"ד דהרמב"ן היינו מפרשים דאף בזה יש משום מיילי לא מימסרן לשליח אבל למאי דידעינן דאומר אמרו פסול אף באומר לפלוני וא"כ ע"כ טעמא משום לשמה, ממילא תו הדרינן לומר דכה"ג שאין השליח אלא למנות שליח אין כאן משום מיילי לא מימסרן לשליח, ולפי זה בין לס"ד דהרמב"ן בין למסקנא מתפרש אומר אמרו מדעתכם שעושה אותם שלוחים למנות שליח, דהא כתב הר"ן דאי מיילי מימסרן לשליח אין חסרון אומר אמרו דאמירת השליח כאמירת הבעל וא"כ אם הם חשיבי שלוחים למנות שליח למה לא תחשב אמירתם כאמירת הבעל, ולמה מיפסיל משום אומר אמרו, וגם לפירוש הרא"ה וכן הסכים הר"ן אמנם פסלינן באומר אמרו משום מיילי לא מימסרן לשליח ואמאי מאי שנא מהא דיכול לעשות שליח להקדיש, [כמש"כ הגרע"א ז"ל, ומיהו מה שהביא שם מגמרא ערוכה תמורה י' א' דשוו שליח לאקדושי, לא נתפרש, דהתם השליח מקדיש משל עצמו לכפרת המשלח, וכל מה דדיינינן הוא אם יכול

תוד"ה והאמר אלל ממחיתין דאפי' ר"מ מודה
 כו' דה"א דטעמא משום ציון כו', ר"ל
 דמאי ספק נסתפקו הא מחיתין היא והשתא הא
 לא ס"ד דכתבו כח"י הוא, ומירלו דהשתא ס"ד
 דטעמא דר"מ משום ציון דבעל וס"ד נמי דהך
 סברא ליתא אלא בחתימה, [ונראה דס"ל כאן כפי'
 ר"ת המוצא בריטב"א כ"ט א' דציון דבעל היינו
 שאין ראונו בפרסום ענין הגרושין ופרסום זה
 עיקרו ע"י עדי חתימה], וקמצינא ליה הלכה
 כר"מ או כר"י, דטעמא דר"י משום מילי לא
 מימסרן לשליח, ומשמע קצת מזה דאף לאציי
 טעמא דר"י משום מילי לא מימסרן לשליח, ולשון
 הוה אמינא שכתבו (ולא כתבו דהשתא ס"ד) היינו
 לפי דלא קיימא הך פירושא דצברי שמואל כדפריך
 דהאמר שמואל הלכה כר"י ולפיכך נקטו לשון
 דאילו היה אפשר לפרש כן הדבר נ"מ דשמואל
 היה מתפרש כן, וצרמז"ן כתב דהשתא נעשה כמי
 שאומר לג' תנו ואורח' דתלמודא למידק מעיקרא
 במאי דהדר מתוך בוקר, נראה דר"ל דהשתא נמי
 ידעינן דאיכא למימר דכח"י הוא דקאמר וממילא
 כתב הגט נעשה כאומר לג' תנו, ולפיכך ממחיתין
 ליכא למיפריך לכך פריך מהא דאמר שמואל הלכה
 כר' יוסי, ומשני דנעשה כאומר אמרו, ומעיקרא
 לא ס"ד כולי האי דנעשה כאומר אמרו אלל מ"מ
 ס"ד דנעשה כאומר לג'.

תוד"ה כח"י וא"כ חתם סופר ועד פסול כו'
 וכשאומר לשנים כתבו ותנו הוי כאלו
 אמר להם בפירוש שישתפו אחר עמהם לכתוב או
 לחתום כו', נראה דהוכרחו לפירוש זה לפי דמשמע
 להו דודאי לשמואל פסול חתם סופר ועד דלא
 אשכחן מאן דפליג אסברת ר"י ור"ח דאי אומר
 אמרו כשר חתם סופר ועד פסול, וא"כ ע"כ דזהו
 ספיקא דשמואל, ומיהו ודאי למאי דס"ד השתא
 לא ידע עדיין דבעיא דשמואל משום דחתם סופר
 ועד פסול וס"ד דקמצינא ליה אי כח"י לחוד הוא
 דקאמר או דגם כתב הגט קאמר ואף באמר לג'
 קמצינא ליה, והיינו דבעי למיפשט מז"ד הגדול
 והא דבעי למיפשט מדר"מ היינו נמי משום דאכתי
 לא ידע דס"ל לר"מ דחתם סופר ועד פסול, אלל
 לפי זה קשה מה שסיימו דהו"מ למימר נמי ואי
 כתב הגט כח"י כשר והא השתא עדיין לא ידע
 דאומר אמרו כשר ולא ידע דחתם סופר ועד פסול,

וציווי זה שאומר לשנים כותבין ונותנין, ומיהו אי
 נימא דאי חתם סופר ועד פסול אין הכרע בלשון
 והויא ספק מגורשת בכל גווני צין אם שיתפו אחר
 לכתיבה צין אם שיתפו לחתימה, או דאמנא נכתבין
 שיכתבו גט פסול, אם כן ע"כ ממחיתין איירי בנתן
 להם גט כתוב ואמר להם כתבו ותנו והתם ודאי
 כח"י הוא דקאמר, אלל פשטא דמחיתין ל"מ כן,
 וז"ע.

מסקנא דמילתא דעת הרמב"ן דאומר אמרו למי
 שתרצו ויכתוב חשיב מינוי מפי הבעל ולא
 מיפסיל אלא בגט משום לשמה, אלל בשטר מתנה
 כשר דלא חשיב שליח עושה שליח, ואז"ל באומר
 אמרו לפלוני. (ס"ו סק"ב).

ודעת הרא"ה והר"ן דממנה שליח שלא בפניו
 שפיר דמי אף בגט, [ומיהו נראה דלא
 תעשה כמו שאמרו באומר אמרו שמה תשכור
 עדים], ואומר אמרו מתפרש שהם ימנו את השליח
 ולא שהוא ממנהו וס"ל לר"י דזה פסול משום דאף
 כה"ג מילי לא מימסרן לשליח, ואף באומר אמרו
 לפלוני נמי מתפרש שהם ימנו אותו פלוני, וחשיבי
 כשלושים למנות שליח, וס"ל לר"י דזה פסול דמילי
 לא מימסרן לשליח, ושמואל ס"ל דכה"ג אין כאן
 משום מילי לא מימסרן לשליח, או משום דס"ל
 דכשנותן רשות בהדיא למנות שליח שפיר דמי ואין
 כאן משום מילי לא מימסרן לשליח שאינו אלא
 מחמת שאין דעת המשלח שימנה אחר תחתיו,
 וכמש"כ לז"ד כן בסימן ז' סק"ב, או דכיון שהם
 שלוחים רק למנות את השליח הר"י כשליח להקדיש
 ואין כאן מסירת שליחותם, וממילא לא שייך מילי
 לא מימסרן לשליח, או דס"ל לשמואל דאומר אמרו
 חשיב מינוי מפי הבעל והם אינם אלא כמודיעים
 או כבוחרים, אלל לשון שני עיקר וכ"כ מרן
 (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג סק"ט.

במצא הרא"ה והר"ן פליגי על הרמב"ן בחרתי,
 חדא דממנה שליח שלא בפניו כשר אף
 בגט, ועוד דבאומר אמרו צין בפתח צין לפלוני
 ופלוני מתפרש שהוא עושה אותם שלוחים למנות
 לפלוני אלל אין כאן מינוי מן הבעל, ואם בירר
 הבעל בלשונו שיהא השליח הממנה ולא הוא
 ממנהו, בזה לכו"ע יש כאן משום מילי לא מימסרן
 לשליח, ופסול אף במתנה, וזה כדעת הפר"ח סימן
 ק"כ. (ס"ו סק"ג ע"ש המשך הדברים).

שיכתבו אחרים שהרי הקפיד שיכתבו הם, והו"ל כאל"ל אל תגרשה אלא בימין, ואע"ג דאי מיילי מימסרן לשליח שפיר דמי שאני התם דהתם הוי כאלו פירש בהדיא שאם ירצו יצאו לאחרים וכמו ב"ד דמתפרש שמוסר לשליח כל הצעות על סידור הגירושין והרי הוא במקומו, אבל צ"ל שלא נחזיון שימסרו לאחרים וכש"כ בכתובה שאין כאן דינים מיוחדים לר"מ, לאו במקומו שוינהו [וכמש"פ רש"י בשליח שלא ניתן לגירושין כ"ט צ"ן] אלא אין להם אלא מה שזוה להם, וכן אי מיילי לא מימסרן לשליח נמי לא שוינהו במקומו ואין להם אלא שליחותם.

ומיהו מה שמירצו בתירוצם השני דאף באמר אמרו שייך לחלק דאי אומר אמרו כשר רשאין לומר לאחרים ואי אומר אמרו פסול אין רשאין צ"ע דמה מקום לזה בכתובה שאין כאן שום דינים לר"מ וכיון שאמר אמרו הרי אין כאן ספק בראיו, ומה ענין זה לנידון אומר אמרו לר"י שאינו אלא בחתימה לר"מ או משום לשמה כפירוש הרמב"ן או משום מיילי לא מימסרן לשליח כפירוש הרא"ה והר"ן, אבל בכתובה שאין כאן שום דינים מה שייך לפסול באומר אמרו, והא אי אמר טלו גט מאשפה נמי כשר, ואולי אפשר לומר דודאי למאי דמסיק דכתב הגט נעשה כאומר אמרו ודאי נחא לר"מ בפשיטות, והא דאמרינן ומודה ר"י באומר אמרו היינו לרווחא דמילתא דאף לר"א אחי שפיר, ומש"כ דאי כת"י הוא מ"מ מקפיד שיכתבו לשמו ואינם רשאין לטול מאשפה היינו רק למאי דס"ד דאכתי לא ידע דאי כתב ידן נעשה כתב הגט כאומר אמרו וס"ד דזוה אף שלא היה ציווי מפורש מן הבעל שהם יכתבו מ"מ אינו חפץ שיכתבו אחרים, וכאלו זוה אותם לכתוב שאינם רשאין לזוה לאחרים אלא אי מיילי מימסרן לשליח וכמש"כ לעיל, ודוחק, וצ"ע, שו"ר בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג סק"ג ע"ש.

תוד"ה מתניתין דכשאומר לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתולה כו', נראה דאין כונתם משום דלא חיישין שתסבור ג', ולפיכך כשאומרים צ', כל שיצברו שהיו ג' חותמין על פיהם, דא"כ אף אומר אמרו לג' יש להכשיר וא"כ יש לפסול חתם סופר ועד משום חששא דשמא יאמר לג' דשכיחא ומאי קמשני דלא שכיחא, אלא

והרי מפרשין צע"ה דשמואל אף בג', ולמסקנא נראה דבג' לא קמיבעיא ליה וודאי גם כתב הגט קאמר, [דמאחר דלא נסתפקו דבי רב ושמואל אלא באמר לשנים מכלל דבאמר לג' פשיטא להו, ומיהו רש"י פירש לקמן פ"ו צ' דרב ס"ל דחתם סופר ועד כשר, וא"כ מסתמא דבי רב נמי הכי ס"ל וא"כ לא נחזיונו לשאול שאלה זו אלא מיילי אי מימסרן לשליח קמיבעיא להו, ושמואל אהדר כטעמיה במאי דשאלו מיני, א"נ אינהו קמיבעיא להו אמנם אף אי חתם סופר ועד כשר אי כתב הגט נמי קאמר, ולפי זה י"ל דאף למאי דמסקינן דס"ל לשמואל דחתם סופר ועד פסול ולפי זה הדבר צ"ת היינו משום דחתם סופר ועד פסול, מ"מ מאי דהוי מספקין מעיקרא אף בג' נמי נשאר בספק], וצ"ע.

ורש"י פירש דשמואל אמנם ס"ל דחתם סופר ועד כשר וצ"ע אף בג' אי כת"י לחוד קאמר או כתב הגט נמי, [דשמואל לא ס"ל כלל חששא דמשום כיסופא דסופר יצוהו לחתום], ונראה לפי זה דלמ"ד חתם סופר ועד פסול פשיטא לן באמר לשנים דכת"י קאמר, ובהכי מתפרשא מתניתין ויכתבו היינו יחתמו, אבל אין נראה לומר דאי חתם סופר ועד פסול לא שייך הכרע בלשונו כלל ואין כאן מקום לחכמים לקבוע אלא הרי הוא ספק החלטי, דא"כ היכי קמי מתניתין הרי אלו יכתבו ויתנו וודאי משמע אף בלא עוד ציווי מהבעל, ואולי יש לפרש בשפירש בדבריו למה כוונתו שיעשו א"נ צנתן להם גט כתוב, דמתניתין לא אחי לאשמועינן אלא דבשנים מיילי לא מימסרן לשליח, או דאיכא ציון דבעל.

תוד"ה הא וא"ת ומאי קשיא ליה מהא דמיילי לא מימסרן לשליח הא לר"מ אפילו מנאו באשפה כשר, משמע להו קצת לכאורה דר"י לא פליג אדר"מ בזה דס"ל דעדי חתימה כרתי, אבל אין לזה שום הכרח וכמו שמירצו אמנם, ומיהו בזה דפרכינן ממתניתין ומתריצין היא גופא קמיבעיא ליה יש לשאול דודאי יכתבו כת"י קאמר דהא לר"מ אפילו מנאו באשפה כשר ולא מסתבר לומר דהו"מ למימר ולטעמין, דהא גם במסקנא נשאר בספק אי יכתבו כת"י קאמר אי כתב הגט, ואדרבה יותר משמע דכתב הגט נמי קאמר, וצ"ל דזוה פשיטא להו דאי כתב הגט קאמר אין להכשיר

ס"ז א' אמרו לסופר ויכתוב כו' כל הסוגיא, נתבאר בסימן ז'.

ברמב"ם פ"ד מהלכות זכייה ומתנה ה"י אמר לשלשה אמרו לפלוני ופלוני כו', בר"ן ס"פ התקבל כתב דעת הרמב"ם דאומר אמרו מיפסיל משום מילי לא מימסרן לשליח ומבואר דאף באומר לפלוני ופלוני חשיב שהם הממנים ולא שהוא ממנהו, [ובפ"ב מה"ג כתב רבנו דין אומר אמרו סתם ולא הזכיר לפלוני ופלוני, ואפשר שהוא משום דרצה להשמיענו דאף כה"ג לא הוי בטל ודא"ן], ולפי זה אם אמר בפירוש שהוא מזוה לפלוני ופלוני שיכתבו ואומר לאלו לכו וספרו הדברים לפלוני ופלוני שפיר דמי, דחשיב ציווי מפי הבעלים, ואפשר דדעת הרמב"ם דפסול אומר אמרו הוא כעין פסול דעד מפי עד, ואין העדים ראאים לעשות שטר אלא"כ שמעו מפי המתחייב, ולפי זה אף אם אמר בפירוש שהוא הממנה לפלוני ופלוני נמי פסול, וזו נראה דעת הב"י בסימן ק"כ שמשמע מדבריו דהרמב"ם כהרמב"ן ס"ל, וזה חימא וכמש"כ בסימן ז' סק"ו דין ה', ולהאמור ניחא דמשמע ליה להב"י מלישנא דרבנו שאין שום אופן שאפשר למסור לעדים שיכתבו שטר, ואפשר נמי דס"ל להב"י דאמרו לפלוני ופלוני מתפרש לעולם מינוי מפי הבעל, [וכש"כ בשטר מתנה שאין שום ענין לשמה אלא שצריכים לדעת שהבעלים רוצה שיכתבו], וכדעת מרן (שליט"א) זללה"ה ואף שבר"ן ל"מ כן וכמש"כ בסימן ז' סק"ג, ולפיכך מלא דבדברי רבינו דס"ל כהרמב"ן דאומר אמרו מיפסל אף בשהמינוי מפיו, ומיהו אמנם אין הטעמים שווים שהרי לדעת הרמב"ן בשטר מתנה כשר ואילו רבינו בשטר מתנה איירי, אבל בעיקר הדין דאף מינוי שלא בפניו פסול לכתיבה בזה הרמב"ם והרמב"ן שווים, (אבל ק"ק דלפי זה אין אשה יכולה למנות שליח לקבלה שלא בפניו לדעת רבינו ול"מ כן בפ"ז מה"ג הכ"ב, ואפשר דדוקא בעשיית שטר הוא דפסלינן אבל לא בשאר דברים), וז"ע. (ס"ז סק"ט ועי"ש).

שם שמה תשכור עדים, עי' בסימן ז' סק"ז.

תוד"ה אמרו לא דמי לעד מפי עד כו' אבל כאן עיקר עדות לא נמסרה אלא לאלו והראשונים הם שלוחי הבעל כו', נראה כונתם שאין דיני התורה בעדות אלא כשאנו דנין על מאורע נעלם

ודאי אף באומר אמרו לג' אין אחר ראוי לחתום על פי אמירתם, ודוקא בשלשה שעשאן ז"ד שאומרים לאחרים מכה ענמן בזה לא גזרו חכמים שלא יעשו, דכיון דאומר אמרו לא תעשה ממילא אין העדים חותמין אלא"כ יודעים שהן ז"ד דאל"ה לעולם חוששין שמה משקרים הם דהא חיישין שמה תשכור עדים, (וכשיודעים שעשאן הבעל ז"ד חו אין מדקדקין וחותמין על פי שנים מהב"ד ונפקא חורבא), אבל אין נראה לומר דגם באמר לשלשה אמרו ראוי לחתום אם הם יודעים שאמנם אמר כן לאלו השלשה, ולחורבא ליכא למיחש דהא הם יודעים מה שהבעל אמר ולא יחתמו אלא אלו שיודעים שזוה להם לחתום, חדא דא"כ לשנים נמי ואין כאן ענין של שלשה, ועוד (הערוני) דאכתי איכא חורבא דזימנין דאמר להם אמרו מדעתכם והוסכם צניהם על פלוני ופלוני ואולי תרי מינייהו ומחתמי לסופר משום כיסופא, וסופר חתים דהא ידע דאמר בעל להם אמרו למי שתצאו אלא ודאי דוקא צניה דין הוא דמקלינן משום דהוא ענין מיוחד, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג ס"ק י"ג.

בא"ד וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו, השתא עדיין מפרשין דלשמואל חתם סופר ועד כשר, והדבר ז"ת היינו אי כת"י לחוד או כתב הגט נמי, ומעיקרא ס"ד דאף לר"מ חתם סופר ועד כשר והיינו דבעינן למיפשט מהא דקתני הרי אלו יכתבו ויתנו, דגם כתב הגט בכלל, אבל השתא דאר"ת מתניתין מני ר"י היא ומבואר דלר"מ חתם סופר ועד פסול וא"כ הא דקתני הרי אלו יכתבו ויתנו ע"כ כת"י לחוד קאמר, [ולא כתבו דכתב הגט לחוד קאמר דלמאי דקבעי השתא אי כת"י לחוד או אף כתב הגט מסתבר דאי לא נתכוין אלא לאחד מהן, יש לחלות טפי בכת"י מבכתב הגט וכמש"כ לעיל לפרש"י], וזהו כונת דבריהם בזה ונקטו כן בלשון קושיא ופירוקא, ומיהו למאי דמסיק, לא ס"ל סברא דלא שכיחא לא גזרו, וממילא כיון דסבר שמואל אומר אמרו כשר פסלינן חתם סופר ועד, והדבר ז"ת היינו אי כתב הגט [וחתימת אחד מהן] לחוד או כת"י לחוד, ולפי זה שוב מספקין ביכתבו דמתני' אי כת"י קאמר או כתב הגט. (ס"ז סק"ד).

אם היה או לא, אבל כשאנו דנין על דבר הווה אין כאן דינים בעדות אלא הדבר תלוי כפי הנראה הדבר קרוב להאמין, ולפיכך אם אינו יודע לקרות קורין לפניו וחותם, ואי מירמת מיניה סגי בחד כדאמר י"ט ז', שאין כאן משפטי התורה והדבר מסור כפי הנהגת העולם, וכן על הכרת השמות נאמן קרוב וקטן, והכי נמי שליח מאדם לחצירו אינו בכלל דבר נעלם שצירורו מסור לעדים אלא הוא דבר הווה ואין בו מדיני התורה בעדות, ואי אחי בעל מערער לומר שלא שלחם, הוא נאמן, ואף שלעולם שני עדים נאמנים יותר ממנו, שאין הם עדים אלא הם שלוהיו ולפיכך הוא נאמן יותר מהם, ואין כאן דיני עדות לא להצריך בפני בית דין ולא לענין עד מפי עד, והרי הדבר מסור כפי הנהגת העולם, וכל שהדברים מתאמתים בלז בני אדם סגי בזה גם לענין דבר שבערוה, ואפשר שזו גם כונת הרמב"ן. (ס"ז ס"ק י"ב מחו"ד, ועי' לעיל ד' א' סק"ד).

בהשגות הראב"ד שבגליון הרי"ף סוף התקבל כתב דדוקא בשטר שאין הדבר נגמר בחתימתן רשאים לסמוך על אחרים, ואמנם ליתן צריך שיתנו דוקא אותם ששמעו מפי הבעל, וצ"ע דודאי בחתימתם חשיבא גמר עדותם ועוד יותר מבשאר עדות שזה כמו שנחקרה עדותם בצ"ד, והרי הם מוסרים ע"מ למסור לה, וגם הרי שליח להולכה מצי משוי שליח ולמה אין אלו שכתבו יכולים למסור והרי כשיחזירו הגט לאלו ששמעו מפי הבעל ודאי יהיו נאמנים למסור לאחר לומר שהבעל עשאו שליח להוליך וכשליח הולכה בעלמא, וה"נ עכשיו למה אינם נאמנים לומר שהבעל צוה שיכתבו ויתנו, ועוד דאמרו בגמ' דחיישינן שמא תשכור עדים והקשו דהא לא חיישינן להכי ותירצו דמעשה לא עבדי אבל דיצורא אמרי, ואם איתא שהם בעצמם צריכים למסור א"כ תו ליכא למיחש דהא מעשה לא עבדי, וצ"ע, ועי' מש"כ בכ"ז מרן (שליט"א) זללה"ה בסיומן פ"ד. (ס).

ס"ז ב' אחד כותב ע"י כולם, מדלל קאמר מי שרצה יכתוב משמע דצריך הסכמת כולם על אחד שיכתוב, וכן לשון ע"י כולם מתפרש כן, ובשו"ע סיומן ק"כ ס"ז איתא בשביל כולם משמע נמי שהסכמת כולם צריך, ויש לעי' א"כ

אמאי חיישינן לעיל ל"ג א' צביטול אחד שהאחרים יכתבו בלא ידיעה מן הצביטול, והא צריך הסכמת כולם וממילא כבר ידעו מן הצביטול, ואפשר דהתם איירי שכבר הסכימו כולם ציניהם שמי שירצה יכתוב, ועיקר פלוגתתם בעדות שצטלה מקצתה, ויכול להתפרש באופן שכל אחד רשאי לכתוב מבלי הסכמת חצירו, ואפשר נמי דבכל גווני לא פלוג רבנן כיון דזימנין שכבר נתנו רשות לאחד שיכתוב ולפיכך אף בשעדיין צריכים הסכמת כולם נמי אמרו שאין לבטל שלא בפני כולם, ומיהו פשטות הסוגיא דלעיל משמע שאין צריך כלל הסכמת כולם וכל אחד מהם רשאי לכתוב, וצ"ע. (ס"ח ס"ק י"ח).

מי שאחזו

ס"ח א' רש"י ד"ה לאבני ואין מפרטין עליהם באיזמל משום שנאמר במלואתם, יעוין ברמב"ן ריש תרומה שפירש דצריך שיהיו האבנים בשלמותם כמו שנמצאו במקום המצאם, ויכעין חלוקי אבנים מן הנחל שנפסדין מחשיבותם בסיתות], עי"ש.

בא"ד ומראה להן שמיר מבחור כו', צ"ל דהשמיר היה צוקע קימעה קימעה ומיד שנחקק האות היה נוטלו לשמיר משם, שלא יצקיע כל האבן.

ע' א' עבד ליה להווא עכו"ם כו', א"ה, ראימי להעתיק מש"כ בע"ז כ"ו א' בגמ' דבת ישראל לא תילד את העכו"ם. סבר רב יוסף למימר אולודי עכו"ם בשבתא בשכר שרי משום איבה א"ל אב"י יכלה למימר לה דידן דמינטרי שבתא מחללין עלייהו כו', יעוי' בתו' שהקשו היכי שרינן איסור דאורייתא משום איבה, ותירצו בדליכא איסור דאורייתא, ונראה מדברייהם דאיסור דרבנן איכא ושפיר שרינן ליה משום איבה, וכ"ה בתו' ר' אלחנן, וכן הביא בבב"ב ס' קנ"ד בשם תלמידי ה"ר יונה דאיכא איסור דרבנן, וכ"מ בבב"ב א"א יו"ד ס' רצ"א סק"ב, וזה דלא כמ"ש בריטב"א דגם איסור דרבנן לא שרינן משום איבה, ונפ"מ לענין לרפאות לעכו"ם בדליכא לטעמי דאב"י ואיכא משום איבה, ומש"כ הרמב"ם בפ"ב מה' שבת הי"ב דאין מילדין עכו"ם בשבת אפילו בדבר שאין בו חילול, קושטא קאמר דכיון דאפשר לאשתמוטי

בטעמיה דאזי, הרי שז' הדין בשכר כבחנם, דגם בחול אין מילדין אותם.

ובעובדא דהרמז"ן שבתשובות הרשב"א סי' ק"כ והובאה בצ"י סי' קנ"ד בצד"ה ודאי הוי זה משום איבה, ולעשות רפואה לעכו"ם לכו"ע שרי דאיכא משום איבה וכדשריין לילד בשכר, וכמ"ש רש"י ותו' לקמן ז', וחיובה נמי איכא כדחזיין דרז יוסף הוי ס"ל דגם איסור דרבנן שרי, ורפואה שתלד קיל מאיסור דרבנן, ושפיר נתחייב הרמז"ן לעסוק בזה בשכר, ול"ע כמה שפקפק בזה ה"ר יונה המוצא בצד"ה, ואולי היה סבור דהיה אפשר לאשתמוטי, אבל אין ספק שאם היה אפשר לאשתמוטי בלא איבה שהיה הרמז"ן עושה כן, ועי' בצ"י סי' קנ"ח שהביא מתורת האדם בסוף ענין הקבורה, דבדליכא עילא כגון ברופא שמרפא חולי ישראל וגוי המכירו דאיכא איבה גדולה מרפא ודאי חולי גויים עם חולי ישראל בין בשכר בין בחנם מפני דרכי שלום כו', (ומסתבאר דהוי עובדא שנתפרסם דעכו"ם עקרה נפקדה ע"י רפואות הרמז"ן, והיה סבור ה"ר יונה דכיון שהדבר נתפרסם כחידוש, הרי היה אפשר להמנע מזה, והיה עוסקו כשאר הרופאים שלא עלה צידן לרפאותה, והרמז"ן סבר דכיון דהיה בשכר אינו ראוי לעשות מלאכתו רמיה, ואפשר דהר"י לא ידע שהיה בשכר).

ע' ב' והאר"י ח"ש שחט צו שנים או רוצ שנים וצרח מעידין עליו, לכאורה פשיטא, ושמא אשמועינן דלית ליה רפואה עי' צ"מ ק"ז ז' דאמר שמואל דאי לאו הרוח הוי אפשר להזיל, ח"כ אשמועינן דמיד אפשר לקבל העדות ולהתירה, אע"ג דזימנין שוהה יום או יומים, ובטריפה דמתירין אותה לאחר י"ב חודש כמס"כ הראשונים ביצמות ק"כ ז' מן הירושלמי, נראה דלכריך שצית דין ידונו ויתירו לאחר י"ב חודש, אף אי סגי בקבלת העדות תוך י"ב חודש, ועיין צנו"ב תנינא אה"ע סימן נ"ט דמשמע שצית דין אומרים לה להמתין י"ב חודש. (יבמות ק"כ ז')

שם אלמה תניא שחט צו שנים או רוצ שנים הרי זה אינו גולה, על כרחך דין מיוחד הוא לענין גלות כמס"כ תו' ביצמות שם, דצמוד אף אם שחט צו רוצ אחד כיון שעשאו טריפה יש לחייבו, ובשוגג

דעיקר חיובו מחודש דהא שוגג בעלמא אינו אלא בחיוב חטאת, שפיר מפרשינן דלא חייבו רחמנא אלא בהמית בלא שיתוף כלל, ועיין מש"כ צנו"ב שזעזע ל"ד ח' (שם). — ועיין מש"כ צנו"ב מכות ח' ח'.

תוד"ה חיישינן ושמא יש שום דרשא גבי גלות כו', בשזעזע ל"ד ח' ד"ה על כתבו משום דמיישרי קראי כתיב כמה זמנין ויפל עליו וימות כו', לא מנאטי דרשא זו בשום דוכתא, וגם בגמ' נקטוהו כדבר פשוט וידוע, ולו"ד ז"ל היה אפשר דהנה הכהו הכאה שיש בה כדי להמית ובא אחר והרגו כתבו צמו' סנהדרין ע"ח ח' דגם הראשון פטור, וזה נלמד מהא דחובשין אותו, ונראה דאף אם השני הרגו בשוגג נמי הראשון פטור, אבל אם השני לא הרגו אלא שקירצ מיתתו, בזה אפשר דהראשון חייב, דבכל גווניא שחובשין אותו עלול להיות פעולות שיקרצו מיתתו, אם פעולות שעושה מעצמו או שאחרים עושין, אלא דבכל אלו אמרינן דהמיתה מתיחסת לראשון, וכ"ז כשהראשון היה מויד, אבל אם היה שוגג, בזה כל פעולה שנעשית אח"כ שמקרבת מיתתו יש מקום לומר שמפקעת חיובו של הראשון, ח"כ אף בזהרגו במזיד ובא אחר וקירצ מיתתו במזיד מיפטור הראשון, אבל קירצ מיתתו בשוגג חייב הראשון, דקרנא ידידיה קצירא ציה, משא"כ כשהרג בשוגג הרי גם קירצו מיתתו בשוגג סגי למיפטור לראשון. (שזעזע ל"ד ח').

ע"א א' דתניא מדבר ואינו שומע כו' וזה וזה הרי הן כפקחין כו', נתבאר לעיל נ"ט ח'.

שם שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם, נתבאר בכתובות כ' ח'.

שם כשם שכונסה צרמזיה כך מוציאה צרמזיה, עי' מש"כ לעיל נ"ט ח' בזה.

תוד"ה אמר, עי' סימן ז' ס"ק י"ג צדין מינוי שלים בכתב.

ע"א ב' עד שיאמר לקופר כתוב ולעדים חתומה, עיין מש"כ לעיל ד' ח' סק"א.

שם באומר אמרו כו', כל הסוגיא נתבאר בסימן ז'.

ע"ב א' תניא כוותיה דרב אשי כו' קולו לאפוקי מדר"כ, ברא"ש פרק האומר סו"ס י"ט אע"ג דהרכנה מהני אפשר דהרכנה עדיפא טפי משום דמראה בגופו, ברייתא איירי בפיקח דהא רישא דהך ברייתא דמייטין בגמ' בפיקח איירי, ובפיקח אין שייך לדון כתב בכת"י לאדם שעומד לפניו דאטו בשוטה עסקין, וגם בכותב ונותן לאדם בעצמו לעולם יש כאן הרכנה הראש דמראה בגופו ובידיו שנותן לו את הכתב, לכך נראה דהכא מיירי בשולח כתבו ע"י אחרים ולפיכך פסלין דחשיב כאומר אמרו כיון שאינו שומע ציווי הבעל בשעה שהוא מזה, וזהו שסיים רבנו דדוקא לענין כתיבה וחתימה הוא דפסלין אבל לא לשליחות דהולכה, והטור בסימן ק"כ נקט דעת רבינו כתיבון הראשון, ואין מועיל כת"י אף בנשתתק, ואפשר דלתיבון קמא י"ל דמדאורייתא פסול כתב בכת"י כדין אומר אמרו, ודוקא בתיבון שני צידד רבנו לפרש שיהא מדרבנן והקילו בנשתתק, וצירושלמי מפורש כתיבון קמא וכמש"כ הרשב"א, וברשב"א כתב בשם תו' דכשר בפיקח אם כתב בכת"י וכן בשולח כתבו ממדה"י ועדים מעידים שזו חתימתו, ואין ר"ל ברישא בנותן כתבו בעצמו לשליח שמינהו דאטו בשוטה עסקין, וגם לעולם מסירת הכתב לא גרע מהרכנת הראש, אלא ר"ל בשולח בכתב ממקומו ע"י עדים או בשולח ממקום אחר וחתמו עדים שזה כת"י].

ולדעת הרא"ה והר"ן דכשר מינוי שלא בפניו אף לענין כתיבה וחתימה, צריך לפרש דהא דפסלין הכא כתב בכתב ידו חומרא דרבנן היא שלא לסמוך אכתב ידו לענין גט, ולפי זה אפשר לומר דאף לענין שליח הולכה כן, מיהו אפשר דכל שכבר נכתב גט בהכשר ע"י ציווי תו לא אחמרו רבנן שלא לסמוך אכתב ידו שהרי הגט מעיד על רצונו לגרש, ואפשר נמי דהא דפסלין כתב בכתב ידו אין הטעם משום שלא לסמוך על כת"י אלא משום שאין המינוי נחלט ע"י כתב כמו שנחלט ע"י אמירה וכי היכי דא"א למנות במחשבה ה"נ אחמרו חכמים שלא למנות ע"י כתב, ולא אחמרו בהרכנת הראש, ולפי זה אם ממנה בפיו בפני עדים, והם כותבים שמינה בפניהם את פלוני לשליח שפיר דמי, ועי' ברמ"א סימן קמ"א סל"ה שכתב שיש אומרים שאין למנות שליח בכתב, ונראה

דכוונתו לדעת הרא"ה והר"ן דלדידהו לא מנאנו חילוק בין שליח לכתוב ולחתום לשליח הולכה ועי' בפ"ת שם ס"ק ל"ה שאחרונים ז"ל צידדו כמש"כ, וז"ע, ובמקום עיגון אפשר למנות שליח להולכה בכתב דלדעת הרמב"ן ודעימיה אין בזה חשש וכמש"כ הרא"ש, ונקטינן כוותיהו וכמש"כ הב"י סימן ק"כ. (פ"י ס"ק י"ג).

ע"ג א' אכלו ארי אין לנו, אע"ג שאם היו שואלים אותו בשעת תנאו אם לכלול אכלו ארי בכלל אם לא אעמוד מחולי זה ודאי היה כוללו, דהא עיקרו שלא תזקק ליצם, מ"מ כיון דאונסא דלא שכיח הוא ולא אסיק אדעתיה אינו בכלל תנאו. (בב"ר ס"ו סק"ה מהו"ד).

בתו' כתובות ב' ב' ד"ה דלמא וא"ת בפ' מי שחזו דאמרינן אכלו ארי אין לנו כו' ואמאי לא הוי גט הא לא ניחא ליה דתפול קמי יצם וי"ל וי"ל דבאונס דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה כו', וז"ע דלכאורה הא דמהני סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם למיהוי גט, הוא משום דלמעשה הרי נחקיים התנאי דאם לא באתי שהרי לא בא, אלא דיש טענת אונס, וצוה אמרינן דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם וממילא לא ניחא ליה למיטען טענת אונס, וכמש"פ רש"י דבהאי אונסא לא ניחא ליה למבטל גיטא, והר"ז כפסקיה מברא ואין דעתו לבא אף אם יש מברא, ולענין סברא זו מה מקום יש לחלק בין אם מת או אכלו ארי, הרי אין לנו שום ענין במיתה עצמה, אלא דכיון שלא בא ואנן סהדי דלא ניחא ליה למיטען טענת אונס הרי ראוי להיות גט, ולא דמי להאי דגיטין דהתם בין אם מתי מחולי זה ובין אם לא אעמוד מחולי זה הרי התנאי הוא במיתתו מן החולי, שהוא תנאי בקום ועשה וע"כ לכלול בתנאו את המאורע שאירע, וצוה שייך לחלק בין מת מחמת החולי, לבין מת מתוך החולי, והיינו שניתק מחולי לחולי אחר, ובין אכלו ארי, דבאכלו ארי אין ליחס זה לתנאו כיון שאין לזה שום שייכות עם החולי, ולא אסיק אדעתיה, [ועי' בתו' גיטין ע"ג א' ד"ה איחיביה ועוד אור"י כו'], אבל בתנאי אם לא באתי יש לדון כאילו חלה ע"י ארי ואומר שגם אם היה בריא לא היה בא, ולא משמע לומר דכוונתם רק אסוגיא דגיטין לומר דלא מהני התם טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם, דמלשונם משמע דגם

וכיון שיש בתנאו התיחסות מיוחדת למיתה זוה שפיר יש מקום לחלק דמיתה ע"י ארי או נחש לאו אדעתיה, אבל בחולי שאין בתנאו התיחסות מיוחדת לזה, אלא דאם לא יצא כולל גם ע"י חולי למאי דקיי"ל אין אונס בגיטין, זוה י"ל דלא אכפת לן כלל איך נגרם החולי, ומציאות החולי הוא דבר דאסיק אדעתיה ואין אונס בגיטין, וכמדומה דגם בדעת בנ"א בסתמא אפילו כשמתנה בהדיא על חולי אין בדעתו התיחסות לגורמי החולי, משא"כ כשמתנה על מיתה, ונ"ע.

לכאורה איכא נפקותא לדינא בין טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, לבין טעמא דאין אונס בגיטין, דלטעמא דאין אונס אפקעינהו רבנן לקדושין, משא"כ לטעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, ולפי זה נ"ע אי טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם קאי למסקנא, ובתו' כתובות ג' א' ד"ה איכא כתבו דשינוי דחיקי יניחו, ומשמע דס"ל דלא קאי במסקנא, וכ"מ מהא דפריך ליה רבינא לרבא גיטין ע"ג א', ולא קמתרין דגט שאני משום דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, ומיהו י"ל דסברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם לא מהני אלא בתנאי אס לא באחי, דחשבינן ליה כאילו לא בא מרצונו, וכמש"כ לעיל ד"ה וי"ל, אבל בתנאי אס מתי לא כללינן אכלו ארי מחמת האי סברא, וכעין סברת הועוד אור"י שבתו' גיטין שם, ונ"ע. — [ברא"ש גיטין ע"ג א' כתב זוה גיטין אס מתי דכונתו שלא תזקק ליבם, וזו סברא פשוטה לפי הענין שמגרש רק אס ימות, ואין זה ענין לסברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם דסוגיין, דהכא הנידון בתנאי אס לא באחי שאינו מתיחס כלל למיתה, ולמאי דס"ל יש טענת אונס, דראוי לפי זה לומר דבמת לא יהיה גט, אס מחמת סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם אמרינן דדעתו לכלול בתנאו גם אס ימות, וזהו הדוחק שחשבוהו תו' וכן ברא"ש בסוגיין]. (כתובות ב' ב').

שם אונסא דלא שכיח הוא, עי' מש"כ בכתובות ב' ב' דדין אונסי דלא שכיחי.

מתני' לא תתיחד עמו כו', הרמב"ן והרשב"א ז"ל הקשו למה צמחיהו אס מתי אין חוששין לאסור להתייחד משום ג"י, ובכ"ז שבעבור משמע שיש לחוש שלא יתייחדו שלא יהא ג"י, ותייראו דשאני מהיום שכבר נתגרשה ודמי כאילו כבר

באס לא באחי לא יועיל אס אכלו ארי, וכ"ה בשו"ע אה"ע סימן קמ"ד ס"א.

וי"ל דבאמר אס לא באחי ומת, לא שייך לדון כאילו לא בא מרצונו ונתקיים התנאי, לפי שאנו יודעים דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, דכשהוא מת לא שייך ביה ניחא ליה, וגם רצונו שעה אחת סמוך למיתתו אין צו לקבוע את העתיד, וע"כ עלינו לדון את רצונו בשעה שהתנה את תנאו, [וה"נ אס נשתטה נמי ע"כ עלינו לשבז לדון מה היה דעתו בשעת תנאו באס לא יבא מחמת שטותו], ולהוסיף בתנאו מה יהא אס לא יבא מחמת מיתה, וכיון שכן לא שייך לכלול בתנאו אלא מיתה דשכיחא קצת דאסיק אדעתיה, ולא אכלו ארי דלא אסיק אדעתיה כלל, [ואין נפקותא זוה בין אי יש טענת אונס ואנו מתירים במת משום דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, לבין אי אין טענת אונס ואנו מתירים מחמת זה במת, דבתרומיהו אין להמיר באכלו ארי שיש זוה טענת אונס, מחמת סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם].

וב"מ לפי הועוד אור"י שבתו' גיטין שם, נראה דבאמת לטעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, הוי גט אף באכלו ארי [בתנאי דאס לא באחי], וכמו דנקטו תו' בפשיטות בקושיתם, דלפי דבריו אין שום סתירה לזה מהא דאכלו ארי, וכמש"כ להלן ד"ה וכ"ז.

ויש להסתפק בתנאי דאס לא באחי מה יהא הדין בחלה מחמת ארי, ומקום הספק זוה משום דהא דכללינן אס מתי בתנאי דאס לא באחי, אינו משום דגם אס לא בא מחמת מיתה חשיב לא באחי, דהא לס"ד ס"ל דיש טענת אונס בגיטין, וא"כ אין מיתה בכלל, אלא דמשום דאמרינן דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם וא"כ יש לחשבו כאילו לא בא ברצון, וזה דבר דלא שייך במת, לכך ראוי לכלול בתנאו גם אס לא יבא מחמת מיתה, וזה כעין תנאי נוסף, וכאילו אמר בין אס לא אבא סתם ובין אס אמות, וכמש"כ לעיל, ויש מקום לומר דגם למאי דקיי"ל אין אונס בגיטין, ואשר לפי זה בכל תנאי אס לא באחי יש לכלול גם אס לא יבא מחמת מיתה, דמ"מ יש לחשדם כשני תנאים, דגם בלב האדם החלטתו על הגט באס ימות, והחלטתו באס לא יבא, הם נושאים נפרדים, ונמצא שתנאו מתפרש אס לא יבא סתם או שימות,

נתגרשה בלא תנאי דתו לא חיישין לג"י, ולא מיבעיא למ"ד שאם נתגרשה תנשא לכתחלה אלא אפילו למ"ד לא תנשא הכא תנשא, [שהרי נתגרשה קודם שנתייחד], ויש לתמוה דטפי בפשיטות הו"ל למימר דהתם צמעכשיו הרי אמנס גיטה קודם לצנה ומה יש כאן לתקן, וכ"כ אמנס הר"ן והריטב"א, וברמב"ן בסוף דבריו ז"ל כתב אבל רש"י ז"ל פי' בכתובות (כ"ז ב') משום ג"י, [פי' במהיום אם מתו, ומשמע שם קצת צפרש"י דמתגרשת מיד משעת נתינה אם ימות, אבל צרש"א כאן משמע דמפרש דרש"י בכתובות מפרש כפיר"ת, ועי' צה"י כתובות שם], וי"ל כן כיון שאינו גט אם לא מת אסור להביא אותה שתתגרש בגט ישן, עכ"ל, וג"ז לא נתפרש מה שיך כאן ג"י, ונראה כוננו ז"ל דעיקר החשש בגיטה קודם לצנה הוא משום שהנולד מן הפנויה אין לו ייחוס שכשם שזינתה עם זה אפשר שזינתה עם אחר, וחשש זה אינו צמגש על תנאי דהתם אין לחוש שזינתה עם אחר שהרי היא ספק א"א, ולפיכך ס"ל להרמב"ן שיש לחכמים לתקן שלא יתייחד עמה משום חשש זה, [ומיהו אם נתייחד נראה דלכו"ע תנשא דלא שיך כאן להצריך גט שני שהרי אמנס מן הדין נתגרשה בגט הראשון מומן הנתינה, ואילו הגט השני יטעה שלא נתגרשה כלל אלא מומן שני], שילעיו על הבן שאינו בנו כי יחשבו שנתגרשה במוחלט מומן הגט, אבל ג"ז צ"ע דחיפוק ליה משום ייחוד פנויה ומה הוצרכו לחכמים לתקן משום ג"י, ולענין אם נתייחד הרי אין כאן תקנה לענין הגט וכמש"כ, וגם עיקר הסברה שכתבנו אינה מחוורת כ"כ, וצ"ע.

ובשם הראב"ד ז"ל כתבו דהיה דכ"ז שבעצור איירי בשהגט ציד שליח ואמר לו ליתנו לה כשיעצור ל' יום מנגד פניה, ומשמע דס"ל דאף בלא אמר מהיום כיון שכבר נמסר הגט לידה חשיב כנתגרשה ותנשא לכתחלה, א"נ עדיף דאף למ"ד לא תנשא היינו דוקא בנתגרשה באיסור אבל כאן בשעה שמסר לה הגט שפיר מסר לה ולכו"ע תנשא לכתחלה, וכ"מ שלא נזכר בדבריהם כלל הא דנתגרשה תנשא, וכבר כתבנו לעיל דבטור כתב בהדיא דלא חשיב כנתגרשה ומורין להו לבטל הגט או לקרעו, וכן באמת לפירוש הרמב"ן והרשב"א שפירשו דשאי התם דלא אמר מהיום ולעולם איירי

בשגרשה בעצמה, הרי מצוה דלילו היו חוששין לג"י לא היו רשאין לגרש בגט זה אף שכבר הגיע לידה, [ולא משמע בזה דס"ל חילוק הרמ"ה, שהרמב"ן י"ח ב' הקשה לפרש"י שאין לחוש לערעור הצעל שהוא ג"י דהא אם נתגרשה תנשא לכתחלה, ומשמע דלעולם תנשא לכתחלה אף בזהיה דכ"ז שבעצור אע"ג שהוא לא נתנו, וכן בזה דפלוגתא דר"י ור"ל נמי נראה דאיירי לפרש"י שהעדים נתנוהו לה, דלא אשכחן ערעור הצעל שיערער שמסר לה גט פסול להכשילה, וגם י"ל שאינו נאמן אף לענין לעז, דהא אינו חשוד להכשילה, וא"כ כל מקום שחששו לשמא פייס היינו רק באופן שהוא לא נתנו, ולפירוש הרמ"ה באלו לא תנשא לכתחלה לכו"ע, אלא ודאי הרמב"ן לא ס"ל חילוק הרמ"ה, וכן צרש"א ע"ט ב' כתב דהא דאמרין אם נתגרשה תנשא לכתחלה היינו דוקא צמגש צעצמו אבל ע"י שליח חיישין שמא פייס, ומשמע דבהאמינה שלא פייס שפיר דמי ותנשא לכתחלה אע"ג שהוא לא נתנו לה, [ומיהו עיקר דברי הרמב"ם שהביא שם אי אפשר לפרש משום ג"י, דהא העדים כותבים הזמן שאחר הייחוד, אבל מ"מ מרהיטת דברי הרשב"א יש ללמוד דלא ס"ל חילוק הרמ"ה], וכן כתב שם דכל ג"י איירי ע"י שליח דאל"ה הו"ל מוקדם, ואילו הו"י סבר כהרמ"ה היה מדקדק לפרש דהיינו שהצעל נתנו לשליח אחר שנתייחד, אלא משמע דלא ס"ל כהרמ"ה], ודוחק לפרש דהא דקתני הואיל ולא נתייחד עמה הוא טעם שרשאי הצעל לעשות כן לכתחלה, דל"מ כן, [גם לכתחלה הרי אפשר שילך למקום רחוק שלא יהא חשש ג"י כלל ולא שיך בזה איסור לכתחלה], אלא ודאי פליגי אהראב"ד וס"ל דבתנאי אם, אם נתייחד עמה קרעין ליה לגיטא, משום דחשיב כמגרש לכתחלה בג"י, וכדעת הטור, והכי נקטינן.

והרשב"א סיים בזה דאי גרסינן על מנת שבעצור ע"כ דאיירי התם כפי' הראב"ד שהגט ציד שליח, דהא ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא שיך גט ישן, [ואולי הראב"ד אמנס גרים כן ולפיכך הוצרך לפרש כן, ולפי זה אין להוכיח דהראב"ד ס"ל דבתנאי אם כבר חשיב כנתגרשה], ונריך לומר דאמר לשליח שיהיה גט מיום שימסרנו לה בתנאי אם יעצור, דאל"ה לא שיך לשון על מנת שהוא

בפשיטות וליחוש שמא פייס דאף ארישא דנתן לידה פריך, ודוחק, וז"ע. (ס"י ס"ק י"ט).

תור"ה איתביה ועוד אור"י דאפי' הוה הכא אונס דשכיח כו', נראה דלפי זה אין הכרח דבאכלו ארי ליכא לתקנת ננועות ופרושות, שהרי באס מחוי זה או באס לא אעמוד מחולי זה ס"ל דלא שייך לדון מחמת תקנת ננועות ופרושות, דהנידון הוא רק בכונת לשונות, אם ר"ל מחמת החולי או מחמת החולי, וגם במתוך החולי נהי דבכלל זה ניתק מחולי לחולי, אבל אכלו ארי אכתי י"ל דלא אסיק אדעתיה ואינו בכלל דבריו, וגם לאחר דמפרשין דמתוך החולי קאמר נמי אכתי לא שייך בזה לכלול אכלו ארי משום ננועות ופרושות, דאל"כ הדרה קושיהם לדוכתה דמאי פריך ליה רבינא לרבא, הרי שפיר י"ל דאונסא דלא שכיחא כאכלו ארי לא אסיק אדעתיה וכדס"ל לרבא, וגט שאני, דכיון דמיתה דניתק מחולי לחולי אסיק אדעתיה וא"כ מתוך החולי קאמר, תו כללינן אכלו ארי משום ננועות ופרושות, אלא ודאי בלשון אם מתי לא שייך לכלול אלא מאי דאסיק אדעתיה], אבל באס לא באחי דבזה שייך תקנת ננועות ופרושות, דאף באונס שלא נחבין לו מ"מ חשיב כנתקיים התנאי, תו י"ל דאף אכלו ארי כן, ואע"ג דבכתובות ז' ז' מצואר דמיתה חשיבא אונס, וא"כ הרי חזין באס מתי מחולי זה דמחלקין בין אונס מיתה לאונס דאכלו ארי, שהרי לא אמרינן דאינו גט אלא באכלו ארי ולא בנייתק מחולי לחולי, אע"ג דגם כל אונס מיתה יש בו טענה מן הדין וחשיב כלא אסיק אדעתיה, וא"כ דכוותה בתקנתא דאין אונס יש לחלק ביניהם, לא דמי דבאס מתי מחולי זה כיון דתנאו במיתה שפיר אסיק אדעתיה ניתק מחולי לחולי, דכשהנידון במיתה מחמת חולי, לא חשיב ניתק מחולי לחולי כאונס דלא אסיק אדעתיה, בזמן שמגרש שלא חזק לייבום, [או סבה אחרת התלויה במיתה], שהרי זהו מה שפיר"י דבזה בלא שום תקנה אמרינן דכונתו מתוך החולי, וכיון שאין נכלל בתנאו אונס דלא אסיק אדעתיה, לכך באכלו ארי אינו גט, אבל באס לא באחי דבזה מיתה חשיבא אונס דלא אסיק אדעתיה, ואפילו הכי תיקנו משום ננועות ופרושות דגם במת חשיב גט, תו י"ל דאף באכלו ארי כן.

מעכשיו דהא שליח הולכה הוא ואינה יכולה להחגרש בקבלתו, והשליח לא מסר לה תיכף אלא שהה הגט בידו קצת ואשמועינן דלא חיישין לגט ישן, ולפי זה ניחא נמי הא דיכול הצעל לבטל כדפרכין התם וניחוש שמא פייס, דבשעה שהיה הגט ביד השליח היה יכול לבטל שליחותו, והנה הרמב"ן והרשב"א לא ניחא להו לפרש כפי' הרשב"ד, בלשון הר"ז גיטין משמע דנותנו לידה, וכן כתבו ע"ז ז' דלגירסא דגריס ע"מ שאעבור ע"כ שצריצוי שניהם יכולים לבטל, ומצואר דמפרשי שנתן הגט לידה, וז"ע לפי זה הא דקתני ולג"י אין חוששין הואיל ולא נתייחד עמה, הא אף אם נתייחד עמה אין כאן ג"י, דהא אמר מעכשיו וקושטא הוא דגיטה קודם לבנה, [ואף לפי' הרמב"ן דמשמע דס"ל דיתכן חשש ג"י אף במעכשיו, [וכמו שזדדנו לעיל בטעם הדבר] קשה דהכא משמע דלענין דיעבד איירינן ולענין דיעבד לא שייך לתקן בזה כלום וכמש"כ לעיל, (דהא קושטא הוא דגיטה קודם לבנה אלא דליכא כאן חשש דילמא מאחר), וכש"כ להרשב"א דלא משמע דס"ל סברא זו כלל, וכן בר"ן העתיק דאיכא דגריס ע"מ שאעבור, וכתב בפשיטות דבמעכשיו לא שייך ג"י דקושטא הוא דגיטה קודם לבנה], ואולי בתנאי שצידס לקיימו ולבטלו, אף בעל מנת מורין להו לבטלו, אם נתייחד, כדי שלא יהא גיטה קודם לבנה, [וכעת ראיתי בספר מרן (שליט"א) זללה"ה ס' ק"ה סק"ד עיי"ש ונראה כונתו ז"ל דהנידון אי חוששין לייחוד בשלא שמענו שנתייחד הוא אם מאז שיתייחד כיון שעדיין אין הגירושין מוחלטים, ואם היה ראוי לחוש לייחוד אף בלא שמענו שנתייחד, היה ראוי לאסור ליתן גט בתנאי כיון שיש לחוש שיתייחד ויהיה גיטה קודם לבנה, והיינו דקתני ולג"י ר"ל לייחוד אין חוששין שהרי לא נתייחד ולכך מותר לגרש באופן זה שאין לחוש שיתייחד, וק"ק בלשון הברייתא דהו"ל למיחני ולג"י אין חוששין בשלא ראינו שנתייחד דלא שכיח, ומאי האי דקתני הואיל ולא נתייחד, הא טעם זה אין אנו צריכים לו בנידון הברייתא, וז"ע], ואולי י"ל דבריייתא ודאי בנותן לידה איירי ומיהו הא דקתני ולג"י אין חוששין ה"ק ובאופן זה אם היה ע"י שליח אין חוששין לג"י, ומ"מ דקדקו דאף תנאי דע"מ אפשר לבטל דמשמע להו מדפריך

ומ"מ מלשונם נראה דגם לפירוש זה קיימא דבאונס דלא שכיח כלל וכמו אכלו ארי, ליכא לתקנת נזונות ופרוות, וטעמא נראה דכיון דחזין בגמ' דאף בקיבל עליו בהדיא כל אונסא דמתיליד, מ"מ אונסא כאכלו ארי לא קביל עליה, ה"ה דכד אמרינן דאין אונס בגיטין, דלית לן למימר אלא דחשיב כקיבל עליו כל אונסין, וכיון שכן אחתי אין בכלל זה אכלו ארי, וכמס"כ בכתובות ז' ב' דכל התקנה לנזונות ופרוות לא היתה אלא שיחשב כקיבל עליו אונסין.

וב"ז למאי דקיי"ל אין אונס בגיטין ולית לן טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם, אכל אי יש אונס בגיטין, אלא דמ"מ באס לא באחי ומת הוי גט משום דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם וכדאמרין כתובות ז' ב', וכן נמי אי קיימא טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם גם למסקנא דאין אונס בגיטין ע"י לעיל ד"ה לכאורה, בזה נראה דלהאי פירוש ר"י אף באכלו ארי הוי גט, דהא כיון דיש אונס בגיטין, א"כ אמרינן דמיתה לא אסיק אדעתיה, ואפילו הכי מכת סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם אמרינן דגם במת הוי גט, והיינו משום דחשבינן ליה כאילו לא בא מרצונו וכמס"כ לעיל בדברי הח' בכתובות, לפי טעם זה גם באכלו ארי ראוי לומר שיהא גט, וכמס"ה"ק תו' שם, אלא דאם גם באס מתי מחולי זה שייך תקנת נזונות ופרוות שאין כאן נידון אלא ברצונו, וה"ה ממילא דשייך נמי לומר שיהא גט משום דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם, א"כ הרי מוכח מהא דאמרין דאכלו ארי אינו גט, דלא מהני סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם באכלו ארי, וזו דעת תו' בכתובות שם, אכל לפי מה שפירש ר"י דבאס מתי הנידון בכונת לשונו, וזה מתפרש רק למה דאסיק אדעתיה, א"כ לא שייך כאן לשמש בסברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם לכיון בלשונו מה דלא אסיק אדעתיה כלל, ולכך שפיר לא הוי גט באכלו ארי, אכל באס לא באחי דבזה אין נידון בלשונו כלל, דשפיר אפשר לכלול בזה גם אכלו ארי, תו אית לן למימר דכי היכי דכללינן מיתה סתם אף דלא אסיק אדעתיה, מכת סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם, ה"ה שיש לכלול מהאי סברא נמי אכלו ארי.

ולפי זה מה שפסק בשו"ע סימן קמ"ד ס"א דבאס לא באחי ואכלו ארי דזקוקה ליצם, ומשמע

דמתייצמת, היינו משום דס"ל דלמאי דקיי"ל אין אונס בגיטין, הדרינן מסברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יצם, וכמס"כ תו' והרא"ש בכתובות דשינויי דחיקי נינהו, ע"י לעיל ד"ה לכאורה, הא לאו הכי לא היה ראוי להקל נגד דעת ר"י הלזו, ומיהו בלאו הכי ז"ל דזקוקה ליצם היינו רק דחולצת, דהא בסימן קמ"ה ס"ו פסק בהרמב"ם דבאס לא אעמוד כו' הוי ספק מגורשת, וא"כ הוה הדין באס לא באחי, וכמ"ש בב"ש שם סק"י.

בא"ד דאפי' הוי הכא אונס שכיח כי ההוא בכתובות פריך שפיר כו', לפי הענין היה ראוי לומר דאפילו אם נימא דגם באונס דלא שכיח כלל איכא לתקנת נזונות ופרוות, דהא אכלו ארי ודאי חשיב אונס דלא שכיח כלל, וכדאמרין ליה לאונסא דלא שכיחא דרצא, ועיקר דברייהם דבתנאי דקום ועשה לא שייך לכלול אלא מאי דאסיק אדעתיה, ולכך לא שייך לתקן בתנאי אס מתי משום נזונות ופרוות שיהא גם אונס דלא אסיק אדעתיה בכלל, מה שאין כן בתנאי אס לא באחי דהתנאי בשלילה ושפיר מתקיים התנאי אף על ידי אונסא דלא אסיק אדעתיה, דסוף סוף לא בא, בזה שייך לתקן משום נזונות ופרוות, לכך נראה דה"נ קאמרי דאפילו הוי באכלו ארי תקנת נזונות ופרוות בתנאי אס לא באחי כדאמרין באונס מיתה בכתובות, אלא דנקטו האי לישנא משום דלקושטא דמילתא ס"ל לר"י דאף באס לא באחי לא תיקנו באכלו ארי משום נזונות ופרוות וכמס"כ לעיל. (כתובות ס"א ס"ק י"ג).

ע"ג ב' גמ' ת"ר ראוה שנתייחדה עמו באפילה או שיסנה עמו תחת מרגלות המטה כו', ע"י מש"כ בזה לקמן פ"א א'.

שם באומר מעת שאני בעולם, א"ה, ע"י מש"כ בהוריות ג' ז' בדברי תו' הרא"ש כאן בענין אשם תלוי.

כתב הר"ן פ' מי שאחזו בנתייחדה צע"א שחרית וצע"א ערבית דאין צריכה הימנו גט שני דאע"ג דלענין ממון קיי"ל צ"ז זה צורר דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מטרפין, לגבי אישות דשייך בדיני נפשות צצ"א צע"א להו, ולכאורה קשה דהא בקידושין צע"א עדים לקיום הדבר, דהמקדש בלא עדים או צע"א אינו כלום

בדין עדות מיוחדת, ומהא דזעל את הערוה מכות ו' ב' אין ראיה אע"ג דהתם כל אחד יודע שחזירו רואה וכל ראיתם היא עדות על הכניסה שקדמה, מ"מ כיון שאין רואים יחד בשעה אחת גרע], לא נחבאר בדברי הר"ן, ומהא דנקטו צירושלמי ותוספתא ע"א שחרית וע"א זב"ע ולא נקטו שניהם שחרית ואין רואין זא"ו משמע דכה"ג כשר, והרי גם בשחרית וזב"ע משמע דנסתפקו בדבר, ומיהו י"ל דמעשה הכי הוי דשחרית וזב"ע, וה"ה בעדות מיוחדת, וז"ע.

ואין להקשות לדברי הר"ן מהא דאמרין בסנהדרין ל' ב' דאחד אומר שמים בגבה ואחד אומר שמים בכריסה מנטרפין, אף דגדלות שי"ך בה נמי דיני נפשות, דיש לחלק דקידושין עיקרא דמילתא דיני נפשות דלאוסרה על העולם הוא, אבל גדלות אם השתא לענין דיני ממונות דיינין לית לן לחשוב העדות בחומר דיני נפשות, [אבל אין לחלק משום דאחד אומר שמים בגבה דמי להודאה אחר הודאה ועוד עדיף, ואילו ע"א שחרית וע"א זב"ע דמי להלואה אחר הלואה, דמ"מ תרוייהו דריצ"ק שייכי ופסולי דז"נ ואף בלא קרא דעדות מיוחדת דאמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי, ואם אימא דגדלות כד"נ הוא לא הוי לן לאכשורין].

ובן נראה דאין ללמוד מדברי הר"ן לענין לאוסרה על צעלה בנסתרה זב"ע שחרית וזב"ע זב"ע שדנו בזה צירושלמי פ"ק דסוטה, דקדושין שאני דעיקרה דיני נפשות וצני עדים לקיום הדבר, אבל לאוסרה על צעלה צעדי סתירה י"ל דמנטרפין דסו"ס תרוייהו מעידין שהיא אסורה עליו, וכמו במעידין על אשה שהיא גרושה זה ראה גירושין של צעלה הראשון וזה של צעלה השני.

ובב"י חו"מ סימן ל' כ"ל הא דריצ"ק בזה דיין עדות מיוחדת, ופירש כל הנידון בנסתרה ובנתייחדה ובקיניו ובעדי הגט בדבר אחד והוא אי דבר דמשכחת ביה ד"נ חשיב כדיני נפשות אף כשדיינין שלא לענין נפשות, ופירש דהיינו צעיל דירושלמי, והכריע בזה מכח סוגיא דגיטין ל"ג ב' ומכח ההיא דכתובות כ"ו, ולפי זה דברי הר"ן נסתרים מההיא דגיטין ומההיא דירושלמי ופליג אמרדכי שהוצא בחו"ב סנהדרין ל' א' סק"ב, וז"ע.

אף ששניהם מודים, וא"כ מה שי"ך כאן לנרף ע"א שחרית וע"א זב"ע הירצים, [אח"כ ראיתי שכבר תמה בן צ"ש סימן קל"ג סק"א וכן מרן זללה"ה סי"ח סק"א ע"ש], ועוד דמה טעם הוא דשי"ך בדיני נפשות, הא גט נמי שי"ך בדי"נ ומ"מ אמרינן בגיטין ל"ג ב' דלריצ"ק יכול לומר לזה צפ"ע ולזה צפ"ע שיחתמו, הרי דאיתא לדיניה דריצ"ק אף בששי"ך לד"ג, וי"ל דמההיא דגיטין אין ראיה, דשאני עשיית גט מעדות על גירושין או קידושין, וספיר יכולים להעיד על ציווי הצעל כל אחד לחוד בנתייחדה, אבל על הגירושין צעין שיעידו צב"א, ובנתייחדה הרי מעידין צב"א בשעת מסירה, וה"נ על שטר קידושין יכול לזו"ת לזה שלא בפני זה שיחתמו, אבל להעיד על קידושין צעין שיעידו צב"א, וטעמא משום דכיון דשייכי בדי"נ לא סגי בהעדאת העדים על התוצאות שהיא מקודשת, אלא צריך שיעידו על מעשה הקידושין, וממילא צעין ב' עדים על מעשה הקידושין, וכאן אין כי אם ע"א על קדושין בשחרית וע"א על קידושין של זב"ע, ואפשר עוד דהיא דגיטין דמי לעדות בכור וקרקע דלחד מ"ד מודים חכמים בזה לריצ"ק, וי"ל דבזה לא איכפת לן אף דשי"ך לד"ג, דמ"מ מנטרפי, דעדות מיוחדת לא פסול אלא בדי"נ ממש, אבל זב"ע שחרית וע"א זב"ע דמי להלואה אחר הלואה, ובה כל דשי"ך לד"נ צריך עדות על המעשה, ולקו' הראשונה י"ל דאילו היה הדין דגם בקידושין מנטרפין, היו חשובים עדים לקיום הדבר, ואף שהכל יודעים שהמקדש זב"ע לאו כלום, מ"מ הכל היו יודעים שמנטרפים שני קידושין שכל אחד בפני ע"א, ובהנדרף העדים נמנא שקידש בפני שנים, והיה כל קידושין בפני ע"א מתלא חלי וקאי, אלא כיון דיש בו ד"נ צריך שני עדים ביחד וממילא אין קידושין בפני ע"א כלום, ועי' באה"ע סימן קל"ג צב"ש סק"א וצב"גר"א ס"ק ב' שכתבו דמדאורייתא מהני ע"מ זה שלא בפני זה, והדברים ז"ע, מ"ש ממקדש בפני שנים זה שלא בפני זה דמשמע דלא הוי קידושין כלל.

והנה דברי הר"ן הם לענין דיניה דריצ"ק, אבל לענין דין עדות מיוחדת אם כשר בקידושין כגון שאין העדים רואין זא"ו והמקדש והמתקדשת רואים אותם, [ואף כשיודע כל עד שחזירו רואה, כל שאין הם רואים אחד את חזירו נראה דהיא

ומה שהזכיר צ"י שם סוגיא דכתובות כ"ו לכאורה קשה מה ענין תרומה לגירושין, הרי בתרומה לא משכח"ל דיני נפשות כלל, וז"ל דעיקרו דדיני ממונות ל"ד, וה"ה איסורין, צרם עיקר הדברים קשה דהתם לאו בפלוגתא דריב"ק ורבנן איירינן אלא בפלוגתא דר"נ ורבנן, ולחד לישנא בסנהדרין ל' ב' תרומה דלא כריב"ק, ומ"מ ר"נ מכשיר דלא מקיש הגדה לראייה, וא"כ אף צד"ג, ואע"ג דהרמב"ם פ"ד מה' עדות ה"א פסק צד"ג דלא כר"נ, י"ל דהיינו משום דאית לן למינקט כרבנן דר"נ דיחיד ורבים הלכה כרבים, ורק צדיני ממונות כיון דקיי"ל כריב"ק ממילא קיי"ל נמי כר"נ דאי ראייה לא צעי כש"כ הגדה, אבל ר"נ עצמו כי היכי דצד"מ לא מקיש הגדה לראייה ה"ה צד"ג, וא"כ שפיר מוקמינן ההיא דתרומה כר"נ, ושמא מהא דאמרין בסנהדרין שם דמודה ריב"ק לר"נ ואמרין דהוא ק"ו השמא ראייה לא צעי הגדה מיבעיא, משמע ליה להצ"י דר"נ נמי לא קאמר אלא צדיני ממונות, דצד"ג הרי צראייה צעי, וכן ממה דכיל תנא לפלוגתייהו דריב"ק ורבנן ור"נ ורבנן משמע דגבי הדדי תניא וכי היכי דריב"ק לא קאמר אלא צד"מ ה"ה ר"נ, ואע"ג דלא מקשינן הגדה לראייה צד"מ, מ"מ צד"ג מקשינן, א"נ מקרא דלא יומת ע"פ עד אחד, מהאי קרא גופיה איכא נמי למידק דהגדה צעינן ביחד, דהאי קרא בהגדה משמע כדכתיב על פי, ובקצה"ח סימן ל' סק"ד נמי אזיל בשיטת הצ"י דר"נ לא קאמר צדיני נפשות.

תוד"ה ראה ה"ה נתייחדה עמו באפילה כו', ע"י מש"כ לקמן פ"א א'.

ע"ד א' כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה, א"ה, ע"י מש"כ בחו"צ כתובות מ"ו א'.

שם ה"ז גיטין על מנת שתני לי מאתים זוז ומת נתנה אינה זקוקה ליבס כו' רש"ג אומר נותנת לאציו או לאחיו או לאחד מן הקרובים, כתב הגרע"א ז"ל ביצמות ל"ז ב' לסייע לדעת הרמב"ן שכתב דהא דאמרין יצמות ק' ב' הוא אינו יורש אותם, דגם כשאין לו יורשים אלא צנות או אחים הדין כן, מהך ברייתא, דכ"ז משכח"ל שיתן לאחד מן הקרובים צומן שיש כאן אח לייבוס, וע"כ מיתוקמא בספק אח שזקק לייבוס מספק ואינו

יורש, וחזין דאף בדליכא אחים אלא שאר קרובים נמי משכח"ל שאינו יורש, ובפשוטו י"ל דאחד מן הקרובים היינו יורשים של אחד האחים שכבר מת והניח צנים או צנות, ניימכן דאחד מן הקרובים מתפרש גם כשיש קרובים נוספים באותה קורבה, שלא נחשיב לחלק צנייהם, אלא כל שנתן לאחד מן היורשים שפיר קיים תנאו, והיורש הזה עליו לקחתו בחשבון חלוקתו עם שאר היורשים, ותמ"ל שעליו לחלק מתפרש שפיר שהאחד מן הקרובים המחשב עם קרוביו צוה, והרי אין זה ירושה אלא שקיום תנאו הוא לתת ליורשיו, שו"ר צרש"א וכתו' הרא"ש דפשוט להו דאחד מן הקרובים מתפרש שרק הוא היורש, וכתבו לפרש אליבא דר"י בן זרובה עי"ש, גם משכח"ל אחר שחלצה וחספה להמירה לקרובי החולץ, והחולץ מת, דנותנת לשאר קרובים ואיגלאי מילתא דחלצה בטעות הואי, נוצריטצ"א שם הביאו הגרע"א ז"ל תירץ די"ל דנותנת לאחד מן הקרובים לא קאי לענין ייבוס אלא לעשותה פנויה משעת גירושין לענין זנות וכיו"צ. (בימות ל"ז).

ע"ד ב' וחזר ואמר לה מחולים לך, ע"י מש"כ צסימן י' סק"ד, ועי"ש צסק"ו ו' י"ד.

ועי"ש צדיני ציטול התנאי צסק"ק י"ד ט"ו. שם וחכמים אומרים אף זה יכול כו', ע"י צסימן י' סק"ד ז'.

שם הכי השתא הכא לצעורה קמכיון כו', אע"ג דגם לצעורה עיקר כונתו מה שהוא רוצה לצערה ונקמתו זה, מ"מ אינו יכול לומר הרי כאילו נצטערה, והטעם דבאמת הריני כאילו התקבלתי הוי חזרה ממה שאמר ע"מ שתני לי מאתים זוז, אלא דאמרין שכל תנאי שאדם מתנה לטובתו או לטובת שכנגדו צוה לעולם יודע ופתיכי במחשבתו בשעת התנאי שלפעמים מוותר על התנאי ולפעמים טובתו היפוך מן התנאי, ודעתו העיקר לטובת זה שלטובתו נעשה התנאי, ולכך דאי מסכים שיעשה היפוך מן התנאי אם זה רצונו, ולכך נקבע כן הדין שכל תנאי העיקר כרצון זה שלטובתו נעשה, משא"כ תנאי שהוא לצער, אף שאמנם עיקרו ההגהה המגיעה לעושה התנאי ע"י גרימתו הצער לשכנגדו, מ"מ ענין התנאי מוחלט בלבו ולא פתיכי בשעת תנאו בלבו שום מחשבה על אפשרות חזרה ממנו והרי הוא מתנה התנאי בהחלט, (ואף אם

מלהחזיר ההלואה שפיר יש לקיים דלא הוי מכר
אלא הלואה, דאונס רחמנא פטריה.

ונראה דיש לקיים דברי הקצ"ח אף לפי דברי
הנה"מ, דהא קראי דבע"מ מתפרשים
כמכר עם זכות גאולה, ונהי דכיון דלא שייך מכר
עם חיוב להחזיר ע"כ שיש כאן ספק הלואה, אבל
אם באנו לדון על התנאים שבענין ודאי יש לפרש
כל התנאים כאילו זה היה מכר עם התחייבות
לחזור ולמכור, וכיון דאין טענת אונס במכר דחשיב
כאונס לחייב ולא כאונס לפטור, ה"ה דהלואה
שבענין נמי התנאי הוא שגם אם לא יחזיר באונס
נמי יחול המכר ותמצטל ההלואה, והרי כל אונס
שמצד המוכר פשיטא דלא מהני לבטל המכר,
ואפילו אונס כאכלו ארי וכיו"ב, וגם לדעת האגודה
כן דרך באונס שמצד הלוקח דיינין, אף דבכל
הלואה ודאי אונס רחמנא פטריה, אלא דכאן תנאי
ההלואה הם כאילו היה מכר, וזו נראה גם כונת
תו' לקמן ע"ה א' ד"ה מכלל שכתבו דלא מהני
כאן החזרת פרעון בע"כ כמו בכל הלואה כיון
שהלוקח מתחייב ע"ז להחזיר, והיינו דכה"ג יש
לדון תנאי ההלואה כדיני מכר, וזו נראה גם כונת
הרשב"א שם דמכר קרייה רחמנא.

ובאמת שדברי האגודה ז"ע, וכנראה ס"ל ז"ל
דאונס שמצד הלוקח ראוי לבטל המקח,
דפשיטא דאדעתא דהכי לא מכר, וכיון שיש במכר
זד הלואה, ודאי ראוי להוסיף שאם מניעת החזרה
תהיה מצד הלוקח שבאופן זה לא יהיה מקח, רק
הלואה, וזה בלבו ובלב כל אדם, וא"כ א"ש לתקנתא
דהלל, וע"כ משום דאונס ציוס אחרון לא חשיב
אונס, ולכך אין צוה כדי לבטל המקח, ומ"מ ראו
חכמים צורך לתקן גם זה, דהא כונת התורה שיוכל
לגאול כל י"ב חודש, ועדיין ז"ע.

ונראה דזההיא דאי לא אתינא עד תלתין יומין
ליהוי גיטא, ודאי מודה האגודה דאפילו
נאנס ציוס אחרון חשיב אונס, וכדאמרין בהדיא
בסוגיא דכתובות אתא בסוף תלתין יומין, ובדאי
לא איירי דפסקיה מצד כל תלתין יומין, והטעם
פשוט דהתם עיקר תנאו היה שיוכל ללכת ולשהות
עד ל' יום, וא"כ עיקר תנאו שישו ציוס הל' או
סמוך לו, ולא חשיב כלל יום אחרון דמעיקרא לא
היה צריך כלל לשו, ודוקא בצתי ערי חומה
דרחמנא הוא דחס עליה שיוכל לגאול בכל יום עד

היו שואלים אותו מה יהיה אם תחזור צך, יתכן
שהיה אומר שלא יוכל לחזור, שהרי עכשיו צכעסו
רוצה בדוקא לזערה, וכמו בתנאי אם ירדו גשמים
וכיו"ב שאף שלפעמים רוצה לחזור ולגרש בכל
אופן, מ"מ בשעת עשיית התנאי הוא החלטתי ולא
פתיכי ביה כל ענין לחזור הימנו ולפיכך אין דעתו
ורצונו לכשיחזור, מתפרש בכלל תנאו, והרי החזרה
כשאר חזרה דעלמא, ועי' בר"ן כתובות ע"ג שכתב
דהטעם משום דכל שמתנה כדי לזער בדוקא
מתנה, והיינו כמש"כ.

והא דאמרין דהכא לזעורה קמכוין משמע
מפרש"י לקמן דמספיקא תלין דמסתמא
לזעורה קמכוין, דסתם מגרש את אשתו משום
איבה מגרשה, ולפי זה משמע דמספיקא הוי, ולשון
איבה מגרשת משמע שאיבה מגורשת כלל, וכן
בגמ' אמרו בפשיטות הכא לזעורה קא מכוין,
ולו"ד היה נראה דבגט לעולם פתיכי ביה ענין
לזעורה, ותנאו החלטתי.

ובעיקר הבעיא כתב הרשב"א דאי אמר מתגרשי
בלא שום תנאי ודאי מגורשת ואינו צריך
ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, וכדתיא ע"ח א',
(ולא דמי להא דפ"ד ב' דהכא אם לא נתקיים
התנאי לא קנאתו כלל), אלא הכא דאמר מחולים
הם לך כונתו לקיום התנאי שאין בלשון זה שיהיו
גירושין חדשים מעכשיו ללא תנאי, וכעין דאמר
ל"ד א' לקיומי תנאיה קבעי, וה"ה דיש לפרש
בנאצד הגט, דלא שייך לומר שתתגרש מעכשיו אלא
דס"ל להרשב"א מסבירא דלשון מחולים לך מתפרש
קיום התנאי. (ס"י ס"ק ו' ועי"ש סק"ז).

שם חנן התם בראשונה היה נטמן כו', בקצ"ח
סימן נ"ה סק"א הביא דברי האגודה שדקדק
דאונס ציוס אחרון לא חשיב אונס, מדאיצטריך הלל
לתקוני שיהא חולש מעותיו ללשכה, וכתב הקצ"ח
דבתי ערי חומה דומה למוכר שדה ע"מ שיתן לו
מאתיים זוז דאפילו לא נתן באונס לא זכה בשדה,
דאונס רחמנא פטריה אבל לא חייביה לאידך
וכמש"כ הש"ך בסימן כ"א בכונת הר"ן, וכ"כ
הגרע"א ז"ל בא"ח סימן ק"ח במ"א ס"ק י"א,
[וכנראה דגם כונת המג"א שם כן], ובנה"מ חלק
עליו דהא חשבינן לה רצית, אלמא שאין זה מכר
ודאי אלא ספק הלואה ספק מכר, וכיון שנאנס

קאמר ולא שייך לומר שנתכוין לקדש בכל ענין, שאין לשונו סובל פירוש כזה.

בירושלמי קדושין פ"ג והביאורו הראשונים ז"ל כאן אמרינן דהכל מודים שאם אמר הרי את מקודשת לי לאחר שירדו גשמים שא"ל תנאי כפול, ופריך ואם לאו כללית הוא כלומר בתנאי דב"ג וב"ר דאם יעברו הרי נמי כללית הוא שלא נתן להם עדיין, ומשני שנייא היא שהיתה הארץ לפנייהן והוא מבקש להוציאה מידן, ונראה דאין כונת הירושלמי לומר דכל תנאי אס כיון שאינו חל מעכשיו הרי הוא כללית, דא"כ למה אמר הכל מודים כללית שירדו גשמים ולא אמר הכל מודים באם ירדו גשמים, וגם כל כמה דאפשר להשוות הירושלמי עם תלמודן אית לן להשוות, אלא כונת הירושלמי דדוקא בעושה מעשה עכשיו בתנאי אס כגון שנותן לה פרוטה ואומר הרי את מקודשת לי אס וכו', שייך לומר דחל מיד והתנאי לאו דוקא, אבל האומר לחזירו אס תתן לי מנה אמן לך את שדי לא שייך כאן לומר שנתן מעכשיו והתנאי לאו דוקא שהרי אינו נותן עכשיו מאומה, וכמו שביארו דבר זה הראב"ד והרמב"ן בספר הזכות צ"ה כ', ותנאי כזה כללית הוא שהרי אין צו אפשרות להתפרש מעכשיו כלל, והיינו דפריך דתנאי בני גד ובני ראובן היה שאם יעברו ונתתם וא"כ עכשיו לא נתן להם כלום, והרי זה כללית שירדו גשמים, דאין צריך משפטי התנאים כיון שאינו עושה עכשיו שום מעשה, ומשני דמיד נתן להם את ארץ הגלעד להושיב טפס ונשיהם ומקניהם וממילא בעינן למשפטי התנאים, ולפי זה שפיר מתפרש דאף הירושלמי מודה דבתנאי אס צריך לכל דיני תנאי, וכן מתבאר ברמב"ן שם. (קדושין ס"ג סק"ב).

כתב הרמב"ן דבמינוי שליח לא בעי דיני תנאי, דאדעתא דהכי הוא דמשוי ליה שליח, ונראה כונתו דבמידי דמצי הדר ביה בכל שעה ולא נעשה שום מעשה על פיו, אין לחדש הלכות תנאי, וכל שאנו יודעים ראונו דיינינן כפי ראונו, וכמו שבהו ד' מאות זוז לפלוני ולינסב ברתא שפירש הרמב"ן במלחמות צ"ה כ' בשם הראב"ד דאין צורך לדיני התנאי כיון שלא עשה שום מעשה, וממשפט הלשון אין להצריך דיני התנאי, ושפיר ידעינן כונתו אף שלא כפל ולא הקדים התנאי וההן. (קדושין ס"ג סק"ח).

י"צ חודש, כזה שייך למיחשב בסוף כיום אחרון, וכן בנדר או נשבע לעשות דבר בתוך ל' יום דדעתו לעשותו באחד מכל הימים, כזה נמי יש לחשוב אס נאנס כיום אחרון שאינו כל כך אנוס כיון שהיה יכול וראוי לעשותו קודם ולא להמתין ליום אחרון, וזהו שהרמ"א לא העתיק לדברי האגודה לא בחו"מ סימן כ"א ולא בסימן נ"ה ס"א ולא בסימן ר"ו סט"ו, ולא בזה"ע סימן קמ"ד ס"א, דבכל הנהו שהתנאי אס לא באתי לא חשיב כלל כיום אחרון, וכן נמי באי לא מפייסנא עד תלתי יומין לעיל ל' א' או אי לא נסיבנא לעיל ל"ד א', נמי נתכוין שיהא סיפק בידו לטרוח בענין במשך כל הזמן, ונמי לא שייך שם יום אחרון, ורק ביו"ד בסימן רל"ב סי"ב במי שנדר או נשבע לעשות דבר תוך שנה כזה הביא הרמ"א דברי האגודה, ואפשר דגם שם לא הביאו אלא כדי שלא יקילו בנדרים לסמוך על הזמן האחרון, דלכתחלה לכו"ע יש לו להזדרז לקיים שבועתו או נדרו, וכל הנפקותא שם אס מיקרי אנוס, הוא לענין זה דעד כמה חייב להקדים ולקיים, ומיהו איכא נמי נפקותא אס יש לו להשאל, דאם לא מיקרי אנוס יש לו להשאל ויתקן. (כמוצות ב' ב' וע"ש ע"ד).

ע"ה א' ת"ר הרי זה גיטין והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת כו', בתנאי דמעכשיו נחלקו הראשונים ז"ל בקדושין ס"א ב' אי בעינן משפטי התנאים, ובתנאי אס לכו"ע בעי לר"מ משפטי התנאים, וכן מבואר בסוגיין דאי ע"מ לאו מעכשיו הוא בעי כל דיני תנאי, והמקדש לאחר קיום התנאי כגון האומר הרי את מקודשת לי בדינר זה לכשתחזירי לי מאתיים זוז לכו"ע לא בעי דיני תנאי דהר"ז כמקדש לאחר ל', ויש לעי' מה בין מקדש לאחר שתתן למקדש אס תתן, אידי ואידי אינו מקדשה אלא לאחר שתתן, ולמה באם, בעינן דיני תנאי, ובתנאי, ולא כלום, וי"ל דלאחר שקבעה תורה דיני התנאים, כל שלא התנה בהלכה אמרינן שלא נתכוין בתנאי זה לעיכובא מכיון שלא התנה אותו כדון, ואינו אלא כמורו לקיום התנאי, וזה יתכן כשאמר בלשון אס, דאז מחלקין דמה שאמר הרי את מקודשת לי הוא דבר החלטי, ומה שהוסיף אס תחזירי לי מאתיים זוז מתפרש רק בדרך בקשה ולא כעיכוב בקדושין וממילא חלין הקדושין מיד, אבל כשאמר הרי את מקודשת לכשתחזירי ע"כ לעיכובא

תוד"ה מכלל אצל הכא דע"י הפרעון נריך להחזיר הבית כו', ע"י מש"כ בזה לעיל ע"ד ב'.

ע"ה ב' מתני' ע"מ שתשמיש את אבא ב' שנים, ע"י מש"כ ס"י סק"ט.

שם רש"ז"ג אומר בזה גט, ע"י סימן י' סק"ו ד"ה והר"ן, ובסק"ח.

תוד"ה כלל היינו משום דהתם בעצמו מחל לה כו', נראה דאין כונתם דאמנם מודו רבנן לרש"ז"ג דהכא להרווחה קמכוין אלא דס"ל דכוין שאין הוא בעצמו מוחל לאו כל כמיניהו למחול, דהא בזמניתין נדירים דמיימי לעיל שם, אם אין הבן סמוך על שלחן אביו נריך שהבן יאמר הריני כאילו התקבלתי, וזה שפיר דמי וכמש"כ הר"ן נדרים כ"ד א', [ואף אם הבן יאמר שלא ברצון האב נראה דשפיר דמי], וכן בסברא דאי להרווחה ידדו מכוין שפיר יכולים למחול, אלא רבנן פליגי עליה דרש"ז"ג וס"ל דהכא נמי לזעורה קמכוין ולפיכך אין מועיל מחילה, אלא דאפ"ה מספקינן באמר ע"מ שתחני לי מאתים זוז משום דס"ד דכשהוא בעצמו מוחל עדיף ומועיל אף בשמכוין לזעורה, ונמצא לפי זה למסקנא בשמכוין לזעורה לכו"ע אף מחילת עצמו אינה מועלת, ובשמכוין להרווחה אף מחילת אחר [זה שנתכוין להרווחתו] מועלת, והכא פליגי אי ע"מ שתשמיש את אבא ב' שנים או שתיקני את בני שתי שנים אי להרווחה ידדו קמכוין או לזעורה קמכוין.

והא דרש"ז"ג חשיב ליה הכא להרווחה נראה דהיינו משום שהענין מורה כן, אצל אין הטעם משום שהתנה על אחר ולא פירש שלא יוכל למחול ש"מ דניחא ליה במחילתו, דלא מסתבר לומר דרבנן ורש"ז"ג פליגי בהך סברא, ולפי זה האומר הרי זה גיטך על מנת שתחני מאתים זוז לאבא לכו"ע אינו יכול למחול, לזעורה קמכוין. (ס"י סק"ח).

ע"ו א' ה"ו גיטך ע"מ שתשמיש כו', ע"י סימן י' סק"ו.

ע"ו ב' אמר ר"ה מאי פניך תשמיש כו', יש לעי' אי הכי פשיטא ומאי קמ"ל, ולא משמע לפרושי דקמ"ל דלשון כ"ז שאעבור כו'.

מתפרש תשמיש, ולמאן דמתני לקמן הא דנאמנת עלי אצרייתא ניחא דקמ"ל דלא חיישין שמא נתייחד כל שלא ידענו שנתייחד אצל למאן דמתני לה אמתניתין קשה, [ועי' לקמן דכ"ז שלא אעבור לכו"ע חיישין שמא נתייחד בזמן שהוא עמה בעיר, ואף אי מתניין אצרייתא מ"מ נריך לפרש באומר נאמנת אי מתפרשא צרייתא בזמן שהוא בעיר, אצל נראה דצרייתא בהלך מתפרשא, וכמש"כ לקמן], ואפשר לדחוק דקמ"ל דלא חיישין שמא נתייחד עמה בפני עדים, ונגד עדים לא הימנה וכמש"כ הב"ש סימן קמ"ד ס"ק י"ד, אצל עדיין קשה היה הולך ובא דקמני ל"ל, ונראה דקמ"ל דלא חיישין שמא נתייחד והוי גט ישן, והיינו דלענין התנאי אין לחוש שמא נתייחד דהא הימנה, אצל משום גט ישן ס"ד דליחוש, קמ"ל, והולך ובא דקמני לרבותא דאפ"ה לא חיישין שמא נתייחד.

ולר"י קמ"ל מתניתין נמי דלא חיישין לגט ישן, וקמ"ל עוד דכ"ז שאעבור מתפרש כל אימת שיקיים התנאי ולכן אפילו הלך וחזר לא נתבטל הגט והתנאי וכל אימת שיעבור מכנגד פניה ל' יום יחול הגט, ונראה דאף לר"ה כן דנהי דלא למדנו דין זה במשנתנו מ"מ יש לקיימו מסברא.

שם תניא כוותיה דר"י כו', יעוי' בתו', וכונתם דמיימי ראייה דהרי זה גט דקמני ר"ל לעתיד אם יתקיים התנאי, דאי הרי זה גט ר"ל שהיא מגורשת, א"כ איך קאמר ולגט ישן אין חוששין הואיל ולא נתייחד עמה דמשמע דאם נתייחד אין כאן אלא פסול גט ישן, והא אי נתייחד אין כאן גירושין כלל שהרי לא נתקיים התנאי, אלא ודאי הרי זה גט ר"ל לעתיד לכשיתקיים התנאי וזוה אמנם אם נתייחד אין כאן אלא משום גט ישן. — וז"ע דמשמע דר"ה ידע הך צרייתא דהא איכא דמתני לה אצרייתא, ואיך פליגי אצרייתא, וז"ל דר"ה הוי ס"ל שאין ראייה מהצרייתא דלישנא לאו דוקא, וגמ' לא ס"ל כן ולפיכך סתמו תניא כוותיה דר"י וז"ע.

שם וליחוש שמא פייס, בתו' לעיל י"ח ב' בשם ר"ת פירשו דר"ל שמא ציטל את הגט שהרי עדיין לא חלו הגירושין, [ויכול לצטל בפניה אפילו שלא בעדים וכצ"ע סימן קמ"א וכמש"כ ס"ח ס"ק י"ז], ונראה דלענין קיום התנאי נריך שילך למקום אחר ואז כשלא נשמע שחזר אמרין דודאי

לא חזר, אבל כשהוא עמה בעיר אף שלא שמענו שנתראה לה מ"מ חיישין, שאין מה שלא שמענו כלום שאין זה דבר שהיה ידוע אילו נעשה ושאיר חיישין שעבר נגד פניה, והיינו דקתני היה הולך וזא, והולך משמע למקום אחר, וקמ"ל דאף שהולך וזא מ"מ כשילך לי יום תהא מגורשת, ומיהו בהאמינה שפיר דמי אף כשהוא בעיר.

שם באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי, ברא"ש איתא שלא פייסתי, ואפשר דגם הרא"ש גרים כגירסא דידן אלא דפרושי קא מפרש לה דר"ל נאמנת עלי שלא באתי ופייסתי, ואפשר דבכלל קושיית וליחוש שמא פייס גם ביטול הגט וגם שמא זא ולא נתקיים התנאי, [דהא למאן דמתני לה אמתניתין ודאי דאברייתא איכא למיפרך תרווייהו], ואף דהא מתניין לה השתא אברייתא, הא י"ל דאברייתא אמנם לעולם חיישין שמא זא, אף אי אמתניתין לא פרכין, אי ברייתא מתפרשא אף בזמן שהוא עמה בעיר וכמס"כ לעיל, ורז אחרווייהו משני וקאמר דאירי בהאמינה שלא זא ושלא פייס, ונקט שלא באתי וה"ה שלא פייסתי, ומיהו לא משמע כן, וכתו' לעיל שם נתקשו מזה לפיר"ת ולהאמור ניחא, [ועי' ס"י ס"ק ט"ו כתבו שכן מוכח מהרמ"ה שהביא הטור דלעולם צריך להאמינה גם שלא פייס ולא סגי בהאמינה שלא זא, ודלא כפר"י], והנה הא דמועיל באומר נאמנת עלי ולא חיישין שמא פייסה וביטל גם נאמנותה, דהא עדיין יכול לבטל כיון שלא חל הגט, ומה בכך שבשעת מסירת הגט האמינה, היינו טעמא משום שאין לנו סבה לחוש שחזר מדעתו, וכי היכי דלא חיישין בכל שולח גט ע"י שליח שמא חזר וביטלו, ודוקא במגרש לאחר זמן חיישין משום שרגלים לדבר דמסתפק עדיין ומחזר להתפייס, וכאן שפירש לנו שמההא הגט משום שמא תתפייס ותעמוד בפיוסה אבל אם לא תעמוד בפיוסה אמנם רוצה לגרשה, א"כ הרי ידענו שמה שמההא גירושיה אינו מחמת שמא תתפייס לרגע ואח"כ תחזור זא, וא"כ מהיכי תיתי נחוש שנתחרט מזה ואמנם רוצה לקיימה אף אם תחזור מפיוסה, ועוד דאם שינה דעתו ורוצה לקיימה אף אם תחזור זא, היה מודיע לעדים שהרי יודע שלא יאמינוהו אחרי שהאמינה, והיא ודאי תכחש בפיוסה.

והנה מלאנו כאן ענין דהימנה שתתגרש אף שהיא יודעת בעצמה שמשקרת, ואע"ג דבסתמא לא אמרינן הימנה כיון שהיא היודעת וכמס"כ ס"ט ס"ק י"ג דין ח', מ"מ הכא שפירש בזהא שמהא נאמנת הרי הימנה, וכתב הב"ש סימן קמ"ד ס"ק י"ד דנגד עדים לא הימנה, ויש לעי' א"כ למה לא חיישין אמנם שפייס בפני עדים, ואין נראה לומר דהימנה שאם תנשא קודם שיבואו עדים שביטל, שלא יהא ביטולו ביטול, דהא לביטול בפני עדים שלא בפניה לא חיישין כי היכי דלא חיישין בכל גט שמא יבטל דבלא פיוס לא חיישין שיחזור זו ויבטל הגט, [גם נראה שיש כאן איסור כמו מבטל שלא בפני השליח], ואין החשש אלא שמא יתפייסו ואז ודאי יאמר לה שמבטל הגט, וא"כ למה לו לשקוד על תקנתה בזמן שידועת זו וחוטאה כנגדו], וי"ל דלא חיישין שיבטל צניעא כדי להכשילה שאינו חשוד להכשילה, ועיקר ביטולו שתשאר אשתו, וזוה לעולם יפרסם הביטול כדי שלא תנשא, וכמס"כ כשהאמינה שאז כל עיקר ביטולו לפני עדים כדי לבטל נאמנותה דודאי יפרסם הדבר. (ס"י סק"ב ע"ש).

שם איכא דמתני כו' וליחוש שמא פייס, כאן פי' ר"ת כתו' שם דר"ל שמא זא, משום דבמעכשיו לא שייך ביטול הגט, והנה היה פשוט לבעלי הגמ' דאין צריך עדים שבהחלט לא זא, דכל עיקר הגט שאדם נותן אם לא יבוא עיקרו לפי שלא יוכל להודיע אם מסכים על הגט, או לשלוח גט, לכך קובע שאם לא יבוא יהא גט, ואם איתא שלעולם צריך עדים ממקומו שיעידו שלא הלך משם א"כ אין כל תועלת בזה, ולפיכך היה פשוט לבעלי הגמ' דכל שלא נשמע שזא שריין לה, ולכך פריך היכי סמכינן אהא דמ"מ ניחוש שמא זא, ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי, ויש לעי' הא אם זא מסתמא ראוהו עדים ונגד עדים הא לא הימנה, ועוד יותר שאין העדים מכחישים אותה דדילמא הם ראוהו והיא לא ראתהו, וי"ל דלא חיישין שיבוא צניעא להכשילה שאינו חשוד בכך, וכל שיבוא עיקרו שהיא תדע מזה שלא תנשא, ולכך אם יבוא ישתדל שיראוהו ויבקש לפרסם הדבר ולהודיע לה, ולכך כל שלא נתפרסם שזא לא חיישין שמא זא צניעא, וגם כל שהיא תדע שיש עדים שראוהו כבר לא תנשא, ולכך לא חיישין אלא

שמה היא ראתהו ועדים לא ראוהו, דהבעל סבור כיון שהיא ראתהו כבר לא תנשא ואינו מחזר אחר עדים, ולזה אמרינן דאיידי דהימנה לומר שלא בא, [ומיהו עיקר הדבר דלא הימנה נגד עדים אינו מבואר בגמ', ושפיר י"ל דבאומר נאמנת עלי הימנה אף נגד עדים, [ומיהו אם ביאתו מפורסמת לכל נראה שאינה נאמנת], ולכך אין אנו חוששין שמה בא, ועי' ז"ש שם וז"ע].

שם מאן דמתני לה אמתניתין כו', לפיר"ת ה"ק דחשש שמה נתפיים וציטל כשהיה הולך ובה הוא חשש קרוב, אבל דמעכשיו שהחשש הוא שמה בא בזמן שלא נשמע ביאתו, לא חיישינן לה.

והא דלא חיישינן לגבי ישן לפיר"ת, נראה דהוא משום דחשש דרבנן הוא וגם אם נתגרשה תנשא לכתחלה, לכך לא חיישינן ליה בסתמא, והיינו דקתני בצרייתא ולגבי ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה, ר"ל שהרי לא שמענו שנתייחד ואין חוששין בסתמא, והיינו נמי דקתני במתניתין הוהיל ולא נתייחד עמה. (ס"י סק"ז ע"ה).

בר"ן הביא שיש גורסים על מנת שאעבור ולדידהו על כרחך דאף בעל מנת אפשר לזטל והיינו דאם לא כן א"כ בין אמתניתין בין אצרייתא לא פרכינן אלא דניחוש שמה בא וא"כ איך אמרינן דמאן דמתני אצרייתא אבל אמתניתין הא לא אתא, אלא ודאי בצרייתא החשש משום ציטול כשהיה הולך ובה, [וצרש"א כתב שנראה שכ"ד הרי"ף עיי"ש], ולפי זה שמה פייס לעולם פירושו ציטול הגט, ואף דמעכשיו אם לא באתי נמי ר"ל ציטול הגט ואע"ג דאמר מעכשיו מ"מ אם הסכימו שניהם לזטל התנאי אז נחבטל התנאי והגט, ונראה דהטעם דסוף סוף ענין התנאי בגט הוא ענין זינו לזינה, ובשעה שזידו לזטל הגט הדבר מסתבר שבהסכמתה יכול לקיים התנאי ושלענין הגט לא יחשב כקיום התנאי, וכמו לענין ממון כגון שמכר שדה ע"מ שהלוקח לא יבוא עד שלשים יום דמסתבר שאם הסכים המוכר שיבוא ושללא תחבטל המכירה ע"י זה דשפיר דמי והשדה ברשותו מעת הקנין הראשון, וה"נ לגבי גט אחרי שכל הענין רק ע"י שניהם ס"ל דבהסכמת שניהם יכולים להתנות שקיום התנאי לא יחשב כקיום לענין הגט, ודוקא בתנאי שצידם אבל לא בתנאי אם ירדו גשמים וכיו"צ דהתם כיון שאין הדבר צידם כבר

חל הגט במוחלט באופן שהיה, משא"כ צדד שצידם כי היכי שיכולים לזטל הגט ע"י אי קיום התנאי, ה"נ יכולים להתנות שקיום התנאי לא יחשב קיום לענין הגט, ודוקא בהסכמת שניהם אחרי שצדיהם נעשה הענין, וכן נראה שפירש הר"ן בזכות הרמב"ן לפי גירסא זו, והקשה דלפי זה למה אמרו ע"ד ז' דאמר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו וחזר ואמר מחולים הם לך אינה מגורשת ואמאי הא הסכימו שניהם, ואפשר דלענין כשחלות הגט בקום ועשה גרע ולא שייך לחשוב כנתקיים בשלא נתקיים, אבל עיקר נראה דכשמשכמים לעצור על התנאי ושללא יועיל לענין הגט אז חשיב כאילו עוקרים כל עיקר התנאי וכאילו נעלם כל אפשרות של קיום התנאי ושל ציטולו, וממילא נחבטל הגט אחרי שאין אפשרות של קיום התנאי, ולא שייך לומר שיחשב כנתקיים התנאי ע"י הסכמתם, שהסכמתם אינה כמבטלת הקיום או הציטול אלא כמבטלת כל ענין התנאי, וזה מבואר ברמב"ן שכתב דאמר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים וזו וקיבלה עליה שלא תקיים התנאי ושללא תתגרש באותה נתינה דאפילו חזרה ונתנה לו לשם קיום התנאי אינו כלום, דמכיון שקיום התנאי וציטולו חלוי צידם אם צטלוהו מבטול ושז אין לו קיום, הרי מבואר דהענין משום שנחבטל כל ענין התנאי ע"י הסכמתם לעצור עליו ושללא יועיל לענין הגט, ולכך דוקא ציטול הגט יכולה לגרום הסכמתם אבל לא קיומו, (ולפי זה אף בממון אם מחל והרשהו לבוא אין הקנין נעשה אלא מעכשיו או שמתבטל לגמרי ודלא כמש"כ לעיל), ועדיין ז"ע.

רלפי פירוש זה אפשר לפרש דהא דפריך אמעכשיו אם לא באתי היינו נמי דניחוש שמה ציטלו התנאי והגט, ואע"ג דלא בא מ"מ חיישינן שמה פייס ע"י שליח או בכתב, אבל לשמה בא י"ל דלא חיישינן כיון שלא שמענו שבה, ומאן דמתני לה אצרייתא דלא מתני אמתניתין ה"ט משום דכשהיה הולך ובה חיישינן טפי לפיוס מכשאינו כאן דהחשש שמה פייס ע"י שליח, אבל לפי זה ק"ק הא דאמר באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי ואמאי לא קאמר שלא פייסתי שזה עיקר הקושיא, וז"ל דאה"נ ור"ל שלא באתי ופייסתי, אבל צרש"א משמע דגריס בגמ' אהא דמעכשיו אם לא באתי

דניחוש שמא בא, נדללל כמו שהוא לפנינו, וכ"ה בתו' י"ח ב', ולפי זה ע"כ דמקשה משום שמא בא ונתבטל התנאי, וכן נראה עיקר דאף לפי זה הא דפריך וליחוש שמא פייס היינו דניחוש שמא בא אף שלא שמענו שבה, שכן משמע מהא דאמרין אבל אמתניתין הא לא אחא משמע שהחשש היה שמא בא, ולפי זה נראה דלשמא פייס ע"י שליח לא חיישינן, ולא פרכינן אלא דניחוש שמא בא, ויש לעי' דמשמע דכאומר נאמנת עלי לומר שלא באתי סגי, ואמאי והא מאחר דבאמת חיישינן שבה אלא דאפ"ה הוי גט שכן התנה, א"כ ניחוש שמא פייס וביטלו שניהם התנאי ועל זה הא לא הימנה, ואפשר דכיון דבשלל בא לא חיישינן שמא פייס ממילא בכלל הנאמנות שלא בא גם נאמנות שלא פייס דהרי זה כאומר אם תאמר שלא באתי הריני מסכים שתדוני כאילו היה כן האמת, א"כ שמא בא ופייס חשש רחוק הוא דאין לנו לומר שבה כשלל שמענו ואף אם בא שמא לא פייס, ולכך לא חיישינן ליה, ומיהו בזה דפריך כ"ט ב' וניחוש שמא פייס משמע דחיישינן שמא בא ופייס, דללל משמע דאירי בזה ידוע שהיה במקומה בתוך ה' יום, וגם מהא דמיייתי הא דמתניתין משמע דהחשש הוא משום שמא בא דומיא דהתם, ומשמע דחיישינן שמא בא ופייס, לכך ז"ל כתיב קמא, ואולי אפשר דבכלל שלא באתי נמי שיאמר שלא פייס וחדא נקט וה"ה לאידך. (ס"י סק"ד ע"ט).

בדברי הרמב"ן דעת הרמב"ם פ"ט מה"ג ה"ט - י', עי' מש"כ בסיומן י' סק"ה.

הרמב"ן כתב דלגירסת הספרים ע"מ שאעבור מכנגד פניך ל' יום, למדנו בפירוש שאף בתנאי ע"מ יכולין לבטל, והיינו שבזמן ששניהם מסכימים לביטול התנאי מתבטל התנאי ואין לא קיומו ולא ביטולו כלום לענין הגט, וממילא הגט בטל דהא כבר נתבטל התנאי, ויש לעי' למה לא פירש הרמב"ן דהיא יכולה לבטל משום שהתנאי לטובתה וכמו דבתנאי דלהרוחה יכול למחול כדאמר ע"ד ב', וכדס"ל לרשב"ג ע"ה ב' צע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים, וכמש"פ אמנם הר"ן, ומנין לחדש דאף תנאי שאינו לטובת אחד מהם כל שזידס לקיימו, דיכולים לבטלו, וגם למה נריך

הסכמת שניהם בתנאי זה שהוא לטובתה, ועי' מש"כ בזה ס"י סק"ט.

מתני' ה"ו גיטין אם לא באתי כו', בכתובות ב' ב' מת הוא דאינו גט הא חלה הר"ז גט, פרש"י ותו' דאי חלה נמי אינו גט ליתני חלה וכש"כ מת, וז"ע דאי טעמא משום שקיום התנאי הוא באונס, א"כ ראוי להיות במת שמהא ספק מגורשת, דהא פסקיה מברא ואמר שאינו חפץ לבא, ודאי מסתברא דמגורשת, וא"כ בחלה דאינו גט היינו רק כשאומר שחפץ לבא אלא שהחולי מעכבתו, ולפי זה במת ראוי להחזיק הדבר בספק דשמא אם היה חי נמי לא היה חפץ לבא, ושפיר אינריך לתנא למיתני דבמת אינו גט בודאי משום שאין גט לאחר מיתה.

ולו"ד ז"ל היה אפשר דפשיטא לגמ' דמתני' אחי לאשמועינן דאין גט לאחר מיתה, אלא דקשיא למה נקטיה התנא בגוונא דהתנה אם לא באתי ולא נקט סתם הר"ז גיטין לאחר מיתה, וס"ד דאחי לאשמועינן דאף בגוונא דתנאי אין כאן אלא משום שאין גט לאחר מיתה, אבל מה שקיום התנאי הוא באונס לא איכפת לן, ונפ"מ בחלה ואומר שחפץ לבא, דהוי גט, ודחינן דלל אחי לאשמועינן דיוקא אלא היא גופא דאין גט לאחר מיתה, ונקטיה בגוונא דתנאי לאפוקי מדברותו.

ולפי מה שפירשנו ניחא נמי משה"ק הראשונים ז"ל בזה דאמרין היא גופא קמ"ל דאין גט לאחר מיתה, דהכי קמ"ל, והא אפשר לפרושי טעמא משום דיש אונס בגיטין, אבל למש"כ דאי משום יש אונס ראוי לחשוב הדבר בספק במת, דשמא גם אם היה קיים לא היה בא, ניחא, דכיון דמתני' קחני דבדאי אינו גט, ע"כ דטעמא משום דאין גט לאחר מיתה.

ולמדנו מדברי הראשונים ז"ל דפשיטא להו דאם יש טענת אונס בגיטין, הרי הגט בטל בודאי במת, ולא מספק, ועי' להלן טעמא דמילתא, ומיהו לא מלאנו דבריהם אלא בתנאי אם, לזד דיש גט לאחר מיתה, ואם היה מקום לחלק בין תנאי דמעכשיו לתנאי אם לענין זה לומר דבתנאי דמעכשיו במת הויא ספק מגורשת, אם משום דבתנאי אם אלים לה חוקת אשת איש ומספק מוקמינן לה אחזקה, משא"כ בתנאי דמעכשיו דאיתרע לה חוקת אשת איש כיון שכבר נתגרשה

שליט"א, [ועי' מש"כ לעיל ע"ג א' דדברי החו' בכתובות, דמחמת הסברות הללו הרי נתינת הגט לבתולה היא גם בתנאי אם ימות, וע"כ שכן דהא לא שייך לדון במת שאינו חפץ לבא אם היה חי, ועי"ז מתקיים אם לא באתי בראון, אלא דסברות אלו קובעים את פירוש התנאי, וכוללים בו גם אם ימות]. (כתובות ז' ב').

תוד"ה תניא משמע דאם נתיחד עמה כו', ועי' מש"כ בזה בס"י סק"ג.

ע"ז א' ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא, רש"י והרשב"ם בפסחים ק"ו א' פירשו בנתן לה גט ע"מ שתתן מאתיים וזו קודם השבת, וזוהי לכאורה גם אם נתנה בחד בשבת שפיר דמי, אבל ברמב"ם פ"ט מהלכות גירושין הכ"ג כתב לענין שאם אמר לכתוב ולתת לה גט קודם השבת דבזה סתמא קפידא הוי שלא להקדים. (פסחים ק"ו א').

הזורק

מתני' הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת, נראה דסתם הזורק גט לאשתו מתפרש במגרשה נגד ראוה.

ובגמ' נחלקו עולא ור"א אם בתוך המשתמרת צעין עומדת צלדו לענין גט, דצעין חצר מטעם יד כיון דחוב הוא לה, וסבר עולא דלא הוי מטעם יד אלא בסמוכה, ור"א סבר דכל משתמרת הוי יד, ויש לעי' חצר שאינה משתמרת דגם לענין מציאה צעין עומד צלד שדהו מה דינו לענין גט כשעומדת צלדו, ומקום הספק לפי ש"ל דלא מהני עומדת צלדו לעשותו כמשתמר אלא בראון העומד, ובגט דחוב הוא לה לא ניחא לה לעשותו כמשתמר ע"י עמידתה בסמוך, וקצת יש לדקדק מהא דמפרשין למתניתין אליבא דר"א דהיא כמי שבתוך ביתה, ולא אמרינן דנקט תנא והיא בתוך ביתה משום בית וחצר שאינם משומרים, משמע דבאינם משומרים גם כשעומדת צלדס אינה מגורשת, אבל י"ל דסתם בית משומר הוא, ומאחזי בתו' הרא"ש צ"מ י"א ז' והוצא בשטמ"ק שם דמהר"ם פשיטא ליה דבתר שאינה משתמרת לא מהני עומדת צלד חצרה לענין גט, והרא"ש כתב על זה דלא ידע מנא ליה למר דבר זה, ובאמת ז"ע דהא בד' אמות

בספק, אם משום דכשיש לגט לחול אית לן טפי לפרש דדעתו כשיתצבר קיום התנאי לראונו, ולא במת, משא"כ כשהנידון רק בקיום תנאי, היה ניחא בזה הא דס"ד למיפשט מרישא דהר"ז גיטך אם לא באתי, אף דבהדיא קתני בסיפא דבמעכשיו אם לא באתי ומת הר"ז גט, ומוכרח דמת שאני, ונתקשה בזה בשטמ"ק, אבל לפי זה י"ל דלא אהני סברא דניחא ליה דלא תיפול קמי יבם, אלא במעכשיו, דהתם ראוי להיות ספק במת, ושפיר פשטין להאי ספק מסברא דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם, אבל בתנאי אם דראוי להיות הגט בטל בודאי במת בזה לא אהני סברא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, אבל אין לכל זה שורש וטעם, ואף במעכשיו אי לאו סברא דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם, היה ראוי להיות הגט בטל בודאי, וכן מבואר בשו"ע אה"ע סימן קמ"ד ס"א דבאכלו ארי דבזה יש טענת אונס הרי היא זקוקה ליבם, ומשמע דאף מתיבמת, [ומיהו לפמ"ש המהר"ם בסיומן קמ"ה ס"ו ראוי להיות ספק מגורשת וכמ"ש צ"ש שם סק"י, וא"כ ז"ל דזקוקה ליבם וחוללת וז"ע].

וטעמא דמילתא דלא מחזקין לה בספק, אי אפשר לפרש משום דאם לא באתי מתפרש באופן חיובי שימנע עצמו מלצא, וענין זה לא שייך במת, דא"כ אף אי פשיטא לן דניחא ליה דלא תיפול קמי יבם, נמי היה ראוי שלא יהא גט, דסו"ס לא נתקיים התנאי דאם לא באתי, [והא פשיטא דלית לן להוסיף בתנאו דגם אם ימות יהא גט, אף שאין זה בכלל דאם לא באתי, דאין לנו להוסיף תנאים בגט מה שהוא לא התנה], אלא יש לפרש דבכלל יש טענת אונס נמי שיהא טענת אונס בדבר שלא ניתן להתצטר, כגון אם ישמטה בסוף הזמן, דודאי דעתו שכשישתפה יוכל לטעון טענת אונס ולבטל הגט בודאי ולא להשאירו בספק, אף שגם הוא אינו יכול לדעת מה היה עושה אילו היה שפוי באותו הזמן, וגמלא דבסתמא בלב כל אדם בשעה שמתנה שאונס שלא יוכל להתצטר במציאות, יהא בו טענת אונס ויחשב בהחלט כלא נתקיים התנאי, ולכך במת ראוי שיתבטל הגט, אי לאו טעמא דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, דזה חשיב כנתצבר ראונו וכאילו שאין האונס המעכבו מלצא אלא ראונו מעכבו, ולזה הערני הרי"א

לו פירות, שמא כה"ג לא חשיב שיאל הגט מרשות שלו בשעת נתינה, דכל זמן שלא חל הגט הרי הרשות שלו, וז"ע בזה, ואולי זו כונת האבני מלואים בסימן קל"ט סק"א ע"ש.

שם אר"א בכותב לה דו"ד כו', נקט לה לפרושי כל השקלא וטריא בזה, אבל הו"מ לשנויי בשנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן, וכעין שכתבו תוד"ה והתניא, וכבר כ"כ הראשונים.

שם דאר"כ נחלה הצאה לו לאדם ממק"א אדם מתנה עליה שלא יירשנה, הרמז"ן בכתובות פ"ג כתב דגם למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, נמי יכול להתנות קודם נשואין שלא יירשנה. — וע"ע מש"כ בזה בכתובות פ"ג א'.

ע"ז ב' יד עבד כיד רבו דמייא אלא גטו וידו באין כאחד כו', נראה דמאן דליף עבד מאשה דשטר ע"י עצמו, אע"ג דעבד ידו כיד רבו, דס"ל דאין משיצין על גז"ש דלה לה, ואלא משמע ליה למידרש מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו כדדריש רשב"א קדושין כ"ג א', דגם אם לא היה טעמא דגיטו וידו באין כאחד נמי הוי יליף דשטר עבד ע"י עצמו, והיה מתפרש דגזירת הכתוב הוא דבכך משתחרר אע"ג דידו כיד רבו, אלא לפי דקושטא הוא דאיכא סברא דגיטו וידו באין כאחד, לכך מפרשין לטעמא דשטר ע"י עצמו משום דגטו וידו באין כאחד, וילפינן מזה נמי לאשה דגיטה וחזרה נמי שפיר דמי בבאין כאחד, ובזה ניחא משה"ק תו' לעיל כ"ג ב' ד"ה ונעשה דכ"ד אמרינן בהרי את שפחה וולדך בן חורין דאם היתה עוצרה זכתה לה, הרי ידה כיד רבה, דאם ראוי לומר דמשחרר חזי שפחה קתה, הרי בכלל זה נמי ראוי לומר דמקבלת השטר ע"י עצמה וגיטה וחזי ידה או יד עוצרה באין כאחד, [עיין תמורה כ"ה ב'], וזו נראה כונת הרמז"ן לעיל שם שכתב וז"ל נעשה כמי שהקנה לה אחד מאיבריה פירוש וגיטה ואותו אבר באין כאחד ואע"פ שהמזכה לעבד בעלמא לא קנה הכא קניא ליה אע"פ שאינה יוצאה מרשות האדון וקיי"ל דעבד קונה עצמו בשטר ע"י עצמו משום דגטו וידו באין כאחד כיון דאמר רבי במשחרר חזי עבדו קנה גיטו וחזיו נמי באין כאחד עכ"ל, ובתו' הרא"ש שם הביא מירושלמי דכה"ג בשטר ע"י אחרים, וג"ז חידוש דשייך ע"י אחרים בצבר או

מהני כדאמר ע"ח א' ב', ומי עדיפא מחזר שאינה משתמרת ועומד בצד שדהו, ודוחק לומר דבתוך ד"א מודה מהר"ם דמהני, ורק בחוץ לד' אמות קאמר דלא מהני, א"נ שמא ד"א עדיף, עי' בתו' ע"ח ב' ד"ה ותתגרש, וז"ע.

גמ' ת"ל ונתן מ"מ, מש"פ רש"י דהו"ל למיכתב ובידה יתנונו, כבר נתקשו בזה הראשונים ז"ל דאין שום ייתור בלשון ונתן בידה, וגם הוא לשון נאות יותר, ושמא י"ל דכונת רש"י דהיה ראוי לכתוב הפרשה בלשון ציווי לעתיד, יכתוב לה ספר כריתות ויתן בידה, ולשון הכתוב וכתב ונתן כאילו עושה כן הבעל מעצמו, משמע שאין צדברים עיכוב, ומיהו כבר הביאו הראשונים דצירושלמי מצואר דמדכתיב פעמיים ונתן דרשין לה, וצריטב"א הזכיר עוד דתרי ונתן בידה הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

שם ותניא נמי הכי גבי גנב כו' וצריכא דאי אשמועינן גט כו', יש לתמוה מאי ס"ד למילף איסורא מממונא או ממונא מאיסורא, [עי' רש"י ב"מ י"א א'], וגם אין דיניהם שזה דבגנב צריך שיעשה מעשה כמו שפרש"י שינעול חזרו, אבל במחשבה גרידא שמכוין לגנוב כשנכנסה הגניבה בחצר נעול לא מייחייב כמ"ש רש"י, עי' בקצה"ח סימן שמ"ח סק"ב, ואילו בגט משנכנס הגט לחצרה נתגרשה, ואפשר דלא בא אלא למילף בידה לאו דוקא ור"ל רשותה, וכמו שהביא רש"י סנהדרין פ"ה ב' מן המכילתא בידו אין בידו אלא ברשותו וכה"א ויקח את כל ארצו מידו, ועי"ש בתו', וזה ניתן למילף מגנב לגט ומגט לגנב, ומ"מ אהני צריכותא דלא למילף, [ועי' צנו"צ קמא אה"ע סימן פ"ב אות ח' בהגה"ה], וז"ע, אח"כ ראיתי שהגרע"א ז"ל הקשה טפי על הנריכותא דהא בגט בעינן עומד מלדו ומדין יד, ובגניבה סגי באין עומד מלדו ומדין שליחות, ובמש"כ דילפינן רק ביד לאו דוקא ג"ז ניחא.

שם חזרה מה שקנתה אשה קנה בעלה, הגרע"א ז"ל לקמן ב' נקט דלמ"ד שאין לבעל פירות משעת חתימה, שפיר מתגרשת שכבר אין לבעל פירות קודם גירושין, ולו"ד ז"ל יש מקום לדון בזה, דכיון דאם לא יגרשנה בגט זה, לא יאלו הפירות מרשותו, ונמצא דרק לאחר שחל הגט אמרינן דאילגאי מילתא למפרע דמשעת חתימה אין

מה בכך שהפירות של הבעל, מ"מ כיון שהקנה הגוף לאשה שפיר מקנה לה מטלטלין אגב, ולכאורה מוכח מכאן דכשקנה קרקע גוף בלא פירות אינו יכול להקנות אגב מטלטלין, והדברים מחודשים, ושם הכא גרע שאינה יכולה למכור את הגוף, ע"י צמוד"ה מה.

הראשונים ז"ל חלקו על פרש"י וכתבו דאין אשה מתגרשת באגב, ובר"ן וריטב"א כתבו משום דבעינן ונתן בידה, ור"ל דלא סגי במה שהגט נהיה שלה אם לא בא לרשותה, ואפשר דיש כאן גם חסרון של טלי גיטך מע"ג קרקע כיון שהיא משתתפת במעשה הקנין של הגט, ע"י החזקה או הקנין שהיא עושה בקרקע.

ק"ק לפמש"פ הראשונים דמדין חזר קאמר, דאמאי לא אמרינן דלא נחבין להשאר לעצמו זכות פירות, כיון שעיקר הקנאתו הבית הוא כדי שתזכה בגט, והיה ראוי לדון כאילו פירש שלא יהא לו זכות פירות, וזה קשה גם לפירוש ח' דאירי בשאלה, ולפירוש הראשונים דהבית היה של השליח ניחא דלא התנה עם הבעל כלום, ומיהו גם בשליח היה ראוי לפרש שמקנה לה הבית ע"מ שאין לבעלה רשות בו, וז"ל דכל דברים אלו ראוי לפרש ובסתמא דיינינן לה כסתם מתנה.

שם איכסיף לסוף איגלי מילתא כו', משמע דכבר נעשה המעשה על פי רבא, ואיגלאי מילתא שלא ינאה תקלה על ידו.

שם אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה, לשון זה קשה דהא פשיטא דארוסה אין לבעל פירות.

שם אמר עולא והוא שעומדת צד ציתה, בפשוטו לשון זה מוכיח שאין לריך בתוך הבית, דכיון דבמתני' קתני והיא בתוך ציתה, אם איתא דבעי דוקא בתוך ציתה, לא הו"ל למינקט צד ציתה, אלא הו"ל והיא בתוך ציתה דוקא קתני, וזה כדעת ח' עירובין ז"צ ז', וכן בשו"ע אה"ע סימן קל"ט ס"ז כתב סמוכה לחצר, וצד החצר, משמע דלא בעינן בתוכה, ומיהו ברי"ף וצ"ח"ש הגירסא בדעולא בתוך ציתה, ולכאורה מעבד כפות וישן ומשמרתו משמע דסגי בצדו.

ובשו"ע חו"מ סימן ר' ס"א הביא הרמ"א דברי המ"מ והם דברי הרשב"א דבחצר שאינה משתמרת דבעינן עומד צד שדהו בעינן שיעמוד

בעובר, אבל בתלמודן אמרו אם היתה עוזרה וכתה לו, משמע ע"י עצמה, ומ"מ לא נלמד שיהא עבד יכול לקבל ע"י עצמו שטר שחרור אלאחר ל', דכיון דליכא גיטו וידו באין כאחד מחמת התנאי שבשטר, לית לן מהיכן למילף שיהא גט כה"ג, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן קמ"ז בעניני עבדים סק"י, וסימן קמ"ח לדף כ"ג א'.

יש לעי' ר"א דמוקי למתני' בכותב לה דו"ד אין לי בנכסיך, מי לית ליה הא דרבא, או דבעי לאוקמי למתני' גם למ"ד בשטר ע"י אחרים דלית ליה גיטו וידו באין כאחד, וק"ק לפי זה דלא משמע דרבא אחי לאוקמי למתני' בפלוגתא, וגם הרי אוקימתא דר"א פשוטה היא, ושם י"ל דר"א ס"ל דאע"ג דציד העבד אמרינן גיטו וידו באין כאחד, אבל בחצר שהוא מאורע לא אמרינן גיטה וחזרה באין כאחד, ולפי זה נימא דכיון דקיי"ל בעלמא גיטו וידו באין כאחד וכמ"ש רש"י קדושין כ"ג א', לא נריכין לדחוקי מתני' בכותב לה דו"ד אין לי בנכסיך, אע"ג דאיכא מאן דלית ליה גיטו וידו באין כאחד, ור"א משום דלית ליה גיטה וחזרה באין כאחד דחיק לאוקמי בכותב לה דו"ד כו', ואחי רבא למימר דניחא בכל גווני ומשום דאמרינן גיטה וחזרה באין כאחד, וכן משמע דהא דאמרינן גיטה וחזרה באין כאחד חידוש הוא, דהא רבא איכסיף ורק בחר הכי חידש דגיטה וחזרה באין כאחד, אע"ג דגיטו וידו באין כאחד פשוט הוא, ולמש"כ לעיל דהא דעבד מקבל גיטו שפיר יתן לקיים גם אי לא אמרינן גיטו וידו באין כאחד, ניחא שפיר הא דיש מקום לומר דלא אמרינן גיטו וחזרו באין כאחד, דגם בגיטו וידו י"ל דשפיר דמי לאו משום דבאין כאחד.

שם ותזיל איהי ותיחוד ותפתח כו', יעויין בתו' דלא הוי טלי גיטך מע"ג קרקע, כיון דהבעל נותן לה את הבית עם הגט שבחוכו, וכדאמרינן לעיל כ"א א' בנתן גט בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו דקנאתה ומתגרשת בו, ושטר מתנה זה שפיר יכולה ליטלו מע"ג קרקע, ואפשר דאם היה הדין דהאשה נריכה לזכות בגט, דלא היה פסול טלי גיטך מע"ג קרקע, כיון שאינה יכולה לזכות אלא ע"י מתנת הבעל, ועי' להלן.

שם א"ל רב עיליש לרבא מה שקנתה אשה קנה בעלה, לפרש"י דמתורת אגב קאמר, קשה

הניחו שם שלא בשליחות הבעל נמי יכול הבעל להקנות לה המקום ושפיר דמי דהקנאה המקום לחוד חשיבא נמינה, וכן משמע סתימת הסוגיא והפוסקים, וז"ע.

ראמבם מה שדנו אחרונים ז"ל בצ"ש סימן ל' סק"א וסימן כ"ז סק"ג דין טלי קידושך מעל גבי קרקע, ז"ע דהא בקידושין בכסף צריכה לזכות בכסף, וכלא זה אינה יכולה להחזיק, ובזכייתה לעולם הוא משתתף שהרי אינה יכולה לזכות מצלי נתינתו, ומגלן דיש גם דין שיתוף הבעל בנתינתו קודם זכייתה להגעת הקידושין לרשותה, והא בגט א"צ זכייתה ושפיר ענין שיתוף הבעל בהגעת הגט לרשותה, ולפיכך פסלין טלי גיטך מע"ג קרקע, שזוהו אין הבעל משתתף כלום, אבל בקידושין שהקידושין נעשין ע"י זכייתה בכסף מגלן דלא סגי מה שהבעל נותן את הכסף ומאפשר לה לזכות וה"ז שיתוף גמור, וכמו דסגי בנותן לה את הבית, וגם אם היה כאן דין נתינה למיפסל טלי קידושך מע"ג קרקע מסתבר דאף שחוק לפני רקוד לפני לא הוי חשיב נתינה, שההנאה נוטלת בעצמה, ומיהו יש לדחות, וגם בפקדון לא אישתמיט בשום דוכתא שיטרכו לזכר בעדים אם הבעל נתן לה את הפקדון בידו, או שנטלנו לזדה, אלא ודאי משמע דבקדושי כסף ליכא משום טלי קידושך מעל גבי קרקע.

ומיהו בקדושי שטר י"ל דחשיב ממש כגט, ואינה צריכה לזכות בשטר, וממילא יש לפסול באמר טלי מעל גבי קרקע, כמו בגט, וז"ע. (פ"ח ס"ק כ"ד).

ע"ח א' ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח, וא"ת א"כ מ"ש ששנה התנא ד"ו הכא גבי גט ולא שגאו בהלכות מו"מ, וכן רבא מ"ש דאשמועינן הכא, ולמאי דדחי ינחא כמ"ש תוד"ה המקום, אבל למאי דבעי למיפשט קשה, וי"ל דהאי מטה היא נכסי מלוג וצריכין לגיטא ומטתה באין כאחד, וס"ד דזוהו לא נימא דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח, כיון דאין הכלים של הלוקח עד שלא תזכה בגט, קמ"ל.

שם לא צריכא דגזוה עשרה כו', פרש"י דכל למעלה מעשרה לא חשיב ההוא אורחא רשות מוכר לבטל רשות הכלי, ויש לעי' והא טעמא דאין

בתוכה, ונסתמכו על סוגיא דעירובין דחזר קטנה וגדולה, וז"ע דנהי דבגט דבעינן עומדת בצד השדה כי היכי דליהוי מתורת יד, דכיון דחוצה הוא לא יתכן מדין שליחות, שפיר יתכן דבעי דוקא בתוך השדה, דדמי טפי ליד, אבל בחצר שאינה משתמרת לענין קנין דבעינן עומד בצד שדה, אינו אלא דע"י חשיבא כמשתמרת, וכיון דגם בעומדת בצד שדה היא משתמרת מהיכי תיתי להצריך שיהא בתוכו, אח"כ ראיתי שכבר נתקשה בזה בצ"מ אה"ע שם ובגמ"מ סימן ר' שם.

שם ומ"ס חזר משום שליחות אחרבאי, יש לעי' הא חזר הוא ואין חזין לאדם אלא בפניו כדאמר צ"מ י"ב א', דמה"ט א"א לשמש בחצר לענין גט משום שליחות, וי"ל דאי ס"ל דחזר לא דמי לידו ע"כ כי רבי רחמנא חזר משום שליחות אחרבאי, ושאינו חזר דבע"כ עבד, ועי' בזה ברש"א ובהדושי הגרע"א ז"ל.

תוד"ה תיזיל ולא הוי כמו טלי גיטך מעל גבי קרקע דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה, נראה כונתם דהכא יש אפשרות של נתינה בלא מעשה נתינה, והיינו ע"י נתינת המקום לה, ומה שהבעל מאפשר לה לקנות את הבית חשיב כנתינה, והרי אין צריך שיתן לתוך ידה אלא אף אם פושט ידו והיא נוטלת ממנה חשיבא נתינה, וכדאמר ע"ח א' דערק לה חרציה ושלפתו, וה"נ נתינתו המאפשרת זכייתה ע"י חזקה כהושטת היד חשיב ועוד עדיף, וחשיב נתינה, ונעיקר דבריהם לפרש דאע"ג שאין כאן נתינה בפועל מ"מ חשיב ונתן, אבל הא פשוט להו דבזכייתה את החצר חשיב הבעל כנותן ואינה כנוטלת לצד], ואפשר נמי דאם היה הדין דלעולם צריכה לזכות בגט כדי להתגרש דהיה כשר טלי גיטך מעל גבי קרקע דמה שמאפשר לה לזכות חשיבא נתינה, ודוקא משום שאינה צריכה לזכות בגט ומתגרשת בע"כ לפיכך פסול טלי גיטך מעל גבי קרקע, לפי שנגטילתה אין הוא משתתף, מיהו אף אם נימא דלעולם יש מקום להצריך נתינה אף אם צריך לזכות, מ"מ כאן בשנותן לה את הבית חשיב כמשתתף גם צמעה הלכיתה שלה שהרי ע"י נתינתו עובר הגט לרשותה בלא מעשה בגט. — ולהאמור אין צריך דוקא שהבעל ישים בעצמו את הגט בזאתו מקום שמקנהו לה, ואף אם אחר

וכל הני אוקימתא נראה דהילכתא נינהו, ובעינן תלויה ולא סגי בקשורה דקיי"ל כר"י א"ש לגבי ר"ל ובתו' כתבו דאף ר' יוחנן הכי ס"ל, ונראה דברשות הרבים נמי מהני תלויה מיהו אין הדבר מוכרע, וז"ע, (תלויה) שפיר דמי אף אם הוא בתוך ג' לארץ).

מהא דחשבינן לאשה צבית בעלה רשות מוכר לגבי לוקח, שמעינן דאדם שהרשה לחצירו לשים כליו בחצרו לא חשיב כרשותו ואין כליו קונין לו שם, [בכל לוקח ומוכר מורשה הלוקח להכניס כליו לרשות המוכר מיהו התם אין זה אלא עראי, ואנן איירינן בשנתן לו רשות בקציעות שינוחו שם כליו], מיהו אפשר דלר' יוחנן דאמר מקום קלמה קנוי לה ה"ה נמי אדם שנותן רשות לחצירו לשכן כליו בחצרו, [מיהו ל"מ כן, ועי' מש"כ בצ"צ פ"ו ב' בדברי הטור].

יש לעי' הא כיון שזרק לה לתוך קלמה כאומר זיל קני דמי והא מסקינן בצ"צ פ"ו א' דבאומר זיל קני ודאי קונין כליו של לוקח ברשות מוכר, וי"ל שאין הדבר מוכרח שנותן לה רשות שמוכה בקלמה ושפיר אפשר שחושב שתקנה בידה, וממילא חשיב כליו של לוקח ברשות מוכר. (סע).

שם חנ"ה כו' לתוך כל דבר שהוא כקלמה כו', נראה דאי כליו של לוקח ברשות מוכר קנה מתפרש לתוך כל דבר שהוא כקלמה דהיינו כלים, [מיהו ק"ק מאי קמ"ל], מיהו אי כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה ע"כ כר' יוחנן דאל"ה לא שייך לתוך כל דבר שהוא כקלמה, ומה"ט לא שייך למיפשט מהכא דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה, והיינו דבתוד"ה כגון לא הקשו אלא מדברי האמוראים אבל מהך ברייתא לא קשיא להו, שו"ר במלחמות בצ"צ פ"ו א' שאמנם נסתייע מהך ברייתא למיפשט דאין כליו של לוקח קונין ברשות מוכר. (סע).

מתני' אמר לה כנסי שטר חוב זה כו' עד שיאמר לה הא גיטך, [נמצא דבסימן ח' ס"ק כ"ב], פרש"י דגם אחר נתינה מועיל שיאמר לה הא גיטך, והיינו דלישנא דמתני' כלישנא דרבי בגמ', ואיירי לאחר כדי דיבור, דתוך כדי דיבור מסתבר דגם רש"א יודה, ולכאורה אם הנתינה קמייאת פסולה, אם משום דאמרינן דבאמת לא נתן לשם גירושין, אם משום דלריך שיפרש שנותן

כליו של לוקח קונין ברשות מוכר הוא משום דאין לו רשות להניח שם כליו ומ"ל למעלה מעשרה מ"ל למטה, ואפשר דודאי אם לא נתן המוכר ללוקח רשות להניח שם כליו ודאי לא קנה אף שהניח למעלה מעשרה, אבל אם נותן רשות להניח שם כליו בזה למטה מעשרה לא סגי וכמשנ"ת בחו"צ בצ"צ פ"ו ב' בדברי הטור, דבעינן שיהיה לו זכות להניח שם כליו ולא שהמוכר ירשה לו להניח כליו בביתו אבל כל למעלה מעשרה סגי בנתינת רשות ולא חשיב כולי האי רשות המוכר, ופריך והאיכא מקום כרעי וממילא חשיב כאילו המטה למטה מעשרה שהרי עיקר עמידתה למטה, ומשני דאמקום כרעי לא קפיד, ולפי זה ה"ה כליו של לוקח ברשות מוכר למעלה מעשרה קונים אם נתן המוכר רשות ללוקח להכניס שם כליו, מיהו מדברי התו' נראה דהכא ה"ק שלמעלה מעשרה אינו נחזק כ"כ לתשמיש בנ"א ומקום למעלה מעשרה צביתו שאשתו משתמשת שם קנוי לה, וכמו מקום קלמה, אבל ודאי כליו של לוקח ברשות מוכר למעלה מעשרה נמי אין קונים ודוקא באשתו מהני למעלה מעשרה, וכן נראה עיקר, [דגם ברש"י לא נתבאר בהדיא איפכא], ואז"ל ברשות הרבים דודאי אין מועיל כלל למעלה מעשרה דאין לו רשות להעמיד כליו ברשות הרבים. (ב"צ ס"ב סק"ט).

שם והוא שהיתה קלמה תלויה בה, ולתוך חיקה איירי נמי בצגדיה התלויה בה ואינם נגררים בארץ, א"נ לכו"ע מקום חיקה קנוי לה, וחידושיה דר"י עיקרו אמקום קלמה, [וכדאמר ראב"א כגון שהיה קלמה מונחת בין ירכותיה ומצואר דזה פשוט דמקום זה קנוי לה], א"נ בצגדיה ממש לכו"ע קשורה אע"פ שאינה תלויה סגי דאין רשות המוכר מפסיד קנינס. — והא דתלויה מהני היינו דכה"ג קונים כליו של לוקח ברשות מוכר דכיון דתלויה בה אלימא ותו לא מצי רשות המוכר לבטולי קנינס, אבל אין כאן קנין אחר מאשר כליו של אדם, [ולאו דוקא אשה צבית בעלה דה"ה כל לוקח ברשות מוכר קונה בכלים התלוים עליו]. (ב"צ פ"ה ב').

שם כגון שהיתה קלמה מונחת לה בין ירכותיה, פי' ובין ירכותיה סתמא קנוי לה לכל צרכיה בין לצגדיה בין לקלמה. — לוקח שברשות מוכר וכליו בין ירכותיה אפשר שאינו קונה, וכמדומה שצריטב"א בצ"צ פ"ה לא כ"כ.

דחפץ לגרשה ומשום כיסופא הוא דאמר הכי כדאמר לעיל נ"ה א', ואף שיש צוה כזיטול הנתינה מ"מ לא גרע מנתן לה ואמר שתתגרש לאחר ל', דה"נ זידוע שאח"כ יאמר לה הא גיטך, מה שאין כן בנתינה לשם פקדון, וז"ע. (כתובות פ"ו ב').

שם או שמנאמו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה כו', הך צבא לא ניתן לפרשה אלא כמ"ש הר"ן דבעסקים באותו ענין איירי, וקמ"ל דאע"ג דנתינה כי אורחה לא צריך לומר הא גיטך, אצל בנתינה גרועה כי האי בעי למימר הא גיטך, דבענין אחר אין מובן מה מקום להכניס כאן נתינה דערק לה חרציה ושלפתו, והרי בכל נתינת גט צריך לפרש, וכמ"ש הר"ן, ולפי זה יתכן לפרש גם רישא בעסקים באותו ענין, וקמ"ל דאמירת כנסי שטר חוב מפסיד את העסקים באותו ענין, וכמ"ש הר"ן, אצל ברישא אין הכרח דיתכן לפרש דאמי לאשמועינן דגם באמר כנסי שטר חוב זה מהני אם יאמר הא גיטך אח"כ אף שלא יחזור ויתנו, וכבר כ"כ הרשב"א.

לשון זה שמנאמו מאחוריו כו', משמע כאילו שלקחתו מעצמה, וכ"מ במלחמות, אצל הדבר חימא דכה"ג יועיל מה שיאמר לה אח"כ הא גיטך, והרי כל שנטילתה מעצמה, לא קרינא ביה ונתן, ומה יועיל אמירתו הא גיטך, ואפשר דערק לה חרציה חשיב רמז שתקח, ולפי שאינו אלא רמז לא מהני מה שעסקין באותו ענין, אצל אם אמר הא גיטך חשבינן לרמז דליה בדי ערק חרציה בנתינה.

שם נתן צידה והיא ישנה כו', עי' מש"כ בסימן ח' ס"ק כ"ג.

שם עד שיאמר לה הא גיטך, וכל הגט בשעה שאומר, וצריך שידעו העדים שהגט צידה באותה שעה, ובאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שטר חוב כו', בפשוטו חל הגט עם נתינתו, וז"ע בתוד"ה אינו דמשמע דנקטו דאמירת העדים לה אח"כ שנתן לשם גירושין הוא כאמירת הא גיטך, והא התם לא מסתבר שיחול הגט בשעת אמירת העדים, ועי' צ"ש סימן קל"ו סק"ג, וז"ע.

גמ' דערק לה חרציה, עי' מש"כ בסימן ח' ס"ק כ"ב כ"ד.

לשם גירושין, עי' באורך שיטות הראשונים בסימן ח' ס"ק כ"ב כ"ג, כיצד מועילה אמירת הא גיטך אח"כ, ואמנם הר"ן למד מכאן דגם כשנתן לאשתו את הגט לפקדון, יכול לומר לה אח"כ שישמש כגט ושפיר דמי, ולא חשיב טלי גיטך מע"ג קרקע כיון שבתחלה נתנו לה מע"ג שהיה לפקדון, אצל בשה"ג בשם ריא"ז כתב באמר לה כנסי שטר חוב זה דאינה מגורשת עד שיחזור ויאמר לה הר"ן גיטך ואפי' אחר שנחנו לה והוא שיאמר לה באותו מעמד מיד, עכ"ל, משמע דנחנו לפקדון לא יועיל שיאמר לה הא גיטך, ורק באמר כנסי שטר חוב דאמדינן דעתו דבאמת לגירושין נכחין, אלא משום כיסופא אמר לה כנסי שטר חוב, צוה מהני גילוי דעתא באותו מעמד, והדברים מחודשים דכיון דנתינה קמיימא פסולה שהרי נתן שלא לשם גירושין, מה מועיל לתקן באותו מעמד, והיכן מצינו שיעור של אותו מעמד, והצ"ש בסימן קל"ו סק"ג הביא דברי השה"ג, ובצ"מ כתב דמסתחית הפוסקים לא משמע הכי, והוצא בפ"ח שם סק"ג, והיינו דלפמש"כ הר"ן דגם בנחנו לפקדון מהני כשיאמר אח"כ הא גיטך, הרי מהני גם שלא באותו מעמד, וכ"כ בתו"ג.

שם אמר לה כנסי שטר חוב זה כו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך, בגמ' מבואר דגם כשאמר לה אח"כ הא גיטך נמי שפיר דמי, וכתבו הר"ן והריטב"א דשמעינן מזה נמי דננתן לה לשם פקדון ואח"כ אמר לה שתתגרש זו דשפיר דמי, ולית צוה משום טלי גיטך מעל גבי קרקע כיון שצבא לידה על ידי נתינה שלו, אצל בכתובות פ"ו ב' בגמ' דבעא מיניה רמב"ח מר"ח הרי זה גיטך ולא תתגרשי זו אלא לאחר ל' יום כו', כתב הראב"ד והוצא בספר הזכות לפרש דאיירי שאמר מעכשיו דאי לאו הכי כיון שמתגרשת לאחר ל' הו"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע, והריטב"א והר"ן כתבו דגם בלא מעכשיו כיון שנתן לשם גירושין מהני נתינה זו דלא הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע גם לאחר ל', ומדברי כולם נלמד דאם נתן הגט לשם פקדון, ואח"כ אמר שתתגרש זו יש צו משום טלי גיטך מעל גבי קרקע, וכ"כ בריטב"א בהדיא, ובסברה היה נראה עיקר כדבריהם שכתובות, דלא שייך לזרף נתינה לשם פקדון למעשה הגירושין, ולא דמי לכנסי שטר חוב זה, דהתם הדבר ידוע

שם אמאי חזר מהלכת היא כו', עי' מש"כ בזה לעיל כ"א א'.

מתני' היתה עומדת ברשות הרבים כו' קרוב לו אינה מגורשת, לשון זה מיותר דכיון דקחני קרוב לה מגורשת ממילא ידעינן דקרוב לו אינה מגורשת, והיינו דפרטינן בגמ' ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו, ומזה מוכח דקרוב לו הוא ענין אחר, והיינו דמפרש לה רב דבקנין ד"א איירי מתני' וקמ"ל דתיקנו קנין ד"א גבי גט, וזה שקדם זכה בד"א, והיינו קרוב לו שהוא קדם לזכות בד"א ואפי' קרוב הגט לה, מיקרי קרוב לו ואינה מגורשת, וכן קרוב לה היינו שקדמה לזכות בד"א ואפי' הגט קרוב לו נמי מגורשת, ומיהו בזמן שיש ביניהם שמונה אמות מתפרשא מתני' כלשונה דקרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת, אח"כ ראיתי ברש"א שכתב בשם חו'.

שם מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת, בגמ' מוקמינן לה בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה, ולשון מחצה על מחצה ק"ק לפי זה, ואפשר דגם בבאו שניהם בב"א הדין כן דמגורשת ואינה מגורשת כדמשמע בגמ', דלא חשיב אגיד גביה כשהגט ברשות המשותף כמ"ש הרשב"א, אלא דא"א לזמנא, והלכך שנה התנא לשון מחצה על מחצה דהוא קושטא נמי בבאו בב"א וגם בב' כיתי עדים, ובבאו בב"א הלשון נאות, ועי' לקמן ב' תוד"ה והא, וביצמות ל"א א'.

שם וכן לענין קדושין, אשמועינן דתיקנו קנין ד"א גם לענין קדושין, ולא נימא דדוקא לענין גירושין משום עיגונא, וכן אשמועינן דגם בקדושין במחצה על מחצה הוי ספק קדושין, ועי' ביצמות שם בטעמא דלא מוקמינן אחזקה בקדושין ובגירושין.

שם וכן לענין החוב, אליבא דר' יוחנן מוקמינן בגמ' דאמר זרוק לי חובי בתורת גיטין, אבל אליבא דרב י"ל דסתמא זרוק לי חובי מתפרש לד"א שלי לאחר שידוע שיש קנין ד"א, וגם כשקרוב ללוה דהיינו שהלוה קדם, מ"מ לאו בכל השטח שביניהם קדם לזכות, אלא יש שטח שהוא רק בתוך ד"א של הלוה ויש שטח שהוא רק בתוך ד"א של המלוה, ויש שטח באמצע שתלוי מי קדם,

וכשומר זרוק לי חובי מתפרש שפיר לשטח שלו, שיש לו גם כשהלוה קדם.

שם א"ל בע"ח זרוק לי חובי כו', אשמועינן דאע"ג שיש למלוה שם ד"א שקונין לו, אפילו הכי אין הלוה רשאי לזרוק לו חובו לשם בלא רשותו, ומסתברא דאין ללמוד מזה לענין לזרוק לחצירו המשתמרת כשעומד בצד שדהו.

שם מחצה על מחצה שניהם יחלוקו, יש כאן חידוש דדיינינן חלוקה ולא דיינינן המוציא מחבירו עליו הראיה, ואע"ג דהו"ל א"י אם פרעתיך, מ"מ הלא אין כאן טענת ברי מזד המלוה, ובשמא ושמא גם א"י אם פרעתיך פטור, ואי תרי ותרי ספיקא דאורייתא י"ל דכי היכי דלא מוקמינן אחזקה, ה"נ לא מהני כאן טענת מוחזק, עי' בחדושי הגרע"א ו"ל כתובות כ' א' בעודא דבר שטיא, ועי' רשב"א לקמן ב' בטעמא דיחלוקו. — וע"ע מש"כ בכתובות כ' א' דהא דמוציאין ממון מספק משום דהוה איני יודע אם פרעתיך, ובדין הוא דליחייב כוליה אלא דכיון דהוה מעשה פרעון קמן ותרי ותרי לכך יחלוקו.

שם שניהם יחלוקו, לשון שניהם מיותר, ובצ"ק ל"ו א' דייקין בכהאי ליטנא [לומר דדוקא בששניהם קיימים עי"ש], ונראה דבא לומר דדוקא בששניהם מסופקים על פי העדים, אבל אם הלוה טוען ברי הר"ז פטור דהמוציא מחבירו עליו הראיה, [וכמש"כ לקמן ב' ד"ה הרשב"א], ומתפרש שניהם בזמן ששניהם בספק, ומיהו אם המלוה טוען ברי לא נדון כאן לגבי הלוה כא"י אם פרעתיך כיון שיש לו עדים קמן שפרע. — ולכאורה לרב כהנא אכתי יש לדעת למה נקט שניהם, ומיהו בלאו הכי איתבזבז.

גמ' ארשב"י כגון שהיו שניהם עומדים בב"א וליחזי הי מנייהו קדים כו' והא א"א לזמנא כו', יש לעי' ומאי הוי סבר רשב"א, ואפשר דהוי סבר דאע"ג דא"א לזמנא מ"מ כיון שהספק קמן לא מוקמינן לה אחזקה, דהא אפשר שראינו שהיא קדמה, וגמ' לא ניחא לה בהא, אלא דבכה"ג מוקמינן אחזקה.

משה"ק הגרע"א דנוקמה שקדם אחר בב"א, ואח"כ באו האיש והאשה, וכשהלך האחר זכו שניהם כאחד בב"א, בפשוטו נראה לדייק מזה דאף כה"ג אוליין בתר הקודם ואם הבצל

קדם זכה הוא ד"א כשנסתלק האחר, וגם בסבדא כשתיקנו ד"א דלא לייתי לאיננווי, היה ראוי נמי למיבב זכות קדימה לבא ראשון אף כשאחר קדמו, וז"ע למה מיאן הגרע"א ז"ל בזה.

שם אלא אר"כ הכא בח' אמות מזומנמות כו', יש לעי' בחוב כה"ג היכי מיתוקמא, והא ראוי לומר דמקצת המעות שבד"א של המלוה זכה המלוה והמקצת שבד"א של הלוה נשארו של הלוה, ושמה כשהמעות זכים לא מחלקין מעות שבתוכו וחשיבי שניהם כשותפים זכים וכל אשר בתוכו, א"נ שמה מיתוקם כשפרע לו ככלי והוא מונח ברשות שניהם, ולאו כמאן דפסיק דמי וע"כ זכו בו שניהם בשוה.

יש לעי' זרק לה גט ונכנס חזיו בתוך ד"א שלה וחזיו מחוץ לד"א שלה, ושלל ד"א שלו, מהו, וכן במציאה כה"ג, וכן בחצר כה"ג, ולכאורה מהא דפריך והא אגיד גביה, משמע לכאורה דאי לאו דאגיד גביה הוי ניחא, אבל קשה ממ"נ דאם קנתה את הגט כולו כה"ג הו"ל להיות מגורשת, ואם לא קנתה אלא חזיו ראוי לומר שלא תהיה מגורשת כלל, דלא מזינו גירושין בנתינת חזי גט, ואכתי קשיא מתני' דקתני מגורשת ואינה מגורשת, וע"כ ז"ל דעדיפא פריך דאגיד גביה, אבל גם בלאו הכי קשיא, שו"ר בתו' הרא"ש שכתב כן דקושטא קפריך אבל גם אם היה חזיו חוץ לד"א שלה אינה מגורשת, [ועי' בתפארת שמואל על הטוח"מ סימן רס"ח ודבריו ז"ע].

ע"ח ב' והא אגיד גביה, יש לעי' ומ"ט דר"כ, וכש"כ למש"כ בתו' הרא"ש דגם חזי הגט חוץ לד"א שלה נמי אינה מגורשת, ואפשר דס"ל דמ"מ החמירו בזה חכמים לחשבה מגורשת ואינה מגורשת דזימנין דטעו והוי לגמרי חוץ לד"א שלה, [דהא קשה לזמנא באדם ההולך באיזה מקום הד"א שלו חוץ כדי הליכתו], עי' רש"י ד"ה עד, וה"נ אשכחן לאוקימתא דר' יוחנן דחשבינן למגורשת ואינה מגורשת בשניהם אינם יכולים לשמרו, וכבר נתקשו הראשונים דכיון דהיא אינה יכולה לשמרו דין הוא שלא תהא מגורשת, אף לפמש"כ תו' דביחד יכולים לשמרו, וע"כ דאה"נ דמן הדין ראוי לומר דאינה מגורשת, אבל כיון שביחד יכולים לשמרו חששו דזימנין טעו וגם היא בעצמה יכולה לשמור, הלכך קבעו דמגורשת ואינה

מגורשת, ודכותה הכא, וז"ע, [ולפי זה יתכן דבמקצת הגט חוץ ד"א שלה ומקצת חוץ לד"א דהיו מסכימים עם ר"כ לדונה מגורשת ואינה מגורשת, ורק משום דמקצת בתוך ד"א שלו דאגיד ביה, ס"ל לגמ' דבזה יש לדונה כאינה מגורשת דזה גרע טפי וגם לא מזוי טעות כ"כ כיון שהנידון רק מחמת ד"א שלו וז"ע].

שם רי"א קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה כו', ע"כ לתת שיעור מה נקרא קרוב לה, דמה שגם הצעל נמצא כאן אין בזה ענין במרחק שממנו לגט, דגם צורק לה גט מן הגג יש לקבוע מה נקרא קרוב לה, והיינו כדמפרשין דכל שיכולה לשמרו מיקרי קרוב לה.

לפמש"ב הראשונים לעיל ע"ז ב' לנטות מפרש"י דאין גט מחכר בקנין אגב, דבעינן ונתן בידה, יש לפרש דחכמים תיקנו לה קנין חצר ביכולה לשמרו, ועי' בראשונים דמשום תקנת עגונות הוא, וז"ע במה שפרש"י דמשום דאיתיה בעל כרחה, דמ"מ מה בכך, ושמה כונת רש"י לפרש דלאחר שתיקנו תורת חצר ביכולה לשמרו, אמאי לא תיקנו נמי שיהא כחצרה לשאר מילי, [ומיהו לפרש"י דאגב מהני י"ל דתיקנו שמוכה בגט ולא בחצר, אבל יותר נראה דגם לפרש"י הכא מתורת חצר תיקנו].

שם שניהם אין יכולים זהו מע"מ, כבר נתקשו הראשונים דכיון דאין יכולה לשומרו אמאי הוי ספק מגורשת, ומה בכך ששניהם יחד יכולים לשומרו, [ועי' מש"כ לעיל], וז"ל דשיעור שיכולה לשומרו אינו דבר מוגדר בדקדוק, וכשיכולה לשמור ביחד עמו, כבר יש לחוש שמה יכולה גם לשומרו בעצמה, והלכך קבעו דהוי מגורשת ואינה מגורשת, ונראה דאם אדם מן השוק, יכול לשמור יחד עמה, דלא כלום הוא ואינה מגורשת, דאם נשער ביחד עם אחרים א"כ אין לדבר סוף, אבל אם יכולה לשמור ביחד עם בעלה שהוא הנותן י"ל דמה שהוא שומר הרי הוא כמסייע בידה שמשמור, וחיישין שמה יש לחשבה כיכולה לשמור בעצמה. — ענין השמירה נראה דהוא כאדם השומר חפץ של עצמו, דממילא צדילי אינשי מיניה, והרי השמירה מכללים וכיו"ב, או מגב, דכו"ע ידעי שהגט בעלה זרק לה והרי כולם צדילין מיניה. — מה שהזכיר בתו' הרא"ש שיכולה לשמור עם

שנדמ"ח ע"ש הריטב"א), וכ"ז צעוד שיכול לנתקו, אבל אם אחר שנתנו לה קפצה ידה באופן שאינו יכול לנתק, שוב אין בנתינתו החוט או בניתוקו כלום, שהרי כבר אינו יכול לנתק על ידו את הגט, ונמצא שהיא גרמה סיוס הנתינה, ואחאן לדברי התו' בזה.

מש"כ הרא"ש בסימן ה' דאם אוחז בראש האחד של הגט, ומושיטו לה ולקחתו בראש השני הר"ז גט, לכאורה סתמא דמילתא כשהאשה נוטלתו והוא עדיין אוחז בו הרי יכול לנתקו וכשמרפה ידיו הר"ז כנותן לה המשיחה, וכמדומה דבזה מתיישב מה שנתקשה הב"י בסימן קל"ח, שהר"ז כערק חרציה ונמצא מתניו וקירב עצמו, דה"נ הושיט הגט והרפה ידיו.

נראה דמשיחה בידו דפסול היינו גם כשאוחז את המשיחה ברפיון, דכיון דאם יאחז בחוץ יכול לנתק את הגט אין כאן כריתות, והלכך כשנותן לה את הגט והיא אוחזתו בידה, וגם הוא אוחז בו עדיין בקצה השני, חשיב שיכול לנתקו, וכשמרפה ידיו חשיבא כנתינה, ולפי זה אין צריך שהאשה תחזיק את ידה פתוחה עד שיגמור הנתינה דגם כשנוטלת ממנו שפיר דמי, עי' תו' ורא"ש.

שם מ"ט צעינן כריתות וליכא, ראיתי כזו"ח לחלמיד הגרע"א ז"ל בב"מ ז' א' שהביא בשם הגרע"א להסתפק מה הדין בשטר קדושין במשיחה בידו, מי אמרינן ויאלה והיתה, או"ד רק לעיקר הקנין ילפינן אבל בקדושין לא צעינן כריתות, ומשמע דשטר מקח כה"ג פשיטא דשפיר דמי כיון דהשטר ביד הלוקח, והראני בני י"א נ"י במאירי קידושין ט' א' שכתב דשטר קדושין כשר במשיחה בידו, דדי בקבלה קלה, ונמש"כ שם תחלה דבפסולים מדברי סופרים יש להכשיר בקדושין, נראה דלא קאי אמשיחה בידו, דזה פסול מדאורייתא כדאמרינן דצעינן כריתות וליכא, עי"ש שכתב שיש חולקים בקצת דברים שכתב שם אלא ששטה זו מוכרעת לרוב מפרשים, שו"ר בזה בשו"ת הגרע"א ז"ל סימן ז' ובהוספות מצנו הגרש"א ז"ל.

שם אמר ר"י היתה ידה עשויה כקטפרס וזרקו לה אע"פ שהגיע גט לידה כו', אשמועינן דמה שהגט עבר על היד במצב של קטפרס לא קרינא ביה ונתן בידה, והיינו אע"פ שהגיע גט לידה כלומר שעבר על ידה, ויש לעיין תפסתו בידה

אחר, היינו צהא יכול לשמור והיא אינה יכולה ועם אחר היתה יכולה, א"כ נחשוב כיכולה לשמור עם בעלה ומהיה מגורשת ואינה מגורשת כמ"ש תו', לזה כתב דכשהוא יכול לשמור בעצמו אין לצרפו לה כלל, והרי היא צדין אינה יכולה לשמור. שם אלא לאו ה"ק כל שקרוב לה מלו ואילו צא כלצ ונטלו והוא יכול לשמורו והיא אינה יכולה לשמורו אינה מגורשת, מה שהוצרך להוסיף והוא יכול לשמורו, הוא משום דאם הוא בעצמו אינו יכול לשמורו, יש לחוש שמא ביחד עמו יוכלו לשמור, ותו הו"ל צדין שניהם אינם יכולים דהו"ל מגורשת ואינה מגורשת, לזה הוסיף שהוא בעצמו יכול, וגם י"ל דאם שניהם ביחד נמי אינם יכולים לשמור היינו אינה יכולה לשמור ולא הו"ל להאריך, וע"כ קאמר כשיכולים ביחד והוא יכול בעצמו].

שם שאני התם דכתיב ויאלה והיתה, אע"ג דבגירושין משום תקנת עגונות הוא דתיקנו כמ"ש הראשונים ז"ל, מ"מ יש להשוות דין קדושין דין גירושין משום ויאלה והיתה.

שם א"ה מאי למימרא, מה שחירצו תו' דמסתמא נתיבין שיזרוק למקום שיכול לשמורו, אכתי קשה א"כ למה צממ"מ יחלוקו והיינו גם כששניהם יכולים לשמור, ושמא לפי זה היה מתפרש מע"מ לענין חוב רק בזמן ששניהם אין יכולים לשמור. — לכאורה הו"מ לשנויי דסיפא דמע"מ יחלוקו אינטריכא ליה, דאע"ג דאמר ותיפטר מפסיד מחלה.

שם מ"ד מצי אמר ליה משטה אני כך קמ"ל, צ"ע מהיכי תיתי שיכול לומר כן, ושמא משטה אני כך לאו דוקא, ור"ל דיחשב כאומר לו זרוק לי חובי סתם, דלא מיפטר, דזרוק ושומרו קאמר כמו שפרש"י, וה"נ גם כשאמר בתורת גיטין ולא אמר ותיפטר, נמי נימא דלאו ותיפטר קאמר, קמ"ל דבתורת גיטין חשיב כאמר ותיפטר.

שם אר"ח גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהציאו אללו אינה מגורשת, ואם יתן לה אח"כ את החוט או שיחתכנו, נראה דשפיר מתגרש באותה שעה כאילו גמר את הנתינה, וכן מבואר בלשון הרמב"ם פ"ה הט"ז שכתב אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה והיינו שהוא יפסיקנה, ומ"ש בב"ש סימן קל"ח סק"ד דל"מ כן מדברי שאר הפוסקים, ל"י מי הם, (וכ"ה בחדושים מכת"י

המע"ה הכא כיון דאיכא חזקה להאי וחזקה להאי שאני כ"כ הרשב"א שם, ועי' צ"צ ס"ז צ' בתוד"ה אהמ"ר, אבל הכא לא איתרע חזקת חיוז דשומר כלל והלכך אי הוי חשיב א"י אס החזרתי היה חייב לשלם הכל, וכן משמע בדברי הרשב"א צ"מ צ"ז צ' דאי הוי שואל איני יודע אס החזרתי, היה נוחא הא דקמני דבאומר איני יודע חייב, ולא הוי קשה לר"ג, ומבואר דלא חשיב ספק קמן דליהוי דינו יחלוקו. (צ"מ ס"ז ס"ק י"ג ועי"ש ב"ק ס"ז י"ז י"ח).

נראה דבספק קרוב למלוה ספק ללוה [היינו בתרי ותרי], אס הלוה טוען צרי פטור, אף אס גס המלוה טוען צרי דהו"ל כטוען פרעתיך, ומה בכך שיש עדים המכחישים זא"ז, ומיהו צרי דמלוה לא מהני אף למ"ד צרי ושמה צרי עדיף, דכל דאיכא עדים המכחישים אותו אין לחייב ללוה מספק, וכמס"כ. (צ"מ ס"ז ס"ק י"ג).

ע"ט א' מחני' היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הר"ז מגורשת, למ"ד בגג שיש לו מחילות נמצא דהחידוש הוא דגס האויר שחוק המחילות קונה, ויש לעי' מ"ש דאשמועינן לה בגג ולא בחצר דהא כיון שיש לו מחילות מה בינו לחצר, ואפשר שיש חידוש בגג דאע"ג שזורק הגט מלמטה והוא נופל לגג בכח כחוש עי' סנהדרין ע"ח א' אפילו הכי חשיבא נתינה, א"נ משום סיפא נקט לה בגג, א"נ נקיט לה בגג לרבותא דאע"ג שהוא גבוה עשרה מ"מ אינו גט אלא כשהגיע לתוך המחילות.

ולאוקימתא דפחות מג' סמוך לגג משמע קצת בלשון רש"י דדוקא בגג דגבוה י' מתגרשת בתוך ג' לקרקע, אבל בחצר שאין לה מחילות ועומדת בצד חצרה אינה מתגרשת עד שיגיע לקרקע ממש, א"נ שמה ס"ל לרש"י כדעת מהר"ם שצחו' הרא"ש צ"מ י"א דבחצר שאינה משתמרת דהיינו שאין לה מחילות לא מהני עומדת בצד חצרה לענין גט, ואף בהגיע לקרקע אינה מתגרשת, [עי' מש"כ לעיל ע"ז א' צד"ה ובגמ'], ולדעת הרא"ש בתוספותיו שם דעומדת בצד חצרה מהני גס לגט באינה משתמרת ונימא דגס זוה בתוך ג' לקרקע סגי, יש לפרש דנקט לה הכא בגג לרבותא דאע"פ שיש לגג מחילות לא מתגרשא עד שיגיע לאויר הגג והיינו תוך ג'.

מהו, ולכאורה כיון שהבעל זרקו בתחלה לאיבוד כדמוקמינן לה בעומדת על גב הנהר, חו לא חשיבא נתינה, והו"ל כנטלתו מעצמה, ולפי זה שמה יתכן לומר דבכלל אע"פ שהגיע גט לידה, גס אס תפסחו צידה, למאי דמסקינן בעומדת על גב הנהר, ויהיה נוחא לפי זה הא דלא מוקים לה בחצר ידיה או של אחר או ברשות הרבים כמ"ש תו', דצהני גוויי אס תפסה י"ל דהוי מגורשת, כיון שלא זרקו לאיבוד, אע"ג שלא חשב שמתפסנו, וצ"ע בזה, ויותר נראה דכל שחשב בשעת זריקתו שלא תקבלנו אין כאן כונת נתינה. — זרק לה גיטה שמקבלנו כדרך שמקבלים כדור הנזרק, נראה דהוי מגורשת אע"פ שעקרה ממקומה וקיבלה, דלא גרע מערק לה חרציה ושלפתו, ברם אס נפל על הרצפה ונטלתו, מסתבר דאיסתלקו להו מעשה ראשון, וחשיב כטלי גיטך מע"ג קרקע, וצ"ע.

הרשב"א הקשה ללישנא דמפרשינן ספק קרוב ללוה ספק קרוב למלוה בשני כיחי עדים, וקמני יחלוקו, ואמאי לא הוי כאיני יודע אס פרעתיך, ותירך דשאני התם דליכא רגלים לפרעון אבל הכא הרי נולד ספק זה לפנינו הלכך יחלוקו, ולכאורה משמע דבכל ספק קמן יחלוקו, אבל קשה לפי זה א"כ בספק שאולה ממה ספק שכורה ממה שהספק קמן אית לן למימר יחלוקו, ובגמ' משמע דלר"ה ור"י דצרי ושמה צרי עדיף נוחא הא דמנן דהשואל חייב, ואמאי לא אמרינן יחלוקו והא לא עדיף א"י אס הלויתי מא"י אס פרעתיך, [וגס בצבא קשה דהא טעמא דא"י אס החזרתי חייב הוא משום דחזקת החוב ידועה והפרעון ספק ומה בכך אס סבות הספק ידועות לנו אס לאו, והא אין הטעם משום שמה גרוע עי' חו"צ צ"מ ס"ז ס"ק י"ז], ומיהו התם ליכא צרי דהא המלוה ולוה אינם יודעים, אלא שהעדים מעידים, אבל נראה דאף אס יטעון המלוה צרי והלוה שמה, יחלוקו, ומיהו י"ל דאין מועיל צרי בזמן שיש עדים המכחישים, וגס אין השמה גרוע, אבל נראה דכלאו הכי לא דמי דהכא בספק שאולה ספק שכורה או בספק אס בעודה שאולה ממה, לא חשיב ספק קמן כמו התם דהתם כיון שידוע ע"פ עדים שזרק הלוה את חובו למלוה איתרע ליה חזקת חיוז, והלכך אין אנו דנין אלא במעשה שלפנינו דהוי תרי ותרי יחלוקו, [אע"ג דבעלמא

הכי ארישא אי בתוך י' איירי, וע"כ דרישא אפשר לאוקמי בתוך ג' ואחיא גם כרבנן.

שם אר"י אמר שמואל כגון שהיו מחילות התחתונות עודפות על העליונות, ואשמועינן דאע"ג שאין מחילה מזדלת בין הצעל ומקום הגט בשעת זריקתו לבין מקום הגט ביציאתו מרשות הגג כמ"ש תוד"ה כגון, ונמצא שאין הגט משומר כלפי הצעל כמ"ש תו' לקמן ב' ד"ה פנימית שאין התבואה משתמרת מחמת ב"ב של ר"ג, אפילו הכי מתגרשת, ואפשר דהיינו דוקא משום שעומדת בתור כמ"ש תו' שם, ואפשר נמי דהיינו דוקא בדעת אחרת מקנה, ואפשר נמי דהיינו דוקא בדבר שהולך ונופל לתוך המחילות.

שם אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לא למינח קאי, לכאורה ה"ה במציאה ובהפקר אין חזר קונה מידי דאזיל דרך עלייה, וכ"מ בתוד"ה דרך.

שם מ"ט מעיקרא לשריפה אזיל, נראה דאין הטעם משום שלא נחזין לגירושין, דהא באמר הא גיטך איירי, וגם אם באה הדליקה לאחר זריקתו קודם שהגיע הגט לאויר החצר נמי קדמה דליקה מיקרי, אלא יש לפרש דכה"ג לאו תורת חצר בה לזכות, ולאו דוקא בגט אלא גם במציאה כה"ג אינו זוכה, ועי' בספר מרן זללה"ה סימן קמ"ז פ' הזורק סק"ד.

שם אר"ה רשויות חלוקות בגיטין, יש לעי' מ"ש בגיטין דנקט, ולכאורה צהלכות מקח וממכר הו"ל לאשמועינן במשאל ומשכיר מקום דלא השאיל תרי מקומות, וכן בשבט פ' א' אמר רשויות שבת כרשויות גיטין, ועי' לעיל ע"ז ב' תוד"ה פליג, משמע שיש ענין מיוחד בגיטין, וי"ל דבמו"מ פשיטא דהמוציא מחצירו עליו הראיה ואין לשוכר ולשואל אלא הפחות שבשונות, אבל בגט שמשאל לה המקום לצורך קבלת הגט [ולכאורה יש לפרש שהשאל לה בקנין דבאמירה בעלמא לא נעשה חזרה, וכן ראיתי מוצא בשם תשובות ריטב"א סימן ק"מ, וכ"כ מרן זללה"ה בסימן קמ"ז צפ' הזורק סק"ג] היה מקום לומר דבעין יפה משאל ואפי' שתי מקומות, דכפי הצורך שלה משאל, קמ"ל, דגם בגט רשויות חלוקות, ולאחר שנשנו הדינים בגט, שפיר נקט להו רצא לענין שבת.

מה שדקדקו הראשונים בהא דלא קמני רישא נמחק או נשרף, צפשוטו י"ל שאין הדבר צהה כ"כ שחגיע דליקה משהגיע לאויר הגג עד שלא הגיע לקרקע, לא מבעיא לאוקימתא דעולא בר מנשיא משמיה דאצימי דהיינו בג' טפחים, אלא אפי' לאוקימתא דר"י א"ש דאיירי בסתם מעקה שהוא י"ט נמי אין הדבר צהה שחגיע דליקה בהליכת הגט מעשרה טפחים לרצפה, משא"כ בסופא דמגג לחצר יכול להיות גם מרחק של מאה אמה, אח"כ ראיתי שכבר כ"כ הרמ"ך בהשגות הרמב"ם.

שם הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הר"ז מגורשת, למאי דמפרשין בגמ' דנמחק דרך עלייה אינה מתגרשת יש לפרש מחני' במחזיק הגט בידו למעלה ממחילות הגג וזרקו לחצר שלא בדרך עלייה, א"כ בזרקו דרך פתח, א"כ בגג שאין לו מעקה, ולשון הגמ' אבל נמחק דרך עלייה לא, ר"ל אם זרקו בדרך עלייה, ועי' ב"ש סימן קל"ט סק"ז.

גמ' והא לא מינטר, פרש"י אויר הגג דאחא זיקא ושדי ליה, ומשמע דגם למעלה מאויר המחילות חשיב רשותו אלא שאינו משתמר, ולפי זה היה מקום לומר דדבר כבד שאין הרוח שליט בו יוכל לזכות בו גם למעלה מן המחילות, אבל ממה שהקשו תוד"ה כגון מהא דזרוק גניבותיך לחצרי משמע קצת דאף בדבר שאין הרוח שליט בו אינו קונה אלא משיגיע לתוך המחילות, דאל"כ הרי שפיר מיתוקמא בגניבה שאין הרוח שליט בה, [ועי' בחדושי הגרע"א ז"ל שהקשה ע"ד תו' דהתם דעת אחרת מקנה דמהני אף באינו משתמר, ולכאורה מוכח מדבריהם דאויר שחזר למחילות גרע טפח], ויש לפרש דבאויר לא חשיב מקום המשתמר ואפי' לדברים שאין הרוח שליט בהם.

שם עולא בר מנשיא משמיה דאצימי אמר הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן כו', נראה דלא פליג אלאוקימתא דשמואל דבאית ליה מעקה מתגרשת בתוך עשרה, אלא דניחא ליה לאוקמי בגג אפי' לית ליה מעקה, וכן שמואל מודה דתוך ג' שפיר דמי גם בלית ליה מעקה, אלא דלא משמע ליה לפרושי אויר הגג תוך ג', והלכך שפיר קיי"ל כמרוייהו, וכ"מ בהא דפרכי ר"א ור"ז כמאן כרבי אלאוקימתא דסיפא בתחתונות עודפות, ולא פרכי

שם אמר רבא שלש מדות בגיטין הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן עליה כו', הכא נחא דנקט רבי לרבנא דאפי' לרבנן דפליגי עליה דרבי וסברי דאף צבית לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה מ"מ לגבי גט מודו דאזיר שבתוך המחיצות קונה.

ע"ט ב' מ"ט פנימית גופה במחיצות החיצונה קא מיינטרה, מה שהקשו תו' דנהי דמיינטרא מעלמא אצל הלא לא מיינטרה מן החיצונה, תירץ הרמב"ן צ"מ י"א ז', דלגבי החיצונה סגי במחיצת עשרה שיש ביניהם, משא"כ צהריא דר"ג דלא היה כלל מחיצה ביניהם.

שם אפי' הגיע לאזיר פנימית אינה מגורשת, יעויין ברמב"ן מש"כ לתרץ למה אינה מגורשת משהגיע לתוך אזיר מחיצות דפנימית, וכנראה דעתו ז"ל דבתוך האזיר של מחיצות הקופה אין יתרון מה שיש לקופה שולים דמ"מ בעודו באזיר מיינטר רק מחמת המחיצות, וכיון דאיכא גם מחיצות החיצונות של הבעל וגט מיינטר גם מחמתן, שפיר אינה מגורשת, וכמו אילו גם לפנימית לא היו שולים, דבעודו באזיר אין יתרון כ"כ מה שיש לפנימית שולים, ועי' רש"א, [ויתכן דחיצונה אין לה שולים באמצעה אצל יש לה שולים סביב כך שהיא משמשת כלי קיבול], וז"ע, ומיהו מש"כ הרמב"ן שא"צ לפנינו לריך יישוב.

מתני' צ"א פוטר אדם את אשתו בגט ישן כו', עי' בתו' לעיל י"ח ז', ואכתי יש לדעת לר"ש ל"ב ז' דאינו חוזר ומגרש זו, אמאי לא חיישין שמא ציטלו. — ומשמע דבייחוד לחוד אסרינן, ויש לעי' בדליכא עדי ייחוד והוא יודע שנתייחד אצל לא צא עליה אם רשאי לגרש בגט זה לז"ה, וכן צוקנה מהו, ועי' מש"כ בסמ"ן י' ס"ק י"ט.

שם ואיזהו גט ישן כו' כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה, ומשכח"ל בגוונא דליכא משום מוקדם, כגון צמשים או בגיטין הבאין ממדינת הים או צגירש צמנאי אם, דבכל הני ליכא משום מוקדם, ויש כאן משום גט ישן, [דנהי דמיפרסמא מילתא צשעת גירושין וליכא משום פירות וצ"א, אצל אח"כ כשיוולד הבן כבר לא יהיו זכורים שנתייחדה הנתינה ויחזיקה כגרושה מיום הכתוב

זו], והיינו נמי דתניא בכל הני צצרייתא ולגט ישן אין חוששין, דהני גוויי צהו עיקר דין גט ישן, [וצמשים וגיטין הבאים ממדינת הים הטעם דליכא משום מוקדם משום דאית ליה קלא וכדאמר י"ח א', וצמנאי אם נראה הטעם משום דא"א צענין אחר וגם אהני הזמן לשצוע דקמיה, ושקר אין כאן, וגם אית ליה קלא, דהא מעמיד עדים על התנאי ומיפרסמא מילתא], ולהסבירים דנתייחדה הנתינה כשר עי' סימן ג' סק"ב, אי הכא אם נתגרשה לא תנשא נחא צפשיטות דמשום מוקדם שנתייחדה הנתינה אם נתגרשה תנשא לכתחלה ומשום גט ישן לא תנשא, אצל אי אף צגט ישן אם נתגרשה תנשא לכתחלה ע"כ גם לדידהו עיקר דין גט ישן צמשים ואיך.

ובראיה דצנתייחד ציום הכתיבה מותר לגרש זו ואין זו משום גט ישן, שהרי אין כאן לעז על הבן, והא לא חיישין שמכיון שידעו שנתייחד וכבר נתפרסמה כתיבת הגט ילעיו דגיטה קודם לבנה, דלמה זה יתלו צייחוד שאחר הכתיבה ולא יתלו צייחוד דקודם הכתיבה, ועוד דהכל יודעין שאפשר שאף שכתבו עדיין לא נתנו, וגם הנתינה מיפרסמא טפי מן הייחוד וידעו שהייחוד היה קודם הנתינה, ועוד דאכתי אף אם יכתוב גט אחר ילעיו, שאם יש לחוש שהנתינה לא תהא מפורסמת ה"נ יש לחוש שכתבת הגט השני לא תתפרסם, אלא עיקר החשש דוקא צנתייחד אחר היום הכתוב צגט, וצוה חיישין שצשחתיא גיטה תתחוק כגרושה מיום הכתוב זו ואם זמן הלידה יעיד שהריון היה אח"כ ילעיו על הבן, וכן מצואר צתו' לקמן פ' א' ד"ה כי דכתב גט לארוסתו וכנסה זו ציום וגירשה אין זו משום גיטה קודם לבנה, ומיהו י"ל דהתם מיפרסמא מילתא שכונסה ולא ילעיו, אצל מ"מ נראה כמש"כ, וכן צכתב זו שצוע שנה נמי אין זו משום ג"י כל שלא נתייחד אחר הזמן הכתוב צגט, אצל מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ג לא כתב כן, ועיין צ"ש סימן קמ"ח סק"ה, [ומיהו טעמיה דהצ"ח שם משום לא פלוג, ולא משום שיש כאן חשש]. (ס"י ס"ק י"ט ועי"ש).

במ' אר"א אמר שמואל אם נשאת לא תנא כו' אם נתגרשה תנשא לכתחלה, נראה דמלישנא דמתני' דקתני אוסרין קדייק לה דאין כאן אלא איסור לכתחלה.

משני שאיחרו וכתבו והעדים חתמו בזמנו משמע דס"ל דכה"ג פסול להרמז"ס, ונראה דכיון דבסבא ודאי מסתבר להכשיר כה"ג שהרי אין זו שום חשש, וה"ה כתב כן בהדיא, אין לדש דהרשב"א פליג, והא דנקט בכתבו אח"כ, לאו דוקא, והוא הדין בחתמו אחר כך, וכן מש"כ בפ"ת בשם השעה"מ דמהרמז"ן והר"ן שהביאו מהא דענן בר חייה משמע דלא ס"ל כה"ה, נמי נראה שאין מזה ראיה דודאי זה בכלל מאי דאמרינן התם דחיישין דילמא מילי מסר, ומ"ל מסר גם לכתוב, או שמסר רק לחתום, ורק אי איכא לאוקמי בכתב וחתם מיד במאחר הא קשיא להו דזה לא מסתבר להו לכלול במאי דאמרינן מילי מסר, [ומיהו הר"ן כתב אמנם לדחות כן דאף זה בכלל מאי דאמרינן מילי מסר].

ונראה דהכי נקטינן דמאחר שחתמו בו בזמנו כשר. (פ"ג סק"י).

בא"ד א"כ אמאי פסלינן הכא כו' והלא אם יראו כו', נתבאר בסימן ה' ס"ק מ"ב.

פ' ב' הא מאן קתני לה כו', עי' מש"כ בסימן ה' סק"ב בדברי התו' לעיל כ' א' ד"ה הא.

שם נישאו אין זינו לא כו', יש לעי' היכי הו"מ למיתני זינו תנא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה, הרי לא שייכים בזינו, ואפשר דקשיא ליה דלא הו"ל למיכתב נישאו כי היכי דברישא לא קתני אם נישאו או זינו, וסתמא הכל בכלל לדברים ששייכים גם בזינו.

שם ה"ד לאלתר וה"ד לאח"י כו', פשטות הסוגיא משמע דאיירי בששניהם מודים שהוחלף והרי היא מוציאה השובר ואומרת שזהו הגט שקיבלה וכן הוא מוציא גיטו, ואיירי שידועין שזה הגט הוא שעמדה להתגרש בו, ואי מיירי דקרייהו ועייליה לבי ידיה, יש לפרש שהעדים מכירים שזה הגט שקראוהו, ולפי זה מצי איירי אף בגט בלא עדי חתימה, ואי איירי בדלא קרייהו יש לפרש בגט בעדי חתימה ומכיון שזמנו ציוס שאמנם נתגרשה, שפיר חשיבא הוכחה שטעו והוחלף דאל"ה היכי מטי הכ גיטא לידיה, ולא נאמר שכתב שנים והאחד מסר והשני נשאר בידו, דלמה לו לעשות כן, ואי דעשה כן כדי להכשילה ולהוציא אח"כ הגט בידו,

תוד"ה והא וי"ל קמ"ל אפילו קליטת גשמים שלא נחו בגגו של חבירו כו', מה שפירשו תו' והרשב"א וכן בעירובין ז"א א' דהא דשמואל דלא יעמוד אדם בגגו וילקוט מי גשמים מגגו של חבירו איירי בקולט מאויר, כבר כתב הגרמ"י זללה"ה דהיינו כפירוש מהר"י דמכניס ידו לגגו של חבירו, ואף בלא שכתב ציהש"מ בגגו של חבירו אסור והיינו משום שמתלטל מגג חבירו לביטו, ואף דחשיבא הנחה בגגו מ"מ אסור וכמש"כ בחו"ב עירובין סי"א ס"ק י"א טעמא דמילתא, [וזה דלא כדנקט ז"ל דאיירי דוקא שאינו עומד בגגו כלל (והיינו שמתחיל ללכת בעוד ידו נטויה בגג חבירו) דאף בנה בגגו אסור, והרי בקולט דסוגיין הוא עומד בגגו עם המים, ופשיטא דחשיבא הנחה, ואפילו הכי אסור], ולפי זה אין ללמוד מדבריהם ז"ל דאף בשכתב באמצע השבת בחצר או בבית, דחשיבא שכתב, וברשב"א וריטב"א מפורש דשכיחה נקבעת רק בציהש"מ עי' חו"ב שם ובס"ק י"ח. (עירובין סי"א ס"ק י"א ממוה"ד).

פ' א' מתני' כתב סופר גט לאיש כו' ר"א אומר כו', עי' בסימן ד' ס"ק ט"ו.

גמ' היה במזרח כו' מאן אלימא בעל כו', עי' בסימן ה' ס"ק מ"ב.

תוד"ה ושם ואם שינה פסול לא היה נכון לכותבו, עי' מש"כ בסימן ה' ס"ק ל"ט.

בא"ד אלמא אפי' אינו כהן השטר כשר, עי' מש"כ בסימן ה' ס"ק ל"ה.

תוד"ה כי וציבמות נמי בפרק ר"ג אמר לכשאכנסנה אגרשנה הר"י גט אע"פ שכתב מן האירוסין כו', מהא דלכשאכנסנה אגרשנה אין ראיה להכשיר גט מאוחר, דהתם י"ל דהעדים חתמו בו בזמנו וצבהאי גוונא ודאי אין זו משום מאוחר דבכתיבת הסופר לחוד אין לחוש לא משום פירות ולא משום כת אחותו, ופי' הגרע"א ז"ל בגליון הב"ש סימן קכ"ז ס"ק ט"ז דכונתם דהא מ"מ שמעינן דהסופר שכתב מאוחר כשר וא"כ ה"נ היה במזרח וכתב במערב, אבל אה"נ דלדין מאוחר שהעדים חתמו במאחר לא שמעינן מהתם, ושם הביא שהרשב"א כתב דלהרמז"ס הא דלכשאכנסנה אגרשנה איירי שכותבין אח"כ אלא שהציווי היה בעודה ארוסה, וכתב לדקדק דמדלא

לבעל ואמרין מסתמא הגט נתן לה ונפל ממנה ומנאו וזא לצטל גירוסיה ושרינן לה להנשא, ומיהו כ"ז שעסוקין באותו ענין מהימנינן ליה, וראב"א ס"ל דכל זמן שלא נשאת מהימנינן ליה, ונראה דמדאורייתא אע"פ שהגט יוצא מתח"י אינו נאמן כיון שהחזקה כגרושה אלא דמדברנן הימנוהו, והיינו דמחלקין בין נשאת ללא נשאת או בין עסוקין באותו ענין לבין עסוקין, ולפי זה י"ל דלקנוניא לא חיישינן כלל, וכל שהיא מודה ואומרת שזה השובר שקיבלה בתורת גט מהימנינן לה אף בנשאת ותנא מזה ומזה, וכן באומרת ששרפה גיטה וממילא א"א שהוא מנאו וע"כ שהחליפו ומה ששרפה היה השובר, נמי תנא מזה ומזה, ויש לפרש דה"ט דלא חיישינן לקנוניא כיון דתנא מזה ומזה וכמשה"ק תו', ולפיכך כל שמודה לדבריו מהימנינן לה ותנא, והנה לפי זה הרווחנו קושית הרא"ש מ"ט דשמואל, דשאי הכא שאינה יודעת ולאו כל כמיניה לאוסרה, אבל קשה לפי' זה דא"כ דהיכא דשובר יוצא מתח"י ומודה שהחלף מודה ר"א דמהימנינן לה ותנא, א"כ לא פליג ר"א אדברי ת"ק כלל ומאי שייטיה דדברי ר"א הכא, והא רישא דמתניתין בששניהם מודים איירי, וז"ל דר"א שמעיה לת"ק דבגט יוצא מתח"י לחוד נמי תנא אף שאין השובר יוצא מתח"י ואינה יודעת אם החלף, ואהא אמי לאיפלוגי, ואע"ג שלא נתפרש כן בדברי ת"ק בהדיא, מ"מ אשכחן דכוותה בגמ' דמדברי החולק נמינו למידין דעת השני.

אבל מ"מ הדבר תימא דהטור לא הביא דעת הרא"ש דאף בששניהם מודים לא מהימנינן להו בנשאת דחיישינן לקנוניא, שהרי לדעת הרא"ש איירי בששניהם מודים ומשום דחיישינן לקנוניא, וכן דעת רש"י ותו'. (ס"ד ס"ק ט"ז ע"ש).

שם עמדו זהו לנח"ז, כתב הרי"ף ומסתברא דקיי"ל כראב"א דדייקא מתני' כוותיה ואע"ג דפריך שמואל שינויא בעלמא הוא ולא סמיכין אשינויי, וברא"ש הוסיף לזה ועוד דלא מסתבר טעמיה דשמואל כלל לאחר שעמדו אמאי חייש ר"א מה קנוניא שייך הכא אם הם מתחרטים על הגט יכול לקדשה פעם שנית, ונראה דאין כונתו שיש ענין בסקרתינו בפלוגתא דאמוראי, שכבר כתב הרמב"ן לעיל כ"ט א' שאין הכרעתינו

א"כ שמא באמת לא נתן לה גט אלא שטר אחר וזהו הגט, שהרי אנו רואים שנתכוון לקלקלה, ולכך כל שאנו רואין בידו גט בעדים שזמנו אמנם ביום שנתן לה הגט, חשיבא כאילו ידעינן דזה הגט שעמד למסור לה הוא עכשיו בידו, ומיהו אין זה מוכרע, עי' ס"ד ס"ק ט"ז ד"ה אה"ע, ולראב"א ינחא דאמרין קנוניא עשו כדי להוציאה מיד בעלה ולכך לא מהימנינן להו, אבל לשמואל קשה דכיון ששניהם מודים מה נידון שייך כאן, ונריך לפרש דהנידון שרצה להחזירה בלא קדושין, ולא מהימנינן להו ונריך לחזור ולקדשה, ואע"ג דדבר מועט הוא לחזור ולקדשה ולית לן לחשוד שיכזבו מחמת ריוח מועט זה, מ"מ כיון שהחזקה גרושה תו לא מהימנינן להו, וכש"כ אם הוא כהן דלא שבקינן ליה כלל להחזירה דאמרין קנוניא עשו, וומיהו תנא קמא דמתניתין ודאי פליג אף אנשאת וס"ל דתנא וכדקמני בהדיא תנא מזה ומזה, ולראב"א כ"ז שלא נשאת מהימנינן להו ואף אם הוא כהן רשאי להחזירה, ומיהו אפשר דאם הוא כהן מודה ראב"א דאינם נאמנים, ודוקא בישראל שאין הנידון אלא לחזור ולקדשה מהימנינן להו, ומ"מ לא מוקי הא דר"א כשמואל ובכהן דפשטא דר"א משמע דאיירי אף בישראל, ומיהו ק"ק לפירוש זה לשמואל הא דקאמר ר"א לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני, והא לענין שני בלא"ה שווייה לנפשה חתיכה דאיסורא, והכי איבעי ליה למימר לא כל הימנו להחזירה, וכפירוש זה נראה שפי' הרא"ש, והקשה אמנם מ"ט דשמואל דהא יכול לקדשה פעם שנית.

ובראה דעסוקין באותו ענין דאמר שמואל היינו אף באופן שהיו יכולים להחליף ביניהם, דאי בשעדים מעידים שלא החליפו אף בשאין עסוקין באותו ענין מהימני דהא אין כאן שום חשש, ונראה דטעמא דעסוקין באותו ענין הוא משום שעדיין לא חשיבא החזקה כגרושה כ"ז שיושבין ועסוקין באותו ענין.

אבל דעת הרמב"ם בפ"י והטור בסימן קנ"א נראה דהכא בשאומרת שאינה יודעת אם החלף או שנאבד לה הגט והוא מנאו, ומיירי שאין השובר בידה או שאומרת שעדיין לא נתנה לו השובר, והגט אינה יודעת היכן הוא, וזהו ס"ל לשמואל דאע"פ שלא נשאת לא מהימנינן

ז"ש נמי הכא לטעמייהו דלא יגרש את אשתו
אח"כ מנא זה דבר ערוה, וכה"ג לא עבד
דמימלך, אבל כשכותב לכתחלה לגרשה בתנאי לא
ינא עליה שם גרושה, והא דז"ה מוסיפים אע"פ
שנתנו לה על תנאי, י"ל דקאי על הגט שנכתב
לגרש שלא בתנאי, ומוסיפים ז"ה דגם בגירש זו
על תנאי נמי לא פסלה, ואילו לז"ש בלא נתנו כלל
נמי נפסלה, וזוהי תהפוך סוגיא דיומא י"ג גס
אליבא דז"ש, ומיהו י"ל דאף אם ז"ש פסלי גס
בכתב לגרש על תנאי, מ"מ בזה"ל דיומא שאני
דמידע ידיע דכל מאי דמכין גט היינו צרכין שלא
ינטרף.

מתני' המגרש את אשתו ולנה עמו צפונדקי כו',
לכאורה היה נראה דדוקא נקט לנה עמו
צפונדקי דלא סגי בסתם ייחוד, ולעיל ע"ג ז' תניא
נתייחדה עמו באפלה או שיטנה עמו תחת מרגלות
המטה, נמי היה משמע דלא סגי בסתם ייחוד,
אבל הפוסקים העתיקו נתייחדה, וכן בתו' לעיל
שם כתבו דלנה עמו צפונדקי לאו דוקא דהא קתני
התם נתייחדה עמו באפלה, ואפשר דנקט הכא לנה
עמו צפונדקי לרבותא דז"ש דכח דהיתירא עדיף.

שם ובה"א צריכה הימנו גט שני, צפשוטו היה
נראה דכשבאין לחייבו גט שני, ע"כ שאומר
דצרי, ואם צטוען שלא בא עליה א"צ גט שני,
לא הו"ל לתנא למיסתם צריכה הימנו גט שני,
ונראה מזה דאף כששניהם אומרים שלא בא עליה
אפילו הכי צריכה הימנו גט שני, וז"ע דבשה"ג
ר"פ מי שאתו כתב דאם שניהם מודים שלא בא
עליה א"צ גט שני, והוצאו דצרי צ"ש וצגליון
הגרע"א סימן קמ"ט, ועוד קשה דאם באומרים
שלא בא עליה נאמנים, א"כ אמאי בסתמא חשבינן
לעדי ייחוד כעדי ביאה.

פ"א ב' מתני' כנסה בגט קרח כו', לפמש"פ
דכותצין שיטה וכורך ותופר ועד אחד
חותם מצוחן וחור וכותב כו', ק"ק מי הם העדים
שבחתימתן מעידים על כל הגט, ועי' צ"צ קס"א
בסוגיא ובתו' שם.

תוד"ה ז"ש, ודאי נשואי קטנה ענין אחר הם
ולא חשיב ביאת זנות וכדמסקי, ול"ק להו
אלא דחזין סברות הפוכות צ"ה וז"ש, דהכא
ז"ש לא חיישי והתם חיישי וז"ה איפכא.

מכרעת במחלוקת שבגמ' לומר זה הלשון מחור
מזה ולא נהגו הגאונים ולא כל בעלי הוראה ז"ל
לפסוק הלכה על דרך זו ולא אמרו מפני כן לא
מטין ולא נראין, אלא דלאחר שכתובתה מפשטא
דגמ' הוכרעה ההלכה כרא"א הנו רשאים להוסיף
גם דמסתבר הכי טפי, ומיהו בעיקר הדבר אין
כאן קושיא דוימנין שבעלה כהן ווימנין שאינה רוצה
ליאסר לכהנים ווימנין שיש צנ"א המחזירין אחריה,
ועוד סיבות מסיבות שונות, וגם שפיר י"ל דס"ל
לשמואל דכשהוחזקה בגרושה לאו כל כמיניהו
לאפוקה מחזקתה אף כשאין לנו טעם ברור
לקנוניא, ועי' מש"כ צ"צ ק"ו א'.

הרמב"ם והטושו"ע סימן קנ"א הזכירו שהסופר
החליף ונתן גט לאשה ושובר לאיש, אבל
הזכירו שאח"כ בא הבעל וערער שהגט צידו, ולא
זכר שהיא ג"כ אומרת שהשובר צידה, ומשמע
עכ"פ דכשאומרת שאינה יודעת, וכבר אין צידה
מה שקיבלה, נמי אומרים אותה, ואפשר שדקדקו
כן מלשון המשנה לא כל הימנו מן הראשון לאבד
זכותו של שני, משמע דמעיכא יכול הראשון לאבד
זכותו של שני, [ומיהו במכחישתו ואומרת שידעת
שקיבלה את הגט, י"ל דאינו נאמן גם עד שלא
נשאת וז"ע בזה], וזוהי אפשר ליישב משה"ק
הגרע"א ז"ל לשמואל עד שלא נשאת אחאי אינם
נאמנים הא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא,
ולמש"כ י"ל דאה"נ דבזמן שהשובר יוצא מתח"י
ואומרת שזה הגט שקיבלה, אמנם מבטלת זכות
הראוי לשני, מדין שויה לנפשה חתיכה דאיסורא,
אבל נפ"מ כשהיא אינה יודעת והבעל מערער
שהגט צידו, דבזה אינו נאמן לשמואל גם עד שלא
נשאת, [ומיהו מה שדקדק הרא"ש לשמואל מה
קנוניא שייך, שפיר הקשה בגוונא דמתני' דגם היא
אומרת שקיבלה את השובר], גם בלאו הכי שפיר
איכא נפקותא אם מחזיקין לה עכ"פ לספק אשת
איש לראצ"א עד שלא נשאת, משא"כ לשמואל היא
בחזקת גרושה אלא דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא.

פ"א א' מתני' כתב לגרש את אשתו ונמלך
בש"א פסלה מן הכהונה ובה"א
אע"פ שנתנו לה על תנאי כו', יש לעי' כתב ע"מ
לגרשה על תנאי לז"ש מהו, דלכאורה טעמייהו
דז"ש משום דע"י כתיבה ינא עליה קול שנתגרשה,
דכתיבה היינו חתימה ועדים מפקו לקלא, ושמה

המגרש

פ"ב א' מתני' המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם לפלוני כו', למאי דמסקין דהאי אלא חוץ הוא, צריך טעם למה לא שנה התנא חוץ לפלוני שהוא הלשון הרגיל, ואפשר דאע"ג דפשיטא ליה לתנא דר"א גם בחוץ מכשיר, מ"מ לא פסיקא ליה כ"כ דרבנן בע"מ מודים דכשר, דשפיר אפשר דרבנן גם בע"מ פסלי, לכך שנה לשון מעורפל שדדוחק יכול להתפרש גם בע"מ, ועי' רמב"ן שהאריך בדבר אם פליגי בתרוייהו. — עי' בטור סימן קל"ז שכתב בשם הרמ"ה דע"מ שלא תותר לפלוני אינו גט, נראה טעמו דלשון זה מתפרש כחוץ ולא כתנאי, וכ"כ בט"ז, והרא"ש חולק דג"ו כתנאי, ולכאורה תנאי כזה יש לפרש כמתנה על מה שכתוב בחורה, עי' בספר מרן זללה"ה סימן נ"ו ס"ק י"א, וז"ע שלא הביא ז"ל דברי הטור, וז"ע, ועי' בצלעות הבית להב"מ ס"ו.

ומבואר בגמ' דבלא קרא פשיטא דכל שמשיר בגיטו דלאו גט הוא, אלא דר"א מקרא דריש לה דהוי גט, אם משום דדריש לאיש אחר אפי' לא התירה אלא לאיש אחר הר"ז מגורשת, או דיליף מהא דנאסרת לכהן אפי' בשלא גירשה אלא ממנו ולא התירה לשום אדם, וש"מ דגם כה"ג חשיב גט, וכש"כ כשהתירה למקצת, והא דאמרין ורבנן האי איש לכל איש ואיש אינו אלא לאפוקי מר"א וכמ"ש בתו' הרא"ש.

שם כיצד יעשה יטלו הימנה ויחזור ויתנו לה כו', יש להסתפק לר"א דהני נתינה קמייתא להתירה לעלמא חוץ מלאותו פלוני, אם שייך זו נתינה נוספת להתירה לאותו פלוני, די"ל שכבר נמחל שעבדו ורק לרבנן דנתינה קמייתא פסולה שייך לחזור ולתת, והראוני ברמב"ן בספר הזכות בסוגיין שכתב אמנם דלר"א לא יועיל ליתלו ולחזור ולתתו להחיר לאותו פלוני, שכבר עשו עדים שליחותן בנתינה ראשונה שהותרה לכל חוץ מאותו פלוני, והרי הוא כשטר שלוחו בו ופרעו שאינו חוזר ולוחו בו שכבר נמחל שעבדו, ואע"ג דגם לרבנן אהני נתינה ראשונה לפסלה לכהונה, ומסתברא דגם לפסלה לכהונה צריך שיהיה הגט כשר ובעדים, ולא יהא בו פסול אלא במה שנחנו שלא יחיר לעלמא, מ"מ כיון שלא החיר כלום לא חשיבין ליה

כעשו עדים שליחותם וכנמחל שעבדו, ואהני הא דקנאחו להפסל לכהונה להצריך ליתלו ולחזור וליחנו אף לרבי כדאמר לקמן פ"ד ז'.

ומהא דמיבעיא לן בגמ' אי מתני' בחוץ או בעל מנת, איכא למישמע דאף בעל מנת צריך ליתלו ולחזור וליחנו, אע"ג דבכל נתינה על תנאי סגי כשאומר שיהא גט בלא תנאי כמ"ש בשו"ע סימן קמ"ג ס"ב, ואין צריך ליתלו ולחזור וליחנו, שאני הכא דנתינה פסולה הואי ולא התירה הנתינה כלום לרבנן.

פ"ב ב' אפי' לא התירה אלא לאיש אחר הר"ז מגורשת, מהך קרא שמעיין לר"א דשייך גירושין כלפי אדם אחד ושמשאר עדיין אשת איש כלפי אחרים, וכן מאידך דרשא דאפי' לא נתגרשה אלא מאישה נמי יליף ר"א דשייך גירושין כלפי אחד, אבל בגמ' לקמן פ"ה א' מבואר נמי דשייך גירושין כלפי נשואין ולא לענין זנות, וכן גירושין לענין כדרכה ולא לענין שלא כדרכה, וכן לענין תרומה והפרת נדרים או ירושה וקדושי שטר, דמשמע דלר"א פשיטא לגמ' שאם גירש בתנאים אלו דחלו הגירושין באלו התנאים, ולא קמיבעיא ליה התם אלא לרבנן אי חשיבי שיעור לבטל הגט, וז"ע מנין לנו למילף דשייך גירושין בתנאים כאלו, וז"ע, ועי' לקמן פ"ה א' מש"כ ליישב.

שם אפי' לא נתגרשה אלא מאישה כו', מה דנקטו תו' בפשיטות דאם מת זה שגירשה ממנו ולא התירה לכל אדם דמתייבמת אפי' לר"א, ז"ע מנין פסיקא להו ז"ל כן, הרי ר"א יליף מזה דשייך גירושין לזה ולא לזה, וא"כ כיון שגירשה כלפי בעלה למה תתייבס, וכתו' הרא"ש כתב אמנם בפשיטות דלר"א אינה מתייבמת, ואפשר דאף שכתב כן לר"א, מ"מ י"ל דגם לרבנן כן, וז"ע, ובני יעקב נ"י העיר עוד דמק"ו דר"ע לקמן פ"ג א' ראוי לומר שלא תתייבס, ושם י"ל דהאיסור הנלמד מהק"ו לא חמיר טפי מלאו, ודחי ליה עשה דייבוס.

שם קדושי דשמעון לא אהנו כו', ברש"א פשיטא ליה דאם מת ראובן אסורה לעלמא מחמת קדושי שמעון, [וממילא ס"ל דגם לראובן אסורה מחמת קדושי שמעון, אע"ג דקדשה חוץ משמעון, מ"מ משתמש הוא גם בחלק של שמעון עי"ש], אבל בחדושי הר"ן בשם הרא"ה כתב דכיון דלא

אהנו הרי לאו קדושין נינהו, ואם מת ראובן שריא לעלמא.

פ"ג א' נענה ר"ט ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחיו של זה כו' לא נמא זה עוקר דבר מה"ת הא למדת שאין זה כריתות, יש להבין מה טענה היא זו כדפרכין אלא מעתה בת אחיו לא ישא, ואף דל"ד כ"כ כמש"כ הגרע"א ז"ל, [ועי' רמב"ן ורשב"א ריש יבמות לענין חליצה], מ"מ אין לאסור למנוע מצות ייבום כה"ג, כש"כ דאפשר בחליצה, ועוד דמה זו טענה לענין שאין זה כריתות, הלא זו רק טענה שאין ראוי למנוע מצות ייבום, ואפשר דהרי הנידון הכא בעל מנת כדמפרשין בגמ', ובעל מנת הנידון אם זה ככל תנאי דעלמא ולא חשיב שויר בגירושין, או דכיון דהתנאי מונע נשואין חשיב כשויר, וזהו יש יתרון בזמן שהנשואין מצוה והתנאי מונע אותם דצוה חשיב טפי כשויר, מאילו היה מונע נשואין של רשות, ועי' בלשון רש"י.

יש לעי' הרי שאמר לה הרי זה גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני אלא"כ במצות ייבום, אי חשיב שויר כה"ג ובטל גיטא, או"ד כיון דמשכח"ל דשרי, אין זה שויר, [עי' לקמן פ"ה א' בצעיות דחוץ], ולכאורה מהך פירכא דר"ט משמע דכה"ג לא חשיב שויר, דאם איתא דגם כה"ג חשיב שויר לרבנן ובטל גיטא א"כ אודא לה קושיא דר"ט, ומיהו לפמש"פ דכל הקושיא דר"ט אינה אלא לומר דע"מ לא חשיב שויר, י"ל דסגי ליה למיפך בזמן שזה מצוה.

שם דתניא מודה ר"א במגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה וניסת לאחד מן השוק כו', הגרע"א ז"ל בגליון נקט בפשיטות דהא דתנן פ"ה א' הרי את מותרת לכל אדם אלא לעצד ולנכרי דהגט כשר, דמ"מ לא התיר הגט לעצד ולנכרי לכשיתגייירו, אלא דמ"מ לא הוי שויר כיון דבשעת הגירושין לאו בני קדושין נינהו, אבל דעת מרן זללה"ה בסימן קמ"ז בסוגיין וכן בסימן נ"ו ס"ק י"א דכל דלא חשיב שויר הרי הגט כשר והתיר לכולם, וכ"ה במאירי פ"ה א', ומרן ז"ל כתב להוכיח כן מהני פירכי דפרכי ד' זקנים לר"א דאם איתא דלידידהו נמי משכחת לה בחוץ שלא הותרו תיקשי לנפשיהו נמי מעכו"ם ועצד ומנולדים דמיבעיא לן וכמו שהקשה הגרע"א

ז"ל לר"ע ור' יהושע. — צהך צרייתא מפורש דר"א גם בחוץ מכשיר, ולא מייחין לה לעיל פ"ב א', דבעינן לצרורי כינא תנא דמתני' סבירא ליה אליבא דר"א.

שם הרי אשת איש היינו פירכא, וריה"ג לא חשיב לה פירכא, דשאני אשת איש שקנינו הוא הגורם לאסור לאחרים, אבל אינו צדין שיתיר לזה ויאסור לזה, וכדמסיק הא למדת שאין זה כריתות. **שם** א"ה זכולוהו תנאי דעלמא נמי לא תנסיב כו' היינו פירכא, ור"ע עיקר תשובתו דנישואין שזה עיקר הדבר שהגט בא להתיר, לא יתכן שזה יגרום ציטול הגט, דאין זה כריתות.

פ"ג ב' אף קודמי הויה שניה דלא אגידא באינש אחרינא, כלומר דמשמעותיה דקרא שהגט התירה לכל העולם דומיא דקודמי הויה ראשונה, וממילא שמעינן דגט שלא התיר לכל העולם לאו גט הוא, ונראה דאחוז קאי, דעל מנת איכא למימר מידי דהוי אכל תנאים דעלמא.

שם היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר ולא והרי יבמה כו', נראה דאלישנא דקאמר היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר קפריך, אבל גם אם היה חכם מתיר בלא חרטה, וכן אשה היה בעלה מיפר בלא טעמא דרב פינחס משמיה דרבא, נמי לא היה צוה כדי להשיב, דעיקר פירכיה דרשב"א היא דכיון דאיסור אשת איש דקמא הוא האוסר, מאי מהני שנשאת לאחר, דלא ס"ל מש"כ התו' לעיל א' ד"ה אלימא.

שם נענה ראב"ע ואמר כריתות דבר הכורת כו', כתב הרשב"א דמדלא דייקין אליבא אי בחוץ קאמר או בע"מ, ש"מ דפירכא ידידה אחריוהו קאי, והוסיף הרשב"א דגם ע"מ שלא תנשאי לפלוני י"ב חודש נמי אין זה כריתות, כיון דשייר בגט, וי"ע.

שם ורבנן האי כריתות מאי עבדי ליה, קושטא קמפרש דרבנן דרשי הכי מכריתות, אבל אין כאן קושיא, כאילו דראב"ע מנריך לקרא דכריתות למעוטי חוץ או ע"מ, ואייתר ליה לרבנן, דכולהו אמרי הא למדת שאין זה כריתות, [עי' רש"י דרבנן היינו הני ד' זקנים].

שם כל ימי חיי פלוני הר"ז כריתות, יעויין בכל הראשונים מה שנתקשו בדעת הרמב"ם,

ו"ל דא"ה"נ ועדיפא פריך דאף צעודו חי לא צדידה קיימא לאיגרושי, והרי ה"נ הו"מ למימר שמא לא ירצה אותו פלוני וכמ"ש תו'.

שם התם צדידה קיימא כו', עי' מש"כ בצדדים י"ד ב'.

שם הכא צדידה קיימא לאיגרושי, אע"ג דגם הצעל באיסור אשת איש לא יגרשנה ותנשא לאותו פלוני, מ"מ מחמת זה אין להחירה להנשא כיון דסו"ס אין הדבר צידה, ועי' תו'. — ומש"כ דיכולה לטעון מאיס עלי, לכאורה צריך שיהא הדבר אמת שהוא מאיס עליה, ול"ע בזה וי"ע.

שם ת"ר הר"ז גיטין ע"מ שפעלי לרקיע כו' אינו גט כו', בתו' הביאו דצ"מ גרסין אס נתקיים התנאי הר"ז גט ואס לאו אינו גט, ופירשו דאס קיימה התנאי ע"י שס הר"ז גט, ובתו' הרא"ש כתב דאף אס קיימה התנאי ע"י שס אינה מגורשת שלא היה דעתו לכך, ואח"כ פקפק בצדכא מכא הגירסא דצ"מ דאס נתקיים התנאי הר"ז גט, והנה בכל תנאי אס לא קיימה צריכה להחזיר את הנייר של הגט שלא נתנו לה אלא בתנאי, ויש לעי' הכא מאי, מי אמרינן אדם יודע שלא יתכן לקיים את התנאי וגמר ונתן לשם מתנה, או שמא גמר ונתן לשם פקדון, ויש בזה נפקותא אס יועיל שיאמר לה הר"ז גיטין ללא שום תנאי, דצעלמא מהני כמ"ש בשו"ע אה"ע סימן קמ"ג ס"ה ו', והיינו משום שלא קנאחו לגט כל זמן שלא קיימה התנאי, אבל בתנאי שאי אפשר לקיימו אס נימא דזכחה בגט, שוב לא יועיל שיאמר לה הר"ז גיטין ללא תנאי, אלא יצטרך ליעלו ממנה ולחזור ולזכות בו ולשוב לתתו בלא תנאי, ולפי זה י"ל דלכך שנה התנא דצ"מ ז"ד א' אס נתקיים התנאי הרי זה גט, אע"ג שלא יתכן שיתקיים, וגם כשיתקיים ע"י שס לא יועיל שלא נתכוין לכך, לומר דדין הגט בתנאי זה כמו בכל תנאים דעלמא, וצריכה להחזיר הגט, וגם יועיל אס יחזור ויאמר שיהיה הגט בלא תנאים, ואס היה שונה רק אינו גט כדרך ששנה כאן, היה מקום להסתפק בזה, ולפי זה אין ראיה מלשון הגמ' דצ"מ דאס נתקיים התנאי ע"י שס שמהא מגורשת.

צריך טעם למה הוצרך למינקט כל הני גוויי בתנאי שא"א לקיימו. — מבואר בתוספתא

דכולהו פשיטא להו דהרמז"ס פסק דפלוגתא דר"א ורבנן היא בחוץ אבל בע"מ מודו רבנן דהוי גט, [וברש"א בחדושי וכתשובה שהוצאה צ"י סימן קמ"ג, משמע דממש"כ הרמז"ס דע"מ שלא תנשאי לפלוני עד ל' יום הוי גט, מוכח דמודו רבנן בע"מ, דאל"כ גם עד ל' יום אין זה כריתות], ומ"מ כתב בפ"ח הי"ב דע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט וסיים דזה דומה לע"מ שלא תנשאי יין לעולם, וקשיא להו ז"ל דזה דומה לכל ימי חיי פלוני דראוי שיהא גט, אבל אולי יתכן לומר דהרמז"ס ס"ל דגם בע"מ פליגי רבנן, וכמו שצידד הרמז"ן וכן הר"ן והריטב"א בשם הרא"ה, ומ"מ ס"ל דבע"מ שלא תנשאי לפלוני עד ל' יום מודו רבנן דהוי גט, דעיקר הדבר דתנאי ע"מ שלא תנשאי חשיב שויר וגרע מכל תנאי דעלמא חידוש הוא, והבו דלא לוקיף עלה, דאינו אלא בע"מ שלא תנשאי לפלוני לעולם ולא צעד ל' יום, [עי' רמז"ן קדושין ס' א'], ומה"ט פסל ע"מ שלא תנשאי לפלוני, דקיי"ל כרבנן, ומה שכתב הא למה זה דומה לע"מ שלא תנשאי יין לעולם, הוא משום דתרווייהו מימעטי משום שאין זה כריתות, דגט שאין מתיר נשואין אפילו רק לאדם אחד לאו גט הוא, דעיקר הגט להתיר לעלמא, והלכך אף שאינו אלא לכל ימי חיי פלוני, אפילו הכי אינו גט, ול"ד לשאר תנאים דכל ימי חיי פלוני הוי כריתות, ודוחק, ועי' צ"ש סימן קמ"ג ס"ק כ"ח.

שם צעא מינייה רבא מר"נ היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו כו', יש לעי' הלא טעמיה דר"א ילפינן לעיל פ"ב ב' מקראי או מלאיש אחר או מגרשה מאישה, ומתרווייהו לא שייך למילף להיום אי את אשתי ולמחר את אשתי, דלא מלאנו אישות נפסקת וחזרת, ואפשר לפרש דהא פשיטא ליה שלא תהא יום אחד מגורשת ולמחר שוב אשת איש, ולא קמיעיאל ליה אלא אי הוי גט לעולם או לא הוי גט כלל, אבל לקמן פ"ד א' בחוד"ה מסתברא כתבו דאז דילמא לא שנה משמע דמיעיאל ליה שמהא גרשה רק אותו היום, וי"ע.

פ"ד א' וכ"ת אפשר דמינסבא היום ומיגרשה למחר כו', יש לעי' אמאי לא ניחוש שמא ימות אותו פלוני ולא תוכל לקיים התנאי, דהא צעלמא שמא ימות חיישין עי' לעיל כ"ח ב'.

שם ורצא אמר ל"ש אלא לאחר המורף אבל לפני המורף אפי' ע"פ נמי פסול כו' שחקו שחקו לבעל כו', נראה דרצא פוסל גם כשהבעל לא אמר לסופר לכתוב חוץ מפלוני, אלא שאמר לסופר דעתו להתנות בנתינתו שמהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, דכל שהסופר יודע בשעת כתיבתו שיש כאן תנאי, חשבינן ליה ככותב על תנאי זה, ופסול, וזה מוכח מדאמר לספרי לאשחקי לבעל, וסתמא דמילתא אין לחוש כ"כ שהבעל יזוה לכתוב התנאי בתוך הגט, דכל שדעתו לכך הרי תחלה ציווי לסופר הוא ע"מ כן, אבל מה שיש לחוש הוא שיאמר לסופר דעתו לתמו על תנאי.

פ"ה א' מתני' הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא כו', למאי דמסקינן לעיל פ"ב א' דאלא היינו על מנת, הרי הך מתני' נמי הוי מתפרשא בעל מנת, ואע"ג דהכא קושטא הוא דגם בחוץ הגט כשר, מ"מ שנה התנא הדין בעל מנת, ולדעת מרן זללה"ה שהבאנו לעיל פ"ג א' ושכ"ה במאירי, איכא נפקותא צין חוץ לעל מנת צדינא דמתני', דבחוק הרי היא נותרת גם לאבא ואצין ולעצד ולגר לכשיגייירו, משא"כ בעל מנת הרי התנאי קיים ואם תנשא להם יצטטל הגט, ולדעת הגרע"א ז"ל שם הרי גם בחוץ אינה נותרת לאלו שבחוץ וכשישתחרר העצד ויתגיייר העכו"ם יהיו באיסור אשת איש זה, ונראה דמלישנא דמתני' יש לדייק כמ"ש מרן זללה"ה, דלעיל פ"ב א' לא קמני ר"א מכשיר, אלא ר"א מתיר, ואילו הכא קמני כשר, וכשר מתפרש שהוא כשר ככל גיטין דעלמא, משא"כ מתיר שפיר מתפרש רק לאלו שלא נכללו בחוץ.

שם לעצד ולעכו"ם כו', היינו לעצד מסויים ולעכו"ם מסויים, ואם היה אומר לעצדים ולנכריים, אם באנו לפרש בעל מנת איכא למיפסל משום דהוי כמו יין לעולם.

גמ' בעא מיניה רבא מר"נ חוץ מקדושי קטן כו', נקט קדושי קטן דביאת קטן בן ט' ביאתו ביאה וחשיב שויר, ואף דהוא לאו בר חיובא מ"מ נפ"מ לה.

שם חוץ מונותין מהו כו' חוץ מהפרת נדריך כו', לעיל פ"ב ב' נתקשינו מהיכי חיתי דשייך גירושין לענין זה ולא לענין זה, דלענין חוץ מפלוני

סופ"ה דגם בכחצ בחוכו תנאים אלו כשר לריצ"ת, והוצאה צראשוניס לקמן ב'.

פ"ד ב' ותיפוק ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא, א"ה, צדברי הגרע"א ז"ל דעל מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה מתפרש חוץ, עיין מש"כ בכתובות נ"ו א'.

שם מהו דתימא ה"מ לאחר המורף כו', ואע"ג דבשעה שכתב הרי את מותרת לכל אדם, לא היה בדעתו להוסיף חוץ מפלוני, אפילו הכי כשהוסיף אח"כ חוץ מפלוני, דיינינן ליה כאילו הייתה כונתו מתחלה לכתוב כן, והלכך אפילו חזר ומחקו פסול, ומסתברא דלא מיפסל אלא מדרבנן, כיון דלקושטא דמילתא נחכין לכתוב הרי את מותרת לכל אדם ממש, משא"כ כשנחכין מתחלה לכתוב חוץ מפלוני וכתבו הרי אין כאן כתיבת הרי את מותרת לכל אדם, ואפילו חזר ומחקו י"ל דפסול מדאורייתא.

ובראה דמימרא דרב ספרא מתפרשא דלא משכח"ל פסול בלא כחצו בחוכו, [בזמן שהנתינה היא שלא בשיור], והלכך שמעינן מיניה דאפילו אמר לפני המורף לסופר שיכתוב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, אם אח"כ הסופר לא כתב חוץ מפלוני הרי הגט כשר, ונראה דזה בכל גווי צין כשהסופר והבעל ידעו דאם כותבין חוץ מפלוני הגט פסול, וצין כשלא ידעו, וצין כשאחד ידע ואחד לא ידע, וא"ת בזמן שהבעל ידע שהגט פסול, הרי אין כאן ציווי הבעל לכתוב גט שהרי זוה לכתוב גט שפסול לגרש בו, והסופר גם הרי נחכין לכתוב גט שא"א לגרש בו, וי"ל דסתמא דמילתא לא איירי בשופטני שזוכר את הסופר לכתוב גט לזרקו לאשפה, וע"כ חושב אולי יהא כשר בשעת הדחק, או שעמיד להמלך, או דטועה לחשוב שאם ימחק יהיה כשר, עכ"פ דעתו שהסופר יכתוב גט כשר, ודיינינן ליה כאילו אמר לסופר לכתוב גט כשר ולפוסלו בסוף כתיבתו, דשפיר יש להכשיר בנמלך ולא פסלו, ובתו' כתבו דעת הסופר כפי שיאמר הבעל בסוף, ואין הכונה דמכין שכותב כפי שיהא דעת הבעל בסוף, דכה"ג אחאן לצרייה עי' מלחמות, אלא יש לפרש דדעת הסופר שיהא גט כשר ויוכל לגרש בו אם ימלך מלכתוב את השויר.

לפינן החס מקראי, ואילו הכא משמע לכאורה דלר"א לא קמיבעיא ליה אלא לרבנן, ולפמ"כ לעיל דבחוק לאבא ולעבד דלא חשיב שיעור ניתרת גם להם כמ"ס המאירי ומרן זללה"ה, אפשר לפרש דה"נ פשיטא לגמ' דלא שייך גירושין חוץ מזנותיך ואינך, ולא מיבעיא ליה אלא אי חשיב שיעור והגט בטל, או לא חשיב שיעור והגט יתיר הכל, ולפי זה י"ל דגם לר"א קמיבעיא ליה, דבמידי דלא שייך לשייר הרי ר"א ורבנן שוין.

פ"ה ב' פשיטא אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום, פרש"י שכתב כן בגט, וכן בקדושין ו' א' אמרינן פשיטא נתן לה גיטה ואמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום, פרש"י להתגרשה אם כתב לשון זה בגט שאין זה לשון גירושין, והנה לשון הגמ' נתן לה גיטה ואמר לה, מתפרש בפשוטו דהנידון על אמירת הא גיטך שצריך לומר בשעת נתינה, וכן בסוגיין לשון אמר לה לאשתו, ומדשינה רש"י ופירש דקאי אם כתב כן בגט, היה משמע דס"ל לרש"י דאם כתוב בגט הרי את מותרת לכל אדם וכל נוסח הגט כהלכתו, אין לפסול אם בשעת נתינה אמר לה הרי את בת חורין, דלשון זה מתפרש שפיר שנותן לה את הגט לשם גירושין, ומה דנקט לשון בת חורין, בלשון בני אדם שפיר משמש לשון זה נמי כמפרש דהגט ניתן להפריד ביניהם, ולשחררה ממנו, וכן הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין ה"ד העתיק הך דינא בכותב בגט הרי את בת חורין, וכן כתב שם נמי בלשון איני בעלך איני אישך שאמרו בקדושין ה' ב', דהיינו כשכתב לשון זה בגט, ואף בלשון הגמ' שם וכן בגירושין נתן לה ואמר לה, ומשמע נמי דקצירא ליה דאם בשעת נתינת הגט אמר לה איני אישך איני בעלך שפיר דמי כיון דבגט עצמו כתוב הלשון כהלכתו, והאמירה אינה אלא לפרש שנותן לשם גירושין, ושפיר סגי לזה גם בלשון איני אישך, אבל הב"י בסימן קל"ו כתב דגם רש"י והרמב"ם שמפרשים בגמ' דבכותב איירי מודו דהוא הדין באמר לשונות אלו בשעת נתינה, אלא דכיון דבסוגיין איירי במתני' דגופו של גט, פירשו נמי בכותב, והדבר דחוק, ובזהגר"א שם סק"ב ג' כתב לתלות הדבר בנידון אם נתן הגט בשתיקה פסול מדאוריתא או מדרבנן, דלדעת הרמב"ם ורש"י

פסול רק מדרבנן, ולשון הגמרא בסוגיין לא אמר ולא כלום, ובקדושין שם שנו אין כאן בית מיחוש ופירש רש"י שם דגם אינו פוסל לכהונה ומבואר דפסול מדאוריתא, על כרחך דבכותב איירי, אבל הטור שם דקצירא ליה דנתן בשתיקה בטל מדאוריתא שפיר פירש הגמ' על אמירה שצעת נתינה.

שם אמר לה לאשתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום, בכאן גם הטור ביו"ד סימן רס"ז פירש דר"ל שכתב לה כן בשטר, אע"ג דאמר לה לאשתו הרי את בת חורין פירש בזה"ע סימן קל"ו על אמירה שצעת מסירת הגט, ובאמת לא מנאמי מבואר שצנתינת שטר שחרור צריך לומר הא גיטך, וא"כ על כרחך דעל הכתיבה שצעת קאמר.

שם ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה כו', משמע דאי הרי את לעצמך מתפרש למלאכה לא הוי סגי בזהי לשחרור.

פ"ו א' מתני' שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר, לכאורה אם איתא דאם נשאת לא תצא כדקצרי הכי אמוראי בגמ', היה ראוי למיתני אם נשאת לא תצא והוי ידעינן דכש"כ דהולד כשר, ולמ"ד דרק ביש לה בנים לא תצא, ניחא דנקט שהולד כשר והוא הגורם שלא תצא, אבל למ"ד דגם בלית לה בנים לא תצא קשה אמאי לא נקט רבותא טפי דלא תצא וכש"כ שהולד כשר, ושמה אחי לדיוקי בדפסולי אחרוני דממעטינן ממנינא הרי גם הולד מוזר.

שם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים, טעמא דכשר כתב ידו הוא משום דכי היכי דכשר בעדי חתימה אע"ג שלא ראו המסירה דמ"מ חשיבי עדים על המסירה בזמן שהגט צידה, וה"נ כתב ידו בזמן שהוא צידה אכן סהדי שנמסר מידו לידה, והא דנחלקו הראשונים ז"ל ביצמות ל"א ובקידושין ס"ה אי כשר כתב ידו בקידושין נראה טעם הפוסלים משום דאין שייך למיחשז כתב ידו כשטר אלא בזמן שכל הדבר מסור צידו והוא הצעלים היחיד, דבזה יש ענין בכתב ידו כהודאת בעל דין וצוה מחדשין דחשיב כשטר, אבל בקידושין שאין הדבר מסור צידו וגם חז לאחריו אין שייך למיחשז כתב ידו כשטר, והרי בגט בכתב סופר

לומר דלא מיחלף ככתב סופר, וא"נ מיחלף שמה גם לרב לא מיפסל כתב סופר ועד מדאורייתא, [אם כי פשטא משמע דלרב כתב סופר ועד פסול מדאורייתא, וכן בשו"ע סימן ק"ל ס"כ כתב דאינו גט].

למ"ד כתב סופר ועד ז"ע מה ראו חכמים להחשיב כתיבת הסופר כעד, הרי סתמא אין דעת הסופר והבעל לכך, וכתב' לעיל ג' ז' כתבו דהסופר נזהר שלא לזרוק לאשפה גט שכתבו להתלמד, ומ"מ אינו נזהר כ"כ עד שיהא כעד גמור, ולכאורה כה"ג ראוי לחשבו כספק עד, ויהא הולד ספק, [ומרן זללה"ה בסימן ק"ג ס"ק כ"ה כתב לפרש דבאמת נזהרין אלא שהחמירו מדרבנן], גם לא אשתמיט שיהא קרוב פסול לכתוב את הגט מן הדין, [עי' סימן ק"ל ס"א בהגה"ה], ומיהו ע"כ לא נחשב כתב סופר כעד אלא"כ קיימוהו וידעינן דכשר היה, דאל"כ לעולם יש לחוש שהאשה תכתוב בעצמה ותחתים עד אחד, או שהע"א יכתוב ויחתום. — ויש להסתפק בשאר שטרות אם נמי חשבינן לכתב סופר ועד כשני עדים, או דרך בגט שצריך ציווי הבעל לכתוב חשבינן לסופר כעד, ומיהו אי מחני' ר"מ ולדידיה מנאו באשפה כשר, הרי גיטין ושאר שטרות שוין. — נראה דכתב סופר לחוד בלא ע"א לא חשיב כע"א, ונפ"מ בשאר שטרות, דכה"ג מחזקינן ליה כספרא דלא מובהק וכתבו להתלמד וזרקו לאשפה.

שם שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, מבואר דגט או שטר בע"מ משמש ככל תורת שטר, ואם אין העדים זוכרים כלום אלא ששטר זה מכירים בו שנמסר צפניהם חשיב כשטר ולא חשיב מפני כתבם, ומהני נמי שלא יוכל הלואה לטעון פרעתי.

גמ' והא איכא גט ישן, עי' מש"כ בסימן י' ס"ק י"ט ד"ה רא"ש.

שם למעוטי הא דחניא המביא גט כו', עי' מש"כ בסימן א' ס"ק ט"ו בדברי תו' ה' א' ד"ה כשניסת.

פ"ר ב' כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שמוצאת, א"ה, בדברי הריטב"א דפוסלין משום דעמדו צפיה בדבר שאינו כלי, עי' מש"כ בחו"ב פרה ס"ג סק"ד.

בלא עדים שראוהו עדים ציד הבעל וחזרו וראוהו ציד האשה ודאי אין בכך כלום ואפילו אמר הבעל כל אימת שתראו גט זה צידה הוו עלי עדים שגרשתי, דשטרות חידוש הוא ואין לנו בהן אלא מה שאמרה תורה, וה"נ לא מנאנו ענין של שטר בדבר שאינו צידו וממילא אין כאן מחדוש השטרות להעיד על מסירה, (וגם שמה נתן לה לשם קידושין והיא לא רצתה, ונמצא שצריך לשחף הודאתה לזכר אמתות הענין והרי אף אם הוא והיא מודים אין חוששין לקידושין בלא עדים), והגר"א בסימן ל"ב בסופו כתב דהעיקר כדעת הרשב"א דלא חשיב קדושין, (ומ"מ למעשה ז"ע כי הרבה ראשונים חולקין), וע"ע מש"כ בזה בקדושין ז' א', ט' א'. (ס"ח סק"א).

שם כתב ככתב ידו ואין עליו עדים, כתב' לעיל ג' ז' פירשו טעם הפסול משום שאין בו זמן שהרי יכול לכתוב איזה זמן שירצה, ולפי זה בשטר קידושין דלא תיקנו בו זמן כדאמר יבמות ל"א ז' יהא כשר כת"י לכתחלה, וכתב' שם נסתפקו בזה, וזר"א שם משמע דכשר, אבל רש"י פירש דפסלו כת"י אטו כתב סופר, ולפי זה גם בשטר קדושין פסול, ועי' בק"נ שם בשם הרשב"א כן, ולכאורה בשטר קדושין דשניהם גם מתחייבים, לא שייך כ"כ סבירא דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי להכשיר כת"י, כיון שגם היא מתחייבת, ועי' מש"כ בחו"ב שם, ובאמת גם בשטר קדושין בעדים יש לשאול דלא דמי לשטרות וכמש"כ שם, אבל לר"מ דלא מנאנו ענין בשטר אלא בע"מ, הרי ע"כ דסגי בעדי חתימה לשטר קדושין דילפינן מוינאה והיתה, ותו איכא למילף נמי לכתב ידו. — ועי' עוד בסימן ג' ס"ק ט"ז במש"כ בדברי תו' ג' ז'.

שם יש בו זמן ואין בו אלא ע"א, למ"ד כתב ידו שנינו ק"ק אמאי לא שנאו ברישא בהדי כתב ככתב ידו ואין עליו עדים, וליחני או שיש עליו עד אחד, גם עיקר הדבר דאינטריך לאשמועינן דכתב ככתב ידו הוא גט פסול גם דאיכא ע"א, וכמו שפרש"י לקמן ז' ותו' לעיל ג' ז', ק"ק דלכאורה פשיטא הוא דמה סבירא שע"א יועיל להכשיר לכתחלה, ושמה י"ל דהיה ראוי להמיר כת"י לכתחלה עכ"פ בנתיבא דהיה ראוי להמיר להנשא, אלא משום דמיחלף ככתב סופר אסרוהו כמש"פ רש"י, ולזה יש מקום לומר דסגי בע"א

והנה חסרון הלשמה בכלל הוא משום שצשעה שכותב את הגט אינו יודע אם כותבו לראובן ואשתו או לשמעון ואשתו, אבל כשיש ספק בשם וכותב מחמת זה שני גיטין אין זה חסרון לשמה שהרי כותב שניהם לאותו האיש ואותה האשה, וכבר כתב כן מרן זללה"ה בסמ"ק ק"י ודלא כהנו"צ ע"ש.

ברם בגוונא דמתני' אם ניתן לזכר של מי נאצד, אפשר להסתפק אם יוכשר כשצשעה שכותב אין הצעלים והסופר יודעים של מי, די"ל דכל שצשעה כתיבתו אינו יודע שלוחו של מי הוא לא חשיב לשמה, וי"ל דכיון שניתן לזכר הרי הכתיבה לאותו המסויים ושפיר דמי, וכמו שכותב לאיזו שיאה אחמול בפתח תחלה כשניתן לזכר, וכמש"כ לפירוש תו' אליבא דר"מ צמשולשין, ועדיין נ"ע בכ"ז.

שם חמשה שכתבו כלל בתוך הגט כו', נראה דכיון דשטר חידוש הוא דהעדים מעידים על המעשה שלא ראו, דהא כותבין גט לצעל אע"פ שאין אשתו עמו, וכשהגט צידה חשיבי עדים על הגירושין, היה מקום לומר דאין לך צו אלא חידושו במתחייב אחד, והרי חתימתם יוצרת את השטר שניתן ליד המתחייב, אבל בכלל שהעדים עצמם יטרכו להקנות את השטר לכל אחד מן החמשה צו"ז ולנשותיהם, וכיון שאינם יכולים לשמש גם כשליח להולכה וגם כשליח לקבלה, דהא לא תחזור שליחות אלל הצעל ע"י כ"ד א', ע"כ יטרכו למסור הגט לכל אחת מן הנשים ולהאמינן שלא ימסרוהו לאחרות, או שכולן יעשו שליח אחד לקבלה, [ע"י בספר מרן זללה"ה סימן קמ"ז ב' המגרש סק"א], וגם בזה יש לדון אם הגט ציד השליח יוכל לשמש כהוכחה שכולן נתגרשו, שהרי יתכן שנתנו לו את הגט לא בשביל כולן, אלא בשביל אחדות מהן, הלכך היה מקום לומר דכה"ג לא חשיב שטר, והיינו דקמ"ל מתני' דהגט כשר, וגם אשמועינן דכה"ג לא חשיב ככתב לה ולחצירתה דפסול מדאורייתא כדאמרינן בגמ'.

בגמ' מאן תנא אר"י דלא כר"א כו' הא לא ידעי ביה מינייהו קא מיגרשה, נראה דכה"ג צעדי חתימה פסול אף בשאר שטרות, דשטרות חידוש הוא שצחתימתן נעשה כח שטר, וזה דוקא צחתימתו שם המתחייב, אבל צחתימתו לאחד משני יוסף בן

שם ורצ סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא, לא משמע דמשום דרצ תנא הוא אמרינן דפליג, ויש לעי' א"כ מאן הא תנא דמחלק בין גיטין לשטרות דנימא דרצ כוותיה ס"ל, גם צעיקר דין שטר מדאורייתא לית לן לחדש דאיכא חילוק בין גט לשטרות, דלא אשכחן שני עיני שטר בדאורייתא, ומה שפירש רש"י דכתיב בשאר שטרות וכתוב בספר וחתום, הרי ר"א נמי ידע ליה להאי קרא ומוקי ליה לעצה טובה מפני תיקון העולם כמ"ש רש"י, ונראה דמעיקר הדין מודה רב דגם בשאר שטרות מהני ע"מ, ומדרבנן הוא דס"ל דיש להחמיר בזה בשטרות מפני תיקון העולם, דבגט מתחזקת מיד לאחר הגירושין בגרשה ואינה זריכה לגט לראיה, מה שאין כן בשאר שטרות, הלכך יש להצריך עדי חתימה, שוב הערוני מדברי התו' י"א א' ד"ה רש"י דכתבו דרש"ג ס"ל כר"א בגיטין ולא בשטרות, ולמש"כ נראה דג"ז מדרבנן.

מתני' שנים ששלחו כו', ע"י מש"כ בסמ"ק ה' סק"ח בדברי הנמו"י והרמ"ה ב"ב קס"ז.

שם לפיכך אצד אחד מהן הרי השני בטל, יש לעי' פשיטא מאי קמ"ל, ונראה דקמ"ל דא"א לכתוב גט אחד בשליחות שני הצעלים בתנאי שכותב לשם זה הצעל ששלו נאצד, דלא חשיב לשמה כה"ג, וכ"מ בגמ' דאמרינן הא לא ידעי ביה מינייהו מגרשה וקאמר אביי אפי' תימא ר"א אימא דבעי ר"א כתיבה לשמה נתינה לשמה מי צעי, משמע דכתיבה דבעי לשמה צריך שידע ליה מינייהו כותב, ונראה דבשאר שטרות שפיר דמי אף כשהעדים צשעת חתימתם אינם יודעים בשל מי חותמים, כיון שחותמים לזה ששלו נאצד, [אבל אם תחלת חתימתם לאחד משני יוסף בן שמעון מבלי לכוין למסויים אף ששניהם ציוו לחתום כתבו בסמ"ק ה' ס"ק נ"ב דפסול], ולפי זה משכח"ל חתימה שלא לשמה דכשר בשאר שטרות שנתקשה בזה הגרע"א ז"ל ריש גיטין, ומיהו חששא דרצה בלשמה לית לן לאוקמי בכה"ג רחיקא. — לר' ירמיה דמוקי למתני' כר"מ נמי אפשר לקיים מש"כ דהשני בטל דאם העדים יחתמו מבלי לדעת בשל מי חותמים יש כאן חסרון לשמה, ומיהו למ"ש תו' כ"ד ב' דאירי צמשולשין בזה לא מסתבר שיש חסרון לשמה כיון שניתן לזכר בשל מי חותמין, ע"י להלן.

כאן ספק בדין אין זה גורע מלשמה דגרושין, וה"נ בעדי מסירה נמי אין זה מפסיד בראייתן דלא עדיפי מעדי חתימה, ושפיר יכולים להיות עדים על ספק גרושין, ודוקא בספק שאין הגט של המגרש הזה לא חשיבי עדים לר' ירמיה, וכמש"כ, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה שם. (ס"ה ס"ק נ"ג). רש"י ד"ה מפני וכבר בטלו בפיהן מתורת מי חטאת, עי' מש"כ בזה בחו"כ פרה ס"ד סק"ד.

פ"ז ב' מתני' חתמו עדים בראש הדף כו' פסול, נראה דאף אם יכתבו העדים שחתימתם הוא על הגט שלמטה, וכך וכך שיטות יש בו, נמי פסול, דאין תורת שטר אלא על הנעשה בראי.

שם כתב חניכתו וחניכתה כשר, רש"י פירש שם לווי של המשפחה כולה, וברא"ש מבואר דהיינו חניכת אבות שבגמ', ובגמ' פרש"י דהחידוש הוא דלא חשיב שינה שמו, ונראה דודאי איירי שכתב שמו אלא שהוסיף גם חניכתו, וכגון ששמו אברהם וחניכתו עזרא כתב אברהם עזרא, וס"ד למימר דחשיב שינה שמו כיון שאין שמו עזרא אלא הוא כינוי לכל המשפחה, והיינו דקמ"ל שאין זה שינה שמו, שחניכת אבות שבגמ' היינו נמי שהמשפחה מכנה לה כינוי שמו של זקנים או כינוי שלו, ואין הכינוי מפורסם אלא שהם רצונם לפרסם יחוסם ולפיכך מוסיפים לחתימתם הכינוי, ונחלקו בזה עד כמה דורות דרך בני אדם להתייחס שיהא חשוב כינוי, דודאי במופלג הרבה דורות אין דרך להתייחס ויש לחשבו כשינוי השם, [ומיהו אם מפורסמים הם בכינויים נראה דאפילו מדורות טובא שפיר דמי כיון שהכל יודעין שזה כינוי שלהם לא חשיב שינה שמו, והרי אף כינוי שאינו מתייחס לאבות כלל נמי שפיר דמי, והכא דוקא בשאינם מפורסמים בכינויים אלא הם באים להתייחס אחר האבות]. (ס"ה ס"ק ל"א מתוה"ד).

פ"ח ב' מתני' גט מעושה בישראל כשר ובעכו"ם פסול, בגמרא אמרינן דבעכו"ם פסול ופסול אטו כדן בישראל, ויש לעי' אם באמת גמר בלצו וגירש אגב אונסיה הרי בדין הוא שיהא גט ויפסול מדאורייתא, ואמאי לא חיישינן להכי, וכן בשלא כדן בעכו"ם דאפילו ריח

שמעון ולא נתכוונו במיוחד לאיזה מהם, אף אם שניהם נווס לכתוב, אין כאן חתימה לשם המתחייב ופסול, [נ"ב, שוב הערוני דדומיא דהכא בעדי חתימה, היינו בגוונא שכל בעל כתב גיטו ונשאר שלו, ולאחר שנתערבו וצאין להחתיים העדים, הרי העדים חותמים כל שטר לשם הצעלים שכתבו, אלא שאינם מכירים איזה של זה ואיזה של זה, ובכה"ג בשאר שטרות ראוי להכשיר, שיש כאן חתימה לשם המתחייב], וכש"כ בגט שאין כאן לשמה, וס"ל לר"י דכיון דאף עדי מסירה מהווין את השטר, שהרי אח"כ אף אם אינם זוכרים הגרושין יכולים להעיד שגט זה נמסר בפניהם וחשיבי כעדים על הגרושין מזמן הכתוב בו, וכן מהני הגט לענין כתובה שאינו יכול לומר פרעתא, וכן בשאר שטרות, וכיון שכן ס"ל לר' ירמיה דנריך שידעו איזה גט מהווה את הגרושין, ואז מתהווה הגט על ידיהם, שראיתן המסירה כחתימה שע"י זה מתהווה בגט כח שטר והוא עושה הגרושין, אבל כשאינם יודעין איזה גט המגרש אין שייך לזרף ראיתן לגט שימהווה בו כח שטר, [ואפשר דבשאר שטרות מודה ר"י דכה"ג כשר לר"א אף שאינם יודעין איזה שטר גורם הקנין, [וכגון ששני השטרות בעדי חתימה שע"י כבר הוחלטו לשמש רק לזה שבשצילו נחתמו, דבשאינן חתומין הרי שניהם כשרים שא"ל לשמה בשטרות], דכיון שאין שם ענין לשמה שפיר י"ל דעדי מסירה לא נריך שידעו ידיעה מבזררת כמו עדי חתימה בשעת חתימתם וסגי בידיעת ספק, אבל בגט שיש בו ענין לשמה ס"ל לר"י דבזה אין מספיק ידיעת ספק, ולפי זה מתיישב שפיר טפי הא דקאמר נתינה לשמה מי בעי דמשמע דרך משום לשמה אחינן עלה ונ"ע], ואצ"י פליג וס"ל דעדי מסירה לא דמי לעדי חתימה ועדותן מתהווה ע"י ראיית הגרושין ושפיר דמי אף בראיית ספק, דכיון שאין עדותם בתוך השטר לא שייך למיפסיל מחמת ראיית ספק, ובמדה שרואין גירושין באותה מדה מהווין את השטר, אח"כ ראיתי שכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן ק"י סק"א עי"ש.

ולאחאמור בשיש ספק בכשרות הגט התם לא שייך לומר דלא חשיב לשמה כיון דלא ידעי אי מגרשה ביה, דהא כה"ג בעדי חתימה ודאי שפיר דמי דהא כותבין לשם המתחייב ומה שיש

ולעצוד עצודה, והרמז"ן בסנהדרין כתב דהא דמכשרינן הדיוטות אינו אלא תקנת חכמים משום שלא תנעול דלת בפני לוינ דכאמר סנהדרין ג' א', אלא דגם זה נאסר מקרא דלפניהם ולא לפני הדיוטות כדאמר גיטין פ"ח ב', ועל זה מהני שליחותיהו דמומחין, דאיסור זה מפני כבודם וחשיבותם, ולכך כשנעשה על פיהם בשליחותם שרי, אבל קשה דבסוגיין מדכרינן נמי דנעביד שליחותיהו בקנס ובחבלות אע"ג דליכא בהו משום נעילת דלת כמבואר בסנהדרין שם, ועי"ש בתו', ולא אשכחן שראו חכמים לתקן בהם שיהיו נעשים בהדיוטות.

והנה בעצם הוראות גזילות וחבלות אין סברא שיהיו חמורין מאיסור והיתר שיש בהן כרת, והבאים לשאל דין חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, או איני יודע אם פרעתך, הרי רשאי לדון הדיוט ביחיד, וכן שומר חנם שאומר פשעתי או נגנבה, שפיר מורה לו הדיוט כדינו, וגם כשחייב שבועה יש לדון אם צריך להשבע דוקא בפני שלשה סמוכין, [עיין חו"א חו"מ ס"י ס"ק ט"ו], ורק כשצריך ב"ד כגון לקבל עדות, או כשהצד"ד כופר ואינו נאמן, בזה צריך ב"ד לחייבו ולאכף עליו לקיים משפט, ובהו הוא דשייך למילף דבעי שלשה ודבעי מומחין, וכן לחייב קנס.

וראיתאן עלה יתכן לומר דמה שהצריכה תורה ג' סמוכין לממונות, היינו שיהא המשפט מסור בידם להנהיגו בארץ, ועל פיהם יהיה כל ריב, אבל שפיר רשאינן המומחין הסמוכים להושיב בתי דינין שאינם סמוכים ולהנהיג המשפט בארץ על ידם, ואף אי לא מנאנו חומר שני עדים שבתורה אלא כשנתקבלה עדותם בפני ג' סמוכין, מ"מ גם כשנתקבלה עדותן לפני ג' שאינם סמוכים רשאינן ב"ד להורות לנהוג על פיהם, דלא גרע משאר אומדנות והוכחות, ואה"נ דלענין דיני נפשות יחזרו הסמוכין לקבל עדותן, ואף לענין אשת איש אשכחן דסמכו חכמים על אומדנות דאין אשה מעיזה וכיו"ב, וה"נ עדות שנתקבלה בפני שאינם סמוכין, שפיר יש רשות לדון על פיה, וזהו ענין שליחותיהו קא עבדינן, דכיון שאין סמוכין בצבל, וע"כ להנהיג גם בצבל משפטי המורה, הרי חכמי בצל שלוחין דסמוכין דא"י להנהיג הכל כדין תורה, ולכן אף לענין קנס יש מקום להנהיג מתקנת

הגט אין בו, אמאי לא ניחוש שמא אגב אונסיה גמר וגירש, וי"ל דכיון דמן הדין ראוי לקבוע שאינו גט, הרי פשיטא שאינו גומר בלבו לגרש כיון שהאונס אינו גורם שיחול הגט, והרי זה כאילו לא גירש עדיין דודאי אינו חפץ לגרש מחמת האונס, הא למה זה דומה לתליוהו וזבין והחפץ עדיין צידו, או שיכול להחזירו, ואכתי קשה דאף בזבין בעכו"ם מסקינן בגמ' דאינו פוסל אלא אטו כדין בישראל, ואמאי לא ניחוש דאגב אונסיה גמר ומגרש כיון דב"ד ישראל עתידין לכופו, ובתו' ב"ב מ"ח א' ד"ה ד"ת כתבו דכיון דעכו"ם לאו בני עשויי נינהו הו"ל כשלא כדין, ושלא כדין חשיב גירושין כמתנה, ותליוהו ויהיב לכו"ע לא הוי מתנה, וי"ל דתליוהו ויהיב אף במה שב"ד עתידין לכופו לתת, נמי לא הוי מתנה, דאף מתנה לשעה מתנה היא, ולא הוי מתנה בתליוהו, והרי עד שיכפוהו ב"ד אינו גומר בדעתו לתת.

גמ' דבר תורה גט מעושה כו', עי' מש"כ בסימן ח' ס"ק כ"ו.

שם א"ל אצ"י והא אכן הדיוטות אכן כו', נראה דסוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל דמכין אותו עד שתלך נפשו כדאמר כתובות פ"ו א', דגם הדיוטות עושין כן, [שו"ר בתו' סנהדרין ב' ב' ד"ה ליבעי שלא כתבו כן, ועי' במנח"מ מ"ה תקנ"ח], והכא כיון דהכפיה היא מחמת טענת האשה, הו"ל דין שצין אדם לחזירו ובעי מומחין, מידי דהוי אדינין דעלמא, ורב משרשיא נראה דס"ל דכיון דמן הדין חייב לגרשה, הרי כל הגורם לכופו בזה מזה קעביד, ונראה דעד כאן לא ס"ל לרב משרשיא דגיטו גט מדאורייתא, אלא משנתברר בב"ד ישראל דחייב לגרשה, ובהו אע"ג דהעכו"ם לא באו לעשות שליחותיהו דישראל אלא דנים מעצמם נמי גיטו גט, וה"ה אם ב"ד ישראל ידונו עכשיו לאחר כפייסתם של העכו"ם ויתברר דחייב לגרשה, הרי נתברר שהגט גט, דלקבוע אם כפייסתם בזבין ודאי צריך להיות בב"ד מומחין דישראל.

שם אכן שליחותיהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות כו', א"ה, ראיתי להעתיק מש"כ בזה בב"ק פ"ד ב', ז"ע מה שייך כאן שליחות, הרי רחמנא אמר דבעי מומחין, ואיך יהא רשות ציד המומחין לומר שידונו הדיוטות, הא למה זה דומה לכהן שיעשה שליח לישראל לראות נגעים

ועי' צ"ש סימן ו' סק"ל, וז"ל דבקדושין דשייך עדות על נרות דולקות ומטות מונעות וכו' לא חשיב קול בלא זה, אבל על זנות לעולם ליכא קלא על מעשה ממש אלא על אצירייהו, וכל שהוחזק בצ"ד דאיכא קול מונה עליה חשיב קול שהוחזק בצ"ד, וזוה אמרינן דאינשי דחזו זה פריצותא חשבי לה כמונה, והלכך אין חוששין לה, ודכוותה הא דתניא בסמוך בעולה אין חוששין לה היינו נמי דינא עליה קול בעולה וכמו שפרש"י שם דה"נ אמרינן פריצותא בעלמא הוא דחזו לה, והוי מני לסייע לרצא מהך ברייתא, אלא דכבר מסיק דתנאי היא.

שם כתנאי אכלה בשוק כו', פי' המ"מ צפ"ז מא"צ הכ"א דרצא כריצ"ג, ומשמע דלר"מ נאסרת לכהונה באכלה בשוק, דהא אין חוששין דרצא היינו לאסרה לכהונה כדפרש"י, ועי' מסיקין כתנאי, והדבר תימא, ועי' קדושין מ' ב' תוד"ה וי"א בשם ירושלמי דר"ש ברבי הוי אכיל בשוק וא"ל ר"מ דאין שצח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא עי"ש, ועכ"פ אף אם פסול לעדות מ"מ אין לפסול לכהונה מחמת זה, ואין לומר דלר"ך שחששה שלשתן דגם תגרגר וגם תניק, דלשון כוולן מתפרש בכל אחת מהן, ונראה דתנא דקאמר ר"מ היינו כי ההיא דאר"מ לקמן ז' א' דיוצאת וראשה פרוע וטווה בשוק כו' זו מנזה לגרשה, אבל אינה נאסרת לכהונה צוה, ומייתנין כתנאי דר"מ לא בעי דבר צרור, והלכך בקול דמונה יסבור דנאסרת לכהונה, וריצ"נ דבעי דבר צרור יסבור דאינה נאסרת לכהונה, אבל באכלה בשוק לכו"ע אינה נאסרת לכהונה.

פ"ט ב' ההוא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול כו', נראה דנפיק עלה קלא דאיקדשה לפלוני, וההוא פלוני נראה כגדול, וכסבורים היו שהוא גדול, ולכך אפיקו קול שהיא מקודשת, ואמרינן דכה"ג לכו"ע מצטלינן קלא, דקטן ניכר מלצד בגדול גופו גם בחקרי לב, ויצינו שנתברר שהוא קטן.

חכמים, אע"ג דזה ודאי לא חל כלל חיוב אלא על פי סמוכין, ויהיה החיוב רק מדרבנן, [ודרשא דלפניהם ולא לפני הדיוטות אינטריך לכל דיני התורה כגון קבלת עדות לקדושין וגירושין ועדים זוממין וכיו"ב, והיינו דמייתנין להך קרא התם בגיטין לענין עישוי, וכ"כ ברש"א שם עי"ש], ומיהו הא דמהני שליחותיהו לענין גיטין וקדושין פירש הרש"א יצמות מ"ו ב' דהיינו משום אפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, וברמב"ן שם נמי כתב דגבי קדושין וגיטין עבדינן שליחותיהו מתקנתא דרבנן ואפקעינהו, אבל בגר לא יתכן מדרבנן, ועל כרחך דלא בעי מומחין וילפינן מלדורותיכם, ובתור הכי סיים ואפשר דמן התורה אפי' הדיוטות דנין בשליחותיהו דמומחין, וכנראה כוננו ז"ל כמ"כ דחיוב המומחין מה"ת הוא על הנהגת המשפט, אבל רשאין למנות תחת ידם הדיוטות ולנהוג על פיהם כפי הראוי, ומ"מ נראה דהיינו דוקא דליתנהו למומחין, אבל לא בזמן הזה, וממילא בגרים ע"כ צעין לתירוץ קמא, וגם בלאו הכי י"ל דלא מהני הך סברא לענין גרים, דאע"ג דמשפט כתיב ציה היינו לומר דבעי ג' סמוכין, אבל ענינו דומה לאיסורין וכמו קדוש החודש, דלא שייך צו לומר דאפשר בהדיוט בשליחותיהו דסמוכין, דאין כאן צירורין, אלא דבעי קדוש בסמוכין, שהרי גם ברואין בעצמם ציום, אין הדיוטות יכולים לקדש, אף שאין צריכין לקבלת עדות.

אבל בתו' גיטין שם כתבו דמקבלינן גרים בזמן הזה מדין שליחותיהו דסמוכין דקמאי, והדבר ז"ע היכן אשכחן שליחות בכה"ג, ושמה נמי אקרא דלדורותיכם דילפינן מיניה כריתות ט' א' דהרנאח דמים לא מעכבא, סמכו, וכמו שהזכירו בקדושין ס"ב ב' (צ"ק פ"ד ב').

פ"ט א' אמר רבא ינא לה שם מונה בעיר אין חוששין לה מ"ט פריצותא בעלמא הוא דחזו לה, יש לעי' ה"ד אי דלא הוחזק קלא בצ"ד הא אמרינן לקמן ב' דכל קלא דלא אחזוק בצי דינא לאו קלא הוא, ואם אחזוק נחזי מאי קאמרי,

חדושים ובאורים

הלכות גיטין

סימן א

א) הגרע"א ז"ל ריש גיטין הקשה איך משכח"ל חתימה שלא לשמה, והא אי חתמו לשם אחר אין כאן עדות כלל, וחירץ דמשכח"ל בשים לו שתי נשים ושמותיהן שוות וחתמו לגרש איזה שתלא בפתח תחלה דכה"ג פסול משום לשמה וצא"ר שטרות כשר דשם האשה דמי לשם המלוה, [ועי' בתו' ז' ב' ד"ה ורבנן משמע קצת דכה"ג (היינו שיש לו ז' נשים ששמותיהן שוות) אף אם כתבו וחתמו לשמה פסול לגרש זו לר"מ דבעינן שיהא מוכח מתוכו מי היא המתגרשת, ובגמ' צעי לאוקמי מתני' כר"מ, ועי' לקמן סימן ה' סק"ה], ואפשר דבעינן שבשעת חתימתם או תוך כדי דיבור לחתימתן תהא במחשבתן לשמה, אבל כל שבשעת חתימתן הסיחו דעתם לענין אחר יש כאן חסרון לשמה אף שכל עיקר חתימתן הוא אמנם לפי שהצטל צוה להם, ואם ישאלום ודאי יאמרו שחתמו לשם הגט של פז"פ, מ"מ כל שבשעת חתימה וסמוך לה לא חשבו שהם חותמים לשם גט אלא הסיחו דעתם לענינים אחרים יש כאן חסרון לשמה, מיהו אין זה מוכרח, ולר"מ משכח"ל נמי שלא לשמה כגון שחשבו שאין חתימתן חלק מן הגט אלא סתם עדות שנתגרשה, ויש כאן חסרון לשמה כיון שלא נתכוונו בחתימתן שהיא חלק מן הגט, [בד"ס יפה העיר בני מאיר נ"י דחששות אלו אין הצפני נחתם מספיק לבטלם], מיהו למאי דאוקמינן מתני' כר"א ומודה ר"א במוזיק מתוכו, ע"כ שאין הכונה בחשש זה שהרי אמנם אין חתימתן חלק מן הגט ואין שייך

לחייבן במחשבה זו כיון שאין צריך לחתימתן כלל, לדעת תו' דלר"א אין כלל ענין צעדי חתימה, [אבל לדעת הר"י"ף דר"א אף עדי מסירה כרתי ס"ל יחא דשפיר צעין שלעולם כשחותמים תהא חתימתן חלק מן הגט, וצריך שיכוונו כן בשעת חתימתם], גם משכח"ל לה צא"ר כחוב גט לכשאקדשנה אגרשנה דפסול נמי משום לשמה, ואולי התם גרע ואף צא"ר שטרות פסול כה"ג דבשעה שחתמו על השטר אינו צל דבר צוה כלל, עוד משכח"ל צא"ר אמרו דכשר צא"ר שטרות ולא מייפסל אלא משום לשמה וכמש"כ הרמב"ן שלהי התקבל, וכבר כתב זה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק י"ד, ועי"ש.

ב) זבחים ב' ב' וסתמא נמי פסול כו', נראה דאין כאן נידון לפרש דוכתב לה לשמה אין הכונה שיהא לשמה אלא העיקר שלא יהא לשם אחר, דודאי הכונה לשמה ממש, והרי צ"ל דבעינן לשמה ודאי חוטינן שנטוו סתמא פסולין, אלא הכא שהוא כותב לשם גירושין של זו שחזרמן ס"ד דכה"ג אפשר דחשיב לשמה אף אי אין ברירה, דסו"ס הרי נתכוין לשם גירושין של זו שתקחנו, ואמנם לא דמי האי סתמא לסתמא דקדשים דהתם בשעת שחיטה הקרבן כבר מזכיר של מי הוא ומה הוא, ואף אם השוחט אינו יודע נמי מ"מ הא הדבר כבר מזכיר צעולם, משא"כ בגט שאין כאן שום צירור בשעת כתיבה, ואמנם זה בכלל תירוצו הגמ' דאשה בסתמא לאו לגירושין עומדת ור"ל שאין שום קשר בין הגט לאשה אלא במחשבה ואין מועיל כאן סתמא משא"כ בקרבן שהקרבן עצמו כבר מזכיר שפיר נמשך סתמא

דמשום דמסקינן דרבה אית ליה דרבא משו"ה לא נקט האי טעמא, ומפרש קושטא דמילתא במאי פליגי אף למסקנא, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק י"ד דאף לס"ד אהני בפ"נ לענין קיום אף לרבה, אח"כ ראינו שכ"כ בחדושי הר"ן ה' ב'.

שם רבא אמר לפי שאין עדים מציין לקיימו, אבל משום לשמה לא חיישין ואף אי אחי בעל ומערער שלא ידע שצריך לשמה לא משגיחין ביה, כ"ג, דאל"ה יש להתקין לומר בפ"נ גם משום לשמה דאל"ה אחי אחי בעל ומערער, (וכמו שדקדק הרא"ש לענין נאמנות על השליחות), ומשמע להו לגמ' דלא פשוט ליה לרבא מסבירא דליכא למיחש משום לשמה, ולפיכך לא פירשו דמה"ט לא אמר כרבה, אלא דמלישנא דפ"נ דלא קחני לשמה קדייק.

והא דלא סגי צמה שאומר שעשאו הבעל שליח, פירשו הראשונים ז"ל משום דשורת הדין אין להאמינו בזה כשהבעל אומר מזויף ולא עשאו שליח מעולם, ודוקא בקיום שטרות שהוא דרבנן בזה תיקנו חכמים להאמינו, ושוב כבר נאמן שהוא שליח כיון שידענו שהיה הגט ציד הבעל, ועוד דצ"ד רחוק חשוד הבעל להכשילה ואפשר שהוא צעזעמו וי"פו, [וכשטוען אמנם כן נחלקו הראש"ד והרמב"ן אי נאמן], ועוד דדייק טפי כשצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומרע אנפשיה טפי אי אחי לשקר, ועוד שלעולם עיקר הענין בקיום השטר, ואין כאן קושיא דאחרי שנאמינו שהוא שלוחו תו לא נחוש למזויף, דשפיר תיקנו חכמים קיום שהוא עיקר הדבר המעיד על אמתת הענין.

(ד' ט"ז ב' מ"ס גזירין דילמא אחי לאחלופי כו', לא מצי לאקשווי וליפלוג ר"י ברישא, דהתם כיון שאין שליח אלא אחד אין באמירת השני כלום וכדאמר לקמן י"ז א', ושפיר פסול אף בלא טעמא דאחלופי שאין כאן אלא או בפני נכתב או בפני נחתם ותרחי צענין, ודקא בסיפא שהאומר בפני נחתם הוא השליח יש כאן אמירת בפני נכתב ובפני נחתם ואין שייך לפסול אלא משום אחלופי, ומש"כ מהרש"א בתוד"ה ומר לא נתפרש לפי זה.

מסקנת הסוגיא, אי שנים אינן צריכין לומר אי משום דלאחר שלמדו לא גזרו צבי תרי,

דידיה כפי מה שהוא, ולשון הגמ' אשה בסתמא לאו לגירושין עומדת קצת קשה דיותר הו"ל למימר אבל גט בסתמא לאו להאי אשה קיימא, וי"ל דנקט האי לישנא למימר דאפילו כתב לשם אשה זו שלא בציווי הבעל נמי חשיב שלא לשמה וכמש"כ תו' גיטין כ"ב ב' דאשה בסתמא לאו לגירושין עומדת.

(ג' ב' ב' לפי שאין בקיאות לשמה, פשטא משמע דלמאי דס"ד דרבה לית ליה דרבא אין מועיל בפ"נ לענין קיום כלל, ולפי זה הא דקחני ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו קאי נמי אהמציא גט ממדינת הים, וכבר כתבו תו' ג' א' ד"ה חד דל"מ כן, ועוד דלפי זה אין שום סבירא למיחש לאחלופי כיון שאין כאן כלל ענין של קיום, וא"כ תיקשי מתניתין דלקמן רפ"ב אמאי פסול בשנים אומרים בפ"נ ואחד אומר בפני נחתם, מ"ש מאחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפניו נחתם דכשר, [ועי' בצעה"מ רפ"ב], ועוד דתיקשי ליה לרבה מתניתין דלקמן ט' א' דקחני המציא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, קיום מאי עבידת', [ומשום לשמה מוקמינן ליה ה' א' לאחר שלמדו], וכן תניא לקמן ה' א' המציא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אם נתקיים בחותמיו כשר ואם לאו פסול, ומה ענין קיום לכאן, וז"ל דאה"נ דהו"מ למיפדך נמי מכל הני אלא דבלא"ה מסקינן דרבה אית ליה דרבא, מיהו אם נימא דאף לס"ד דרבה לית ליה דרבא מ"מ מודה רבה דאהני בפני נכתב ובפני נחתם דאי אחי בעל ומערער לא משגיחין ביה, ניחא, דשפיר אית לן למיחש לאחלופי כיון שיש כאן גם קיום, וניחא מתניתין דרפ"ב, וכן מתני' ט' א' איכא לפרושי דאיידי בשעהבעל מערער, וכן ברייתא דה' א' נמי איכא לפרושי בשעהבעל מערער, ודוקא בשלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל באמר אין ערעור הבעל כלום, וכן משמע נמי מהא דכד פרכינן רבה מ"ט לא אמר כרבא לא אמרו משום דלא מסתבר ליה להקל דסגי בעד אחד לענין קיום, ודוקא לענין לשמה דחומרא יתירא היא לחוש לכך דהא סתם ספרי דדייני מגמר גמירי בזה סמכו להקל בעד אחד, אלא משמע דהא פשיטא להו דאף לרבה סגי בפני נכתב ובפני נחתם גם לענין קיום, [מיהו י"ל

אי כדרכא, איירי מתניתין בשאין שליח אלא אחד, וברישא דאחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ פסול משום שאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום, ובמציעתא דשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול משום איחלופי ואף רבה אית ליה טעמא דאיחלופי, ור"י לית ליה איחלופי, וסיפא נמי איירי עיקרה בשהאחד שאומר בפ"נ הוא השליח, אלא דקושטא הוא דאף בשהשנים שלוחים נמי שפיר דמי, דהא א"צ לומר כלל, ואי שנים צריכין לומר מתפרשא רישא ומציעתא צין בשהאחד שליח צין בשהשנים שלוחים, וברישא אי מיירי בשהאחד שליח פסול משום דאין באמירת השני כלום ואי מיירי בשהשנים שלוחים פסול משום איחלופי, ומציעתא אי מיירי בשהאחד שליח פסול משום איחלופי ואי מיירי בשהשנים שלוחים יש לפסול משום שאין באמירת השני כלום כיון שאינו שליח, ולפיכך נראה שלא פירשו בגמ' למ"ד צריכין פלוגתא ר"י ורבנן בטעמא דאיחלופי דלפי זה היה לן לחדש דר"י פליג נמי אהך סברא דאין באמירת עד אחד שאינו שליח כלום, שהרי בהך ליגנא קאמר ר"י דמתניתין איירי אף בשהשנים לצד שלוחים, ובגמ' פשוט סברא זו ולא רצו לפרש דר"י פליג בהא ולפיכך פירשו דטעמיה דר"י משום דשנים א"צ לומר, [ועי' תוד"ה במאי שנתקשו בזה, וצ"ע,] ואפשר דמשמע להו דאי צריכין, מוקמינן למתניתין בשכולן שלוחים דומיא דרישא, וכ"מ בסו"ד שכתבו ישנו נמי שליח הגט, ומשמע דהמעיד על החתימה נמי שליח, אבל עדיין קשה דהא שפיר יש לגמ' לפרש מתניתין בכולי גווני אף בשהשנים לצד שלוחים, מיהו אפשר דסידר דמתניתין לא אחי שפיר כולי האי לפי זה דנקט ברישא כשהמעידין על הכתיבה והחתימה שלוחין דפסול ונקט בחר הכי דבשאין השלוחין אלא המעידין על הכתיבה נמי פסול, והא כש"כ הוא מרישא, גם בלא"ה אפשר דסברת איחלופי אלימא שהרי משום כך תיקנו בפני נכתב, [ואף לרבה כן לר"מ דלא צעי כתיבה לשמה א"נ ממדינה למדינה בארץ ישראל], וכל כמה דמצי לפרושי דר"י לא פליג בהא ניחא ליה לומר כן, וסיפא ע"כ איירי בשהאחד שליח דאל"ה אין באמירתו כלום.

שם תוד"ה אלמא וא"ת ולרבה כו', כונתם דילמא אחי ר"י לאשמועינן דאין באמירת עד אחד

שאינו שליח כלום וכאידך דר"י לקמן י"ז א', אבל כששניהם שלוחים אמירתן מנטרפת, ולעולם אימא לך דשנים צריכין, ותירצו דפשוט לגמ' דיש לחוש משום איחלופי, וכדמסקינן בהדיא בגמ' אליבא דרבה דאף לאחר שלמדו אי לא גזרינן שמא יחזור דבר לקלקולו מ"מ צריך לומר בפני נכתב משום איחלופי, [מיהו התם פשוט טפי דכיון דידענו מועיל שפיר איכא למיחש לאיחלופי, אבל כאן דקדם שלמדו, ואין מועיל ידענו משום לשמה, שפיר י"ל דתו ליכא למיחש לאיחלופי, ולזה חידשו דאף הכא צעינן בפני נכתב גם משום איחלופי, ועי' לקמן סק"ה].

שם תוד"ה ורבה ה"ה דמצי לשנויי כו', לכאורה קשה דהא עיקרה דגמ' לפרושי דהך ליגנא מצי אחיא כרבה, אבל ודאי אין מן המשנה קושיא לרבה דאף אי שנים צריכין נמי מצינן לאוקמי מתניתין בשאין שליח אלא אחד וכמו לל"ק, וא"כ מה חידשו דמצי לאוקמי דרבה פליג אהא דר"י, וי"ל דמשמע להו דאי קושטא הוא דשנים צריכין אית לן לפרושי מתניתין אף בשהשנים שלוחין, דסתמא דמתניתין אית לן לפרושי בכולי גווני, א"נ ס"ל דאמננס קושטא הוא דרבה ס"ל שנים אין צריכין וכדמסקינן לעיל ה' א', ומפרשי דמהא דאירינן הכא אליבא דרבה דצריכין אין זה במוחלט, וה"ה הו"מ למימר דרבה ס"ל אין צריכין.

שם תוד"ה ומ"ס לא גזרינן ולא קאמר טעמא שמא יחזור כו', דהך טעמא עדיפא לזריכותא דס"ד לא גזר כלל שמא יחזור דבר לקלקולו קמ"ל דבחד גזר, ומיהו אין זו קושיא כ"כ דשפיר י"ל דניחא ליה למינקט טעמא דאיחלופי דאי הוי נקט טעמא דשמא יחזור דבר לקלקולו, הוי פרכינן ותיפ"ל משום איחלופי, לכך נקט דהוי ס"ד דאף איחלופי לית ליה, ועוד דטעמא דאיחלופי חמיר טפי דמשום שמא יחזור דבר לקלקולו מסקינן לעיל ה' א' דאם ניסת לא תנא ואילו משום איחלופי אין כאן קיום כלל ותנא, ועוד דטעמא דאיחלופי אינו גזירה חדשה כמו שמא יחזור לקלקולו, אלא דהך גזירה קיימת ושפיר ניחא למינקט ליה טפי מגזירה דשמא יחזור דבר לקלקולו.

י"ז א' אלמא קסבר כו' אין צריכין, מבואר דפשוט ליה שאין באמירת עד אחד

שאנו שליח כלום, ולא ס"ד כלל דר"י ליהדר מהך סברא.

(ה) ג' א' תוד"ה הכא משמע ליה לרצה דידענו לא מהני, ר"ל ואפשר לפרושי טעמא משום איחלופי, אבל א"כ בפני נכתב ל"ל, והיינו דאמרינן דמה"ט רצה לא אמר כרצא, ולמאי דמפרש רצה משום לשמה היינו נמי טעמא דידענו לא מהני, ולא משום איחלופי, דכיון דכבר תיקנו בפני נכתב משום לשמה תו לא אחי לאיחלופי, וזו כונתם בסמוך בד"ה מאן, ולו"ד היה נראה דפלוגתא רצה ורצא בסברא היא כיון דידעתי אין מועיל אף שידענו מועיל ס"ל לרצה דתו ליכא למיחש לאיחלופי, ורצא ס"ל דאף כה"ג איכא למיחש לאיחלופי, ולא דייקנן ממתניתין דרפ"ב כלום.

ד' ב' תוד"ה רצה כיון דידענו לא מהני, [וכ"כ לקמן ה' א' ד"ה א"ה יכול], אין כונתם דידענו בארץ ישראל לא מהני, דודאי אין צוה נידון כלל, ובהדיא תנן במתניתין ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו, וכן מתניתין דפקח ונתחרש, אלא כונתם דהא רצה לא ס"ל דתיקון בפ"י משום איחלופי, דהא ס"ל דידענו לא מהני וליכא טעמא דאיחלופי וכמש"כ לעיל ג' א' ד"ה הכא, ואמנם היו יכולים לתרץ דבארץ ישראל כיון דידענו מועיל תיקנו בפני נכתב משום איחלופי דהא למסקנא דרצה טעמא דאין מועיל ידענו משום לשמה הוא, ושפיר אית לן למימר דעדיף לתקוני בפני נכתב משום איחלופי מלתקוני דלא ליהני ידענו משום איחלופי, אלא דלפי זה היה משמע דבחו"ל אמנם טעמא דבפני נכתב רק משום לשמה ולא משום איחלופי כיון דידענו לא מהני, והאמת דאף בחו"ל תיקנו נמי בפני נכתב גם משום איחלופי לרצה, וכמו שהוכיחו כן לקמן ט"ו ב', לפיכך פירשו קושטא דמילתא דלמסקנא אף לרצה תיקנו בפני נכתב גם משום איחלופי.

ג' א' תוד"ה אחי וי"ל דבחציו ראשון כו', נראה דלרצה סגי בשיטה ראשונה אף שאין זה שם האיש והאשה, שכיון שעיקר עדותו שהתחיל לכתוב לשמה שפיר יש כאן עדות גמורה וסגי בכך גם לטעמא דלא ליחסי לאיחלופי, ודוקא לרצא שא"ל להעיד לשמה ועיקר עדותו שהיה נוכח בשעת כתיבה צוה בעינן שיהא בשעת כתיבת שם האיש

והאשה שהוא עיקר הגט, ומיכר מילתא ולא אחי לאיחלופי. — [עיקר קושיתם אינה ממתניתין דפ"ב דשפיר היה אפשר לומר דלרצא מיפסיל אף בחציו ראשון וסוגיא דלקמן כרצה, אלא כונתם דהא דר"א דמוקמינן לה בפ"ב בחציו ראשון מצי אחי אף כרצא וה"ט דחציו ראשון עדיף משום שיש צו שם האיש והאשה].

במצא דאף מהגמוניא להגמוניא בארץ ישראל איכא נפקותא בין רצה לרצא, דלרצה צריך להעיד שנכתב לשמה [משום איחלופי], ולרצא א"ל וסגי במה שהיה נוכח בשעת כתיבה, ולאידך גיסא נמי איכא נפקותא, כגון שמעיד שהתחיל לכתוב תחלת הגט לשמה, לרצה די בכך [דהכי מפרש מימרא דר"א ה' ב'], משא"כ לרצא בעינן שיהא בשעת כתיבת שם האיש והאשה והזמן, (ועי' לקמן ס"ק ט"ז).

(ו) ה' א' א"ה יכול נמי, אפשר לפרש דה"ק א"ה לאחר שלמדו מודה רצה דליכא טעמא דלשמה, ואה"נ דהו"מ למימר, אה"נ, אלא דלא משמע כן, והיינו דקפריך, ומסיק גזירה שמה יחזור דבר לקלולו, וזו כונת ר"י שבתו', וברמב"ן במלחמות רפ"ב פירש דה"ק בשלמא לרצה מתניתין חומרא אחי לאשמועינן דבחו"ל אסורה להנשא עד שיתקיים וקמ"ל דאף באינו יכול כן, אבל לרצה קולא לאשמועינן דסגי בקיום חותמיו לאחר שלמדו, וא"כ טפי הו"ל לאשמועינן ביכול, וזה פירוש ר"ת שבתו', ומיהו הו"מ לשנוי דהא פשיטא דלאחר שלמדו ליכא משום לשמה ואין זה כלל מבוטא המשנה להשמיענו, ועיקר חידושא דבעי קיום ושפיר אשמועינן באינו יכול, מיהו לא ס"ל כן לגמ' שיהא כ"כ פשוט דלא גזרינן שמה יחזור לקלולו, ולפיכך מפרשינן דאמנם יכול לא סגי בקיום, א"נ ס"ל לגמ' דקושטא הוא דגזרינן שמה יחזור דבר לקלולו, ומפרשי כן למתניתין, ואמנם ממתניתין אין הכרע לזה.

שם א"ה בעל נמי, משמע דר"ל דאי לא גזרו באשה משום דלא שכיחא הוי ניחא ליה דלא גזרו בצעל דבעל נמי לא שכיחא שיהא כותב בחו"ל ומוליך לארץ ישראל, והוי מפרש לה לאחר שלמדו, ומיהו למאי דמסיק דכיון דמינקט נקיט ליה בידיה לא אחי לערער, נראה דאף קודם שלמדו כן, וכן

ה' א' תוד"ה אילימא ולא צעי למימר כו', מבואר מדבריהם דאלס אינו יכול לומר צפ"נ אף שיכול לדבר מתוך הכתב, ומש"כ דהו"ל למימר ולא אמר נראה כונתם דלשון ואינו יכול משמע דהשתא אירע שאינו יכול אבל בשעת השליחות היה יכול, והא דלא הקשו כן בחרש משום דעדיפא מינה פרכינן דלאו צר שליחות הוא כלל, ומיהו הו"מ לאוקמי שלא הספיק לומר עד שנעשה אלס אלא דהיינו הך, שו"ר שכ"כ במהר"ם.

שם תוד"ה כשניסת והא דתניא כו', רזנס לפרש דאף ר"מ דס"ל דאס לא אמר צפ"נ ונשאת, אין לה תקנה להשאר תחת בעלה ותנא והולד ממזר, היינו דוקא בתיקון צפ"נ שמחמת קיום שצוה אף אס נשאת לא שרינן לה להיות תחת בעלה בלא קיום, אף לרבנן, צוה ס"ל לר"מ דתו אין לה תקנה, אבל בחיוב צפ"נ שמחמת לשמה צוה כיון שלא תיקנו לעיכובא אס ניסת, אף ר"מ מודה דל"ת, דדוקא במשנה ממטבע שטבעו חכמים לעיכובא צוה הולד ממזר, (והוצרכו להקדים זאת לקושיתם דבית הכי, דהך מתניתין דג' גיטין פסולים מוקמינן לה כר"מ).

שם בא"ד וא"ת וליחשביה כו' וא"ת להאי ליגנא כו', (כוונתם דליחשביה נמי המציא גט ולא אמר בפני נכתב וצפני נחתם ונתקיים בחותמיו אס ניסת הולד כשר), לכאורה י"ל דס"ל כתיבא קמא דדוקא לאחר שלמדו ל"ת, והתם במתניתין י"ל דקודם שלמדו קאמר, א"נ לא קתני אלא הני שלעולם כך דינס, ולא הני דדוקא אחר שלמדו, ונראה דס"ל לתו' דתיבא צתרא קושטא הוא דאמנס מחמת חששא דלשמה לא אמרינן תנא וצבו לפרושי דאף להך ליגנא ניחא, ומש"כ היכי משני הך ברייתא דהכא דאי משני לה כשניסת כו', לאו למימרא דהך ברייתא הוי תיובתא דודאי מני לפרושי ברייתא אחר שלמדו, אלא כונתם מי לימא דפליג ר' יוחנן אהך תירוצא וס"ל דמחמת חששא דלשמה תנא, [וגם בגמ' לא משמע דהך דינא דאס ניסת לא תנא מוכחינן מהך ברייתא, אלא ד"ז פשוט מסברא, והחידוש הוא דמוקמינן לברייתא בהכי וגם הואצב"א [לפירוש תו'] עיקרו בצברא שיש לומר דאף קודם שלמדו אס ניסת לא תנא].

בא"ד א"נ יאמר דהך דרבה ורצא תנאי כו', נראה דכונתם צוה דנפרש דמתניתין דג'

מבואר בתו' צ' צ' ד"ה לפי, ועי' צ"ש סימן קמ"ב ס"ק כ"ו, וברשצ"א כאן.

שם א"ה חד נמי, הכא לכו"ע נראה דמתפרש כמו לפירוש ר"י הנ"ל, דהיינו דלא מסתבר ליה דלאחר שלמדו יודה רבה דא"צ לומר משום לשמה כלל. — והנה לרצא עיקר הבעיה היא אי כדרכה אי כדרכא, ולרבה עיקר הבעיה אי גזרינן לאחר שלמדו צבי תרי שמא יחזור דבר לקולו, וק"ק לרבה מאי אהדר ליה ומה אילו יאמרו צפנינו גירסה, הא לא דן צוה כלל, ופשוט ליה דבר זה דמשום קיום א"צ לומר.

שם הוי לא הוצרכו לומר צפ"נ וצפ"נ להחמיר כו', לרצא ה"ק נמצאת אומר שאין התקנה שיהא השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה ומעיד, לעיכובא, אלא ענה טובה להקל עליה שלא תצטרך לעדי קיום, וממילא לא מיפסל הגט אס לא אמר, שם א"ה הוי לא הוצרכו כו' משום דניסת הוא, ר"ל הרי לעולם תקנת צפ"נ לעיכובא, והיינו חומרא, ומשני דברייטא בניסת קאמרה שצוה שאין תקנת צפ"נ אלא משום קיום נמצא שאינה לעיכובא להוציאה מכיון שלא אמר, אלא אין אמירתו אלא ענה טובה ולא מיפסל הגט מחמת אי אמירתו, וכמו דמתפרש לרצא.

שם ב' טעמא מאי כו', לפרש"י צריך לפרש דהשתא מסיק לפרושי טעמא למה לא מפקינן לה כשניסת ומעיקרא לא שצקיה לאסוקי למילתיה עד דפריך ליה א"ה הוי לא הוצרכו כו', והשתא שב לפרש למה בניסת לא מפקינן לה, וצ"ע כיון דקודם שלמדו אמנס מפקינן לה א"כ אין הטעם דהשתא צעל לא קמערער אגן ניקוס ונערער, נכון, שהרי אמנס פסלינן אף כשלא ערער, ועיקר הטעם משום דלאחר שלמדו שאין כאן חשש כלל אלא מחמת גזרה שמא יחזור דבר לקולו לא אחמרו רבנן צוה כולי האי להוציאה מבעלה, ואולי אף לרש"י כד מוקי לה בשניסת הדרינן ממאי דאוקימנא לאחר שלמדו וצ"ע.

לפירוש תו' נמצינו למידין בסוגיין דבדאיכא טעמא דקיום מוציאין אף כשניסת, אבל בטעמא דלשמה אס ניסת לא תנא, והטעם דחשש דלשמה קטן יותר מחשש דמזויף, וגם חשש דאחי צעל ומערער (בשקר) קטן בחשש דלשמה מבחשש דמזויף.

גיטין פסולין כרצא, אבל אין כונתם דנפרש דהך ברייתא כרצא, דודאי אית לן למימר מסבא דהדין אמת דלרצא אס ניסת לא תנא מחמת חששא דלשמה, וכמש"כ לעיל, וזוה נתיישב מה שדקדק הגרע"א ז"ל למה לא ניחא להו דר"י ורבנן ביחזור דבר לקלולו קמיפלגי וכדמסקינן ט"ז ב' ונוקי לברייתא דהכא כר"י, (גם בלא זה אין כאן קושיא כ"כ שהרי בסוגיין חזינן דלא ניחא לגמ' לפרושי כר"י דלית ליה גזרה שמא יחזור דבר לקלולו, שהרי פרכינן בפשיטות והאמרת גזירה שמא יחזור דבר לקלולו, ושפיר ניחא להו לפרש דהך סוגיא מצי אחיא אף כל"ב דר"י ואפ"ה ל"ק דניחשזיה בזהדי ג' גיטין פסולין די"ל דההוא תנא כרצא ס"ל).

שם גמ' כשניסת, מבואר דאס לא נתקיים בחותמיו תנא, ואף דלרצא לא צריכינן לאוקמי בניסת, מ"מ לית לן לחדש דרצא פליג בזה, ואפשר דאס מת בעלה אף שזוקקה לייבום לא תנא, דכיון דלא אחי בעל ומערער אכן לא מערערינן וז"ע, ומיהו אס לא נשאת נראה דלא תנשא בלא קיום, [דלא דמי לר"י דהכא כיון שבשעת נתינה היה פסול, אינו חוזר להכשירו במיתת הבעל, א"נ אף יבם מצי לערער ודילמא אחי וקא מערער], וז"ע, שו"ר שכ"ה בשו"ע סימן קמ"ב ס"ח דאף בנתת הבעל צריך קיום, וזה מבואר ע"ז ב' דפריך וניחוש שמא פייס אמתניתינ דמת בתוך יצ"ח, וחששא דשמא פייס אינו אלא משום לעז וכמש"כ תו' י"ח ב', אה"כ ראיתי שכ"ה שם ברש"א. — ברמז"ס פ"ז מהלכות גירושין ה"ז כתב שהגט פסול ולפי מש"כ בריש פ"י לא תנא, וכן כתב בצ"י סימן קמ"ב וצ"ש שם סק"ד, וז"ע דהא הכא מבואר בהדיא דאף אס נשאת תנא, ועי' בפ"ז הי"ז שכתב פסול אף דאיירי בנשאת, ונראה דהיינו שראוי לגרש אס אין לו בנים ממנה וכמש"כ ברפ"י, ונראה דהכי נמי מפרש לה להך ברייתא, ודין זה (שבה"י) הוא אמנם העתק הברייתא הזו.

ז) רמב"ם פ"ז מה"ג ה"ב ואס לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תנא כו', במ"מ פירש דר"ל שאין עדים מצויין לקיימו, וז"ע א"כ מה בין זה לאבד הגט, מ"ל אבדו העדים מ"ל אבד הגט, אבל לו"ד נראה דכונת רבנו שאין יודעים ומכירים כלל אנשים בשמות החתומים על

הגט, ורגלים לדבר דמזויף הוא, דלא מסתבר לתלות דעברו אנשים שאינם ניכרים כאן והחתומים, וזוה דעת רבנו דאינה מגורשת, דלא אמרינן עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בצ"ד אלא באנשים ידועים ומשום שאין צנ"א חשודים לזייף חתימות אחרים, אבל לצדות שמות אמנם חשודים, וממילא אף מדאורייתא אין כאן גט אס לא נודעו כאן אנשים בשמות אלו, [ומ"מ לא הצרכנו לברר לעולם שיש אנשים בשמות אלו, [בארץ ישראל שנשאת בלא קיום, וכן בחו"ל דמהני קיום משום שא"צ אלא מדרבנן], דלא שכיח שזייפו שמות בדויים דעבידא לגלויי טפי מחתימות מזויפות ולפיכך אין חוששין לזה אבל כשאמנם לא נודעו עידיו, ודאי אמרינן דמזויף הוא], אבל אס אמנם מכירין האנשים החתומים אלא שאין מצי לקיים חתימתם ודאי היא ספק מגורשת לכו"ע, וכן אף בשלא דקדקנו לחפש אחריהם נמי היא ספק מגורשת.

ח) רא"ש פ"א ס"ב לא מצי למימר בעל לא שלחתי כו', נראה כונת רבנו שהבעל טוען שגזלו או שממנו נפל ומצאו, או שנמלך מלגש וזרק את הגט וזה ונטלו, [עי' כ"ד ב' רש"י ד"ה הא], וזוה לעולם נאמן הבעל, [עי' תשו' הרא"ש שבצ"י חו"מ סימן נ"ה והובאה בש"ך שם סימן נ"ו סק"ה], אבל במציא גט ממדינת הים ואמר בצ"י ס"ל להרא"ש דתו לא מהימן בעל למימר לא שלחתי דאל"כ אחי מצי בעל לערער ולהצריך קיום ומה הועילו חכמים בתקנתו, אלא ודאי כיון שהאמינוהו בכל האמינוהו, ומבואר מדברי רבנו דמדאורייתא השליח נאמן ורק מדרבנן נאמן הבעל כשטוען שממנו נפל או שזרקו, והכא הימנוהו רבנן לשליח, דדייק ולא אחי לאורועי נפשיה, [אבל לא יתכן כלל לפרש דעת רבנו בשהבעל אומר לפקדון, דהא התם לעולם השליח נאמן אלא"כ הו"ל בעיר אחת, וזוה הרי למאי דקיי"ל כרצא א"צ כלל לומר בפני נכתב וצפני נחתם, ואס כונת רבנו להא דמזכירין ו' א' מערסא לערסא לא היה סותם הדברים, ועוד דהתם אס הבעל נאמן נראה דהוא מדאורייתא ואין מועיל אמירת בפ"ג, וגם בלא"ה לא היה הרא"ש סותם הדברים]. ונראה דלא תיקשי למש"כ דדעת הרא"ש כשטוען הבעל ממנו נפל או שזרקו או

שליח צריך קיום כתב השליחות א"כ למה הוצרכו לתקן להאמין לשליח שיאמר בפ"נ ה"נ אם יערער שהגט מזויף יתקיים בחותמיו, כיון שצלה"ה יכול לערער על השליחות ולהצריך קיום, מ"ל קיום כתב השליחות מ"ל קיום הגט, ונבשיערער מזויף ויתקיים הגט נראה דסגי בצק, ולא יוכל לומר אח"כ שלא עשאו שליח, שכבר הוחזק כפרן בזה, וזה מוכח אי נימא דבארץ ישראל אינו נאמן על השליחות [ע"י לקמן ס"ט ס"ק כ"א], וצריך הרשאה, ואפ"ה תנן אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ומבואר דבקיום הגט לחוד סגי וא"ל קיום ההרשאה, וראשון עיקר.

(ט) כתב הר"ן ה' ב' צמה שפירש רש"י דשליח דמתניתיין היינו שליח להולכה, דה"ט דאם הוא שליח לקבלה א"ל לומר בפני נכתב ופני נחתם משום דכיון דבשעה שנתנו הבעל לשליח חלו הגירושין מיד תו ליכא למיחש דילמא אחי בעל וקא מערער דדוקא בשולח ע"י שליח שעדיין לא נגמרו הגירושין בנתינתו בזה מצוי שיבוא לערער, ונראה שיש ללמוד מדבריו ז"ל דתקנת בפ"נ היתה שלא תנשא עד שתצטרך קיום הגט, ואף אם אמר השליח בפני נכתב ופני נחתם אינה נשאת עד שתצטרך צעדים ששמעו מן השליח שאמר בפני נכתב ופני נחתם, דכל שצאת להנשא בחו"ל חיישינן שמא יבוא הבעל ויערער ולא יהיו עדים מצויין לקיימו, ואין התקנה רק שבשעת גירושין צריך לצירור זה אלא התקנה שבשעה שמתירין לה להנשא צריך לצרר קיום הגט, ולפיכך קשיא ליה דגם שליח לקבלה צ"ל בפני נכתב ופני נחתם בשנותן הגט לידה שאל"כ לא תהא רשאית להנשא שנחוש שמא יבוא הבעל ויערער, ולזה תירץ דכל שבנתינת הבעל מתגרשת תו לא חיישינן שיבוא ויערער, וזה לעולם נאמנת היא או השליח לומר כיצד היו הגירושין אם על ידי עצמה או על ידי שליח להולכה שהרי מן הדין הם נאמנים שהרי צאריך ישראל נשאת על פיה או על פי הע"א (בשהגט יוצא מתח"י), ורק שמא יבוא הבעל ויערער בשקר חיישינן, ולפיכך בשאומרים שלא היו הגירושין ע"י שליח להולכה לא נחוש שמא יבוא הבעל ויערער, נמצא לפי זה, דאם אומרת שנתגרשה ע"י שליח להולכה אינה נשאת עד שתצטרך צעדים שאמר בפני נכתב ופני נחתם, והיא עצמה אינה נאמנת, [שלא האמינו

שגזלו נאמן, מהא דפריך ס"ד א' קבל ל"ל, והא ודאי אינטריך דלא יוכל הבעל לטעון ממנו נפל או זרקו, דדוקא כשהגט ביד שליח בזה ס"ל להרא"ש דהבעל נאמן, דשפיר אפשר שהוא מאלו שהרי אפשר שזה שימצאו יכזב לומר שהוא שליח ואפשר שהוא הוא, וגם אם הוא שליח יש כאן מאורע שאינו חיוני, ושפיר נאמן הבעל לומר שמצאו, אבל אם הגט ביד האשה ודאי אינו נאמן לומר ממני נפל וכדאיתא בזהדיא בסימן קנ"ב ס"י וכו' צ"ע ב"ש סימן קמ"א ס"ק י"ד, שהרי אם גירשה אמנם צריך להיות הגט בידה, וגם לא שכיח שדוקא היא תמצא את הגט, ולפיכך היא נאמנת, וה"נ שליח לקבלה שידענו צעדים שעשאתו שליח לקבלה ואח"כ בא והגט תח"י (וזמן הכתוב בו מאוחר מוזמן שעשאתו שליח, דאל"ה אפשר שמצאו ואח"כ עשה קנוי'א שעתעשהו שליח), הרי זה ממש כגט יוצא מתחת ידה שאינו נאמן לומר ממני נפל או זרקתי, ודוקא בשהבעל טוען לפקדון ס"ל לר"ה דנאמן שהרי אין מכחישו מה שהגט ביד השליח, ומסייעו מה דלדידה הוי יחיד לה, שו"ר שכ"כ הגרע"א בסוגיא דשליש, וע"י לקמן סימן ט' סק"י, ומרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' סק"ט תמה על הרא"ש מהא דקבל ל"ל, עיי"ש.

שם כי היכי שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט, צק"נ נתקשה שאם נתקיים כתב השליחות תו אין צריך קיום הגט דהו"ל כאמריהו בי תרי, ומה שחירך דחוק טובא, וגם אין דברי הריצ"ש מן הדין וכמש"כ אחרונים ז"ל, אבל נראה דכונת רבנו לומר דא"א כלל לומר שצריך כתב שליחות וצריך לקיימו דא"כ יקיים נמי חתימת הגט ר"ל שהרי כל עצמנו למנוע צורך בקיום, [אבל אין הכונה כאילו אפשר להחליט שצריך קיום כתב השליחות אלא שקשה לפי זה שיקיים נמי חתימת הגט דלפי זה טפי יש להקשות שאם נתקיים כתב השליחות תו א"ל קיום הגט וכמש"כ הק"ג, וגם מן הראוי אמנם לשאול כמו שפירשנו דלא יתכן שיהא צריך קיום כיון שכל עצמנו שלא להצריך קיום, ולא לומר כאילו אפשר שצריך קיום ולשאול אח"כ דא"כ הגט נמי, א"נ יש לפרש כל דברי רבנו שדן בשהבעל מערער אבל הא פשיטא ליה שהשליח בשעת ביאתו א"ל להציא קיום לכתב שליחותו, וה"ק שאם בשהבעל מערער שלא עשאו

לדחות ערעורו של צעל אלא לשלוח באמירת צפני נכתב וצפני נחתם בשעה שהגט יוצא מתחת"י, היינו דחיישין שמא יצוא הצעל ויערער ולא יהא די באמירתה לצטל ערעורו, אבל אם אומרת שנתגרשה בעצמה או ע"י שליח לקבלה, בזה נשאת על פיה שהרי כה"ג אין לנו חוששין שמא יצוא הצעל ויערער, [איצרא דברי הר"ן ז"ע שהרי אף אם נימא דאף בשליח לקבלה חיישין לערעור הצעל ניחא מש"פ רש"י מתניתין בשליח להולכה, חדא ד"ל דשליח לקבלה אמנס אינו נאמן באמירת צפ"ג כיון שאמירתו לאחר שכבר נתגרשה, ולא האמינוהו חכמים אלא באומר בשעה שמתגרשת, [ואף את"ל דשליח להולכה שמעיד לאחר זמן שאמר צפ"ג וצפ"ג בשעת נתינה שפיר דמי, שאני התם שהיה נאמן בשעת אמירתו ושפיר האמינוהו חכמים להעיד שאמר, אבל הכא שכל עיקר אמירתו שלא בשעת גירושין י"ל שאינו נאמן], ונריך צירור בעדים שהצעל נתנו לו או קיום, ועוד שאף אם נאמר דכה"ג נמי נאמן מ"מ אין זה מדין המשנה שאין דין המשנה אלא שאין מגרשים אשה ע"י שליח אלא א"כ השליח מעיד צפני נכתב וצפני נחתם, אבל לא איירי המשנה במה שאשה שנתגרשה כדין איזו צירורים צריכה להציא בשעה שבאת להנשא, ולפיכך פשטא דמתניתין בשליח להולכה, וכל המשניות מוכיחות כן שהרי קמני המציא גט וא"י לומר יתקיים בחותמיו, והיינו שאינה מגורשת כיון שהשליח לא אמר בשעת גירושין, וכן מתניתין דרפ"ג איירי באמירת השליח בשעת גירושין, וכן כל הברייתות שבגמ' ולפיכך פירש רש"י בשליח להולכה, ונראה דאמנס אין כונת הר"ן לדקדק ממש"פ רש"י בשליח להולכה, אלא ס"ל להר"ן דקושטא הכי הוא דבשליח לקבלה לא חיישין כלל לערעור הצעל, ולפיכך פירש שזו כונת רש"י].

שורב נראה דכו"ע מודים שאין תקנת צפ"ג אלא על שעת הגירושין, ולא תיקנו לעכב הנישואין כל שאין כאן עדים מזויין לקיימו, שלא מצינו תקנה כזו, וגם אין התקנה שלימה דאכתי אם נשאת ואח"כ הלכה למקום אחר שאין עדים מזויין לקיימו מאי איכא למימר, וגם לא הוצרכו לתקנה זו שאינה צריכה לזכר גירושיה אלא במקום שהחזקה בא"א, ולעולם מיד כשמתגרשת מתפרסם הדבר והיא מוחזקת בפנייה, ועוד שלא שכיח שתשנה מקומה

צריחוק מקום אחר גירושיה קדם שנשאת, ועוד שזו חומרא יתירה להצריכה לעדים שילוה בכל מקום שתלך, [ודוקא בשליח שפיר תיקנו חכמים שהחפץ לשלוח גט לאשמו ע"י שליח שיעמוד השליח בשעת כתיבה וחתומה ואין כאן חומר, אבל להצריכה לחפש אחר עדים בכל מקום שהיא משום חששא שמא יערער הצעל בשקר, זו חומרא גדולה, ולא תיקנו כן חכמים], וזה שדן הר"ן בשליח לקבלה שיהא צריך לומר צפני נכתב וצפני נחתם ורק משום דכל שמתגרשת מיד צנחיתו לא חיישין שיערער, משו"ה א"צ לומר, היינו דהיה ראוי לתקן שכל שבשעת הגירושין היא נמצאת במקום שאין עדים מזויין לקיימו, שיהא השליח המציא לה הגט עומד בשעת כתיבה וחתומה ומקיימו כשמצאו לה שהרי במקום שהיא בשעת גירושין אין עדים מזויין לקיימו, ואף שאין מועיל אמירת השליח שלא בשעת גירושין היינו בשליח להולכה אבל אם היו מתקנים שגם שליח לקבלה יקיים היה נאמן אף לאחר שנתגרשה בשעה שהגט יוצא מתחת"י, [שהרי אין כאן ענין מיוחד בשעת גירושין אלא שיש כאן יותר אימה על השליח ובשאר שר לחייבו להעיד בשעה זו שפיר תיקנו כן לעיכובא, אבל ודאי בשא"א יש להאמינו גם את"כ ולתקן שיאמר], ולזה פירש שכל שמתגרשת מיד צנחיתו ליכא למיחש לערעורו ולא הוצרכו לומר צפ"ג, ולפי זה אמנס לא מצינו תקנה צפ"ג אלא בשליח להולכה בשעת גירושין, אבל אין כלל תקנה שבמקום שבאת להנשא יהיו עדים מזויין לקיימו, (ועי' להלן דעת הראצ"ד כפי שפירשו הריצ"ש).

רמב"ם פ"ז מהלכות גירושין הכ"ד צד"א כו' ואע"פ שאין לנו מכירין כו', כל דברי רבנו ז"ל בזה הם שהאשה נאמנת מעיקר הדין דלא גריעא משליח, והיא עצמה שהציאה גיטה בצרך ישראל נמי שפיר דמי, ולא דוקא צחו"ל האמינוהו משום שצריכה לומר צפני נכתב וצפני נחתם, וממילא בשאומרת שגירשה צעלה בזה הגט נאמנת, אבל לא נתבאר בדברי רבנו משו"ב למה אין לנו חוששים שמא יצוא הצעל ויערער בשקר, וכמו שאנו חוששין בשליח המציא, וה"נ כל שבאת להנשא במקום שאין עדים מזויין לקיימו יש להצריכה שתזכר קיומו קודם שתנשא, ואפשר לפרש כמש"כ הר"ן דכל שמיד צנחיתו מתגרשת

חו לא חיישין שיצוא לערער, ואפשר עוד דלא חששו לכך אלא שבשעת גירושין יהיה הגט מקוים, אבל לא תיקנו לחוש כ"כ שכל שתרצה להנשא תצטרך לצרר קיומו בעדים, (שהרי לעולם עדיין נשאר לחוש אם אחרי הנשואין לא יהיו העדים או שהיא תלך למקום אחר, ועוד שזו חומרא גדולה שתצטרך לעולם לחפש אחר עדים).

שם פ"ב ה"ב ובהשגת הראב"ד, פשטות דברי רבנו לא איירו כלל בנידון מה שיש לחוש להצריך קיום שמה אין עדים מצויין לקיימו, אלא איירי אף בארץ ישראל ובעיקר דין הנאמנות שלה, וכבר נתבאר לעיל ב' אופנים למה שאין חוששין אמנם לזה בחו"ל, והנה השגת הראב"ד משמע דקאי על עיקר הנאמנות שלה ואף בארץ ישראל, וזה תימא דאשה שמביאה את גיטה בארץ ישראל תצטרך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם גירשה מיד בקבלתה תצטרך ב' עדים, (ואפשר שאין דברי הראב"ד מעיקר הדין אלא שראה שאין להקל עכשיו להתיר בלא קיום שנתקלקלו הדורות וראוי לחוש לזיוף, אבל ל"מ כן, וגם בריב"ש המוצא ב"י סימן קמ"ב דן לפרש הסוגיא כ"ד א' לפירוש הראב"ד, ומבואר דמפרש שדברי הראב"ד הם מעיקר הדין), שו"ר בריב"ש מבואר דמפרש כונת הראב"ד דוקא בחו"ל משום שאין עדים מצויין לקיימו אבל בארץ ישראל מודה דנשאת על פיה, ולפי זה טעמיה דהראב"ד משום דס"ל דאף כשהבעל נותן לידה איכא למיחש דילמא אחי לערער, וממילא אף זה בכלל תקנת בפ"ג שלא תנשא עד שתצבר קיומו, ואף אם נתגרשה במקום שעדים מצויין לקיימו ואפילו היו עדים בשעת גירושין, מ"מ במקום שצאת להנשא צריכה לצרר קיומו, ובמ"מ שלהי פ"ז משמע דמפרש דהראב"ד אף בארץ ישראל פליג, ובעיקר דין נאמנותה פליג, וכ"מ ב"י שבסימן קנ"ב כתב שדעת הרשב"א בהראב"ד וברשב"א מבואר דבעיקר הנאמנות קאמר שהרי הביא מתני' דהאשה שאמרה א"א הייתי כו', [מיהו זה ז"ע וכמ"ש בכ"מ שלהי פ"ז], וכן לא הזכיר לחלק בין ארץ ישראל לחו"ל, וכן פירש הב"ש סימן קמ"א ס"ק ס"ז וסימן קמ"ב ס"ק כ"ו, [והלום ראיתי שיש בזה עוד דברים להראב"ד ז"ל בזה' עבדים סופ"ו ול"ע כעת].

(י' ה' א' והא אשה דלא שכיחא כו', יש לפרש דה"נ קאמר וכי אינה צריכה להעיד אלא משום קיום ולא משום לשמה, דפשטא משמע דכולהו בפ"ג דקמני מתניתין חד דינא להו, והא"נ דהו"מ לשנויי דאמננס אינה צריכה לומר אלא משום קיום, אלא דקושטא קמשני דאף משום לשמה צריכה שלא תחלוק בשליחות, וגמ' קמפרש לה בלשון קושיא ופירוקא, ואפשר עוד לומר דס"ל לגמ' דכל שהוא נותן לה אף שהתנה שהיא שליח להולכה וכדמפרש לה בשלהי פ"ב, מ"מ חו ליכא למיחש שמה יצוא ויערער דכל שנותנה מידו לידה ליכא למיחש לערער, דודאי גמר בדעתו ולא יצוא עוד לערער, [וכמ"ש הר"ן הוצא לעיל סק"ט לענין כשמתגרשת מיד בנתינתו], אלא דלרצא ניחא משום שלא תחלוק בשליחות, אבל לרצא דס"ל דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו חכמים, א"כ הכא נמי לא שכיחא, ומשני דמודה רבה שלא תחלוק בשליחות, וראשון עיקר.

שם הוא עצמו שהביא גיטו כו', לרצא קמ"ל תלתא, חדא דאין חוששין משום לשמה, ועוד דאינו חשוד לקלקלה אף במציא ממדינת הים שאין עדים מצויין לקיימו, ועוד דרשאי ליתנו לה בינו לבין עצמו, [דודאי לישנא דברייתא מוכח דאין כאן כלל משום תקנת בפ"ג והרי זה כמציא בארץ ישראל], ולמש"כ הר"ן הוצא לעיל סק"ט ניחא דהכא לא חיישין לערער הבעל כיון שהוא מגרש מיד בנתינתו, אבל לדעת הראב"ד דלעולם חיישין לערעורו לכאורה היה לן להצריך שיתן בפני שנים כדי שיהיו כאן עדים מצויין, וכדאמר לקמן ב' לימא מ"ד בפני שנים קסבר לפי שאין בקיאות לשמה, ר"ל וצריך ליתן בפני עדים כדי שיהיו כאן מצויים עדים להעיד שאמר השליח בפ"ג, וא"כ ה"נ צבעל עצמו, וי"ל דלא תיקנו אלא בשליח שהוא צריך להעיד בפני נכתב ובפני נחתם, אבל צבעל שאין כאן אמירת בפ"ג לא עשו תקנה מיוחדת שיצטרך לגרש בפני עדים, ואמננס כשצאת להנשא צריכה לצרר בעדים שקיבלה הגט מיד הבעל, או שיתקיים בחותמיו, ואמננס מה"ט ראוי שיהיו עדים בשעת גירושין, אבל אין כאן אלא ענה טובה ולא תקנה על מעשה הגירושין שלא יהיו אלא בפני עדים, ורשאי לכתחלה לגרשה בינו לבין עצמו.

ונראה דהוא עצמו שהביא גיטו ועשה כאן שליח להולכה אף אם צריך עדים בשעת עשיית השליח, מ"מ לא חשיב מחמת זה עדים מצויין לקיימו, כבאותה מדינה במדינת הים, וצריך השליח לומר בפני נכתב ופני נחתם, חדא דעדים על השליחות לא חשיב כעדים מצויין לקיימו, [דכתב הוא דבר שאפשר לעמוד עליו בהרבה עדים ובכת"י היוצא ממקום אחר, משא"כ עדי השליחות שצריך שהם יהיו מוזמנים לעולם כשיצא הבעל ויערער, (ודוקא בשנים שלוחים שמסירתם את הגט חשיב כהעלאת דבר) שהם שלוחים בזה חשיב כנתקיים, אבל בזה שיש בשוק עדים על השליחות אין בזה כלום], ועוד דאף בעדי קיום כה"ג לא חשיב עדים מצויין לקיימו כי מה בכך שנודמנו כאן ב' אנשים המכירים החתימות סו"ס כיון שלא העידו אחת איכא למיחש דילמא אחי בעל ומערער והם לא יהיו ככאן, וכמש"כ תו' ב' ב' ד"ה דאחיוהו, ועי' רש"י ט"ז ריש ע"ב, ועוד דכל ששליח מביא גט שאין עדים מצויין לקיימו יש לנו לחייבו לומר בפני נכתב ופני נחתם שלא תחלוק בשליחות, ולא חשיב ענין מיוחד בזה שהבעל נמצא כאן בשעה שעשאו לשליח, וכש"כ לדעת הר"ן די"ל דטעמא דבעל משום דכל שמגרשה בעצמו תו לא אחי לערער, דהכא דאיכא למיחש דלמא אחי לערער ודאי צריך השליח לומר בפ"ג. — ועי' רמב"ם פ"ב מה"ג ה"ח, ונראה דמפרש דעיקר חידושא דהך ברייתא היינו שאינו חשוד לקלקלה, וקמ"ל דאף בחו"ל שאין עדים מצויין לקיימו נמי אינו חשוד לקלקלה, וממילא תו א"ל לומר בפני נכתב ופני נחתם שהרי נתינתו כאמירה וזה אין צורך להשמיענו, ושא"ל לתת בפני עדים נמי נלמד מסתימת הדברים שלא מנאנו תקנה להצריך עדים בשעת גירושין אם אין השליח ז"ל בפני נכתב ופני נחתם, ולפיכך לא הזכיר הרמב"ם אלא שאינו חשוד לקלקלה ולא חילק בין ארץ ישראל לחו"ל, וזהו שכתב בעל שהביא גיטו ואמר תנו נותנים, היינו שאין אנו חוששים שמא הגט מוזיק ומכוין לקלקלה, ובדיני בפ"ג לא הזכיר כלל דין בעל שהביא גיטו, וממילא מתפרש שא"ל לומר, שאחרי שאינו חשוד לקלקלה הרי נתינתו כאמירת בפ"ג דמ"א, ושרשאי ליתנו לה בינו לבין עצמו נמי נדע אחרי שלא מנאנו תקנה להצריך עדים.

שם טעמא מאי כו' השתא מינקט נקט ליה צדיה כו', לפירוש הר"ן שזכר לעיל סק"ט יחא דמפרש קושטא דמילתא דהכא ליכא למיחש שיצוא ויערער כיון שהוא המגרש מיד בנתינתו, אבל לפירוש הראשון דאף בשמגרש בעצמו איכא למיחש לערערו קשה, מיהו עיקר קו' הגמ' יש לתרץ דכי היכי שלא תיקנו שיגרש בפני עדים מחמת שמא יצוא ויטעון מוזיק ה"נ לא תיקנו שיגרש בפני עדים ויעיד שנעשה לשמה משום שמא יטעון שלא ידע שצריך לשמה, ואי משום שמא אמנם לא נכתב לשמה לא חיישין להכי דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי, ורק משום שמא יצוא ויערער, ומשום חשש זה לא תיקנו להצריך עדים בשעת גירושין, אבל לפי זה לא הוצרכו בגמ' לסיים השתא מינקט נקט ליה צדיה כו', וגם הרי לפירוש הראשון דאמנם חיישין לערערו, וי"ל דאם איכא שיש לחוש לערעור הבעל על חשש לשמה, ודאי היה צריך לתקן שיגרש בפני עדים, אף שמשום חשש ערעור מוזיק לא הוצרכו לזה, דהתם אפשר לזרז אמנות הגירושין ע"י קיום, אבל לשמה זהו דבר שא"ל לזרזו ואם איכא שיש לחוש לערעור הבעל יש לן לתקן שלא יגרש אלא בפני עדים ושיאמר שנעשה לשמה, ולפיכך הוצרכו בגמ' לפרש דלא חיישין שיצוא ויערער, והיינו דבחדש דלשמה אינו עשוי לערער בשקר לומר שלא היה צדי, משא"כ בחדש מוזיק אמנם חשוד הוא לערער בשקר, [לומר על עצמו שטעה והכשיל אינו נעים עליו ולא יערער כן בשקר, משא"כ לומר שהיא זיפה], ומה"ט אמנם לא נסתייע הר"ן מהך סוגיין משום דאיכא למימר דדוקא בחדש דלשמה אינו חשוד לערער בזמן שמגרש בעצמו, אבל לא בחדש מוזיק, ועוד דהכא היה אפשר לפרש דדוקא בנותן לידה אמרינן דלא אחי תו לערער, אבל בנותן ליד שלוחה אף שמתגרשת מיד בקבלתו, אחי י"ל שיש לחוש שיערער.

ומלשון הגמרא יש ללמוד דאי אחי וטעין שלא ידע שצריך לשמה אמנם ערעורו ערעור, וכן פשוט שהרי כל מה שהצרכו בפ"ג משום לשמה היינו לחוש לערעורו, ועי' ג' א' תוד"ה חד, ועי' רש"א דמפרש דהך טעמא מאי אחששא דמוזיק מהדרינן אבל משום לשמה ליכא דבעל

לאחר שלמדו, ומפרש דאמנא אין ערעורו מועיל, ולישנא דגמ' לאו דוקא.

(יא) ב"ד א' אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה, אם אין צריכה לזרר בשעה שבאח להנשא שהבעל נתנו לה ניהא בפשיטות, ואף אם צריכה לזרר נמי אין זו תקנת צפ"ג שהיא על שעת הגירושין ולא בהכי איירי מתניתין, ועוד דהתם אין מועיל אמירתה ובעינן צ' עדים שיעידו שהיו בשעת גירושין, שהרי עכשיו אינה שליח, וכבר נתפרש כ"ז ברשב"א וצריב"ש סימן שפ"ה.

(יב) ב' ב' תוד"ה דאמיהו, לכאורה אין שום סברא לומר דלא יהא סגי בשנים המעידים שהבעל עשאם שלוחים לגרש, שהרי ודאי אינו יכול להכחישם, וגם אינו חשוד להכשילה דהא בעל שהביא גיטו נשאת על ידו בלא כלום, וכן ע"י שליח בארץ ישראל, וגם ברש"י לא נזכר שמכירין החתימות, וגם בגמ' לא נזכר מזה, לכך נראה דמודה רש"י דאי אתו קמי צי דינא ואמרי שהבעל שלחם דדי בך, וא"ל שיכירו החתימות, ואמנא מש"כ רש"י אלו יקיימוהו ר"ל אמנא בזה שיעידו שהבעל עשאם שלוחים, אלא דמלשון הגמרא משמע ליה לרש"י דאמיהו צי תרי אין כאן כלל שום תקנה, ולפיכך פירש שאף אינם צריכים להעיד שהבעל שלחם ורשאים ליחננו לה בינם לבין עצמם, ואם יבוא הבעל ויערער אז יקיימוהו, ומיהו דוקא בששניהם שלוחים אבל אם האחד שליח והשני מעיד שצפניו עשאו שליח או ששניהם מכירין החתימות, בזה אמנא צריכין להעיד צפני צ"ד ואח"כ נותנים לה וכמש"פ רש"י לקמן ט"ז צ' דלא פלוג חכמים בין בא יחידי לבא עם חבורת אנשים, ודוקא בשנים שלוחים שהוא ענין מיוחד ולא שכיח בזה הקילו שלא להצריך שיעידו קודם נתינתם, אבל דעת תו' משמע דצריך שיעידו צפני צ"ד שהבעל עשאם שלוחים ורק אח"כ נותנים לה דלא סמכינן בזה שהם מצויין עכשיו, שיהיו מצויין גם כשיבוא הבעל ויערער, ואריך שיקיימוהו עכשיו באמירתם שהבעל שלחם, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק י"ב כ"ג, ולא דמי להוא עצמו שהביא גיטו שרשאי למסור לה צינו לבין עצמו וכמש"כ לעיל סק"י, דהתם אין כאן כלל אופן גירושין המצריך קיום, ואינו בכלל תקנת צפ"ג, אבל הכא הרי צריך קיום אלא שאלו יקיימוהו באמירתם ואריך שיעידו

קדם נתינת הגט, ועוד דכל שנותן בעצמו ליכא למיחש לערעורו וכמש"כ הר"ן הובא לעיל סק"ט, מיהו פשטא משמע דהתו' פירשו דעת רש"י דאמנא לא סגי באמירתם שהם שלוחים אלא שיקיימוהו בהכרת החתימות, וכן מפורש ברשב"א שהקשה דהיכן נתפרש שהשנים מכירין החתימות, ועוד דאם מעידין על החתימות היינו צפני נחתם, וכ"מ בר"א"ש.

וצריך טעם למה באמת לא ליהני אמירתם שהם שלוחים, ונראה דאפשר דרש"י ס"ל דעת הראב"ד שהביא הרמב"ן בסוגיין דלא סגי באמירת השליח שהבעל עשאו שליח, דאכתי יכול לטעון שהוא בעצמו זייף, וממילא אין תועלת בעדים על השליחות, ובאמת הראב"ד בעצמו [שנדפס על הרי"ף ריש מכילתין] הקשה אמנא א"כ מה תועלת בשנים וחריך דשנים חשיבי כעדי מסירה ואף שחשיב מווייף מתוכו מ"מ לא נחוש לזה לכתחלה, [דמווייף מתוכו אינו פסול אלא מדרבנן], א"כ כיון שמסרו בשנים לא יבוא לערער, אבל רש"י י"ל דלא ניהא ליה בהכי ולפיכך פירש שמכירין החתימות, ואפשר עוד דאף אם אמנא אינו נאמן כשטוען זייפתי וכמש"כ הרמב"ן, מ"מ כיון שעדות על החתימות עדיפא שמצטל גם חשש זה וכיון שחכמים הצריכו קיום י"ל דבכלל התקנה שיהא דוקא קיום ולא סגי בעדות על השליחות.

והנה כל הראשונים ז"ל חולקין על פרש"י וכולם הקשו דאטו צכיפא תליא להו, אלא בעינן שאמנא יעידו שנעשו שלוחים, וברשב"א לקמן ט"ז א' הביא דברי התו' דאחד שליח ואחד אומר שצפניו עשאו הבעל שליח נמי שפיר דמי, וכחב' שממש"כ הרי"ף והרמב"ם והוא שהגט יוצא מתח"י שניהם אין לדקדק דס"ל דלא כהתו', די"ל דלא כתבו כן אלא למעט שליח שבא אחר בחבורתו דלא חשיב מחמת זה עדים מצויין לקיימו, ונראה דר"ל שכדי להדגיש ששניהם מעידים כתבו שהגט יוצא מתח"י שניהם לאפוקי אם אין כאן מעיד אלא אחד, ל"ש אם השני יודע להעיד על השליחות ל"ש אם יודע להעיד על החתימות, כל שאין כאן מעיד אלא אחד לית לן בזה, אבל אין כונתם למעט אם יש שני עדים על השליחות אף שאין השליח אלא אחד, אבל ודאי אף הרי"ף והרמב"ם ס"ל דאמיהו צי תרי צריך שיעידו צפני צ"ד שהבעל

עשאים שלוחים, וכדעת תו', וכ"ה גם דעת הרשב"א בעלמנו ז' ז'.

שוב נראה דגם לדעת תו' רשאים ליתנו לה זינס לבין עצמם וא"ל ליתן דוקא בפני ז"ד דכל שאומרים שהם שלוחים אינם חוזרים ומגידים וכהגדה ז"ד חשיב כיון שיש להם נאמנות ורשאים להנשא על פיהם, (ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה לזה"ע סימן כ' ס"ק י"ט, וע"ע ברא"ש פ"ב סו"ס י"ב), ואם יעידו עדים ששמעו שראובן ושמעון מסרו לה הגט ואמרו שהם שלוחים די בכך לבטל ערעור הבעל, ולא חשיב עד מפי עד, [וכן מבואר ה' ז' דבעינן למימר דמ"ד בפני שנים ס"ל לפי שאין בקיאות לשמה, ופרש"י דבעינן שנים כדי שיהיו מזויני להעיד, ומבואר שם יעידו עדים שהשליח אמר שנכתב לשמה אף שלא אמר בפני ז"ד נמי שפיר דמי, וה"נ אם יעידו שאמר שהוא שליח, אף שלא אמר כן לפני ז"ד נמי חשיב קיום, מיהו יש לחלק דהתם דמי טפי לע"א נאמן באיסורין ודמי כאילו אמר אחיכה זו שומן דשפיר נאמנין עדים שאומרים שאמר כן משא"כ שהם שלוחים חשיב כהגדת עדות, [ולפי זה שנים שהציאו גט בארץ ישראל בלא עדי חתימה רשאים לקבלו מהן אף כינה לבין עצמה אף שלא העידו בפני ז"ד שהם שלוחים וז"ע], וא"כ אחיזהו די תרי לא זריכי כלל סהדי ומוסרים לה זינס לבין עצמם שהרי הם במקום עדים אחרים קיימי, וכל שבשעת גירושין יש צירור על אמתות הגט שפיר דמי, וכל ששנים נותנים ואומרים שהבעל שלחם יש כאן צירור על אמתות הגט, וכמו הוא עצמו שהציא גיטו שרשאי ליתנו לה זינו לבין עצמו וכמש"כ לעיל סק"י, ואף שאין כאן עדים שיעידו שנחנו לה, מ"מ כיון שבשעת גירושין אין מקום לערעור שפיר דמי, וכן יש ללמוד מסתימת הפוסקים סימן קמ"ב סי"ח דרשאים ליתנו לה זינס לבין עצמם, [ולפי זה מבואר מהיכן דקדקו הראשונים ז"ל דלפרש"י אין מועיל אמירתם שהם שלוחים, דמכיון דרש"י פירש שם יערער אלו יקיימוהו מבואר שבאמירתם שהם שלוחים עדיין לא נתקיים, ואין חילוק בין לפני ז"ד לחוץ לז"ד], ומיהו כ"ז בששניהם שלוחים אבל אם האחד שליח והשני מעיד שבפניו עשאו הבעל שליח בזה נראה דנריך להעיד בפני ז"ד, דבלא"ה אין אמירתו כלום, ועדיין ז"ע

זכ"י. — ולרבה יש מקום להסתפק אם יכולים לומר בפני נכתב ובפני נחתם זינס לבין עצמם דאפשר דכל שאינם אומרים בפני עדים אין באמירתם כלום, ואף שהאשה שומעת, שהרי יכולים להכחיש שלא אמרו כלום, ואין אמירת אדם זינו לבין עצמו חשובה כלום, ודוקא מסירתם הגט באמירתם שהם שלוחים חשובה אף זינס לבין עצמם שהרי מעשיהם מוכחת עליהם ויש כאן אמירה שאינם יכולים לחזור ממנה, ושפיר אופן זה של גירושין חשיב כקיום הגט ולא תיקנו זכ"ג, אבל אמירתם שהגט נכתב לשמה חשיבא כהגדת עדות ונהי דסגי בפני שנים ולא בעינן בפני ז"ד אבל מ"מ זינס לבין עצמם לא חשיבא אמירה דידהו כלל, מיהו אין הדבר מוכרע ושפיר אפשר דכל שמעידים שנעשה לשמה שפיר דמי וא"ל שנים אחרים, וז"ע.

(יג) שו"ע אה"ע סימן קמ"ב סי"ח בהגה"ה וי"א דאם זה הבעל וערער נריך להתקיים בחותמיו, זו דעת הראב"ד [הנדפס על הר"ק ריש גיטין] דלעולם יכול הבעל לערער לומר שהוא בעלמנו זי"ק, ומ"מ לכתחלה אין חוששין לערעור הזה ולפיכך שנים א"ל לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ודעת רש"י כפי מה שפירשו הראשונים ז"ל דאמנם אף לכתחלה אינה מתגרשת בגט שלא נתקיים אף ששלוחיו שנים, והטור ס"ל כדעת הראב"ד, וכבר חלק הרמב"ן (בחידושו ריש גיטין) על הראב"ד בזה, וכן הרשב"א ה' א' פירש מינקט נקט ליה צידה כו' דהיינו בערעור דמזויף ופירש דלישנא לאו דוקא ואף אם מערער אין בערעורו כלום, וכן גם דעת הרמב"ם וכמש"כ זכ"י, וכן נראה גם דעת הריטב"א שהקשה קושיית הראב"ד למה לא סגי באמירתו שהוא שליח ולמה נריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ותירץ תירוצו הרמב"ן, [ואף שיש לדחות דלא מסתבר ליה לחוש לערעור הזה אף בשהשליח אחד, אבל אה"נ שם ערער ערעורו ערעור, אבל לא נראה כן], ולכן נראה דבשעה"ד אפשר להקל. — בלשון הראב"ד כתב שיטעון שלא ידע שהגט פסול אם מחתים בזיוף, ואפשר דאם טוען שזיף להכשילה מודה הראב"ד דאינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע, וגם אינו חשוד בכך, ולפי זה אם טוען שלא ידע שבזיוף הגט פסול אינו נאמן אלא בשקרוב הדבר

להאמינו שאמנם לא ידע [וכגון שהוא צור המוני פשוט], אבל כל שרחוק הדבר לומר שלא ידע אינו נאמן, [מיהו אפשר שהראב"ד לא כתב כן אלא לענין חשש שמא יבוא ויטעון וזהו י"ל דלא חיישין שיבוא ויטעון שזיף להכשילה, ולפיכך פירש הראב"ד שיטעון שלא ידע, אבל אם אמנם טוען שזיף להכשילה אפשר דנאמן וצריך קיום], וי"ע. — בתו"ג כתב לפרש דמש"כ הטור ומ"מ כשיבוא הצעל יכול לערער כו' היינו שיערער לומר לא שלחתי ומוזיף הוא, ובשארין השלוחים לפנינו, והדבר דחוק הרבה בלשון הטור, דמאי ומ"מ דקאמר, ועוד דאם אין יודעים שהביאו שנים, ה"נ באחד שהביא ואמר צפ"נ אם אין יודעים שאמר יכול הצעל לערער, ועוד דלמה קאמר יתקיים בחותמיו ולא אמר שיבואו השלוחים ויעידו, ועוד דמה חידוש השמיענו שאם האשה מחזיקה בגט והצעל טוען מוזיף שצריך קיום הרי מילתא דפשיטא היא בכולי דוכתי, ומשה"ק שם היאך אפשר שיהא הצעל נאמן לטעון שמסר גט מוזיף כבר נתבאר דעת הראב"ד דאמנם יכול לטעון כן, ודוקא בסתמא אינו חשוד להכשילה, גם משה"ק לפירוש תו' אטו בכיפי תליא להו כבר נתבאר לעיל ס"ק י"ב דבאמירתם שהם שלוחים אף שאומרים בינם לבינה נמי מתקיים הגט, וכיון שנתקיים הגט בשעת גירושין שפיר דמי, משא"כ לפרש"י שלא נתקיים הגט אלא שאם יערער יקיימוהו שפיר הקשו אטו בכיפי תליא להו, שמחמתם יחשז עדים מצויין לקיימו ותצטל תקנת צפ"נ.

(ד) ט"ו א' אר"ח ואפילו שנים מעידים כו', וטעמא משום דלא דייק כולי האי וכמש"כ תו', ואע"ג דאחד אומר צפ"נ ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אף לרבה ולא אמרינן דלא דייק, י"ל דכוליה כתיבה שאני אבל חזי חתימה גרע, א"נ חששא דלשמה קיל מקיום, [שמשום קיום תלא ומשום לשמה לא תלא וכמבואר ה' ב' וכמש"כ לעיל סק"ו], ולקיום צעי דייקא טפי.

שם אלא אמר רבא כו', לכאורה לשון אלא אין לו מובן, וי"ל דאמתניתין קיימו דקשיא להו פשיטא וכדאמר לקמן ב'.

שם ב' אלא אר"א אפילו אומר אני הוא עד שני כו', אפשר דבאמת כשאומר צפ"נ חזיו לא דייק כולי האי כמו באומר צפני נחתם כולו

וכדס"ל לר"ח, אלא דס"ל לרבה דזומן שעל חתימת השני יש קיום של עדים סגי גם במדת הדייקא שבאומר צפני נחתם חזיו, ואף בשהוא ואחר מקיימין חתימת השני וכדמסיק רב אשי, אבל זומן שכל הקיום על פיו של זה העד צוה לא תיקנו חכמים להאמינו בדייקא זוטא דצפ"נ חזיו, וזו נראה כונת הרמב"ן והר"ן, [וברמב"ן במלחמות כתב דסוגיין פליגא אירושלמי], והיינו דאמרינן או כולו בקיום הגט או כולו בתק"ח, ר"ל שבאמירתו צפ"נ חזיו לא דייק כולי האי ומה שאומר אני הוא עד שני אינו מוסיף דייקא באמירתו צפ"נ חזיו, וחסר כאן דייקא, ולא תיקנו חכמים להאמינו אלא בדייקא טוב היינו כשאומר צפני נחתם כולו, ולפי פירוש זה אפשר שאם יש שנים מעידין על חתימתו דשפיר דמי ודוקא בשכל הקיום על פיו צוה אינו נאמן, אבל בתו' כתבו בשם הירושלמי דכל שהוא בעצמו העד השני לא דייק כולי האי וחשיב כמו נוגע בעדות ולא תיקנו חכמים להאמינו, [ואפשר גם שלא תיקנו חכמים להאמין לשליח אלא זומן שהוא שלישי לעדים דהיינו שחתומים שנים בלעדו ויש כאן צירור יתר במה שאף השליח מקיים חתימתם באומרו צפני נכתב וצפני נחתם, אבל זומן שהשליח אחד מהעדים אין כאן צירור אלא ע"י שנים ושפיר י"ל שלא האמינו חכמים], ולפי זה אפילו שנים אחרים מעידים על חתימתו נמי פסול שכיון שהוא חתום על הגט אינו נאמן באמירתו צפני נכתב וצפני נחתם, והנה כתבו בתו' דאינטריך נמי בסוגיין לטעמא דאז כולו בקיום הגט כו', דטעמא דנוגע לאז טעם גמור הוא, ונראה דכונתם דאינטריך נמי לטעמא דלא דייק כולי האי, [שכן מתפרש הא דאז כולו בקיום הגט, וכמש"כ לעיל א' לר"ח], ולפי זה י"ל דאף לדעת תו' לא פסלו משום נוגע לחוד ורק בצירוף הא דלא דייק כולי האי כשאומר צפ"נ חזיו פסול, ולפי זה לרבה נאמן העד שחתום על הגט לומר צפני נכתב, דהא ליכא כאן חסרון דייקא, ומשום נוגע לחוד לא פסלוהו, וכש"כ אם הוא ואחר מעידין על חתימת השני דשפיר דמי דלא חשיב נוגע כ"כ עד שתפסל עדותו שמעיד בצירוף אחר, ומשום דילמא אתי לאיחלופי וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד הא לא חיישין, ומיהו אפשר דדוקא בשמעיד על חתימת האחד שנחתם בפניו צוה מינכרא מילתא דנאמנותו

משום תק"ח ולפיכך לא חיישין דילמא אחי לאחלופי כו' וקא נפיק נכי ריבעא כו', אבל בשמעיד על חתימתו שזו היא, שזו נאמן מעיקר הדין כדן קיום זזה תו איכא למימר דלא שרינן ליה להעיד בצירוף אחר על חתימת יד השני דילמא אחי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא, וגם הכא ליכא למימר מי איכא מידי דכי מסיק איהו לכוליה דיבורא כשר, שהרי אמנם אינו נאמן יחידי על הקיום וכדמסיק רב אשי, וי"ע, ובלשון השו"ע סימן קמ"ג ס"ז הלשון סתום, ופשטא משמע דהוא העמק דינא דרצא, אבל בשהוא עצמו סתום בזה לא נתפרש.

בפ"ת סימן קמ"ג סק"ל כתב בשם הרד"ז דצדינא דרב אשי אס אמר בפני נחתם שפיר דמי ורק משום דקאמר אני הוא עד שני פסול, והם דברים תמוהים מאד וכבר תמה בזה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ג ס"ק כ"ח.

(טו) ה' ב' כיצד יעשה יטלנו הימנה כו', אי אפשר לומר דנתינה קמייטא פסולה מדרבנן דהא צהדיא תנן לקמן ט' א' דפקח ונתחשש יתקיים בחותמיו ומבואר דלא חשיבא נתינה פסולה, וכן נמי תניא ה' א' המציא גט ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יתקיים בחותמיו, והא דבעי הכא נתינה אחריתתא פירשו בתו' משום דבפ"ג ז"ל דוקא בשעת נתינה, ונראה דכונתם דכשאומר בשעת נתינה דייק טפי ולפיכך הצריכו שיחזור ויתנו לה ויאמר בפ"ג בשעת נתינה, ואפשר נמי לומר דכשאומר בפ"ג שלא בשעת נתינה אחי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד, דלא מיינכרא מילתא שהוא שליח, ולפיכך הצריכו שיחזור ויתנו לה ואז יאמר בפני נכתב ובפני נחתם, והנה תרתי קמ"ל הך צרייתא, דאף לאחר נתינה נאמן השליח, ומיהו דוקא בשחזור ונותן לה.

במרדכי בשם הר"מ מקינון (וצרא"ש איתא הר"י מקינון) כתב דאם יש כאן עדי המסירה א"צ ליטלו הימנה ולחזור וליטנו לה אלא אומר בפניהם גט שנתתי בפני נכתב ובפני נחתם, אבל בשאין עדי המסירה קמן בזה צריך לחזור וליטנו לה דאל"ה הוי חזי עדות, ונראה דאין ר"ל חזי עדות ממש שאין כאן מקום לעדות אלא יש כאן קיום הגט ולא חשיב חזי עדות, ועוד דאי חשיב

חזי עדות משום שאין לנו יודעים שהוא שליח, א"כ מה מועיל מה שיחזור ויתנו לה, הא חזינן שנוטלו הימנה ואם לא האמננו [לו ולה] שהוא שליח בעוד הגט תח"י למה נאמין כשנותנת לו, אבל הכונה נראה דכשאין לנו צירור שהוא שליח אלא מפיו לא מיינכרא מילתא וחשיב כאילו אינו אומר רק בפני נכתב ובפני נחתם וזה חזי עדות, ואינו נאמן בזה שלא האמינו אלא לשליח, ולפיכך הצריכו שיחזור ויתנו לה דבזה מיינכרא מילתא שהוא שליח וממילא מהימן באמירתו בפני נכתב ובפני נחתם, אבל בשיש עדי מסירה קמן ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם שפיר דמי שהרי יודעים שהוא שליח, וכדעת הר"מ מקינון כן גם דעת הרמ"ה הוצא בטור, ומיהו לדינא נראה דלא קי"ל כוותיהו דכל הראשונים חלוקים עליהם, [תו] והרשב"א והרא"ש והר"ן והריטב"א, שכולם דקדקו מכאן דצריך לומר בפ"ג בשעת נתינה ממש והרא"ש חולק בזה.

אד"ע סימן קמ"ג ס"ז בזה"ה בפני האשה, תמוה דהטור כתב בשם הרמ"ה דאם אמר שלא בפני האשה שפיר דמי, ובצ"י תמה היכי משכח"ל והא אומר בשעת נתינה, וכבר כתב בד"מ דכונת הרמ"ה בשהשליח לא אמר בשעת נתינה וצא לומר אח"כ דאם העדי מסירה לפנינו ס"ל להרמ"ה דלא בעי נתינה אחריתתא אבל צריך לכתחלה שיאמר גם בפני האשה מיהו אס לא אמר בפניה כשר, וא"כ לדידן דלא קי"ל כהרמ"ה לא משכח"ל דין זה, ואם אירע שקבלה הגט והלכה מיד לפני תוך כדי דיבור ולא שמעה אמירת בפ"ג נמי נראה שאין צריך כלום וכמש"כ הרמ"ה, ואפשר דהכא שאומר בשעת נתינה אף לכתחלה אינה צריכה לשמוע, ודוקא בשאומר אח"כ יש להצריך שיאמר בפני' כי היכי דלידוק טפי, אח"כ ראיתי בזה"ה"א ס"ק כ"ד שכבר תמה בזה.

שם ס"ח ואם לא אמר כו', אע"ג דכד אמר בפ"ג מתכשרא נתינה קמייטא למפרע, [ומיהו מ"מ נשואיו עד השתא בעצירה דהא תיקון רבנן שהגט פסול כ"ז שלא נתקיים], אבל מ"מ אנו צריכים שמהא נתינה דהשתא נתינה מעלייתא ואז נאמן באמירתו ושוב כבר מתכשרא נתינה קמייטא, אבל כל שנתינה דהשתא לא חשיבא נתינה כדן תו אינו נאמן עכשיו באמירתו בפ"ג, ודין זה

הוא בין לפירוש תו' בין לפירוש הרמ"ה, אלא שלדעת הרמ"ה היינו דוקא דליכא עדי מסירה קמן, דדדאיכא עדי מסירה תו' אין צריך השתא נמינה חדתא ושפיר מהימן לומר דפ"נ ובפ"נ.

ה' ב' תוד"ה כיצד ולר"מ כיצד יעשה קודם נישואין כו' אין תקנה כו', לר"מ נמי מתפרש כיצד יעשה אם נשאת שמה מותרת לאחר לכשתתגרש מזה, ועיקרם לפרושי דלר"מ אסורה לזה שנשאת, והיינו דכיון שנשאת לו באיסור כל הדרכים האלו זה, ואע"ג דהשתא איגלאי מילתא דגט כשר הואי מ"מ צמצב שהיה היתה אסורה להנשא בגט זה, וחשבינן לה כנשאת בלא גט, וביש"ש סימן י"א כתב דאם נתקיים צחותמיו מודה ר"מ דהגט כשר דוקא בנתקיים ע"י השליח פליג, ולא מצאתי סברא לזה דודאי קיום השליח מועיל גם למפרע כמו שמועיל מכאן ולהבא שאם הגט אמת הרי הוא אמת למפרע, ועוד דהא ר"מ ממזר ודאי קאמר, ואם איתא דבנתקיים צחותמיו כשר למפרע, למה הולד ממזר והא לעולם אפשר שהגט כשר, ויתקיים, ועוד שאם כשנתצר שהגט כשר מודה ר"מ דכשר למפרע א"כ הרי אין הולד ממזר אלא אם הגט מזויף וכי פליגי רבנן בהא, ודוחק לחלק ולומר דאם נתקיים הגט מתכשר למפרע אבל אם לא נתקיים אף שהוא כשר, הולד ממזר לר"מ, וזהו פליגי רבנן עליה, סוף דבר נראה דאין חילוק בין אם נתקיים ע"י השליח או ע"י עדים לעולם הולד ממזר לר"מ, וכל הדרכים האלו זה.

טו) ה' ב' אפילו לא כתב זו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך, לרבה נחא בפשיטות כמש"כ תו' דכיון שהתחיל לכתוב לשמה מסתמא סיימו לשמה ושפיר יכול להעיד בפני נכתב, אבל לרבה דא"צ להעיד לשמה כלל (*) ודאי אין מספיק בשיטה ראשונה לחוד, וגם לא היה צריך להזכיר לשמה, ופירשו הראשונים ז"ל דאפשר לומר דה"ק אפילו לא כתב זו בפני השליח אלא

השיטה אחת שצריכה לשמה, והיינו שם האיש והאשה והרי את מותרת לכל אדם, סגי, נ"ה צר"ן, וכתו' ג' א' ורש"י ט"ו א' לא כתבו אלא שם האיש והאשה והזמן ולא הזכירו הרי את מותרת לכל אדם].

ו' א' אפילו קן קולמוסא וקן מגילתא, ללשון ראשון שפרש"י דהיינו תיקון הקולמוס והקלף ע"כ דר"א כרבה ס"ל דמשום לשמה, ויכול להעיד שנכתב לשמה מכיון שהתחילו לשמה וסגי בתיקון הקולמוס, אבל לרבה ודאי צריך שיעמוד בשעת כתיבה, וזוהי עיקר התקנה של דפ"נ שיעיד על הכתיבה, וכמש"כ תו' ורש"י דבעי שם האיש והאשה והזמן, וז"ע ללשון זה א"כ למה נקט בצרייתא הוא צבית וסופר בעלייה טפי הו"ל לאשמועינן דאפילו הלך לו לגמרי נמי שפיר דמי, (ועוד דילמא איירי בשעמד בשיטה ראשונה מיהו הא י"ל דלישנא דצרייתא משמע שלא היה בשעת כתיבה כלל).

ובלשון שני פרש"י ששמע קול הצרת הקולמוס בשעת כתיבה, ולפי זה מתפרש בין לרבה בין לרבה, ולרבה קמ"ל דאף בשיטה ראשונה א"צ שיראה כתיבתה אלא סגי בשמיעת קן הקולמוס, ומיהו צריך שידע שלשמה כתבו, ולרבה אשמועינן דיכול להעיד בפני נכתב אף שלא ראה הכתיבה ממש אלא שמע קן הקולמוס שאף זה מיקרי בפניו, ויש להסתפק בזה כיצד אי סגי בשמיעת קן קולמוס, וצריטב"א כתב דבצחימה לא סגי בשמע קן קולמוסא אלא צעין שיראה הצחימה ממש, וממה שדנו תו' והרא"ש בסומא, ל"מ כן, וכבר כתב כן הצ"ש סימן קמ"ב סק"ל.

שם נכנס ויוצא מיבעיא, צריך לפרש (ללשון שני שצ"ש) דה"ק נכנס ויוצא מצית לעלייה או מעלייה לצית, אבל לשוק לא יצא כלל דאי יצא לשוק ודאי איצטרך לאשמועינן, דהא זהו צבית וסופר

(*) הדברים אמורים בכות תו' ג' א' ד"ה אחי שהקשו לרבה מ"ש חזיו ראשון מחזיו אחרון, ומבואר דלרבה נחא להו והיינו משום דאמרין מסתמא סיימו לשמה וחשיב עדות דלשמה על כולו, ומבואר דלרבה לא סגי בהכי, וגם צרש"א ור"ן מבואר דאם באנו לקיים הא דר' אלעזר לרבה צריך לפרש דשיטה אחת היינו כל המורף משא"כ לרבה, אבל בכוונתם אפשר לומר משום דלרבה קשה למה הזכיר לשמה, ומפני זה צריך לומר דר"ל שיטה הצריכה לשמה והיינו מורף, אבל עיקר הסברא דסגי בתחלת הכתיבה לחוד שפיר אפשר לקיים אף לרבה, אבל בתו' ל"מ כן, שלא הזכירו כלל ליישב לשון לשמה לרבה, גם אין נראה לפרש כונת תו' דגם לרבה שיטה אחת היינו כל המורף ונחא לדידי' שנשתנה חזיו אחרון מחזיו ראשון, משא"כ לרבה, דהא בדצריהם ה' ב' כתבו דמסתמא סיימו לשמה ומשמע דלא צעין כל המורף וסגי בתחלתו, וחשיב כמעיד על כולו, ומ"מ קשיא להו לרבה.

בעלייה קא שמע קן קולמוסא דכל הגט, וצ"ל לשוק לא ראה כתיבת אותו המקנה כלל, ולפי זה מדלא מפרש הכי ש"מ דכה"ג אמנם פסול לרבא, [דלרבה ודאי כשר דהא סגי בשיטה ראשונה], ואפשר דלישנא דברייתא משמע ליה דהוא צבית וסופר בעלייה קאי וקאמר דאפילו נכנס ויוצא, וא"ל לפרש לשוק כמש"כ תו' וע"כ למקום שהסופר שם קאמר וא"כ פשיטא, אבל אה"נ דאף ציוצא ונכנס לשוק ממקום שהסופר שם נמי שפיר דמי, א"נ אפשר דהוא צבית וסופר בעלייה נמי לא שמע קן קולמוסא דכוליה גט, דלא כל הציבות משמיעים קול כתיבתן וגם צריך לשם אנו כהפרכסת שלא להשמיט שום קן מלשמוע, וסתמא לא דאיק כולי האי, ואמנם מפרשין דינא לשוק ואפ"ה פרכינן השתא בשמיעת קן קולמוס שפיר דמי אף בהפסיק כש"כ בשרואה הכתיבה ממש דשפיר דמי אף בהפסיק באמצע, מיהו ל"מ כן. — בתו' כתבו דלא בעי לפרושי ציוצא ונכנס מן הצית לחוץ, וסופר בעלייה, דלשון נכנס ויוצא משמע למקום שהסופר שם, ונראה דקושטא קאמרי דלישנא דברייתא לא משמע הכי אבל אף הדין אינו כן דנכנס ויוצא מן הצית לחוץ בשעת כתיבת התורף פסול לרבא, ואה"נ דאי הוי מניין לפרושי הכי מחמת לישנא דברייתא נמי לא הוי מפרשין לה הכי דודאי אין להכשיר בשלא שמע קן קולמוסא דכוליה תורף, וזה ללשון ראשון שכתבנו, ולמה שכתבנו בלשון שני דאפשר דברואה הכתיבה כה"ג כשר י"ל דה"ה בשומע קן קולמוסא, וי"ע.

שם לא צריכא דנפק לשוקא כו', לרבה מתפרש בפשוטו דהא דסגי צראה תחלת הכתיבה לשמה או בשמע קן קולמוסא דתחלת כתיבה הוא אף בציצא הסופר לשוק באמצע הכתיבה ולא חיישינן דילמא סיים לשם אחר, ולרבא צריך לפרש דה"ק אף בשמע קן קולמוס וינא לשוק דאיכא לספוקי דילמא בחזירתו כתב מידי אחרינא ולא הוי גיטא, והאי גיטא כתב בשעה אחרת שהשליח לא שמע קן קולמוסא, או שנתן לו גט אחר שהיה כתוב אללו מומן, א"נ אף שנודע אח"כ שכתב האי גיטא בחזירתו מ"מ כל שזעזעת הכתיבה לא היה מוחלט שזהו האי גיטא לא חשיב נכתב בפניו, ואינו יכול לומר בפ"ה, קמ"ל דלא חיישינן להכי ומסתמא

אמרינן דהיינו הך גיטא שהתחיל ויכול לומר בפ"ה, ויעוי' ברמב"ן שכתב עוד דרך אחרת והיינו דהך מילתא לאו אשליח קאי ולא דוקא בחו"ל אלא עיקרו לאשמועינן דאף בנפק לשוקא לא חיישינן דילמא איניש אחרינא אשכחי ונטטרך לשאלו אם סיימו לשמה אלא בסתמא מחזקינן צהכי, ולכאורה פירוש זה דוחק דהא ודאי בארץ ישראל בקיטין לשמה וליכא למיחש למידי, וגם לישנא דברייתא משמע דכולה במציא ממדינת הים איירי וצדין שלית.

הרא"ש העתיק גם לשון ראשון שפרש"י והיינו דשמע שתיקנו הקולמוס לכתוב הגט, וכן הטור, וזה תימא דלמאי דקיי"ל כרצא לא יתכן הך פירושא דלרבא ודאי בעינן שיראה הכתיבה שהרי עיקר העדאתו על הכתיבה ולא על לשמה, וכמש"כ תו' ורש"י דהא דשיטה אחת דקאמר ר"א אם באנו לפרשו אליבא דרבא צריך לומר דהיינו תורף הגט וכ"כ הרשב"א (ברפ"ב) והר"ן והריטב"א, והיאך יתכן לומר דסגי בהכנת הקולמוס, וי"ל דס"ל להרא"ש דכי היכי דסגי לרבה במעיד שנכתב לשמה, גם דלא לימי לאחלוף, [דהא גם רבה אית ליה טעמא דאחלוףי כמבואר ט"ז ב'], ואפילו לא ראה כל הכתיבה, ה"נ לרבא סגי במעיד שהכתיבה היתה לשמה אף שלא ראה כל הכתיבה, וצראה הכתיבה אפשר דיכול לומר בפ"ה אף בשאינו יודע אם נכתב לשמה, ואפשר דצריך להעיד שהכתיבה היתה כתיקונה והיינו לשמה, וכן נראה יותר דעת הרא"ש, ולפי זה הא דשיטה אחת דקאמר ר"א מתפרש שפיר אף לרבא וכל שראה ההחלה שיכול להעיד על לשמה שפיר דמי, אבל חזיו אחרון לא שאין כאן עדות על כל הכתיבה, ולפי זה ברייתא דנכנס ויוצא נמי אחיא שפיר דלענין להעיד שנכתב לשמה איירינן וקמ"ל דלא חיישינן שמה לא סיימו לשמה.

ולדינא נראה דלא קיי"ל כהרא"ש והטור אחרי שרש"י ותו' והרמב"ן [כ"מ ברמב"ן] שנדחק לפרש הא דר"א (אפילו שיטה אחת) אליבא דרבא, וכתב דאין נראה לו שצריך להעיד לשמה לרבא, והרשב"א והר"ן [ואף שהעתיק ב' הפירושים שברש"י כך דרכו לעולם להעתיק לשון רש"י אבל ודאי ל"ק כרבה, והרי כתב צהדיא דהא דר"א אליבא דרבא בכל התורף קאמר], והריטב"א,

אלא היה יוצא ונכנס בשעת כתיבת התורף יש להסתפק אי יכול לומר בפ"ג. ד. וכ"ז כתיבה אבל כתימה צריך לראות כל הכתימה ממנו, [כ"ה בטור ושו"ע, אף של"מ כן בתו' ורא"ש וכמ"ש ב"ש].

ה' ב' תוד"ה אפילו, היינו לרצה אבל לרצה כתבו ג' א' ד"ה אתי, דשיטה ראשונה ר"ל שם האיש והאשה והזמן, ודי צוה דלא לימי לאחלושי.

ו' א' תוד"ה אפילו, ברא"ש כתב משום דמיחוי כשיקרא, ונראה דאמנם הפיקח ששומע קול קולמוס זה מזכיר אצלו צירור שאמנם כותב את הגט שהכין לכתוב, אבל סומא אין אצלו צירור בשמיעת קול קולמוס, ואין כאן פרט מיוחד בסבת הדבר אבל כן הוא הדבר שהסומא שאינו יכול לזכור בראיה אין השמיעה מזכרת אצלו צירור מוחלט.

(ז) ג' א' תוד"ה חד יש לפרש כו', נראה דהתו' פירשו דכד אמרינן ורבנן הוא דאזכרין והכא משום עיגונא אקילו זה רבנן, ודאי ר"ל דתיקנו דסגי בעד אחד לצטל ערעורו של בעל, דהא כל הנידון לענין ערעור הבעל דבלא ערעורו חו"ל כארץ ישראל ולא חיישינן למזויף, וא"כ קשיא מאי קאמרינן חו חד אתי בעל מערער ופסיל ליה ע"כ שאין כאן אלא לעז בעלמא דהעולם יאמינו יותר לבעל מאשר לע"א, וכ"ז היה פשוט בפיהם ולא פירשוהו כלל, והשתא דנו אם אמנם ס"ד דפסלינן ממש מחמת הלעז או דר"ל רק שיהיה לעז אבל לא פסלו הגט בשביל כך, והנה דבריהם לרצא, והיינו שנסמיעו מהא דלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, וכ"כ במהר"ם, מיהו עיקר דבריהם אף לרצה, בלא הך ראייה דלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, [ועי' לעיל סק"ג], א"נ אם אין עדותו מועלת לענין לשמה אינה מועלת גם לענין ערעור הבעל, ולמאי דמסיק דמועלת לענין לשמה מועלת נמי לענין ערעור הבעל וכמו שזכרנו לעיל שם, וא"כ אף לרצה יש להסמייע מדלא קתני ברישא ואם יש עליו עוררין, ובמהרש"א ומהר"ם שיף משמע דמפרשי דכל דברי התו' לרצה דלדידיה עיקר חששא דלשמה אינו אלא לעז וצוה דנו אי פסלינן ליה, ואם יש עליו עוררין פירש במהר"ם שי"ף דהיינו לומר שלא נכתב לשמה ויתקיים בחותמיו היינו שישאלו לעדים אם נכתב לשמה, וזה דחוק הרבה, ועוד דאם איתא דלרצא פסיל ליה ממש א"כ גם לרצא תיקשי אמאי לא קתני ברישא

וכ"נ דעת הרמב"ם [צ"ה דרב אשי כתב בהדיא כלשון שני, מיהו צ"ה דר' אלעזר לא נתפרש בהדיא אם מפרש כפירוש רש"י ותו' דהיינו התורף], וה"ה, חולקין, וכש"כ דלחומר פליגי, וכ"כ הב"ש סימן קמ"ב ס"ק כ"ח דיש להחמיר כדעת רש"י, ולפי המצוא נראה שכ"ה מעיקר הדין, דרוב הראשונים ס"ל כן.

ובנידון אם השליח צריך להעיד שנכתב לשמה היה נראה דאפשר להקל דא"כ שכ"כ הרמב"ן בהדיא, (שסיים וכ"ז אינו נכון ולא מחזור בעיני), ולא נמצא בהדיא בראשונים איפכא, מיהו בדעת הרא"ש נדדנו לעיל דס"ל שצריך להעיד שנכתב לשמה, [ומקו' התו' ג' א' צ"ה דחזיו ראשון אין ראייה דאף אם צריך להעיד נמי שראה לא סגי צ"ה לחוד לרצא וצריך להעיד נמי שראה עיקר הכתיבה, [שזו היתה עיקר התקנה לרצא אלא שצריך גם להעיד שהכתיבה היתה כהלכתה דבלא"ה לא חשיב עדות על הכתיבה], ושפיר הקשו מ"ש חזיו ראשון מחזיו אחרון], אבל צ"כ לא כ"כ ולא הביא כלל דברי הרמב"ן, וכן בי"ש סימן ח' כתב שצריך להעיד שנכתב לשמה, ומיהו צ"כ סימן קמ"ב ס"ק כ"ח כתב אמנם דבראיה הכתיבה שפיר דמי אף אם אינו יודע אם נכתב לשמה, וכן לדעת רש"י דלרצה שילינן ליה ודאי מסתבר דלרצא לא שילינן ליה, ונראה דבשעה"ד אפשר להקל, ומיהו הא פשיטא שצריך לידע בשעת כתיבת הגט שכותבים אותו לשם אלו הגירושין צ"ווי הבעל דבלא"ה לא חשיב עד על הכתיבה כלל.

דינבים העולים, א. אין השליח יכול לומר בפ"ג אא"כ ראה כתיבת כל התורף, ומיהו א"כ שיראה ממש כתיבתו אלא אף בשומע קול הצרת הקולמוס סגי, וכש"כ בשרואה אותו בשעת כתיבתו אף שאינו רואה איך שהוא כותב ממש, כ"ג, ואם לא ראה אלא כתיבת שם האיש והאשה והזמן ולא כתיבת הרי את מותרת לכל אדם נראה דאפשר להקל, [שכן דעת רש"י ותו', ובצירוף דעת הרא"ש אפשר להקל]. ב. וצריך שידע השליח בשעת כתיבת הגט שזהו הגט הנכתב בשביל גירושין אלו, ומיהו אף אם לא שמע שהסופר אמר לשמה וגם אינו יודע אם כיוון לשמה נמי יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם, מיהו לכתחלה צריך שידע שהסופר כתב לשמה. ג. אם לא עמד בשעת כתיבת כל התורף

לאיחלופי ורצא סבר דאפ"ה איכא למיחש לאיחלופי, [וכבר כתבנו כן לעיל סק"ה], ואף אם גם ידענו נמי אין מועיל נמי י"ל דאכתי איכא למיחש לאיחלופי לרצא, ולרווחא דמילתא נקט כיון דכי אמרי ידענו מהימני, וממילא למסקנא י"ל דלרצא נמי איכא טעמא דאיחלופי אף שאין מועיל ידענו, ולפיכך לר"מ ז"ל צפני נכתב, וכ"כ הרמב"ן במלחמות רפ"ב דלמסקנא לכו"ע איכא טעמא דאיחלופי והיינו טעמיה דר"מ.

ד' א' היכא דאיכא עדים צעי דאר"א מודה ר"א בזווייף מתוכו שהוא פסול, לדעת הר"ף דאף לר"א כשר צעדי חתימה לחוד, כחז הרמב"ן דכשצא לגרש צעדי חתימה צריך חתימה לשמה מן התורה, אלא דהכא כיון שמוסר צפני עדים ס"ד דלא צריך שיחתמו לשמה, והיינו דאמרין דחשיב מזוייף מתוכו דאיכא למיחש דילמא אחי למיהב שלא צעדי מסירה ולכך כל שיש עדים חתומים ולא חתמו לשמה פסול מדרבנן, ואפשר דכשלא חתמו לשמה אין צחתימתם כח השטר וחשיב כמפי כתבם, והרי זה כאלו כתבו בשטר אחר צפנינו נחגרשה פכ"פ דחשיב מפי כתבם, וה"נ כשלא חתמו לשמה כיון שאין חתימתם יכולה להועיל צדין גט אין חתימתם מועילה כלל, [ולדעת תו' דלר"א אין עדי חתימה כלום, היתה תקנה מיוחדת להכשיר חתימת עדים בגט דליהוי צדין שטר, אבל לדעת הר"ף לא מנאנו תקנה כזו], וממילא חתימתם פסולה כאלו חתמו קרובים או פסולים דילמא אחי למיסמך עליהו, ומיהו חששא דדילמא אחי למיהב בלא עדי מסירה עדיפא, שצוה נמלא שחותר אשת איש לעלמא.

שם תוד"ה מודה וי"ל דמ"מ איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה כו', ואע"ג שזו תקנה מיוחדת להצריך חתימה לשמה אטו כתיבה לעיכובא, מ"מ קרי ליה מזוייף מתוכו, משום דאילו לא חתמו כלל היה כשר, וק"ק אמאי ר"מ לא גזר כתיבה אטו חתימה ואילו ר"א גזר חתימה אטו כתיבה, [ולכאורה בצבצא איפכא איכא למימר דהא כתיבה איכא לעולם, וגם העדים אינם מיוחדים, וטפי איכא לחוש שלא ידעו שצריך לשמה, מצדכתיבה שלעולם סתם ספרי דדייני מגמר גמירי], וגם בגמ' משמע דמהא דר' אבא דמזוייף מתוכו פסול שמעינן דצעי חתימה לשמה, ואילו לפירוש תו' יש

ואם יש עליו עוררין, אלא ודאי כונת תו' גם לרצא וכמשנ"ת, ולמאי דמסקו דליכא אלא לעו ל"ק מאי מהני צפ"ג, דודאי מהני, דאי לא אמר היה פסול ועכשיו כשר, ורק לס"ד דגם עכשיו פסול הקשו מאי מהני צפ"ג דמ"ל אם פסול מן הדין או דמשום לעו פסלינן.

יח) אה"ע סימן קמ"ב צפ"ת סק"ד בשם הרדב"ז דאם העדים החותמים על הגט ישנם בשעת הגירושין אפשר להקל שא"צ לומר צפ"ג באותה שכונה, ותמוה שאין כל ענין במה שהעדים נמצאים בשעת גירושין, והרי ע"ז הקשו תו' צ' צ' אטו כתיבה תלי להו, ואין מה שהעדים מצויין עכשיו מצטל תקנת צפ"ג, וכך לי אם עומדים במדינת הים בשעת גירושין או שהם צעיר בשעת גירושין, וודאי יש כאן תקנת צפ"ג להצריך קיום צב"ד, לדעת ר"ת, ואין להקל נגד דעת ר"ת.

יט) ג' א' תוד"ה מאן וא"ת כו', נראה דגמ' ידע דקושטא דמילתא דאף באותה מדינה במדינת הים א"נ אתויהו צי תרי ז"ל צפני נכתב וצפני נחתם לרצא, וא"כ ע"כ דצעי כתיבה וחתימה לשמה, וכן ליסנא בתרא דר"י לקמן ט"ז צ' מוקי למתניתין דרפ"ב צפנים שלוחים ואפ"ה קתני דאי אמר חד צפ"ג וחד צפ"ג א"נ שנים צפנינו נכתב ואחד צפ"ג פסול, ומבואר דצעי כתיבה וחתימה לשמה, ואה"נ דממתניתין דידן הו"מ לדחויי הכי דצפני נכתב משום לשמה וצפ"ג משום קיום אלא דקושטא קמפרש.

שם ב' תוד"ה דתנן ותימה לר"י כו', כונתם דלפי מש"כ לעיל א' דטעמיה דרצא דלא חייש לאיחלופי היינו משום דידענו אין מועיל, וצוה כו"ע מודו דאי אין מועיל ידענו תו ליכא למיחש לאיחלופי, ורצא פליג משום דס"ל דאמנא מועיל ידענו, וא"כ לר"מ דצעי רק חתימה לשמה ודאי דאין מועיל ידענו דהא צריכים להעיד שהיה לשמה לרצא, [אף למסקנא כדאמרין מאן האי תנא דצעי חתימה לשמה, ופירשו תו' דמהא דידענו לא מהני, שמעינן דצריך חתימה לשמה], וא"כ למה צריך צפני נכתב, אבל באמת לא נחפרש למה הוצרכו לפרש פלוגתא רצא ורצא בדיוקא דמתני' והלא איכא לפרושי דרצא ורצא בצבצא פליגי כיון דידעתי אין מועיל ס"ל לרצא דתו ליכא למיחש

כאן חידוש מיוחד שתיקנו חכמים להצריך חתימה לשמה אטו כתיבה, ואמרינן שתיקנו כן לעיכובא וכד' אבא.

(כ) ט' א' מתני' אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו, ז"ע האי ליטא דהא ע"כ צ"ש עליו עדים איירי דאי צאין עליו עדים אפילו יכול לומר צפ"ג פסול דהא עיקר נאמנותו משום דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן צפ"ד ואפילו צ"ש תח"י הרשאה בעדים ואומר צפני נכתב וצפני נחתם נראה דאינו נאמן ללא האמינותו אלא על הגט ולא על שטר ההרשאה שלו, וז"ל דהך ליטא לאו דוקא ועיקרו יתקיים בחותמיו.

שם תוד"ה שוו לא ליטא כו', פירוש ליתקנו שניים יטרכו להביא או שיתקיים בחותמיו קודם הנתינה, אבל אם הביא אחד אל יתנו לה, [ואע"ג דהשליח זכה מיד לעבד דוקא אם הוא זכות לו, אבל הכא שלא ימצא קיום ויאסר בשפחה וצבת חורין, ודאי לא ניחא ליה], ולמה שקדו להקל בעד אחד.

(כא) ב"ג ב' א"ל אצ"י אדרבה איפכא מסתברא צאריך דאי אחי בעל כו', כתב מהרש"א ציבנות כ"ה א' דאף במיתה לא שכיח לקולא דאשה דייקא ומינסבא, ודמי כגט צחו"ל היכא דאמר צפ"ג, והיינו דקתני מתניתין מה צין גט למיתה שהכתב מוכיח, דבשש לקולא אין ציניהם ולא כלום, ואצ"י מפרש דצאריך ישראל דהקלוקל קרוב ביותר אין מועיל כתב מוכיח.

שם אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו, פירש הרמב"ן דצאריך ישראל פשיטא דנשאת בגט שצידה ועיקר הנידון צחו"ל דאי אחי בעל ומערער דלא מהימן צוה מספקין אם היא נאמנת בכך דאפשר דכיון דלא מצי בעל מערער חסודה היא לזיף, ולפי זה עיקר הנידון על נאמנות צפ"ג, והק"ו כך הוא דמה נשים שחשודות לקלקל במיתה, [אע"ג דהתם לא שכיח הקלוקל אלא כמו בגט שאמר השליח צפ"ג], מ"מ נאמנות בגט משום שהכתב מוכיח, אשה עצמה שאף במיתה נאמנת משום דדייקא טפי וחוששת אף לקלוקל רחוק כש"כ שנאמנת להביא גיטה ולומר צפ"ג, שהכתב מוכיח, ואין להקשות נהי דנאמנת להביא גיטה משום שאינה חסודה לקלקל עצמה אבל מ"מ למה נאמנת לומר צפ"ג שאין זה מקלקלה כלום אלא מבטל

ערעור הבעל, וצוחר צאריך ישראל שאמרה צפ"ג למה נאמנת לבטל ערעור הבעל, [וה"נ צחו"ל ומה בכך שלא תוכל להנשא בלא זה], דלאו קושיא היא דכיון דאף צאריך הבעל יכול לערער יש להאמינה להביא גיטה שחוששת אף לקלוקל רחוק, וכמו במיתה, ממילא תו נאמנת מן הדין כשאומרת צפ"ג, שכל שליח הנאמן בשליחותו אם הוסיף לומר צפ"ג נאמן לבטל ערעור הבעל, ואף צאריך ישראל אם אמרה צפ"ג י"ל דמועיל לבטל ערעור הבעל דכיון דאף לבתר שנתבטל אפשרות ערעור הבעל עדיין אינה חסודה לשקר דמ"מ חוששת לקלוקלה בעדים ממילא הרי היא כשאר שליח, והרי בכל שליח י"ל דאומר צפ"ג כדי שהבעל לא יוכל להכחישו כשיצא, אלא דכיון דנאמן בעיקר שליחותו מן הדין, כל שניתוסף שדייק לעמוד בכתיבה וחתימה תו נאמן לבטל ערעור הבעל, וה"נ היא עצמה.

ולפי זה מתניתין דהאשה עצמה מביאה גיטה, עיקר החידוש היינו שנאמנת לומר צפ"ג, ויש לעי' דהא קתני ובלבד שהיא צריכה לומר צפני נכתב וצפני נחתם ומשמע שהחידוש איפכא דצריכה לומר, וכן בצרייתא קתני וממקום שצאת מה להלן צריכות לומר צפ"ג אף היא, ומשמע דהחידוש הוא שצריכה לומר, וי"ל דה"ק האשה עצמה נאמנת להביא גיטה צחו"ל אף שאין לחוש לערעור הבעל דהא צריכה היא לומר צפ"ג, ונמצא אמנם יש כאן צ' חידושים, חדא דנאמנת לומר צפ"ג, ועוד דצריכה לומר צפ"ג, דהיה מקום לומר שאין צריכה לומר צפ"ג דהא הוא עצמו שהביא גיטו א"צ שיאמר, וכתב הר"ן דה"ה בשליח לקבלה נמי א"צ שיאמר, וס"ד דה"ה צמוסר לידה אע"ג שאינה מתגרשת מיד בקבלתה, וקמ"ל שאין הדבר כן וצריכה היא לומר צפ"ג, ולפי דהאמת דצריכה לומר צפ"ג, נקט צרישא סתמא דנאמנת להביא גיטה והיינו לומר צפ"ג, ובתר הכי תנא עיקר הדין דצריכה לומר, דלא הוי מצי למיתני איפכא, דאי הוי תני האשה עצמה צריכה לומר צפ"ג, תו אין שייך למיתני שמביאה את גיטה, (א"נ האשה עצמה מביאה גיטה יש לפרש דנאמנת לומר צפ"ג, אבל אכתי י"ל דאינה צריכה לומר, אלא דאי אמרה אהני, לכך תני צתר הכי דצריכה, וראשון עיקר), ועי' לקמן סימן ז' סק"ה.

סימן ב

(א) י' א' לעולם ר"א וכגון דחתים ישראל לבסוף כו', ז"ע א"כ למה חילקה המשנה בין גט אשה לשאר שטרות, ואי בעי לאשמועינן דעדי הגט אין חותמין זה בל"ז, ליתני בהדיא, אבל אין כאן חידוש להשמיענו חילוק בין גט לשאר שטרות דהא כותי חזר גם בשאר שטרות כשר אלא דבשאר שטרות אין ראייה שהוא חזר במה שחתם אחריו ישראל ואין זו קולא או חומרא שיש להשמיענו, ודוחק לומר דעיקר חידושא דמתניתין היא דסגי בהך הוכחה דחתם ישראל בתרי' כדי להעיד שהוא כותי חזר, ועוד דלמה נקטה מתניתין בעד אחר הו"מ למיתני נמי בשני עדים וכגון שיש עדים שהם חזירים, ועוד דלמה סתמה מתניתין כל גט כו' פסול, והרי אי איכא עדים שהוא חזר כשר, לכך נראה דלא חילקו חכמים וכל שחתם כותי הגט פסול ואפילו יש עדים שהוא חזר, ודוקא בשמתוך הגט מוכח דחזר הוא וזה הקילו חכמים, ואין הטעם שזו הוכחה שאינו חשוד לשקר בעדותו, וגם אפשר שאין שיקול דעתו של העד יכולה להכריע בזה בהחלט, וגם אין כאן סוג מיוחד מהו חזר עד שנאמר שמעידים שהוא חזר והרי הוא כשר, אלא שבחתם כותים חששו חכמים למיעוט שיש בהם שהם חשודים לשקר, [אבל רובם אינם חשודים דהא לא פסילי מדאורייתא וכמ"כ תו' לק' ב' ד"ה א"], אבל בשחתם אחריו ישראל דחזין שהוא מן הכותים החשודים בזה לא חששו חכמים שמא הוא מן החשודים, ואוקמוה אדאורייתא דכשר, ולא גזרו חכמים בכה"ג, ולפי שהוא סוג מיוחד שייך להוציאו מן הכלל, אבל בשחתם אחרון או בשאר שטרות דחותמים זה בל"ז אפילו יש עדים שהוא חזר ואפילו ידעינן שחתמו זה בפני זה, אפ"ה אין כאן סוג מיוחד בזה והוא בכלל גזרת חכמים שכותי פסול לעדות ולא שייך להוציאו מן הכלל, דלא פלוג חכמים, והשתא ניחא דאשמועינן מתניתין דבגט אשה משכח"ל שיהא חתום עד כותי ויהא כשר וכגון שחתם אחריו ישראל, ואשמועינן מתניתין דעדי הגט אין חותמין זה בל"ז, ואשמועינן דכה"ג שחתם אחריו ישראל מוכח דכותי חשוד הוא, ולא גזרו חכמים בכה"ג לפסול עדותו, וכשר, משא"כ בשאר שטרות דלא משכח"ל שיהא מוכח מן הגט דכותי חשוד הוא לא משכח"ל שיהא כשר אם חתום

עליו עד כותי, וכן נמי מנת כותי אסורה לעולם לר"א אפילו יש עדים שהוא חזר דסתמא גזרו חכמים על מנת כותי, שאין לסמוך עליהם ולא חילקו בין כותי לכותי, ועדיין ז"ע.

ולבאורה נראה דהא דמוקמינן לה כר"א לרווחא דמילתא הוא ולומר דאף כר"א מצי אחיא אע"ג דאיהו מחמיר טפי מכולן, ומיירי אף דלא אחזוק דהא לא מדכרינן לפרושי דאחזוק, ועוד דאי קושטא הוא דאחזוק א"כ מסתמא לא פליג ר"ג בהא, וא"כ רש"ג לא ציי דאמר תני עדו נמצא דפליג אצוה, וגם למה לא אמר כרצא דחסורי מיחסרא כיון דקושטא הוא דלר"ג אף שניהם כותים כשר, [דהא ודאי פלוגתא אציי ורצא בסברא אי יש לאוקמי מתניתין באחזוק בזה ולא בזה, ולא פליגי מאי עדיף אי למימר חסורי מיחסרא או תני], אלא ודאי בדלא אחזוק מיירי ואפ"ה בשחתם אחריו ישראל כשר אף לר"א וכש"כ דמצי אחיא כר"ג, דמיקיל טפי מר"א, דלדידיה ודאי כשר בשחתם אחריו ישראל, אבל ברש"א לא כתב כן.

הא דאמרין לר"ג דאחזוק בזה ולא אחזוק בזה, [וכ"ה למסקנא לרצא וכמ"כ תו'], והיינו דמזהרין שלא לשקר בעדות גט ולא בשאר שטרות, יש לעי' היכן מצינו עדות כזו, והא לא האמינה חורה אלא אנשים שאינם משקרים כלל אבל אנשים החשודים לשקר אלא שבאופן מיוחד יש שחוששים מלשקר וכי יש עליהם דין עד, ויש לומר דאף בדלא אחזוק נאמנים מעיקר הדין וחכמים שהחמירו לפוסלם לא החמירו אלא בשאר שטרות ולא בגט ושחרור דאחזיקו בזה.

שם ב' תוד"ה אי וי"ל דאין לחוש כיון דהאי כותי כו', נראה כונתם דאין לריץ לעדות שהכותי חזר, אלא דבאופן כזה שחתם אחריו ישראל דמשמע דכותי חזר הוא לא גזרו רבנן לפסול לעדות, אבל אין כאן כלל עדות ישראל שהכותי חזר, וגם אין מציאות מיוחדת של חזר המצטלם לגמרי חשש שקר, אלא שאופן כזה הוציאו חכמים מכלל גזירתם, וכמ"שנ"ת לעיל.

חולין ד' א' תוד"ה איכא צפרק קמא דגיטין מוכח דכתיבא ולא אחזיקו כו', כונתם למה שאמרו שם אי רש"ג אי דאחזוק כו', ועוד דרצא דקאמר דלר"ג אפילו שני עדים כותים כשרים בגיטין ולא בשטרות ע"כ דאחזוק בזה ולא בזה

וכמש"כ חו' שם וא"כ הרי מצואר דכתיבה בלא אחזוק לר"ג לאו כלום הוא, ומסתמא רש"ג צשיטת אצוהיה קאי.

ב) לר"א דעדי מסירה כרחי, שטר הלואה שנמסר בעדי מסירה וכתוב בו ראובן לזה משמעון ואין בו שום חתימה, אם העדים מכירים שזה השטר שנמסר בפניהם, דינו כדין שטר גמור ואינו יכול לטעון פרעתא, אם השטר ציד המלוה, וזהו כל ענין השטר, שהרי אין בו ענין לראיה, [אבל אם אין העדים מכירים את השטר דינו כמלוה ע"פ ויכול לטעון פרעתא], (מצואר י"א א' בשטרא פרסאה).

י"א א' א' אבל בשמות שאין מובהקים נעשה כמי שנעשו בהדיוט ופסולין, דעת רש"י בעדי מסירה אין חילוק בין ערכאות להדיוט ובשמות מובהקים ועדי מסירה כשר אף בהדיוט, ולפי זה ה"נ הו"מ למיפך מאי לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ואי בעדי מסירה הא אף בהדיוט יש להכשיר, ולמאי דמסיק ה"ק נעשה כשאר שטרות שנעשו בהדיוט בלא עדי מסירה, [וה"נ הו"מ למימר כגט ושחרור שנעשו בערכאות בלא עדי מסירה, אלא בהדיוט כל השטרות פסולין בלא עדי מסירה], ונראה דאף לפרש"י ז"ל דהא בלא פריך אמנם אי בעדי מסירה הא כשר אף בהדיוט, [והך קושיא ודאי עדיפא מליפולג וליחגי דידיה], משום דלא פסיקא ליה כ"כ, ומיהו רש"י פירש כן ע"פ המסקנא שפירש מה שאמרו חכמים בצרייתא חוץ מגיטי נשים ושחרורי עצדים דהיינו חוץ מצעדי מסירה ושמות מובהקים, ולפי שצגיטי נשים ושחרורי עצדים הדבר פשוט דצעדי מסירה קאמר לפיכך נקט האי לישנא, וכן פירש בהא דשטרא פרסאה, ולפי פירוש זה ר"ע מכשיר הדיוטות בשאר שטרות בלא עדי מסירה וזה קשה דהא ודאי איכא למיחש לשיקרא.

ורצת חו' דלמאי דקמשני נעשה כו' הו"ס"ל דבהדיוט אף בעדי מסירה ושמות מובהקים פסול משום דגזרינן שלא יבואו להשוות דין הדיוטות לערכאות ויכשירו שאר שטרות בהדיוטות בלא עדי מסירה, ומיהו בצרייתא פליגי ר"ע וחכמים בשאר שטרות בעדי מסירה ושמות מובהקים בהדיוטות דר"ע מכשיר וחכמים פסולין, ובגט ושחרור אף רבנן מודו דכשירין בעדי מסירה

ושמות מובהקים דהא אף בערכאות אין כשירין אלא בכה"ג וממילא ליכא למיחש למידי, אבל שאר שטרות דכשירין בערכאות בלא עדי מסירה בזה גזרו בהדיוטות אף בעדי מסירה דילמא אחי להשוות דין הדיוטות לערכאות ואח"כ לאכשורי בלא עדי מסירה, ולפי זה אמנם נקטינן דר"ע מכשיר גיטי נשים ושחרורי עצדים בעדי מסירה ושמות מובהקים אף בהדיוטות וכדקתני בצרייתא, ואף דבס"ד לא הו"ס"ל כן, היינו דלא הו" פשיטא ליה כ"כ עד שיוכל להקשות כן, אבל מאחר שכן מפורש בצרייתא ודאי הכי נקטינן.

שם אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסרי' ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי כו', פרש"י שחתומין עליו עכו"ם הדיוטות, [ויש להוסיף ובשמות מובהקים], ונראה ס"ל דבשאר שטרות אף רבנן מודו דמהני בעדי מסירה ושמות מובהקים ודוקא בגט ושחרור פליגי, וכן מצואר ממש"כ לעיל דכד פרכינן האי שטרא חספא בעלמא הוא הו"מ לשנויי בעדי מסירה ור"א, ומצואר דאף דבגט ושחרור פליגי רבנן עליה דר"ע מ"מ בשאר שטרות מודו, ונראה דאמנם זהו חידושי' דרבא, ומיהו אינו גובה ממנו בעצדים בעדי מסירה אין גזינן ממנו בעצדים, ונראה דהכא בשטר הלואה איירי ולענין שאין הלואה יכול לטעון פרעתא, ומיירי שהעדים מכירים בטב"ע שזה השטר הוא שנמסר לפניהם, ובזה דינו כשטר ממש ואין הלואה יכול לטעון פרעתא, [דאילו בשטר מתנה או מכר גבי נמי ממנו בעצדי, וגם אין צורך לשטר דבעדותם בע"פ שמסר לו שטר סגין], וכ"מ ברא"ש סוף סימן י"א.

ורצת חו' פליגי רבנן עליה דר"ע אף בשטרות ואדרבה בהדיוטות אף רבי שמעון מודה בשטרות פסולין אף בעדי מסירה ושמות מובהקים, דמשמע דר"ע כחכמים דצרייתא ס"ל, [דהא אמר להו לחכמים שלא נחלקו ר"ע וחכמים וכו"ע כוותי ס"ל], ולפי זה אם האי שטרא פרסאה איירי שחתומין עליו הדיוטות נמצא דרבא פסק כר"ע דצרייתא, וזה קשה דא"כ כולה מתניתין דלא כהילכתא, ועוד דא"כ לימא הילכתא כר"ע, [ואי דבעי לאשמועינן דלא גבי אלא מבני חרי א"כ לימא הילכתא כר"ע וה"מ מבני חורין אבל ממנו בעצדים לא], ואי דמיירי בערכאות הא גבי נמי ממנו בעצדי

בספינה המשוטטת צים, דאף אס אירע שקראוהו אח"כ נמי אינה מגורשת שאין כאן כוזב הראש הראוי מצד הנותן כיון שבשעת נתינה חשב שהעדים לא יוכלו להעיד על הגירושין, וחשיב כמגרש בלא עדי מסירה. — ונראה דאף אס חתומים בגט עדי חתימה מ"מ פסול אס לא קראוהו לדעת הסוברים דלר"א לא מהני עדי חתימה לחוד.

י"א א' והא לא ידעי למיקרי, נראה דר"ל והא אינם מכירים שזהו השטר שהרי אינם יודעים לקרות ואין כאן עדי מסירה, ומשני דדידיע וממילא מכירים הם שזה השטר הוא שנמסר לפניהם, ואמנם הו"מ לשנוי דאף דללא ידעי למיקרי זימנין שאפשר להכיר השטר ע"י טביעות עינא, אלא דעדיפא מינה משני דדידיע, והגרע"א ז"ל פירש דהקו' היא דהא נריכים לקרות ולדעת הכתוב בשטר והק' דהא סגי במכירים שזהו השטר, וודאי איירי במכירים שזהו, דאל"ה לא חשיבי עדי מסירה, [כ"כ בשם תו', אבל הכא בלא"ה בודאי איירי שמכירים שזהו השטר שנמסר שהרי עיקר הוכחת השטר היינו שלא יוכל לטעון פרעתי וא"כ בהכרח איירי בשמכירין שזהו השטר שנמסר לפניהם], ולמש"כ מצואר, דאמנם קו' הגמרא שהרי אינם מכירים שזהו השטר.

ד' כ"ב ב' ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, בתו' לעיל סוף ע"א מצואר דאף בדאיכא עדי חתימה מכשר ר"א ופירשו כן בזונת רש"י, ומשום דכשהוא על דבר שיכול להזדייף לא אחי למיסמך עליהו, לפיכך לא חשיב כמזויף מחוכו, אבל תימא לפי זה מה שקיים רש"י דלר"מ איכא למיחש דילמא הוי ביה תנאה וזיפתה, ומ"ש דלר"מ חיישינן דילמא אחי למיסמך עליהו ולר"א לא חיישינן, וגם כבר הקשו בתו' דהא לר"מ ודאי פסול מעיקר הדין שאין חתימתן כלום כיון שיכול להזדייף וכש"כ שאין מועיל עדי חתימה קמן דהא בהדיא קאמר מאן חכמים ר"א ומצואר דלר"מ פסול, וגם לשון רש"י משמע דבעלמא קאמר אף בזכות על דבר שאינו יכול להזדייף, ולו"ד היה אפשר לפרש דכונת רש"י בעלמא דלר"א סדר הגט בעדי מסירה והבאה להנשא נריכה להביא עדי מסירה וממילא אין הפסד בנכתב על דבר שיכול להזדייף, ואף בשחתומים עדים הרי הם בלא

אפי' בלא עדי מסירה וכדאמר ר"פ לק' י"ט ב', וגם הא מתניתין היא ואפי' בלא עדי מסירה, ולכל הפחות מבני חרי מיגבי גבי, ופירש הרא"ש דמייירי שאין בו עדי חתימה כלל, ולפי זה עיקר חידושי' דכשר בכל לשון, וקשה אמאי לא פריך תנינא וכדפריך לק' י"ט ב' אאמימר, וי"ל דס"ד דאין בו עדים כלל מיגרע גרע ואינו נכתב בכל לשון, וגם אשמועינן דאינו גובה ממשועבדים, [ואף שמשמעות לשונו דאחי לאשמועינן דגובה מבני חרי, מ"מ יש גם חידוש בזה שאינו גובה ממשעבדין].

ג' י"ט ב' הני בי תרי דיהבי גיטא קמיייהו נריכי למיקרייהו, מדאורייתא נאמן הבעל לומר שזהו גט שאינו חשוד לקלקלה ואע"ג דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן כדמסיק ב"ב קל"ה א' הכא עדיף וכמ"ש הר"ן בזה דשמואל לעיל, אלא תקנת חכמים היא שהעדים יראו בעצמם שזה גיטה ולא יסמכו על אמירת הבעל, ועי' תוד"ה טעמא.

שם תוד"ה נריכי ומיהו פשיטא דאי לא קראה קודם הנתינה וקראה לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת, יש לעי' כיון דבשעת נתינה לא ידעו העדים שזה גירושין, שהרי מדרבנן אין לסמוך על אמירת הבעל בזה מה מועיל מה שאחר כך ראו שזה היה גט והא צעין עדי מסירה בשעת נתינה, וי"ל דאין כאן חסרון מצד הנותן דכיון שהעדים יכולים לראות סגי בזה להעמיד העושה בחומר הדבר ובכוזב הראש, וגם מדאורייתא הוא נאמן והר"ז כאלו לא הכירו שהוא הבעל דאפ"ה כל שנודעו אח"כ שהוא בעלה שפיר חשיב גירושין, וכן בשליח המגרש ואינם יודעים אס הוא אמנם שלוחו של הבעל, דכל שמצבר שהוא שליח שפיר דמי אף שמצבר אחר נתינת הגט, ואלא אס אמנם לא ראו העדים, פסלו חכמים שהרי צעין שהעדים יוכלו להעיד על הגירושין, אבל כל שראו אף שאחר נתינה ראו מ"מ חשיב שפיר בעדי מסירה שהרי גירש בפניהם והרי הם יכולים להעיד עליו שגירש, [וכעת ראיתי שבמרדכי בשם הר"מ חלק אמנם אחו' וס"ל דלא מהני קריאה אחר נתינה לאחר כדי דיבור], ונראה שאס יש להם טע"ע בגט, אף אס לא קראוהו אלא כמה שנים אחר הגירושין כל שמכירים שזהו שפיר דמי, וכ"מ ברמב"ן, ואפשר דאס בשעת הגירושין היה ראוי לחשוב שהעדים לא יוכלו לקרוא אח"כ, וכגון שהיא צביה האסורים או

חמומים שהרי אין חתימה בדבר שיכול להזדייף כלום, וודאי לא אחי למיסמך עליהו, אבל לר"מ שעיקר העדות עדי חתימה וחתימתן היא המעידה וא"כ שיצאו להעיד, וזו החתימה הנדרשת לגט בזה ודאי אין כאן חתימה כיון דאילו הו"י ביה תנאה וזייתפתי ליכא דידע, ואמנם כונת רש"י דלר"מ אין כאן חתימה מעיקר הדין ומדאורייתא, ולא משום דחיישנן דילמא אחי למיסמך עליהו, וז"ע.

והגה מבואר מדברי התו' דאף בדאיכא עדי חתימה כשר לר"א ולא חשיב מזוייף מתוכו, משום דלא אחי למיסמך עליהו, ומיהו התו' לשיטתם דלר"א פסול בעדי חתימה לחוד, אבל לדעת הר"ף ודעימ' דלר"א אף עדי מסירה כרחי, ומיהו בעדי חתימה לחוד נמי סגי, אפשר דה"נ איכא למיחש דילמא אחי למיסמך בלא עדי מסירה, וחשיב מזוייף מתוכו, שו"ר שכת"ה בריטב"א דאמנם באיכא עדי חתימה פסול.

(ה) כ"ב ב' לא הכשיר ר"א אלא לאלתר כו', לכאורה משמע דאף אם העדים זוכרים בע"פ שנתגרשה לא מהימנין להו, ואע"ג דלעולם עדים שמעידים בפנינו נתגרשה מהימני ולא חיישנן לשכחה, ז"ל דהכא שיש גט שיכול להטעות עצדו רבנן סייג ולא האמינו לעדים אלא לאלתר, אבל קשה דה"נ תטמין גיטה ותביא עדים שנתגרשה, ולא משמע לומר דשיילינן לעולם לעדים אם היה כתוב על דבר שאינו יכול להזדייף או לא, וגם בתו' כתבו דר"י דסבר אף בשטרות לטעמיה אזיל דס"ל אפילו מכאן ועד י' ימים, ואם איתא דהכא תק"ח היא שלא לסמוך אעדים במקום שיש גט שיכול להטעות א"כ אין זה בפסול השטר, וגם מסתבר דגזירה זו אנשי כנסת הגדולה תקנוה ובימי ירמיה' עדיין לא היתה, ושפיר חשיב למען יעמדו ימים רבים, לכך נראה כמש"פ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ז סק"א דהכא הנידון בשנריכים לשטר והיינו בשאין העדים זוכרין בע"פ אבל מכירין בשטר שלא נזדייף בו כלום [ומשכח"ל כה"ג], ובה צריך השטר לשמש צדין שטר, שהרי אין עדות בהכרח כתב כלום, אלא מדין שטר אחינן עלה ובה אמרינן דאין לסמוך על הכרה זו אלא בו ביום וממילא אין כח השטר אלא בו ביום, אבל למחר כיון שאין השטר יכול לשמש בעצמו אלא א"כ זכרו העדים מעצמן אינו שטר כלל, ומיהו

אם העדים זוכרין בע"פ שפיר מעידין וסמכין עליהו ולא חיישנן לשכחה, ומיהו השטר אינו כלום אף אם זוכרין בע"פ כל הכתוב בו, דשטר שאינו יכול לשמש בעצמו והיינו שאין לסמוך על הכרת העדים שאין בו זיוף אינו כלום שאין שטר כזה וממילא אף אם זוכרין בע"פ דבזה לא חיישנן להו דילמא שכחו מ"מ השטר כבר בטל ואין כאן אלא עדות בע"פ ובהלואה כה"ג מני טעין פרעתי, [ומיהו בדברי התו' ז"כ קס"ב א' הוצא לק' ס"ק י"ד משמע יותר כפי' קמא שכתבנו, וכן ברמב"ן ז"כ קע"ב ז' משמע קצת כפי' קמא שכתב דיש להצריך זמן בעדי מסירה לחוד נמי משום שמה ישכחו העדים וכש"כ למ"ד לא הכשיר ר"א אלא לאלתר, ומתפרש שפיר טפי אם לגמרי אינם נאמנים אף בזוכרין בע"פ, וז"ע].

(ו) שם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא כו', לכאורה נראה דאין פלוגתא זו ענין לפלוגתאן אי נאמנין מכאן ועד עשרה ימים, דלמען יעמדו ימים רבים לא מתקיים אם צריכים להכיר בשטר שלא נזדייף בו כלום, ודוקא בדסגי הכרה שזהו השטר שנמסר, חשיב למען יעמדו ימים רבים, וגם לכאורה נראה דהא דאר"א דדוקא לאלתר אבל מכאן ועד י' ימים לא היינו מדרבנן דמדאורייתא לא מסתבר לחלק בין היום למחר, וא"כ בימי ירמיה' עדיין לא נתקנה תקנה זו ולכו"ע אפילו מכאן ועד עשרה ימים נאמנים ואפ"ה קאמר ר"א דבשאר שטרות לא מדכתיב למען יעמדו ימים רבים, [ומשמע דדרשא גמורה היא, מדפריך לר"י והא כתיב למען יעמדו ימים רבים], אבל בתו' פירשו דר"י לטעמיה, ומשמע דס"ל דכל שהשטר כשר שפיר קרינן ביה למען יעמדו ימים רבים ודוקא לר"א דבטל כח השטר למחר בזה אמרינן דצריך למען יעמדו ימים רבים, ולפי זה משמע דדינא דאורייתא הוא דלמחר בטל כח השטר, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה שם, וז"ע.

ומבואר בתו' דהא דאר"א אבל בשאר שטרות לא היינו דפסולין גם לקנין, ונראה דמשמע להו כן, דקרא משמע דאחי לאורויי הכשר שטר, ולא מסתבר דאיידי בהכשר השטר לראיה ולא בהכשרו לקנין. — והנה למאי דאמר אבל בשאר שטרות לא נראה דבשטר הלואה אם לא ראו

ההלואה אלא מסירת השטר יכול לומר לא לויחתי, דאין מסירת שטר פסול כלום, ומיהו לפי מה שצדדו בתו' לפרש דר"י לא הכשיר בשאר שטרות אלא לאלתר בזה ודאי חשיבא מסירת השטר כראיית ההלואה וכמכר, וכל שהעדים זוכרים בע"פ שפיר מעידין עליה וכמש"כ סק"ה לענין גיטין לר"א, משמיה דמרן (שליט"א) זללה"ה.

שם תוד"ה אצל ה"מ בשטרות העומדים לראייה כו', אפשר בג' אופנים, או דשטרי ראייה היינו שטרי הלואה דוקא, או דאף שטר מכר שנכתב לאחר שכבר קנו השדה בקנין אחר, חשיב שטר ראייה, ונפ"מ בשמכירין השטר ומעידין שאין בו זיוף אצל אף זוכרין בע"פ, דבזה צריך השטר לשמש ראייה וכשהוא על דבר שיכול להזדייף ס"ל לר"א דפסול אף לאלתר, ומאחר שפסול, אם לא ראו אלא מסירת השטר אינם יכולים להעיד על המכר כלל אפילו בע"פ, שאין מסירת שטר פסול כלום, או דכל שטר קנין אם עשאוהו גם לראיה הוא פסול אף לקנין, אצל אם לא עשאוהו אלא לקנות בו והדבר ידוע בין המוכר והלוקח (ויכר גם בשטר שאין מדקדקין לכתוב הזמן ושמות המוכר והלוקח) שאין עושין אותו אלא לקנין או כשר לקנות בו ומשמש גם לראיה בו ביום לר"א וכמו גיטין, וכלשון זה האחרון נראה עיקר.

(ז) אה"ע סימן קכ"ד ס"ב והוא שיתנו לה בעדי מסירה, מסתימת הלשון משמע דאפילו איכא עדי חתימה כשר ולא חשיב מזויף מתוכו, ולעיל סק"ד כתבנו בשם הריטב"א דפסול דחשיב מזויף מתוכו, משום דאיכא למיחש דילמא אחי למימסרי' בלא עדי מסירה, ולא מנאנו בהדיא מי שחולק עליו בזה, [לדעת הסוצרים דאף לר"א סגי בעדי חתימה לחוד], ולכן אין להקל. שו"ר בספר מרן זללה"ה סימן פ"ז ס"ק ל"ו שהביא דהמרדכי מכשיר, וכן הראונו בספר הזכות פ"ו, ולכן אפשר להקל, אע"ג דגם דעת הר"ן בקדושין ט' כהריטב"א, ומרן זללה"ה שם כתב דכ"מ גם דעת הרמב"ם ושאר פוסקים לקולא.

בטור כתב דאפילו באים עדי חתימה לפנינו ומעידים שלא נזדייף פסול, והיינו בין לדעת הסוצרים דלא סגי בלא עדי מסירה ובין לדעת הסוצרים דסגי בעדי חתימה לחוד, דעדי חתימה חידוש הוא שחידשה תורה בשטר, שהרי

אינם רואים המעשה ומעידין עליה, וגם לעולם אמרינן מפייהם ולא מפי כתבם, אלא דזהו ענין שטר שחידשה תורה, אבל כשנכתב על דבר שיכול להזדייף שאין חתימתו כלום, ודאי אין כאן שטר, והיאך יועיל מה שמעידין בע"פ שראו גט זה ביד הצעל, אטו עדים שראו גט ביד הצעל בלא עדי חתימה והוא נתנו להאשה בלא עדי מסירה ועכשיו מכירים העדים את הגט בידה האם חשיב גירושין בעדים, ואפילו אם אמר לעדים שכל אימת שיראו הגט יולא מתח"י יעידו עליו שגירשה, האם זה חשיב מגרש בעדים, ומכיון שאין חתימתם מעידה שצא לה הגט מיד הצעל בחזרת גירושין ה"נ אף אין חתימתם מעידה שנעשה כדן, ואף אי לא סגי בגט בלא עדי מסירה, לא אמרינן דמסתמא היו עדי מסירה שהרי אין כאן עדים וראיה כלל שהצעל נתן לה הגט בחזרת גירושין, [וכ"כ במלחמות פ' המגרש במתני' דג' גיטין פסולין], דגם הא דאמרינן מסתמא כדן נמסר היינו משום שמחידוש השטרות שמהא חתימתן מעידה על נתינת הגט לשם גירושין, וממילא לא חיישינן שמה נתן בפסול, אבל בדבר שיכול להזדייף שאין עדותן בחתימתן כלום, ודאי אין כאן שום עדות כלל, וכל מש"כ בזה הב"י והח"מ והצ"ש תמוה מאד וכבר תמה בזה מרן (שליט"א) זללה"ה.

(ח) י' ב' רש"י ד"ה תני וה"ה נמי דמאי לשנויי בעדי מסירה ישראל כו', מבואר דס"ל דאף דבגט ושחרור פליגי רבנן עליה דר"ש מ"מ בשטר מתנה מודו, ונראה דאין הטעם משום דעיקר החשש משום דילמא אחי למיסמך עלייהו, והכא אמנם אף בשטר מתנה תיקנו חכמים להאמינם לראיה, וסמכין עלייהו, [וכמו דלעולם סגי בעדי חתימה אף אי צריך עדי מסירה משום דאמרינן דמסתמא כדן נמסר ה"נ הכא], חדא דרש"י פירש צמזויף מתוכו דהחשש הוא דילמא אחי למימסרי' באפייהו, והך חששא הא איכא אף בשטר מתנה, ועוד דרש"י פירש לקמן הא דשטרא פרסאה דהיינו שחתומים עליו הדיוטות, ואם אימא דהא דכשר בשטר מתנה בערכאות בעדי מסירה היינו משום דאמנם נאמנים, א"כ בהדיוטות יש לפסול, שהרי אינם נאמנים, ואף בשמות מובהקים, וכמו בגיטין, ולא משמע דרבא כר"ש, לכך נראה דמודה רש"י דערכאות בשטר מתנה אין מועילים

כלל אף לא לראיה שלא תיקנו חכמים להאמינם בשטר שעיקרו לקנין שהם פסולים בו, אלא דס"ל להש"י דלא אחמור רבנן כולי האי למיחש בשמות מובהקין אטו שאינם מובהקים שפסול מדרבנן, בשטר מתנה, ודוקא בגיטין שהדבר חמור החמירו חכמים ופסלו כל גט שאין לסמוך עליו לראיה, משא"כ בשטרות, ואפשר שרש"י למד כן אמנם מהא דשטרא פרסאה דמשמע ליה דצחתומים עליו פרסיים איירי וע"כ בהדיטות, וא"כ מבואר דמודים חכמים לה"ש בשאר שטרות, דלא משמע לפרושי דרבא כר"ש, דא"כ הו"ל למימר הילכתא כר"ש.

והנה לפרש"י ניחא הא דתניא ט' א' דערכאות שו גיטי נשים וש"ע, וקשה דהא כל שטרי קנין כך דינם ומה ענין השתוות ג"נ לש"ע יש כאן, אצל לפמש"פ רש"י דבעדי מסירה ושמות מובהקין מודו רבנן דשאר שטרות כשירין אף שטרי קנין ניחא, ואפשר דאמנם מזה למד רש"י לומר כן, ולפי' תו' ז"ל דזמן שגשגית ההיא ברייתא היה דינא דמלכותא לעשות השטרות בערכאות, וז"ע, וכן לפירוש ריטב"א שנתפרש להלן סק"ט אי פליגי רבנן עליה דר"ש אף בשאר שטרות, נמי ז"ל כן.

רא"ש סימן י"א ושטר מתנה הנעשה בערכאות כו', תוכן דברי רבנו שלא הכשירו שטר מתנה שחתומים עליו ערכאות, בעדי מסירה, משום דילמא אחי למימסריה באפייהו, ור"ל שאם נכשיר להאמינם לראיה בשטר מתנה, וגאמר דמסתמא כדון נמסר, איכא למיחש דאחי למימסר באפייהו, [אבל אם אינם נאמנים לראיה ס"ל להרא"ש דליכא למיחש דילמא אחי למימסריה באפייהו דהדבר ידוע שאין צחתימתם כלום], ולמימסר באפייהו אי אפשר שהם בהדיטות בע"פ, ודוקא בשטר שנעשה על ידם תיקנו חכמים להאמינם, אבל הם אינם עדים כלל, ואי קשיא נהי שאין להאמינם לראיה אצל מ"מ בשמות מובהקין ליתכשר דהא לא אחי למיסמך עליהו, ע"ז כתב דקיי"ל כרבנן דגורין שמות מובהקין אטו שאין מובהקין.

ט) והריטב"א כתב לפרש דלא הכשיר ר"ש אלא בערכאות אצל בהדיטות מודה רבי שמעון דגיטי נשים ושחרורי עבדים פסולים דיש לגזור שמות מובהקין אטו שמות שאינם

מובהקים, ודוקא בערכאות דמפרסמא מילתא טובא שהם עכו"ם מכשרין, ומיהו בשאר שטרות אמנם אף בהדיטות מכשרין בשמות מובהקין, וגרים צברייתא וחכמים פוסלים בגיטי נשים ושחרורי עבדים, ור"ל דס"ל כר"ש שאין להכשיר בגיטין בעדי מסירה ושמות מובהקין אלא בערכאות, ומיהו מודו דבשאר שטרות אף בהדיטות כשר בעדי מסירה ושמות מובהקין, ולפירוש זה יש להסתפק אי חכמים דמתניתין פליגי עליה דר"ש אף בשאר שטרות או דוקא בג"מ, ובריטב"א כתב דאף בשאר שטרות פליגי וישב צוה הא דלא משנינן כד פרכין האי שטרא חספא בעלמא הוא, דבעדי מסירה איירי, [ואי מודו חכמים בשאר שטרות, יש לומר דה"ט דלא משנינן בעדי מסירה משום דפשטא דמתניתין משמע דכל השטרות שוין להכשר אף בלא עדי מסירה ודוקא בחוץ מג"מ אמרינן דאשמועינן שאין להם כלל הכשר אף לא בעדי מסירה], והנה לפירוש זה הו"מ למיפוך הא ר"ש כייל באף אלו כשירין גם שטר מתנה למירוצא דחוץ מכגיטי נשים והיכי קאמר לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיטות הא שטר מתנה כשר בהדיטות, וז"ל דהו"מ לשנויי דלא הוזכרו לא קאי אלא אגיטי נשים, ומיהו עדיפא מינה פריך לפלוג וליתני צדיקה, ומשני דטפי אית ליה לאשמועינן פסול הדיטות בשמות מובהקין מלאשמועינן פסול ערכאות בשמות שאינם מובהקים, וא"ש טובא לישנא דנעשה לפירוש זה, דה"ק דתנא דמתניתין נמי אחי לאשמועינן דבדאיכא למיחש שהם ישראל פסול וקמ"ל בהדיטות אפילו בשמות מובהקין וכש"כ ערכאות בשמות שאינם מובהקים דנעשה בהדיטות, ולפירוש רש"י קשה מאי נעשה דקאמר הא לא שייכי אהדי כלל.

י) דינים העולים לדעת תו' אי קיימא לן כחכמים דמתניתין, שטרי ראיה כשרים בערכאות אפילו בלא עדי מסירה, ובהדיטות נראה דפסולין אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקין, (וכ"מ ברא"ש בזה דשטרא פרסאה), שטרי קנין או גיטין ושחרורי עבדים פסולים בערכאות ואפי' בעדי מסירה ושמות מובהקין, ואי קיי"ל כר"ש אף שטרי קנין וגיטי נשים כשרים בערכאות בעדי מסירה ובשמות מובהקין, [ומיהו לא חשיב שטר ראיה דינמא דכיון דקושטא הוא מסתמא מסרו בעדי

בג"ג וש"ע, ולא הזכיר שמות מובהקין לפי שבגמ' [במימרא דרבא] לא נזכר, וכך דרכו שאינו מפרש מה שלא נתפרש בגמ', אבל ודאי הכונה בשמות מובהקין, ומש"כ בכ"מ קשה מאד לחדש כן בלא סמך בגמ', ושטר קנין לא נתפרש בדברי רבנו אחרי שלא נתפרש בגמ', אבל נראה דהיינו הך, וכן מש"כ או המוכר ללוות, נראה דהיינו שטר קנין, [ועי' לק' ס"ק י"ב], וכ"כ בטור בשם הרמ"ה דאף שטר קנין שחתומין עליו הדיוטות כשר בעדי מסירה ושמות מובהקין, ולמש"כ אחי שפיר אף אי קיי"ל כחכמים.

(יא) רמב"ם פכ"ז מהלכות מלוה ולוה ה"א ויכתבו בשטר לפנינו מנה פלוני לפלוני כו', דברי רבנו מבוארין שהרי בעינן שהשטר יהא שטר ראיה, ואחרי שהחלטנו על אמתת הכתוב בשטר נמצא שזה זכה במקחו, וזה לא יתכן אלא בשכתב בשטר שקנה השדה בכסף לפניהם, אבל אם כתב סתם בפנינו הקנה לו השדה לאו כלום הוא דלר"ך שגדע מהו הקנין ואם הוא באופן המועיל וע"ז לא שייך עדות העכו"ם, וגם לא אמרינן מכיון שביקש להקנותו מסתמא כדין הקנהו, דלהרמז"ס לא נמצאו כלל ענין כזה, [שהרי ס"ל דעדי חתימה מהני בלא עדי מסירה], ומיהו אין כן דעת הרא"ש שכתב בפ"ק דגיטין סו"ס י"א דאם כתוב בשטר בפנינו הקנה לו מהני ואמרינן דמסתמא הקנהו בקנין המועיל, והרא"ש לטעמיה דלר"א אין מועיל עדי חתימה אלא דאמרינן דמסתמא כדין נמסר, וס"ל דה"ה בערכאות.

שם והורו רבותי שאפילו שט"ם שלהן כו' ואין אני מודה בזה, מסתימת הדברים משמע דרבותיו פסלי לגמרי, וכיון שאינו ראוי לענין טענת פרעתי וכמ"ש הראב"ד, לפי שאינו שטר גמור, [וככתב ידו לעיל פי"א], לא תיקנו חכמים להאמינם בזה כלל, ויכול לומר לא לויח, [וכ"מ במ"מ שפירש דלדבריהם הא דר"פ בשטר מכר], א"נ דכיון דלר"ך דין שטר לענין שאינו יכול לטעון פרעתי נמצא שאינו שטר ראיה אלא כשטר קנין וממילא לא הוכשרו בזה ערכאות, ולפי זה אף אם יש קול לערכאות והיה ראוי לגבות ממשעבדי מ"מ פסול דכיון דלר"ך לדין שטר ממילא פסול בערכאות, ואילו דעת רבינו משמע דכשר לגמרי

מסירה, שלא האמינום חכמים בשטר שעיקרו לקנין וכמ"כ לעיל סק"ח לדעת רש"י וכמ"כ לדעת תו', וגם זה מוכרח לדעת תו' מדפרכינן לפלוג וליתני בדידה דבאין מובהקין פסול, ומבואר דאף בשטר מתנה פסול באין מובהקין, ואם איתא דהאמינום חכמים, א"כ למה פסלינן באין מובהקין והא ר"ש לא חייש דילמא אחי למימסר באפייהו, דבשש זה לא מסתבר לחלק בין מובהקין לאינם מובהקים, אלא ודאי לא ס"ל לר"ש הך גזירה כלל, וראה זו הביא מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ז ס"ק י"ג, אבל בהדיוטות בעדי מסירה ושמות מובהקין, ג"נ וש"ע כשרים, שאר שטרות פסולין, (כחכמים דר"ע וכמ"ש תו' סברתם).

ולדעת רש"י אי קיי"ל כחכמים דמתניתין, שטרי ראיה בערכאות כשרים אפילו בלא עדי מסירה, שטרי ראיה בהדיוטות בעדי מסירה ושמות מובהקין כשרים, [מבואר בשטרא פרסאה], שטרי קנין נמי כשרים בעדי מסירה ושמות מובהקין, וכמ"כ בערכאות, ומיהו אף בערכאות אין עדותן חשיבא ראיה שנמסר כדין וכמ"כ לעיל סק"ח, ג"נ וש"ע פסולין בערכאות וכמ"כ בהדיוטות ואפי' בעדי מסירה ושמות מובהקין, ואי קיי"ל כר"ש אף ג"נ וש"ע כשרים בעדי מסירה ושמות מובהקין אף בהדיוטות.

ולדעת ריטב"א אי קיימא לן כחכמים דמתניתין, למש"כ הריטב"א דרבנן פליגי עליה דר"ש אף בשאר שטרות, שטרי ראיה כשרים בערכאות אפי' בלא עדי מסירה, שטרי ראיה בהדיוטות ושטרי קנין וג"נ וש"ע בין בהדיוטות בין בערכאות פסולין אף בעדי מסירה ושמות מובהקין, [כ"ז הנראה לפי פי' הריטב"א אבל ז"ע בפירוש הריטב"א בזה דשטרא פרסאה ול"ע בזה כעת], ואי חכמים לא פליגי עליה דר"ש אלא בגיטין, כשרים שטרי קנין אף בהדיוטות וכן שטרי ראיה בהדיוטות בעדי מסירה ושמות מובהקין, ואי קיי"ל כר"ש כשרים אף ג"נ וש"ע, בערכאות, בעדי מסירה ושמות מובהקין.

הרמב"ם פכ"ז ממלוה ולוה ה"ב כתב דשטר הלואה שחתומין עליו הדיוטות שנמסר בעדי מסירה גובה מבני חורין, וזה מתפרש או כפרש"י [שהו העתק דין שטרא פרסאה], או כפי' הריטב"א וס"ל דלא פליגי חכמים עליה דר"ש אלא

ואף אינו יכול לטעון פרעתי דעדיף מכת"י, דהכא שטר גמור הוא, ולא עבד איניש דפרע ולא יקח השטר, ודברי הראב"ד אין הכרע אי ס"ל דדוקא לענין פרעתי לא חשיב שטר או דפסול לגמרי, ונראה דהרמב"ם למד מהא דרבא י"א א' דשטרא פרסאה דמסרי' באפי סהדי ישראל גבי מז"ח, ומפרש לה רבנו בשטר הלואה ולענין שאינו יכול לטעון פרעתי, ונמצא מצואר דאף שטר שאינו גובה אלא מז"ח חשיב שטר לענין פרעתי, וס"ל דה"ה בערכאות בלא עדי מסירה, ואין נראה לפרש בשטרי מכר דהא המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, [ועי' להלן בה"ב ובמש"כ שם], ולדעת הראב"ד צריך לפרש דהתם בשטוען לא לויית או בתוך זמנו, א"נ בעדי מסירה עדיף, ומודה דחשיב שטר לענין פרעתי אף שאינו גובה אלא מזני חרי.

כתב צ"י סימן ס"ח דקיימא לן כהרמב"ם כיון שהעיתור והרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ס"ל כוותיה, ונראה דכוונתו למש"כ ה"ה שבעה"ע והרמב"ן והרשב"א פירשו הא דר"פ י"ט ב' בשטרי הלואה וס"ל דגבי אפי' ממשעבדי, וא"כ הרי מפורש דחשיב שטר, [אבל אין דבריהם לענין דינא דמלכותא ענין לפלוגתא זו], ולדעת רבותיו והראב"ד ע"כ התם בשטר מכר איירי, דאילו בשטר מתנה אף מז"ח אינו גובה, וכמ"ש ה"ה, וזכולם הדבר מפורש בחידושיהם בהדיא דשטר הלואה בערכאות גובה ממשעבדי, מיהו בצעה"ע לא מלאחי מפורש, ונראה שממה שדן הצעה"ע אי גרסינן בהא דר"פ מז"ח או ממשעבדי משמע דפשוט ליה דבשטר הלואה איירי, דהא בשטר מכר ודאי גובה ממשעבדי וכמ"ש ה"ה, וכן חילק בין הדיוטות לערכאות דערכאות קלא אית להו ולפיכך גבי ממשעבדי, וע"כ בשטרי הלואה קאמר דבשטרי מכר אף בהדיוטות אס' כשר בעדי מסירה יש לו לגבות ממשעבדי, [וכמ"ש ה"ה דמכר לא שייך לדון אי גבי ממשעבדי דכל שנאמנים ודאי גובה ממשעבדי וכדין המוכר שדהו בעדים, דמכירה קלא אית לה], ומשמע בצעה"ע דמסקנתו דגובה ממשעבדי, בשטר הלואה בערכאות, ומיהו בשו"ע סתם דגובה מזני חרי, ולפי זה אין מדבריהם ז"ל הכרע אי ס"ל כרבותיו של הרמב"ם דפסול לגמרי או לא, ומיהו אי טעמא דרבותיו משום דשטר

הלואה חשיב כשטר קנין, שצריך דין שטר לענין פרעתי, וממילא פסול אף לראיה כיון שעיקר השטר לקנין, וכמו שצדדנו לעיל, נמצא שלפי דעת אלו הראשונים מצואר בגמ' שאינו כן שהרי אמרו דכשר בערכאות וגובה ממשעבדים, ומיהו אי טעמא משום דכיון שאינו ראוי לגבות אלא מזני חרי ממילא אינו מועיל לענין פרעתי ומשום זה פסלו כל השטר אכתי י"ל דאי הוי ס"ל דגובה מז"ח היו מודים שיש לפסול השטר משום שאינו מועיל לענין פרעתי, ומיהו דבריהם מצואר שדנו אי גרסינן מזני חרי או ממשעבדי כאילו הוא נידון פרטי אי ערכאות אית להו קלא או לא, אבל מז"ח ודאי גבי בערכאות, ומצואר דלא ס"ל כרבותיו, ומיהו אכתי י"ל דנהי דחשיב שטר מכל מקום יכול לטעון פרעתי, ודוקא בטוען לא לויית או בתוך זמנו מועיל האי שטרא, אלא שנראה שהצ"י ס"ל דאף דעת הראב"ד היינו לפסול לגמרי וממילא כולם חלוקים עליו, א"נ אף אם הראב"ד ס"ל לפסול דוקא לענין פרעתי, מ"מ הרמב"ם ורבותיו הא לא ס"ל כן והראב"ד יחידא, ולא קיי"ל כוותיה, ובש"ך סק"ג נתקשה בדברי הצ"י בזה ולהאמור מיושג.

שם ה"ב הר"ז גובה מז"ח, משמע אף במכר, ובמ"מ בה"א כתב בפשיטות דמכר לא שייך לומר שאינו גובה אלא מזני חרי המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים, וה"נ הרי העדים עדים על המכר ומה בכך שמכר שטר שעידיו עכו"ם, וכבר נתקשה בזה בלח"מ.

יב חו"מ סימן ס"ח ס"ב שטר שעידיו עכו"ם כו', לעיל בס"א הגיה הרמ"א בשטרי מתנה דפסולין אפי' בעדי מסירה, וכאן לא הגיה כלום, ונראה דס"ל דהרמב"ם לא הכשיר אלא בשטרי ראיה בהדיוטות, אבל לא בשטרי קנין, ולעיל סק"י כתבנו לפרש דלדעת הרמב"ם אף שטרי קנין כשירים בעדי מסירה, וכדעת הרמ"ה, וכ"מ ממש"כ או המוכר ללוקח ומשמע דר"ל שטרי קנין, ולדעת הרמ"א [וכ"מ צ"י צד"ה] ז"ל דאז המוכר ללוקח ר"ל שמכר לו שטר ראיה, אבל צ"ע ל"ל האי שטרא תיפ"ל דהודה לו בפני עדים, והרי לעולם צריכים העדים לזכור שזה השטר נמסר לפניהם, ואריך לומר בשכחו את המעשה אבל

זוכרים שזה השטר נמסר לפנייהם ואז צריך שיהא
בו דין שטר.

ובעיקר הדבר דינא דמילתא והרא"ש חולקין וס"ל דלא
מהני צעדי מסירה דחשיב מזויף מתוכו,
ואף לר"ש פסול בהדיוטות, ונראה דיכול לומר קים
לי כוותיה, ודוקא בלא עדי חתימה כלל כשר.

שם ויש מי שאומר דה"מ ששמות העדים
החתומים בו שמות מובהקים כו', נראה
שכ"ה מעיקר הדין לכו"ע, אלא שהרמב"ם לא
הזכיר כיון שלא נזכר בגמ' וכך דרכו לעולם ואין
ללמוד מהשמטה זו, וברמ"ה הדבר מפורש בהדיא.

(ג) י"א ב' עדים החתומים על הגט ושמות
כשמות עכו"ם כו', לדעת תו'

נראה דקמבעיא ליה בין כששליח הביא הגט ועדיין
לא נתנו לה, ובין כשהיא הביאה הגט ואומרת
שנתגרשה בו, דאי חיישין שהם עכו"ם הרי הגט
פסול, ואע"ג דבשמות שאין מובהקים חיישין
לעולם דילמא אחי למיסמך עליהו, י"ל דהיינו שיש
כאן מקום לחשוד שיצאו לסמוך עליהם, אבל עדיין
י"ל דמן הדין אית לן למיחש שהן עכו"ם ואין
ראוי לסמוך עליהם, ונראה דהחשש הוא בין שמה
חשבו שהם ישראלים ובין שמה חשבו שעכו"ם
כשירים, ולמאי דמסיק דבש"מ כשר היינו בשליח
שהביא שיכול ליתנו לה בפני עדי מסירה, אבל היא
אינה נאמנת לומר שנתגרשה בו בפני עדי מסירה,
שהרי מחזקינן להו לעכו"ם ונמצא כאילו הגט בלא
עדי חתימה כלל, ואשה הבאה בגט בלא עדי
חתימה ואומרת שנתגרשה בו ודאי אינה נאמנת,
[בשהחזקה א"א], וצריך שתביא עדי מסירה
שנתגרשה בפניהם, ובשמות שאין מובהקים אפילו
הביאה עדי מסירה אינה מגורשת דחיישין שמה
הם עכו"ם והגט פסול, וכש"כ אם עדיין לא נתנו
לה והוא ציד השליח דלא יהיבין לה, ואפשר שאין
החשש אלא מדרבנן, [אבל מדאורייתא אית לן
למימר דישראל נינהו שאין דרך להחתים עכו"ם
בגיטין, וכמו דמכשרינן בשרוב ישראל שמוטיהן
כשמות עכו"ם, אף שהספק שקול, וה"נ הכא, והך
ריעותא שמוטיהן כשמות עכו"ם י"ל דלא חיישין
לה מדאורייתא], וי"ע.

וברא"ש בשם רשב"ם פירש דהאיבעיא היא
אמנם כמו לפירוש תו', אבל הא
דפשיט ליה לא בא לידינו אלא לוקום ולום

והכשרנו, ה"ק דלא חיישין שמה החתים עכו"ם
בגיטין דאדם יודע שעכו"ם פסולין לגיטין, מיהו
איכא למיחש שמה טעה וכסבור שהם ישראלים,
אבל בשמות מובהקים ודאי לא טעה ומסתמא
ישראלים הם, ולפי זה הך צעיר דוקא אליבא דרבנן
דלר"ש בשמות מובהקים הא כשרינן עכו"ם ולא
אחיא למיסמך עליהו והיאך נאמר שהם ישראלים,
ולכאורה היה נראה דכל הנידון הוא צעידענו
שהצטל שלח את הגט או נתן לה, אבל אם אנו
באים להוכיח שנתגרשה מכח חתימות אלו ודאי אין
לסמוך, שהרי אפשר שהם עכו"ם והכל שקר, ואף
בגיטין הבאים ממדה"י ושמוטיהן כשמות עכו"ם
אין להכשיר אלא צידענו שהצטל שלח לה את הגט
אבל כל שהגט בא להוכיח על עצמו אינו כלום
שהרי אפשר שאמנם הם עכו"ם והכל שקר, אבל
א"א לומר כן דהא לעולם לא חיישין בגט היוצא
מתחת יד האשה שמה שקר הדבר והחתימה עדים
גולנים, אף דודאי איכא גולנים הפסולים לעדות
בכל דוכתי, וע"כ י"ל דאין אדם חשוד בכך שיעשה
גט מזויף, וישכור עדים פסולים, ומה"ת לא
חיישין להכי, וא"כ ה"נ בגיטין הבאין ממדה"י
אית לן למימר דישראלים נינהו ותהא נשאת על
פי הגט, וכן פשטא דברייתא משמע דר"ל דכשרינן
כמו גיטין שחתומין בהן ישראלים בשמות מובהקים
דישראל, והיינו גם שמהא נשאת ע"פ הגט, וכן
בגיטין שבא"י ששמוטיהן כשמות עכו"ם דמסיק
דחיישין שמה עכו"ם הם, נראה דהיינו דחיישין
שמה טעו וחשבו שהם ישראל, אבל שמה היא זיפה
הגט והחתימה צמוד עכו"ם לזה לא חיישין שאינה
חשודה בכך, ואף שיש כאן ריעותא ששמוטיהן
כשמות עכו"ם, מ"מ אכתי י"ל דלא חיישין מחמת
זה לזיוף, ורק לטעות חיישין, וכן בלוקום ולום
דמסיק דישראלים נינהו לפי רשב"ם, נמי י"ל
דמהני גם שתנשא ע"פ הגט אף בלא עדי מסירה,
דלא חיישין שהיא זיפה אף שיש כאן ריעותא זו
ששמוטיהן כשמות עכו"ם, וטפי אית לן למימר
דגט כשר הוא והם ישראלים, והא דאמרינן
דבשמות מובהקים לא אחי למיסמך עליהו היינו
לר"ש שאמנם הגט כשר בחתומים עכו"ם, וכיון
שיש גט כזה כשר, ודאי לא סמכינן אחתימת עדים
שנראים כשמות עכו"ם וחיישין שמה לא הוכשר
לראיה, אבל לרבנן דגט בחתומים עכו"ם פסול לא

חיישינן לא לטעות דידה ולא לזיוף דידה אף ששמותיהן כשמות עכו"ם, מיהו פשטא משמע דשמות מובהקין לעולם לא סמכינן עלייהו ולפיכך הכשיר ר"ש בש"מ, אבל אי לעולם סמכינן אף אשמות מובהקין, לא מסתבר דליתקנו רבנן דשמות מובהקים דעכו"ם כשר וממילא מחמת זה לא נסמוך אש"מ, מיהו אין הדבר מוכרע, ובש"ס סימן ק"ל סק"ל מבואר דס"ל דלפי' רשב"ם מותרת להנשא בגט זה (דלוקוס ולום), אף בלא עדי מסירה, וכ"מ מסתימת הטור והמחבר, אבל מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן פ"ז ס"ק ל"א ל"ב כתב דלא הכשיר ר"י בלוקוס ולום אלא בדאיכא עדי מסירה, אבל להנשא לא שרינן לה בגט זה כיון ששמות העדים כשמות עכו"ם.

ולדינא נראה דאית לן למינקט כחומרי ב' הפירושים [היינו כפרש"י וכפרש"ם], נמצא לדינא, א. לא מכשרינן עכו"ם בשמות מובהקין, דלא קיי"ל כר"ש, ב. גיטין הבאין לפנינו ושמותיהן כשמות עכו"ם, ל"ש אם הגט כבר ניתן לה וצאה להנשא בו ל"ש אם הגט ביד השליח, ואף בדאיכא עדי מסירה שהבעל נתנו לה או לשליח, ואפילו השמות מובהקין דעכו"ם, הגט פסול דחיישינן שמא הן עכו"ם, ואין נותנים לה, וכן לא מחזקינן לה במגורשת, ג. אשה הבאה ממקום שרוב ישראל שם ששמותיהן כשמות עכו"ם, והביאה גט ששמות עדי כשמות עכו"ם, מחירין אותה ע"י הגט, ומחזקינן לעדיו כישראל, ואפילו אין לה עדים שהבעל נתן לה את הגט כיון שאין שום ריעותא בגט.

כתב מרן (שליט"א) זללה"ה דבכל מקום דמספקינן דעכו"ם צריך שני עדים להעיד שהם ישראלים, ואין השליח או שאר ע"א וכש"כ היא נאמנים בזה, וצ"ע.

יד ב"ב קס"ב א' תוד"ה וצריך הא כיון דאיכא עדי מסירה

מדבר דכירי כו', תוכן דצריהם דאי הך וצריך שיחזור מענינו של שטר אינו אלא מנהג טוב, נמצא דכל שטר שהניחו שטח אחת חלק בין השטר לחתימת העדים, כשר, וכן נמי בשכתוב בשטח אחרונה תנאי או ענין אחר הצריך לשטר לא מיפסיל כוליה שטר מחמת זה, ואי השיטה האחרונה רעה ללוקח הרי המוכר גובה כפי הכתוב

בשטח אחרונה מדין הודאת בעל דין ולא מדין שטר, ואם היא רעה אלא המוכר אין הלוקח גובה בו כלום אלא"כ יקיים כפי הכתוב בשטר בלא השיטה האחרונה, ומיהו כל הכתוב בשטר עד השיטה האחרונה יש לו דין שטר, [ע"י להלן שאין זה מוכרע], אלא שאנו מסופקים אם העדים חתמו גם על השיטה האחרונה ולפיכך אזלינן לחומרא, [ואי ניכר מחק בשטח אחרונה נראה דמיפסיל כל השטר כיון דלא ידעינן מה כתוב בשטח אחרונה], ולפי זה שטר בעדי מסירה בלא עדי חתימה, יש להכשיר אפילו השיטה האחרונה שהרי לעולם צריכים העדים להעיד שזה השטר נמסר לפניהם והרי העדאיתם זו כחתימת עדי חתימה, וכשמעידים שגם השיטה האחרונה היתה כתובה בשטר שנמסר לפניהם, הר"ז כאילו הניחו שטח חלק בשטר בעדי חתימה, ויש להכשיר השטר וגם השיטה האחרונה, וס"ל להמ"ו דאין שייך כאן לדון לפסול שיטה אחרונה מכיון שצריך לעולם לעדים שיעידו שהיתה כתובה בשעה שנמסר, והר"ז כאילו נכתב על דבר שיכול להזדייף דפסול לר"א בשאר שטרות משום דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים, וכל שצריך שהעדים יזכרו תוכנו לא קרינן ביה למען יעמדו ימים רבים, דדוקא התם שהחסרון בשטר שייך לומר כן אבל הכא שהשטר בשעה שנמסר לא היה בו שום ריעותא ולא היה יכול להזדייף, אלא שאנו לא נדע אם אמנם היה כן בשעת מסירתו, אלא ע"פ עדים, כדי הא אין כאן שום חסרון בשטר ולא שייך לפסולו משום שאינו עומד ימים רבים, ומיהו כתבו ז"ל דזה תלוי באידך פלוגתא דר"י ור"א אי הכשיר ר"א מכאן ועד י' ימים, והנה למש"כ לעיל סק"ה לפרש דאף בשזוכרין דע"פ לא סמכינן עלייהו ניחא דלפי זה לא מהימנינן להו אי היתה כתובה השיטה האחרונה בשעה שנמסר, וממילא השיטה האחרונה פסולה, ונפיר פרכינן והא צריך להחזיר מענינו של שטר דמסתמא גם בשטח אחרונה כתוב דבר המעכב ומשמע דגם לענין זה חשיב שטר, א"נ אין הדבר מוכרע ואפשר דבכתוב בשטח אחרונה דבר המעכב בשטר פשיטא להו דכה"ג פסלו חכמים את כל השטר ודוקא בהניח שטח חלק מספקא להו, ולפי זה אם אין העדים נאמנים להעיד אם היתה כתובה שיטה אחרונה בשעת מסירה תו מיפסיל כל השטר, וכן מבואר בסוף

להזדייף וכמש"פ תו' שם, וכן צרא"ש הביא הך ראייה ולא הזכיר כלל לדחותה, לכך כתבנו לפרש דהך נידון שייך בפלוגמא דלאלתר ולא שייך בפלוגמא דשאר שטרות, וצ"ע.

ודעת הרמב"ן דלא מיפסיל השטר מחמת תקנה דצריך שיחזור מענינו של שטר, ולפי זה הא דפריך בגיטין שם והא צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה יש לפרש כמש"כ תו' דלר"א פריך ולדידיה מיפסילא שיטה אחרונה, ואפשר דס"ל דלא חשיב למען יעמדו ימים רבים ופסול מחמת אידך דר"א דודאי ס"ל כוותיה דהא פרכינן והא צעינן כתב שא"י להזדייף, ואמנם אשיטה אחרונה לחוד הוא דפרכינן אצל כוליה שטרא לא מיפסיל, ומשום דפשטא דמימרא דרצא משמע שיש לו כל דיני שטר לפיכך מדקדק והא שיטה אחרונה פסולה ומשני בדמהדר, אצל צר"ן גיטין שם לא ניחא ליה לפרושי דאשיטה אחרונה הוא דפרכינן, דהא לא נתפרש בדברי רבא דלמידין משיטה אחרונה, לכך פירש דשטרא פרסאה איכא למיחש ששיירו הרבה שורות פנויות וממילא השטר פסול ותיירא דמהדר וממילא אין למידין מה שנכתב אחר חזרת הענין כלום, ותימא דהא כיון דהכשר השטר צעדי מסירה כי היכי דנכתב עברית אין אנו חוששין שמא שיירו שורות פנויות, דהעדים מזהירים על זה שלא לאפשר זיוף בעדותם, ה"ג נכתב בלשון פרסי, ועוד דהיכא אשכחן דמהדר מענינו של שטר רשאי להשאיר שיטות פנויות, דלא נלמוד מהכתוב אחר החזרה, והא צעדי חתימה ודאי נלמוד דהא אינם רשאים להשאיר שיטות פנויות דילמא גיז' ליה לשטר העליון וכתב שטר בשיטה הפנוי' והם חתומים עליו, וה"ג צעדי מסירה, ועוד דהא חזרת ענין השטר עיקרו שלא יחא כתוב צו דבר הצריך לשטר וזימנין דמתרמי גם באמצע השטר שיטה שאין זה דברים המעכבים וא"כ יפסל השטר דהא איכא למימר דהך שיטה היינו סוף השטר והוא שאין צו דבר המעכב, ועוד דאית לן להשוות הך והא צריך שיחזור מענינו של שטר להווא די"ט צ' והתם ודאי אין חשש של שיטות פנויות שהרי חתמו ישראל, וודאי אין משאירים שיטות פנויות דהא יכול לגיז' לעליון, ולכתוב עליה מאי דבעי.

דבריהם דכתבו שיש לפסול גזרה אטו לא הרחיק ומצואר דכלא הרחיק פסול כל השטר, וכ"מ צרא"ש, אצל למש"כ שם בשם מרן (שליט"א) וללה"ה דדוקא בשכחו את הדבר ומעידים על צורת השטר צוה לא מהימנין להו אצל צמעידין צע"פ נאמנים, א"כ לכאורה הכא עדיין קשה מאי פריך והא צריך להחזיר והא בסתמא העדים זוכרים, ונאמנים, וי"ל דכל שאין לסמוך על הכרת העדים בצורת השטר בטל כח השטר ואף בלא דינא דלמען יעמדו ימים רבים, ונכמש"כ לעיל שם שהרי אף בשטרי קנין בטל כח השטר לר"א לאחר יום המסירה, וכן ר"י דצבר דלמען יעמדו ימים רבים ענה טובה קמ"ל נמי צידדו בתו' לפרש דמכאן ועד לאחר י' ימים פסול, ופירשו לפי זה דהא דפריך גיטין שם והא צעינן כתב שאינו יכול להזדייף דאף לר"י פרכינן ומשום דמודה ר"י שאין השטר כשר אלא לאלתר ויכול לטעון פרעתי אף שהעדים זוכרין צע"פ, דסתמא זוכרין, הרי מצואר דכל שהעדים צריכים לזכור הכתוב בשטר בטל כח השטר, וה"ג הכא שהעדים צריכים לזכור הכתוב בשיטה אחרונה נמי בטל כח השטר לר"א דס"ל דלא הכשיר ר"א אלא לאלתר, וממילא שפיר פרכינן והא צריך שיחזור מענינו של שטר, ובקושיהם צעו לפרושי אף אליבא דר"י דהילכתא כוותיה בפלוגמא דלאלתר, ובתירוץ דחו דכי היכי דקושיא דוהא צעינן כתב שא"י להזדייף אליבא דר"א ה"ג הך קושיא דהא צריך שיחזור מענינו של שטר אליבא דאידך דר"א, ומיהו אי פסלינן בהניח שיטה חלק צעדי חתימה ניחא להו דפסלינן צעדי מסירה אף שנאמנים לומר שהיתה כתובה גם השיטה האחרונה בשעת מסירה, דלא חילקו חכמים ותיקנו בכל השטרות לעיכובא שיחזור מענינו של שטר, ואם לאו פסלו כל השטר אף צעדי מסירה, ונצדצרי התו' היה מקום לפרש עוד דאמנם כיון שאין למידין משיטה אחרונה מיפסילא שיטה אחרונה משום דלא חשיב למען יעמדו ימים רבים כיון שצריך לעולם לזכירת העדים, והא דנקטו פלוגמאם דלאלתר ולא נקטו פלוגמאם דשאר שטרות משום דס"ל דלטעמייהו אזלי ופלוגמתן בשאר שטרות תליא בהך פלוגמא ולפיכך נקטו הך פלוגמא, אצל לפי זה ק"ק מאי ס"ד והא ודאי ההיא סוגיא כר"א ס"ל דהא פריך והא צעינן כתב שאינו יכול

והא דהשאר שתי שיטות פנויות פסול אף צעדי מסירה אף דדבר שיכול להזדייף כשר, ה"ט דשאני הכא דאי כתב על שיטה אחת מאי דבעי מו אין ניכר שהוא יכול להזדייף ונכשירו בהכרת העדים שזהו השטר שנמסר אף שלא ידעו אם נזדייף צו דבר או לא, ומיהו בנכתב על דבר שיכול להזדייף מסתברא שאין קפידא בהשאר שיטות פנויות דהא ע"כ צריך שיזכרו תוכן השטר, ומיהו אפשר דכל זיוף שאפשר למנוע צריך למנוע, וגם י"ל דהוספה אין ניכר כ"כ וצריך דקדוק יתר שלא יטעו העדים, ומה"ט אפשר שלא חילקו חכמים ואף בדבר שיכול להזדייף פסלו אם השאר שיטות פנויות.

(טו) חו"מ סימן מ"ד סמ"ע סק"כ כתב דאף לדעת הרמב"ן דצ"ל החזיר לא נפסל השטר מ"מ משיטה אחרונה אין למידין אפילו השאר שיטה פנוי צין הכתב להעדים, ומימא היכן מנינו גזרה זו בהש"ס, והא לדעת הרמב"ן אין כאן שום תקנות אלא שאמרו שנכון לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה לפי שאין למידין הימנה, אבל משורה שלפני האחרונה ודאי למידין, ועוד דילמא עכשיו השורה הפנוי ונלמוד מהשורה שלפניה, ועי' ש"ך.

(טז) רמב"ם פ"א מה"ג הי"ח אבל אם מסרו לה צעדים כו' הר"ז כשר, והא דפריך גיטין י"א א' והא צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, היינו משום דהתם בשטרי ראייה קיימין דפסולין בדבר שיכול להזדייף וכדאמר התם, וה"נ שיטה אחרונה יכולה להזדייף ופסולה, אבל בגט דכשר על דבר שיכול להזדייף ה"נ הרחיקו העדים מן הכתב שני שיטין, או שנשאר פנוי שני שיטין כשר, והנה הראב"ד השיג דיכולה למלאות השיטה הפנוי ואחי למיסמך אעדי חתימה, ונראה דלאו דוקא בכה"ג פסל הראב"ד אלא אף צדליכא עדי חתימה כלל פסל דאם תמלא הפנוי נכשיר בהכרת עדי מסירה שזהו הגט שנמסר לפניהם אף שהעדים לא יזכרו תוכנו, דלא מישתמיט בשום דוכתא שיהא צריך לשאול לעדי מסירה אם לא נשאר שיטות פנויות, וכן מבואר מדברי הר"ן שזכרו לעיל ס"ק י"ד שפירש דהא דפריך גיטין שם והא צריך להחזיר כו', דהיינו דזימנין דמשאירים שיטות פנויות וזה פוסל כל

השטר אף צעדי מסירה אף צדליכא למיחש דאחי למיסמך אעדי חתימה דהא התם צעכו"ס הדיוטות איירי, מיהו דעת הר"ן דצדמהדר בשיטה אחרונה ליכא למיחש אף אם נשאר שיטות פנויות דאין למידין ממה שנכתב אחר שורה המחזרת מענינו של שטר, [אבל הרמב"ם לא הזכיר כלל דבגט צריך להחזיר ושאלין למידין מאחר חזרה], אבל כל הראשונים ז"ל לא פירשו כן וממילא לא מלאנו מבואר בגמ' שאין למידין מאחר חזרה וממילא א"א להקל בזה.

ונראה דאין להקל נגד דעת הראב"ד שכן גם דעת המרדכי והטור [והר"ן], ומש"כ צ"י סימן ק"ל דהרמב"ן והרשב"א מסכימים לדברי הרמב"ם תמוה וכמש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ו ס"ק ל"ה.

(יז) רא"ש פ"א סימן י"א וה"ה דכל הני פירכי שייך נמי לאקשווי אמתניתין כו' ושיחזור בשיטה אחרונה מעין השטר, לפי מאי דמסיק רבנו בפרק ג"פ דאי לא החזיר מיפסיל כל השטר וא"כ הא דפריך הכא והא צריך להחזיר היינו שיפסול כל השטר א"כ לכאורה לא שייך למיפריך אמתניתין שיפסול כל השטר דהא התם תק"ח הוא להאמינם משום דלא מרעי נפשיהו ואין שם דינים ותקנות בשטר, וא"כ נהי שיש לפסול שיטה אחרונה אבל כל השטר אין טעם לפסול, הניחא בנכתב על דבר שיכול להזדייף שפיר יש לפסול דהא אי בעי כתב מאי דבעי, ואף צדליכא עדים שלא שינה ולא מחק מ"מ בכה"ג לא תיקנו חכמים להאמינם, אבל הא דצריך להחזיר מענינו של שטר שהוא תק"ח בסדר השטרות לא שייך לתקן כן בשטרי ערכאות שעיקרם ראייה לפי דלא מרעי נפשיהו, ואפשר דכונת הרא"ש דהו"מ למיפריך אשיטה אחרונה בלחוד דלישגא דמתניתין משמע דכוליה שטר כשר וסמכין עליה, וז"ע, שו"ר בספר מרן (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק כ"ד עי"ש.

סימן ג

(א) י"ז א' ר"י אמר משום צת אחותו כו', נראה דר"י ס"ל מסבירא דלא שייך לתלות הפירות בחתימה אלא או בכתובה או בנתינה, והנה ע"כ דחכמים לא ס"ל משעת כתיבה דא"כ אין

לפסול נכתב ביום ונחתם כלילה, ואי דס"ל גם משום דתא חתמו א"כ יש לעולם להזריך שיהא כתוב בגט זמן הכתיבה וגם זמן הנתינה, דהא אם כתב גט ושהה תח"י ואח"כ בא לגרש בו אינו יכול לכתוב גט אחר משום פירי וגם אינו יכול לגרש בגט זה משום דתא חתמו, וע"כ צריך לכתוב זמן הנתינה ביחוד, ולא משתמיט בשום דוכתא שיהיו שתי תקנות בזמן, אחת זמן כתיבה משום פירי, וגם זמן נתינה משום דתא חתמו, אלא ודאי ס"ל לחכמים דיש לבטל פירות עד שעת נתינה וממילא אין שייך לתקן זמן משום פירי שהרי אין עיקרו של גט לראיה ולעולם תוכל לבקש מז"ד שיכתבו לה מתי נתגרשה, וודאי לא הולכנו חכמים לתקן מחמת זה לכתוב לעולם זמן בגט ולפסולו אם לא נכתב, וזמן משום דתא חתמו לחוד הוא דאיתקון. והא דפרכינן ר"ל מ"ט לא אמר כר"י ושנינו משום דזנות לא שכיחא, ולא משנינן דר"ל ס"ל דשפיר יש לתלות הפירות בחתימה וממילא אית לן למימר דרבנן פליגי עליה דר"ש בחדא דהיינו דס"ל דבשעת חתימה מפסיד הפירות, ולית לן לחדש עוד פלוגתא בעיקר תקנת זמן, י"ל דקושטא קמפרש למה באמת לא תיקנו משום דתא חתמו, א"כ טפי מסתבר לומר דחכמים ס"ל יש לבטל פירות עד שעת נתינה מלומר דעד שעת חתימה, אלא דהא דזנות לא שכיחא מכרעא לומר דס"ל עד שעת חתימה ומשו"ה תיקנו זמן.

והא דתיקנו לר"ל משום פירי אע"ג דמסתמא ביום שכתבו מוסרו וזמן המסירה לעולם אפשר לה לבקש מז"ד שיכתבו לה, וכמו דאמרין לר"י, שא"ה שכיון שבכתבו מפסיד הפירות לא יתכן שיהא הדבר ידוע רק אצלם, וגם כיון שבכתבו הגט מפסידתו הפירות שפיר יש לתקן שימש הגט לראיה על זה.

ג' גיטין פסולין כו', אפשר לפרש דלר"י פריך דכיון דאם נשאת לא תנא, לא מימנע מלחפי עלה.

שם גזייה לזמן כו', אפשר דפריך דליתקנו שלא יכתבו גט לאיש אלא"כ אשתו עמו דאז ודאי לא יגיז ליה לזמן בפני העדים, וגם אי גיז מיפרסמא מילתא, א"כ דיש לפסול אף אם נשאת ואז מירתת טפי וגם היא לא תתגרש, א"כ דכיון דלעולם מצי לגיז אין תועלת בתקנתו.

שם כתביה ואותביה בריסתיה כו', כה"ג בשאר שטרות ודאי פסול דבשטרי דלא אקנייתא למאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו אין כותבין אלא"כ מלוה עמו, ואי כתב בלא המלוה מיפסיל כל השטר, ואף כשמביא עדי מסירה אינו גובה בו, ונהנה אע"ג דליכא למיחש שיכתוב גט שמא תזנה אשתו ויחפה עליה, (דודאי אין אדם מכין תקנות כגון אלו), מ"מ יש כאן משום תקנת זמן שעיקרה שהגט יעיד מתי נתגרשה, ועוד דכה"ג גרע דכמוקדם חשיב שהרי כשחזיא גיטה יעיד שנתגרשה מזמן מוקדם, וגט מוקדם ודאי יש לפסול, ודעת הרמב"ן דהכא למאי דמשני דלא חיישינן להכי מכשרינן אף צידעין שגט זה שהה בין כתיבתו לנתינתו וטעם הדבר דכיון דלא שכיח, כדמסיק, לא עבדו חכמים תקנתא לפסול כה"ג, ועוד דכיון דמשום דלא שכיח לא תיקנו חכמים שלא יכתבו גט אלא"כ אשתו עמו, ממילא תו אין מקום לתקן לפסול הגט אם ניתן, אחרי שכל הדבר צידו ולעולם לא נדע אם ניתן ביום כתיבתו אם לא, (עי' יצמות ל"א ב' לינאה גבי ידיה מחקה ליה כו'), ומיהו לכתחלה ודאי אינו ראוי ליתנו בין משום תקנת שמא יחפה, שעיקרה שהגט יעיד על יום הנתינה, ובין משום פירי דאחי למיטרף לקוחות שלא כדין, וומיהו אם אין לו פירות או שידוע שלא מסר, אין כאן אלא משום תקנת שמא יחפה, אלא שאין כאן תקנת חכמים לפסול את הגט, אצל ודאי איסורא איכא עליה דלא למיהב האי גיטא. — קושית הגמ' עיקרה שיתקנו שאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו עמו, וזה לכל הפירושים, [אלא דלפי דהמשנן ידע שלא תיקנו כן, לפיכך פריך והא יש לחוש למכשול זה], והנידון הוא בתירוק הגמ' אי היינו דוקא לומר דמשו"ה לא תיקנו לחשוש לזה, אצל אה"כ דאם אירע כה"ג הגט פסול כדין מוקדם, או דמשום דלא חששו לזה גם לא תיקנו לפסול כה"ג.

כתב הר"ן דמתניתין ליכא למישמע למיפסל אין בו זמן די"ל דדוקא מוקדם פסול דאחיה למיטרף פירי שלא כדין, וגראה דה"ק דלענין לפסול מוקדם פשיטא דתיקנו חכמים, אצל אף זה מתק"ח בדין זמן, אלא דכה"ג אף לר"י יש לפסול משום פירי, וומיהו אף משום תקנת דתא חתמו מיפסיל לר"י, אצל מחמת תקנת זמן ופסול

לגרש ציינענא וכלא עדי מסירה ולא ידעו יום המסירה ויש כאן משום תקנת חיפוי, אבל מ"מ משום פירי ליכא דכיון דלא נתפרסמה כפנויה מזמן הכתוב צו יאמרו הלקוחות אייתי ראה אימת כו'.

והנה לפי דבריהם בכתביה ואותביה בביסמיה אין חשש פירי לר"י, דלעולם מיפרסמא מילתא כשמתגרשת וכשלא נתפרסם ידעו שלא ניתן ציוס שנכתב ויאמרו לה אייתי ראה אימת מטא גיטא לידך, ורק משום צת אחותו אחינן עלה, (ומיהו אפשר שאין דברי התו' אלא דלא חששו חכמים לכך כיון דעל פי רוב מיפרסמא מילתא, וממילא אין לחוש שיעשו כן עד שנתקן מחמת זה שאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו עמו, [וגם תקנת עגונות יש כאן שלא לעשות עיכובים בכתביה הגט], אבל אמנם אינו ראוי למסור למתחלה גט המעיד בשקר לענין פירות על סמך שיהיה קול לשקר, ואפשר דאם מסר גט כזה פסול משום דין מוקדם, גם מחמת חששא דפירי לחוד, לר"י, ומיהו לפי"ז כש"כ שיש לפסול נכתב ציוס ונחתם בלילה אף לר"י משום פירי, והתו' כאן בתירוץ לחלק למה פסול נכתב ציוס ונחתם בלילה ובשליש כשר נקטו דיש לחוש משום שמה יחפה, ומשמע דמשום פירי ליכא, וכן בתו' לעיל א' ד"ה נכתב כתבו דנכתב ציוס ונחתם בלילה פסול לר"י משום שמה יחפה, ומשמע דמשום פירי ליכא, ואפשר דלר"י לא היתה כלל שום תקנה בגט משום פירי כיון דבכל גווני יש לפסול משום שמה יחפה, א"נ נקטו משום שמה יחפה שהיא עיקר התקנה, [וגם חשש חיפוי ודאי איכא], אבל אה"נ דאף משום פירי איכא, [ובכתביה ואותביה בביסמיה אי נימא דלא מיפסיל משום חשש חיפוי (דהא לעולם אין לחוש שיכין גט לשמה חונה) יש לפסול משום פירי]. — והנה כל דבריהם לר"י דיש לבטל פירות עד שעת נתינה וצוה כתבו דלעולם יש קול בשעת נתינה וכל שלא היה קול יאמרו לה הלקוחות אייתי ראה, אבל לר"ל דמשעת חתימה מפסיד פירות ודאי יש לכתוב גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כדי שיפסיד הפירות מזמן חתימת הגט, ולא שייך כלל לדון בכל מש"כ התו' ולעולם אין קול לדעת מתי חתמו העדים, וכ"ז פשוט, ובספר קרני ראש על המהרש"א כנראה לא פירש כן, והוא תימא. — יעוי' במהרש"א שפירש כעין מש"כ, אלא

מוקדם דשאר שטרות נראה דאין שייך לפסול בגט, דעיקרו לאו לגביינא ושפיר יש להכשיר מוקדם ולעולם לא נסמוך על הזמן שבגט לענין פירי, אלא מק"מ מיוחדת היא בגיטין, ופסלו מוקדם משום פירי ולר"י גם משום צת אחותו, ותיקנו זמן ג"כ משום צת אחותו, ולר"ל משום פירי.

שם תוד"ה עד וא"ת ולר"י איך כו', כונתם להקשות דהא יש לחוש שיכתוב גט כדי להערים על הפירות, וממילא אין כאן תשובה לא מקדים איניש פורענותא, שכל עיקרה הוא עושה כדי להערים על הלקוחות, א"נ אינו חשוד לגרש [ולהחזיר] בגלל ריוח פירות, אבל בשכבר עלה בדעתו לגרש יש לחוש שיקדים לכתוב כדי להערים על הפירות ולא יחוש להקדמת הפורענות שהרי ריוח הפירות, ותירצו דלעולם בשעת הגירושין מיפרסמא מילתא להודיע שהיא גרושה, וידעו הלקוחות שלא נתגרשה בזמן הכתוב צו כיון שאז לא נתפרסמה כגרושה, [ל"ש אס עכשיו כבר נתפרסמה, ל"ש אס גם עכשיו טרם נתפרסמו גירושיה], ויאמרו לה אייתי ראה אימת מטא גיטא לידך, ואע"ג דלעולם לא שמעינן להו אלא אמרינן מסתמא ציוס שנכתב נמסר, הכא ודאי יוכלו לזכר שלא נתפרסמה כפנויה בזמן הכתוב בגט, וכה"ג דאיכא ריעותא שמעינן להו ואמרינן לה אייתי ראה אימת מטא גיטא לידך, ומיהו גבי כתביה ואותביה בביסמיה פרכינן דסו"ס לא ידעו צ"ד מתי נתגרשה לענין זנות, [עי' לקמן ס"ק ג'].

שם צא"ד ומיהו במשליש כו', ר"ל אע"ג דהכא אף שיש קול מ"מ משום שמה יחפה איכא, [דלא מיפרסמא כולי האי עד שיהא ידוע יום המסירה, ורק יש פרסום דלא הוחזקה כפנויה אלא באיחור, וגם אפשר דלא תתפרסם כלל כפנויה גם עכשיו, [אלא שמהוא"ת גיטא עכשיו נודעו גירושיה], ודי בכך לענין שיאמרו לה הלקוחות אייתי ראה אימת מטא גיטא לידך, [כיון שאינה מפורסמת בגרושה], אבל מ"מ משום שמה יחפה איכא שהרי לא ידעו יום המסירה], וא"כ ה"נ במשליש יהא משום תקנת חיפוי, לזה כתבו דבמשליש איכא קול כמו בגיטין הבאין ממדה"י היינו שכבר יהיה מפורסם יום המסירה, והקשו א"כ נכתב ציוס ונחתם בלילה נמי ותירצו דדוקא במגרש ע"י שליח מיפרסמא מילתא טובא אבל במגרש בעצמו יכול

לחוש שיארע כך, ונראה שאין כונת רבנו שיש לחוש שכל עיקר הגירושין יעשה לשם הרווחת הפירות, אלא בשכר עלה דעתו לגרשה אף שטרם החליט בהחלט, בזה יש לחוש שיקדים לכתוב כדי שאם אמנם יגרשנה שירות הפירות.

שם וי"ל כו' אצל גט רגילות הוא למוסרו בפני עדים כו' ומה שלא הקשה מכל גיטין כו', נראה כונת רבנו ז"ל דמשום הרווחת פירות אין לחוש שיטעה בסדר מסירת הגט וימסרנו בצינעא, וגם האשה לא תתירא לקבל בצינעא מחמת ריוח הפירות, שיחזיקוה כאשת איש, משא"כ כשזינתה ועומדים לדונה למיתה בזה כל טעמי דאית לה למיעבד עבדא ולא תחוש לקבל הגט בצינעא, והיינו שהקשו בגמ' כתביה ואותביה בדיקתיה מאי ר"ל דהא איכא למיחש שמה יש לו גט כתוב וימסרנו לה בצינעא כדי לחפות עליה, ולזה תירצו דלא מקדים איניש פורענותא וליכא למיחש להכי, [אצל אין לחוש שמה יכתוב לכתחלה גט לחפות שמה חזנה, דלא עבד איניש הכין, וחזר והקשה הא בגיטין הבאין ממדה"י יש לחוש לחיפוי ותיירץ דקלא אית ליה, והיינו דכיון שמוסר ע"י שליח הרי לא ימסור בצינעא וממילא איכא קול, וה"נ בכל גיטין אם אנו באים לחוש לחשש פירות אין לחוש שימסור מחמת זה בצינעא, וממילא אין כאן חשש דלעולם מיפרסמא מילתא ויאמרו אייתי ראייה איתת מטא גיטא לידך, וגם יהיה מפורסם יום המסירה.

ולפי תירוצ זה אחרי שמלאנו מצוה בגמ' דגיטין הבאין ממדה"י אית להו קלא ומצטלין גס חשש חיפוי, אמרינן דה"ה כל גיטין שאינן נמסרין בצינעא אית להו קלא כגיטין הבאין ממדה"י וליכא משום חשש חיפוי, וכש"כ משום חשש פירי, דודאי יאמרו הלקוחות אייתי ראייה, ולפי זה גט שנאחזרה נתינתו יש תקנה למסרו בפני עדים ואז דינו כגט שצא ממדה"י דאית להו קלא וליכא לא משום חיפוי ולא משום פירות, זו דעת רבנו ז"ל, אצל לו"ד היה מקום לומר דדוקא בגיטין הבאין ממדה"י אמרינן דאית להו קלא דעכ"פ הבאת גט מחו"ל דבר מפורסם הוא, [דמשמע דהוא עצמו שהביא גיטו נמי שפיר דמי דאית ליה קלא], וענין מיוחד הוא שבהחלט יהא לו פרסום, וכן בשליש ענין מסירה זו לעולם יש לה קול, אצל במה שמוסר בפני עדים בזה לא נשתנה כאן כלום עד שנאמר

שפירש שבשעת נתינה בהחלט יא קול ולעולם ימסור בעדי מסירה, אלא שאפשר שיא קול מחי נמסר ואפשר שלא יהא אלא קול שלא נמסר ביום הכתיבה אצל יום המסירה לא יהא ידוע, ולמש"כ ניחא טפי דאמנם אפשר שגם בשעת נתינה לא יהיה קול כלל וימסור בינו לבין עצמו, אלא דכל שאין קול יוכלו הלקוחות לומר אייתי ראייה, משא"כ לענין שמה יחפה לעולם לא קטלינן לה מספיקא, ועי' מהר"מ שיף שהקשה עוד לפי' המהרש"א ולמש"כ נתייבש הכל.

ואפשר עוד לפרש דברייהם כמש"כ לקמן סק"ג בדעת הרא"ש, דמשום הרווחת פירות אין לחוש שיתן בצינעא משא"כ משום חשש חיפוי, ולפי זה י"ל דכשאנו נותן בצינעא מיפרסמא מילתא טובא וידעו יום המסירה וליכא גס משום חיפוי, אלא דכל דאיכא למיחש לחיפוי יש לחוש שימסור בצינעא, ולכן פסול נכתב ביום ונחתם בלילה משום דאיכא למיחש לחיפוי, ודוקא בגיטין הבאין ממדה"י א"נ בגט המושלש, אין חשש חיפוי שבהחלט יהא לו קול, אצל כתביה ואותביה בדיקתיה יש לחוש שימסור בצינעא, ואף אם מוסרו בפרהסיא לא פלוג חכמים, [כ"נ בדבריהם ודלא כדעת הרא"ש], ואסור או פסול, עי' לק' סוס"ק ג' נחפרש.

שם צא"ד וא"ת אמאי כותבין גט לאיש כו', [ר"ל שמה יודמן שנתחרט מלגרש והגט תח"י, או שמחמת איזה סיבה אחרת נודמן ששהה הגט תח"י, ועכשיו שזינתה יתנו לה, אצל אין לחוש שיכתוב גט שיהא מוכן לחפות שמה חזנה, דלא מסתבר שיהא חשש כזה], באמת זו קושיא הגמרא כתביה ואותביה בדיקתיה, אלא לפי דבגמ' לא נזכר אלא דלעולם איכא למיחש לכתביה ואותביה בדיקתיה אצל לא נתפרש מה שראוי לתקן למנוע חשש זה, לפיכך נקטו לה בלשון קושיא בפ"ע, אצל באמת זהו עיקר כונת הגמ' דיתקנו שאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו עמו.

(ג) רא"ש פ"ב סימן ד' וא"ת כיון דפרישית כו' היאך כותבין גט לאיש כו', ע"כ כונת רבנו ז"ל להקשות שהרי יש לחוש שיכתוב הגט קודם כדי להפסיד הפירות ללקוחות, וממילא לא שייך כאן מה שאמרו בגמ' לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, שזו תשובה שבסממא אין לנו

שיש כאן ענין מיוחד שאינו בכלל גזרת חכמים משום חיפוי ופירות, שאין מה שיש כאן קול אלא כמאורע שהיה קול, והר"ז כאילו מסר צנינעא והוציא קול דודאי פסול, דלא פלוג חכמים.

שם סימן ה' א"נ להכי כותבין כו', ר"ל דאף משום הרווחת פירות לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, וכבר כתבנו לעיל שלא חששו שיגרש כדי להרוויח הפירות ואח"כ יחזור ויבנסנה דאין אדם חשוד לעשות ענין גירושין בגלל ממון, אבל החשש כאן בשכר קרוב דעתו לגרשה בזה יבין גט כדי להרוויח הפירות, וימיהו בלא הפירות לא יעשה כן דלא מקדים איניש פורענותא וזו כונת הגמרא], ולזה כתב רבינו דגם בזה אמרינן דפורענותא הוא לגביה ואינו מכין גט כל שאין דעתו לגרשה תיכף, אף שירויח פירות.

ובראה דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בגיטין הבאין ממדה"י, דלא התירו חכמים לחתום בפסול, וגם משום פירי איכא אף לר"י ע"י לעיל סק"ב ד"ה והנה], שו"ר ש"ה ברי"ו נכ"ד פ"ב.

שם ולפי טעם זה אי אחרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב חו לא מתכשר האי גיטא כו', אין הכרע בדברי רבנו אם ר"ל לא מתכשר ליחידו לכתולה וימיהו אם נתנו כשר וכדעת הרמב"ן הוצא לעיל סק"ב, או דר"ל דאם נתנו בעצמו אמנם פסול, ווע"י לק' ס"ק י"א].

והגה כתבנו לפרש קו' תו' והרא"ש, דהחשש הוא שיקדים לכתוב משום הרווחת פירות, ולכך ס"ל לתו' וכן הרא"ש בתירוצו קמא דאין כאן תשובה משום לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, אבל באמת לשונם וכוונתם מתפרש שפיר טפי אם היה כאן החשש שתאחר הנתינה ללא כונה מיוחדת, וממילא יבא כאן חשש ללקוחות, ואפשר לומר כן, והא דלא ניחא להו בתירוצו הגמ' דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה, י"ל דס"ל דדוקא במידי דאיסורא דהיינו בחשש חיפוי שפיר יש תשובה בזה דלא שכיח, אבל בדיני ממונות אין תשובה בזה דלא שכיח ולעולם יש לחוש לכל מאי דאפשר ואין להוציא ממון בלא ידיעה מוחלטת, דדיני ממונות חמירי טווא מאיסורא, וכמש"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות גרושין הכ"ד, א"נ משמע דקושיה הגמ' רק דמשום חיפוי אין תקנה לכתביה ואותביה בביסמיה, אבל משום פירי משמע דלא

ק"ל, ולפיכך פירשו הטעם בזה, אלא שצריך טעם למה באמת אין לחוש שיקדים לכתוב משום הרווחת פירות, ואפשר שאין ענין פירות מכריע אלא האדם צנידון גרושין, ולכך אין לחוש שיכתוב גט מחמת הרווחת פירות בזמן שבלעדי ריות זה לא היה כותב, וממילא אין לחוש אלא לכתביה ואותביה בביסמיה, וימיהו אחתי יש לחוש שאחרי ששהיה הגט יתנו צנינעא משום הרווחת פירות ולזה צריך לטעמים שכתבנו או דמשום הרווחת פירות לא ישנה בסדר מסירת הגט, ודוקא בחיפוי שאנו חוששין שכלל אינו רוצה לגרשה ואינו מגרשה אלא לחפות בזה חיישינן שיתן צנינעא כדי שיחפה, אבל כשבא לגרשה באמת אינו חשוד לשנות בסדר מסירת הגט כלל וגם היא לא תתראה], או דכל שלא יהא קול לגירוש' יוכלו הלקוחות לומר אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך, וראשון נראה יותר].

י"ז ב' תוד"ה עד וי"ל דלא שייך למימר קלא אית ליה אלא כשמגרש ע"י שליח כו', באמת לא הוצרכו לזה, דהא בפשוטו ניחא דלעולם יש לחוש שימסור בעצמו צנינעא, ולכך אסור לעדים לחתום על מוקדם וכשתחתו פסול, ואין לנו כלל נפקותא אם גם במגרש בעצמו צפרהסיא יש קול או לא, ואין נראה לומר דכוונתם דבנותן ע"י שליח מתכשר אף נכתב ביום ונחתם בלילה, דלא מסתבר כן כלל דכיון שחתמו בפסול ודאי לאו כלום הוא ולא מתכשר בזה שיאירע אח"כ שיהא לו קול], וימיהו למש"כ לפרש דכוונתם דקול שידעו יום המסירה אמנם ליכא אלא במגרש ע"י שליח, י"ל דקושטא קמפרשי דלצטל חשש חיפוי אין קול אלא במגרש ע"י שליח, ולרווחא דמילתא נקטו דכש"כ שיש לחוש שימסור צנינעא ולא יהא קול כלל, אבל למש"כ לפרש דאמנם במגרש צעדים צפרהסיא איכא קול אף לענין שידעו יום המסירה, א"כ באמת אף במגרש שלא ע"י שליח איכא קלא, ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול משום שיש לחוש שימסור צנינעא, א"כ קשה מה זה שכתבו דליכא קלא אלא במגרש ע"י שליח, ונראה דס"ל לתו' דכתביה ואותביה בביסמיה מיפסיל אף למוסרו צפרהסיא, ודוקא ע"י שליח יש לו תקנה דהתם לעולם אית ליה קלא, אבל במוסרו בעצמו לא פלוג חכמים בין צנינעא לצפרהסיא, ולעולם פסול, [כ"נ דלפ"ז ס"ל לתו' דמיפסיל אם מוסרו בעצמו, דאי אין כאן

פסול אלא אסור וכדעת הרמב"ן לא מסתבר לחלק בין בעצמו לשליח וכל שאין חשש למכשול יש להחזיקו, והיינו שכתבו דלא שייך לומר קלא אית ליה שיהא מותר למסור אלא במוסר ע"י שליח שזוה לעולם צפרהסיה, אבל בלא"ה כיון שיש לחוש שימסור צנינעא אף במוסר צפרהסיה פסול דלא פלוג חכמים, וכש"כ נכתב ביום ונחתם בלילה דמיפסיל כיון שיש לחוש שימסור צנינעא, ומיהו התם אף במוסר ע"י שליח פסול כיון שנחתם בפסול.

(ד) הר"ן כתב כחירון השני שצרא"ש, וכתב דדוקא בגיטין הבאין ממדה"י הקילו משום עיגונא אבל מוקדם ששלחו ע"י שליח פסול, ולפיכך פרש"י במשלים שהלך לדרכו לומר שיש כאן משום עיגון אבל בלא"ה לא, [ולו"ד היה אפשר לומר דס"ל לרש"י דאין קול בשולח ע"י שליח ודוקא במשלים והולך לדרכו זוה איכא קלא כמו גיטין הבאין ממדה"י], ובהיה דמשלים כתב דכלא עיגון הוי נכתב ביום ונחתם בלילה דפסול, ונראה דדעתו ז"ל דגט שנחתמה נתינתו פסול, [וזה מתבאר בהדיא במש"כ שכלא עיגון פסול במשלים כמו נכתב ביום ונחתם בלילה], וזוה חילוק בדמקום עיגון הקילו, אבל נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בגיטין הבאין ממדה"י, דלא הקילו מחמת עיגון אלא במה שבהכרח, ובדאיכא שקר בגט, אבל סתם פסולים והגט נחתם בפסול לא הקילו בזה אף שאירעו במקום עיגון, [וג"ו מתבאר במש"כ שפסול במשלים בלא עיגון כמו נכתב ביום ונחתם בלילה ומשמע שזה פסול אף במקום עיגון], וכל מוקדם שצדצרי הר"ן היינו שנחתמה נתינתו, אבל נכתב ונחתם ביומו.

מדין (שליט"א) זללה"ה הביא ראיה דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בדאיכא קלא ממה דאמרינן י"ח ב' דחתום צי תרי מינייהו ביומיה ואיך מכאן ועד י' ימים דאי משום תנאי כשר ואי משום עדים פסול, וע"כ דדאיכא קלא איירי דאל"ה אף אי משום תנאי פסול וש"מ שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אף בדאיכא קלא, [והנה זו ראיה רק לדעת הסוברים דנחתמה הנתינה פסול, ואמנם לדעת הסוברים דנחתמה הנתינה כשר אלא דאסור, בלא"ה אין ללמוד ממה שהקילו בדאיכא קלא דנחתמה הנתינה, לענין מוקדם ממש, דודאי שאני

נחתמה הנתינה דכשר אף אי מסר צינו לצין עצמו], וכן הקשה הגרע"א ז"ל, ולמש"כ הר"ן צפ"ק גבי עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה, דאי כולן משום תנאי ראשית לחתום אף אחר נתינה, וכ"כ הרמב"ן במלחמות שם, [ולו"ד היה נראה לכאורה דכל שאמר כולכם חתומי אף אי משום תנאי קאמר מ"מ קודם נתינה קאמר, וכ"מ מדלא קאמר דנפ"מ אי יכולים לחתום אחר הנתינה וצ"ע, שו"ר בר"ן ס"פ הזורק נידד אמנם כמש"כ ול"ע כעת], י"ל דאיירי דמגרשה בעצמו ביום הכתיבה, ואי משום תנאי יחתמו אח"כ, ומיהו ק"ק דכיון דמיירי דמסריה ביום כתיבתו א"כ אי כולם משום עדים הרי אמנם פסול משום שלא חתמו קודם הנתינה, וא"כ מה הוצרכו בגמ' לומר דחתום מכאן ועד י' ימים, הול"ל בפשיטות דחתום אחר נתינה.

נראה דאף לדעת הר"ן דנחתמה הנתינה פסול אף ע"י שליח, מ"מ אם תיקנו בגט וכתבו בו שנחתמה הנתינה [באופן שא"ל לגי' כשר.

(ה) רמב"ם פ"ב מה"ג ה"ב והוא מגרש בו בכל עת שירצה, משמע דרשאי לגרש לבתחילה בגט שזמנו מוקדם, ואפשר לפרש דמשום דסתמא מגרש צפרהסיה וכמש"כ תו' ואיכא קלא, וכחירון ראשון שצרא"ש, ולפי זה אסור לו לגרש בלא עדי מסירה, ואפשר דמיפסיל נמי פסיל, ומיהו יותר נראה דצדצרי רבנו הם זוה שחכמים לא תקנו כאן כלום ורשאי לגרש בכל עת שירצה, דכיון דלא שכיחא לא תקנו חכמים בזה"ג כלום, ומיהו אמנם אם הדבר יכול להביא מכשולים ראוי לו לזהר מהם, ואם יודע שאין כאן מקום למכשולים רשאי לגרש לבתחילה, ורבנו לא איירי כאן במה שהאדם מזהר מעצמו שלא להביא לידי מכשול.

(ו) אהע"ז סימן קכ"ו ב"ש סק"ד אבל אם הוא מוקדם ולא ידע הבעל שהקדימו כו', צ"ע הא אף בידע הבעל פסול מוקדם אף לר"ש משום הפסד לקוחות וכמ"ש תו' י"ז א' והרמב"ן והוא מוכרח בטעמא.

שם והא שכתב הר"ן בשמו דס"ל לא תנא כו', לפום ריהטא לא מנאמי כן בר"ן, ובפ' המגרש כתב הר"ן דמאן דס"ל לא תנא ע"כ ס"ל כרש"י דאינו גובה פירות מזמן הכתוב בגט, אלא אמרינן אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, ומיהו כתב דאף לפי"ז י"ל דתנא ולא הזכיר דעת רש"י

(ז) הרמב"ם ז"ל הכשיר גזייה לזמן ותמה עליו הטור מ"ש מאין זו זמן, ונראה דדעת הרמב"ם דבאמת לאחר שתיקנו זמן בגיטין, אם אירע שלא כתבו, יש להכשיר דליכא למיחש דלא יכתוב דלרמאי לא חיישין והכא מיכרח רמאותו שהרי הכל יודעים שצריך לכתוב זמן בגט, אלא שאם נכשיר בלא זמן למיחש לכתחלה שוב אין אנו בטוחים שלא ירגילו לכתוב לעולם בלא זמן, אבל לגזייה לזמן זה ודאי אין לחוש שירגילו בכך, ולפיכך יש להכשיר, ודעת הטור דאין זה ענין מיוחד והוא בכלל גזרת חכמים באין זו זמן, ומ"ל לא נכתב מ"ל נכתב ונמחק, וברש"א הקשה וכי העברת קולמוס בקלף מכשירו לגט, ואין זו חימה כ"כ דשפיר י"ל דכל שהעדים חתמו בגט שיש בו זמן תו לא פסלו חכמים הא גיטא אף דגייז ליה לזמן, משא"כ כשהעדים חותמין בפסול בזה פסלו חכמים, עוד הקשה מאן לימא לן שבאותו קרע היה כתוב בו זמן, וג"ו י"ל דודאי צריך שיצואו העדים ויעידו שבשעה שחתמו היה כתוב בו זמן, א"נ בסתמא מחזקינן בהכי שאין העדים חשודים לחתום על גט שאין בו זמן, וכש"כ כשיכיר קרע במקום הזמן.

(ח) י"ז א' תוד"ה ר"ל וא"ת גט מאוחר יפסל מה"ט, משמע דלא קשיא להו אלא לר"ל דלדידיה תק"ח בזמן היינו שהגט יעיד מתי נכתב וזה ודאי לימא דמאוחר, אבל לר"י אין כאן חשש לא משום דת אחותו ולא משום פירות, דמיד כשתקבל גיטה תלך לבית דין ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה וגם אהני לדקמי' מזמן הכתוב בו, לענין פירות, וגם בסתמא מתפרסמת כגרושה מיד ותו ליכא למיחש לבת אחותו דכל שהחזקה כגרושה לא קטלינן לה, ומיהו קשה דהא איכא למיחש שתזילא גיטה קודם זמנו ותאמר שנתגרשה מזמן, והרי אין זמנו מוכיח עליו כלום שהרי הגט צידה וזמנו מאוחר, וכמש"כ הר"ן, וי"ל דלרמאי לא חיישין וכל שעושה כן מיכרח רמאותו דלחיפויי קעציד, וגם צכה"ג העדים נותנים לב לזכור יום שחתמו בו, וולהא ליכא למיחש דלמא לאו לחיפויי יהיב, ומיהו אמנם זינתה ויחפה, דמלתא דלא שכיחא היא כלל שיזדמן שתזנה ויזדמן שיגרשנה ויזדמן שכתב גט מאוחר, וכה"ג ענין מיוחד הוא

בזה, ולמש"כ דאין חילוק בין ידע הצעל ללא ידע דלעולם כל שהקדים לכתוב זמן של אחרת פסול אף לר"ש, וכמ"ש תו' והרמב"ן, נמצא דדעת רש"י דבמוקדם כי האי תנא, ודוקא משום שכתב זמן הכתיבה אלא שנתאחרה החתימה אמרינן ל"ת דסמכין אר"ש, ולפי זה דעת רש"י והרא"ש והר"ן והטור דבמוקדם תנא ולעומתם לא מנאנו אלא הרמב"ם, ועי' ס"ב ובצ"ש שם.

שם סק"ו, כתב להכשיר גט שהקדים לכתוב זמן של אחרת בגיטין הצאין ממדנה"י, וכ"כ בשם הרשב"א בחידושו, וכבר כתבו אחרונים ז"ל דבתשובותיו מבואר דפסול, וצריך לפרש כוונתו בחידושו על מוקדם שנתאחרה נתינתו אבל נכתב ונחתם ביומו, וכן בסב"א הדבר קשה היאך רשאי העדים לחתום שקר על סמך שיהא קול, ועוד דהא אי צעי יהיב לה צניעא, ומה בכך שהיא עכשיו במדה"י, וכבר כתבנו לעיל סק"ד לפרש דעת הר"ן שהוא פסול, ודברי הרשב"א קרובים לדברי הר"ן, וגם כתבנו שם דלדעת הרמב"ם והרמב"ן והנמו"י (צפ"ק דצ"מ) דנתאחרה נתינתו כשר ליתנו אף בינו לבין עצמו לדידהו לא מנאנו כלל סמך בגמ' להכשיר גט המטעה מחמת שיהא לו קול ואין לנו לחדש מדנפשינן, וגם ברי"ו מפורש דפסול, וגם ראית מרן (שליט"א) זללה"ה מכרעת, ולכן נראה דאין להקל בזה וכבר כתב כן מרן (שליט"א) זללה"ה.

שו"ע שם ס"ה אין תקנה להכשירו כו', אפשר דר"ל ליתנו לכתחלה, אבל אם נתנו כשר וכדעת הרמב"ם והרמב"ן והנמו"י, וכבר נסתפקנו לעיל סק"ג דדעת הרא"ש בזה, ומיהו בר"ן מבואר דפסול, ודעת הר"ן דאף ע"י שליח פסול, וכן רהיטת דברי הרא"ש מתפרש שיש כאן פסול ויש להחמיר, וגם לכתחלה איכא נפקותא בין תרי השיטות וכגון דיודע דליכא משום פירות ומשום בת אחותו, דלדעת הרמב"ם ודעימ' רשאי ליתנו לה לכתחלה בעצמו, משא"כ לדעת הפוסלים, כל שאינו נותנו ע"י שליח פסול.

שם צה"ה וסתם גט שיצא מיד אשה כו', אי איכא קול שלא נמסר ביום כתיבתו חשיב ריעותא ויכולים הלקוחות לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך, כ"מ בתו' י"ז ב', עי' לעיל סק"ב, [ועי' לק' ס"ק ט"ו עוד פרטים בדין זה].

ואינו בכלל אין בו זמן, כמו גזייה לזמן, ולא גזרו חכמים ככה"ג.

רא"ש פ"ב סימן ה' וא"ת לר"ל כו' שמומן נתינת הגט כו', ואף לר"י לא פליג כו', כונת רבנו ז"ל דאחרי שלעולם גובה הפירות מומון הכתוב בגט, א"כ ראוי לפסול מאוחר מפני שמפסיד לה, ואין כאן תשובה שתלך לב"ד מיד עם קבלת גיטה שזו תשובה שמחמת זה אין לנו לתקן זמן, אבל בשעה שהגט מעיד בשקר לחובתה ס"ל לרבנו שאין כאן תשובה שנכשירנו לפי שתוכל לזכר שהוא שקר, וכל שהגט מעיד שקר יש לפוסלו, ול"ד לשבוע דאהני לקמי' דהתם אין כאן שקר, וגם אין האשה מדקדקת לדעת הכתוב בגט עד שמדע שהוא מאוחר ותלך לב"ד, ומש"כ בזה בק"נ בשם מהרש"א קשה מאד לכוונו בדברי רבנו, ומש"כ עוד א"נ שהב"ד לא יכתבו לה דשמה נתרצתה לה הפסיד הפירות, ג"ז תמוה דבהדיא כתב רבנו בסמוך לדעת הראב"ד שאם בזה ואומרת שלא הסכימה לאחר הזמן נאמנת, וגובה הפירות, עד שיציא הבעל ראייה שהסכימה, וכן פשוט בסברא, ומש"כ עוד ליישב קושיית הר"ן דהרא"ש ידע דלענין אישות אינה מגורשת עד זמן הכתוב בו אלא דלענין פירות ס"ל שיש להפסיד משעת נתינה [אף לר"י] ג"ז תמוה מנין לחדש כזאת בלא שום ראייה, והיאך פשוט ד"ז בפי רבנו עד שלא הוצרך להזכירו, ועיקר קו' הר"ן כבר נתבאר לעיל ליישב.

שם והראב"ד ז"ל כתב דמאוחר כו' ומ"מ מסתבר להחמיר בדברי ר"י כו', מלשון רבנו מבואר דלדעת הראב"ד ל"ק למה כשר מאוחר לר"ל, [ולמש"כ רבנו אף לר"י], ויש לעי' למה, וי"ל דהראב"ד השאירו חכמים בהכשר מאוחר לפי שמשמש בזמן שמסכמת למחול הפירות, ואף שלעולם נאמנת לומר שלא נכתב מדעתה, ועל הבעל להציא ראייה, מ"מ כל שהגט מאוחר יראה היא לערער לומר שלא נכתב מדעתה, וגם הבעל יוכל לזכר, ולפיקך כשמסכמת למחול הפירות אמנם ראוי לאחר זמן הגט כדי שחירא מלערער וגם לכשיגיע זמנו תו לא תוכל לערער דלא נאמינוה שהיה מאוחר, ומיהו כשלל נכתב מדעתה היה ראוי לפסול לפי שהפסיד מומון הכתיבה ואנחנו לא נדע מתי נכתב וככל תקנת זמן, אלא כיון שכשמסכמת

כשר תו אין מאוחר בכלל אין בו זמן, וצריך שיתקנו חכמים תקנה מיוחדת לפסול מאוחר, וכיון דלעולם אם איחר שלא מדעתה תוכל לזכר מיד לב"ד ומינכרא רמאותו שאיחר כדי להעלים זמן הכתיבה, לא חששו חכמים לכך, [וכעין מש"כ לעיל לענין קו' הר"ן], ודעת הרא"ש דכיון דלעולם על הבעל לזכר שאיחרו מדעתה תו אין כל ענין באיחור ולעולם יצטרך להציא העדים שמחלה לו וממילא מאוחר בכלל גט שאין בו זמן שהרי אין האיחור משמש לעולם כלום אלא שמעלים זמן הכתיבה.

— ונראה דצריך שמדע האשה שבאיחור הזמן תפסיד הפירות, וצריך שיעידו העדים על כך, דבסתם שהסכימה לאחר הזמן אפשר שאינה יודעת שמפסדת הפירות עי"ז ולא חשיבא הסכמה, ולכאורה צריך קנין שנותנת לו הפירות עד זמן הגט אבל בהסכמה לחוד לעולם תוכל לחזור, ואפשר דהכא שאני כיון שעכשיו הפירות שלו אלא שמגרשה ועי"ז מפסיד וכל שהתנה שלא יפסיד ש"ד, מיהו ל"מ כן, ואולי הגט מוכיח בזה, ואפשר דבזה פליגי הראב"ד ורבנו וס"ל לרבנו דבכה"ג לעולם תוכל לחזור וממילא אין הגט משמש בזה כלום, ולדעת הראב"ד בזה אהני איחור הגט שלא תזכה בפירותי עד זמן הגט, ול"ע בזה היטב כעת.

ובאמת פשטות לשון הראב"ד היה מתפרש דהוי כאילו אמר הר"ז גיטך על מנת שהפירות שלי עד זמן פלוני, ולכך כל שבאת לגבות הפירות אינה יכולה, שאם אינה נותנת לו הפירות הרי הגט בטל ושזב ממילא הפירות שלו, אלא דמ"מ יכולה לומר שאינה נותנת הפירות ואמנם יתבטל הגט והפירות תהיינה שלו ויתחייב בזמנותי, אבל כל שמסכמת לזה התנאי הגט כשר וממילא אין שייך לפסול מאוחר, וצריך טעם למה מיהו רבנו לפרשו כן, ואפשר דחסר כאן מדיני התנאים, או דכיון דנכתב התנאי בגט מיפסיל הגט יעוי' שו"ע סימן קמ"ז ול"ע בזה כעת.

ולענין דינא משמע מלשון רבנו שיש להחמיר גם כדעת ר"י וגם כדעת הראב"ד, שהרי כתב דמסתבר להחמיר בדברי ר"י, ומשמע דדוקא להחמיר קאמר.

יעוי' ברש"א וזמסקנתו לא נתפרש מה נתיישב לר"ל, דהא תפסיד משעת כתיבה, וצריך לפרש כמש"כ לדעת הראב"ד, וז"ע.

(ט) דעת הרמב"ם זכ"ל מה"ג הכ"ה דגט מאוחר פסול, ויש לפרש כמש"כ הר"ן משום חשש חיפוי, וחשיב כאין זו זמן, א"כ משום חשש פירות וכמש"כ הרא"ש דאף לר"י יש לחוש זכיה"ג משום פירי, ובמ"מ כתב אטו מוקדם, ור"ל דתקנת זמן דגט נקבעה כעיקר בסדר הגט וכאילו הוא דבר זכ"ע בלא טעמים המחייבים, מדע שהרי לר"ל פסול אין זו זמן אף אם היא מוחלטת הפירות שמזמן כתיבה, ולטעם הראשון שכתבנו זריך לחלק דאע"ג דהרמב"ם מכשיר גוייה לזמן הכא גרע דהכא כשיגיע הזמן הכתוב לא יהא ניכר בגט שום ריעותא וכה"ג חשיב כמעיד בשקר, משא"כ גוייה לזמן שאינו מעיד כלום, וזו נראה כוונת הז"ש סימן קכ"ז ס"ק ט"ז במש"כ וי"ל בדוחק, וכעת ראיתי במרכבת המשנה כתב לפרש דפסול מאוחר כי היכי דפסול בשטר מו"מ וכדאמר ז"צ קע"א ז', ולק' ס"ק י"ז נתפרש.

ובראה לדעת הרמב"ם הגט פסול אף אם בא לתמו זיום הכתוב בו, דחתימת העדים חשיבא חתימה פסולה, כיון שחתמו על גט שא"א לתמו, ואף בעיכצו הגט תחת ידם עד הזמן נמי אפשר דפסול, דכל שהחתימה היתה בגט פסול, פסול, וז"ע, וכן שחתמו בגט שאין בו זמן ואח"כ כתבו בו הזמן נמי פסול דכיון שאין חתימתם על הזמן חשיב כגט שאין בו זמן.

(י) פ' א' תוד"ה כי וציבמות נמי בפרק ר"ג אמר לכשאכנסנה אגרשנה הר"ז גט אע"פ שכתב מן האירוסין כו', מהא דלכשאכנסנה אגרשנה אין ראיה להכשיר גט מאוחר, דהתם י"ל דהעדים חתמו בו בזמנו וזכיה"ג ודאי אין בו משום מאוחר דבכתיבת הסופר לחוד אין לחוש לא משום פירות ולא משום זת אחותו, ופי' הגרע"א ז"ל בגליון הז"ש סימן קכ"ז ס"ק ט"ז דכונתם דהא מ"מ שמעינן דהסופר שכתב מאוחר כשר וא"כ ה"נ היה במזרח וכתב במערב, אבל אה"נ דלדין מאוחר שהעדים חתמו במאוחר לא שמעינן מהתם, ושם הביא שהרשב"א כתב דלהרמב"ם הא דלכשאכנסנה אגרשנה איירי שכותבין אח"כ אלא שהזיווי היה בעודה ארוסה, וכתב לדקדק דמדלא משני שאיחרו וכתבו והעדים חתמו בזמנו משמע דס"ל דכה"ג פסול להרמב"ם, ונראה דכיון דבספרא ודאי מסתבר להכשיר כה"ג שהרי אין בו

שום חשש, וה"ה כתב כן בהדיא, אין לחדש דהרשב"א פליג, והא דנקט בכתבו אח"כ, לאו דוקא, וה"ה שחתמו אח"כ, וכן מש"כ זכ"ל דשם השעה"מ דמהרמב"ן והר"ן שהביאו מהא דעין בר חייה משמע דלא ס"ל כה"ה, נמי נראה שאין מזה ראיה דודאי זה בכלל מאי דאמרין התם דחיישינן דילמא מילי מסר, ומ"ל מסר גם לכתוב, או שמסר רק לכתום, ורק אי איכא לאוקמי בכתב וחתם מיד במאוחר הא קשיא להו דזו לא מסתבר להו לכלול במאי דאמרין מילי מסר, וימיהו הר"ן כתב אמנם לדחות כן דאף זה בכלל מאי דאמרין מילי מסר. ובראה דהכי נקטינן דמאוחר שחתמו בו בזמנו כשר.

(יא) כ"ו ב' משום תקנת ולד, יש להסתפק אי משו"ה תקנו לפסול גט מוקדם אף במגרש כשהיא ארוסה, או דאמנם במגרש כשהיא ארוסה שפיר דמי, אלא דבכתוב טופסי גיטין חיישינן דילמא ישמש בגט דארוסה לזורך נשואה, ולכך ציוו לסופר שאף בגט דארוסה לא יכתוב הזמן, ונראה עיקר כלשון ראשון, וכ"ה בריטב"א, אבל בתי' משמע כלשון השני עיי' להלן.

שם גמ' שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, אף לר"י דמשום שמא יחפה תקנו זמן וא"כ לעולם כה"ג יש לו דין מוקדם ופסול, מ"מ איננו ריך לטעמא דגיטה קודם לבנה, דאם אמנם נחתם הגט ביום שנכתב כשר אם נחתו לה, וכמ"ש לעיל סק"ב דעת הרמב"ם והרמב"ן דכתביה ואותביה זכיסתיה כשר וה"נ הכא, אבל משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה מיפסיל, ועוד נפ"מ במגרש ע"י שליח דכשר לכו"ע דאית ליה קלא, וכמו גיטין הבאין ממדה"י, משא"כ משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה, [דבזה אין מי שידקדק אחר הדבר, ולעולם ישאר לעז אף דאיכא קלא], והרשב"א כתב כחירון הב', ואין לדקדק מזה דס"ל דכתביה ואותביה זכיסתיה פסול, די"ל דבעי לשנויי אף לדעת רש"י דגם משום גיטה קדם לבנה לא מיפסיל, וכלא"ה נמי ניחא ליה לאשכוחי נפ"מ לענין לכתחלה.

שם תוד"ה ה"נ וא"ת מה קפידא הוא שיכתוב הסופר זמן כו', כונתם להקשות דהא ליכא למיחש שיתן גט דארוסה לנשואה, שהרי העדים ידעו שהיא נשואה, ולא יחתמו על מוקדם, ומלשונם שהקשו על הקפידא שהסופר לא יכתוב משמע

שאל קפידא אלא ככתובת הסופר סתמא, אבל בגט שכותב לארוסתו אמנם ראוי לכתוב מוקדם, וחירונו דחשבו שעדיין היא ארוסה, וממילא יחתמו על מוקדם, ולפיכך הצריכו לתקן שלא יכתוב הסופר זמן, וגם מזה משמע קצת דאמנם בארוסה ראוי לחתום על מוקדם, ומ"מ נראה לדחוק לשונם ולכוון כונתם דאמנם פסלו מוקדם אף בגט בארוסה, וכמש"כ הריטב"א.

שם בא"ד אבל קשה דל"ל טעמא דגיטא קודם לבנה כו', אם נחתם בעודה ארוסה ודאי אין כאן משום פירי, דאי כה"ג נמי מפקיד משעת חתימה, א"כ זהו עיקר תקנת פירי שידעו מתי נחתם וידעו שאין לו פירות כלל כיון שנחתם בעודה ארוסה, ואף אם נאמר דכזה"ג כיון שנשאה אמנם זכה בפירות, א"כ הרי לא הפסיד הפירות אלא משעת נתינה וא"כ אין כאן משום פירי, דהא זמן הנתינה לעולם תוכל לבצר וכמש"כ תו' י"ז ב', וא"כ כה"ג כשר לגרש צו לכתחלה שאין כאן משום תקנת זמן, וודאי אינטריך כה"ג למיפסל משום גיטא קודם לבנה, ועיקר קושיתם שנחתם אחר הנשואין דהיינו חששא דמתניתין וכה"ג ודאי יש לפסול משום תקנת זמן, שנדע מתי נחתם, שאז הפסיד הצעל הפירות, ונראה דלעולם מחזיקין לגט שנחתם ציוס שנכתב, [אף אי כשר מוקדם], ועליה להביא ראיה שנתאחרה החתימה, [וזה אי נחתם בעודה ארוסה יש לצעל פירות עד שעת נתינה, ואי נחתם באירוסין אין לצעל פירות כלל, נמי מ"מ לא תוכל להוציא פירות מן הלקוחות, דכיון שיצברו שנשאת חשיב ריעותא, ויוכלו לומר אייתי ראיה אימת נחתם כיון דאיכא למיחש שחשבו שהיא עדיין ארוסה, וחתמו על המוקדם, ויש כאן ריעותא דלא עביד אינש דכתיב גט לארוסתו וכונסה ומגרשה צו, ומשו"ה לא הקשו אמנם דאיכא למיחש לחששא דלקוחות שיצברו שנחתם ציומו ולא זכה הצעל בפירות], וכל שחזיא ראיה שנתאחרה החתימה, [והיינו שחזיא העדי חתימה], כבר תדע מתי נחתם, וא"כ אין כאן טעם לפסול כיון שלא ימנע מלכתוב כן שהרי אין שקרו ניכר וכל שיוודע שקרו כבר נדע האמת, והר"ז ככתבין ואותציה בכיסתיה דס"ל להרמב"ם והרמב"ן דכשר וכמש"כ לעיל סק"ב, דכיון שהדבר מסור צידו ולא יוודע לנו לא פסלו חכמים כה"ג, וגם הכא לא שכיח

שלא ידעו העדים שהיא נשואה, אלא דמ"מ חיישין לה, ואף הפוסלים שם י"ל דהיינו דוקא לר"י, (דהתם לר"י איירינן וכמש"כ תו' שם), שצוה הגט מעיד בשקר לענין חיפוי אבל הכא שאין כאן שקר בגט, [שהרי הלקוחות לעולם יוכלו לבצר שנשאת וכמש"כ תו', (ויוכלו לומר אייתי ראיה מתי נחתם, אי נחתם קודם אירוסין לא זכה הצעל בפירות, דכה"ג חשיב ריעותא וכמש"כ)], אלא שחשך כאן צירור מתי נחתם צכי הא כו"ע מודו דכל שאין שקרו ניכר וכל שיוודע שקרו כבר אין כאן משכול לא פסלו חכמים כה"ג, ועוד דככתבין ואותציה בכיסתיה בשעת מסירה ניכר הפסול בגט, אבל הכא בשעה שצו למסור הגט אין ניכר צו שום פסול ובסתמא מחזיקין שנחתם ציוס שנכתב וממילא ראוי למסרו לכתחלה, ולפיכך לא תקנו חכמים לפסול כה"ג כיון שאין ידוע כאן חסרון אלא על פיו, ומיהו לכתחלה אינו ראוי לתת לה גט כי האי, דודאי רצון חכמים שחזק האשה מתי נחתם, אלא דכיון דאין כאן תקנה לפסול הגט, לא מסתבר דמחמת זה צריך לשייר מקום הזמן, כיון שיש כאן כמה חששות, שמה ימסור לגרש צו לאחר נשואין, ושמה העדים לא ידעו שהיא נשואה, וגם אחרי כל זה אין כאן פסול, ולפיכך פירשו בגמ' משום שמה יאמרו גיטא קודם לבנה, דבזה מיפסיל הגט, (לדעת תו'), אחרי כותבי ראיתי צט"ז סימן קל"ב נתקשה בדברי התו', ולמש"כ מבואר.

רא"ש פ"ב סימן ד' ומיהו לכתחלה אין לעשותו כו', אי כתבין ואותציה בכיסתיה כשר ניחא בפשיטות לשון לכתחלה, דסתמא מתפרש התם בכותב וחזקת מיד ומגרש לאחר נשואין, וא"כ הוא ממש כתבין ואותציה בכיסתיה, ומיהו בלא"ה מתפרש לשון לכתחלה נמי משום שאם נשאת לא תכל, ואילו באינה ארוסה תכל, וכן נמי י"ל דאגב טעמא דגיטא קודם לבנה נקט האי לישנא, וגם בקרבן נתגאל כבר י"ש. — ובאמת היה יכול רבנו לפרש הא דרמב"ם במגרש ע"י שליח דתו ליכא משום תקנת זמן אלא דבלא"ה קמפרש לה שפיר דאף בלא שליח מתפרש שפיר הא דרמב"ם, אבל ודאי אמנם ע"י שליח מגרש לכתחלה מחמת תקנת זמן.

שם גם מה שהביא ראיה מעולא כו', רבנו לא הזכיר ליישב הא דאמר עולא אבריימא

עציד אינש, ולפיכך כתבנו דאי הדר גריש לה, וכעין ההיא חששא דשטרי מקח וממכר המאחרים שם, וי"ל דדוקא דמו"מ שאינו מוכר אלא משום שאיננו ריך ליה זויי זהא חיישין דאי משכח זויי הדר זבין לה, אבל מגרש אשתו אין הדבר מזוי שיחזירנה, וכש"כ שיחזירנה מיד בטרם הגיע זמן הגט, וגם זנות לא שכיח, וגם בכתמא משהחזקה גרשה קורעת גיטה, וכש"כ לפי תירוצו דאינה מתגרשת אלא מומן הגט ודאי ליכא למיחש לדלמא הדר ביה וגם אי מבטל ליה לגיטא קרע ליה, תדע דאל"ה לעולם ליחוש דלמא הדר ביה מלגרשה ואח"כ אם תזנה יחפה עליה ואמאי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו, אלא ודאי לא שכיח שיחזור, ווגם אי הדר ביה קרע ליה לגיטא דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה וכל שאינו עומד לגרשה אינו מחזיק הגט תח"י, וזה בכלל קו' הגמ' כתבין ואותציה בכתמיה דר"ל שמא הדר ביה מלגרשה והגט תח"י ומשני דכל שלא החליט לגרשה לא כתב, וממילא ליכא למיחש לדלמא הדר ביה, (ואי הדר ביה נמי קרע ליה לגיטא דהא לא מקדים פורענותא), וה"נ לא חיישין לדלמא הדר ביה אחר גירושין, וזמרכבת המשנה כתב דטעמיה דהרמב"ם דפסל מאוחר הוא משום הך טעמא ונתקשה על שהמ"מ והריב"ש כתבו טעמים אחרים, ולמש"כ מבואר דודאי בגיטין לא חיישין דלמא הדר ביה דאל"כ לא היו כותבין גט לאיש בשאין אשתו עמו שהרי הוא חשוד לחפות, וזו היא שאמרו כתבין ואותציה כו' לא מקדים כו', ומ"ל קודם גירושין ומ"ל אחר גירושין, וכש"כ בחששא דזנות דלא שכיח.

ב"ב קע"א ז' א"ה שטרי הלואה נמי, באמת יש לחלק בפשיטות דבשטרי הלואה לעולם מבקש הלואה את השטר ואם יאמר אירכס לי כבר ידע הלואה ליזהר שלא יוכל המלוה להוציא השטר אח"כ, וישהה פרעונו עד שיגיע הזמן ואז יכתוב השובר או שיכתוב השובר בזמן מאוחר או בלא זמן כלל, אבל במכר כשצא למכור לעולם אינו מבקש את השטר שנתן לו בשעה שקנה ממנו דשטר זה לא מעלה ולא מוריד, ולפיכך לא אסיק אדעתיה ליזהר מחמת ההוא שטרא, וגראה דאמננס חילוק זה מתלווה לכל התירוטים שבגמרא, וס"ל לגמ' דאי לא הוי תקנה בכתבית שובר לא היה מועיל מה

דלכשאכנסנה אגרשנה אינו גט, דהיינו משום שלא יאמרו גיטה קודם לבנה, והתם לא מסתבר לומר דאחי לשנויי אליבא דמ"ד משום פירות דהתם סתמא איתמר מימרא דעולא ולא אקשינן כלל למ"ד משום פירי, אבל באמת אין משם ראייה כלל דודאי אף למ"ד משום דת אחרות מיפסיל לכשאכנסנה אגרשנה משום גיטה קודם לבנה, דאי משום זמן מאי איריא דנקטה ברייתא לכשאכנסנה אגרשנה, אלא ודאי ברייתא אחא לאשמועינן גזרה דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה, ואי קשיא מאי נפ"מ והא מיפסיל משום תקנת זמן, כבר יישבנו לעיל דנפ"מ במגרש ע"י שליח, דליכא משום זמן, וכמש"כ הרשב"א אמננס אקושיא זו, א"נ אף במגרש נעצמו לדעת הסוברים דכתבין ואותציה בכתמיה כשר, ויהכא ס"ל לרצונו דפסול וכדעת ר"ת וכמש"כ בפ"ה דיצמות, ויש להסתפק אי תנא, ואח"ל תנא נמי יחא דנפ"מ לענין זה דהא משום זמן ל"ת, ועי' ב"ש סימן קל"ז סק"ז, ובדרישה הקשה משום פירי וזה קשה דהא לעולם יוכלו לברר שנשאת וכמש"כ תו' וכבר הקשה כן בט"ו].

יב' י"ז א' תוד"ה ר"ל ואור"י דבמאחר כו' דאין ראוי לגרש בו אפי' נתנו לה לאלתר כו', לפי זה נראה דה"ה בכל שטרי קנין המאחרים דאינו קונה אלא מומן הכתוב בשטר, ויש לעי' דאמר ב"ב קע"א ז' דשטרי קנין המאחרים פסולים דלמא הדר זבין מן הלוקח ובתרא הכא יוציא הלוקח השטר ויאמר הדר זבנתה מינך, והיאך יחזור ויקחנה אחרי שעדיין היא שלו, וי"ל דהתם בשטרי ראייה קאמרינן, והקנין היה בכסף או בחזקה, אבל אה"נ דשטר מאוחר שכל הקנין נעשה בו כיון שאינו קונה עד זמן הכתוב בשטר אין כאן בית מיחוש וכשר, א"נ אפשר דלא פלוג חכמים וכיון דשטרי ראייה יש לפסול פסלו גם שטרי קנין אף שאין בהם בית מיחוש מיהו יותר נראה כלשון ראשון דאמננס בשכל הקנין נעשה בזה השטר כשר.

ויש לעי' זין למאי דס"ד דמתגרשת מיד זין למאי דמסקו דאינה מתגרשת אלא בזמן הכתוב בו, ניחוש דלמא הדר נסבה או דמבטל לגיטה ואח"כ תזנה ויחפה גט זה עליה שהרי זמנו אחרי נשואין השניים, וכן נמי ליכא למיחש משום פירי דאי הדר גריש לה מפקא גיטא קמא ותטרוף לקוחות שלא כדין, (דלעשות ענין גירושין בגלל ריוח פירות לא

נתינה, נראה דאין צריך שיהא צו זמן כלל, דשעת הנתינה לעולם תוכל לזכור מיד ואין צורך לתקן מחמת זה שיכתבו זמן בגט, וכמו לר"י, ומיהו במוקדם יש להסתפק דאפשר דכל שהגט משקר פסלו חכמים ולא סמכינן אזכירת עדים, ומיהו בנכתב על דבר שיכול להזדייף אפשר דכשר אף מוקדם שהרי בלא"ה אין השטר מועיל כלום.

ולר' יוחנן יש להסתפק בסברא בגט שניתן צעדי מסירה בלא עדי חתימה אי צריך שיהא צו זמן, דאע"ג שלעולם צעין שיצואו העדים ויעידו מ"מ שפיר י"ל שתקנו חכמים שיהא מפורש הזמן בגט שלא ינטרכו העדים לזכור, [ואע"פ שאין לחוש שיגרשה צעדים בכוונת חיפוי, דלמה זה יחשוב שישכחו העדים הזמן, מ"מ יש כאן משום תקנת ב"ת אחותו שעיקרה שאשה שנתגרשה נדע מתי נתגרשה ושפיר יש לחוש שאירע שיגרש אשתו וקודם לכן זינתה והעדים ישכחו, א"נ לעולם יש לחוש שיקח עדים טרודים שזכרונם קלוש ויגרשה בפניהם ואחי לחפזי], ומיהו בגט שנכתב על דבר שיכול להזדייף אפשר דכשר אף באין צו זמן, אבל בנכתב על דבר שא"י להזדייף שפיר י"ל דיש צו תק"ח לכתוב זמן, א"נ אף בנכתב על דבר שיכול להזדייף נמי צריך שיהא צו זמן שזהו הסדר הראוי בכתיבת גט ולא חילקו חכמים בין נכתב על דבר שא"י להזדייף לנכתב על דבר שיכול להזדייף, וגם לזיין מילתא דלא שכיחא הוא, וגם טפי רמיא אנפשיהו דעדים למיזכר הזמן בזמן שהוא כתוב בגט, ואפשר נמי לאידך גיסא דכיון דלעולם צריך לעדים תו לא צעין זמן כלל דלא חיישינן דילמא משתלי, ועוד דהא לעולם תוכל להטמין גיטה ולהציא העדים, [ומיהו אפשר דזימנין דצריכה לגט להזכיר לעדים, א"נ מירתחא להטמין גיטה וכעין מש"כ התו' ד"ה גזייה].

ומיהו בגט שיש צו עדי חתימה אף לר"א דעדי מסירה כרתי, [ל"ש לדעת הרי"ף דעדי חתימה נמי כרתי ל"ש לדעת תו' דעדי מסירה דוקא], מ"מ צעין זמן בין לר"י בין לר"ל דכל שהגט מעיד בעצמו על גירושין ודאי יש כאן תקנת זמן, [ואף לר"ל נראה דבחתימה זו מפקיד פירות אף דצריך עדי מסירה לדעת תו', ואף אי בכתיבה לחוד אינו מפקיד אף במגרש צעדי מסירה לחוד], ולהלן יצוה דעת הראשונים ז"ל בזה.

שזהלואה לעולם דורש הלוה את השטר, ורק משום דאיכא תקנה בכתיבת השובר בלא זמן או מאוחר לפיכך הכשירו שט"ח המאוחרים, וברש"ם כתב לפרש דלא תקשה דאף במכר יכתוב שובר, וכבר נתקשה בזה בש"ך סימן מ"ג ס"ק כ"ט.

(ג) נראה דלר"ש דמשעת כתיבה מפקיד הצעל פירות, [ולעולם אין העדים חותמין אל"כ יודעים שאמנם נכתב בזמן הכתוב בו], אף במוסר צעדי מסירה בלא עדי חתימה צריך שידעו העדים מתי נכתב, ואע"ג דלעולם ינטרכו לשאלם על הגירושין וא"כ יוכלו לומר שאינם יודעים זמן הכתיבה, ולא יצא מכשול על ידם, מ"מ זהו עיקר תקנת זמן שנדע מתי נכתב, דאל"ה לעולם יוכל לגרש צעדי מסירה ולא נדע זמן הכתיבה, אלא ודאי לעולם אין העדים מסכימים להיות עדי מסירה אל"כ יודעים מתי נכתב הגט, ומיהו הא יש להסתפק אם צריך שיהיה כתוב בגט זמן הכתיבה או לא, דאפשר דכיון דלעולם הרי ננטרך לעדי מסירה שפיר סמכינן שיזכרו זמן הכתיבה, והרי אף על דבר שיכול להזדייף הגט כשר, ואע"ג דהתם אין בכתיבת הזמן ממש שהרי יכול לזיין, אלא ודאי סמכינן על זכירת העדים וה"נ בנכתב על דבר שאינו יכול להזדייף ואין צו זמן, ומיהו אפשר דמ"מ תקנו חכמים שיכתבו זמן כדי שבנכתב על דבר שא"י להזדייף לא ננטרך לזכירת העדים, וכן נראה דכיון דצריך שידעו העדים מתי נכתב אי לאו דצריך שיהא זמן בגט לא רמו אנפשיהו דצריכי למידע מתי נכתב, ודוקא בשכתוב בגט זמן בזה רמו אנפשיהו למידע דקושטא הוא האי זמן, ולפי זה אף בגט שנכתב על דבר שיכול להזדייף צריך זמן.

ויש להסתפק לר"ל בגט צעדי מסירה בלא עדי חתימה מתי מפקיד הצעל פירות אי משעת כתיבה או משעת נתינה, דאפשר דדוקא בגט שדעתו לחתום עדים בזה אינו מפקיד בכתיבה לחוד [והרי אף בדעתו להחתים עשרה עדים אינו מפקיד עד שיחתמו כולם], אבל בשאין דעתו להחתים עדים כלל בזה י"ל דמפקיד בכתיבה לחוד, או"ד לעולם בכתיבה לחוד אינו מפקיד, (ועי' לק' ס"ק ט"ז), ואח"ל דמפקיד בכתיבה לחוד נראה דצריך לעולם שיהא צו זמן ואף בנכתב על דבר שיכול להזדייף וכמש"כ לר"ש, ואם נימא דאינו מפקיד אלא משעת

העדים מועילה על הזמן כלום אחרי שאינו מכלל חידוש התורה בשטרות, אלא ודאי אף כה"ג איכא כח השטר וה"נ הכא בכתוב בו ממך נמי יש כאן כח השטר, ודמי ודילמא אבא שאול כר"א ס"ל ולר"א כיון דיש כח השטר אף בלא עדי חתימה שפיר מסתבר דאף בדלריך לראיה זולת השטר נמי לא נפסד כח השטר בזה שהרי אף בדלריך לגמרי לעדים נמי אמרה תורה דין שטר, [ומיהו אפשר דמעיקרא אף לר"א מספקא ליה וכד פשיט ליה א"ל דמ"מ לר"מ תיבעי לך, דאפשר דא"ש כר"א ס"ל], ולפיכך מכשיר היום, וה"נ בכתוב בו ממך אילו היינו יודעים שאמנם נמסר לו היה גובה בו שיש כאן כח השטר לר"א, אבל אכתי יש לחוש לפילה, ונמצא שיש כאן שתי קושיות חדא דילמא כר"א ס"ל ואכתי תיבעי לך לר"מ, ועוד דאף לר"א אכתי איכא למיחש לפילה, ומסקינן דלפילה לא חיישינן, ומ"מ לר"מ נשאר הדבר בספק אי איכא כח השטר כה"ג, [ובפסקיו סתם דחשיב שטר והיינו משום דפסק כר"א אף בשטרות].

והנה לפי פ"י זה מלאנו מבואר בגמ' דגט שיש עליו עדי חתימה צריך זמן אף לר"א, ומיהו בדליכא עדי חתימה יש להסתפק אי בעי זמן, אבל בדברי הרא"ש שבשטמ"ק מבואר דס"ל דאף כה"ג בעי זמן, (שכתב לתמוה לפי רש"ס דוכי לעולם יזכרו העדים), וכן ברמב"ן כתב כן, והא דקמני בצרייתא יש עליו עדים רבותא קאמר דאע"פ שיש עליו עדים פסול בלא זמן, והיינו דומיא דמתניתין דג' גיטין פסולים דקמני יש עליו עדים ואין בו זמן, וצרייתא העתיקה לשון המשנה להשמיענו דברי אבא שאול בזה.

שטר שכתוב בו הריני מתחייב לתת לכל המוציא מנה, אינו נידון לסוגיין, דכה"ג שטר מעליא הוא שהרי נתפרש בו למי מתחייב ומה בכך שאין אנו מכירים אותו עדיין, אבל בכתב בו ממך לא נתחייב אלא לזה שנתן לו את השטר ואין השטר אומר מי הוא.

שם ב' תוד"ה אבל ואומר ר"י כו', לפי ר"י נראה דפשיטא ליה דאי לא חיישינן לפילה גובה בו, ועיקר הנידון הוא אי חיישינן לפילה, ואף את"ל דחיישינן אכתי י"ל דממך למוציא השטר קאמר ולא לזה שנתנו דוקא והר"ז כאלו כתב בו דכל המוציא יגבה בו וחייב אמנם

(ד) ב"ב קע"ז א' ההוא שטרא כו' לויחי ממך כו', תוכן הסוגיא לפירוש הרא"ש בשטמ"ק [וכ"נ שזהו הפירוש שהביא הרמב"ן בשם חכמי הרפנים] נראה דהגדון הוא כיון שאין השטר אומר דבר ברור וצריך לראיה אחרת זולתו אין כאן כח השטר שאמרה תורה, ואפי' אי לא חיישינן לפילה מ"מ שטר שנתחייב בו לאדם מסויים ואין אנו יודעים למי מתוך השטר אין זה בכלל שטרות שחידשה תורה, כיון שלעולם אנו צריכים לעוד ברור זולתי השטר כדי שנוכל לדון מה שכתוב בשטר, [ואע"ג דלעולם כל שטר צריך שיהא ציד התובע ובלא"ה אינו שטר, התם לאו מחמת גריעותא דשטר הוא אלא שכן הוא סדר השטר שיחייב בזמן שהוא ציד המלוה], ומיהו אי חיישינן לפילה גרע טפי דכיון דאף מה שהשטר תח"י לא חשיב ראייה מספקת, ודאי די"ל שאין זה בכלל השטרות שהרי צריך לראיה אחרת שאינה שייכת כלל לשטר, ואף את"ל דמ"מ אף כה"ג איכא כח השטר מ"מ אכתי אמנם צהך עובדא הרי איכא למיחש לפילה וצריך שיביא ראייה שנמסר לו, [ונמצא שיש כאן ג' ספיקות חדא אי חיישינן לפילה ועוד את"ל דחיישינן לפילה אי מיפסיל השטר מחמת זה ואף אי יביא ראייה שנמסר לו אינו גובה בו, ועוד את"ל דלא חיישינן לפילה אכתי מ"מ יש להסתפק אי חשיב שטר כיון שאין השטר מזכיר בעצמו על מה הוא מעיד], ובעי למיפשט מהא דהכשיר אבא שאול גט שכתוב בו היום והיינו משום שאם אנו יודעים אותו יום שחתמו בו הרי יש כאן גט עם זמן, [ואע"ג דאכתי איכא משום בזה אחרת ומשום פירות מ"מ כל שאינו בכלל אין בו זמן לא פסלוהו חכמים, שעיקר תקנתם לשקוד על סדר הגט שיהא נכתב בו זמן, וכל שתקנה זו נשמרת סגי דתו לא חיישינן לרמאי שהרי מינכרא רמאותו, ומה"ט כשר אם כתב בו שבע שנה וכן להרמב"ם גזייה לזמן, וה"נ בכתב בו היום כיון דחשיב מיהא זמן אף שאין בו ברור לענין בזה אחרת ופירות לא פסלו חכמים], וממילא תו אינו בכלל גט שאין בו זמן, והשתא אם נימא דאין כח השטר יפה במה שאין השטר משמש בעצמו א"כ ה"נ במה שכתוב בו היום אין בו כח השטר כיון שאין השטר מזכיר בזה מעצמו, וא"כ הר"ז בכלל גט שאין בו זמן שהרי אין חתימת

דמסרי' ניהליה, ויש לפרש דלא ס"ל כלל האי סברא, ולעולם חשיב שטר, אלא דפריך דאמנא ניהוש לנפילה, ומסיק דלא חיישין, ונמצא מסקנא דממך מההוא גברא דמסרי' ניהליה מתפרש ולא כל המוציא, [דהא לא איפשטא ואית לן למינקט לטובת המוחזק שלא להוציא], ואם כן צריך שמוציא השטר יטעון שאמנא הוא שהלווהו, וכשטוען כן גובה זו דלא חיישין לנפילה.

ולענין זמן בגיטין נמצינו למידין לפירוש זה דלר"א אין צריך כלל זמן בגיטין אף בגט שיש עליו עדי חתימה דהא ברייתא ביש עליו עדים איירי, [ונראה דזה יתכן רק לפירוש דלר"א בעדי חתימה לחוד לא סגי ולעולם צעי עדי מסירה, אבל לדעת הר"ף ודעימ' דלר"א נמי סגי בעדי חתימה לחוד לא יתכן כלל לומר דלא נצטרך זמן שהרי ר"א ור"מ שווין בגט שיש עליו עדי חתימה, [ולענין גט מוקדם עי' לק' סק"כ], וקצת חיימא לפי"ז דכל המשניות שנשנו בדיון זמן בגיטין דלא כר"א, [ור"ש דסבירא ליה כר"א כדאמר גיטין י' ב' ואפ"ה ס"ל זמן בגיטין י"ז א' ל"ק דהא איהו ס"ל דבעינן זמן כדי לדעת זמן הכתיבה ולזה אין מועיל מה שיהיו עדי מסירה בשעת גירושין ושפיר יש לחקן לכחוד זמן ואז ידקדקו עדי מסירה לדעת שהזמן הנכתב אמנא אמת הוא, ועי' לעיל ס"ק י"ג], וגם דחוק לפירושם הא דהוצרך אבא שאל להזכיר שכתוב זו היום, וכי היכן הוזכר דאירי במגשר על תנאי, וכמ"כ בעצמם בפירוש השני.

בא"ד ועוד יש לפרש כו', לפירוש זה נראה דאין כאן כלל נידון אי ממך לכל המוציא קאמר, ודאי לא נתחייב אלא לזה שמסרו לו, אלא הנידון אי כה"ג שאין השטר מזכיר למי חייב אס הוא בכלל שטר שאמרה תורה או לא, וכמו לפירוש הרא"ש, וצעי למיפשט דכי היכי דהיום חשיב זמן בשטר אע"ג שאין השטר מזכיר מתי ה"ג ממך חשיב שטר, וכמו לפי' הרא"ש, ודאי דילמא כר"א ס"ל וכשר בלא זמן כלל והיום דקאמר משום שאם התנה אס כו', ולעולם אימא לך דכה"ג לא חשיב שטר, ועוד דאף אי חשיב שטר אכתי ליחוש לנפילה, והרי לא נתחייב אלא לזה שמסר לו, [אבל אין לפרש דפריך דכיון דאיכא למיחש לנפילה יפסל השטר דהא אי מפרשין דאבא שאל אחי אף כר"מ א"כ הרי שמעינן דכה"ג חשיב שטר אף

לשלם אף למי שמצאו, וכנידון הזה דממך אי קאמר לזה שנותן לו או לזה שמוציאו שייך נמי לדון בכחוד בשטר היום אס ר"ל אותו היום שבו כותב או דר"ל כל יום ויום שיקראו בו היום, וס"ל לגמ' דאי מתפרש היום שכותב בו אין ראוי לחשבו כיש בו זמן והרי הוא ממש כאין בו זמן, משא"כ אס ר"ל כל יום ויום שיקראו בו היום שפיר יש לדנו כנידון מיוחד שכתוב בו זמן (אלא שהוא מאוחר), ושפיר י"ל דלא פסלו חכמים כה"ג כיון שיש בו שום מושג של זמן, [והטעם כמ"כ לעיל לפי' הרא"ש דעיקר שקדו כאן חכמים שינהגו לכחוד זמן בגיטין], א"נ בלשון אחרת קצת דבאמת י"ל דבכתוב בגט היום תהא יראה להוציא לחפות דכסורה היא שמעיד אמנא שרק היום נתגרשה, וממילא לא חיישין לחיפוי, אלא דאם האמת דהיום אותו יום שנתגרשה מתפרש הרי הגט אמנא מחפה ויש לפסלו אע"ג דהיא חירא שאינה בקיאה בדינים, אבל אס האמת שמתפרש היום שאנו רואים הגט לפנינו אע"ג דאמנא לא קטלינן לה אי מפקת ליה דסו"ס אנו מסופקים בזמן הגירושין, מ"מ בזה אהני מה שיראה להוציא שלא נפסלו כה"ג, והרבה מצינו כה"ג שקבעו חז"ל הדברים ע"פ הפירוש האמתי בכונת הדברים אע"ג שצב' האופנים הגט מחפה וצב' האופנים מירתתא מ"מ נקבע לחלק צנייהם ע"פ האמת בפירוש הכחוד בגט, והיינו דבעינן למיפשט מהא דמכשיר אבא שאל אס כתוב בו היום וס"מ דיומא דנפיק קמן מתפרש וה"נ ממך ההוא דנפיק האידנא מתחת ידו, ודחינן דילמא כר"א ס"ל דלא צעי זמן כלל, והיום דקמני משום דאי הוה ציה תנאה וכמ"ש פ' דד"ה עידי, ולעולם אימא לך דהיום אותו היום שנכתב קאמר וה"נ ממך אותו שמסרו לו קאמר וניחוש לנפילה, [ובתו' כאן הוזכרו לפרש דליכא שמה יחפה משום דאיכא עדי מסירה, ומשמע קצת דאי ההוא יומא דנפק קמן קאמר ניחא דאמנא ליכא למיחש לשמה יחפה ולא משום דכה"ג חשיב מיהא זמן ולא פסלו חכמים כה"ג וזה כלשון הב' שכתבנו דכה"ג מירתתא, (וליכא למימר דאמנא קטלינן לה אי ההוא יומא דנפק קמן קאמר, דודאי ספיקא הוא ולא קטלינן לה)], ולמאי דפריך ניהוש לנפילה י"ל דפריך דכיון דאף מה שהשטר תח"י לא סגי אין להכשיר שטר כי האי ואפילו ידעינן

שאלין השטר מעצמו מצדו, ומסיק דלנפילה לא חיישינן, וקו' דלימא כר"א ס"ל לא חש לתרץ דדוחק הוא, ונמצא דאמנא הרחיקה קיימת למסקנא ושטר שכתוב בו ממך כשר וגובה מזה שמוציאו ולא חיישינן לנפילה, וכן לענין דין זמן בגט שזה פירוש זה לפר"י דה"נ מוכח דס"ל לאצ"י דלר"א אין צריך זמן בגט כלל אף שיש בו עדי חתימה, ולא מנאנו בגמ' חולק בזה.

יעזרי' ברמב"ן ונראה כונתו ז"ל דקמייבעיא לן אי כה"ג חשיב שטר או לא דכיון שלא כתוב בו למי נתחייב י"ל שלא נתחייב כלל והבטל הוא, וכעין שכתבנו לפי' הרא"ש דכל שאין השטר מעיד על דבר צרור לא חשיב שטר, וקפשיט דכיון דהיום גרשחיה כשר שמע מינה דכי האי גוונא לא חשיב הבטל דאי לאו הכי אין כאן גט [אף בלא תקנת זמן] דחשיב כמשה, וס"ל לגמ' דממך והיום כי הדדי נינהו, ואי משום זמן בגיטין יש לפרש דהיום ההוא יומא דנפיק לב"ד קאמר, [ולא מסתבר ליה לחשוב כיש בו זמן אי היום ההוא יומא דנכתב קאמר], ולכן חשיב כיש בו זמן, [ואע"ג דאכתי איכא משום צח אחותו ומשום פירות, י"ל כמ"ש לעיל לדעת הרא"ש], וא"כ ה"נ ממך מתפרש נמי מזה שיוציאו צ"ד, [וי"ל דאף שלא הלווה וי"ל דדוקא אם הלווה], וגם חיוז גמור הוא ולא הבטל, ודחי אצ"י דאמנא הא ודאי שמעינן דלאו הבטל הוא מיהו אכתי איכא למימר דהתם ההוא יומא דכתבו קאמרי, ואי קשיא א"כ אין כאן זמן איכא למימר דכר"א ס"ל ולר"א כה"ג חשיב זמן ועדי מסירה יצררו מתי נכתב, [וי"ל דפשיט ליה לאצ"י דכה"ג דכתיב היום אם ר"ל יום שנכתב תלוי בפלוגתא דר"א ור"מ], אבל הכא ניחוש לנפילה, ולפי זה למסקנא צין לר"מ צין לר"א שטר שכתוב בו ממך גובה דכיון דלאו הבטל הוא אף אי מתפרש לזה שנתנו לו גובה בו דהא לא חיישינן לנפילה, ומיהו גט שכתוב בו היום יש להסתפק אי כשר לר"מ, ולענין זמן בגיטין נמצא לפירוש זה דאף לר"א בעינן זמן בגט שיש עליו עדי חתימה, ובגט שאין עליו עדי חתימה לא מתפרש, ומיהו ברמב"ן כתב דלעולם בעינן זמן.

יעזרי' ברמ"ה, ונראה דכוונתו ז"ל דהנדון כאן אי חיישינן לנפילה אבל אי לא חיישינן לנפילה ודאי חשיב שטר, אבל הגידון דחיישינן לנפילה יש

בו שני דדדים שלא לחוש, חדא דאמנא נפילה דבר רחוק הוא, ועוד ד"ל דכתב ממך עיקרו לאלים שעבודי שיוכל לגבות בו מי שיוציאו מחמת המלוה, ומיהו אמנא אם לא הלווה ולא בא מכח המלוה ודאי אין כאן חוב, אבל כל שטוען שהלווה או שבא מכח המלוה זהו עיקר השטר ואינו יכול לטעון לא ממך יצינא, וקבעי למיפשט דכיון דהיום כשר ש"מ דהיום ההוא יומא דנפיק גיטא לקדמנא קאמרי, דאל"ה הוי כאין בו זמן, (וכמש"כ הסברות לזה לפר"י), וה"נ ממך דכתב בשטר היינו נמי בשעת תביעה ולזה שיהא מוחזק בשטר בשעת תביעה קאמר, וא"כ אין כאן מקום לחוש לנפילה, ודחי דלימא היום ההוא יומא דנכתב קאמרי ואצ"י שאלו כר"א סבירא ליה ולר"א כשר כה"ג דכיון שע"י עדי מסירה יוכלו לצרר מתי נכתב חשיב כיש בו זמן, [אבל לר"מ כה"ג חשיב כאין בו זמן], וה"נ הכא אם יצרר בעדים שמסר לו השטר שפיר דמי אבל בלא"ה חיישינן לנפילה, ומסיק דלא חיישינן לנפילה, ומיהו לפי"ז נשאר הדבר בספק אי היום ההוא יומא דנכתב קאמרי או ההוא יומא דנפק גיטא לקדמנא, ונ"מ לר"מ אי כשר כה"ג, וברמ"ה מסיק דכשר אף לר"מ, ונ"ע לכאורה הרי לא מנאנו דרבה (וברמ"ה מבואר דגרס רבא) פליג אצ"י בהא, ואדרבה הרי מפרש ליה דלא חיישינן לנפילה ומשמע לכאורה דקיבלה מיניה, וי"ל דס"ל דכיון דרבה קפשיט מהך דא"ש ש"מ דלא ניחא ליה לאוקמי כר"א, ומפרש דהיום ההוא יומא דנפק צ"ד קאמר, ולטעמיה דאצ"י חשיב לו דלנפילה לא חיישינן, ולענין זמן בגיטין מבואר בדברי הרמ"ה דאף לר"א צעי זמן אף בגט שאין עליו עדי חתימה, [שפירש יש עליו עדים דעדי מסירה קאמר, ובאמת לשון יש עליו עדים דחוק לפי"ז].

ובן בשטמ"ק בשם הרא"ש כתב דאף לר"א פסול גט שאין בו זמן ומיהו לא מתפרש בדבריו אם דוקא בדאיכא עדי חתימה קאמר או אף בדליכא עדי חתימה, וכן בדברי הר"י שם בעליות כתב דאף לר"א צעי זמן דאיכא עדי חתימה.

ולדינא דאיכא עדי חתימה ודאי צריך זמן אף בשמוסר בעדי מסירה, ואף בדליכא עדי חתימה יש להחמיר כדעת הרמב"ן והרמ"ה והרא"ש (וע"ע צרא"ש גיטין פ"ט סוף סימן ז').

וכן נראה ללא אמרינן דיום שנכתב נמסר אלא לענין ממון אבל לענין קטלא [כגון שנתקדשה למחרת זמן הגט וזינתה אח"כ וטוענת שלא נתגרשה דיום הכתוב בגט אלא למחרתו אחר קידושי השני ולא תפסו זה קידושין], לא קטלינן לה, דכי היכא דבאיכא ריעותא אמרינן אייתי ראיא אף לענין ממון ה"נ בדליכא ריעותא לענין קטלא, שאין חזקה זו דנמסר דיום שנכתב חזקה גמורה אלא הוא כעין רוצא וסמכו חכמים למיזל בתרי' בממונא אבל לא בדניי נפשות.

עוד נראה דלר"ל דעיקר תקנת זמן משום דשמא תתאחר הנתינה, [עי' לעיל ס"ק א'], לא אמרינן כלל דדיוס שנכתב נמסר אע"ג דקושטא הוא ללא מקדים איניש פורענותא לנפשיה וכמו דאמרינן לר"י, מכל מקום כיון שתקנו זמן במיוחד נגד חשש זה של איחור הנתינה לית לן למימר לאידך גיסא דלעולם לא חיישינן שמא נתאחרה הנתינה, [ונפ"מ במחלה לבעלה פירות עד שעת נתינה אם תתאחר הנתינה (עוד קודם כתיבת הגט) אי אמרינן דתרי הכי דתלינן דנמסר דיום שנכתב], וי"ע.

(טז) י"ז א' תוד"ה ר"ל ולרבנן אע"ג דראוי לגרש בו כיון דליכא נמי קול אין הבעל מפקיד פירות כו', לפי"ז נראה דאף אם אמנם מסרו בעדי מסירה לחוד ולא החזיקו עליו עדים כלל, מ"מ אינו מפקיד משעת כתיבה כיון דלית ליה קלא, [ועי' לעיל ס"ק י"ג].

בא"ד וי"ל כ"ז שהבעל מקפיד ולא חתמו כולם אין קול עד שיחתמו כולם כו', ר"ל דכל שהדבר מפורסם אצל העדים שאין הבעל רוצה שיהא הכשר הגט בחתימתם לחוד, אינו מפקיד פירות בחתימתן שהרי עדיין לא נעשה הגט ראוי לגרש בו ע"י חתימתם כיון שהבעל מקפיד שלא לגרש בעדים אלו בלבד, והא דאי ס"ל כולם משום תנאי שפיר דמי אע"ג שאין דעתו לגרש בגט כמו שהוא עכשיו שאני התם דאין תנאו בהכשר הגט והר"ז כאילו אמר לעדים חתמו אבל איני נותן לה עד שתתן לי מאתים וזו דבכה"ג הפסיד פירות מיד, [ואף אם הקול שזה בתרומתו מ"מ יש לחלק ביניהם כיון שהם חלוקין בעיקר, ולעולם הדין נקבע על המציאות אע"פ שיש לפעמים שאינו מתאים עם הטעמים המחייבים אותו], ונראה דאף

וכ"ה צ"י סימן קכ"ז, וכתב שמסתימת הרמז"ס והטור מצואר נמי דס"ל כהרמז"ן ודעימי' דאף בעדי מסירה לחוד צריך זמן.

אה"ע סימן קכ"ז ס"ז וכן אם כתב בו היום גרשתיי כשר, לכל השיטות כפי מה שנתבאר לעיל מתגרשת מיד בקבלת הגט, ובתו"ג כתב דלינה מתגרשת אלא דיום שראים עדים הגט בידה, [ובא"מ כתב דאי היום ההוא יומא דנפיק צ"ד קאמר אמנם אינה מתגרשת עד אותו היום והיינו דאין כאן משום חיפוי, אבל חימה היכי קטלינן לה ודילמא כבר ראו עדים הגט בידה, וגם בסתמא מתגרשת בעדי מסירה וראים הגט, וא"כ הרי היתה מתגרשת מאותה שעה והיכי קטלינן לה וכי הדבר תלוי דוקא שהצ"ד עצמם יראו], וי"ע, ועי' בספר מרן (שליט"א) וללה"ה סימן ק"ו ס"ק ט"ז.

(טו) נראה דאשה המוחזקת באשת איש שזינתה ואומרת שנתגרשה ואצד הגט ומציאה עדי חתימה שמעידין שחתמו על גט בשבילה דקטלינן לה, דכיון דמוחזקת גבן כא"א אינה יוצאה מחזקה זו ע"י עדים שמעידים שחתמו לבעלה גט, דתלינן דהדר ביה וקרע ליה, וי"ע.

נראה דהא דתלינן דדיוס שנכתב נמסר וכמס"כ תו' י"ז ב' ד"ה עד, היינו מכלל מחודש שבטורות והיינו שהקילו חכמים לחשוב זמן הגט כזמן הנתינה אי משום דאית ליה קלא אי משום דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה, אבל כל שאין השטר משמש כראיה אין כאן מחודש זה, וצריך ראייה מתי נמסר, כגון שנשרף גיטה בפנינו והציאה עדים שראו הגט בידה בחתימת פלוני ופלוני ואינם זוכרים הזמן הכתוב בו, ובאו פלוני ופלוני והעידו על הזמן שחתמו בו, לא אמרינן כאן מסתמא דיום שנכתב נמסר וצריך שתציא ראייה אימת מטא גיטה לידה, מיהו אפשר דכה"ג בלא"ה צריך שתציא ראייה אימת מטא גיטה לידה דחשיב ריעותא מה שאין הגט לפנינו, ומ"מ מש"כ נראה נכון שלא סמכו חכמים ע"ז אלא בשהעדות בשטר ובזה אם לא נסמך לומר שנמסר בזמן כתיבתו נמצא שאין השטר מזכיר ולעולם תצטרך לעדים, ולכך אלמדהו רבנן לכה השטר דנסמך עליה אף לענין מסירה אבל כל שאין השטר משמש כאן לא הקילו חכמים בזה, ובתו"ג לא כ"כ.

זכת"י ואין צו זמן פסול אף צעדי מסירה, אבל יש צו זמן לא פסול אטו שאין צו זמן או מוקדם, ועוד דבסתמא עדי חתימה מעידים שנמסר כדין וממילא כשצאו חכמים לתקן למנוע חיפוי ודאי עדיף להו טפי לתקן שיכתבו זמן, מלהשאיר הדבר כמו שהוא ולתקן שצגט בלא זמן (יהיה צריך לעדי מסירה ולדעת חו' בלא"ה לעולם צריך עדי מסירה) לא נסמך אעדי חתימה לומר שנמסר כדין ותנאי לא לעולם להציא עדי מסירה ובלא"ה לא תהא שריא לאינסובי, וממילא לא נחוש לחיפוי דהא תנאי לא להציא עדי מסירה, (ועי' ריטב"א קדושין ס"ה ב' מבואר דפסול כת"י אינו משום זמן אלא משום שיותר ראוי לנהוג צעדים ואף בקדושין פסול מה"ט לדעת הסוברים דמעיקר הדין כשר כתב בכת"י בקדושין, עי' לק' סימן ח' ס"ק א').

שם בא"ד וי"ל דודאי אינו נאמן כו' דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין כו', מבואר בדבריהם דכתב בכת"י מפסיד פירות משעת כתיבה, ויש לעי' מ"ש ממגרש צעדי מסירה בלא עדי חתימה דאינו מפסיד משעת כתיבה משום דלית ליה קלא וכדמשמע בדבריהם י"ז א' וכמש"כ לעיל, וה"נ הכא אין לו קול שהרי אין כאן עדים כלל, וי"ל דקלא לאו דוקא והעיקר שענין הגרושין כבר יהא מוחלט אצלו, וכשחותם עדים ודאי כבר הדבר מוחלט אצלו, משא"כ בכתובה לחוד, אבל כל שכותב בכת"י כמתחם עדים דמי ויש כאן החלטה גמורה וגם הרי יכול לגרש מעתה בלא עדים כלל ונמצא גיטו מונח תח"ל, ולפיכך מפסיד משעת כתיבה.

בא"ד דהשתא כדין לא תטרוף האשה כו', צ"ע מה הוצרכו לזה הא צפשוטו יחא דכיון דפסלו חכמים ודאי לא יעשה כן, וכי בתקנת זמן לר"ל צריך לפרש דהשתא כדין לא תטרוף אם אין צו זמן, ועוד דמה סברא היא זו דלפי שתפסיד שלא כדין לפיכך אמנם הפסידה מן הדין, ונראה דצ"ל והשתא, ואינו טעם אלא קושטא דמילתא קמפרשי דהשתא אם אמנם גירשה בכת"י וכתוב צו זמן אינו מפסיד פירות אלא משעת נתינה ולא משעת כתיבה, דכתיבת גט הפסול לגרש צו לא חשיבא כתיבת גט להפסיד פירות לצעל, כיון שאינו רשאי לגרש צו, [ואף צמגרש צעדי מסירה דכשר לכחלה לא הפסיד פירות משעת כתיבה, כיון

אם אמנם הדבר ציה ומגרשה רק בשנים אלו מ"מ לא הפסיד פירות משעת כתיבה, ואף לא משעת חזרה, דלא מצינו שיפסיד פירות בלא מעשה, וגם הרי אין קול לחזרתו, ויש לו פירות עד שעת נתינה. — [וכשצא לגרש בשנים אלו (כשנחאחר) נראה דדינו ככתיבה ואותציה צכיסתיה ולמאן דשרו התם ה"נ הכא, ומיהו אי חתום אינך מכאן ועד י' ימים אי כולם משום עדים נראה דמיפסיל כוליה גיטא ואף אי הדבר גיז לחתימות האחרונות לא מתכשר האי גיטא].

והגה מבואר בדבריהם דאף שהשנים חתמו על דעת שיחתמו כולם מ"מ אי הדבר ציה מתנאו מתכשר האי גיטא בכתובת הני תרי לחוד, ויש לעיין אם דוקא בשנים הראשונים אמרינן כן או דאף בשנים שחתמו אחרונים נמי, ומסתבר דהיינו הך.

נראה דאם כתב גט לאשתו ונשתתה וקרעו וכתב גט אחר, אינו מפסיד פירות אלא מזמן גט השני, ואע"ג דאיכא קלא והחליט לגרשה, דדוקא צמגרשה צגט זה הוא דהפסיד הפירות מזמן הכתוב צו, וכל מדות חכמים כן, ומיהו איסורא עבד דודאי רצון חכמים שיהא מגרש צוה הגט ויפסיד הפירות מזמן כתיבתו.

ג' ב' תוד"ה כתב, טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה והוי כאין צו זמן, ומ"מ הכשיר ר"א לכתולה צעדי מסירה דלא גרע כת"י מכתב סופר, וגט זה הרי יש צו זמן וחמנו נכון דבלא"ה אינס רשאין להיות עדי מסירה, ואע"ג דאיכא למיחש שמא יכתוב לפעמים צומן מוקדם ויתן צינו לצין עצמו לצורך חיפוי לא חיישינן להכי כולי האי עד שנפסול מחמת זה כשיש צו זמן וחמנו נכון ונמסר צעדי מסירה, וגם לעולם עדיין יש לו תקנות לחפות כגון שיכתוב שצוב, או דגיז ליה לזמן, או דיכתוב בלא זמן (אם ימצא עדים שיחתמו לו), אלא דכל דמינכרא הערמתו מירתת ולא חיישינן להכי, וה"נ הכא אם ימסור צינו לצין עצמו יתפרסם הדבר שהרי תנאי להציא עדי מסירה כשתצו להנשא, וכשלא תמצא ידעו דלהערים כתבו ומסרו צינו לצין עצמו, ולא דמי לגט שאין צו זמן שחתומים עליו עדים דפסול אף צעדי מסירה [וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ד], דהתם הרי גט זה מחפה והיאך נכשירנו, וה"נ כתב

שימסור בינו לבין עצמו בזמן מוקדם לכונת חיפוי, ולפיכך לעולם נריכה להביא עדי מסירה כשיש לה גט הכתוב בכת"י ובלא"ה חיישין שמסרו לה בינו לבין עצמו, וכיון שנקבע הדין לעולם נריכה עדי מסירה ממילא ליכא למיחש שימסור בינו לבין עצמו דכל כה"ג יתודע הדבר ומינכרא רמאותו ולא חיישין לרמאי, וכמשנ"ת לעיל.

(יז) י"ז ב' אהנו לשבוע דקמי' ולשבוע דבתרי', נראה דר"ל דבכלל זמן הוא דהא מ"מ מפרש הוא לענין שבוע דקמי' ושבוע דבתרי', אבל אין כאן הענין דאמנא נריך שיועיל לשבוע דקמי', אלא אף אם עדיין לא היתה נשואה בתחלת שבוע זו נמי כשר אם כתב שבוע ואע"ג דנמצא דלא אהני כלל ואהא נמי איכא למימר דאלת"ה יומא גופי' כו', ועיקר הדבר דכל שיהא נהוג לכתוב זמן כבר נתקן בזה חשש חיפוי דלרמאי לא חיישין ואם יכתוב שבוע או שנה מינכרא דלהערים איכוי, וכיון שהוא זמן כל דהו ואינו בכלל אין בו זמן לא פסלוהו חכמים, אבל באמת אין מה שמהני לשבוע דקמי' מבטל חשש חיפוי דעפי"ר חשש חיפוי בזמן קטן סמוך לגרושין הוא דסתמא העדים מיד כשרואין שזינחה באים ומעידים, וכן לר"ל עיקר התקנה על זמן שבין כתיבה לנתינה וזה לעולם זמן מועט ואין מועיל כאן שבוע, והא דפרש"י אהני לשבוע דקמי' לענין זנות ולשבוע דבתרי' לענין פירות קושטא קמפרש וזו אמנא כונת הגמ' לומר דהא הוא בכלל זמן שהרי אהני לשבוע דקמי' ולשבוע דבתרי', אבל אין זה דקוקא ואף אם אינו מועיל כלל נמי כשר.

שם רש"י ד"ה אהנו או למכור בפירות כו', עי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ח ס"ק ט"ז, ונראה דגם רש"י ס"ל דבגט כי האי שפסול לגרש בו אינו מפסיד פירות משעת כתיבתו, אבל אין זה טעם לומר שתקנו זמן כדי שתפסיד כדין מה שלולא התקנה היתה מפסדת שלא כדין וכמש"כ לעיל ס"ק ט"ז, אבל עיקר התקנה כדי שיכתבו זמן, וכשיצא לכתוב בלא זמן שאז אמנא לא יפסיד מן הדין לא יכתבו לו סופרי הדיינים ולא יחתמו העדים, וזהו עיקר התקנה למונע שלא יכתבו בלא זמן כדי להרויח פירות או זנות, ומש"כ רש"י להרויח פירות ר"ל שקודם התקנה היה כותבין להרויח פירות ועכשיו לא יכתבו לו, ואפשר נמי

שאינו ראוי לגרש בו בלא עדי מסירה, וה"ט אמנא דכשר בעדי מסירה לכתחלה, וי"ע.

בא"ד ועי"ל דחיישין דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות כו', ר"ל דחיישין שמא תתפוס הפירות ולא תהא היא המוחזקת ותאמר ללקוחות אייתו ראיה דזמן הגט אינו נכון, ומש"כ דחיישין דאחר הכתיבה מיד תתפוס כו' ל"ד ור"ל דחיישין שתתפוס הפירות שנמכרו מיד אחר הזמן הכתוב בגט, וזה כלשון ראשון שבמהר"ם, [ולשון שני שכתב, קשה], וא"ת א"כ לר"י נמי דיש לזעל פירות עד שעת נתינה נתקן זמן משום פירות כי שמא תתפוס הפירות מן הלקוחות ותאמר שנמגרשה קודם שקנו הפירות, וי"ל דאפשר דהתם יוצאו ממנה כיון שהיתה מוחזקת אצלנו כא"א עד שהוציאה גיטה, משא"כ הכא שגט זה שמעיד עכשיו על גירושה מעיד נמי על הזמן ואף דחיישין שמא הקדים מ"מ בכה"ג אין מויליין מידה, א"נ דדוקא בשזמן הגט מסייעה חיישין שתתפוס אצל בשראין זמן בגט לא חציפה כולי האי למיתפס, א"נ דאין נריך לתקן זמן משום חשש זה דחשש רחוק הוא, וגם אם ינהגו שלא לכתוב זמן בגט שכבר ידעו הלקוחות לזהר שלא תתפוס, ודוקא כשאנו באים לדון במאורע של כתיבת גט בכת"י בזה בטעם כל דהו כלליין ליה בכלל שאר גיטין לענין תקנת זמן, [ועוד דתירוצ ראשון שכתבו ודאי קושטא הוא ואין התירוצ השני צא להוציא מן הראשון אלא להוסיף עליו].

רא"ש פ"ט סוף סימן ז' משום דהוה משלשה גיטין פסולים היינו שאין בו זמן וזהא לא פליג, לא הוכרע אם כונת רבנו דוקא בדאיכא עדי חתימה או דאף בדליכא עדי חתימה בעי זמן לר"א, וכלשון זה השני מתבאר בדברי רבנו בצ"צ קע"ב ב' הוצא לעיל ס"ק י"ד, והנה לא הזכיר רבנו כתב בכת"י אע"ג דפסולו משום דחשיב כאין בו זמן, [שכ"כ רבנו צהדיא בפ"ג דיבמות סימן ז'], דהתם ודאי פליג ר"א ומכשיר, וכמו שכבר כתבנו טעם הדבר לעיל בדברי התו'.

שם ועוד אני אומר כו', ר"ל דאם לא היה טעם לפסול כתב בכת"י משום חשש חיפוי היה כשר לשמש אף לראיה דכדין נמסר, אבל השתא דחיישין שיקדים הזמן משום חיפוי ה"נ מהאי טעמא פסלוהו מלשמש כראיה דהא איכא למיחש

לפרש לאחר התקנה ור"ל שאמנם ירוח מן הדין, אבל לשון ראשון נראה יותר.

(יח) י"ח א' אמר שמואל כתובה כמעשה ד"ד דמיא כו', הנושא אשה ולא כתב לה כתובה גובה כתובה אפי' ממשעבדי מומן נשואין, וכ"כ הרא"ש ועוד ראשונים כתובות מ"ג ב' בסוגיא דמיגבא מאימא גביל, וכ"ה בתו' ד"מ ז' ב' ד"ה בזמן, (והא דמבואר כתובות נ"א ב' דאי כתב כתובה ולא כתב אחריות אינו גובה אלא מבני חרי למ"ד אחריות לאו ט"ס הוא, אפשר לכאורה דאמנם זה תליא דתקון רבנן שיהא החוב כאילו נכתב, ואי בנכתב גביל ממשועבדים בסתמא אפילו לא כתב אחריות ה"נ בלא נכתב אבל אי בנכתב סתמא אינו גובה ממשועבדים לא תקנו רבנן שתגבה ממשועבדים, א"נ אי כתב כתובה ולא כתב אחריות הוי כאלו התנה בהדיא בלא אחריות וזה מהני אף שעבר על תקנת שמעון בן שטא, אבל בלא כתב כלל מתחייב הוא בתק"ח אף לענין משועבדים ול"ע בזה כעת), וא"כ ז"ע ה"ד הא דשמואל אי לאחר נשואין פשיטא והא אף אי לא כתב כלל גביל ממשעבדי מומן הנשואין, וגם מאי אמרינן לימא כשמואל ס"ל וכי מה מקום יש לחלוק בזה, ואי קודם נשואין איך מתחייב בכתיבה לחוד, והא אף שטרי פסיקתא אינם מתחייבים אלא משעמדו וקידשו אבל קודם קדושין ודאי יכולין לתזור, וי"ל דודאי אחר נשואין איירי ואמנם ודאי גובה מן המשועבדים מומן הנשואין ואפילו לא כתב כלל, ואפ"ה ס"ד שאין העדים רשאים לכתוב מומן הנשואין שאין עדים רשאים לכתוב שטרות אע"פ שהדבר אמת, והרי מי שנמחק שטר חובו אין העדים יכולים לכתוב לו שטר אחר, וכן עדים שראו קנין אם לא ייחדום לכך אינם רשאים לכתוב וכדאיתא בתו' מ"מ סימן ל"ט ס"ה, [ומיהו אם ייחדום לכך רשאים לכתוב אפילו לאחר זמן, וכדאמר ב"ב קע"ב א' אי ידעיתו יומא דאקניתו כו'], ואע"ג דהכא מדעת הצעל הם חותמים מ"מ כיון שמקדימים הזמן הרי הם חבין ללקוחות וממילא הוי כחותמין שלא מדעת המתחייב, שאע"פ שהדבר אמת מ"מ אין העדים יכולים לעשות שטר על כך, ואע"ג שיכול לגבות ע"י העדאחס בע"פ כמו בשטר, שזה דבר המסור לב"ד ולא לעדים, והיינו דקמ"ל שמואל דכתובה כיון שהכל יודעים

שמתחייב מיד בנשואין הוי לגבי כולם כמעשה ד"ד ויכולין לחתום מומן הנשואין וכאילו הם ב"ד שכתבו ביום דרשאין לחתום בלילה, דב"ד יכולין לעולם לכתוב מומן שהוא חייב, ולפי זה אפילו לא כתבו כתובה כלל וצאים לכתוב אח"כ רשאים להקדים הזמן ולכתוב זמן הנשואין.

כתב הרמב"ן וז"ל אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה, לא מפני שהוא תנאי ב"ד אלא משום שהוא הנאה דקא מתחני אהדדי גמרי ומשעבדי נפשיהו כמו שפי' רש"י ז"ל עכ"ל, ונראה דס"ל דמחמת תנאי ב"ד אין העדים רשאים לכתוב שטר שזהו דבר המסור לב"ד ולא לעדים, [ובהגה"מ פ"י דאישות כתב הטעם משום דגובה מתנאי ב"ד עי"ש], ודוקא בשהעדים רואים קנין בזה אפשר לומר דרשאים לכתוב זמן הקנין, ולפיכך פירש דהכא משנשאה על דעת כתובה זו נתחייב בכתובה זו כמו בקנין דהן הן הדברים הנקנין באמירה דבהדיא הנאה דקא מיחתני אהדדי גמרי ומקני וכדאמר כתובות ק"ב ב' וכיון שהעדים ראו קנין זה שפיר רשאים לכתוב מומן הקנין, ואי מיירי בשיחודם לעדים על הכתובה יש כאן חידוש דאע"ג דלענין שאר מילי לא חשיב הך קנין ליכתב וכדמסיק החס, וכש"כ קודם שנכתב ודאי לית ליה קלא מ"מ הכא בכתובה יש כאן קול וניתן ליכתב מחמת הקנין ויכולים לכתוב זמן הקנין שהוא זמן הנשואין, ואי מיירי בעדים שלא ייחדום לעדות, יש כאן עוד חידוש דאף שלא ייחדום לעדים אפ"ה רשאים לכתוב מומן הקנין, ואילו במכר כה"ג עדים שהוטמנו וראו קנין אינם כותבים מומן הקנין, אפילו על פי צוואת המוכר אלא מומן הציווי, שהרי הם חבין ללקוחות, ואף שהדבר אמת מ"מ אין העדים רשאים לכתוב שטר על כך, אבל כתובה שהדבר ידוע ומפורסם הקילו חכמים שאף עדים שלא ייחדום לעדות יכולים לכתוב מומן הקנין, ולפי זה דוקא בנכתבו הכתובה קודם הנשואין אז רשאים העדים לחתום אף אח"כ, אבל אם באו לכתוב אח"כ אינם כותבין אלא מומן הכתיבה שהרי כיון שלא כתבו קודם הנשואין ממילא לא היו הנשואין קנין על זה, ואין כאן חיוב אלא מתק"ח ומחמת זה אין העדים רשאים לחתום, ומיהו אם דברו בע"פ קודם הנשואין דאז כבר חשיב הנשואין קנין לזה יש להסתפק אם כה"ג רשאים לכתוב

דקא מיחתני אהדדי גמרי ומקני, נחא טפי דשפיר י"ל דהך קנין בשעה שיש לו קול ע"י שעומד ליכתב שפיר חשיב קנין אף לענין משועבדים, ואדרבה י"ל נמי לאידך גיסא דכתובה עדיפא שהרי באמת יש כאן שעבוד אף בלא הכתיבה.

ומיהו כבר כתב הר"ן דדעת הרמב"ם דאף בשטרי מכר שהקנין נעשה בזה השטר נמי

כשר בשעסוקים באותו ענין, ונראה להטעם דכיון דלעולם שעה מועטת היא ועל פי רוב המוכר מזוי עם העדים לא חששו חכמים שמה ימכור בינתיים קרקע, ועוד שאף אם ימכור כיון שיש קול לשטר זה שעומדים לחתום, כבר ידע הלוקח לזהר ויביא העדים לכוון השעה כדי שלא יוכל לטרוף הימנו.

ולענין גיטין יש מקום לדון אף לדעת הרמב"ם דלר"י דטעמא משום דת אחרות אין כאן

כל ענין במה שיוצא קול ע"י שהם מזומנים לחתום, ואין כאן אלא הטעם השני לפי שהזמן מועט לא חיישינן שמה תזנה בדיוק בשעה זו, ומיהו י"ל נמי דדוקא גבי מכר כיון דבסתמא המוכר עומד עם

העדים לא חיישינן שמה ימכור בינתיים, אבל האשה שאינה עומדת בשעת כתיבת הגט שפיר י"ל

דחיישינן שמה תזנה בשעה זו, וכן אמנם דעת הרמב"ם דבגט אף עסוקין באותו ענין פסול, אבל

אין כן דעת תו' והרשב"א והרא"ש, והתו' כתבו דכיון שמזומנים לחתום יש קול ולפיכך לר"ל

מפסיד משעת כתיבה, ואע"ג דבלא"ה נחא כמש"כ דלא חיישינן שמה ימכור בין כתיבה לנתינה

מ"מ קושטא קמפרשי דאמנם לר"ל כה"ג מפסיד משעת כתיבה כיון דאית ליה קלא כמו בחתימה,

אבל אין לומר דדעת התו' כדעת הר"ן, דהא כיון דמפרשי דאף בגט כשר עסוקין באותו ענין והיינו

ע"כ אף לר"י א"כ הרי מפורש דאף בדבר שעדיין לא נעשה השעבוד נמי כשר עסוקים באותו ענין.

כ) י"ח ב' ההוא דאמר להו לעשרה כתבו כו', למאי דקיי"ל כר"א דעדי מסירה

כרתי לדעת תו' והרא"ש דלעולם בעי עדי מסירה מסתמא היו כאן עדי מסירה, וא"כ ז"ע מכאן

לדעת רשב"ם ותו' ד"צ קע"ב ד' הוצא לעיל ס"ק י"ד דבדאיכא עדי מסירה אין צריך זמן אף בשטר

שיש עליו עדי חתימה, וכן לדעת ר"ת דאף לר"מ צריך עדי מסירה [וכמש"כ תו' לעיל י"ז ד'], כן

הקשה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ח ס"ק

מומן הנשואין אם באו לכתוב אח"כ, דאפשר דלא הקילו חכמים אלא בשנכתבה הכתובה דכה"ג חשיבא טפי פסיקת הדברים וגם איכא טפי קלא אבל דבור בעלמא לא, וכן נראה, ואף אם ייחדום לעדים על הכתובה ועל קנין זה שע"י הנשואין, מ"מ אם לא כתבו יש להסתפק אם רשאים להקדים הזמן.

וסיים הרמב"ן דלענין תוספת איכא מאן דאמר דאי איכא תוספת אינם רשאים לחתום

בלילה, והיינו דלענין תוספת לא חשיבין הך קלא שע"י הנשואין דלא מתפרסם כ"כ שיעור התוספת,

ואף שאמנם הנשואין חשיב קנין גם לגבי התוספת, היינו דוקא לענין בני חורין אבל לא לענין

משועבדים, וכמו שאר דברים הנקנין באמירה וכדמסיק כתובות ק"ב ד' דלא ניתנו ליכתב, ואף

שהכא עומד ליכתב התוספת מ"מ כל כמה דלא איכתיב ואיחתיים ליכא קלא ע"י הך קנין, ומיהו

דעת הרמב"ן דאף בכתובה שיש בה תוספת רשאים לחתום בלילה.

ולענין דינא לענין כתובה ענמה הוי פלוגתא דרבוותא דדעת הר"ף והעיטור [כ"כ

הר"ן בשמו] וכ"נ מסתימת הרמב"ם וכ"מ שהסכים לזה הרא"ש, דלא קיי"ל כשמואל, אבל

דעת תו' והרמב"ן והרשב"א [עי' ב"י אה"ע סימן ס"ו] והריטב"א ומרדכי והגה"מ פ"י דאישות

והג"א, דקיי"ל כשמואל, ומיהו לענין תוספת נראה דנקטינן דאסור להקדים אחרי שבה גם דעת תו'

והרשב"א והמרדכי והגה"מ והריטב"א לאיסור.

יט) י"ח א' ל"ש אלא שאין עסוקין באותו ענין, הר"ן פירש בשטר הלואה שההלואה

היתה ביום, וא"כ נשתעבד אמנם ביום אלא דלית ליה קלא ובה משעסוקין לחתום כבר איכא קלא,

ולפי זה הא דקאמר בכתובה עסוקין באותו ענין הו', לא דמי כ"כ לדהכא, דהתם בכתובה אי לא

ס"ל כשמואל אין הטעם משום שלא נשתעבד אלא לפי שאין העדים יכולים לכתוב שטר על השעבוד

ההוא, ורק יכולים לכתוב שטר שבנתינתו לאשה יעשה חיוב, וא"כ הרי נמצא דלענין לכתוב שטר

עדיין אין כאן שעבוד, וא"כ יש מקום לומר שאין מועיל כאן עסוקים באותו ענין, ומיהו ס"ל לגמ'

מסבא דהיינו הך ואף בכתובה בעסוקים באותו ענין שפיר דמי, ואי הטעם משום דבההיא הנאה

י"ג, ונראה דמודו הו' דמוקדם פסול אף לר"א ודוקא צאין צו זמן הכשירו.

ונראה דאיידי שחממו מסרו הגט ליד הבעל והוא עצמו נתנו לה וידע שהוא מוקדם, ואף לפי ר"ת דלא חיישינן שמה פייס אה"כ חתמו שלא מדעת הבעל, נמי יש לפרש כן, ובשעת חתימתם לא ידע הבעל, אבל אה"כ מסרו לו, ואע"פ שאומר שלא נתפייס מ"מ לר"ל חיישינן שמה פייס, וכוה"ג נראה לכאורה דאין לומר שלא עשאן שלוחים לגט כי האי שהרי הוא מרוצה עכשיו בזה הגט, ודוקא בסתמא אמרינן דלגט כשר איכיון, א"כ אמר להם לחתום עד י' ימים והשנים חתמו בפניו ואיך חתמו אה"כ ומסרו בעצמם שלא בדיעבד, וימידי שעשאם גם שלוחים לנתינה, אבל אם אמר להם סתמא כולכם כתבו וחתמו מכאן ועד י' ימים ומסרו בעצמם י"ל דהוא פסול דכיון דאין ראוי למסור לכתחלה גט כי האי, לא עשאם שלוחים לכך, וגם ההקדמה גורמת לו הפסד לענין פירות, ויעי' לק' סימן י' ס"ק י"א].

ונראה דאף לאחר שחתמו יכול לחזור צו ולחשב חתימתם כתנאי או כטיוטא, ולסמוך על השנים הראשונים שחתמו, ולמסור לכתחלה, והרי יכול לחתוך חתימתם לגמרי ויתכשר בשנים הראשונים, ולפי זה יש לדון דכל שמסר בעצמו וידוע שהוא מוקדם וידוע שפסול, דחשיב כאילו הדר ביה ממה שהחתימם כעדים, שהרי אם הם עדים אין כאן גט, ולפי זה ע"כ הך עובדא דריב"ל מיירי שהם היו שלוחים גם למסור הגט והם מסרוהו, דאי הוא בעצמו מסרו בלא"ה כשר דחשיב כהדר ביה, ומיהו למאי דמסיק דאמנם כשר בשעה"ד תו י"ל דאמנם לא הדר ביה, ובלא"ה נמי אין הדבר מוכרע דכה"ג חשיב כאילו הדר ביה.

ובעיקר הדבר אפשר דאף אם אמר להם סתם חתמו וחתמו צי תרי מינייהו ציומי' ואיך מכאן ועד י' ימים כיון דכשר בשעה"ד חשיבי שפיר שלוחיו דכל שהדין קובע שנאגרשה, חשיבי שלוחין לכך, ואף שאין הדבר לכתחלה, ואע"ג דיש לו הפסד הפירות אם לא יצרר שהקדימו הכתיבה מ"מ אם ירצה בקל יוכל לצרר ע"י העדים וגם כה"ג אית ליה קלא, (וגם כיון שזוהי להם לכתוב גט תו כבר אינו לוקח הפירות וממילא מיד כשנאגרשה זכתה בהם ול"ע בזה

כעת), ועי' בפ"ת סימן קל"ג סק"ג, ול"ע בזה היטב כעת.

י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד, מבואר דדוקא משום שהכתיבה היתה בזמן הכתוב מקילינן, ויש לעיין מה ענין יש לנו בכתיבה כיון דבאמת לענין פירות קיי"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינה, וי"ל דמ"מ בכה"ג הא ס"ל לר"ש דלא גזרו חכמים.

סימן ד

(א) י"ט א' בעי מיניה ר"ל מר"י עדים שאין יודעין כו' כתב עליון כתב כו', מבואר דבדיו פשיטא דאין לרשום להם ומשמע דמדאורייתא מיפסיל אם חתמו על הדיו, ויש לעי' מ"ש מכתב שלא לשמה דמעביר עליו קולמוס לר"ח אליבא דר"י ולרב אחא בר יעקב אליבא דכו"ע, דקאמר לק' כ' א', וי"ל דבאמת בכתב על גבי כתב מתערב הכל וכחתימה אחת חשיבא, ובזמן שאין כאן אלא חסרון לשמה שפיר מועיל מה שמעביר קולמוס לשמה, והענין שכל שיש כאן גם כח לשמה שפיר דמי, משא"כ בחותם על כתיבת חצרו אין שייך להכשיר מה שיש כאן מקצת חתימתו, וגם אין כתיבת חצרו יכולה להצטרף עם חתימתו, ואין כאן אלא הכתב העליון והוא כתב ע"ג כתב ופסול, כן כתב מרן (שליט"א) זללה"ה בסיומן קמ"ז לדף י"ט, [דברי הגרע"א ז"ל כאן תמוהין וכבר תמה בזה מרן (שליט"א) זללה"ה שם].

תוד"ה דיו תימה דהכא משמע כו', עיקר קושיתם אמאי פטרינן כתב ע"ג כתב לענין שבת והא לענין לשמה חשיב כתב מיהא לר"י, ולרבצ"י לענין גט אף לרבנן, ובאמת קושיא הראשונה נתבארה בגמ' שבת ק"ד צ' דאמרינן דמתניתין דלא כר"י, אלא לפי דלחירוצם נתפרש דמצי אחיא אף כר"י לפיכך הזכירו גם קושיא זו, וגם אמוראי אית להו לפרושי שהדבר בפלוגתא תנאים ומדסתמו משמע דאליבא דכו"ע אחיא, ונמש"כ וה"ה לענין גיטין כדמדמי להו בסמוך דברי סברא הן דלא מסתבר להו לחלק בין גיטין לשבת, אבל אין מן הגמ' ראיה לזה, דאי מפלגינן בין גיטין לשבת היינו לומר דאע"ג דחשיב כתב לענין גיטין מ"מ לא חשיב לענין שבת דלא היו

דומיא דמשכן דבעינן דאהני כתיבתו, אבל אי אהני לענין שבת כש"כ דאהני לענין גיטין, וא"כ בגמ' דמדמינן דאי חייב לענין שבת ה"ה דחשיב כתב לענין גיטין זה ודאי כן הוא, אבל אכתי לא למדנו איפכא מאי, אלא כונת התו' דמסתבר להו דגיטין ושבת כי הדדי נינהו והזכירו כדמדמינן להו בסוגיין, א"נ מהא דחשיב לו וכי מפני שאנו מדמינן נעשה מעשה משמע שידון אחד בשניהם וכיון דלענין שבת מספקא ליה ה"ה לענין גיטין, ומשמע שלא דן לומר דאף אי פטור לענין שבת מ"מ ליחשיב כתב לענין גיטין, ומיהו בגמ' דשבת מבואר דשבת וגיטין כי הדדי נינהו מדמוקמינן למתני' דכתב ע"ג כתב פטור ללא כר"י, הרי דכל דחשיב כתיבה לענין גיטין חשיב כתיבה לענין שבת, ומירצו דודאי במציאות יש לחשוב לכתב עליון כתב, לפיכך בהעביר קולמוס לשמה שפיר דמי לר"י, ולראצ"י אף לרבנן, ומ"מ פטור לענין שבת בסתם כתב ע"ג כתב משום דלא אהני כתיבתו כלל, ולא חשיב מלאכת מחשבת ולא הוא דומיא דמשכן, ומיהו בהעביר קולמוס לשמה כיון דחשיב כתב לענין גט דאהני, ה"נ לענין שבת, והרמב"ן כתב דראצ"י פליג אר"ח דאמר בשבת שם דמתני' דלא כר"י והיינו משום דמדמה שבת ללשמה, וס"ל דבשבת בעינן אהני מעשיו ובלא"ה פטור, ולפיכך אף בהעביר קולמוס לשמה פטור לענין שבת, דסו"ס לא נשתנה כאן בכתיבתו כלום ואחיא מתני' ככו"ע ובכל גווני.

ומתקן הוא, ואין שייך לקרוא להעברת קולמוס מוחק, ומיהו דיו ע"ג סיקרא חשיב מוחק אף בשם דהא מ"מ מאבד הוא את השם שהיה כתוב בסיקרא], וכן נפ"מ בכתב לשמה והעביר קולמוס שלא לשמה, דלטעם הראשון כשר, ואפשר אליבא דכו"ע ואפשר דוקא לר"י, אבל ללשון שני מסתברא דפסול לכו"ע דהא השתא משמש רק הכתב העליון ואחיו נכתב שלא לשמה, וגרסה עיקר כלשון ראשון, [דאילו היה נחשב הכתב הראשון ככתב צפ"ע לא הוי סבר ר"י דמועיל העברת קולמוס וכן בגט לראצ"י אליבא דכו"ע, דכתב ע"ג כתב לא חשיב כתב], וכן מבואר בשו"ע או"ח סל"ז סכ"ז דמותר להעביר קולמוס על תיבות שעומדים להמחק ולא חשיב שלא כסדרן, ועי' שם בשע"ת שהביא שהמשצ"ץ אוסר העברת קולמוס על השם, וצ"ע דגרסה דאין מקום לחלק בין שם לשלא כסדרן, ואי לגבי שם חשיב מוחק ה"נ חשיב שלא כסדרן כיון דהכתב הראשון חשבינן ליה כנמחק, וא"כ דברי השו"ע סותרין לדברי המשצ"ץ, ומה שהמשצ"ץ חילק בין שם לשאר כתיבה אולי לענין ס"ת קמריירי והתם אין שייך לפסול אלא בשם משום מוחק, ואין המשצ"ץ תח"י כעת, ולפי זה למאי דסתם בשו"ע, מותר להעביר קולמוס על השם, ומש"כ בשם הצרכ"י דבראשונים בסוגיין משמע לאיסור לא מלאכי בדבריהם משמעות ליה, (וספר צרכ"י אינו תח"י).

ב) שם סיקרא ע"ג דיו אמרי לה כו', הכותב בסיקרא על יריעה שחורה ודאי חייב משום כותב, והכא משום שכותב על הכתב הוא וכיון שהכתב השני מקלקל לראשון וגם עכשיו עדיין שניהם משמשים בערבוזיא לא חשיב כותב כיון שאדרבה עכשיו נעשה הכתב יותר גרוע מקודם, ומהא דחשבינן לה מוחק ע"מ לכתוב לאמרי לה חייב למדנו שאם יכתוב בדיו עכשיו יהיה חייב משום כותב ולא חשיב כדיו ע"ג דיו אלא כדיו ע"ג סיקרא, [ומיהו אין זה מוכרע, ואפשר דאף שלא יהא כותב גמור אח"כ מ"מ חייב משום מוחק, וכ"מ בתו' הרא"ש שפי' צדעת רש"י דסיקרא ע"ג דיו חשיב מוחק ע"מ לכתוב משום דמ"מ כתיבת הסיקרא ניכרת קלת], ויש להסתפק אם יהיה חייב גם משום מוחק, וגרסה דחייב גם משום מוחק, ואע"ג דבכתיבתו בסיקרא לא נחשיב

יש להסתפק בהא דדיו ע"ג דיו לא חשיב מוחק אם הוא משום דלא חשיב דיו העליון כדבר צפני עצמו אלא מתערב הוא עם הדיו התחתון וכחד חשיבי, וכמו בשהתחתון עדיין לה, או"ד לעולם אמנם חשיב דיו העליון צפ"ע ואפ"ה לא חשיב מוחק כיון דסוף סוף לא נעשה שום שינוי בכתיבה ולא שייך לקרוא לזה שם מוחק, אע"פ שאמנם נתכסה הכתב התחתון, ונפ"מ בין צ' הטעמים אם מותר להעביר קולמוס על שם שנכתב בקדושה לאחר שנתייבש הדיו, דלטעם הראשון שרי, ולטעם השני י"ל דכיון שמכסה הכתב התחתון חשיב מוחק ודוקא לענין שבת לא חשיב מוחק, [ומיהו י"ל נמי לאידך גיסא דבמחיקת השם עיקר האיסור הוא דרך השחתה וכל שכותב לתקן לא שייך לקרוא לזה שם מאבד כיון שאדרבה מחזק

משום כותב היינו משום דלא כיון שקלקל לגבי כתיבה ראשונה לא הוי חשיב כתיבה אצל מ"מ הרי נשאר כתוב בסיקרא מהול בדיו ועכשיו מחק כתיבה זו וחייב משום מוחק, ולפי זה אפשר דאם העביר בסיקרא ע"ג שם הכתוב בדיו נתקדש גם ככתב הסיקרא בקדושת השם ואסור למוחקו, (אם נתכוון לשם קדושת השם) דאע"ג דפעולתו נקראת מחיקה מ"מ כיון שעכשיו משמש כתב הסיקרא לשם חשיב שם ואסור למוחקו.

(ג) שבת ק"ג ב' או שכתב שלא בדיו, [ר"ל] בשאר צבעים חוץ משחור, רמב"ם פ"א מהל' תפילין, יש לעי' וליעבר עליה קולמוס בדיו דהא ר"י ור"ל דאמרי תרומיהו גיטין י"ט א' הכותב בדיו ע"ג סיקרא בשבת חייב שמים אחת משום כותב ואחת משום מוחק, וי"ל דאח"כ וטעמא דיגנו משום אזכרות דאסור להעביר עליהם בדיו משום מוחק, א"נ מוקמי לה בשאר צבעים הכהים מסיקרא וזהו י"ל דחשיב כתב ע"ג כתב ופסול, [לכו"ע, ואפי' לר"י דמכשיר בהעביר קולמוס לשמה היינו דוקא בפסול דשלא לשמה דבזה כל שיש גם כח לשמה בכתיבה מתכשרא כל הכתיבה, אצל הכא שהתחתון פסול משום שלא בדיו אין מועיל כתב העליון לחוד, וכמו צעדים שאין יודעים לחתום וכמס"כ לעיל סק"א], ולפי זה י"ל דהא דנקט את האזכרות בזה דוקא נקט אזכרות דשאר הכתב אם נכתב בזה מעביר עליו קולמוס דזה עדיף מסיקרא, ומיהו אין נראה כן דנראה דזהב וסיקרא כי הדדי נינהו, ולמאי דמספקא להו בדיו ע"ג סיקרא, ליכא שום גוונא בכתב ע"ג כתב, שיהא חייב עליו משום כותב ומשום מוחק, ואם אימת דבהך ברייתא מצויר דדיו ע"ג זהב שפיר דמי היכי לא סייעוהו לר"י ור"ל מהך ברייתא, וגם הם לא החליטו בזה, וכדקאמר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, לכך נראה דאת האזכרות בזה דנקט אורחא דמילתא קמני שכן היה דרכן לכתוב את האזכרות בזהב, אצל אה"נ דהוא בכלל שלא בדיו דברייתא, וגם י"ל דס"ד דאזכרות מותר לנאותם בזהב, ועי' ט"ז יו"ד סימן רע"ו סק"ג.

ובבבמו"י בהלכות ס"ת פירש דאת האזכרות בזהב ר"ל שאחר שכתבן בדיו זרק עליהן זהב, ולפי זה ניחא שיש כאן חידוש בהך דינא דלא שמעין ליה מרישא דכתב שלא בדיו, והא דנקט

אזכרות נראה דכך היה דרכן שאחר שהיו כותבין בדיו היו מפזרין זהב על הדיו, [ואפשר דמזהב א"א בכלל לעשות דיו של קיימא ולפיכך היו כותבין בדיו ואח"כ מפזרין הזהב], וניחא הא דנקט התנא אזכרות דהתנא ר"ל לפרש ענין זה של פיזור זהב על אותיות שנכתבו בדיו וכדי שלא ינטרך לפרש דבר זה הזכיר כתיבת האזכרות בזהב שזהו ענין זה שכן היו עושין, וכתב הנמו"י דס"ל כתב עליון כתב ומבטל לתחתון, ואין ר"ל כאילו שזה נוגע בדיון כתב ע"ג כתב, אלא ר"ל דכה"ג מבטל כתב העליון לתחתון שהרי צעין שיהיה כתוב בדיו וזה נפסד ע"י הזהב, וצין למ"ד סיקרא על גבי דיו מוחק וצין למאן דאמר מקלקל הכא פסול, דכה"ג לא חשיבא כתיבה בדיו, והא דאין להם תקנה בהעברת קולמוס בדיו על הזהב יש לומר משום מוחק וכמס"כ לעיל סק"ב דאף בכותב בדיו ע"ג סיקרא שעל גבי דיו חייב משום מוחק, ואי דיו ע"ג סיקרא לא חשיב כותב ומוחק [וכדקאמר וכי מפני שאנו מדמין כו'], ניחא בפשיטות הא דאין מועיל העברת קולמוס משום דכיון שכבר נקבע הזהב ופסל שוב אין העברת קולמוס מועלת דחשיב כדיו ע"ג סיקרא, ולית לן נפקותא בזה שחתת הסיקרא היה דיו, [ואין כאן ענין לפלוגתא ר"י ורבנן דדוקא בלשמה הוא דפליגי].

ובב"י או"ח סימן ל"ב כתב לפרש לדעת הנמו"י דאירי בשאפשר להעביר הזהב ולפיכך בשאר תיבות מעביר הזהב וחוזר להכשירו אצל בשם אסור להעביר הזהב משום מוחק ולפיכך נקט אזכרות, [ובש"א"א להעביר הזהב פסול אף בשאר תיבות כ"ה צ"י ומצויר דאין מועיל העברת קולמוס בדיו, והיינו משום דדיו ע"ג סיקרא נשאר בספק אי חשיבא כתיבה], וכן סתם בשו"ע, והנה מצויר דבהעברת הזהב לא חשיב חק תוכות, ומ"מ בלא העברת הזהב פסול, והנה אם נתן את הזהב לאחר שכבר נתייבש הדיו יתכן ויוכל להסירו בקלות בפריחה, וכה"ג נראה לכאורה דכשר אפילו לא הסירו דלא גרע משעוה שכתב המ"א ס"ק כ"ג דכשר, מיהו אפשר דהכא כיון דדעתו לבטלו לכתב גרע ומיפסיל כל זמן שלא הסירו, וכש"כ אם נדבקו היטב עד שצריך לגררן, דכה"ג ודאי גריעי משעוה כיון שדעתו שימשו לכתב, ואם כתב בסיקרא ע"ג דיו והעביר הסיקרא נראה דיש לחוש לחק תוכות,

ודוקא בזרק עפרות זהב על האותיות בזה לא חשיבי כולי האי לבטל הכתב התחתון לגמרי, ולכך אם העצירין חזרו להכשירם, ומ"מ כל זמן שהם על האותיות מיפסיל, ויש לעי' אם כוונת הב"י דוקא בזרק העפרות כשכבר נחייב הדיו, אלא שמ"מ נדבקו העפרות היטיב, או אף בלא נדבקו היטיב וכמש"כ לעיל אבל אם זרק העפרות כשהדיו עדיין לא יש לחשבן כסיקרא שהרי מתערבין בדיו והרי הן עצמן כדיו ע"ז, ויש לחוש משום חק תוכות אם העצירין, או"ד כיון שבעצמותן אינם דיו אלא עפר לא חשיבי כולי האי לבטל כתב התחתון, והרי הם כאלו נתן אחר שנתייבש הדיו, ומעצירין וכשר, ואפשר שזהו ספיקו של הג"פ הוצא בפ"מ אה"ע סימן קכ"ד ס"ק ט"ז.

והנה כתב הב"י דבשם אסור להעביר הוצא משום דחשיב מוחק, ומבואר דכתב בסיקרא ע"ג דיו חשיב כתיבה ונתקדש כתב הסיקרא בקדושת שם, ועי' לעיל סק"ב, וכן למדנו שאע"ג שלא הייתה כאן כתיבה אלא פיזור עפר בצורת אותיות אפ"ה נתקדש בקדושה, ומיהו אפשר דדברי הב"י במודחקים היטיב בכתב וא"א לגררן בלא גרירת מקל מן השחור וזה ודאי אסור משום מוחק.

אה"ע סימן קכ"ה ב"ש ס"ק י"א ובסדר מהר"ם מפרש דברי הלבוש כו', נראה דכה"ג שהטפה לא נתפשטה כלל חוץ לאות אין לפסול אלא לרצון דר"י, אבל לר"י כיון דמהני העצרת קולמוס לשמה כש"כ דמהני אם התחתון נכתב לשמה, ואין ענין באיזה שנמצא למעלה, שהרי עדים שאין יודעים לחתום לא מהני מה שיחתמו על כתב אחרים, וע"כ שאין העליון יכול לשמש בפני עצמו, [וכן מבואר ממש"כ סה"ת סימן ר"ה דעל חק תוכות אין מועיל העצרת קולמוס אף לר"י], ומאחר ששניהם יחד מהווים הכתב טפי מסתבר לומר דקמא עיקר, ומ"מ אין הדבר מוכרע ואפשר דלר"י נמי פסול ונימא דעליון עדיף מתחתון ואף שאמנם שניהם מהווים את הכתב מ"מ בעינן שהכשר יהא העליון, ואי תחתון עדיף י"ל דאף לרצון כשר, [ואפשר דנפלה טפה גרע מהעציר קולמוס שלא לשמה, דהכא אין כאן כתיבה כלל, ולא מנאנו הכשר אלא בתערוכת לשמה ושלא לשמה, אבל בתערוכת קוף אפשר דפסול, ואף שהתחתון הכשר, אבל אין כאן מקום לומר דלרצון

יהא כשר ולר"י יהא פסול, דאין פלוגתאן אם עליון חשיב טפי מתחתון, דא"כ לר"י ליחשך נמי בעדים שאין יודעים לחתום וכן בחק תוכות, אלא פלוגתאם אם כח זה של העצרת קולמוס לשמה מספיק לשוות לכתב כנכתב לשמה, ובר מן דין אם היה כוונת הב"ש לפרש דכה"ג לא מיפסיל אלא לר"י א"כ לדעה ראשונה דלקמן סימן קל"א ס"ה כשר כה"ג, לא היה סתם הדברים, אלא ודאי כונת הב"ש לפסול אליבא דרצון, [ואליבא דר"י יש להסתפק וכמשנ"ת], ובפמ"ג או"ח סימן ל"ב במ"ז ס"ק ט"ו כתב דכה"ג שהעציר קולמוס שלא לשמה על כתב שנכתב לשמה כשר לרצון ופסול לר"י, וזה קשה וכמשנ"ת, [ועוד תימא לפי"ז דא"כ לדעת הפוסקים כראב"י א"כ כתב תפילין כ"ה בפמ"ג שם דתפילין כגט ולראב"י מתכשר בהעצרת קולמוס] לשמה והעציר עליהם קולמוס שלא לשמה פסולין אבל כתב שם לשמה והעציר עליו קולמוס שלא לשמה כשר, ועי' לעיל סק"א.

ומש"ב דמהני לגרור הכתב העליון, לכאורה זה סותר למש"כ לעיל דלא הכשיר הב"י אלא בעפרות זהב אבל סיקרא ע"ג דיו לא, דכל שיש דיו ע"ג דיו מבטל העליון לתחתון וכשנגרר העליון י"ל דהו"ל חק תוכות, מיהו אין כאן קושיא שהרי טעם הפסול בכאן אינו משום שהעליון מבטל לתחתון, אלא לעולם דיו ע"ג דיו אחד חשיבי ושניהם כאחד מהווים את הכתב ויש כאן פסול לרצון כיון שיש כאן תערוכת שלא לשמה, וזהו שפיר מועיל גרירה שהרי לעולם לא נבטל התחתון מלשמש בכתב, אבל סיקרא ע"ג דיו הרי ציטלה הסיקרא את הדיו ולא שימש הדיו כלום כל זמן שהסיקרא עליו, ושפיר י"ל דאף כשהסיר הסיקרא פסול דחשיב חק תוכות, ומיהו פשטא דלישנא דהב"ש משמע דהך דינא דמי ממש לעפרות זהב, ומשמע דאף בסיקרא ע"ג דיו מהני גרירה.

ויש לעי' כי היכי דנגרר העליון שנכתב שלא לשמה חזר התחתון להכשירו א"כ ה"נ לר"י בהעציר קולמוס לשמה אם נגרר העליון יש לפסול התחתון, וא"כ צרכות הימים שהעליון מתחזק יפסל הספר, ולא משמע כן, ואם נאמר דהעליון נבלע מקצתו בתחתון ולעולם נשאר מקצת מן העליון בתחתון א"כ ה"נ בעליון שלא לשמה לא מהני גרירה, וי"ל דשאני לשמה שהיא מזה

שאין מקום להקל בזה והעיקר כדעת הע"ת והא"ר, וכ"מ צ"ל, ובשם יש כאן גם איסור מוחק, גם מש"כ דאפשר דהכא עדיף כיון שגם התחתון וגם העליון דיו, אין בזה כדי להקל לכיון דבשעה שהיה הזהב למעלה היה פסול מו אין הכתב שעל הזהב יכול להכשיר דכתיבה זו לא חשיבא כתיבה דהוי כתב ע"ג כתב, ואין כאן שום קולא במה שהתחתון דיו.

שם ד"ה כמותק, ע"י לעיל סק"ג ד"ה והנה, וגם הכא חשיב לעולם כורק בקדושת השם שהרי עיקר כוונתו ליפות כתיבת השם, ובכזה"ג מודה הש"ך דאסור למחוק.

שם סי"ז צבה"ל ד"ה ואינה ניכרת, כתב להקל בנפלה טיפת דיו על קווי האות ממנו, ונראה דאין להקל בזה כיון דדעת מהר"ם והצ"ח לפסול, ולא נמצא חולק עליהם וגם בצנצנא אין הדבר מוכרע, וזלם שצ"ח שצ"ח בסקר הגט של מהר"ם אות פ"ז הביא שהתו"ג והגט מקושר הקשו דהא כתב ע"ג כתב לאו כלום הוא, ובאמת אין זו קושיא דנתייב דלא הוי כתב לענין היכא דבעינן כתב אבל מ"מ י"ל דאחרי לפסול וכיון שעכשיו משמש גם כתב זה והוא פסול, הרי זה פסול, ונראה דאף הצה"ל לא הקיל אלא לפי מה דמבאר בפמ"ג דלרבנן דר"י ודאי כשר ולא דנו אלא לר"י, ובהכא בכתב של התפילין ס"ל דדמי לגט לראש"י ומדודו רבנן לר"י, ודוקא בשם הוא דפליגי, ואין זה מוכרע ושפיר י"ל דכל לשמה של קדושה הוא בכלל זה אלי ואנוהו, ומשום שרוב הפוסקים פסקו כרבנן, אבל למש"כ לעיל סק"ג דלדעת המהר"ם והצ"ח פסול לרבנן, אין מקום להקל בזה.

שם וכ"ש בזה הטפת דיו שנפלה מעצמה שאין שייך שם כתב עליו, אמנם כ"כ גם צ"ח שם בשם הגט מקושר, אבל לכאורה איכא מסתברא דפסול דשלא לשמה לא גרע כ"כ כמו פסול דטיפת דיו דלא חשיב כתב כלל, וגם לענין העצרת קולמוס י"ל דאף לר"י אין מועיל כאן וכמו שאין מועיל על חק תוכות.

שם ועוד נ"ל בזה ענה אחרת כו' וממ"נ מהני כו', כ"ז לפי מה דנקט דפלוגתת רבנן ור"י בחשיבות כתב העליון, ולפי זה בשהעליון שלא לשמה כשר לרבנן ופסול לר"י, ולפי זה אם חזר והעביר קולמוס לשמה כשר ממ"נ, אבל כבר

וקובעת לה הלכותי ושפיר אמרינן שהעליון שנכתב לשמה גורר גם את כתב התחתון שנכתב שלא לשמה וכיון שעכשיו יש כאן לשמה בכתב זה מתכשרא כל הכתיבה כאילו כולה נכתבה לשמה, ובעינן דמהני בקידוש השם בכתבת האות האחרון ע"י פ"ת יו"ד סימן רע"ו ס"א], ולפיכך אף בנמחק העליון כשר, משא"כ בשהעליון נכתב שלא לשמה אינו יכול לבטל כח הלשמה מהכתיבה הראשונה, ולכך כל שגרר העליון כשר, ונאפשר נמי דאם כתב שלא לשמה והעביר קולמוס לשמה פסול לכו"ע ודוקא בכתב סתמא מהני העצרת קולמוס, ונחכוין לכחוז יהודה אפשר דהוא בכלל סתמא וצ"ע, ולפי זה ניחא בפשיטות דשאני העביר קולמוס שלא לשמה שהרי התחתון נכתב לשמה ממנו].

כתב הפמ"ג שם, דתפילין שכתבן בסיקרא והעביר עליהן בדיו אפשר דיש להכשיר לכיון דסיקרא פסול לענין תפילין לא חשיב כתב ע"ג כתב וכדקאמר גיטין י"ט א' באבר והא תני ר"ח באבר כשר, ומבואר דאי פסול באבר ניחא שיכולים העדים לחתום על האבר, ותמוה דהתם הנידון אם אבר דבר המתקיים הוא, ואם הוא דבר שאינו מתקיים ודאי לא חשיב כתב שכותבין עליו ככתב ע"ג כתב, אבל כתב שמתקיים אלא שנראה ההלכה לפוסלו בתפילין אין בזה שום קולא לגבי הכתב שעליו, ופסול כדן דיו ע"ג סיקרא בגט, וכן מבואר צ"ח שכתב דאם א"ל להעביר הזהב אין תקנה אפילו בשאר הכתב, ומבואר דאין מועיל העצרת קולמוס על הזהב, ומהא דבשמות אין תקנה אין כ"כ ראייה דאיכא למימר דהתם משום איסור מוחק א"ל להעביר קולמוס, ווע"י בפמ"ג שם סק"ז כתב דטרם שגמר להעביר על כל האות חשיב מוחק, ולא נחפרש מה ריוח יש בזה, ולמה לא ניחא בפשוטו דחשיב מוחק כתב הזהב, וכמו לענין שבת דחייב משום מוחק, א"נ התם בשהטיל הזהב על השמות לבד ואין תקנה משום דחשיב שלא כסדרן אם יעביר עליהן קולמוס], וכבר הביא הפמ"ג בעצמו שהא"ר לא כ"כ.

(ד) או"ח סימן ל"ז ס"ג, צביאור הלכה ד"ה עפרות, [כל דבריו בזה בשאין חסרון משום שלא כסדרן, דמשום שלא כסדרן מייפסיל לכו"ע וכמש"כ לעיל ד"ה הרי], כבר נתבאר לעיל

פ"ת), ופשוט דברי המג"א ז"ל משמע דאירי אף בשהכתיבה הראשונה כבר נתייבשה, וסתמא כד איירינן בשלא כסדרן כבר כתב הרבה אח"כ ובתוך כך כבר נתייבש הכתב הראשון, וז"ע.

הקשה ח"א שיחי' אמאי כשר בהעביר בדיו ע"ג אותיות שנמחקו קצת ונוטים לאודם נהי דכשר כמות שהוא מ"מ הא דיו ע"ג סיקרא הוי מוחק והיינו משום שבמציאות נמחק התחתון וא"כ ה"נ הכא יש לחשוב התחתון כאילו אינו וא"כ אין משמש אלא העליון וליפסל משום שלא כסדרן, ואפשר דמכאן ראייה למש"כ החת"ס שם דאף בשמות מותר להעביר כדין דיו ע"ג דיו, ולק' סק"ו כתבנו הטעם משום דמראה דיו שדהה חשיב כשחור ולא כאודם ולא אמרינן כזי הא שהעליון מוחק התחתון אלא מתעבצים וכאחד הם וכמו דיו ע"ג דיו, נוגס בסקרא נראה כן דדיו שדהה אין העין מחשיבתו לסוג האדום אלא כשחור שדוהה, והרי אם כתב בשחור על דיהה הימנו ודאי הוי כדיו ע"ג דיו, וכן בגטין י"ט א' אמרו באבר והא מני ר"ח באבר כשר, ומבואר דאי כשר באבר ודאי חשיב הדיו שע"ג האבר כדיו ע"ג דיו אע"ג שהאבר דיהה הרבה מן הדיו, ויבשר"י שם משמע דאמנם דינו כדיו ע"ג סיקרא, ופשוט לגמ' דאף שמואל לא החליט בדיון זה, אבל לו"ד היה נראה כמש"כ דאבר כהה מסיקרא ופשיטא לגמ' דדיו שע"ג לא חשיב כתב, ואפשר לפי"ז ליישב גם מש"כ המג"א דדיו שהיה דוהה מתחלת הכתיבה אינו מועיל להעביר עליו דיו משום שלא כסדרן ומבואר דאם לא כתב אחריו מותר להעביר, ונתקשינו אמאי לא חשיב כדיו ע"ג סיקרא, ולהאמור אפשר דהיינו משום דכיון שנוטה הרבה לשחור בזזה לא אמרינן שהעליון מבטל לתחתון אלא כחד חשיבי, וכמו באבר, ומ"מ כמות שהוא לא מכשרינן ליה, (ולפי זה אפשר לומר דהא דשחור שדהה כשר אינו משום שאין המנוה אלא לכתוב בדיו, אלא משום דכל שניכר בכתב ששחור היה ודהה עדיין בכלל שחור הוא, אבל אם בא לכתוב לכתחילה בדבר שאינו שחור גמור י"ל דהוי בכלל שאר צבעים, וגם לעולם בדיו שדהה נשארם, גוונים מיוחדים מהשחרורית שא"א לעשות כצורתם, בתחלת הכתיבה), ול"ע צוה היטב כעת, וז"ע.

נתבאר לעיל סק"א ג' דלכו"ע אם צריך לשמש כתב העליון לחוד פסול וה"ט דעדים שאין יודעים לתחום לא מהני שיחתמו על כתב אחרים, וכן אין מועיל העצרת קולמוס ע"ג חק תוכות אף לר"י, ולכו"ע דיו ע"ג דיו לא נבטל התחתון אלא שניהם משמשים וה"ט שאין פסול שלא כסדרן במעביר קולמוס על אותיות שחושש שימחקו וכבשו"ע סכ"ז, ולפי זה אין כאן שום ממ"נ ואם היה פסול בזמן שהעליון היה זה שנכתב שלא לשמה אינו מתכשר בהעצרת קולמוס עכשיו לשמה, דזה ממש כנכתב שלא לשמה, והעביר קולמוס לשמה דקיי"ל דפסול, ולפי זה נפלה טיפת דיו על קווי האות ממש נמי פסול ואין לו תקנה אם לא בשיכול לגרור טיפה זו.

שם מג"א ס"ק ל"ח אבל אם בתחלת הכתיבה כו', ז"ע אם הכתב כשר כמות שהוא א"כ אף אם היה כן בתחלת הכתיבה ליהני העצרת קולמוס, ואם הכתב כמות שהוא עכשיו פסול א"כ אף אם לא היה כן בתחלת הכתיבה אין מועיל העצרת קולמוס וכמ"ס בס"ק ל"ט, ובפ"ת י"ד סימן רע"א ס"ק י"ח בשם החת"ס משמע דמפרש דאמנם באותו המראה ממש יש חילוק אם היה כן בתחלת הכתיבה או שנעשה אח"כ שמה שהדיו נוטה לאודם בהמשך זמן כשר, אבל אם בתחלתו אינו שחור היטב הרי הוא פסול, ולפי זה ניחא מש"כ בס"ק ל"ט שלא נשאר אלא רושם מהחלודה של הדיו, דמשמע קצת דאם נשאר מהדיו ממש אף שנוטה לאדמימות כשר, אבל קשה עדיין מה שסיים דהוי שלא כסדרן ומשמע דבלא"ה כשר והא דיו ע"ג סיקרא הוא וספיקא הוי ופסול, ושם כתב לפרש דכיון דכתיבה קמיתא נמי בדיו הוואי אלא שלא נגמרה מלאכתו שפיר מתכשרא בכתיבה זו עכשיו שהרי זה כאילו גומר עכשיו מעשה הדיו, ודבריו ז"ל יתכנו אם נפרש דאירי דוקא בשהדיו מהכתיבה ראשונה עדיין לח ולא חל עליה עדיין שם כתב גמור וצוה י"ל דבהעצרת הקולמוס נהפך גם הדיו הראשון לשחור, אבל אם הדיו מהכתיבה ראשונה כבר נתייבש אין חילוק בינו לסיקרא ולא כלום ומה צרך שמעשהו כמעשה הדיו סו"ס אדום הוא, ומאחר שכבר נתייבש אין הדיו שעליו פועל צו כלום אלא שמכסהו, (ועי' לק' סק"ו ד"ה

שם ס"ק ל"ט הוי שלא כסדרן, אבל משום דיו
ע"ג סיקרא לית לן זה דכיון דלא נשאר אלא
החלודה של הדיו לא חשיב כתב כלל.

ה) אה"ע סימן קכ"ה ס"י ויש ליזהר מלשרטט
באבר מפני שהוא נוצע והוי ככתב
ע"ג כתב, טעמא דפסול משום שהשרטוט לא לשם
כתב נעשה וגם אינו צורת כתב, והכתב העליון
אינו יכול לשמש ככתב שהרי נכתב ע"ג כתב, [ועי'
ב"ש סק"ה בשם הב"י, ולפי זה אין כאן פסול
שהרי לא נעשה שום אות גמור ע"י השרטוט,
ומיהו מ"מ לכתחלה אין לעשות כן, ועי' פ"ת
סק"ו], וכן יש לפסול משום שנמצא כל האותיות
מחוזרות זל"ז ע"י כתב השרטוט, וא"ת הא גם
אם משרטט בדבר שאינו עושה רושם הא מ"מ
עושה חקק וקי"ל דחיקה חשיב כתב וכשר
וכדלעיל ס"ד וא"כ תו הוי כתב ע"ג כתב כשכותב
על השרטוט, ונהי דמשום נגיעה ליכא אבל מ"מ
משום כתב ע"ג כתב ליפסיל, [ולדעת הב"י נמי
הא לכתחלה אין ראוי לעשות כן], וי"ל דשאני
חיקה, וכל שאינה צורת אות לאו שם כתיבה
עלה כלל, [ועי' ר"ן י"ט א' בזה דמקריעין שכתב
לפרש דמשרטין מקצת כל אות], א"נ דיו ע"ג
חקק לכו"ע חשיב כתב דעדיף מדיו ע"ג סיקרא
שהרי עכשיו נחחדש כאן סוג אחר של כתיבה שלא
היה מקודם כלל, וגם עכשיו לא חשיבא החיקה
ככתב, וכ"ה מפורש בתו' ט' ב' ד"ה מקריעין
בחירון שני, [וגם בחירו"ס הראשון י"ל נמי כאן
שאין השרטוט כחיקה אלא כרושם ולא חשיב כתב,
מיהו מ"מ נראה מש"כ נכון דאם היה ראוי לפסול
אם אירע ששרטט בחוזק, היה מן הראוי לזטל
לגמרי מנהג השרטוט, אלא ודאי כמש"כ דאף
חיקה גמורה כל שאינה צורת אות לא חשיב
כתב], ועי' ב"ש סימן ק"ל ס"ק כ"ח.

פ"ת סק"ה בשם הלבוש כתב דה"ט שאין לכתוב
זעט של ברזל משום דאם הברזל חוקק
הכתב הוי כתב ע"ג כתב, ובג"פ תמה עליו דאטו
אם מעביר הקולמוס על אות שכבר נכתב האם
מיפסיל זהכי, ולא אשכחן פסול בכתב ע"ג כתב
אלא בשהתחמון פסול דאז אין בכתב העליון לזדו
להכשיר אבל בששניהם כשרים אין כאן בית מיחוס,
ונראה דס"ל להלבוש דבכותב על החקק לא נחבטל
כתב החיקה ע"י כך, והיינו שחושש למירון ראשון

שבתו הנ"ל דמשמע דלא פסיקא להו כ"כ שיהא
מזטל לכתב החיקה לגמרי, וכן בריטב"א נשאר
בקושיא לפרש"י דהא הוי כתב ע"ג כתב, ומבואר
דלא ס"ל דכתב הדיו מזטל לכתב החיקה, וכן
בר"ן עי"ש, ונמצא שמשמשים כאן עכשיו שני
הכתבים גם כתב החיקה וגם כתב הדיו שעליו,
ובכה"ג י"ל שהוא פסול ולא דמי כלל לדיו ע"ג
דיו דהתם ככתב אחד חשיבי ושניהם כאחד הם,
אבל הכא אין שייך לזרף כתב חיקה לכתב דיו
ולעשותם כאחד, וממילא יש כאן שני כתבים ופסול
כה"ג, ול"ד נמי לדיו ע"ג סיקרא דגם התם אפשר
לחשבו כאחד, אם אין העליון כמוחק התחתון, וגם
אם העליון מזטל לתחתון נמי אין כאן אלא כתב
העליון והתחתון כאילו אינו, אבל בשעה שלפנינו
שני כתבים לא ידענו מקור להכשיר, [ולפי זה הא
דמותר לכתוב ע"ג השרטוט ע"כ ז"ל כטעם
הראשון שכתבנו לעיל דחיקה כל שאינה צורה
שלימה של אות לא חשיב כתב, ובפ"ת בסדר הגט
של מהר"ם ס"ק ע"ז כתב בשם הלבוש דאמנם
אין לכתוב על השרטוט, ונראה דהיינו משום שחש
דחשיב כתב ע"ג כתב, ומ"מ נראה דלא החמיר
אלא לכתחלה דאם איתא שיש כאן פסול דיעבד
היה אוסר לשרטט כלל כיון שקרוב הדבר לזוא
לידי מכשול, והטעם דכשר דיעבד הוא כמש"כ],
ואין שייך לומר דישמש כתב החיקה לחוד, דעכשיו
שיש עליו כתב הדיו אינו יכול לשמש לזדו ככתב
חיקה, וגם לא צוה הצעל לכתוב גט בחיקה,
וגם אין אפשרות לדקדק בכתב החיקה, ועוד דכל
שאנו רואים שני כתבים ב"א יש לפסול אף
התחתון דצורה זו של כתב פסולה ולאו דוקא
שהעליון פסול משום שנכתב על התחתון, אלא כל
שבכתב נפגשים שני סוגים של כתב הכתב פסול,
ולפי זה ניחא דאף ששניהם כאחד נכתבו מ"מ
פסולין, ובלא"ה נמי אין מקור להכשיר מה שנכתבו
ב"א אם בזה אחר זה היו פסולין דסו"ס נמצא
דהעליון לא נכתב בלא התחתון ושפיר י"ל דחשיב
כתב ע"ג כתב, ובלשון הלבוש משמע קצת דלעולם
קדים כתב החיקה, ואפשר שכן הוא במציאות
דכשהברזל דוחק על הקלף מתנגז הימנו הדיו,
ונמצא כתב החיקה קדים.

(ו) בפ"ת יו"ד סימן רע"ו סק"ו בשם תשו' נוצ"י
(והיא תשובה מן המחבר) דשם שנכתב

כו' עד וחכמים אומרים אין השם מן המוצח
אלמא דבעין כוונה עכ"ל, ומשמע דלענין איסור
מחיקה קאמר דזוה איירי הרמז"ס, ונראה דאינו
מביא ראיה אלא שצריך כונה לקדש השם, אבל הא
דבאל איכיון מותר למוחקו מסבירא קאמר ליה,
דכיון שצריך כונה ממילא אם לא כיוון אינו קדוש,
אבל מהא דמעביר קולמוס אין ראיה לענין מחיקה
דודאי העביר דיו ע"ג דיו לא חשיב מחיקה אלא
מתקן ועושה כתב מהודר, וכבר נחבאר לעיל
סק"א, [ומשמע לכאורה לפי זה דאף אם ידע
שכותב השם אלא שלא כוון לקדשו מותר למוחקו
דהא כי היכי דשמעינן התם דנחכוון לכתוב יהודה
לא קידש ה"נ ידעינן דלא נחכוון לקדש לא קידש,
וזה לא מסתבר, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה
לידים סימן ח' ס"ק י"ח ולי"ע כעת].

(ז) ט' ב' תוד"ה מקרעין צירושלמי פריך והלא
כתב ראשונה הוא פירוש ואין הגט
יכול להתקיים בחותמיו כו', ר"ל שהרי אין כאן
שום כח של עדים צורת הכתב ואין זה בכלל
חתימה שאמרה תורה שעיקרו שהעדים יהיו צורת
חתימתם, אבל אין ללמוד מכאן לפסול עדים ששינו
חתימתם במתכוין וחתמו, דשאיני התם שסו"ס י"ח
כאן כתבם ואין נפקותא אם זה כתבם הרגיל או
לא כיון דסו"ס זהו כתב ידם, ולעולם יכירוהו ואין
אחר יכול לחקות כתבם זה כמו שאינו יכול לחקות
כתבם שרגילין בו, ואע"ג שאמנם לא יוכל כתבם
להתקיים ע"י אחרים או ממקום אחר, לית לן בזה,
ומיהו אין העדים רשאים לעשות כן דהא אי מיימו
או אזלי למדה"י לא יוכל השטר להתקיים בחותמיו,
ואדרבה יחזיקוהו למוזייף כיון שלא יתאים עם
כת"י היוצא ממקום אחר, [ואפשר אולי דמדברגן
פסול אמנם כה"ג].

ולפרש"י הא דמשני במרחיצין ר"ל שמרחיצין את
הסריטה ואפשר גם שעושין שתי
שריטות והעדים חותמין ביניהם וכמו שמצוייר
בהג"א, ולחירוק השני שכתבו לעיל דהכא מצי איירי
בעושין חקק גמור דאמנם חשיב כתיבה, נמצאנו
למידין דאע"ג שנשאר קיים כתב החקיקה בסמוך
לכתבם אפ"ה כשר דלא מיפסדא צורת חתימתם
ע"י כק, ואפשר דדוקא חקק לא מפסיד הכתיבה
אבל אם כתבו צדיו בכה"ג דהיינו שעשו שני קווים
דקים והעדים חתמו ביניהם, אמנם פסול, דנפסדה

בסיקרא מותר להעביר עליו צדיו ודוקא בנכתב
צדיו אסור להעביר בזהב משום שצדיו הוא קדוש
כדינו, והדברים תמוהין דלענין קדושת השם לית
לן נפקותא צדיי הכשר ס"ת, וכל שם שנכתב לשם
השם הרי הוא קדוש ואסור למוחקו, ומאחר דדיו
ע"ג סיקרא הוי מוחק לענין שבת ה"ה לענין שם
דסו"ס מאבד הוא את השם שהיה כתוב בסיקרא,
ומה שכונתו להיטיב לית לן בזה, וכן נקט בפשיטות
החת"ס שצפ"ת סימן רע"א ס"ק ח"י, [ועי'
בפמ"ג הוצא לעיל סוסק"ג], ומיהו נידון השאלה
יש מקום לדון משום דכיון דהכתב התחתון עיקרו
ע"י שהוא בולט אפשר שאינו מתבטל ע"י שמנפים
עליו זהב שלעולם ניכרת הצליטה, וגם אם יוסר
הזהב נשאר השם כמות שהוא, ולא דמי לכתב
דהתם אין כח הכתב התחתון אלא בזה שהוא
משמש ככתב ולכך כל שצא העליון חשיב התחתון
כנמחק, [וגם י"ל שכן הנמנע הוא להסיר הדיו
העליון לצדו לאחר שנתייבש, וצורק עפרות זהב על
הדיו לא נתפרש בזה"ל שיש בזה איסור מוחק
ושפיר י"ל דאם יכול להסיר לצדן לא בטלי כולי
האי ואין בזה משום מוחק התחתון, [ומה שדקדק
בזה מלשון הנמוק"י אינו מוכרח], ומ"מ להסיר
אסור משום מוחק, שהרי מוחק כתב זה לגמרי],
משא"כ כאן שכל ענין הכתב הוא ע"י שבוטל ולולא
זאת אין כאן כתב כלל, וזה לא מתבטל ע"י שציפורו
בזהב אלא אדרבה הוסיפו כאן עוד ענין של כתב
ע"י שינוי צבע הצליטה מצבע שאר האבן, ומ"מ
למעשה עדיין צ"ע.

פ"ת סימן רע"א ס"ק ח"י וקרוצ לודאי אפילו
בשמות הקדושים מותר כדיו ע"ג דיו דאין
כאן מחיקה, נראה דר"ל משום שאין התחתון אדום
ממש אלא מהול בו שחור ואדום, אבל אין מה
שהוא כשר כיון שצא משחור, מועיל כאן, דענין
מוחק שצדיו ע"ג סיקרא הוא משום שבמציאות
נמחקה הצורה התחתונה של השם, ואין כאן ענין
אם התחתון היה כשר מחמת שצא מאדום, ועי'
לעיל סוף סק"ד, [מה שצ"י כאן צפ"ת לדברי
השע"ת עי' לעיל סוף סק"א].

בהגה"מ פ"ו מהלכות יסודי התורה ה"א כתב
ו"ל, ואם כתב אותיות של שם ולא
נחכוון לקדש בכתבתו אין בזה קדושה כדמניא
בהבונה ובמנחות הרי שהיה צריך לכתוב את השם

זורת הכתב בכה"ג, וכ"מ י"ט א' דאמרינן באבר ס"ד והא חגי ר"ח דאבר כשר, ואי מקרעין איירי בעושין שני חקיקות והעדים כותבין ביניהם א"כ דכוחה באבר נמי עושין כן, ומדפריך דודאי פסול אי אבר כשר שמעינן דכה"ג פסול, (ועי' להלן), ומיהו פשטא משמע דעושין סריטה אחת רחצה, וקושיית הגמ' באבר ס"ד היינו משום דחשיב כתב ע"ג כתב, ולפי זה אין ראיה לפסול אם הכתיבו להם בדיו שני קווים והם חתמו ביניהם, ומ"מ נראה להחמיר.

ולפרש"י נמצינו למידין דמה שהעדים ירחיבו כתבם על הכתב התחתון לא סגי בהכי להכשיר, [דאל"ה הוי ליה טפי למימר שהעדים ירחיבו כתבם דהכי עדיף וקל טפי, וגם בסתמא מתרחב הכתב העליון קצת], והטעם נראה דכל שעיקר כתבם מושכים על התחתון אין כאן זורת כתב ידם אלא זורת כתב התחתון ומה שמוסיפים בדדין אינו כח כתב אלא סתם מוסיפים טיטא סמוך לכתב אחר.

במרדכי העתיק קושיית הירושלמי והא כתב ע"ג כתב הוא, וגם הוסיף לפרש דכתב התחתון כתב הוא דחק יריכות הוא, ומבואר דר"ל ממש מדין כתב ע"ג כתב, וזה הפי' יתכן רק לפרש"י, ולפי זה צריך לפרש דהא דמשי מרחיב להן את הקרע היינו שעושה שני חריצין והם חותמין ביניהם, אבל אם עושין חריץ אחד רחב לא מסתבר לחלק בין אם כותב באמצע לממלא הכל, אבל ק"ק לפי זה הא דפריך י"ט א' באבר ס"ד ומשמע דמשום כתב ע"ג כתב קפריך, וכמש"כ לעיל, (דפסול אחר משום שסמוכין הכתבים טרם השמיענו ולא שייך לשאול כ"כ בפשיטות), ומיהו י"ל דפשיטא ליה לגמ' בדדיו אין לרשום לפנייהם, מדקאמר שמואל באבר, וע"כ או דשמואל איירי בשחותמים על הכתב ממש או דאף בעושין שני קווים וחותמים ביניהם פסול והיינו דפרכינן דאי אבר כשר א"כ אבר כדיו ודאי פסול, ומיהו לפי זה לכאורה משמע דחקיקה גרע מאבר למאי דמסקינן דאבר אינו מתקיים ולא חשיב כתב ולפי זה מודה רב דאבר כשר ול"מ כן, וי"ל דאע"ג דחקיקה חשיב כתב ואבר לא אפי"ה חקיקה עדיפא דלא אחי לאחלופי בדיו משא"כ אבר, וי"ע, ויש להסתפק אם לפירוש זה יש לפסול אף במקרעין,

כמו לפי תו', אם ממלאין כל החלל, דאפשר דמסבירא נמי אין להכשיר בשאין צחתימתם כח כתב ידן כלל, והא דלא פריך לה בירושלמי י"ל דעדיפא מינה פריך, ונמצינו למידין לפירוש זה דכתב ע"ג חקק חשיב כתב ע"ג כתב, ואולי אפשר דגם המרדכי מפרש לה בירושלמי כמו לפי' תו' ולשון כתב ע"ג כתב ל"ד, והא דהוסיף דהא חק יריכות הוא קושטא דמילתא קאמר אבל אה"נ דאף במקרעין כמו לפי' תו' שייך לשאול כן אף שאין כאן כתב תחתון כלל, וכ"מ ממה שהעתיק דברי הירושלמי בסתמא וזאת הכי העתיק פי' רש"י ותו' ומשמע דשווין צפי' הירושלמי ודוחק, (ובאמת פשטות לשון המרדכי היה משמע דלפי' תו' הא דקאמר שמרחיב להן את הקרע ר"ל דמציאין נייר אחר, אבל לא יתכן לפרש כן דודאי הא דקאמר בשמרחיב לא חידש כאן אלא שאין ממלאין כל הרוחב אבל מעיקר הפירוש דמקרעין לא חידש כאן כלום), וי"ע, [ולפי' קמא שכתבנו דאמנם משום כתב ע"ג כתב קפריך הא דהוסיף דחק יריכות הוא לאו משום דאם הוא משום חק תוכות לא חשיב כתב ע"ג כתב דודאי אין נפקותא בדיון כתב ע"ג כתב אם התחתון נכתב בהכשר אם לא, ובהדיא כתב בכה"ג דכותב על חק תוכות חשיב כתב ע"ג כתב, (הוצא לעיל סק"ג), אלא ר"ל דהא חקיקה חשיב כתב והוא גם כשר שהוא חק יריכות].

(ח) י"ט א' איתמר עדים שאין יודעים לחתום רב אמר מקרעין כו', לפי' תו' נראה דרב אף צרוק קאסר דלא התיר שום ענין של כתב, ויש להסתפק אי דוקא לכתחלה קאמר או דאף צדיעבד פסל, ומסתברא לכאורה דדוקא לכתחלה קאמר אבל אם נתגרשה צו הגט כשר, ואפשר דכל שחתמו אע"פ שלא נתגרשה מגרש צו לכתחלה, ומיהו כל שלא חתמו אסורין לחתום, ולר"פ דקאמר צרוק נראה דאף באבר כשר אלא דלכתחלה אין רושמין באבר אלא צרוק, ואם אירע שרשמו באבר אפשר דחותמין לכתחלה ולא מטרחינן למחוק האבר או לכתוב גט אחר, ונראה דקי"ל כר"פ דכתרא הוא, וגם אורי כן למעשה, [וללהלן יבואר דעת הפוסקים בזה], וגם ר"י ור"ל כשמואל ס"ל דהא פשיטא להו דאי דיו ע"ג סיקרא חשיב כתב מותר לרשום לפנייהם בסיקרא, ואבר לא גרע

מסיקרא, ור"פ החמיר לנהוג למעשה צרוק אצל בעיקר הדין כשמואל ס"ל, ויש לעי' שמואל ור"פ היכי מיתרלו ברייתא דתניא כוותיה דרב, ושמה אשכחו ברייתא אחרייתא כוותיהו, א"נ להכי נקט מקרעין לרבותא דרשב"ג דבשאר שטרות אף מקרעין אסור, א"נ אולי הך ברייתא לא איתנייא בי ר' חייא ור"א.

הא דקאמר שמואל באצר ולא קאמר אף באצר מותר דהא ודאי דמקרעין שפיר דמי (לפי' תו'), נראה דהיינו משום דאי באצר כשר יש לעשות כן לכתחלה דמקרעין מילתא דטריחא טובא היא ואם רשאין באצר לעולם עושין כן לכתחלה, והיינו דפרכין מברייתא דקתני מקרעין, לשמואל, דאי מותר באצר לא היה התנא שונה לקרוע, והיינו נמי דלא תני לפלוגתא באצר ולימני רב אמר אין כותבין לפנייהם באצר ושמואל אמר כותבין, אלא נקט לפלוגתא כיצד יש לעשות לכתחלה ומכיון דקתני דרב אמר קורעין כבר שנה צוה דרב אסר אצר ורוק.

דינים העולים לפי' תו', א. עדים שאין יודעים לחתום חותמים לפנייהם צרוק והם כותבין על הרוק בדיו, וצריך שיהא כתב צרוק רחב וכתבם צר היינו שלא ימלאו את כל הכתב התחתון שאל"כ אין כאן כתב ידן כלל, ואם העבירו הדיו בדיוק כנגד התחתון פסול, וכש"כ שיכולים לקרוע להם צורת חתימתם בנייר ולהניחו על הגט ויחתמו, וגם אז צריך שירחיבו הקרע יותר מחתימתם, ואם הרחיבו חתימתם יותר על התחתון יש להסתפק, (עי' לק' דין ד'). ב. באצר אין רושמין לפנייהם לכתחלה, ואם רשמו לפנייהם באצר וחתמו נותנו לכתחלה, (כ"נ וכמ"ש"כ), ומיהו אם רשמו לפנייהם ועדיין לא חתמו יש להסתפק אם ראויים לחתום. ג. לשרוט חתימתם והם יחתמו על השריטות נראה דאסור לא שגא אם השריטה עמוקה דחשיב כתב ל"ש אם אינה עמוקה, ואם נתגרשה בגט כזה צוה נראה דאם היתה השריטה עמוקה דאז דינה ככתב אז הגט פסול, דמשמע דהתו' לא החליטו אם דיו ע"ג חקק חשיב כתיבה ולא כתבו כן אלא צדעת רש"י, אצל אם השריטה היתה בלתי עמוקה דלא חשיבא כתיבה צוה נראה דכשר. ד. יש להסתפק בעשו שמי שריטות והעדים חתמו ביניהם כמו שמצוייר במרדכי אם כשר לדעת תו', וכן בעשו

שני הקווים הללו (של האותיות) בדיו והעדים חתמו ביניהם, [דלפי' תו'] צעיר דדיו ע"ג סיקרא צריך לפרש במרחצין את כתב הסיקרא דאל"ה כתב ראשונה הוא, וא"כ נמצא דחתמו בדיו בין שתי אותיות של סיקרא ומצואר דאי לאו דדיו ע"ג סיקרא ספיקא הוי היה כשר, ומיהו אפשר דאף אם מרחיצ חתימתו על הכתב התחתון שפיר דמי, (עי' לעיל סק"ו), ובכה"ג איירי צעיר דדיו ע"ג סיקרא, ולפי זה י"ל דכל שחתמין בתוך חלל של אות לא חשיבא כתיבה כולי האי ופסול, וכש"כ בששני הכתבים של דיו או של חקק, דודאי מטושטשת החתימה האמצעית ולא חשיב כתב].

ולפרש"י דמקרעין ר"ל מסרטיין, נראה נמי דרב ס"ל דבאצר אסור, דאי מותר באצר אין שייך לשנות דעדים שאין יודעים לחתום מקרעין לפנייהם, דודאי באצר נוח טפי וניכר טפי, ולמה קסתים ותני סתמא דמקרעין, והיאך לא קתני גם דרושמין באצר, והכי איבעיא ליה למיתני רב אמר מותר לקרוע להם ושמואל אמר אסור, אצל אין כאן מקום לשנות סתמא דעדים שאין יודעים לחתום מקרעין, אחרי דמותר גם באצר, ולכה"פ כי הדדי נינהו, ולמה שציק ליה לאצר, אלא ודאי רב ס"ל דבאצר אסור, ולמירון ראשון שכתבו תו' ט' צ' דאיירי בסריטה שאין עליה שם כתב, הדבר פשוט דסריטה כי האי עדיפא מאצר, דאצר איכא למיחש טפי, דילמא אחי לאחלופי בדיו, אלא אף למירון השני שם שכתבו דמצי איירי אף בסריטה שיש עליה שם כתב אפ"ה י"ל דעדיפא מאצר, דחקיקה בכתיבה לא מיחליף, אצל כתיבה בכתיבה מיחליף, ונראה לפי זה דשמואל לא פליג לומר דמקרעין אסור, דלמעוטי בפלוגתא עדיף, אלא שמואל קמוסיף דאף באצר שרי, וזהו דלא קתני אף באצר, נראה דהיינו משום דבאצר נוח טפי וניכר טפי ולפיכך ראוי לקצוע כן לכתחלה, וכעין מש"כ לפי' תו', ונראה נמי דקיי"ל כר"פ וכמ"ש"כ לפי' תו'.

במצא לדינא לפרש"י, דין א' צ' מוסכם, זולת מש"כ צדין א' שאם העדים הרחיבו חתימתם יש להסתפק, נראה דלפרש"י פסול, [וכמ"ש"כ סק"ו מדלא משני הכי צירושלמין, דין ג', כשר לכתחלה, ולמירון ראשון שכתבו ט' צ' דוקא בשריטה שאין עליה תורת כתב, ולמירון השני

השריטה, ומיהו אפשר ללא היתרו כן משום דקשה ללמנאם בשיעור עומק השריטה.

ט) הרי"ף לא הביא אלא מימרא דרב ותניא כוותיה דרב, ונראה דס"ל דכיון דבגמ' מסיימין בתניא כוותיה דרב ש"מ דהכי הילכתא, ואידיה הא דר"פ ודר"א ודשמואל, אצל אין נראה לומר דהרי"ף מפרש דמקראין רבותא קאמר וכש"כ ברוק או באבר, חדא דלישנא דרב ודברייתא משמע דלכתחלה יש לנהוג כן, וגם בסברא נראה דאדרבה מקראין עדיף טפי, לפי' תו', וכן לתירוצו קמא שכתבו בדעת רש"י, ועוד דא"כ לא היה הרי"ף משמיט דברי ר"פ שהורה לנהוג ברוק.

ודעת הרמב"ם פ"א מה"ג הכ"ג ופכ"ד מהלכות מלוה ולוה ה"ו דמקראין ר"ל מסרטין וכמו שפי' רש"י, ונראה דר"ל חקק עמוק שיש עליו תורת כתב, ולא חשיב כתב ע"ג כתב, כמש"כ תו' בתירוצו השני, וס"ל גם דמקראין עדיף מאבר וס"ל לרב דדוקא מקראין, ופסק כר"פ דבתרא הוא, וכן ר"י ור"ל דבעו לאכשורי בסיקרא נמי מבואר דמכשרי בכתב שאינו מתקיים, ומיהו מודה ר"פ דאבר כשר, אלא דלכתחלה ראוי לנהוג ברוק ואין זו אלא הנהגה טובה, אצל אף אבר כשר לכתחלה, [לדעת הרמב"ם אבר כשר, ולמש"כ הלח"מ פ"ד ה"א מפרש איפכא דמיא דאברא שרי ללא חשיב כתב, ולפי זה דברנו במיא דאברא], ולכן כתב רבנו דחוממים ברוק או בשאר דברים שאין רישומן מתקיים, וכש"כ מסרטין דשפיר דמי, [ומיהו ק"ק דהיה לו לפרש ברוק עדיף משאר דברים דהא משמע שזהו עיקר חידושי' דר"פ, ואולי ס"ל דאידיה הא דר"פ מהילכתא כיון דשמואל ור"י ור"ל לא ס"ל כוותיה], ובהלכות מלוה ולוה הזכיר דאפילו מקראין פסול וכש"כ אם רשמו לפנייהם ברוק.

מש"כ הרמב"ם דהקילו בגט מפני שאין צריך עדי חתימה אלא מדרבנן ז"ע דהא בגמרא אמרו משום עיגונא ומנ"ל לחדש בדדליכא עדי מסירה דאז צריך עדי חתימה מדאורייתא לא הקילו, ופשטא דסוגיא דאף לר"מ כן, ונראה דכל הפוסקים שלא הזכירו לחלק, פליגי, וקיי"ל כן, ולפיכך סתם המחבר בשו"ע.

אף בשריטה שיש עליה תורת כתב, ונראה דיש לחוש לפי' ראשון, [אחרי שהר"ן והריטב"א הניחו פירש"י בקושיא דהא הוי כע"ג כתב, ומבואר ללא ס"ל בתירוצו השני, גם ברש"א כתב בתירוצו ראשון], דין ד' דכותב צין החקקים כשר לכתחלה ללא גרע מכתב בתוך החקק [לתירוצו שני שכתב], ובעשה הקווים בדיו וחתם ביניהם יש להסתפק, ומיהו בכתבם בסיקרא וציניהם כתב בדיו כשר, [דלפירש"י צריך לפרש בעיא דדיו ע"ג סיקרא בשמריה בסיקרא דהא הרחצת הדיו אין מועיל לפירש"י, וא"כ נמצא מפורש דכתב בדיו בחלל שצין אותיות שנכתבו בסיקרא כשר, ונראה דה"ה בחלל שצין החקקים, היינו דאף לתירוצו ראשון שכתב כשר, אצל לתירוצו השני פשיטא ללא גרע מכתב בתוך החקק].

כל זה אם נימא דלדעת רש"י מוסכם הירושלמי כפי פי' התו', עס גמ' שלנו.

ולפי' המרדכי דמקראין היינו שעושין שני חקקין על כל אות והעדים חותמים ביניהם, [והא דצריך שני חקקים ולא סגי בחקק אחד והעדים יחתמו סמוך לו נראה דהיינו דבשני חקקים נוח להם יותר לדעת איך לחתום], נמי נראה דרב סבר דוקא מקראים אצל באבר לא, ושמואל סבר אף באבר, ונראה דדוקא בחוממים צין החקקים מכשרינן אצל בדיו כה"ג פסול, דנפסדה צורת חתימתו, וגם אחי לאחלופי בדיו ע"ג דיו, ועוד נראה דלפי זה אין לנו לפסול באבר אף אם נמצאו חתימתם כנגד הכתב התחתון, דכיון דלא אשכחן בגמ' לפסול לית לן לחדש מדנפשין, (ולעיל סק"ז נסתפקנו בזה).

העולה לדינא לפי זה אם נפסוק כר"פ, א. עדים שאין יודעים לחתום רושמין לפנייהם ברוק והם חותמים על הרוק, וכן אפשר לקרוע להם צורת חתימתן בנייר והם יחתמו דרך הקרעים, וכן אפשר לשרוט להם בשריטות על הגט והם יחתמו סמוך לשריטות, [אצל על השריטות לא, ומשמע אף אם ירחיבו חתימתם], כצורת השריטות, ואף אם נמצאמין צורת חתימתם כנגד הקרע או הרישום שפיר דמי. ב. דין ד' דלעיל. ג. אם רשמו לפנייהם בדיו וחתמו סמוך לרישום (וכמו בחקק שצמרדכי) נראה דפסול. ד. שריטה קלה שאין זה דין כתב נראה דשפיר דמי לכתחלה, וחותם על

נעשה מעשה, ולפיכך פסולה לכהונה משום דספיקא הו', ולשון אינו גט פי' הצ"ל דר"ל אינו גט להחירה להנשא, אבל באמת ספיקא הו', [ונכראה שצ"ל לשון הרמ"ה ולא כתב הדברים בספר הלכות אלא צפי' הסוגיא, ולפיכך לא דקדק לפרש דספק מגורשת הוא וכתב אינו גט ופסולה לכהונה וממילא מתפרש דספיקא הו'], ומבואר דס"ל דמיא דאזכרא כסיקרא, וכ"מ בפירש"י שכתב כד פרכינן באזכר ס"ד דר"ל דהא הו' כדיו ע"ג סיקרא, [ולעיל סק"ד נדדנו לפרש דמיא דאזכרא עדיף מסיקרא ופשיטא דדיו שע"ג מיא דאזכרא לא חשיב כתב, ולפי זה אפשר דאף לכהונה אינו פוסל, [ומבואר מדברי הרמ"ה דס"ל דבעדי חתימה לחוד סגי וזוהי כתב דאינו גט, דאם אימתא דלעולם בעינן עדי מסירה א"כ אין כאן אלא פסול מדרבנן משום מווייף מחוכו, והטור דס"ל דבעדי עדי מסירה לא חש לפרושי שאין כאן אלא פסול דרבנן דכיון דלעולם סגי בעדי מסירה לחוד הדבר ידוע דאין שייך פסול בחתימה מדאורייתא.

אה"ע סימן ק"ל ב"ש ס"ק כ"ח א"כ ע"כ איירי כאן שהיה עדי מסירה קשה למה בדיעבד פסול למה גרע טפי מגט שאין עדי חתימה כלל עליו כו', תימא למה לא חשיב מווייף מחוכו דהא אין ניכר בחתימתם, בזה שרשמו לפנייהם, ובכלל אין ניכר שרשמו לפנייהם, ואחי למיסמך עליהו, [וכ"ה ברש"א דלדעת הרמב"ם דפוסל בשאר שטרות פסול אף בעדי מסירה משום דחשיב מווייף מחוכו], ולמה הוצרך לפרש דפסול גזירה אטו כתיבה.

שם או שמרחיצין הקריעה והם חותמים זו כמ"ש בתו', כנראה מפרש דקושיית הירושלמי משום כתב ע"ג כתב וכמו שהוא במרדכי, ומשני דמרחיצ להן הקרע, ר"ל שעושה קרע רחב וכשחותמין באמצע לא חשיב כתב ע"ג כתב כיון שמקום זה שכתבו עליו אינו יכול לשמש בעצמו ככתב שהרי שוה הוא לנזדדיו ורק ביחד עם נזדדיו משמש הוא ככתב ועכשיו ע"י הכתיבה משמש מקום זה בעצמו ככתיבה ולפיכך לא חשיב כתב ע"ג כתב, אבל צ"ע דהא מפורש כתבו בתו' דקושיית הירושלמי היא משום שאין כאן אפשרות של קיום בחותמיו משום שאין בחתימתן כח כתב ידן, וע"ז שפיר תירצו בשמרחיצ להן הקרע, ולפי' תו' במקרעין ודאי

ודעת הטור כדעת הרמב"ם, אלא במקרעין מפרש כפי' תו', מיהו הטור כתב זהדיא דרש"אין לכתחלה באזכר ומשמע דפסק כשמואל ור"י ור"ל ודלא כר"פ, וצ"ע.

והרמ"ה שהביא הטור נראה דס"ל כהר"י"ף, אלא דמפרש דפלוגתתם דוקא לענין לכתחלה כיצד יש לנהוג, אבל מודה רב דאם רשמו לפנייהם באזכר וחתמו דנותנו לכתחלה, ולפיכך לכתחלה דוקא מקרעין, [וס"ל כפי' התו'], ובדיעבד כשר אף באזכר.

דעת הרא"ש נראה כהרמ"ה, ולפיכך פי' בדברי שמואל דדוקא באזכר אבל לא במיא דאזכרא, ונפ"מ לענין דיעבד, וגם הביא תניא כוותיה דרב למימר דלכתחלה יש לנהוג כרב, ולא הביא הא דר"פ משום דלא קיי"ל כוותיה, דקיי"ל כרב דלכתחלה דוקא מקרעין, ובדיעבד אף אזכר כשר.

(י) אה"ע סימן ק"ל סט"ז ואם אינם יודעים לחתום רושמים להם הנייר צרוק,

בתו' ט' ז' כתבו בשם הירושלמי דלריך שירחיבו להם והם לא ימלאו הכל, דאל"ה אין כאן כח כתב ידם ואין זה בכלל חתימה שאמרה תורה, וכן ברש"א הביא דברי הירושלמי הללו כפי' התו', אבל הפוסקים השמיטו דבר זה, ואולי משמע להו דתלמודן פליג מדלא פירשו כן, ולפי מה דמבואר במרדכי דקושיית הירושלמי היא משום כתב ע"ג כתב ניחא דלפי זה בשרושמין לפנייהם בדבר שאינו כתב א"צ שירחיבו להם, ורש"אין למלאות בדיוק כנגד החתומן, אבל לפי זה יש לפרש במקרעין כפי' רש"י, והטור בשם הרמ"ה ור"ח פירש כפי' תו', ואולי ס"ל דתלמודן פליג ומפרש מקרעין כפי' תו' ולפיכך לא הקשו דהוי כתב ע"ג כתב, וסמוכין לזה מלאו מהא דמשמע בגמ' במקרעין עדיף מאזכר, וכמשנ"ת לעיל סק"ח, ולא מסתבר להו דמקרעין כפירש"י נמי עדיף מאזכר, ולפיכך נקטו דתלמודן מפרש מקרעין כפי' תו', ומ"מ צ"ע לדינא דאפשר דיש לחוש לפי' תו' והרש"א, וכ"ה ביש"ש.

(יא) כתב הטור בשם הרמ"ה דאם רשמו לפנייהם במיא דאזכרא וכיו"צ דחשיב כתב והם כתבו ע"ז אע"פ שהעליון ניכר יותר מן החתומן אינו גט ופסולה לכהונה, וזהו דין דיו ע"ג סיקרא דאמרינן בגמ' דאסור, דוכי מפני שאנו מדמין

להסתפק לדעת רש"י אם מותר במקרעין כפי' תו',
ואת"ל דאסור, יש להסתפק אי מיפסיל השטר
כה"ג לדעת הרמב"ם שהשטר פסול.

(ג) רא"ש פ"ב סימן י"ב ובעינין שיהיו שנים
כו' ולפי דבריו צריך לפרש כו', תוכן
דברי רבנו דאי מפרשין דהא דרב גמדה לא פליגי
אהא דאמר רבא הלכה כרשב"ג והא דרבה
אחתימה והא דרב גמדה אקריאה, א"כ הא דר"א
קרו קמי' וחמים וכן ר"ג היינו משום דלא קיי"ל
כרשב"ג, [דמשמע דר"א ור"ג צשאר שטרות חתמו
ולא בגיטי נשים דוקא], ולפי זה מפרשין כפשטיה
דרשב"ג לעולם קאסר צשאר שטרות אף בשנים
קורין לפניהם, ואע"ג דלא חיישין להו למשקרי
מ"מ עצדו רבנן סייג שלא יסמכו העדים בחתימתם
על עדות אחרים, ורבנן דמכשרי וכן רשב"ג בגיטי
נשים היינו לעולם בשנים קוראין אבל אחד לא
מהימן, והיינו דאמרין דר"ג וספרי דדייני דוקא
והיינו משום דהתם קרא חד מספרי' קמי',
[ולישנא דגמ' ספרי דדייני אקריאות הרבה קאין],
ולכך דוקא ר"ג וספרי דדייני אבל איניש אחרינא
לא סמכין אחד ובעינין תרי, וזהו דעת ר"י, אבל
דעת הרי"ף דסתמא דגמ' משמ' דרבא ורב גמדה
משמ' דרבא פליגי והיינו שלא הוזכר בגמ' לפרש
דלא פליגי, אלא פרכינן מדרב כהנא ומשנינן, וגמ'
ידע דהא דאמר רבא הלכה כרשב"ג קאי גס
אקריאה, ולפי זה הא דר"א ור"ג קרו קמיהו
וחתמי [למאי דמשמע דצשאר שטרות קאין] לא מני
אתיא כרבא, אבל הרי"ף הביא הא דר"ג ופסק
כרבא, לכך צריך לפרש דהרי"ף ס"ל דרבנן ורשב"ג
פליגי באיזה אופן רשאים העדים לסמוך על מה
שקוראין לפניהם אבל כל שודאי יש לסמוך על
הקריאה מודה רשב"ג דאף צשאר שטרות רשאין
לחתום, וא"כ פלוגתתם באחד קורא לפניהם אבל
שנים ודאי מהימני וכדמקרי להו ר"פ, וקיי"ל
כרשב"ג דעל אחד אין סומכין, והא דר"ג דוקא
ר"ג וספרי דדייני, והא דר"א [דמשמע ליה
להרא"ש דגס קמי קרי חד] אידיחי מהילכתא,
[ובצ"י סימן ק"ל נתקשה בדברי רבנו ולהאמור
נחפרש].

נמצא לדינא לדעת ר"י צין בגיטין צין צשאר
שטרות רשאים לחתום עדים שאין יודעים
לקרות והוא שיקראו שנים לפניהם, א"כ כגון ר"ג

שאין שייך לשאול משום כתב ע"ג כתב, וגם
במרדכי כתבנו לעיל סק"ז לפרש בדרך אחרת,
[דר"ל שעושין שני חריצין דקין על תבנית כל אות
והעדים חותמים ביניהם, וברמב"ם א"א לפרש כן
שהרי כתב שחתמו על הרשום], ובעיקר הקושיא
דהא הוי כתב ע"ג כתב לא נתפרש למה לא ניחא
ליה לפרש כתירוק השני שכתבו תו' ט' צ' דדיו
ע"ג חקק עדיף מדיו ע"ג סיקרא ולכו"ע חשיב
כתב.

שם ומכאן ראייה קצת לדברי הת"ה בחק תוכות
אם לא נגמר האות כשר, ר"ל לתירוק ראשון
שכתב, [וכ"ה בר"ן], דמשרטין מקצת כל אות ותו
לא חשיב כתב ע"ג כתב, נמצינו למידין דכל שנגמר
האות צהכשר שפיר דמי שהרי המקצת שעל החקק
לא חשיב כתיבה דהוי כתב ע"ג כתב, ומיהו למש"כ
לעיל סק"ה דשאני חקיקה שאינה כתב רגיל ולא
חשיב כתב כל שאינו צורת אות שלם, אין מכאן
ראייה לדיו.

שם והרמ"ה ס"ל דאינו גט ופוסל לכהונה כו',
ר"ל דמיא דאצרא כדיו חשיב ואין דיו ע"ג
דיו ואין כאן אף ספק גירושין אלא דס"ל להרמ"ה
דאפ"ה יש לפסול לכהונה, [ועי' צ"ש סימן קל"ג
סק"ג צשם הש"ג], אבל הדבר קשה דלשון הרמ"ה
שצטור כולל כל מיני כתיבות ואף סיקרא בכלל,
ועוד דא"כ למה באמת לא הזכיר הטור דדיו ע"ג
סיקרא ספיקא הוי לכך נראה כהצ"י.

שם ולרשב"א שהציא צסימן קל"א הוי ספק גט,
לכאורה משמע דר"ל דעדים שרשמו לפניהם
צמיא דאצרא וחתמו על הרשום הוי ספק גט
להרשב"א, אבל תימא דודאי שאני הכא ואף ראצ"י
דמכשיר העצרת קולמוס לשמה היינו דוקא צלשמה
אבל צשאר פסולין כו"ע מודו שאין מועיל העצרת
קולמוס וכדבעא מיניה ר"ל מר"י מהו לרשום
לפניהם צסיקרא ומבואר דאי דיו ע"ג סיקרא כדין
דיו ע"ג דיו, הוי פסול, וכמש"כ הסברות לזה לעיל
סק"א, ועוד דאי רב אחא צר יעקב מתיר העצרת
קולמוס בכל הפסולין א"כ לית לן לפסוק כוותיה
כיון דרב חסדא ור"י ור"ל פליגי עליה, ואולי אין
כוונתו אלא דהתם צלשמה הוי להרשב"א ספק
גירושין, אבל הכא לכו"ע אינה מגורשת.

(צ) חו"מ סימן מ"ה ס"ד עדים שאין יודעים
כו' והשטר פסול, יעוי' ש"ך, ויש

וספרי דדייני, [ויש לדון אם יש לנו כה"ג], אבל אחד לא, ולדעת הרי"ף מותר בגיטי נשים אף אם רק אחד קורא לפניהם, ובשאר שטרות צעין שנים או כגון ר"ג וספרי דדייני.

שם וכתב צעה"ע מסתברא בשאר שטרות כו', מדכתב בשאר שטרות משמע דבגיטין צדד נמי סגי, ונראה מזה דמפרש כהרי"ף כמו שפירשו רבנו, דבשנים קוראין מודה ר' שמעון בן גמליאל. **שם** ומש"כ במסכת לפי תומו לא נהירא כו' אבל כי תרי ישראל לא חשידי לשקר, לכאורה אי מדין עדות אחינן עלה צריך שיעידו צפני צ"ד, וכל שלא העידו צפני צ"ד אין כאן כח שני עדים, ונראה דאה"נ אלא דמ"מ ס"ל לרבנו דסגי בכה"ג, (ועי' לעיל ס"א ס"ק י"ב).

ולו"ד הרא"ש ז"ל היה נראה דגם הרי"ף מפרש דפלוגתא דרשב"ג ורבנן אף בשנים קוראין לפניהם, דעיקר פלוגתתם אם רשאים העדים לסמוך על אחרים, ולא איירו כלל באופן הנאמנות של האחרים, והא דהביא הרי"ף הא דר"ג אפשר דמפרש דר"ג צדיין חתים וכן ר"י ור"א צדייני הוו חתמי, וס"ל צדייני לא גזרו ורשאין לחתום אף שאחרים קוראין לפניהם, ומיהו צעין תרי והיינו דאמרין דר"ג דקרי קמי' חד היינו דוקא ר"ג וספרי דדייני, ולא הביא הא דר"י ועולא ור"א משום דמהא דר"ג שמעינן לכוליה מילתא, א"נ אפשר דכגון ר"ג וספרי דדייני שרי אף צעד דקילא הך גזירה ובכה"ג לא גזרו, ומיהו לפי זה קשה הא דר"א דמשמע דאינשי דעלמא הוו קרו קמי', ואפשר אולי לדחוק דכד אמרין דוקא ר"ג היינו אמנם למידחי דלא כדא"ל עולא לר"י סתמא קורין לפניהם אלא דוקא כגון ר"ג וספרי דדייני אבל ל"מ כן, א"נ אפשר דהרי"ף מפרש דכולהו הנך עובדי בגט הוו, אף דמסתמא הגמ' ל"מ כן, ולפי זה אף לדעת הרי"ף לא סגי בגט באחד קורא, אלא"כ כגון ר"ג וספרי דדייני, ובשאר שטרות אף בשנים קוראין אסור ודוקא פסק צ"ד שרי, וזה לפירוש הראשון, ולפירוש השני אף פסק צ"ד י"ל דאסור ודוקא גיטין שרי בשנים קוראין או כגון ר"ג וספרי דדייני.

אח"כ ראיתי ברמב"ם פכ"ד מהלכות מלוה ולוה ה"ו, ונראה דמפרש אמנם כמש"כ דאע"ג דקיי"ל כרשב"ג מ"מ ראש צ"ד וסופר שלו שרי,

והא דאמרין דוקא ר"ג וספרי דדייני דאית להו אימתא נראה דלאו אהא דסגי צדד קאמרין, אלא שלא החירו אלא לראש צ"ד וסופר שלו אבל ראש צ"ד ואינשי אחריני אפילו תרי לא שרינן, והא דאמרין דאית להו אימתא ה"ק שאין כאן מקום למכשולים אם נכשיר ראש צ"ד וסופר שלו דלעולם אית להו אימתא ואין לחוש לשקר, וסגי אמנם בסופר אחד, [ובגיטין דקוראין לפניהם וחותרין נראה נמי דאין כאן דיינים תרי או חד אלא כל שהעדים צטוחים באמתת הדבר בהחלט רשאים לחתום, ואפי' אם קרא אחד לפניהם כל שצטוחים צו שלא שיקר רשאים לחתום], ולפי זה הא דר"א קרו קמי' וחתים ומשמע דקרו קמי' סתם אינשי, צ"ל דאמנם כד מסקינן דוקא ר"ג כו' היינו למימר דלא קיי"ל כר"א, אלא צעין דוקא ראש צ"ד וסופר שלו.

וב"ז לפי מה דנקט ה"ה דדעת הרמב"ם דאף צעד ראשי לחתום הראש צ"ד כשאחרים קוראין לפניו (ולו"ד היה אפשר דהרמב"ם מודה להראש צ"ד ולא פירש לפי שבגמ' לא נתפרש), אבל לדעת הראש צ"ד דלא החירו אלא צחותם על פסק צ"ד בתורת דיין זוה נראה דיש להחיר אף בשקורא לפניו אחר שאינו סופר שלו דלפי זה עיקר הטעם שלא גזרו אלא על החותם בתורת עד ולא על החותם בתורת דיין, וממילא אין כאן נפקותא מי שקורא לפניו, ולפי זה צ"ל דהא דאמרין דוקא ר"ג כו', היינו אהא דסגי צדד אבל תרי שפיר דמי אפילו אינן הספרי דדייני, ולפי זה יש לפרש דר"א קרו קמי' תרי, א"נ ר"א כו"ע מירתתו מיניה דמרא דא"י הוא, ולפי זה נמצאנו למידין לענין גט דקורין לפניהם וחותרים דצעין תרי אלא"כ כגון ר"ג וספרי דדייני דאית להו אימתא, ובשאר שטרות אפילו שנים קורין לפניהם אינן רשאים לחתום, ודוקא צפסק צ"ד רשאים לחתום ע"י שאחרים קורין לפניהם, וצעין תרי אלא"כ כגון ר"ג וספרי דדייני.

ונראה דהרמב"ם והראש צ"ד מפרשי דעת הרי"ף כוותיהו.

ולדינא נראה דבגט אין להחיר אלא בשנים קורין א"נ כגון ר"ג וספרי דדייני שזו דעת הרי"ף וכן נראה דעת הרא"ש ורי"ו וראש צ"ד, [ונראה שזו גם דעת הרי"ף לדעת הראש צ"ד],

ובשאר שטרות לא שרינן אפילו שנים קורין [שזו דעת הרמב"ם והראש"ד והרי"ף (לדידהו)], אלא לראש ב"ד וסופר שלו ואז סגי בחד, ושנים אחרים לפני ראש ב"ד יש להסתפק, וזה כשהראש ב"ד חותם בעד אבל אם חותם בדיין נראה דשרי אף אם שנים אחרים קורין לפניו.

(ד) י"ט ב' טעמא דאיכא כתב כו', והא דלא משני דהתם בעיילי לבי ידיה ואפקי' כדמפרש לה באמת בסמוך, [ולפי זה אין לדקדק טעמא דאיכא כתב כו' דכיון דקריוהו אין חילוק בין כתוב במי מילין לכתוב בדבר אחר דאידי ואידי חדא הוא דלא חיישינן שמא החליף, וגם מימרא דשמואל לית לן לפרש בעיילי לבי ידיה דאמורא יש לו לפרש דבריו, ובתו' כתבו בחד חירוצא לפרש אמנם דשמואל בעייליה לבי ידיה איירי וז"ע כמס"כ, דא"כ מאי פרכינן טעמא דאיכא כתב כו', והא היינו הך כיון דקריוהו וחזו דהוי כתוב במי מילין, וגם דוחק הוא לפרש כן בדברי אמורא], היינו משום דלמאי דס"ד השתא דשמואל מגורשת ודאי קאמר ע"כ דלא ס"ל דבעי לקריוי דאל"ה תיפוק ליה דלא קריוהו, וא"כ ודאי מתפרשא ברייתא כפשטה, ומיהו למאי דמסיק דשמואל חיישינן קאמר שפיר אמרינן דמודה שמואל דבעי לקריוי, ומיהו ודאי דאף בלא קריוהו חיישינן, וקמ"ל שמואל דאף בנייר חלק כן, ומתפרשא ברייתא בעיילי לבי ידיה.

שם שמואל נמי חיישינן קאמר, הרשב"א פירש דהשתא נמי מפרש לה בדדקייני' ופליט, ויש לעי' א"כ מאי האי דקאמר חיישינן שמא במי מילין כתבו, [ולפי' תו' אין לחוש כיון דלא קיימא הכי במסקנא וי"ל דעדיפא מינה פריך], ועו"ק פשיטא מאי קמ"ל, דהא ודאי כיון דפליט וראוי להסתפק אם היה ניכר בשעת נתינה ודאי ספיקא הוי, ולא משמע לומר דקמ"ל דאם לא היה ניכר הכתב בשעת נתינה לאו כלום הוא אע"ג דאי שדי עליה מיא דנרא היה ניכר, דבגמ' משמע שזה דבר פשוט דהא פרכינן בפשיטות דהשתא הוא דפליט, וגם לא משמע דאחי לאשמועינן דמי מילין חשיב כתב המתקיים אע"ג דבשאינו ניכר לא חשיב כתב ולעולם מיד כשנצטע אינו ניכר, דהא ברייתא היא דכתבו במי טריא ועפנא כשר, וגם היה לו לשנות בפשיטות דמי מילין כשר, ואפשר דקמ"ל דאף שלא

ראינו מה היה כתוב בו כל שראינו שפלט חיישינן דגיטא הוי, והיינו דאמרינן חיישינן שמא במי מילין כתבו ר"ל דחיישינן שגט היה כתוב בו במי מילין, א"נ ה"ק חיישינן שמא היה ניכר בו הכתב במי מילין בשעת נתינה, ועיקרו דחיישינן שמא היה בו כתב כשר בשעת נתינה, ודוחק, וגם אכתי ג"ז פשיטא, וגם אין נראה לומר דקמ"ל דאע"ג דפלט והבעל אומר שהיה ניכר בשעת נתינה אפ"ה לא הויא אלא ספק מגורשת, דלישנא דשמואל משמע דאחי לחדש שיש כאן גירושין, ולא להיפך, ואפשר דשמואל קמ"ל שצריך לבדוק אי פליט, ואף דאם נאבד לא חיישינן לגט מ"מ לכתחלה יש לבדוק כי שמא נכתב במי מילין, ומיהו אף אי בדקינן ליה ופליט לא הוי אלא ספיקא, [וכן פירש ברשב"א הא דפריך בסמוך אי משום מי מילין אין מי מילין ע"ג מי מילין דהיינו לומר שאין צריך לבדוק אם יש עליו מי מילין].

ודעת תו' דהשתא מוקמינן לשמואל אף בדלא בדקיני' דספיקא מיהא הוי, ונראה דלפי זה מתפרש הא דשמואל בין בדדקייני' ובין בדלא בדקיני', וה"ק דנתן לה נייר חלק ספיקא הוי ל"ש בשנאבד ל"ש בדדקייני' ופליט, והיינו דלא קאמרינן אלא, דקושטא הוא השתא נמי דשמואל איירי נמי בדדקייני' ופליט, והיינו נמי דאמרינן שמואל נמי חיישינן קאמר, ולישנא דנמי משמע דלא הדרינן ממאי דאמרינן דשמואל אשמועינן בדדקייני' ופליט ספיקא הוי.

תוד"ה טעמא דבדר מועט כו', ר"ל במה שנותן לפנייהם ואומר ה"ז גיטך, ואע"ג שהוא נייר חלק מ"מ עדיף מאומר גרשתי לך דאינו נאמן, דהכא הא יהיב ועושה מעשה, [וכש"כ צותן נייר כתוב דודאי מהימן מן הדין וכמס"כ לעיל ס"ב סק"ג].

שם לא צריכא דבחר דקריוהו עיילי לבי ידיה כו', נראה דמ"מ קושטא הוא דאי לא קריוהו וחזר ואמר שטר פסים הוא אינו נאמן ואין כאן אלא חסרון שלא קראוהו ואם ניסת לא תצא, וכ"ה בטור סימן קל"ה, והא דברייטא אשמועינן בעיילי לבי ידיה היינו משום דניחא ליה טפי לפרושי בשנעשה הכל כדין, אבל אה"נ דקושטא הוא דאף בדלא קריוהו אינו נאמן לחזור בו ולומר שטר פסים הוא.

יעוי' זר"ן שכתב יש מי שפירש דלא מספקין כלל אי גט הוי או נייר חלק כו', ולכאורה תמוה דהא בגמ' פרכין טעמא דאיכא כתב ומשנין בדבדקיני', ויעוי' זריטצ"א נחפרש.

הרי"ף השמיט הא דשמואל וזריך טעם, ובז"י כתב לפרש דהרי"ף מפרש כהרשב"א וממילא פשיטא ולא הוצרך להזכיר, אבל תימה א"כ שמואל מאי אחי לאשמועינן, ואולי יפרש דשמואל אחי לאשמועינן דמי מילין כשר והרי"ף כבר שנה דין זה, ועי' לעיל פירשנו לדעת הרשב"א מה חידוש יש בדברי שמואל.

טור סימן קל"ה וכתב הרמ"ה ואם נשרף או נאבד כו', ק"ק דהו"ל למיכתב והרמ"ה כתב, שהרי הרמ"ה חולק אמש"כ רבנו דאם לא בדקו הויא ספק מגורשת, ואין נראה לומר דנשרף או נאבד קיל וכמ"ש מהרש"ל זיש"ש, דלדעת תו' מתפרשין דברי שמואל כפשטן כמו דס"ד והיינו דאם לא נבדק שנאבד הויא ספק מגורשת, ולא משמע כלל דמפרש דשמואל אשמועינן חיוב לבדוק ותו לא, וגם התו' לא באו לחדש כאן פירושים בדברי שמואל אלא שכתבו דלמאי דמסקין דשמואל חיישין קאמר, תו אפשר לפרש כמו דס"ד, וכן הטור לא היה סותם דהויא ספק מגורשת אם האמת שאינה ספק מגורשת אלא שיש לבדוק, והכי הו"ל נתן לה נייר חלק חייבת לבדוק במי נרא ואם בדקה ופליט נמי לא הוי אלא ספק, ואם נאבד כתב הרמ"ה כו', ואדרבה אף לדעת הרשב"א כתבנו לעיל לפרש דלכתחלה חייבת לבדוק ודוקא בנאבד מכשרין, (וזה אין נראה כלל לומר דהטור כהרשב"א ס"ל), וז"ל דלישנא ל"ד [וכ"כ כאן הב"ח דלפעמים אין רבנו מדקדק בזה, ומיהו בכאן נקט לעיקר כדעת היש"ש].

טו) שם תוד"ה זריכי והשתא אי לא קרייהא פשי' לא הוה חלפה להם אינה מגורשת, נראה דקושיא זו דוקא לשיטתם דלעולם בעי עדי מסירה, אבל לדעת הרי"ף דאף לר"א סגי בעדי חתימה לחוד אין כאן קושיא כלל, דנפרש מתניתין בגט בעדי חתימה לחוד ולא זריך למיקרייה, ונשאת לפי שהחזקה כגרושה, [במקום שאין מכירים אותה דבמקום שמכירים לעולם אין מחזיקין אותה כפנויה כלי הגט], ואמרין דאיבעי לה לאקרוי גיטא, ומיהו זרייתא דנטלתו וזרקתו ליס ע"כ בעידי

מסירה איירי, דאל"ה מנא ידעינן שנתן לה ואמר לה הר"ז גיטך, ואף אם אומר כן אינו נאמן להחזירה כדמסיק ז"צ קל"ה א' חוש לה, ואין קמני דמגורשת, [ואי אטמרו עדים אחורי הגדר נראה דמצי אמר משטה הייתי ודוקא בנותן לפני עדים אמרין שאינו יכול לחזור בו, וגם אפי' אומר גט כשר היה לא עדיף מאמר גרשתי שאינו נאמן ואף שהעדים מעידים שראו שנתן לה ואמר הר"ז גיטך, (עי' לעיל ס"ב סק"ג), שו"ר זר"ן כתב דכיון דמייירי בעדי מסירה מסתמא מייירי אף בלא עדי חתימה, ומשמע דאי איכא עדי חתימה והעדים שראו את הנתינה לא נתייחדו להיות עדי מסירה שפיר דמי ולא כל כמיניה למיהדר, ולו"ד היה נראה דכל שלא ראינו שהעדים חתומים על הגט ולא ייחד עדי מסירה מצי למימר משטה הייתי, ואף אם עומד בדבורו ואמר גט כשר היה נמי אינו נאמן יותר מצעל שאומר גרשתי, ואף שהעדים מעידים שנתן לה ואמר הר"ז גיטך אין צדק כלום כיון שלא קראוהו ולא ראו שהוא גט, ודברי הר"ן ז"ע], אח"כ ראיתי שכ"ה ברמב"ן, ואין להקשות מאי איריא גט יוצא מתח"י האיש והא בלא"ה נמי תנא כיון שאין גט בידה, דהיא גופא קמפרש הסבה למה שאין הגט בידה וגם אם נשרף הגט הויא ספק מגורשת והולד ספק ממזר, אבל השתא שהגט בידו הוי ודאי ממזר, [ולכאורה משמע מזה דס"ל להרמב"ן דבלא קרייהו בעדי מסירה לחוד תנא, דאל"ה הרי יכול לפרש דבלא קרייהו כפי' תו', דהא גם לפירושו איירי בנשאת באיסור], ומיהו ז"ע לפירוש זה הא דאמר ר"א שם במתניתין דמשנשאת אינו נאמן, והא בלא"ה תנא כיון שאין גט יוצא מתח"י, [ובאמת הר"ן אף שכתב דבעדי חתימה לא זריך למיקרייה מ"מ העתיק קושיית תו' ותירוניהם והיינו משום דמפרש דאיירי הכא בעדי מסירה ואפשר דהוכיח כן אמנם מהא דר"א ס"ל דל"ת], וז"ע, ואולי ס"ל להרמב"ן דצעל שאמר גרשתי את אשתי אע"פ שאינו נאמן מ"מ אם נשאת לא תנא, ואיירי מתניתין שהחזקה כגרושה על פיו, [ובשו"ע סימן קנ"ב ס"א כתב דהוי ספק מגורשת ומשמע דתנא].

בא"ד וי"ל דנהי דאסורה לינשא דבלא קרייהא מ"מ אם נשאת לא תנא, ואין לפרש דברייתא בנשאת דלישנא דזרייתא משמע דבלא

תלך, ומש"כ הרשצ"א דאף דיעבד פסול, היינו שלא תנשא אבל אם נשאת י"ל דלא תלך, וכן נראה דלא תלך, דמשמע בגמ' שאין זה דבר פשוט דלכריכי למיקרייה דהא פרכינן מצרייתא, ואין לנו לחדש לפסול יותר ממה שמבואר בגמ', ומשום כך היינו אומרים דדיעבד שפיר דמי, אלא דמדלל משני הא לכתחלה הא דיעבד שמעינן דאף דיעבד לא תנשא, אבל לענין אם נשאת שאין לזה הכרח מסוגיין, אין לנו לחדש דתלך, ובצ"י סימן קל"ה נקט בדעת הרשצ"א דתלך, (ועי' לק' סק"כ שכ"מ אמנם ברשצ"א), וכן בדעת הסמ"ג והגה"מ שלא כתבו אלא תירוצן שני.

(טז) פ' ב' היכי דמי לאלתר והיכי דמי לאחר זמן כו', פשטות הסוגיא משמע דאירי בשניהם מודים שהחלף והרי היא מוציאה השובר ואומרת שזהו הגט שקיבלה וכן הוא מוציא גיטו, ואירי שידעין שזה הגט הוא שעמדה להתגרש בו, ואי מיירי בדקרייהו ועייליה לבי ידיה, יש לפרש שהעדים מכירים שזהו הגט שקראוהו, ולפי זה מצי איירי אף בגט בלא עדי חתימה, ואי איירי בדלא קרייהו יש לפרש בגט בעדי חתימה ומכיון שזמנו ביום שאמנם נתגרשה, שפיר חשיבא הוכחה שטעו והוחלף דל"ה היכי מטי הכי גיטא לידיה, ולא נאמר שכתב שנים והאחד מסר והשני נשאר בידו, דלמה לו לעשות כן, ואי דעשה כן כדי להכשילה ולהוציא אח"כ הגט בידו, א"כ שמא באמת לא נתן לה גט אלא שטר אחר וזהו הגט, שהרי אנו רואים שנתכוון לקלקלה, ולכך כל שאנו רואין בידו גט בעדים שזמנו אמנם ביום שנתן לה הגט, חשיבא כאילו ידעין דזה הגט שעמד למסור לה הוא עכשיו בידו, ומיהו אין זה מוכרע, עי' להלן ד"ה אה"ע, ולרשצ"א ניחא דאמרינן קנוינא עשו כדי להוציאה מיד בעלה ולכך לא מהימנינן להו, אבל לשמואל קשה דכיון ששניהם מודים מה נידון שיך כאן, וצריך לפרש דהנידון שרוצה להחזירה בלא קדושין, ולא מהימנינן להו וצריך לחזור ולקדשה, ואע"ג דדבר מועט הוא לחזור ולקדשה ולית לן לחשוד שיכזבו מחמת ריוח מועט זה, מ"מ כיון שהוחזקה גרושה תו לא מהימנינן להו, וכש"כ אם הוא כהן דלא שבקינן ליה כלל לאהדורה דאמרינן קנוינא עשו, ונמיהו חנא קמא דמתניתין ודאי פליג אף אנשאת וס"ל דתלך וכדקמני בהדיא תלך מזה

נשאת איירי דמשמע דמיד לאחר שנטלתו וזרקתו אמר שטר פסים הוא, וכן לישנא דמגורשת ולא כל הימנו לאוסרה משמע דאחי לאורויי הימר נשואין לכתחלה, ולפי זה אף בלא קושייתם יש להסתפק בנשאת אי תלך, דמסוגיין אין הכרע לזה.

בא"ד א"נ התם בעייליה לבי ידיה כו', נראה דר"ל שקראוהו ביד הסופר ואח"כ עייליה הסופר לבי ידיה ומסר לבעל ואח"כ נתן הבעל לאשה בפניהם, אבל לא יתכן לפרש דהבעל עייליה לבי ידיה דהא מתניתין מפרשא כינר אירע הטעות וקמני משום שהסופר החליף, ועוד דאין הגיע השובר ליד הבעל בעוד הגט בידו, וכ"ה ברשצ"א.

ונראה דבעייליה לבי ידיה אין תו חיוז קריאה על העדים, דעדיף לן טפי לפרושי דברייתא בשהכל נעשה כדון, ודוקא לענין תלך מזה ומזה אמרינן דלא חשיבא אנוסה כולי האי דאיבעי לה לאקרויי גיטה, ומיהו גם היא אינה חייבת כן מן הדין, אלא שזו הנהגה טובה, וכן משמע במש"כ מאחר שצאה לידי קלקול, ומשמע דדוקא כשצאה לידי קלקול אמרינן דאיבעי לה לאקרויי והיינו דלא חשיבא אנוסה כ"כ, אבל לכתחלה אינה חייבת לקרות, ומיהו ממה שסיימו ומיהו אינה אסורה לינשא כו' משמע קצת שיש כאן חיוז גמור לקרות, אלא דברא"א לא אסרינן לה לינשא מחמת זה, ומ"מ נראה עיקר בדעתם ז"ל שאין כאן חיוז לקרות אלא הנהגה טובה הוא לקרות, ואפשר דגם על העדים יש חיוז זה של הנהגה טובה זו, ועי' ברא"ש.

גמ' ה"ז גיטך נטלתו וזרקתו כו', נראה דאף אם חזר ואמר שטר פסים הוא בעוד הגט בידה נמי אינו נאמן ואם נשרף מותרת לינשא, אע"ג דאיכא למימר טפי דקושטא קאמר שהרי אפשר היה לזכר בשעה שאמר, אפ"ה אינו חוזר ומגיד והא דנקט וזרקתו לים היינו דבלא"ה ניחוי השתא.

הרשב"א הקשה קושיית תו' ותירץ כחירון השני, ונראה דאין לדקדק מזה דס"ל דאם נשאת תלך, אלא היינו טעמא דמשמע ליה דמתניתין דהתם איירי בנשאת בהיתר, דל"ה פשיטא דתלך מזה ומזה, וכן מקושיית הגמ' מאי הו"ל למיעבד משמע שאין כאן איסור אלא דפרכינן למה לא תחשב אנוסה, ולפיכך תירץ כחירון השני, אבל באמת י"ל דאף בדלא קרייהו אם נשאת לא

ומזה], ולראצ"א כ"ז שלא נשאת מהימנין להו ואף אם הוא כהן רשאי להחזירה, ומיהו אפשר דאם הוא כהן מודה ראצ"א דאינס נאמנים, ודוקא בישראל שאין הנידון אלא לחזור ולקדשה מהימנין להו, ומ"מ לא מוקי הא דר"א כשמואל ובכהן דפשטא דר"א משמע דאיירי אף בישראל, ומיהו ק"ק לפירוש זה לשמואל הא דקאמר ר"א לא כל הימנו מן הראשון לאצד זכותו של שני, והא לענין שני בלא"ה שויתי' לנפשה חתיכה דאיסורא, והכי איבעי ליה למימר לא כל הימנו להחזירה, וכפירוש זה נראה שפי' הרא"ש, והקשה אמנם מ"ט דשמואל דהא יכול לקדשה פעם שנית.

ונראה דעסוקין באותו ענין דאמר שמואל היינו אף באופן שהיו יכולים להחליף ביניהם, דאי בשעדים מעידים שלא החליפו אף בשאין עסוקין באותו ענין מהימני דהא אין כאן שום חשש, ונראה דטעמא דעסוקין באותו ענין הוא משום שעדיין לא חשיבא הוחזקה כגרושה כ"ז שיושצין ועסוקין באותו ענין.

אבל דעת הרמב"ם בפ"י והטור בסימן קנ"א נראה דהכא בשאומרת שאינה יודעת אם הוחלף או שנאצד לה הגט והוא מצאו, ומיירי שאין השובר צידה או שאומרת שעדיין לא נתנה לו השובר, והגט אינה יודעת היכן הוא, ובזה ס"ל לשמואל דאע"פ שלא נשאת לא מהימנין לבעל ואמרינן מסתמא הגט נתן לה ונפל ממנה ומצאו וצא לצטל גירושה ושרינן לה להנשא, ומיהו כ"ז שעסוקין באותו ענין מהימנין ליה, וראצ"א ס"ל דכל זמן שלא נשאת מהימנין ליה, [ונראה דמדאורייתא אע"פ שהגט יוצא מתח"י אינו נאמן כיון שהוחזקה כגרושה אלא דמדדבצן הימנוהו, והיינו דמחלקין בין נשאת ללא נשאת או בין עסוקין באותו ענין לאין עסוקין], ולפי זה י"ל דלקנוניא לא חיישינן כלל, וכל שהיא מודה ואומרת שזה השובר שקיבלה בתורת גט מהימנין לה אף בנשאת ותצא מזה ומזה, וכן באומרת ששרפה גיטה וממילא א"א שהוא מצאו וע"כ שהחליפו ומה ששרפה היה השובר, נמי תצא מזה ומזה, ויש לפרש דה"ט דלא חיישינן לקנוניא כיון דתצא מזה ומזה וכמשה"ק תו', ולפיכך כל שמודה לדבריו מהימנין לה ותצא, והנה לפי זה הרווחנו קו' הרא"ש מ"ט דשמואל, דשאני הכא שאינה יודעת

ולאו כל כמיניה לאוסרה, אצל קשה לפי' זה דא"כ דהיכא דשובר יוצא מתח"י ומודה שהוחלף מודה ר"א דמהימנין לה ותצא, א"כ לא פליג ר"א אדברי ת"ק כלל ומאי שייט' דדברי ר"א הכא, והא רישא דמתניתין בששניהם מודים איירי, וצ"ל דר"א שמעי' לת"ק דבגט יוצא מתח"י לחוד נמי תצא אף שאין השובר יוצא מתח"י ואינה יודעת אם הוחלף, ואהא אחי לאיפלוגי, ואע"ג שלא נתפרש כן בדברי ת"ק בהדיא, מ"מ אשכחן דכוותה בגמ' דמדברי החולק נמצינו למידין דעת השני.

אבל מ"מ הדבר תימא דהטור לא הביא דעת הרא"ש דאף בששניהם מודים לא מהימנין להו בנשאת דחיישינן לקנוניא, שהרי לדעת הרא"ש איירי בששניהם מודים ומשום דחיישינן לקנוניא, וכן דעת רש"י ותו'.

אד"ע סימן קל"ה ס"ז ואם הגט צידו ומראה אותו נאמן כל זמן שלא נשאת, הוא לשון הטור, אצל בטור מיירי בנאצד הגט שנתן לה, ובזה נחא דבנשאת לא מהימנין ליה דאמרינן ממנה נפל והוא מצאו, וכמ"ש הטור סימן קנ"א, אצל המחבר בבאן דאיירי בנשרף או נאצד א"כ בודאי שהוא לא מצאו וע"כ שהוחלף וודאי נאמן אף בנשאת, ולא מיבעיא אי איכא עדים ששרפה הגט שנתן לה, דלכו"ע כל שהגט יוצא מתח"י נאמן ואפי' נשאת תצא, [ואפי' אם אומרת שראתה שהיה גט נראה דאינה נאמנת, ולא מיבעיא בשמכירין שזהו הגט שקראוהו פשיטא דלא מהימנין לה, אלא אפי' באין מכירין כל שמוציא גט בעדי חתימה מאותו יום נאמן, ואמירתה לאו כלום הוא, ומיהו ז"ע דאפשר דכה"ג אינו נאמן דאמרינן דלאחר שגירשה נתחרט והלך לעדים וכחצ גט כדי לקלקלה, ולפי זה אף באומרת שאינה יודעת י"ל שאינו נאמן, ודוקא בשהעדים מכירין שזהו הגט שקראוהו אז נאמן, וצ"ע], אלא אף בדליכא עדים שנשרף אלא שהיא אומרת כן, נמי לדעת הרמב"ם והטור שסתם כוונתיהו המחבר לק' שם תצא דכל שהיא מודה שהוחלפו תצא, ודוקא בשהיא אומרת שנאצד ואינה יודעת מה היה, בזה לא מהימנין ליה בנשאת, ומיהו לדעת רש"י ותו' והרא"ש אף בכה"ג לא תצא דחיישינן לקנוניא, [ובפרישה כאן פי' הטעם משום שחיישינן לקנוניא, ולא העיר כלום

למיקרייה אינו אלא מדרבנן אלא דאחמרו רבנן דתנא לתירון השני שבתו, ולתירון קמא לא תנא.

(יח) כבר נזכר לעיל ס"ג סק"ג דברי הרמב"ן דכל שהעדי מסירה מכירין שזהו הגט שנמסר לפנייהם אף אם קורין אותו זמן מרובה לאחר הנתינה שפיר דמי, ונראה דלדעת תו' והרא"ש דאף בגט שיש עליו עדי חתימה צריך עדי מסירה וא"כ צריכי למיקרייה, דצריך שהעדי מסירה בעצמם יכירו שזהו הגט שנמסר לפנייהם בשעה שצאים לקרותו, ולא סגי בזה שרואין שעדים חתומין עליו וא"כ ע"כ שהיה הגט ציד הבעל ומסתמא זהו שנמסר לפנייהם, וכן אם עדים מעידים שזהו מה שנמסר לפנייהם והם קורין אותו עכשיו, לא סגי, דצעינן שהעדים יכירו בעצמם שזהו ואז יכולים להיות עדים על המסירה, אבל כל שצריכים לעדות אחרים כדי שיוכלו להיות עדי מסירה, אין כאן עדות.

בב"י סימן קל"ה הביא דברי רי"ו ונתקשה בזה, וצד"מ כתב לפרש דמ"כ שאל נשאל לא תנא היינו כשהגט לפנינו וקוראים אותו עכשיו ומ"מ אם לא נשאל אף שקורין אותו עכשיו לא תנא כיון שלא קראוהו סמוך לנתינה, וי"ע חדא דפשטא משמע דאיידי בגט בעדי חתימה וא"כ לדעת רי"ו מגורשת אף בלא עדי מסירה וכמ"ש צ"י בשמו סימן קל"ג, וא"כ אין צריכים לקרותו וכמ"ש הרמב"ן והר"ן, וא"כ אף אם לא נשאל תנא לכתחלה כיון שהגט יוצא מתחת"י, ועוד דאי מיירי בלא עדי חתימה וצריכים לחזור ולקרותו היה הרי"ו מפרש דצריך שהעדים יעידו שמכירין שזהו הגט שנמסר לפנייהם דבסתמא כשאניס קורין אינס מכירין, ועוד דהרי"ו כתב דאם קראו אחר הנתינה שפיר דמי וא"כ אף אם קראו זמן מרובה אחר הנתינה כל שמכירים שזהו שנמסר לפנייהם שפיר דמי וכמ"ש הרמב"ן, (ובט"ו סק"ג משמע שלא היה תח"י ספר הרי"ו), ועוד שאלם היה דעתו דתנא אלא דהכא בקורין לאחר שנשאל לא היה סותם הדברים סתם, והיה מפרש דאם נשאל צריך לקרותו, לכך נראה דכוונתו כמ"ש פ' הב"י דס"ל דל"ת וכדעת הטור, וזהו שכתב שאלם נשאל ל"ת וכתב הכי כתב שאף אם לא נשאל יש תקנה לחזור ולקרותו ומיהו אם נשרף או נאבד צריך גט אחר, ובלא זה היא ספק מגורשת, ומשה"ק הב"י על

דלא משמע כן דעת הטור בסימן קנ"א, וכמ"ש פ' בעצמו שם דאיידי בשהיה אומרת שממנה נפל, ונראה דהמחבר סתם כאן לפי דעיקרו לפרושי שאלם הגט צידו נאמן כ"ז שלא נשאל, אבל צדין אם נשאל סמך אמש"כ בסימן קנ"א, ועדיין ז"ע.

אם נימא דצעינן שהעדים יעידו שזהו הגט שעמד להמסר בפניהם, ובלא"ה אין כלל רחיה בזה שמוציא גט מתחת"י דאמרינן דאח"כ נתחרט וכתב גט אחר כדי לקלקלה, א"כ לתירון ראשון בתו' י"ט צ' דמיירי דבלא קרייתו וכן לפי הרמב"ן דמיירי בעדי חתימה לחוד, [הוצא לעיל ס"ק ט"ו], ע"כ א"א לפרש כפי' הרמב"ם והטור דמאן יעיד לן שזהו הגט שעמד להמסר לה, וע"כ כפי' תו' והרא"ש, ומיהו אפשר דכל שעדים מעידים שראו גט זה צידו קודם שגירשה תו' הוי כעדים מעידים שזה הגט עמד להמסר בפניהם, אבל קשה לדחוק הסוגיא בכה"ג, לכך נראה יותר דלפי זה יש לפרש כפי' תו' והרא"ש, וכל הנידון בשניהם מודים שהוחלף ומשום דחיישינן לקנויאל.

(יז) כתב הי"ש"ש י"ט צ' דלדעת תו' דצעינן עדי מסירה לעיכובא אף בדאיכא עדי חתימה, וכן בדליכא עדי חתימה לכו"ע, ולא קרייהו אינה מגורשת כלל והבנים ודאי ממורים, ומה"ט כתבו תו' א"נ דאיידי בקרייהו משום דאי בעינן עדי מסירה לעיכובא ודאי תנא, והדברים תמוהים דאם איתא שהדבר פשוט שכל שלא קראוהו אינה מגורשת כלל, א"כ מה הוצרך ר"ד לאשמועינן דצריכי למיקרייה והא פשיטא דבלא זה אינה מגורשת, וגם בגמ' פרכינן עליה מצרייתא, וכן בדשמואל למאי דס"ד מגורשת ודאי אע"ג דלא קרייהו, לתירון ראשון שבתו' (עי' לעיל ס"ק י"ד), אלא ודאי כמ"ש תו' דיש להאמין לבעל בדבר מועט, והרי אף בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן לחד מ"ד ואף למאי דמסקינן חושו לה מ"מ [מדאורייתא י"ל דמהימן לכו"ע, ועוד] הכא שנותן לה ואומר הרי"ו גיטך ודאי נאמן מעיקר הדין, וכן הרא"ש העתיק תירון הראשון של תו' שלא תנא אע"ג דס"ל דלעולם צעינן עדי מסירה לעיכובא, וכן הטור פסק לדינא דאם נשאל לא תנא אע"ג דפסק בסימן קל"ג כדעת הרא"ש ותו' דצעינן לעולם עדי מסירה לעיכובא, אלא ודאי הא דצריכי

לשון ספק מגורשת דמשמע שאם נשאת תנא, נראה
ללא חש הרי"ו לכתוב לשון זה כיון שכתב זהדיא
שאם נשאת לא תנא, וכאן עיקרו לומר דאם לא
קרייהו אין להחירה ונקט לשון ספק מגורשת.

(ט) י"ט ב' הני צי תרי דיהצי גיטא קמייהו
צריכי למיקרייה, לכאורה אפילו
אחרים קורין לפנייהם שפיר דמי, וכמו עדי חתימה
כדמניא לעיל, ומיהו למש"כ הרמב"ם שם הוצא
לעיל סק"ט דהקילו בגט משום דעדי חתימה
מדרכין ומשמע לפי זה דצליכא עדי מסירה לא
הקילו, א"כ ה"נ צעדי מסירה י"ל שלא הקילו,
ואפשר דאף דצליכא עדי חתימה לא הקילו צעדי
מסירה דעדי מסירה עיקר טפי, ומיהו כבר כתבנו
שם דנראה ללא קיי"ל כן, ולפי זה אף הכא אחרים
קורין לפנייהם שפיר דמי, ועי' צ"ש סימן קל"ה
סק"א בשם ר"ן, ול"ע כעת.

שם וחזר ואמר שטר פסים וכו', אין נפקותא בזה
אם אמר שטעה בשוגג או שהחליף במזיד,
ואף באומר שטעה בשוגג אינו נאמן, וכן מבואר
פ' א' דצעיין גט יוצא מתח"י אע"ג דהתם בשוגג
הוחלף.

(כ) שם מוזתא ציני דני לא שכית, אפשר לפי זה
דאף אם לא צדקו יותר מאחר שמנאו
המוזתא נמי אין חוששין לה דכיון דמוזתא ציני
דני לא שכיתא ודאי האי הוא דזרק, ולכתחלה נמי
אפשר שאין צריכין לצדוק תו משמנאו משהו ללא
שכית ציני דני.

ובראה דאפילו אמר לא זהו שזרקתי אלא גט כשר
זרקתי נמי אין חוששין לה כל שצדקו ולא
מנאו כלום, א"נ בשא"א לצדוק, אבל לכתחלה נראה
דיש לצדוק אם הוא קמן ואומר גט כשר היה,
ואע"ג דבעל שאומר גרשתי את אשתי חוששין
לדבריו והוא ספק מגורשת, הכא גרע כיון
דאשתכח מוזתא, ול"ע.

שם וה"מ דאשתכח חדא אבל צ' ג' מדהא כו',
דעת הטור בסימן קל"ה דאשתכח צ' ג' גרע
מזרקתו לים, והכא תנא, ולא עוד אלא אפילו
קרייהו ועיילי לצי ידיה ואשתכח תרי מוזתא נמי
תנא, ויש להסתפק בטעם הדבר אם הוא משום
דדבר רחוק הוא לתלות דגררוהו עכברים, או דכיון
דאשתכח דבר שאינו גט שאפשר שזה זרק חשיבא
ריעותא ותו לא מהימנין ליה בזה שאמר הר"י

גיטין, ונפ"מ בשמ"ד שמנאו המוזתא חדלו מלצדוק,
ועכשיו כבר כיצדו שם וא"א לצדוק, א"נ צראינו
עכבר רץ וכתב צפיו, דלטעם הראשון כה"ג לא
תנא, אבל לטעם שני כה"ג נמי תנא, ונראה דיש
להחמיר בטעם השני.

אבל דעת הרשב"א דאשתכח תרי מוזתא דמי
לזרקתו לים, ולפיכך פירש דע"כ בלא
קרייהו איירי דצקרייהו הא אמרינן דמגורשת,
ומבואר מזה דס"ל להרשב"א דבלא קרייהו הוא
ספק מגורשת, דכאן פירש זהדיא דהוא ספק
מגורשת, וזה כמש"כ הצ"י הוצא לעיל ס"ק ט"ו.
(כא) אה"ע סימן קל"ה ס"ב צריך לקרותו פעם
צ' קודם שיתנהו לה כו', משמע שיש
כאן חיוב לחזור ולקרותו, ושחיוב זה על העדים,
ועי' לעיל ס"ק ט"ו וצרא"ש.

שם אין חוששין לו שהחליפו, כתב הט"ז שאינו
חשוד לקלקלה, וזה טעם על מויד ואם אומר
שהחליף בשוגג אינו נאמן לפי שצסתמא אין אדם
טועה להחליף, ועי' לעיל ס"ק י"ט.

שם ס"ג בהג"ה אבל אם הגט עדיין יוצא מתח"י
כו', ר"ל שהעדים מכירים שזהו הגט שנמסר
לפניהם, ואם יש עדי חתימה לדעת הסוברים דסגי
צעדי חתימה נשאת לכתחלה, ולדעת הסוברים
דצעיין עדי מסירה צריך שהעדי מסירה בעצמם
יכירו שזהו הגט הנמסר לפניהם ולא סגי בזה
שחתומים עליו עדים, ועי' לעיל ס"ק י"ח.

שם ס"ה חוששין שמא גט שזרק אכלהו עכברים
כו', ונראה דאי לא שכיתי התם עכברים, אינה
מגורשת כלל.

שם הר"י ספק מגורשת, מבואר דאפילו נמנאו
שנים או ג' נמי הוא ספק, וכדעת הטור, וכן
דעת הרמב"ן והר"ן שכתבו שני הפירושים ולא
הכריעו וקיי"ל לחומרא, ולפיכך גם צנמנא אחד
הוא ספק, וגם צנמנא צ' או ג' לא הוא אלא ספק,
ודלא כדעת הרשב"א.

(כז) ב' א' אילימא משום דכתב וכתב והכא איהי
קא כתבה ליה ודלמא אקנוי כו',
באמת כיון דצריך שיהא הגט של הבעל ודאי ראון
האשה שהסופר יתן את הגט לבעל צמתנה, וא"כ
אין מפסיד כלום בזה שהאשה משלמת שכר הסופר
דמה צקן והרי משלמת בצביל שהסופר יתן לבעל,

שהבעל עדיין לא זכה בו מ"מ חשיב הוא הנותן שהרי עיקר הנתינה בשליחותו ואף שלא זכה בו שפיר דמי דלא בעי שיהא שלו, וכל שנתינת הדבר מסור בידו והוא או שלוחו נותנו חשיב נתינה, והרי כתבו על איסה"ג כשר, והו' שכתב דזכיית הבעל והגרשין באין כאחד ר"ל שזכיית האשה בגט בציווי הבעל הוא וזכייתה בו מכח הבעל הוא, והר"ז כאלו זכה הבעל ונתן לה וכה"ג חשיב ונתן גבי גט.

יעוי' צ"י לשון הרמב"ן כ' א' ולא כדברי הנקדנין שמקנין ממש הכל לבעל אלא רבנן אקנינהו ניהליה ואע"ג דלא משיך כלום כשר שהרי אומר אדם לשנים כתבו ותנו גט כו' והן כותבין ונותנין בלא שום הקנאה, דמאי וכתב על ידו או על ידי שלוחו ולאפוקי איהי או שלוחה הלכך מדאקנו ליה רבנן פשיטי דספרא ואין זה וכתבה כשר כו', הנה תחלת דבריו דרבנן אקנינהו לבעל וא"כ אמנם הר"ז כאלו משך הבעל, ובדאי שכן הוא שהרי כד ס"ד דלא אקנינהו לזווי לבעל פרכינן דאיהי קא כתבה ליה ומבואר שקנתה לגט במעות ידיה, וא"כ למאי דמסיק דאקנינהו לזווי לדידיה א"כ קנה איהו במעותיו, ובסוף דבריו מסיק שאין צריך הקנאה שהרי שליח כותב ונותן ואינו מקנה לבעל, [ועיקר הנידון בדבריו ז"ל הוא אם צריך לומר לבעל בקבלתו הגט מן הסופר, שיחכוון לזכות, אבל זה לכולי עלמא סגי, ואין כאן נידון להצריך קודם כתיבה שזה פשוט בסוף דבריו ז"ל דודאי סגי אף כשהבעל זוכה אחר כתיבה ולא דן בזה כלל, אלא שאם צריך שהבעל יכוון לזכות הגט בשעת קבלתו שפיר יש לנהוג שיזכה בו קודם כתיבתו דלאחר כתיבתו מצוי שישכת, וגם טפי עדיף שיכתוב בשלו, ולפיכך הנקדנין מצריכים שיזכה הבעל קודם הכתיבה, לפי שקודם הנתינה בהכרח צריך שימשוך ויכוין לקנות, והרמב"ן ז"ל מולק וס"ל שלעולם אין צריך הבעל למשוך כלל, וברמב"ן שלפנינו *) ליחא למיבזת שהרי אומר אדם כו' עד דמאי וכתב, [ולפנינו כתוב כאן דאי ס"ד צריך לאקנויי ליה ממש מעיקרא כיון דאמר בעל לסופר כתוב ושוויה שלוחו וקנה קלף ודיו במשיכה ממש מאי היא דאקשינן הכא איהי קא כתבה ליה כו', ולפי גירסא זו אין כאן אלא תשובה אחת

ולעולם אין הסופר כותב אלא בשליחות הבעל, וגם אינו רשאי למסור אלא לבעל, וע"כ ז"ל דהא דקאמר והכא איהי קא כתבה ליה היינו משום שאין הסופרים בקיאים בכך ובשעה שקונים הקלף זוכים אותו לאשה, א"כ בשעה שנותנים לבעל אין נותנים לו אלא שימסור לאשה אבל לא שיזכה בעצמו, אבל א"כ קשה מאי משני אקנויי אקנו ליה רבנן אכתי הסופרים אינם בקיאים בכך ואינם נותנים לבעל שיזכה, וגם בשעה שקונים הקלף הם זוכים אותו בשביל האשה, ואי מעות קונות [ואף כה"ג שלא ייחד לה איזה קלף מ"מ אח"כ כשמיידו וכותב עליו נקנה לה במעותיה, וכן אף בקלף שקנה אחר קבלת המעות], ניחא דהכא קנתה הקלף במעותיה ולא הקנתו לבעל, ומשני אקנויי אקני ליה רבנן ונמצא המעות שלו וזכה הוא במעותיו, ואי מעות אין קונות צריך לפרש דדעת הסופר לזכות לבעל המעות, ואם קנה הקלף לאחר ששכרוהו לכתוב זכה מיד בקנייתו לבעל המעות, ואם היה הקלף ברשותו מקודם הרי בשעת נתינתו לבעל דעתו שיזכה בו אם הוא בעל המעות, [דבאמת אין הסופר חושב כלום לעולם אלא שהסתמא נקבע ע"פ הדין, וכן הוא הסתמא דכיון שצריך למסור הגט דוקא ליד הבעל והדין קובע שהמעות של הבעל הרי הסופר בשעה שקונה הקלף זוכה אותו בשביל הבעל, וכן בשמסרו לבעל על מנת שיזכה בו מוסרו לו, (ולא שייך כאן לומר וכי מי הודיעו לבעל חטין כו' כדאמר ב"ק ק"ב ב' דהא הכא אינו רשאי למסור הגט אלא לידו, והדין קובע גם שהוא צעליו)], ומכיון שהבעל אמנם בעל המעות הרי הוא זוכה בו כשמקבלו לידו, [ועי' להלן ד"ה יעוי' שאפשר שא"צ שיכוין ממש לזכות], אבל אם היו המעות שלה היה הסופר זוכה בשבילה, וגם לא היה דעתו שיזכה בו הבעל, ולא קאימנא האידנא בעיון הראוי בהלכות הקנינים.

טור סימן ק"כ כתב הרמ"ה האומר לעדים כו' ונמצא זכיית הבעל וגרושי האשה באין כאחד, אין ר"ל שאמנם יש רגע שהבעל זוכה, דא"כ הו"ל טלי גיטך מע"ג קרקע, וגם אין האשה מכוונת לזכות לבעל, אלא הכוונה שהאשה זוכה בגט ע"י הבעל, שהשליח נותנו לה בשליחות הבעל, ואף

(*) וברמב"ן הנדמ"ח הדברים מתוקנים.

דהכא אף בלא משיכה קנה, [אז משום דמעות קונות או משום דהסופר קנה בשבילו ונתכוין לזכות לו], ומיהו מש"כ הרמב"ן מעיקרא לאו דוקא דמודים הנקדנין דשפיר דמי אס זכה צו בחר הכי קודם נתינה וכמש"כ הרמב"ן בפשיטות בסוף דבריו, וכמו שדקדק הר"ן במתניתין כ"צ ב', אלא ראיית הרמב"ן היא דאף אחר כתיבה אין צריך לזכות לבעל בקנין, דא"כ כיון דאקני ליה היאך יכול למיפסלינהו לכולהו גיטי, ונקט קודם כתיבה לפי שהנקדנין מוציין לחומרא לזכות קודם כתיבה, ומיהו אין זו ראייה כ"כ די"ל דהסופר אמנם מקנה לבעל והבעל אמנם מכין לזכות אלא דלס"ד שהאשה זכתה פרכינן דהא האשה אינה מקנה לבעל, ומשינן שהאשה לא זכתה דרבנן אקנינהו לזווי דידה לבעל, ונראה דאמנם תרומתו צריכי ואם הסופר קנה הקלף לאחר ששכרוהו לכתיב אז אמנם מיד בקנייתו זכה לבעל ונמצא שהבעל אמנם קנה הכל, וזכה"ג אמנם פרכינן למיפסיל כולהו גיטי למאי דס"ד, אבל אם היה הקלף צרשמו אז לא קנה הבעל ושפיר יש להצריך שהבעל יקנה הקלף, ולזה כתב שאף בזה אין קפידא שאף אם הבעל לא יכוין לזכות בגט בשעה שיקבלנו מיד הסופר נמי אין כאן פסול שהרי אומר אדם כתבו ותנו ונותנין בלא הקנאה, [וכבר נמצא טעם הדבר לעיל בדברי הרמ"ה].

בתו"ג סימן ק"כ הקשה והא ודאי כשהבעל לוקח הגט מיד הסופר מיד זכה בו, ולמה צריך הרמב"ן לטעם דזכה במעות או דא"צ זכי' וכמושלך צבור, ונראה דל"ק דהא דלעולם כשהלוקח לוקח החפץ לאחר ששלם דמיו זכה צו מיד אף בלא כוונת קנין מיוחדת, היינו משום דעיקר קנייתו הוא שיהא שלו וממילא מיד כשלוקח כוונתו לזכות צו ואף שאינו חושב עכשיו מזה, משא"כ כאן שלוקח הגט ליטנו לה ולו אין צו כל ענין והוא לא שלם לסופר בעדו, לא שייך כאן לומר דסתמא זכה צו, ומיהו קשה דהר"ן כתב צ"צ מ"א א' בשם הראב"ד דהיכא דדעת אחרת מקנה לא בעי כוונה לקנין ואף כסבור שהן שלו קנה, וא"כ ה"ג הכא שהרי הסופר מכין להקנות לבעל המעות, וי"ל דהא דהיכא דדעת אחרת מקנה לא בעי כוונה לקנין ה"ט משום דדבר שיש לו בעלים כל שאחר מחזיק בה הרי זו חזקה אף בלא כוונה, שעיקר

הדבר מה שהבעלים מאפשר לו להחזיק מעיד שזה שלו, משא"כ מחזיק בשל הפקר אין פעולתו מורה על בעלות אלא צריך מחשבתו ולכך כל שלא נתכוין אינו זוכה, והכא כיון שאף אם הגט שלה בהכרח למוסרו לבעל, ממילא אין מסירה זו מעידה על בעלות, ועוד דהכא מה שהסופר מוסר לו אף שמכין שיקנה כיון שהוא בעל המעות, אבל מ"מ אם אין הבעל צריך לזכות מו אין כאן כונת הסופר שיזכה, דעיקר כונת הסופר למלא רצון בעל המעות וכל שהסופר יודע שאין בעל המעות נצרך לזה שיהא קנינו אין כאן ענין דעת אחרת מקנה, ועי"ל דהכא אם הבעל חושב שזה של האשה גרע טפי שאין מה שמושכו ומחזיקו כלום כיון שצדעתו שמחזיק בשל חצירו, והעודר בנכסי חצרו וכסבור שהן של חצרו אינו קונה אף אם דעת אחרת מקנה שאין זו פעולה של קנין, אבל אין הדברים מכוונים דאף אם נימא דהעודר בנכסי הגר וכסבור שהן של חצירו לא קנה אף בדעת אחרת מקנה מ"מ חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף בצבור שהוא של אחר אף באין דעת אחרת מקנה, וכמש"כ בחו"צ צ"מ סימן י"א סק"ו להוכיח כן מהא דלא משני צ"ק מ"ט ב' אקושיא דתקני ליה חצרו דמיירי שאין המלוה יודע שמת הגר, וה"ה ידו, וסתמא דמילתא הגט ציד הבעל, אלא די"ל דהכא כל שאינו יודע שצריך לקנותו דמי למחזיק בשטרותיו של גר דאין דעתו אצ"ר כלל [אף אי התם דעתו אף אשטרא דהא הכא הגט ישר ציד האשה] שאין דעתו אלא ליטול הגט ולהחזירו ליד האשה, ונמצא שאינו נמנע מלקנות רק משום שהוא של אחר, אלא אף בלא"ה אינו חפץ לקנותו, וזוה אין חצרו קונה לו.

אה"ע סימן ק"כ צ"ש סק"ב, כנראה פירש דעת הרמ"ה דאמנם הבעל קונה ממש, וצ"ע במה והא אין האשה מכוונת לזכות עצורו, [ואולי חשיב אודיתא], ועוד דאי נעשה קודם של הבעל הוי ליה טלי גיטך מע"ג קרקע, גם מה שחילק לומר שאם אחר שליח למסור ולא הסופר פסול לדעת הרמ"ה, קשה למה והא כיון שמסר הסופר לבעל אז לשלוחו על מנת לגרש צו ודאי זכו, ומיהו י"ל שאין מכוונין לזכות, ומיהו גם בכותב בחנם כתב כן והתם מסתברא דודאי מכוונין לזכות וכלוקח מתנה דעלמא, [אם לא בכותב בחנם לטובת

כיון שאין הסופר זוכה בשבילו שהרי לעולם לא יגיע לידו ממילא זוכה לבעל שהרי לבעל ינטרך למסור, ואינו זוכה לאשה שאין לו עמה כל ענין, ודוקא בשהיא בעצמה משלמת בזה ס"ד שהוא זוכה, (ועוד דסתמא כשנותנים, במקום האשה הם נותנים, וכפורעין חובה דמי וממילא הוי כשלה, וגם בזה אקנויי אקנו ליה רבנן).

בפ"ת סימן ק"כ סק"א כתב בשם ספר ברית אברהם דגט שנכתב על נייר הפקר והבעל לא נתכוון לזכות בו פסול, ודוקא באיסורי הנאה כשר, וכן מבואר במיוחסות סימן קכ"ה, וכ"כ ברבי"ש סימן שע"ו דבהני דאפקעינהו רבנן לקידושין אם קידש בשטר דהפקירו הנייר, ועיין מש"כ בחו"צ כריתות כ"ד א' ובקצה"ח סימן ת"ו סק"ב, וכן בספר מרן זללה"ה לשביעית סימן ד' ס"ק י"ז מבואר דהפקר פסול.

(ג) ב' א' רושמא מיתריץ חריץ או כנופי מיכניף, נראה דבמציאות אמנם מתבלט האות קצת ואם נמדוד עביו ימצא שנעשה יותר עב מקודם, אלא דקמיבעיא ליה דמ"מ לא חשיבא פעולה זו ועיקר פעולתו חקיקת המוכות, ואין כאן פעולה באות עצמו אלא בסביבתו.

ויש להסתפק עשה שמי תבניות באחת האות מהמתכת ובשניה חלול והניח עץ ציניהם והכה בקורנס מהו, ונראה דתלוי מי העליון, שאם העליון החוקק יריכות חשיב חק יריכות ואם העליון החלול שחוקק המוכות חשיב חק תוכות, ואף שלעולם גם התחתון משתתף אין בכך כלום, שאינו משמש בפועל אלא בשלילה, וז"ע.

ובראה ללמוד מכאן דאף אם חקק אות שלם בבית אחת והיינו שעשה תבנית אות ודחק בה נמי כשר, ולא אמרינן שאין זה דרך כתיבה, שלא יתכן לכתוב אות שלם בתנועה אחת, שהרי רש"י פירש דאי כנופי מיכניף כשר בעשה רושמא מגט וחקק בו בטם, ומשמע מזה דגם אם עשה רושמא מכל הגט נמי כשר אף שכל הגט נכתב בבית אחת ע"י זה, דלשון רש"י משמע שיעשה כל הגט בחותם.

יש להסתפק טבל קולמוס בדיו וסיבב הנייר עד שנעשה אותיות אי חשיב כתיבה כה"ג, ומסתברא לקולא, וז"ע.

האשה בזה אפשר שאין מכווין לזכות, ואולי מיירי בכה"ג, וזדעת הרמב"ן כנראה פירש דלעולם בעינן שיקנה ממש אלא שלעולם הוא קונה בכסף, ומימא דהמושלך צבור ודאי לא נתן כסף ואפ"ה אין צריכין להקנות לו, ועוד דברמב"ן מסיים בה דמאי וכתב על ידו או ע"י שלוחו ולאפוקי איהי או שלוחה הלכך מדאקנו ליה רבנן פשיטי דספרא ואין זה וכתבה כשר כו', ואם כל כוונתו שזכה בכסף מאי כל זה, ועוד דכסף אינו קונה וכאן פירש הר"ן דאיידי דהסופר קנה הקלף אח"כ וממילא זוכה אותו לבעל המעות, [וכן פירשנו לעיל בדעת הרמב"ן], וא"כ שפיר עושין הנקדינן שהרי אם היה הקלף בידו בשעה ששכרוהו לכתוב נמצא דאמנם צריך לזכותו לבעל.

אבל דעת הח"מ כמש"כ דא"ל באמת שיקנה הבעל, והרמב"ן והרמ"ה לא פליגי כלל, ומה שהצריך הטור להקנות היינו לכתחלה, ואין נפקותא בין כותב בשכר לכותב בחנם, בין אם קנה הקלף לאחר ששכרוהו לקניה קודם.

כתב החו"ג סימן ק"כ סק"ז ובחדושים סק"ב דאם אצי האשה או אצי הבעל פרע שכר הסופר בלא הקנאה להבעל אינה מגורשת, וכונתו ז"ל דלא אקנו רבנן אלא של האשה וממילא פסול משום שאינו של הבעל, [ומשמע קצת מדבריו כאילו יש דין מיוחד שהבעל יכתיבו והיינו שיתן שכרו, וכן הבין הפ"ת, ולא נתפרש מהיכן נלמד כן, ופשוט משמע שאין כאן אלא שלא יהא שלה], ולפמשנ"ת לעיל דהא דאמרינן הכא איהי קא כתבה ליה היינו משום שכשקנה הסופר הקלף, נתכוין לזכות לאשה, או משום דמעות קונות, נראה דכ"ז דוקא כשהיא נותנת השכר שיודע הסופר שהגט יבוא לידיה ובה י"ל שמזכה לה, אבל אדם אחר שהסופר יודע שאין הגט לתועלתו כלל ואינו משלם אלא לטובת האשה או הבעל, בזה ודאי אין הסופר זוכה אלא לבעל שהרי יודע הוא שזה שנותן הכסף אינו מבקש לקנות כלל ואינו נותן אלא כדי שיזכה הבעל, [הגע עצמך האם יוכל אצי הבעל או האשה אם שלמו שכר הסופר לבקש מהאשה לאחר שנתגרשה שתחזיר להם הגט לצור ע"פ צלוותה, והרי ודאי בלבם ובלב כל אדם שלא נתכוונו לזכות, וממילא שפיר דמי לגרש בו לכתחלה], ואף לס"ד דר"ח י"ל דאף אם אצי האשה נותן שפיר דמי

משמע דלא ס"ל כחו' זוה, ור"ל צמה שסתמו
לזריך להכיר שם אשתו, ולא הזכירו כלל לחלק
דכלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון כותבין שם אשתו
ע"פ עצמו, ועי' לקמן סק"י.

שם וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר
אחת כו', לדעת רש"י דלר"מ לא צ"י מוכח
מתוכו [וכמש"כ חו' גיטין ז' ז' ד"ה ורבנן], יש
לפרש דלר"מ קפריך אמאי סגי בעדי חתימה ליחוש
למא יתיב לאיתתא דחזרי', אבל לר"א דלעולם
צ"י עדי מסירה (לדעת רש"י), אין כאן מקום
לחששות דבהוחזקו שני יוסף בן שמעון כשתרצה
להתחזק בגרושה תצטרך להביא עדי מסירה, אבל
לר"מ דליכא עדי מסירה ודאי יש לתקן שמוכל
לברר שנתגרשה, ואפשר דכלא"ה אמנם אין כאן
גירושין דחשיב כגירושין בלא עדים [עי' לקמן
סק"ג], אע"ג דלא צ"י מוכח מתוכו אבל מ"מ
מוכח צ"י, וכל שאין שום עדות על גירושין אין
כאן גירושין, והא דלא תיקנו שיהיו עדי מסירה
בשעת גירושין, ולא היו צריכים לתקן גם שיגרשו
דוקא זה בפני זה, נראה דהיינו משום דתקנה זו
עדיפא שיש לה קול טפי, וגם מועלת בכל
האופנים, [משא"כ עדי מסירה דלפעמים אין
מכירין וכמש"כ חו'], ונראה דקושיית הגמ' לפי
זה היינו דיתקנו דאין כותבין גט לאיש אלא"כ אשתו
עמו, [או לעולם (דאפשר שיש לחוש שהעדים לא
ידקדקו לדעת אם יש עוד יוסף בן שמעון) או
דוקא דהוחזקו שני יוסף בן שמעון], ומשני
דעדיפא מינה תקנו דאין מגרשין אלא זה בפני
זה, [ומיהו ק"ק כיון דלזריך כאן עדי מסירה מן
הדין וכלא זה אין כאן גט כלל, וכמש"כ, למה לא
הצליטו חכמים תקנה זו, אלא תיקנו שאין מגרשין
אלא זה בפני זה וממילא יהיו עדי מסירה לדעת
שהיה זה בפני זה], ונראה דאין ר"ל שהעדים אינם
רשאים לכתוב אלא"כ אשתו עמו ויוסף בן שמעון
השני עמו, דאי תיקנו שאין העדים כותבין אלא"כ
אשתו עמו תו אין צריך לתקן שיגרשו זה בפני זה,
דודאי לא חשדינן שיגרש לאשתו והיא תמן גיטה
לחברתה, [ומיהו אולי יש לומר דחיישינן שמא יגרש
אמנם לאשת חזרו בפני העדים, והם יטעו לסמוך
על מה שידוע להם שמוותיהם וכמש"כ חו' צ"י
מסירה], ועוד שאין ראוי לסמוך על העדים
שידקדקו בדקדוק הראוי אם יש עוד יוסף בן

כ' ב' צ"י שיטה לשיטה כו', נראה דה"ה בקרע
והסיר הגויל שצ"י שיטה לשיטה קמייציעא
ליה דאפשר שאין זה ספר, וכ"ז אי נקוט דאם
השאר הגליון לעצמו לא קמייציעא ליה, אבל באמת
נראה דה"ה בהשאר הגליון לעצמו נמי קמייציעא
ליה, ולפי זה מתפרש בפשוטו כמש"כ הרשב"א
דמשום דלאו כרות גיטא הוא דקמייציעא ליה כיון
דשייר לעצמו חלק בגט, וק"ק למה הוצרך למינקט
צ"י שיטה לשיטה ובמעורה ולא נקט בגליון הגט.
שם ותיפוק ליה דספר אחד כו', ר"ל שכל הנוגע
בהכשר הגט הוא בכלל ונתן.

בב"י סימן קכ"ה הביא תשובת הרא"ש דזמקום
עיגון הקיל בדליכא מוקף גויל, ותמה הב"י
הא יכול לגרד ויהיה כשר לכתחלה, ונראה דמ"מ
אין כאן עדי חתימה כיון שסתמו על גט שאינו
כשר, ואע"ג דכשר בעדי מסירה לחוד מ"מ הא
מדברנן צ"י עדי חתימה, ועוד דכיון דהבעל
שלחו בעדי חתימה יש כאן קפידא שלא לגרש אלא
בעדי חתימה, ואפשר דדעת הב"י דכיון דלדעת
הרא"ש אין מועיל עדי חתימה לחוד אין עדותן
אלא על הענין כמו בשאר שטרות ולא איכפת לן
דדיני הכשר הגט לגבי חתימתו.

סימן ה

(א) ב"ב קס"ז ז' וליחוש דלמא כתב גיטא ואזיל
וממתי ליה לאיתתא דהיאך, נראה דאף
אי לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון הכא גרע
שהרי אפשר שכותבין שקר דהחלט וכותבין שם
אשת האחר, ובכה"ג ודאי חיישינן שאין העדים
רשאים לכתוב אלא"כ יודעים דהחלט שמה שכותבין
נכון הוא, (והרי מי שנמחק שטר חוזו אין העדים
כותבין לו שטר אחר אע"פ שצ"ד כותבין, שלא
ניתן רשות לעדים לעשות שטרות אלא"כ הוא
בהסכמת כל הזדדים הנוגעים בדבר, וה"נ אין
העדים רשאים לכתוב אלא"כ יודעים דהחלט שמה
שכותבין נכון הוא), אבל בתו' לא פירשו כן אלא
דאף כה"ג בכלל הנידון אי חיישינן לשני יוסף בן
שמעון הוא, וז"ע, [וקצת יש לדקדק לפירוש חו'
מאי פריך בפשיטות כ"כ וליחוש ודלמא רב דכלא
הוחזקו שני יוסף בן שמעון קאמר דסגי בשם
האיש, ומיהו דהוחזקו אה"נ דצ"י נמי שם האשה],
שו"ר צ"ש סימן ק"כ סק"ד כתב דמכל הפוסקים

שמעון, ועוד דכל ישראל כשרים לעדות ואין כל ישראל בקיאים לדעת שזדאכא שני יוסף בן שמעון אין מגרשין אלא זה בפני זה, אלא ה"ק חכמים תיקנו שאין מגרשין אלא זה בפני זה ואין האשה מתחזקת כגרושה עד שתזכר שהיה זה בפני זה, ולכן כשאשה באה לז"ד להתחזק כגרושה ז"ד מדקדקין אם יש עוד יוסף בן שמעון, ואם יש, מוזין לה לזכר שהיה נוכח בשעת גירושיה, אבל אמנם עדים כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו אע"פ שהחזקו שני יוסף בן שמעון, וזר"ן ריש כל הגט לא כ"כ.

ויותר נראה דאף לפירש"י קושיית הגמ' וליחוש לשני יוסף בן שמעון היא אף לר"א, ואע"ג דלעולם צעי עדי מסירה י"ל כמש"פ החו', א"כ אמנם אין לחוש למכשול אם נדרוש לעולם עדי מסירה, אבל שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, שלא תדע שתטערך להביא עדי מסירה ותחשוב שהגט שתח"י מספיק, ואח"כ ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים ותשאר עגונה, לפיכך תיקנו חכמים שאין מגרשין אלא זה בפני זה וממילא לעולם כשאשה להתגרש מדקדקין אם יש עוד יוסף בן שמעון, וכשיש מביאין אותו וכבר תדע להזהר להביא עדי מסירה לז"ד מיד, וכן מוכח דודאי מימרא דרב דאין מגרשין אלא זה בפני זה להלכה נאמרה ולא אליבא דר"מ דוקא.

ולדעת הרי"ף והרמב"ם דלר"א נמי סגי צעי חתימה לחוד, מתפרש בפשיטות לר"א כמו לר"מ לפירש"י, וכמשנ"ת.

שם תוד"ה וליחוש לשני ואי אליבא דר"א פריך לדידיה נמי לאו גיטא הוא שהרי צריכה להביא עדי מסירה כו', ר"ל למה לן לתקן תקנות בסדר הגרושין, הא מספיק שנאמר שתטערך לזכר גירושיה צעי מסירה, כיון שעדי חתימה אין מוכיחין, וכמו שהוציא שטר חוב על שני יוסף בן שמעון הדריש צעיר אחת דלריך לזכר צעי מסירה, [אבל לר"מ לא קשה דנתקן שתטערך עדי מסירה, ולמה לן להוסיף גם שאין מגרשין אלא זה בפני זה, דכיון דלעולם א"צ עדי מסירה, לא יהיו בקיאים לדקדק להביא עדי מסירה בשני יוסף בן שמעון וגם לפעמים שהעדים טועין, ולפיכך העדיפו לתקן שאין מגרשין אלא זה בפני זה דמפרסמא טובא תקנה זו, וידעו לדקדק, וכמש"כ

לעיל לפירש"י, ולו"ד היה נראה צוה דהכא אין זו תשובה שאם לא תמנא עדי מסירה תתענג, דהרבה חשו חכמים לתקנת עגונות, ולעולם אינה יודעת דיני הגט אם צריך עדי מסירה, ואם יש שני יוסף בן שמעון, ותסמוך על הגט שצידה צעי חתימה, ולפיכך תקנו חכמים שלא יגרשו אלא זה בפני זה, וצ"ה ג' מיפרסמא מילתא שלעולם בשעת גירושין ידרשו לדעת אם יש ששמו כשמו, ואז תזכר מיד גרושי' צעי מסירה אבל בלא תקנה זו לא ידעו כלל לזהר צעי מסירה שתטערך לזכר גירושיה על ידם, ואפשר שהחו' מילאו צוה משום דבגמ' פריך וליחוש לשני יוסף בן שמעון כו' ומשמע שיש כאן מקום למכשול, [ולא ניחא להו לומר דלמאי דס"ד דסגי צעי חתימה קפריך, וה"ק ניחוש דהא נסמוך אעדי חתימה ואין לומר דתטערך לעולם להביא עדי מסירה, דא"כ תתענג שלא תדע לשמור על העדי מסירה, דלא משמע לפרושי דמסקנא קמפרשין במאי דבס"ד היה פשוט דליחא, עד שלא הזכירו אפילו].

ומקושייתם זו נמי משמע דלמסקנא ר"ל שתטערך להביא עדים שנתגרשה זה בפני זה, אבל אין כאן דין על העדים שלא יחתמו אלא"כ אשתו עמו וזה בפני זה, ודלא כדעת הר"ן, דאילו לדעת הר"ן שפיר י"ל דקים ליה לגמ' דאף בשני יוסף בן שמעון סמכין אעדי חתימה להחירה לנשוא, ופרכין וליחוש דילמא ממטי לה לאיתמי' דהיאך, ומשניין שאין העדים חותמין אלא"כ מגרשין בפניהם זה בפני זה, אלא ודאי אף למסקנא לא סמכין אעדי חתימה וצעיין עדי מסירה ושפיר הקשו א"כ ל"ל לתקן שיגרשו דוקא זה בפני זה, הא סגי צעי מסירה שיצואו ויעידו.

שם ליחוש מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו כו', משמע דמפרשי דקושיית הגמ' היא אמאי כותבין גט לאיש בשאין אשתו עמו, (וכמש"כ לעיל) וכ"ה גם בלשונם בגיטין כ"ד ז' אין להם לכתוב כו', ואע"ג דלמה שפירשו דחיישין לטעות עדי מסירה ה"נ יכולין לטעות עדי חתימה שיהיו גם עדי מסירה, צ"ל דעדי חתימה דייקי טפי, וכש"כ בשהם גם עדי מסירה, והנה לפי זה ע"כ דכד משניין דאין מגרשין אלא זה בפני זה היינו לומר דתטערך לזכר צעדים שהיה יוסף בן שמעון השני בשעת הגרושין אבל אין ר"ל שאין כותבין גט לאיש

א"כ אשתו עמו בשהחזקו שני יוסף בן שמעון דא"כ תו יכולים לגרש זה שלא בפני זה, דהא מבואר בדבריהם דאי אין כותבין א"כ אשתו עמו ליכא למיחש למידי, אלא ודאי ר"ל שתצטרך לזכר שנתגרשה בפני יוסף בן שמעון השני, ולפי זה אמנם כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו אף בהחזקו שני יוסף בן שמעון, וזה דלא כדעת הר"ן ר"פ כל הגט, [ועי' לקמן סק"י שכן עיקר לדינא], וכן מבואר בדבריהם בגיטין כ"ד ב' שכתבו דכשצאה לב"ד להחירה שילי ב"ד לעדי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון, ומבואר דלא שרינן לה עד שתצא עדי מסירה, הרי דלא סמכין דמסתמא חתמו כשהיו זה בפני זה, וכיון דליכא למסמך תו ליכא לזוות שיעשו כן, וכן ברי"ו הוצא בב"י סימן קל"ו מבואר כן.

שם גמרא שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אין מגרשין נשותיהם אלא זה בפני זה, נראה דלא תיקנו כן לעיכובא, וכל שמזכרת בעדים שבעלה גירשה שפיר דמי, וכ"ה ברמ"ה ובר"י, ומיהו לכתחלה אפילו מכירין עדי מסירה שזה בעלה אין מגרשין אלא זה בפני זה.

ב) גיטין כ' א' תוד"ה הא משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן, ר"ל דהתם בגמ' אמרינן דמתניתין דהתם כר"מ דס"ל כל המשנה ממטבע כו' הולד ממזר, ומפרשי מתניתין פסולי דרבנן, ואמרינן דבשינה שמו מודים חכמים לר"מ, ודייקין נמי מדלא ערבינהו ותנינהו, ואם איתא שיש כאן פסול דאורייתא לא שייך לומר ומודים חכמים לר"מ, וגם לא שייך לדייק זאת ממתניתין דודאי פסולי דאורייתא היו פשוטים אצל האמוראים ולא שייך לדון בהם, אלא ודאי משמע שאין כאן פסול אלא מדרבנן אלא דמודים חכמים בדפסול זה אמרו חכמים דהולד ממזר, וא"כ משמע דכלא כתבו כלל כשר, ומסקו דודאי א"א לומר דלא כתבו כלל כשר לר"מ דהא בעי מוכח מתוכו, וכמו שהוכיחו בריש כל הגט, וזה ודאי מדאורייתא, וא"כ מתניתין דהתם דשינה שמו ושמה לר"מ ודאי פסול מדאורייתא וא"כ מודים חכמים לר"מ נמי יש לפרש מדאורייתא וזה א"א וכמש"כ דלא משמע כן, אלא ודאי שינה שמו היינו שם דגליל ביהודה, וא"כ תו ליכא למידק להכשיר לא כתבו כלל, ואיכא למימר דפסול מדאורייתא.

והנה סוגיין ודאי איירי בעדי מסירה דא"כ מנא ידעינן דיהיב לה ס"ת, ועוד דכלא עדים בלא"ה אין כאן גט כיון שאין כאן לא עדי חתימה ולא עדי מסירה, אלא ודאי בעדי מסירה איירי, וגם יש לפרש הסוגיא אליבא דר"א דקיי"ל כוותיה, והא דקאמר למאי ניחוש לה ודאי ר"ל שאין כאן חשש אף לפסלה לכהונה, [ומש"כ ברש"א להוכיח כן לאו דלריך להוכחה אלא דכיון דאמנם מוכח כן מהא דאין מי מילין, קמפרש לה, אבל ודאי כן הוא פשטות הסוגיא דר"ל שאין כאן בית מיחוש כלל], וא"כ מפורש בסוגיין דאף לר"א דעדי מסירה כרמי מכל מקום צעינן שמו ושמה לעיכובא מדאורייתא, וזו גם כונת תו' אלא דעיקר דבריהם לדחות הראיה משינה שמו ושמה ולפיכך פירשו דהא אליבא דר"מ פשיטא דפסול מדאורייתא אלא ודאי ליכא ראיה מהתם וכמו שפירשו, וממילא תו אמרינן דאף במגרש בעדי מסירה לר"א צעינן שמו ושמה מה"ת, ונראה דילפינן לה מספר כריחות דר"ל ספירת דברים של כריחות ופירשו חז"ל דר"ל שהגט יספר שזה מגרש את זו, שו"ר כן ברמב"ן, [גם כתב שם שבת' פירשו סוגיין אליבא דר"מ, ואולי כונתו לתו' אחר שאינו לפנינו].

והא דשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת מגרשין נשותיהן בעדי מסירה ולא אמרינן שאין כאן שמו ושמה, ה"ט דאף זה בכלל ספירת דברים שהרי מוציא את כל העולם מן הספק, ואף שעדיין נשאר לנו ספק על שנים או שלשה מ"מ חשיב צרך ספירת דברים, [א"י כל שכתבגט בידה הוא מעיד שבעלה נתנו לה, חשיב שפיר ספירת דברים שמה שהגט בידה הוא חלק מענין הגט, ודי כשחשיב ספירת דברים בזמן שהוא בידה, ולפי זה א"ש הא דכתב לגרש את הגדולה דגדולה מני מגרש שהרי שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים, אבל בשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת ע"כ כתיבין קמא], (ומיהו בשכל אנשי העיר שמויהן ושמות נשותיהן שווין יש להסתפק אי חשיב כה"ג ספירת דברים, ומיהו באופן הרגיל בדרך העולם לעולם חשיב ספירת דברים ואף אם אירעו בעיר אחת הרבה ששמותיהן שווין).

ולאחמור אפשר דכל שיש שם האיש סגי מדאורייתא בשאין לו אלא אשה אחת

שהרי כתוב בו שמגרש אשתו, ואף צ"ש לו שתי נשים נמי אפשר למה שז"ל דדנו דסגי כל שכשהוא צידה חשיב ספירת דברים, וה"נ בכתב אשתו כשהגט צידה חשיב ספירת דברים, ומיהו לא נראה כן אלא צע"ן ספירת דברים מהגט עצמו אף כשאנו צידה, ולפיכך כתיבת שמה הוא מעיקר הדין ונהי דבמאורע שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוות אמרינן דחשיב ספירת דברים אצל בשאין שמוותיהן שוות וכתב אשתו אין כאן ספירת דברים, [אף צ"ש לו צ" נשים ששמותיהן שוות וכתב אשתו סתם אפשר דפסול מדאורייתא], ומיהו בשאין לו אלא אשה אחת כיון שנכתבה ע"י הגט י"ל דשפיר דמי מדאורייתא דחשיב ספירת דברים], וצ"ע, ומיהו מדרבנן נראה דודאי פסול.

בהג"א ר"פ כל הגט כתב בשם רבנו יואל דשמו ושמה אינו אלא מדרבנן, וצ"ע היאך יפרש הא דפריך והא צע"ן שמו ושמה והא ודאי צעדי מסירה ואליבא דר"א קאמר, ונריך לפרש דה"ק הא צע"ן ספירת דברים של גרושין וליכא ונקט שמו ושמה אצל עיקרו שאין כאן ספירת דברים של גרושין כלל, ואף למש"כ דשמו ושמה ממש קאמר נמי אפשר דכלא"ה אין כאן ספירת דברים של גרושין, אלא דנקט שמו ושמה דהוא פשוט, וגם אי הוי כתב שמו ושמה לא יתכן שלא היה מפרש דהוא מגרש דכלא"ה אין שייך להזכיר שמו ושמה, ולפיכך נקט שמו ושמה.

ג לעיל סק"א כתבנו לפרש דשני יוסף בן שמעון הדריס צעיר אחת שגירש אחד מהם צעדי חתימה בלא עדי מסירה אין כאן מעשה של גרושין כלל, אף לר"א דלא צע" מוכח מתוכו, וכן לר"מ לדעת רש"י, והרי זה כמגרש בינו לבין עצמו בלא עדי חתימה, ואף שיבואו העדי חתימה ויעידו שלא חתמו אלא על גט של יוסף בן שמעון בעלה אפ"ה אינה מגורשת כלל, דכיון שחתימתם אינה מזכרת לא חשיבי עדי חתימה, ואין צעדותם צע"פ שראו גט זה ציד הצעל כלום והרי זה כמגרש בלא עדים, [ומ"מ ספירת דברים חשיב אף כה"ג וכמש"כ לעיל סק"ב, ורק צעדים צע"ן שיהא צהעדהם דבר צרור וכל שיש שני יוסף בן שמעון אין כאן עדות], ונראה שזה מוכרח בסוגיין כ"ד צ' דפרכינן הא גדולה מזי מגרש וכן הא ראשון מזי מגרש, ואם איתא שאמנם חשיב

גט אלא שאין כאן צירור שאמנם צעלה מסר לה הגט, א"כ מאי קושיא הא שפיר י"ל דהא גדולה מזי מגרש וכן ראשון, היינו מן הדין, ולענין צירור אמנם צריכה לצרר, ונפ"מ צשהצעל מודה שגירשה למ"ד צעל שאומר גרשתי נאמן, ואף למ"ד אינו נאמן הכא דגיטה יוצא מתח"י מסתברא דנאמן, ואף אם נדחוק דמשמע לגמרא דבגט זה יכולה להנשא אף בשאין הצעל לפנינו או שאינו מודה, אכתי יש לפרש בשבאו עדי חתימה ואמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט של יוסף בן שמעון זה שהוא בעלה, [ואו שלא חתמו אלא על גט צע"ל הגדולה], דודאי מסתבר דצכה"ג חו ליכא למיחש למידי, אלא ודאי אין כאן גט כלל כיון שאין עדים על המסירה וחשיב מגרש בלא עדים, וא"ת כי היכי דמהני עדי מסירה לר"מ צשני יוסף בן שמעון, לדעת רש"י דלא צע" מוכח מתוכו, ואע"ג דלר"מ לא מהני כל ענין צעדי מסירה, והיינו משום דאמנם העדים החתומים חשיבי עדי חתימה דכי היכי דלענין ספירת דברים חשיב ספירת דברים אף שיש שני יוסף בן שמעון, וכמשנ"ת לעיל סק"ב, ה"נ צחתימת העדים סגי, אלא דצריכים צירור שאמנם הגיע הגט לידה מיד צעלה, ולזה שפיר מהני עדי מסירה, א"כ ה"נ ליהני אם יבואו עדי חתימה ויעידו שמעולם לא חתמו אלא על גט של יוסף בן שמעון בעלה, שהרי יש כאן הוכחה שצא הגט לידה מיד צעלה, ול"ל לאוקמי צעדי מסירה, וי"ל דהא דלעולם חשיב השטר עדות על המסירה הוא מחידוש התורה צשטרות שהרי אין כאן שום עדות על המסירה שהרי העדים לא ראוה, וכיון שחתימת העדים אינה מזכרת מי המגרש אין כאן כח זה של שטר שיעיד על המסירה, ומה שמעידים ע"פ אינו מצטרף לשטר, והר"ז כסתם עדים מעידים שראו נייר זה ציד הצעל, שאין צוה כלל עדות על המסירה, וממילא אין כאן עדים על המסירה וחשיב מגרש בלא עדים, ולפיכך צע"ן עידי מסירה דוקא, ועי' צוה צרי"ו נכ"ד ח"ב.

חו"מ סימן מ"ט ס"ז אא"כ צאו עדי השטר צע"מם ואמרו זהו השטר שהעדנו עליו וזה שהעדנו עליו צהלוואה ואם עדים אחרים העידו כן כו', כל הנידון כאן צשהעדים ראו מסירת השטר או שהם צע"מם מקרו את השטר או שראו

את ההלואה, אבל אם כתבו השטר ללוה ואין מלוה עמו כיון שאין כאן עדים שהגיע השטר למלוה מיד הלוה לא חשיב שטר כלל, דאף שמעולם לא חתמו העדים אלא על שטר של יוסף בן שמעון זה, מ"מ אין כאן עדות על המסירה דחידוש התורה בשטר שהוא מעיד על המסירה כשנמצא ביד המלוה אינו אלא בשטר שיש בו כל דיני שטר אבל שטר שאי אפשר לגבות על ידו כלום לאו שטר הוא, ומצי הלואה למימר מסרתיו לך לזר ע"פ זלוחית, וכמש"כ לעיל שכן מוכח בגמ', והלכך כל הגדון שבכאן אינו אלא בשיש עדים על המסירה או על ההלואה.

ובעיקר הפירוש בזה מתבאר בדברי ה"ה דכל הנידון הוא בשטר שיש בו קנין, דשטר שאין בו קנין מוציאין זע"ו, ולפי זה אף בלא השטר גובה ממסעבדי ואינו יכול לטעון פרעתא, וזהו שכתב ה"ה שהרי יכולין לכתוב שטר אחר ולשלש שעדיין לא עשו שליחותם, [ומיירי שהלואה אמר להם שיכתבו וימסרו למלוה], ומיהו אם לא היו יכולין לכתוב שטר אחר לא היה כאן מלוה בשטר אע"ג שקנו מידו, משום דמצי טעין שפרע, ולא תבע השטר כיון שידע שאין העדים יכולין לכתוב שטר אחר וידע ששטר זה אין בו ממש, ולפיכך הוצרך ה"ה לפרש הטעם דחשיב מלוה בשטר משום שיכולים לכתוב שטר אחר, והר"ז קנו מידו ולא כתבו שטר דכותבין אפי' אחר זמן, מוזמן ראשון, אבל באמת דברי המ"מ ז"ע חדא דלמה הוצרך לומר הטעם משום שיכולים לכתוב שטר אחר חיפוק ליה שהם עדי מסירה ואנן כר"א קי"ל וכמש"פ הרמב"ם בפ"א מהלכות מלוה ולוה ה"ב, והרשב"א שכתב טעם זה היינו לר"מ לדעת תו' דבעי מוכח מתוכו, [ומשמע דדעת הרשב"א דבשאר שטרות קי"ל כר"מ, וכ"כ הש"ך סו"ס נ"א אמנם מדבריו אלון], ועוד שהרי הרמב"ם כ"ל זע"ו ואחר, ואחר ודאי אינו יכול להוציא עליהם אפילו באין בו קנין אע"ג שאין כותבין אלא"כ מלוה עמו, וא"כ יש לפרש דברי רבנו אף בשטר שאין בו קנין והתם ודאי אם שטר זה פסול אף אם כותבין לו שטר אחר אין כותבין אלא מוזמן שני, שהרי כיון שלא היה שטר אין גובין ממסעבדים דעדים החתומים בשטר אינהו מפקי לקלא [באין בו קנין], וא"כ ע"כ הטעם משום דחשיבי עדי

מסירה, ועוד שסיים שאם באו עדים אחרים לא חשיב אלא מלוה ע"פ, ומשמע אף שהעדים האחרים ראו מסירת השטר, [דאל"כ הרי אין החילוק בין עידי השטר עצמם לאחרים אלא החילוק בין עדים על מסירת השטר לעדים רק על ההלואה], ואמאי לא ליהוו עדי מסירה, ואולי כיון שלא נתכוונו להיות עידי מסירה שהרי דימו שהשטר מתכשר בעידי חתימה לחוד לא מזו הוו עידי מסירה, א"נ דבר רחוק הוא שעדים שזדמנו במקרה יעינו בטוב עד שיכירו את השטר, ולפיכך בסתמא כד איכא עדים אחרים אינם מעידים אלא על ההלואה, ולא חשיב אלא מלוה ע"פ, ואף שראו הקנין כיון שהם אינן ראשים לכתוב, [שאינם ראשים לכתוב אלא העדים שנתיחדו לקנין עי' סימן ל"ט ס"ה], לא חשיב מלוה בשטר על ידם, אבל אה"נ שאם מעידים על המסירה ומכירים השטר בטב"ע דחשיבי ספיר עדי מסירה וחשיב מלוה בשטר.

דברי תשו' הרשב"א והריב"ש אינם תח"י, אבל נראה דאירו בשטר שיש בו קנין.

במצא מסקנת הדברים המוציא שטר על יוסף בן שמעון במקום שהוחזקו שני יוסף בן שמעון, דשטר שיש בו קנין לכו"ע גובה ממסעבדי מוזמן הכתוב בו בדאיכא עידי השטר עצמן, ואף אי ליחנהו לעידי השטר עצמן אי איכא עדי מסירה גובה מוזמן הכתוב בו ממסעבדי, לדין דקי"ל עדי מסירה כרתי, וכמש"כ סימן נ"א, ואף למש"כ הש"ך שם דמצי למימר קים לי כהפוסקים כר"מ, אכתי הכא לדעת רש"י ורמב"ן ור"ן אף לר"מ חשיב מלוה בשטר ומיהו אכתי אפשר דמצי למימר נמי קים לי כתו'.

ואם אין בו קנין, בדאיכא עידי השטר עצמן, או עדי מסירה, למש"פ בשו"ע כר"א, חשיב שטר, ולרבי מאיר, הדבר בפלוגתא רש"י ותו'. — מלוה ע"פ חשיב בכל גווני. — ואף אי איכא עידי קנין כל שלא נתיחדו לעדים על הקנין לא חשבו על ידם אלא מלוה ע"פ.

יש לעיין לדעת רש"י דלר"מ לא בעי מוכח מתוכו, למה בכלל צריך שם הלוה והמלוה בשטר ולמה לא ליסגי בעדי מסירה, בשלמא בגט משום ספירת דברים הוא, ובעינן שהעדים יחתמו על ספירת הדברים אבל בשטר אי סגי בעדי מסירה בשני יוסף בן שמעון ה"נ בלא שם כלל, ובלא חתימת

עדים כלל, וי"ל דמ"מ צ"ל יוסף בן שמעון אהני
חתימת העדים לאפוקי כל העולם, משא"כ בלא שם
ובלא חתימת העדים.

(ד) הרמב"ן גיטין כ"ד ב' חלק על התו' וס"ל
לר"מ לא צ"ל צ"ל מוכח מתוכו,
ונסתיע דסוגיא דב"ב קס"ז ב' ע"כ אליבא דר"מ
היא דלר"א יצואו עדי מסירה ויעידו, וש"מ דלא
צ"ל מוכח מתוכו, וקושיית תו' ב"ב שם, ויש לעי'
דלפי זה כולה סוגיא דהתם דלא כהלכתא דקיי"ל
כר"א, ולר"א לא צריך כלל שיגרשו זה בפני זה,
ואפשר דהרמב"ן לשיטת תו' פריך דלדידהו לר"א
לעולם צ"ל עדי מסירה וא"כ לא שייך להקשות
ליחוש דלמא ממטי לאיתתא דהיאך דלא נתיירנה
להנשא עד שתצטרע בעדי מסירה, אבל לשיטת
הרי"ף וכ"ה דעת הרמב"ן דלר"א נמי סגי בעדי
חתימה לחוד א"כ ר"א ור"מ שווין הם ואיתא
סוגיא שפיר אף אליבא דר"א דתיקנו שיגרשו זה
בפני זה דוקא, משום דבלא"ה איכא למיחש
שתתגרש בעדי חתימה לחוד ולא תוכל לזכר
גירושיו, ומיהו פשטות דברי הרמב"ן משמע דאף
לשיטתו ע"כ סוגיא דב"ב לר"מ, שא"כ לא היה
מסתיע מזה אחרי שלפי שיטתו אין מכאן סיעתא,
ואע"ג דלדידהו ר"א ור"מ שווין הם שהרי גם
לר"א סגי בעדי חתימה לחוד, מ"מ לר"א שיש
ענין של עדי מסירה בתורה ס"ל להרמב"ן שלא
היו צריכים חכמים לתקן תקנה מחודשת של זה
בפני זה, והיה להם לתקן שיגרשו בעדי מסירה
ולעולם יתצטרע הדבר ע"י עדי מסירה, משא"כ
לר"מ דלא מצינו כלל ענין של עדי מסירה, שפיר
תיקנו חכמים שיגרשו זה בפני זה דהיינו שהעדי
מסירה יעידו שאמנם בעלה גירשה, ולא שיעידו
שפלוגי גירשה, ונצטרך עוד לזכר אם הוא בעלה,
אחרי שאנו צריכים לתקן תקנה מיוחדת לזה, ולפי
זה לר"א שני יוסף בן שמעון מגרשין אף זה שלא
בפני זה אף לכתחלה, ובלבד בעדי מסירה, וז"ע.

שם ברמב"ן ועוד אי בעדי מסירה וכו"ל למה
לא נכתב לו והלא הוא עצמו יכול לכתוב
בכת"י ולאמטויי בעדי מסירה לאיתתא דהיאך וכל
שצידו אין חוששין לו עכ"ל, נראה דר"ל דמפרש
הא דפרכינן וליחוש לשני יוסף בן שמעון דר"ל
דנתקן דאין כותבין גט לאיש אא"כ אשתו עמו,
[וכמ"ש לעיל סק"א], ואהא פריך דאם איתא

דחוששין שהעדי מסירה יעידו ע"פ טעות, א"כ
מאי מקשה דנתקן שאין כותבין אא"כ אשתו עמו,
אכתי יכתוב בלא עדי חתימה וימסור בעדי מסירה,
והם יעידו בטעות וכמ"ש תו', אלא ודאי אין
חוששין שהעדי מסירה יעידו בטעות.

שם ברמב"ן וכיון דבעלמא לא צריך לעדי מסירה
כו' ה"נ לא הצריכוהו לעדי מסירה שיהיו
מכירין אותו, אבל צריכה היא להביא עדיה עמה,
שכשנמסר לה שניהם בעיר אחת היו ושוב אין לחוש
שמה מסר לאשת חברו שהרי בעלה משמרה עכ"ל,
א"א לפרש דר"ל שא"צ כלל לעדי מסירה אלא
דצריך שיהיו עדים שציוס שנמסר לה שניהם בעיר
היא, חדא דמנא ידעי עדים יום שנמסר אם לא
נמסר בפניהם, ולא מסתבר דיום הכתוב בגט
קאמר דהא יכול לעכב המסירה, ועוד דמה צריך
שבעלה של השניה בעיר, וכי נועל בפני אשתו
ויזלא, ועוד דהא אין כאן גרושין כלל בלא עדי
מסירה וכמ"ש לעיל סק"ג, וא"כ מה צריך שבעלה
של השניה בעיר מ"מ לא עדיף מאילו העדי
חתימה מעידים שלא חתמו אלא לזה דלא סגי בהכי
עד שיהיו עדי מסירה, ואין לומר דהכא אין חוששין
מדאורייתא לשמא לא בעלה מסרו אלא יוסף בן
שמעון השני, דהא בגמ' מדמינן לה לשני יוסף בן
שמעון שאין אחר מוציא עליהם שטר חוב, ואם
איתא דהכא אין כאן חשש מדאורייתא מנין פשיטא
ליה לאצ"י כ"כ דמדרבנן חששו, ועוד דאי סגי
בעדים מעידין שהיו שניהם בעיר א"כ מאי קאמר
אצ"י אלא בעדי מסירה, והא סגי בעדים שהיו
שניהם בעיר, וגדולה מצי מגרש שפיר שהרי הוא
המגרש לשתייהן, אלא כוונת הרמב"ן שלא תיקנו
כאן עידי מסירה אחרי שאין כלל ענין כזה לר"מ,
אלא תיקנו עדים שיעידו שבעלה מסר לה ולא השני
ולא הצריכו שהעדים בעצמם יכירו וסגי בשהעדים
מודיעים לשני שזה מגרש את אשתו ודי צריך דודאי
משמרה, וסגי אם העדים יעידו כן וא"צ דוקא
שיכירו שזו אשתו, או שכשיעידו שזה גירש יכירו
בעדים אחרים שאמנם הוא בעלה, [ור"ל דלר"א
לא תיקנו כלום אלא תיקנו שיגרש בעדי מסירה,
[למה שצידדנו לעיל לפרש כן בדעת הרמב"ן, א"נ
לדעת תו' דלעולם צ"ל עדי מסירה, לא היתה כאן
שום תקנה לדעת הרמב"ן], וממילא יתצטרע הדבר
ע"י העדי מסירה, משא"כ לר"מ שאין ענין בעדי

עדים שמכירין שמוטיהם לצד, שגם יעידו שזעלה גירשה, אחרי שזה כבר הוחזק בלצם כשראו מסירת הגט, וגם ב"ד לא יעלה על דעתם לחקור אולי העדים טועין, ומיהו למסקנא נראה דאמנם אף אם מכירין אין מגרשין אלא זה בפני זה, דחכמים רצו להשוות כולם ותיקנו דוקא שיהא זה בפני זה ולא לסמוך אהכרה, וכמש"כ לעיל שלהי סק"א, [ומיהו צדיעבד שכבר נתגרשה מסתברא דסגי כל שהעדים מעידין שמכירין ואין כאן חשש טעות, וכ"ה ברמ"ה ב"ב ובר"י הובא ב"י סימן קל"ו, וכמש"כ לעיל שם].

ולמדנו מדברי התו' דלעולם א"צ עדי מסירה להכיר שזו אשתו, שהרי לא מצאו מכשול אלא בשני יוסף בן שמעון אבל בלא"ה שפיר דמי, ונראה דאף בשאין מכירין שמוטיהם נמי יכולין להיות עדי מסירה, [ומש"כ התו' שמכירין שמוטיהם היינו לפרש שיכול לבוא מכשול שיעידו שזעלה גירשה], וכן בסברא שמספיק כל שרואין שזה גירש את זו ולעולם יכולין לבדור אם זה בעלה של זו.

גמ' ה"נ בעדי מסירה ור"א, נראה דאז"ל לא בא אלא לדחויי ראייה דרבא ממתינתין דע"כ ממתינתין בעדי מסירה ור"א, מיהו למאי דקיי"ל קושטא דמילתא דשני יוסף בן שמעון מוציאין שטר חוב על אחרים ה"נ הכא מצי מגרש לגדולה אף בעדי חתימה לחוד לר"מ, ואף למש"כ תו' דלר"מ בעי מוכח מתוכו נמי הכא חשיב מוכח מתוכו דאז"ל ורבא לא דנו בדין מוכח מתוכו וכיון דרבא ס"ל דלר"מ שפיר דמי אי שני יוסף בן שמעון מוציאין שטר חוב על אחרים, חזין דחשיב מוכח מתוכו, ה"נ למאי דדחי אביי, ועיקר הנידון הוא אי חיישינן לנפילה, (עי' ב"ב קע"ב ב'), ועוד שהרי גם לר"א בעי עדות על המסירה ולא סגי בהוכחה וכמש"כ לעיל סק"ג, וא"כ אי לר"א מוציאין שטר חוב על אחרים אף בלא עדי מסירה שמעינן דחשיבי עדים גם על המסירה, וא"כ ודאי חשיב מוכח מתוכו, ואף שבתו' לעיל ב' ד"ה ורבנן כתבו דכתב לגרש את הגדולה מוקמינן דלא כר"מ וכן הוא גם לשונם ב"ב קס"ז ב', לאו דוקא אלא נקטו התחלת הסוגיא, א"נ אי שני יוסף בן שמעון אין מוציאין שטר חוב על אחרים, אבל ודאי למאי דקיי"ל דמוציאין שטר חוב על אחרים, אף לר"מ כן, ומגרש את הגדולה אף בלא עדי

מסירה לא תיקנו שיהיו עדי מסירה לחוד אבל תיקנו שיהיו עדים שיעידו שזעלה מסר לה הגט, והיינו שיעידו לשני אם הם אינם מכירים שזו אשתו, ומיהו לר"א אם יעידו שאין מכירין אם זה בעלה אבל יודעים שהיוסף בן שמעון השני ידע שזה מגרש לא יהא די בכך דלא מצינו תקנה כזו, ויטורכו לבדור בעדים אחרים שזה המגרש אמנם בעלה, משא"כ לר"מ סגי בכך כ"נ לכאורה], ומש"כ הרמב"ן ששניהם צעיר לאו למימרא דבהכי סגי אף שאינו יודע שחברו מגרש אלא הא פשיטא שצריך שידע שחברו מגרש, אלא שהרמב"ן הוסיף שצריך גם שיהיה צעיר דבלא"ה לא סגי במה שהודיעוהו, שהרי אינו יכול לשומרה.

וממש"כ הרמב"ן דנריכה היא להציא עדיה עמה, שמעינן שהעדים כותבין גט אע"פ שאין אשתו עמו, ולפיכך אין מחתימתן ראייה, וזה דלא כהר"ן, וכן משמע נמי מקושיא שהקשה דהא יכול לכתוב בלא עדים ולמקור בעדי מסירה ומבואר דמפרש דקושיית הגמ' היתה דנתקן שאין כותבין אלא"כ אשתו עמו, וא"כ משמע דאמנם למסקנא כותבין, וכמש"כ לעיל שלהי סק"א, וכן ממש"ה"ק דלר"א יבואו עדי מסירה ויעידו, וכמש"כ לעיל סק"א ד"ה ומקושייתם, ואף שהר"ן העתיק דברי הרמב"ן אין מכאן ראייה שזה מוסכם עם מש"כ בעצמו, ומיהו אם נימא דלדעת הר"ן גם העדים אין כותבין אלא"כ אשתו עמו, וגם נריכה לבדור שהיה זה בפני זה לפי זה לא מצאו סתירה לדבריו לא מדברי התו' ולא מדברי הרמב"ן, אבל זה קשה בסברא דתרחי ל"ל דכיון דלעולם נריכה לבדור שנמסר לה זה בפני זה תו' למה אין העדים כותבין אלא"כ אשתו עמו.

(ה) גיטין ב"ד ב' תוד"ה בעדי מסירה בסו"ד ולא רצה לתרץ דאין מגרשין אלא"כ מכירין עדים שזו היא אשתו, ר"ל דנתקן דשני יוסף בן שמעון אין מגרשין אלא"כ עידי מסירה מכירין שהיא אשתו ותו ליכא למיחש שיטעו דכיון שהיא הדין מפורסם שעדי מסירה נריכים להכירין כבר לא יקחו עדים שאין מכירין רק שמוטיהם, וגם ב"ד ידעו לדקדק אחריהם, משא"כ אם לא היו מתקנים שום תקנה בשני יוסף בן שמעון והיו לוקחים עדים אף שאין מכירים אותם כלל אף לא שמוטיהם, ושפיר יש לחוש שאם יהיו

שמא רוצה להכשילה וזה חשש רחוק ולא חששו לו חכמים במקום עיגון, אבל הכא אף היא חשודה לעשות תחבולות לזאת מתחת בעלה והרי אנו חושדין בה שהיא שכרתו לשלוח לה גט, ולזה י"ל דודאי חיישינן אף במקום עיגון, ומה"ט אמנם מי שצא ואמר אני איש פלוני אינו נאמן, ולפיכך לא עדיף כשאנו לפנינו שנאמינהו, משא"כ התם דכל המעיד נאמן אם לא נראה, ושפיר אמרינן דבשעת הדחק לא חששו דלמא נראה היא, (ואין לומר דמה חילוק יש התם נריכה לזרר שאינה נראה והכא נריך לזרר שהוא הבעל, לאו מילתא היא דהתם אם אינו נראה הלא הוא נאמן בזה שמעיד ושפיר אמרינן דלא חיישינן דלמא נראה היא, משא"כ כאן שאין לו שום נאמנות כלל עד שיזכר, למה נאמינהו מחמת שזכר), ולפי זה ניחא דלא פריקין בסוגיין אלא ודלמא נראה היא, והיינו משום דלחשש שמא שכרתו לא חיישינן במושלך צבור, דחשש רחוק הוא שזדמן שדוקא זה ששכרתו נפל לזר, ועדיין אע"פ שהוא מסוכן מתאמץ הוא לחטוא ולהתירה, ולפיכך לא חיישינן אלא שמא נראה היא.

גמ' בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין, ע"כ ר"ל שיש כאן קולא משום עיגון, דא"ל לומר דאף בלא עיגון הקילו משום שמושלך לזר וקרוצ הדבר להאמינו, דהא ביצמות קכ"ב א' מייטינן לה אהא דמשיאין ע"פ צת קול והתם אינו במקום סכנה, והא דקאמר שעת הסכנה ולא קאמר במקום עיגון, היינו משום שלא הקילו במקום עיגון אלא בכה"ג שהוא במקום סכנה אבל בלא"ה לא, וכמש"כ לעיל דע"פ צת קול אין כותבין ונותנין, וכן נמי בשהוא לפנינו ואין מי שיכירנו נמי נראה שאין כותבין ונותנין אף במקום עיגון כגון שעומד לזאת למדה"י, דאל"ה לא הו"ל לתנא למיתני מושלך צבור, ולמה שזדדנו לעיל דמדאורייתא אינו נאמן לומר אני איש פלוני ניחא בפשיטות הא דכה"ג אינו נאמן, ודוקא במושלך צבור נאמן דהתם מתאמתים דבריו בלז השומעים ואין מפקפקים באמינותם, והא דביצמות נאמן להשיאה י"ל כמש"כ לעיל דהתם אין כאן אלא חשש נראה ולא חיישינן לה, אבל הכא הוא והיא חשודין, ואף אם נימא דכל שצא ואמר אני איש פלוני נאמן מדאורייתא דסקר גדול הוא לשנות שמו ואין בנ"א חשודים בזה, [וכעין שאין חשודים לזייף שטר, או

מסירה, ובצ"ש סימן קל"א סק"ג לא כ"כ, וכבר השיג עליו התו"ג והביא כן בשם הב"מ, [ואולי דעת הב"מ דלר"מ מיפרשא ספירת דברים שאמנם יספר ענין הגרושין צבירור שהרי נריך שיתצברו גירוש' ע"י הגט לחוד, ולפיכך אף שהעדי חתימה חשיבי עדים גם על המסירה מ"מ פסול דלא חשיבי ספירת דברים כיון שאין מוכח מתוכו לחוד מי היא המתגרשת].

(ו) יבמות ל"ט ב' והלכתא גלויי מילתא בעלמא הוא ואפילו קרוצ ואפי' אשה, נראה דמדאורייתא אין כאן שום דינים והדבר תלוי בצני אדם וכל שאין בנ"א מפקפקין צדצר וסומכין ע"י שכן הוא, בהכי סגי, וכן אמרו גיטין י"ט ב' דקורין לפניהם וחותמין, והיינו שדברים המשמשים בהווה צפרסוס לא אמרה תורה בזה דינים וכל שהעולם סומכין להאמין סגי בזה לגבי כל דיני התורה, ויש להסתפק בזה דאמרינן דהוא עצמו אינו נאמן, אם הוא משום שקבעו חכמים שאמנם לעולם יש לחשוד שהוא משקר, ולפי זה מדאורייתא אינו נאמן אחרי שאין ראוי לסמוך על דבריו, וראוי לפקפק אחריו, או"ד באמת בני אדם רשאים לסמוך עליו, ובאופן שמתאמתים דבריו אלל השומעים נראה דסגי בזה מדאורייתא, [כגון שהוא מסית לפי תומו, או שהוא אדם חשוב, או מושלך צבור], כי קמיבעיא לן בסתם אדם, ועי' להלן.

גיטין ס"ו א' מתני' מי שהיה מושלך צבור כו', אשמועינן דכה"ג כותבין אע"פ שאין מכירין, ודכוותה תנן ביצמות קכ"ב א' משיאין ע"פ צת קול, ואשמועינן נמי דאע"ג שאין מכירין את המעיד מתירין על פיו, ומדלא קחני הכא נמי כותבין ונותנין ע"פ צת קול משמע קצת לכאורה דאמנם ע"פ צת קול אין כותבין ונותנין, ונראה הטעם [בכמה פנים, חדא דכה"ג רגלים לדבר מאחר שאינו צא בעצמו ש"מ דסקר הוא, (משא"כ התם שאין זה ענינו, ודי לו בזה שעשה), ועוד דכה"ג לא חשיב עיגון שהרי הבעל קיים ואינו רוצה לגרש כדין, ובכה"ג אין זה מקום עיגון, שיעשו בזה חכמים להקל, ועוד והוא העיקר] דדוקא התם שהיא אינה חשודה לעשות שלא כדין ואילו בזה ואמרה מת בעלי נאמנת, [דדייקא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה], ואין כאן אלא חשש

העדים יודעים שזה גירש את זו, או שזה חלץ לזו, ודי בכך], וי"ע.

שם בתו"י הק' למה אין מתירין אה"כ מכירין והא לק' קכ"ז א' תנן משיאין ע"פ ב"ב קול, ותימא דהא בהדיא אמרינן התם דמשום עיגונא הקילו, אבל הכא בעיקר הדין איירינן, ואולי אה"כ דבמקום עיגון מתירין אע"פ שאין מכירין, וצריך לדחוק דמשמע להו דבחליצה אף במקום עיגון אין מתירין, [ונמנא לפי"ז דמשמע להו דבמקום עיגון חולצין אע"פ שאין מכירין, ומסתמא ה"ה לגט, וזה כדעת הח"מ שנוכר לעיל סק"ה], אבל תירוצם לא נתפרש לפי"ז דהא טפי ניחא לפרושי סוגיין אף בשהיבס מכיר ושלל במקום עיגון, מלפרושי במקום עיגון ובשאינן היבס מכירה, [ועיקר תירוצם דבשאינן היבס מכירה גרע, היינו דהיא חשודה טפי, דהא התם היא אינה יודעת ומתירין ע"פ הב"ק], ובאמת לפמ"ש"כ כל הראשונים בחירון הק' הראשונה דקדשתי את בתי, דכל שאילו יבוא הצעל יוצא ויוודע שקרו לא חשדינן ליה ודוקא הכא בחליצה שאף אם יבוא היבס לא נשמע לו, כי שמא הוא שחלק, או אם אחר היה לו], בזה חוששים, א"כ ניחא בפשיטות דהתם אם יבוא בעלה תנא, משא"כ הכא, ולפיכך אמנם לא הקשו כלל ק' זו, ומה"ט י"ל דאף במקום עיגון לא שרינן בכה"ג, ואדרבה כן משמע שהרי בקדשתי את בתי לעולם הוא מקום עיגון, ואפ"ה לא חילקו הראשונים ז"ל בזה לומר דהכא שלל במקום עיגון, אלא ודאי אף במקום עיגון אין מתירין אה"כ מכירין דהכא חשודים טפי, וזה כמ"ש"כ לעיל דאמנם בגט אין כותצין בלא הכרה אף במקום עיגון אם לא במושלך בצור, וגט וחליצה כי הדדי נינהו, וכן באו"ז כתב דאם היבס הולך למדה"י יש להקל לחלוץ אע"פ שאין מכירין, ומיהו להתירה תנצרך להציא עדים ומצואר דאף במקום עיגון אין מתירין אה"כ מכירין, וכן נראה עיקר לדינא.

לשון הרמב"ם בפ"ג מה"ג הי"ג וכן מי שהיה מושלך בצור כו' שזה כשעת הסכנה הוא, הלשון קשה שהרי זהו שעת הסכנה ממש, ובפ"ט סימן ק"כ ס"ק ט"ו בשם תשו"ב פירש דרבנו מפרש שעת הסכנה שגזרו עכו"ם על קיום המלוות, ולפי זה משמע דמדאורייתא נאמן בעצמו

להחזיק בשם שקר ל' יוס], נמי י"ל דמ"מ מדרבנן לא הקילו בזה אף במקום עיגון, ודוקא במושלך בצור הקילו שזה קרוב הדבר להאמינו, [ואף זה דוקא במקום עיגון], ומ"מ מדמינן לה ביצמות דכי היכי דהכא הקילו במקום עיגון אף שאין מכירין, ובלא מקום עיגון אסור, הכי נמי התם יש להקל משום עיגונא, [ועי' לקמן סימן ו' סק"י].

ובראה דאף את"ל דמי שצא ואמר אני איש פלוני נאמן מדאורייתא, מ"מ מי שעמד על ראש ההר ואמר אני איש פלוני אינו נאמן מדאורייתא, דדוקא במדבר לפני אנשים אמרינן שאינו חלוף לשנות שמו שקשה הדבר וגם מירתת שמוודע רמאותו, אבל בצועק במקום שאין בני"א רואין אותו, וגם אם ירצו לראותו יכול הוא לצרוח התם ודאי חיישינן מדאורייתא, ולא זו בלבד אלא אף צבא לפני אנשים ואמר אני איש פלוני כל שאין דעתו להשתקע כאן ואינו כאן אלא כאורח אפשר דחשדינן ליה מדאורייתא דילמא משקר, ולא מירתת שהרי אינו מתעכב כאן, ולעולם כל שהדבר חשוב בעיני בני"א אין כאן נאמנות מן החורה.

בח"מ סימן ק"כ סק"ח כתב דעדים שחתמו בלא הכרה ואח"כ נודע שאמנם כן הוא שמו דהגט כשר שהרי בשעת הסכנה כותצין אע"פ שאין מכירין, [והעמיק דבריו הפר"ח, וכ"כ גם הב"ש], הנה מצואר מדבריו ז"ל דס"ל דכה"ג אילו היה מקום עיגון היו העדים רשאים לכתחלה לכתוב אע"פ שאין מכירין, ולפיכך דדיעבד אין לפסול, ומצואר דעתו ז"ל דמדאורייתא לעולם נאמן הצעל בעצמו בהכרת שמו, וזה דלא כמ"ש"כ לעיל דכה"ג אף במקום עיגון אין כותצין על פיו, ודוקא במושלך בצור הקילו, ובפרישה משמע כמ"ש"כ שכתב הטעם דבשעת הסכנה כותצין אע"פ שאין מכירין משום דאימת מיתתו עליו ואינו חשוד אז להכשילה.

יבמות ק"ו א' תוד"ה ורצא ומירץ דתוספתא מייירי דאורייתא כו', אין הכרע בדבריהם אם כוונתם דמדאורייתא חולצין, או דמדאורייתא מתירין, ומיהו יותר היה נראה דר"ל דמתירין דחולצין פשיטא ולא הוצרך להשמיענו, [ואף אם חליצה בעי עדים לעיכובא נמי שפיר דמי אף שאין מכירין, וכמו בע"מ בגט וכמ"ש"כ לעיל סק"ה, דסו"ס המעשה נעשה בפני עדים והרי

חזרו חשיבי שפיר עדים על המסירה, וכיון שהדבר נעשה ע"פ תקנת חכמים על העדים למנוע זיופים היה די בכך, [ולא דמי לשני יוסף בן שמעון שאינם חשודים, דהכא זו היתה תקנת חכמים למנוע זיופים ושפיר דמי], והא דאמנם לא הסתפקו חכמים בכך ותיקנו שאמנם יראו העדים הגירושין זה בפני זה, היינו משום דודאי הכי עדיף טפי שהרי מגרשה לפנייהם ותו ליכא למיחש למידי, וגם תקנה זו נקבעת טפי אחרי שהיא תקנה בסדר הגירושין, ונשמרת היטב, ולבתר דתיקנו שהעדים יראו הגירושין אם לא ראו הגירושין אף שכתבו זה בפני זה י"ל דפסול מדאורייתא כיון שלא עשו כתיקון חכמים למנוע זיוף.

ולחאמור נמצא דעדים שחתמו על הגט של אחד משני יוסף בן שמעון אף שצריכין לראות הגירושין זה בפני זה, מ"מ אין צורך בהם שיהיו חשודים עדי מסירה דבחתמתם לחוד מתכשר הגט אלא שאינם ראשים לחתום אלא"כ מגרשין בפניהם, ולפי זה אפשר דאינם צריכים למיקרייה אף אם עייליה לבי ידיה ושפיר יכולים לסמוך שזהו הגט שחתמו בו, דתקנה זו לא נתקנה אלא על העדי מסירה, אבל כאן שאינן צדין עדי מסירה אלא שצריכין לראות המסירה שפיר י"ל דדי צמה שראין שהבעל נותן לה ואומר הא גיטך, וי"ע.

אבל קשה דא"כ ליחשך נמי לר"מ אף לדעת תו' דבעי מוכח מתוכו שהרי חשיב מוכח מתוכו כיון שהעדים החתומים חשיבי עדים על המסירה, [ועי' לעיל סוף ס"ק ה', ולמה שצידדנו שם בדעת הב"ש ניהא], ובר"ן הוכיח מהא דמגרשין זה בפני זה דלא בעינן מוכח מתוכו, ולא משמע לומר דזה דוקא לפי תו', [בזה בפני זה דהיינו שתנטרך לזכר שהיה זה בפני זה אבל העדי חתימה חותמין אף בלא זה בפני זה], אבל לפי הר"ן אמנם שפיר דמי אף לר"מ, [עי' לעיל סוף ס"ק ד' כתבנו לפרש דאמנם אין דברי הרמב"ן מוסכמים עם פי' הר"ן אבל בכאן לא נראה כן], וע"כ ז"ל דלא חשיבי עדים על המסירה מדאורייתא כיון שאין חתימתם לחוד מזכרת מי הוא המגרש ואף שיושבים ומשמרים אותו מ"מ בחתימתם עדיין לא העידו על זה, ועוד דכיון דהצירור מי הוא המגרש בל לנו ע"י שהגט בידיה, בכה"ג לא חשיב מוכח מתוכו שהרי עיקרו של גט

לומר שהוא איש פלוני, דמדאורייתא ודאי אין להקל, ומרן (שליט"א) זלה"ה כתב לפרש דאף אי מדאורייתא אינו נאמן היינו דודאי א"א לסמוך לעולם על הבעל דבר עצמו, אבל אחרי שכבר נקבע הדין שלעולם צריך להכיר, שפיר יכולים חכמים לומר בשעת הסכנה שאפשר להקל בלא עדים אהכרה, דבאמת חשש רחוק הוא דמגרש אשת חזרו ומשנה שמו, ולפיכך במקום מיוחד בפרק זמן אפשר להקל, וגם אחרי שלעולם צריך להכיר כבר ידעו העדים לדקדק אחריו אף אם יכתבו לו קודם שיעידו בפניהם על הכרתו.

זו נראה דהא דשני יוסף בן שמעון אין מגרשין אלא זה בפני זה, אינו אלא בשאפשר בכך, אבל אם הלך היוסף בן שמעון השני ואינו עכשיו בעיר אין מחייבין אותו להמתין עד שיבוא, אלא מציא עדים שאמנם זו היא אשתו ומגרשה בעדי מסירה.

כ"ד ב' הא ראשון מצי מגרש כו', מבוואר דמדאורייתא אין כאן גט דומיא דולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב, ומבוואר דמדאורייתא יש לחוש דלמא מסר לאשת חזרו, ונראה דאף בשני יוסף בן שמעון נאמנים ואינם חשודים בזה כלל בעיני אנשי העיר דמ"מ אין כאן גט מדאורייתא, דתיקון עניני השטר למנוע מזיוף נמסר לחכמים, וכל שעשה שלא כתיקון חכמים בזה אין כאן כח שטר מדאורייתא, ואחרי שחכמים אמרו שאין כאן גט בשני יוסף בן שמעון אלא בעדי מסירה אין כאן כח שטר ואף באגשים שאינם חשודים.

ולדעת הר"ן דתקנת זה בפני זה נמסרה לעדים, נראה שאם היו מתקנים חכמים שאין העדים כותבין אלא זה בפני זה, [אף אם היה מגרש שלא בפניהם], היה די בכך לבטל חשש דלמא מסר לאשת חזרו, והווי חשיבי שפיר עדים גם על המסירה והיה מתכשר הגט בחתימתם לחוד אף אם נמסר בלא עדי מסירה, דכמו דחשיבי עדים על המסירה עכשיו לאחר שתיקנו שאין כותבין אלא"כ מגרשין בפניהם זה בפני זה אע"ג שחתמו קודם שראו המסירה דמ"מ כיון שהם נוהרים ומשמרים חתימתם שלא תביא לידי מכשול שפיר חשיבא חתימתם עדות על המסירה, ה"נ הכא כל שחתמו על דבר שאין כאן חשש דלמא מסר לאשת

ומוסר לשליח צפניהם, ואפשר דצדיעבד אף זה שלא צפני זה שפיר דמי דכיון שמוסרין לשליח רשאין לסמוך עליו שלא ימסרנו אלא לאשתו של הנותן, ואף שלכתחלה צריך זה צפני זה דוקא מ"מ צדיעבד כל אופן שאין בו מקום למכשולים שפיר דמי, ולפי זה משמע נמי שהשליח נאמן בשליחותו ולא חשדינן ביה כלל.

יעזרי' בנמו"י צ"צ קס"ז ב' ואע"ג דאמרין בגיטין שני יוסף בן שמעון כו' אין מגורשות משמע שאם לא נתערבו כו', ר"ל דלא דיינינן התם אלא מחמת שנתערבו אבל בלא"ה שפיר דמי, ואה"נ דאף בנתערבו שפיר דמי אם נותן שניהם לכל אחת מהן וכדקתני מתניתין, ולשונו ז"ל קצת דחוק.

שם שאני התם דשניהם צמעמד אחד נתנו גיטין לשליח, משמע דדוקא בכה"ג ששניהם מסרו לשליח צמעמד אחד, ומשמע דכה"ג מיקיימא תקנת זה צפני זה ושפיר דמי לכתחלה, ועי' לעיל.

שם והוא מכירן וגם מכיר נשותיהן כו', לאו דוקא מכירן בעצמו אלא ר"ל שהשליח יודע בסימניהם ויודע שגט זה צריך למסור לפלונית וזה לפלונית ויודע להצחין ביניהם ע"י איזה סימן או שמכירן.

שם או אם זה עומד צירושלם וזה צטצריא כו', לכאורה משמע דר"ל שיום הכתיבה של שני הגיטין שווין וזה נכתב צטצריא וזה צירושלים ובשניהם כתוב שיוסף בן שמעון מיפו מגרש, וע"כ ששניהם כתבו ונתנו שא"א להלך ציוס אחד מירושלים לטצריא והר"ז כמגרשין זה צפני זה, ומיהו ק"ק שהרי משמע דרואה לפרש שמתקיימת כאן ממש תקנת חכמים של זה צפני זה שהרי כתב בתירוק קמא כיון שצמעמד אחד נתנו לשליח, ולא כתב בפשוטו שהרי אנו יודעים שאמנם בעלה של זה את הגט, [אם משום שהשליח נאמן בכך או שיש עדים על כך], וא"כ מה בכך שזה צירושלים וזה צטצריא, וידעין שאמנם הגיטין של שניהם אבל אכתי אין כאן זה צפני זה, (ואולי י"ל דכה"ג חשיב מקום הכתיבה כסימן, וכל שיש סימן א"כ זה צפני זה, אבל ל"מ כן כלל, ועוד דפרישין דלמא אזיל למתא אחריתא כו', ומה בכך יצרר בעלה שלא היה צעיר השניה ציוס זה, ודוחק לפרש דפריך דאזיל למתא קרובה שאפשר לבוא שם ציוס אחד

להעיד מי הוא המגרש ואין גט זה מעיד על זה, [ולא דמי להיות לו שתי נשים ושמותיהן שוות דהתם המגרש מצורה, ולעולם צריכה לזכר גירוש' ע"י שהגט צידה, ושפיר דמי אם עי"ז אנו יודעים שניתן לה, ולא לצרחה], ומיהו לרציה שפיר החשיבם חכמים לעדים כיון שמתווסים הם למנוע מכשולים, אבל בדין התורה צעדי חתימה שצריכים להעיד על הגרשין בזה לא חשיבי עדים, כיון שאין מתזכר ע"י חתימתם, ולפי זה צריך כאן עדי מסירה מעיקר הדין ושפיר חיקנו חכמים שיגרשו דוקא צפני העדים, וצ"ע, [וזה אין להקשות למה חייבו חכמים שיהיו העדי חתימה גם עדי מסירה ולמה לא יכתבו ליתנו לו זה צפני זה ומכיון שנתבטל החשש דלמא מסר לאשת חברו מו נסמוך עליו דמסתמא ימסור צעדי מסירה שהרי אינו חשוד להכשילה, לדעת הר"ן לא מצאנו כלל ענין כזה שהעדי חתימה יעידו שמסתמא נמסר כדין צעדי מסירה, וחידוש זה אינו אלא לדעת מו' דלר"א לא סגי צעדי חתימה לחוד, אבל הר"ן ס"ל דלר"א נמי סגי צעדי חתימה לחוד וכמש"פ בפ' המגרש, וגם כיון דבעלמא לא צריך עדי מסירה חיישין שלא ידעו גם שכאן צריך ולפיכך חייבו חכמים לעידי חתימה שיהיו עדי מסירה, וגם כמש"כ לעיל דהכי טפי עדיף דמיפרסמא התקנה טפי וידעו העדים לזהר בה].

(ח) הא דתנן פ"ו ב' שנים ששלחו ב' גיטין ונתערבו נותן שניהם לזו כו', אע"ג דשני יוסף בן שמעון הדריס צעיר אחת אין מגרשין אלא זה צפני זה, י"ל דבשעה"ד שרינן אף זה שלא צפני זה כל שיש צירור שאמנם בעלה הוא המגרשה, וכמש"כ לעיל סק"ז, א"כ כיון שמסרו לשליח זה צפני זה חשיב כאילו אמנם גירש זה צפני זה, ושפיר דמי לכתחלה, וצדיק הדבר יש להסתפק אם השליח נאמן או דחשדינן ליה שיוסף בן שמעון אחר נתן לו שני הגיטין, וצריך להביא עדים ששני יוסף בן שמעון נתנו לו, ועי' להלן שהדבר צמחלות מו' והרמ"ה, והריטב"א.

ולדעת הר"ן שאין העדים רשאים לחתום אא"כ מגרשים צפניהם זה צפני זה, צ"ל דכיון ששניהם כותבין ומוסרים לשליח צפניהם מו ליכא למיחש למידי ולפיכך רשאים לחתום, א"כ אף בשרק אחד כותב נמי שפיר דמי כל שכותבין זה צפני זה

ללקל, ואפשר דהכא קיל טפי שהרי אנו יודעין ששמו כן, ולית לן למיחש דלמא אחי להכשיל לאשת חזרו משא"כ צעלמא שאין אנו מכירין שמו ודאי חוששין שמא משקר הוא, ויש כאן ב' סברות, חדא דכל שאנו באין לעשות מעשה צריך דקדוק יתר ולעולם העדים מצווין לדקדק ביותר שידעו אמתת הדברים שמעידים עליהם וכמא"כ סק"א דאף אי אין חוששין לשני יוסף בן שמעון מ"מ אין העדים חותמין אלא"כ יודעין שם אשמו, ועוד דבסתמא ודאי יש רמאין בעולם ויש לחוש לכך, אבל כשאנו דנין על אדם מקום, כגון הכא שאנו דנין על זה היוסף בן שמעון, אם הוא רמאי אין לנו לחוש לכך, ומה שהביא הא דבשעת הסכנה אינו אלא ראיה דמקילין במקום עיגון וה"נ הכא, אבל אה"נ דהתם לא הקילו אלא במושלך בצור, וא"ע.

במציינו למידין דעת הרמ"ה דשליח המביא גט מיוסף בן שמעון במקום שהוחזקו שני יוסף בן שמעון אינו נאמן, [אם לא במקום עיגון לפי החירוק השני], וצריך שיצטרך בעדים או בהרשאה שאמנם בעלה של זו מסרו לו, ואף אם היוסף בן שמעון השני לפנינו ואומר שלא הוא נתנו לו אפ"ה אינו נאמן, שהרי השליח שהביא ב' גיטין ע"כ שיוסף בן שמעון נתנו לו ונמצא הוא ויוסף בן שמעון מעידין שזה הגט שלה בעלה של זו, [שאין לחשוד לשליח לצדו ולומר שהיוסף בן שמעון נתנו בשביל אשתו והשליח רוצה ליתנו לאשת השני דחשש רחוק הוא לומר שנזדמן להיות שליח זה שרוצה לקלקל, וכמ"כ כשיש לו שני גיטין], ובאמת צ"ע לכאורה ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני, ובתו' גיטין ג' א' ד"ה ורצון כתבו נמי דלר"א צריך עדי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח, ור"ל דבהוחזקו שני יוסף בן שמעון ושליח מביא גט ואומר שיוסף בן שמעון זה נתנו לו אינו נאמן עד שיביא עדים על כך, דחיישינן שמא יוסף בן שמעון השני נתנו לו, [וכונתם דכה"ג שיש שני יוסף בן שמעון בלא"ה אינה יכולה לינשא ע"י הגט כיון שצריך עדים שהבעל של זו נתנו, וכשרוצין לדקדק שתוכל להנשא זו כותבין שילוש או סימן אחר שהרי בלא זה לא תוכל להנשא וממילא תו ליכא למיחש שמא זה הגט של חזרו, ולחשש אי מתרמי ששולח ע"י שנים והם לא ידעו אלא שבעלה

וזה קשה לצרר שאין עדים שראוהו כל היום], לכך יש לפרש דר"ל שאמנם עיקר דירתן של בעליהן אינו במקום אחד אלא זה בירושלם וזה בטבריא וכה"ג ודאי דלא חשיבי שני יוסף בן שמעון הדריין בעיר אחת, ומיהו ק"ק דדבר תימה הוא שהנשים לא ידעו מקום דירת בעליהן, ועוד שסיים שהרי כותב בגט במקום פלוני נכתב גט זה, ואם איתא אף בלא הדין לכתוב מקום הכתיבה תיפוק ליה שהרי כותבין מקום דירתו של הבעל, ואולי ס"ל דאין כותבין.

יעוי' צ"י סימן קל"ו צ"ה דברי הריטב"א, ויש ללמוד מדבריו ז"ל כמה דברים, א. דמפרש הא דאין מגרשין אלא זה בפני זה שהוא דין על העדים וכדעת הר"ן, [וכן כתב בהדיא ריש כל הגט כדברי הר"ן], ב. דזה בפני זה לאו לעיכובא ואם העדים מכירין שזו אשתו שפיר דמי לגרש לכתחלה אף זה שלא בפני זה, ג. דכל שהבעל מוסר בפני העדים לשליח רשאין לכתוב לו שיש לסמוך על השליח שימסרנו לאשתו ולא לאשת חזרו, וכותבין לו אף זה שלא בפני זה, ד. דשליח המביא גט במקום שהוחזקו שני יוסף בן שמעון נאמן לומר שבעלה של זו נתנו לו ורשאית להנשא על ידו, [וא"כ לגרש בפני השני אף אם הוא בעיר].

הרמ"ה צ"ב קס"ו ב' הקשה ג"כ בהא דשני גיטין שנחשבו תיפוק ליה דהא בעי זה בפני זה, ומירץ בג' אופנים, א. שיש עדים שמסרו לשליח זה בפני זה, ב. דכיון שזה מקום עיגון לא חיישינן לדילמא ממטי לאיתתא דהיאך וכמו שאמרו בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין, ג. דכיון דאיתי ב' גיטין ויהיב חד להך וחד להך מוכחא מילתא דקושטא הוא ולא גזור רבנן בכה"ג, והנה מן התירוק הראשון יש ללמוד דחשדינן גם לשליח שמשחתף ברמאות, לאמטויי גיטא לאיתתא דהיאך, ודלא כדעת הריטב"א, דאל"ה למה לן עדים שהיה זה בפני זה, ולמה אין השליח נאמן לומר שהיה זה בפני זה, ולפי זה משמע דלתירוק השני רוצה לומר דאף בלא השליח היינו מקילין במקום עיגון ולא חיישינן לדלמא ממטי לאיתתא דהיאך, וממה שנסתייע מהא דמושלך בצור משמע דס"ל דמושלך בצור לאו דוקא ועיקרא דמילתא דבמקום עיגון מקילין, אבל לא נראה כן וכמא"כ לעיל סק"ו, אלא דוקא במושלך בצור הקילו דאז אינו חשוד

דשפיר דמי שהרי הוא והשליח צ' עדים], ומיהו עדיין צ"ק מנין פסיקא להו לרבותנו ז"ל כן. ולדינא היה נראה דיש להחמיר כדעת תו' שזו גם דעת הרמ"ה, ומש"כ להקל במקום עיגון לא פסיקא ליה כולי האי, [שהרי כתב דרך אחרת דדוקא בשמציא צ' גיטין מקילין], אבל הצ"ח צ"ה הנ"ל סתם דברי הריטב"א, ומיהו במקום עיגון יש לצרף גם דעת הרמ"ה בחירוק קמא, ואפשר להקל.

(ט) הקשה הרשב"א והנמו"י יצמות ק"ו א' צהא דקדושין ס"ג צ' דנאמן ליתן גט, ואמאי לא ניחוש דלמא שמו כשם אותו שקידש וכה"ג אף אי אחי בעל ומערער לא משגיחין ביה, ומירלו דהא אמרו דשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אין מגרשין אלא זה בפני זה, ור"ל דכה"ג אם זה שצא ואמר אני קדשתי יש עוד אחד ששמו כשמו לא ירשוהו צ"ד לגרש אלא זה בפני זה שהרי ראוי להסתפק שמא ההוא קידשה וכמו דמיקנו בשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אבל אין זו ממש תקנת זה בפני זה דהתם דוקא בששמות נשותיהן שוות, [ועי' סימן קל"ו ס"ו בהגה"ה], אבל לו"ד היה נראה דצאמת כה"ג א"צ זה בפני זה, ואפ"ה ל"ק דניחוש שמא שמו כשם זה שקידשה דחשש רחוק הוא, שזדמנו בשעת קדושין שנים ששמותיהן שווים, [והאשה לא תכירו שלא זהו שקידשה אע"פ שראתהו בשעת הקדושין], וגם דאיתרמי שזה השני רשע הוא ומכיון להכשילה, ומכיון שזה חשש רחוק לפיכך לא חיישין ליה ונותן גט אף בלא חזרו.

(י) כתובות כ"ד ב' מהו להעלות משטרות ליוחסין כו', לפי תו' קמייציעא ליה דאפשר שאין העדים מדקדקין בזה שכתוב כהן ולא שמו לב לזה כלל וחתמו אף על פי שאינם יודעים אם הוא כהן, ולפי זה אף לתרומה אין מעלין משטרות, ונקט יוחסין משום דאי מעלין אף ליוחסין מעלין, ואי אכולה מילתא קמסהדי ע"כ הם יודעים שהוא מוחזק בכהן אף ליוחסין או שהם עצמם מכירין יחוסו, ומיהו במש"כ דאף אי לאו אכולה מילתא קמסהדי מ"מ בדהוחזקו צ' יוצ"ש ודאי אכולה מילתא מסהדי, יש לדקדק קצת דהא זימנין דבשעת כתיבת השטר לא הוחזקו עדיין שני יוצ"ש (וכמש"כ הר"ן ריש

נתנו ולא ידעו אם נכתב לשמו, מילתא דלא שכיחא היא וליכא למיחש ליה, שהרי בלא"ה תרי דמיתתו גיטא מילתא דלא שכיחא הוא, וכש"כ שיתרמו אצל אחד משני יוסף בן שמעון וגם איתרמי שכתבו חזרו ונתנו לו, וכן נמי לא שכיח לשלוח עדים מלבד השליח כדי שיעידו שהבעל של זו נתנו לשליח, ולפיכך ליכא למיחש להכי, וגם אין שכיח שישלח הגט ע"י שליח אחד ואח"כ יצטרכו לזרר ע"י עדים שבעלה של זו נתנו לו, וגם אם ניחוש לכך די לנו לתקן כה"ג יצטרכו לזרר גם שנכתב לשמה אחרי שבלא"ה צריך כאן צירור יתר מכלל הגיטין, אבל אין סברא לתקן בכל הגיטין בפני נכתב משום חשש זה, שוב העירוני לפרש דכונת התו' דדעת רש"י דלעולם חיישין שמא יש שני יוסף בן שמעון אף שלא הוחזקו, אבל אין כונת רש"י דמיקנו בלא הוחזקו אטו הוחזקו, ולכך הקשו שאם אנו חוששין לשני יוסף בן שמעון אין מועיל מה שהשליח אומר בפ"ג, ולפי זה אפשר לפרש דעת רש"י כמש"כ דכונתו דמיקנו לעולם אטו בדהוחזקו ונתיישבה קושית תו' לר"א, וכן לר"מ נמי דעת רש"י שא"צ מוכח מתוכו, ומש"כ שעדי מסירה צריך שידעו שבעלה נתנו לאו למימר דבלא"ה אינם רשאים להיות עדי מסירה, אלא ר"ל העדים שמחזיקין אותה לגרושה צריכים לדעת שאמנם בעלה שלחו ובלא"ה אינם מחזיקים אותה כגרושה, אבל שפיר יכולים לראות מסירת הגט ולזרר אח"כ שהיה שליח, ונתיישב מה שדקדק בכהן הגרע"א ז"ל, ותחלת דבריו ז"ל לא נתפרשו שהרי כונת התו' אמנם כמשה"ק ז"ל דצריך שהעדים יעידו שבעלה של זו הוא ששלח את הגט], ומבואר שאין השליח נאמן וכדעת הרמ"ה, [ואין לדחות דסתמא אין השליח מכירו ואינו יודע איזו אשתו אלא על פיו והוא ודאי חשוד דלמא ממטי לאיתתא דהיאך, דהא סגי אם ישלח ע"י שליח המכירו ושפיר יש לתקן שיאמר בפ"ג כיון שא"צ עדים שהוא השולח, (ודוקא לומר דג"ז לא שכיח שיהא שליח המכיר וכותבין שילוש בסתמא)], וצ"ל דכיון דהחשש הוא על היוסף בן שמעון השני שוויהו רבנן כבעל דבר וצריך שני עדים וזלמו, אף שצאמת אין עליו שום פקפוק בנאמנותו ואינו נוגע או בעל דבר כלל, ומיהו אם הוא ראה צאמת מינוי השליח נראה

שם האשה אף בלא הוחזקו שני יוצ"ש, ומיהו לא דמי שהרי הכא מעידין שהוא כהן ואם לא ידקדקו בזה כלל הרי הם מעידים שקר ומכשילים, משא"כ התם שאם אמנם אין זה שם אשתו אין כאן אפשרות של שום מכשול אחרי שאין כאן עוד יוצ"ש, ושפיר י"ל דרשאין לחתום אף שאין מכירין שם אשתו, ומיהו אע"ג שאין מכאן ראייה אבל שפיר י"ל שאמנם אין העדים רשאים לחתום אלא"כ יודעים שם אשתו וכמש"כ לעיל סק"א טעם הדבר.

והרשב"א והרא"ה והריטב"א מפרשי כפי' תו' דאי אמנה שבשטר קמסהדי אין מעידין על כהן כלל, אלא שכתבו דדוקא בשהשטר כתוב בלשון בעל דבר אני פלוני כו' אבל אם השטר כתוב בלשון העדים ודאי אכולה מילתא מסהדי ומעלין ממנו ליוחסין, ולא נתפרש לדבריהם ז"ל אי מפרשי להא דשני יוצ"ש בלשון העדים דוקא או דס"ל גם כתיבון תו' ובהוחזקו שני יוצ"ש מסהדי אכולה מילתא אף בשהשטר כתוב בלשון הבעל דבר, אבל בדברי תשו' הרשב"א הוצא בחו"מ סימן מ"ט ס"ז בהגה"ה מפורש דלא ס"ל תירוצ' תו' ואף בהוחזקו ב' יוצ"ש צענין דוקא שיהא בלשון העדים.

ולפי זה י"ל דנריך להכיר שם האשה אע"ג דלא הוחזקו שני יוצ"ש, ואע"ג דהגט לעולם בלשון הבעל, מ"מ ודאי מסהדי על האשה המתגרשת וזהו עיקר עדותם, ואלא דמי כלל לכהן שאינו אלא תוספת סימן לבעל דבר ושפיר י"ל דלא מסהדי עליה], והרי לכשתחזיק גיטה תתחזק בגרושה על ידו, ודוקא כהן רשאי לכתוב דלא יסמכו ב"ד אהא דידעי ב"ד דאפשר דלא מסהדי על זה.

ואפשר דבגט כשכתוב בו כהן אכולה מילתא מסהדי דאפשר דגט אף שכתוב בלשון בע"ד, מ"מ העדים מדקדקין בו ביומא, דמילתא דאסורא חמיר להו, וגם י"ל דדוקא בשאפשר לכתוב בלשון הבע"ד ובלשון העדים אז אמרינן דכשכותבין בלשון הבע"ד אין מדקדקין כ"כ, אבל בגט שנוסחו קבוע י"ל שלעולם מדקדקין, וכ"מ ברמ"א סימן קל"ו ס"ו שכתב שיכתבו כהן אע"ג שסתם בחו"מ סימן מ"ט ס"ז דברי הרשב"א דצלשון הבעל דבר אין מועיל סימן, וע"כ לחלק בין גט לשטר וכמש"כ, וכן ברשב"א ריש כל הגט

כל הגט), ולפיכך לא דקדקו צמה שכתוב כהן וכי נריך לעולם לזכר דבשעת הכתיבה כבר הוחזקו שני היוצ"ש, ועוד דאי נמי הוחזקו זימנין שאין העדים יודעין מזה, ובסברא כל דהו סגי שלא להוציא ממנו. — והנה לדעת תו' מנאנו מבואר דהעדים רשאים לחתום אף שאינם יודעים אם הוא כהן כיון שלא הוחזק עוד יוסף בן שמעון, ואע"ג שאם ימנא עוד יוסף בן שמעון אפשר שהם כותבין שקר בהחלט, שהרי אפשר שהשני כהן וזה לא, והתו' לשיטתם שפירשו ב"ב קס"ז ב' דהא דפריך התם שם האיש אין שם האשה לא דדוקא בהוחזקו שני יוצ"ש הוא דפרכין, אבל לא הוחזקו כותבין אע"פ שאין מכירין שם האשה, שו"ר שמרן (שליט"א) זללה"ה בגיטין סימן ז"א ס"ק י"ט אמנם הביא לשיעור לדברי תו' שם מסוגיא דכאן לפי' תו', ומיהו אפשר לחלק ולומר דדוקא הכא שאין עיקר העדאית על כהן לפיכך שפיר אמרינן שאינם מדקדקין בזה, ורשאיין שלא לדקדק בשלא הוחזקו ב' יוצ"ש, אבל התם שעיקר העדאית על גירושיה של זו י"ל שאינם רשאים לחתום אם אינם מכירים שמה אע"ג שלא הוחזקו ב' יוצ"ש ואע"ג דבין הכא ובין הכא אם ימנא עוד יוצ"ש יביא הדבר למכשול בעיקר עדותם, וכשלא ימנא אין כאן מכשול, מ"מ יש לחלק בין עיקר השם שמעדין עליו לתוספת סימן, ולפי זה אף לפי' תו' בסוגיין אין הכרע לדבריהם ב"ב צ"ב שם ועי' לקמן ס"ק ל"ה שמוכח כן קצת.

אבל דעת הרמב"ם נראה דודאי לא יחתמו העדים אם אינם יודעים שהוא כהן, שאינם רשאים לחתום, והא דקמיבעיא לן היינו משום שאפשר שאין העדים מדקדקין לדעת יחוסו וכל שקורא ראשון ומתחזק ככהן כותבין כהן, [כ"כ כונת הר"ן בדעת הרמב"ם, שאין נראה לפרש דהרמב"ם מפרש כהרשב"א אלא שחשש מעצמו חשש זה, אלא עיקר חשש זה שאינן מדקדקין ביחוס, וזהו נידון הסוגיא], ולפיכך לתרומה ודאי מעלין משטרות ולא קמיפלגי אלא ליוחסין, [וכמש"כ ה"ה ומבואר דלא חשיב מסל"ת שהרי ה"ה דקדק ד"ז מדקמיפלגי ביוחסין, ודלא כהר"ן, ובאמת שדברי הר"ן קשים דמאי מסל"ת הוא כשצא ואומר שהוא כהן וחותם כהן, וכבר נתקשה בזה ה"ה צאה"ע סימן ג' סק"ח], ולכאורה יש לדקדק מכאן שנריך להכיר

ממנו ואין שייך לומר שלא דקדקו העדים בכך, [ואף בדלא הוחזק כלל עוד יוסף בעיר נמי אפשר שאין העדים רשאים לכתוב שם אציו אלא"כ יודעין אותו, וכמש"כ לעיל סק"א, דאף דלא חיישין בדלא הוחזקו מ"מ העדים אינם רשאים לכתוב מה שאינם יודעים מעצמם, ואפשר דהכא לכו"ע חיישין לתרי יוסף אע"ג דלא הוחזקו דכמה יוסף איכא בשוקא, ומאזי הדבר ואין לסמוך על מה שלא הוחזק], וכש"כ בגט דודאי אינם רשאים לכתוב שם אציו ע"פ עצמו, דהא בגט נדדנו לעיל סק"י, דאפשר דלעולם חשיב כלשון העדים, ומיהו בדלא הוחזק עוד יוסף ששם אשתו כשם אשתו של זה י"ל דלא חיישין וכותבין שם אציו ע"פ עצמו, [וזה תלוי בפלוגתא המוכרת לעיל סק"א צין תו' לשאר פוסקים]. — וכן אפשר דבשילוש נמי חייבין העדים לדקדק אף לדעת הרשב"א וכש"כ בדהוחזקו, דשילוש אין דרך בני אדם לכתובו אלא לשם סימן וזריכים העדים לדקדק בכך ולא דמי לכהן שכן דרך בני אדם לכתוב ואין העדים שמים לב לכך, ולפיכך שטר שכתוב בו שילוש אף שכתוב בלשון הבע"ד גובין בו אף להרשב"א ודעימ' דודאי דקדקו העדים בשילוש, [וכש"כ בגט וכמש"כ לעיל, וכמבואר ברשב"א ריש כל הגט].

במצוינו למידין דהיכא דהוחזקו שני יוסף ששמות נשותיהם שוות, לכו"ע אין כותבין שם האב ע"פ עצמו אלא נריך שהעדים ידעו שם אציו, ובלא הוחזקו שני יוסף ששמות נשותיהן שוות, לדעת תו' רשאים לכתוב שם אציו ע"פ עצמו, ולדעת ש"פ שהצ"ה הב"ש סימן ק"כ סק"ד אינן רשאים, ומיהו אם מגרש לפני העדים והעדים מכירין שזו אשתו נראה דרשאים לכתוב שם אציו ע"פ עצמו שהרי אינו יכול לאמטויי לאיתתא אחריתא, ולקלקלה אינו חשוד, [ואף בהוחזקו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוות] וממילא נאמן הוא על שם אציו, [שאין כאן דיני עדות דגילוי מילתא בעלמא הוא, עי' לעיל סק"ו], ונראה דמש"כ הב"י סימן קכ"ט והוצא בהגה"ה סימן ק"כ ס"ג דנהגו לכתוב שם אציו ע"פ עצמו היינו כשמגרשה בפני העדים, [וגם קרעין ליה לגיטא], וסתמא העדים יודעין שזו אשתו, אצל אם אינו מגרשה בפני העדים או שאין העדים יודעין שזו אשתו, אין העדים רשאים לחתום ל"ש בהוחזקו

נקט בפשיטות דדורות או כהן חשיב סימן מעליא [אלא דכתב דאפ"ה בעי זצ"ו], ומבואר דהעדים חשיבי עדים גם על זה וע"כ דגט שאני, ומש"כ בנתיבות בחו"מ שם [ולכאורה כונתו ז"ל לדברי הרמ"א הנ"ל וספר התומים אינו תח"י] תמוה דהא כונת הרמ"א לענין שיהא מוכח מתוכו וכמש"פ הב"ש שם, ואם כן מה מועיל מה שיגרשו זצ"ו, הא העדים רשאים לכתוב אע"פ שלא יגרשו בפניהם, [דלא קי"ל כהר"ן שהרי תו' נמצאה לעיל סק"א] והרמב"ן [נמצאה לעיל סק"ד] והרמ"ה [שכתב בהדיא צ"צ קס"ז צ' דלריכה לברר בעדים שנתגרשה זה בפני זה], והטור [סימן קל"ו, ובסימן ק"כ סתם דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו, וכן משמע ברמב"ם שלא הזכיר כאן שום דינים על העדים], ורי"ו, [שכתב כדברי הרמ"ה הוצא צ"י סימן קל"ו] חולקין וכמו סתם הרמ"א סימן קל"ו ס"ו דברי הרי"ו], ואף אם אין העדים כותבין אלא אם כן מגרשין בפניהם אכתי אין זה מוכרע דחשיב על ידי זה מוכח מתוכו, עי' לעיל סק"ז, וגם תו' שהם המזריכים לר"מ מוכח מתוכו כתבו בפשיטות דלר"מ אין מועיל תקנת זצ"ו, אלא ודאי כמש"כ דגט שאני, (ואפשר עוד שאם העדים כתבו כהן לסימן אע"ג שאנו אין אנו יודעים אם נתכוונו לסימן או שלא דקדקו בזה כלל ולא קמסהדי אהא, דמ"מ אם שאלו ואמרו שנתכוונו לסימן דחשיב מוכח מתוכו, דמה שאנחנו לא ידענו אין בכך כלום כיון דאמנם השתא ידיעין הרי הגט בעצמו מעיד על הגירושין, ולפי זה נמי שפיר כתב הרמ"א שיכתבו כהן ויחשב מוכח מתוכו, ואה"נ דחטריך לברר בעידי מסירה שאמנם בעלה כהן והוא נתנו לה ומיהו אין נראה כן).

יא) ונראה דאף לדעת הרשב"א דבכתוב בלשון הבע"ד אין העדים מעידין על כהן כלל, ואף בהוחזקו שני יוצ"ש, דהיינו דוקא בכהן שאינו מכלל עיקר השם אלא צנ"א אלא תוספת כינוי וזוהי אין דרך העדים לדקדק בזמן שהגט כתוב בלשון הבע"ד, אצל שם אציו נראה שהוא מכלל עיקר השם ואין העדים רשאים לחתום אלא"כ יודעים שזהו שם אציו, ולפיכך שטר שכתוב בו אני יוצ"ש לוימי מוציאין ממנו אע"פ שיש הרבה צנ"א ששם יוסף, כיון שבן שמעון הוא לבדו מוציאין

שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוות ל"ש בלא הוחזקו, שהרי המחבר סתם שצריך להכיר שם האשה ומשמע אפילו בלא הוחזקו שני יוצ"ש, [וכמש"פ הב"ש הנ"ל], ואף שהרמ"א העתיק דין זה בדין כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו, צריך לדחוק דהך ונהגו לא קאי ארישא, [אם לא דנימא דס"ל דבלא הוחזקו רשאים לכתוב וכדעת תו', אבל ג"ו היה לו לפרש וגם סמימת המחבר אינו כתו'], ועי' בפ"ת בשם התו"ג דכתב אמנם דבהוחזקו נמי שפיר דמי אם מגרש בפני העדים, אלא דמשמע מדבריו ז"ל דבלא הוחזקו כותבין ע"פ עצמו אף בשאין אשתו עמו, וזה כדעת תו', אבל למש"כ הב"ש דהפוסקים חולקין בזה, אף בלא הוחזקו אין כותבין שם האב ע"פ עצמו, ואין דברי הרמ"א אלא במגרש בפני העדים, והעדים מכירין שזו אשתו.

(ב) אה"ע סימן קל"ו ס"ו אם יש אחד כו' אינו יכול לגרש אלא בפני האחד, מבואר דאע"פ שהעדים מכירין שזו אשתו אפ"ה אינו מגרש אלא בפני השני, וכמש"כ לעיל סק"א ה', שכן תיקנו חכמים תקנה המתפרסמת ושוה לכל, וכ"ה ברמ"ה צ"צ דלכתחלה צ"ע דוקא זה בפני זה, ולישנא דגמ' הכי מתפרש, וכבר הביאו אחרונים ז"ל [בפ"ת סק"ד] דברי הרשב"א דאף אם כתבו שילוש אין מגרשין אלא זה בפני זה, והיינו שזו היתה עיקר התקנה, ומיהו צדיעבד שפיר מחירין אותה ע"י השילוש, ומרן (שליט"א) זללה"ה סימן ז"א ס"ק ט"ו הקשה דהא בגמ' אמרו שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת, ומבואר דשני יוסף הדרים בעיר אחת ואין שמות אבותיהם שווין מגרשין אף זה שלא בפני זה כיון שכותבין שם אבותיהם, אע"ג שאם לא היו כותבין שם אבותיהם היו צריכין לגרש זה בפני זה דוקא, ולו"ד נראה דיש לחלק דשם אביו הוא מכלל עיקר השם ולכתחלה מורין להו לכתוב שם אביהם ולא יטרכו לגרש זה בפני זה, אבל שילוש אינו מכלל עיקר השם אלא הוספת כינוי להבחין בין שניהם, ובזה כבר תקנו חז"ל תקנה אחרת של זה בפני זה, ותיקנו לנהוג לעולם בתקנה זו.

(ג) ב"ב קס"ז ב' וניחוש דלמא אזיל למתא אחריתי כו', לדעת הר"ן שאין העדים חותמים אלא א"כ אשתו עמו וזה בפני זה, יש

לפרש דהכא ודאי יחקרו העדים אם יש שני יוסף בן שמעון במקום עיקר דירתו וכשישמעו שאין שם אלא יוסף בן שמעון אחד יכתבו לו, דיסברו דודאי זהו היוסף בן שמעון, ולעולם לא יחקרו העדים אם עכשיו נמצא היוסף בן שמעון בביתו, (ונתעוררתי לזה), ויעוי' בגמ' שכתב חז"ל ניחוש נמי שמא ילך למקום שאין שם אלא הוא מאותו שם ויכתבו לו כו', נראה דדעתו ז"ל כדעת הר"ן דאין העדים כותבין אלא אם כן אשתו עמו, ומגרשה זה בפני זה, ולפיכך הוצרך לפרש שילך במקום שאין שם אלא הוא מאותו השם ויכתבו לו, ומבואר שהעדים לא יטרכו לזכר במקום שיצא משם אם יש שם שני יוסף בן שמעון, ולפי זה נראה דמפרש שצ"ל להשתקע במקום הזה ולפיכך לא ידרשו אחר המקום שיצא משם לדעת אם יש שם שני יוסף בן שמעון, [ומשמע דס"ל שאם היו מדקדקין בזה היה נודע להם שהיוסף בן שמעון עכשיו בעירו והיו יודעים שזה רמאי, ולפיכך פירש לה בצ"ל להשתקע], ומבואר גם דס"ל שאין מעכב מקום הדירה שא"כ לא יוכל לאמטויי לאיתתא דהיאך שאינה דרה במקום שנכתב הגט.

והנה לדעת הסוברין שאין מעכב מקום הדירה פירשו הרמב"ן ז"ל וכן בשטמ"ק בשם התו' הא דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון מתרי עיירות, משום דלא שכיח שיהא להם קשר עד שזה יבקש להכשיל אשת חבירו, ונראה דבכלל זה אף מי שצ"ל מעיר אחרת כל שקבע דירתו כאן, [וזה תלוי בפרטי הדינים של קביעת דירה], תו לא חיישינן למקום שיצא משם ואין מדקדקין אחר אותו המקום כלל והרי הוא עכשיו בדין העיר שקבע זה עתה, והא דלא חיישינן דלמא מתכוין הוא לאמטויי גיטא לאיתתא דאידיך יוסף בן שמעון שדר במקום דירתו הקודמת היינו דלא חשדינן שיעקור דירתו לשם זה התכלית, וממילא תו לא חיישינן שמא נודמן שזה היוסף בן שמעון רוצה להכשיל ונודמן גם שיסנה דירתו ועדיין הוא רוצה לקלקל, [דבאמת החשודים לקלקל מיעוט קטן הם, וגם שיזדמן שני יוסף בן שמעון ושמות נשותיהם שוות ויזדמן שאשתו של אחד רוצה להתגרש והוא אינו רוצה, ושיזדמן שיהיה לה קשר עם היוסף בן שמעון השני, ושהיוסף בן שמעון השני יהיה מסוגל לעשות כזאת, ויזדמן שיצטרך לשנות מקומו והזדמנות כל אלו

דלעולם נאמן, ונראה יותר כלשון ראשון דכיון דכל עיקר כתיבת עירו היא כדי למנוע דלמא ממטי לאיתתא דחברי' אין סבא כלל לומר שיהא הוא נאמן בכך, ונראה דמודה הרשב"א לדברי התו' דשם אשמו לא שייך למימר שיחזיק, אלא דס"ל דשם עירו עדיף.

(יד) והנה דקדוק הראב"ד ז"ל דמקום הדירה מעכב הוא מדלא פרכין בסוגיין דניחוש דלמא ממטי לאיתתא דיוסף בן שמעון דבמתא אחריית, וש"מ דתקנו חכמים לכתוב מקום הדירה לעיכובא, [דמדאורייתא ודאי צעדי מסירה שפיר דמי אפי' לא כתב מקום הדירה, (ועי' להלן), אם לא לר"מ לדעת תו' דצעי מוכח מתוכו], ויש לעי' דלמא לא היתה שום תקנת חכמים לכתוב מקום הדירה, ופשיטא דבלא נכתב מקום הדירה אין הגט משמש לראיה וכדעת הראב"ד, וממילא ליכא למיחש דלמא ממטי לאיתתא דהיאך, והרואה שישמש הגט לראיה יש לו לכתוב מקום הדירה אבל לא היתה כאן תקנת חכמים לכתוב מקום הדירה, ואף אם לא נכתב כשר צעדי מסירה, והא דתקנו זה בפני זה אע"ג דצעדי מסירה שפיר דמי בלא"ה, י"ל התם כמש"כ התו' שיש לחוש שהעדים יעידו בטעות, אבל משתי עיירות אין מצוי שהעדים יטעו ולא תקנו בזה חכמים כלום, א"נ העצה לכתוב מקום הדירה ידועה לכל וכבר תדקדק האשה שיכתבו אם תראה לשמש בגט לראיה, אבל שני יוסף בן שמעון שצער אחת לאו אדעתה ושפיר עבד רבנן תקנתא, וי"ל דכל סוגיית הגמ' רהיטא שבגט שצידה יכולה להנשא לעולם, שאל"כ אין מקום לתקנת זה בפני זה, שהרי אם לא יכתוב מקום הדירה אין כאן דין של זה בפני זה, ונמצא שאין זה בפני זה אלא עצה טובה שאם ירצה לזרר ולכתוב מקום הדירה אז יגרש זה בפני זה ואין זה במשמעות הסוגיא, וגם תנן בהשולח העדים חותמים על הגט מפני תקון העולם, ואכתי מה הועיל אחרי שאפשר לו שלא לכתוב מקום הדירה, והיה מן הראוי לתקן לכתוב מקום הדירה, וזה לא נזכר במתניתין, אלא ודאי תקנה זו קדומה דלעולם יש לכתוב מקום הדירה, [וכן מתניתין ל"ד ב' דבראשונה היה משנה כו' משמע דלעולם כותבין מקום הדירה, ועי' שם בראשונים עוד ראיות שכותבין מקום הדירה],

הדברים דבר נדיר הוא ביותר ואין לנו חוששין לו, ומ"מ פי' הנמו"י דקושיית הגמ' היא כשיארע שיטנה דירתו לקצע, והיינו דדוקא כשאין החשש אלא על יוסף בן שמעון בזה אמרינן דהזמנות כל המקרים יחד הוא דבר רחוק ולא חיישין ליה, אבל למאי דפריך בסוגיא דניחוש שיטנה שמו וא"כ החשש על כל האנשים בזה ודאי יש לחוש שיזדמן שרמאי ישנה דירתו ויבקש לאמטויי גיטא לאיתתא דהיאך.

ויש להסתפק לדעת הסבורין שאין מעכב מקום הדירה, יוסף בן שמעון ואשמו מציפורי שצאו לטבריא שלא להשתקע, ויש בטבריא עוד יוסף בן שמעון, אם צאו להתגרש בטבריא, [מצלי לכתוב שם עירו], אם כן זה בפני זה, או"ד כיון שלא צאו להשתקע דיינין להו כאלו הם בציפורי, ואין היוסף בן שמעון שצטבריא מחייב זה בפני זה, והרי אם חזרו לציפורי ודאי לית לן כלום בהך יוסף בן שמעון שצטבריא, ואח"ל דכיון דהגרשוין בטבריא צעינן זה בפני זה אף שאין דעתם להשתקע כאן, יש לפרש גם דברי הנמו"י בכה"ג ובלא צאו להשתקע, ובמקום שיצאו משם ודאי בדקינן אי איכא תרי בהך שם, אלא שכבר בדקו ונודע שאין שם רק אחד, [וסבורין שזהו זה וכמש"כ לעיל], אלא שהנמו"י הוסיף שיטריך לילך למקום שאין שם איש בשם הזה דאל"ה אין העדים כותבין עד שיגרש בפניהם, ומיהו לשון ראשון נראה יותר.

תוד"ה ומחזיק תימא כו' וי"ל כו', לפמש"כ לעיל דבלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון כותבין שם אשמו על פיו, י"ל נמי דבדקו בעירו ויודעין שאין שם אלא יוסף בן שמעון אחד [וכסבורין שזהו] וכותבין שם אשמו על פיו.

בא"ד ולא שייך למימר שיחזיק, הטעם פשוט שאינו דבר המשמש עכשיו לפנינו בהווה שנאמר עליו חזקת הנהגה, ולא דמי לשם אביו שזה מכלל שמו, ויש להסתפק בשילוש אי שייך לומר שיחזיק, ומקום דירתו נראה דודאי דמי לשם אשמו שאין שייך לומר שיחזיק, ולפי זה אין כותבין מקום דירתו אלא ע"פ עדים, וכ"כ בשטמ"ק בשם הר"ן, אלא שהביא בשם הרשב"א דנאמן בעצמו על מקום דירתו, ולא נתפרש אם ר"ל בל' יום ושייך גם על זה חזקת הנהגה שמתחזק גם בשם עירו, או

שואלין בגמ' ומפרשין דאמנא יא לחוש דלמא ממטי לאשת יוסף בן שמעון דבמתא אחרייתא, ולפיכך אין הגט משמש לראיה בשאין זו שם עירו, ומדלא פירשו בן משמע ליה ז"ל דגט בלא שם עירו פסול לגמרי, ולפיכך לא הוצרכו בגמ' לפרש כלום.

(טו) טור חו"מ סימן מ"ט ס"א י"ב וכתב ה"ר ישעי' כו' אלמא שרין לכתוב כו', נראה דהכל מדברי הר"י וסדר דבריו דמדקמני מתניתין בעיר אחת משמע דבשנים מוילאין אלמא כו' וכמ"ש בפרישה, והנה משמע מדבריו ז"ל דפשוט ליה דאם לא כתבו שם העיר ויש יוסף בן שמעון אחר בעיר אחרת אינו גובה, ויש לעי' א"כ למה הוצרך להביא ממתניתין תיפוק ליה דבלאו הכי לא יתכן שום שטר שהרי בעולם ודאי איכא יוסף בן שמעון טובא ואיך כותבין שטר בלא ודאי דכותבין שם העיר, [ומש"כ דכ"י דאי לא טעין דפלוני הוא הלוי השטר כשר, לא נחפרש מה ענין יש בשטר בזמן שחלוי בהודאת הלוי, ומה מוכח מתוך השטר, ובפשוטו נראה דיכול לומר נחתיו לך לשטות כך אחרי שלא תוכל לגבות בו], ואפשר דאח"כ אלל דאידי דמצי לדיוקי מלישגא דמתניתין ניחא ליה הכי טפי, א"כ אפשר דהר"י נמי ידע דאיכא למימר כדעת הרמב"ן דמעיר אחרת לא חיישינן ולפיכך קדייק ממתניתין דקמני שנים שהיו בעיר אחת ושמות שניהם יוסף בן שמעון אין מוילאין שטר חוב זה על זה, והשתא לענין זע"ז מה צריך לומר שהיו בעיר אחת, והא אף וכש"כ בשתי עיירות שאין מוילאין אס לא נזכר שם העיר, והכי איבעיא ליה למיתני שני יוסף בן שמעון אין מוילאין שטר חוב זה על זה, ומדקמני הדרין בעיר אחת שמעינן מינה דלעולם כותבין שם העיר, והטעם פירש הר"י בעצמו שאל"כ יוכל לטעון אף על יוסף בן שמעון מעיר אחרת שהוא הלוי, ואפשר דמסבירא קאמר לה הכי, ואפשר דמדחיקנו לכתוב שם העיר מסתבר ליה דע"כ דבלא"ה לא היה חשיב שטר דאל"כ למה לן לכתוב שם העיר, [ומיהו יש לדחות משום דזימנין דהלוי אמנא מעיר אחרת, ואז לא יוכל המלוי לגבות בלא שם העיר של הלוי, לפיכך תקנו לעולם לכתוב שם העיר, אבל אח"כ דאף בלא נכתב שם העיר כל שהם שניהם בעירם בכתבם לא חיישינן דלמא האי שטרא

ומיהו אכתי ז"ע מנלן שתיקנו בן חכמים לעיכובא ודלמא אינו אלא לכתחלה, ודדיעבד כל שיש עדי מסירה המעדין שבעלה גירשה שפיר דמי, וז"ל דכיון שזה עיקר נוסח הגט מסתבר שתיקנוהו לעיכובא, וגם אס לא היתה אלא מנות חכמים לכתחלה, היתה נזכרת תקנה זו בגמ', ומאחר שהיא פשוטה עד שלא הזכירוה ש"מ דלעיכובא היא, ואפשר עוד לדעת הראב"ד בעינן מקום הדירה מדאורייתא דבלא"ה לא חשיב ספירת דברים, אע"ג דבשני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת חשיב שפיר ספירת דברים [עי' לעיל סק"ב], הכא גרע שהרי כל העולם בספק, [וכש"כ לר"מ דעיקר הגט בעדי חתימה ונמנא דלעולם יש לכתוב מקום הדירה ודאי י"ל דזהו מכלל עיקר דין ספירת דברים], שו"ר בפ"מ סימן קכ"ח סק"ו הביא בשם הג"פ שזו דעת ריא"ז, אבל כל הראשונים ס"ל דאין שם עירו אלא מדרבנן, וכ"ה בב"ש סימן קכ"ט ס"ק כ"א, ומיהו לענין ראייה יש להסתפק דאפשר דמדאורייתא לא חשיב ראייה, וכמו בשני יוסף בן שמעון בעיר אחת, [דמדמינן לולא אחר יכול להוציא, ומשמע דהוא מדאורייתא, עי' לעיל סק"ד], ודוקא בעדי מסירה מתכשר מדאורייתא, דספירת דברים חשיב אף בלא שם עירו, וכ"מ דהראב"ד לא ס"ל כלל סברת הרמב"ן לומר דמעיר אחרת אין חוששין, אבל ק"ק דא"כ נוסח הגט לעולם אינו מזכיר מי המגרש והמתגרשת, ולמה חשיב ספירת דברים, ואכתי ז"ע דמדברי הראב"ד משמע דמהא דלא פריך וליחוש דלמא ממטי לאשת יוסף בן שמעון דבמתא אחרייתא משמע ליה דשם עירו מעכב, וזה ז"ע, ובאמת אין מפורש בראב"ד דפסול אף בעדי מסירה, והיה אפשר לפרש דאמנא אין כונת הראב"ד לפסול הגט בלא שם העיר, ושמא לראיה אבל אמנא בעדי מסירה כשר, אבל הפוסקים העתיקו דברי הראב"ד דפוסל גט בלא שם עירו יעוי' בב"י סימן קכ"ח ובתשו' הר"ן שהביא שם סוף הסימן דאף אס כתב מקום הלידה פסול לדעת הראב"ד, אע"ג שעי"ז נחבטל חשש שני יוסף בן שמעון, וגם מסתמא נמסר בעדי מסירה, או שהיה אפשר לחזור וליחוש בעדי מסירה ואפ"ה כתב דלהראב"ד פסול, ונראה דדברי הראב"ד מסבירא הם דמסתברא ליה דאם אין שם עירו מעכב בהכשר הגט והוא מעכב בראיה על הגרושין, היו

לאו ידידה הוא, ולפיכך כתבנו דאפשר דמסבא הכריע דיש לחוש אף ליוסף בן שמעון שמעיר אחרת], ולדעת הרמב"ן ז"ל דהא דקתני שנים שהיו בעיר אחת משום סיפא דולא אחר יכול להוציא עליהן שט"ח נקט לה, ולעולם אימא לך שאין כותבין שם עירו של הלוי בשטרות.

שו"ע שם ס"ז בהגה"ה ויש אומרים שאין כותבין שם העיר בשטרות וכן נוהגין, ר"ל דגובין בשטר אע"פ שאין כתוב בו שם העיר של הלוי, [ואף שאין כתוב בו מקום הכתיבה, כ"נ], ומיהו היינו דוקא בששניהם דרים בקציעות במקום אחד, אבל אם הם דרים בשתי עיירות, אם אין כתוב מקום הכתיבה פשיטא דאין גובין ע"פ המלוה שאומר שהלוי הוא זה, אע"ג שאין בעירו של הלוי עוד אחד כשמו וליוסף בן שמעון מעיר אחרת שיכתובו לעשות קגויא על זה אין חוששין, מ"מ כה"ג לא חשיב שטר אחרי שאין הלוי והמלוה בעיר אחת ובכלל אין השטר אומר כלום מי הוא הלוי, ואף אם כתוב מקום הכתיבה במקומו של הלוי, [ואין עוד אחד כשמו בעירו], נמי אפשר שאין גובה בו, דאחרי שהם משני עיירות תו איכא למיחש דלמא הלוי מעיר אחרת הוא ונזדמן במקרה במקום הכתיבה דעיקר הטעם דששניהם דרים בעיר אחת וזה מוציא שטר ודאי מסתבר לכל שהוא אמנם על זה שבעירו, ואין לנו מסתפקין כלל בשל עיר אחרת, אבל כל שאינם מעיר אחת תו אין כאן סבא ליחס יחד, ואין כאן אלא הוכחה ממקום הכתיבה, ואין זו הוכחה מספקת וכן נראה.

והיה אפשר לומר דזומננו ששירות מלוות ציותר וכמעט רוב בנ"א יש להם עסקים ועניינים בעיירות אחרות והדרך קלה, שיש לחשוב הכל כעיר אחת, ואמנם לא לגבות בשטר שאין כתוב בו שם עירו של הלוי, אבל מסתימת הפוסקים משמע שאין לחלק בכך, ואף בזמננו גובין בשטר אף שאין כתוב בו שם עירו של הלוי.

ומ"מ עיקר הדין ז"ע דהא לעולם יכול הלוי לטעון קים לי כהר"י והטור וכ"נ דעת הראב"ד והר"ן ז"צ קס"ז ב' ע"ש בשטמ"ק.

טו) אה"ע סימן קכ"ח ס"ב וגם אין כותבין שם מקום הדירה מפני שאנו גולים כו', יש כאן ג' שיטות, א. שיטת הראב"ד דכלא נכתב

מקום הדירה הגט פסול, ב. שיטת הרמב"ן דהגט כשר ומשמש גם לראיה, [כ"ה מוכרח ממש"כ הרמב"ן ביישוב קושיות הראב"ד הא דלא פריכין דניחוש ליוסף בן שמעון דממתא אחריתא, דהיינו משום דלא חיישין לרמאי ממתא אחריתא, ומבואר דאף בגט אין חוששין לרמאי ממתא אחריתא, וכן מפורש בשטמ"ק בשם התו', והא דתיקנו לכתחלה לכתוב שם העיר בגט, אע"ג דבשטרי הלואה אין כותבין, היינו משום חומרא דא"א ומיהו לא אחמרו לפסול דיעבד, וגם הרמאי כבר מירתת לגרש בלא שם עירו דסבא מינכרא מילתא ויעיינו דדבר ויבררו השקר, אבל דדיעבד אמנם הגט משמש גם לראיה אף אם לא נכתב שם העיר], ג. דעת הטור דהגט כשר ומיהו אינו משמש לראיה וצריך עדי מסירה, [וכמו שכתב בחו"מ סימן מ"ט לענין שטרי הלואה], ונראה דקיי"ל כדעת הרמב"ן וכמש"כ הרמ"א בחו"מ סימן מ"ט ס"ז, [וגט לא עדיף מדיני ממונות], וחשיב הגט צידה לראיה על הגרושין אף שאין כתוב בו שם העיר, [ודוקא בהוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר בעיני עדי מסירה וכמ"ש סימן קל"ו, דבעיר אחת חיישין], ובפ"ת סק"ו בשם התו' והג"מ מבואר דפשיטא להו שאין הגט משמש לראיה, ודנו רק בשמקום העמידה הוא מקום דירתם, אבל בלא"ה משמע דלכו"ע אין הגט משמש לראיה, [ומיהו אם במקום העמידה יש עוד יוסף בן שמעון (אף שאינו מקום דירתם), אפשר דצריך זה בפני זה וממילא צריך עדי מסירה שהיה זה בפני זה ע"י לעיל ס"ק י"ג], ולא נתפרש טעמם ז"ל, ולהאמור גם שליה המציא גט שפיר דמי אף לדין שאין כותבין מקום הדירה, דלא חיישין ליוסף בן שמעון אחר דכל שאין בעירו שנים אין חוששין, וגם אין לחוש שמא השליח משנה בשליחותו, דלא חיישין דלמא איתרמי שהשליח יהיה זה שרואה להכשיל בדיוק אשה בשם הזה, וגם אין הצעל שולח אא"כ קים ליה בשליח שיעשה שליחותו, [והרי אף בהוחזקו שני יוסף בן שמעון דעת הריטב"א דהשליח נאמן, וכמ"ש לעיל סק"ח], ומיהו כבר כתבנו לעיל ס"ק ט"ו דהלוי יכול לומר קים לי כהר"י והטור והראב"ד והר"ן, ואפשר דהכא לענין גיטין מחמירין כותייהו כיון דלכתחלה תיקנו חכמים לכתוב שם העיר לכו"ע, שפיר אמרינן דלענין ראיה מעכב שם עירו, ואף

בלא נכתב מקום הדירה משמש הגט לראיה, [בדליכא בעיר דירתם איש ששמו כשמו], ובעדי מסירה לכו"ע שפיר דמי, וטעמא דמילתא דשמו ושמה שאמרה תורה [שנלמד מספירת דברים] מתקיים כל שהוא מוחזק בשם זה באיזה מקום שהוא, ואין מפסיד מה שיש לו שם אחר במקום אחר, ואפילו הוא מקום הכתיבה והנתינה, שהרי לדעת הרמב"ן אין אנו חוששין לאיש מעיר אחרת שיחזיקו להכשילה, וא"כ מאחר שאנו יודעין שלבעלה יש שם כזה באיזה מקום שהוא, ודאי יש לנו להחזיק שבעלה כתב זה הגט, וכן לדעת הסוברים שמקום הדירה מעכב, הרי אנו יודעים שאין במקום דירתם עוד ששמו כשמו, וודאי בעלה הוא שנתנו לה וחשיב גם ראה על הגרושין, [ואף אם לא כתבו מקום דירתם מ"מ חשיב שפיר ספירת דברים מדאורייתא ולא מיפסיל אלא מדרבנן, אם משום דמדאורייתא לא חיישין ליוסף בן שמעון מעיר אחרת, אם משום דמ"מ חשיב ספירת דברים, עי' לעיל ס"ק י"ד, ואין נפקותא בין יש לו שם אחד ליש לו שני שמות ולעולם חשיב ספירת דברים], ובשו"ע סימן קכ"ט ס"י"ג כתב בטל, ועי' לק' ס"ק כ"ט.

(יח) שם והוא דאחזק כו', דעת רש"י נראה דכולה סוגיין איירי בכתיבה ונתינה במקום אחד, וזה אמרינן דאם הוחזק כאן שיש לו שם אחר במקום אחר צריך לכתוב וכל שום, ואם לאו אינו צריך, והא דקתני י"א למקום אחר היינו נמי שי"א אשתו עמו, ומגרש אף לשל גליל בשמו שציהודה אם במקום שי"א הוחזק בשמו שציהודה, ולפי זה נראה דאם הכתיבה והנתינה אינם במקום אחד, אזלינן בזה מקום הנתינה וצריכין שיכתוב השם שבמקום הנתינה, ואם במקום הנתינה הוחזק השם של מקום הכתיבה צריך לכתוב וכל שום, ואם לא הוחזק אין צריך לכתוב וכל שום, ואם כתב השם שבמקום הכתיבה וכתב וכל שום יש להסתפק דאפשר דפסול דהוי כשרה וכל שום דאית לה, [דאפשר דפסול], ואפשר נמי דהכא גרע, ומיהו אפשר נמי דהכי עדיף, אבל אין נראה לומר דכל שיש שינוי בשמו בין מקום הכתיבה למקום הנתינה צריך לכתוב וכל שום דעדיף מאחזק, דמנ"ל לחדש כן מדנפשינן, ועוד דשלחו בני מדה"י משמע לכאורה בין במגרש במקום

שהרמב"ן לא ס"ל כן מ"מ כיון שהר"י והטור והראב"ד והר"ן חולקין נקטינן כוותייהו, וכל המכשירים בלא כתב שם עירו אין ראיה דאף לענין ראיה מכשירי, ושפיר י"ל דדוקא בעדי מסירה מכשירי, וז"ע, ומיהו צ"ש מצואר כמש"כ דהגט חשיב ראיה שכתב בסימן קל"ו סק"ד דיש לכתוב שילוש כדי שיהא מוכח מתוכו, ואם יש לחוש לכל העולם גם שילוש לא חשיב מוכח מתוכו, וכן בסימן קכ"ט ס"ק י"ג כ"ו נמי הזכיר שיש לכתוב סימן, ומצואר דע"ז חשיב מוכח מתוכו אף לדין וע"כ כמש"כ שאין מסתפקין ביוסף בן שמעון מעיר אחרת, [ומיהו ק"ק דהב"ש ס"ל בסימן קל"א סק"ג דאף צ"ב נשים ושמותיהן שוות צריך שילוש לר"מ וא"כ הרי צעין שהגט צענמו יספר כל ענין הגרושין ואף יחשב מוכח מתוכו מחמת שהאשה דרה במקום פלוני הא אין זה מוכח מתוך הגט, ויש לחלק במקום הדירה הוא דבר נדדי ואינו מגרע ממוכח מתוכו, וע"כ יש לחלק כן דלא משתמיט לומר דלר"מ יעכב מקום הדירה אליבא דהנך ראשונים דס"ל דאין מעכב, אלא ודאי שאני מקום הדירה שהוא כעין הכרה שזו שמה ככתוב בגט, ולא נגרע מחמת זה כח הגט], ועי' לק' ס"ק ל"ח הוכחנו דהרבה אחרונים ז"ל ס"ל דאף לדין הגט משמש לראיה, אבל אין כן דעת מרן (שליט"א) זללה"ה.

(יז) ל"ד ב' בראשונה היה משנה כו', מצואר דמעיקר הדין שפיר דמי, ונראה דבכלל זה אף אם כתב ונותן ציהודה וכתב שמו שבגליל, ואפילו עיקר דירתו ציהודה, והזכיר בגט מקום הדירה ומקום העמידה, דכל שנתברר לנו שיש לו שם זה בגליל שפיר חשיב ספירת דברים, ואם יש ציהודה עוד אחד ששמו כשם זה שהחזיק עצמו בגליל הרי זה צדין שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת, אבל אם אין עוד שם כזה ציהודה שפיר חשיב ספירת דברים, וגם הגט משמש לראיה על הגרושין, [ובתוספתא שהביאו התו' רשב"ג מכשיר, והיינו משום דס"ל דלא תיקון ר"ג אלא לכתחלה, ומצואר דמעיקר הדין כשר, ומיהו התם לדעת תו' מיירי שכתב שם שבמקום הכתיבה], וכן אם לא כתב מקום הדירה [למאי דקיי"ל דכשר], נמי כל שמצורת שם בעלה בגליל כשם הנזכר בגט שפיר דמי לדעת הסוברים דאף

הכתיבה וצין במגרש במקום אחר ששמו שם אינו כפי שהוא במקום הכתיבה ואחרווייהו קאמר רב אשי והוא דאחזק, ועוד דינא למקום אחר משמע אף בלא שינה עיקר קביעותו הוא ונשיו, וא"כ כותבין מקום דירתו ביהודה או בגליל, ומבואר דאף שכותב שמו שאינו מוחזק בו במקום דירתו [או לכה"פ במקום דירת אשתו] אפ"ה שפיר דמי, ואם איתא דמקום הכתיבה חשוב להנריך שיכתבו שמו שצאותו מקום, כש"כ דמקום דירה חשוב להנריך שמו שבמקום הדירה, אלא ש"מ שאין שמות המקומות המזכירים בגט מזכירים לפרש שמו שצאותו המקומות, ודוקא באחזק בחדרי שמות במקום הנתינה בזה הנריכו חכמים שיכתבו שניהם.

ויש להסתפק בלא אחזק אי אין נריך לכתוב וכל שום אף לכתחלה או דדוקא בדיעבד כשר אצל לכתחלה יש לכתוב וכל שום, והנה מהא דאמר רב אשי והוא דאחזק משמע דבלא אחזק ליכא לתקנת ר"ג כלל, אצל מלשון הצרייתא ינא למקום אחר וגירש משמע דדוקא בדיעבד, ואולי יש לחלק בין אם כותב השם שהחזק בו במקום עיקר דירתו לכותב שמו שבמקום אחר, וצרייתא דאירי אף בינא באופן עראי ומגרש אשתו שביהודה בשמו שבגליל נקט לשון בדיעבד כיון דאינו השם שבמקום עיקר דירתו [ודירתו], אצל אם כתיבה ונתינה במקום אחד וכותב השם שבמקום עיקר הדירה ולא החזק שפיר דמי אף לכתחלה, וז"ע.

ענין אחזק ולא אחזק נראה דהיינו ברוב אנשי העיר אם ידוע להם שיש לו עוד שם במקום אחר, וכל שאין ידוע להם אין נריך לכתוב אף שידוע לסופר ולעדים, ומש"פ רש"י ואפילו נודע אח"כ שיש לו כו' לא נתפרש למה הוצרך לזה ולמה לא פירש שאפילו אנו יודעים עכשיו שיש לו עוד שם כיון שלא נתפרסם והחזק אצל רוב אנשי העיר אין כותבין לו, וגם אין סברא לומר דהשמייענו שאף אם אח"כ נתפרסם ברוב העיר אפ"ה שפיר דמי, דפשיטא דאין מה שנעשה אחר הגט כלום, [ואם נתפרסם בין כתיבה לנתינה נראה דהעיקר כשעת נתינה, ונריך לכתוב וכל שום].

העולה לדינא לפרש"י, א. הדר ביהודה וכותב ונותן גט ביהודה, ויש לו שם אחר בגליל, אם ידוע ביהודה לרוב אנשי העיר שיש לו שם אחר בגליל, נריך לכתוב שמו שביהודה וכל שום

שיש לו, [ואם לא כתב וכל שום פסול], ואם כתב שמו שבגליל וכל שום, אפשר שהוא פסול, ואם לא ידוע ביהודה שיש לו שם אחר בגליל, א"כ לכתוב וכל שום. ב. הדר ביהודה ונותן גט בגליל ויש לו שם אחר בגליל, [ואין נפקותא במקום הכתיבה], אם ידוע בגליל לרוב אנשי העיר שיש לו שם אחר ביהודה נריך לכתוב שמו שבגליל וכל שום שיש לו, ואם לא כתב פסול, ואם כתב שמו שביהודה וכל שום שיש לו יש להסתפק, ואם לא החזק בגליל שיש לו שם אחר ביהודה כשר אף בשם דגליל לחוד, ומיהו לכתחלה אפשר לנריך לכתוב וכל שום, [ועי' להלן ד"ה שוב]. ג. וכן אם דר ונותן ביהודה, וכתבו בגליל, כשר בשם ביהודה לחוד, בלא החזק ביהודה שיש לו שם אחר בגליל, [ואם כתב שמו שבגליל אפילו כתב וכל שום אפשר דפסול], ומיהו לכתחלה אפשר דיש לכתוב וכל שום כיון שזוכר בגט שמקום הכתיבה היה בגליל, וכמו שנסתפקנו לעיל, בשלא נכתב שמו שבמקום עיקר דירתו, [ועי' להלן ד"ה שוב]. ד. אם באותה העיר יש לו שני שמות כגון דרובא קרו ליה יוסף ומיעוטא יוחנן, נריך לכתוב יוסף וכל שום שיש לו, ולא נתפרש בדיעבד אם לא כתב וכל שום אי מיפסיל, [די"ל דבעיר אחת לא חיישין ללעו דבכל תוכל לזכר, ולא פסלו בדיעבד, וכן אפשר דמיעוטא לגבי רובא לא חשיב, ול"ד לשני מקומות], וכן אם כתב יוחנן וכל שום, נמי לא נתפרש אי פסול בדיעבד. ה. מי שיש לו שני שמות שכל בני העיר קורין לו בשניהם יחד, וכתב אחד מהם, לא נתפרש ד"ו לפרש"י.

והנה דחה רש"י דברי הירושלמי דמכיון דבגמ' דידן לא פירשו כן ש"מ דפליגא, ועי' לק' ס"ק י"ט עוד הרבה משמעות בסוגיין דלא כירושלמי.

הא דוכל שום מועיל לבטל לעו, היינו משום שזה כמעיד שיש לו עוד שם, והא דלא תיקנו לכתוב דמתקריא, [שכ"מ דעת רש"י דכותבין וכל שום וכדעת בה"ג], נראה דהיינו משום דוכל שום קל טפי שכותב לעולם נוסח זה, אצל דמתקריא נריך לדקדק היאך נקרא, וגם זימנין דיש לו שמות טובא במקומות שונים, וזה גורם בלבול בכתיבה.

הא דבלא אחזק לא תיקנו, היינו מכמה טעמים, חדא דכיון שלא נתפרסם הרי לא ידעו לכתוב, ואין מועלת לפסול הגיטין, ולאות לזכר ע"י הבטל

הנתינה צריך לכתוב שם מקום הנתינה וכל שום, [וכמו לפי' תו' דשם במקום הנתינה מסתבר דחשיב טפיל], ואם כתב שם מקום הכתיבה וכל שום נראה דכשר, ואם לא הוזכר במקום הכתיבה שיש לו שם אחר אז כותב שם מקום הכתיבה לחוד וא"צ וכל שום, ואם כתב שם מקום הנתינה נראה דפסול אם לא כתב וכל שום.

בשה"ג בשם ריא"ז כתב נמי [כמש"כ בדעת רש"י] דאף אם כתיבה ונתינה במקום אחד מ"מ מעכב וכל שום אם יש לו עוד שם, ועי' להלן שכן גם דעת הראב"ד, [וכ"כ גם דעת הרי"ף והרמב"ם].

(ט) ודעת תו' להשוות סוגיין עם הירושלמי ומפרשי הא דגירסא אשתו שזיהודה בשמו שזיהודה אינה מגורשת דהיינו דוקא בשכתב בגליל, אבל כל שכתבה ונתינה במקום אחד וכותב שמו שזיהודה מקום כשר אף דלאתחזק כאן שיש לו שם אחר במקום אחר, ומיהו לכתחלה יש לכתוב וכל שום כדמשמע גבי מרים, ואף בהוזכר בעיר אחת בז' שמות, ולעולם כותב שמו שזיהודה נתינה עיקר והשני כולל בוכל שום או דמתקריא, ואם כתב שמו שזיהודה כתיבה וכל שום לא נאפרש אי פסול, [ואי כותב דמתקריא מסתברא דכשר וצ"ע], וכן בכתב שרה וכל שום יש להסתפק, [ואם כתב דמתקריא מסתברא להקל], הא דא"ר והוא דלאתחזק ר"ל והוא שזיהודה הכתיבה והנתינה אתחזק בתרי שמי, לאפוקי אם שמו שזיהודה כתיבה ונתינה שיהא אלא שיש לו שם אחר במקום אחר התם כשר אף אם לא כתב וכל שום, כ"פ הרמב"ן והרשב"א, אבל אין נפקותא אם יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה, וכן במקום הנתינה אין נפקותא אם יודעים שם שיש לו שם אחר במקום הכתיבה, שהרי החשש לפי שאין שמו שזיהודה הכתיבה והנתינה שיהא זה הגורם ללעו, ומה חילוק לענין חשש זה בין אם מפורסם במקום אחד שמו שזיהודה השני, ואדרבה אם לא ידוע כש"כ דאיכא למיחש ללעו שיאמרו שלא הוא שגירס, והא דקמני יא' למקום אחר ר"ל שיא' והחזיק עצמו בשמו שזיהודה אז מגרש לאשתו שזיהודה, ואם החזיק בשמו שזיהודה מגרש לאשתו שזיהודה, ואע"ג שיש לו שם אחר בגליל או זיהודה אפ"ה כשר אף בלא וכל שום, והיינו דמיייתין

אם נקרא עוד שם זיהודה מקום, אין זו תקנה טובה, דזימנין דטועה או שוכח, ועוד שאם יכתבו וכל שום במקום שאין יודעים לו אלא שם אחד נראה כמשנה שמו, ועוד דכיון שכאן אין יודעין אלא שמו שזגט, בקל תוכל לזכור ע"י אנשים ממקום הנתינה שזה שמו של בעלה, אבל אם יודעים גם שיש לו עוד שם אכתי יוציא לעו שיאמרו שצריך לכתוב גם שמו שזכאן, או שיאמרו דמכיון שלא הזכירו שמו שזכאן, ש"מ אחר הוא, ועי' לק' ס"ק כ"ג.

התוספתא שהזיאו תו' לפרש"י א"א ליישבה עם סוגיא דידן, ואולי יש לתקן בתוספתא כפי מה שהיא בגמ' דידן, והיינו למיגרס ברישא זיהודה בשם שזיהודה ובגליל בשם שזגליל, והר"ז ממש ברייתא דסוגיין, [ובדוחק אפשר לכיון התוספתא גם כפי מה שהיא לפנינו, ומיירי דלא אתחזק ולפיכך דוקא בשם דגליל זיהודה פסול, והדר נקט שאם אמר אני פלוני שזיהודה עם השם שיש לי בגליל כשר ור"ל מגרש בגליל וכותב אני פלוני כשמו שזיהודה עם השם שיש לי בגליל כשר אע"ג שעשה שם מקום הנתינה טפל, והא דקמני יא' למקום אחר ר"ל שאם כותב שמו שזיהודה הנתינה שפיר דמי, אף בלא וכל שום, וה"ה דהו"מ למינקט דאם מגרש בגליל בשמו שזגליל שפיר דמי אף לאשתו שזיהודה והיינו הך אלא דנקט לה בלשון קצר, ואע"ג דמרישא שמעינן דזיהודה בשמו שזיהודה שפיר דמי, מ"מ אשמועינן הכא דאף בגליל שפיר דמי בשמו שזגליל אף לאשתו שזיהודה, אבל אין כ"ז נראה אמת], ורשב"ג דמכשיר היינו דס"ל דלא תיקן ר"ג אלא לכתחלה.

שוב הנני מסתפק במש"כ דלרש"י העיקר אם הוזכר במקום הנתינה, דאפשר דלעולם העיקר במקום הכתיבה וכמבואר בטור לפי' הרא"ש, [שהוא מפרש והוא דלאתחזק כפי' רש"י], ואף שזכרנו יש להחשיב מקום הנתינה לעיקר דהתם ניתנת זגט, אבל כמה שהקילו חז"ל בלא אתחזק היינו שאם לא ידעו שיש לו עוד שם שלא יפסל הגט בגלל זה, בזה העיקר במקום הכתיבה, ולפי זה צדין צ' ג' צריך לכתוב שמו שזיהודה הכתיבה, ואם הוזכר שם שיש לו עוד שם זיהודה מקום שהוא צריך לכתוב וכל שום, ואם לא כתב פסול, ואם הוזכר שם שיש לו שם אחר במקום

במקום הנתינה, ואין שייך כאן לשון הא דלא אתחזק, דהא עיקר דברי הברייתא הוא, [הנתינה לפרש"י] דינא למקום אחר נמי משנה הוא שמו במקום הנתינה אלא דהתם דלא הוה שיש לו במקום אחר שם אחר שפיר נופל כאן לשון הא דלא אתחזק דמוקמינן לה דלא אתחזק, אבל לפירוש תו' הרי הפירוש ינא למקום אחר ר"ל שיש למקום שמוחזק שמו כמו במקום הנתינה, וא"כ אין שייך לומר הא דלא אתחזק.

ל"ד ב' תוד"ה והוא והא דקמני צברייתא דבסמוך דאינה מגורשת כו', הו"מ לחלק דשאני שני שמות במקום אחד, [דליכא למיחש ללעז דבכל יתברר, וגם כו"ע יודעים שיש שקורין לו בשם אחר וכש"כ בכתב שם הרוב די"ל דשם המיעוט לא חשיב], מב' שמות בשני מקומות, [ואפילו בשעהכתיבה והנתינה במקום אחד], אלא דעתם להשוות סוגיין עם הירושלמי, ולפיכך כתבו דהחילוק הוא בין אם כתיבה ונתינה במקום אחד להיכא דכתיבה ונתינה בצ' מקומות שמוחזק בהם בתרי שמות.

בא"ד דהא לא קמני היו לו שני שמות ציהודה כו', ג"ז אינה ראה אלא דבשני שמות במקום אחד אין צריך וכל שום, אבל אחי י"ל דבשני שמות בשני מקומות אף אם כתיבה ונתינה במקום אחד מ"מ צריך וכל שום, וזו דעת רש"י, ומיהו נראה דאין להכריח מזה דבשני שמות במקום אחד אין מעכב וכל שום לפרש"י, די"ל דניחא ליה למינקט בצ' מקומות שזוה שני השמות שוים ביחוסם אבל במקום אחד היה לו לפרש דרובא קרו הכי ומיעוטא הכי ושאיין לכחוב שם המיעוט אף אם כותב וכל שום, וגם אין מצוי כ"כ שני שמות במקום אחד, ולפיכך דברו בהווה, ולפי זה י"ל דאף בצ' שמות במקום אחד מעכב וכל שום, והתו' סמכו בעיקר על הירושלמי וכתבו דלפי זה ניחא דלא קמני היו לו שני שמות ציהודה.

בא"ד וכן משמע צירושלמי כו', באמת בסוגיין למדנו דאף בשני שמות במקום אחד יש לכחוב וכל שום, אבל צירושלמי לא מצאנו אלא בשני שמות בצ' מקומות, [ומיהו כתיבה ונתינה במקום אחד], וטובא יש לחלק דבמקום אחד ליכא למיחש ללעז, וגם שם המיעוט י"ל דלא חשיב שם כלל, [ומע"מ לא שכיח כלל].

סייעתא לרצ אשי דכל ששמו שצמקום הכתיבה והנתינה שוין שפיר דמי אף אם לא כתב וכל שום.

והרבה דברים נ"ע לפירוש זה, חדא דלשון והוא דאתחזק בתרי שמי קשה דהו"ל למימר והוא שאין שמו שצמקום הכתיבה והנתינה שווה, אבל אתחזק בתרי שמי זהו דבר פשוט שלא נתכוין רצ אשי להשמיענו, ועוד דהא לכתחלה ודאי אף בששמו שמו שצמקום הכתיבה והנתינה צריך לכחוב וכל שום כל שהוחזק באיזה מקום שהוא בשם אחר וכמש"כ תו', והיכן מצא רצ אשי צדברי ר"ג דתיקן לעיכובא דקאמר והוא דאתחזק, [ובתוספתא אמנם פליג רש"י וס"ל דלא תיקן אלא לכתחלה, ונהי דצברייתא דבסוגיין מצוהר דמעכב אבל הרי ר"א לא קאי אהך צרייתא], ועוד דהא ודאי אף תקנת לכתחלה בכלל תקנת ר"ג והיאך קסמים ר"א וקאמר והוא דאתחזק, ועוד דא"כ למה נקט צברייתא ינא למקום אחר, טפי הו"ל למימר צד"א בכותב בגליל לאשתו שציהודה אבל אם כותב ציהודה לאשתו שציהודה מגורשת דהא אין שום חידוש בינא למקום אחר, ועי' להלן דמשמע דצירושלמי לא גריס צברייתא הא דינא למקום אחר, [ואולי קמ"ל דאף בגט שאין כתיבתו ונתינתו במקום אחד כיון ששמות שני המקומות שוין א"צ וכל שום], ועוד דקמני וגירסא באחד מהם מגורשת, ומשמע דלאיזה שירצה יכול לגרש בשם שהוחזק בו במקום שינא, ולפירוש זה דוקא לזו שהחזיק עצמו בשם שצמקומה יכול לגרש, [ואולי אפשר לפרש גם לפירוש תו' דינא למקום אחר היינו הוא ואשתו, ויתפרש כן הא דקאמר הא דלא אתחזק], ועוד דלשון הגמ' והאמרת רישא כו' אלא ש"מ הא דאתחזק הא דלא אתחזק משמע שלא נשתנה עיקר הפירוש צברייתא ממאי דס"ד מעיקרא אלא שיש להוסיף עכשיו ולפרש דרישא דדאתחזק וסיפא דלא אתחזק, ואם אינא דמעיקרא ס"ד דכותב ציהודה לאשתו שציהודה ועכשיו מפרש דכותב בגליל א"כ הרי עיקר הפירוש צברייתא הוא דלא כס"ד, וגם לשון אתחזק ולא אתחזק לא מתפרש כן והו"ל רישא כשכותב שלא במקום הנתינה, וגם הא דקאמר הא דלא אתחזק, משמע כאילו מניין לאוקמי דדאתחזק אלא דמוקמינן דלא אתחזק, והא השתא מפרשינן עיקר כונת ינא למקום אחר דר"ל שהחזיק עצמו במקום הכתיבה בשם שיש לו

בא"ד מתניתא כשהיה ציהודה כו', נראה דהירושלמי לא גרים בצרייתא ינא למקום אחר, דא"כ הרי היינו הא דקתני ינא למקום אחר ומאי אשמועינן, וכן מהא דקאמר הדא דמימא דיעצד, ולא מדייק כן מלשון הצרייתא דקתני וגירש מגורשת דמשמע דוקא דיעצד, נמי משמע דלא גרים בלשון הצרייתא כן, וכן בלשון הירושלמי שצמז"ן כתוב בתר הכי א"ר בתחלה כו' אם היה שריו במקום אחד מגרש באיזה מהם שירצה ומשמע שהם דברי אמורא, ומבואר דלא נזכר זה בצרייתא.

בא"ד והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר כו' אבל בתוספתא כו', באמת בספרא ודאי מסתבר טפי להחשיב מקום הנתינה, והתוספתא אפשר ליישב דרוצה להשמיענו דדיעצד אף אם כתב שמו שבמקום הכתיבה וכל שום נמי שפיר דמי, ולפיכך נקט לה בכותב שמו שבמקום הכתיבה, וצרייתא דסוגיין ניחא ליה טפי לאשמועינן לאידך גיסא דשמו שציהודה לאשמו שציהודה נמי פסול בלא וכל שום, וגם נקט לה טפי בדרך הרגיל בכותב שמו שבמקום נתינה שלא יטרח לשלוח עדים על שינוי שמו, ולפי זה אמנם אין ראיה לא מסוגיין ולא מתוספתא ונשאר הדבר בהכרעה הסברא], ולפי זה אית לן למינקט דדיעצד אם כתב שמו שבמקום הכתיבה וכתב וכל שום נמי שפיר דמי, ומיהו לפי מה דנקטו התו' דסוגיין ותוספתא פליגי אין ראיה לזה.

בא"ד ומהתם נמי משמע דמגרש בגליל כו', דאטו בשופטני עסקינן שמגרש ציהודה אשמו שציהודה וכותב שמו שבגליל, ואפשר דכה"ג אף אם כתב וכל שום פסול, והכי מסתברא, ולפי זה ע"כ בכותב בגליל לאשמו שציהודה דהא קתני ואם כותב וכל שום שפיר דמי.

דינים העולים לפירוש תו'. א. אם כתיבה ונתינה במקום אחד וכתב שמו שבאותו מקום כשר אף אם לא כתב וכל שום, ומיהו לכתחלה כל שיש איזה מקום בעולם שיש לו שם אחר צריך לכתוב וכל שום, ואפילו אין ידוע כאן שיש לו שם אחר במקום אחר], ואם כתב שמו שבמקום אחר וכתב וכל שום נראה דפסול. ב. ואם כתיבה ונתינה בשני מקומות צריך לכתוב שם של מקום הנתינה וכל שום, ואם לא כתב וכל שום פסול, ואם כתב שם

מקום הכתיבה וכתב וכל שום, יש להסתפק אי פסלינן דיעצד. ג. מי שיש לו שני שמות במקום אחד צריך לכתוב השם שבו נקרא צפי רוב בני אותו מקום, ולכתוב וכל שום, ואם לא כתב וכל שום כשר, [כמש"כ תו' בהדיא דה"ט דלא קתני היו לו ב' שמות ציהודה], כתב השם שהמיעוט קורין אותו ב', אפילו לא כתב וכל שום משמע בתו' דכשר שכתבו בפשיטות דשני שמות במקום אחד סגי בלא שום מהם ומשמע אף שם המועט, [ודוחק לפרש דוקא צמז"מ], ועי' לק' ס"ק ל', [ואם היה השם שהרוב קורין אותו ב' מפורסם צפי הכל, ודומה לשם שהמיעוט קורין אותו, כותב אותו השם לחוד וא"צ לכתוב וכל שום (והו' דין חניכתו וחניכתה)].

כ ודעת הרמב"ן כדעת תו', בעיקר הפי', אלא דצמז"ן מפורש דשם מקום הנתינה מעבד ואינו יכול לכלול בכול שום, ולפיכך כתב מקום הכתיבה וכל שום פסול, עוד מבואר ברמב"ן דאע"ג דאם כתיבה ונתינה במקום אחד שפיר דמי דיעצד אף בלא וכל שום, מ"מ צ"ש לו שני שמות במקום אחד ומגרש באותו מקום וכתב שם שהרוב קורין אותו ב' ולא כתב וכל שום אפשר דפסול, [ולעיל כתבנו בפשיטות דבמקום אחד קרוב טפי להכשר מצד מקומות, וגם בתו' כתבו בפשיטות דהיו לו שני שמות ציהודה וגירש בלאחד מהן מגורשת], והביא ז"ל מחלוקת בזה.

עוד מבואר ברמב"ן דאם כותב דמתקריא כשר אף בכתב העיקר שם המיעוט, [צ"ש לו ב' שמות במקום אחד], ונראה דה"ה בכתב שם מקום הכתיבה וכתב על שם מקום הנתינה דמתקריא, ואפשר דאף בכתבה ונתינה במקום אחד וכתב שמו שבמקום אחר וכתב דמתקריא שמו שבכאן דכשר.

בתחלת דברי הרמב"ן משמע קצת דאף קודם תקנת ר"ג אם לא כתב שמו שבמקום הנתינה פסול, [שם כתב שמו של מקום אשמו, אבל אין כונתו מקום הדירה אלא מקום הנתינה, וכ"מ ממה שפירש הא דקתני צירושלמי אם היה שריו במקום אחד מגרש באיזה מהם שירצה, דהיינו שהכתיבה והנתינה במקום אחד, ומשמע אף בשאין זה מקום דירתה הקבוע], אבל א"א לומר כן דא"כ היאך קסמים התנא בראשונה כו' המקין ר"ג, ואיך

דצפ"ת סימן קכ"ט ס"ק ל"ד הביא דעת הפ"י, [והט"ו, ועי"ש בל' הט"ז דיש לדחות אולי], דיש לכתוב שמו שבמקום עיקר דירתה, והטיב גיטין ומהרי"ם בריסק חולקין, ומרן (שליט"א) זללה"ה סימן ט' סק"ז הסכים לדעת הפ"י.

(ג) ודעת הרא"ש ג"כ כדעת תו' אלא דצפירוש והוא דאחזוק כתב כפרש"י וזה תמוה, וכבר תמה בזה המהרש"ל ביש"ש וכן צ"י סימן קכ"ט, ואפשר אולי ליישב דהנה בלא אחזוק משמע בדברי הרא"ש דאף לכתחלה א"צ לכתוב וכל שום, וא"כ דין זה שייך אף בשכתיבה ונתינה במקום אחד דקיי"ל דלכתחלה צריך לכתוב וכל שום, ולפי זה זה דוקא בדאחזוק הכא שיש לו במקום אחר שם אחר, אבל בלא"ה אף לכתחלה א"צ לכתוב וכל שום, והסביר בזה דתקנת ר"ג הינה שמי שיש לו שני שמות יכתוב וכל שום, ונתקנה תקנה זו כאלו מקום הכתיבה מזריכה, והיינו שצריך שיכתוב כל שמותיו שידוע בהם במקום הזה, (ומיהו סגי בכול שום), וזה שייך דוקא בשחזוק במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום אחר, אבל כל שבמקום הכתיבה אין ידוע לו אלא שם אחד אין שייך להצריך לכתוב וכל שום, [וטעם שתיקנו כן י"ל משום דאם אין ידוע אין תועלת בתקנה ואין אנו מרויחים כלום אלא שנפסול גיטין, וגם נראה אולי כשינוי שמו במקום הכתיבה], ומיהו יש להסתפק אם במקום הכתיבה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום אחר אבל במקום האחר יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אי כה"ג צריך לכתוב וכל שום, דאפשר דכה"ג קרוב הדבר שגם במקום הכתיבה יתוודעו שיש לו שם אחר במקום אחר, ואפשר דיש לחשוב כהחזוק ולהצריך לכתוב וכל שום, וכש"כ אם הנתינה באותו מקום דיחשבו בני מקום הנתינה דמסתמא יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה ואפ"ה לא כתבוהו ואמי למימר שא"צ לכתוב וכל שום, ולפי זה מתיישבין דברי הרא"ש דהצריך שלא ידעו במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה לא ידעו שיש לו שם אחר במקום הכתיבה, ואז א"צ לכתוב אלא שמו שבמקום הכתיבה, אבל אם במקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה (אף שבמקום הכתיבה אין יודעין) צריך לכתוב וכל

עשו כן בראשונה והא אין כאן גרושין כלל, וגם מאי התקין ר"ג הא כן הוא מעיקר הדין, אלא ודאי ה"ק כיון שאין שמו של מקום אשתו נזכר בגט יש לפסול שאין זה שם מובהק שלו, ולשון פסול ל"ד ור"ל שאינו ראוי לשמש כגט, וזהו עיקר תקנתו של ר"ג. — עוד כתב הרמב"ן דצריך לכתוב וכל שום שיש לי במקום פלוני.

(כא) ודעת הרשב"א כדעת תו', אלא דס"ל להרשב"א דבכתיבה ונתינה במקום אחד א"צ לכתוב וכל שום אף לכתחלה, וכן ביש לו שני שמות במקום אחד, והא דאמרו מרים וכל שום ה"ק אם בא לכתוב שניהם יכתוב כך, ומשמע ברשב"א דאם כתב שרה ולא כתב וכל שום שפיר דמי וטפי עדיף מאילו כתב שרה וכל שום, [ולו"ד היה אפשר לומר דבעיר אחת גרע ולפיכך צריך לכתוב וכל שום וכמש"כ הרמב"ן, דחשיב כאילו עדיין חסר שמו, ולפי זה היה א"ש מה שדקדק ז"ל מרב אשי דמשמע מנייה דאף לכתחלה א"צ בלא אחזוק, ומיהו לא ניחא ליה בזה דאכתי קשיא ליה חניכתו דכשר לכתחלה], ונ"ע דלכאורה דוחק הוא לפרש כן הסוגיא.

(כב) והנה משמע לדעת תו' והרמב"ן והרשב"א העיקר תלוי במקום הכתיבה והנתינה, אבל במקום עיקר דירתה לית לן נפקותא, שלא הוכירו ז"ל אלא מקום כתיבה ונתינה, וגם בירושלמי אם היה שריו במקום אחד מגרש באיזה מהם שירצה, ופירש הרמב"ן דר"ל אם הוא ואשתו במקום אחד מגרש בשם שהחזוק באותו מקום, ומשמע דל"ש אם הוא מקום דירתה הקבוע או לא, ויש לעי' והא באמת עיקר החשש הוא במקום דירתה ולמה לא תקנו לכתוב שמו שבאותו מקום, וי"ל דבאמת ע"פ הרוכז או כתיבה או נתינה במקום דירתה, וגם במקום עיקר דירתה לעולם תזכר שזהו צעלה, וצלא"ה לא ירשוה צ"ד להנשא, וכשתזכר כבר תתפרסם כגרושה וליכא לעו, ולעיקר התקנה עדיף טפי לתקן שמותיו שבמקום שהגט משמש שם, דבזה ידעו לזיהר וגם ידעו לדקדק בזה, אבל שמו שבמקום הדירה לא ידעו לדקדק אחריו במקום הנתינה ובמקום הכתיבה, ולעולם דקדקו חז"ל לתקן תקנה שמהא נוחה ומשומרת, ואף שעיי"ז לא נמנע החשש שחששו מכל וכל, אלא ברוב הפעמים, ומיהו עיקר הדבר במחלוקת שנוי

שום, דכה"ג חשיב כהחזק, ואע"ג שצמקום הכתיבה אין יודעים, ואף שלכאורה זו סברא הפוכה דיותר יש להכשיר בשיודעים צמקום הנתינה שיש לו שם אחר צמקום הכתיבה מכש"אין יודעים, אין צריך כלום דעיקר תקנת חכמים באתחזק ולא אתחזק היא הקובעת, ולא הקילו חכמים בלא אתחזק אלא אם בשני המקומות לא אתחזק, ונמה שסיים הרא"ש ואפילו יודע לנו אח"כ שיש לו שם אחר כו' לאו למימר דמעיקרא לא ידענו כלל, דא"כ אין שייך לומר שא"צ לכתוב וכל שום, שהרי מה"מ נכתב כיון שאין אנו יודעים לו כלל שם אחר, אלא ודאי בשהבעל אומר שיש לו שם שם אחר איירי וה"ק שאין אנו חוששין שמא יודע אח"כ כאן שיש לו עוד שם, שאין לנו אלא שם שהוחזק בו עכשיו, ואפילו נודע אח"כ אין צריך כלום, ולפי דידוע צמקום הנתינה ואין ידוע צמקום הכתיבה עיקר הטעם שחשבוהו לאתחזק משום שקרוב הדבר שיתודעו גם צמקום הכתיבה לפיכך הוצרך לפרש דמ"מ אם גם צמקום הנתינה לא אתחזק אין אנו חוששים]. — הא דינא למקום אחר יש לפרש הוא ואשתו, א"נ אם ביהודה אין יודעין צמקום האחר יש לו שם אחר חשיב לא אתחזק אף שיודעים שבגליל יש לו שם אחר, ולפיכך ינא למקום אחר לצדו והחזיק בשם דגליל מגרש אף לאשתו שביהודה בשם דגליל.

ולפי האמור נמצא דעת הרא"ש לדינא כדעת תו', אלא שלהרא"ש ניתוסף קולא שאם צמקום הכתיבה אין יודעים שיש לו שם אחר צמקום אחר, וגם באותו מקום אין יודעים שיש לו כאן שם אחר אז כותב שמו צמקום הכתיבה וא"צ לכתוב וכל שום, ל"ש אם הנתינה צמקום הכתיבה או צמקום השני שיש לו שם שם אחר, אבל כל שבאחד מן המקומות יודעים שיש לו צמקום אחר שם אחר, אז נריך לכתוב וכל שום, ובשכתיבה ונתינה צמקום אחד אז רק לכתולה, ואם כתיבה ונתינה צד' מקומות ששמותיו שונים בהם, אז לעיכובא.

(נד) ודעת הר"ן ג"כ כדעת תו', אלא שמפרש והוא דאתחזק כפירוש הרא"ש, אלא שלא הזכיר אלא שיתחזק צמקום הכתיבה ולא הזכיר מקום הנתינה כלל, ולפי זה מלאנו קולא בדעת הר"ן לגבי תו', שאם לא אתחזק צמקום הכתיבה שיש לו שם אחר צמקום הנתינה א"צ לכתוב וכל

שום, עוד מצוה"ר צר"ן דכתב שם מקום הכתיבה וכל שום נמי כשר, ובשני שמות צמקום אחד וכתב השם של המיעוט פסול אפילו כתב וכל שום, כתב השם של הרוב ולא כתב וכל שום כשר, ונהר"ן כ"כ בלשון ואפשר והיינו משום שיש מקום לומר דצמקום אחד גרע מצבני מקומות, ודעת הרמב"ן הוצא לעיל סק"כ, והסברא משום דחשיב בלא כתב שם מקום הנתינה, או הכתיבה, וגם י"ל דכל שצמקום אחד יש שקורין לו בשם אחר לא חשיב שם קבוע כ"כ].

(כה) בר"ן מצוה"ר דנקט בדעת הר"ף נמי כפירוש ז"ל, ולו"ד ז"ל היה נראה דעת הר"ף כמש"כ ס"ק י"ח בדעת רש"י, דהא ודאי לולא דברי הירושלמי לא היינו מפרשים סוגיין כפירוש תו', דמהיכי תיתי נחדש דבר שאין לו רמז בסוגיין, והא דחניכתו וחניכתה י"ל דשאני שני שמות צמקום אחד, שאין כאן לעז דהכל יודעין וגם מתברר בקל, וואף שיש סברא נמי לאידך גיסא, אבל ודאי י"ל נמי להך גיסא, וגם יש פירושים אחרים בחניכתו וחניכתה, (עי' לק' ס"ק ל"א), וגם למש"כ תו' דאיירי בחניכה הידועה ומפורסמת בלא"ה ניחא דחשיב כשם שהרוב קורין בו ועוד עדיף, וכה"ג ודאי י"ל דכשר בלא וכל שום, אבל בשני שמות שווים או צד' מקומות דחשיבי תרומיהו התם י"ל דמעכב וכל שום אף שכתיבה ונתינה צמקום אחד], ולפיכך אם היה דעת הר"ף להשוות סוגיין עם פירוש הירושלמי, היה לו להביא דברי הירושלמי ומאחר שלא הביא אלא סוגיין ש"מ דמפרש לה כפרש"י, והא דלא הביא הר"ף לישנא דברייתא דאינה מגורשת לאורויי דלעיכובא הוא, ז"ל דבלא"ה נמי כל שלא נתפרש דכשר מתפרש דלעיכובא הוא, א"נ היינו שינה שמו ושמה דתנן פ' א', וז"ע.

(כו) דברי הרמב"ם ז"ל סתומין, ואין מתיישבין לא לפי פירוש רש"י ולא לפי פירוש תו', דלפרש"י היה לו לכתוב דין לא אתחזק, גם היה לו לכתוב דאם לא כתב וכל שום פסול דאתחזק, וגם היה לו להזכיר שני שמות בשני מקומות דכל רהיטת דבריו ז"ל בשני שמות צמקום אחד, גם חניכתו וחניכתה היה לו לפרש בלא החזק, ואולי בעיר אחת אף בהחזק כשר, ולפירוש תו' היה לו להזכיר חילוק בין כתיבה ונתינה צמקום

וחניכה, לאו למימרא דבלא וכל שום פסול, אלא דלרבותא נקטי' דאף בכתב וכל שום פסול בכתיבה ונתינה צב' מקומות אם לא פירט השם שבמקום הנתינה, ומדמה שם מקום הכתיבה לשם הטפל וכתב דאע"ג דמכשרין בשם הטפל וכל שום בשכתיבה ונתינה במקום אחד אצל בכתיבה ונתינה צב' מקומות לא מכשרין בשם מקום הכתיבה וכל שום, אצל אה"נ דבמקום אחד אפילו כתב שם הטפל בלא וכל שום נמי כשר, וכ"ה צ"ח.

שם אצל בני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו במקום אחר כו', ר"ל שאם במקום הכתיבה מכירין בשני שמותיו וכתב שם של מקום הנתינה כשר אף בלא וכל שום, שהרי יש לחשבו גם כשם מקום הכתיבה שהרי כשר אף בשם אחד לחוד, ומיהו אם שם מקום הנתינה הוא כאן שם טפל יש לפסול לדעת הרמב"ם אלא שהטור לשיטתו, וכן אם במקום הנתינה מכירין בשני שמותיו וכתב שם מקום הכתיבה נמי כשר דיש לחשבו גם כשם מקום הנתינה, ואם היה שם טפל ג"ו צלוגת הרמב"ם והטור, ונראה דהך מכירין דקאמר ר"ל שמקצת צ"א קורין לו כן, אצל אם כאן אין קורין לו כן כלל אלא שיש שידעין שקורין לו כן במקום האחר י"ל דגרע משם טפל ופסול אף לדעת הטור שאין זה שמו כלל כיון שכאן אין משתמשין בשם זה כלל, וי"ע.

שם וגם במקום הנתינה כו', נמצא לעיל ס"ק כ"ג.

שם והרמ"ה כתב [כנ"ל וכמש"כ בדרישה שמא כן בספר קלף] שאין חילוק בין אם מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות אלא כו', לשון רבנו מוכיח דהרמ"ה ס"ל דאף במגרש במקומו אם לא כתב וכל שום פסול, שהרי כך הוא סדר דבריו דהרמ"ה ס"ל שאין חילוק ביניהם ולעולם צריך, וגם לשון הרמ"ה משמע שאין ביניהם חילוק אלא שבזה צריך לפרט ובה סגי בכול שום, ומשמע דלענין דיעבד אין חילוק ביניהם, ובשארין מקום הכתיבה והנתינה אחד הרי למדנו בסוגיין דאינה מגורשת, וא"כ מינה דה"ה במגרש במקום אחד, ובאמת שיש לפרש בפשוטו דהרמ"ה ס"ל כהראב"ד דלישנא דמתניתין מוכחא דסגי בכול שום ולישנא דברייתא מוכחא דענין שם דגליל עמו, ולפיכך מחלק בין

אחד לאם הם בשני מקומות והיה לו לפרש דין הדיעבד לחלק ביניהם, ולא שיך לומר שאין דרכו לפרש מה שלא נתפרש בגמ', שהרי כאן עיקרי דינים הם, וגם מפורשים בירושלמי, וגם היה לו להזכיר בכלל ענין שני שמות בשני מקומות, [ומה שפסל בכתב שם המיעוט הוא דלא כתו'], וי"ע, ומ"מ מטיין דבריו ו"ל לפרש"י.

(כו) ודעת הראב"ד [נדפס בגליון הרי"ף] נראה דמפרש כרש"י דסוגיין פליגא אירושלמי ומפרשינן לצרייתא בכתיבה ונתינה בחד מקום, וכ"מ ממה שכתב אצל בני שיש לו צ' שמות צב' מקומות לא סגי ליה כו', ומשמע שאין כל ענין בכתיבה ונתינה, אם הם במקום אחד או צב' מקומות, והעיקר היכן הוא מוחזק צב' שמות וכ"מ ברמב"ן, ולשון הר"ן שהזכיר מקום כתיבה ונתינה היינו משום דלפירושו ו"ל מפרש כן לצרייתא אצל אין זו דעת הראב"ד, וכן והוא דאחזוק מתפרש כפרש"י, וס"ל להראב"ד מסבירא דהא דקתני בצרייתא אינה מגורשת היינו דוקא ביש לו צ' שמות צב' מקומות דבהכי איירי ברייתא אצל צ' שמות במקום אחד סגי באחד מהם, ואפשר שאף דעת רש"י כן שלא למדנו בזה דעת רש"י כלל, ועוד חילק דצב' שמות במקום אחד סגי בכול שום אצל צב' מקומות צריך לפרט צ' שמותיו והיינו דתניא ושם דגליל עמו, ואם לא פירט וכתב וכל שום פסול, (כ"נ לדעתו).

(כח) טור סימן קכ"ט צ"ח לכתחלה אצל דיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר, ר"ל אפילו לא כתב וכל שום, [דלדעת הרא"ש לא מלאנו פסול מחמת תקנת ר"ג אלא בכתיבה ונתינה צב' מקומות, אצל בשכתיבה ונתינה במקום אחד אינו אלא לכתחלה, ואם באנו לפסול בכתב שם הטפל א"כ אינו מתקנת ר"ג אלא משום דאינו שמו הגמור וא"כ אין לנו ראייה להכשיר בכתב וכל שום, ועוד שאם אנו פוסלין אין לנו מקור לזה בגמ' אלא במה שאמרו ולא שרה וכל שום שיש לה וא"כ הרי בפירוש דאף בכתב וכל שום שיש לה פסול, וגם לשון אלא אחד מהם משמע אף בלא וכל שום, וכ"מ בתו' ורא"ש, דעיקר דבריהם דצב' שמות במקום אחד אין עיכוב בכול שום ולכן מה שפירש הב"י ז"ע, ומש"כ רבנו בתר הכי והא דכשר דיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום

אם כתיבה ונתינה במקום אחד לאם הם צב' מקומות, [ומיהו הראב"ד מחלק בין צ' שמות במקום אחד לצ' שמות צב' מקומות, אלא דהרמ"ה י"ל דמחלק כן], וס"ל דאף תקנת משנתנו לעבד וללא כהראב"ד, אלא דז"ע דמאחר דפירש הברייתא בשכתיבה ונתינה צב' מקומות, וע"כ שלמד כן מן הירושלמי ודעתו להשוות סוגיין עם הירושלמי, [דאל"ה היה לו לחלק כדעת הראב"ד וכמ"ש ס"ק כ"ז], וא"כ הא צירושלמי קמני בהדיא דאשמו שציהודה בשם שציהודה מגורשת, [ולא משמע כלל לפרש דכתב וכל שום קאמר], וי"ל דמפרש סוגיין כפרש"י וס"ל דתלמודין פליגי אירושלמי, אלא דהא דקמני ושם דגליל עמו מפרש דנקט לה משום דמייירי אף בכותב בגליל, [וניחא ליה הכי טפי מלחלק כחילוק הראב"ד], ואז נריך לכתוב שניהם, אבל לעולם מייירי אף בכתבה ונתינה ציהודה ואפ"ה קמני אינה מגורשת, ובצ"ש כתב דמספקא ליה אי מקום כתיבה עיקר או מקום נתינה ולפיכך כתב למיכתבינהו לתרווייהו, ולא משמע כן.

ומש"כ הרמ"ה שאם כתב שם טפל וכל שום הויא ספק מגורשת, אין נראה לפרש דר"ל דמדאורייתא יש כאן ספק, דלא משמע דנהרדעאי אתו לאשמועינן דינא דאורייתא, ועוד דא"כ למה נקט לה בכול שום והא פשיטא דאי לא חשיב שם מדאורייתא אין וכל שום מועיל כלל, שאינו אלא רמו לבטל לעז, וגם לא מסתבר דדבר שהתו' הכשירוהו וכן הרא"ש יסבור הרמ"ה דיש בו פסול דאורייתא, אלא נראה דר"ל ספק מגורשת מדרבנן, [ואפשר שזה מתקנת ר"ג ואפשר שזה אף קודם תקנת ר"ג היה פסול מדרבנן כיון שאינו עיקר שמו, ואפשר דנהרדעאי אשמועינן עיקר הדין, ואפשר דאשמועינן דאף לבתר דכותבין וכל שום מ"מ אין להכשיר שם טפל, ולפי זה בשטר לכו"ע כשר שם טפל, וכן סתם בשו"ע חו"מ סימן מ"ט ס"א], ובצ"י לא פירש כן.

(כט) שו"ע אה"ע סימן קכ"ט סי"ג אם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשביל מקום כתיבה ונתינה בטל, (משמע אף בעדי מסירה, ואע"ג דלא כתב כלל שמו ושמה כתב פסול ז"ל דכה"ג ס"ל להמחבר דחשיב שינה וגרע), תימא דאי מן התורה צעין שמו שבמקום

מקום, ודאי דהענין הוא במקום הנתינה, ואין כל ענין במקום הכתיבה שאין הכתיבה כלום, וא"כ איך כשר מדאורייתא, [וקודם תקנת ר"ג אף מדרבנן], בכתב שמו שבמקום הכתיבה, אלא ודאי כל שם שכתב כשר מדאורייתא, דסו"ס האדם מסתמן גם ע"י שמו שבמקום אחר, [והרי אם היו הכל יודעין במקום הכתיבה והנתינה שמו שיש לו במקום אחר, ודאי חשיב שמו, שהרי יודעים הכל שהוא מסתמן גם בשם זה], וה"נ בכתב שמו שבמקום אחר שאינו מקום כתיבה ונתינה, ומש"כ הר"ן אינה מגורשת ר"ל מדרבנן, והר"ן לא כייל כלל דהרמב"ם דאינה מגורשת היינו מדאורייתא, ונקט לישנא דברייתא דקמני אינה מגורשת ומדרבנן קאמר, [ועי' במ"מ פ"ח מה"ג ה"ד מש"כ בשם תשו' הרמב"ם, וז"ע מכאן, ועי' פרי"ח סימן ק"ך], וכ"כ גם שאם לא כתב אלא אחד מהם, [ר"ל או של מקום הכתיבה או של מקום הנתינה], אינה מגורשת, והיינו מדרבנן לכו"ע, והיינו משום דנקט לישנא דגמ', ואדרבה מש"כ משמע דאינה מגורשת היינו משום דמספקא ליה דאפשר דמגורשת ממש אף מדרבנן כי היכי דכתב במקום הכתיבה וכל שום כשר, לזה כתב דמשמע דכה"ג גרע ואינה מגורשת, אבל לא דן כאן כלל אלא בתקנת ר"ג, ומדאורייתא ודאי כשר, ואדרבה ממש"כ ה"ה פסול יש לדקדק דאינו אלא מדרבנן, שה"ה מדקדק לפרש אליבא דהרמב"ם ומדייק בלישניה וכד נקיט פסול היינו לומר דאינו אלא מדרבנן, וכן הטור בשם הרמ"ה כתב דאם כתב שם שלא הוחזק בו כלל לא הוי גט כלל, ומבואר דכל שכתב שמו שמוחזק בו באיזה מקום שהוא כשר מדאורייתא, ודברי המחבר בזה נע"ג, [ועי' לעיל ס"ק י"ז].

(ל) ולענין הלכה נקטינן כדעת תו' להשוות סוגיין עם הירושלמי שזו גם דעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן וסה"ת וסמ"ג והגה"מ, ובפירוש הא דאתחזק נמי נראה דיש לן למינקט כפי שכתבנו בדעת תו' וכמש"כ הרמב"ן והרשב"א והמרדכי וסה"ת, ואע"ג שהרא"ש והר"ן לא פירשו כן מ"מ קשה להקל, ונמצא לפי זה מסקנת הדינים להלכה כמש"כ ס"ק י"ט לדעת תו', זולת בכתב שם הטפל (צב' שמות במקום אחד) שדעת תו' נראה להקל קשה הדבר כי הרמב"ם פוסל וכן

הר"ן העתיק דברי הרמב"ם, [ואף בכתב וכל שום פסלי, וגם יש לדחות ללא הכשירו התו' והרא"ש אלא בשני השמות חסודים דומיא דחניכחו שהכל קורין בו, אבל שם טפל דקורין בו המיעוט אולי פסול, ובכתב שם מקום הכתיבה וכל שום הדבר במחלוקת דעת הרמב"ן והטור [כ"ג לפמ"ש פ לעיל ס"ק כ"ח] דפסול ואילו הר"ן ורי"ו מכשירין, וכ"מ במ"מ.

ומ"מ נראה דמקום דליכא עיגון יש להחמיר כדעת רש"י דאף בכתיבה ונתינה במקום אחד אם יש לו עוד שם מעבד וכל שום, שזו גם דעת הראב"ד וכ"כ בשה"ג בשם ריא"ו, וכ"נ דעת הרי"ף והרמב"ם, וכ"נ דעת הרמ"ה, וכמשנ"ת לעיל.

אה"ע סימן קכ"ט ז"ש סק"ג, פירש כוונת הרמב"ם כמ"ש ה"ז דכשכותב וכל שום גרע, אבל אין הדבר מוכרח, ואף אם אמנם דעת הרמב"ם לפסול אף בלא כתב וכל שום, נמי י"ל דלא קיי"ל כוונתו כיון שהתו' והרשב"א [מיהו בכתב וכל שום דעת הרשב"א דגרע] והרא"ש והטור כתבו דכשר, ומיהו מ"מ נראה עיקר כמ"ש ה"ז דפסול וכדעת הרמב"ם וכ"כ הר"ן, וכמ"ש לעיל, וכ"ד הרמ"ה כמ"ש הטור בשמו, וכן ברמב"ן הביא מחלוקת בכתב מרים בלא וכל שום, ומשמע קצת דבשרה בלא וכל שום פשיטא דפסול, ומתהו' והרא"ש אין ראיה כ"כ וכמ"ש לעיל, [וכן הרמב"ן העתיק דהר"ת מכשיר במרים וכל שום, ומשמע קצת דבשרה וכל שום אף התו' מודים דפסול].

שם שו"ע ס"ז אבל אם השני שמות כו', וא"ת הניחא לדעת הסוברים דלעולם כותבין וכל שום, ודאי י"ל דאם כתבו דמתקריא כשר אף בשרה דמתקריא מרים, כיון ששני השמות בפירוש, אבל לדעת הסוברים דלעולם כותבין דמתקריא א"כ הרי אמרו ולא שרה דמתקריא מרים ואם יש במשמע הלשון אף דיעבד וכמו דס"ל להרמב"ם א"כ אף דמתקריא פסול, וי"ל דודאי לשון הגמ' ולא שרה וכל שום אינו מוכרע אם ר"ל דפסול או דוקא לכחלה, ולפיכך אם כותבין דמתקריא מסתבר לפרש דלכחלה דוקא אמרינן.

שם ס"ד וכתוב שם מה"כ דמתקרי, היינו משום דחשש לדעת הראב"ד המוצא בר"ן, והרמ"ה

המוצא בטור, [וצל"ה נמי רבים סוברים כר"ת שלעולם יש לכתוב דמתקריא], וכ"מ בז"י, ומ"ש הט"ו קשה דמנ"ל לחדש חילוקים כאלו מדנפשינן, ומיהו יש לזה סמך בדברי הרמב"ן והרשב"א הובאו לק' ס"ק ל"ג וכ"מ בס"ד. — ומ"ש בז"ש טעם הרמ"ה משום ספק אי מ"כ עיקר או מ"ג, לא נראה כן וכמ"ש ס"ק כ"ח. — עוד שם הביא דעת הרא"ש והר"ן והטור, אבל לדינא נקטינן כדעת הסה"ת והמרדכי וסמ"ג שהביא, שכן גם דעת הרמב"ן והרשב"א וכש"כ דלחומרא אינהו.

שם ז"ש סק"ז דומה למ"ש בז"ב כו', אינו מוכרח דהר"ן פסל בז"ב וכאן מכשיר ואילו הטור פסל כאן והכשיר בז"ב, אלא י"ל דכיון דהרמב"ן והטור פסלי יש להחמיר כוונתיהו, אבל הפוסלים בז"ב אין ראיה דפוסלים כאן.

שם ואפשר דלמד ד"ו משטת ר"ת כו', ר"ל דס"ל דלשון הסוגיא מוכיח דדוקא בשמו שציהודה ושם דגליל עמו, אבל איפכא לא אף דיעבד, וא"כ לפירוש ר"ת נמצא מבוחר דכלל שם מ"ג דמתקרי פסול, אבל אינו מוכרח מלשון הגמ' כלל, דשפיר י"ל דנקט שם מ"ג עיקר משום שכן ראוי לכחלה, וגם אגב רישא דצעי לאשמועינן דאף מ"ג לחוד פסול נקט סיפא מ"ג לעיקר אבל אין ר"ל שאין שום הכשר עד שיכתוב מ"ג עיקר, אלא ר"ל עד שיכתוב שניהם ונקט מ"ג לעיקר אגב רישא, וממילא לפירוש ר"ת מסתבר שאינו אלא לכחלה כיון ששני השמות מפורשים, וכמ"ש לעיל בשם טפל, וכן מסיק אמנם ה"ש בעצמו בסק"ח להקל בדמתקרי.

שם ס"ב מי שיש לו כו' ולכחלה יש לו לכתוב כל השמות שיש לו או יכתוב כו' וכל שום כו', כנראה שחשש המחבר גם לדעת הראב"ד לחוד, ולפיכך הזכיר כאן גם לכתוב דמתקרי, אף דעד השתא לא הזכיר דעה זו כלל, ומיהו לענין דיעבד פסק דכשר דודאי לא קיי"ל כהראב"ד, דהא כל הראשונים מפרשי לצרייתא כפירוש הירושלמי דאיירי בשאין מקום כתיבה ונתינה שוין.

יעוי' ז"ש שכתב משמע אפילו אם יודעים באותו מקום כו', כן מפורש צירושלמי לפירוש הרא"ש והר"ן, דאשתו שציהודה בשמו שציהודה דקתני אינה מגורשת ע"כ איירי בהחזק, לפירושם, ואהא קתני צירושלמי דדוקא בכותב בגליל אבל

מועיל כלל, [ולשון החו' נראה דר"ת ס"ל דהצה"ג סבר דלשון המשנה מתפרש שתיקנו כן לכתוב לעולם אף בשאין לו אלא שם אחד, ולפי זה א"א לפרש כפירוש ר"ת, לכך הקדימו שזה א"א דנראה כאיש אחר כיון שאין לו חניכה, אלא ודאי אין כונת המשנה אלא צמי שיש לו צ' שמות, וממילא נראה לר"ת לפרש דיש לכתוב דמתקריא, וצרא"ש כתב נמי דלשון המשנה משמע דדוקא צ"ש לו שני שמות תיקן, ור"ל שהרי הקדים בראשונה היה משנה ור"ל בראשונה מי שיש לו צ' שמות לא היה כותב אלא אחד להתקין ר"ג שיהא כותב וכל שום ומשמע דאמי שיש לו צ' שמות הוא דקאי].

(לא) פ"ז ב' כתב חניכתו וחניכתה כשר, רש"י פירש שם לזו של המשפחה כולה, וצרא"ש מבואר דהיינו חניכת אבות שבגמ', ובגמ' פרש"י דהחידוש הוא דלא חשיב שינה שמו, ונראה דודאי איירי שכתב שמו אלא שהוסיף גם חניכתו, וכגון ששמו אברהם וחניכתו עזרא כתב אברהם עזרא, וס"ד למימר דחשיב שינה שמו כיון שאין שמו עזרא אלא הוא כינוי לכל המשפחה, והיינו דקמ"ל שאין זה שינה שמו, שחניכת אבות שבגמ' היינו נמי שהמשפחה מכנה לה כינוי שמו של זקנים או כינוי שלו, ואין הכינוי מפורסם אלא שהם רגילים לפרסם יחוסם ולפיכך מוסיפים לחתימתם הכינוי, ונחלקו בזה עד כמה דורות דרך בני אדם להתייחס שיהא חשוב כינוי, דודאי במופלג הרבה דורות אין דרך להתייחס ויש לחשבו כשינוי השם, [ומיהו אם מפורסמים הם בכינויים נראה דאפילו מדורות טובא שפיר דמי דכיון שהכל יודעין שזה כינוי שלהם לא חשיב שינה שמו, והרי אף כינוי שאינו מתייחס לאבות כלל נמי שפיר דמי, והבא דוקא בשאינם מפורסמים בכינויים אלא הם צאים להתייחס אחר האבות].

ובמרדכי ריש כל הגט פירש צ"ס ר' יואל שאין מוזכר שמו כלל אלא כותב ממשפחה פלונית מגרש, [ור' יואל לשיטתו דס"ל שאין שמו ושמה מדאורייתא], וזה תמוה דהא מדרבנן ודאי צעין שמו ושמה וליכא, ואף בדליכא ממשפחה זו אחר צעיר זה נמי אין זה שמו ושמה, וצרא"ש מבואר דהדיא דהבא הנידון שלא יחשב שינה שמו אצל אין כאן חידוש שזה סגי למיחשב שמו, וכש"כ לדעת הסוברים דשמו ושמה מדאורייתא ודאי אין

בכותב ביהודה מגורשת, וכש"כ לפירוש חו' והרמב"ן דלא מוזכר כלל ענין כזה של הוחזק, ולא מוזכר לעכב אלא בכתובה ונתינה צד' מקומות, ואולי כונת הצ"ש לאפוקי מדעת רש"י.

בכל מקום שכותבין וכל שום נראה דיש לכתוב וכל שום שיש לי במקום פלוני שכן דקדקו הרמב"ן והרשב"א מהירושלמי, [דקתני י"א לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן], ואף ששאר הפוסקים לא הזכירוהו מ"מ קשה לדחות מאי דמפורש בירושלמי ואין לזה סתירה מסוגיין, ומיהו אפשר דאין בזה קפידא בדיעבד וסגי בוכל שום לחוד, ואפשר דמה"ט לא הזכירו הפוסקים לכתוב במקום פלוני לפי דאז אס' יש לו שם אחר במקום אחר ציטל תקנת וכל שום, ולכך טפי עדיף לכתוב סתם וכל שום שיש לי, כיון דכשר בדיעבד, ואף שאין אנו מקיימין הלכתחלה לכתוב מקום פלוני, דעיי"ז עיקר התקנה של וכל שום תהא נזהרת היטיב, ומ"מ נראה דלכתחלה יש לכתוב וכל שום שיש לי במקום פלוני, [ויכולים גם אולי לכתוב אח"כ וכל שום שיש לי סתם], וכש"כ במקום שהוכל שום הוא לעיכובא, [דפשטא נראה דלדעת הרמב"ן והרשב"א הוא לעיכובא לכתוב במקום פלוני, דאם זו היתה תקנת ר"ג מנין לנו לחדש דלא תיקן מקום פלוני אלא לכתחלה], שו"ר צר"ן כתב דהא דאמר צריך להזכיר שלשתן ר"ל דאף שם אחר שיש לו במקום שאינו לא מקום כתיבה ולא מקום נתינה מציין לכתוב וכל שום, ונקט לה בשלשה שלא יצטרך לפרט דר"ל מקום שאינו לא מקום כתיבה ולא מקום נתינה, וסיים הר"ן ובהכי סגי אילו (כ"ג דצ"ל) כתב עם כל שם שיש לי, ור"ל דאין צריך להזכיר שלשתן ממש אלא בהכי סגי אילו כתב עם כל שם שיש לי, ולפי זה אפשר דהפוסקים שהשמיטו ה"ט דס"ל כהר"ן, (וע"ע צצ"י סימן קכ"ח הביא חשו' הרשב"א, ול"ע כעת).

בבהגר"א ס"ק י"א כתב דהר"ת נמי מכשיר דדיעבד בכתב וכל שום, אצל ברמב"ן ורשב"א ור"ן מבואר דהר"ת מפרש כן עיקר כונת המשנה, א"כ מנין לנו לחדש ענין של וכל שום, אח"כ ראיתי שמרן (שליט"א) זללה"ה סימן צ"ד ס"ק ט"ו הביא דברי"ז וכן בתשובת ר"ת שצ"ה"ג על המרדכי מבואר דהדיא שאין וכל שום

דכשר לכתחלה דומיא דחניכתו, לכך נראה דהטור מפרש כפירוש הראב"ד דהחידוש הוא אם לא הזכיר שם אציו אלא חניכת המשפחה דנמי שפיר דמי לכתחלה, וה"ק וכן בחניכת שם המשפחה סגי במקום שם אציו, ועיקר החידוש דחניכה חשיב שם, וי"ע.

(ב) ל"ד ב' תוד"ה והוא והצ"ח ראה מדאמר בתוספתא גר ששינה שמו לשם נכרים וגירש בו כשר, [ר"ל גר שיש לו שם יהדות משתגגיר, שינה וכתב בגט שמו שהיה לו בעודו עכו"ם], הך ראה אינה לומר דאין וכל שום מעכב שהרי זה מפורש בירושלמי ובמשנה דחניכתו וחניכתה לפירוש תו', וגם אין זה חידוש התוספתא דמשמע דעיקר החידוש היינו שאין זה שינה שמו, וממילא יש לפרש נמי בכתב וכל שום, אלא זו ראה דאף שם שאינו נקרא בו עכשיו מ"מ חשיב שם וה"נ שם דיהדות במומר, ומכיון שאין ראוי להזכיר שם גיות ממילא יש לכתוב לכתחלה שם דיהדות, זו כוונת דבריהם ז"ל, ומצואר מדבריהם דשם דגיות חשיב טפי משם דיהדות כיון ששם זה משמש בו עכשיו אלא מ"מ כשר אף בשם דיהדות, ולפי זה נראה דאם כתבו שם דגיות לחוד כשר שהרי זה עיקר שמו, אלא שאין ראוי לנהוג כן לכתחלה, אבל בטור סימן קכ"ט בשם הרמ"ה כתב דפסול וכו' מ צריצ"ס הוצא צ"י שם דדוקא בכתב דמתקרי שם דיהדות כשר, ואפשר דלפי שאין ראוי לקרותו בשם דגיות לפיכך אמנם נשאר עיקר שמו שם דיהדות ואף שקורין אותו בשם דגיות לא הוי אלא כחניכה, ועיקר השם עדיף טפי ואף שהחניכה מפורסמת ביותר והכל קורין אותו רק בה, דסו"ס יודעין שאין זה עיקר שמו אלא חניכה, וצ"י כתב לפרש דהרמ"ה פסיל משום שהזכיר שם דגיות, וסיים דלפי זה הר"ן וה"ה חולקין שהם כתבו לכתחלה יש לכתוב אף שם דגיות ומצואר דלא קפדי בהכי, ותימא מניין לנו לחדש פסולין, אבל נראה דצ"ע חזר בו שהרי כתב להכשיר בכתב דמתקרי על שם דיהדות אבל בלא"ה משמע דפסול, ומשמע דפירש הטעם משום דחשיב שם טפל וכמ"ס צד"מ וכו' צהג"ה, [ומה שתמה צ"י דהא הרמ"ה כתב בשם טפל דהויא ספק מגורשת וא"כ למה בכתב שם דגיות כתב דפסול, י"ל דשם דעכו"ם עדיף מטפל אבל אכתי פסול

כאן גט כלל אם לא כתב שמו, וצ"י סימן קכ"ט כתב לפרש עפ"י דברי המרדכי, ולהאמור המרדכי יחידה זה ולא מלאנו לו חבר, וגם העיקר דשמו ושמה לדאורייתא וכדעת האו"ז והמו"י וכן הסכים צהג"ה סימן קכ"ט ס"ק י"ט.

והראב"ד [נדפס בגליון הרי"ף] פירש דהכא הנידון לפי שצריך לכתוב שם אציו בגט וזה לא כתב שם אציו אלא כתב שם זקנו ואשמועינן מתניתין דכשר ונחלקו בגמ' עד כמה, [ויש שפירשו דהכא הנידון משום שכתב בן ונראה כמשנה שם אציו יעוי' צשה"ג פרק השולח (ל"ד ב'), אבל דעת הראב"ד לא נראה כן אלא הנידון משום שכתב שם אציו, ואפשר דכתב בן פסול אף עד שלשה דורות, ועי' צ"ש סימן קכ"ט ס"ק י"ט, (ואכן שהזכיר הראב"ד אפשר דשאני)], ולפי זה נראה דכשר לכתחלה קאמר, דצדיעבד אף אם לא כתב שם אציו כלל כשר, וכדאיתא בשו"ע סימן קכ"ט ס"ט, ומיהו לכתחלה ודאי צריך לכתוב שם אציו מתקנת חכמים דלעולם הזכירו בגמ' אגא פצ"פ וכן צ"צ קס"ז ב' כולה סוגיא ביוסף בן שמעון, אבל דעת רש"י לא נראה כהראב"ד דהא רש"י הזכיר דלא חשיב שינוי שמו, ומשמע שזה הנידון, וגם לא משמע לפרש כוונת רש"י כהש"ג, שא"כ לא היה רש"י סותם הדברים, אלא נראה כמש"כ.

והנהגה לאלו הפירושים לא מלאנו בגמ' דכתב חניכה ענמו ולא כתב שמו דכשר, ולפי זה אפשר דאף אי שרה וכל שום שפיר דמי, א"נ אף אי שרה לחוד נמי שפיר דמי מ"מ בחניכה אף שמפורסמת י"ל שפסול, דחניכה הכל יודעין שמו האמיתי, והכל יודעין שזה אינו אלא כינוי, ולא חשיב שמו כלל, משא"כ שרה דמיעוטא חשבי לה לעיקר שמה, ומ"מ אין הדבר מוכרע, וממה שלא פירשו כן כונת המשנה אין ראה די"ל משום דניחא להו לפרש דהמשנה והברייתא חד דינא אינהו.

טור סימן קכ"ט וכן בחניכת שם המשפחה סגי, הצ"י כתב לפרש שלא הזכיר שמו, אבל הדבר תימא שדין מחודש כזה ישמיענו הטור דרך אגב בהלכות חניכה, ובעיקר הדבר כבר כתבנו שאין כן דעת הראשונים ז"ל זולת ר"י שבמרדכי, ולדידהו מסתבר דכה"ג בטל מדאורייתא, וגם לשון הטור

ש"ע סימן קכ"ט ס"ו גר שכתב שם גיטו כשר אפילו אם נשתקע ממנו, נראה דר"ל נשתקע מלקרותו זו אבל ידוע הוא שזה שמו שבעודו עכו"ם, אבל אם אין ידוע כלל שזה שמו פסול, והרי אף בישראל שיש לו שני שמות אם לא הזכיר שמו של מקום כתיבה ונתינה פסול, ונראה דה"ט דהדר ביה המחבר כאן ממ"ש צ"י כי שם פירש אף בנשתקע לגמרי וכאן פירש רק בנשתקע מלקרותו זו, ולפיכך כתב דין זה בגר בשם דגיות דזוה פשוט שאין סביר להכשיר בנשתקע השם לגמרי שאין מכירין אותו כלל, וע"כ כוננו בנשתקע רק מלקרותו זו, וכש"כ במומר בשם דיהדות כה"ג דכשר וכותבין כן לכתחלה, אבל אם נשתקע שאין מכירין שם זה כלל אין כותבין אותו אף במומר, וכותבין שם דגיות לחוד, א"נ כותבין דמתקרי, ומיהו אם יצא למקום אחר והחזיק בשם דגיות ואין מכירין ויודעין כלל בשם דיהדות, מ"מ אם יודעים שהוא מומר והיה לו שם אחר ביהדותו אפשר דשפיר דמי לכתוב שם דיהדות וכמ"ש לעיל, דכיון שבמקומו יודעין בשם דיהדות חשיב עדיין שמו והרי יודעין גם במקום שהוא עכשיו שיש לו שם אחר, ומ"מ נראה דכה"ג יש לכתוב דמתקרי שם דעכו"ם.

יערי' צ"ש סק"י וס"ק ל"ז מש"כ לחלק בין נשתנה מחמת חולי ונשתקע שם הראשון לנשתקע שם הראשון בגר ובמומר, וכוננו ז"ל נראה דשני שמות ישראליים האחד מתנגד לחבירו, והו עיקר תכליתו, ולפיכך שם שקורין אותו זו הוא העיקר וזה שנשתקע אינו כלום ולפיכך כשכתב בגט שם שנשתקע יאמרו ודאי אינו זה שהרי אין זה שמו, אבל שם דגיות ושם בישראל אינן מתנגדין זל"ז והר"ז כעין ב' שמות צ"ב מקומות ואף שאמנם עכשיו משמש אחד מהם והשני נשתקע מלקרו' זו, מ"מ כשימצאו כתוב השם שנשתקע לא יכריח זה שאין זה הוא, דשפיר אפשר שכתב שמו השני, אף שאין זה נכון לנהוג כן לכתחלה, ולפי זה אף צדאיכא הרבה גרים במקומו ואף בששני השמות דומין לשל ישראל נמי יש חילוק בין גר ומומר לנשתנה שמו מחמת דבר אחר.

לג) אה"ע סימן קכ"ט ס"א בהגה"ה וי"א דאין לכתוב כל שום כו', מה שצ"י צ"י בשם הרשב"א והרמב"ן ליתא, דהרמב"ן ס"ל

מדרבנן, ולמש"כ לעיל ס"ק כ"ח דספק מגורשת מדרבנן קאמר י"ל דשם דגיות גרע משם טפל כיון שגם אין ראוי להשתמש בו ולפיכך פסול, וצ"ה"ט בשם הבאר שבע כתב דבשעה"ד אפשר להקל בשם דגיות, וכ"כ מהרש"ל ביש"ש, ונראה דאפשר להקל כן שכ"מ פשטות דברי התו' והרא"ש והרשב"א דשם דגיות חשיב טפי אלא דגם שם דיהדות שפיר דמי ולכן יש לנהוג כן לכתחלה משום שלא להזכיר שם דגיות, [בדמב"ן] משמע דראיית המוספות מהמוספתא היינו לומר שאין וכל שום מעכב וזה צ"ע וכמש"כ, עוד כתב שם לפרש המוספתא בגר שחתם בעד, וצ"ע דהא קתני וכן אתה אומר בגיורת].

בב"י סימן קכ"ט הביא דהמהרי"ק כתב דאפילו נשתקע שם דיהדות כותבין שם דיהדות לחוד מללא חילוק ר"ת בכך, והצ"י כתב דאפשר דבעינן דוקא שיהא השם מפורסם דומיא דחניכחו וחניכחה, ומתבאר צ"י דדן צ"ל למקום אחר ששם אין מכירין אלא בשם דגיות, ונקט בדעת המהרי"ק דאף כה"ג כותבין שם דיהדות לחוד, וחלק בזה לומר דבעינן שיחזיק את עצמו בשם דיהדות ל' יום, [ומבאר דאף צדליכא חשש שקר אלא הענין הוא קביעת שם נמי הענין ל' יום, ולפי זה כל שינוי בשם צריך להחזיק בו ל' יום אף בנשתנה מחמת חולי, שהרי אף שם אמייתי בעינן להחזיק ל' יום כיון שיש לו שם אחר כאן עד עכשיו, ולא משמע כן, ואולי נשתנה מחמת חולי שאני, וצ"ע], אבל אפשר דאין דברי מהרי"ק אלא בנשתקע מלקרותו זו, אבל הכל זוכרין שמו של יהדות, וזה ס"ל למהרי"ק דעדיין חשיב שמו וכדי שלא לכתוב שם דגיות יש לכתוב שם זה לבד, אבל אם כבר נשכח שמו דיהדות מבני העיר לגמרי בזה י"ל דמודה דכותבין שם דגיות דשם דיהדות כבר לא חשיב שם כלל, וצ"ל למקום אחר נראה דכל שניכר בשמו שהוא שם דגיות והכל יודעין שהוא מומר ויודעין שהיה לו שם דיהדות, דסגי בשם דיהדות לחוד, שיודעין הם שעדיין עיקר שמו אינו ידוע להם, [הרי זה כאיש המחזיק לו שם שהכל יודעין שהוא שקר שאינו שמו שאף שהחזיק בו ל' יום כל שבאין עדים ומגלים שמו האמייתי חשיב שמו, אף שעד עכשיו לא ידענו לו שם זה אלא שם אחר], וצ"ע.

לעולם כותבין וכל שום, ודלא כר"ת, אלא דבששני השמות עיקריים כגון שהאחד הוא עיקר שמו אבל נקרא צפי כל בשינוי, או שני השמות עיקריים ולכך יש לכתוב דמתקרי, ונברא"ש כתב אהאי גוונא שאף אי לעולם כותבין דמתקרי כאן אין ראוי לכתוב דמתקרי, [שאין מה שהלועזות קורין, כלום], וזה היפוך דברי הרמב"ן, ועי' בס"ד בהגה"ה ולפי דבריו אפשר להשוות דברי הרא"ש עם דברי הרמב"ן, אבל בשם עיקר וטפל אין כותבין אלא שם עיקר וכל שום, וכן צ"ב שמות צ"ב מקומות, וגם הרשב"א לא החליט בעיקר הדבר אם כר"ת או כרמב"ג, מיהו הב"י נקט בדעתו כר"ת, אבל כ"ז צ"ב לו צ"ב שמות צ"ב מקומות, אבל צ"ב שמות במקום אחד ס"ל לרשב"א דדי לכתחלה בלאחד מהם, ואפי' וכל שום א"צ לכתוב.

(לד) הא דאמרינן צ"ב קס"ז צ"ב דכל שהחזק שמו ל"י יום אין חוששין שמה אין זה שמו, אע"ג דאיכא דמשנו שמייהו וכדאמרינן היו לו צ"ב שמות אחד ביהודה ואחר בגליל, י"ל דדוקא בשם צ"ב שגללה מחליף שמו היא מפורסמת קצת ואין צוה עול עבד איניש דמחליף שמו ולא מירתת דכי אחי אינש מעירו ואומר שאין זה שמו יאמר לו כי שניה שמו מחמת ממון או מרדין, (כמ"ש הרא"ש ל"ד צ"ב), אבל בשאין לו סיבה להחליף שמו אלא בכדי לחטוא ולהכשיל צוה ודאי מירתת ולא יחליף שמו בשביל כך, א"נ אפשר דכל שדעתו לחזור לעירו אין דרך לשנות השם כרמב"ג, שאם יש לו לחוש למרדין או ממון לא יחזור לעירו, אבל כל שנסע סתם לטיול או לסחורה אין דרך לשנות שמו ולפיכך אי משנה שמו ידעו שאין זה אלא להכשיל ולפיכך מרתת, וגם יש להסתפק אם שינה שמו מחמת ממון או מרדין במקום שנמצא שם באופן עראי ואשתו עמו וגירש צו אי כשר, דאפשר דכל שאין דעתו להשתקע שם אין השם שקורין אותו שם חסוב להקבע, וכיון שעיקר שמו במקום דירתו אינו כן לא חשיב הך שם כלל, ויש גם מקום לומר דמדאורייתא אין כאן גרושין, וי"ע.

(לה) פ' א' תוד"ה ושם אלמא אפילו אינו כהן השטר כשר, דאם איתא דהשטר פסול ודאי אכולה מילתא קמסהדי דהא אמנה שבשטר ודאי מסהדי וודאי הם אחראים להכשר השטר, שהרי זהו עיקר עדותם, אלא ודאי השטר

כשר אף אם אינו כהן, ומיהו אין זה מוכרח ד"ל דלא איכפת להו לסהדי אם השטר פסול ולעולם ינטרכו צ"ד לברר אם הוא כהן שהרי אינם מעידין שהוא כהן, וממילא לא יצוה מכשול על ידם שאם הוא כהן הרי אמנם נכון לגבות צו ואם אינו כהן הרי לא יגבו צו, אבל עיקר דבריהם צנידון אם השטר אינו מתיחס אלא ליוסף בן שמעון הכהן, או שהוא מתיחס ליוסף בן שמעון אלא שמספר גם שהוא כהן, ולכד הא' ודאי אין העדים רשאים לחתום אלא"כ יודעין שהוא כהן שהרי כל עדותן מתיחסת לפלוני הכהן והר"ז בכלל שם הלוה, ומדאמרינן דלאו אכולה מילתא מסהדי שמעינן שהשטר מתיחס גם ליוסף בן שמעון לצד, וכהן מילתא אחרייתא הוא וכד הב"י, ולכך אפשר שאין העדים מעידים על זה, ונלפי זה מבואר בדבריהם דאף בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון אין העדים רשאים לחתום אם אינו כהן אם השטר נפסל ע"י כך, אע"ג שלא יצא מכשול על ידם דהא ינטרך לברר שהוא כהן כשיצוה לגבות, דמ"מ חשיב קצת עדות שקר כיון שחותמים על שקר, ולפי זה אף בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון אין העדים חותמים אלא"כ מכירין שם אשתו, ודלא כמ"כ תו' צ"ב קס"ז צ"ב, שהרי עיקר עדותם על האשה המתגרשת, ולכך אף דלא חיישינן דלמא איכא עוד יוסף בן שמעון והוא כהן וכדמוכח מהא דאי אמנה שבשטר קמסהדי רשאים לחתום, מ"מ אין רשאים לחתום על מה שאינם יודעים אף שאין כאן מקום למכשולים כלל, כיון שאם אין נכון הכתוב צו הרי הם כמטין, ומיהו יש לחלק דהתם בלא הוחזקו אמנם נאמן הבעל על שם אשתו כיון שאין לו כל חובלת לשקר, ולפיכך חשיב כאלו העדים מכירין שם אשתו ולכך רשאים לחתום, אבל הכא אינו נאמן שהוא כהן ולפיכך אין העדים רשאים לחתום, אבל ל"מ כן בדבריהם שסיימו שאם שינוי פוסל לא היה נכון לכתוב ע"פ עצמו, אע"ג שאין כאן חשש משקר דהא בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון איירינן, וה"נ שם אשתו אין לכתוב ע"פ עצמו אף שלא הוחזקו, ומיהו מרן (שליט"א) זללה"ה סימן צ"ב ס"ק י"ד פי' דהנהגה טובה קאמרי ולא מן הדין, ולפי זה יש לקיים מש"כ, ואפשר דמהא דאי אכולה מילתא קמסהדי מחזקינן ליה שהוא כהן יש להוכיח דהשטר מתיחס אף ליוסף בן שמעון

הבעל דבר אין העדים מעידים על כהן, ללא אדעתיהו אי איכא שני יוסף בן שמעון ואם האחד כהן והרי הוא כאילו לא נכתב כהן כלל, ואם תובע לכהן הר"ז דדין שני יוסף בן שמעון שאין אחר יכול להוציא עליהן שט"ח, וצעדי מסירה שפיר דמי, ואם תובע לזה שאינו כהן אף צעדי מסירה השטר בטל שהרי כתוב בו שם אחר שאינו של הלוה.

והנה כל דברי הת' בזה בדלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ומוכן דבריהם דכיון דאף בלא מקום הלידה ידעין מי הוא המגרש מו אין קפידא במקום הלידה והרי הוא כדבר נדדי, והא דנהגו הקדמונים לכתוב מקום הלידה היינו דכשיש שני יוסף בן שמעון או ודאי צריכים העדים לדקדק לדעת מקום לידתו, ובלא"ה אינם רשאים לחתום, והנהיגו כן בכל הגיטין כדי שיהיו זכורים לדקדק כן בדאיכא שני יוסף בן שמעון, [אף שז"ע דהא כי היכי דבשני יוסף בן שמעון צריכים לזכור מקום הלידה ה"נ היו יכולים לתקן לכתוב מקום הלידה רק בדאיכא שני יוסף בן שמעון, ואדרבה הכי עדיף טפי, דידעו שאין כותבין אלא"כ יודעין וז"ע], ולפי דבריהם אם שינה מקום הלידה בדאיכא שני יוסף בן שמעון פסול אף בשאין זה מקום הלידה של שני היוסף בן שמעון ואף צעדי מסירה, דהעדים לא היו רשאים לחתום וחשיב מוזייף מתוכו שהרי חתמו על שקר.

ולדעת הרשב"א למש"כ לעיל סק"י דנראה דבגט לעולם אכולה מילתא קמסהדי א"כ לעולם כל שינוי פוסל אף בדליכא אלא יוסף בן שמעון אחד, ואם לא נחלק בין גט לשטר יש להכשיר אף בדאיכא שני יוסף בן שמעון כל שלא שינה לכתוב מקום הלידה של השני, [דאז ודאי בטל], ומיהו לעיל ס"ק י"א נדדנו דאפשר דדוקא בכהן אינם מדקדקים אצל דבר הנראה שנכתב לסימן ודאי מדקדקים בו אף בשטר, ולפי זה י"ל דמקום הלידה ודאי מסהדי עליה וא"כ כל שינוי פוסל בו, שו"ר צ"י סימן קכ"ח הביא אמנם דהרשב"א בתשובה פוסל שינוי מקום הלידה.

ולדעת הרמב"ם שזכרנו שם לעולם אכולה מילתא קמסהדי וא"כ אף בדליכא אלא יוסף בן שמעון אחד כל שינוי פוסל אף בדבר שאין צריך לכתבו, ואף צעדי מסירה, דכיון שחתמו שקר

לחוד, דאם איתא שאין השטר מתיחס אלא ליוסף בן שמעון הבהן א"כ איך נחזיק את היוסף בן שמעון לכהן אחרי שאין השטר מתיחס ליוסף בן שמעון לחוד, אלא ודאי השטר מתיחס ליוסף בן שמעון לחוד, וגם מעיד עליו שהוא כהן, ולפיכך כיון שהשטר מתיחס ליוסף בן שמעון ממילא מתחזק הוא לכהן כיון שבשטר כתוב כהן, ואפשר נמי בלשון אחרת קצת, דמזה ראייה שאין העדים חותמים בשטר אלא"כ הוא שטר כשר, ולפיכך אי אכולה מילתא קמסהדי מעלין אותו ליוחסין דלא תלינן שידעו שאינו כהן וחתמו בשטר לשטות, אלא ודאי ידעו שהוא כהן, וכיון שאין יוסף בן שמעון אחר ודאי הוא הוה, וממילא מו שפיר יש להוכיח אי אמנה שבשטר קמסהדי דע"כ השטר כשר אף אם אינו כהן, דאי לאו הכי ודאי אכולה מילתא קמסהדי.

ואף לדעת הרשב"א ודעימ' שנכתב לעיל סק"י דהיכא שהשטר בלשון העדים ודאי אכולה מילתא קמסהדי, וא"כ הבעל דבר ודאי אכולה מילתא קמסהדי לעולם וא"כ יש לפסול כיון שנוסח הגט או השטר אינו מתיחס אלא ליוסף בן שמעון הבהן, לאו מילתא היא די"ל דמודה הרשב"א דהשטר מתיחס גם ליוסף בן שמעון לחוד, וענין כהן מילתא אחריתי היא שגם מעיד שהוא כהן, ולכך אין חסרון בלשון השטר כלל, אלא דס"ל להרשב"א דכל שהשטר בלשון העדים ודאי מעידין גם שהוא כהן, אצל השטר לעולם מתיחס אף ליוסף בן שמעון לחוד, ונראה דאף שהרשב"א אינו מחלק כלל בין הוחזקו שני יוסף בן שמעון ללא הוחזקו היינו שאין העדים צריכין לדקדק אם הוחזקו, וגם לא סמכין עליהו לומר שדקדקו בדאיכא שני יוסף בן שמעון, אצל מודה הרשב"א דאם הוחזקו שני יוסף בן שמעון והאחד כהן, וכתבו על שאינו כהן, כהן, שהשטר פסול אפי' צעדי מסירה אף שכתוב בלשון בעל דבר, שאין השטר מתיחס בכה"ג ליוסף בן שמעון לחוד כלל, דדוקא בשיוסף בן שמעון מזכיר לנו מי זה אז אמרינן דמה שנכתב אח"כ הוא כדבר נדדי שאינו נוגע לסימון האיש וממילא אין שינוי פוסל בו, אצל כל שביוסף בן שמעון לחוד לא נסתמן האיש וע"י כהן הוא מסתמן ודאי הוא עיקר השם, ושינוי פוסל בו, [ובגט כה"ג בטל], ומיהו אף כה"ג בשטר אם כתוב בלשון

שחתמו שקר לאו אכולה מילתא קמסהדי כדאמר
בכתובות כ"ד ז', משמע קצת דלא פסיקא ליה
להכריח דהשטר כשר אף אם אינו כהן, [ועי'
מש"כ לעיל], ואפשר דאף לפמ"ש להכשיר בשינה
מקום הלידה מ"מ בכתב כהן ואינו כהן י"ל
דפסול, שהאדם נקרא בכהונתו ומפורסם בה.

ונראה דאף התו' מודו לסברת הרא"ש דעיקר
הטעם בשינה מקום הלידה הוא משום
שאינו מחיחס על מקום לידתו, אבל אין עיקר
הטעם משום שאינו מעבד אם לא כחצוהו כלל,
דודאי דבר שהוא מפורסם בו והוא מעיקרי יחסו
אם שינה פסול אף אם כשר בלא כחצו, ולכן שינה
שם עירו בטל אף לדעת הסוברים שאין שם עירו
מעבד, [ואף שבלשון הרא"ש דאיכא חששא כו'
אומרים לא גירש זה כו', לאו למימר שאינו אלא
מדרכנו, אלא אמנם מחמת חששא זו הוא בטל
מדאורייתא, תדע שהתו' פירשו שם עירו צ"ש לה
ז' שמות, והיינו משום דאל"ה בטל מדאורייתא
ולא הולך לאשמועינן דמודים חכמים, וכמו בשינה
שמו וכמ"כ הרשב"א, ואף שיש לדחות דמשום
דבעו לפרושי דומיא דשינה שמו, אבל העיקר
כמ"כ], וכן שינה שם אציו בטל אף שאין שם
אציו מעבד, [עי' להלן ס"ק ל"ו], וכן אם כתב
דמתקרי על שם שאינו נקרא בו נראה דפסול דכל
אלו חשיבי עיקר שמו וכל שינוי חשיב שינה שמו,
שאין הגט מספר כלום אלא על זה ששמו ככתוב
בגט, ודוקא דבר שאינו עיקר יחסו בזה אמרינן
שכבר נסתמן לנו האדם ע"י שמו ומה שמוסיף
הוא כדבר צפני עצמו ואין הגט נפסל אם שינה
בכך.

לו) לשון תשובת הרא"ש כלל י"ז סימן י"ב, ומה
שכתב באדם אחד שהמיר אציו לדת
ישמעאלים והיה שמו יוסף בן שמעון ואחר שהמיר
אציו הניח שם אציו וקרא שמו יוסף בן שמואל,
לימים גרש את אשתו באותו שם החדש והכשירו
הגט, תמה אני על המכשירין, אף אם יוכל אדם
לשנות את שמו ולקרות לו שם אחר כדאמרינן
שלשה דברים מצטלין את הגזירה כו', וי"א אף
שינוי השם כמו שמנינו באברהם ושרה, אבל שם
אציו היאך יכול לשנות, והרואים הגט וכתוב יוסף
בן שמואל יאמרו אינה מגורשת כי שם בעלה יוסף
בן שמעון, עכ"ל, נראה דאיידי דאציו מפורסם

נפסל השטר דהוי מזויף מחוכו, ואפשר נמי
לדעת הרמב"ם אין הגט מחיחס אלא לזה שיש
בו כל הפרטים הכתובים בו, ולפיכך כל שיש שינוי
בטל מן התורה, דהא לדעת הרמב"ם אין ראיה
מהא דכתובות כ"ד ז' לומר דכל שכבר נסתמן
האיש תו כל מה שנכתב אח"כ כדבר נדדי חשיב,
ומיהו אפשר דהרמב"ם מקיים לה מסברא.

ובגט צעדי מסירה בלא עדי חתימה לדעת תו'
והרשב"א נראה דכל שלא נשתנה לשם
מקום הלידה של השני כשר, וחשיב מקום הלידה
כדבר נדדי, שהרי כן למדנו בזהא דכתובות כ"ד
ז' שאין מה שנכתב אחר שנסתמן לנו האיש, מכלל
השם, וכדבר צפ"ע חשיב, ואף דדאיכא שני יוסף
בן שמעון חובה על העדים לדקדק בכל הכתוב י"ל
דהיינו דוקא כשחותמים אבל כשהם רק עדים
צע"פ י"ל דלא איכפת להו לדקדק בזה, ומיהו
אפשר דהא מיהא צריכים לדעת שאין זה מקום
לידה של השני, ואם לא ידעו אף שהאמת כן, י"ל
דפסול דלא היו רשאים להיות עדי מסירה, דזימנין
שהגט יועם לחשוב שהשני גירש, [וזה לדעת תו',
אבל לדעת הרשב"א נראה דלא רמינן עלייהו דיניס
מחמת שהוחזקו שני יוסף בן שמעון דלעולם אין
לסמוך עליהם אם ידעו שיש עוד יוסף בן שמעון
או לא, וממילא אף דדאיכא שני יוסף בן שמעון
רשאים להיות עדי מסירה אף אם אינם יודעים
מקום הלידה שנכתב בגט אם אינו של יוסף בן
שמעון השני, ולפי זה אינם רשאים להחזיקה
כגרושה ואינם יכולים אלא להעיד בגט זה נתן זה
לאשתו וצ"ד יצררו כשרותו של הגט], ולדעת
הרמב"ם אפשר דחשיב שינה שמו והגט בטל
מה"ת, ומיהו אין הדבר מוכרע ואפשר שהרמב"ם
מקיים דברי התו' מסברא וכמ"כ לעיל, ולפי זה
לא למדנו דעת הרמב"ם בזה, שו"ר שמרן
(שליט"א) זללה"ה סימן ז"ב ס"ק י"ב כתב דאף
צעדי מסירה בלא עדי חתימה פסול לדעת תו'
דכל שיש שני יוסף בן שמעון ואין יוסף בן שמעון
מסתמן את המגרש אז כל מה שנכתב אח"כ מיחשב
לעיקר שמו וכל שיש בו שינוי פסול, ולפי זה אפשר
דיש לפסול מדאורייתא.

ברא"ש כתב דר"ת הכשיר גט ששינוי בו מקום
הלידה לפי שאין האדם נקרא על שם
מקום לידתו, ואי משום העדים שיש לפסלם משום

שלחו כל כמיניה לשנות שם אביו, אבל כל שאין
אנו יודעים שם אביו כלל כל שהחזיק שם אביו
חשיב שמו ומגרש בו, וזו דעת רש"י בחשובה
שהוצא צ"י בשם א"ת, וכנראה מלשון החשובה
שם כבר מת אביו זמן רב וכבר נשתקע שמו
האמיתי והוחזק שמו שכינהו בנו ולפיכך חשיב כן
עיקר השם של הבן, (ואפשר דדוקא מת, אבל אם
הוא חי אין מועיל להחזיק לו שם אחר אף במקום
שאין מכירין אותו, ומיהו אין נראה כן), ומיהו
מבואר בדברי רש"י דלכתחלה יש לכתוב שם
האמיתי של אביו, דסו"ס מה שהוא מכנה לאביו
אינו אלא כינוי ועיקר שמו הוא שמו האמיתי ואף
שאינו מפורסם עכשיו מ"מ האמת עדיף, ולהאמור
אין מחלוקת בין רש"י והרא"ש.

אח"ע סימן קכ"ט ס"י יוסף בן שמעון ששינה
וכתב יוסף בן שמואל פסול, ע"כ איירי
כמ"ש בהגה"ה בהחזקת לקרוא לו בן שמואל
דאל"ה אין מי שאומר שאם נשאת ל"ת, שאין דברי
רש"י אלא משום שהוחזק בשם השינוי, והיינו נמי
דקמני פסול דבכה"ג נראה ליה להב"י דאף
הרא"ש לא פסל מדאורייתא משום דאין זה שינה
שם אביו ממנו כיון שידוע הוא שנקרא כן ויש
לחשבו כחניכה, אבל מי שקוראין לאביו שמעון
והוחזק ג"כ ליוסף בן שמעון וכתב שמואל בזה
הגט בטל מדאורייתא לכו"ע דודאי שם אביו הוא
מכלל עיקר שמו ושינוי פוסל בו מה"ת, וכ"ה
בבהגר"א דכלל הוחזק בשם השינוי דינו כבס"ג
בשינה שמו או שם עירו, וכ"ה בצ"ח וכמש"כ
לעיל.

ולפמש"כ לעיל אין מחלוקת בין הרא"ש ורש"י
והדבר תלוי אם ידוע שם אביו
האמיתי במקום כתיבה ונתינה או לא, ואם ידוע
לכו"ע פסול, ואם אין ידוע והוחזק כאן ליקרא בן
שמואל, [שיעור זה של הוחזק אפשר שאינו תלוי
בלי יוס, ועי' לעיל ס"ק ל"ב שהב"י כ' גם לענין
זה לי יוס], כשר בדיעבד וכמש"כ רש"י, וגם
הרא"ש י"ל דמודה בזה, ומיהו משמע דעת רש"י
דלדרך שיכתוב וכל שום על שם השני של האב,
ועי' לעיל ס"ק י"ח דדעת רש"י דאף אם כו"נ
במקום אחד מעכב וכל שום, ועי' בפ"ת בשם
הרדב"ז והב"ד, [ונתשו"י צ"י מבואר דיש להקל

ששמו שמעון, אלא דבנו כשחותם בשטר או
כשואלים אותו לשמו אומר יוסף בן שמואל ויודעין
הכל שזה שקר אלא שהוא מכנה בן לעצמו, והיה
מקום להכשיר משום דחשיב ככיניו כיון שלעולם
מכנה בן את עצמו, ולא ניחא ליה להרא"ש לומר
כן אלא שהוא מתפרש אמנם ששם אביו שמואל,
וכיון ששם אביו לא שייך לומר שהוא ישנה הו"ל
שינה שם אביו ופסול, ואין הכרע אם מדאורייתא
קפסיל ליה או דכיון דמפורסם הוא שמכנה בן
לעצמו הכל יודעין שהוא הוא וככיניו חשיב וכשר
מדאורייתא, אלא דמדברנן יש לפסול דבפשוטו בן
אשם אביו ממנו קאי והו"ל שינוי השם, [ויותר
נראה כלשון ראשון דמדאורייתא קאמר שלא דן
הרא"ש כלל להכשיר משום דיש לחשבו כחניכה],
אבל אם לא החזיק עצמו כלל ביוסף בן שמואל
וכתב יוסף בן שמואל נראה דבטל מדאורייתא
דחשיב שינה שמו ממנו, וכ"ה בצ"ח סימן קכ"ט,
והקשה אחרונה הרא"ש פשיטא דבטל מדאורייתא
וכתב דמהרא"י תירץ דשם אביו היה שמואל,
ונראה שלא היה ציד הב"ח תשו' הרא"ש שהרי
שם מפורש שהנידון משום שהחזיק כך בשם יוסף
בן שמואל ודברי הרא"ש הם שאינו יכול להחזיק
לאביו שם אחר, [ואם שם אביו שמואל בזה
דעת תו' ר"ד פ"ז ב' וכו' צ"ה צ"ה ג' ל"ד ב' בשם
ריא"ז דהיינו חניכתו וחניכתה דתנן דכשר, ומיהו
אפשר דהיינו דוקא ברגילין להתיחס אחריו, אבל
גם בתשו' הרא"ש הרי הרגיל עצמו להתיחס אחריו,
אלא דנראה דלא קיי"ל כוותיהו כיון שכל
הראשונים פירשו הסוגיא בדרך אחר אין לנו לחדש
מעצמנו דין זה, וכמש"כ לעיל ס"ק ל"א].

ואם הלך הבן למקום שאין מכירין אותו והחזיק
שמו יוסף בן שמואל וגירש בו שם, אפשר
דכשר, דנהי דהחזיק שם אביו בשקר אבל מ"מ
הוחזק שם בשם זה וחשיב שמו, ואמנם כשיודעו
שעיקר יחזיקו שם אביו לשמעון אבל כל שלא ידעו
הרי הוא מוחזק בשם זה, וחשיב עיקר שמו ודאי
מוציאין עליו שט"ח בשם הזה, [והרי אף אי אין
כותבין גט בקרו ליה ועני, מ"מ מוציאין הימנו
ממון אי קרו ליה ועני, אע"ג שעדיין אין אנו
בטוחין שזה שמו, עיין חו"מ סמ"ט ס"ד], וה"נ
לענין גט חשיב שמו, ודוקא בשאביו מפורסם בשמו
האמיתי בזה אמרינן שאין מה שהבן מכנהו כלום

כדעת רש"י, אע"ג שצ"ע נקט שיש מחלוקת ביניהם וכתב דעת הרא"ש בסתמא.

כתב בעל העיטור במאמר ו' גרסין בפרק הזורק ומודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה שהולד ממנו ואבי האיש והאשה לא חזינן דנריך הלכך לא מיפסיל וכן אמר רב זמח דלא נריך, משמע לכאורה דמפרש שינה ממש ואפ"ה מכשיר באבי האיש והאשה, [וכן פי' בג"פ], וגם חלי הטעם משום שא"ל לכתבן, אבל ז"ע [דלכתחלה ודאי נריך לכתבן וכמבואר ב"ב קס"ו ב' ויבמות קט"ו ב', ואף שכתשו' הרשב"א ג"כ נסתפק אם נריך לכתב אבל בזהגרא"א סימן קכ"ט ס"ק י"ח כתב כמש"כ, וגם] דאין שום סבירא להכשיר בהן אם שינה והרי רש"י והרא"ש לא דנו אלא משום שהחזיק שם השינוי, ואפשר דהצעה"ע מפרש שינה שמו כמו שפירשו תו' והרשב"א דהיינו שם דיהודה בגליל, וזוהי קאמר דבשם אביו ואביה לא מיפסיל כה"ג כיון שא"ל לכתבן כלל, [ואפשר לדחוק גם דר"ל שא"ל להם בדיעבד], אבל שינה ממש י"ל דודאי פסול, [ועי' לעיל שם בצעה"ע הציא ב' דעות אם גם בעירו ועירה נריך לכתוב וכל שום, ולא נתפרש אם אין נריך למה הזכיר התנא שהיה משנה שם עירו ועירה, ומיהו אם א"ל בשם עירו ועירה לכתוב וכל שום א"כ ע"כ לפרש שינה שם עירו ועירה דר"ל שינה ממש], וז"ע.

ולענין דינא לית לן נפקותא דאף אם ס"ל לצעה"ע להכשיר נמי לא קיי"ל כוותיה כיון שרש"י והרא"ש חולקין וגם אלימי דבריהם בסבירא, וגם בשינה מקום הלידה הרבה ראשונים פוסלים.

(ז) **בתשו'** הרא"ש כלל ס"ח סימן ל"ב נשאל בשטר שיצא על שמעון ולאה אשתו וטעו העדים וכתבו רחל במקום לאה אם יכולים לכתוב שטר אחר, [והעדים קמן ואומרים שטעו], והשיב ז"ל מאחר שהעדים מכירין ויודעין שנכתבה רחל במקום לאה יכתבו שטר אחר דכל טעות סופר בשטרות חוזר, ואפילו אם לא היו כותבין שטר אחר והיה השטר בא לפני והיה מתברר שהיה זו ט"ס הייתי מכשירו כדאמרינן אחריות ט"ס הוא ואפילו לא נכתב אחריות בשטר גובה מן הלוקחות כו' וכש"כ בכתבן שידועים העדים שטעו שיכתבו

שטר אחר עכ"ל, הנה הדבר פשוט דאיירי שאין לשמעון אשה שמה רחל, [אם כתבו בשטר שהיא אשת שמעון, ואם לא כתבו שהיא אשת שמעון ז"ל דאיירי שאין כלל אשה בשם רחל (ושם אביה שהיה כתוב בשטר) בעיר, דאל"כ אין העדים נאמנין אם כת"י יוצא ממקום אחר, דא"כ צטלו כל השטרות דלעולם יאמרו טעינו בשם הלוי, ואף להסוברים בסימן מ"ג שיכולים לומר שטעו בזמן, מ"מ בשם הלוי נראה דמודו דודאי זהו עיקר עדותם ולא כל כמיניהו לומר שטעו], וכן מבואר בלשון השאלה דכתוב שם שהעדים יודעים שלאה היא אשת שמעון, ומבואר שאין לו אשה רחל, ואפשר דשטר זה אין יכולים לגבות בו אף משמעון דכיון דהשטר גם על רחל ואין אשה בשם רחל ממילא השטר כחפא בעלמא, וגם אפשר שאין זה חוב על זה מחצה ועל זה מחצה אלא על שניהם הכל (ולא עיינתי בזה כעת), וכיון שאין רחל אינו יכול לתבוע כלל, ומה שכתב הרא"ש שאף אם לא היו כותבין אחר אם היה מתברר שהיה זו ט"ס היה מכשירו, אם ר"ל שהיה מכשירו אף לגבות ממשעבדי, [וכ"מ בפשוטו], יש לפרש דנכתב בשטר שהיא אשתו ואין לו רק אשה אחת ושמה לאה, וממילא מוכח מן השטר שהוא על לאה ומה שנכתב רחל הוא ט"ס דמוכח מתוך השטר, ואילו לא נכתב בשטר אלא שמעון ואשתו ודאי היו גובין ממנה וה"ל בזה שנכתב רחל לא נגרע שהכל יודעין שהוא ט"ס, [ואפשר גם שהיה מפורש בשטר שהלוי להם לזרכי זיווגם ויכר שהשטר על אשתו מלצד מה שכתוב בו אשתו ולכך ודאי יצינו הכל שמה שנכתב רחל ט"ס הוא], ולכך גובין ממשועבדים אף מלאה שהרי זה כאילו נכתב לאה בשטר, [ואפשר נמי אולי לדחוק דאמנם לא היו גובין אלא משמעון ולפי שהנידון הוא על כל השטר נופל לשון מכשירו אף שלא לגמרי, שלא היה מכשירו אלא לגבות משמעון ולא מלאה, ומיהו לשון ראשון עיקר], וכן צ"ע סימן מ"ט ס"ב בצעה"ה העמיק דברי תשובה אלו בשמוכח מתוך השטר שהוא ט"ס, וכן הגר"א ציין לכתובות ק"ד ב' דמבואר שם דכל דבר המוכח שהוא ט"ס אמרינן שהוא ט"ס וכשר, ועי' סימן מ"ג ס"ה ח' ט'.

ולמה שדדנו לעיל סק"ב דמדאורייתא כשר בלא שם האשה אם אין לו אלא אשה אחת, י"ל

בן שמעון איכא בכל העולם ואז מקום הלידה נחשב לעיקר שמו ואם שינה בו בטל, וולפי זה אפשר דדברי תש' הרשב"א שבצ"י איירי בשלא כתב מקום הדירה ולפיכך פסל (ואין תש' הרשב"א תצ"י כעת) ומיהו לעיל ס"ק ל"ה כתבנו להוכיח דאמנם להרשב"א פסול שינה מקום הלידה אף אם כתב מקום הדירה, ואף להמכשירין בלא כתב מקום הדירה כיון דלכתחלה צריך לכתוב חשיב כאילו עדיין לא נתברר לנו האיש, ומקום לידתו כעיקר שמו, וכש"כ לדעת הריב"ש דכתב מקום לידתו הוי ככתב מקום הדירה, וממילא אם שינה בו הר"י כשינה מקום הדירה, [ואף שאינו נקרא על שם מקום לידתו אבל כאן הוא עיקר שמו], ולא מיבעיא לדעת הסוברים דבלא נכתב מקום הדירה אין הגט משמש לראיה ע"י לעיל ס"ק ט"ז, דודאי ע"י מקום הלידה הרי ישמש הגט לראיה וחשיב עיקר שמו, אלא אף אם הגט משמש לראיה אף בלא מקום הדירה וכדעת הרמב"ן שכתבנו שם, מ"מ כיון דלכתחלה יש לכתוב מקום הדירה חשיב כאילו לא נתברר עדיין שמו, ומקום לידתו מכלל שמו ושינוי פוסל בו, [ומיהו לפי זה נראה שאינו פסול אלא מדרבנן].

ולדידן שאין כותבין מקום הדירה אף לכתחלה, אם כתב מקום הלידה ושינה בו, אם נימא שאין הגט משמש לראיה בלא נכתב בו מקום הדירה, א"כ ודאי יש לפסול דכה"ג ודאי מקום הלידה מכלל עיקר שמו ועדיף מהוחזקו שני יוסף בן שמעון דהכא הדבר ידוע לכל שעדיין לא נסתמן לנו המגרש בלא מקום הלידה, אבל אם נאמר דהגט חשיב לראיה אף בלא נכתב מקום הדירה, בזה אפשר דאין צריכים העדים לדקדק כלל במקום הלידה והדירה, ומיהו אף לזד זה אפשר דמ"מ חשיב עדיין מקום לידתו עיקר שמו כיון שאין שמו מזכיר מי הוא, אע"ג דכשיהיה הגט בידה נחזיק שצא לה מיד בעלה.

ובן בכתב כהן על מי שאינו כהן נמי יש לפסול [אף שגם עכשיו אין הגט משמש לראיה דהרבה כהנים איכא בעולם], דכיון דחיישינן לאיש מעיר אחרת חשיב שינוי השם גמור דבעולם ודאי איכא גם כהן בשמו, וזה לדעת הסוברים שאין הגט משמש לראיה, וגם לדעת הסוברים שהגט משמש גם לראיה מ"מ כיון שבשמו עדיין אינו

דה"נ בטעו וכתבו שם אחר כל שמוכת מתוכו שהוא טעות והכוונה לאשמו כשר מדאורייתא, ואף שמדברנן ודאי מסתברא דפסול כה"ג, ואף בכתבו אשמו סתם נראה דפסול [וכמש"כ לעיל שם], ואילו בשטר הרא"ש מכשיר, ודאי בגיטין מחמירין טפי דהא אף שם דיהודה ביהודה פסול אם כתיבה בגליל, וא"ת א"כ היאך למדו תמו' מהא דכשר בשטרות אם כתבו כהן אע"פ שאין כהן לענין שינה מקום הלידה בגיטין והא ודאי בגיטין מחמירין טפי, וי"ל דודאי דברים שהם עיקר הגט החמירו בהם חכמים שיהיו כתובים בדקדוק, ואם נכתב בשינוי אף שהוא מוכח מתוכו פסלו, אבל פסול חדש אין לנו לחדש בגיטין, וכיון דאשכחן בשטרות דלא קיימי סהדי אכהן ואין כל השטר מתחם אלא לעיקר השם שבשטר ה"נ בגיטין אין מקום הלידה מכלל השם וממילא לא קיימו סהדי עליה ואין שינוי פוסל בו, ולענין זה אין לנו לחדש מעצמנו חומר בגיטין מבשטרות שהרי אינו דבר שבצד עיקר הגט אלא דבר נדדי.

ועי' בהגהות מרדכי פרק הזורק שכתב וי"ל ומסתבר כל שניכר שהוא ט"ס כגון שלא כתב שי"ן אמנעית של בשאי או רי"ש של ברביעי או תיבה אחת שניכר שהוא ט"ס א"י קיום מדאמרינן אחריות ט"ס ש"מ שכל דבר שהוא ט"ס אין לחוש כי אם בגוף שמות הצעלים ובגוף הממון, ול"ע בזה כעת, וע"ע במרדכי פרק המגרש בגט שכתב שם הנהר "ייר" במקום "קייר", ומשמע ק"מ דכונתו דכיון דהדבר מובן שנשמט הקו"ף כשר, כ"נ לכאורה לפרש, (ולשונו שם צריך תיקון לכל הפירושים), וי"ע.

לח) בעיקר דין שינה מקום לידה סתם המחבר סימן קכ"ח ס"ב דכשר, ונראה דמ"מ בדליכא עיגון יש להשיג גט אחר אף אם כבר ניתן, שהרמב"ם והרמ"ה [כ"נ עיקר כפי' קמא שבצ"י] והרשב"א וראב"ה פוסלין, וקרויב הדבר דלדידו בטל מדאורייתא, ואף בעדי מסירה, דחשיב שינה שמו.

ונראה דאף תמו' והרא"ש שהכשירו היינו דוקא בשנכתב מקום הדירה דאז כבר האדם מסומן לנו ותו אין שאר הדברים נחשבים לעיקר שמו, אבל אם לא כתב מקום הדירה הר"י כהוחזקו שני יוסף בן שמעון, ועוד עדיף דהא טובא יוסף

ניכר י"ל דחשיב שינוי השם אם מוסיף כהן לאינו כהן, וגם י"ל דחיישין לאיש מעיר אחרת שהרי ריעותא קמן דכאן ליכא כהן.

מסקנא דמילתא לדין שאין כותבין מקום הדירה [אי נימא שאין הגט משמש לראיה, עי' לעיל ס"ק ט"ז], אם כתב כהן על מי שאינו כהן או שכתב מקום הלידה ושינה זה הגט פסול, וזכה קרוב הדבר דהגט בטל מדאורייתא, וכן אם בעיר הלידה שכתב בגט נולד אחר ששמו כשמו נמי הגט בטל, ואפילו בעדי מסירה לחוד, דחשיב שינוי השם ממש, ואף אם לא נולד בעיר הלידה שגט אחר ששמו כשמו נמי הגט פסול אף בעדי מסירה לחוד, וכמש"כ לעיל ס"ק ל"ה בשם מרן (שליט"א) זללה"ה דכל שהאדם עדיין בלתי ידוע אז כל הכתוב בכלל שמו ושינוי פוסל בו אף אם השינוי אינו יכול להטעות על אחר, ומיהו לדעת הרמב"ן דלא חיישין ליוסף בן שמעון מעיר אחרת ולעולם הגט משמש לראיה נראין הדברים שאין העדים צריכין לדקדק בזולת שמו, וכמו שנכתב מקום הדירה, וכשר לדעת תו' בכתב כהן לאינו כהן, וכן צשינה מקום הלידה, וכן מוכח דהא ודאי שטרות אין בהם מקום דירה לדעת הרמב"ן ואפ"ה מצוהר כתובות כ"ד ב' דכתבו כהן לאינו כהן כשר.

בכתב מקום הדירה דכשר צשינה מקום הלידה נראה דאין נפקותא מה שהקדים בכתובה ואף אם הקדים מקום הלידה נמי כשר לעולם מקום הדירה עיקר ובו לצד מדקדקין העדים ואף בנכתב אח"כ.

ולא אמור כל האחרונים ז"ל שצפ"ת סימן קכ"ט ס"ק כ"א שדנו בעובדא דשינה שם האב וזידדו להכשיר אם דומה למקום הלידה, ע"כ דס"ל דאף לדין שאין כותבין מקום הדירה מ"מ משמש הגט לראיה, דאל"כ אין כל מקום להכשיר שינה שם האב, דהא עדיף מהחזקו שני יוסף בן שמעון וכמשנ"ת.

(לט) פ' א' תוד"ה ושם ואם שינה פסול לא היה נכון לכותבו אלא ע"פ עדים, אע"ג דצ"צ קס"ז ב' פירשו דכלא החזקו שני יוסף בן שמעון כותבין שם אשתו ע"פ עצמו שאני התם דעביד לאיגלויי טובא וגם לא תוכל להתחזק בגרושה ע"י הגט אם לא יהיה כתוב שמה, אבל

מקום הלידה שאינו דבר מפורסם כלל אין נכון לכותבו ע"פ עצמו שנמצא לעולם יוכל להוציא לעז אח"כ שאין זה מקום לידתו, ויהיה קשה לזרר הדבר, וגם זימנין דאמננס רוצה לקלקלה ואף דלא חיישין לזה בכתמא, אבל מ"מ אין לתקן תקנות שיקילו עליו לקלקל אם ירצה, ולעולם כל הכשר הגט יהיה תלוי בדבורו, אלא ודאי מדכותבין ע"פ עצמו ש"מ שאין שינוי פוסל בו.

שם ולא דמי לאישתמודעינהו כו', היינו לפרש מש"כ שאין נכון לכתוב אלא ע"פ עדים והיינו דלא סגי צאשה וקרוב, אבל אה"נ דהכא הרי רגילין לכתוב ע"פ עצמם וזה ודאי גרע דאינס נאמנים אף באשתמודעינהו, ומיהו למש"כ לעיל ניחא טפי דהכא אם היה מילתא דעבידא לאיגלויי היו נאמנים בעצמם וכמו שנאמן הבעל על שם אשתו דכלא החזקו שני יוסף בן שמעון, ולזה פירשו דהכא יש להצריך עדים שאין זה מילתא דעבידא לאיגלויי.

בפ"ת סימן קכ"ט ס"ק כ"א הביא שצבזב"ג כתב להוכיח שאין שינוי שם האב פוסל מדנהגו לכתוב שם אביו ע"פ עצמו, והדברים תמוהים דודאי שאני שם אביו דעביד לאיגלויי וכיון דאינו חשוד לקלקלה מהימן, [עי' לעיל ס"ק י"א דדוקא במגרש בפני העדים או כותבין ע"פ עצמו], וגם שם אביו יש לו עיקר בגמ' ואין לנו לבטלו, אבל מקום הלידה אין לו עיקר בגמ' ואם קרוב להציא מכשול ודאי יש למונעו, וגם בעיקר הדבר תמוה להציא ראיה ממה שהונהג בימי הצ"ח, לדעת תו', וטפי עדיף לומר שלא דקדקו אלא זה נכון שכתבו תו' אחרי שאינו מן הדין, ומשום עיגונא הקילו, מלחדש מזה דאלו שהנהיגו כן חלקו על רש"י והרא"ש והטור וס"ל דשינה שם אביו כשר, וכבר כתב זה חכם אחד להצ"ח בתשו' ולא חש להשיבו על זה, וכבר כתבו הכנ"י והגרע"א והצ"ח שאין לסמוך להקל בשינה שם אביו כלל.

עוד שם הביא בשם הגדוע ציהודה דכתבו כהן על שאינו כהן הגט פסול ודוקא בשטרות כשר כדחוכתו תו', וז"ע שהרי תו' נסתייעו מהא דכתובות להכשיר שינה מקום הלידה בגט ואם איתא שיש לחלק בין גט לשאר שטרות א"כ מאי ראיה להכשיר בגט, ויעוי' בתשו' הגרע"א סימן קי"ז שאמננס דעת הבית מאיר להשוות גט

כותבין תוארים אף למי שאינו ראוי לכך ה"ה בגט
אם כתבו אין בכך כלום, ולפיכך אף לדין שאין
כותבין מקום הדירה, ואף לדעת הסוברים שאין
הגט משמש לראיה מ"מ כשר ככתב חכם למי
שאינו בר הכי, [ואע"ג דיש לחשוב כהחזק עוד
יוסף בן שמעון חכם], כיון שרגילין לפלוגי יקרא
דלא חזי ליה.

ובב"ש ס"ק י"ג כתב דדאיכא שני יוסף בן
שמעון ואחד חכם יש לכתוב חכם לסימן,
ונראה דאין ר"ל שסימן זה יספיק ליחשז מוכח
מתוכו, דכיון דהגט כשר אף אם יכתבו חכם על
זה שאינו חכם וכמ"כ לעיל ממילא אין זה מוכח
מתוכו כלום, ואף שאין ראוי לנהוג כן לכתחלה
מ"מ כיון דדדיעצד כשר אין זה מוכיח כלום, די"ל
דהעדים לא דקדקו על הראוי לכתחלה, [וכ"כ
בס"ק י"ב דוכל שום צוממר אינו סימן, וכתב
הטעם משום דצכמה מקומות רגילין לכתוב וכל
שום לכל אדם, ותמה דדגמ"ר דהא מ"מ צמקום
כו"נ מוכח מתוכו, אבל י"ל דכונת הב"ש למימר
דכיון דכשר אף אם כתב וכל שום וכמו שכותבין
אמנם צכמה מקומות אין זה מוכח מתוכו, והיינו
דכל שאינו מעבד לא חשיב מוכח מתוכו, [ועי' עוד
בב"ש סק"צ צסס ט"ו דצאין ידוע שם השני
כותבין וכל שום אף לדין, וא"כ ודאי דלא חשיב
סימן], וה"נ הכא], אלא ר"ל שראוי לכתוב החכם
או הרב כיון שכך קורין אותו לעולם, וכמו שהקדים
בס"ה ש"ג דיש לחוש לשינוי אם אינו כותב הרב
אלא דדליכא שני יוסף בן שמעון לא חיישין לה
אבל דדאיכא שני יוסף בן שמעון יש לחוש לה
ולכתוב החכם לסימן שאינו השני, ומיהו מ"מ לענין
מוכח מתוכו לא סגי בהכי ויש לכתוב שילוש או
סימן אחר, אלא דמ"מ ראוי להזכיר החכם או הרב
כיון שבכך הוא נבדל אלל ההמון, וז"ע.

מא) מי שיש לו שני שמות ונקרא צפי הכל
בשניהם יחד, יש מקום לומר דצריך
לכתוב שניהם לעיכובא, ויש מקום לומר דסגי באחד
מהם, ויש גם מקום לומר דאי ליכא עוד אחד
בעיר ששמו כשם אחד משמותיו ושם אציו כשם
אציו, אז כשר באחד מהם, דהא מייכר מי הוא,
אבל אם יש אחד ששמו כשם אחד משמותיו ושם
אציו כשם אציו פסול דהגט מתפרש טפי על השני
שאין לו אלא שם אחד, [ויש להסתפק אם זה פסול

לשטר אף לענין אם כתבו כהן ואינו כהן, וכש"כ
בצבי האשה, אבל הגרע"א ז"ל לא הסכים לזה,
ולדינא נראה דאין להקל כיון דאף בשינה מקום
הלידה הרבה פוסלין וצכהן לא מצינו מי שמכשיר
זולת המו', וכיון שיש לחלק בין כהן לשינה מקום
הלידה אין להקל, וכש"כ דדעת הנו"צ והגרע"א
וכ"מ ברמ"א וכמ"ש לק' ס"ק מ"א דאף המו'
מודו דבגט פסול, ומיהו צמקום עיגון גדול המיקל
דדעת מו' נראה דאין מוניחין אותו, כיון דלדידהו
מפורש בגמ' להכשיר, וכמ"ש ס"ק ל"ה, ולא
משמע לחלק בין גט לשטרות וכמ"ש הב"מ.

מ) טור סימן קכ"ט והני ספרא דפלגי יקרא
כו', הלשון מוכיח שאין טעם ההיתר
משום דרגילין לחלוק כבוד אף למי שאינו ראוי
ולפיכך אין זה שינוי השם, אלא אף אם לא היו
רגילין בכך כלל נמי כשר, [ומיהו צי"ש ובג"פ
ל"מ כן], ואע"ג דהרמ"ה פוסל שינה מקום הלידה
וכמ"ש בב"י סימן קכ"ח [בצירוף קמא וכ"כ
עיקר], י"ל דהכא עדיף שאין התוארים קצועים
ושווים אלל כל אדם ולפיכך אינם מכלל השם
ולעולם אם האדם מסתמן ע"י שמו לא יטעו
התוארים כלל, שידעו שאינם מדויקים, ול"ד לכהן
ומקום הלידה שהם אמתים מוכרעים וקצועים,
[ונשיא נמי הוא מכלל התוארים כמו נשיא אלהים
אתה צמוכנו ואין ר"ל נשיא נצחר], ונראה לפי זה
דלא הכשיר הרמ"ה אלא דליכא יוסף בן שמעון
אחר חכם באמת, דאז אין התואר מטעה כלל, אבל
דדאיכא יוסף בן שמעון שני חכם בזה י"ל דפסול
[אף בעדי מסירה], שהרי התואר מטעה, ונהי דלא
הוי שינוי שם ממש דליהווי בטל דסו"ס אין זה
שם אלא תואר, אבל מ"מ פסול מיהא הוי, [ואע"ג
דלעיל ס"ק ל"ה כתבנו צסס מרן (שליט"א)
זללה"ה לפסול דדאיכא שני יוסף בן שמעון וכתב
כהן אף בשניהם אינם כהנים, מ"מ הכא בששניהם
אינם חכמים נראה דכשר, שאז הרי יודעים שמה
שנכתב חכם אינו כלום], ומיהו אם נהגו לפלוגי
יקרא דלא חזי י"ל דתו אף בציהוסף בן שמעון
השני חכם נמי כשר שהרי ידוע שאין מדקדקים
בתוארים, וכ"מ מסתימת הפוסקים דאין חילוק בין
החזקו שני יוסף בן שמעון ללא החזקו.

ואף לפי מה שנהגו שאין כותבין תוארים בגיטין
כלל, מ"מ כיון דבשאר שטרות ואיגרות

כהן יש מכשירים ואם איתא טפי היה לו לאשמועינן דאפילו כתב כהן על שאינו כהן כשר, וזה כדעת הנו"כ הוצא לעיל ס"ק ל"ט ע"י"ש.

עוד נראה ללמוד מדברי הרמ"א לנידון דין שיש לו ב' שמות ונקרא בשניהם שאלו כתב רק אחד פסול, דאם איתא דכשר באחד מהם כש"כ דיש להכשיר בלא כתב כהן דהא ודאי כהן לא עדיף משם גמור שנקרא בו לעולם, וא"כ לדעה קמיתא ודאי פסול, ואף המכשירים לא הכשירו אלא בלא כתב כהן משום שאינו עיקר השם ואינו נקרא בו, [אף שחומס בו וכותבו בשטרות], ואין חיוב לכותבו לכתחלה כלל אלא שנהגו לכותבו, אבל צ"ש לו שני שמות גמורים וכתב אחד מהם משמע דמודו דפסול.

(מז) רא"ש פ"ח סימן ט' והאי דקאמר אלא אסופר לאו דוקא אלא משום חששת העדים כו', והא דקתני מתניתין היה לשון יחיד משום דניחא ליה למינקט הכל על הכותב אבל ר"ל היה הוא והעדים, ומיהו לפי זה רשאי הסופר לכתחלה לכתוב מקום העדים אף שהוא אינו במקומם ולא מיחזי כשיקרא כלל, (וכמו כותב שטר מאוחר), ומ"מ נקט היה גם אסופר משום דסתמא דמילתא סופר ועדים אחד מקום קיימא, ולפי זה אפשר לפרש אע"ג דמימסרי לכו מילי בשילי דר"ל אע"ג שהלואה היתה בשילי אבל מסירת דברים בעלמא לכתוב שטר ללוה בלא מלוה לא ס"ד שיחשב לכתוב מקומו, וגם דברי הרא"ש מסתברים דיש להקפיד על העדים לדעת מקומם ולשאל עליהם ולזכר הקיום, אבל אין סביר להקפיד על מקום עמידת הסופר, אבל לשון הגמ' ניחא טפי לפי' תו'.

והנה לפי זה צעדי מסירה בלא עדי חתימה א"צ לכתוב מקום עמידה, וא"כ אף דדאיכא עדי חתימה לא שייך לפסול בלא נכתב מקום עמידה, ואף בגמסר בלא עדי מסירה יש להכשיר דמסתבר דלא תיקנו לעכב, וכ"מ מדקתני היה בזמורח וכתב במערב ולא קתני רבותא טפי בלא כתבו כלל, (עי' תו' כ' א' ד"ה הא), ומסתבר דחשיב שטר גמור אף לראיה, ולפי זה אין ראיה ממנאזא באשפה די"ל דהתם בדלא נכתב מקום עמידה כלל, (והרי בלא"ה צ"ל דאיירי שהניח מקום הזמן או שאירע צדוק שנכתב בו ציוס, ובכלל אין זה מכונחו של רב נחמן

מדאורייתא, ונראה דאינו אלא מדרבנן], ואף אם יכתבו שילוש אפשר דיש לפסול, [ובפ"ח סימן קכ"ט ס"ק ל"ו הביא בשם הגליא מסכת דהא דפסול כה"ג אם כתבו דמתקריא בין השמות משום דחשיבי כשם אחד והר"ז ככתב ראו דמתקריא בן, ולפי זה ודאי יש לפסול אם לא כתב אלא אחד מהם, בכל גווני, אבל אין דבריו נראין דודאי שני שמות הם שני דברים ואין שייך לייחדם דהכל יודעים שהוא נקרא ב' שמות ראובן ושמעון, (ואם כתב ראובן בנ"ו"ו אמנעינן נראה דפסול, שו"ר בזה בפ"ח סימן קכ"ה ס"ק י"ט ע"י"ש), ובה דעת בני אדם קובעת, וודאי אם דמתקריא היה מתפרש שנקרא גם היה כשר, אלא דלא מתפרש כן וכמש"כ הפ"ח שם בשם אחרונים ז"ל, וגם יפה השיג הפ"ח מהמוספתא], וצ"ע לדינא.

שו"ע אה"ע סימן קכ"ט ס"ז בהגה"ה ואם לא כתב כהן או לוי י"א דפסול מאחר שנהגו לכותבו, כוונת הרמ"א ליישב דלא תיקשי מהא דתנן בבב"ב קע"ב שבשני יוסף בן שמעון יכתבו כהן לסימן, ומבואר דסתמא אין כותבין, וא"כ מה"ח לפסול אם לא כתבו, לזה כתב דעכשיו שנהגו לכתוב כהן ממילא אפשר שיש לפסול אם לא כתבו, ונראה דבשאר שטרות מודו דכשר, דהא מהרא"י נסתייע מסוגיא דכתובות דמעלין משטרות ליוחסין דמשמע שהיו כותבין כהן, [ואף שלא נתפרשה הראיה כלל די"ל דאם אירע שכתבו קאמרינן, ואדרבה הרי במשנה בבב"ב מבואר דלא נהגו], והרי התם מבואר דאף אם כתבו כהן לזה שאינו כהן כשר וכמש"כ תו' פ' א', אלא דוקא בגיטין פסלינן משום דחשיב שינה שמו קלת, א"נ חשיב כשם טפל לחוד, (ועוד גרע דהא הרמ"א הכשיר שם טפל), ומיהו קשה מנ"ל לחדש מעמנו פסולים בגיטין במה שאין לנו רמז בגמ', ואפשר דדעתם כהרמב"ם או כהרשב"א דלדידהו ליכא ראיה מההיא דכתובות וכמש"כ ס"ק ל"ה, ופסלינן אמנם כתב כהן למי שאינו כהן, ומיהו לפי זה ודאי לא קי"ל כוותיהו דהא המחבר סתם בסימן קכ"ח ס"ב דשינה מקום הלידה כשר, וכ"נ דהעיקר כדעה שניה דכשר, והרי דעת תו' בהדיא דאף אם כתב כהן על שאינו כהן כשר, וכש"כ בלא כתב כהן, וכן הסכים הגר"א ז"ל.

ומדברי הרמ"א משמע דכתבו כהן על שאינו כהן פסול, שהרי לא השמיענו אלא דכלא כתב

להשמיענו, ושפיר משכח"ל בדליכא חסרון נדדי, ואין כל דוחק לפרש באיזה אופן שהוא, ועי' יצמות ז"א ב' תוד"ה היה שחירצו בע"א.

ורצת מו' דלריך לכתוב גם מקום עמידת הסופר, ומיהו משמע דכל שהעדים והסופר נבדו מקום קיימו סגי צמה שכתב הסופר במתא פלונית, ואין העדים צריכים לכתוב שגם הם במתא פלונית, ויש לעי' והא אי לא היו העדים מזוין לכתוב מקום עמידתם הרי ודאי לא היה מתפרש מקום עמידת הסופר כמקום עמידתם, וא"כ ה"נ כשהם חייבים לכתוב מקום עמידתם הרי מ"מ אם לא כתבו כשר, וא"כ הרי לעולם אין מצורר מקום עמידתם דשמתא לא כתבו מקום עמידתם, ואין כאן אלא מקום עמידת הסופר, ואין לומר דאח"כ דלעולם צריכים העדים לכתוב מקום עמידתם ביחוד, הא ליתא דלא משמע כן וגם בטה"ת הוצא בטור סימן קכ"ח מפורש דסגי צמה שהסופר כותב במתא פלונית, שכתב שיהיו העדים והסופר במקום אחד כיון שרריך לכתוב מקום עמידה שלהם, ואפשר דכיון דבסתמא העדים והסופר במקום אחד, וגם העדים מזוין לפרט מקומם לפיכך כשלא כתבו העדים מקום עמידתם מתפרש בסתמא שמקום עמידת הסופר הוא מקום עמידת העדים, ואף שאין זה מוחלט מ"מ קרוב הדבר שכן הוא דדוחק לומר שאירע שהעדים במקום אחר וגם אירע שעברו על מה שנצטוו לכתוב מקום עמידתם, ולפיכך אם אמנם אינם במקום הסופר פסלו חכמים דחשיב כשינה מקום עמידה, ואף שאין זה שינה ממש שהרי אין הדבר מוחלט מ"מ כיון שזה מטעה חשיב שינוי, וממילא כיון שנקבע הדין כן הרי מזוין כבר העדים לכתוב מקום עמידתם שלא יפסל הגט, ונמצא שאמנם כשלא כתבו מקום עמידה הרי"ז כאילו כתבו מפורש שעומדים במקום שהסופר עומד, דלפסול הגט על ידם לא חיישינן, דכל שמעכב העדים מזהירים, (ועי' לעיל סק"מ, ולא דמי להכא דהתם אין זה מענינם של העדים כלל, ולא הם המטעים, וגם התם אין הענין שבסתמא הסופר והעדים במקום אחד), א"כ אפשר דאמנם בלא כתבו מקום עמידתם לא חשיב שינה מקום עמידה כיון שאין הגט מכריח שמקום עמידת הסופר והעדים שוה, ושפיר אפשר שלא כתבו העדים מקום עמידתם אף שאינו מקום

עמידת הסופר, ומ"מ בשאמנם מקום עמידתם במקום עמידה של הסופר לא הצריכו חכמים לכתוב ביחוד מקום עמידתם כיון שבפשוטו אנו מחליטין שמקום עמידת העדים אמנם במקום עמידת הסופר, ואף שאין זה צמוד לט אלא כעין רוצא, סגי בהכי, (ועי' לק' ס"ק מ"ג).

פ' א' תוד"ה כי והלא אם יראו שלא היה סופר בעיר ציוס כתיבת הגט יאמרו שאחרוהו וכתבוהו, משמע מדבריהם דס"ל השתא שמה שכתב מקום שעומד בשעת כתיבה אינו כלום, דאין צעין מקום שעומד בשעת הזמן שבגט, אלא דמ"מ כשר דחשיב כאילו לא כתבו מקום עמידה כלל, ואפשר דלא ציוו חכמים כלל להמנע מלכתוב גט מאחר משום שחסר מקום עמידה, דכיון דלא אפשר לא תיקנו, ולא הטריחו לבוא ציוס הזמן למקום הכתיבה, וגם אין זו מטרת התקנה, [שעיקר התקנה היתה כדי שיהא קל לזכור אדת הגט אם יצטרכו לזכור (ועי' לשון הרא"ש כאן ובתו' יצמות ז"א ב'), ובסתמא מקום עמידה הוא עיקר מקומם של סופר ועדים, וגם ידועים הם שם, אבל אין כל תועלת להצריכם לבוא למקום הכתיבה ציוס הזמן], והשתא הקשו א"כ כל גט שכתבו בו מקום עמידה אינו צמוד, שהרי אפשר שאחרוהו, וממילא אין כאן מקום עמידה של יוס הכתוב בגט, וא"כ למה פסלינן היה צמוד וכתב צמוד משום דמיחזי כשיקרא והרי לעולם אין הדבר ידוע צמוד ואין כאן מיחזי כשיקרא וממילא יש לחשבו בלא כתב כלל ויתכשר, ומה צריך שאמנם יש כאן שקר, ולזה תירצו דאפשר דבגט חיישינן טפי למיחזי כשיקרא ואמנם תיקנו חכמים שיהיו הסופר והעדים במקום הכתיבה ציוס הכתוב בגט, כדי שלא יוכלו להוציא לעז על הגט ע"י שהסופר או העדים לא היו במקום הכתוב ציוס הכתוב דאחרוהו מילתא דלא שכיחא ואיכא לעז דמיחזי כשיקרא.

ולתירוץ השני נראה דס"ל דאמנם יש ענין בכתיבת מקום העמידה אף בשאחרו הזמן בשטר, [ואף בשטרות שאין בהם זמן מסתבר שיש לכתוב מקום עמידה], דסו"ס אנו יודעים מקומם בשעה שנתעוררו לכתוב זה השטר, ומקום עמידתם צומן הכתוב לא הצריכו חכמים כלל כיון דכתבו מקום עמידתם צומן הכתיבה, ולפיכך לעולם

כל שטר הצא לפנינו, יש ענין במקום עמידה הכתוב בו, אף שאין לנו בטוחים באיזה זמן עמדו שם אם זמן הכתוב בגט או זמן אחר, אבל היה במזרח וכתב במערב הרי שינה מקום עמידתו שלא היה שם כלל ולפיכך פסול דמיחוי כשיקרא שהרי משקר ממש הוא במקום עמידתו, (הענין דשינה גרע מלא ככתבו כלל, נקרא מיחוי כשיקרא), ולפי זה בשטר מאוחר יש לכתוב לכתחלה מקום שעומד בשעת כתיבה, ונראה דלפי זה אדרבה אינו ראוי לכתוב המקום שיהיה בו זמן השטר שאין זו תקנת החכמים וגם מיחוי כשיקרא זמן שכותב כיון שנאסרה לכתוב מקום של עכשיו, ואפשר דגם דיעבד יש לפסול דיש לחשבו כשינה מקום עמידה כיון שלעולם מתפרש המקום שבשטר על מקום הכתיבה, ואף בשזמנו מאוחר, [והרי אף בגט בלא זמן (או שכתב בו שזע) יש לפסול שינה מקום עמידה ונפ"מ לענין הולד, אי כשינה מקום עמידה קיי"ל כר"מ], ונמצא שזה שינה מקום עמידתו.

ולפי תירוץ זה אפשר דהדרי בהו ממש"כ לחלק בין גט לשטר, אחרי שאין ראיה לזה, ושפיר אפשר דאף בשאר שטרות יש לפסול שינה מקום עמידה, ובמהרש"א ומהר"ם שיק פירשו דהתו' מפרשים איחורוהו וכתבוהו כפרש"י בסנהדרין דהיינו שאמנם כתבו שלי דהיינו, אבל קשה למה לא נפרש איחורוהו וכתבוהו כפשוטו וכמו שפירשו תו' שם, ולא עשו שום איסור, ולמה לנו לפרש שניחוש שעשו איסור ועברו על מאי דאמר להו רב לספרי, וכש"כ לדעת תו' דיש לפסול דיעבד בגט מיהא, ועו"ק למה אמרו איחורוהו וכתבוהו ולא אמרו ששיקרו במקום הכתיבה, ואולי לדעת רש"י נימא דלא מכשריין אלא בשאמנם ההלואה היתה במקום שכתבו, אבל לדעת תו' דבכל גווני כשר דיעבד, קשה, ולא נראה לומר דבשהלואה היתה במקום שכותבין שפיר דמי לכתחלה, לכך נראה דאמנם התו' כאן מפרשים כפשוטו וכמו שפירשו בסנהדרין ותמהו שם על פירש"י, ומשה"ק מהר"ם שיק למה לא הביאו מתני' דשטרי חוב המאוחרים, לאו קושיא היא די"ל דהתם אמנם צריכים להיות העדים במקום הכתיבה זמן הכתוב וכמש"כ תו' בתירוק קמא, לזה הביאו סוגיא דסנהדרין דמפורש דכשר אפילו לא היו שם זמן הכתוב בגט, והר"ן הביא שהר"י מפרש כפרש"י ודחה כפי' תו',

ולאחמור יש לומר דאף הר"י מפרש כפי' תו', ואפ"ה מייחוי סייעתא מהתם וכמו שכתבו מגט מאוחר וכמשנ"ת, ועי' יצמות ז"א ב' תוד"ה היה, הזכירו דברי ר"י לחלק בין גט לשאר שטרות ולא הזכירו אמנם אלא תירוק קמא.

כתב הרא"ש דלפירש"י דרז אשלוס מלכות קאי, היה במזרח וכתב במערב תנשא לכתחלה, וזה מוכח ממה שלא פרש"י דברי רב גם אהיה במזרח, וא"א לומר דמודים חכמים בזה במזרח דהא לא קאמר אלא כשינה שמו ושמה וגם קאמר דיקא נמי כו', ומבואר דצרישא אינם מודים, וע"כ דהיה במזרח עדיף ותנשא לכתחלה, ומיהו אין זה מוכרח דאפשר דהתם לא תנא ואילו בשלוס מלכות לרב תנא כדאמר פ"ו א', ואכתי לא שמעינן דתנשא לכתחלה, אבל משמע ליה כן להרא"ש, אבל מה דמשמע ברא"ש דגם לפי' הר"י ק, [שכתב סתם לשאר המפרשים וכוונתו לרש"י והר"י ק], ז"ע דשפיר יש לפרש דהר"י ק מפרש דברי רב גם אהיה במזרח, ואדרבה פשטא משמע כן דברי רב דהא מפרש דין שלום מלכות ושינה שמו ולא יתכן להשמיט היה במזרח דקמני בזה רישא ולא לפרש דינו לרבנן אלא משמע דאתרווייהו קאי, וכ"נ שהבין הרמב"ן שכתב דפירוש הר"י ק לחומרא, ומבואר דבהיה במזרח אין הר"י ק מיקיל מפירוש ר"ת, והיינו משום דרב אתרווייהו קאי, וכ"מ בר"ן, [ומה שרש"י לא פ"י דאתרווייהו קאי, אפשר משום דרש"י לשיטתו דמוכח לפירושו בסנהדרין ל"ב א' דבשאר שטרות כשר היה במזרח וכתב במערב, ולא משמע ליה לחלק בין גט לשאר שטרות].

טור סימן קכ"ח וכ"כ הרמ"ה שאפילו אם נשאת תנא אבל הולד כשר כו', הנראה עיקר דהרמ"ה מפרש כפי' ר"ת א"נ דרב אתרווייהו קאי וכמש"כ לדעת הר"י ק, ומשו"ה אם נשאת תנא דרב לא אמר אלא הולד כשר, וכן אמרו בזהדיא פ"ו א' דתנא, וס"ל דלא הדרינן מזה למסקנא וכתשו' הר"י ק שכתב הר"ן שם, וכ"כ הב"י בתירוק השני, ומן הראשון הולד ממזר מדאורייתא דהא גט כשר הוא מדאורייתא, אבל ז"ע מש"כ רבנו וכ"כ הרמ"ה דהא אין שייכות לפי' הרמ"ה עס פ"י ר"ת, וצריך לדחוק דמשום דלענין תנא שוין הם קמדימי להו.

והנה כשר היה במזרח וכתב במערב בשאר שטרות לדעת תו', ויע' לעיל דאפשר דלמסקנא הדרי בהו', ולדעת רש"י אף בגיטין, וגם לרה"פ אם נשאת לא תנא, ויש לעי' וליפסלו העדים דהא חתמי אשיקרא, ודוחק לומר דכיון דלעולם ראוי להסתפק דלמא איחרוהו לא חשיבי מעידים על יום מסוים שהיו אז במקום הכתיבה, וגם אחתי אם כתבו בו דלא אחרוהו מאי איכא למימר, וגם לדעת הרמב"ם דגט מאוחר פסול מאי איכא למימר, וי"ל דכיון שאין זה נוגע להכשר השטר אף שמתוון על זה לא מייסלי אם כתבו שקר, כיון שלא תנא תקלה ע"י עדותם, ומיהו אם היה הדין לפסול שינה מקום עמידה היו העדים נפסלים בכך, דסתמא לא חיישין לשטר שמא שינו בו מקום עמידה, וגזיין בו, ונמצא שהעידו בשקר, ויע' ברא"ש בשינה מקום הלידה, ובספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן 53 ס"ק י"ז מש"כ בזה].

(מג) אה"ע סימן קכ"ח ב"ש סק"ז אע"ג דכתיבה הייתה במקום אחר כו', לא נתפרשו דבריו ז"ל דאם לא היו העדים נריכים לכתוב מקומם איך יכולים להזימם אף אם מאוחר פסול מחמת שכתבו בגט מקום הכתיבה, והא שפיר אפשר שחתמו במקום אחר, וגם לולא דין זה שצריך לכתוב מקום העדים לא היו כותבין כלל שום מקום בגט ואין כאן חשש להזמה, אלא עיקר התקנה הייתה שנדע מקום העדים, וולא הצריכו מקום דירתם וסג' במקום עמידתם דסתמא מקום עמידתם הוא מקום דירתם וגם ידועים הם במקום עמידתם, כדי שאם ינטרכו ז"ד לקיים או לזרר ידעו מי הם העדים לשאל את פיהם, וכוונת הב"ש צריך לפרש דס"ל דלעולם בסתמא הסופר כותב מקום כתיבתו, ומאחר דעל פי רוב הסופר והעדים במקום אחד יש לחוש ללעז אם יודע שלא היו העדים במקום הסופר, ולפיכך תיקנו חכמים שהעדים יכתבו מקומם, ולזה כתב דאע"ג דמאחר כשר וא"כ אין לחוש ללעז די"ל דאיחרוהו וכתבוהו, מ"מ כיון דעל פי רוב אין מאחרין יש לחוש ללעז.

שם צהגר"א סק"ז הביא התוספתא דקתני בה גט שכתבו בעיר הזאת לא יחתמו בעיר אחרת ואם חתמו כשר, וסיים ואינו מוכרח, ולשון רבנו משמע דבא להוכיח דלא כדעת תו' וסה"ת דיש קפידא גם אסופר, ומשמע לפי זה דמפרש

שלא כתבו שם מקום הכתיבה אלא שם מקום החתימה ואפ"ה כשר, ומיהו דוחק לפרש כן התוספתא, וגם לפי זה מוכח דלכתחלה יש לכתוב גם מקום הסופר, וברא"ש משמע דאמקום סופר אין קפידא כלל, וכן משמע לשון השו"ע, ואפשר אולי דכוונת רבנו להוכיח דאף שינה מקום עמידת העדים כשר דסתמא מתפרשא התוספתא בשכתב שם מקום הכתיבה, ולפי זה זו ראייה נגד כל הפוסקים דכולהו ס"ל דפסול, ומה שסיים ואינו מוכרח יש לפרש דהיינו משום שיש לפרש בשכתב מקום עמידת העדים גם, ולכתחלה אין לנהוג כן להוסיף מקום העדים צין הגט לחתימתם וזהו שכתב הסה"ת שהעדים והסופר יעמדו במקום אחד, ומיהו צדיעצד כשר, וגם לפי הרא"ש יש לפרש כן וה"ק אם אירע שהסופר כתב מקומו צריך שגם העדים יחתמו באותו מקום, ומ"מ צדיעצד כל שכתבו מקומם שפיר דמי, ולדעת תו' אפשר גם לפרש בשלא כתבו העדים מקום עמידתם ואפ"ה כשר שאין זה שינה ממש שהרי המקום שצגט מחתם לסופר, ויש כאן רק ספק שינה, וכמש"כ ס"ק מ"ב ד"ה ודעת תו'.

בראיה פשוט דבמקום עמידה לא היה תקנת ר"ג כלל, ולפיכך כשר כל שם שכתב, ואפי' אינו השם שנקראת במקום הנתינה, ולמש"כ לעיל ס"ק כ"ט אף אם אינו השם של מקום כתיבה ונתינה נמי שפיר דמי, ומיהו לפמש"כ המהצר דכה"ג בשמו ושמה הגט בטל, מסתברא דה"ג הגט פסול, ובשם טפל נראה נמי דיש להכשיר, [עי' לעיל ס"ק כ"ח דהפוסלים בשם טפל אפשר שהוא מתקנת ר"ג, ולפי זה ודאי ליטא בשם מקום עמידה], ואפשר נמי דהכא כל דלא מתחזי כשיקרא לא גזרו חכמים לפסול, [אח"כ ראיתי בפ"ת ס"ק י"א בשם הג"מ כתב ג"כ דתקנת ר"ג לא הייתה אמקום עמידה של העדים], ולפי זה היה נראה שאמנם אף לכתחלה אין לכתוב אלא שם אחד או שבמקום הכתיבה או שבמקום הנתינה דהכא ליכא חשש לעז כ"כ במקום העדים, ומאחר שלא נזכר בגמ' אין לנו לחדש, וכבר הביא בד"מ סק"ח שכ"כ מהרא"י, [ואינו תח"י], וסיים שאין נוהגין כן, ונראה דה"ה במקום שכותבין מקום עמידת הבעל נמי דינו כמו במקום עמידה של עדים ואין צריך לכתוב מן הדין אלא שם אחד, ואדרבה מקום עמידה של בעל קיל

ואם לא סימן ויש עוד יוסף בן שמעון צעיר השנייה נריך עדי מסירה, ונראה דא"ס זה בפני זה אף לכתחלה, דבשתי עיירות לא מלאנו תקנה של זה בפני זה אלא לכתחלה נריך לסמן עירו, וצדיעצד כל שמציאה עדי מסירה שבעלה הוא שגירשה שפיר דמי, וצדיכא שני יוסף בן שמעון בשתי העיירות שפיר דמי צדיעצד צעדי חתימה לחוד.

ולענין מקום עמידה נמי אפשר דא"ס לסמן ודי צמה שאנו יודעין שאתה משתי העיירות היה מקום העמידה, ולא תיקנו חכמים יותר, והר"ז כאלו היתה עיר אחת גדולה, וכמו דחשיב בגט ספור דברים אף שיש שני יוסף בן שמעון, כיון דמ"מ הוציא את כל העולם מן הספק, וה"נ במקום עמידה י"ל כן, ומיהו יותר נראה דכל שאין המקום מסתמן לא חשיב שם, ולכך בהוחזקו ב' עיירות נריך לסמן, ובלא זה לא נתקיימה תקנת חכמים לכתוב מקום עמידה, ומ"מ צדיעצד אם לא סימן ודאי כשר דלא גרע מלא כתב כלל דכשר.

מה) שיבה שם מקום הדירה וכתב שם עיר שאין בעולם כלל, נראה דפסול ואפשר דבטל, ואפילו הדבר ידוע שאין עיר בשם הזה כלל והכל יודעין שזה פטומי מילי אפ"ה פסול דאין לחשבו כלל כתב מקום הדירה, אלא כשינה מקום הדירה, ולעולם אין הגט מתיחס אלא ליוסף בן שמעון דהר דר במקום פלוני ואם אין מקום כזה הרי הגט פטומי מילי, אבל אין לחשבו כלל נכתב מקום הדירה כלל, וכן במקום עמידה של הבעל והאשה לדעת הסוברים דשינוי פוסל בזה ה"ה דשינה לשם מקום שאינו בעולם נמי נראה דפסול, דכיון דאין הגט מתיחס אלא ליוסף בן שמעון העומד עתה במקום פלוני וממילא כל שאין מקום כזה אין הגט אומר כלום.

אבל במקום עמידה של העדים נראה דאם הדבר ידוע שאין עיר בשם הזה כשר דלא חשיב אלא כלל נכתב מקום עמידה, ומה בכך שחמדו לצון וכתבו מתא שאינה בעולם מ"מ אין עיקר הגט נפסל בכך, ונמיהו בכתבו למנין שאנו מונין פה מתא פלונית וליתא מתא כהאי, אפשר דחשיב אין צו זמן], שהרי כל הגט נכתב כהוגן והוא מספר כל ענין הגרושין, ומיהו כל שמסתפקים אולי יש מתא כזאת אפשר דפסול דכה"ג חשיב שינה מקום עמידה שהרי יאמרו על העיירה

שאין לו כלל עיקר בגמ', וצ"ש סק"ח משמע דבמקום עמידה של בעל אם כתב רק שם של מקום אחד יש לחשבו כשינה מקום עמידה אלא שיש להקל בשעה"ד כמ"ס בס"ב בהגה"ה, וצ"ע דבשינה ודאי יש פוסלין וכמו בשינה מקום הלידה, ע"י לעיל ס"ק ל"ח, אבל בכתב שם של מקום כתיבה או נתינה כשר לכו"ע ואין כאן אלא מנהגא, [דברי הרמ"א בס"ג פירש הב"ש לענין אם אירע שכתבו מקום הדירה, ואולי אפשר לפרש דלענין לכתחלה קאמר שיש לכתוב העיקר שם של מקום נתינה, אבל אה"נ דלענין דיעצד הכא לעולם כשר].

מד) הוחזקו ב' עיירות בשם אחד, לענין מקום הדירה, לדעת הראש"ד דמקום הדירה מעכב נראה דנריך לכתוב סימן על עירו, ואפשר דאף צידוע שאין עוד יוסף בן שמעון צעיר השנייה נמי נריך לסמן עירו, ואם לא סימן אפשר דחשיב חסר שם עירו ופסול, ואף אם גירש זה בפני זה, דבשתי עיירות לא מלאנו תקנת זה בפני זה, ואף בשאין עוד יוסף בן שמעון צעיר השנייה נמי אפשר דפסול אם לא סימן עירו, דכל שלא נסתמנה העיר הר"ז כלל כתב שם עירו, ומיהו אין זה מוכרח ושפיר י"ל דכה"ג שפיר דמי וחשיב שפיר עירו, וכן נמי אם גירש בפני היוסף בן שמעון שצעיר השנייה, וצ"ע.

ולדעת הרמב"ם שאין שם עירו מעכב וגם הגט משמש לראיה וכמס"ב לעיל ס"ק ט"ז, אפשר שא"ס לסמן עירו מן הדין כלל, ואף לכתחלה ודאי נריך לכתוב שם עירו מ"מ כיון שאין זה אלא מה שהחמירו חכמים לענין גט לכתחלה, כיון שלא מלאנו תקנה לסמן שם העיר בהוחזקו ב' ששמותיהם שווים אין לנו לחדש, וטובא יש לחלק דלכל העולם שפיר חששו חכמים לכתחלה וציוו לכתוב שם העיר, אבל בשהחשש הוא צמאורע של עיירות י"ל דלא חששו לזה כלל, דדבר רחוק שיזדמנו דוקא בשתי עיירות ששמותיהם שווים שני אנשים ששמותיהם ושמות נשותיהם שווים ויבקש האחד להכשיל אשת חברו, ומיהו יותר נראה דכל שהוחזקו ב' עיירות בשם אחד מו לא חשיב ככותב שם עירו אם אינו מסמן ציניהם, וצ"ע.

ולדעת הטור שציאורנו שם שאין הגט משמש לראיה בשלא נכתב צו מקום הדירה, ומיהו צעדי מסירה כשר, נראה דיש לסמן עירו,

ל"ה צענין שינה מקום הלידה צהחזקו שני יוסף בן שמעון.

ומ"מ נראה דלדינא יש להחמיר בשינה שם הנהר של מקום הדירה, כיון דדעת הרבה פוסקים דאף שינה מקום הלידה פסול, ואף המכשירין, לפי טעם שכתבו הרא"ש והטור מודו הכא דפסול, ובתשו' שבהגה"מ מצואר דפסול, וכן מצואר גם צמה שהציא בשם החו', והועתק בשו"ע, ובמקום עמידה של הצעל והאשה אפשר להקל במקום צורך דאף שינוי גמור הקיל הרמ"א בס"ב במקום הדחק, ובמקום עמידת העדים, בשלא נשתנה לשם מקום אחר נמי אפשר להקל במקום עיגון, כיון דאף בשינוי גמור לא תלא, ועי' פ"ת ס"ק כ"ג בשם הג"פ.

(מו) שו"ע אה"ע סימן קכ"ח ס"ג יכתוב וכל שום דאית לי ולאחרי כו', ר"ל דלכתחלה צריך לעולם לכתוב וכל שום וכמ"ש בסימן קכ"ט ס"ח לענין שמו ושמה, ומש"כ ומלכד זה אם יש ב' שמות יכתוב דמתקרי, היינו בשני השמות חשובים אז אין לכלול אחד בוכל שום אלא צריך לכתוב שניהם ולכתוב דמתקרי וכמ"ש בסימן קכ"ט ס"ד ואיירי אף ב' שמות במקום אחד, [וחילוק זה נזכר בדברי הרמב"ן והרשב"א הובא לעיל ס"ק ל"ג דבשני השמות עיקריים אז יש לכתוב דמתקרי], וכן נמי אם אין כתיבה ונמינה במקום אחד ויש חילוק בשם העיר ציניהם אז נמי יש לכתוב דמתקרי וכמ"ש בסימן קכ"ט ס"ד ונמצא לעיל סק"ל, אצל אם כתיבה ונמינה במקום אחד ושם אחד עיקר והשני טפל אז כותבין העיקר וכותבין וכל שום לדעת המחבר, וסתם הדברים לפי שממך על מש"כ בסימן קכ"ט, ואפשר עוד דהכא דאיירין במקום עמידה דצוה אין צריך לכתוב ב' השמות מן הדין כלל וכמ"ש ס"ק מ"ג, ואין כאן אלא מנהגא לבטל לעז ולצרר יותר ולכן ודאי טפי עדיף לכתוב דמתקרי שצוה אנו יוצאין כל הדעות, ודוקא בשם מקום הדירה שצוה לדעת רוב"פ נזכר בגמ' לכתוב וכל שום לפיכך אין לנו לשנות, אצל בדבר שאין בו תקנת חכמים כלל ודאי טפי עדיף לכתוב דמתקרי שמצד צירור גמור, ולפי זה אף בשם עיקר וטפל נכון לכתוב שניהם בפירוש ולכתוב דמתקרי.

שאמנם היו זה בשעת כתיבה, שלא היו זה, שהרי אין זה שמה הכתוב בגט, וכבר כתב בן צפ"ת סימן קכ"ח סק"ג בשם הב"מ.

אה"ע סימן קכ"ח ס"ד בהגה"ה ואם לא כתב שם הנהר כלל או ששינה בו כשר כו' ואפילו דדיעבד אם כתבו יש פוסלין, צאמת הדברים סותרים דאם שינה כשר אין לפסול אם כתב נהר שחון לתחום, וממה דמשמע בתשו' שבהגה"מ דיש לפסול אם כתב נהר שהוא חוץ לתחום יש ללמוד שאם שינה שם הנהר פסול, [ומ"ש ב"ש דחוק], וכ"מ ממש"כ בתשו' שם בשם תו' להכשיר בכתב צורות על צארות נוצעים משום דהנהו נמי צורות מיקרי, והועתק בסמך ס"ה, ומצואר דבלא"ה פסול אע"ג דלא גרע משינה שם הנהר, [ודוחק לפרש שינה דהיינו שם דיחודה בגליל דלא היה הרב סותם], ובאמת מש"כ מהרי"ל שכ"כ בתשו' שבהגה"מ הוא תמוה דאדרבה התם איפכא משמע, ועי' בג"פ, [ושם כתב שהמהרי"ל הציא גם שכ"ה בתשו' הר"ר אביגדור כ"ז ז"ל, ואין התשובה לפני], ובאמת בצבאר הדבר קשה דהא כתב הרא"ש הטעם להכשיר בשינה מקום הלידה משום שאינו מפורסם ואינו ניכר זה ולפיכך לא קיימו סהדי על זה, וגם הגט אינו מתיחס דוקא לזה, אצל בשם הנהר צעיר ודאי הוא דבר ידוע ומפורסם ולא שייך לומר דלא קיימי סהדי על זה ושהשטר מתיחס גם אם אין זה נכון, ולפי זה במקום הדירה יש לפסול מדאורייתא בשינה שם הנהר, ובמקום עמידה של הצעל והאשה, הדבר תלוי אם פוסל שינוי צוה וכמו שהציא בס"ב בהגה"ה מחלוקת צוה ובמקום עמידה של העדים הדבר תלוי שאם יש עיר אחרת שיושבת אמנם על הנהר ודאי פסול, ואם אין עוד עיר בשם הזה והכל יודעין שזה פטומי מילי אפשר דיש להכשיר דחשיב כלל כתב מקום עמידה וכמ"ש לעיל.

ודעת הגר"א דכל שאין צריך לכתוב אף לכתחלה אין שינוי פוסל בו אף שהוא דבר מפורסם, ולפי זה ניחא דשם הנהר כיון שא"צ לכתובו אין שינוי פוסל בו, ולפי זה אף בשינה שם הנהר של מקום הדירה כשר, אלא דלפי זה צריך לפרש דכ"ז דוקא בדליכא עוד עיר בשם הזה אצל כל שיש עוד עיר בשם הזה אף ששתייהן אינן על הנהר מ"מ בכה"ג שינוי שם הנהר פוסל וכמ"ש לעיל ס"ק

כ"ו צשהנהר תוך עיצורה של עיר אצל אס הוא חוץ לעיצורה אף אס נימא דכותבין אף צשמקצת סיפוק העיר ממנו, מ"מ התם יש לכתוב גם הצארות והמעיינות], ומיהו צדיעצד אף אס לא הזכירו הנהר אלא הצארות או המעיינות נמי כשר, ולא חשיב שינה אלא כלא כתב שם הנהר כלל.

שם בהגה"ה וי"ח וס"ל דיש לכתוב כל סיפוקי העיר, היינו דוקא במקצת משתמשין מזה אצל כל שאין משתמשין כלל אין לכתוב, ומיהו נהר אף שאין משתמשין ממנו כלל אפ"ה יש לכתוב, וצמי מעיינות חמין יש להסתפק אס כותבין אותו אף כשאין מסתפקין ממנו כלל, דדמי לנהר שהעיר מסתמנת ע"י שמוכה לו, או"ד לא דמי לנהר שמפורסם מולאו ומובאו ומקומו, ומיהו נראה צבזה כל שקצת משתמשין ממנו יש לכתובו אף לדעת המחבר.

עיר שאין צה לא נהר ולא מעיינות ולא צארות, (ומימיה ממרחק יבואו), יש ללמוד מדברי הגהות מרדכי צצ"י שיש לכתוב העיר הסמוכה לה ומימיה, והיינו שיכתבו שמוכה לעיר פלונית דיתבא על נהר פלוני, כי אין צבצא לחלק בין אס לוקחים מים מהעיר הסמוכה לאין לוקחין ממנה, [ולשון הגה"מ הוצא צשה"ג צצמרדכי ומיושב לפי הלשון שם מה צדקצק צצ"י].

כתוב צצ"י צשם תשובת מהרי"ל עיר שניתוסף צה נהר וקא חייש ללעז גיטין הראשונים נראה דאין לחוש ורציה מדגרסינן שלהי צ"מ ופ' לולב הגזול צבל צורסיף צורסיף צבל למאי נ"מ לגיטי נשים ופירש"י צחד דוכתא ענין שינה שמו ושמיה כו' אלמא דליכא לעז כו' עכ"ל, נראה דאיירי דעד עכשיו היו כותבין דיתבא על מי צארות או מעיינות ועכשיו יכתבו רק הנהר ויש כאן לעז שיאמרו דאו נהר איכא או צארות ומעיינות איכא, וחד מינייהו שיקרא, אצל אס עד עכשיו לא כתבו כלום דיתבא או שכתבו דסמיכא למתא פלונית, צכה"ג מסתצבא שאין כאן לעז, ומה שנסתייע מצבל צורסיף צ"ע דהא התם צהכרח לעשות כן שהרי נשתנה השם, ואפשר דמפרש לה אמנם צשם המדינה (עי' תו' שלהי צמה מדליקין), וא"צ לכותבו וגמ' אשמועינן אס כתבו, ולזה קאמר שהיה ראוי שלא לכתוב שם המדינה כלל אס נשתנה כיון

(מו) שם הנהר שכותבין היינו לסמן שהעיר סמוכה לנהר פלוני, ואין ענין אס צני העיר משתמשין ממי הנהר, ומה שהזכיר צתשובה צצהגה"מ סיפוק העיר היינו כשאין הנהר צמוך העיר, דאז אין עיר מסתמנת ע"י הנהר אלא"כ סיפוק העיר ממנו, ומה שכותבין מי צורות ומעיינות התם העיקר תשמיש צני העיר, שאין הצורות והמעיינות מפורסמים עד שסתמון העיר על ידם, אלא כאן הסימון הוא ממה צצני העיר מסתפקין, ולפיכך אף אס כל סיפוק העיר ממעיינות אין צריך להזכירם אס יש שם נהר וסגי צמה שכותבין דיתבא על נהר פלוני, וכ"ה צשו"ע סימן קכ"ח ס"ו, [ומיהו צהגהות מרדכי משמע קצת דהיינו דוקא כשרוב הסיפוק מן הנהר, וצ"ע], וכן אס יש כמה נהרות יש לכתוב כולם, אף אס סיפוק צני העיר אינו אלא מאחד, ולא דמי למעיינות וצורות דהתם העיקר ממה שמשתמשין צני העיר, ואין לכתוב זה שאין מסתפקין ממנו, וזהו שסתם המחבר צס"ד דאס יש צ' וג' נהרות יש לכתוב כולן, אע"ג דצמעיינות וצורות אין כותבין אלא זה שהסיפוק ממנו כמ"ש צצ"י צשם מהרי"ק, [וצבדר הגט של מהר"ם לא כ"כ אלא שאין לכתוב אלא הנהר שמסתפקין ממנו, ומ"מ י"ל דמודה צעיקר מש"כ אלא דס"ל שאין להחמיר להזכיר כל הנהרות צכה"ג], וצב"ש ס"ק י"ב לא פירש כן ודימה נהרות לצורות ומעיינות, ונתקשה צזה, ולהאמור מצואר, וע"ע צצ"ש ס"ק י"ד.

שו"ע סימן קכ"ח ס"ד וכן נהר שהוא חוץ לתחום כו', וכן צארות ומעיינות נמי אפילו כל סיפוק העיר מהם אס רחוקים יותר מתחום אין לכתבן, ואע"ג דצצורות ומעיינות עיקר הסימון הוא ממה צצני העיר מסתפקין, מ"מ אין ענין זה אלא צשהסיפוק ממה צצעיר אצל כל שמציאין ממקום אחר לא שייך צזה קצב, ולפיכך אין כותבין.

שם ס"ו אס העיר יושבת על הנהר אין לכתוב לא צארות ולא מעיינות כ"א הנהר, משמע אפילו רוב סיפוק העיר מן הצארות או מהמעיינות דאל"כ אף צדליכא אלא צארות ומעיינות אין להזכיר אלא זה שרוב הסיפוק ממנו כמ"ש צצ"י צשם מהרי"ק, ולמש"כ לעיל אף אס אין מסתפקין מן הנהר כלל נמי אין כותבין אלא הנהר, [ומיהו

רחוק, אבל מ"מ כיון שהקדמונים הנהיגו שלא לכתוב כה"ג, וכל עיקר כתיבת הנהרות ממנהגם הוא, אין לשנות לכתוב מה שלא תיקנו.

(מח) בסדר גיטין של מהר"ם אות י"ט ואפילו אם עולה בתורה וחומס תמיד בשם אחד ונקרא צפי כל בשם האחר יש לכתוב תחלה השם שעולה בתורה וחומס תמיד, זהו דין כתב חניכתו דכשר ופירשו הראשונים בחניכה מפורסמת ביותר וכש"כ שם העיקר דשפיר דמי, וכתב הרא"ש בהשולח דלעולם נקרא בחניכה אלא שעולה לתורה וחומס בשם העיקר, ומבואר דכה"ג עיקר השם עדיף טפי, והטעם משום שהכל יודעין שעיקר שמו הוא זה שהוא קורא לעצמו וחומס ועולה לתורה זו, ומה שרגילין לקרותו בשם אחר הכל יודעין שזה כינוי ולפיכך עיקר שמו חשיב טפי, ואין נפקותא אם בצינוי ניכר שאינו שם או שאפשר לחשבו כעיקר השם דלעולם ע"י עלייתו לתורה וחתימתו הדבר ידוע שאין זה עיקר שמו וחשיב רק בחניכה, ומיהו באשה שאינה רגילה לחתום אף שרונה שיקראו לה בשם אחר ומשתדלת בזה, מ"מ אין לזה פרסום ונקבע השם שנקראת בו לעיקר השם, ומיהו אם הדבר ידוע שעיקר שמה אינו זה שנקראת בו, אז לא חשיב שם שנקראת בו אלא בחניכה וכותבין עיקר שמה קודם דזהו דין חניכתה שבמשנה דמיתוקמא נמי בשהכל קורין אותה בחניכתה, ואפ"ה עיקר שמה פשיטא דשפיר דמי, [ובפ"ת בשם הג"מ כתב לפרש דאין חניכתו וחתימתה האמורים במשנה אלא בשניכר שהוא חניכה ויש לו שם אחר, ולא משמע כן, וגם לפי זה לא היה צריך הרא"ש להוסיף שעולה לתורה וחומס בשם האחר דאף בלא זה הכל יודעין שיש לו שם אחר עיקר, ועיקר כונת הרא"ש היא לפרש מניין לנו ששם אחר יש לו והוא העיקר].

ולחאמור אין כאן יחוס לשם שעולה לתורה או חומס אלא העיקר כאן השם שהוא מכנה לעצמו, ולעולם הוא נקבע צפי הצריות לעיקר שמו, ואף שאין קורין אותו בו, והשם שקורין אותו בו חשיב בחניכה, ולפיכך אם לפעמים חומס או עולה לתורה בשם שנקרא צפי הכל תו י"ל דחשבינן ליה לעיקר שמו ושם שעולה לתורה הוי שם טפל, ולעולם יש לדקדק אם השם שקורין אותו בו נחשב אצלם לעיקר שמו או בחניכה ובה

שאין צריך לכתובו מן הדין, אלא ודאי לא חיישין ללעז וה"נ הכא.

שו"ע שם ס"ז עיר שאין בה אלא בארות ואגמים כו', כ"כ בצ"י בשם הגה"מ בשם סמ"ק, אבל הדבר צ"ע מה חשש לעז איכא הכא, והרי קודם או שלא כתבו כלל או שכתבו העיר הסמוכה ומימיה, והשם שכותבין דיתבא על מי בורות אין שום לעז על גיטין הראשונים, וגם הכל יודעין בבורות עבדי דמתחדשי אח"כ, וכבר כתב הגר"א דתשובת מהר"ל פליג וגם בהגהות מרדכי שהביא בצ"י שכתב בעיר שאין בה אלא בארות ואגמים ופעמים מתייבשים שיכתוב גם העיר הסמוכה לה ומימיה, [ור"ל שיכתוב דסמיכא למתא פלונית דיתבא כו', והבארות שכתבן לא יזכירם כלל, ולשון גם ר"ל שיכתוב גם שם העיר הסמוכה ולא רק שם העיר הזאת], משמע דאם אינם מתייבשים יש לכתוב דיתבא על מי בורות, ואולי אפשר לפרש גם דברי סמ"ק בכה"ג דלפעמים מתייבשים ואז מסתפקין מים ממקום אחר, ולכך אין לכתוב הבורות כיון שאינם קבועים, ובה"ל דגם המהרי"ל מודה אבל מלשון המחבר וגם מסתימת הגה"מ בשם סמ"ק משמע דלעולם אין לכתוב אף אם כבר הורגלו להסתפק מהם לעולם ואינם מתייבשים, ואולי לעולם יש לחוש שיתייבשו אם יהיו גשמים מועטים, ולפי זה אמנם אין ראיה שהמהרי"ל חולק, אבל ממה שבהגהות מרדכי פירש דזימנין דמתייבשין משמע דכלא"ה יש להזכירם, וכן נראה גם דעת הגר"א וי"ע.

בזמננו שחופרין באר ונותנין בתוכה משאבה ומשם נמשך המים לכל העיר דרך גנורות, יש לכתוב דיתבא על מי בארות, שבארות נובעים הם, [וכל שאין המים עולין לבדם עד פני הארץ חשיב באר], וכמ"ש בפ"ת סק"ל ול"א, וצריך לדקדק שיהא הבאר חוץ לחומס דכלא"ה אין לכתוב אף שהמים מוצאים בגנורות ע"י מכוונת לתוך העיר, ונראה דאין לכתוב דמסתפקא ממי בארות, בזמן שהבאר חוץ לחומס, אע"ג דצדיעבד נראה דכשר דדוקא בלשון דיתבא על מי בארות יש לפסול בזמן שהבאר חוץ לחומס אף דהתם נמי הכוונה שמסתפקין ממנו מ"מ לשון דיתבא על אין מתפרש על מה שהוא חוץ לחומס, אבל לכתוב וממי בארות מסתפקא אין בזה הפסד אם הבאר

הדבר תלוי, [אלא דלעולם כל שחוטם ועולה לתורה בשם האחר כבר קבע הדין שנקבע הוא לעיקר שמו שהרי עיקר שמו הוא מה שמכנה לעצמו], וכן באשה יש לדקדק בזה.

ומי שיש לו שני שמות ועולה לתורה וחוטם בשניהם יחד אלא שקורין אותו רק בשם אחד, בזה יש להסתפק דאפשר דיש לחשוב השם שנקרא בו כעיקר שמו, כיון שאינו חניכה אלא חלק מעיקר שמו, ומיהו נראה דאף בזה יש לחשוב שם שעולה לתורה וחוטם כעיקר, ומה שקורין אותו באחד יש לחשוב כקיצור שמו, ולפיכך יש לכתוב שניהם, ויש לכתוב דמתקרי על השם שנקרא בו, כגון ששמו ראובן שמעון ונקרא ראובן לחוד יש לכתוב ראובן שמעון דמתקרי ראובן וכמ"ש בפ"ת בשם הט"ג והג"מ, ובדיעבד שפיר דמי אף אם כתב ראובן לחוד, או ראובן שמעון לחוד, ואם כתב ראובן דמתקרי שמעון נראה דפסול, דהא לא מתקרי שמעון לחוד כלל, וכ"כ בפ"ת בטה"ג אות י"ט סק"ו בשם הט"ג והג"מ, וכן אם כתב שמעון ראובן נמי אפשר דפסול וי"ע.

(מט) אה"ע סימן קכ"ט סכ"א מי ששמו גרשם כו' אינו גט, עיקר החידוש בכאן הוא שאינם שם אחד אלא שני שמות הם וממילא כל שלא כתב שמו חשיב שינה, וכן באברהם אם כתב אברהן נמי בטל, [ומיהו יש לדקדק דאפשר דהוא ט"ס דמינכר והכל יודעין שהוא טעות עי' לעיל ס"ק ל"ו ולפי זה אפשר דכשר מדאורייתא וי"ע], והנה זה דוקא בהחזק בשמו גרשון צפי הכל והכל יודעין שאין שמו גרשם, או איפכא, אבל אם בני העיר אינם יודעין להבחין בין גרשם לגרשון ולעולם אינם יודעין איך הוא עיקר שמו, בזה אפשר דאף אם קורין אותו גרשון וכתב גרשום דכשר מיהא מדאורייתא דמסתבר דבשטר כה"ג גוזין בו כיון שהכל יודעין שהמכוון הוא לזה ולא אדעתיהו בין גרשם לגרשון ולא גרע מט"ס דמינכר עי' לעיל ס"ק ל"ו, וי"ע.

ואם שם עריסה גרשם ונקרא צפי הכל גרשון ועולה לתורה כן, אלא כשחוטם חותם גרשום, בזה אפשר דשפיר דמי לכתחלה לכתוב גרשון לחוד ולא גרע מחניכה המפורסמת ביותר דכותבין אותה לחוד לכתחלה וכמ"ש תו' ל"ד ב', ומיהו לכתחלה יותר טוב לכתוב גרשון דמתקרי

גרשם, ואם גם עולה לתורה בשם גרשם א"כ לכאורה ראוי לכתוב גרשם דמתקרי גרשון, ומיהו אפשר דהכא נקבע צפי הצריות גרשון לעיקר שמו ולא ככינוי, וממילא תו העיקר השם שנקרא בו ויש לכתוב גרשון דמתקרי גרשום, וי"ע כעת היטב ב"י וי"ע. — אם נקרא צפי הכל גרשון ועולה לתורה כן וחוטם בשטרות כן, אף אם שם עריסה גרשם אין צריך לכתוב אלא גרשון, דחשיב שם עריסה כנשתקע לגמרי, ויעוי' ביש"ש הביא עובדא שהצריכו ב' גיטין ומשמע דהיינו באופן שלא יכלו לזכר כיצד נקרא צפי הצריות וכיצד עולה לתורה וחוטם, וי"ע.

(נ) טעה הסופר בשם הצעל או האשה וגרר הטעות וכתב השם האמתי אף בעדי מסירה בלא עדי חתימה דכשר על הגרר, מ"מ כה"ג י"ל דפסול משום דהוי כעין חק תוכות, דהא בשעה שהיה כתוב השם המוטעה התייחס כל סיפור הגט לשם ההוא ונמצא שנתבטל סיפור הגט כשנמחק השם ותו אין מועיל מה שכותב עכשיו שם אחר, להחשיב סיפור הגט לשם הזה, ומיהו אפשר דכיון דבשעת כתיבתו נתכוון אמנם לספור הגרושין של זה אין מפסיד מה שטעה וכתב שם אחר וגוררו וכשר, וי"ע, ומיהו סתימת הפוסקים סימן קכ"ה סי"ט משמע להכשר, וכן בתו' פ"ד ב'.

(נא) חו"מ סימן נ"א ס"ז שטר שנמסר צפני ב' עדים גוזין בו ממשעבדי כו', אפשר דאפילו לא כתוב בו שם הלוי נמי גוצה ממשעבדי ע"י עדי מסירה שמעדין שהוא הלוי, דהא לר' יוחנן כ"ב ב' כשר אף בדבר שיכול להודיף, [ועי' ש"ך סימן מ"ב סק"א], והתם אין השם הכתוב אומר כלום, וגם אף בדבר שאינו יכול להודיף אין הכתוב בלא העדים אומר כלום, ואפ"ה חשיב שטר, וה"נ בכתוב בו אני לוייתי נמי כל שהעדים מעדין מי הוא י"ל דחשיב שטר, אבל מ"מ אין הדבר מוכרע ואפשר דבכלל סיפור ענין ההלואה שזה ודאי עיקר השטר הוא גם שיספר שם הלוי, ובלא זה לא חשיב שטר, שהרי שטר שאין כתוב בו סכום המעות ודאי אינו שטר כלל, וה"נ י"ל דשם הלוי הוא מכלל עיקר השטר, והכי מסתברא, וי"ע, ובשטרי מכר ומחנה נמי אפשר שאין צריך שם המוכר והלוקח, [וכפשטא דלישנא דצרייתא קדושין

ולחאמור זשיש ספק זכשורות הגט החס לא שייך לומר דלא חשיב לשמה כיון דלא ידעי אי מגרשה זיה, דהא כה"ג צעדי חתימה ודאי שפיר דמי דהא כותבין לשם המתחייב ומה שיש כאן ספק צדין אין זה גורע מלשמה דגרושין, וה"ג צעדי מסירה נמי אין זה מפסיד צראייתן דלא עדיפי מעדי חתימה, ושפיר יכולים להיות עדים על ספק גרושין, ודוקא בספק שאין הגט של המגרש זזה לא חשיבי עדים לר' ירמיה, וכמש"כ, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה שם.

סימן ו

(א) ב"ז א' המציא גט ואצד כו' ואם לאו פסול, נראה דמן הדין לא חיישין אפילו בהוחזקו שני יוסף בן שמעון ושיירות מלויות שמה גם היוסף בן שמעון השני כתב גט בזאתו היום והחתים אותם העדים והלך בזאתו הדרכך ואצדו גם הוא, וכה"ג חשיב כסימן מובהק ושפיר דמי אף אי סימנין לאו דאורייתא, ואין כאן אלא גזרת חכמים זגט, וכדאמר ז"מ כ' ז' היכי פשיט מר איסורא מממונא, דלענין ממון ודאי לא חיישין והיינו אף בהוחזקו ושיירות מלויות, ונמיהו מהתם לא שמעינן אלא דחשיב כסימן צינוני דהא מדרבנן מיהא מהדרינן בסימנים, אצל מ"מ האמת נראה כמש"כ דאף אי סימנין לאו דאורייתא כה"ג מהדרינן מדאורייתא, וכ"מ דאי בהוחזקו ושיירות מלויות היה ראוי לחוש מדאורייתא לא הוו שרו רבנן בחדא מינייהו, ומדמ"ל לרצה דצענין תרווייהו ש"מ שאינו אלא מדרבנן, ועוד דמסתברא דגמ' ודאי ידע אי מתניתין פסולא דאורייתא קאמר או גזירה דרבנן, ואיך לא פשטו מהא אי סימנין דאורייתא או דרבנן, אלא ודאי כה"ג חשיב סימן מובהק וודאי מתניתין מדרבנן קאמר, ובהוחזקו ואין שיירות מלויות או בשיירות מלויות ולא הוחזקו פשיטא דעדיף מסימן צינוני דהא לרצה זכה"ג מהדרינן גט, אע"ג דסימנין לא איפשטא אי דאורייתא, (וכש"כ לדעת הסוברים דרז אשי כרצה הרי מפורש אמרו דמסקא ליה אי סימנים

כ"ו א' שדי מכורה לך], וז"ע, (ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ז"ח ס"ק ט"ו).

(ב) פ"ו ב' מאן תנא אר"י דלא כר"א כו' הא לא ידעי צהי מינייהו קא מיגרשה, נראה דכה"ג צעדי חתימה פסול אף בשאר שטרות, דשטרות חידוש הוא שזחתימתן נעשה כח שטר, וזה דוקא בחתמו שם המתחייב, אבל בחתמו לאחד משני יוסף בן שמעון ולא נתכוונו במיוחד לאיזה מהם, אף אם שניהם נווס לכתוב, אין כאן חתימה לשם המתחייב ופסול, (*) וכש"כ זגט שאין כאן לשמה, וס"ל לר"י דכיון דאף עדי מסירה מהוין את השטר, שהרי אח"כ אף אם אינם זוכרים הגרושין יכולים להעיד שגט זה נמסר בציניהם וחשיבי כעדים על הגרושין מזמן הכתוב בו, וכן מהני הגט לענין כתובה שאינו יכול לומר פרעתי, וכן בשאר שטרות, וכיון שכן ס"ל לר' ירמיה דצריך שידעו איזה גט מהווה את הגרושין, ואז מתהווה הגט על ידיהם, שראייתן המסירה כחתימה שע"י זה מתהווה זגט כח שטר והוא עושה הגרושין, אבל כשאינם יודעין איזה גט המגרש אין שייך לצרף ראייתן לגט שיתהווה בו כח שטר, ואפשר דבשאר שטרות מודה ר"י דכה"ג כשר לר"א אף שאינם יודעין איזה שטר גורם הקנין, וזכגון ששני השטרות צעדי חתימה שע"י כזר הוחלטו לשמש רק לזה שזכצילו נחתמו, דבשאינן חתומין הרי שניהם כשרים שא"צ לשמה זשטרות], דכיון שאין שם ענין לשמה שפיר י"ל דעדי מסירה לא צריך שידעו ידיעה מזכורת כמו עדי חתימה זשעת חתימתם וקגי צדיעת ספק, אצל זגט שיש בו ענין לשמה ס"ל לר"י דזזה אין מספיק ידיעת ספק, ולפי זה מתיישב שפיר טפי הא דקאמר נתינה לשמה מי צעי דמשמע דרק משום לשמה אחינן עלה וז"ע], ואצ"י פליג וס"ל דעדי מסירה לא דמי לעדי חתימה ועדותן מתהווה ע"י ראיית הגרושין ושפיר דמי אף צראיית ספק, דכיון שאין עדותם בתוך השטר לא שייך למיפסול מחמת ראיית ספק, וזמדה שרואין גירושין בזאתה מדה מהוין את השטר, אח"כ ראיתי שכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן ק"י סק"א עיי"ש.

(*) שז הערוני דדומיא דהכא צעדי חתימה, היינו זגוונא שכל זעל כתב גיטו ונשאר שלו, ולאחר שנתערבו וצאין להחתים העדים, הרי העדים חותמים כל שטר לשם הצעלים שכתבו, אלא שאינם מכירים איזה של זה ואיזה של זה, וזכה"ג בשאר שטרות ראוי להכשיר, שיש כאן חתימה לשם המתחייב.

נריך שנראה הגט ציד הצעל סמוך למציאה וסגי
 אם ראינוהו פעם ציד הצעל ועכשיו ראינו שהצעל
 עבר במקום הזה ומיד אח"כ מצאנו הגט, וזכה"ג
 הדבר ספק ממי נאבד שאין מה שעבר הצעל סמוך
 למציאה מעיד שהוא אבדו, ואפשר שכבר נתנו לה
 והיא אבדתו, אבל כשאומר תנו נותנין ממ"נ שאם
 היא אבדתו הרי היא כבר גרושה ואין הגט אלא
 לראיה וחשיב כממונה וכמש"כ לעיל, ואם הצעל
 אבדו הרי מצאו לאתרו, ועוד דכשאומר תנו
 מהימנין ליה דאמנא הוא אבדו, דאם היא אבדתו
 מה לו לשקר, והיינו דקאמר ר"ז דלפיכך נקט
 התנא נמלך לדקדק דבאמר תנו וימנין דנותנין
 והיינו כגון שראינו פעם גט כזה ציד הצעל ועכשיו
 ראינו שעבר שם סמוך למציאה, אבל לאחר זמן
 אמנא אף באומר תנו אין נותנין, והיינו דקשיא
 להו מהיכי פשיטא ליה לרבה דיש לדקדק ממתניתין
 דאמר תנו נותנין אפילו לזמן מרובה, ואפשר
 דאפילו לא ראינו הגט צידו כלל אם קודם שנמצא
 את הגט אמר שאבד לו גט ופלוני ופלוני עדיו
 דיש לחשבו כראינו הגט צידו וכל שנמצאו סמוך
 להליכתו שם חשיב כלאתרו, ואפשר נמי דאף באמר
 אחר שנמצא הגט שפלוני ופלוני עדיו שיש לחשבו
 כראינו הגט צידו וכל שעבר במקום שנמצא הגט
 סמוך למציאתו יש לחשבו כלאתרו, ולמש"כ תו'
 לקמן ב' ד"ה מעולם דהצעל נאמן לומר שאבד
 גט, י"ל דה"נ בראינו שעבר לאתרו סמוך למציאה
 נאמן לומר שאבד גט וממילא חשיב כראינו גט
 צידו וכיון שעבר סמוך למציאה חשיב כלאתרו,
 [ושטרי חליצה ומיאונין שאני שאין האשה נאמנת
 בכך כלל], וז"ע.

בא"ד דאי לאתרו פשיטא, ק"ק דגם בלאתרו
 איכא חידושא דלא חיישינן שמא קודם
 שהלך הוא איבד היוסף בן שמעון האחר כאן גיטו,
 ועי' לקמן סק"ו נתפרש.

בא"ד ור"ז סבר דהא דקתני ונמלך אורחא
 דמילתא נקט כו', נראה דאין כונתו דר"ז
 לא דייק כלל הא אמר תנו נותנין דהא צהדיא
 קאמר דילמא אם אמר תנו נותנין לאתרו, אלא
 ר"ל דניחא ליה לתנא למינקט ונמלך כדי לפרש
 שיש לחוש שנמלך ולפיכך לא נוהר צו וכיון דלאתרו
 שפיר דמי תו לא חשש התנא לדיוקא דהא אמר
 תנו נותנין ונקט נמלך, אבל לא נקט נמלך עיקרו

דאורייתא, ואין דברינו אלא בהוחזקו ושיירות
 מלויות, ומיהו אי ידעינן דגם היוסף בן שמעון
 השני כתב גט באותו היום והחתים אותם העדים
 אפשר דמו לא חשיב כסימן מובהק וחיישינן לה
 מן הדין אי סימנים לאו דאורייתא, ואפשר נמי
 דכה"ג גרע ואף אי סימנין דאורייתא מ"מ כה"ג
 חוששין כיון דהוחזקו שני גיטין שוין.

והנה אמרו ב"מ כ"ז דאי סימנין דאורייתא
 מהדרינן גט אשה בסימנין, ומשמע דאף
 מהדרינן מהדרינן, ולא גזרו בזה חכמים אע"ג
 דלשני יוסף בן שמעון חששו אע"ג דחשיב כסימן
 מובהק מן הדין וכמשנ"ת, אין לדמות גזירת
 חכמים ז"ל, [וכש"כ לרבה דלא גזרו אלא בהוחזקו
 שני יוסף בן שמעון דלפי זה לא דמי לשאר סימנים
 דלא הוחזק שיש עוד חפץ כזה כאן].

תוד"ה הא הא אי לא הוה חיישינן לנמלך [ר"ל
 שהיינו יודעים צעדים שגירשה, או שהיה
 כתוב בו הנפק] היו מחזירים לה את הגט אפילו
 אינו שלה כיון דאינה צריכה אלא לראיה, ר"ל דכל
 שאין הגט נוגע להחזירה שוב הוה גט כממונה
 ולענין ממון הרי לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון,
 ולו"ד היה מקום לומר דלא חילקו חכמים בגט
 ולעולם חיישינן בגט לשני יוסף בן שמעון אף
 בשאין הגט הזה נוגע עכשיו לגרושין.

בא"ד ולא קתני שאני אומר כתובין היו ולא נתנו,
 ואי הוה תני הכי היה מתפרש בתרתי, דיש
 לחוש שמא לא נתן לה עדיין וממילא אין אנו
 יכולים לתת לה בלא שליחות ממנו, ועוד דכיון
 שעדיין הגט צריך להחזירה יש לחוש ליוסף בן
 שמעון אחר.

בא"ד וא"ת ומנא ליה אפילו לזמן מרובה דלמא
 לאתרו דוקא כו', לכאורה הא ודאי ברייתא
 איירי בלא בראינו הגט לא צידו ולא צידה קודם
 שנמצאוהו דהא קתני שאין אנו יודעים אם היא
 אבדתו או הוה, וקתני טעמא דנמלך ומשמע דאמר
 תנו נותנין ואע"ג דאין כאן לאתרו, ובאמת לפי
 זה צ"ע היכי מוקי לה ר"ז לאתרו, ובמהרש"א
 כתב דאפשר לפרושי ברייתא בראינו הגט ציד הצעל
 ואבדו לאתרו, ותמוה דא"כ הרי ודאי לא נתנו
 להאשה ואין קתני ברייתא שאני אומר כתובין היו
 כו', וכאילו הדבר ספק אם נאבד מן הצעל או מן
 האשה, וכבר הקשה כן במהר"ם שיף, ואפשר דאין

לדיוקא דהא אמר תנו נותנין, ולפיכך אין שייך לשאל פשיטא.

בא"ד ועוד אור"י דדייק אפילו לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה ומיאויין כו', דבאמת הו"מ רבה למיפרך מהא דקמני שטרי חליצה ומיאויין יחזיר דכולהו מידי דאיסורא נינהו ואיכא למיחש דהו, וכדקאמר דהדיא בסמוך נפק דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר, (ומפרש בשלהי פ"ק דב"מ דשטרי חליצה ומיאויין טנן), והתם ע"כ אף לזמן מרובה וכמש"פ תו', אלא דכולהו מתניתין חד ענינא נינהו דבשטרי חליצה ליכא למיחש לנמלך לפיכך יחזיר אצל גיטי נשים דאיכא למיחש לנמלך לפיכך לא יחזיר, וניחא לגמ' למיפרך מגיטי נשים אגיטי נשים ולפיכך דייק מרישא אע"ג דבסיפא מפורש טפי, והיינו דמשמע ליה לרבה דאף לזמן מרובה מהדרין דהא דמתניתין קמני דה"ט דגיטי נשים שאני משטרי חליצה משום דיש לחוש לנמלך וא"כ משמע דבאמר תנו שוו לשטרי חליצה, [ולפיכך לא נקטו לומר דניחא ליה לדיוקא הא אמר תנו נותנין דליהוי שוה בגיטי נשים ובדייתיקי והתם אף לזמן מרובה דהא בממונא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, דודאי י"ל דמידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא דדומיא דשטרי חליצה ומיאויין ודאי איכא למידק ביה טפי דהא באמת מבואר בשטרי חליצה ומיאויין דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון ומשמע דאין גיטי נשים חלוק אלא משום שיש לחוש לנמלך], ור"ז אה"נ דהו"מ למיפרך משטרי חליצה ומיאויין אלא דניחא ליה למיפרך גיטין אגיטין, [ורישא לא משמע ליה דאיתא דוקא דומיא דסיפא אפילו לזמן מרובה וכמ"ש תו'].

בא"ד דבידוע שחלצה או מיאנה פשיטא דיחזיר אפילו אינו שלה, אע"ג שיש בזה חידוש דלענין ממון לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, מ"מ זה פשיטא ולא הוצרך להשמיענו, וכל אינך דקמני התם דמתניתין עיקרם לאשמיעינן שאין להסתפק בזה אם כבר ניתנו או לא, [ואיגרות שום נמי אשמיעינן דאיהו דאפסיד אנפשיה אי שומא הדר], ועוד שאין כונת המשנה להשמיענו שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, ועיקר כונת המשנה לומר שאין חוששין לשמא לא ניתנו לה עדיין והיינו שנכתבו קודם שחלצה או מיאנה, ואם איתא דבידוע

שחלצה או מיאנה איירי, א"כ פשיטא שיש להחזיר לה, והרי עיקר חידוש המשנה הוא שמחזיקין אותה כפנוי' ע"י השטר הזה דודאי לא נכתב אלא לאחר שחלצה או מיאנה, ומיהו ממה שהק' לר"י מאי קמ"ל משמע שיש לפרש דעיקר חידוש המשנה שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, אצל מ"מ לשון המשנה מוכח דלא איירי בהחזקה כחלוצה בפנינו, אלא שע"י השטר שנמא' אנו מחזיקין אותה כפנוי'.

(ב) כ"ז א' כאן במקום שהשיירות מצויות כו', באמת עיקר התשובה בזה דתנא דצרייתא איירי בגוונא דליכא למיחש לאחר, דהא עיקרא דצרייתא בחשש שאין יודעין אם כבר ניתן הגט או לא, ולפיכך אין שייך לדקדק מכאן דוקא דבאין שיירות מצויות לא חיישינן לאחר, דשפיר יש לאוקמי בלא הוחזקו, או בידעין בהחלט שאין עוד יוסף בן שמעון בעיר הזאת וגם נסתמנה העיר ע"י נהר באופן שאין לחוש לשתי שוירי, [ומיהו אולי כה"ג פשיטא], או כדר' ירמיה או כדרב אשי, אלא דרבה ס"ל קושטא דמילתא דבאין שיירות מצויות לא חששו חכמים ולפיכך נקט לפרושי דהאי גוונא, ואה"נ דהו"מ לפרושי בלא הוחזקו ובשיירות מצויות, ואמנם קושטא הוא דמתניתין מתפרשא אף בכה"ג ובהו דומיא דסיפא, דמתניתין מתפרשא דאמר תנו נותנין בכל גוונא דליכא למיחש לאחר ולא שייך לפרושי דוקא באופן זה או זה דהעיקר כאן דמתניתין דנה בחשש שמא לא ניתן ולא בחשש דשני יוסף בן שמעון ומשכח"ל באופן דליכא למיחש לשני יוסף בן שמעון, וזהו שכתבו תו' דרבה כבר השמיענו דבלא הוחזקו לא חיישינן ולפיכך הזכיר עכשיו אין שיירות מצויות והיינו להוסיף דאף בהחזקו אין חוששין באין שיירות מצויות, ומיהו א"א לומר כן דלאוקימתא דר' ירמיה הקשו בגמ' מאי קמ"ל ומבואר דעיקר חידוש המשנה הוא צדין למה אין חוששין לעוד יוסף בן שמעון, ולפי זה צריך לומר דמסיפא שמעינן דבלא הוחזקו לא חיישינן ורישא אשמעינן דבאין שיירות מצויות לא חיישינן, ולפי זה לא איירי רישא דומיא דסיפא, ומיהו אי שיירות מצויות והוחזקו שווין יש לפרש דרישא וסיפא תרומיהו אשמעינן דבעינן הוחזקו ושיירות מצויות ובסיפא מבואר דבעינן הוחזקו, ולפיכך הזכיר רבה ברישא שיירות מצויות אצל כי

הדדי נינהו, ואף מסיפא יש ללמוד דבאין שיירות מלוות אין חוששין אף בהוצוקו, ועפ"י יש לפרש דברי התו'.

והא דדייק רבה מכל מעשה ב"ד יחזיר ללא חיישין לשני יוסף בן שמעון בלא הוצוקו, נראה דהיינו משום דנראה לו דוחק לפרש המשנה דקתני סתמא יחזיר דהיינו דוקא באין שיירות מלוות דסתמא דמילתא שיירות מלוות ולא היה סתם התנא, ויהא דהא אמר חנו נותנין כיון דלא קתני מפורש יחזיר לא קשה אם נוקי דוקא באין שיירות מלוות דהא אין זה עיקר הדין של המשנה, וברייטא דזומן שהצעל מודה דמוקי לה נמי רבה באין שיירות מלוות, אפשר דהתם נמי מפורש בברייטא דעיקר הנידון הוא בחשש שמא נכתב ולא יתן, ולפיכך אין לדקדק כ"כ בחששות לדדיות, אבל מתניתין דמעשה ב"ד דקתני סתמא דכל אלו יחזיר בכל גווי לא מסתבר ליה לרבה לאוקמי דוקא באין שיירות מלוות], והוסיף גם דהא בשטרות מעשה ב"ד קתני ומנאי הדבר שנמצאים בב"ד והתם שיירות מלוות ולא היה סתם התנא, והיינו דמשמע ליה לרבה דאשתכחו בב"ד, [אבל אין ר"ל דלשון מעשה ב"ד משמע דאשתכחו בב"ד, דודאי אין זה צמחמות הלשון, ועוד דמעשה ב"ד יש לפרש בשטרי ממון והתם אמנם יחזיר אף בהוצוקו ואף בשיירות מלוות וכדאמר ב"מ כ' ב', ועיקר דיוקא דרבה משטרי חליצה ומיאונין כדאמר שם, ומשמע ליה נמי דכל מעשה ב"ד כולל נמי דאיסורא דומיא דשטרי חליצה ולפיכך נקט לכל מעשה ב"ד ולא נקט שטרי חליצה], אבל לא הוצוקו לא הוצרך התנא לפרש דסתמא דמילתא איירי ביודעין למי להחזיר והיינו בלא הוצוקו שני יוסף בן שמעון, והא דבאין שיירות מלוות אין חוששין נראה דס"ל לרבה בן מסבא, ואפשר נמי דק"ו הוא מלא הוצוקו ושיירות מלוות, וכמו שהזכיר הר"ן סבא ז', מיהו הרא"ש כתב דאדרבה הוצוקו גורם טפי לחוש, (ועי' להלן סק"ג).

ג) ב"ז ב' ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוצוקו לא ליהדר ופליגא דרבה, כתב הרא"ש דאי בשיירות מלוות לחוד חיישין כש"כ שיש לחוש בהוצוקו לחוד, והר"ן כתב דאיכא למימר דשיירות מלוות גרע, ובהוצוקו לחוד אין חוששין, ובאמת לכאורה בגמרא משמע יותר כדברי הר"ן דאילו

לדעת הרא"ש נמצא דהא דבשיירות מלוות חיישין חידשו האמוראים מסבא ואין לזה כל הכרח, שהרי מתניתין וברייטא דר"ז יש לפרש בלא הוצוקו, ובגמ' הקשו מתניתין וברייטא אהדדי ותיירו רבה ור"ז כאן במקום שהשיירות מלוות כאן במקום שאין שיירות מלוות, ומשמע דמסתירת המשניות למדו דין זה, וכן לשון הגמ' ב"מ י"ח ב' במאי קמיפלגי רבה סבר כו' דאשתכח בב"ד כו', משמע דאין כאן דברי סבא אלא הכרח, דאל"ה הו"ל למימר ור"ז הא קתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולפרש דאשתכח חוץ לב"ד מתפרשא, אבל לשון במאי קמיפלגי משמע שאין כאן דברי סבא כלל, וכיון דמפרשין באשתכח חוץ לב"ד ע"כ דבשיירות מלוות לחוד יש לחוש, ועוד דהא באמת פליגי גם בסבא דהא דחידש רבה דאף בהוצוקו לא חיישין באין שיירות מלוות אין לו הכרח וחידש בן מסבא, ואילו ר"ז ס"ל מסבא דבהוצוקו חיישין אף באין שיירות מלוות, ועוד חידש דגם בשיירות מלוות לחוד חיישין, ומיהו מכ"ז אין הכרח אלא דהוצוקו לא עדיף משיירות מלוות, אבל אין גם הכרח דשיירות מלוות עדיף וי"ל דשקולין הם, וולדעת הרא"ש צ"ל דלא מסתבר להו לרבה ור"ז לאוקמי סתמא דמתניתין דוקא בהוצוקו שני יוסף בן שמעון, ולפיכך יש לפרש מתניתין בלא הוצוקו ושיירות מלוות ונשמע אמנם דשיירות מלוות לחוד חיישין, ואף רבה הו' מוקי לה בהכי, אלא דלרבה מוכח ממתני' דכל מעשה ב"ד דלא חיישין אלא בהוצוקו, ותו מחדש רבה מדנפשיה דאף בהוצוקו לא חיישין אלא כשיירות מלוות, ולפי זה הא אמר חנו נותנין אשמועינן חידושא דלא שמעינן מסיפא דכל מעשה ב"ד, אבל ר"ז כיון דאין צריך לאוקמי מתניתין בהוצוקו אמנם לא מוקי לה הכי אלא בשיירות מלוות לחוד חיישין, אבל לולא הכרח המשנה דכל מעשה ב"ד היה מודה רבה לר"ז, ודוחק], ועיקר הדבר דר"ז פליג גם בהוצוקו לחוד וס"ל דחיישין וכמ"ש הרא"ש מבואר הוא בגמ' דאמרו עבד רבה עובדא כשמעתי איכא דאמרי בהוצוקו ולא שכיחי וא"ד בשייחי ולא הוצוקו ומבואר דתרווייהו חידושא דרבה נינהו ורב הוגא פליג, ואע"ג דלא מצאנו דברי ר"ה אלא בשיירות מלוות ולא הוצוקו מ"מ פשוט להש"ס דה"ה הוצוקו ולא שכיחי שיירתא, ולהאמור א"א לומר

דהוחזקו עדיף אלא דשקולין הן, ובאמת ז"ע על שהראשונים ז"ל לא נסתיעו מזה, וגם בר"ן כתב דאפשר דבהוחזקו לחוד מודה ר"ז לרבה, וז"ע.

שם ר' ירמי' אמר כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, קאי אמתניתין דנמלך, ואשטרי חליצה ומיאונין וכל מעשה ב"ד, ואצרייתא דזומן שהבעל מודה, ומאה דפריך מאי קמ"ל משמע דעיקר החדוש הוא אמנם דדין שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, ויש לעי' והא בכלל כל מעשה ב"ד אף שטרי ממון והתם פשיטא שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון וכמש"כ תו' לעיל א' ד"ה הא דצידוע שחלצה פשיטא דמחזירין לה לראיה, וע"כ דהתם חידושא אחרינא אשמועינן דלזה לא מקיים שטרי ולא משהה ליה וא"כ ה"נ בגט יש לפרש דקמ"ל דבעל לא מקיים שטרי, ואולי בגט פשיטא ודוקא בלזה ס"ד דמקיים שטרי כדי שיתרצה המלוה להלוותו, או דאדיוקא דנמלך הוא דקפריך מאי קמ"ל, ואע"ג דיש כאן חידוש דלא חיישינן שמה כתב ליתן בדיסון ולא נתן עד תשרי, וסמיכין דקלא אית לה למילתא, וגם ידעו לקוחות דלא נמסר לה אלא דלא תיעגן אבל לענין פירות יאמרו לה אייתי ראיה אמת מטא גיטא לידך כדאמר ב"מ י"ט א', וזה ודאי חידוש הוא דלא שמעינן לה מדנפשינן, כבר פירשו בזה התו' לעיל א' ד"ה הא דצעי לשנויי אף למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה, ועוד די"ל דאדיוקא דהא אמר תנו קפריך דהתם פשיטא דליכא למיחש לפירות כיון דמגרש שלא ביום שנכתב קלא אית ליה כמ"ש תו' שם, ובאמת ז"ע לפי זה מש"כ התו' דהו"מ לשנויי דקמ"ל דלא חיישינן שמה לא נתן ביום הכתיבה, ועוד דאכתי קשיא אשטרי חליצה דליכא נפקותא בזה ללקוחות, אבל ז"ע דבהא ודאי אינה נאמנת לומר שהיא זו שחלצה, ונריך לפרש דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על שטר חליצה של זו וכמש"פ רש"י, וא"כ הרי ידענו שהיא חלוצה ופשיטא דנחזיר לה לראיה כמ"ש בתו' הנ"ל דצידוע שחלצה פשיטא, ואולי י"ל דחליצה ומיאון לא שכיחי כמו גיטין, וגם איסורם קיל טפי, ולא חשו בזה חכמים לשני יוסף בן שמעון כלל, והא דאמר ב"מ כ' ב' שטרי חליצה ומיאונין תנן אינו אלא לומר דאף באיסורא איירי וממילא מתפרשא כל מעשה ב"ד

אף בגט מקויים, וניחא השתא טפי הא דנקט רבה כל מעשה ב"ד ולא נקט שטרי חליצה ומיאונין, אבל ל"מ כן וז"ע, ואפשר דאירי דאמרה קודם שנמצא השטר חליצה, שאצדה שטר חליצה ופלוגי ופלוגי עדיו, וכה"ג אם ידעינן שהגט שנמצא הוא שלה מהדרינן לה דאמירתה בצירוף השטר שנמצא מספיקים להחזיקה בחלוצה, אבל אם אף לאחר שנמצא השטר ואחרי דצריה עדיין ספק אם זה השטר שלה לא מהדרינן לה וענין מש"כ הגרע"א ז"ל ב"מ י"ח בתוד"ה נפק ונתבאר לקמן ס"ק י"ב, ולפיכך נריך שיאמרו מעולם לא חתמנו ובלא"ה לא מהדרינן לה, (וגם קשה היאך רמזו במתניתין גוונא דר' ירמי' או דרב אשי וה"נ יש לאשכוחי עוד גוויי שיהיה בהם חידוש אחר כיון שאין החידוש אלא צענין דדי לומר דסימן מובהק דאורייתא ולמר דלא חיישינן לעדים ששם כשם, וגם כיון דאיכא למימר כר"י וכר"א תו אין הכרח לאחד מהם).

ובן לאוקימתא דרב אשי קשה דל"ל אמר תנו תיפ"ל דהיא אומרת סימני הגט, ונריך לפרש בשהוא אומר סימני הגט, אבל קשה דכיון דעיקר החדוש הוא דסימן מובהק דאורייתא (וכמש"כ הרמב"ן והר"ן), וא"כ ל"ל למינקט בשהבעל נותן סימנים ואומר תנו טפי הו"ל למינקט בשהיא נותנת הסימנים, וכן בצרייתא דקתני בזמן שהבעל מודה טפי הו"ל למינקט בזמן שהאשה נותנת סימנים, וכן מתניתין דכל מעשה ב"ד קשה דהא עיקרא דמתניתין לאשמועינן גוויי דליכא למיחש לשמה נמלך ולא נתן, ואם איתא דצעינן שחתן סימן מובהק א"כ בכל גוויי מוסרין לה, אפילו דבר שיש לחוש לנמלך, כדאמר ב"מ כ"ח א' היא אומרת סימני הגט ינתן לה וז"ע. — פשטא היה נראה לכאורה דר"י ורב אשי ס"ל דאף בלא הוחזקו ואין שיירות מנזיות חיישינן ולפיכך לא מנז לאוקמי כל הני מתני' אלא כדמוקמי להו, אבל הרמב"ן לא כ"כ, וכתב דלהכי לא מוקמי לה באין שיירות מנזיות ולא הוחזקו דא"כ פשיטא, וז"ע דבגמרא אאוקימתא דר"י לא הקשו פשיטא ואאוקימתא דר' ירמי' הקשו, וגם בסבירא לאו מילתא דפשיטא היא כולי האי דהא גזירה דרבנן היא ומנין לנו לחדש מעצמנו שלא גזרו אלא או בשיירות מנזיות או בהוחזקו כיון דבמתניתין קתני סתמא.

גמ' ודוקא צדד אות פלונית דהוי ליה סימן מובהק, יש כאן חידוש דהיה אפשר לומר דכיון שאינו אלא חששא רחוקה מדרבנן, כל שניתוסף סימן מו לא חיישין אף אי סימנן דרבנן.

(ד) ענין שיירות מלויות היה נראה לבאורה לפרש דהיינו דוקא צדד הגט שנמצא אינו מן המקום שנמצא בו, ולפיכך הדבר תלוי אם ממקום שהבעל והאשה שם שכיחי שיירות לכאן, אבל בגט הנמצא במקומו לא חילקו חכמים בין מקום שהרבים מלוין שם לבין מקום שאין מלוין, אבל א"א לומר כן דהא אמרו בגמ' והא בי דינא דר"ה כמקום שהשיירות מלויות דמי ומשמע דליכא נפקותא כלל בדירת הבעל והאשה, [ומיהו אפשר לומר דלבי דינא דר"ה היו שיירות מלויות מכל המקומות], ועוד דהא בב"מ י"ח ב' אמרו דרבה סבר כל מעשה צ"ד דאשתכח צב"ד, ומבואר דכל צ"ד חשיב מקום שהשיירות מלויות, וגם אמרו לר"ז דאשתכח אצראי ומשמע דאין כל העיר נחשבת כמקום שהשיירות מלויות מחמת הצ"ד, ועוד דאמרו בגמ' דעבד רבה עובדא כשמעתי בגיטא דאשתכח בפומבדיתא בי כיתנא ופליגי לישנא אי בדוכתא דתרו כיתנא או בדוכתא דמוצני כיתנא ומשמע דתרווייהו הוו בפומבדיתא ומבואר דאפ"ה דוכתא דתרו כיתנא לא חשיב שיירות מלויות, [וזו הראיה הביא הרמב"ן במלחמות (לענין אחר)], ולפיכך ע"כ דאף צנמצא גט במקום דירת הבעל והאשה נמי יש לדון אי נמצא במקום ששיירות מלויות או לא, והענין דבאמת חשש רחוק הוא לומר שנודמן שגם היוסף בן שמעון השני כתב גט [אף בהחזקו], בדיוק באותו יום והחתים אותם העדים והלך באותה הדרך ואצדו, ולפיכך לא חששו חכמים אלא צדד המקום שנמצא שכיחי בו רבים שיש לתלות שגם היוסף בן שמעון השני או שלוחו היו שם, אבל במקום דלא שכיחי רבים שאנו צריכים לתלות שאירע שגם היוסף בן שמעון השני עבר שם, לא גזרו רבנן, [ולרבה דבעי החזקו ושיירות מלויות אפשר דאם נמצא סמוך לביתו של היוסף בן שמעון השני דחשיב כשיירות מלויות אע"ג דהוא מקום שאין שיירות מלויות, דהא היוסף בן שמעון השני שכיח כאן], ולפי זה אפשר דאין נפקותא במקום דירת הבעל והאשה ואף אי לא שכיחי שיירות מהם להבא מ"מ כל שנמצא במקום

שהשיירות מלויות חיישין, ולעולם שיירות מלויות נידון במקום המליאה אי שכיחי התם רבים ואף דהרבים דשכיחי כולם תושבי העיר הזאת והגט בא ממקום אחר מ"מ חשיב שיירות מלויות, וכ"מ קצת מהא דחיישין לשני שוירי ומשמע דודאי אין שיירות מלויות משוירי השניה לכאן שהרי בכלל אין אנו יודעין אם יש עוד שוירי ואם היו שיירות מלויות משם לכאן ודאי היו יודעין שיש עוד שוירי ואפ"ה חיישין, [ומיהו אין זה מוכרח דשפיר י"ל דמשוירי ההיא שיירות מלויות לכאן דרך עוד עיירות בינתיים, אלא שעדיין לא הגיע איש משוירי ההיא לכאן שאין הולכין אלא לעיירות שבינתיים, אבל מ"מ הוא צדין שיירות מלויות כיון שאין מפסיק ביניהם לכאן דרך שאין שיירות מלויות בה], וכבר הרגישו בזה אחרונים ז"ל עי' בתו"ג ובח"ס הוצא צב"מ סו"ס קל"ב, אבל דעתם ז"ל דודאי כה"ג חשיב אין שיירות מלויות, וצ"ע, שו"ר שכן מבואר במלחמות יבמות קט"ו כדבריהם ז"ל דכה"ג חשיב אין שיירות מלויות ואזל ליה מש"כ.

רא"ש פרק כל הגט ס"ג ויראה דכש"כ אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מלויות דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר כו' ממה שנחוש שצד אחר מעיר אחרת כו', צ"ע מאי פסקא הוחזקו צנמצא במקום הכתיבה, ושיירות מלויות צנמצא שלא במקום הכתיבה, ואפשר דבעיר אחת לא הכריע רבנו אי הוחזקו עדיף או שיירות מלויות, ושפיר י"ל דשיירות מלויות עדיף, דבכל יש לחוש שיש עוד יוסף בן שמעון אע"ג דלא הוחזק, אבל במקום שאין שיירות מלויות לא חששו אף בהחזקו עוד יוסף בן שמעון וכמו שהזכיר הר"ן סברא זו, ולפיכך הביא רבנו רק מהא דחוששין לשני שוירי ואנו חוששין שיש עוד שוירי ויש בה יוסף בן שמעון ששם אשתו שזה לשם אשתו של היוסף בן שמעון הזה ואירע שגם הוא הגיע לעיר הזאת והגט בידו ואצדו, ובה ודאי כש"כ שיש לחוש בהחזקו ואין שיירות מלויות צנמצא במקום הכתיבה, ומאחר דידעין דהוחזקו חיישין אפילו אין שיירות מלויות אמנם מו חיישין אף צנמצא שלא במקום הכתיבה כל שצמקום הכתיבה הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ואף שזו חששא רחוקה לחוש מעיר אחרת, ואין ללמוד זה מהא דחוששין לשני שוירי בשיירות מלויות, מ"מ

כרש"א וכמו שפסקו בגמ', ומנ"ל לרצה תנאי דפליגי עליה דרש"א, [דלא משמע דכולי האי דייק ממעשה ד"ד דאשתכח ד"ד], ובגמ' העתיקו ברייתא דאזוהי שלא לאלתר כאילו אין לה קשר כלל עם פלוגתא דר"ז ור"ז, ולו"ד היה נראה דאשתכח במקום שהשיירות מצויות לא חילקו חכמים ואפילו לא עבר אלא אדם אחד חיישין, אבל אשתכח במקום שאין השיירות מצויות שרי ואפילו עברו שם כמה דנ"א, וכל מדות חכמים כן הוא, ומיהו ודאי אין העיר נקבעת כולה כשיירות מצויות ע"י שיש בה מקום דמוצני כיחנא, ודוקא במקום ההוא חשיב שיירות מצויות וכן אמרו דאשתכח אצראי, אבל דוכתא דמוצני כיחנא חשיב מקום שהשיירות מצויות ואפילו לא עבר שם עדיין אלא אדם אחד, ובר"ן מבואר דלא ס"ל כהראב"ד.

(ו) בהא דלאלתר שפיר דמי יש לעי' למה לא חיישין לשיירות שקדמו לו וכבר הקשו כן הרש"א והריטב"א, ודעת הראב"ד (בשטמ"ק ד"מ) דלר"ך אמנם שיעיד המוצא שראה המקום שנמצא בו הגט קודם שעבר זה האיש ולא היה שם גט, אבל בלא"ה דינו לעולם כלאחר זמן, דאמנם אנו חוששין לשיירות שקדמוהו, וחו' נראה דעת תו' שכתבו דלאלתר פשיטא ולעיל סק"א נתקשיו בהם ולהאמור ניחא, ומ"מ כתבו דבלא ראינו גט בידה לא חשיב לאלתר אע"ג דהא ראינו קודם שעברה ולא היה שם כלום, מ"מ כל שלא ידעו שהיה לה גט תלינן במילי אחרת כי שמה הרוח נשבו לכאן או שנחגלה או שלא צדק יפה, ומ"מ בראינו גט בידה פשיטא דלא חיישין להני חששין, ובריתב"א הזכיר שני דרכים, א. דאם איתא משיירות שקדמוהו ד' גיטין הו"ל לאשכוחי, ולפי תירוץ זה צריך לחפש בכל השטח שיש להסתפק שהוא אצד שם גיטו ובשיעור לאלתר, ובאמת צ"ע אם יש לסמוך על מה שלא נמצא דשמה לא צדק יפה, והריטב"א כתב בעצמו שזה דוחק, ב. דאיירי שמכיר המקום ששהה בו והניח שם כליו וראוי לו להסתפק שאצדו במקום ההוא טפי מבשאר מקומות, ואמנם מאלו שם, ולא מאלו שם עוד גט, ובכה"ג תלינן דזהו גיטו דאם איתא דמשיירות שקדמוהו תרי גיטי הו"ל לאשכוחי, [ומבואר דמה שהמקום מיוחד לא סגי בהכי ואכתי חיישין שמה גם אחר אצד בדיוק באותו מקום ודוקא לאלתר

לא מאלו חילוקים בהחזקו ושיירות מצויות בין נמצא במקום הכתיבה לנמצא במקום אחר, ומכל מקום עדיין לא נחשב כה"ל דשפיר יש לומר דלא פלוג חכמים בשיירות מצויות וגזרו אף בשלא נמצא במקום הכתיבה, אבל בהחזקו לא גזרו, ועיקר הגידון הוא בנמצא במקום הכתיבה וצוה ראו חכמים לחוש בשיירות מצויות ותו לא חילקו וגזרו לעולם בשיירות מצויות אף בשלא נמצא במקום הכתיבה, אבל בהחזקו ואין שיירות מצויות לא ראו לגזור בנמצא במקום הכתיבה ולפיכך לא גזרו כלל, וכך נראה דאמנם אף בנמצא במקום הכתיבה ס"ל להרא"ש דיש לחוש טפי בהחזקו מבישיירות מצויות, אלא לאלוהי לדבריו הביא שהרי גם לעיר אחרת חוששין בשיירות מצויות וכ"ש דיש לחוש בהחזקו מיהא באותה העיר, א"נ ס"ל להרא"ש דלא שייך כאן לא פלוג ושפיר יכלו חכמים לגזור בשיירות מצויות רק בנמצא במקום הכתיבה, [כל שעדיין יש ספק שיש עוד יוסף בן שמעון, אבל בצדקו ויודעין שאין עוד יוסף בן שמעון הרי זה כנמצא שלא במקום הכתיבה, ואדרבה עדיף דהא עכשיו צריכים לחוש לשתי שוירי וגם יש כאן חזקת כ"נ כ"ה], ומדגורו גם בנמצא שלא במקום הכתיבה, וגם בדידיעין שבמקום הכתיבה אין בהחלט עוד יוסף בן שמעון, (וכמ"ש תו'), כש"כ שיש לחוש בהחזקו במצוי בעיר מיהא, ומאחר דכבר גזרו בשיירות מצויות בכל גווי תו גזרו גם בהחזקו בכל גווי, א"נ לעולם בהחזקו חשיב כנמצא במקום הכתיבה שהרי כי היכי ש"נא זה מעירו לכאן שמה י"א גם השני, אבל בלא החזקו שאנו חוששין לשוירי אחרת וליציאה משם לכאן זהו מחודש טפי, ועדיין צ"ע.

(ה) כתב הרמב"ן בשם הראב"ד דכל שלא שהה או עבר אלא אדם אחד חשיב כאין שיירות מצויות אף אם המקום הוא מקום בשיירות מצויות, והרמב"ן נסתייע מהא דדוכתא דתרו כיחנא בפומבדיתא לא חשיב שיירות מצויות אע"ג דבפומבדיתא גופא נמי מוצני כיחנא אלא ודאי העיקר במקום שנמצא ממש וא"כ כי לא עבר אלא אדם אחד שם חשיב אין שיירות מצויות, אבל תימא לפי זה איך לא הקשו בגמ' לרצה מהא דרש"א אומר כדי שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם, ומבואר דבעבר אדם שם חיישין הרי דאף באין שיירות מצויות חיישין, ומה גם דקיי"ל

עם הירושלמי שצ"ה, וכן צמה שהסכים הרמב"ם דעבר אדם חשיב אין שירות מלוות משמע דאין כלל חשש לשירות שקדמו ודלא כהרשב"א ותירוצו קמא של הריטב"א וכמ"כ, ובתירוצו השני הריטב"א יחיד צוה וגם דברי הראב"ד לחומרא, ולפיכך לא שרינן לאלתר אלא"כ עבר שם המוצא קודם שעבר השליח וראה שאין שם גט.

(ז) ב"ז א' תוד"ה כאן וי"ל כגון ידיעין דמזה יוסף בן שמעון נפל כו', והמהרש"ל והמהרש"א כתבו דלמש"כ לקמן דלא חשדינן לבעל למשקר במזיד ה"נ הכא נאמן לומר שהוא אצדו, ותימא הגע עצמך הרי שהיה הגט כחוצ על טס של זה האם יהא נאמן הבעל לומר שהוא אצדו, וה"נ מה שהגט שוה לזר ע"פ זלוות אין הבעל נאמן צוה, ולא כתבו החו' שאין הבעל חשוד לשקר אלא צענין שצממון כה"ג היו מחזירין לבעל ולא היו חוששין ורק משום חומרא דגרושין חיישינן צוה כתבו שהבעל נאמן שאינו חשוד לקלקלה וזהו דין לגבי הכשר הגט שהבעל נאמן על כשרותו, ואיירי התם נמי ידיעין שממנו נפל אי מיירי בהוחזקו, (ומיהו לא ידיעין שמות העדים שהיו בגיטו, דאל"ה לא היו צריכים לפרש דמהימנין ליה), ופשוטו איירי לר"י דלא הוחזקו, [אלא צשיירות מלוות אי ר"י כר"ז בל"ב], וניחא צפשיטות שאין חשש לאחר כלל אלא משום חומרא דגרושין ונאמן הבעל לומר שעל שלו חתמו, אבל כאן לא צהכשר הגט לגרושין איירי אלא צעיקר הנידון למי להחזיר וצוה ודאי אין יוסף בן שמעון אחד נאמן לומר שהוא אצדו, והרי המוצא שטר שראובן חייב ליוסף בן שמעון מנה והוחזקו שני יוסף בן שמעון ודאי אינו ראוי להחזיר לאחד מהם.

ובמה שחירצו כגון ידיעין שמה יוסף בן שמעון נפל, משמע דלר"ך שנדע שנפל ממנו, אבל צמה שאנו יודעים שהיה תח"י גט צוה לא סגי בהכי, והג"מ דצממון כה"ג לא מהדרינן כגון שראינו שטר ציד יוסף בן שמעון אחד על ראובן ומצאנו אח"כ שטר צוה דשפיר יש לחוש שגם ליוסף בן שמעון השני שטר צוה, ומיהו אם זוכרים שמות העדים אפשר דחשיב כסימן דרחוק שיזדמנו עדים כעדים ולזה זה ממלוה צוה וזמן זה, ומיהו לענין גט אפשר דאף כה"ג חיישינן,

שרינן], ודעת הרשב"א כתירוצו ראשון של הריטב"א אלא שהרשב"א הוסיף לבאר הא דלשיירה שעברה אחריו חיישינן אע"ג דלא אשתכח השתא תרי גיטין, וצריך לפרש משום דחיישינן שמה מצא אחד מבני השיירה את שלו או שנדחק צרגליהם, ולפי זה תמה צהא דמיציעא צירושלמי עבר נכרי מהו ומשמע שהטעם משום שאין לתלות שהוא אצד גט, ואם איתא מה צכך הא מ"מ יש לחוש לשיירות שקדמוהו, והא דלא אשתכח תרי משום שהנכרי מצא אחד או שנדחק אחד צרגליו, ולענין זה מ"ל נכרי מ"ל ישראל, וסיים אולי נאמר דלמסקנא צירושלמי הדרינן אמנם מהך טעמא וצ"ע, אבל צאמת הו"מ הרשב"א לאוקמי צעיא דירושלמי צגוונא דהראב"ד דודאי צישראל אף כה"ג הוא צדין לאלתר ושפיר קמיציעא לן עבר עכו"ם מהו דכה"ג ודאי עיקר החשש הוא שמה הגט של זה שעבר וצעכו"ם אין שייך הא חשש שאין מצויין גיטין צידם, אבל אה"נ שאם לא צדקו קודם שעבר השליח צוה אין נפקותא צין עבר עכו"ם או ישראל, וראה דמשמע צירושלמי דאדינא דמתניתין קמיציעא ליה ולפיכך לא רצה הרשב"א לאוקמי צגוונא אחריו. — והנה לפי פירוש הרשב"א ודאי לא יתכן לומר דעבר אדם צמקום שהשיירות מלוות חשיב כאין שירות מלוות וכמו שכתבו הראב"ד והרמב"ם, שהרי עיקר טעמא דשיירות מלוות היינו לחוש דאתרימי עוד יוסף בן שמעון ולזה מספיק השיירות שעברו קודם, והא דצענין עבר אדם אחריו היינו לגבי הא דמוכח מדלא אשתכח תרי גיטין, ולענין זה לא צענין שירות מלוות וסגי צאדם אחד שיש לתלות שמהא או דחפו, ואף שהרשב"א הביא דברי הראב"ד צ"ל דלדעת הרי"ף קאמר אבל ליה לא ס"ל, א"נ הרשב"א לא החליט צפירושו דיש לחוש אמנם לשיירות שקדמוהו. — וצאמת אפשר לומר דמצאו לאלתר אין כאן ריעותא כ"כ צנפילה ולא חששו חכמים צכה"ג כיון דכלא"ה חששא רחוקה היא, אבל כל שמהא לאחר זמן אמנם חזר הספק צין לשיירות שקדמוהו וצין לשיירות שלאחריו, ואה"נ דאין לאלתר מכריח שזה שלו אלא דצכה"ג לא ראו חכמים לגזור, אבל אחרי שהראשונים ז"ל לא פירשו כן אין לנו לחדש.

ולדינא נראה דאית לן למינקט כדעת הראב"ד שכן משמע דעת תו' וכן מוסכם פירוש

דשצ הדין כלל הוחזקו, דאל"כ הוו מוקמי לה
בכה"ג שהשני אומר שאינו שלו, אלא ודאי כה"ג
כלל הוחזקו חשיב, [דבסבא אפסר ללא פלוג רבנן
וכל דהוחזקו ב' יוסף בן שמעון לעולם חיישינן
ואין היום בן שמעון לדדו נאמן בזה, וכ"כ אמנם
הריטב"א ב"מ, וכיו"צ כתב הרשב"א דבעבר אדם
אין מועיל שישאלוהו אם מלא גט [או אבד, כ"נ
דה"ה], דלא פלוג רבנן], (ואם נימא אמנם דאף
המו' ס"ל דאי שילינן לאידך מ"מ אכתי חשיב
הוחזקו ואף כה"ג בכלל תירוצם וחד גווי נקטי,
א"כ י"ל בפשיטות דברייתא דר"ז איירי בכה"ג,
ולכך בזמן שהבעל מודה מהדרינן לה, כיון דאין
שיירות מלויות).

ב"ז ב' תוד"ה בזמן אינו נאמן מכאן ולהבא יותר
מלמפרע, [ר"ל כמאן דס"ל הכי ב"ב
שם דפלוגתא היא התם (שו"ר שהגרע"א ז"ל
ב"מ כתב לפרש דהכא כיון שנשתתפה ציד השליח
כמה ימים והוא אומר שצגט זה גירש לכו"ע אינו
נאמן מכאן ולהבא יותר מלמפרע דהא היום ודאי
לא גירשה בזה הגט)], ויחזיר לאשה דקתני היינו
בעדים ותתגרש בחזרה זו כו', לכאורה משמע דר"ל
דכן הוא קושטא דמילתא אמנם דיחזיר לאשה
ותתגרש עכשיו בחזרה זו, וכ"מ ברש"י, אכל ק"ק
לפרש כן לשון בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה,
ועוד דב"מ י"ט א' הקשו וליחוש דלמא כתב ליתן
בניסן ולא נתן עד תשרי, ואם איתא הכי איבעיא
ליה למימר וליחוש דלמא לא ידעו לקוחות ותגבה
מוזמן הכתוב בו, דהא אינה מתגרשת אלא עכשיו
בנתינה זו, [ודוחק לומר דמשום מ"ד דנאמן מכאן
ולהבא נקט האי לישנא, ועוד דמסקנא דהתם חוש
לה אף באומר עכשיו גרשתי, ומיהו אולי יש לומר
דמשום אוקימתא דרב אשי נקט האי לישנא], וכן
במו' ב"מ שם ולעיל י"ז ב' כתבו דדוקא בגט
הנמצא דאיתרע בנפילה חיישינן שלא ניתן ציוס
הכתיבה, ואם איתא אין כאן הטעם משום דאיתרע
בנפילה אלא משום שאין אנו יודעים מגרושין אלא
אחר שנמצא ומעולם לא ראינו גט בידה, וכשנמצא
וגירשה אנו יודעין שהגט מוקדם, ואין כאן ענין
שאיתרע בנפילה אלא שאין אנו מאמינים שממנה
נפל כלל, וגם לא הוצרכו לזה דשפיר י"ל דבראינו
גט ציד הבעל ואומר שכבר נתנו לאשתו ציוס
הכתוב בו שפיר נאמן למפרע שהרי הגט מסייעו

ודוקא דדידיעין שממנו נפל מהדרינן ליה, ומיהו
פשטא משמע דבאין שיירות מלויות לרבה גט
וממון שוין, ולפי זה אי לענין ממון שפיר דמי,
ז"ל דאף זה בכלל מש"כ דידעין שממנו נפל, ויש
להסתפק אי בעינן שעדים דוקא יעידו שממנו נפל
כגון שראו הגט קשור בכיסו וראוהו נופל ולאחר
זמן מלאו הגט בשטח זה או דילמא כל שקודם
שנמצא הגט אחר שנאבד לו גט ופלוני ופלוני עדיו
סגי בהכי, אף שלא ראינו אצלו גט כלל, [עי' ב"מ
י"ח ב' תוד"ה נפק], ואי נימא דסגי בזהו עצמו
שאומר שאבד ניחא מה שהק' מהרש"א בצרייתא
דבזמן שהבעל מודה דמיתוקמא לרבה וכן לר"ז
לל"ק בהוחזקו ואין שיירות מלויות והתם ע"כ לא
ראינו גט בידה כמ"ש תו' לעיל ד"ה הא וא"כ
מנא ידעין למי להחזיר, ולהאמור ניחא דאיירי
באמרה שאבדה גט, [ופלוני ופלוני עדיו], קודם
שמלאנוהו, ובשטרי ממון כה"ג מחזירין לה, ולענין
גט אי חיישינן לשני יוסף בן שמעון לא מהדרינן
לה שהרי אין אנו יודעים אם זה הגט שלה אף
אם היינו בטוחים שאמנם אבדה גט כזה, וממילא
אין כאן אלא אמירתה שאבדה גט כזה ואינה
מתחזקת כגרופה ע"י עצמה, ומיהו באין שיירות
מלויות דלא חיישינן לאחר ה"נ מחזירין לה על ידי
אמירתה שאבדה גט כזה, שהגט צירוף אמירתה
מהווים עדות שלמה שהוא שלה, אי נמי אפשר
דאף באמרה אחר שמלאנוהו שאבדה ופלוני ופלוני
עדיו דנאמנת ומהדרינן לה דלא חיישינן שגם האחר
אבד, (ואף אי נימא דבעי עדים דוקא אפשר ליישב
דלר"ז לא קאמי צרייתא לאשמועינן אלא דלא
חיישינן לשמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי ולא
איירי כלל בחששא דשני יוסף בן שמעון ור"ז מוקי
לה באין שיירות מלויות, ובין בהוחזקו בין בלא
הוחזקו לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, ומיהו
בהוחזקו ע"כ לא מיירי צרייתא ואמנם איירי בלא
הוחזקו, ולפי זה מצי איירי בשיירות מלויות אלא
דר"ז בעי לאשמועינן דאף באין שיירות מלויות לא
חיישינן אף בהוחזקו, ודוחק, וגם לר"י הקשו בגמ'
מאי קמ"ל וע"כ שלא ראו לפרש דקמ"ל דלא
חיישינן שלא ניתן בזמנו, וכמ"ש תו' לעיל ד"ה
הא).

ובראה ללמוד מדברי המו' דבהוחזקו ב' יוסף בן
שמעון ושאלו לאחד ואמר שאין זה גיטו

עצמו שהביא גיטו א"כ שיאמר בפני נכתב ופני נחתם, וכל פרטי דיני הגט סמכין על הבעל שעשאו כדין.

בא"ד חיישין שמא הוא סבור שהוא שלו כו', אין כאן חשש שאומר בטעות, אלא הוא משקר במזיד על סמך שנראה לו שאמנם זהו גיטו, ולפיכך נאמן במיגו כשמלאו בעצמו וכמ"ש חו' לקמן כ"ח א' ד"ה מצאו, ואילו היה חשש טעות לא היה מועיל מיגו, (ועי' ריש פרק האשה שלום בתו').

(ח) טור סימן קנ"ג ואם הוא מודה שנתגרשה בו כו' מחזירו לה אפילו אינה אומרת כו', צ"ש וכן בדרישה כתבו לפרש דקאי ארישא אבל דוחק הוא לפרש כן דהא ברישא סתים דוקא באומר נקב יש בו צד אמת פלוניא, וגם מהיכן המציא דין זה דבגחלוקין לענין כתובה והוא אומר שהחזיר לו וממנו נפל שאינו נאמן, (וכל כה"ג אם היה רבנו מחדשו מסבירא מעצמו היה מפרש הטעם), ועוד שהיה לו לרבנו לפרש דמחזירין לה לפי שאשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, דנפ"מ בזמן שאין הבעל כאן ובסימן מובהק דנקב מחזירין לה בכל גווני, אבל הגר"א ז"ל צביאורו פירש דרבנו חולק על הרא"ש במש"כ הרא"ש דכה"ג נאמנת לומר גרשתי אע"פ שהגט מסייעה כיון שאומרת סימנים, דכיון שאין הסימנים מועילים להחזירה ה"נ אינם מועילים בחזקה דאין אשה מעזיזה פני', אבל לא נתפרש מה תועלת בסימנים בזמן שהנידון הוא אם החזירה לבעל או לא, ושניהם מודים שהיה צידה, וכמשה"ק בדרישה, ונראה דבאמת אין הבעל נאמן לומר שהחזירה לו את הגט דלא שכיח וכמ"ש צ"ש צ"ש צ"ש מהרש"ל, והרי זה כזה אומר מדת ארכו וזה אומר מדת משקלותיו דאפילו אומר האומר מדת ארכו שלקחו מן האומר מדת משקלותיו אין בכך כלום, שאינו נאמן, וה"נ הכא אין הבעל נאמן לומר שהחזיר לו לו שהוא מאורע מחודש, והכא הנידון משום שאין מחזירין לה את הגט אלא ע"י אמירתו של בעל שגרשה ונמצא שיש לו מיגו ויש להאמינו שאירע שהחזיר לו, [ומ"ש צ"ש צ"ש צ"ש שכיח ואין מועיל מיגו, ז"ע, דלעולם מיגו באה לחזק טענה שאינו נאמן עליה בלא מיגו ואין לא שכיח חזקה שנאמר דחשיב מיגו במקום חזקה, אלא הוא מאורע מחודש

ולא מקדים איגש פורענותא לנפשיה, ומחזירו לאשמו ותגבה בו מומן הכתוב בו, ולפיכך גם כאן בגט הנמצא אם אין לחוש שאינו הגט שלו הרי זה כראינו גט בידו ואומר שכבר נתנו להאשה ציוס הכתוב בו דנאמן, ודוקא משום דאיתרע בנפילה חיישין שמא לא ניתן ציוס שנכתב, אבל באמת מאמינין לו שניתן לה הגט מכבר, (ואם זינחה אחר זמן הכתוב בגט ודאי אין סוקלין אותה), ואפשר גם לכיון כן בדבריהם ז"ל ור"ל דאם יש לחוש לגט אחר אין הבעל נאמן שגרשה כלל ולא יתכן גרושין אלא שנחזיר לה עכשיו הגט בחזרת גרושין, וא"כ ע"כ דלא חיישין לאחר, ואמנם אי לא חיישין לאחר חו' אין צריך להחזיר עכשיו בחזרת גרושין דנאמן הוא שכבר נתן לה, אלא לפום מאי דפריך דיש לחוש לשני יוסף בן שמעון אין כאן נאמנות למפרע כלל וה"נ אין מועיל שיחזיר עכשיו לשם גרושין, ואף שלשונם דחוק קצת לפי זה אבל כ"נ ליישב, ולפי זה מתיישבין דבריהם לעיל א' ד"ה הא בפשיטות וא"כ למש"כ מהר"ם בזה, וצ"ע, שו"ר ברמב"ן כתב ג"כ דצריך שיגרשנה עכשיו אף באומר שכבר גירשה וכ"כ צ"ש סימן קנ"ג סק"ב, ואזכיר ליה מש"כ, וצ"ע, ועי' לקמן סק"ח.

תוד"ה מעולם ואור"י דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד כו', נראה דבידענו שאבד אינו נאמן לומר שלא עבר אדם שם דכה"ג חשוד הוא לשקר אחרי שכלבו בטות שזהו גיטו, ודוקא בשמות העדים אינו חשוד לשקר, דאם אמנם לא חתמו העדים על שלו א"כ הרי הוא יודע בהחלט שאין זה גיטו ואינו חשוד לגרש בו, [שו"ר שכ"כ צ"ש סימן קל"ב ס"ק י"ב], ומיהו זימנין שאינו זוכר שמות העדים בצירור ולפי שכלבו שזה גיטו הוא אומר שאמנם אלו העדים על שלו חתמו, אבל לא שכיח שלא ידע שמות העדים, וגם אפשר דאף כה"ג אינו משקר בשמות העדים ולא יאמר בדדמי, ודוקא בפרטים הנוגעים למציאת הגט הוא חשוד לשקר.

בא"ד דהא בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן, משום דכן הוא רהיטת הסוגיא צ"ש קל"ד ב', לפיכך הזכירו כן אבל אף למאי דמסיק התם קל"ה א' זיל חוש לה ואינו נאמן, מ"מ בהכשר הגט הוא נאמן ואינו חשוד לקלקלה, והוא

נותנין, ודין הצריכתא דזמן שהזעל מודה יחזיר לאשה נלמד בפשיטות ממה ששנה דאף כשהזעל אומר שהחזירנו לו נותנין לה כשאומרת סימנים, ומבואר שכל הנידון מחמת אמירת הזעל שהחזירנו לו הא לא"ה ודאי ינתן לה. — ומש"פ רש"י בזמן שהזעל מודה שאומר ליתנו לה, נראה דהיינו לפי שרצה לפרש גם אליבא דמ"ד דב"ב קל"ד ב' דפלגין דבורא ונאמן מכאן ולהבא וא"כ יקשה פשיטא דמחזירין לה אפילו אינו שלה דהא בזמן לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, [דעיקר החידוש דצריכתא לענין שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון כדמוכח ממאי דפריך לר"י מאי קמ"ל], לזה פירש רש"י דאליבא דמ"ד יתפרש שמודה שאומר ליתנו לה וקמ"ל או כד"ר או כד"ר או כד"ר, ומיהו אפשר נמי לומר דאיהו סבר יש לזעל פירות עד שעת נתינה וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אחי למיטרף לקוחות שלא כדין.

ובש"טמ"ק ד"מ י"ח ב' כתב בשם הראב"ד לזון זה, וק"ל כיון דמודה זעל כו' והלא זעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן אפילו בלא שום גט, ש"מ דליתא להא מילתא אלא כדברא דאמר חוש לה ולא מהימנינן ליה אלא משום דזידו ליתנו לה זה הגט עצמו ואי חיישינן לאיחלופי הא לא יהיב לה עכ"ל, משמע מדבריו ז"ל דכשלא חיישינן לאיחלופי ואומר ליתנו לה נאמן וא"ל לגרשה עכשיו בנתינה זו, משום שזידו ליתן לה זה הגט עצמו, ור"ל דכשגט זידו נאמן טפי לומר שגרשה שהרי הוא כאתר שאומר שהפקידה הגט זידו, ומיהו למפרע אינו נאמן כיון שהגט אינו זידו, ואיתרע בנפילה, אבל מכאן ולהבא נאמן וא"ל לגרשה עכשיו בגט הזה.

ומיהו צאמת לפירוש זה ק"ק שא"כ אם שהה הגט זיד המוצאא כמה ימים יתחייב שתגבה מן הלקוחות מיום שנמצא הגט שהרי אח"כ ודאי לא הגיע לידה וכיון שאנו מחזיקין אותה למגורשת ע"כ שצא לידה קודם המציאה, ולא משמע כן, וע"כ ז"ל שאינו נאמן למפרע כלל, וממילא אי לא פלגין דיבורא אינו נאמן אף מכאן ולהבא כלל אף שיש לו גט תח"י, וכפשוטו דברי התו' וכמ"ש הרמב"ן בהדיא וכמ"ש סק"ו, ונראה דהכי נקטינן, ודברי הטור דלעיל ז"ע, וצדדרי הראב"ד אולי יש לדחוק דלאו דוקא קאמר.

ואין הזעל נאמן לספר לנו שאירע, אבל כשיש לו מיגו שפיר נאמן], וכש"כ דהוי כעין הפה שאסר דהא אי שתיק לא מהדרינן לה, ולזה כשאומרת סימנים אף שלענין גט אין הסימנים מועילים מ"מ כיון דלענין ממון מועילים מחזירין לה כיון שעכשיו אין כאן נידון אלא לענין ממון, ולא שייך לומר שהרי סו"ס יש לו מיגו דאם אינו מודה אין מחזירין לה דמה שאין מחזירין לה כשאינו מודה אינו משום שאז יש לו יותר נאמנות אלא משום דלענין איסור עדיין אין מספיקין הסימנים וכיון דעכשיו אין הנידון אלא לענין ממון די בסימנים אלו, [ועוד אפשר לומר דלא ניחא ליה למימר שלא גירשה, כיון שאומרת סימנים, וסבור הוא שודאי לא יאמינו לו, והערוני לזה], והטור העתיק כאן דינא דהרא"ש דבשנוגע רק לענין ממון סגי בסימנים אחרים אף שאינם מובהקים כנקב יש בו צד אות פלונית, ולא מצא הטור גוונא שאין כאן נידון אלא לענין ממון אלא כשהזעל מודה, [ולא מצי לפרש כשהחזקה כגרושה דאז אין להזעל מיגו ואינו נאמן לומר שהחזירנו לו אף בשאינה אומרת סימנים כלל, ולפיכך הוצרך לפרש דוקא כשהזעל מודה דאז נאמן מטעם מיגו וכמשנ"ת].

והנה מלאנו מבואר בטור דכשהזעל מודה מחזירין לה אף שאינו מגרשה עכשיו, דהא אומר שממנו נפל ואינו רוצה שיחזירו לה, ואפ"ה מחזירין לה, ותנשא ותגבה כתובתה על ידו, וכן מבואר מדברי ה"ש שהקשה דליהמן דמיגו דאי בעי אמר לא גרשתי, ומבואר דמפרש נמי דאירי בשלא הוחזקה כגרושה ואפ"ה מחזירין לה אע"ג שאין הזעל מסכים שיחזירו לה, ועוד יותר שחירץ שאינו נאמן כאן דמיגו דלא שכיח, ואם איתא שגם עכשיו שהודה עדיין אנו מחזיקין אותה כא"א ודאי נאמן שלא ליתן כתובה, שאם לא יסכים לגרשה עכשיו בחזרה הרי היא עדיין אשתו ואין לה כתובה, אלא ודאי משמע דכל שהודה שגרשה והגט בפנינו נאמן, ומש"כ דב"ש סק"ב לא נתפרש לפי זה. — עיקר המיגו דאי בעי אמר לא גרשתי זע"ק דהא יתחייב במונות, ואולי י"ל בדסקפיה ויכול לומר לה זמ"י במונותיך, שו"ר שכבר ייסבו דבר זה בתו' ד"מ י"ז ב' ד"ה הוציאה.

ומש"כ הטור ואם הזעל מודה שכחצו ואומר שיתנוהו לה, היינו דיוקא דהא אמר חנו

כשיירות מנזירות, ואדרבה הרשב"א הזכיר דברי הראב"ד דבשיירות מנזירות כל שראינו שלא עבר אלא אדם אחד חשיב אין שיירות מנזירות, [ועי' לעיל סק"ו].

ולדינא לית לן נפקותא בזה דאף אי נימא דסבירא ליה כן להטור והרשב"א מ"מ לא קיימא לן כוותיהו כיון דהרי"ף והרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והר"ן חולקים.

שו"ע אה"ע סימן קל"ב ס"ד במקום ששיירות מנזירות, עי' לעיל סק"ד כתבנו דנמצא במקום ששיירות מנזירות שם והגט צא מעיר אחרת ומשם לכאן אין שיירות מנזירות, חשיב כאין שיירות מנזירות.

איתא בגמ' דבי דינא חשיב מקום שהרבים מנזירין שם, וכן בי מדרשא, (כ"מ בעובדא דרבנ"ח), ונראה דדרך הרבים חשיב מקום ששיירות מנזירות.

שם ושמות נשותיהם שוים, יעוי' ב"ש שכתב דבתרתי לריעותא יש להחמיר בשמות אנשים שוים לחוד, ור"ל דס"ל להלכה כי שפסקו דבעבר אדם אין לאסור אלא בשיירות מנזירות והוחזקו, לזה כתב דבהוחזקו שמות אנשים לחוד יש להחמיר, אבל באמת דברי הש"ג ז"ע דמנ"ל לחדש מדנפשינן חששא דשמא קידש אשה ולא ידעינן, ואחרי שהטור כתב ושמות נשותיהן שוות נראה דיש להקל כן, ומיהו בעיקר הדין נראה דבשיירות מנזירות או הוחזקו לחוד יש להחמיר אף בעבר אדם, דהא דעת הראב"ד והרמב"ן והרא"ש כן, וס"ל כן גם בדעת הרי"ף, וגם הר"ן כתב תירוץ אחר ג"כ, ומיהו בשעה"ד אפשר להקל כי שפסקו, ולדידן שאין כותבין מקום הדירה לעולם חשיב כהוחזקו שני יוסף בן שמעון ושמות נשותיהם שוין.

ועי' לעיל סק"ו כתבנו לדקדק מדברי המו' שאם שאלו ליוסף בן שמעון השני ואמר שלא אבד גט דחור הדין כלל הוחזקו, וז"ע, שו"ר דריטב"א ב"מ כתב בהדיא דאף אם שאלו ליוסף בן שמעון השני ואמר שאין זה גיטו מ"מ פסול, ולכן אין להקל.

שם אם מצאו לאלתר שראה שלא עבר בו, עי' לעיל סק"ו דדוקא צראינו זה המקום שמצאנו בו הגט קודם שעבר זה ולא היה בו גט, אז חשיב לאלתר, ונראה דהמונא נאמן בזה לומר שראה

(ט) טור סימן קל"ב וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון, לפרש כפשוטו תמוה מאד דמהיכן יחדש בן רבנו, וגם כל הראשונים חולקים בזה ולא יזכירם רבנו כלל, והראב"ד והרמב"ן כתבו איפכא דעבר אדם שם אף במקום ששיירות מנזירות חשיב אין שיירות מנזירות, וכן הזכיר דבריהם הרשב"א, וגם הרא"ש והר"ן כתבו דאפילו עבר אדם שם הדבר תלוי אם הוחזקו או אם שיירות מנזירות, וגם הרי מ"ד שלא שהה ע"כ דעבר מכשיר אף במקום שהשיירות מנזירות והוחזקו, וע"כ לא פליגי אלא לענין לאלתר, אבל בגוונא דכשר לאלתר זמן תרווייהו שוין וא"כ מה"ת לאסור עבר אדם שם, ועוד שהרשב"א כתב דעבר אדם שם אף אם שאלנוהו ואמר שלא מצא ולא אבד גט נמי חשיב לאלתר זמן דל"פ רבנן, ולפי זה נראה דה"ה אם אומר שמצא גט נמי חשיב כעבר אדם שם ותו לא מכשירין אף שמעיד שלא אבד דלא פלוג רבנן, [וגם בלאלתר ממש זימנין משכח"ל שיוחלף וכמ"ש לעיל סק"ו במש"כ תו' דבלא ראינו גט צידה אין מועיל לאלתר], וכ"מ מבעיא דירושלמי בזהו עכו"ם דאשכח גיטא מבואר דאע"ג שהוא המונא מ"מ חיישינן שמא גם הוא אבד, וזה גט של אחר, או שמא לא מצא כלל וזה גט של אחר שנשלח בידו, או דהרוח הביא גט אחר ולא פלוג רבנן, [אם לא שנחלק בין ישראל לעכו"ם], וא"כ לעולם כל שמונא אחר יש לחשדו כעבר אדם והיינו שיירות מנזירות לדעת הטור, וכולהו אמוראי מוקמי למתניתין דהא אמר תנו, ודמעשה ב"ד, ובריימא דזומן שהבעל מודה, באין שיירות מנזירות אע"ג דאיירו צמנא אחר, אלא ודאי שאין כוונת הטור לחדש דין זה וע"כ כוונת הטור או לא, ואפשר דרבותא קמ"ל כמ"ש הב"ש דאפילו לא עבר אלא אדם אחד מ"מ במקום ששיירות מנזירות או הוחזקו חיישינן, ולאפוקי מדעת הראב"ד דכה"ג חשיב אין שיירות מנזירות ובלא הוחזקו שפיר דמי, וצנהגר"א כתב דדעת הרשב"א כהטור ושהרשב"א הביא בן מן הירושלמי, ולא נתפרש היכן מצא בן רבנו דבדברי הרשב"א, ואין דברי הרשב"א אלא בפירושא דעבר שם אדם דבצרייתא דמיירי בשיירות מנזירות או בהוחזקו, אבל לא זכר ברשב"א כלל סבירא זו לומר דעבר אדם יחשב

קודם שעבר זה ולא היה הגט, וכן נאמן על לאלתר לומר שלא עבר אדם אחריו, וה"ה דעד אחד אחר נאמן בכך, וקרוז ואשה ז"ע.

ב"ש סק"י וכ"כ הראב"ד אליבא דהרי"ף, ר"ל שכתב אמנם דאף בשיירות מנזירות אם עבר רק אדם אחד חשיב אין שיירות מנזירות, ובאמת הדבר מפורש כן בראב"ד להדיא וכ"כ הרמב"ן, וז"ע מש"כ צ"י להשוות פירוש הראב"ד עם פירוש הרי"ף, שאין דברי הרי"ף אלא לומר דהרי"ף נקט הוחזקו להורות דהוחזקו לחוד חיישין ואיירי באין שיירות מנזירות, והנה משמע צ"ש דפשוט ליה דלית הילכתא כהראב"ד, ועי' צ"ש ס"ק י"ד כתב דק"ל כי שפסקו כיון שהם מכריעים בין דעת זה"ג ור"ח לדעת הרי"ף, ולפי זה בעבר אדם או שהה י"ל דהראב"ד והרמב"ן [ולדעתם זו גם דעת הרי"ף] מכריעים, ובאמת אין חולק עליהם וזולת הרמב"ם והרא"ש והרי"ף, ומיהו לא דמי דהתם אמנם הא דמקילין בעבר אדם היינו אמנם מה"ט דאין ראוי להחמיר גם כרבה וגם כמ"ד שלא עבר אדם, ולפיכך חשיבי מכריעים, אבל נדון עבר אדם אי חשיב שיירות מנזירות במקום ששיירות מנזירות הוא נדון מיוחד, ואחרי דלא קי"ל כוותיהו דהוחזקו ושיירות מנזירות, ה"נ אין מקום לחלק לפסוק כוותיהו בשיירות מנזירות לחוד.

שו"ע שם ויש שפסקו כו' אפילו הוחזקו כו', יעוי' צ"ש שכתב לפסוק כדעה זו, וכבר כתבנו לעיל שאין נראה כן, אבל ביותר הדבר תמוה במה שפסק כהרמב"ם דהוחזקו לחוד לא חיישין, ודבר זה אין מפורש ברמב"ם אלא שה"ה כתב למינקט כן בדעתו ז"ל, אבל דעת הרי"ף נראה שלא החליט בדבר זה אף לפירוש קמא שכתב שהוא כפי פירוש ה"ה, ופיר י"ל דהוחזקו לחוד נמי אסור ומ"מ לא הזכיר הרמב"ם כיון שלא נזכר בהדיא בסוגיא, וכן הרשב"א פירש דעת הרמב"ם דהוחזקו לחוד נמי לא מהדרינן, [ועי' בלח"מ שכתב ג"כ כן], אבל באמת ז"ע"ג שכבר כתבנו לעיל סק"ג שהדבר מפורש בגמ' דאמרו עבד רבה עובדא צגיטא דאשתכח צי כיתנא דפומצדיתא כשמעתי א"ד היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו, ומצואר דאף זה אינו אלא כשמעתי, ור"ה פליג, אע"ג דעובדא דר"ה בשיירות מנזירות ולא הוחזקו, אלא ש"מ כי הדדי נינהו, (א"נ הוחזקו גרע טפי),

ודברי ה"ה ז"ל לא נתפרשו וגם בכל הראשונים מצואר דהוחזקו לחוד נמי לר"ז פסול, שכ"כ בהדיא הראב"ד והרמב"ן והרא"ש והטור וגם צ"ן נוטה כן, ואחרי שברמב"ם אין הדבר מוחלט אין כאן אלא דעת ה"ה, ודודאי לא קי"ל כוותיה נגד כל הך רבנותא, ומיהו בלאלתר אלא שעבר אדם זזה יש לדון דעת הרמב"ם כמכריע, ומ"מ לכתחלה נראה שאין להקל בזה אם לא בשעה"ד, וכמ"ש לעיל.

כל הדינים בלא הוחזקו היינו צידעין שלא הוחזקו, אבל מספק (באופן דא"א לברר) נראה דפסול דיש לחוש שמא הוחזקו, וכ"מ במש"כ וכגון דאיכא עדים דלא אחזקו אנשים ששם כו'.

י' ב"ז ב' מהו דתימא ליחוש דלמא איתרמי שמה כשמה ועדים כעדים קמ"ל, הרמב"ן דקדק מכאן דר' ירמיה ס"ל דבלא הוחזק נמי חיישין בשיירות מנזירות וכל"צ דר"ז, דאם איתא דאף בשמו ושמה לא חיישין בדלא הוחזקו מה הו"ל להשמיענו דלא חיישין בעדים בלא הוחזקו, אלא ודאי בשיירות מנזירות חיישין אפילו לא הוחזקו וקמ"ל דלעדים כעדים לא חיישין בדלא הוחזקו, ונראה דר"ל בלא הוחזקו לא שני יוסף בן שמעון ולא עדים כעדים לא חיישין לתרווייהו, אבל באחזק שני יוסף בן שמעון אמנם חיישין לעדים כעדים אף שלא הוחזקו, אם שיירות מנזירות, ויש נמי מקום לומר דאף באין שיירות מנזירות יש לחוש לעדים כעדים, דטפי יש לחוש לעדים כעדים משמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו, חדא דכאן ניתוסף המקרה שנודווגו יחד, ואף שגם התם נודמנו יחד לעדים מ"מ זה שכיח טפי מהתיחדות לאיש ואשה, ועוד דהא בשמו ושמה כתוב מקום דירתם וזריץ לחדש שיש כאן במקום דירתם עוד איש ואשה בשמות אלו אף שאין אנו יודעים, אבל עדים אין כתוב מקום דירתם ושפיר אפשר שנודמנו לכאן ממקום אחר, ודוקא לא הוחזקו מועיל שלא נחוש לעדים כעדים דהרבה שמות שלא הוחזקו הוא דבר רחוק וגם הצטרפותם יחד ולפיכך לא חיישין, אבל מ"מ נראה דבאין שיירות מנזירות לא חיישין אף לעדים כעדים, דודאי משמע דלר"י מיתוקמא ברייתא בין בשיירות מנזירות ולא הוחזקו ובין בהוחזקו ואין שיירות מנזירות, וכ"מ במלחמות שכתב דלהרבה שמות לא חיישין, והיינו דבלא

באם הוא יודע שאלו לא חתמו לו והם מעידים שזהו חתימתם לומר שהם שחתמו לו דודאי יודע שאחרי שמעידים שזוהי חתימתם ודאי כן הוא האמת וא"כ אין זה גיטו ואינו חשוד לקלקלה, ולפיכך כל שמעידים שזהו חתימתם שפיר דמי אף אם יש לחוש לעדים כעדים כל שהבעל מעיד שאלו שחתמו לו, [ולא חיישינן שמא אינו מכיר העדים כלל ואומר בדדמי דלעולם יודע הוא את העדים וכש"כ כשרואה אותם שהוא יודע ליזכר אם הם הם שחתמו לו או לא], ואמנם אף לדעת תו' מיירי בשלל ראו החתימות, אלא שלפירוש תו' מיירי באין העדים קמן וממילא לא ראו הבעל ולא החתימות, אבל לפרש"י שהם מעידים שחתמו לזה הבעל א"כ מסתמא יש לפרש שגם ראו הגט, לפיכך הוצרכו לכתוב דלפרש"י ז"ל שאף שהם לפנינו מ"מ לא ראו הגט, [ועי' לקמן שכן מוכח בטור דלא חיישינן שהבעל יסקר לומר שאלו חתמו לו, אף בששמות העדים שווין, וכמש"כ], ואפשר עוד לפרש שאין הבעל מכיר את העדים ויודע רק שעל גיטו חתמו עדים ששמותיהם כשמותם של אלו, ואיירי שהעדים מכירים החתימות ואינם יודעים אם לזה חתמו, והיינו דקמ"ל דכשר דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים, שהרי אנו נריכים להחזיק שיש עדים כעדים והם שחתמו לבעל ויש שמא כשמא ולשני חתמו העדים, ועי' לקמן ס"ק י"א דפירוש זה מוכרח.

אבל הרמב"ם בפ"ג מה"ג הי"א כתב דאף בהוחזקו ושיירות מנזירות מהדרינן אם העדים אומרים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון, [וכן משמע קצת ברי"ף שהשווה אוקימתא דר"י ודר"א ואוקימתא דר"א ודאי מהני אף בהוחזקו ושיירות מנזירות, וכן בגמ' משמע דר"י ור"א מוקמי למתניתין בכולי גווי ואילו למש"כ לר"א אמנם מצי איירי אף בהוחזקו ושיירות מנזירות ואילו לר"י דוקא באו הוחזקו או שיירות מנזירות], ואולי הרמב"ם מפרש בשהעדים רואים החתימה אלא שאין יודעים אם לזה חתמו וסמכינן אבעל ולא חיישינן דאתרמי שמא כשמא ועדים כעדים ובעל אומר בדדמי אלא לא חיישינן ליה שישקר בעדים כעדים, ואף שזה דחוק בלשון הגמרא דהא לפי זה אמנם חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים אלא שהבעל נאמן, א"נ אפשר

הוחזקו לא שמא כשמא ולא עדים כעדים לא חיישינן, אבל לחדא מינייהו חיישינן, וכן אחרי שהסוגיא מתפרשת בלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון וזהו קמ"ל דלא חיישינן לעדים כעדים נמי, מנ"ל לחדש דאף בהוחזקו שני יוסף בן שמעון שאין החשש אלא לעדים כעדים לחוד דלא חיישינן, וברש"א וריטב"א פירשו דר' ירמיה סבר כרבה והוקשה להם מהא דקאמר נחוש דלמא אתרמי שמא כשמא דמשמע דאע"ג דלא הוחזקו שמא כשמא חיישינן וכתבו דל"ד ודלמא אתרמי משום עדים כעדים נקטי' אבל איירי באחתהו שמא כשמא, אבל אחי לא נתיישב מה הוצרך להשמיענו בעדים כעדים דלא חיישינן בלא הוחזקו אחרי דגם לשמו ושמה לא חיישינן בלא הוחזקו, וי"ל כמש"כ לעיל (במוקף) דטפי יש לחוש לעדים כעדים מלחוש לשמא כשמא, וקמ"ל דאף בהוחזקו ושיירות מנזירות לא חיישינן לעדים כעדים בלא הוחזקו, [וגם י"ל דבהוחזקו שני יוסף בן שמעון אחמרו רבנן טפי וחששו אף לעדים כעדים אף שלא הוחזקו], ומיהו צוה לא מנאנו חולק דלר"ז בל"ז כי היכי דחיישינן לשמא כשמא בלא הוחזקו ה"נ חיישינן לעדים כעדים אף שלא הוחזקו אי שיירות מנזירות והוחזקו שמא כשמא, ואדרבה למש"כ לדעת הרשב"א מוכח דטפי יש לחוש לעדים כעדים מלחוש לשמא כשמא, וגם ברש"א מבואר דאי ר"י ס"ל בל"ז דר"ז מתפרש מ"ד ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמא דר"ל אמנם בלא הוחזקו שמא כשמא ועדים כעדים וקמ"ל דלכולי האי לא חיישינן, ולפי זה משמע מפורש דדוקא בשלא הוחזקו שניהם אבל אם הוחזקו שמא כשמא או עדים כעדים תו חיישינן אף לאידך שלא הוחזקו כיון דשיירות מנזירות.

ואף למש"כ המהר"ם שי' לפרש דלפירוש תו' איירי במעידים העדים שזהו חתימת ידם נמי לא מכשרינן אלא בלא הוחזקו לא שמא כשמא ולא עדים כעדים, דהא בגמ' אמרו דקמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים ומשמע דאי הוי לן למיחש לא הוי מכשרינן והיינו משום שהבעל חשוד לשקר לומר שאלו העדים חתמו לו אף שבאמת לא הם חתמו כיון ששמותם שזה לאלו שחתמו לו, וא"כ אי הוחזקו ושיירות מנזירות ודאי יש לחוש לעדים כעדים וכמ"ש לעיל ואין אמירת הבעל מועלת, ומיהו באמת נראה שאין הבעל חשוד לשקר

דהרמז"ס מפרש בשהעדים מעידים אמנם שזוהי חתימתם ושחתמו לזה ואפ"ה ס"ד דדילמא אחמרו רבנן בנפל למיחש לחתימה כחתימה, והיינו עדים כעדים דאמרין ר"ל שחתימתן כחתימתן ואע"ג דלעולם לא חיישינן לחתימה כחתימה מ"מ אפשר דבגט דנפל דחיישינן ביה לטובא חששות דלא חיישינן בממונא ס"ד דגם האי חששא נחוש, ולפי זה ודאי דאף בשיירות מצויות והוחזקו שפיר דמי, ולישנא דגמ' דאיתרמי שמא כשמא ל"ד ומשום עדים כעדים נקטיה וכמ"ש הרשב"א, ואף דלדעת הרמז"ס ר"י כלי"צ דר"ז ס"ל מ"מ שפיר יש לפרש כפירוש הרשב"א, וכ"מ קצת בר"ף דכתב דהאי מילתא לית ביה ספיקא, ואם איתא הכי הו"ל למימר דכולי האי לא חיישינן, ואולי אפשר לומר עוד דאף אי מיירי שהעדים לא ראו החתימות וגם לא אמרו שזוהי חתמו ואפ"ה לא חיישינן לעדים כעדים אף בהוחזקו ושיירות מצויות ואע"ג דלשמא כשמא חיישינן, דהתם לא חיישינן אלא שמא יש עוד יוסף בן שמעון, ואם אמנם יש עוד יוסף בן שמעון שפיר אפשר שהוא הוא שאבד זה הגט, אבל בעדים כעדים אנו צריכים לחדש שיש אנשים כאלו ועוד אנו צריכים לומר שאירע שלקחם היוסף בן שמעון השני לעדים, ואע"ג דלעולם כך אנו אומרים שמא יש עוד יוסף בן שמעון ואירע שהחתיים אותם העדים שהחתיים היוסף בן שמעון השני, מ"מ עדים שאינם ידועים אין דרך לקחתם לעדים וחשש רחוק הוא לומר שאירע שהחתיים אותם העדים שאין יודעים כלל בעיר שיש שם אנשים כאלו, ולפיכך לא חיישינן לעדים כעדים אף בהוחזקו ושיירות מצויות, כל שעדים כעדים לא הוחזקו, וצריך עוד עיון בזה.

אה"ע סימן קל"ב ב"ש ס"ק י"א אפילו אם שכיח שיירות והוחזק מהני, לפי מש"כ לעיל נראה דעת הרמז"ן והרשב"א דלא מהני [לר"ז דקיי"ל כוותיה בל"ב] באומרים מעולם לא חתמנו כו', אלא בחדא לריעותא דהיינו או הוחזק או שיירות מצויות, אבל לא בתרומיהו, ואף שהרמז"ס כתב דמהני אף בשיירות מצויות והוחזקו אפשר דהיינו דוקא במעידים שזו חתימתם ולזה חתמו וכמ"ש לעיל, ולכן נראה דלדינא יש להחמיר בזה. ומיהו לכאורה אפשר ליישב דברי הרמז"ס גם לפי פירוש תו', דהנה באמת יש לתמוה

בהא דתנן מלא שטרי חליטה ומיאונין וכל מעשה ב"ד יחזיר ואוקמא ר"ז דאשתכח חוץ לב"ד, דהוי מקום שאין שיירות מצויות, והא התם לא ידעינן כלל מי עבר במקום שנמצא הגט וא"כ אין כאן ענין כלל בזה שאין שיירות מצויות דכל שראוי להסתפק שיש עוד יוסף בן שמעון תו לא ידעינן מי עבר כאן ואין שום סבבה לתלות בידוע יותר מבשאינו ידוע, בשלמא בידעינן שזה היוסף בן שמעון הידוע עבר כאן שפיר מחלקינן בין שיירות מצויות לאין שיירות מצויות שהרי אנו צריכים לחוש שעבר כאן עוד איש ואין אנו חוששין לזה במקום שאין שיירות מצויות, אבל במקום ששיירות מצויות שפיר חיישינן, אבל בלא ידענו כלל מי עבר אין כאן ענין בשיירות מצויות או באין שיירות מצויות, ואי חיישינן לשני יוסף בן שמעון אע"ג דלא הוחזקו בשיירות מצויות ה"נ בשאין שיירות מצויות, וכבר הקשה בן מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ז"ו סק"ה וכתב דכל שמתמעט המצוי מתחזק דינא דכ"נ כ"ה, ונראה דר"ל דמלא חכמים לנכון לתקן לחוש לעוד יוסף בן שמעון, דברוב הימים ברוב המאורעות יתכן שיארע שיתחלף ולפיכך תיקנו חכמים לעולם לחוש, אבל כשאנו באים לדון במאורע אם אמנם נתחלף יש לנו לומר דודאי לא נתחלף דחששא רחוקה היא, [וה"נ אמרינן שאין אדם נאמן על שמו מפי עצמו ומ"מ מושלך בצור שהוא בכלל מאורע אין אנו חוששין לומר שאירע דוקא שזה שרונה לקלקל נפל, ע"י לעיל סימן ה' סק"ו], וה"נ במקום שאין שיירות מצויות חשבוהו חכמים כמאורע ולא חששו שמא אירע במאורע זה שנתחלף, [וע"י לקמן ס"ק י"ב שאין נראה כן דעת התו' בצ"מ י"ח ב', ומרן (שליט"א) זללה"ה הניח דצריהם אמנם בצ"ע, אבל הגרע"א ז"ל ישבס ע"ש], כן נראה לפרש כונת מרן (שליט"א) זללה"ה, ולפי זה י"ל נמי דמה שנתהוו לעדים חשיב כמאורע והוי כאין שיירות מצויות ולפיכך יש לנו להחזיקו להידועים לנו ולכך אין אנו חוששין לעדים כעדים שחתמו ליוסף בן שמעון השני, ואף בחדא חששא הוא עדים כעדים, דה"נ שני יוסף בן שמעון חדא חששא היא ואין אנו חוששין באין שיירות מצויות, ולא דמי לשמא כשמא דחיישינן דהתם אין כאן מאורע בזה שנתן גט לאשתו, (והרי בשיירות מצויות חיישינן), ולפי זה נתיישבו

דברי הב"ש דפסק בהרמז"ס, שזו נראה דא"א לומר כן דהא רבה דבעי שיירות מצויות והוחזקו, וא"כ היאך חייש בשיירות מצויות והוחזקו הא אכתי ליחשב אין שיירות מצויות כיון שאנו נריכים לחדש שאירע שהעדים חתמו גם ליוסף בן שמעון השני אלא ודאי זה לא חשיב כאין שיירות מצויות, ושפיר חיישין להכי, וא"כ ה"נ בלא הוחזקו אין כאן אלא לא הוחזקו אבל אין כאן אין שיירות מצויות, ולכן למעשה נראה דיש להחמיר וכמש"כ לעיל שכן משמע ברמז"ן ורשב"א.

שו"ע שם ס"ד אא"כ עדי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה אפילו אין מעידים בפירוש שזהו חתימת ידם, בטור איתא נמי אפילו אין מעידים שזהו הוא שחתמו, וזאת הכי כתב בשם הרמ"ה אפילו אין מעידים בפירוש שזהו חתימת ידם, והנה קיים הטור דאם הוחזקו עוד עדים ששם כשם אלו לא מהדרינן אא"כ עדי הגט אומרים שזהו חתימתם ומשמע דאפילו אין מעידים שזהו חתמו אפ"ה שפיר דמי, כיון שהבעל אומר שהם הם שחתמו לו, וזה כמש"כ לעיל דלא חיישין לבעל שישקר לומר שאלו הם שחתמו לו בשאין כן האמת, כיון ששמותיהם שוה, ודלא כמהר"ס שיף, ומה שהמחבר השמיט פסקא זו דאפילו אינם אומרים שזהו התובעו חתמו, [וגם לשון על גט אחר משמע שמעידים שזהו התובעו חתמו], ז"ע, ואפשר דלא פסיקא ליה למינקט הכי לדינא אחרי שהרי"ף והרמז"ס סתמו, [ואף שבצ"י כתב דעת הרמז"ס כחו], ובר"ן כתב כפרש"י, אבל בצ"ש העתיק דברי החו' והרא"ש ומשמע דס"ל דהכי קי"ל, וכן נראה, [ואף שלעיל נדדנו דעת הרמז"ס כרש"י, היינו בפירושא דסוגיא אבל לדינא י"ל דמודה להחו'], וכש"כ למש"כ שאין זה אלא או בהוחזקו או בשיירות מצויות, [דבזה דעת דה"ג ור"ח בלא"ה דלא חיישין וכמ"ש בצ"ש ס"ק י"ד].

יא) ב"ז ב' מהו דתימא ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמה כו', ז"ע הא חיישין

לשני שוירי וה"נ יש לחוש למתא אתרמי כו' וא"כ מה מועיל מה שאלו העדים לא חתמו על גט אחר כזה, ולא חיישין שיש כאן עוד עדים ששם כשם אלו אבל בכל העולם הרי הוחזקו הרבה שמות כשמות העדים וכי היכי דחיישין דלמא אלו הני

לשוירי אתריתא לולא שאומרים מעולם לא חתמנו ה"נ יש לחוש להני אתרמי דאיכא דלמא אלו אינהו לשוירי אתריתא, (או דלמא איכא באידך שוירי עדים ששם כשם אלו), ולדעת הרמז"ן דגט הנמצא בעיר שדרים זה הבעל והאשה לא חיישין ביה לשוירי אתריתא ודוקא בנמצא שלא במקומו חיישין לשני שוירי, וכמש"כ במלחמות יצמות קט"ו ניחא, [ונראה דהעיקר תלוי במקום הדירה של הבעל והאשה, ועי' לק' ס"ק ט"ו], אבל לדעת שאר ראשונים דלא ס"ל כן קשה, ולא משמע לפרושי לדר' ירמי' בהוחזקו ואין שיירות מצויות דבהא לא חיישין לשני שוירי כיון שאין שיירות מצויות ולא חיישין אלא לאידך יוסף בן שמעון שבכאן וממילא שפיר מועיל מה שאומרים מעולם לא חתמנו, כיון שאין להסתפק ממקום אחר, דלא משמע כן דר' ירמי' לטפויי אחי דמניין לאוקמי מתניתין בין בשיירות מצויות ולא הוחזקו וצ"ן בהוחזקו ואין שיירות מצויות, ואע"ג דלא מהדרינן בכה"ג מ"מ באומרים העדים מעולם לא חתמנו מהדרינן אבל לא משמע לפרושי דדוקא בהוחזקו ואין שיירות מצויות קאמר, ועוד דבר"ף וכן בטור ושו"ע מבואר דאף בשיירות מצויות מועיל אם אומרים מעולם לא חתמנו, [ומיהו לדעת ר"ח והרשב"א דר"י כרבה ס"ל דבעי תרתי ואיירי אמנם בשיירות מצויות והוחזקו ניחא דלדידיה ודאי לא חיישין לשני שוירי כיון דלא הוחזקו ואין הוחזקו שני יוסף בן שמעון מועיל כלום לחשש שני שוירי, ושפיר קמ"ל ר"י דלא חיישין לעדים כעדים אף בשיירות מצויות והוחזקו וכמש"כ לעיל סק"י סברת החידוש בזה], וי"ל דמוקמי להא דר"י בשהבעל אומר שאינו מכיר את העדים אם אלו הם שחתמו לו אלא שידע ששמות עדיהם היו כשמותם של אלו והעדים מכירים החתימות ויודעים שחתמו ליוסף בן שמעון מעיר הזאת אבל אינם יודעים אם זה הוא, ולפיכך אחרי שלא חיישין לשמא כשמה ועדים כעדים ממילא אנו מחליטים שהם שחתמו על שלו ואין כאן כלל חשש שני שוירי וכמ"ש לעיל סק"י.

ב"ז א' חוששין לשני שוירי, נראה דהיה ראוי להסתפק שיש עוד שוירי על רכים נהרא, אבל אם היה ידוע שעל רכים נהרא אין עוד שוירי לא היינו מסתפקים דלמא איכא עוד נהרא דשמי' רכים ואיכא מתא דמתקריא שוירי

אחרת, אבל אף באותה העיר כן שאנו מסתפקים שמא יש עוד יחזק ר"ג, והיה מקום לומר דהתם שכל העולם בספק לכו"ע חיישינן דדוקא בשאין הנידון אלא בעיר מסוימת בזה מועיל מה שלא הוחזק כאן עוד יוסף בן שמעון וגם מה שלא הוחזקה עוד עיר בשם הזה, ולפיכך ס"ל לרבה דלא חיישינן, אבל הכא שכל העולם בספק ודאי אין אנו מכירין כולם שפיר יש לחוש שיש עוד יחזק ר"ג, הר"ז כבא גט מעיר שאין אנו מכירין את יושביה דלא שייך לומר לא הוחזק, ולפי זה תיקשי אמנם מ"ט דרבה דלא חייש, וי"ל דזה שיש לנו טפי להחזיק שהקורטובאי הוא שינא מקורטובא משוי לה כלל הוחזקו שכל שאנו באים לחוש שהגיע כאן אדם אחד בלתי ידוע המשתווה בשמותיו לזה שידוע לנו ונעלם, הר"ז חששא רחוקה וחשיב כלל הוחזקו, א"נ ר"ג שכל מקום ומקום מפורסמים היו ושייך שפיר למימר לא הוחזקו אף שהספק בכל העולם.

והקשה הגרע"א ז"ל דהא תנן שטרי חליצה ומיאונין יחזיר והתם ע"כ בלא ידעינן שחלצה וכמ"ש תו' לעיל, וא"כ מאי שייך בזה מקום שאין שירות מצויות אחרי דלא ידעינן כלל מי עבר במקום הזה, בשלמא בגט י"ל דראינו שעבר כאן עכשיו, א"נ בראינו גט זידו וגם הבעל עצמו נאמן לומר שאבד גט, אבל בשטרי חליצה ומיאונין שהיא אינה נאמנת כלל ואפ"ה מחזירין לה הר"ז לעולם ממש כשיירות מצויות, ותירץ דאע"ג דאינה נאמנת לומר שחלצה מ"מ באומרת שאבדה שטר חליצה [קודם שנמצא, כ"פ] מהני דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון ומהדרינן לה, ומיהו זה דוקא באין שירות מצויות שנמצא לפי דבריה שהשטר שנמצא הוא שלה אבל בשירות מצויות שאף אם נאמינה אפשר שאין השטר שלה תו אין כאן אלא אמירתה ואינה נאמנת, ואע"ג דבמדת נאמנותה אין חילוק בין שירות מצויות לאין שירות מצויות מ"מ לא הקילו חכמים בשירות מצויות כיון שבגט כה"ג עדיין אנו חוששין שאינו שלה ונמצא הדבר מתפרש בהחלט שקמכו על נאמנותה, משא"כ באין שירות מצויות דלפי דבריה ודאי זהו שלה מהדרינן לה דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון כה"ג, א"נ אפשר דאף שאינה נאמנת לומר שהיה לה שטר חליצה מ"מ בזה שאומרת

דיתבא עליה ואיכא התם עוד יוסף בן שמעון ושם אשתו כשם אשתו של זה, דכי היכי דלא חיישינן לעדים כעדים ושמה כשמה ה"נ ניתוספו כאן ב' חששות כנגד העדים שם העיר ושם הנהר, ומיהו לפי זה נמצא דאם בשם של אחד העדים הוחזק שיש עוד אחד אף שבשם של העד השני לא הוחזק יש לפסול, ומפשטות לשון השו"ע משמע קצת דדוקא באחזקו עדים כעדים אבל לא סגי בעד אחד, ואפשר דבשמות עירות חשיב כלל ידענו כלל ולא חשיב כהוחזק שאין כאן עוד יוסף בן שמעון, אלא כלל ידענו אם בעיר פלונית יש עוד יוסף בן שמעון וכה"ג חיישינן וכמ"ש"כ לעיל סוסק"ט, ולפי זה י"ל דאף בידענו שעל נהר רבים הידוע לנו אין עוד שוירי מ"מ חיישינן גם לרבים נהרא וגם לשוירי אחרים, ומ"מ בעדים אף בעד אחד לא חיישינן כיון דידענו אנשי העיר ולא הוחזק עוד בשם הזה, אבל קשה לפי זה מאי פשיט רבה מכל מעשה ב"ד יחזיר הא מהתם לא שמעינן אלא דכלל הוחזקו מחזירין אבל אכתי לשני שוירי דלא שייך בזה לא הוחזקו יש לחוש אלא ודאי חששא דשני שוירי וחששא דלא הוחזקו כי הדדי נינהו, וא"כ צ"ל דבהוחזק עד אחד כבר חיישינן והכא היו מסתפקים שמא יש עוד שוירי על נהר רבים הידוע, וצ"ע, ומיהו י"ל דחששא דב' שוירי אמנם חשיב כלל הוחזקו, אבל החשש שניתוסף שבשוירי ההוא יש עוד יוסף בן שמעון הך חששא הוא כלל ידעינן ולא כלל הוחזקו.

(ב) ב"מ י"ח ב' תוד"ה נפק וי"ל דמוקי לה דאשתכח חוץ לב"ד שאין השירות מצויות כר"ז אבל לגבי תרי יחזק לא שייך לפלוגי בין מצויות ושאין מצויות דלעולם יש להסתפק ביחזק מעיר אחרת כמו מעיר זאת, כנראה מפרשי שאין יודעין כלל איזה יחזק ר"ג ינא מקורטובא אם הקורטובאי או אחר, וממילא אין כאן ענין של שירות מצויות או אין שירות מצויות, שהרי אין אנו יודעים מי הלך וכך לי אם הלך זה או אחר, ודוקא בידעינן שזה הלך כאן ואבד גט ואנו מסתפקים שמא גם אחר הלך כאן ואבד גט בזה שייך לפלוגי בין שירות מצויות לאין מצויות, ומה שהזכירו מעיר זאת או מעיר אחרת היינו לפי דמסתמא ידעו בקורטובא שאין שם עוד ר"ג ולפיכך לא היה הספק אלא שמא בא מעיר

שעברה במקום שאין שיירות מצויות נאמנת ומו
לא חשיב חידוש אם נימא שהגט שלה מה שעברה
במקום שאין שיירות מצויות, דריעותא זו מתבטלת
באומרת שהוצרכה ללכת שם ולפיכך לא חיישין
לאחר דלגצי האחר עדיין בכלל חידוש הוא מה
שננטרך לומר שעבר במקום שאין שיירות מצויות,
ואפשר נמי דאף לאחר שנמצא ועדיין לא אמרה
שנאבד לה בודקין אותה במסית לפי תומה אם
עברה במקום פלוני ונאמנת בזה לגמרי כאילו היו
עדים שעברה שם ומו לא מספקין שמא עבר גם
האחר כיון שאין שיירות מצויות, [ועי' לעיל סק"ג
דעיקר סברת הגרע"א מוכרחת בזה דר' ירמיה].

במצבנו למדין דשטרי חליצה ומיאונין וכן גט
מקויים לא מהדרינן אף במקום שאין
שיירות מצויות ולא הוחזקו אלא"כ היא מחזרת אחר
הגט ואומרת שעברה במקום פלוני שאמנם נמצא
שם הגט, ואפשר דאף באומרת רק שעברה במקום
ההוא סגי וצ"ע בזה.

והגה אין חילוק בין תירוץ קמא לתנינא בסברא
אלא תרומיהו בחדא סברא קיימו דהכא שיש
חובע וידעינן שאבד ליכא למיחש שמא גם עוד
יוסף בן שמעון אבד משא"כ התם דלא ידעינן מי
אבד ספיר מספקינן, אלא דבתירוץ קמא נקטו
דהך סברא סגי רק למשוי כאילו שיירות מצויות,
ובתירוץ בתרא כתבו דהך סברא אלימא אפילו
משיירות מצויות ואף אי בשיירות מצויות לא חיישין
מ"מ התם חיישין.

ובין בראב"ד הוצא בספר הזכות להרמב"ן בגיטין
כ"ז כתב נמי דהתם ביצמות דמי לעולם
לש"מ שהרי מיבעי למיחש לכו"ע ולא שייך התם
עיר אחת כלל, ור"ל נמי כסברת התו' דכיון דלא
ידעינן מי עבר לא שייך לומר אין שיירות מצויות,
והא דהזכיר בלשוננו דמיבעי למיחש לכו"ע ולא שייך
הכא עיר אחת כלל הינו לפי דס"ל דהא דאר"ה
חוששין לשני שוירי, היינו דוקא, דלשני יוסף בן
שמעון בלא הוחזקו לא חיישין וכמבואר בדבריו
ז"ל שם, [ונתבאר לקמן ס"ק י"ג], ולפיכך לעולם
עיקר החשש בש"מ, הוא שמא יש עוד עיר כזו
וזהו שכתב דהכא לא שייך לייחס לעיר אחת
במוחלט ולהסתפק שמא יש עוד עיר וגם משם
נאבד כאן גט ולא שייך כאן עיר אחת כלל וממילא
אין כאן ענין של אין שיירות מצויות שהרי כל

העולם שזה בספק, והיינו ממש כסברת התו', וכן
בחדושי הרמב"ן העתיק קושיא זו ומשמע נמי
דס"ל דכה"ג לא שייך לומר אין ש"מ, וע"כ ז"ל
לדידהו נמי כמש"כ הגרע"א ז"ל ליישב, וכמשנ"ת
לעיל [וזה דלא כמש"כ לעיל סק"י בשם מרן
(שליט"א) זללה"ה, ושם בסיומן ז"ל ס"ק ט"ו הניח
אמנם דברי התו' בל"ע].

(ג) יבמות קט"ו ב' מי חיישין לתרי יתחק כו',
הראב"ד בהשגותיו על
הרי"ף גיטין כ"ז פירש דפלוגתתם אי חוששין לשני
יוצ"ש בלא הוחזקו, והא דמסקינן בגיטין שם
דבש"מ חוששין אף שלא הוחזקו היינו משום דיש
לחוש לשני שוירי וזה לא אלס לא הוחזקו שאין
אדם בקי בשמות כל העיירות, אבל באין חשש שני
עיירות שוות לא חיישין לשני יוצ"ש בלא הוחזקו
לרבא, והכא ליכא חשש עוד עיירות שהדבר ידוע
שאין נוהגין בתואר ריש גלותא אלא בצבל, ובצבל
לא היה ידוע עוד יתחק ר"ג, וחשיב בלא הוחזקו,
[שר"ג שבצבל מפורסמים וכשלא נתפרסם חשיב לא
הוחזקו, אף שזה נידון על הרבה עיירות שהרי בצל
שם מדינה וכמ"ש תוס' שבת ל"ו ב'], ואצ"ל סבירא
ליה דחיישין אף בלא הוחזקו, ואיירי הכא בין בנת
במקום שש"מ בין במקום שאין ש"מ דכיון דלא
ידעינן כלל מי הוא זה שהלך חשיב לעולם כש"מ,
[וכמ"ש לעיל ס"ק י"ב דעת הראב"ד דהכא איירי
בלא ידעינן איזה יתחק ר"ג הלך מקורטובא, וכה"ג
חשיב כש"מ כיון ששניהם שוין בספק], וקפשיט
אצ"ל מגיטא דאשתתכח בנהרדעא ואיירי בלא הוחזקו
ושלחו ליה תדק נהרדעא כולה, הרי דאע"ג דלא
הוחזקו חיישין, וכנראה מדברי הראב"ד מפרש לה
אצ"ל בנמצא במקום שאין ש"מ, דאי במקום שש"מ
היה ראוי לחוש לתרי נהרדעא ואין לדבר בדיקה,
ומבואר דס"ל לאצ"ל דאף באין ש"מ ולא הוחזקו
חיישין, וזה תימא דלא אשכחן שום אמורא דסבירא
ליה הכי בסוגיא דגיטין, (ומיהו מתניתינן ובריייתא
לא קשה די"ל דמוקי לה כדרי"א או כדר"א), ורצא
השיב אם איתא הו"ל למימר ליה שאם נמצא
במקום שיירות יש לבדוק כל העולם ואין לדבר
בדיקה, אלא ודאי סמכו על חכמתו דאצ"ל דשמואל
וה"נ י"ל דה"ק ליה אם הוחזקו תדק נהרדעא
כולה ואם לא הוחזקו אין צריך לבדוק כלל, וגם
זה סמכו על אצ"ל דשמואל דידע שאם לא הוחזקו

אין צריך בדיקה, ומתבאר בדברי הראב"ד דהא
לצריך בדיקה בשהחזקו היינו לדעת שמה יש
שליש, וז"ל דכל דלא הוחזקו שני בני אדם שווין
מסתבר טפי לזכא אומנס עוד בשם הזה,
מבהחזקו שנים ולא שלשה להחזיק דאמנס אין
שליש, ופירש בזה נמי הא דבדקו מסורא ועד
נהרדעא, והא דלריכי למיבדק שמה יש שלישי היינו
משום דזימנין דמחמת השנים אין לפסול כגון
שהעדים מעידים שלשני לא חתמו, א"נ לאציי
בדאמרן גבן הוה, והא דחצי בר ננאי וננאי בר
חצי היינו דס"ל לרבא דחששא דהתם לנפילה, דמי
לחששא דשני יוצ"ש בלא הוחזקו, וליכא למיפרך
הכי פשיט איסורא מממונא דודאי ידע רבא
דכה"ג אף בגיטין שפיר דמי, אלא דבגיטין
בהחזקו שני יוצ"ש לעולם יש לחוש דלמא ממטי
ליה לאיתמי' דהיאך משא"כ הכא דלא שייך לחוש
שימסור השטר, והא לדעת הסוברים דאין מגרשין
אלא זצ"ז הוא דין על העדים שלא יחתמו, ודאי
נשאת בגט שבדיה, ולא חיישין לנפילה ואפילו
בהחזקו טובא יוצ"ש, ולפי דבגיטין לא משכח"ל
לדעת הסוברים דאין מגרשין אינו דין על העדים,
וגם לדעת הסוברים שהוא דין על העדים מ"מ
לא הוי עובדא כה"ג לפיכך הקשה רבא מממונא],
ואציי ס"ל דלא דמי דלנפילה ליכא למיחש, וגיטא
דענן בר חייל איירי באין ש"מ, ומשום דהוחזקו
שנים הצריכו בדיקה שמה יש שם שלישי.

והרבה דברים צ"ע לפירושו ז"ל, חדא הא דחייש
אציי באין ש"מ ולא הוחזקו ולא אשכחן
מאן דס"ל הכי, ועוד דנמנא אציי ורבא פליגי
בסברות הפוכות דלאציי יש לחוש טפי לעוד יוצ"ש
בעיר הזאת אע"ג דלא הוחזקו מלחוש לב' שוירי,
דהא בגיטא דאשתכח בנהרדעא דמיירי באין ש"מ
ולא הוחזקו חיישין לעוד אנדרולינאי בנהרדעא ולא
חיישין לתרי נהרדעא ואילו לרבא לעולם לא
חיישין לעוד אנדרולינאי כיון דלא הוחזק ואי הוי
ש"מ הוי חיישין לעוד נהרדעא אצל לא לעוד
אנדרולינאי בנהרדעא, ועוד דלישנא משום כבודו
דאציה דשמואל דחוק קצת לפרש דר"ל דסתמו
מפני כבודו וטפי הו"ל למימר דסמכו אציה
דשמואל, ועוד דמאי קאמר רבא אס איתא כו',
ומאי קושיא דלמא שלח להם שהיה במקום שאין
ש"מ, ומנין פשיטא ליה לרבא דלא הודיעם היכן

נמנא, ועוד דחיקשי לפי הראב"ד משה"ק לעיל
ס"ק י"א בהא דר' ירמיה דאיירי נמי בש"מ ואמאי
לא חיישי' לשני שוירי, ואיך שיהיה חזקין החס דאף
דלשני שוירי לא חיישין מ"מ לשמא כשמא חיישין
אף שלא הוחזקו ודוקא לשמא כשמא ועדים כעדים
לא חיישין, וכ"ו צריך רב.

יד) ודעת מו' דאציי ורבא פליגי בפלוגתא דרבה
ור"ז בש"מ ולא הוחזקו, וכתו' יבמות
כתבו דאיירי שהיו ש"מ (מקורטובא לאספמיא),
ונראה דהיינו לפי דמפרשי דהיה ידוע שיר"ג
הקורטובאי יצא מקורטובא לאספמיא, ובש"מ י"ח
ב' כתבו דהתם לעולם כש"מ דמי, ור"ל דס"ל דלא
ידעין הי יר"ג נפק מקורטובא כלל וממילא לא
שייך כאן ענין אין ש"מ וכמש"כ לעיל ס"ק י"ב,
ונראה דבידעין שינחך ר"ג הקורטובאי נפק
מקורטובא לאספמיא שפיר דמי אי אין ש"מ התם
אף אם מת באספמיא במקום שש"מ, דכשאלו באים
לדון בשעה שהיה בדרך הוי אין ש"מ ולא הוחזקו
וממילא אנו מחליטים שהוא יר"ג הקורטובאי, ותו
אין לנו ענין במה שמת במקום שש"מ], והא
דחשיב לא הוחזקו ולא חשיבין לה כלל ידעין אם
הוחזקו שהרי כל העולם בספק, ז"ל דר"ג
מפורסמים היו ואין לספק באינו ידוע והוי כלל
הוחזקו, א"נ מה שיצא מקורטובא מספקין שלא
לחוש לעיר אחרת וכמו לפירוש הרמב"ן דכ"נ כ"ה
ותרויהו מודו בזה, וממילא אין להסתפק אלא
בקורטובאי וחשיב שפיר לא הוחזקו, וועי' לעיל
ס"ק י"ב מש"כ עוד בזה, אצל יותר נראה כפירוש
ראשון, שכתו' לא הזכירו כלל סברת כ"נ כ"ה.

ואבויי מיימי ראייה מגט דנהרדעא דשלחו ליה
תבדק נהרדעא כולה, ומבואר דאף דלא
הוחזקו חיישין וצריך בדיקה ולכה"פ מיהא בש"מ,
ורבא חשיב אם איתא יבדק כל העולם מיבעיא ליה
[ואי ס"ל כ"נ כ"ה יש לפרש דקלניא מתא היא
עיר אחרת ולא מחו בנהרדעא], אלא משום כבודו
הוא דשלחו ליה, ולא נתפרשה תשובת אציי לקושיא
זו דרבא, ואפשר דאציי לא ס"ל כלל חששא דשני
שוירי, א"נ בנמנא במקומו לא חייש, וקלניא היא
מחו בנהרדעא], דכ"נ כ"ה, ורבא לא ס"ל הך
סברא, א"נ אציי מפרש תבדק נהרדעא כולה דר"ל
כל נהרדעאות כולן ואם ראוי להסתפק בעוד
נהרדעא אין לדבר בדיקה, ודוחק, וראית רבא מהני

ובאמת שזה תמוה מה הוצרכו לדון ולהציל ראיה לזה, ואולי יש להגיה ואי לא שכיחי שיירתא, וגם בזה ז"ל דלרווחא דמילתא כתבו שזה מבואר בגמ' אבל אה"נ דאף בקצרה הדבר מוכרע.

תוד"ה אמר וא"ת ואמאי לא מייתי כו', מזה מוכח דרצא לא פליג בהוחזקו לחוד, ועובדא דעצ"ח בש"מ הוי, דאל"ה לא הוי מני להסתייע מדברי רבה כיון דהוא עצמו פליג עליו בהוחזקו, ומיהו אפשר לפרש דאף אי התם באין ש"מ הוי מ"מ אין ראיה משם לומר דרצא חייש בהוחזקו לחוד דיש לפרש דעובדא דעצ"ח בגט מקויים הוי ואין לו תוצע ודנו למי להחזיר וכיון דהוחזקו לא ידעו למי להחזיר, דלא מהדרינן בהוחזקו אלא זידעינן שמוה נפל וכמש"כ תו' גיטין כ"ז א', וכ"מ דרך אשתכח גיטא אבל לא ראו כלל שנפל מאחד מהם, וגם לפי"ז מתפרש בפשיטות הא דקודם ששאלו דקו רבנן מסורא ועד נהרדעא, ולפי זה יש לפרש נמי בש"מ, ואדרבה כה"ג לעולם חשיב ש"מ וכמש"כ תו' בצ"מ י"ח ב', אבל לפי"ז יהיה מוכח דאזי לא חייש לשני שוירי כלל, ולפירוש זה א"א לגרוס בתו' הנ"ל ואי לא שכיחי שיירתא, דהא התם לעולם כש"מ חשיב וכמש"כ, (ועי' להלן).

תוד"ה והא ועוד הא בהוחזקו תרי יתחק מודה רצא כדפי' לעיל והכא בהוחזקו שני חב"ג כו', נראה דאי לאו קושיא הראשונה דהיכי פשיט איסורא מממונא נמי אין כאן קושיא זו, די"ל דדוקא בש"מ והוחזקו מודה רצא והכא י"ל דדמי לאין ש"מ הך חששי דנפילה או דמסירה, וכש"כ אי עובדא דעצ"ח משום דלא ידעינן למי להחזיר וכמש"כ לעיל, דודאי י"ל דהכא מה שהוא מוחזק בשטר משוי לה כראינו שנפל מידו, וגם אי התם באין ש"מ והנידון אף זידעינן שאבד גט אפ"ה י"ל דלא דמי, דהכא דחששא דדלמא נפל ומלאו קיל טובא בזמן שהגט צידו ואין כאן ריעותא דנפילה, אלא דלפי דקושטא היא קושייתא הראשונה דליכא למיפשט איסורא מממונא לפיכך פירשו כן דאדרבה הכא יש נמי זד גריעותא דהוחזקו, וסבר רצא דהך חששא דהכא וחששא דש"מ ולא הוחזקו דמיין להדדי דהכא איכא טיבותא וגריעותא והתם נמי איכא טיבותא וגריעותא, ומ"מ נראה קצת מקושייתם זו דמפרשי עובדא דעצ"ח דאירי

תרי שטרא דנפקי במחוזא ז"ל דס"ל דחששא דנפילה בלא נפל קמן, בדשכיחי טובא יוצ"ש, בממונא, דמי לחששא דש"מ ולא הוחזקו באיסורא, וכמ"ש תו', ועובדא דענן בר חייא דלא חיישי אזי ורצא לכו"ע ע"כ באין ש"מ הוי, והא דבדקו מסורא עד נהרדעא היינו לדעת אם לא הוחזקו שם עוד עצ"ח, ולא חשיב לא הוחזקו במה שאין לנו יודעים, ומיהו למש"כ דאזי אפשר דלא חייש לשני שוירי כלל, [אבל למש"כ לפרש דדוקא בנמצא במקומו לא חייש א"א לפרש בש"מ דא"כ ז"ל דאף בנמצא במקום כתיבתו לא חיישינן לשני שוירי, אבל אין לזה סברה דהא מ"מ יש לחוש שהגיע לסורא איש מנהרדעא אחרת, לכך דוקא לפי הראשון דלא חייש כלל יש לפרש כן], אפשר דהכא בשירות מצינו עסקינן, ומ"מ רצא לא חייש לתרי נהרדעא כיון דלא הוחזקו דהא רצא תרתי צעי ש"מ והוחזקו, ומיהו אי אזי חייש לשני שוירי ע"כ דהכא באין ש"מ עסקינן, ולפי זה מלאנו דהוחזקו גרע מש"מ וכדעת הרא"ש, עי' לעיל סק"ג, (ועי' לק' ד"ה תוד"ה אמר).

תוד"ה יתחק ואי שכיחי שיירתא והוחזקו תרי יתחק א"כ אמאי לא חייש רצא דהא לקמן גבי עצ"ח מחגרא חייש רצא כו', משמע דאין מהתם ראיה אלא בש"מ והוחזקו אבל לא להוחזקו לחוד, ומוכח דאזי לא חייש לשני שוירי כלל וכמש"כ לעיל, ומיהו אין זה מוכרח וי"ל דאדרבה דמדלא פירשו למה אין לפרש בהוחזקו ואין ש"מ שמע מינה דמעצ"ח מוכח דבהוחזקו לצד נמי חייש רצא, והא דנקטו ש"מ והוחזקו לאו דוקא, ובעיקר הנידון באמת לשון הגמרא מי חיישינן לתרי יתחק משמע דבלא הוחזקו איירי, וגם בעיקר הדבר תמוה מה מקום יש לדון בהוחזקו ואין ש"מ ציר"ג להקל והא אין כאן שום ראיה אלא מה שאין ש"מ ופשיטא שאין זה חשיב ראיה מספקת, ואף בממון נראה דלא סגי בראיה זו, וכבר הקשו תו' בגיטין כ"ז א' בהוחזקו ואין ש"מ היאך מחזירין מנא ידעינן למי, ומיראו זידעינן שמוה נפל, ומבואר דבלא"ה מה שעבר במקום הזה אינו כלום ואף אמירתו שאבד גט אינו כלום וכמ"ש לעיל סק"ז, והכא ליכא גם אמירתו שאבד גט ואין כאן רק מה שעבר וודאי אין צדק כלום, וגם התו' הרי דנים גם בש"מ וזוהי ודאי אין כאן שום הוכחה

עד נהרדעא לאציי ניחא דחיישין אף דלא הוחזקו תרי עב"ת, ולרצא יש לפרש דדקו לדעת אם הוחזקו עוד עב"ת בעיירות שמסורא ועד נהרדעא, שנקראות נהרדעא.

בידיעין שמוה נפל והנידון אי חיישין גם לשני, דאי הנידון משום דלא ידעין למי להחזיר מסתברא שאינו כלל ענין לכאן שהשטר ביד המלוה ולא איתרע כלל בנפילה.

טו) ולתירוץ השני שבת' ב"מ י"ח ב', אציי ורצא כרצה ס"ל דבעי ש"מ והוחזקו, אלא דאציי סבר דהא דבש"מ לחוד לא חיישין היינו דוקא בשזה שקמן שואל גט וזריך לחשוש שמה יש עוד יוצ"ש וגם הוא כתב גט ואיצדו כאן ולא חיישין כולי האי, אבל ציר"ג שהספק אם זה הי"ר"ג הוא או אחר כבי הא חיישין אף בש"מ לחוד, ולפי זה משמע דהוחזקו לחוד קיל מש"מ לחוד בדליכא קמן מי ששואל גט, ומיהו דליכא מי ששואל גט התם אדרבה ש"מ קיל, וק"ו דהר"א ש"סבס"ג מתפרש שפיר, ורצא ס"ל דאף כה"ג לא חיישין בש"מ לחוד, ולפי זה ניחא הא דלא מסתייע רבא מרצה רביה וכמשה"ק תו' דגם אציי מצי סבר כרצה, ופלוגתתם אליבא דרבה, [ונתו' ציבמות כתבו אף לפי פי' התו' ציבמות דמשום דאיכא למימר הכי לפיכך לא נסתייע מרצה, אבל י"ל דהתו' לא ניחא להו הכי תירוולא דודאי אציי ורצא הוו ידעי במאי פליגי ואי אציי נמי לא מחלק בזה ודאי ידע זאת רבא ושפיר הוי מצי לאיסתויעי מרצה], וגיטא דאשתכח בנהרדעא מפרש לה אציי דליכא קמן מי ששואל גט כלל, אבל לרצא לא משכח"ל גוונא דיש לחוש בלא הוחזקו, ורצא השיב דאם איתא דיש לחוש בש"מ לחוד א"כ אין מועיל צדיקה שיש לחוש לתרי נהרדעא, ואציי י"ל דלא ס"ל להחמיר לחוש כ"כ בדלא הוחזקו וחששא דשני יוצ"ש בלא הוחזקו עדיפא מחששא דשני שוירי וכמס"כ הרמב"ן בספר הזכות בגיטין ולפיכך חייש לתרי אנדרולינאי ולא חייש לתרי נהרדעא, וראיית רבא מננאי בר חבי, צ"ל דס"ל דדמי חששא דהתם דנפילה או דמסירה לגבי ממונן כחששא דש"מ ולא הוחזקו באיסורא בליכא קמן מי שאומר שאצד גט, ועודא דעב"ת י"ל דבש"מ הוי ולא חיישין לתרי נהרדעא כיון דלא הוחזקו, ואתי שפיר צין אם עב"ת קמן ואומר שאצד גט וצין אם אינו קמן דהא אציי לא חייש לתרי נהרדעא, וגם רבא דבעי הוחזקו ודאי אין לחוש בדלא הוחזקו, ולפיכך אין כאן נידון אלא מחמת עב"ת השני שהוחזק, והא דדקו מסורא

טז) ודעת הרמב"ן דהכא הנידון אי מחזקין ליה בקורטובאי כיון שיצא מקורטובא ואמנם יר"ג הקורטובאי נעלם מאן, ופי' הרמב"ן דאציי ורצא כר"ז דבחדא חיישין והכא ידוע היה בקורטובא שאין עוד יר"ג והיה כן במוחלט כאילו נבדק, וסבר רבא דהכא יש להחליט שהוא הקורטובאי דכ"נ כ"ה, ולא אמרינן הכי אול לעלמא והכי אחרינא הוא, וממילא תו ליכא למיחש למידי אף אם היה ש"מ מקורטובא לאספמיה, ואציי סבר דלא אמרינן כ"נ כ"ה וממילא כל העולם בספק, [ובאמת לפי' זה נמי י"ל דכרצה ס"ל דבעי תרמי אלא דהכא שאין כאן שם עירו ממילא כל העולם בספק ולא חשיב לא הוחזקו, שהרי אין אנו מכירין את כל העולם, ול"ד לשני שוירי דחשיב בלא הוחזקו דשם עיר מפורסם הרבה וגם כש"כ אם זו עיירה שיש לחוש שבאים משם לכאן ולפיכך כשלא הוחזקו שני שוירי חשיב שפיר לא הוחזקו ולא חיישין, משא"כ שם אדם, ועודא דגיטא דנהרדעא יש לפרש דאמרו תדק לדעת אם לא הוחזקו שם עוד אנדרולינאי, אבל א"צ צדיקה ממש, וכן עודא דעב"ת יש לפרש נמי בש"מ ופליגי אי חשיב הוחזקו], ופשיטא אציי מגיטא דאשתכח בנהרדעא ואמרו לבדוק כל העיירות ששם נהרדעא הרי דלא אמרינן כ"נ כ"ה, ורצא השיב אם איתא יצדק כל העולם, אלא משום כבודו הוא דשלחו ליה, ואציי לא ניחא ליה לומר דמשום כבודו, ומפרש לה דמסתמא היה בגוונא שלא היה צריכים לחוש לעוד נהרדעא, ופי' הרמב"ן דאפשר שלא היו ש"מ מחוץ לנהרדעא אבל צין הנהרדעאות עממן היו ש"מ, ומבואר דכה"ג חשיב אין ש"מ וזה כדעת התו"ג ודלא כמס"כ לעיל סק"ד, ואפשר נמי שהיו העדים מעידים שחתמו גט זה לאחד שהיה מושב מאלו הנהרדעאות, וברש"ב"א כתב דנמנא במקום שאין ש"מ ונראה דר"ל דהא דהצריכו צדיקה בכל הנהרדעאות היינו לדעת שלא הוחזקו, וזה צריך אף במקום שאין הש"מ דלא חשיב לא הוחזקו כיון שהרבה עיירות בספק ואין אנו מכירין אנשיהם, ולפי זה טעמא בעי מאי פריך רבא, וכי מנין

כגירסת ה"ה וכן הציא צ"י בשם מהרי"ק, והכא כהזכיר שם עירו דמי, וזה שצנשמח וצטר לא הזכיר רבנו שם עירו היינו משום שהדבר פשוט שמתברר מן הכתב למי הכונה וכשהאלס כותב לאדם שמכירו ודאי הכונה לזה שאנו מכירים, וכן צמלאו כתוב צטר היינו נמי צה"ג שמתפרש בפשיטות על המוכר לנו ואפשר שהיה כתוב שם עירו או שאר סימן או דכיון דבעיר הזאת קאי וכאן נעלם איש בשם הזה ודאי כונת הכותב לזה.

ובהשגות כתב דדוקא בלא הוחזק עוד יצ"מ, ותמוה דמה הוצרך לפרש הא פשיטא דבהוחזק עוד יצ"מ הרי אין לנו יודעים למי להחזיר, ואי צהשני חי לפנינו אם כן מו חזר בלא הוחזק, וכמ"ש ה"ה, ומירך ח"א שיחי' דהראב"ד לשיטתו' (שנמצאה לעיל ס"ק י"ג) דס"ל בלא הוחזק חשיב כבירור שאין עוד יוסף בן שמעון ולפיכך לא חיישין וזה דוקא בלא הוחזק כלל ב' יוסף בן שמעון אבל אם הוחזק שנים מו חיישין לשלישי וצריך בדיקה, וה"ה הכא ה"ק דדוקא בלא הוחזק מחירין בלא בדיקה בעיר אבל אם הוחזק שנים אף שהשני קיים כאן לפנינו מ"מ צריכה העיר בדיקה לדעת שאין שלישי, ומצואר נמי לפירוש זה שהראב"ד פירש דברי הרמב"ם כמס"כ שיש כאן שם עירו ע"י מה ששלחו להודיע לכאן, והדבר תלוי אם הוחזק כאן או לא.

ומהא דלא הצריך הרמב"ם בדיקה בתוך העיר לדעת שאין שם עוד יוסף בן שמעון יש ללמוד דפסק לקולא בעיגונא וכמס"כ הרא"ש דלא חיישין בעיגונא בשיירות מנזיות או בהוחזק לחוד, וזהו דלא חיישין לשני שירי ניחא בלא"ה כמס"כ לעיל דכל שאין לנו יודעים משוירי אחרת וזה אדם ואמר לנו משוירי אני הרי הוא מתחזק שמשוירי הזאת הוא, דלא חיישין שמה אין כונתו לשוירי הידועה אלא לשוירי אחרת, דכל כי האי היה מודיע, ולא חיישין שמה אינו יודע הוא מהשוירי הידועה, וגם דציבורי בני אדם אין שייך לקבוע דינים וחששות וכל שהאדם מבין דברי חברו כך יש לו לדון ע"פ דבריו, ודוקא בגט הגמלא הוא דחיישין שמה משוירי אחרת הוא שהרי אינו אומר כלום, ואפשר עוד דמיתה אית לה קלא טפי ואם איתא שיש כאן עוד יצחק בן מיכאל וגם הוא הלך ונאצד היה הדבר מפורסם, ואע"ג דבגמ' מייחין

פשיטא ליה דאירי במקום שש"מ, ואפשר דרבא משמע ליה תצדק נהרדעא כולה דר"ל בדיקה ממש ולא סגי בדיעה שלא הוחזק, וא"כ ע"כ צה"מ איירי, וצדיק הקושיא אפשר נמי לומר דחששא דשני שוירי חשש רחוקה היא ולא חששו לה דאכא נמי סברא דכ"נ כ"ה, משא"כ חששא דשני יוצ"ש בלא הוחזקו אלימא ואף נגד סברת כ"נ כ"ה חיישין ולפיכך הצריכו בדיקה בכל הנהרדעאות ולא חששו לעוד נהרדעא לאציי, (וה"ה ציר"ג אילו היה ידוע שהוא מעיר קורטובא לא היו מסתפקים שמה מקורטובא אחרת הוא) ורבא לא ס"ל לחלק בכהן, ורבא פשיט משטרי דנצ"ח וצ"ח והיינו דכיון דנקיטי שטרי צדיהו לא חיישין לנפילה ואמרין כ"נ כ"ה, ואציי דחי דשאני היכא דנפל דחיישין, ועוצדא דעצ"ח באין ש"מ הו' ולפיכך לא אמרו יצדק כל העולם, ומיהו נהרדעאות כולן צריכות בדיקה לדעת שלא הוחזקו, ואין כאן כ"נ כ"ה כיון שלא נמצא במקום הדירה אלא במקום הכתיבה, ואפילו אם לא הוחזק בסורא נהרדעא אחר לצר מזה אין בכך כלום דאין קביעות לאורחים ושמה היה עוד נהרדעאי כאן.

(ז) רמב"ם פ"ג מה"ג הכ"ד בא אחד ואמר אמרו לי כו' כשתלך למקום פלוני כו' ואין אומרים שמה יצ"מ אחר כו', נראה פשטות דברי רבנו כמ"ש צ"י בשם מהרי"ק דכיון שאמרו לו כשתלך למקום פלוני אמור להם שמה יצ"מ ודאי קים להו שהוא ממקום פלוני דבלא"ה לא היו שולחים להגיד למקום פלוני, וגם אם שמעו שהיה יצ"מ אחד באותו מקום והם מסתפקים אולי זהו היו אומרים לו שיאמר שמה אחד יצ"מ בכאן אולי הוא מעירכם, וכשאומרים לו שיאמר דבר ברור שיצ"מ מת ודאי קים להו שהוא מעיר פלונית, והרי זה כאדם האומר לחברו פצ"פ מת והוא יודע איש אחד מעיר הזאת בשם הזה שאין לו להסתפק באיש מעיר אחרת בשם הזה שאינו מכירו, והרי יצחק ריש גלותא שלא ידעו אם הוא הקורטובאי שלחו לומר שמה אחד יצחק ריש גלותא שהלך צין קורטובא לאספמיה ולא שלחו בסתם שיצחק ריש גלותא מת, ועפ"ז מתפרשין בפשיטות דברי רבנו צה"ז שצריך שיזכיר שמו ושם עירו והוא מהתוספתא וכמ"ש ה"ה, ואף שלפינו איתא בטוספתא אחרת, אבל נראה שיש לן למינקט לעיקר

לפלוגמא דאצ"י ורצא מהא דגיטא דנהרדעא י"ל דשאני התם בעובדא דינחק ריש גלותא שלא היה ידוע שהוא מקורטובא ולפיכך אין שייך לומר דקלא אית לה, אבל הכא בידעינן עירו י"ל דכיון שלא שמענו מעוד יצ"מ הנאצד ודאי דליכא כאן ותו לא חיישינן.

ולדעת הרמב"ן לעולם נריכה העיר בדיקה וכמו בגט ולא סמכינן אהא דלא הוחזקו, אם לא במת במקום שאין שיירות מלויות וידענו שהוא הלך לשם, ומיהו לשני שוירי לא חיישינן כל שאמר לנו או שידענו מפי אחרים שהוא מעיר פלונית, וכדתנן יבמות קכ"ב א' איש פז"פ ממקום פלוני מת והשיאו את אשתו ולא חששו לשני שוירי, והסבירא כמס"כ לעיל דבדבור בני אדם לא שייך חששות והדבר מתפרש כפי המובן, ואחרי שאין ידוע לנו אלא שוירי אחת מתפרש במוחלט שהכונה לשוירי הזאת, וכן ינחק ריש גלותא שנמצא מת בקורטובא אין לנו חוששים שמה ינחק ריש גלותא אחר הוא אלא מחזקינן ליה דינחק ריש גלותא הקורטובא, וכן אם מת באספמיה וידענו שיצא מקורטובא ומעת ההיא אמנם נעלם ינחק ריש גלותא הקורטובא.

דברי תשובת הרא"ש בכלל נ"א סימן א' ב' תמוהים דמה שייך להחיר בעדות שמת בעיירה אחת איש מכלוף בן מלוה, וע"כ ז"ל דהתם ידעו שזה המכלוף הלך בדרך ההיא שנמצא שם מת וכמ"ש בח"מ, וגם ידעו שזה המת לא התיחס לפאס אלא ידעו שממקום אחר בא, ואפ"ה עדיין ז"ע דהא לא חשיב לא הוחזקו שהרי יש להסתפק בכל העולם ואין לנו יודעים לומר שלא הוחזק עוד מכלוף ובסתמא ודאי אין שייך לומר דמסתמא ליחא, דהא ודאי הרבה יוסף בן שמעון איכא בעולם, ואולי מאחר שלא נשמע שנאצד עוד מכלוף שייך לומר לא הוחזקו דכל כי האי קלא אית לה למילתא והיו שואלים בפאס אם לא נמצא כזה דמסתמא ידעו שהוצרך ללכת בדרך זו, ומ"מ לדינא אין להקל כתשובת הרא"ש וכמ"ש אחרונים ז"ל ובעינן שמו ושם עירו אף בכה"ג.

טור סימן י"ז וי"א דוקא כשלא הוחזק אחר באותו מקום כזה השם וגם לא שכיח שיירות כו', ר"ל ואנו יודעים שזה עבר שם במקום שאין שיירות מלויות, ולמס"כ לעיל סק"י בשם מרן

(שליט"א) זללה"ה אף בשאין יודעים שזה עבר שם, וזו דעת הרמב"ן ודעימ' דלא ס"ל לחלק לענין הלכה בין גט למיתה אחרי שבגמ' דימו זל"ו, ולפיכך בשיירות מלויות נריכה העיר בדיקה, ונהנה לא הזכיר הטור חשש שני שוירי, ונראה כמס"כ דכל ששמענו שהוא מעיר פלונית אין חשש לשני שוירי וכמס"כ לעיל, וכש"כ הכא שיש לפרש שהצ"ד פירשו לו יפה לאיזו עיר כונתם, ולדעת הר"ף והרא"ש כתב הטור דסגי אף בהוחזקו ואין שיירות מלויות, וזה חייבא דבתו' גיטין כ"ז א' הקשו היכי מהדרינן בהוחזקו ואין שיירות מלויות מנא ידעינן למי ומירצו כגון ידיעינן שמה יוסף בן שמעון נפל והכא לא שייך סברא זו, ואף לענין ממון נראה דלא סגי בידעינן שזה עבר במקום שאין שיירות מלויות, ואולי במה שנאצד זכרו חשיב בידענו שנאצד כאן יוסף בן שמעון זה, אבל אכתי ז"ע דמנ"ל להקל בכה"ג והרי גם היוסף בן שמעון השני נאצד, דאל"ה חשיב לא הוחזקו, הרי זה כשני יוסף בן שמעון שנאצדו שטרות שוות ונמצא אחד במקום שאין שיירות מלויות וראינו אחד מהם שעבר שם והשני לא ידענו, דמסתבר שאין להחזיר לזה שעבר, וז"ע.

יח) גט בלא עדים נראה דאף באין שיירות מלויות ולא הוחזקו נמי לא יחזיר שיש לחוש שהסופר כתבו להתלמד וממנו נפל, וכש"כ אי כתב סופר ועד פסול, עי' תו' ג' ב' ד"ה שלשה.

יט) חו"מ סימן ס"ה ס"ב מצא כו' שטרי חליצה ומיאונין כו' יחזיר לבעליו, ז"ע היכי סמים ומני יחזיר והא שטרי חליצה ומיאונין דינס כגט כדאמר ב"מ כ' ב' ואין מחזירים אותן אלא על פי התנאים שנתבאר גבי גט באה"ע סימן קל"ב דהיינו אין שיירות מלויות ולא הוחזקו, וגם הכא לעולם חשיב שיירות מלויות אם לא ששמענו מפי האשה (קודם שנמצא) שנאצדה שטר חליצה או מיאון, לדעת הגרע"א ז"ל לפירוש תו' וכמס"כ לעיל ס"ק י"ב, וז"ע.

כ) ב"ז ב' אי משום טביעות עינא ודוקא צורבא מדרבנן אבל איניש בעלמא לא, יש לפרש דאיידי בשיירות מלויות ולא הוחזקו ובחששא דרבנן הקילו להאמין צורבא מדרבנן, א"נ אף בהוחזקו וכגון ידיעינן שממנו נפל וכמ"ש תו' לעיל א', אבל ל"מ כן, ואי היה גיטו של רבצ"ח

סימן ז

(א) קדושין מ"א א' ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח,

בגיטין כ"ט ז' אמרין דאפילו מת שליח ראשון מ"מ השני עדיין בשליחותו קאי דשליח הבעל הוא, ויש לעי' א"כ למה לא יחשב לעולם כאילו הבעל בעצמו מינהו, דכשנותן רשות לשלוחו לעשות שליח יש לחשבו כאמר בהדיא שזה שיבחר השליח תחתיו הוא ממנהו לשלוחו, ומשום ברירה אין כאן שאינו ממנהו מעכשיו אלא לכשיבחרו השליח, וכמש"כ תו' ב"ק ס"ט א' ד"ה כל דכה"ג לא חשיב ברירה, ואף באמר בהדיא שנותן רשות לשליח לעשות שליח בעיניו האי קרא וכמש"כ תו' גיטין כ"ט א' ד"ה רש"ג, וי"ל דמ"מ אין כאן מינוי שליח כיון שהוא מינה עכשיו את זה לשלוחו אלא שאומר שאם ירצה ישלח אחר תחתיו ומתפרש לשון זה שנותן רשות לשליח למנות שליח ולא שהוא ממנה לזה ששלוחו יבחר, וגדולה מזו דעת הרא"ה גיטין ס"ו ז' דאף באומר לו את מי שימנה נמי חשיב כשלוחו של השליח ולא כשלוחו של הבעל.

ובנראה לכאורה דשליח ראשון מצי מבטל לשליח שני שכן הוא דעת הבעל שיהא השליח השני תלוי בשליח הראשון, וכן משמע ממש"כ הטור בשם הרמ"ה דאם מת שליח שני מצי שליח ראשון למישקליה ולמיהב לה שלא נחבטלה שליחותו, ובפ"ת סימן קמ"א ס"ק מ"ב הביא מחלוקת אחרונים ז"ל בזה עי"ש.

(ב) גיטין ס"ו ב' אמרי אי סבירי לן דכתובו כתב ידן הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו כו', יעוי' בר"ן בשם הרמב"ן ז"ל ומש"כ הר"ן ליישב קו' הרא"ה, ותוכן הסוגיא לפירוש ז"ל דר"מ ור"י פליגי אי מימסרי מיילי לב"ד, ולשליח כו"ע מודו דלא מימסרי למסרן לאחר, [לרצא דמפרש כן לעיל כ"ט א' וכן שמואל כותיה ס"ל], ועדיפותא דב"ד אפשר לפרש דהוא משום דחשיב כנותן רשות בהדיא למנות שליח אחר, וטעמא דמילי לא מימסרן לשליח יש לפרש דהוא משום דבמילי אין דעת המשלח שיהיה שליח כלל אם לא יקיים שליחותו בעצמו, והרי זה כאילו אמר לו כתוב לי גט, והשיבו שאינו רוצה, שאינו שליח כלל, וה"נ באמר לאחר זמן שאינו רוצה או שנאנס, משא"כ במעשה שהגט צידו בזה לא נחבטלה

עצמו נראה דאף בהחזקו ולא ידעין כלל שאבד נמי מהדרינן ליה בטב"ע, דלענין ממון הרי נאמן כדאמר ב"מ כ"ג ז', ולענין איסור הרי אינו חשוד לקלקלה ונאמן לעולם, ורק בע"ה כה"ג חיישין דחשד הוא לשקר שאין נראה לו קלקול בדבר אבל צורבא מדרבנן שאינו חשוד בטעות הזה תו הדר דינא דאינו חשוד לקלקלה, אבל רש"י פירש שהיה שליח וא"כ כיון דידעין שאבד תו אין לו כלל נאמנות דהוי דבר שצערות ואין דבר שצערות פחות משנים, ולפי זה אי מיירי בהחזקו ע"כ יודעין שנפל ממנו וכמ"ש תו' לעיל א' ד"ה כאן, וכיון שאין החשש אלא חומרא דרבנן צא"ה הקילו חכמים להאמין צורבא מדרבנן.

בר"ן כתב שהשליח חשוד לשקר משום הפסד שכרו, ונראה דדברו בזהויה אבל אף בלא זה אינו נאמן דכיון דחששו חכמים לאחר תו הוי ככל דבר שצערות ונריך שנים, חדע דאי סימנים לאו דאורייתא אף סימנים אינם מועילים כדאמר בסוגיין אף שאין כאן אלא חשש רחוק מדרבנן, וסימנים עדיפי מע"א, עי' ב"מ כ"ה א', ומיהו בעל עצמו נאמן דאינו חשוד לקלקלה אבל שליח בזמן שאין הגט תח"י אין לו שום נאמנות יותר מע"א דעלמא, ומש"כ הרש"א שאם שאלו לזה שעבר אם מצא גט ואמר שלא דלא מתכשר בכך דלא פלוג רבנן, משמע דמן הדין נאמן, י"ל דהתם אין נאמנותו על הגט אלא על דבר צדדי הנוגע רק לו ואין כאן נגיעות לשקר ונאמן כל אדם בזה, שכל שאין כאן ריעותות ודין ודברים אין כאן דינים בנאמנות וכל אדם נאמן בכך, וכן מש"כ לעיל סק"ו לדון מדברי התו' להכשיר אם שאלו ליוסף בן שמעון השני י"ל נמי דהתם על עצמו נאמן לומר שלא אבד גט, ואחרי שאינו חשוד לשקר בזה תו נאמן מן הדין אף שנוגע לדבר שצערות, אבל נאמנות על עיקר הגט הוא ממש דבר שצערות ולא האמינו חכמים עד אחד, ומיהו צורבא מדרבנן האמינו חכמים בזמן שאין נידון אלא משום חומרא דא"א וכמש"כ לפרש"י דרבנ"ה היה שליח, ובצ"ש סימן קל"ב ס"ק י"ג כתב דדוקא השליח אינו נאמן משום שחשוד לשקר דלא ליהוי תרעומות לצעל עליה, א"נ משום הפסד שכרו, אבל אדם דעלמא נאמן, ולהאמור אין נראה כן, וכ"נ דעת מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק כ"ח.

כאומר אמרו, וממילא אף צכה"ג מילי לא מימסרן, ומה ע"כ מוכח דס"ל מילי לא מימסרן וכמש"כ הר"ן דאל"ה אין כאן חסרון אומר אמרו כיון שהשליח במקום הצעל, וניחא נמי הא דאמר שמואל הלכה כר"י דמילי לא מימסרן לשליח דהיינו דאף באמר לג' נמי מילי לא מימסרן לשליח וצ"ע.

והא דאמרינן דאי כתובו כת"י הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו היינו לפי שלא נתכוין שיכתבו הם אלא שיצאו לאחרים, [ומיהו אמנם אף אם כתבו בעצמם כשר, שהרי מסר צידם למי שירצו אבל תחלת כוונתו שיצאו לאחרים], וכה"ג מתפרש שהוא ממנה לשלוחו את זה שהם יצחקו בו, ונמצא שלא הם מינוהו אלא הצעל בעצמו, ואע"ג דבתחלת דבריו כתב הרמב"ן שאין לפרש דלא פסלינן אלא באומר אמרו מדעתכם דהא אמרינן בהדיא ולפלוני ופלוני ויחתמו, ומשמע דבאומר אמרו מדעתכם יש חסרון מילי לא מימסרן לשליח והיינו מדעתכם ר"ל שהם יהיו הממנים ולא הוא, [ואפשר מדעתכם לאו לשון הצעל הוא אלא שם מושאל לפרש שהכונה שהם יהיו הממנים אבל הצעל פירש באופן ברור], ואם כן לפירוש זה היינו מפרשים דכתב הגט נעשה כאומר אמרו מדעתכם, מ"מ השתא דידעינן דאומר אמרו הוא אף צשהצעל הממנה ומשום לשמה, א"כ כיון דבגמ' אמרו כתב הגט נעשה כאומר אמרו, הרי מבואר שאין כאן פסול אחר אלא זה שבאומר אמרו, ואי אומר אמרו כשר אף זה כשר, וא"כ ודאי דר"ל דנעשה כאילו הצעל מינה דומיא דאומר אמרו.

אבל אין לפרש דלעולם אומר אמרו מדעתכם חשיב מינוי מפי השליח אלא דכה"ג שלא נעשו שלוחים אלא למינוי אין כאן משום מילי לא מימסרן לשליח שהרי זהו עיקר שליחותם ואין כאן מסירת שליחותם והר"ז כעושה שליח להקדיש, ולס"ד דהרמב"ן היינו מפרשים דאף צזה יש משום מילי לא מימסרן לשליח אבל למאי דידעינן דאומר אמרו פסול אף באומר לפלוני וא"כ ע"כ טעמא משום לשמה, ממילא מו הדרינן לומר דכה"ג שאין השליח אלא למנות שליח אין כאן משום מילי לא מימסרן לשליח, ולפי זה צין לס"ד דהרמב"ן צין למסקנא מתפרש אומר אמרו מדעתכם שעושה אותם שלוחים למנות שליח, דהא כתב הר"ן דאי מילי מימסרן לשליח אין חסרון אומר אמרו

שליחותו שהרי מוטל עליו להחזיר הגט או למשלח או לאשה, ולפיכך כיון שאין כאן חסרון מדעת המשלח א"כ כל שפירש בהדיא שימנה שליח אחר תחתיו שפיר דמי, וה"נ צב"ד ס"ל לר"מ דהוי כאמר בהדיא שנותן רשות למנות שליח אחר, ולפיכך שפיר דמי, ור"י ס"ל דלא חשיב כנתן רשות וממילא הוא בכלל מילי לא מימסרן לשליח, אבל בלשון הרמב"ן משמע שיש כאן ענין משום צ"ד ולא משום שנותן רשות, וגם פשטא משמע יותר דה"ט דמילי לא מימסרן לשליח משום דשליחות דמילי שליחות גרועה היא ולא חידשה תורה בשליחות כזו ששליח עושה שליח, ולפי זה אף אם נותן רשות לעשות שליח אין מועיל, וכן צידד הרמב"ן לפרש דבאומר אמרו מדעתכם מיפסיל משום מילי לא מימסרן לשליח, ואילו היה דין מילי לא מימסרן לשליח מדרבנן היה מקום לומר דצ"ד לא תיקנו חכמים, אבל פשטא משמע דמילי לא מימסרן הוא מדאורייתא, וא"כ אין סברא לומר דצ"ד שפיר דמי דלא מצינו בתורה אלא ענין שליחות, וצ"ד ושאר אנשים שווין בדבר, ובלשון הרמב"ן כ"ט א' משמע קצת דמפרש לפלוגתאם אי מזה להם שיכתבו ואם לא יחפצו יצאו לאחרים או שיעקר הצידי לצוות לאחרים אלא שאם ירצו יכתבו בעצמם, ולפי זה פלוגתאם אי חשיב אומר אמרו, דבאמרו למי שתרצו ויכתוב חשיב אומר אמרו כמבואר בגמ' דאי כתב ידן הוא כתב הגט הו"ל כאומר אמרו, וס"ל לר"מ דצשלשה לעולם מתפרש שיצאו לאחרים וה"ל אומר אמרו ור"י ס"ל דלא חשיב כאומר אמרו שהוא מזה להם בעצמם כשאר שלוחים, אבל צ"ע דלפי זה תשאר קו' הרא"ה מנ"ל דס"ל לר"י מילי לא מימסרן לשליח דלמא משום אומר אמרו הוא דקפסיל, ומנ"ל דפליג וס"ל דלא חשיב כאומר אמרו, ועוד דמאי קאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח וכי היכן מפורש בדברי ר"י טפי מדדברי ר"מ דמילי לא מימסרן, והא אף ר"מ ס"ל מילי לא מימסרן לשליח אלא דצ"ד ס"ל דהו"ל כאומר אמרו, ואולי יש לומר דלישנא דמתניתין אפילו אמר לצ"ד הגדול משמע ליה דיש צזה עוד פלוגתא דר"י, דאל"ה הו"ל טפי למינקט אפילו אמר אמרו, אלא משמע דר"י פליג צ"ד מטעמא אחרינא והיינו משום דס"ל דשוינהו שלוחים ולא חשיב

באומר לג' אומרים לאחרים, וכש"כ באומר אמרו, וגם אם איתא דבאומר אמרו פסול היה לו לפרש, שאין זו סברא פשוטה כ"כ, ואדמפלגין בין ז' לג' לפלוג וליתני בג' בין אמר אמרו ללא אמר, ולמש"כ תו' דאי חסם סופר ועד פסול היינו צע"א דשמואל למה נכתוב דהב"ע, וא"כ מתפרש מתניתין דאמר לג' כתבו דמשפין אחר עמהם או בכתבה או בחתימה, הרי מפורש דאומר אמרו כשר, דודאי משמע דאין הב"ע צריך לזו"ת יותר וצ"י זה שאומר לשנים כותבין ונותנין, ומיהו אי נימא דאי חסם סופר ועד פסול אין הכרע בלשון והוא ספק מגורשת בכל גווי בין אם שיטפו אחר לכתיבה בין אם שיטפו לחתימה, או דאמנא נכתוב שיכתבו גט פסול, אם כן ע"כ מתניתין איירי בנתן להם גט כתוב ואמר להם כתבו ותנו והתם ודאי כתי"י הוא דקאמר, אבל פשטא דמתניתין ל"מ כן, וי"ע.

מסקנא דמילתא דעת הרמב"ן דאומר אמרו מי שתלזו ויכתוב חשיב מינוי מפי הב"ע ולא מיפסיל אלא בגט משום לשמה, אבל בשטר מתנה כשר דלא חשיב שליח עושה שליח, ואז"ל באומר אמרו לפלוני.

ג) ודעת הרא"ה והר"ן דצממנה שליח שלא בפניו שפיר דמי אף בגט, [ומיהו נראה דלא תעשה כמו שאמרו באומר אמרו שם תשכור עדים], ואומר אמרו מתפרש שהם ימנו את השליח ולא שהוא ממנה וס"ל לר"י דזה פסול משום דאף כה"ג מילי לא מימסרן לשליח, ואף באומר אמרו לפלוני נמי מתפרש שהם ימנו אותו פלוני, וחשיבי כשלושים למנות שליח, וס"ל לר"י דזה פסול דמילי לא מימסרן לשליח, ושמואל ס"ל דכה"ג אין כאן משום מילי לא מימסרן לשליח, או משום דס"ל דכשנותן רשות בהדיא למנות שליח שפיר דמי ואין כאן משום מילי לא מימסרן לשליח שאינו אלא מחמת שאין דעת המשלח שימנה אחר תחתיו, וכמש"כ לז"ד כן לעיל סק"ב, או דכיון שהם שלוחים רק למנות את השליח הר"י כשליח להקדיש ואין כאן מסירת שליחותם, וממילא לא שייך מילי לא מימסרן לשליח, או דס"ל לשמואל דאומר אמרו חשיב מינוי מפי הב"ע והם אינם אלא כמודיעים או כבאורים, אבל לשון שני עיקר וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג סק"ט.

דאמירת השליח כאמירת הבעל וא"כ אם הם חשיבי שלוחים למנות שליח למה לא תחשב אמירתם כאמירת הבעל, ולמה מיפסיל משום אומר אמרו, וגם לפי הרא"ה וכן הסכים הר"ן אמנא פסלין באומר אמרו משום מילי לא מימסרן לשליח ואמאי מ"ש מהא דיוכל לעשות שליח להקדיש, [כמש"כ הגרע"א ז"ל, ומיהו מה שהצי"א שם מגמרא ערוכה תמורה י' א' דשוו שליח לאקדושי, לא נתפרש, דהתם השליח מקדיש משל עצמו לכפרת המשלח, וכל מה דדייקין הוא אם יכול להקדיש של המשלח], אלא ודאי אף בעושה שליח למנות שליח יש משום מילי לא מימסרן לשליח ולא עדיף מאילו נותן רשות לשליח למנות שליח דהתם נמי מיחשב כשליח הבעל לעשות שליח ואפ"ה לא מהני, ול"ד לשליח להקדיש דמסירתו כחו לשליח חמיר טפי ולא חידשה בזה התורה ע"י שליח, א"כ לא מצינו כלל שאפשר לעשות שליח למנות שלוחים ודוקא בשליח חידשה תורה שיכול למסור שליחותו, אבל כל שהוא אינו שליח אינו יכול לעשות שליח אחר, ולפיכך ע"כ לפרש דבאומר אמרו חשיב מינוי מפי הב"ע.

הא דפליג ר"י באומר אמרו לאו ממתניתין שמעינן לה, אלא קבלה היתה בידם, א"כ ממתניתין דחתם סופר ועד קדייק לה ר"ח דכר"מ ודאי לא איתא וכמש"כ תוד"ה מתני', וא"כ מסתמא כר"י איתא, וע"כ דאף באומר אמרו פוסל, ומיהו לפי זה שמואל דאית ליה כתב סופר ועד שנינו מצי סבר דמודה ר"י באומר אמרו, לכך נראה כלשון ראשון דקבלה היתה בידם, ומילי לא מימסרן לשליח דייקי ממתניתין כמש"כ הר"ן, דאם איתא דמילי מימסרן ליכא למיפסל מחמת סברת אומר אמרו וא"כ באמר לשלשה דשוינהו שלוחים שפיר הו"ו מנו למנות אחרים, אלא ודאי ס"ל לר"י דמילי לא מימסרן לשליח, ולפיכך אפי' אמר לז"ד הגדול הרי אלו ילמדו ויכתבו ויתנו, שאינם יכולים לעשות שלוחים דמילי לא מימסרן לשליח, והעיר ח"א שיח' דא"כ מנ"ל דר"מ מכשיר אומר אמרו דלמא טעמיה דר"מ משום דמילי מימסרן לשליח, אבל צממנה שלא בפניו אמנא מודה לר"י, ולא משמע כן דא"כ שמואל דאמר כמאן, וגם לשון מודה ר"י באומר אמרו מתפרש דלצר פלוגתי מודה ובדאמר ז"מ ל"ז ז', ונראה דקים להו לבעלי הגמ' דר"מ רבותא אשמועינן דאף בסתמא

במצא הרא"ה והר"ן פליגי על הרמב"ן בחרתי, חדא דבממנה שליח שלא בפניו כשר אף בגט, ועוד דבאומר אמרו בין בכתב בין לפלוני ופלוני מתפרש שהוא עושה אותם שלוחים למנות לפלוני אבל אין כאן מינוי מן הבעל, ואם בירר הבעל בלשונו שיהא השליח הממנה ולא הוא ממנה, בזה לכו"ע יש כאן משום מילי לא מימסרן לשליח, ופסול אף במתנה, וזה כדעת הפר"ח סימן ק"כ.

אבל דעת מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן פ"ג ס"ק י"א נראה דאומר אמרו מדעתכם מתפרש שיהיו הם הממנים, וכן באמר סתם אמרו נמי מתפרש מדעתכם, ואף זה כשר לדעת הרמב"ן בשטר מתנה דלא חשיב מילי כיון שאינם שלוחים אלא על המינוי, ואין דין מילי לא מימסרן לשליח אלא שאין השליח שנעשה שליח בדבר יכול מכחו למסור שליחותו לאחר, ואף שבתחלת דבריו כתב הרמב"ן לפרש דאומר אמרו מדעתכם מיפסיל משום מילי לא מימסרן לשליח מ"מ למאי דמסיק דאומר אמרו מיפסיל אף במזכר לפלוני א"כ ע"כ טעמא משום לשמה, ומאחר דאמרינן דכתב הגט נעשה כאומר אמרו שמעינן דכתב הגט שהוא כאומר אמרו מדעתכם אין צו פסול אלא משום אומר אמרו ואם אומר אמרו כשר אף זה כשר, הרי למדנו שאין כאן פסול אחר אלא זה שבאומר אמרו והיינו משום לשמה, וא"כ בשטר מתנה כשר, ולדעת הרא"ה והר"ן אין פסול אומר אמרו אלא זה שמוסר כח המינוי לשליח, אבל ממנה אדם שליח שלא בפניו, ואין כאן הפסול משום לשמה אלא משום מילי לא מימסרן לשליח, ובאמר אמרו לפלוני נוטה דעת מרן (שליט"א) זללה"ה דבזה אף הר"ן מודה דחשיב מינוי מפי הבעל, וכשר אף בגט, ולישנא דגמ' אמרו לפלוני לאו לשון הבעל הוא ואיירי שבנתפרשו דבריו שלא הוא הממנה, אבל ק"ק לפי זה מה שסיים הר"ן ליישב קו' הרא"ה וכתב דע"כ ס"ל לר"י מילי לא מימסרן לשליח דאל"ה אין חסרון משום לשמה כיון שהשליח במקום הבעל, וכתבנו לעיל סק"ז דר"ל מהא דס"ל לר"י דאף באמר לז"ד הגדול אינם אומרים לאחרים אע"ג דהתם שוינהו שלוחים, ושליח שיעשו מכחם יעשוהו, ואין כאן משום לשמה, אלא ודאי התם משום מילי לא מימסרן לשליח הוא, אבל

למש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה דאמנם אף לדעת הרמב"ן אומר אמרו סתמא מתפרש שהשליח ימנה א"כ למה יש כאן משום חסרון לשמה, ואולי יש לחלק בין שליח לכתוב שמוסר מינויו לשני, לשליח למינוי בלבד כיון שהוא אינו יכול לכתוב, ונע"י עוד שם סק"ח פירש מרן (שליט"א) זללה"ה דברי הר"ן בזה, וז"ע, גם כתב הרמב"ן דבשליח לקבלה אינו עושה שליח אלא"כ באומרת אמרו דשו"י איהי שליח שלא בפניו, ומשמע פשטא דבאומרת אמרו סתמא קאמר ואפ"ה מסיק דהיא הממנה אותו שלא בפניו, וגם משמע שלא מצא היתר בשליח קבלה למנות שליח אלא בשהיא מינתו שלא בפניו.

שו"ר דמהא דלפלוני ופלוני ויחתמו אין ראייה דאף זה בכלל אומר אמרו וממילא ע"כ לדעת הרא"ה והר"ן דכה"ג לא חשיב מינוי מפי הבעל, די"ל דאה"נ דזה חשיב מינוי מפי הבעל ואין כאן משום אומר אמרו, והא דבגמ' נקטו לה באומר אמרו היינו משום דהא ליכא למיחש לחורבא אלא בשאמר להם שיאמרו לסופר וזה כשלא פירש איזה סופר חשיב שהם הממנים ויש כאן נידון אומר אמרו, וג"ו כשר ולא חששה אף שהעדים נתמנו מפי הבעל, דסו"ס יש לחוש שמא תשכור עדים, אבל מחמת העדים אין כאן נידון אומר אמרו דכיון דפירש שמוניהם חשיב מינוי מפי, והרמב"ן נסתייע מזה רק משום דמשמע קצת דדומיא דעדים פלוני ופלוני מסתמא גם לסופר היה ידוע למי נתכוון, וכ"כ בהדיא שרש"י פירש לסופר פלוני ור"ל דודאי עיקר הראיה מסופר, והרא"ה לא חש להשיב על זה דבפשוטו י"ל דאמרו לסופר לא ייחד לאיזה, ולאיזה שירצו קאמר, ולפי זה ודאי דיש לן למינקט שזה שנתבאר בדברי הרמב"ן דאמרו לפלוני חשיב מינוי מפי הבעל אין הרא"ה והר"ן חולקין בזה והוא דבר מוחלט, וכדעת מרן (שליט"א) זללה"ה, ונמש"כ הרא"ה לחלק דלא חיישינן בממנה שלא בפניו שהעדים ישנו לפי שאין הדבר מסור להם, אע"ג דגם באמר לפלוני ופלוני חשיב מינוי שלא בפניו והרי אמרו בגמ' דכה"ג יש לחוש שהעדים ישנו משום כיסופא דסופר, ע"כ ז"ל כמש"כ הר"ן דכיון דהם המצווים לסופר לכתוב (מעצמם) שלא פירש להם הבעל איזה סופר) לכך חוששין הם לכיסופא ידידיה ויש לחוש שישנו אף שהבעל מינה בעצמו את

העדים, וכמו שהכריח הר"ן מהא דחתם חתומו, משא"כ בשהבעל ממנה את הסופר או אינם חשודים לשנות כלום שהרי לא הם נוו לסופר ואינם חוששין לכיסופא ידיה].

שו"ר דאי אפשר לומר כן שהר"ן בסוף הסוגיא כתב דלפי" הרמב"ן הא דאמר שמואל מתנה הרי היא כגט היינו דוקא באומר לג' תנו אבל לא באומר אמרו, דודאי אומר אמרו כשר במתנה, אבל לדעתו ולדעת הרא"ה אף באומר אמרו אמר שמואל מתנה הרי היא כגט וסיים שכ"כ הרמב"ם, וברמב"ם מפורש דאף באומר לפלוני ופלוני כן הרי מבואר דאף באומר אמרו לפלוני ופלוני פליגי הרא"ה והר"ן וס"ל דחשיב מינוי מפי השליח והו"ל מילי וכדעת הפר"ח.

(ד) ס"ו ב' תוד"ה והאמר אבל ממתינתין דאפי' ר"מ מודה כו' דה"ל דטעמא משום בזיון כו', ר"ל דמאי ספק נסתפקו הא ממתינתין היא והשתא הא לא ס"ד דכתובו כת"י הוא, ומירצו דהשתא ס"ד דטעמא דר"מ משום בזיון דבעל וס"ד נמי דהך קצרא ליתא אלא בחתימה, ונראה דס"ל כאן כפי' ר"ת המוצא בריטב"א כ"ט א' דבזיון דבעל היינו שאין רגלנו בפרסום ענין הגרושין ופרסום זה עיקרו ע"י עדי חתימה], וקמיבעיא ליה הלכה כר"מ או כר"י, דטעמא דר"י משום מילי לא מימסרן לשליח, ומשמע קצת מזה דאף לאצי טעמא דר"י משום מילי לא מימסרן לשליח, ולשון הוה אמינא שכתבו (ולא כתבו דהשתא ס"ד) היינו לפי דלא קיימא הך פירושא בדברי שמואל כדפריך דהאמר שמואל הלכה כר"י ולפיכך נקטו לשון דאילו היה אפשר לפרש כן הדבר ז"ת דשמואל היה מתפרש כן, וברמב"ן כתב דהשתא נעשה כמי שאומר לג' תנו ואורחיה דתלמודא למידק מעיקרא במאי דהדר מתוך בסוף, נראה דר"ל דהשתא נמי ידעין דאיכא למימר דכת"י הוא דקאמר וממילא כתב הגט נעשה כאומר לג' תנו, ולפיכך ממתינתין ליכא למיפרך לכך פריך מהא דאמר שמואל הלכה כר' יוסי, ומשני דנעשה כאומר אמרו, ומעיקרא לא ס"ד כולי האי דנעשה כאומר אמרו אבל מ"מ ס"ד דנעשה כאומר לג'.

תוד"ה כת"י וא"כ חתם סופר ועד פסול כו' וכשאומר לשנים כתבו ותנו הוי כאילו אמר להם בפירוש שישתפו אחר עממם לכתוב או

לחתום כו', נראה דהוכרחו לפירוש זה לפי דמשמע להו דודאי לשמואל פסול חתם סופר ועד דלא אשכחן מאן דפליג אסברת ר"י ור"ח דאי אומר אמרו כשר חתם סופר ועד פסול, וא"כ ע"כ דהו ספיקא דשמואל, ומיהו ודאי למאי דס"ד השתא לא ידע עדיין דבעיא דשמואל משום דחתם סופר ועד פסול וס"ד דקמיבעיא ליה אי כת"י אחד הוא דקאמר או דגם כתב הגט קאמר ואף באמר לג' קמיבעיא ליה, והיינו דבעי למיפשט מב"ד הגדול והא דבעי למיפשט מדבר"מ היינו נמי משום דאכתי לא ידע דס"ל לר"מ דחתם סופר ועד פסול, אבל לפי זה קשה מה שסיימו דהו"מ למימר נמי ואי כתב הגט כת"י כשר והא השתא עדיין לא ידע דאומר אמרו כשר ולא ידע דחתם סופר ועד פסול, והרי מפרשין בעיא דשמואל אף בג', ולמסקנא נראה דבג' לא קמיבעיא ליה וודאי גם כתב הגט קאמר, [דמאחר דלא נסתפקו דבי רב ושמואל אלא באמר לשנים מכלל דבאמר לג' פשיטא להו, ומיהו רש"י פירש לקמן פ"ו ב' דרב ס"ל דחתם סופר ועד כשר, וא"כ מסתמא דבי רב נמי הכי ס"ל וא"כ לא נתכוונו לשאול שאלה זו אלא מילי אי מימסרן לשליח קמיבעיא להו, ושמואל אהדר כטעמיה במאי דשאלו מיניה, א"נ אינהו קמיבעיא להו אמנם אף אי חתם סופר ועד כשר אי כתב הגט נמי קאמר, ולפי זה י"ל דאף למאי דמסקינן דס"ל לשמואל דחתם סופר ועד פסול ולפי זה הדבר ז"ת היינו משום דחתם סופר ועד פסול, מ"מ מאי דהוי מספקינן מעיקרא אף בג' נמי נשאר בספק], וז"ע.

ורש"י פירש דשמואל אמנם ס"ל דחתם סופר ועד כשר ובעיין אף בג' אי כת"י אחד קאמר או כתב הגט נמי, [דשמואל לא ס"ל כלל חששא דמשום כיסופא דסופר יזוהו לחתום], ונראה לפי זה דלמ"ד חתם סופר ועד פסול פשיטא לן באמר לשנים דכת"י קאמר, וזהכי מתפרשא ממתינתין ויכתבו היינו יחתמו, אבל אין נראה לומר דאי חתם סופר ועד פסול לא שייך הכרע בלשוננו כלל ואין כאן מקום לחכמים לקבוע אלא הרי הוא ספק החלטתי, דא"כ היכי קתני ממתינתין הרי אלו יכתבו ויתנו וודאי משמע אף בלא עוד ציווי מהבעל, ואולי יש לפרש בשפירש בדבריו למה כוונתו שיעשו א"נ בנתן להם גט

רק למאי דס"ד דאכתי לא ידע דאי כתב ידן נעשה כתב הגט כאומר אמרו וס"ד דבזה אף שלא היה ציווי מפורש מן הצעל שהם יכתבוהו מ"מ אינו חפץ שיכתבוהו אחרים, וכאלו זיה אותם לכתוב שאינם רשאים לזכות לאחרים אלא אי מילי מימסרן לשליח וכמש"כ לעיל, ודוחק, וצ"ע, שו"ר בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג סק"ג ע"ש.

תוד"ה מתניתין דכשאומר לשלשה תנו אומרים לאחרים שיכתבו ויתנו לכתולה כו', נראה דאין כונתם משום דלא חיישין שמשכור ג', ולפיכך כשאומרים ב', כל שיבררו שהיו ג' חותמין על פיהם, דא"כ אף אומר אמרו לג' יש להכשיר וא"כ יש לפסול חתם סופר ועד משום חששא דשמא יאמר לג' דשכיחא ומאי קמשני דלא שכיחא, אלא ודאי אף באומר אמרו לג' אין אחר רשאי לחתום ע"פ אמירתם, ודוקא בשלשה שעשאן ב"ד שאומרים לאחרים מכח עצמן בזה לא גזרו חכמים שלא יעשו, דכיון דאומר אמרו לא תעשה ממילא אין העדים חותמין אא"כ יודעים שהן ב"ד דאל"ה לעולם חוששין שמא משקרים הם דהא חיישין שמא תשכור עדים, (וכשיודעים שעשאן הצעל ב"ד תו אין מדקדקין וחותמין על פי שנים מהב"ד ונפקא חורבא), אבל אין נראה לומר דגם באמר לשלשה אמרו רשאים לחתום אם הם יודעים שאמנם אמר כן לאלו השלשה, ולחורבא ליכא למיחש דהא הם יודעים מה שהצעל אמר ולא יחתמו אלא אלו שידועים שזיה להם לחתום, חדא דא"כ לשנים נמי ואין כאן ענין של שלשה, ועוד (הערוני) דאכתי איכא חורבא דזימנין דאמר להם אמרו מדעתכם והוסכם ביניהם על פלוני ופלוני ואזלי תרי מיניהו ומחתמי לסופר משום כיסופא, וסופר חתים דהא ידע דאמר בעל להם אמרו למי שתרצו אלא ודאי דוקא ב"ד הוא דמקילין משום דהוא ענין מיוחד, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג סק"ק י"ג.

בא"ד וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים תנו הרי אלו יכתבו ויתנו, השתא עדיין מפרשין דלשמואל חתם סופר ועד כשר, והדבר צ"ת היינו אי כת"י לחוד או כתב הגט נמי, ומעיקרא ס"ד דאף לר"מ חתם סופר ועד כשר והיינו דבעינן למיפשט מהא דקתני הרי אלו יכתבו ויתנו, דגם כתב הגט בכלל, אבל

כתוב, דמתניתין לא אחי לאשמועינן אלא דבשנים מילי לא מימסרן לשליח, או דאיכא ציון דבעל.

תוד"ה הא וא"ת ומאי קשיא ליה מהא דמילי לא מימסרן לשליח הא לר"מ אפילו מאלו באשפה כשר, משמע להו קנת לכאורה דר"י לא פליג אדר"מ בזה דס"ל דעדי חתימה כרחי, אבל אין לזה שום הכרח וכמו שחירצו אמנם, ומיהו בזה דפרכינן ממתניתין ומתרינין היא גופא קמיבעיא ליה יש לשאל דודאי יכתבו כת"י קאמר דהא לר"מ אפילו מאלו באשפה כשר ולא מסתבר לומר דהו"מ למימר ולטעמין, דהא גם במסקנא נשאר בספק אי יכתבו כת"י קאמר אי כתב הגט, ואדרבה יותר משמע דכתב הגט נמי קאמר, וצ"ל דבזה פשיטא להו דאי כתב הגט קאמר אין להכשיר שיכתבו אחרים שהרי הקפיד שיכתבו הם, והו"ל כאל"ל אל תגרשה אלא בימין, ואע"ג דאי מילי מימסרן לשליח ספיר דמי שאני התם דהתם הוי כאילו פירש בזה"ל שאם ירצו יצו לאחרים וכמו ב"ד דמתפרש שמוסר לשליח כל הצעלות על סידור הגירושין והרי הוא במקומו, אבל צ"ל שלא נתכוין שימסרו לאחרים וכש"כ בכתיבה שאין כאן דינים מיוחדים לר"מ, לאו במקומו שוינהו [וכמש"פ רש"י בשליח שלא ניתן לגירושין כ"ט צ"ל] אלא אין להם אלא מה שזיה להם, וכן אי מילי לא מימסרן לשליח נמי לא שוינהו במקומו ואין להם אלא שליחותם.

ומיהו מה שחירצו בתירוץ השני דאף באמר אמרו שייך לחלק דאי אומר אמרו כשר רשאים לומר לאחרים ואי אומר אמרו פסול אין רשאים צ"ע דמה מקום לזה בכתיבה שאין כאן שום דינים לר"מ וכיון שאמר אמרו הרי אין כאן ספק ברצונו, ומה ענין זה לנידון אומר אמרו לר"י שאינו אלא בחתימה לר"מ או משום לשמה כפירוש הרמב"ן או משום מילי לא מימסרן לשליח כפירוש הרא"ה והר"ן, אבל בכתיבה שאין כאן שום דינים מה שייך לפסול באומר אמרו, והא אי אמר טלו גט מאשפה נמי כשר, ואולי אפשר לומר דודאי למאי דמסיק דכתב הגט נעשה כאומר אמרו ודאי ניחא לר"מ בפשיטות, והא דאמרינן ומודה ר"י באומר אמרו היינו לרווחא דמילתא דאף לר"א אחי שפיר, ומש"כ דאי כת"י הוא מ"מ מקפיד שיכתבוהו לשמו ואינם רשאים ליטול מאשפה היינו

השתא דא"ר"ח מתניתין מני ר"י היא ומבואר
 דלר"מ חתם סופר ועד פסול וא"כ הא דקתני הרי
 אלו יכתבו ויתנו ע"כ כת"י לחוד קאמר, [ולא כתבו
 דכתב הגט לחוד קאמר דלמאי דקבעי השתא אי
 כת"י לחוד או אף כתב הגט מסתבר דאי לא
 נתכוין אלא לאחד מהן, יש לתלות טפי בכת"י
 מבכתב הגט וכמש"כ לעיל לפרש"י, וזהו כונת
 דבריהם בזה ונקטו כן בלשון קושיא ופירוקא,
 ומיהו למאי דמסיק, לא ס"ל סברא דלא שכיחא
 לא גזרו, וממילא כיון דסבר שמואל אומר אמרו
 כשר פסלינן חתם סופר ועד, והדבר נ"מ היינו אי
 כתב הגט [וחתימת אחד מהן] לחוד או כת"י
 לחוד, ולפי זה שוב מספקינן ביכתבו דמתני' אי
 כת"י קאמר או כתב הגט.

הרבה שייך בזה אין רלוני שיהא פקדוני ציד אחר
 מ"מ בשיווי המועט של הגיטין הרגילים אין כאן
 שום קפידא של הצעל, אבל שליח שלא ניתן
 לגירושין אין כאן כלל מסירת כחו של הצעל ולא
 נתכוין הצעל אלא שיעשה מעשה זו שאמר לו ואינו
 רשאי לשנות כלל, ואין צריך לומר דמחמת שוויות
 הגט יש כאן קפידא כיון שאינו שליח לגירושין
 והר"ז כחפץ אחר, אלא אף אם אין כאן שוויות
 כלל וכגון ששלח פתק ע"י שליח למסרו לפלוני אף
 שאין הנייר שזה כלום מ"מ אינו רשאי לשלחו ע"י
 אחר שאין לו לשנות ממנו שאמר לו המשלח, ודוקא
 שליח שניתן לגירושין דאז נעשה שליח על עיני
 הגירושין בכללו, רשאי לעשות שליח, וזו כונת תו'
 לעיל שלהי פ"ב.

(ה) ב"ט ב' זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו
 ידע לה וליזיל וליתביה ניהלה כו'
 והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא כו', נראה דהכא
 ודאי חשיב אבא בר מניומי כנתמנה מפי הצעל,
 לא מיבעיא לדעת הרמב"ן [ולדעת מרן (שליט"א)]
 זללה"ה גם דעת הרא"ה והר"ן כן דאמרו לפלוני
 חשיב מינוי מפי הצעל הכא ודאי חשיב מינוי מפי
 הצעל, אלא אף לדעת הרא"ה והר"ן [לפמש"כ
 הפר"ח בדעתם ז"ל] דאמרו לפלוני נמי מתפרש
 שהם יהיו הממנים מ"מ הכא חשיב מינוי מפי
 הצעל דהתם מתפרשת שליחותם על האמירה, ויש
 מקום לומר דהאמירה היא מינוי השליחות והר"ז
 כאמר שהם ימנו בשבילו את פ"פ לשליח אבל
 הכא אין שליחות השליח אלא על הבאת הגט ליד
 השליח שהצעל מינהו וחשיב מינוי מפי הצעל, [וכן
 מבואר בריטב"א ובמאירי כאן דחשיב מינוי מפי
 הצעל לאב"מ (ומיהו שו"ר ברא"ש משמע דלא
 נתמנה מפי הצעל וצ"ע)], והא דפריך והא שליח
 שלא ניתן לגירושין היינו דבאמת לעולם אין שליח
 רשאי למסור שליחותו וכדתנן אם אמרו לו טול לי
 הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ציד אחר שאין רלוני
 שיהא פקדוני ציד אחר, ודוקא בשליח לגירושין
 שמסר לו הצעל שיהא במקומו לגרש שהרי צריך
 כאן דין שליח בזה אמרינן דמסר לו כל כחו והרי
 הוא במקום הצעל אף למנות אחר, [ולפיכך אף
 אם הגט על טס של זהב נמי יכול לשלחו ציד אחר
 שאין כאן אין רלוני שיהא פקדוני ציד אחר שסמך
 על דעת השליח בכל, ואף את"ל דבשהגט שזה

ורש"י פירש מסור מילך קמן דהיינו שיאמר בפני
 נכתב ובפני נחתם, ומשמע דאף שליח שלא
 ניתן לגירושין נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם,
 ובשליח של"נ לגירושין שנצטווה לעשות שליח אחר
 שמעינן לעיל שלהי פ"ב דנאמן לומר בפני נכתב
 ובפני נחתם, אבל אפשר לחלק דשאני התם שהוא
 ממנה שליח לגירושין משא"כ הכא דלא קעביד אלא
 מעשה קוף, וכאן היה אפשר לפרש מסור מילך
 קמן שיעשם שלוחים למסור לאב"מ, ואיירו באותה
 מדינה או בגט מקויים שא"ל לומר בפני נכתב
 ובפני נחתם, א"נ לא ירשוהו לאב"מ ליתנו לה עד
 שיתקיים בחותמיו, אבל מפרש"י למדנו דאף שליח
 כי האי נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם,
 ובריטב"א פירש אמנם דעיקר קושיית הגמ' דכיון
 דשליח של"נ לגירושין הוא אינו נאמן לומר בפני
 נכתב ובפני נחתם, ואף אילו היה אב"מ קמן והיו
 מסר ליה השליח בעצמו היה פסול, אבל כל
 הראשונים ז"ל פירשו דהכא משום שאינו יכול
 לעשות שליח אחר הוא דפרכינן ומשמע דבלא"ה
 שפיר דמי, וצ"ל דכיון דסו"ס כל הגירושין נעשה
 ע"י אמירתו, שהרי אבא בר מניומי אינו יודע
 שמינוהו אלא על פיו, כשליח שניתן לגירושין דמי,
 שעיקרו שבזמן שעושה מעשה להמיר האשה על
 פיו מירתת ודייק והימנוהו חכמים, וכך לי
 בשממנה שליח אחר מכחו או מכח הצעל, [אבל
 אין לומר דאה"נ דהו"מ למיפרכ נמי דאין נאמן
 לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא דבלא"ה פריך
 שפיר דלא מני משוי שליח, ולמאי דמסיק ר"א

דשליח שניתן לגירושין הוא ממילא אחי נמי שפיר נחמין לומר בפ"ג, [אע"ג שיש לדקדק בזה דמה בכך שניתן לגירושין כיון דסו"ס אין הגירושין באין מכחו אלא שמוסר לשליח אחר של הבעל ולמה יהא נחמן לומר בפ"ג טפי מאילו לא היה ניתן לגירושין], דליחא דהא ר"א ורחב"פ ורי"ג איכסופו ש"מ דחשבוהו לשליח של"ג לגירושין ואפילו הכי הימנוהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם וא"כ מנלן דאיכא מאן דפליג עלייהו בהא.

אח"ע סימן קמ"ב ב"ש ס"ק כ"ד ויש לחלק כיון הבעל לא עשה הב"ד לשלומו אלא על ידה הוא מנזה, באמת מוכרח לחלק דהא בשו"ע איתא עד ב"ד פלוני, וכ"מ בגמ', [שו"ר שמרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ד ס"ק י"ח כ' דאין מזה ראייה דלישנא דהוי שליח להולכה עד דמטיית התם מתפרש בהדיא שהיא הממנה דאל"כ הו"ל למימר הולכי גט זה לב"ד פלוני], אבל סברת החילוק אפשר על ב' פנים, או דהאשה היא הממנה את הב"ד לשלוטים למנות שליח ולפיכך כשליח שניתן לגירושין חשיבא כיון שע"י פעולתה נעשים הגירושין, או דכיון דהב"ד יודעים שהם שלוחים רק על פיה, אף שבאמת הבעל מינה אותם בעצמו אבל הרי אינם יודעים אלא מפיה, ונאמנת בזה משום שגיטה יוצא מתח"י, נאמנת לומר בפ"ג כיון שכל הגירושין נעשים על ידה דמירתתא ודייקא, ולמש"כ לעיל נראה כלשון זה האחרון דאף שהשליח השני שניתן לגירושין מתמנה ע"י הבעל בעצמו מ"מ כל שהשליח אינו יודע מזה אלא ע"י השליח המציאו נאמן זה השליח שמציא לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ומיהו אם השליח השני יודע שנאמנה שליח, שלא ע"י השליח, כבי הא אין השליח עושה כלום ומעשה קוף בעלמא הוא דקעביד וכאיניש דעלמא הוא ואינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אבל בפ"ת בשם אחרונים ז"ל לא כ"כ, וז"ע, שו"ר במהרשד"ס סימן קצ"ה דעת השואל לחלק בין אם השליח ממנה לשני מכחו דאז נאמן לומר בפ"ג לאם הבעל ממנה לשני, ומהרשד"ס תמה עליו מה חילוק יש בזה ומסיק דלעולם השליח נאמן לומר בפ"ג, ודלא כהתשב"ץ, ומשמע דאף בשיודע השליח השני שהבעל מינהו, שלא ע"י השליח המציא את הגט, נמי נאמן לומר

בפ"ג, וזה ז"ע דכה"ג ודאי אינו כשליח אלא כאיניש דעלמא ולמה יהא נחמן.

אחרי כותבי ראיתי בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ד ס"ק י"ח שכתב בסוף דבריו אמנם כמש"כ בדמקום שכל מעשה הגירושין נעשה על פיו שנאמן משום שהגט צידו, חשיב כשליח ונאמן לומר בפ"ג, ואף שהגירושין נעשים ע"י אחר שמינהו הבעל, והביא ראייה לזה מהא דרב אחא ברי' דר"א מוקי לה דאמר לה כי מטית התם אתנחתי' אחרעא ושקליה, ומבואר דס"ל דאף כה"ג נאמנת לומר בפ"ג ואע"ג שאינה שליח אלא להנחת הגט אחרעא, ונהי דנדחו דבריו משום דהו"ל טלי גיטך מע"ג קרקע אבל זהא דהוי ס"ל דכה"ג נאמנת לומר בפ"ג לא אשכחן מאן דפליג עליה, אבל בהוספה שם הביא מרן (שליט"א) זללה"ה ראייה לדחות סברא זו מהא דפשיט ס"ב ב' דאשה נעשית שליח להולכה ממחנ' כ"ג ב' אף הנשים כו', ואם איתא דאף במוסרת לשליח הבעל נאמנת לומר בפ"ג מנ"ל דמתני' איירי במגרשת בעצמה דילמא במוסרת לשליח הבעל, אלא ודאי דכל שמוסרת לשליח הבעל אינה נחשבת כשליח ואינה נאמנת לומר בפ"ג, והא דלא הקשו כן לר"א ברי' דר"א דמוקי לה דאמר לה אתנחתי' אחרעא היינו משום דעדיפא מינה קפריך, א"נ דמה שמנחתו אחרעא וממנה לטול חשיב כנתינה ולנתינה זו צריך שליחות אלא דמ"מ הוי טלי גיטך מע"ג קרקע, ואפשר דאי אין אשה כשרה להולכה לא היתה נאמנת לומר לאיש שהבעל עשאו שליח למסור הגט לאשתו ואף שהגט צידה דמ"מ הוי דבר שבערוה ואף שהגט צידה אינו אלא כראיה ולא חשיב כעדים ואינה נאמנת, ודוקא בשהגט ציד מי שכשר לגרש אז הוא במקום הבעל וכיון שיכול לגרש נאמן לומר לאחר שהבעל מינהו שלוחו לגרש, [וכן עבד למאי דקי"ל דאינו כשר להביא את הגט מסתברא דאינו נאמן גם להביא ולומר שהבעל מינה לפלוני שליח דכיון שאין צידו לגרש לא מהימן, ואולי יש לדחות דעבד כעכו"ס], ולפי זה פשיט שפיר מהא דאף הנשים כו' שנאמנות להביא את גיטה משום שהכתב מוכיח, ואם איתא שאין כשרות לשליח להולכה לא היו נאמנות גם למסור לאחר ולומר שמינהו הבעל לשלומו, [ואי צידעין שהבעל מינה אותו פלוני לשלומו שלא על פיהם

אפשר דמהא דאשמועינן דלריכה לומר צפ"ג משמע ליה דאיידי שהאשה ממנה לשלוח השני ולא בעושה רק מעשה קוף, דהא החידוש בזה דאף שמסר ליד האשה מ"מ עדיין אנו חוששים שיערער כיון שלא נגמרו גירוסיה עדיין בנתינתו וכמש"כ לעיל שם, ובשאינה עושה אלא מעשה קוף י"ל דפשיטא שאין צדק כלום, ומיהו אין זה מוכרע, ואפשר עוד דאף אם נפרש שהבעל מינה את השליח השני מ"מ שמעינן מינה דאשה כשרה להיות שליח להולכה, דאל"כ הרי אין נאמנותה מדין שליח דהא אשה אחרת לא היתה נאמנת וכמש"כ לעיל דכיון שאין צידה לגרש חשיב דבר שבערוה, וכשאין נאמנותה מדין שליח אין להאמינה לומר צפ"ג, ואף שאמנם כל הגירושין נעשים על פיה, ואפשר נמי דפשוט היה לצעלי הגמ' דאם אין אשה כשרה להולכה לא היו מתקנים להאמינם לומר צפ"ג בזמן שיעשו שליחות שאינה לגירושין, וזהו א"ש אף דיוקא דרישא, וכש"כ למש"כ דאין אשה אם אינה כשרה להולכה נאמנת לומר שהבעל מינה לפלוני לשלוחו, א"כ לא משכח"ל שאשה תהא נאמנת לומר צפ"ג ודאי י"ל דהיה פשוט לחכמים שלא תיקנו תקנה מיוחדת להאמין אשה עצמה שמציאה גיטה, [ובסי' קמ"ז לדף ס"ג הביא מרן (שליט"א) זללה"ה שהגרע"א ז"ל ס"ג ב' צידד ג"כ כמש"כ].

(ו) ס"ו ב' והאמר שמואל א"ר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן לשליח, אע"ג דהכא בכתובה א"צ שליחות וכמש"כ תו' כ"ז ב' וכן בחתימה לא שייך שליחות מ"מ מה שזריכים לכתוב ע"פ ציווי הבעל הוא כענין שליחות וג"ו תלוי בדין מילי אי מימסרן לשליח, (בין מילי לא מימסרן לשליח דר"מ ובין דר"י ששני ענינים הם וכמשנ"ת לעיל סק"ב דהא לר"מ מהני ברשות הבעל).

מש"כ הרמב"ן טעמא דפסול אומר אומר משום שאין הסופר והעדים עומדים במקום הבעל לכתוב לשמה אלא כשומעים מפיו, לאו משום דבעינן שליחות בכתובה דודאי דברי התו' מוכרחין שא"צ שליחות בכתובה וכ"כ הרמב"ן עצמו שם, וכ"כ גם בריש כל הגט, ועוד דהא בחתימה ודאי לא שייך שליחות, אלא כל דבריו הם רק בלשמה דגט דלא מיחשיב לשמה אלא בציווי הבעל ולא חשיב ציווי הבעל לענין זה אלא שמיעה מפיו,

א"כ הרי ידעינן שהבעל שלח גט ודאי נאמנות לומר צפ"ג שאינו אלא תיקון, אלא ודאי בדלא ידעינן שהבעל מינהו לשליח אלא על פיהן ואפ"ה נאמנות], ומיהו אכתי קשה מהא דפשיט ר"א מהא דהיא עצמה נאמנת להציא גיטה, והא התם כיון שהגט צידה ואי בעיא אמרה שנתגרשה כבר וא"כ אף אם אינה כשרה לשליח מ"מ יש להאמינה במה שאומרת שהבעל מינה לפלוני לשלוחו וממילא תהא היא נאמנת לומר צפ"ג כיון שכל הגירושין נעשים על פיה, ומנ"ל דאשה כשרה לשליח להולכה דילמא איירי מתניתינן בשמסרת לשליח הבעל, [ומיהו אם אינה נאמנת אלא בשהיא הממנה לשליח ינחא דס"ל לגמ' דאם איתא שאינה כשרה להיות שליח להולכה ה"נ אינה יכולה להיות שלוחו של הבעל למנות בשבילו שליח להולכה, אצל למש"כ דאף בשהבעל הוא הממנה שליח השני נאמנת לומר צפ"ג קשה], ואע"ג דבגמ' אמנס אוקמוה למתניתינן בדאמר לה שהיא תעשה שליח להולכה, [ואף לל"ז וכמש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה גיטין שם דהוי שליח להולכה עד דמטיית התם מתפרש שהיא תהיה הממנה לב"ד לעשות שליח דאל"כ הו"ל למימר הולכי גט זה לב"ד פלוני], אצל ראית רב אשי משמע דמתניתינן היא ומשמע דאמנס הכרח הוא לפרש מתניתינן בשאמר לה שהיא תמנה את השליח להולכה, ואפשר דמלישנא דמתניתינן משמע כן דהא עיקר החידוש הוא דאשה עצמה נאמנת לומר צפ"ג והיכי אפקה חנא בלשון האשה עצמה מציאה גיטה ואדרבה דין צפ"ג תני בענין החידוש שהיא צריכה לומר, [ועי' לעיל ס"א ס"ק כ"א מש"כ בזה], ולכך ינחא לן לפרושי דקמ"ל נמי דהאשה עצמה יכולה להיות שליח הבעל למנות שליח להולכה בשבילו, ויש כאן חידוש דאשה נעשית שליח להולכה, וגם דאשה עצמה מציא להיות במקום הבעל למנות שליח במקומו שיוליך לה, ואף דעיקר כונת המשנה לאשמועינן דנאמנת לומר צפ"ג מ"מ אפקה בלשון שנאמנת להציא גיטה לפי שרצה להשמיענו גם חידוש זה, אצל אם האשה אינה ממנה את השליח ואינה עושה אלא מעשה קוף ועיקר החידוש דנאמנת לומר צפ"ג הו"ל לחנא למיתני דנאמנת לומר צפ"ג, (אצל ברישא אין שייך סברה זו דהתם עיקר החידוש הוא אמנס עיקר נאמנותם שהבעל שלח הגט ולכך ברישא ע"כ כמש"כ לעיל), גם אולי

ובצ"ש סימן ק"כ סק"ז כתב דמדברי הרמב"ן משמע דבעי שליחות בכתיבה וחולק אמו, ולהאמור הרמב"ן הסכים בהדיא עם אמו דא"ל שליחות בכתיבה.

(ז) אה"ע סימן ק"כ ס"ד לא יכתבו הסופר כו', דינים העולים למאי דקיי"ל דאומר אמרו ספק מגורשת, וכן פסלין חתם סופר ועד. א. אמר לשנים תנו וכתבו הם עצמם וחתמו נראה דפסול, [דין לנו לומר שנתכוין שיעשו הם הכל בין לפרש"י בין לפי תו', דהא הכא אידי ואידי איסורא הוא דהא פסלין גם אומר אמרו וגם חתם סופר ועד, וממילא חזר הדין כדין אמר לשלשה, וכן לפרש"י באמר לשלשה הרי אף אי כח"י קאמר מ"מ רשאיין לכתוב הם עצמן ג"כ, ואף דכתב הצ"ש סק"ז בשם הראב"ד דבאומר אמרו אינם רשאים לכתוב בעצמם היינו דוקא באומר אמרו בהדיא אבל באמר תנו סתמא אינו מכוין אלא שלא להכביד עליהם אבל רשאיין הם לבחור בעצמם כמו שהם רשאים לבחור אחרים וממילא אין כאן אלא פסול חתם סופר ועד], אמרו לאחר וכתב וחתמו הם הר"ז ספק מגורשת, [ואפשר לדעת תו' בטל ודאי דמאי לאמר לג' תנו דבזה אם אמרו לאחר לכתוב הגט בטל], אמרו לאחר וחתם הר"ז גט בטל, לדעת רש"י, [כ"נ דהא הקפיד שיחתמו הם ואינם שלוחים לגרש בע"מ לחוד ומה גם בחתמו עדים אחרים בפסול, ולא שוינהו שלוחים לגט כזה], ולדעת תו' אפשר נמי דהוי בטל [דדמי לאמר לג' תנו וודאי כונתו שיעשו הכל וכמש"כ לעיל וצ"ע], שו"ר שאין דינים אלו נכונים דהא מש"כ תו' דאי חתם סופר ועד פסול ע"כ לא נתכוון לכך, היינו שהדין קובע דכשאומר תנו לגט כשר קאמר, ואף שאינו יודע כלל בדיני הגט, ולפי זה באמר לג' תנו נמי כונתו לגט כשר, ולפיכך כל גט שניתן שהוא ספק כשר הוא גם ספק בטל שאם אינו כשר לא נתכוון לו הצעל, ולפיכך כאן שכל האופנים הם ספק ממילא הם לעולם ספיקי דאורייתא, ומיהו אם נתן שלשה גיטין בשלשת האופנים אפשר דמגורשת ודאי דהא חד מינייהו כשר ולו נתכוון הצעל ואין מפסיד מה שאין ידוע לנו ולו איזה הוא, וזו דעת מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן פ"ד סק"ד, [ועדיין צ"ע אולי נפרש דר"ל שיכתבו ויחזו בלא עדי חתימה שאין בזה אף פסול דרבנן אלא

שאין ראוי לעשות כן, ואין לומר דכיון דאין לעשות כן לכתחלה ודאי לא נתכוון לזה הצעל דהא אף בהני ג' גיטין אכתי י"ל דהכשר הוא זה שע"י אומר אמרו ולא תעשה כן, ואפילו הכי מכשרינן, הרי דכיון דאין לנו לפרש כונתו אלא לגט כי הרי מפרשינן כן, ואף שאין זה אלא לכתחלה, וא"כ ה"נ דילמא נתכוין לגט בלא עדי חתימה ולפי זה נטריך ד' גיטין, ומהא דבגמ' לא נסתפקו אלא בכח"י, וכתב הגט, אבל בלא כח"י לא נסתפקו כלל, היינו משום דהתם יש אופן הכשר לכתחלה אף בעדי חתימה, (דהיינו בשם גם כתבו וגם חתמו לפרש"י, או אף באמרו לאחר לעשות מה שהדין קובע שלזה נתכוון הצעל), אבל לדין דכולהו פסולים ואפשר שהכשר הוא גם לא תעשה שפיר יש להסתפק גם אולי נתכוון לגט בלא עדי חתימה, ואפשר דבזורת הגט קפיד אינש טפי ולעולם מתפרשא כוונתו על גט כפי הנהוג ולא מספקינן בזה כלל, ולכך לא הזריך מרן (שליט"א) זללה"ה אלא שלשה גיטין, ועיין שם סימן פ"ג סק"א]. ב. אמר לשלשה תנו יכתבו וחתמו בעצמם, אמרו לאחר וכתב וחתמו הם לדעת תו' הגט בטל, ולדעת רש"י ספק מגורשת [דהא לדעת רש"י בעיא דשמואל באמר לשלשה], אמרו לאחרים וחתמו לכו"ע הגט בטל. ג. שני דינים אלו אף באמר כתבו ותנו. ד. אמר לשנים אמרו למי שתרצו ויכתבו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב הר"ז ספק מגורשת, [ולדעת מרן (שליט"א) זללה"ה שנתבאר לעיל סק"ג דלדעת הרמב"ן למסקנא אומר אמרו מדעתכם לא מיפסיל אלא משום לשמה אף באומר אמרו מדעתכם הדין כן, ולמש"כ בסק"ב דאפשר דבאומר אמרו מדעתכם אף למסקנא דהרמב"ן מיפסיל משום מיילי לא מימסרן לשליח, א"כ באומר אמרו מדעתכם הגט בטל, ועי' לעיל שם דדדנו דלשון מדעתכם אינו מספיק וצריך לפרש בלשון דכונתו שהם יהיו הממנים לשני ולא שהוא ממנהו]. ה. אמר לשנים אמרו לפלוני ויכתבו גט לאשתי ואמרו לפלוני וכתב לדעת הרמב"ן ג"ז ספק מגורשת ולדעת הרא"ה והר"ן כשר, ג"ז לדעת מרן (שליט"א) זללה"ה, ולדעת הפר"ח גם להרא"ה והר"ן פסול], וקיימא לן כהרמב"ן, [וכמש"כ הצ"י סימן ק"כ דהרשב"א והרא"ש כותיה ס"ל, וגם הר"ן אפשר שלא אמרה אלא

קצת דהא בגמ' מספקין דכתובו כח"י קאמר
וכתב הגט נעשה כאומר אמרו, ואפ"ה מכשרין
באמר לג' אם כתבו וחתמו הם עצמם, וכן רהיטת
הסוגיא דאם כתבו וחתמו בעצמם שפיר דמי,
ומיהו יש לדחות דדוקא התם שלא פירש מה
לעשות בכתובה כלום וזה אמרין שסמך על דעתם
לגמרי, אבל באמר אמרו י"ל דסלוקי סליק להו,
ומיהו הגרע"א ס"ג ז' כתב צ"ש הרשב"א דאם
עושה שליח לעשות שליח להולכת הגט יכול גם
השליח הראשון להוליך לה דודאי לא סליק ליה אלא
דחייש לטירחיה, ומיהו אפשר דלאחר שנקבע הדין
דאומר אמרו פסול מו כל שאומר אמרו אין בכלל
דבריו אלו כלל הסכמה לכתוב כיון דרהיטת דבריו
לומר לאחרים, ואף שאמנם אפשר שיכתבו בעצמם,
ומיהו אין זה מוכרע, ובטור חו"מ שם משמע דאף
באומר אמרו סתמא אם חתמו בעצמם נמי פסול
שהטור איירי באמר סתם אמרו לעדים והעתיק
דברי הראב"ד, וז"ע.

שם סימן ק"ל ז"ש ס"ק כ"ט עולה מזה מי
שנתן כו' ומת אחד מאלו ג' יש תקנה כו',
יש לתמוה היאך יכולים השנים הנשארים לכתוב
בלא דעת השלישי ומ"ש מאילו היה קיים, דכתבו
חו' ס"ו ז' ד"ה מתניתין בפשיטות שהגט בטל,
גם מש"כ דא"א אי כשר ולא תעשה, פסול, אין
נראה כן וכמש"כ לעיל, גם מאי דנקט בפשיטות
דאי א"א כשר ולא תעשה יש להכשיר חתם סופר
ועד, ברשב"א כתב בהדיא דלמסקנא הדרין ממאי
דבעו למימר דאי לא שכיחא לא גזרו, וכבר כתב
כ"ז מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן פ"ד.

בבב"מ פ"ט הכ"ז הקשה במושלך צבור [והוכיח
דמיירי רק בשנים], היאך יכתבו, ותימא
דליקשי אמתניתין דתו הכי דקתני בהדיא אמר
לשנים תנו הרי אלו יכתבו וחתמו, ואין כאן שום
קושיא דלר"י דאומר אמרו פסול א"כ חתם סופר
ועד כשר מתפרש שיעשו הם הכל, ולר"מ דא"א
כשר וחתם סופר ועד פסול מתפרש דכח"י קאמר
וכמ"ש חו' ס"ז א' ד"ה מתניתין, וג"ו כבר כתב
מרן (שליט"א) זללה"ה שם.

(ח) טור סימן קמ"א והרמ"ה כתב ושליח קבלה
אינו יכול לעשות שליח כו' ואפ"י נתנה
לו רשות כו' דלא אמרין מילי לא מימסרן לשליח
כו', דעת הטור פשוט דס"ל כדעת הרמב"ן דאומר

להלכה ולא למעשה, אבל מה שנראה שם שהרמב"ם
כהרמב"ן ס"ל, זה ז"ע, וכבר תמה בזה מרן
(שליט"א) זללה"ה בסימן ק"צ סק"א ועי' לקמן
סק"ט]. ו. אמר לשנים אחם כתבו ואמרו למי
שתרצו וחתמו או אמרו לפלוני ופלוני וחתמו ועשו
כן ומסרו בע"מ, יש להסתפק אי פסול הוא או
בטל, דאפשר דאי ידע דמיפסיל לא היה מסכים
ליתן גט פסול, דלא נתכוין להחתים עדים כדי
לגרום פסול ולא להוסיף כלום בהכשר, והדבר נריך
הכרע, ובצ"ש כתב דלא הוא אלא פסול מדרבנן,
ועי' מש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג
סק"ד.

שם ז"ש סק"ז אבל אם כתבו בעצמם ואמרו
לעדים וחתמו נראה דאין הגט בטל אלא
פסול כו', ז"ע דכיון דודאי נתכוין שיחתמו הם
וכדאמר ס"ו ז' דלא קמיבעיא ליה אלא בכתב הגט
א"כ אף אם לא חתמו אחרים כל שלא חתמו הם
יש לפסול, וכש"כ אם החתימו אחרים שלא רצה
הבעל להחתימם דודאי אין הבעל רוצה לגרש בגט
פסול, הניחא באומר אמרו התם נידון אחר הוא
אם נתכוין שיהיו בהכשר או שלא איכפת ליה גם
בפסול אבל בלא אמר אמרו שאינם רשאים לומר
לאחר כלל מניין לנו לחדש שהבעל מסכים שיחתמו
אחרים ויתנו גט פסול, ונראה דיש לחוש לחשבה
כספק מגורשת, אח"כ ראיתי שכ"כ מרן (שליט"א)
זללה"ה שם סק"א.

שם וי"א הגט פסול מדרבנן משום דחיישין שמה
תשכור עדים, כונתו לה"ה דמשמע דפירש
דכשר ולא תעשה היינו לפסול, אבל ז"ע דודאי
לשון כשר ולא תעשה כן משמע שאינו אלא לכתחילה
וכן אמרו כיון דאמר מר כשר ולא תעשה לא
שכיחא משמע שאינו פסול, וכתו' כתבו בהדיא
דבשעה"ד כשר לכתחילה וכן משמע גם בשאר
הראשונים, ומיהו בעיקר פסול אומר אמרו דעת
תו' עירובין י"ג א' שאינו אלא מדרבנן.

שם ואם אמר שיאמרו להסופר שיכתוב והם כתבו
בעצמם הוי שינוי כ"כ הראב"ד, (הוא בטור
חו"מ סימן רמ"ד), באמת דברי הראב"ד הם על
הרמב"ם וברמב"ם איתא באמר אמרו לפלוני
ולפלוני, ולפי זה י"ל דדוקא בזה כתב הראב"ד
דכש"כ אם כתבו הם עצמם, אבל באמר אמרו למי
שתרצו י"ל דאם כתבו בעצמם שפיר דמי, וכ"מ

כאומר אמרו ולא הביא אלף דמינוי שלא בפניו לא חשיב מילי).

מסקנא דמילתא, א. אמרה אמרו לפלוגי שיקבל לי גיטי כשר וולמש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה אף לדעת הרא"ה והר"ן כן, ולדעת הפר"ח לדעת הרא"ה והר"ן פסול. ג. אמרה אמרו למי שתרצו ויקבל לי גיטי לדעת הרמב"ן כשר ולדעת הרא"ה והר"ן פסול, וקיי"ל כהרמב"ן עי' לעיל סק"ו, ומיהו אפשר דדוקא להחמיר קיי"ל כוותיה אבל לא להקל, כיון דגם דעת הרמב"ם כהרא"ה והר"ן וכמש"כ הר"ן. ג. אמרה לשליח התקבל לי גיטי ואם תרצה תמנה אחר במקומך לדעת הרא"ה והר"ן פסול, ולדעת הרמב"ן דעת הרשב"א (בס"פ התקבל ועי' דבריו כ"ט א' וזע"ק) והטור דכשר, ודעת הרמ"ה וכ"מ לשון הרמב"ן שבר"ן דפסול יש להחמיר. ד. אמרה הריני ממנה אחכם שתהיו במקומי למנות לי שליח לקבלה (היינו אומר אמרו מדעתכם), לדעת הרא"ה והר"ן פסול, ולדעת הרמב"ן לדעת מרן (שליט"א) זללה"ה כשר ולדעת הפר"ח פסול, (ועי' לעיל סק"ג).

(ט) **רמב"ם** פ"ד מהלכות זכייא ומתנה ה"י אמר לשלשה אמרו לפלוגי ופלוגי כו', בר"ן ס"פ התקבל כתב דדעת הרמב"ם דאומר אמרו מיפסיל משום מילי לא מימסרן לשליח ומבואר דאף באומר לפלוגי ופלוגי חשיב שהם הממנים ולא שהוא ממנהו, וזכ"ב מה"ג כתב רבנו דין אומר אמרו סתם ולא הזכיר לפלוגי ופלוגי, ואפשר שהוא משום דרצה להשמיענו דאף כה"ג לא הוי בטל ודאי, ולפי זה אם אמר בפירוש שהוא מצוה לפלוגי ופלוגי שיכתבו ואומר לאלו לכו וספרו הדברים לפלוגי ופלוגי שפיר דמי, דחשיב ציווי מפי הבעלים, ואפשר דדעת הרמב"ם דפסול אומר אמרו הוא כעין פסול דעד מפי עד, ואין העדים ראים לעשות שטר אלא"כ שמעו מפי המתחייב, ולפי זה אף אם אמר בפירוש שהוא הממנה לפלוגי ופלוגי נמי פסול, וזו נראה דעת ה"י בסימן ק"כ שמשמע מדבריו דהרמב"ם כהרמב"ן ס"ל, וזה חימא וכמש"כ לעיל סק"ז דין ה', ולהאמור ניחא דמשמע ליה להב"י מלישנא דרבנו שאין שום אופן שאפשר למסור לעדים שיכתבו שטר, ואפשר נמי דס"ל להב"י דאמרו לפלוגי ופלוגי מתפרש לעולם

אמרו לא מיפסיל משום מילי אלא משום לשמה ולא שייך אלא בכתיבה וחתימה, וזהו שהקשה דהא מבואר בגמ' דאומר אמרו לא מיפסיל משום מילי דהא מודה שמואל דמילי לא מימסרן לשליח ואפ"ה פליג באומר אמרו, (ותיבת לקמן ט"ס), אבל נראה דאף הרמ"ה מצי סבר כהרמב"ן ואפ"ה פסיל בנתנה רשות משום דס"ל דדוקא אומר אמרו חשיב מינוי מפי הבעל כיון שזה הראשון אינו שלוחו כלל וגם עשיית השני לשלוחו מוחלטת, אבל כשעושה שליח ומרשהו לעשות אחר במקומו אם ירצה אין במשמעות לשון זה שהוא הממנה לשני, ומתפרש בסתמא שהשליח ימנהו וממילא יש כאן משום מילי לא מימסרן לשליח, ואף דברי הרמב"ן מטין כן שכתב שאין שליח לקבלה יכול למנות אחר אלא באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו, ומשמע דנתינת רשות אין מועיל, וכן פירש צ"י שהרמב"ן חולק על הרשב"א (שדברי הר"ן הם דברי הרמב"ן ואחר שהעתיק דברי הרשב"א כתב הב"י אבל הר"ן כתב כו', ווג"כ שכתב שם אסוף פרק התקבל קאין, מבואר דמפרש שחולק על הרשב"א), ואמנם נראה כן דהרמ"ה כהרמב"ן ס"ל דאם איתא דהרא"ה ס"ל א"כ אף אומר אמרו פסול והו"ל לאשמועין רבותא טפי דאף באומרת אמרו לפלוגי שיהא שלוחי לקבלה נמי לא מהני, אבל אי כהרמב"ן ס"ל ניחא דאמנם באומרת אמרו מהני דאז חשיב מינוי מפיה, ולדעת מרן (שליט"א) זללה"ה דאומר אמרו חשיב מינוי מן השליח ואפ"ה אין כאן משום מילי לא מימסרן לשליח כיון שנעשה שליח למינוי לדעת הרמב"ן, אם באנו לומר דהרמ"ה נמי כהרמב"ן ס"ל ז"ל דנתינת רשות למנות לא חשיב כשליח למינוי, אבל זע"ק דיש לנו לפרש שנתכוין שיהא שליח למינוי כיון דבאופן אחר אין מועיל, שהרי לשונו סובל פירוש זה, ונכחו דבאומר לשנים חנו דאמרינן דנתכוין באופן שכשר וכמש"כ לעיל סק"ז, גם זע"ק מה שנסתייע הטור מהא דאמרו לפלוגי דכשר והא התם טעמא אחרינא דהתם חשיב מינוי מפי הבעל משא"כ הכא שאנו דנין להכשיר משום דשליח למנות לא חשיב מילי, (בשלמא למש"כ ניחא דזה פשוט ליה להטור דנתינת רשות חשיב מינוי מפיה, כדאמרינן דאי כת"י קאמר כתב הגט נעשה

שיהיו שלוחים להולכה, ועוד דאי קמיבעיא ליה אם רשאים הם להוליך מה מקום לצעיא זו כאן, וגם למה פירש רש"י באצד וצדין עשו שליחות, הא עיקר הצעיא היא אם יכולין להוליך בעצמן ומה מקטעף אם יכולים לכתוב אחר, אלא ודאי פשיטא דבאמר כתבו ותנו לשליח שמניתי דודאי אינם יכולים להוליך בעצמם, והכא קמיבעיא ליה אי סלקינהו לגמרי ומשמסרו הגט לשליח נסתלקו וכאילו מסרו ליד הבעל הוא שאין חוזרין וכותבין אם נאצד בלא ציווי הבעל, ואו"ד דלטיירחיהו חייש ולא סלקינהו, ול"ד משום דחייש לטיירחיהו אלא ה"ה שאר סבה שרואה שהשליח שמניה יוליך ולא הם, אלא דכיון שאין כאן אלא סבה נדדית שאינו רואה שהם יוליכו אין כאן מקום לומר דסלקינהו והרי הם לענין כתיבה כאילו הם בעצמם היו מוליכים וכל שנאצד חוזרין וכותבין, וכ"מ ברא"ש דלפרש"י לא מספקינן אם יכולים להוליך בעצמן, ורק אם יכולים לחזור ולכתוב מספקינן.

ובתב הגרע"א ז"ל בשם הרשב"א בתשו' שדקק ממה שפרש"י לשליח שמניתי, שאם מסר מינוי השליח לידם ואמר להם כתבו ועשו שליח שיוליך, דאז יכולים גם להוליך בעצמם וכש"כ שחוזרין וכותבין אם נאצד, [וגם מצואר דבדרי הגרע"א בשמו דבאמר לשליח שמניתי פשיטא שאינם יכולים להוליך בעצמם ואפ"ה קמיבעיא ליה אם יכולים לחזור ולכתוב וכמש"כ], ואין הכרח אלא דכה"ג חוזרין וכותבין אצל דכה"ג רשאין להוליך בעצמן זה כתב הרשב"א מסבירא, ועי' לעיל סק"ז.

והרי"ף פירש דהך צעיא היא אי רשאים הם להוליך, ונראה לפי זה דמפרש דאמר תנו לשליח שתצחרו, ובהא אפשר לומר דלטיירחיהו חייש, אצל ודאי לא איכפת ליה אם יתנו בעצמם השלוחים, אצל באמר תנו לפלוני נראה ודאי דאינם יכולים להוליך בעצמם, וק"ו הוא מהא דאבא בר מניומי דפסק הרי"ף דאב"מ ולא את קאמר, (ואף שיש לדחות, אצל כן נראה), וגם אין שייך בזה לקבוע וכמש"כ לעיל, וכ"כ במל"מ פ"ב מה"ג ה"ט בשם הרמ"ז, דמודה הרי"ף באמר תנו לפלוני שאינם יכולים להוליך בעצמם, ואם הוליכו אינו גט, ונראה דהא דקבעו הך צעיא הכא היינו משום דנ"מ נמי אם נאצד אם יכולים לכתוב אחר שאם הם יכולים להוליך יכולים הם גם לכתוב אחר אצל

מינוי מפי הבעל, [וכש"כ בשטר מתנה שאין שום ענין לשמה אלא שצריכים לדעת שהבעלים רואה שיכתבו], וכדעת מרן (שליט"א) זללה"ה ואף שבר"ן ל"מ כן וכמש"כ לעיל סק"ג, ולפיכך מצא בדברי רבינו דס"ל כהרמב"ן דאומר אמרו מיפסל אף בשהמינוי מפיו, ומיהו אמנם אין הטעמים שווים שהרי לדעת הרמב"ן בשטר מתנה כשר ואילו רבינו בשטר מתנה איירי, אצל צעיקר הדין דאף מינוי שלא בפניו פסול לכתיבה בזה הרמב"ם והרמב"ן שווים, (אצל ק"ק דלפי זה אין אשה יכולה לננות שליח לקבלה שלא בפניו לדעת רבינו ול"מ כן בפ"ו מה"ג הכ"ז, ואפשר דדוקא בעשיית שטר הוא דפסלינן אצל לא בשאר דברים), ונ"ע.

שם וכן אם אמר לשנים כתבו וחתמו כו' אינם יכולין לומר לסופר לכתוב אלא הן עצמן כותבין כמו בגט, זה כמש"כ תו' גיטין ס"ו ב' ד"ה הא בתירוק השני דכל דאמר כתבו אינם רשאים ליטול מאשפה.

שם במ"מ כתב דיש מכשירים באומר אמרו לפלוני ופלוני אף בגט, ואם כוננו לומר דדוקא בלפלוני ופלוני ולא באומר אמרו סתם לא אשכחן מאן דס"ל הכי, אם לא דנימא דס"ל דעת הרא"ה כמש"כ מרן (שליט"א) זללה"ה הוצא לעיל סק"ג, ודלא כדמשמע בר"ן, אצל אפשר דלפלוני ופלוני לאו דוקא וכוננו לדעת הסוברים להכשיר אומר אמרו, (אף שלא מנינו מפורש מי שמיקל בזה לגמרי), ומש"כ וכש"כ אם חתמו הם עצמם, נראה דר"ל וכש"כ אומר אמרו לסופר ואתם חתומו, (ובפר"ח סימן ק"כ כתב שהוא ט"ס), ונ"ע.

(י) ס"ג ב' צעי מיניה רבא מר"נ כתבו ותנו לשליח מהו כו', פרש"י לשליח שמניתי, ולפי זה נראה דאין להסתפק אם יכולין הם בעצמם להוליך דודאי אינם יכולין כיון שאמר להם ליתן לפלוני שלוחו, ואף באמר הולך ואמר איני מכירה וא"ל תנהו לפלוני המכירה איכא תרי לישני (לעיל כ"ט ב' לפרש"י) אם נחבטל שליחות הראשון, כש"כ הכא שלא עשאים שלוחים להולכה מעולם, גם נראה דאין כאן מקום לקבוע אם סלקינהו או דחייש לטיירחיהו דזימנין דחייש לטיירחיהו וזימנין דרואה דדוקא שפלוני יוליך ולא הם, וגם אין כאן מינוי שליחות להם כלל ואף אם רואה הו"ל דברים שבלב, ואין בדבריו שום משמעות

וגם דדעת הרי"ף נראה דבעינן נמי כזה"ג, ואף לענין לכתוב גט אחר בנאצד וכמש"כ לעיל, ולפי זה אפשר שיש לכונן דבריו בתשובה עם דבריו שבהלכות ואין המשו' תח"י זולת מש"כ בזה"ע, וכן הרא"ש והטור סתמו, קשה להקל, ועי' פ"מ שם שכתב כן בשם הב"מ ואינו תח"י כעת]. ד. כתבו גט פסול ונתנו לשליח [בכל האופנים הנזכרים], הרי"ז חוזרים וכותבים, [כ"נ שכל הראשונים חולקים על הרמב"ם שכולם פירשו האיצעא בנאצד מיד השליח, ה"ה רש"י והראב"ד ובעה"ע והרא"ש והטור, וב"ש כתב לפרש דאף הרמב"ם ר"ל שנפסל אחר שזא ליד השליח, וכן במאירי הנדמ"ח כתב דיראה שט"ם הוא ברמב"ם וז"ל שנאצד], ונראה דה"ה אם נתנו ליד הבעל ואח"כ ראו שהוא פסול דחוזרין וכותבין אף בלא זיווי אחר, וז"ע בזה, [וכ"מ קצת בסו"ס קכ"ב עי' בח"מ שם, ובמל"מ פ"ב ה"ח הביא המגיה דעת המל"מ והרד"ז דבזה אינם יכולים לכתוב אחר, והרמ"ז נסתפק בזה, ואפשר דדוקא לפי הרמב"ם דבעיא דגמ' בגט פסול הוא בזה אמרינן דמדקבעי בשליח מכלל דבעל פשיטא ליה אבל לדעת הפוסקים דלא נסתפקו בגמ' בגט פסול נראה כמש"כ דאין חילוק בין שליח לבעל ובתרווייהו חוזרין וכותבין וז"ע].

(א) ס"ר ב' מתניתין הרי אלו יכתבו ויתנו, כתב הרשב"א כ"ט א' דאגב יכתבו נקט יתנו אבל יכולים לומר לאחר שיוליך דהולכה לאו מילי היא ומה צריך שנצטוו גם על הכתיבה, וזה פשוט, וכן מבואר ס"ג ז' דיכול לומר כתבו ותנו לשליח, דלא חשיב מילי מע"ג שעדיין לא כתבו, ואף שרש"י פירש לשליח שמינית לא מה"ט הוא וכמש"כ לעיל סק"י, וברמב"ם פ"ט הל"א כתב מפורש דיכול לומר כתבו ותנו לשליח שתרצו, ואף באמר תנו סתמא נמי כן הוא דהא אין כאן קפידא דבעל כלל, ומן הדין כיון שהגט צידס יכולים לעשות שליח, ומש"כ בקרני ראס כ"ט א' על המהרש"א שם דמדברי רש"י משמע דכתבו ותנו אין יכולים למנות אחר תמוה וכמשנ"ת, ועוד דהא בגמ' איתא ותנו לשליח ולמה בזה אין מועיל, ונצטרך לדחוק דרש"י כהרא"ה והר"ן ס"ל דכה"ג חשיב מילי, [ומה שחילק הרשב"א בין ז' לג' לא נתבאר וכבר תמה בזה בג"פ סימן קכ"ב, ובתו"ג

אם אינם יכולים להוליך אינם יכולים לכתוב אחר, ולפי זה באמר תנו לפלוני שלוחי דבזה מודה הרי"ף שאינם יכולים להוליך בעצמם ה"ה שאינם יכולים לכתוב אחר אם נאצד, ואם כתבו אינו גט.

דינים העולים. א. אמר כתבו ותנו לשליח שמינית אינם יכולים להוליך בעצמם ואם הולוכו אינו גט כלל, [שכן דעת רש"י והרמב"ם והראב"ד הנדפס על הרי"ף, [ומש"כ בתחלת דבריו דאי לטרחיהו חייש הוא שליח שניתן לגירושין, נראה דל"ד קאמר כדמסיק מהא דאצ"מ ולא את, ואין לומר דהכא מספקא לן אמנם והתם איפשיטא, דהיאך לא אייתיה למיפשט, וגם רבא ורבא אשי דאינהו מרי דשמעתא הכא אינהו נמי דקאמרי לעיל כ"ט ז' בזה דאצ"מ בר מניומי, אלא ודאי ל"ד קאמר ור"ל כשליח שניתן לגירושין, אבל אמנם אינם רשאים להוליך בעצמם], וכ"כ בב"י בשם בעל העיטור ושגם הרי"ף בתשובה פירש כן וכן דעת הרא"ש והטור, ולמש"כ לעיל גם הרי"ף מודה בזה], ואם נאצד ביד השליח אין כותבין אחר, ואם כתבו הו"א ספק מגורשת. ב. וכן באמר כתבו ותנו לשליח שמינית ויוליך לה. ג. אמר כתבו ותנו לשליח שתרצו [בין אמר ויוליך לה בין לא אמר] אינם יכולים להוליך בעצמם, ואם הולוכו בעצמם הו"א לה ספק מגורשת, [כ"ג, שהרמב"ם פ"ט ה"א כתב דאינו גט, ולדעת הרי"ף [למש"כ] הו"א לה ספק מגורשת, ולמש"כ הגרע"א ז"ל בשם הרשב"א (ואולי הוא ט"ם וז"ל הרד"ז), שהאחרונים ז"ל כתבו כן בשם הרד"ז] דדעת רש"י שפיר דמי אף לכתחלה, והרא"ש והטור סתמו ולא פירשו אם דוקא נתנו לשליח שמינית היינו צע"ן, ומשמע קצת דאף באמר תנו לשליח שכתבו נמי היינו צע"ן, ולפי זה משמע דאם הולוכו בעצמם אף כה"ג אינו גט, דהא לא קמיבעיא לן אלא בנאצד, ולפיכך יש להחמיר לחשבה כספק מגורשת, שו"ר במאירי הנדמ"ח הביא שיש שחילקו לומר דדוקא אמר לפלוני שמיניתיו אבל באמר סתמא יכולים הם בעצמם להוליך וסיים שהדברים נאים אבל ראוי לפקפק, ועי' ב"ש סימן קמ"א ס"ק מ"ט, ועי' פ"מ סימן קכ"ב סק"י], ואם נתנו לשליח ונאצד נמי נראה דיש להחמיר שאין כותבין אחר, [ואף שצקצרא נראה דהצרים כמש"כ הרד"ז, אבל אחרי שהרמב"ם כתב בזה שאינם יכולים להוליך בעצמם,

מדאורייתא דדוקא שנים שצידם לכתוב גט נאמנים אצל אחד לא, וכן נראה, [ולפי שאמנם כאן עדותן קילא שאינם מעידים בפני ז"ד ואין הדבר נגמר על פיהם, לפיכך חששו בכאן שמא תשכור עדים].

בהשגות הראש"ד שבגליון הרי"ף סוף התקבל כתב דדוקא בשטר שאין הדבר נגמר בחתימתן רשאים לסמוך על אחרים, ואמנם ליתן צריך שיתנו דוקא אותם ששמעו מפי הבעל, וז"ע דודאי בחתימתם חשיבא גמר עדותם ועוד יותר מבשאר עדות שזה כמו שנחקרה עדותם בב"ד, והרי הם מוסרים ע"מ למסור לה, וגם הרי שליח להולכה מצי משוי שליח ולמה אין אלו שכתבו יכולים למסור והרי כשיחזירו הגט לאלו ששמעו מפי הבעל ודאי יהיו נאמנים למסור לאחר לומר שהבעל עשאו שליח להוליך וכשליח הולכה בעלמא, וה"נ עכשיו למה אינם נאמנים לומר שהבעל צוה שיכתבו ויתנו, ועוד דאמרו בגמ' דחיישין שמא תשכור עדים והקשו דהא לא חיישין להכי ותייראו דמעשה לא עבדי אצל דיבורא אמרי, ואם איתא שהם בעצמם צריכים למסור א"כ מו ליכא למיחש דהא מעשה לא עבדי, וז"ע, ועי' מש"כ בכ"ז מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן פ"ד.

יג) רא"ש פרק האומר סו"ס י"ט אע"ג דהרכנה מהני אפשר דהרכנה עדיפא טפי משום דמראה בגופו, ברייתא איירי בפיקח דהא רישא דהך ברייתא דמיייתין בגמ' בפיקח איירי, ובפיקח אין שייך לדון כתב בכת"י לאדם שעומד לפניו דאטו בשוטה עסקינן, וגם בכותב ונותן לאדם בעצמו לעולם יש כאן הרכנה הראש דמראה בגופו ובידיו שנותן לו את הכתב, לכך נראה דהכא מייירי בשולח כתבו ע"י אחרים ולפיכך פסלינן דחשיב כאומר אמרו כיון שאינו שומע ציווי הבעל בשעה שהוא מצוה, והוה שסיים רבנו דדוקא לענין כתיבה וחתימה הוא דפסלינן אצל לא לשליחות דהולכה, והטור בסימן ק"כ נקט דעת רבינו כתיבין הראשון, ואין מועיל כת"י אף בנשתתק, ואפשר דלמירון קמא י"ל דמדאורייתא פסול כתב בכת"י כדין אומר אמרו, ודוקא כתיבין שני צידד רבנו לפרש שיהא מדרבנן והקילו בנשתתק, וצירושלמי מפורש כתיבין קמא וכמש"כ הרשב"א, [וצרש"א כתב בשם מו' דכשר בפיקח אם כתב בכת"י וכן בשולח כתבו ממדה"י ועדים מעידים

כתב לפרש דבג' לא צעין חלה, ועי' לעיל סק"ז, אי ר"י פליג בהא, ול"ע כעת], ולדינא ודאי הכי נקטינן דיכולין לעשות שליח לנתינה וכדין שליח הולכה דתנן כ"ט א'.

יז) ס"ז א' תוד"ה אמרו לא דמי לעד מפי עד כו' אצל כאן עיקר עדות לא נמסרה אלא לאלו והראשונים הם שלוחי הבעל כו', נראה כונתם שאין דיני התורה בעדות אלא כשאנו דיין על מאורע נעלם אם היה או לא, אצל כשאנו דיין על דבר הווה אין כאן דינים בעדות אלא הדבר תלוי כפי הנראה הדבר קרוב להאמין, ולפיכך אם אינו יודע לקרות קורין לפניו וחותם, ואי מירתת מיניה סגי בחד כדאמר י"ט ז', שאין כאן משפטי התורה והדבר מסור כפי הנהגת העולם, וכן על הכרת השמות נאמן קרוב וקטן, וה"נ שליח מאדם לחבירו אינו בכלל דבר נעלם שצירורו מסור לעדים אלא הוא דבר הווה ואין בו מדיני התורה בעדות, ואי אחי בעל מערער לומר שלא שלחם, הוא נאמן, ואף שלעולם ז' עדים נאמנים יותר ממנו, שאין הם עדים אלא הם שלוחיו ולפיכך הוא נאמן יותר מהם, (ועי' קדושין ס"ג ז' בהא דקדשתי את בתי וא"י למי קדשתי דנאמן ליתן גט, א"נ אף לכנוס, ובמש"כ הראשונים ז"ל בהא דלא חשיב דבר שבערוה, ועי' יבמות ק"ו), ואין כאן דיני עדות לא להצריך בפני ז"ד ולא לענין עד מפי עד, [ומיהו אם הם לא נצטוו לומר להם שיכתבו ויחתמו אלא ששמעו איך שהבעל צוה לאחרים לומר להם, אז אפשר שאין הם נאמנים לומר שזה שאין הם כאן שלוחים והרי זה כעדות ממש וצריך בפני ז"ד דוקא ויש כאן משום עד מפי עד, אצל כשהם השלוחים לכך אין זה בכלל מאורע הצריך עדים], והרי הדבר מסור כפי הנהגת העולם, [ועי' לעיל סימן ה' סק"ו], וכל שהדברים מתאמתים בלב בני אדם סגי בזה גם לענין דבר שבערוה, ואפשר שזו גם כונת הרמב"ן, וכן צרש"א העתיק דלא חשיב עד מפי עד שהם שלוחי הבעל ובמקומו הם עומדים, וסיים עוד דנראה דצעינן שנים ולא סגי בחד והיינו לפי שיש מקום לומר דבחד נמי סגי אחרי שאין כאן דינים, ואי אית ליה אימתא מיניה י"ל דחד נמי סגי וכדאמר י"ט ז' בקורין לפנייהם וחותמין, ולכך כתב דנראה דהכא צעינן שנים ולא סגי בחד, ואפשר שאינו אלא מדרבנן, ואפשר שהוא

ורוצ הראשונים העתיקה], והרמז"ס ובעה"ע בכותב ונותן לשלוחים עצמם איירי, אבל בשולח כתבו ע"י אחרים לא הקילו כלל.

ותקנה לעגונות אלו כתב מרן (שליט"א) זללה"ה שם שיכתבו נוסח הגט וישלחו לבעל ויצווהו להעתיקו לשם גירושין וימנה כאן שליח להולכה ויתנו לה בע"מ, וזה כשר לכתחלה כדמין פ"ו א' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר, וקא"י אף אכתב בכת"י וכמש"כ לעיל סימן ג' ס"ק ט"ז], ואף אם היה אפשר להקל בכת"י היה ראוי לנהוג כן שזו התקנה כשרה לכל הפוסקים לכתחלה, וכש"כ למה שנחזאר שאין מקום להקל בזה נגד תוספתא ערוכה בלא שום סתירה משום מקום, ומאז לפרסם, ונאחר שעשו תקנה זו יש לזווג גם שימנה סופר ועדים כאן ויתנו גט שני שלא יבוא הדבר לידי קלות ראש בגיטין כ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה שם].

(יד) ב"ט א' ואצ"ל רש"ג הוא וחלה שאני, לכאורה היה נראה לפרש דהשתא מפרשין מילתא דת"ק כדהוי מפרשין מעיקרא דלא מפליג כלל בין חלה ללא חלה, ובהולך לעולם עושה שליח וזאת הולך לעולם אינו עושה שליח, ורש"ג פליג דבהולך אינו עושה שליח בלא חלה, ומיהו זאת הולך לא פליג רש"ג את"ק, דרש"ג לאחמורי אחי ולא להקל ואפילו חלה אינו עושה שליח, וגם כל הני אוקימתי לאשכוחי גוויני למוקים ביה מתניתין ואם איתא דהשתא מפרשין דרישא בלא חלה אבל חלה אפילו את הולך מצי משוי שליח, א"כ הא דמוקמינן לה כרש"ג אינו בהכרח כלל דה"נ מצינו לאוקמי כת"ק ופשטא משמע דכד מוקמינן לה כרש"ג אמנם דוקא כרש"ג הוא ולא מצי לאוקמי כת"ק, אבל כל הראשונים פירשו דלהך אוקימתא מוקמינן לרישא בלא חלה אבל חלה אף זאת הולך מצי משוי שליח, ולרש"ג בין בהולך בין באת הולך בעינן חלה, ואריך טעם למה מיאנו לפרש כמש"כ, ואפשר דמשום דרצ כהנא סתמא קאמר חלה חנן ולא מפליג בין הולך לאת הולך משמע קצת דלעולם בעינן חלה ולעולם מועיל חלה, וגם מעובדא דרצא לקמן ז' דאמר חלה טעמא מאי משום דאניס, ולא שאלו אם אמר הולך או את הולך משמע דבכל גוויני בחלה מצי משוי שליח, וגם מדסתמו בגמ' ואמרו רש"ג הוא וחלה שאני

שזו חתימתו, ואין ר"ל ברישא בנותן כתבו בעצמו לשליח שמיניה דאטו בשוטה עסקינן, וגם לעולם מסירת הכתב לא גרע מהרכנת הראש, אלא ר"ל בשולח בכתב ממקומו ע"י עדים או בשולח ממקום אחר וחתימו עדים שזה כת"י].

ולדעת הרא"ה והר"ן דכשר מינוי שלא בפניו אף לענין כתיבה וחתימה, צריך לפרש דהא דפסלינן הכא כתב בכת"י חומרא דרבנן היא שלא לסמוך אכת"י לענין גט, ולפי זה אפשר לומר דאף לענין שליח הולכה כן, מיהו אפשר דכל שכבר נכתב גט בהכשר ע"י ציווי תו לא אחמרו רבנן שלא לסמוך אכת"י שהרי הגט מעיד על רצונו לגרש, ואפשר נמי דהא דפסלינן כתב בכת"י אין הטעם משום שלא לסמוך על כת"י אלא משום שאין המינוי נחלט ע"י כתב כמו שנחלט ע"י אמירה וכי היכי דא"ל למנות במחשבה ה"נ אחמרו חכמים שלא למנות ע"י כתב, ולא אחמרו בהרכנת הראש, ולפי זה אם ממנה בפיו בפני עדים, והם כותבים שמינה בפניהם את פלוני לשליח שפיר דמי, ועי' ברמ"א סימן קמ"א סל"ה שכתב שיש אומרים שאין למנות שליח בכתב, ונראה דכונתו לדעת הרא"ה והר"ן דלדידהו לא מצינו חילוק בין שליח לכתוב ולחתום לשליח הולכה ועי' בפ"ת שם ס"ק ל"ה שאחרונים ז"ל צידדו כמש"כ, וצ"ע, ובמקום עיגון אפשר למנות שליח להולכה בכתב דלדעת הרמב"ן ודעימ"י אין בזה חשש וכמש"כ הרא"ש, ונקטינן כוותיהו וכמש"כ הב"י סימן ק"כ.

בב"י סימן ק"כ הביא בשם קונדרסים בשם הרי"א כמש"כ שיש חילוק בין כותב בכת"י ומוסר בעצמו לשלוחו שמיניה, דבזה שפיר דמי, אבל אם כותב בכתבו ושולח ע"י אחרים בזה ספק גירושין, והיינו דכשנותן בעצמו לשלוחו הר"ז כהרכנת הראש ועוד עדיף, אבל בשולח ע"י אחרים גרע ומיפסל כאומר אמרו, וכבר כתב כן מרן (שליט"א) זללה"ה סימן פ"ג ס"ק ט"ו ונכפלו הדברים ביתר ביאור בסימן פ"ה, ומש"פ בזה בב"י ע"ע.

ולענין דינא כבר כתב מרן (שליט"א) זללה"ה שם שאין להקל בזה כלל דכל הראשונים חולקים על התו', ויש להוסיף דנראה דהתו' לא ראו התוספתא ואילו ראו מסתברא דהו' הדרי בזה, ואין על מה לסמוך להקל נגד תוספתא ערוכה

ולא אמרו זהו הולך ורש"ג היא משמע קצת דבכל גווי מיתוקמא, ועוד דבדברי רש"ג דקאמר בין כך ובין כך משמע שאין חילוק ביניהם.

שו"ע אה"ע סימן קמ"א סל"ח השולח גט לאשתו כו' לא ישלחנו ביד אחר אלא"כ חלה או נאנס, ואם שלח תלם, וכ"כ בפ"ת בשם יש"ש, וזה מבואר בר"ן שהקשה מהא דדרשין ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ומידי אונס כתיב וחירץ ב' חירוץ או דאמנס רוב בנ"א אין מקפידין אע"ג דלא חלה אלא משום דאיכא קצת דמקפידין בלא חלה לכך אמור רבנן לעולם דדוקא חלה, או דקרא היכי דלא קפיד ואשמועינן עיקר הדבר דאפשר למנות שליח ע"י שליח ואמור רבנן דחלה לא קפיד, והנה לפי תירוצו השני נראה דודאי בלא חלה אמרינן דסתם בנ"א מקפידין ומדאורייתא לא הוי גיטא, ואף לתירוצו קמא דמדברבן הוא מ"מ נראה דתלם דהא היכי דמקפיד הוי דאורייתא ורבנן חששו לשמא מקפיד, ואפשר עוד דלאחר שנקבע הדין שאינו ראוי לעשות שליח בלא חלה חו לעולם חשיב כלא ניתן לו רשות לכך ובטל מדאורייתא, וגם בתו' כתבו כחירוצו השני, [ומיהו קושיתם יש לפרש ליישגא דהולך והוא דחלה ולפי זה לרש"ג אף בחלה אינו עושה שליח ואפילו זהו הולך סתם, ולזה הקשה דהא קרא דרשין שהשליח עושה שליח, אבל מדלג תירצו שאין זה אלא מדברבן שמעינן דס"ל דמדאורייתא הוא], וקרוי הדבר דבאת הולך [דזהו הולך סתם לא החליט הרי"ף במוחלט דבעינן חלה] ולא חלה דלא ליהוי גט כלל וכחירוצו שני שצ"ן, וכן דעת התו', וכן ברש"א בקידושין מ"א דקדק לפרש קרא דושלח באופן המותר לפי הלשונות שבסוגיין ומשמע דס"ל דמדאורייתא הוא.

שם ב"ש ס"ק נ"ה ק"ק בעובדא דרבא כו', נראה דלא קשה דהולך ואת הולך הם לשונות בני אדם בעשיית שליח סתם, [והדין קבע שבאת הולך יש לחוש לקפידא טפיל], ולעולם כשאדם עושה שליח יש להסתפק אם אמר לו הולך או את הולך, אבל להמנות שלא ישלחנו ביד אחר אין להסתפק בזה כלל, ואם היה מתנה כן ודאי היה השליח מודיע לרבא שהתנה כן, וכל שלא אמר השליח, אין להסתפק בזה כלל, וכבר כתב בן צבה"ט.

אה"ע סימן קמ"א סל"ח אלא"כ חלה או נאנס, יש להסתפק אי בעינן דוקא חלה או נאנס, או דה"ה כל שנחתדשה סבה שבגללה אינו רוצה להיות שליח, אף שאין זה אונס, דמ"מ כיון שנחתדשה כאן סבה י"ל דאין הבעל מקפיד אם יעשה אחר, ודוקא בשחזר בו משליחותו ללא התחדשות סבה בזה אמרינן דהבעל מקפיד שאם אינו רוצה לעשות שליחותו שגם לא יהיה שלומו למנות שליח אחר, ובסברא נראה כן, וכ"מ קצת מהא דלא אשכחי לאב"מ ולא נזכר שהיה אנוס שא"א היה לו להמתין, ומיהו אין זה מוכח דאפשר דהיה אנוס, א"נ התם שאני שכבר עשה שליחותו ולא נתחייב להמתין עד שימצאנו, ומהא דקמני חלה משמע קצת דבעינן אונס גמור דומיא דחלה, וצ"ע.

שם ב"ש ס"ק נ"א דרשין לישגא יתירא דרשות בידו לעשות שליח כו', כ"ה לשון הב"י אבל נראה דהלשון ל"ד ואין הכונה משום דאמנס לזה נתכוין הכותב, דאכתי צע"ה מאי איכא למימר, אלא סתמא דמילתא כל שכותב לו שיוכל לעשות שליח ולא פירש דוקא באונס מסתמא דעתו דאף בלא אונס, דדוקא בסתמא קבעו חכמים דבאונס אין בנ"א מקפידין, ובלא אונס מקפידין, אבל כל שצא הבעל לפרש צעמנו שיוכל לעשות שליח אז אם לא פירש דוקא באונס אמרינן דאף בלא אונס קאמר, ונתיישב מה שנתקשה בצ"ש ס"ק ס"ה בדברי הריב"ש.

טו) ב"ט א' אמר ר"ל כאן שנה רבי כו' א"ל ר"י כו' אלא זימנין דגיטא נמי לא הוי כו', בתו' פירשו לדעת רש"י שהיתה תקנה מיוחדת שלא לעשות שליח בשאמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני משום דזימנין שאינו מדקדק למסור לשליח כפי שנאמר לו וזימנין שאין השליח השני מדקדק לפי שאינו שומע מפי הבעל לפיכך תיקנו חכמים שלא ישלח ביד אחר לעולם, [כ"נ קצת דאף באמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ נמי תיקנו שלא ישלח ביד אחר אטו איכא דאמר שקול תחלה והדר הב, דהא החשש הוא שהשליח לא ידע לדקדק למסור דברים כהויתן וא"כ לעולם יש לחוש דהא לא ידע גם להבדיל בין אמר ליה שקול תחלה לאמר לו הב תחלה], כל שאמר לו טול לי הימנה חפץ פלוני, וזה דקמני במתניתין שאין ראונו שיהא פקדונו ביד אחר הוא טעם למה אם שינה השליח

ונתן הגט קודם ואח"כ נטל החפץ פסול משום שאין הצעל רוצה שישאר הפקדון צידה ורוצה בדוקא שיטלו ממנה החפץ ואח"כ ליתן לה הגט, ובאמת שזה קשה טובא לפרש כן לשון אין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר וכמו שתמהו בתו', גם קשה אחרי שכבר יש איסור לשלוח ציד אחר משום שאין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר מה הועילו חכמים אם הוסיפו כאן עוד איסור משום שמה יטעה השליח, ואי דנפ"מ להיכא שאמר לו שתמחול לו כל חובותיו לה דאז אין שייך טעמא דאין רצונו ומשום שמה יטעה השליח איכא, א"כ הו"ל למנקט דינא דמתניתין דכה"ג, ולמה נקט לה בחפץ דהתם איכא טעמא אחרינא, וגם אין משמעות הגמרא דמתניתין אחי לאשמועינן שאם שינה פסול, דא"כ ליתני בפשוטו אמר לו שקול חפץ והדר הכי לה גיטא שאם שינה פסול, וגם משמע שזה פשוט לר"י מסבירא ולא זו כונת המשנה להשמיענו, אבל לר"ד נראה דודאי גם לפרש"י אין תקנה מיוחדת לאסור לשלוח ע"י שליח משום שמה יטעה, ועיקר דינא דמתניתין הוא אמנם משום שאין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר כבכל השומרים אלא דס"ל לר"י דמנא כאן התנא לנחוך להזהיר על דין זה אף שאפילו חינוקות של בית רבן יודעים אותו משום שבאי זהירות צדין זה יכול לצוא לידי פסול בגט נמי, אבל אין זו תקנה מיוחדת אלא חובת זהירות, ואי מסר לשליח דברים כהווייתן בדקדוק והזהירו שלא ישנה שפיר דמי ואין כאן אלא משום אין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר, וגם נראה שאין כוונת התנא להשמיענו דבאמר שקול מינה חפץ והדר הכי לה גיטא שאם שינה פסול, דנראה דזה פשוט לר"י מסבירא, ומיהו אין זה מוכרע, אלא הזהיר כאן התנא במשנה זהירות על איסור אין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר שאפשר כאן לצוא לידי פסול בגט נמי.

ומהא דלא אמרינן לר"ל נמי דזימנין דגיטא נמי לא היו כגון דאמר ליה אל תתן לה גיטא עד דיהבא לך חפץ ושינה, יש ללמוד דכה"ג אין חשש שמה לא ימסור השליח לשליח השני בדקדוק דכיון דאמר ליה בעל צהדיא ליכא למיחש, והרי כל גיטין בתנאי מצי משוי שליח, [כדאמר לקמן ב' דמאי משוי שליח בתוך ל' לגרש לאחר ל', מיהו ע"י בשו"ע סימן קמ"א סעי' ל"ז דדעת הרמ"ה

דאמנם חיישינן], ולא חיישינן שהשליח ישנה, ואף לפי הנראה בתו' דלפרש"י היתה תקנה מיוחדת שהשליח לא יעשה שליח משום שמה ישנה היינו דוקא בשלא צירר לו צהדיא לתלות החפץ בגט, אבל אם פירש לו צהדיא לא חיישינן שמה לא ימסור התנאי בדקדוק לשליח השני או שמה השליח השני לא ידקדק לקיימו, ויכול לשלוח ע"י אחר, בגוונא דליכא משום אין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר, מיהו בטור בשם הרמ"ה ל"מ כן, וז"ע דא"כ לר"ל נמי נימא זימנין דגיטא נמי לא היו. הא דס"ל לר"ל דאף באמר שקול מינה חפץ והדר הכי לה גיטא לא היו קפידא דוקא, נראה דה"ט שאין אדם סומך על דקדוק הלשון במוקדם ומאחר וכל שדעתו לתלות זה בזה הוא מפרש צהדיא.

נראה דבכל גווני דכשר שינה ונ"פ דה"ה אם לא רצתה לתת את החפץ ה"ה אם לא ביקש כלל את החפץ נמי שפיר דמי, ומ"מ אינו רשאי לעשות שליח להוליך הגט לחוד ולא לבקש את החפץ כלל, משום דלכתחלה דעת הצעל שיעשו שני הדברים ביחד, ואם יאנס דעתו שלא ישלח הגט לחוד ולא יבקש החפץ כלל ואפשר שאם אמנם עשה שליח רק לקבל הגט דפסול אם לא נתנה לו החפץ, דלא רצה הצעל שיעשה שליח כזה, ודוקא בנעשה רצונו הכשיר הריב"ש אף שלא אמר לשליח וז"ע בזה.

דיביים העולים לפירוש רש"י, א. אמר לשליח שקול מינה חפץ [כן נראה דאף אי לא אמר והדר הדין כן עיין להלן] והכי לה גיטא הקפיד שלא יתן עד שיקבל החפץ ואם שינה אינו גט, ואינו רשאי לעשות שליח משום אין רצונו שיהא פקדונו ציד אחר ומשום שמה יטעה השליח [ונפקא מינה ביודע שאין הצעל מקפיד שהשליח השני יביא החפץ וכעין דאמר ב"מ ל"ו א' בסבבא דכל יומא הוו מפקדי גבה], ואם עשה שליח ולא שינה כשר, ואפילו לא אמר לשליח השני כלל אודות לקיחת החפץ, אלא שנתנה לו מעצמה קודם שנתן לה הגט שפיר דמי (ריב"ש). ב. וכן בכל תנאי שעשה כגון אל תגרשנה אלא צדית או שאר תנאים אינו רשאי לעשות שליח משום שמה ישנה ואם עשה ולא שינה כשר. ג. אמר הכי לה גיטא ושקול מינה חפץ, ונתן לה הגט ולא רצתה ליתן לו החפץ מגורשת, ואפילו

לא ביקש לה החפץ כלל נמי נראה דמגורשת וי"ע, [ומיהו אינו רשאי שלא לבקש החפץ, וגם אם נאנס אינו רשאי לעשות שליח אחר לגירושין לדל], ואינו רשאי לעשות שליח כנ"ל דין א' ואם עשה כשר.

בדברי הרי"ף נריך ציבור דנקט רישא צא"ל טול לי חפץ פלוני והבז לה גיטא ומכשר בנפקא לאפי' והבזה ליה מעיקרא, והדר תני צא"ל שקול לי חפץ והדר הבז לה גיטא וקפסיל אם שינה, ולא נתפרש למה לא נקט ברישא נמי בשאמר ליה והדר הבז לה גיטא, ואפשר דס"ל להרי"ף דאע"ג דלא אמר והדר כאילו אמר דמי דכיון דהקדים נטילת החפץ דוקא קאמר ולפיכך ברישא שלא נזכר בגמרא כיצד אמר לשלומו פירש הרי"ף בעצמו ולא כתב והדר דאף בלא והדר אם שינה פסול ובתרי הכי נקט לשון הגמ' דנקטה והדר, ולפי זה אין חילוק בין אמר והדר ללא אמר והעיקר מה שהקדים ציווי, וכן נראה, וכן הוא גם ברמב"ם, וכן פסק בשו"ע סימן קמ"א סעי' נ"א אף לקולא דאינו גט ועי' ב"ש שם ס"ק ס"ו, והערוני דאפשר גם דוהדר אינו לשון הבעל אלא גמ' הוא דקאמר לה, ולפי זה י"ל דאי אמר והדר מודה ר"ל, ועי' בר"ן, ובעיקר הדינים שזה דעת הרי"ף לדעת רש"י.

ובין דעת הרמב"ם בפ"ט מה"ג הלכה ל"ה ל"ו ל"ז כפרש"י, ושם מבואר כמש"כ דהא דאין ראונו שיהא פקדונו ציד אחר דקתני במתניתין היינו שאין השליח יכול למסור שליחותו לשליח אחר שכ"כ בהל"ז שאם אמר תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ציד אחר שאין ראונו שיהא פקדונו ציד אחר, ואילו לא היה מפרש כן כוונת המשנה לא היה כותב כן מעצמו וגם לא נזכר שם כלל האיסור שלא לעשות שליח בדבר שיש בו תנאי משום שמא ישנה, ומזה נראה ג"כ כמש"כ שאין זו אלא חובת זהירות ולא תקנה מחו"ל, וגם נראה שאיננה אלא בשהבעל אמר בלשון מסופק וכמש"כ לעיל.

ומש"כ בין שנמנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא לבסוף לאו למימרא דאם לא נתנה כלל פסול, אלא דאשמועינן דדוקא בשהקדים באמירתו לקיחת החפץ איכא קפידא אצל בשהקדים נתינת הגט אין כאן קפידא, ולא פירש רבינו דאף בלא נתנה לו שפיר דמי לפי שלא נזכר בגמ'.

ודעת תו' דכל דאיכא קפידא בלקיחת החפץ קודם הגט אינו יכול לעשות שליח כיון דאין ראונו שיהא פקדונו ציד אחר, וזה גורם לבטל הגט אף בדיעבד, ודוקא בדליכא קפידא בקבלת החפץ לענין הגט בזה יכול לעשות שליח דלא יהא אלא דהוא בעצמו קיבל הגט ולא החפץ דכשר, ופליגי ר"י ור"ל באמר שקול מינה חפץ והדר הבז לה גיטא אי דוקא קאמר, ולר"י מתניתין תרתי קאמר בין בדאיכא קפידא ליטול החפץ קודם ובין בדליכא וקמ"ל דבתרתייהו אסור לשלוח ע"י אחר וימנין דגיטא נמי לא הוי, ואפשר דמתניתין דוקא בגוונא דקפידא איירי, וקמ"ל דבדקפידא אפילו אם לא שינה השליח השני אינו גט, ולר"ל כולה מתניתין לכתחלה ואשמועינן שאין השואל רשאי להשאיל, וי"ע לפירושם ו"ל דנמצא דטפי עדיף שיעשה שליח לגירושין לחוד [בדלא קפיד על נטילת החפץ קודם] משיעשה שליח גם לגירושין וגם ליטול החפץ דהא משום אין ראונו שיהא פקדונו ציד אחר פסלינן לגיטא (בדקפיד) ומשום ראונו בנקשת החפץ בשעת הגירושין לא פסלינן, ואם היחה קפידת הבעל בזה כמו בזה ודאי אף בדלא תלה עיקר הגירושין בחפץ מ"מ היה תלוי בחפץ כיון דקפיד שצשעת הגירושין יבקש החפץ, אלא ודאי לא קפיד על זה כולי האי, וא"כ הניחא לר"י תני מתניתין לאיסורא בשעושה השליח גם לקבלת החפץ משום דאיירי גם בדקפיד א"נ דוקא בדקפיד, אצל לר"ל דמתניתין בדלא קפיד א"כ למה לא אשמועינן רבותא טפי דאף לעשות שליח לגירושין לחוד אינו רשאי, (ובסברות אלו לא אשכחן דפליגי ר"ל אר"י), ואי דאמנס רשאי, זה א"א דהא קתני לא ישלחנו ציד אחר, עוד יש לעי' לפירושם למה לא מוקי לה נמי ר"ל כר"י ובדאמר בהדיא אל תגרשנה אלא"כ תתן החפץ, וי"ל דאם איתא הו"ל למיתני במתניתין ואם אמר לו אל תגרשנה אלא"כ תתן חפץ פלוני ומדקתני סתמא ואם אמר טול לי הימנה חפץ פלוני משמע דאף בלא תננה בהדיא שזה תנאי איירי, ולפי זה נמי משמע קצת בדלא אמר לו והדר איירי דהא לא נזכר זה במתניתין, ואפשר עוד דלר"י אמנס עיקר חידושא דמתניתין הוא דבאמר שקול מינה חפץ והדר הבז לה גיטא דקפידא הוא ליטול החפץ קודם, אצל הא דבשהגט תלוי בחפץ אינו יכול לעשות שליח זה פשיטא וא"כ

להשמיענו, ולפי זה ע"כ א"א לומר לר"ל דמתניתין
בשהתנה צהדיא שנטילת החפץ תעכב נתינת הגט
דא"כ מאי קמ"ל.

שם דכו"ע היכא דנפקא לאפי' כו', לפרש"י פירש
ריב"ש דאשמועינן אפילו אם לא אמר התנאי
לשליח כלל אפי"ה כל שנתקיים התנאי שפיר דמי
ולא אמרינן שלא נתכוין לעשותו שליח גמור מאחר
שלא מסר לו התנאי, וצחו' לפירושם פירשו דנפקא
לאפי' דשליח ראשון וקמ"ל דאע"ג שהשליח
הראשון מינה לשליח השני קודם שהגיע החפץ לידו
ונמנא שלא מסר לו האפשרות לגירושין אפי"ה
אמרינן דשווייה שליח גמור לגירושין וכל שנתקיים
התנאי שפיר דמי, כן פירשו הרש"ש והקרני ראם,
והטעם דלעולם אף בשהגט תלוי בחפץ מצי משוי
שליח לגירושין אלא דכל שלא הגיע החפץ לידו
מיקרי לא נתקיים התנאי ולפיכך כל שהגיע החפץ
לידו שפיר מצי שלוחו לגרש אף שבשעה שמינהו
טרם הגיע החפץ לידו, דמ"מ אמדינן דעתיה
דנתכוין לעשותו שליח גמור לגירושין ולא להשטות
בו נתכוין, ואפשר דאף לפי' תו' יש לפרש נמי
מש"פ הריב"ש דקושטא הוא דאף בלא מסר לו
התנאי כלל נמי לא נתכוין להשטות. — ואפשר
דאם השליח השני מינה שליח שלישי קודם שהגיע
החפץ ליד הראשון והשליח הזה גירשה אחר שהגיע
החפץ ליד הראשון דשפיר דמי.

ולר"ד היה אפשר לפרש דנפקא לאפי' היינו
לשליח שני, וה"ק דכל שהיא מינה שליח
להוליך החפץ לבעלה אין כאן משום אין רצונו,
ודוקא באופן שאינה רשאית לשלוח לו החפץ אלא
על ידי זה שזוה צוה שייך אין רצונו שיהא פקדונו
ביד אחר, אבל כל היכא דנפקא לאפי' ויהבה ליה
חפץ והיינו באופן שהיתה רשאית לעשות כן, ונתינה
לו מבלי לדעת שהגט בידו ושהבעל צוה לתת לו
החפץ, צוה אין שייך אין רצונו, ונמנא שנתקיים
התנאי ושפיר מגורשת, וה"נ בשליח ראשון אם
אמרה לו צעדים ששלחה החפץ לבעלה ע"י שליח
שרשאית לשלוח על ידו שפיר מצי מגרש לה, וה"נ
אם הוא השליח שהוא מינהו לגירושין, ואחי שפיר
לישגא דנפקא לאפי' דמשמע פשטא דלאפי' דשליח
שני קאמר, וצ"ע למה מצינו תמו' בפירוש זה.

דינים העולים לפי' תו', א. כל שנתינת הגט תלוי
בקבלת חפץ אינו יכול לעשות שליח ואם

עשה אינו כלום. ב. אמר שקול מינה חפץ והב לה
גיטא קפידא הוא שלא יתן עד שיקבל החפץ [ואף
בלא אמר והדר כ"מ צמוד"ה שקול]. ג. הרי שעבר
השליח ועשה שליח אחר ואח"כ נזדמן שהאשה
הציאה החפץ ליד שליח ראשון, ואח"כ קיבלה הגט
מיד השליח השני שפיר דמי. ד. אמר הב לה גיטא
ושקול מינה חפץ אינו רשאי לעשות שליח אחר
ל"ש לגירושין לחוד ל"ש לשני הדברים ואם עבר
ועשה וגירש שפיר דמי, וכן אם לא נתנה החפץ
כלל נמי שפיר דמי, ונראה דאפילו אם לא ביקש
החפץ נמי וצ"ע בזה. ה. שליח צגט שנמטוה לתמו
על תנאי יכול לעשות שליח אחר אם אין התנאי
בקבלת חפץ.

ולענין דינא כתב הב"ש סימן קמ"א ס"ק ס"ה
דקיי"ל לחומרא כחרי הפירושים.

מתשובת הריב"ש שבצ"י סימן קמ"א מתבאר
דהא דלפרש"י אין השליח רשאי לעשות
שליח משום שמה יטעה אינו תקנת חכמים בזה,
אלא הטעם שאין רצון הבעל בכה"ג שיעשה שליח,
ולפיכך אם פירש שיעשה שליח שפיר דמי, ומ"מ
בדיעבד אם עשה שפיר דמי אף אם לא פירש,
ולפיכך אם השליח לא שינה כשר, שאין קפידת
הבעל בזה אלא לכתחלה.

ב"ש סימן קמ"א ס"ק ס"ו מיהו אם אמר תן
גט ואח"כ טול החפץ י"ל דהוי קפידא,
נראה דהב"ש מפרש בדעת הרמב"ם דהא דקמני
בגמ' והדר לשון הגמ' הוא ולא לשון הבעל, ולפי
זה י"ל דאם הבעל אמר והדר אז מודה ר"ל
דקפידא הוי שזה כאילו אמר צהדיא לתלות זה
בזה, ולפי זה אף באמר הב גיטא והדר שקול חפץ
נמי קפידא הוא, ודוקא צהדיא צעלמא בלא
והדר כתב הרמב"ם דבהקדים נתינת הגט אין כאן
קפידא, אבל אם נאמר דוהדר דגמ' לישגא דבעל
הוא ומשום רבותא דר"ל נקטי' אבל לר"י אף בלא
והדר קפידא הוי לפי זה נראה ודאי דאף באמר
והדר כל שהקדים נתינת הגט אין כאן קפידא וכמו
דבלא אמר והדר דאין קפידא צהדיא צהדיא הב גיטא
אע"ג דבהקדמת נטילת החפץ חשיב קפידא, ומיהו
בעיקר הדבר נראה דאף אי והדר מתפרש קפידא
מ"מ אין סברא לומר שהקפידא היא שלא ליתן
הגט אחר בקשת החפץ (שאין לזה סברא) אלא
הקפידא היא שלא לבקש החפץ קודם הגט, אבל

נריך בפני שליח ראשון, וכמו שהשליח ראשון אינו נריך בפני הבעל, ונראה דדעת רש"י דלעולם בית דין הם הממנין לשליח השני והשליח הראשון ממנה לבית דין לשלוחים והם ממנים אחרים והיינו שהשליח השני אומר שליח ב"ד אני, [ועי' רמב"ם פ"ז ה"כ משמע ג"כ כן], וקמיעיאל ליה דאפשר דלעולם נריך השליח השני לשמוע אמירת ב"ד או שצ"ד של השליח שקדם לו, א"נ אף אי אינו נריך לשמוע אמירת ב"ד אצל מ"מ נריך בפניו דהכי דייקא מילתא טפי, וקפשיט דאין נריך והא דקמיעיאל לעיל שליח דשליח אי משוי שליח אע"ג דלעולם משוי לצ"ד לשלוחים והם הממנים לשליח השני, צ"ל דמ"מ קמיעיאל ליה דצ"ד במקום השליח שעשאו קיימו ולא קפיד בעל, א"נ דוקא בחו"ל קמיעיאל ליה דאפשר דצ"ד ששמעו אמירת ב"ד משוי שליח, אצל לא צ"ד ששמעו אמירת ב"ד אני, דאפשר דאמירת ב"ד אני שלא בשעת גירושין לא האמינו חכמים, [וכשצ"ד משוין שליח אומרים לשליח שבפניהם אומר השליח הראשון ב"ד ודי בכך ואינם אומרים יותר], ואפשר נמי שאין הצ"ד נעשים שלוחים לגירושין והם נעשים רק שלוחי השליח למנות שליח בשבילו [אם אפשר כה"ג עי' לעיל סק"ב], ומ"מ פרכין שפיר בעובדא דרבא דשליח שלי' לגירושין הוא אע"ג שהם ימנו את השליח רק לאחר ל', דמ"מ כיון שעכשיו אינו שליח לגירושין אינו יכול למנות עכשיו שליח שימנה בשבילו שליח לגירושין, וצתו רי"ד הנדמ"ח נמי כתב שצ"ד הם הממנים לשליח השני כדאמר רבא לבתר תלתין יומין משוין שליח, וצרא"ש הקשה לפרש"י דאי צעינן בפניו למה ימנה ב"ד את שלוחו ימנה בעצמו את השליח ובפני ב"ד, ונראה דר"ל אמנם כמש"כ דלפרש"י לעולם השליח השני צ"ד ממנין אותו ושליח הראשון ממנה את הצ"ד במקומו, ולכך הקשה דאם לעולם צעינן בפניו שליח קמא למה תיקנו שצ"ד ימנו לשליח השני יתקנו שהשליח הראשון ימנהו אלא שימנהו דוקא בפני ב"ד, ומיהו אין זה קושיא כ"כ די"ל דמ"מ לדקדוק יתר תיקנו חכמים שלא יעשה שליח אלא ע"י מינוי מפי ב"ד.

והרי"ף גרים כי משוי שליח צ"ד בפניו כו', וקמיעיאל ליה אם השליח השני צריך לשמוע מינויו מן השליח הראשון או לא, ואפשר

אין כאן תנאים בנתינת הגט, ואמנם עבר על ר'און הבעל צמה שציקש החפץ קודם הגט אצל זה לא יתוקן בעכוז הגט ולא נתכוין הבעל לעכוז הגט מחמת זה, וכש"כ צלא התנה התנאי בהדיא אלא שמלשון והדר נלמד שאין לשון זה מתפרש כתנאי על נתינת הגט אלא כתנאי בצקשת החפץ.

שם והרמ"ה ס"ל אם אמר סתם טול החפץ כו' ליכא קפידא כו', סתם הדברים אצל בטור מפורש דלדעת הרמ"ה צלא אמר והדר הוא ספק אי קפידא הוא או לא, ונראה דמספקא ליה אי והדר ליטנא דגמ' או ליטנא דבעל, א"נ אף אי ליטנא דבעל הוא אי דוקא הוא או דלרבותא דר"ל נקטי', ועי' ר"ן משמע דס"ל דוהדר דוקא, ונראה דבשעה"ד יש לסמוך אדעת הרמב"ם דאף צלא והדר לא חשיב גט כלל וכמו שסתם המחבר, שזו נראה גם דעת תו', ולמש"כ לעיל נראה שגם דעת הרי"ף כן.

(טו) ב"ט ב' מתניתין המביא גט ממדה"י כו', יש כאן שני חידושים, א. שהשליח הראשון נאמן לומר ב"ד אף שאינו מוסרו ליד האשה. ב. שהשליח השני נאמן לומר שהשליח הראשון אמר ב"ד צ"ד באמירת שליח ב"ד אני.

שם גמ' שליח דשליח משוי שליח או לא, נראה דלא קמיעיאל ליה אלא אי קפיד בעל צהא או לא, אצל מן הדין ודאי יכול השני לעשות שלישי דגם השני שליח הבעל חשיב וכדאמר דאם מת ראשון לא בטל שני, ובכלל מה שלמדנו דשליח עושה שליח גם דשליח דשליח עושה שליח, אלא דקמיעיאל ליה דאפשר דהבעל קפיד דדוקא זה שהוא מכירו ועושהו שלוחו סומך עליו לבחור שליח בשבילו, אצל זה ששלוחו בחר בו אינו סומך עליו שגם הוא יבחר שליח כראוי, ולפי זה אף בא"י קמיעיאל ליה, ואפשר נמי לפרש דדוקא בחו"ל קמיעיאל ליה ומשום דאפשר דאין השליח נאמן לומר שליח ב"ד אני אלא בשעת גירושין, ודוקא לשליח ראשון שאומר ב"ד האמינו חכמים אף שלא בשעת גירושין.

ל' א' כי משוי ב"ד שליח בפניו כו', רש"י פירש דקמיעיאל ליה כשצ"ד ממנין את השליח השני מי צעי בפניו דשליח קמא, ותימא דאי ב"ד הם הממנים מה מקום יש להנריך בפני השליח הראשון והא ודאי שליח שני שעושה שלישי אינו

לא מצאנו דהרי"ף חולק ע"ז וכמשנ"ת, וזה מצוה
בהדיא בהא דאבא בר מניומי לפרש"י דהוא יאמר
בפ"ג ואב"מ יאמר שב"ד אני, וכבר תמה בזה מרן
(שליט"א) זללה"ה סימן ק"א ס"ק מ"א עי"ש
שכתב שגם דברי הרי"ף ש"ס אינם ענין לזה, ועי"ש
עוד סק"מ מ"ב, ומש"כ בס"ק ל"ח ע"י לעיל סימן
ה' ס"ק ט"ו.

כ"ט ב' שליח בא"י עושה כמה שלוחין, לכאורה
פשיטא, ועי' תו' רי"ד מה שישב.

שם מסור מילך קמי דידן דלכתר תלתין יומין
משוינן שליח, עי' לעיל מש"כ בזה למה לא
אמר לו שימנה בעצמו שליח אחר בפני ב"ד, ומהא
דאמר דלכתר תלתין יומין כתב הב"י שהרמ"ה
דקדק דלא יהציגן לשליח קודם שלשים יום שמה
ימסרנו לה בתוך הזמן, ולפי זה ניחא דלא אמר
לו שימנה בעצמו שליח אחר כיון שאת הגט אינו
רשאי למסור לו, וחשש זה הוא לפרש"י לעיל
בסקול מינה חפץ והדר הב' לה גיטא אבל לפי
תו' לא מצאנו חשש כזה, ואף לפרש"י אין זה
מוכרח וכמש"כ לעיל ס"ק ט"ו, וי"ל דאורחא
דמילתא הכי הוא ששגיגה הזמן ימנו שליח ויתנו
לה מיד בפניהם ואפשר דאף אם נימא כהרמ"ה
דדוקא קאמר לאחר ל' יום, דמ"מ לאו דין גמור
הוא אלא הנהגה טובה ולא היתה תקנת חכמים
בזה אלא סתם זהירות, אבל דעת הרמ"ה נראה
דין גמור קאמר וכמש"כ הטור בשמו בהא דטול
מינה חפץ.

(י) אה"ע סימן קמ"ב ס"ט ואומר בפני נכתב
ובפני נחתם בשעה שנותנו לשליח, או
בשעה שמוסרו לב"ד שימסרוהו לשליח (כבסמוך)
אבל אם אינו מוציא הגט מתחת ידו אינו נאמן
לומר בפ"ג.

ויש להסתפק במה שליח שני קודם שמסר לה
הגט דהדין דשליח ראשון חוזר ונוטלו ונותנו
לה או משלחו ביד אחר כדלעיל סימן קמ"א סמ"ב,
אם צריך לחזור ולומר בפ"ג דאפשר דסגי שיאמר
לב"ד שימסרוהו לפלוני כיון שכבר אמר לפניהם
בפ"ג, או"ד כיון דעכשיו הוא משוי שליח נמצא
דעכשיו מוציא הגט מרשותו צריך לחזור וליטלו
וליתנו ולומר בפ"ג, [דבעוד הגט ביד ב"ד נראה
דאינו יכול לומר בפ"ג דדוקא במוציא גיטו מתח"י
הימנוהו חכמים ואע"ג דכשהוא ביד ב"ד נמי

דדוקא בחו"ל קמיבעיא ליה משום דצריך לומר
שב"ד אני והשליח הראשון ז"ל בפ"ג, אבל בא"י
פשיטא ליה דבין בפניו בין שלא בפניו, ואפשר
דאף בא"י קמיבעיא ליה דס"ד דאפשר דאין שליח
מתמנה עד שיסמע בעצמו מפי הממנה, ויותר
נראה כלשון ראשון.

והנה לפי הרי"ף נראה דלעולם השליח הוא
הממנה לשליח השני אלא שצריך שימנהו
בפני ב"ד, והא דאמר רבא דלכתר תלתין יומין
משוינן שליח החס דחוק היה השליח לדרכו ולא
נודמן לפניו שליח אחר ולכך אמר לו רבא שיעשה
לב"ד שלוחים והם כבר ימנו אחר לכשיגיע הזמן,
אבל לעולם אין ב"ד הממנים לשליח השני אלא
השליח הראשון ממנהו בפני ב"ד ואחיא שפיר
בפשיטות הא דקמיבעיא ליה שליח דשליח אי משוי
שליח, ולפי זה למדנו גם לפי הרי"ף דמצי למנות
לב"ד שלוחים והם ימנו שליח ואינם צריכים לומר
אלא שהגט נתקיים בפניהם, ואינם צריכים לומר
בפני ב"ד וזאתם כלום, ונ"פ דלא בעי בפני שליח
ראשון, וכמסקנא לפרש"י, [ודוקא אי כל עיקר
התקנה היתה דלעולם יהיו הב"ד הממנין שיך
לפסוקי שיהא צריך בפני השליח הראשון אבל אם
לעולם השליח ראשון הוא הממנה אלא שצריך בפני
ב"ד א"כ אם הב"ד בעצמם שלוחים שפיר יכולים
למנות שליח כדין שליח שני הממנה שלישי, וא"כ
בפני שליח ראשון], וכן לפרש"י נמי דין הרי"ף
אמת דבעל יכול למנות שליח אפילו שלא בפניו
וכדמוכח מהא דאבא בר מניומי וכמש"כ המאירי,
וכן הביא עוד ראיות לזה הרא"ש בס"פ התקבל,
ואף למש"כ דהכא דוקא בחו"ל קמיבעיא ליה כיון
שצריך לומר שב"ד אני, נמי י"ל דאחרי שלא מצאו
בזה בגמרא לחלק, אמרינן דא"י וחו"ל שווין
ולעולם יכול למנות שליח שלא בפניו וכל שהשליח
יודע שנתמנה בב"ד עושה שליחותו ואומר שליח
ב"ד אני, [ומיהו לפרש"י אפשר דאם השליח ממנה
אינו כלום דצריך דוקא שהב"ד ימנו, אבל ברא"ש
ל"מ כן עי' לעיל ז"ע כעת], וזו דעת הטור
שהעתיק בסימן קמ"ב שני הדינים, וכ"כ הב"י שם
בשם רי"ו, וכן סתם בשו"ע סימן קמ"ב ס"י,
ומש"כ בהגה"ה די"א שאין השליח השני יכול לומר
שב"ד אני אלא"כ שמע איך שהשליח הראשון אמר
בפ"ג תמוה דהא לפרש"י מצוה בגמ' איפכא, וכן

(ג) שו"ע אה"ע סימן קמ"א ס"ח כשהיא עושה שליח לקבלה צריכה לעשותו בפני שני עדים, זה נלמד במתניתין ס"ג ב', אבל אכתי לא ידענו אם עשתה בלא עדים אם לא חשיב שליח כלל או דאמננס היא שידועת בדבר אסורה לכהן אלא דאנן דלא ידעינן בלא עדים דיינינן לה כח"א, והנה לענין דין דבר שצערורה בעשיית שליח לכאורה יש להשוות שליח להולכה לשליח לקבלה, דאי אמרינן דשליח להולכה אי"צ למנותו בעדים ע"כ דזה לא חשיב דבר שצערורה כיון שצעשייה זו אינה ניתרת ולא נאסרת, וחשיב כשליח לתרומה וכיו"ב, [וכמ"ש הרא"ש פ"ב דקידושין ס"ז סברא ז], אי"כ ה"נ שליח לקבלה, ומיהו בתו' ל"ג א' ד"ה רבי מבואר דאף מידי דלא חשיב דבר שצערורה להצריך עדים לקיום הדבר מ"מ בלא עדים לציור הדבר לא חל כלל והטעם דכל שלא יתברר הדבר ולא ינהגו על פיו אין שייך לתשבו כלל, ולפי זה ודאי אף הכא אף אם לא חשיב דבר שצערורה מ"מ כיון שבלא עדים לא נחשיבנו לשלוחה אמננס לא נעשה שלוחה כלל, כי חביעי לן במינתו בפני שני עדים זה שלא בפני זה, דמשום עדים לציור שפיר דמי וכמס"כ תו' שם, אבל אי חשיב דבר שצערורה ממש אין מועיל אלא מינוי בפני שנים כדין קידושין וגירושין, (ואפשר דנפקא מינה נמי בהודאה בפני שני עדים (קודם שקבל הגט) שמינתו לשלוחה דאפשר דנאמנת וחשיב מינוי, ומיהו אפשר דהמסגר גרע שאין מינוי בינה לבין עצמה כלום), או לא, וכן בשליח להולכה לדעת הרא"ש דבעי עדים נמי יש להסתפק כן, וז"ע בכ"ז, ועי' להלן סק"ד.

(ד) דעת הרמב"ם דקידושין וגט שווין ובתרווייהו אין שליח האיש צריך עדים ושליח האשה צריך, וכבר תמה הרא"ש פרק האיש מקדש סימן ז' והר"ן ריש האומר מה סברא יש בקידושין לחלק בין שליח האיש לשליח האשה, בשלמא בגירושין היא גריעא שאין צידה להחזיר עצמה אבל לענין קדושין שצריך דעתה כמו דעתו מה מקום לחלק ביניהם, ועוד דגם בגירושין אין הצעל נאמן שעשאו שליח אלא צעין דוקא שיהא הגט בע"מ יוצא מתחת יד השליח אבל גט בלא ע"מ אמננס אפילו הודה הצעל שעשאו שליח נמי לא הויא אלא ספק מגורשת וכמס"כ בהדיא בפ"ט מה"ג הל"ב ובמ"מ שם, ואולי אפשר דכיון דהיא הנאסרת והניתרת חשיבא

ברשותו קאי דהא חזרה השליחות אליו מ"מ לא אשכחן דהימנוהו חכמים אלא כשנותן הגט, ואח"ל דא"צ לחזור ולומר בפ"נ אכתי היכי שהשליח השני כבר היה מת בשעה שמינוהו (אלא שהם לא ידעו) מאי, דאפשר דכה"ג גרע דנמצא דמעולם לא יצא הגט מרשותו, וז"ע.

סימן ח

(א) גיטין פ"ו א' כתב בכת"י ואין עליו עדים, טעמא דכשר כת"י הוא משום דכי היכי דכשר בעדי חתימה אע"ג שלא ראו המסירה דמ"מ חשיבי עדים על המסירה בזמן שהגט בידה, וה"נ כתב ידו בזמן שהוא צידה אנן סהדי שנמסר מידו לידה, והא דנחלקו הראשונים ז"ל ביצמות ל"א ובקידושין ס"ה אי כשר כת"י בקידושין נראה טעם הפוסלים משום דאין שייך למיחשב כת"י כשטר אלא בזמן שכל הדבר מסור בידו והוא הצעלים היחיד, דבזה יש ענין בכתב ידו כהודאה צעל דין וצוה מחדשין דחשיב כשטר, אבל בקידושין שאין הדבר מסור בידו וגם חז לאחריני אין שייך למיחשב כת"י כשטר, והרי בגט בכתב סופר בלא עדים שראוהו עדים ציד הצעל וחזרו וראוהו ציד האשה ודאי אין בכך כלום ואפילו אמר הצעל כל אימת שתראו גט זה צידה הוו עלי עדים שגרשתי, דשטרות חידוש הוא ואין לנו בהן אלא מה שאמרה תורה, וה"נ לא נמצאו ענין של שטר בדבר שאינו צידו וממילא אין כאן מחדש השטרות להעיד על מסירה, (וגם שמא נתן לה לשם קידושין והיא לא רצתה, ונמצא שצריך לשמך הודאה לצדד אמתות הענין והרי אף אם הוא והיא מודים אין חוששין לקידושין בלא עדים), והגר"א בסימן ל"ב בסופו כתב דהעיקר כדעת הרשב"א דלא חשיב קדושין, (ומ"מ למעשה ז"ע כי הרבה ראשונים חולקין).

(ב) קדושין ס"ה ב' הכא קא חז לאחריני, ר"ל דקידושין הוא דבר הנוגע לכל העולם וחשיבי כולם כצעל דבר ולפיכך אין שייך לומר שמועיל הודאת שניהם, והא דאין חוששין לקידושין נראה דמסברא קים להו כן לחז"ל דכיון שאין המעשה ידועה אלא הנוגעים בדבר לא חשיבא מעשה כלל, ואף שאין יכולים לעכב עליהם ואין צריך אלא רצון שניהם, מכל מקום ידיעה צריך לכולם שכולם כצעל דבר בזה ובלא זה לא חשיב כלום.

בעדים שכתבו רבנו צפ"ט מה"א הי"ח, והא דשליח להולכה א"צ עדים, י"ל דנפיק מקידושין דהא איחשק הווי' ליציאה, או דס"ל דאי הוי בכלל דבר שבערוה להנריך העדים ה"נ היו נריכים עדים שיעידו שנתמנה צפניהם בשעת מסירת הגט שלא היה נאמן לצדו אף שגטו יוצא מתח"י שאין הגט כעדות על כך וכמס"כ לעיל, וזה פשוט מכוילי מתניתין דצפ"נ שהשליח נאמן יחיד, ומס"כ בגט בלא ע"ח שאין השליח נאמן ואפילו הודה הבעל וכמס"כ ה"ה והו"ל ספק מגורשת, זה נלמד מהא דקיי"ל בעל שאמר גרשתי אינו נאמן וכדמסקינן ב"ב קל"ה א', אבל מה שכתב דהבעל והשליח נאמנים לומר שהוא שליח בקידושין, לא נחבאר מקורו, וי"ל דכיון דעדים ראו הקידושין מו אין העדות על השליחות כדבר שבערוה אלא כעדות על השליחות לתרומה וכיו"צ שהמשלח נאמן, ודוקא בקידושין שצא לאסור אבל גירושין שצא להתיר חמיר טפי, שו"ר שלמד זה מהירושלמי הג"ל, דמבואר דאף בלא הוחזק השליח בעדים יש קידושין, (וא"א לפרש האם בקידושין ששטר דא"כ מפורש למי נתקדשה דהא נריך שם האיש וכתובה לשמה וכשאו"ע סימן ל"ב).

ר"מ פ"ט מה"ג הל"ב הר"ז ספק מגורשת, אי ביהודה הבעל ביום שנתגרשה ניחא דהוי ספק דכיון שאינו אומר למפרע הו"ל ספק אם נאמן וכמו שאמרו ב"ב קל"ה א' זיל חוש לה, אבל אי הודה ביומא אחרת לכאורה ודאי אינו נאמן דהא למפרע פשיטא שאינו נאמן, וגם פלגין דיבורא נראה דלא שייך כאן כיון שאינו אומר שגרשה אלא שאומר שפלוני שלוחו ואנן ידעינן ממי שפלוני מסר לה הגט, [ע"י לעיל סימן ו' סק"ז בשם הגרע"א ז"ל], ולפי זה יש לומר שאין כאן גט כלל דהא השליח אינו נאמן כלל דאין ע"א בדבר שבערוה כלום, וגם הבעל אינו נאמן ואפשר דהכא כיון שעדים ראו מסירת הגט גרע טפי וכל שהבעל מודה הויא לה ספק מגורשת, אף דעל גירושין בשלא ראינו כלום אינו נאמן למפרע כלל, וגם אפשר דהא דלמפרע אינו נאמן נמי אינו במוחלט אלא שאינו נאמן להתיר אבל ספיקא הוי, [בשאלתו אינה לפינוי, אבל אם מכחישתו אפשר שאינו נאמן כלל ע"י תו' י"ז א'], וכ"מ מסתימת הפוסקים ר"ס קנ"ב וע"י ב"ש שם.

טפי דבר שבערוה ונריך שצשעה שמתקדשת או מתגרשת ידעו העדים מי היא ואלא חשבינן ליה כדבר שקודם הגירושין דלא ליחשב דבר שבערוה כמו שליח האיש כמס"כ הרא"ש שם סברא זו] ובלא זה אין כאן גירושין או קידושין כלל, ולפיכך צעיק לעולם עדים בשעת עשיית שליח דידה, ולפי זה אם עשתה שליח לקבלה צפני שנים זה שלא צפני זה י"ל דלא חשיב שליח כלל ומוותרת לכהן.

ומש"כ צפ"ג מהלכות אישות הט"ו כמו שליח הגט, ותמה הכ"מ בשם הרמ"ך שהרי בגט אין הטעם אלא משום שהגט ציד השליח וכמס"כ הראב"ד, שהרי בגט בלא ע"ח כתב בהדיא צפ"ט מה"ג הל"ב שהיא ספק מגורשת, נראה דס"ל להרמב"ם דמסירת הגט ליד השליח לא חשיבא כעשייתו בעדים שאין העדים החתומים מעידים על המסירה אלא כשהשטר ציד המלוה, ודכוותה הכא ציד האשה, והוה מחידוש החורה בשטרות, אבל מה שהשליח נאמן לומר שעשאו שליח בזמן שהגט צידו אינו משום דהעדים והחתומים מעידים על כך בזמן שהשטר צידו, (והרי בשטר שכתוב בו ממך נסתפקו ב"ב קע"ב, והכא גרע טובא דהגט נתחדש לראיה בזמן שהוא ציד האשה ולא בזמן שהוא ציד איניש דעלמא), אלא סברא הוא להאמינו כיון שהשטר צידו, אבל אין כאן עדים ממש, [תדע דהא הרא"ש ס"ל דאי טעין הבעל שנפל ממנו והשליח מצאו נאמן, ואילו בשהגט ציד האשה ודאי אינו נאמן, וכמס"כ לעיל סימן א' סק"ח], ונמצא דשליח הגט אמנם נעשה בלא עדים וה"נ שליח האיש בקידושין, ומיהו לענין הנאמנות שנעשה שליח בזה יש חילוק דבגירושין אפילו הודה הבעל אינו נאמן וצעיק דוקא גט יוצא מתח"י השליח ובקידושין נאמן.

ומקור דעת הרמב"ם בזה דש"ק נריך עדים, הוא מתניתין ס"ג ב', וס"ל מסברא דלאו משום נאמנות לחוד הוא אלא דאמנם נריך מינוי צפני עדים וכמס"כ לעיל, ושליח דידה בקידושין נריך נמי עדים, או דנפיק לה מהא דמקשינן הווי' ליציאה לכל מילי או דמסברא כן הוא וכמס"כ לעיל, ושליח האיש בקידושין א"צ מינוי צפני עדים יליף לה מהא דדילמא ארצויי ארצי קמי' וכמ"ש ה"ה, וכן מתבאר מהירושלמי לא הוחזק השליח

ונראה דמקור דברי רבנו זזה [שידוע שאין הרמב"ם מביא אלא דברים שנפרשו בגמ'] הוא הירושלמי שהביא הרא"ש ריש השולח דקמני דעשה שליח להוליך גט צריך להחזיקו בפני שנים, ומפרש לה רבנו זגט בלא עדי חתימה, וזהו שסיים שאינו מתכשר אלא בעדים, [ועי' ל"ג ב' והא שנים דכי כולכם דמי, ומיהו יש לדחות דסתמא כי קאמר תנו בעדי חתימה קאמר], ובשליח לקבלה תנן הכי בהדיא ס"ג ב' וכדמפרשין לה ס"ד א' אליבא דר"א ובלא עדי חתימה וכמש"פ תו' שם.

ודעת הראב"ד דצין בגירושין צין בקידושין צין שליח ידיה צין שליח ידיה צריך עדים, אלא שמסירת הגט החתום בע"ח ליד השליח חשיב כעדים, ולא נתפרש אם דעתו ז"ל דבלא עדים לא חשיב מינוי כלל וכדין קידושין וגירושין, ואם מינה בפני שנים זה שלא בפני זה לא חשיב מינוי, או דיוקא לענין הגאמנות אמרינן שאינם נאמנים וצריך עדים אבל המינוי בעצמו אמנם א"צ עדים וכמו דס"ל להרמב"ם בשליח להולכה בגט, ולכאורה משמע יותר כלשון ראשון דהכל בכלל דבר שצערורה, וכ"מ בר"ן ריש האומר דמדין דבר שצערורה אחינן עלה ולא חשיב מינוי כלל בלא עדים וכחז שכן דעת הראב"ד, ומיהו אין זה מוכרע דאף העדר נאמנות נמי משום דבר שצערורה הוא וכמש"כ תו' ל"ג א' ד"ה רבי, ולפי זה י"ל דכל שנים יודעים מהמינוי ספיר דמי אף שלא מינהו בפני שניהם ביחד, ולפי זה ניחא מה שהראב"ד מחשיב לגט יוצא מתח"י כמינוי בעדים, משום שאין צריך כאן עדים אלא לצירור הדבר, ומיהו דלכא עדים לצירור אמנם אין חל המינוי כלל, וצ"ע. וקיימו דינים אלו מסבירא דמסתברא להו דכל הנוגע לקידושין או לגירושין הוא בכלל דבר שצערורה.

ודעת הרא"ש נוטה דבקידושין צין שליח האיש וצין שליח האשה א"צ עדים, ובגירושין אף שליח האיש צריך עדים, וכחז דהחילוק הוא דגירושין צאין להחזיר וקדושין צאין לאסור, וצריך לפרש דבשנאסרה ואנו צאין להחזיר אז כל מעשים הנוגעים להחזירה הם בכלל דבר שצערורה, אבל בשאנו צאים לאסור אין המעשים הקודמים לקידושין בכלל דבר שצערורה, שעדיין אין כאן ערוה, ועדיין צ"ע, ואפשר עוד דאמנם עשיית

השליחות א"צ עדים שאין זה בכלל דבר שצערורה וצוה קדושין וגירושין שוין, אלא לענין נאמנות שמניהו שליח צוה יש חילוק צין צא לאסור צא להחזיר דצא להחזיר אין הבעל נאמן, אבל צא לאסור ספיר נאמן, [ולענין דבר שצערורה אין כאן כיון שהקידושין או הגירושין היו בפני עדים ורק בנוגע לשליחות הוא מעיד], ומיהו אף במוסר לו הגט נמי צריך לעשותו בפני עדים שאין עדי הגט עדים על השליחות וכמש"כ לעיל שאין כח שטר אלא לבעל דבר, וכש"כ לדעת הרא"ש [שכתבנו לעיל סימן א' סק"ח] דאמנם נאמן הבעל לומר ממני נפל, ולפיכך צעין עדים, אלא שכשהגט ציד השליח נאמן הוא לומר שנתמנה כראוי, וכמש"כ הטור סימן קמ"ב, ומיהו דדברי הטור שם משמע דלא חשיב מינוי כלל בלא עדים, וכמש"כ הב"י שם וסימן קמ"א, וזה כלשון ראשון שכתבנו.

ודעת הרשב"א כדעת הרמב"ם וכמש"כ הר"ן בשמו, [ומיהו צריש האומר הביא דברי הירושלמי לא הוחזק השליח בעדים ופירוש הרמב"ם והראב"ד ולא הכריע ביניהם].

ודעת הריטב"א צריש האיש מקדש כהראב"ד והר"ן, וכ"כ צי"ש ריש השולח בשם סמ"ג בשם ר"י דשליח להולכה בגירושין צריך לעשותו בפני עדים.

ולענין הלכה נראה דנקטינן להחמיר כחרי השיטות וצעין עדים בכל שליחות אף בקידושין ומ"מ חוששין אף לשליחות שלא בפני עדים להחמיר, וכש"כ לענין גט שיש להחמיר בשליח להולכה ולמיינקט דצריך עדים אחרי שהראב"ד והרא"ש והר"ן והריטב"א וכ"כ סמ"ג בשם ר"י ס"ל דצריך עדים, והסוברים דא"צ הם הרמב"ם והרשב"א, וכ"פ צי"ש שצריך עדים, [ואף דבראב"ד משמע דמסירת הגט חשיב כמינוי בפני עדים אין להקל צוה שאין כן דעת הרמב"ם והרא"ש וכמשנ"ת, וכן בסמ"ג בשם ר"י מבואר דצריך עדים אף במוסר לו גט שחתומים צו עדים, (ואף דדברי הראב"ד אין זה מפורש ואולי אפשר לדחות), ועי' צ"ש סימן ל"ה סק"ז, ומש"כ נראה עיקר ואין חילוק צין קידושין לגירושין לדעת הראב"ד, ודעת הרא"ש כזר נחבאר לעיל, הלכך לדעת המצריכים עדים בשליח ידיה בקידושין אף בקידושין בשטר בע"ח כן, ובשו"ע סימן קמ"א

נראה דאף להקוצרים דמינוי שליח להולכה צריך עדים כקידושין וגירושין מ"מ ציטולו א"צ עדים, דמעשה הציטול אינה גורמת כלום בדבר שצערורה, ואף שהשליח יכול לכחש ולגרשה מ"מ מחמת זה לא חשיב דבר שצערורה, ועוד ללא יתכן לגרש נגד רצון הצעל וכל שמצטלו אף שאין כאן עדים תו אינו יכול לגרש שלא לרצון הצעל, וכ"מ קצת בריש השולח דלא הוזכר ב"ד אלא במצטל שלא בפני השליח, וכו"כ תו' ל"ג א' ד"ה ורבי ציטול א"צ בפני עדים ועי' להלן, ומיהו לא למדנו דעת תו' בשליח להולכה אי צריך עדים].

ל"ג א' תוד"ה רבי אע"ג שאין דבר שצערורה פחות משנים כו', הא פשיטא להו שאין הציטול דבר שצערורה כגירושין שיהא צריך עדים, דא"כ ודאי לא היה מועיל בפני שנים זה שלא בפני זה, אלא פשיטא להו דאין ציטול השליחות בכלל דבר שצערורה, וכמש"כ לעיל, ודעת תו' במינוי שליח אי צריך עדים לא שמענו, אלא דדיבור שאינו עשוי להועיל אינו בכלל דיבור, והמדבר צינו לצין עצמו אינו כלום, וצוה נסתפקו אם דיבור בפני השליח חשיב דיבור שהרי עשוי להועיל דודאי ישמע לו השליח, או"ד כל שהשליח יכול לכחש ציטול ולעשות שליחותו אין זה דיבור המועיל וממילא אינו בכלל דיבור, ומיהו בפני שנים אף זה שלא בפני זה שפיר דמי, וכן ראיתי בכת"י מרן (שליט"א) זללה"ה, וולגד שכחצו דמועיל בפני השליח אחד יש להסתפק ציטול בפני האשה אי חשיב כציטול בפני השליח, וברמב"ם פ"ו הט"ז מבואר דבפני האשה כבפני השליח, ומיהו דעת הרמב"ם דשליח האיש בקידושין א"צ עדים כלל, ולפי זה י"ל דהא דמצינן עדים ציטול שלא בפני השליח אינו מן הדין אלא מתקנת חכמים וכמו שאין מועיל שנים זה שלא בפני זה כמש"כ תו' ל"ב ב' וצוה שפיר י"ל דבפני האשה כבפני השליח, אצל אי צעין שנים מן הדין במצטל שלא בפניו י"ל דבפני האשה לאו כבפני השליח, והרי אף בפני השליח נסתפקו התו'.

והא דנקטו בפשיטות דבפני שנים זה שלא בפני זה שפיר דמי, יש צוה חידוש, דיש מקום לומר דכיון דבפני אחד לאו כלום הוא אין כאן שני עדים, נולא דמי לממון דהתם כל אחד ראה מעשה המחייבת לשלם זה ראה ההלואה וזה שמע

סי"א סתם דעת הרמב"ם ודעת הרא"ש כחצ צטס י"א, וכפי הכללים נראה שדעתו לפסוק כלשון ראשון ששנה סתם, וי"ע.

טור סימן קמ"א וכו"כ הרמב"ם ז"ל שהשליח הוא ע"א, יעוי' ב"י שתמה בזה הרבה, אצל נראה כונת הטור למש"כ הרמב"ם בפ"ט הל"ב דבגט בלא עדי חתימה שנתנו השליח בפני עדים, כיון שלא נתמנה בפני עדים אינו נאמן להחיר אע"פ שהוא עד אחד, ומבואר דע"א מיהא חשיב, ואילו נתמנה בפני עוד אחד שפיר דמי, ובאמת דברי הרא"ש ז"ע למה לא יהיה השליח מכלל השנים, והא ודאי הוא ועוד אחד נאמנים, והרי שנים שהציאו גט ואומרים שהצעל שלחם חשיב קיום וכמש"כ הרא"ש ריש גיטין, ועי' ט"ז א' תוד"ה אצל, וכן ג' א' אמרו כיון דאמר מר בפני כמה נותנו וכו' משמע דדוקא משום דל"ל בפ"ג צריך ליחתו בפני שנים וולתו, הא לא"ה לא, אע"ג דקיי"ל כר"א ולדעת הרא"ש לדידיה אין מועיל בלא ע"מ, וכן לדעת ר"ת אף לר"מ, ואולי אין דברי הרא"ש מעיקר הדין אלא חומרא מדרבנן, וזה נלמד מלשון הירושלמי דמשמע שאינו עולה כלל משום השנים וי"ע.

ה) נראה לדעת הסוברים דא"צ עדים במינוי שליח להולכה, דאף בממנהו שלא בפניו נמי א"צ עדים, ומיהו צריך שיהא יודע שהשליח יתוודע ממנויו ויעשה שליחותו, דבלא"ה נראה דלא חשיב מינוי כלל, שאין מינוי במחשבה וכל שאין ידיעה לנוגעים בדבר לא עדיף ממחשבה, ולפי זה צוה דאמר כ"ט ב' זיל הב ליה לאבא בר מניווי איירי אפילו בלא עדים דאף שממנהו שלא בפניו אפ"ה א"צ עדים במינויו לדעת הסוברים דא"צ עדים [למש"כ לעיל ס"ז סק"ה דהצעל מינה לאב"מ] אלא דכיון דהשליח הגט תח"י נאמן ורשאי אב"מ לעשות על פיו וממילא חשיב מינוי כיון שהצעל יודע שאב"מ יעשה שליחותו, ויש להסתפק בגט בלא עדי חתימה, שמינה שליח שלא בפניו, בפני ע"א, והע"א מסר הגט ליד השליח והשליח עשה על פיו, מי אמרינן שאין כאן מינוי כלל כיון שאין השליח רשאי לעשות ע"י ע"א וממילא הר"ז כממנה צינו לצין עצמו וגם כיון שהדין שולל הנאמנות מן הע"א ממילא לא חשיב עשייתו מכח שליחות, או דילמא מ"מ ספק גט הוי וי"ע.

חז"ל חשיב כמסירת מודעה לבטל ציטול כזה, אבל ציטול בצ"ד שלא שלח השליח הוא דיבור גמור ומן הדין אחי דיבור ומצטל דיבור והתם אין שייך לבטל הציטול שהרי בציטול עצמו נהיינו במעשה הציטול מצד המצטלן אין חילוק בין צפני השליח לשלח צפניו וממילא חשיב שפיר ציטול, והתם הוצרכו לומר אפקעינהו.

בא"ד ועדיפא מינה אמרינן בציטול שלא בצ"ד בלא ידיעת שליח ואשה דמשמע פשט הלכה דלא הוא ציטול, א"א לפרש בציטול צפני אחד ממש דכה"ג מעיקר הדין לא חשיב ציטול וכמש"כ לקמן ל"ג א' ד"ה רבי וכמשנ"ת לעיל, וע"כ צ"ל דר"ל בציטול צפני שנים זה שלא צפני זה, וכונתם שהיתה תקנה קדומה דציטול כזה אין מועיל דהא קמני בראשונה היה עושה צ"ד ומשמע דכלל צ"ד אף בראשונה לא הוא ציטול, נהתם אמנם הטעם דאפקעינהו חכמים לקידושין, וה"ל באיגלאי מילתא דלצטולי הוא רהיט נמי כיון דבשעה שגירשה השליח עדיין לא היתה ידיעה בעולם על הציטול הוא בכלל תקנה זו דלא חשיב ציטול, אבל צ"ע מה נסתפקו לומר דהציטול חשיב ציטול להחמיר, הא א"כ למה אמנם תיקנו חכמים לבטל הציטול הא עיקר הטעם משום תקנת ממזרים וכמש"כ תו' לקמן צ' ד"ה ור"ג, ואי מועיל להחמיר מה תקנה לממזרים, ולמה תיקנו תקנה זו כלל, וצ"ע.

ו) הרמב"ן ל"ב צ' ה' מה צריך צ"ד לבטל ולמה לא יהא בטל אפילו ציטול צינו לבין עצמו כל שידענו שציטולו, ותיירך דכיון דמינו צפניו לא אחי דיבור שלא צפניו שהוא גרוע ומצטל לדיבור צפניו כענין שאמרו מילתא דעבדא צפני עשרה צריכה צי עשרה למישלפה, והיינו נמי דאמרינן אוחיבו קרא באודניכו ואע"ג דודאי קמצטל ליה כיון דלא שמעי לא הוא ציטול, ונראה כונתו ז"ל דקשיא ליה דהא באמת השליח לא עדיף מן המשלח וכל שאין המשלח רוצה לעשות המעשה שהשליח עושה יש לנו לומר דהמעשה לא תועיל כלל, ובאמת לפי זה שאף בלב היה מספיק לבטל השליחות אלא שצוה הדין קובע שאין מחשבה מצטלת דיבור, אבל אם ציטל צפיו ודאי י"ל שהוא בטל אף שציטלו צינו לבין עצמו וא"כ מה ענין כאן לצ"ד, הא אין כאן צורך אלא לצירור הדבר ולא שייך בזה דינים מיוחדים, ולזה תירך דבעינן

הודאה, שהרי כשציטל צפני הראשון לא הוא ציטול כלל.

ל"ב ב' תוד"ה ור"ג צס"ד ובהא אפילו רבי מודה דאמרינן מה כח צ"ד יפה, כבר הק' המהרש"א דצפני אחד לר"ג מצוה דבצריהם לקמן ל"ג א' דמעיקר הדין אין מועיל משום דאין דבר שבערוה פחות משנים, וצריך לדחוק דצפני אחד ר"ל צפני אחד אחד והיינו צפני שנים זה שלא צפני זה, וכ"כ בהגהות קרני ראם, ולשונם צפני אחד ר"ל שלא היה הציטול צפני שנים, ולא נחתו לפרש כיצד הוא צירור הדבר שאמנם ציטל צפני אחד, (ואמנם לצירור הזה צריך שיצטל צפני שנים אבל מיהא סגי זה שלא צפני זה), א"כ אי צטלו כולם באמר לעשרה וציטל אחד מהם איירי בפשיטות בכה"ג, ומשום אין דבר שבערוה ליכא כאן דאירי דלוא שציטלו ציטלו צפניו וצפניו א"כ עדים, ואף שזה נוגע לציטול האחרים מ"מ כיון שעדותו אינה אלא שציטלו נאמן בך, ולא איכפת לן מה שעיי"ז נצטלו האחרים, ולפיכך מן הדין הוא חשיב ציטול, ורק משום תקנת ממזרים לא חשיב ציטול, וכמש"כ כן בתו' לקמן שם בהדיא, וכמו שפירש שם הגרע"א ז"ל.

והא דלא הקשו בגמרא לרבי נמי מי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא ומשום מה כח צ"ד יפה שרינן א"א לעלמא, דהא בשנים לר"ש או בשנים זה שלא צפני זה אף לר"ג מודה רבי דלא הוא ציטול, דניחא ליה טפי לאקשויי אדרש"ג דאמר בהדיא דלא הוא ציטול, מלמדק מדיוקא דמתניתין.

ל"ב א' תוד"ה מהו ואין להקשות דמי איכא מידי כו', דודאי משמע דהא דמשהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו אינו מתקנת ר"ג, אלא דין גמור הוא ואף קודם תקנת ר"ג, וכש"כ לרבי דציטולו מצטל דודאי מתניתין דקמני אינו יכול לבטלו לאו מהאי תקנה הוא.

בא"ד דכיון שקצת דומה לדברים שכלל לא חשיבא עקירת דבר מן התורה, נראה דר"ל דיכולין חכמים לקבוע שהמינוי לא יתבטל אלא בדיבור גמור ואז כל מינוי הוא אדעתא דהכי שלא יתבטל אלא בדיבור גמור, ואין צורך כאן לומר אפקעינהו רבנן לקידושין, אלא שאמנם אין הציטול מועיל דמינוי השליחות שהוא לעולם על דעת תקנת

ב"ד, ודחה ר"ש דהתם בג', ומה ענין יש אם לר"ש לעיכובא צעינ ג' או רק לכתחילה].

(ו) ל"ב א' מ"ד לא אלימא שליחותי דבתרא משליחותי דקמא דלכטליה קמ"ל, פי' הגרע"א ז"ל דמתני' איירי בשהשליח הוא המצטל לשליחות הראשון, ולא שהצטל מצטלו והוא רק מודיעו], והיינו דאמרין דס"ד דא"א לצטל שליח ע"י שליח דלא אלימא שליחותי דבתרא משליחותי דקמא, קמ"ל, [וכן לשון הירושלמי דקתני הלך שליח לצטל הגט נריך שיצטלנו צפני שנים משמע קצת דהשליח הוא המצטל].

והגהה באמר לשלוחו לך לפלוני שלוחי ואמור לו גט שנתי לו צטל הוא נראה דחשיב ציטול מפי הצעל, ונריך לפרש בלשוננו דוקא שהשליח הוא שיצטל כגון שיאמר לך לשלוחי וצטל הגט שנתי לי, ואף זה לרצא דגלוי דעתא מילתא היא אפשר דחשיב ציטול מפי הצעל, ונריך שיפרש לו בזהדיא שאינו מצטל אלא שמאווהו שיצטלנו, ואפשר דאם אומר לשלוחו צינו לצין עצמו דאז חשיב לעולם השליח המצטל שהרי כיון שאין כאן עדים ממילא אין ציטול הצעל כלום דשלא צפניו ודאי נריך מיהא עדים, ולפיכך מתפרשין דבריו שהשליח יהא המצטל, וא"ת מ"ש שכשהשליח המצטל דשפיר דמי משום דהשליח נאמן לומר שהצטל עשאו שליח וממילא ציטולו ציטול, א"כ ה"ג יהא נאמן השליח לומר שהצטל ציטלו וממילא תו יהא ציטול הצעל חשיב ציטול, שהרי א"צ עדים לציטול, אלא לברר שאמנם ציטל, וכמשנ"ת לעיל סק"ה, וא"כ אם נאמר שהשליח כשאומר קודם מסירת הגט נאמן א"כ שפיר יש לחשוב הציטול כציטול, וי"ל דלא דמי דבאומר שהוא שליח לצטל לא חשיב מעיד בדבר שצערורה כיון שעדיין אינו אומר על הגט כלום וגם שליחות אינו בכלל עדות וכמש"כ לעיל סימן ז' ס"ק י"ב, אבל להעיד שהצטל ציטל הוא ממש עדות בדבר שצערורה ואין ע"א כלום, ועוד דהא בשעת ציטול הצעל לא ידענו אם יגיע בשליח, ואם לא יגיענו ודאי לא יהא נאמן השליח והצטל לומר שציטל וא"כ הציטול הוא כספק אם יהא עשוי להועיל ואפשר שאין זה ציטול, משא"כ בשהוא שליח לצטל שפיר נעשה שליח לכך בהחלט], ואפשר נמי דכיון דיש איסור לצטל שלא צפני השליח ממילא כל שאפשר לפרש כונתו שהשליח

דיבור הידוע לנוגעים בדבר דומיא דדיבור המינוי שהוא צפני השליח, וה"נ ציטול צעינ צפני השליח ואז סגי בלא עדים, אבל ציטול שלא צפני השליח כציטול בלבד הוא, אא"כ מצטלו צפני עדים שיעידו לשליח שהוא מצטל אז חשיב דיבור כיון שהדיבור עשוי להועיל, [וזה כמש"כ לעיל סק"ה בדברי התו' ל"ג א', וס"ל להרמב"ן כלשון ראשון שבתו' דצפני השליח שפיר דמי אף בלא עדים], ונסתיע מהא דאומצו קרא באודניו דאע"ג דהעדים יודעים שאין רצונו שיכתבו ויתנו ומסתמא מצטלו צפיו צינו לצין עצמו אפ"ה כותבין ונותנין כיון שלא אמר צפניהם, הרי דציטול צינו לצין עצמו לא חשיב ציטול, ומיהו ק"ק דהא התם ע"כ כרשב"ג ס"ל דאל"ה אכתי יצטל צפני ב' אחרים וכדפריך ל"ג ב' וא"כ אף אי ציטול צינו לצין עצמו חשיב ציטול מן הדין מ"מ משום תקנת ר"ג לא הוי ציטול, וי"ל דכיון דהם יודעים שמצטלו צינו לצין עצמו דהא חזו דרהיט לצטוליה והם צטוחים שמצטלו, כציטול צפני השליח חשיב לענין תקנת ר"ג, אלא ודאי צעינ ציטול צפני השליח או עדים מעיקר הדין ולפיכך כל שאין שומעים ציטולו לא חשיב ציטול, דגילוי דעתא לא חשיב ציטול, [אבל אם היה ציטול צינו לצין עצמו חשיב ציטול מעיקר הדין, היה סגי בגלוי דעתא לעדים להודיעם שמצטלו לענין תקנת ר"ג], ועדיין נע"ק.

והגהה למדנו דעת הרמב"ן כדעת תו' שאין ציטול נריך עדים, ואי מצטלו צפניו שפיר דמי אף בלא עדים [וכלשון ראשון שבתו'], ומיהו שלא צפניו צעינ עדים, משום דצעינ דיבור שיוכל להועיל, וכיון דדבר שצערורה הוא צעינ ב' עדים.

עוד כתב שם הרמב"ן דלר"ג דינא קאמר דצעינ דוקא צפני ב' דאין דבר שצערורה פחות משנים, אבל ר"ש דקאמר צפני ג' היינו לומר דמעיקרא היו נוהגין צפני ג' דחששו לתקנת ממזרים ואחי ר"ג ותיקן לחוש גם לתקנת עגונות, ולשון נוהגין ר"ל תקנת חכמים, [ללאפוקי לר"ג דפחות מב' מדאורייתא לא הוי ציטול], אבל אף זה לעיכובא, דאל"ה לית לן נפקותא בפלוגתא ר"ג ור"ש כלל, וכן סיים הרמב"ן דסוגיא דמייתי לה משציעת מוכחא דלר"ש צפני ב' לא הוי ציטול, [ומיהו לא נתפרש היכי מוכח, דהא ר"ג אייתי סיעתא דלשון דיינים נופל גם על ב' וה"נ לשון

מקום להסתפק דכונתו לבטל (דהיו יכולים גם לשאול לו על כונתו) וכל שנתצברה כונתו בשעה דרהיט חשיב ציטול בפני ב"ד, ומיהו נראה אמנם קושטא דמילתא דכה"ג יש כאן משום תקנה זו דכל שלא מסר ציטולו לב"ד לא חשיב מצטול בב"ד וגם כל שלא היתה ידיעה בעולם על ציטולו קודם מסירת הגט לא חשיב ציטול, ואף בכה"ג לעולם יש לחוש לתקנת ממזרים, אבל נראה שזו אמנם כונת תו' במה שסיימו ועדיפא מינה וכונתם אמנם דכש"כ במצטול בלבד שלא בפני ב"ד שאין זה ציטול אף אי דברים שבלבד הוויין דברים, ובתחלת דבריהם דקדקו לפרש דאף בלא תקנה זו דציטול שלא בב"ד אפקעינהו חכמים לקידושין נמי ניחא דבדברים שבלבד לא חשיב ציטול, [וא"כ] לומר דאפקעינהו ע"י לעיל סק"ה], ואמנם כן נריך לומר דלא משמע לומר דבהא דאם משהגיע גט לידה נכלל הדין דתיקנו חכמים דציטול שלא בב"ד אין מועיל, ומשום הך תקנה הוא, וגם לא פסיקא להו הך דינא דציטול שלא בב"ד אין מועיל כלל, וכמו שסיימו להסתפק בזה.

(ח) הרא"ש ריש השולח הביא הירושלמי דקמני התם הלך שליח לבטל הגט נריך שיצטלו בפני שנים, ואם כונת הירושלמי ללמד דלצטול נריך בפני שנים ז"ע למה נקט לה דוקא גבי שליח, ואי דשליח שאני שאין הדבר מוחלט שהשליח הראשון יאמינו ולפיכך נריך בפני עדים, לא מנאנו חילוק כזה בראשונים, והרמב"ם כתב בהדיא דאף שליח המצטול א"כ בפני שנים, וגם במתניתין (דריש השולח) לא נזכר ב"ד אלא במצטול שלא בפני השליח ומשמע דכל שהגיע בשליח ל"ש הוא ל"ש שלוחו א"כ ב"ד, דאי ברישא נמי מצטול בפני ב"ד לא הו"ל למינקט בסיפא ב"ד כלל והכי הו"ל למינקט בראשונה היה מצטולו שלא בפני השליח, ואמנם נראה שזהו מקור כל הראשונים שכתבו דמצטול בפני השליח א"כ עדים, [ובפסקי הרא"ש העתיק סתמא דבעל או שליח המצטול נריך בפני שנים], לכך נראה דהירושלמי איירי בשהשליח מצטול שלא בפני השליח הראשון ואין צוה דוחק, (ויעוי' ב"י סימן קמ"א שכתב שדוחק לפרש כן), דהירושלמי לאו לאשמועינן דנריך בפני שנים אתי, אלא הירושלמי צא לפרש היכן השליח עולה מן השנים והיכן אינו עולה ובהכי איירי וקאמר

יהא המצטול ולא שהוא מצטולו מחזקין כן, ולפי זה אף בשולחו בפני עדים לבטל נמי מתפרש שהשליח יהא המצטול, [דלפירוש הגרע"א ז"ל נראה דאף כשציטולו ע"י נוואחו לשליח נמי הוא בכלל מצטול שלא בפני השליח, (אי הוא המצטול ולא השליח), ואסור מתקנת ר"ג, ולו"ד היה אפשר לדון בזה לומר דכה"ג שפיר דמי דמצטול בפני השליח דמי, וז"ע בכ"ז, שו"ר שכבר דן בעיקר הנידון בתו"ג סימן קמ"א סק"ב ע"ש.

תוד"ה מהו עשאה כדברים שבלבד, הגרע"א ז"ל הקשה תיפ"ל דשלא בפניו צעין ציטול בפני עדים מדין אין דבר שצערות פחות משנים והכא כיון דצעה דרהיט אין העדים יודעים חשיב ציטול שלא בעדים, [ועי"ש מש"כ], ונראה דהנה המצטול בפני עדים בלשון שאין העדים מצינים ואח"כ ציררו כונת לשונו וידעו שזה ציטול דשפיר חשיב ציטול, שאין כאן צורך בעדים אלא לצירור הדבר, [ואף בקידושין כה"ג יש מקום לדון, דהא הנותן גט לאשמו והעדים קראוהו לאחר כמה שנים שפיר דמי אם מכירין אותו עיין לעיל סימן ד' סק"ק י"ח], וה"נ כד רהיט, הדבר ראוי להסתפק בכונתו, וכשנתצברה לנו כונתו אח"כ, חשיב מאי דרהיט ציטול בעדים שהרי עכשו הגנו יודעים דמאי דרהיט לצטול הוא דרהיט, ועי' ברשב"א בזה דאמרנו מ"ד איגלאי מילתא כו' שכתב דכשהשליח רואה דרהיט חשיב ציטול בפני השליח, ומיהו משה"ק שם ז"ע דאף לרשב"ג דינא דמתניתין קודם התקנה איירי. — [ועי' ברשב"א י"ח דמפרש דאיירי שהבעל טוען שציטולו, ואינו נאמן, אע"ג דרהיט, א"כ משום דרהיט עי"ש, אבל כאן בדבריו מפרש כפשוטו דרהיטתו גופא ס"ד דליחשיב ציטול, כיון דאיגלאי דלצטוליה הוי רהיט, וז"ע למה נטה שם מפירוש זה].

עוד הקשה ז"ל הא הוי ציטול שלא בפני השליח ושלא בפני ב"ד, וכונתו ז"ל דהא תקנה קדומה היתה דציטול שלא בב"ד ושלא בפני שליח ואשה לא חשיב ציטול וכמו שסיימו התו' ועדיפא מינה, וכ"כ לקמן ב' ד"ה ור"ג, (ועי' לעיל סק"ה), ובאמת גם צוה ראוי לדון דהמצטול בלע"ז לפני עדים אפשר דאף מחמת תקנה זו שפיר דמי דלא פלוג חכמים וכל שצטול בפני עדים קלא אית לה למילתא ושפיר דמי, וה"נ י"ל ברהיט שהיה

ולעולם יש להשליח הראשון להאמינו, ומיהו אם לא האמינו ומסר הגט, וכן אם ציטלו שלא צפינו והשליח שלא ידע מסר הגט אז צריך עדים שעשאו שליח ובלא זה דיינינו לה כספק מגורשת וכדברי הריב"א.

ביש"ש כתב דאם הבעל מודה ששלחו לצטל נאמן דהא ככל ערעור הבעל נאמן וכש"כ הכא שע"א מסייעו, ואף להקל נאמן שמוותרת לכהן אם מת ודלא כהריב"א, ודבריו ז"ל תמוהין דלא מלאנו שיהא הבעל נאמן צערעורו להקל ודוקא להחמיר נאמן דחוששין לדבריו, וגם זה דוקא צמערער שלא כתבו אצל צמודה שכתבו ומערער בדברים אחרים לא עדיף מע"א דעלמא, ואפשר נמי דגרע, דחשיב כבעל דבר, ואף בעל שאמר גרשתי קיי"ל דאינו נאמן כש"כ באומר לא גרשתי שאין צידו לקדשה, ואדרבה מחמת ערעור הבעל לחוד נראה דהוי שריין לעלמא נמי, דאין הבעל נאמן לומר שציטל, כל שאין עדים בדבר, (ומה"ט הוא דלריך עדים לציטול), וכ"ה בשו"ע סימן קמ"א סעיף ס' בהגה"ה, ובצ"ש שם, ועי' תשו' הר"ן שבצ"י סו"ס קל"ד, [ומש"כ לעיל דכונת הריב"א דהוי ספק מגורשת היינו מחמת נאמנות השליח], ולדינא נראה דודאי קיי"ל כהריב"א.

שו"ע אה"ע סימן קמ"א סעיף ס' בהגה"ה ואין הבעל נאמן לומר שציטלו אלא"כ השליח או האשה מודים בדבר, זה לשון הב"י [אחר שכתב דצפני השליח או האשה מועיל ציטול אף בלא עדים] וז"ל דהיינו כשהשליח או האשה מודים שציטלו הא"ה פשיטא שאין בעל נאמן עכ"ל, ור"ל דהא דאמרינן דמועיל ציטול שלא בעדים היינו לענין שאם אמר לנו השליח או האשה [בזמן שהגט עדיין ציד השליח] שציטלו מורינן ליה שלא ימסור לה הגט ואי מסר לה אינו כלום, אצל אם הבעל אומר אחר שהשליח מסר שציטלו קודם פשיטא שאינו נאמן, אצל לא נזכר כאן דין אם הבעל אומר קודם מסירת הגט, שציטלו, וגם לא נזכר אם השליח או האשה אומרים אחר שהגט ציד האשה, שהבעל ציטלו קודם, וגם כונת הרמ"א כאן כדברי הב"י ושיעור דבריו ז"ל דאין הבעל נאמן לומר שציטל, והיינו אם הגט ציד האשה והא דאמרינן דחשיב ציטול אף בלא עדים היינו כשהשליח או האשה מודים, ופשוט דהיינו קודם

דציטול השליח עולה משום השנים כפי גירסא דידן שבק"ג, וכפי הגרסא דרי"י יש לגרוס ואינו עולה משום השנים, ולא נחית כלל הירושלמי לפרש מתי צריך שנים ציטול והדבר ידוע מלשון המשנה שא"צ שנים אלא צמבטל שלא צפני השליח או האשה, וזהכי איירי וקמ"ל אם השליח עולה מן השנים, ולמש"כ הטור דלשון אינו עולה משום שנים מתפרש שאינו במקום שנים אצל הוא במקום אחד, א"כ הכא אי גרסינן והשליח עולה משום שנים היינו אמנם לומר שהוא במקום שנים, והיינו דצפינו א"צ עדים.

ט) כתב במרדכי בשם ריב"א דלריך עדים שעשאו הבעל שליח לצטל ובלא עדים אף אם יודה הבעל ששלחו לצטל לאחר שהגיע גט לידה אין להאמינו, ונראה דאיירי שיש עדים שהשליח ציטל קודם שהגיע הגט לידה, והשליח הראשון לא שעה לציטולו ומסר לה את הגט, וזה איירי מתניתין דקתני דהגט צטל והיינו שאף שנחנו לה אינו כלום, וזה כתב דלריך עדים שעשאו הבעל שליח לצטל, דאין מה שהבעל מודה מספיק, שאין הבעל נאמן להחזיקה כאשתו בזמן שהדבר ספק, והשליח אינו אלא ע"א, והוא לה ספק מגורשת, ולכן צריך עדים, ומיהו זה ודאי דהשליח הראשון אינו רשאי למסור הגט כל שצא שליח וציטלו, דודאי יש לחוש ולהאמינו, ואפשר נמי דאמנם מדאורייתא נאמן לגמרי שאין זה דבר שצערורה, וגם שליחות אינה עדות וחשיב מילתא דעבדא לגלויי, עי' לעיל סימן ז' ס"ק י"ב, [וכן כתב בתו"ג דהשליח לצטל א"צ עדים בשליחותו שזה כשאר איסורים, (ועי' לעיל סק"ז ד"ה והנה)], ודברי הריב"א אינם אלא דמסתברא שאין ראוי להקל בשנמסר לה הגט לסמוך על הבעל והשליח, ומדרבנן הוא, (עי' לעיל ס"ז ס"ק י"ב מש"כ בשם הרשב"א), ואף שלא נזכר בגמ', אשכחן דכוותה דאף שלא נזכר בגמ' תקנה כזו מ"מ מקיימין לה מסבא, אצל כל שאנו דנין אם למסור לה את הגט אז עיקר הדין במקומו דהשליח נאמן, [ודברי התו"ג צריך לפרש דהיינו קודם שנתן לה הגט ולענין אם צריך לישמע לו שלא למסור, אצל אחר שמסר לה בזה דברי הריב"א דלא מהימנינן לשליח ולבעל והוא לה ספק מגורשת], ונראה דכן עיקר לדינא שאין השליח לצטל צריך עדים בשליחותו,

דטעמא משום תיקון העולם מ"ל זיטול השליחות מ"ל זיטול הגט, ועוד דכשמבטל הגט ממילא גם השליחות מתבטלת, וזה מצוה דגמ' דלר"ש דאמר אינו חוזר ומגרש בו איירי מתניתין כולה בזיטול הגט ואהא קתני התקין ר"ג, וזה ליכא מאן דפליג ארז שעת, וכן ל"ג ז' אמרו זילו אטמורו ואוקימנא כרשב"ג ואכתי מה מועיל הא יכול לבטל הגט, וכן ל"ד א' דאמרו אומצו קרי באודניכו, אלא ודאי אף הגט אינו ראוי לבטל שלא בפני השליח, ומינה נמי למש"כ ח' דכפני שנים זה שלא בפני זה אף ר"נ מודה דאינו מבטל ומשום דכה"ג איכא למיחש טפי לממזרים, דאף זה ל"ש בזיטול השליחות ל"ש בזיטול הגט דחד טעמא נינהו, וגם זה מוכח מהא דזילו אטמורו ומהא דאומצו קרי דבזה לא פליגי רבי ורשב"ג ואי לרשב"ג לא מהני ה"ה לרבי, וגם דיוק המ' מהא דקתני במתניתין ז"ד דמשמע דבלא ז"ד אינו מבטל, ולרז שעת הרי איירי מתניתין בזיטול הגט, ואף לר"נ אם אין אפשרות לבטל השליחות יש לפרש לשונו על זיטול הגט וא"כ אף בלא ז"ד יכול לבטל, אלא ודאי בלא ז"ד דהיינו בפני שנים זה שלא בפני זה (למאי דקיי"ל כר"נ) אף זיטול הגט אין מועיל.

שו"ע אה"ע סימן קמ"א סעי' ס' בהגה"ה אצל אם מבטל הגט עזמו אפילו אחר שנכתב מהני אפילו זה שלא בפני זה, הלשון סתום קצת ובראיטת הדברים משמע שיש חילוק בין מבטל השליח למבטל הגט, אצל א"א לומר כן, וכמשנ"ת, אצל הכונה מצוה דכל שמבטל בזמן שהגט עדיין זידו וכש"כ קודם שנכתב אין הזיטול עבירה ולא תיקנו בזה חכמים כלום, ואף שמה שמוסר הגט אח"כ הוא עוון שמכשיל, אצל לא מצאו בזה תקנה לומר שהפקיעו חכמים הקידושין בזה, משא"כ בשלח שליח ואח"כ מבטל שזיטולו עבירה שגורמת ממזרים בזה מצאו שתיקנו חכמים להפקיע הקידושין, [וזה מפורש יותר בדברי הריב"ש שהוא מקור הגה"ה זו שכתב שם דכל שמבטל לעתיד הוא כמוסר מודעה ודוקא בשמבטל שליחות השליח שנעשה כבר, ור"ל כמש"כ דהעיקר אם הזיטול גורם לממזרים או לא וכמש"כ], אצל כשהגט זיד השליח אין נפקותא בין אם מבטל השליחות או הגט וכמש"כ לעיל, [ולשון ה"ש סתום], שו"ר במו"ג קרוב לדברים אלו.

נתינת הגט ליד האשה, דאם מודים שזיטולו לא ימסרו השליח ולא תקבלנו האשה ואי קיבלתו או מסרו הרי כאילו העידו בפירוש שלא זיטל, ולפי שהדבר פשוט שאם דיין לענין נאמנות הצעל היינו בשהגט זיד האשה וכשדיין בשהשליח או האשה מודים היינו בשהגט זיד השליח, לפיכך לא מצאו לנחוך לפרש בהדיא, ועיקר הדבר לפרש מחי אית לן נפקותא בזה דאין צריך לבטל בפני עדים כשמבטל בפני השליח או האשה והיינו בשהם מודים שזיטול או אם אח"כ מסר לה הגט אהני בזיטול שאינו גט כלל, ולהאמור נתיישב מה שחמה הב"ש.

והנה נשאר לנו לפרש איך הדין בעל שאמר קודם שהגיע הגט ליד האשה שזיטול, ודין שליח ואשה שאמרו לאחר שהגט זיד האשה שהצעל זיטלו קודם, והנה הדין הראשון נראה פשוט שהצעל נאמן דהא זידו לבטל, אם לא דנימא דכיון דרז מנגיד אמאן דמבטל גיטא לא חשיב זידו לבטל, ומש"כ הב"ש בשם הרשב"א דנאמן י"ל דהיינו שאומר שזיטולו שלא בפניו בלא"ה עבד איסורא אצל באומר שזיטולו בפניו י"ל דאינו נאמן שאין זידו לבטל בפניו, וז"ע, ואשה שאמרה לאחר שהגט זידה שהצעל זיטלו קודם, אינה נאמנת, ומחזקינן לה כגרושה ואסורה לכהן וקידושין מופסין בה, ומיהו היא עצמה שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא, ומיהו אם אמרה קודם שקיבלה הגט שהצעל זיטלו אף שהשליח זרקו לחוך חיקה אינה מגורשת כלל דקודם גירושין נאמנת, וזה בשהצעל לימי' קמן או בשמודה לדבריה, ואם הצעל מכחיש שלא זיטלו הו"א ספק מגורשת, א"נ אפשר דהצעל נאמן [עיי' רא"ש פרק הנזקין סימן ט' (דין ו')]] וחסידא מגורשת ודאי, אלא דהיא אסורה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא, ושליח שאמר לאחר שנתן לה הגט שהצעל זיטלו נראה דאינו נאמן דכיון דמסר הגט הרי הודה שלא זיטל ואינו חוזר ומגיד, ואף בנותן אמתלא למה מסר נמי נראה דאינו נאמן דכל שאין הגט תח"י לא עדיף משאר ע"א, וז"ע.

(י' נראה דתקנת ר"ג שלא לבטל שלא בפני השליח הוא אף במבטל הגט ולא השליחות, (להנך ראשונים דס"ל דיכול לבטל הגט), דכיון

יש לפרש דכונתו כמש"כ התו' דכשמצטל לשליח בפניו אף שעי"ז מתצטל השאר מ"מ נאמן לומר שצטלו, וממילא אין כאן משום דבר שצערות, דכפניו א"צ עדים], ולא למדנו בזה דעת הרשב"א.

ובמרדכי הביא שר"ת לא רצה לפרש הא דאמרו והלכתא כרז נחמן דקאי אצטלו בפני שנים דכיון דתיקון ר"ג שאין לצטל מה צריך לפסוק כוותיה, ונראה דס"ל דלרז ששת נמי לרזי אף אם צטלו בפני שנים מצוטל, ופלוגת ר"ש ור"י אם היו שתי תקנות או תקנה אחת דלר"ש היתה תקנה קדומה לנהוג בשלשה ואף זה לכתחלה לרזי מיהא, ולר"י לא היתה אלא תקנה אחת זו של ר"ג ולא שייך לשאול מאי דהוה הוה דהא נפ"מ בפירוש הא דמפני תיקון העולם וכדקמפלגי ר"י ור"ל, וה"נ ר"ש ור"י בזה פליגי אלא דהנהו נקטו דז זה והנהו דז זה, והנה לפי ר"ת ודאי אף בפני שנים זה שלא בפני זה שפיר דמי לפי מה דנקטו תו' בפשיטות דבלא תקנת ממזרים שפיר דמי אף זה שלא בפני זה.

שו"ע אה"ע סימן קמ"א סעיף ס' בהגה"ה י"א דאלו השנים שמצטל לפנייהם השליח צריכים להיות ביחד, ב"ש כתב דדין זה מוסכם, ומש"כ י"א היינו משום הדין השני שכתב דצצטול הגט אפילו אחר שנכתב א"צ ביחד, אבל אין נראה כן דדין הראשון אינו מוסכם והוא דעת תו' וריב"ש לחוד, אבל דעת ר"ת ורמב"ן ור"ן וריטב"א איפכא דאף זה שלא בפני זה שפיר דמי, וכמו שנתבאר לעיל, וקשה להקל נגד כל הני רבנותא, ואדרבה הדין השני שכתב דצצטול הגט קודם שנשלח א"צ ביחד לא נמצא חולק בזה, אלא שגלשון ריב"ש באו הדברים בגלשון שיש לומר כן ולא בהחלט.

יב) ט"ז סימן קמ"א ס"ק מ"ד כתב דהשליח יכול לצטל שליחותו, והנה אם בשעה שנותן לה הגט אומר שאינו נותנו בתורת שליח הצעל פשיטא שאין כאן גט כלל, אלא כונת הט"ז נראה דהיינו דאף שחזר בו ונותנו לה בתורת שליחות אפ"ה אינו גט שכבר נתצטל השליחות וצריך מינוי אחר, ואין נראה כן שאין השליחות דבר הנעשה ונגמר בשעת המינוי אלא לעולם נמשך כח מן המשלח לשליח לעשות שליחותו וכשעושה אז הוא עושה בשליחות המשלח, והרי יכולים למנות שליח שלא בפניו אע"ג דאפשר דבשעת המינוי לא

יח) ל"ב ב' תוד"ה ור"י ומודה רזי דאם צטלו בפני ב' לר"ש או בפני אחד אפילו לר"י דאינו מצוטל כו', באמת אין הכרח דלר"י נמי היתה תקנה קדומה שלא לצטל אלא בפני ב', [דליישב קושיאם סגי אם לר"ש היתה תקנה דכפני ב' אינו מצוטל], ושפיר י"ל דלר"י ב"ד דקתני לאו דוקא מתורת ב"ד אלא מתורת עדות ושנים צעי מן הדין דאין דבר שצערות פחות משנים וכמש"כ תו' לקמן ל"ג א' ד"ה ורזי, ואמנם אף שנים זה שלא בפני זה נמי שפיר דמי, והא דנקט ב"ד ל"ד, א"י משום ספא דאפילו בפני ב"ד התקין ר"ג שלא יצטל, וכן נמי באמר לעשרה אף אי צטלו כולם צצטול אחד מהם מ"מ יכול לצטל אותו אחד בפניו אף בלא עדים דנאמן לגבי עצמו וא"צ עדים וממילא נתצטלו האחרים, [וכמש"פ הגרע"א ז"ל בתו' הנ"ל], ומתניתין לא איירי בזה, אלא דהתו' ס"ל דלשון ב"ד משמע מתורת ב"ד ומה למדו דזה שלא בפני זה לא מהני וא"כ ע"כ טעמא משום תקנת ממזרים ואף לר"י היתה תקנה קדומה לתקנת ממזרים, וזה שלא בפני זה ליכא קלא כ"כ ואף זה בכלל התקנה, אבל הרמב"ן כתב דלר"י הא דקתני ב"ד דינא קאמר ומשום שאין דבר שצערות פחות משנים, ור"ל דלר"י לא היתה כלל תקנה קדומה, ומתניתין עיקר הדין קתני דצעי עדים לצטול ונקט לה בגלשון ב"ד, וכן בר"ן כתב ג"כ דמתניתין לאו מדין ב"ד קאמר אלא מדין עדות ומשום שאין דבר שצערות פחות משנים, וכ"כ הריטב"א, ולפי זה לדידהו אף זה שלא בפני זה מהני דהא לא היתה שום תקנה, ומעיקר הדין דאין דבר שצערות פחות משנים הרי נקטו התו' בפשיטות דמהני אף זה שלא בפני זה, ולשון ב"ד לאו דוקא, [ומיהו אפשר דס"ל מסבירא דאף בדין אין דבר שצערות לא סגי זה שלא בפני זה, ולא דמי לשאר עדיות דקיי"ל כריב"ק עי' לעיל סק"ה, ולפי זה לשון ב"ד דוקא].

וברשב"א ל"ג א' כתב אמנם דכפני אחד לר"י אינו מצוטל משום דחשו חכמים לתקנת ממזרים, אבל דין ציטל בפני שנים זה שלא בפני זה לא הזכיר, ויש מקום לומר דאף כה"ג קלא אית לה ולא חשו לה חכמים, וב"ד דקתני עיקרו לאשמועינן דצעי תרי, [והא דכפני אחד חיפוק ליה משום אין דבר שצערות פחות משנים,

וכמש"כ תו', [ולשון רש"י כאן דמשמע שהוא מעיקר הדין ז"ע דהיכן מצונו כן, ועי' מהרש"א וכבר חלק עליו בקרני ראס], ויש לפרש שזו תקנה מיוחדת שאין מועיל ביטול אלא בפני אותן עדים שנעשה המינוי, [דלכאורה צ"ע עשרה היינו אותן העשרה וכמש"כ הרמב"ן והרשב"א], והטעם י"ל משום דכלא"ה יכול לבוא לידי מכשול דזימנין שהשליח ירצה להכשילה וימסור לה גט ע"י העדים שנתמנה בפניהם, ולפיכך תיקנו דלעולם צריך לבטל דוקא בפני אותן העדים שנעשה המינוי בפניהם, [ומיהו המקדש אשה א"צ שיגרשנה דוקא בפני אותן העדים שקידשה, דקידושין חשיב גמר מעשה ואין הגירושין הפקעת הקידושין אלא ענין מחודש, אבל בשליחות שאין זה ענין כל שלא נעשתה השליחות, בזה כל שאנו באין לבטל השליחות דנמצא כאילו לא נעשה שליח כלל שהרי לא עשה משליחותו כלום בזה הוא דס"ל לרשב"ג דלרין למישלף באפי הני דאיתעציד], ואין נפקותא בין אם כולם שלוחים בין אם אחד שליח אלא שנתמנה בפני עשרה, [והא דנקיט פלוגתייהו באמר לעשרה כתבו ולא נקט באמר לאחד בפני עשרה, משום דבעי לאשמועינן דאף באמר לעשרה סבר רבי דיכול לבטל זה שלא בפני זה ולא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ומיהו ברייתא דאמר לשנים למאי דמפרשינן לה מעיקרא בעדי כתיבה ק"ק למה נקט באמר לשנים תנו טפי הו"ל למימר באמר לאחד בפני שנים ולאשמועינן דאף בזה ס"ל לרשב"ג דלרין לבטל דוקא בפניהם והתם לרבי לא אשמועינן מידי, ואפשר דניחא ליה לתנא למינקט בשניהם שלוחים דיכול לקצר לומר זה שלא בפני זה משא"כ באחד שליח צריך להאריך ולפרש לבטל השליח שלא בפני העדים], ואפשר נמי לפרש דדוקא בעשרה שלוחים הוא דאמרינן דלרין כולם אבל לא במינה אחד בפני עשרה, ולישנא דבאפי עשרה לאו דוקא ור"ל שהם גם נוגעים בענין, וטעם התקנה לפי זה י"ל דהוא נמשך מתקנת ר"ג שצמתניתין שלא לבטל שלא בפני השליח ותיקנו שאם עשרה שלוחים נעשו צבת אחת שאין לבטל שום אחד מהם אלא בפני כולם, דאל"ה אתי למיטעי לומר דבפני שנים מהם יכול לבטל כולם כיון שמבטל גם בפני שלוחים, ולפיכך לא חלקו חכמים ותיקנו שצריך לבטל דוקא בפני כולם אף אם אינו מבטל אלא מקצתן, ועפ"י מתפרשין

היה השליח מרובה, אלא ודאי אף אם אז לא היה מרובה כל סוף סוף נתרצה להיות שליח, הרי הוא שפיר שליח, ודוקא באומר למשלח שאינו רוצה אז פקעה שליחותו וכדאמר כ"ט ב' אבא בר מניומי ולא את, משום דהמשלח הסית דעתו ממנו ואינו עושהו שליח, אבל כל שהמשלח לא ביטל שליחותו אף שהוא לא רצה לעשות שליחותו כל שחזר בו ועושה רצונו שפיר הוי שלוחו, [ועי' סימן קמ"א סמ"ב], שוב הראוי שבפ"ת סימן קנ"ד בסדר הגט ס"ק מ"ג הביא שהב"מ והג"מ חולקים אמנם על הט"ז עי"ש.

שו"ע אה"ע סימן ק"מ ס"ג ודינו כדין האשה לכל דבר, ומ"מ יש חילוק ביניהם שאינו יכול לגרשה בע"כ דשליח, דלרין שבשעה שהשליח מקבל שיקבלו בתורת שליחות ממנה, וכל שאינו מקבל בשבילה בתורת שליחות לאו כלום הוא, וממילא ע"כ צריך דעתו.

יג) ל"ג א' אמר לעשרה כתבו כו', האי ליסנא לאו דוקא ור"ל כתבו ותנו וכדאמר בתר הכי וכתבי ויהבי לה, אבל בכתבו לחוד לכו"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, דהא צריכים למסרו לו, ולא חיישינן שיטעה בדין עדות שבטלה מקצתה, ולא תיקנו בזה חכמים כלום.

שם בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קמפלגי, נראה דהכא הטעם משום שנתבטל לשון המינוי כיון שכלל כולם בלשון אחד, וכדאמרינן נמי גבי נדרים כי האי גוונא כדחנן נדרים ס"ו א' נדר שהותר מקצתו הותר כולו ושם כ"ה כ"ו כל הסוגיא, והיינו דחניא דאם אמר לזה בפני עצמו ולזה בפ"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, דכיון שלא כלל בלשון אחד לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ואפשר לפי זה דבאמר כולכם אף רבי מודה דבטלה כולה דבלשון כולכם אגידו טפי, וגם בדין אגידו טפי דלרין דעת כולם, ועי' לקמן ס"ק י"ד ט"ז. — והנה לרשב"ג אף במפרש שאינו מבטל אלא זה ושכל הנשארם יהיו שלוחיו גם להבא נמי אין ביטולו מועיל דכל שמבטל לזה ממילא נתבטלו כולם משליחותם ומה שחזר וממנה אותם עכשיו אין זה מועיל כלום, הר"ז כמבטל שליח שלא בפניו וחזר וממנהו.

שם ב' מילתא דמתעבדא באפי עשרה צריכא צי עשרה למישלפה, תקנת חכמים היא

שם ליצדרו איצדורי, דהא ודאי דהוי מצי כיף ליה דלימא לטובא כתבו, א"נ הוי ידע גמ' דהתם אמר לב' כיחי עדים, [אבל אם לא היו אלא ב' עדים אי יצדרו לא הוו מצי למיכתב כדאמר לעיל דשנים ככולכם דמי], ומעבדא דלקמן דאזויצו קרי נמי איכא למידק כדדייקין הכא בהך עובדא.

ל"ג א' תוד"ה רבי וא"ת מנא ליה להש"ס כו', נראה דל"ק להו אלא למ"ד מפני תקנת ממזרים, משום דאפשר לפרש דביטול לפני עדים קאמר רבי, וכש"כ אי לעולם ביטול צריך עדים, ולא נזכר בדברי רבי בפני שנים זה שלא בפני זה, ולפיכך יש לפרש דטעמיה דרבי משום דקסבר ביטלו מבטול, וגם אין מפורש דלרבי בפני אחד או שנים זה שלא בפני זה אינו מבטול, ורק בחירוס מסקו כן, אבל למ"ד מפני תקנת עגונות דמודה רבי דפני שנים אינו מבטול, לדידה ודאי יחא דמוקמינן לה לפלוגתתם בעדות שבתלה מקצתה, שאין זכר בדברי רבי דמבטל בפני ב"ד קאמר, ובגמ' נמי אמרינן והני לא ידעי ואולי וכתבי ויהי לה ושרו א"ל לעלמא, ומשמע דלכו"ע יש כאן משום תקנת ממזרים, [דאף למ"ד מפני תקנת עגונות יש לן לפרש הסוגיא], והיינו דודאי לא איירי רבי במבטל בפני ג' דוקא ואפ"ה ס"ל דמבטול וע"כ ס"ל לא בטלה כולה.

ובעיקר קושייתם ז"ע דאי פלוגתתם צביטלו מבטול למה נקט לה התנא באמר לעשרה וזוהי שלא בפני זה ולא נקט לה בפשוטו אי ציטלו מבטול, ואי לאשמועינן דעדות שבתלה מקצתה בטלה כולה, אכתי לא שמעינן לה אלא בהא דרשב"ג ואכתי י"ל דרבי פליג בה, וגם לאשמועינן דין זה לא הוצרך משום כך לשנות פלוגתא דרבי ורשב"ג בכה"ג והו"ל למיתני פלוגתתם בסתמא ולמיתני דין זה ביחוד, ועוד דרבי קאמר יכול לבטל זה שלא בפני זה ולשון זה מוכיח בהדיא שאינו יכול לבטל אלא זה שלפניו ואין זה נכון דאי טעמא דרבי משום ציטלו מבטול הרי יכול לבטל אף השני שאינו בפניו, ואין נראה לומר דמשום דרשב"ג נקט האי ליטנא, כיון דתרי תנאי נינהו וגם דלשון זה מפרש בהדיא היפוך, (וגם כחא דהמירא עדיף), ועי' לקמן ס"ק ט"ו.

דברי התו' ד"ה צריכי, דס"ל כלשון זה, והקשו למה באמת תיקנו שאין מועיל ביטול לגבי אלו שמבטלן בפניהם, וחירצו דכיון דתיקנו שאין מועיל ביטול בפני מקצת שלוחים לגבי השלוחים האחרים תיקנו נמי שאין מועיל אפילו לגבי אותם שלוחים עצמן, דאל"ה אחי למיטעי וכמשנ"ת.

שם כולכם מהו, אף אי טעמא משום תקנת עגונות אפ"ה בכולכם שפיר דמי לטעמא דעדות שבתלה מקצתה, דכל היכא דליכא משום ממזרים לא תיקנו כלום משום תקנת עגונות לחוד, דהא ביטול בפני השליח ודאי מועיל, ודוקא בדאיכא למיחס לממזרים אלא דסמכינן אקלא בזה משום תק"ע תיקנו שלא לסמוך אקלא, ומש"כ במל"מ פ"ו הי"ח אין נראה.

שם אמר לזה בפני עצמו ולזה בפ"ע יכול לבטל זה שלא בפני זה, אי בעדי הולכה (ולא ס"ל מילתא דמתעבדא כו') איירי אף שעשאם זה בפני זה אלא דכל שלא כללם כלשון אחד אלא מינה לזה בפ"ע ולזה בפ"ע לא אמרינן עדות שבתלה מקצתה בטלה כולה, וכן אף אי בעדי כתיבה איירי ונימא דטעמא דמילתא דמתעבדא באפי' י' דצריכא י' למישלפה היינו מתקנת ר"ג שלא לבטל אלא בפני השליח ותיקן סיהא דוקא בפני כל השלוחים נמי מצי איירי שמינה אותם זה בפני זה, אלא שלא כללם כלשון אחד, ולא חיישינן שאם יבטל זה שלא בפני זה דאחי לבטל גם שלא בפניו בפני אחד מן השלוחים, דכיון שלא מינה אותם יחד הדבר ידוע שאין להם קשר כלל ולא אחי למיטעי, אבל אי טעמא דמילתא דמתעבדא באפי' עשרה דצריכא בי עשרה למישלפה משום דהעדים שידעו במינוי צריך שידעו צביטול, א"כ ע"כ איירי שלא מינה זה בפני זה, ומיהו ע"כ אמר לכל אחד שמינה גם חצירו דאל"כ הרי אין על שום אחד מהם ב' עדים ולא כלום הוא אלא ודאי אמר לכל אחד שממנה גם חצירו, [ואפ"ה לא חיישינן להצריך ביטול בפני השני משום (דכל שלא נתמנו יחד לא חיישינן שיכתוב עם השני לאחר שהבעל ציטלו, בזמן שלא נתמנו יחד, דלא חזיף לשקר בזמן שאינו יודע שחצירו יודע במינויו, אלא על פי חצירו, ודוחק, א"נ) דחשש רחוק הוא זה ולא חששו חכמים אלא באופן המצי' דהיינו שממנה בפני עדים אבל לא באומר לעדים לאחר המינוי שמינה פלוני לשלוחו].

לצטל זה שלא בפני זה והלשון מורה שיש כאן רק ציטול לזה שמצטל, וגם עיקר הדין דצטלה כולה חידוש הוא וכשלא נזכר הוי כאילו נתפרש שלא נצטלו כולם, וגם מסיפא נשמע דין זה וכמו שיתבאר בסמוך, ומה"ט לא הביא הדין דאמר לזה צפ"ע השנוי בצרייתא כיון דאפילו באמר לכולם יחד לא נצטלו, ועיקר דברי רבנו כאן לאשמועינן דלא אמרינן מלתא דמתעבדא באפי עשרה זריכא צי עשרה למישלפה [ואפשר דס"ל לשון זה עיקר ודברי רב אשי דיחויא בעלמא עי' רשב"א], והיינו דקמ"ל דיכול לצטל זה שלא בפני זה ואפילו בפני שנים אחרים נמי והא דתיקן ר"ג שלא לצטל אלא בפני השליח שנה רבנו בהכ"ו והוא כולל לכל האופנים שהשליח אינו יודע מצטולו וממילא נדע דמצטל את השליח בעצמו אף זה שלא בפני זה מותר לכתחלה ובפני אחרים אינו אלא דדיעבד.

וסיפא דשלח הגט ציד שנים נראה דאייירי דשניהם שלוחים דרך מתפרש לשון שלח ציד שנים דאל"ה הו"ל למיתני כצרישא אמר לשנים תנו, וקמ"ל דאף בזולתם יכול לצטל זה שלא בפני זה ומשום דקיי"ל כרבי דצטלו מצטל, ושלכתחלה אין לצטל נלמד ממש"כ בהכ"ו שהוא כולל לכל האופנים שאין השליח יודע צצטול, וגם כתב שצולתם נצטלו כולם דעד כאן לא אפילו רבי ורשב"ג אלא באמר לעשרה כתבו אצל אמר כולתם הם ודאי דנצטל אחד נצטלו כולם אף לרבי, וזהו שכתב שאפילו היו עשרה ור"ל ואמר להם כולתם הולכו אם נצטל אחד נצטלו כולם, ונקט רבנו רישא בשלוחים לכתיבה וסיפא בשלוחי הולכה להודיע שדינא שוה, ומסיפא שמעינן נמי דדוקא באמר כולתם אמרינן דצטלה מקצתה צטלה כולה אצל בלא אמר כולתם לא, ונלמש"כ הר"ן דרבנו מחלק בין שליח הולכה לשליח לכתיבה צ"ע דבגמ' לא נמצא מקור לכך, וגם לפי זה היה לו להביא סיפא דצרייתא דאמר לזה צפ"ע ולזה צפ"ע, ועדיין לשון רבנו סתום מדאי, גם מה שסיים משצטלו בפני אחד מהם צטל הגט משמע קצת דצצטול הגט איירי ולא צצטול השליחות, [וכ"כ במאירי אצל לא מצינו מקור לזה מהיכן כתב כן רבנו, וגם זה סתום מדאי], וצ"ע.

טו) ל"ג ב' אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לצטל זה שלא בפני זה, יש לעי'

בא"ד א"נ אע"ג דציטלו צצ"ד כו' אצל כאן אפילו כשידעו כולם כו' פעמים יטעו כו', הך חששא לחוד ודאי לא חיישינן ליה דהא בפני כולם מצי מצטל לשנים לחוד ולא חיישינן שמה יטעו ויאמרו שהנשואים לא נצטלו, וכן באמר לעדים כתבו לחוד רשאי לצטל זה שלא בפני זה ולא חיישינן שהוא יטעה לומר שהאחרים לא נצטלו, אלא דוקא צצירוף הא דיש לחוש שלא ידעו כלל מהציטול אף דמחמת זה לחוד דדיעבד מצטל אצל הכא דיש לחוש טפי דאפשר גם שחטעה לומר שלא נצטלו האחרים אף דדיעבד אינו מצטל, ונראה דזה דוקא לפי דעתם ז"ל דבשנים זה שלא בפני זה או בפני אחד [באופן דמהני מעיקר הדין עי' לעיל סק"ה] אף לרבי דדיעבד אינו מצטל דלפי זה אשכחן דהיכא דאיכא למיחש טפי לממזרות אפקעינהו רבנן לקידושין וה"נ אמרינן דצכה"ג נמי אפקעינהו, אצל לפי מש"כ לעיל ס"ק י"א דהרבה ראשונים חולקים בזה על התו' וס"ל שלא היתה כלל רק תקנה אחת והיינו שלא לצטל אלא בפני השליח ולעולם לרבי אין זה אלא לכתחלה א"כ לית לן לחדש דהכא כיון דאיכא למיחש טפי לממזרים אף דדיעבד אין מועיל דלא אשכחן כלל דאפקעינהו רבנן לקידושין בשום גוונא צצטול.

בא"ד וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא דמו אהדדי, ר"ל דהכא ודאי לא מיירי במצטל בפני ג' (שאין לזה זכר) וא"כ לדידיה ודאי אף רבי מודה כאן דאף דדיעבד אינו מצטל, דהא בפני שנים תקנה מוקדמת היתה לחוש לממזרים ואף דדיעבד אינו מצטל אף לרבי, וכן אמרו בהדיא בגמ' דלרשב"ג החשש הוא משום דשרו א"א לעלמא, נואין לומר דלמ"ד מפני תקנת עגונות ה"ה דאף תקנת ממזרים אינה אלא לכתחלה לרבי, דרש"י פירש בסוף הסוגיא דהלכתא כנחמן קאי אהא דאמר דפני שנים וע"כ דלר"ש בפני שנים אינו מצטל דדיעבד דאל"ה למאי דקיי"ל כרבי לית לן נפקותא בזה כלל, וכמש"כ אמנם במדרכי בשם ר"ת נבאר לעיל ס"ק י"א].

יד) רמב"ם פ"ו מה"ג הי"ח אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי יכול לצטל לזה שלא בפני זה כו', נראה דרבנו פסק דעדות שצטלה מקצתה לא צטלה כולה, וזה נכלל במה שכתב שיכול

לאחריו ולפרש שלא יצטל שליחות זה שאינו לפניו בפני אחד שצפניו, [והחידוש כאן דאף שנחבטל בפני מקצת שלוחים וס"ד דיש קול וליכא למיחש לממזרות קמ"ל], וגם נכלל כאן דאף בשאמנם אמר לכולם אפ"ה שלא כדין עשה דבשעה שצטל לראשון עשה שלא כדין, ולאפוקי ממש"כ הרשב"א דלרשב"ג אם ציטל כולן זה שלא בפני זה אפשר דמבטל, וה"נ היה אפשר לומר דלרבי אין מכין אותו אם עשה כן, [וכבר חלקו ח' ל"ג ב' ד"ה ליבדור על הרשב"א, וגם בסבא דבריו ז"ל קשים], לכך כתב רבנו שאין הדבר כן ואפילו לצטל כולן זה שלא בפני זה אינו ראוי, ואף באופן שידע שעדיין לא יעשו שליחותם עד גמר ציטולו לכולם.

ומש"כ צ"י לפרש דשליחות כולן באמר כולכם איירי ור"ל שלא יצטל שליחות דכולן, תמוה דאם בכולכם איירי למה אמנם אינו ראוי לצטל בפני שליח אחד והא אין כאן מקום למכשול וכדאמרו בגמ', ואולי ר"ל אמנם כמש"כ ס"ק ט"ו שלא חילקו חכמים ולעולם אינו ראוי לצטל אלא זה שלפניו אע"ג דצביטול זה אמנם מתבטל גס האחרים אפ"ה אינו ראוי לצטלם להדיא, אטו שלא יצטלם בפני אחרים שאינם שלוחים, ובאמת לפירוש זה לשון רבנו מתפרש שפיר צמה שהוסיף בחששות שמא יצטל לכולן שלא בפניהם ולא כתב בקצור שיש לחוש שהם יכתבו בלא ידיעה מן הציטול, גס משה"ק הב"י דעדיין לשון כולן קשה כבר נבאר לעיל ליישב, אבל צ"ע שאין רמז דצברי רבנו לדין כולכם, אם לא דנימא דכל דברי רבנו צדין כולכם איירי ושלחו ע"י י' מתפרש כן אמנם דכולם ממש שלוחים וכמש"כ לעיל, וע"ז כתב דאף בכולם אין מתבטלין אלו שלא ציטל, ואינו ראוי לצטל בפני קצת שלוחים אע"ג שבהכרח ידעו מהציטול דהא אינם ראויים לכתוב אלא במעמד כולם וממילא זה שמע הציטול יודיע להם, דלא חילקו חכמים ויש לחוש שמא יצטל לפעמים בפני אחרים לחוד, וזה נלמד בגמ' וכמש"כ ס"ק ט"ו, וזה עולה יפה דצברי רבנו, (אם כי עדיין קצת סתום דין כולכם), אבל לפי זה מפורש דצברי רבנו היפוך דעת הב"י שכתב בפשיטות דכולכם אם ציטל אחד נחבטלו כולם, וע"כ דשלחו ע"י י' מפרש הב"י דלאו בכולם איירי וא"כ אין רמז לדין כולכם דצברי רבנו, ואין נפרש דודוקא דקאמר אכולכם קאי.

אי צעדי כתיבה מאי איריא זה שלא בפני זה דהיינו שזה שמבטל יהיה צפניו הרי יכול לצטל גם לזה שאינו צפניו בפני השני, ואין נראה לומר דמשום רשב"ג נקט האי ליטא דלא שייך כן בתרי תנאי וגם לשון זה מתפרש בהדיא דדוקא זה שלפניו יכול לצטלו וכמש"כ לעיל ס"ק י"ג, ואפשר דאמנם אינו ראוי לצטל אלא זה שלפניו דאי מבטל לזה שאינו צפניו איכא למיחש שיצטל גם בפני אחרים שאינם שלוחים כלל ולפיכך לא חילקו חכמים ולעולם קבעו שאין לצטל אלא זה שלפניו, [אע"ג דאמנם מתבטלים גם האחרים צביטול זה אי נימא דכולכם לכו"ע בטלה כולה, וכש"כ אי לא בטלה כולה], וכן בסיפא דאמר לזה צפ"ע ולזה צפ"ע נמי אינו ראוי לצטל אלא זה שלפניו, ולרשב"ג אפשר נמי דאין מועיל ציטול דצביטול נמי לזה שאינו לפניו, אע"ג שאינו יכול לעשות כלום לבדו.

טו) טור סימן קמ"א שלחו ע"י י' יכול לכתחלה לצטל זה שלא בפני זה כו', יש לתמוה שלא נזכר דצברי רבנו דין אמר לעשרה כולכם כתוב, ואי ס"ל דכולכם אף רבי מודה דבטלה כולה (וכמו דמשמע צ"י ע"י להלן), היה לו לפרש דין זה, וגם היה לו לפרש דאפ"ה יכול לצטל בפני אחד אע"ג דכולם מתבטלים משום דליכא למיחש למידי דהא ידעו מציטולו וכמו שאמרו בגמ' דלטעמא דעדות שצטלה מקצתה בכולכם ליכא למיחש למידי, ואי ס"ל דאף בכולכם לא בטלה כולה אכתי נמי היה לו לפרש כן בהדיא, וגם היה לו לפרש דבכולכם מותר לצטל כולם אף בפני אחד וכדאמרינן לרשב"ג דאף אי צטלה כולה מ"מ מותר דליכא למיחש למידי דהא אינם ראויים לכתוב אלא במעמד כולם, ומיהו י"ל דאמנם אינו ראוי לצטל אלא לזה שצפניו דלא פלוג רבנן וכמש"כ ס"ק ט"ו, ואמנם כך מטיין דברי רבנו שאין חילוק בין אמר כתובו לאמר כולכם כתובו ובתרווייהו אם ציטל מקצת לא בטלה כולה ולפיכך סתם הדברים, וגם לשון שלחו ע"י י' משמע שכולם שלוחים בפועל, וצ"ע.

שם ודוקא שלא יצטל שליחות כולן זה שלא בפני זה כו', צ"י נתקשה בלשון כולן, ואין זו קושיא כ"כ דהדבר ידוע דדין כולם ודין אחד שוה, ולקנינור הלשון נוח לתפוס לשון כולן, שאל"כ צריך

רבנן כיון דזימנין שכבר נתנו רשות לאחד שיכתוב ולפיכך אף בשעדיין צריכים הסכמת כולן נמי אמרו שאין לבטל שלא בפני כולן, ומיהו פשטות הסוגיא דלעיל משמע שאין צריך כלל הסכמת כולן וכל אחד מהם רשאי לכתוב, וי"ע.

(טו) ל"ב ב' תוד"ה ר"ש משמע דמודו דלא אחי דיבור ומבטל מעשה כו' וכתבינת גט לשמה הוי מעשה דאס כחז אדם ס"ת לשמה כו', נראה דלרוחא דמילתא הזכירו דמודו דלא אחי דיבור ומבטל מעשה, אבל א"ל לזה דאף אי אחי דיבור ומבטל מעשה היינו דוקא בדבר שע"י מעשה יכול לשנותו והדבר מסור לו וצידו, אבל ס"ת שנכתבה אין קשר בינה לבין הכותב כלום וכאיש דעלמא חשיב ומה שייך כאן ציטול, והרי כתיבת ס"ת כבר נגמר הדבר, והר"י כקידש אשה אטו אם יאמר שאינו רוצה יפקעו הקידושין.

וטעם החילוק אמנם צריך עדיין ביאור מ"ש גט מס"ת, ונראה דה"ט דגט שאני שא"ל ללשמה דגט בלא ציווי הבעל, וכמש"כ תו' כ"ב ב', וגמלא שאין ענין הגט דבר קיים, [שהרי אם כתב לשמה שלא בציווי הבעל אינו כלום], אלא הוא מתהווה ברצון הבעל לגרש, ולפיכך כשהבעל מבטל הגט הר"י לגבי הגט כאילו נסתלק כלל ענין הגירושין מאשה זו וממילא מתבטל הגט, משא"כ ס"ת הוא ענין קיים ואינו תלוי בשום אדם כלל וכל שנכתב לשם ס"ת אין שייך לבטל זה.

ובתו"ג כתב דאמנם ענין לשמה אין שייך לבטל, וטעם הסודרים דאפשר לבטל הוא משום דס"ל דצריך שליחות בכתביה ושליחות אפשר לבטל דלא חשיב מעשה כל זמן שלא נמסר הגט, והם דברים תמוהים דאין שייך לבטל למפרע כלל ל"ש שליחות ל"ש לשמה, ובכתיבת הגט נגמרה שליחותו והר"י כגירסא כבר שאינו יכול לחזור בו, ועוד דלפי זה רב ששם ס"ל דצריך שליחות בכתביה דהא ס"ל אינו חוזר ומגרש, ומגלן דר"ג פליג בזה, וגם אין סבירא לומר דר"ג ור"ש פליגי אי בעי שליחות בכתביה, וגם למה לא נשנתה פלוגתא בכתביה אי בעי שליחות ולמה נקטינהו גבי ציטולה, והתו' דנו אם אפשר לבטל הגט אע"ג דלעיל כ"ב ב' נקטו בפשיטות בהכרח הגמ' שם שא"ל שליחות בכתביה, אלא ודאי עיקר הדברים כמש"כ, ויש לפרש כן גם כונת תו', ולא נחתו לפרש עיקר הסברא ורק כתבו

ומש"כ ב' צ"ח וצפרישה דכולן זה שלא בפני זה היינו דאמנם אינו מבטל אלא לזה שלפניו ואפ"ה אסור, תמוה דמנין לנו לחדש מעצמנו גזירות שאין להם רמז צהש"ס, וגם זה קשה בסברא דאדרבה כיון שיצטרך לטרוח אחר כולם ודאי ידע שאין ציטול שלא בפני השליח מועיל, ומ"ש עשרה מאחד דודאי יכול לבטלו בפניו.

(יז) דינים העולים. א. ציטול הגט בפני השליח או האשה א"ל עדים. ב. אפשר לבטל גט ע"י שליח היינו שהשליח יהא המבטל, ואז דינו כדין הבעל. ג. ציטול שלא בפני השליח צריך דוקא בפני שני עדים, [ואינו רשאי לבטל שלא בפני השליח ומיהו אם ציטל מצוטל]. ד. ציטול בפני שנים זה שלא בפני זה הדבר במחלוקת ויש להחמיר כשניהם. ה. אמר לעשרה כתבו ותנו או הוליכו גט לאשתי אם ציטל אחד לא נתבטלו כולם, וממילא רשאי לבטל כל אחד בפניו אף שלא בפני האחרים. ו. אמר לעשרה כולכם כתבו ותנו גט לאשתי וציטל אחד מהם כתב הב"י שנתבטלו כולם, וי"ע, [ע"י לעיל ס"ק ט"ז], ולדעת הב"י א"ל לבטל בפני עדים ואף אם ציטל אחד בפניו לחוד נאמן הוא לומר שנתבטל וממילא כולם בטלים, וכמש"כ תו' ל"ג א' ד"ה רבי וכמש"כ הגרע"א שם, (וכאן לא אמרו אפקעינהו דהא ככולכם ליכא מכשול). ז. אמר לעשרה כולכם כתבו ותנו גט לאשתי רשאי לבטל זה שלא בפני זה, אפילו לכתחלה, אבל אינו רשאי לבטל זה שאינו בפניו בפני אחד שבפניו, (ל"ש אי לא נתבטלו כולם ל"ש אם נתבטלו כולם, וכמש"כ ס"ק ט"ו), אע"ג שאין כאן מכשול דהא אינם כותבים אלא צמעמד כולם.

(יח) ס"ז ב' אחד כותב ע"י כולם, מדלא קאמר מי שרוצה יכתוב משמע דצריך הסכמת כולם על אחד שיכתוב, וכן לשון ע"י כולם מתפרש כן, ובשו"ע סימן ק"כ ס"ז איתא בשביל כולן משמע נמי שהסכמת כולן צריך, ויש לעי' א"כ אמאי חיישינן לעיל ל"ג א' ציטול אחד שהאחרים יכתבו בלא ידיעה מן הציטול, והא צריך הסכמת כולן וממילא כבר ידעו מן הציטול, ואפשר דהתם איירי שכבר הסכימו כולם ציניהם שמי שירצה יכתוב, ועיקר פלוגתאם צעדות שבטלה מקצתה, ויכול להתפרש באופן שכל אחד רשאי לכתוב מבלי הסכמת חבירו, ואפשר נמי דבכל גווני לא פלוג

דכל שלא גירש עדיין שיך ציטול ולא חשיב כאלו
נגמר המעשה וכמו גבי ס"ת.

יש להסתפק אי ציטול הגט עצמו צריך עדים,
דאפשר דאף בינו לבין עצמו חשיב ציטול
שהוא הנוגע היחידי בדבר וכיון שידוע שנתצטל
סגי בהכי, ואמנם לאחר שגירשה ודאי אינו נאמן
לומר שציטל דכיון שאינו חשוד לקלקלה כבר
הוחזקה כגרושה, וזוהי איירי הגהת רמ"א שצסימן
קמ"א ס"ס שהכשיר בפני שנים זה שלא בפני זה
ומשמע דעדים בעין, ולכאורה הכי מסתברא ונ"ע.

כ) ל"ב ב' אינו מועיל אינו מתיר כו' לא אמר
כלום, עיקרה דברייתא לאשמועינן
שאין זה לשון ציטול, ואף שידענו שכונתו לצטל
בלשון זה אינו ציטול שאין זה לשון ציטול, ומש"כ
רש"י דלשון זה מתפרש ערעור על כשרות הגט
ותקיים בחותמיו, קושטא דמילתא קמפרש דבלשון
זה אם לא ידענו שכונתו לצטל יש לחשוש שכונתו
לערער על כשרות הגט וממילא צריך קיום אצל
הברייתא לא איירי בהכי אלא עיקרה דברייתא
דבנשתמש בלשון זה לצטל אין מועיל.

ובמזה שכתב רש"י ותקיים בחותמיו משמע דקיום
מועיל ולפסולי אחריו לא חיישין, ונ"ל
דבמסירת הצעל ליד שליח [דבהכי איירי לפרש"י
דס"ל שאין הגט יכול להתצטל, כמש"כ בד"ה
והכא, אצל גט כו'], כבר הוחזק בזה שהגט כשר
מהא דאינו חשוד לקלקלה והר"ז כנשתגרשה כבר
דאי אחי צעל ומערער סגי בקיום, אצל אם אמר
הצעל צעוד הגט צידו שהוא פסול ודאי נראה דאין
מועיל קיום דאימא פסולא אחרינא אית ביה, ואם
נשתגרשה צו הויא ספק מגורשת, (ואפשר נמי
דאינה מגורשת כלל ונ"ע בזה), ואין תקנה לגט
הזה כלל אם לא שעדים מכירים אותו ומעידים
שאין עליו שום פסול, (לדעת הסוברים דאין מועיל
ציטול הגט לדעת הסוברים שיכול לצטל הגט
לעולם יכול לומר שציטל ואין עדים יכולים להכחישו
אם לא דנימא דצריך לצטל בפני עדים ויעידו עדים
שלא זזה ידם ממנו), וה"נ באמר אינו מועיל
דמתפרש ערעור לפסול וכמש"פ רש"י, ומיהו אם
לא ידענו כונתו ואומר שנתכוין לצטלו ולא לערער
אפשר דנאמן דחזקה שאינו חשוד להכשילה אלימא
וכל שמתוך דבריו שפיר דמי, וכן בשאר אמתלא
יש להסתפק, ונ"ע.

ולדעת הסוברים שהגט מתצטל נראה דמתפרשא
הך ברייתא כשהגט ציד הצעל דלא הוזכר
בברייתא שליח כלל, וכן לשון גט זה משמע קצת
שהגט צידו, ואיירי לפי זה דדידין שכונתו רק
לצטל ולפיכך לא מספקין שמערער על הגט, דאי
הוי מספקין בהכי לא היה מועיל קיום, וכמש"כ
לעיל, והא דאיפלגו ר"ש ור"נ אי חוזר ומגרש
אמתניתין קיימו ולא אברייתא, ועי' גליון הגרע"א
בשו"ע אה"ע סימן קמ"א סס"ו.

אה"ע סימן קמ"א סס"ה אם לא גילה דעתו
מתחלה שרוצה לצטלו ואמר אחד מלשונות
כו' וצריך שיתקיים בחותמיו, למש"כ לעיל אין
מועיל קיום אלא בשאמר כן בשעה שהגט כבר אצל
השליח אצל אם אמר צעוד הגט צידו אז אף אם
נתקיים הוא פסול דחיישין שמא יש צו פסול אחר
או שמא ציטלו, ואם נשתגרשה צו הויא ספק
מגורשת, ואם טוען שנתכוין לצטל, או שאר אמתלא
נ"ע.

כא) ל"ד א' במאי קמיפלגי בגלוי דעתא בגיטא
כו', נראה דלענין מינו שליח מודה
רבא דגלוי דעתא לאו כלום הוא, וכן לדעת
הסוברים דמועיל ציטול הגט עצמו נמי צריך דבור
ממש ולא סגי בגלוי דעתא אף לרבא, ודוקא
בציטול השליחות ס"ל לרבא דסגי בגלוי דעתא שאין
הציטול מעשה אלא העדר מעשה, שעיקר השליחות
היא בשעת נתינת הגט לאשה אלא שכל שמינהו
שלוחו אנו סהדי דבשעה שנותן הגט ליד האשה
הצעל משווהו גם אז לשלוחו, אצל כל שידענו שאין
רצונו לגרש תו ממילא ידעין שאינו רוצה בשליחותו
וממילא אינו שלוחו, ואין שיך להצריך כאן דיבור,
אלא כל שאנו יודעים דעתו סגי בכך, ואצ"י ס"ל
דאף בזה צעין דיבור גמור, אצל צעשיית מעשה
כו"ע מודו דצעין דיבור ממש ולא סגי בגלוי
דעתא.

ויש לעי' אמאי לא פרכין לרבא מברייתא דמייתי
לעיל ל"ב ב' דאמר גט זה אינו מועיל לא
אמר כלום ואמאי הא הוי מיהת גלוי דעתא שאינו
רוצה בו, ולדעת הסוברים דאפשר לצטל הגט עצמו
ניחא דהתם מתפרש בציטול הגט עצמו וכמש"כ
ס"ק כ', ובציטול הגט עצמו אפשר דמודה רבא
דג"ד לאו מילתא היא וכמש"כ לעיל, אצל
להסוברים דא"א לצטל הגט והתם בציטול השליחות

ר"ג מתפרשא וכמש"כ לעיל סק"ה, ועכ"פ מיהא אף כרבי אחיאל, ועי' לעיל סק"ו.

שם ואמר שמואל לא שמי' מתאי, פירוש דהתם לאו צמעכשיו מיירי והיו צריכים הגירושין לחול לאחר ל' ויכול לחזור בו ולבטל הנתינה לשם גירושין, וכמו בקידושין דקיי"ל כר"י קדושין נ"ט, וכד צווח חזו דאתאי הרי חזינן שאינו רוצה שיחול הגט, וה"ז גלוי דעתא לבטלו, אבל לא איירי כאן בביטול הגט ממש אף לדעת הסוברים דיכול לבטלו, שאין לזה גלוי דעת, וגם בזה אפשר דמודה רבא וכמש"כ לעיל, [אבל ביטול הנתינה בביטול השליחות דמי].

ולא אמור נראה דהאומר הר"ז גיטך לאחר ל' ואח"כ ביטלו דחוזר ומגרש בו שלא ביטל אלא הנתינה ולא הגט, וכמו אילו היה הגט ביד שליח.

(כ) ע"ח א' מתני' אמר לה כנסי שטר חוב זה כו', יעוי' במלחמות ותוכן דבריו ו"ל דהא דאמרו נ"ה א' מ"ד כו' בטולי בטליה קמ"ל כו' והאי דקאמר הכי משום כיסופא, היינו לומר דלעולם כשנותן גט לאשתו ואומר לה כנסי שט"ח זה אמן סהדי דודאי לגירושין קמכוין והאי דקאמר לה הכי משום כיסופא, ואף בשלא אמר לעדים מעיקרא ראו גט זה שאני נותן, [והא דאמרינן אם איתא דבטליה לעדים הוי אמר להו, לריוחא דמילתא קאמר, א"י לעולם כשאנו מודיע לעדי מסירה דלנחוק קמכוין אמרינן דודאי לגירושין קמכוין], והא פשיטא דאי משום כיסופא קאמר ודאי לא נבטל מה שאמר לעדים ראו גט זה, וחשיב כאילו אמר לה הא גיטך, וממילא הא דפסלינן במתניתין באמר לה כנסי שטר חוב זה אין הטעם משום שלא נתן לשם גירושין דהא אמרינן ודאי לשם גירושין קמכוין ומשום כיסופא הוא דקאמר, אלא הטעם משום דלריך שיאמר בשעת נתינה הא גיטך אבל אם נתן בשתיקה אינה מגורשת וכדאמר קידושין ו' א', וזו הלכה מיוחדת ולא משום כונת הצעל נגעין צה, והא דנקט באמר לה כנסי שט"ח זה ולא נקט רבותא טפי בשתק הוא משום דאיירי בעסוקין צענין גירושין וצוה אי יהיב סתמא שפיר דמי וכדאמר קידושין שם ולכך נקט דוקא באמר לה כנסי שטר חוב זה ואע"ג דאמר לעדים ראו גט זה שפיר דמי אף

איירי, קשה, ואין לומר דהתם ה"ט משום דלשון אינו מועיל מתפרש שמערער על כשרות הגט וממילא אין כאן גלוי דעת שרוצה לבטל, דהא עיקרה דברייתא לפרושי דצווח לבטל הגט בלשון זה אין מועיל, וכמש"כ לעיל סק"ב, וי"ל דברייתא איירי בדלא ידעינן כונתו אם מתכוין לבטל את הגט או לא, ולפיכך אם היה הלשון מתפרש בהכשר על ביטול הגט היינו מפרשים כונתו על ביטול הגט, שהוא יותר קרוב מלערער עליו אחר שמסרו ליד השליח דהא אינו חשוד לקלקלה, א"נ היה הדבר נשאר בספק והיינו פוסלינן מספק, אף אם היה מתברר שאין בו פסול צעמו, ואפשר נמי שאם היה מתברר שאין בו פסול היינו אומרים דאיגלאי מילתא דלבטל נכתוין והיה חשיב ביטול אע"ג שכונתו נבחרה לנו רק אח"כ, עי' לעיל סק"ז, ולכך אשמועינן שאין זה לשון ביטול וממילא אין לנו לדון אלא מכא גילוי דעתא, וצוה כל שבשעה שגילה דעתו לא נבחרה כונתו בצירור לא חשיב גילוי דעתא אף לרבא, וכמש"כ תו' ל"ב א' ד"ה מהו, וממילא כל שמתברר שהגט כשר ואין בו פסול שפיר דמי ומשום חשש ביטול לא אמר כלום.

שם איהו בטלה והאי דקאמר להו הכי משום דפנוי, ר"ל דהתם ביטל בפירוש לפני אותם העדים והמספרים לא הזכירו זאת לפי שפשוט הוא ורק הזכירו שאמר שר"ש צוה לו לעשות כן וממילא ידעינן דודאי עשה כן, ועי' במאירי.

שם ורבא האי דקא רהיט צתרייהו כו', היה אפשר לפרש דה"ט דאע"ג דאח"כ יודעים דלבטולי הוי רהיט מ"מ לא הוי ביטול, משום תקנת ר"ג, דכיון שקודם נתינת הגט לא ידעו השלושים שביטלו ממילא יש כאן תקנת ר"ג, וידיעת ספק לאו כלום הוא, ור"י ע"כ ס"ל דבטלו אינו מצוטל וכמש"כ הראשונים ז"ל דאל"ה מה מועיל מה דאוחיבו קרי, אבל אמנם דדין גלוי דעתא שפיר י"ל דאף אם נתברר להם אח"כ גלוי דעתא ידידה כיון דעכשיו יודעים דמעיקרא לא רצה חשיב שפיר ביטול הר"ז כמבטל בלשון שאין העדים מצינים ואח"כ נודעו פירוש לשונו, אבל התו' לעיל ל"ב א' ד"ה מהו כתבו דכה"ג לא חשיב גלוי דעתא, [והזכירו כן ממה שאמרו שם מ"ד איגלאי מילתא למפרע כו' והתם קודם תקנת

באומר כנסי שט"ח זה, עסקין באותו ענין גרע, ואפשר עוד דנקט כנסי שט"ח לרבותא דאף בזה א"צ ליטלו הימנה וכרבי, וכן הא דערק לה חרציה ושלפתו נתינה גרועה היא, [ואפשר דכל שהיא משתתפת במעשה הלקיחה כגון שמושיטה ידה ומקבלת חשיבא נתינה גרועה, ואפשר דדוקא ערק לה חרציה דגרע טפי, שו"ר בפ"ת סימן קל"ח סק"צ כבר דן בזה בשם אחרונים ז"ל ובמלחמות משמע כלשון ראשון עי"ש], ואינה מועלת בעסקין באותו ענין עד שיאמר לה הא גיטך, [ואפשר נמי לומר דהרמב"ן מפרש הא דאמרו נ"ה א' מ"ד בטולי בטליה דר"ל לאו ביטול הנתינה אלא דמיהדר קא הדר וממילא הוי כאילו לא אמר לעדים כלום ואמר כנסי שט"ח זה דאז אינה מגורשת משום דלא אמר הא גיטך, א"נ היכא דקאמר מעיקרא ראו גט זה ס"ד דטפי איכא למימר דכי אמר כנסי שט"ח זה דבטולי בטליה ממע, אבל עיקר נראה כמש"כ דאמנם נידון הגמרא דלעולם נתימא דבטולי בטליה לנתינה וקמ"ל דלעולם לא אמרינן בטולי בטליה], ומה שהכריח להרמב"ן ז"ל לומר דכנסי שט"ח אינו ביטול נתינה הוא משום דמסתבר ליה דביטול נתינה א"צ קרא ובספרי ותוספתא מפקינן מקרא לאפוקי אמר לה כנסי שט"ח זה.

ובחידושי הזכיר עוד אופן והוא דאמנם לעולם כשאומר כנסי שטר חוב זה חשיב ביטול הנתינה שאינו נותן לשם גירושין, ודוקא באמר מעיקרא לעדים ראו גט זה שאני נותן אז אמרינן דמשום כיסופא הוא דקאמר ואמנם במתני' דקפסיל אמר כנסי שטר חוב זה הוא מטעם ביטול הנתינה, ולא איירי בעסקין באותו ענין והא דנקט כנסי שטר חוב לרבותא נקטיה דאף בזה אי אמר אחר כך הא גיטך שפיר דמי, וסיפא דערק לה חרציה אשמועינן דערק לה חרציה חשיבא נתינה, ואשמועינן נמי דכל שלא אמר הא גיטך אינה מגורשת, [לשון הרמב"ן שם לריך תיקון קצת, ול"ק הוא תירוצ אחד ווי"ל הוא תירוצ שני], ולפי זה בעסקין באותו ענין אף ערק לה חרציה ושלפתו שפיר דמי.

יעוי' בר"ן דמפרש כלשון ראשון שברמב"ן אבל נראה דס"ל דבכנסי שט"ח חשיב אמנם ביטול הנתינה וכפשוטו הסוגיא דנ"ה א' דדוקא באמר לעדים ראו גט זה שאני נותן בזה לא בטליה

דעת הרשב"א (במסקנתו) כחירון ראשון של הרמב"ן מיהו בערק לה חרציה ושלפתו לא נחפרש בהדיא ברשב"א, ולא פסיקא ליה גם חירון עסקין באותו ענין, שכתב דאפשר דלרבותא דמועיל הא גיטך נקטי' ולפי זה י"ל דערק לה חרציה מועיל בעסקין באותו ענין, ומיהו כנסי שט"ח אין מועיל בעסקין באותו ענין אף אם מתניחין בשאין עסקין, דמדאמר נ"ה א' אמר לעדים ראו כו' משמע דוקא כה"ג אבל עסקין באותו ענין לא, ומיהו ברשב"א יבמות קי"ג כתב דאף עסקין באותו ענין שפיר דמי אף באמר כנסי שט"ח, [ומשמע דמפרש דמתניחין לרבותא דמהני הא גיטך נקטי'], [ואפשר לדחוק דכוננו שם דלא בטליה אבל אמנם חסר אמירת הא גיטך, אבל ל"מ כן], וי"ע.

והנה מדברי כולם נלמד דס"ל דהא דלריך שיאמר לה הא גיטך הוא מדאורייתא ואם לא אמר ונתן בשתיקה אינו גט.

דינים העולים, (לפי השיטות הנ"ל). א. לריך שיאמר בשעה שנותן לה הגט הא גיטך ואם נתן בשתיקה אינו גט. ב. דד"א בשאין עסקין באותו ענין אבל עסקין באותו ענין שפיר דמי. ג. דד"א דעסקין באותו ענין שפיר דמי בשנתן לה בשתיקה אבל אם אמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט, ד. ואפילו נתן בשתיקה נמי לא אמרן אלא בשנתן לה נתינה גמורה אבל אם נתן נתינה גרועה כגון דערק לה חרציה ושלפתו' הדבר ספק, [ועי' פ"ת סימן קל"ח סק"צ מה נקרא נתינה גרועה]. ה. אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה, וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זו מגורשת. ו. אפילו אין עסקין באותו ענין ואמר לה כנסי שטר חוב זה א"צ לחזור וליטלו הימנה אלא אומר לה הא גיטך וכשר.

ודעת הרמב"ם בפ"א ה"ט י' י"א דהא דלריך שיאמר הא גיטך אינו אלא מדרבנן ואמר כנסי שטר חוב הוא מדאורייתא דחשיב ביטול

כתב אינו גט, וע"כ דכנסקי שט"ח חשיב ציטול הנתינה וע"כ דלשון זה מורה בהדיא על ציטול הנתינה, וגם ברמב"ן וברשב"א הזכירו מפורש לפרש דכנסקי שט"ח פסול משום ציטול הנתינה ומבואר גם דס"ל דלשון כנסקי שט"ח מתפרש להדיא ציטול הנתינה.

ובב"י סימן קל"ח במש"כ הטור בשם הרמ"ה דאם אמר בפני' לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסקי שט"ח זה כיון דחזינן דלא מיכסיף מינה איכא למימר דציטול צטליה וצריכה גט שני, ונכלל זה הו"א ספק מגורשת, כ"כ שם, והטעם דלא פסיקא ליה דציטול צטליה דאפשר נמי לאידך גיסא דלא חש לומר שט"ח כיון שהכל יודעים שהוא גט ולא נחזינן כלל לצטול, נסתפק אם ר"ל גט שני ממש דלא סגי שיאמר הא גיטך או דלאו דוקא קאמר, ור"ל דאע"ג דבמתניתין קתני דאם אמר כנסקי שט"ח זה יאמר לה הא גיטך ושפיר דמי, התם ה"ט משום שלא אמר הא גיטך אבל ציטול אין כאן דמשום כיסופא הוא דקאמר וכמש"כ הרמב"ן והרשב"א, אבל הכא דליכא כיסופא ע"כ צטליה, א"נ אף אי במתניתין נמי טעמא משום דציטול לנתינה ומ"מ לגט גופי' לא צטיל אפ"ה יש להסתפק כי שמא בשאמר מעיקרא הא גיטך וחזר ואמר כנסקי שט"ח גרע טפי כיון דליכא טעמא דכיסופא כלל, וזוהי יש לחוש שציטול הגט, אבל ז"ע דהא ודאי אין כנסקי שט"ח לשון ציטול הגט, וג"ד לאו מילתא היא, וגם אין כאן ג"ד על ציטול הגט, וודאי יש לן לפרש דגט שני ל"ד וה"ה אם הגט עדיין צידה שאם יחזור ויאמר לה הא גיטך דשפיר דמי, וז"ע.

עוד שם כתב הב"י דמש"כ רש"י אמר לעדים שלא בפני' מוכח נמי כהרמ"ה דאם אמר להם בפניה חיישינן דציטול צטליה, ותימא דהא ודאי מילתי' דרבא בשלא אמר בפני' דהא למד מעדותו של ריב"ג דא"צ דעתה וממילא סגי בהודעה לעדים, ואף למאי דמסיק דקמ"ל דלא אמרינן דציטול צטליה נמי קושטא הוא דאמר רבא מעדותו של ריב"ג נשמע, אלא שאין החידוש מה דנשמע מעדותו אלא החידוש דלא אמרינן דציטול, אבל גם זה בכלל מימרא דרבא דא"צ דעתה, ועי' יבמות קי"ג ב' תוד"ה מהו.

הנתינה, וס"ל דלריך קרא לאורויי דלריך נתינה לשם גירושין, ולפי זה הכל כפשטא דמתניתין לא איירי בעסקוקין בזהו ענין ונקט כנסקי שט"ח משום דבעי למינקט פסולא דאורייתא, והא דקאמר נ"ה א' מ"ד צטולי צטליה אמנם דוקא התם לא צטליה אבל בלא אמר ראו גט זה אמנם צטולי צטליה, ונראה דבעסקוקין בזהו ענין נמי אמרינן דציטול צטליה דמדאמרינן אמר לעדים ראו גט זה משמע דדוקא כה"ג והא דערק לה חרציה ושלפתי' כתב שם בהי"ב דנתינה כי האי חשיבא נתינה, אבל תימא דהא במתניתין כייל דין זה עם דין אמר לה כנסקי שט"ח ומשמע דערק לה חרציה ולא אמר לה הר"י גיטך אינו גט כלל דומיא דאמר לה כנסקי שט"ח, ונהטעם היה אפשר לפרש משום דנתינה גרועה נריך לפרש שנותנו לשם גירושין, ודין זה לא כתב הרמב"ם כלל, ואי דאמנם דערק לה חרציה נמי א"צ לומר הא גיטך אלא מדרבנן כיצד כללינהו תנא בחדא מחתא, והא עיקרא דתנא לאשמועינן פסולא דאורייתא בלאמר כנסקי שט"ח, וז"ע, גם הא דבקיודשין כייל לגיטא וקדושיה ובתרווייהו חגי דלריך לפרש משמע דתרווייהו מדאורייתא וכדעת הרמב"ן ודעימי', גם הא דאמר רבא מעדותו של ריב"ג נשמע משמע דנידון אי נריך להודיע לה שנותן לשם גט או סגי בהודעה לעדים הוא נידון מדאורייתא דהא עדותו של ריב"ג בדאורייתא היא.

ב"ה א' מ"ד כו' צטולי צטליה כו', הר"ן ריש השולח כתב דאין מכאן ראיה דאפשר לצטול הגט דהכא ציטול הנתינה קאמר, ובאמת זה מוכרח דהא תנן לקמן ע"ה א' דאי חזר ואמר לה הא גיטך שפיר דמי, וגם אין לשון כנסקי שט"ח מורה ציטול הגט, ואף גלוי דעתא לא חשיב דכיון דסגי בציטול הנתינה, יש לנו לפרש כונתו על ציטול הנתינה והרי אף בלאמר גט שנתייך לך צטל אם הגט ציד שליח אמרינן שלא נחזינן אלא לציטול השליחות, וכן באי לא אחינא מכאן ועד תלתין יומי וכמש"כ ס"ק כ"א, ומיהו לציטול הנתינה חשיבא אמירת כנסקי שט"ח אמירה גמורה ולא גלוי דעתא, [דהא אף זוהי אין מועיל גלוי דעתא וכדמוכח בזה דחזו דאמאי, ואין נראה לחלק בין קודם הנתינה לאחר הנתינה כיון שסו"ס עדיין לא חל הגט וכז"ש ר"ס קל"ד ודלא כב"ח], דהא דעת הרמב"ם דתנן בשתיקה פסול ובאמר כנסקי שט"ח

מגורשת כלשון הטור, [וגם ציטול הגט אינו אלא ספק וכמ"ס סו"ס קמ"א], ואדרבה לפי מש"כ הב"ש דהא דכלא אמר ראו גט זה ואמר כנסי שט"ח לא אמרין דבטליה היינו דאמרין משום כיסופא קאמר אבל דעתו לגט ממש, א"כ מפורש ברמב"ן ורשב"א היפוך, שכתבו לפרש דמתינתין טעמא דפסול משום ציטול ומפורש דאף שציטלו מ"מ חוזר ואומר הא גיטך ושפיר דמי שלא ציטל לגט, וודאי יש למינקט כוותיהו ומה גם שאין מפורש ברמ"ה היפוך דבריהם, ועוד דהמחבר סתם בסימן קל"ו ס"ה דבכנסי שט"ח אינו גט אע"ג דנכתן בשתיקה פסק שם ס"א דאינו אלא פסול וא"כ ע"כ דבכנסי שט"ח מיפסל משום ציטול ואפ"ה כתב דאם אומר הא גיטך שפיר דמי, וא"כ הרי מפורש דלא כהרמ"ה, ולפי זה היה לו להמחבר לפרש בהדיא דמועיל אם יאמר לה הא גיטך, כיון דאף אם הרמ"ה ס"ל דאינו מועיל לא קיי"ל כוותיה, אלא יש לפרש דהב"י נסתפק כי שמא באמר מעיקרא ראו גט זה ואח"כ אמר כנסי שט"ח, [בגוונא דליכא למיתלי בסיסופא], גרע, והכא חיישינן דבטליה לגט ממש, ולפיכך לא כתב אלא הר"ז ספק מגורשת ולא הזכיר אם מועיל לומר הא גיטך לפי שהדבר אצלו בספק.

(ג) אה"ע סימן קל"ח ס"ג אפילו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינו כלום כו', ברשב"א למד כן דאל"כ פשיטא דהא אף בערה אם לא אמר כלום אינו גט, ועסקין באותו ענין לא שייך ביטול וע"כ דאיידי באמר לעדים ראו גט זה ואפ"ה לא מהני, ובלשון רשב"א הדבר סתום שכתב הטעם משום דישנה לאו בת איגרושי, וזה מספיק למה אינה מתגרשת בעודה ישנה, אבל עדיין לא נתפרש למה נריך שיאמר לה הא גיטך כשיעורה ולמה לא סגי במה שהעדים רואים שנעורה והגט בידה, והיה אפשר לומר דאמנם אין דברי הרשב"א אלא בשהעדים לא ראו שניעורה ורק ראו נתינה לישנה וזוהי אמרין שאין מועיל דנתינה לישנה לאו כלום הוא, אבל אה"נ שאם המתינו עד שניעורה והגט בידה אמנם א"צ לומר לה הא גיטך, אבל לשון המשנה לא משמע כן דקתני עד שאמר לה הא גיטך ולפירוש הרשב"א איירי באמר לעדים ראו, ומבואר דאין תקנה אחרת אלא לומר לה הא גיטך, וע"כ בעדים מיידי דהא

עוד שם כתב בשם רי"ו בשם הרא"ש דדוקא בשלא ציטלו בפירוש או מועיל מה שחזר ואומר הא גיטך דמחזור ואומר הא גיטך ש"מ שלא ציטלו, ולא נתפרשו הדברים שאם יש להסתפק שציטל מה מועיל מה שחזר ואומר הא גיטך, אטו הוא נאמן בכך, ואמנם אין כלל מקום להסתפק שציטל כשאומר כנסי שט"ח דלשון זה אינו לשון ציטול, ומעצמנו אין לנו להסתפק בציטול, ואי לשון שט"ח משמע שמעיד עליו שהוא פסול א"כ אין מועיל מה שיחזור ויאמר הא גיטך, ואולי נאמן לפרש דבריו, וז"ע.

שו"ע סימן קל"ו ס"א ה"ז גט פסול, כ"ד הרמב"ם, אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן והטור ס"ל דבטל, [וכ"נ דעת הרז"ה], וז"ע על שהמחבר סתם כהרמב"ם, ונראה דלחומרא ודאי יש לחוש לדעת הרמב"ן ודעימא.

שם פ"ת סק"ז כתב בשם הב"מ דעסקים באותו ענין ואמר כנסי שט"ח הוי ספק מגורשת, ואינו תמ"י, וכנראה חשש לדעת הרמב"ם, וכן נראה דעת הטור, ועוד שלא הזכירו לפרש דמתינתין בעסקים באותו ענין, אבל לעיל כתבנו דאפשר דיש ללמוד כן מהא דאמר אמר לעדים ראו גט זה ולא נקט בעסקים באותו ענין דמשמע דדוקא אמר לעדים מועיל, וז"ע.

שם ב"ש סק"ג כתב דהרמב"ם והטור חולקין על התו', ובאמת ז"ע דכל הראשונים חולקים על התו' (ה"ה הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והר"ן והטור) ולמה סתם הרמ"א כוותיהו, וז"ע.

אה"ע סימן קל"ח ב"ש סק"א, [ע"י לעיל בדינים העולים פרטי הדינים בזה לדעת הרמב"ן והר"ן, וע"י פ"ת סק"ז בשם הב"מ כתב להקל במקום עיגון בעסקים באותו ענין אף בנתינה גרועה], ומש"כ לדעת הרמב"ם בערך לה חרזיה ושלפתו בשותק אינו גט כלל, אמנם כ"נ לפרש וכמש"כ לעיל, אבל ברמב"ם בה"צ לא הזכיר כזאת כלל ע"ש, וע"י פ"ת סק"ז בשם הב"מ, וז"ע לדינא.

שם ב"ש סק"ח כתב דבאמר בפניה לעדים ראו גט זה וחזר ואמר כנסי שט"ח אין מועיל מה שיחזור ויאמר הא גיטך, שנחבטל הגט, וזה נריך עיון וכמש"כ לעיל דאין כאן מקום למיחשב ציטול הגט, והב"י לא הכריע בזה, וכאן כתב ספק

אפשר דכל שלא נתנו לה לשם גירושין חשיב כישנה ונריך שיאמר דוקא לה הא גיטך ואין מועיל מה שיאמר לעדים שיהא גט, ומיהו צנתן סתם מסתברא דמועיל אם יאמר אח"כ לעדים שלשם גט נתנו, דהא לעולם אמרינן דנתנו לשם גט אלא דדין הוא דנריך לפרש וזה הפירוש סגי גם לעדים, ומ"ל קודם מ"ל אח"כ, ועדיין צ"ע בכ"ז.

(ד) והנה לפירוש הרמב"ן והרשב"א דבאמר כנסי שט"ח לא חשיב ציטול הנתינה ואמנם הנתינה היתה לשם גט אלא שצריך לפרש, לא מצאנו דא"צ ליטלו הימנה ולחזור וליטנו לה אלא בשנתינה היתה לשם גירושין, אבל צנתן שלא לשם גירושין י"ל דאין מועיל שיאמר הא גיטך דהו"ל טלי גיטך מעל גבי קרקע, דדוקא בשנתינה היתה לשם גירושין או מצטרפת אף שהגירושין חלין אח"כ כשאומר הא גיטך, דהר"ז כמגרש לאחר ל', אבל הר"ן כתב דה"ה אם נתן לה לשם פקדון חוזר ואומר הא גיטך ושפיר דמי, ולמש"כ לעיל ס"ק כ"ב דנראה דהר"ן לא ס"ל כהרמב"ן אלא דכנסי שט"ח חשיב ציטול הנתינה א"כ שפיר מוכח דה"ה לשם פקדון, דכל ציטול הנתינה הר"ז כלשם פקדון, וכן לדעת הרמב"ם נמי מוכח כן, והטור בשם הרמ"ה כתב ג"כ ללמוד מישנה דאף אם ציטל הנתינה מ"מ א"צ לחזור וליטלו, [ומדלא דקדק מכנסי שט"ח משמע דס"ל דכנסי שט"ח לא חשיב ציטול הנתינה וע"י לעיל סוס"ק כ"ב], ולפי זה י"ל דאף הרמב"ן והרשב"א יקיימו ד"ז מישנה, [ואע"ג דאיכא למימר שאני ישנה דמ"מ נתן לשם גירושין, אבל משמע דהרמ"ה לא ס"ל חילוק זה], וכן צידדו לפרש דכנסי שט"ח אמנם חשיב ציטול הנתינה ולא נתקשו היאך יועיל אמירת הא גיטך, ומשמע דשפיר י"ל דכה"ג מצטרפת הנתינה הראשונה ולא חשיב טלי גיטך מעל גבי קרקע, וכן סתם בשו"ע סו"ס קל"ד דאף אם ציטל הנתינה א"צ לחזור וליטלו אלא סגי באמירת הא גיטך, [ומיהו לעולם נריך עדים שיעידו שהגיע לידה ע"י נתינת הצעל].

ויעזרי צ"ש סימן ל' סק"א שכתב דאף דאפשר לקדש בפקדון מ"מ י"ל דטלי קידושין מעל גבי קרקע פסול, ופקדון עדיף כיון שמתחלה הגיע לידה ע"י נתינתו, ובפ"ת סימן כ"ז סק"ג

נריך לומר הא גיטך בפני עדים, [והיכן רמזו שהראשונים הלכו וצאו אחרים, שהם לא שמעו אף שיאמר ראו גט זה, ולפיכך לא ראו גירושין לא הראשונים ולא האחרונים ונריך שיאמר הא גיטך דוקא], ונריך לומר דכשנותן לה בשעה שאינה בת גירושין או נריך שבשעה שנעשית בת גירושין ומתגרשת בלא מעשה ממנו כלל שמדע שהוא גיטה ושהצעל יאמר לה הא גיטך, כיון שגמר הגירושין נעשין על ידה לחוד, א"נ כיון שאינה יודעת כלל שזה בא לידה מיד הצעל גרע טפי לפיכך נריך שיאמר לה הצעל שהוא נתנו, [ומיהו אין מספיק שיאמר שהוא נתנו ונריך שיאמר הא גיטך דכיון דבשעה שנחנו לא ידעה כלום גרע], וצ"ע.

ויש לעי' הא הטור לא הזכיר כלל דין עסוקין באותו ענין ואמר כנסי שטר חוב או ערק לה חרציה ושלפתו, ומצאנו דמפרש דרישא דמתניתין קמ"ל דמועיל הא גיטך וא"צ ליטלו ולחזור וליטנו, אבל הא פשיטא דכלא הא גיטך לא חשיב גירושין כלל דאף בשותק כן, וא"כ הכי נמי סיפא יש לפרש דקמ"ל דאף בישנה מועיל הא גיטך ואין צריך ליטלו הימנה ולחזור וליטנו לה, וא"כ מניין לנו לחדש דבישנה אין מועיל אמר לעדים אם ראו גם כשניעורה והגט צידה, ואפשר דמדעבדינן נריכותא בגמרא בפלוגתא דרבי ורשב"א, ולא פרכינן אמתניתין, וגם לא שייך הצריכותא שבגמ' כיון דבמתניתין לא נזכרו דברי רשב"א, משמע ליה להטור דבמתניתין בסיפא החדוש הוא דאינו גט ולא דמועיל הא גיטך, אבל דוחק להוכיח כן, די"ל דמתניתין לא זו אף זו קתני, ואולי קיים הטור מסבירא דין זה דלא אשכחן דמועיל אם אמר לעדים אלא בשנתינתו נגמרו הגירושין, וצ"ע. — ומשמע דאף כשנגערה אין מספיק שיאמר לעדים שהוא גיטה אלא נריך שיאמר דוקא לה, דאי אח"כ מועיל ה"ה אם אמר קודם נמי היה צריך להועיל אח"כ.

ולדעת הרמב"ם נראה דודאי אין ללמוד ממתניתין כלום דמתניתין קמ"ל דצנתן לישנה הגט בטל מדאורייתא אם לא אמר הא גיטך, ולא איירי מתני' כלל צדין אמר לעדים, ושפיר י"ל דמועיל אמר לעדים, והמחבר אף שפסק כהרמב"ם בסימן קל"ו ס"א כיון שראה שהטור קיים ד"ז מסבירא סתם כן די"ל דאף הרמב"ם מודה בזה.

לחוד חשיבא נתינה, וכן משמע סתימת הסוגיא והפוסקים, וי"ע.

ואמנם מה שדנו אחרונים ז"ל בצ"ש סימן ל' סק"א וסימן כ"ז סק"ג צדין טלי קידושך מעל גבי קרקע, ז"ע דהא בקידושין בכסף צריכה לזכות בכסף, ובלא זה אינה יכולה להתקדש, ובזכייתה לעולם הוא משתתף שהרי אינה יכולה לזכות מבלי נתינתו, ומנלן דיש גם דין שיתוף הבעל בנתינה קודם זכייתה להגעת הקידושין לרשותה, והא בגט א"צ זכייתה ושפיר צעין שיתוף הבעל בהגעת הגט לרשותה, ולפיכך פסלין טלי גיטך מע"ג קרקע, שבה אין הבעל משתתף כלום, אבל בקידושין שהקידושין נעשין ע"י זכייתה בכסף מנלן דלא סגי מה שהבעל נותן את הכסף ומאפשר לה לזכות וה"ז שיתוף גמור, וכמו דסגי בנותן לה את הבית, וגם אם היה כאן דין נתינה למיפסל טלי קידושך מע"ג קרקע מסתבר דאף שחוק לפני רקוד לפני לא הוי חשיב נתינה, שההנאה נוטלת בעצמה, ומיהו יש לדחות, וגם בקידושין לא אישתמיט בשום דוכתא שיטרכו לצרר בעדים אם הבעל נתן לה את הפקדון בידו, או שנטלנו לצדה, אלא ודאי משמע דבקדושי כסף ליכא משום טלי קידושך מעל גבי קרקע.

ומיהו בקדושי שטר י"ל דחשיב ממש כגט, ואינה צריכה לזכות בשטר, וממילא יש לפסול באמר טלי מע"ג קרקע, כמו בגט, וי"ע.

כה) ד' א' תוד"ה דקיי"ל ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לר"מ צעי עדים בשעת נתינת הגט כו', ק"ק לפי זה הא דאמר כ' ב' כ"ד ב' צע"מ ור"א היא ול"ל למימר צעדי מסירה והא ודאי לא מתכשרא כלל בלא ע"מ אף לר"מ ולא הו"ל למימר אלא ר"א היא, וכן ליטנא דר"א פ"ו א' אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים משמע דלר"מ א"צ ליתנו בפני עדים, דאל"ה הו"ל למימר כיון שנתנו בפני עדים, [וכן ה' ב' צעי למימר דמ"ד בפני שנים קסבר משום לשמה, ולפי זה השליח מן השנים, ומשמע דמשום צפ"ג הוא דצעי בפני שנים הא לא"ה לא, ומיהו ע"כ לומר דעדיפא מינה פריך, או די"ל דקמ"ל דסגי בשנים דהא אית לן לפרושי אליבא דר"א דקיי"ל כותיה, ולדידיה לדעת תו' ודאי צעי ע"מ], והנה

בשם החת"ס מילין בחילוק זה, וזה תימא דהא בהדיא מבואר כאן דאף בגט שפיר דמי אם נתן לה לפקדון ואח"כ אמר החגרשי זו, וע"כ לחלק כמ"ש בצ"ש, ועי' ט"ז שם ס"ק ז' וב"ש ס"ק י"ג, (עי' להלן צדין טלי קידושין מעל גבי קרקע).

ובעת שמעתי ממרן (שליט"א) זללה"ה לפרש דדוקא בגט מועיל אמירת הא גיטך לאחר שנחנו לה בתורת פקדון דגט אגיד זה ומיוחד לגרושין ואף שנתנו לפקדון מ"מ מתלווה כאן ענין של נתינת גט וזהו הוא דאמרינן שאין חסרון במה שאינו עכשיו למטרת גרושין ושפיר דמי כשאומר אח"כ הא גיטך, אבל הנותן מעות לפקדון אין לזה כל קשר עם מחשבת קדושין והר"ז פקדון ממש ולא שייך לזרף נתינה זו כשאומר אח"כ הא קידושין, ולהאמור מיושצין דברי החת"ס.

ע"ז ב' תוד"ה ותחיל ולא הוי כמו טלי גיטך מעל גבי קרקע דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה, נראה כונתם דהכא יש אפשרות של נתינה בלא מעשה נתינה, והיינו ע"י נתינת המקום לה, ומה שהבעל מאפשר לה לקנות את הבית חשיב כנתינה, והרי אין צריך שיתן לתוך ידה אלא אף אם פושט ידו והיא נוטלת ממנה חשיבא נתינה, וכדאמר ע"ח א' דערק לה חרציה ושלפחו, וה"נ נתינתו המאפשרת זכייתה ע"י חוקה כהושטת היד חשיב ועוד עדיף, וחשיב נתינה, [ועיקר דבריהם לפרש דאע"ג שאין כאן נתינה בפועל מ"מ חשיב ונתן, אבל הא פשוט להו דבזכייתה את האמר חשיב הבעל כנותן ואינה כנוטלת לצד], ואפשר נמי דאם היה הדין דלעולם צריכה לזכות בגט כדי להתגרש דהיה כשר טלי גיטך מעל גבי קרקע דמה שמאפשר לה לזכות חשיבא נתינה, ודוקא משום שאינה צריכה לזכות בגט ומתגרשת צע"כ לפיכך פסול טלי גיטך מעל גבי קרקע, לפי שבנתינתה אין הוא משתתף, מיהו אף אם נימא דלעולם יש מקום להצריך נתינה אף אם צריך לזכות, מ"מ כאן בשנותן לה את הבית חשיב כמשתתף גם צמעה הלכיתה שלה שהרי ע"י נתינתו עובר הגט לרשותה בלא מעשה בגט. — ולהאמור אין צריך דוקא שהבעל ישים בעצמו את הגט באותו מקום שמקנהו לה, ואף אם אחר הניחו שם שלא בשליחות הבעל נמי יכול הבעל להקנות לה המקום ושפיר דמי דהקנאת המקום

הרי"ף ודעימ' דס"ל דלר"א נמי סגי בעדי חתימה לחוד ודאי חולקין על ר"ת בזה.

(כו) ב"ב מ"ח א' תוד"ה דבר וי"ל דלפי סברת המקשה דחשיב עכו"ם בני עישוי כו', ז"ע דהא איתותב רב משרשיא ולמה לא השיב לו קושטא דמילתא דעכו"ם לאו בני עישוי, ומה יתרון להשיב לו לטעמיה ולא לפרש האמת, ונראה דרב משרשיא לא הדר ביה וס"ל דכיון דפסלו עכו"ם אף בשכפו כדן תו כבר לא ידקקו לעכו"ם בענייני כפייה, ואי מתרמי, מילתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו זו בשלא כדן אטו כדן, נוגס בלא"ה נראה כן, דלא משמע לומר דרב משרשיא הוי סבר דבעכו"ם שלא כדן נמי פוסל דגמ' משמע שזה פשוט ומוסכם, ואדרבא חידושי' דשמואל הוא דבישראל שלא כדן פוסל, אלא דגמ' דגיטין לא ינחא ליה בהאי חירוצא ולפיכך מסקינן דדבר משרשיא כדומא היא.

ועיקר דצריהס וי"ל ז"ע דהנה לא הקשה רב יהודה מ"ש עכו"ם ומ"ש ישראל, דפשוט ליה דלטעמא דמנזיה לשמוע דברי חכמים יש לחלק בין עכו"ם לישראל, דדוקא בשכופהו מי שמנזיה לכך אז משלים עם הכפייה וגמר ומגרש, אבל לא בכופין אותו סתם בנ"א שאין זו חובתם ולא הם שנטטו עליה, וגם מנזות הגירושין נחלטת ע"י הוראות ב"ד ישראל, והנה לטעם זה עכו"ם לאו בני עישוי, [ענין הנידון אי עכו"ם בני עישוי או לאו, הוא נדון אי ראוי לכופ כל מי שצידו לכופ כיון שצדין תורה ראשין לכופו, או שדין כפייה לא נמסר אלא לב"ד ורק אז אמרינן דרזונו האמתי משלים עם הכפייה, ואין כאן נידון בחשיבות העכו"ם], אבל כשאמר ר"ה מסבירא דאגב אונסי' גמר ומקנה, הקשה רב יהודה דלפי סברא זו גם בעשוהו עכו"ם יש להכשיר, דכיון דאמרינן דכל דבר שאין זו הפסד אף שהוא נגד רזונו של האדם מ"מ משלים הוא עם הכפייה, א"כ ה"ה באופן שהוא חייב לגרש ואפשר לכופו עפ"י ב"ד ישראל, שאם עשוהו ב"ד עכו"ם דנמי שפיר דמי, שהרי אין כאן הפסד בעיקר הגירושין שהרי הוא חייב לגרש וגם אפשר לכופו עפ"י ישראל, ודמי לתלויה וזבין, ומשלים עם הכפייה, והנה ליכא מאן דפליג בסברא זו ארז יהודה, ולכו"ע יש להשוות כפיית עכו"ם כדן, לתלויה וזבין, וא"כ ע"כ לקיים דברי

רב משרשיא למסקנא לרב הוגא דקיי"ל כוותיה דתלויה וזבין וזיני' זבינא, וסוגיא דגיטין זריך לומר דפליגא אר"ה וסברה דלא אמרינן אגב אונסי' גמר ומקנה, ורק בגט משום מנזיה לשמוע דברי חכמים, ועכו"ם לא, [ומיהו כונת תו' לפרש דסוגיא דגיטין מצי אחיא אף כר"ה, וע"כ דפליגא ארז יהודה במה דמדמי תלויה וזבין לגט בעכו"ם, אבל ז"ע לפי זה למה לא השיבו כאן בגמ' לרב יהודה, שאין הנושאים דומין].

ואפשר דמה"ט פסק הרמב"ם בפ"ב מה"ג ה"כ כרב משרשיא, דכיון דקיי"ל כר"ה ע"כ דקיי"ל כרב משרשיא, והא דאזני ור"י בגיטין פ"ח ז' משום דעבדינן שליחותיהו הוא דכפינן, היינו לענין מה שאנו כופין לכתחלה, אבל לענין הא דצדיעצד שפיר דמי מדאורייתא לא זריכינן לשליחותיהו אלא אף בעכו"ם כן וכדרב משרשיא, ומיהו מה שפסק הרמב"ם אף בשלא כדן בישראל דאזני אלא פסול, קשה דבזה לא מצינו מאן דפליג אסוגיא דגיטין דמבואר דפסול מדאורייתא וכדפרינן דשלא כדן בעכו"ם ליפסול כדפסיל שלא כדן בישראל ומבואר דשלא כדן בישראל לא פסיל אלא משום גזרה, ופרינן דבעכו"ם נמי לגזור, וכן אמרינן שלא כדן כדן ישראל לא מייחליף, ומבואר דדוקא משום כדן בישראל הוא דאיכא למיחש, ועי' לח"מ וז"ע. — ועי' רמב"ן שיישב הסוגיות בע"א דלמסקנא דתלויהו ויהיב שאני תו ליכא למיפך מהא דבעכו"ם פסול וממילא לא אכטריך להא דרב משרשיא וקיי"ל דבדומא היא כדמסקינן בסוגיא דגיטין, ומעיקרא לא פרינן מהא דרב משרשיא לפי שלא נתפרש בהדיא דשלא כדן בעכו"ם כשר אלא שמואל הוא דקאמר לה ולא שייך לאקשויה. (ול"ע בכ"ז כה"ז).

סימן ט

(א) סנהדרין ל"א א' הדיא איתתא כו', אי לא מהימנה הרי דין השטר שצידה כדן שטר שנמצא [אלא דאפשר דליכא ריעותא דנפילה כה"ג], ויהא מונח עד שיצא אליהו, וכדתנן ב"מ כ' א', ואילו נאמנת מהדרינן השטר ללוה או קרעינן ליה, [ונפ"מ אם יש תח"י המלוה ממון של הלוה דאי אינה נאמנת לא מפיקין מיניה, וע"ע

ואמרה נתגרשתי נמי אין זה ענין למגו למפרע שהגירושין ענין מחודש הוא ובשעה שאמרה א"א אני לא ידעה שעתידה להגרש, ודוקא בממון שכבר יכלה לכפור בזה דיינינן אי חשיב מגו בזמן שעכשיו אין צידה לכפור, לכך ע"כ דהכא משום דשליש הוא ובלא"ה הדבר קרוב להאמינו דהא הימני לפיכך במגו כל דהו מהימן, וכ"ה בנמו"י דדוקא בשליש ס"ל לל"ק דמועיל מגו כי האי, וכן מבואר בתו' כתובות הנ"ל דנקטו בפשיטות מסוגיין דלא אמרינן מגו למפרע אע"ג דלישנא בתרא איתותב, והיינו דע"כ לא פליג ל"ק אלא משום דשליש ס"ל דסגי בך, אבל בעלמא ודאי מודה דלא אמרינן מגו למפרע, ואפשר נמי לאומרה בלשון אחרת קצת דאמננס מגו למפרע לאו כלום היא, והכא הך אי בעיא קלתי הוא לחיזוק כח השליש למימר דהא הימני דאי בעי קלתי, ואין כאן הטעם משום מגו דאי בעיא קלתי אלא משום דהא הימנה דאי בעיא קלתי.

והנה איתחזק צבי דינא היינו רק שיש תח"י שטר זה אבל לא איתחזק אי בתורת שליחות או בענין אחר, ויש לעי' למה אינה נאמנת במגו דאי בעי אמרה שהלוי הפקידו אצלה וכה"ג נראה דנאמנת, שאין כאן ריעותא, וי"ל דאין דרך הלוי להפקיד שטר, ואפשר דאף אי טעין הכי אינו נאמן, ואף קודם ההלואה אם השליש כבר הוא צדין שליחות ואינה נאמנת, א"כ הכא כבר טעין הלוי טענותיו ואמר שאין צידו שטר ולפיכך תו לית לה מגו, וכן נראה דאם טענה דאדריתי למלוה נמי אינה נאמנת למאי דס"ל שאין שליח נאמן.

הק' מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' סק"ג אי אין שליח נאמן א"כ כל מלוה יפקיד שטרי' אצל אחר וישתדל שיראוהו עדים ציד האחר ואח"כ כשיפרע לו הלוי ויחזיר לו שטרו יוציא העדים שהיה השטר ציד אחר, ונראה דלא חיישינן להכי דלקנוניא עם העדים ליכא למיחש דהא כל שנים בלא"ה יכולים להעיד הכל אלא דלא חיישינן להכי, ואח"כ מירתת המלוה שמא יודע ללוה שראו העדים השטר ציד אחר דכל צי תרי קלא אית להו ולא ישלם לו כלל, ומה גס שע"י קנוניא זו אף אם לא יודע ללוה אין הצלחתו בטוחה דהא אין זה אלא ספק ויהא מונח, ולענין תפיסה הוא דבר רחוק,

בשו"ע חו"מ סימן ס"ה סט"ו, ובש"ך שם ס"ק מ"ו וס"ק מ"ח, וכבר כתב כן הש"ך שם סק"ו.

שם שא"ה דאי בעיא קלתי, לכאורה עדיפא הו"ל למימר דאי בעיא אדריתי ללוה, ואפשר דבסתמא הלוי והמלוה כבר גמרו טענותיהן בצ"ד וכבר אמר הלוי שאין השטר צידו, וממילא השליש בשעה שצא לצ"ד כבר אינו יכול למסור ללוה שלא יהא ללוה תועלת בזה כלל, ומיהו למאי דאמר לל"ב דאירי בשהחזק השטר בצ"ד, ומשמע דאף לל"ק אירי דהחזק, דלא פליגי בעובדא היכי הו"ל אלא צדינא דדן ר"נ הוא דפליגי, ולפי זה אי בעי קלתי היינו מעיקרא, א"כ ה"נ הו"מ למימר דאי בעיא אדריתי ללוה, ונפ"מ דאי קלתי אכתי בעי ליה להשבע היסת משא"כ אי אדריתי ללוה, ומיהו אפשר דאף בדליכא טעמא דאי בעי אדריתי ללוה אפ"ה יש כאן הימני אף לענין שבעה, דכיון דהימני דאי בעי קלתי הימני בכל מה שיאמר, [וכעין דכתבו תו' גיטין ס"ד א' דאע"ג דלא חשיב מגו הא דאי בעי יתיב לגיטא לדידה מ"מ חשיב הימני כיון שאם תרצה תקבל מידו, ומיהו לא דמי].

שם ב' כיון דאיתחזק צבי דינא איבעיא קלתי לא אמרינן, [ר"ל אי בעיא קלתי מעיקרא קודם דאיתחזק צבי דינא לא אמרינן], כבר כתבנו דמשמע דאף ל"ק מודה דהך עובדא באיתחזק צבי דינא מעיקרא אירי דלא משמע בגמ' דפליגי הנך לישי בעובדא היכי הו"ל ולא צדין כלל, אלא אדרבה צדין פליגי וממילא ע"כ דבעובדא לא פליגי, ולפי זה נראה דאף ל"ק מודה דמגו למפרע לא אמרינן וכמו שהוכיחו תו' כתובות פ"ה א' ד"ה אית מהא דשבעות מ"א וגם סברא היא זו שהמכשע עכשיו אין לנו לומר שלעולם היה בדעתו לכחש, ואדרבה אית לן למימר דהשתא הוא דעלה בדעתו לעשות עול, וא"כ מה מגו היא מה שהיה יכול לעשות מעיקרא [ובש"ך בסו"ס פ"ב צדיני מגו דין ח' הביא עוד ראיה לזה מהא דא"א הייתי וחזרה ואמרה פנוי אני דאינה נאמנת בלא אמתלא וכדאמר כתובות כ"ב א', אבל ז"ע דהיכא דקותר עכשיו דבריו הראשונים ודאי אין להאמינו עכשיו ואין זה ענין למגו למפרע כלל שהרי בשעה שהיתה המגו צידו טעין היפוך ממה שטוען עכשיו כשאין המגו צידו, ואף באמרה א"א אני ואח"כ בזה

ומיהו אי טעין המלוה והאחר דפקדון הוא מסתברא דנאמניס אף למאי דס"ל שאין שליש נאמן, שאין זוה כל ריעותא, ולפי זה אין המלוה יכול להפסיד ע"י כך, ונראה דלא חזיק המלוה לעשות לנפקד שקרן, שמסר ללוה שלא כדין, דמיכסיף לעשות כן לאדם שעשה לו טובה לשמור שטרו, ולפיכך לא חיישין להכי ולקנוייה עם הנפקד נמי ליכא למיחש שהנפקד לא יסכים לכך, ואפשר נמי דאם הנפקד יטעון שהוא נפקד והחזיר למלוה דיהא נאמן אף אם המלוה יטעון שהוא שליש או שלא החזירו לו, דנפקד עדיף משליש, דשליש לעולם מיקרי חופס בחזקת שניהם משא"כ נפקד וט"ע בזה.

שם אין עליו עדים ויוצא מתח"י שליש כו', בלשון ראשון פירשו בתו' דאין עליו עדים כלל קאמר אלא דמייירי שהשטר יוצא ג"כ מתח"י השליש ולכך נאמן כיון שהשטר בידו, ויש לתמוה א"כ מה הזכיר התנא הסמפון שאין בו כל ענין והוא פיסת ניר צעלמא אחרי שאין עליו עדים, והשטר שהוא עיקר הענין שזכאן לא הזכירו כלל, וואולי צעי לאשמועינן דסמפון בכתב יד השליש כשר וכל שהמלוה מודה שהוא היה השליש והושלש השטר בידו או שיש עדים על כך הרי שזכרו כשזכר המלוה, ואם מת השליש ושזכר מכת"י נמצא תח"י הלוה כשר, ולפי זה היה אפשר לומר גם דע"כ לאו מטעם מגו נאמן אלא דין הוא להאמינו כבעל דבר דאי מטעם מגו אין סברא שיהא שזכרו כשזכר המלוה, ולפי זה לא הוצרכו לדחוק בדומיא דיוצא אחר חיתום שטרות משמע ליה, וניחא גם משה"ק להלן דנוקי כרבי, ועוד קשה דאם כל נאמנות השליש משום שהשטר בידו א"כ דילמא הך ברייתא כרבי ס"ל דאוחיות נקנות במסירה ולכך נאמן במגו דלקוח, ודוחק לומר דמשמע ליה דברייתא אף בראו העדים השטר בידו וידעו שהוא שליש איירי, ויהיה אפשר לומר דאדרבה אמנם הך ברייתא כרבי ס"ל ולכך נקט סמפון למימר דאיירי בראו ביד השליש גם את הסמפון ותו לית ליה מגו דלקוח כיון שהסמפון על שם המלוה, ולפי זה ע"כ דברייתא איירי בראו השטר והסמפון ביד השליש קודם שנפלה המחלוקת ציניהם דאל"ה למה נקט סמפון, ולא הוצרכו התו' לומר דמשום דדומיא דיוצא אחר חיתום שטרות דייקין לה, אבל אין כל

זה במשמעות פשטות הסוגיא, אח"כ ראיתי שמרן (שליט"א) זללה"ה הקשה כן, ומירך דמשמע לגמ' דאיירי אף בראו גם את הסמפון ביד השליש וכה"ג לית ליה מגו דלקוח כיון שהסמפון על שם המלוה, א"נ דמשמע לגמ' דברייתא הימנותא דשליש אתי לאשמועינן ולא דיני מגו, וועי' להלן סק"צ מש"פ בזה הרמב"ם והטור.

ובלשון שני פירשו בתו' דאין עליו עדים היינו שאינם יודעים אם נפרע, וגם לפירוש זה ז"ל כמש"כ למירוך קמא דהא דמשמע לגמ' אף באחזוק צבי דינא דבבלא"ה הא איכא מיגו דאיבעיא אהדרי' ללוה, היינו דמדכיל ליה בהדי יוצא אחר חיתום שטרות משמע דאף בזה הסמפון כשר בכל גווני, ומש"כ הש"ך סימן נ"ו סק"א לפרש דברי התו' כהנמו"י ז"ע שאין לוה כל רמו בדברי התו' ואדרבה לשונם מוכיח שיש קיום וגם העדים לפנינו אלא שאינם יודעים אם נפרע, וכבר תמה בזה מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' סק"ה, ואפשר גם לפרש אין עליו עדים דהיינו עדי קיום וכמש"פ רש"י ז"מ כ"א א' דלמסקנא דהתם מתפרשא הך ברייתא בעדי קיום, ואפשר נמי לפרש שאין עליו עדים והוא כתוב בכת"י המלוה, וכן פירש בשטמ"ק שם.

ובנמו"י פירש דאין עליו עדים היינו שאין עדים מנויין לקיימו וממילא השתא ליכא מגו לשליש אלא דמעיקרא כשמסרו המלוה לידו אי צעי היה מוסרו ללוה והיה מקיימו, ונמצא דהמלוה הימני, והיינו דמיייתין ראייה דשליש מהימן אף בלא מגו דהא השתא לית ליה מגו, ולפי זה ז"ל דהא דאין המלוה נאמן במגו דמזויף היינו משום דכיון דהימני' לשליש הרי השליש כשני עדים והוי כמגו במקום עדים. — ואפשר נמי לפרש דסוגיין משמע ליה דאף בשהלוה כבר אמר שאין לו סימפון נמי נאמן אח"כ השליש לומר דפרוע הוא אע"ג דלית ליה מגו לאהדורי' ללוה.

כתב הש"ך סימן נ"ו סק"א וס"ק כ"ג דהנמו"י חולק אהא דאיתא שם ס"ד דבשטר שאינו מקויים שהוא ביד השליש נאמן הלוה לומר פרוע דלא עדיף השליש מלוה עצמו, ואילו לדעת הנמו"י הרי חזין דאף בשזכר שא"ל לקיימו נאמן השליש, ואמנם מסתברא כן שאין נראה לחלק בין שזכר לשטר לענין מודה שכתבו אי נריך לקיימו דגם

אמנם בשעה שמסר השטר לשליש נריך עדים שאז היה אפשר לקיימו, ואפשר עוד דכי היכי דכתבו תו' גיטין ס"ד א' ד"ה שלישי דאף בשהשליש בעדים נמי אמרינן הימני' משום דזימנין דמיימי סהדי, ה"נ במפקיד שטר שאין עדים מזויין לקיימו דמ"מ הימני' דזימנין דבאים עדים ומקיימי ליה, ולפי זה לעולם א"ל לזכר כלל אם היה אפשר לקיימו בשעת מסירה לשליש דכיון שמודה שהשטר נכון ממילא הימני', ולשון הנמו"י כיון דמעיקרא היה אפשר לקיימו לאו דוקא ועיקרו דהרי אפשר שיתקיים ויש כאן הימני' אבל א"ל צירור שאמנם אז היה אפשר לקיימו, (ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סו"ס ק').

ז' שו"ע חו"מ סימן ס"ה ס"ט אם השובר ציד שלישי כו' ואפילו מת השליש כו' ואם השליש מת כו', כ"ז לשון הטור, והנה אפילו מת השליש דקתני ברישא ודאי היינו לומר אפילו לא אמר פרוע הוא קודם שמת דאי אמר פרוע הרי כבר קתני דנאמן, [וכמש"כ הדרישה וס"א ומש"פ ב"י ז"ע], ונמצא שיש חילוק בדברי רבנו שאם השטר והשובר ציד השליש ומת קורעין את השטר ואם השובר לחוד ציד השליש והשטר ציד המלוה אז לא קורעין ולא גוזין, וז"ע בטעם הדבר מ"ש, והא אין ריעותא במה שהשטר ציד השליש, ולא דמי לנמצא בין שטרות קרועין דהכא אילו השליש חי ואומר שהשטר לא נפרע אין כאן ריעותא כלל, וכשמת נשאר הדבר בספק אבל מהיכא תיתי לקרוע השטר, [הר"ז כאלו מצאו אצל שלישי ב' שטרות של ראובן על שמעון ושל שמעון על ראובן בסכום שוה, דלא קרעין להו ושיניהם נשארים בספק], אמנם יש מקום לומר דשובר ציד שלישי הוא בחזקת הלוה, דאין שלישי מכין שובר, ואין המלוה משלישו ציד השליש אלא סמוך לפרעון ממש כשכבר נדברו ביניהם שמשלם לו, ולא חיישין דילמא אחרמי שלא שילם, כיון שכבר עמד לשלם, [אבל אין נראה לומר דאין השובר צא ליד השליש אלא לאחר פרעון, שאין נראה כן, דלעולם כשמשלמים היינו משום שעדיין לא שילם, וכש"כ באין עליו עדים, דאי כבר שילם כבר היה מחתים עדים], וזו נראה אמנם דעת ר"ת בהגהמ"ר שלהי פ"ק דב"מ דאף אם אין השליש יודע אם פרע או לא מחזקינן ליה לפרוע כיון שהשובר תח"י, אבל לפי זה אין חילוק

שטר בזמן שהוא ציד המלוה מצטל טענת פרוע, אלא דאפ"ה אמרינן שאין לחייב הלוה על פי הודאתו בשטר דהפה שאסר הפה שהחיר אלים ואינו מאפשר לקיים חלק מדבריו בלא החלק השני, וה"נ בשובר, אף שצוה יותר רחוק לתלות שצא ליד הלוה קודם שפרע, וכן במ"מ פ"ז מה"ג ה"ג כתב דנאמן לומר ממני נפל במגו דמזוייף, אע"ג דנפילה דיחיד חשש רחוק ביותר הוא, וכן מצוה בטור סימן ס"ה סעיף כ"ח ובשו"ע שם ס"ט דבשובר שאינו מקויים שציד השליש אין השליש נאמן לומר פרוע (והיינו בששניהם מודים שהוא שלישי), ונריך דוקא שיתקיים בחותמיו, והיינו ע"כ משום דהשליש לא עדיף מלוה עצמו ואף שהמלוה מודה שכתבו נריך קיום וכ"כ בפרישה שם ומצוה דהטור ס"ל דאף בשובר שמודה שכתבו נריך לקיימו, ואף כשהוא ציד שלישי, ופליג בהדיא אנמו"י, לפי זה נראה דאף הנמו"י אינו מחלק בין שובר ושטר לענין מודה בשטר שכתבו, אלא דס"ל דהשליש נאמן טפי מן הלוה עצמו דסברא דהא הימני' משוי ליה כב' עדים וגם כאן נוח לחלק דבריו להאמינו שהוא שלישי ולא להאמינו שמשקר, שאמירתו שהוא שלישי יש לחשבו כדבר צדדי, שהרי צוה עדיין לא נעשה כלום בענין הנידון, ולפי זה אמנם אף בהא דסנ"י ס"ד פליג הנמו"י, אבל מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' סק"ו כתב לחלק בין שובר לשטר לומר דבשובר כו"ע מודו דא"ל לקיימו וז"ע, גם בלשון הנמו"י ז"ע לפי זה דמשמע דעיקר דבריו לומר דהיינו דמדמינן לאתחזק צ"ד משום דעכשיו ליכא מגו, ואילו לפי דברי מרן (שליט"א) זללה"ה הא גם עכשיו אית ליה מגו, ונריך לפרש בראו ול"מ כן.

ולבאוריה משמע מדברי הנמו"י דנריך שיתברר לנו שאמנם בשעה שמסר המלוה השובר ליד השליש היה אפשר לקיימו, ולפי זה במש"כ הש"ך סימן נ"ו ס"ק כ"ג דהנמו"י חולק דין הנוכח שם וס"ל דבשטר ציד השליש ואומר שלא נפרע אין הוא נאמן לומר פרעתי אף אם אין עדים מזויין לקיימו, היינו נמי אם יתברר שבשעה שהלוה פרע היה אפשר לקיימו, אבל ל"מ כן, ואפשר דלעולם במסירת השטר ליד השליש מדעת הלוה חשיב הימני' אף קודם ששילם כיון שנותן על דעת כן שישלם ויאמינו על השטר, ומיהו

נוכר בדברי רבנו דין אם נמצא תח"י השליש שובר שנועד בלשונו לשמש ביד הלוה, והוא כת"י סופר או שלישי בין בלשון השליש או המלוה או עדים, וכנראה מפרש רבנו דברייתא איירי בנמצא אצל השליש כתב שנועד לצורך עצמו, ומשמע דס"ל מסבירא דשובר שכתב על שם הלוה דין שלישי כדין המלוה, אצל לשון הטור ה"ל לא מתפרש כן, אלא כל לשון שובר שביד השליש חשיב כפרעון, וכפשטא דלישנא דברייתא, ובצ"י סימן ס"ה ונ"ה משמע דהשוה דעת רבנו והטור, ונ"ע.

נראה לדעת הרמב"ם והטור מתפרש בפשיטות הא דפריך לר"ג מבדייתא אע"ג דבברייתא לא נוכר דאיירי בראו השטר ביד השליש דכיון דאף במת השליש אמרינן דהשובר הנמצא כשר ע"כ שהשליש נאמן כבעל דבר ממש, דאין שייך מגו כשמת השליש ואנו דנין בשובר הנמצא, וע"כ הא דהשובר כשר הוא משום שהשליש נאמן אילו אומר שפרוע הוא אף בלא מגו, ולפיכך אף שובר הנמצא תח"י הוא בדין שובר הנמצא אצל בעל דבר.

(ג) **סנהדרין** ל"א א' דאי בעיא קלתי, נראה דדוקא בשליש אמרינן סברא זו משום דחשיב כבעל דבר והרי הוא תופס בחזקת שניהם, וכן לרבי במגו דלקוח נמי דוקא בשליש אמרינן כן, אצל אם המלוה אומר לפקדון והשליש מודה דלפקדון אלא שאומר שידוע שנפרע בזה דינו כע"א דעלמא ואין מועיל כאן מגו דלקוח או דאי בעי קלתי, והרבה סברות יש בזה חדא דליכא כאן הימני כלל דלא הימני אלא שלא יכחש בפקדונו ואמנם אינו מכחש בזה אצל לא האמינו לומר שנפרע, וזה לענין שאין כאן עדיפותא דשליש אצל גם בלא ראיו בידו דיש כאן מגו ממש נמי נראה דאינו נאמן משום דחשיב כמעין מגו מממון לממון דלכחש בפקדון הוא ענין אחר, ועוד דאינו מעיז לכחש בפקדון, ועוד דאפשר שאין מועיל מגו אלא בבעל דבר אצל ע"א דעלמא אין מגו מועלת להאמינו יותר משאר ע"א.

והנה מסקנא דסוגיא דשליש נאמן אף בראו בידו אע"ג דלית ליה מגו השתא ואמרו בצ"מ כ"א הטעם משום דהא הימני, והיינו שכיון שמסר השלישות בידו הר"ז כמחל לעשות כפי שיאמר השליש, ומ"מ אי איכא עדים דמכחשי לשליש אינו נאמן וכצ"ע סימן נ"ו ס"ב ואע"ג דהימני,

בין אם השטר ביד השליש בין אם הוא ביד המלוה, [ומה שחילק ר"ת שם בזה היינו באין עליו עדים בשובר בזה אם השטר ביד המלוה נמצא שלא הימני מלוה לשליש כלל], דכל שהשובר ביד השליש יש להחזיקו לפרוע, ונ"ל דס"ל להטור דכיון דבגמ' לא מצינו דשובר ביד השליש מחזיק את השטר לפרוע אף במת השליש, [שמפרש כן בגמ', דאל"ה סמפון ל"ל], אלא בשגם השטר יוצא מתח"י, אין לנו לחדש דאף ביוצא השטר מתח"י המלוה כן דמ"מ קנת עדיף בשהשטר ביד המלוה, (ואפשר נמי דהא דסגי הכא באומדנות לקרוע השטר אע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב, והכא הא דאין השליש מכין שטר, וגם הא דאי נדברו לשלם לא עביד דמתחרט אינו אלא כעין רובא, דשאיני הכא שהשטר ביד שלישי ואין מוחזקין בו ואנו דנין השטר בחזקת מי, והר"ז כאילו אין כאן בעלי דברים כלל, ובזה כל שהדעת נוטה יותר לאחד מהם חשבינן ליה במוחזק והשטר בחזקתו ואידך המע"ה, ולכך זה דוקא בשהשטר ביד השליש, אצל אם הוא ביד המלוה, לא קרעינן ליה מחמת אומדנות אלו), ולפי זה אפשר אולי לפרש כן גם כונת ר"ת שבהגמ"ר שם ונפרש דלא קאי אברייתא דאין עליו עדים דוקא אלא אף ביש עליו עדים קאמר ומשום דשטר ביד המלוה עדיף, ונ"ע.

ונראה דאין חילוק [בדין הרישא דאין עליו עדים] בין אם נכתב השובר בשם המלוה, בין אם נכתב בשם השליש בין אם נכתב בלשון העדים.

רמב"ם פט"ו מהלכות מלוה ולוה ה"ח וכן אם מת השליש ונמצא כתב יוצא מתח"י שלישי ששטר זה המונח אצלו פרוע הוא הר"ז פרוע כו', כבר כתב הלח"מ דמקור דברי רבנו הוא ברייתא דאין עליו עדים ויוצא מתח"י שלישי שבספ"ק דב"מ וסוף פרק זה בורר, ומפרש לה רבנו שהשטר ג"כ יוצא מתח"י שלישי דאל"ה הא לא הימני כלל, וכמש"כ תו' שם, ולפי דקשה א"כ סמפון ל"ל לפיכך פירש רבנו דאף במת השליש איירי הברייתא, (וזה גם מקור דברי הטור ה"ל), אצל לשון רבנו משמע דנמצא תח"י השליש כתב האומר שהשטר פרוע והיינו שכתבו השליש או שלוהו לצורך עצמו לזכרון דברים, וזה ודאי חשיב כעדות השליש שהשטר פרוע, אלא שזה עדות בכתב, אצל ג"ז שפיר דמי וכ"ה צ"ע סימן נ"ו ס"א, אצל לא

אף באופן שנאמן נגד השליש, כיון שצלא"ה ציד השליש לעשות באופן שלא יהא נאמן נגדו ולפיכך אף גוויי שנאמן, כל שהדבר רחוק להאמינו ובוש לטעון, מחל, וה"נ גבי גירושין כן, שהסכים שיהא כאשר יעשה השליש כיון שאינו יכול להכחישו והסכים גם באופנים שנאמן להכחישו כיון דמ"מ הדבר רחוק להאמינו בזה, והכא דמסייעו הא דאם איתא לדידה הוי יהיב קמיפלגי אי צכה"ג נמי מחל והסכים למה שיעשה השליש, [ובממון פשיטא ליה כן], או"ד לא, דגירושין חמיר ליה טפין.

והנה הא דהשליח נאמן לומר שהוא שליח לקבלה היינו דוקא בשכבר היה צידו למסור לה ומהימן מכאן ולהבא כיון שצידו לגרשה, [ואפשר דלר"ך שיאמר שהוא שליח קבלה בשעה שיכול למסור הגט לידה אבל אם אומר בשעה שאינו יכול למסור לה אף שכבר היה יכול למסור לה אפשר שאינו נאמן דהוי כמו מגו למפרע], וכ"ה בר"ן, אבל ז"ע דפלוגתא היא בצ"ב קל"ד ז' באמר למפרע אי נאמן מכאן ולהבא והכא כשאומר למפרע ואינו נאמן מנ"ל להאמינו מכאן ולהבא, [ואע"ג דמסקינן התם דחוש לה, הכא עדיף משום דגט צידו, ומ"מ לענין דאמר למפרע לא פלגינן דיבורי' להימני' להבא, דלענין זה נראה דאין מועיל גט ציד], ואדרבה הכא שאומר שנתגרשה בגט זה אם אנו יודעים שהיום לא נתגרשה צו מסתברא דלכו"ע אינו נאמן כיון דלמפרע אינו נאמן ומכאן ולהבא ידעינן שלא נתגרשה, ואולי מיירי דוקא באותו יום שקיבל הגט דכה"ג לא חשיב למפרע עי' צ"ב שם, ועי' לעיל סימן ו' סק"ז ח' שנתבאר שם דבעל שמחזיק גט צידו ואומר שכבר גירש צו וחזרה והפקידתו אצלו אינו נאמן והיא ספק מגורשת וכ"מ ברש"י שם, ולפי זה כש"כ שליח שאין להאמינו טפין מן הבעל, וכבר חלקו הראשונים ו"ל כאן על פרש"י בזה, וס"ל שאין השליח נאמן לומר שהוא שליח קבלה, ונראה דה"ה שאינו נאמן לומר שכבר נתנו לה והחזירנו לו לפקדון, דכי היכי דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן אף בשמחזיק גט צידו ואומר שצוה הגט גירשה והחזירנו לו וכמש"כ לעיל שם, ה"נ שליח, דלא הקילו חכמים בזה לסמוך על מגו דצידו לגרשה.

(ה) ודעת תו' דגיש עדים שהוא שליח קבלה איירי, ואפ"ה לא חשיב גט צידו כמו ציד

והטעם דכיון דציד השליש לעשות מה שירצה על כרחו של שכנגדו, ממילא כשנמסר לו על דעת כן נמסר לו, ואמרין נמי דאף אם יסתבצ הדבר באופן שאין נאמנות לשליש כגון שיראו צידו מ"מ אף בזה דעת בני אדם נוטה שהאמת עם השליש שדבר רחוק הוא שזה שסמכו עליו יחזב בצוטחים צו, וגם הרי לא ידע שיקרה שיראו צידו, ולפיכך הסכים למה שיעשה השליש אף באופן זה שאינו נאמן מן הדין כיון שהדעת נוטה להאמינו, אבל כגיש עדים נגד השליש בזה כיון שיאמינוהו נגד השליש בצטחה ודאי לא הסכים למחול לעשות כפי מה שיאמר השליש, שאינו צוש בטענותיו נגדו שהרי עדים מסייעין אותו.

(ד) גיטין ס"ד א' בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן כו', לפרש"י נראה דה"ה בשליח להולכה שאומר שכבר מסרו לאשה וחזרה והפקידתו צידו פליגי, ופלוגתיהו בשליח לקבלה לרבותי' דר"ח דאף בזה שליח נאמן, א"נ דבזה פליגי בשליש שעדיין שליחותו תח"י משלישות הבעל משא"כ בשליח להולכה צריך לפרש שאומר שכבר נתנו לה והחזירנו לו א"נ בשגט צידה ואומרת או שיש עדים שקבלתו מן השליש, [דבשהשליש אומר שעדיין לא נתנו לה בזה ודאי הבעל נאמן דהא אי בעיא מבטל לשליחותו, ועוד דאמירתו לפקדון חשיב אמנם ביטול השליחות, ולא גילוי מילתא], ובגיש עדים שהוא שליח לקבלה אפשר דבזה מודה ר"ה דשליש נאמן דכיון שידענו שנתמנה שליח לקבלה הרי ידו ויד האשה שווין וכי היכי דבגט ציד האשה אין הבעל נאמן לטעון כלום ה"נ צומן שהגט צידו, ואף שיכול לומר שלא ידע שהוא שלושה, מ"מ רחוק הוא לתלות שאירע שמסר לפקדון דוקא לזה שמינתו לשלושה, וגם מינוי שליח לקבלה קלא אית ליה, ולפיכך לעולם מהימנינן לשליח צכה"ג, ולפי זה דוקא בשאין עדים שהוא שליח לקבלה פליגי.

ופלוגתתן אי צכה"ג שקרוב להאמינו דלפקדון יהציה משום דאין דרך לעשות שליח צומן ששניהם צעיר, אי הימני' אף צכה"ג גבי גירושין או לא, ולענין ממון כו"ע מודו דהימני' אף כה"ג, דממון קיל ליה טפי, אבל בגירושין פליגי וכן בשאינם צעיר אחת אף לגירושין הימני' [עי' לעיל סק"ג נתפרש דהימני' היינו שמחל זכותו

האשה דאפשר שלא ידע הבעל שהוא שליח קבלה, ואין צירור השטר אלא כשהוא ציד הבעל דבר הידוע, ועוד שכיון שאינו נוגע בדבר שאינו להחיר עצמו אפשר דהימני' הבעל, ולפיכך דינו כדין שליח ולא כדין בעל דבר, והנה גם לפי' תו' ה"ה דפליגי בשליח להולכה שאמר שהוא שליח ומסר הגט לידה ואח"כ צא הבעל וטוען לפקדון, [וזה מבואר מקושיהם מכל מציא גט ממדה"י], וזה שפירשו בשליח לקבלה היינו דמהא דפריך קבל ל"ל מבואר דאף בשליח קבלה ס"ל לר"ח דשליש נאמן ולפיכך פירשו כן לכתחלה שזו רבותא טפי, וגם פשטא משמע דבגט ציד שליח איירי וזה מתפרש טפי בשליח קבלה, [דבשליח הולכה צריך לומר שכבר קיבלה והחזירנה לפקדון], ופלוגתא מתפרשת כמש"כ לפרש"י דהכא הימני' דאי בעי מסר הגט לאשה, [ואע"ג דלא חשיב מגו דדילמא לא הייתה מקבלת, אבל מ"מ יש כאן הימני' כיון שיתכן שהיתה מקבלת], ולפיכך הימני' אף באופן שאין לו נאמנות מעיקר הדין כגון בשהגט צידו דלית ליה מגו, וקמיפלגי אי הימני' אף בכה"ג שהדבר רחוק להאמינו דאם איתא דלגירושין יהציה לדידה הוי יהיב לה, ובזמן פשיטא ליה דהימני' אף כה"ג, ורק בגירושין דאין אדם מסכים בקל לעשות נגד רצונו קמיפלגי אי אף בכה"ג הימני' או לא, והא דפריך ממתניתין פירשו דקבל לחוד קשיא ליה ותינתא אמרה דקאמר לאו דוקא ואמננס מעולם לא נתקשו מאמרה.

והנה משמע דאם הבעל אומר לגירושין לכו"ע שפיר דמי, [וכן בסמוך וליהמני' לשליש מי קא נפיק גיטא כו'], ויש לעי' והא בעל שאמר גרשתי את אשתי מסקינן ב"ב קל"ה א' דאינו נאמן, וי"ל דבגט ציד שליח עדיף טפי ואפשר נמי דאי ליתא לבעל קמן דשרינן לה ולא חיישינן כלל, ורק ערעור הבעל מפסיד, ואף את"ל דבליחא לבעל קמן לא שרינן לה בעיר אחת [ועי' לקמן ס"ק כ"ג], מ"מ בשמודה דלגירושין יהציה מהימנינן ליה כיון דרגלים לדבר טובא.

ויש לעי' בשלמא בשליח להולכה שפיר אמרינן דכשנסר לו לפקדון נתרצה שאם ירצה לתתה לה לשם גירושין שיהא שלוחו לכך, אבל בשליח קבלה הרי היה צריך הבעל לכיון בתתו לשם פקדון שנתנו לשם גירושין והא ודאי לא נתכוין לכך,

ומיהו י"ל דסתמא כן דעתו כיון שידע שציד השליש לכחש, ולעולם הוא מוסרו כמו שיאמר השליש, אבל קשה דא"כ הרי היה צריך עדים בשעה שנתנו לשם פקדון לדעת תו' דלעולם לר"א צריך עדי מסירה, והא ודאי לא דקדק הבעל שיהיו עדים בשעת מסירתו לפקדון משום שמה ישקר השומר ויאמר לגירושין, ועוד דהא צריך שיאמר הא גיטך וכדתיא קדושין ו' א', ומיהו צוה אפשר אולי לדחוק דמסירתו לפקדון חשיב כאמירת הא גיטך כיון שאם ירצה לכחש יאמר שלגירושין נתנו ועל דעת כן נתנו הבעל ודוחק, ועוד דשמה אמר לו טול מעל גבי קרקע, ואין לומר דהגירושין חלין עכשיו בשעה שהשליש אומר לגירושין וממילא צ"ד השומעין אמירתו חשיבי כעדי מסירה, [ולא הוי טלי גיטך מע"ג קרקע כיון שמתחלה צא ע"י נתינת הבעל וכדתנן ע"כ א' בכנסי שט"ח וכמש"כ הראשונים ז"ל שם], וגם חשיב כאילו הבעל אומר טלי גיטך כיון דאנן סהדי דסמך עליו והסכים שיהא לגירושין אם יאמר כן, דאכתי צריך עדים שבשעה שנתנו לפקדון נתנו הבעל ולא נטלו השליח לצדו וכמש"כ לעיל סימן ח' ס"ק כ"ד, גם אין לומר דמייירי דהבעל מודה שהיו עדים ושנתן צידו ונימא דמהימנן כה"ג כיון שהוא והשליש משתווים בדבר זה, דאם איתא דבשהבעל אומר שלא היו עדים אמננס חיישינן ליה ואינה מגורשת א"כ לעולם יהא נאמן דלפקדון נתנו במגו דאי בעי אמר שנטל מעל גבי קרקע או שלא היו עדים, גם אין לומר דכיון דבלא ערעור הבעל השליש נאמן ממילא כיון דהימני' הר"ז כביטל ערעורו והוי כמו שאין הבעל לפנינו או שהוא לפנינו ושותק דכה"ג י"ל דשליש נאמן, דודאי אין ציד הבעל לבטל ערעורו במה שיאמר אח"כ, בדבר שאינו תלוי בו ונוגע לאחרים, וודאי כשטוען אח"כ לפקדון ושורת הדין דנאמן אף אם אמר קודם שנתן שמבטל טענתו אין בכך כלום דכיון שהדבר מתאמת ע"י טענתו אין צידו לבטל, גם אין נראה לומר דנאמן לומר לגירושין במגו דיאמר שהוא שליח להולכה וימסרנו לה בעדים, והיא ודאי תקבל דהא הימני', ואמננס אם נותן לגירושין אף שלא ברצון הבעל הוי גט, דאי כל נאמנותו מטעם מגו דצידו לגרשה א"כ אם אומר למפרע אינו נאמן מכאן ולהבא אי לא פלגינן דיבורא כדאמר ב"ב קל"ד ז', וגם באומר מכאן

ולהצא מסקינן דאין בעל נאמן וה"נ שלוחו, דמסתברא לכאורה דהטעם משום שלא סמכו להקל באיסור א"א להאמין במגו דבדו לגרשה, ומיהו אפשר לחלק ולומר דהכא שהגט בידו והוא שליח לקבלה ורק הנידון אם היו עדים בשעה שהבעל נתנו לו או אי אמר לו טול או שנתן בידו דבזה סגי במגו דבדו לגרשה ונאמן, ודוחק דלא משמע דהכא מטעם מגו נאמן, וגם אין נראה שתועיל המגו כה"ג.

וגרררה דכיון שהשטר ביד השליש והוא שליח לקבלה כל שנתבטלה טענת פקדון חזרה חזקת השטר למקומה והרי השטר בידו כשטר ביד האשה ואין הבעל נאמן לומר שנמסר שלא בעדי מסירה אף אם יש לו אמתלא וקרוב הדבר להאמינו, וכש"כ הכא שהשליש המחזיק בשטר קמן ואומר שהיו עדי מסירה דודאי יש להאמינו כיון שהשטר בידו, ולא הימנוהו לבעל אלא בטענת פקדון דבזה חשיב כבעל דבר אבל בטוען שלא היו עדים חזר דינו כאינש דעלמא דודאי השליש שהשטר בידו נאמן, אח"כ ראיתי ברש"א שהקשה אמנם והא צעי עדי מסירה ומירץ דכיון דהימנינו ודאי מסר לו בעדי מסירה, ונראה דכוננו כמש"כ דכיון דהימנינו נמצא יש כאן חזקת השטר ושפיר נאמן השליש המחזיקו לומר שנמסר בהכשר, וכן בטור סימן קמ"א כתב שצריך השליח שיאמר שקיבלו בפני עדי מסירה, ונראה דהיינו דכשאומר כן נאמן בסיוע השטר אבל אם אמר לגירושין ונשתתק אפשר דאין מתירין אותה כל שלא אמר שנמסר לו בפני עדי מסירה, דהא חיישינן דנמסר לו רק לפקדון, אלא דמ"מ אם היו עדים, חשיבי עדי מסירה כיון דהימנינו.

ובזה ניחא נמי מה שיש לשאול הא שליח לקבלה כשמקבל צריך לכיון שמקבלו בשבילה וא"כ הכא אי הבעל נאמן שנתנו לפקדון נהי דהימנינו וחשיב נתינה לגירושין אם יאמר לגירושין, אבל אכתי הרי השליח לא נתכוין ליטלו בחזרת גירושין כיון שהבעל נתנו בחזרת פקדון ורק עכשיו הוא דאומר שקיבלו לגירושין, ולפי זה אין הגירושין חלין אלא בשעה שהשליש אומר לגירושין ולפי זה אם אמר הבעל קמן קודם שאמר השליש לגירושין שאף שנתן לו הגט אדעתא דאם יאמר לגירושין שיהא לגירושין מ"מ השתא מיהדר קא הדר ביה ואינו

רואה שיהא לגירושין כלל, ה"נ דבעל נאמן אף לר"ח דהא עדיין לא חלו הגירושין ורשות ביד הבעל לחזור, ולא משמע כן, אבל למש"כ ניחא דהשליש נאמן לומר שקיבלו לגירושין כל שנתבטלה טענת הבעל שלפקדון נתנו, דלענין שאר טענות הגט בחזקתו וכשהוא ביד שליח קבלה נאמן הוא לומר שכדין נמסר בידו ולא חיישינן למידי, ואין ערעור הבעל בזה כלום ואף שמסתברין דבריו, וכש"כ הכא שאין ביד הבעל להכחיש למה נתכוין השליש בקבלו את הגט.

(ו) והנה אנו מתירין אותה להנשא לר"ח אף שאמנם אנו מאמינים לבעל שנתנו לשם פקדון, משום דהסכים שיהא לגירושין אם יאמר השליש כן, ואנו מאמינים לשליש שהיו עדים בשעה שהבעל נתנו לו, ולפי זה ע"כ שאף אם יבואו העדים לאחר שנשאת ויאמרו שלפקדון נתנו לו נמי תהא מותרת, שאל"כ איך אנו מתירין אותה ולמחר באין העדים, אלא ודאי אף אם יבואו בהיתירה קיימא, והטעם משום דהא עיקר הסכמתו לגירושין הוא שמאחר שידוע שהיא תנשא ע"י אמירת השליש מה לו להכשילה ולפיכך גמר ומגרשה באמת, אלא דכל שיוכל לזרר דבריו ולהכחיש השליש קודם שנשאת שפיר ניחא ליה אמנם שלא תנשא אבל כל שנשאת דעתו שהיו גירושין גמורים, והיה מקום לומר דכל שהתירוה להנשא כנשאת דמי, אבל אין ליה מקור ולפיכך מסתבר טפי לתלות הדבר בנשאת ממש, ובפסקי תוספות נסתפק בנשאת ואח"כ באו עדים ולמש"כ ודאי שריא שאל"כ אין אנו מתירין אותה, שו"ר שכ"כ בנתיבות בחו"מ סימן נ"ו ס"ב. ואין להקשות דמאחר שחלות הגירושין תלוי אם ימצא הבעל עדים קודם שחנשא א"כ יהיה תלוי בדין ברירה שאין זה צידו, דתנאי אינו צדין ברירה וכמש"כ הרמב"ן ריש כל הגט, וגם לדעת תו' אפשר שכן הוא ע"י מש"כ מנן (שליט"א) ולזה"ה בספר דמאי סימן ט"ז סק"א ב' ה'.

יעזרי' ברש"א שהקשה דכיון דאיכא סהדי ניחוי מאי קאמרי ומירץ דמ"מ כיון שהיה יכול השליש למסרו לה ותלך ותנשא בו הוא מאמינו אפילו במקום עדים וכאילו אמר נאמן עלי באומר לגירושין מסרתיו יותר ממאה עדים ופסל כל העדים לגבי ידיה כל זמן שאמר הוא לגירושין קודם שבאו העדים, עכ"ל, והנה נכללו בדבריו ז"ל

כשיש עדים מהימנין להו משום דלדעתא דהכי שיוכל לזכר שקרו לא הימניה וה"נ בזמננו אח"כ כיון שסו"ס יכול לזכר לא הימניה.

(ז) בר"ן נסתפק כיון דהא דהימניה היינו משום שיוכל למסור לאשה א"כ לא הימניה אלא בשעה שכבר היה יכול למסור לה ולפי זה אינה מגורשת משעת קבלתו אף לר"ח אלא משעה שהיה יכול השליח למסור לה, [אין הכרע בלשון ז"ל אם צריך אמנם שיהיה יחד עם האשה באופן שיוכל למסור לה או דסגי כל שאלו ראה היה הולך ונותן לה, וקצת משמע בלשון ז"ל יותר כלשון ראשון אבל נראה כלשון שני, דכיון שכבר היה סיפק בידו למסור לה יש כאן הימניה], או"ד כיון שיוכל לגרשה יש כאן הימניה ואין הצעל מדקדק בשעות ומסכים לגרש מיד בנתינתו אם השליח שליח קבלה ויאמר שלגירושין ניתן לו, ונראה דמהא דפריך קבל ל"ל משמע דמתגרשת מיד בקבלתו, דאם איתא שאינה מתגרשת אלא בשעה שהיה יכול למסור לה, א"כ לא היה יכול התנא למיסתם שאם ראו עדים הגט בידו שפיר דמי דהא צריך דוקא שידעו שכבר היה סיפק בידו למסור לה, ולכן נקט עדי קבלה שזה בכל אופן מועיל, [וכמו דלר"ה נקט עדי קבלה משום דבעיר אחת צריך דוקא עדי קבלה], וגם בסתמא קורעו מיד בקבלתו, אלא ודאי משמע דעדים שראו הגט בידו שפיר דמי אף בלא היה סיפק בידו למסור לה, דכיון דהימניה הימניה בכל אף קודם שסיפק בידו לעשות מעשה, שו"ר שמרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק י"ד הביא ראה זו ע"ש.

ונראה דאין נפקותא בספיקו של הר"ן אם הצעל מערער לאחר שסיפק ביד השליח למסור לה, למערער קודם שסיפק, דלכא דאינה מתגרשת אלא משעה שסיפק בידו למסור לה אמנם יכול לערער קודם שסיפק בידו דאין כאן הימניה על שעה זו, ואף דהימניה לכשיהא סיפק מ"מ בערעורו עכשיו מצטל והרי הגירושין עדיין לא חלו ויכול לבטל הר"ז כנתן גט שמתגרש לאחר ל' דיכול לבטלו תוך ל', ולכא דהימניה שמתגרש מיד בקבלתו אף אם מערער קודם שסיפק אינו נאמן דסוף סוף כיון שאין ביד הצעל למנוע מן השליח מלתת לה הגט ותנשא בו, יש כאן הימניה, וכיון שהימניה אין הצעל מקפיד בשעות, דסתמא כשמוסר לשליש

שמי קושיות ושני תירוטים, חדא דכיון דמסר לו בעדים לא הימניה ולזה תירץ דמ"מ הימניה כיון שיוכל היה למסור לה ותלך ותנשא בו והיינו כקושית המו' וכתיב דזימנין דמיייתי סהדי או אזלי, [ועיקר הדבר דכל שחושדו אינו מוסר לו אף בעדים וכשאינו חושדו הימניה], ועוד דאין אנו מחירים אותה להנשא כיון שיש עדים וע"ז תירץ דכל שאין העדים לפנינו השליש נאמן, ואין הכרע בלשון ז"ל כמה שכתב קודם שבאו העדים אם ר"ל דאף אם באו עדים קודם שהתירוה כל שהקדים השליש ואמר לגירושין אמרינן דהימניה, או דר"ל כל שלא באו העדים לפנינו אמרינן דהימניה ולפיכך אין אנו חוששין שמא יבואו עדים כיון שהאמת דלגירושין יהציה אם השליש אומר לגירושין כל זמן שאין עדים, ואמנם העיקר אפשר דתלוי אם נשאת שכל שלא נשאת אם באו עדים לא אמרינן דהימניה, ולשון הרשב"א נראה יותר כדא הא' אבל בסברא הדברים מטין כדא הב' שאין ענין באמירת השליש קודם כיון שעדיין לא דנו על פיו כלום, ובצ"י בחו"מ סימן נ"ה הביא תשו' הרשב"א דמשמע שם דהימניה אף כשעדים מכחישים אותו, (ובממון לעולם כקודם שנשאת דמי דהא אפשר בחזרה), בין בממון בין בגט, ואינו תח"י, [גם באה"ע סימן קמ"א הביא דברי הרשב"א בתשובה וכן דבריו אלו לומר דס"ל דאף במקום עדים שליש נאמן], אבל בשו"ע שם סתם בדברי הרמב"ן דאינו נאמן אם עדים מכחישים אותו, ולפי זה בגט נראה דזה דוקא כל זמן שלא נשאת אבל לאחר שנשאת אף שבאו עדים הרי היא בהיתירה וכמש"כ לעיל.

והא דעדים מכחישים אותו אינו נאמן אף לר"ח וכמש"כ הרמב"ן גבי ממון, יש לזה משמעות בסוגיין דהא אף ר"ה ס"ל סברא דהימניה דהא מודה בצ' עיירות וגם בממון אף בעיר אחת, וא"כ נהי דאשכחן דר"ח פליג עליה בעיר אחת בסברא דאי איתא לדידה הוי יהיב לה אצל בעדים דאלימי טובא לא אשכחן דפליג.

ונראה דאין נפקותא בין אם העדים המכחישים היו בשעת השלשה או שנזדמנו במקרה לאחר זמן ושמעו הודאה מן השליש, דהא לעולם עיקר ההימניה הוא משום דאי בעי מסר לאשה ותנשא אם לא יהיו העדים וכמש"כ תו', ואפ"ה

משעה זו או דוקא משהיה סיפק ציד השליש למסור לה.

(ח) ס"ד א' תוד"ה שליש אפילו אומר הבעל שנתן לו צפני עדים כו', בהכרח כן הוא דהא השליש שאומר לגירושין ודאי אומר שהיו עדים לדעת תו' דלר"א לעולם נרין עדי מסירה, וע"כ דאף שמסר לו צפני עדים מ"מ הימניה, ויהרי אנו מתירין אותה לפי שהימניה שיהא לגירושין אף אם יסקר ונמצא שאנו מאמינים לבעל שנתנו לפקדון ומאמינים לשליש שנתנו צפני עדים ואפ"ה אנו מתירין אותה הרי דהימניה אף שמסר לו צפני עדים, ולשונם אפילו אומר הבעל ר"ל אף שאומר הבעל שלא סמך עליו שמסר לו צפני עדים, מ"מ הימניה. — ועיקר כונתם ז"ל דלעולם כשמוסר לשליש צפני עדים דעתו שאם לא ימצא העדים אח"כ שיהא כפי מה שיעשה השליש, דידוע דזימנין שלא ימצא דזימנין דמייתי או אולי למדה"י, וע"כ סמך על השליש אם יארע אופן כזה ולפיכך אמנם אם אירע כן השליש נאמן אבל אם העדים כאן ודאי לא סמך עליו שיאמינו להכחיש העדים, ואף אם העדים נודמנו אח"כ נמי העדים נאמנים וכמש"כ לעיל סק"ו.

בא"ד ולפי זה מהימנין ליה לשליש אפילו בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר היכא דלא אמר בתורת שאלה אלא אומר בפקדון יהציה ניהליה, ע"כ כונתם בראו ציד השליש דאל"כ ודאי שליש מהימן במגו, וכל דבריהם לומר דשליש מהימן בלא מגו, ואע"ג דלא מהימנין לשליש טפי מאילו מסר לזה שתופס בעדו, וכצו"ע חו"מ סימן נ"ו ס"ד, ואילו ראו ציד השני נמי כיון שהם דברים העשויין להשאיל ולהשכיר מוציאין ממנו, מ"מ הכא דהיה יכול השליש למסור קודם שראו צידו הימניה לשליש על צעלות חפץ זה, ולא דמי להחם דלא הימניה אלא על שטר שאינו מקויים ואע"ג דהיה יכול לקיימו דהא מודה דשטר כשר הוא מ"מ לא הימניה לשליש אלא במה שהוא מוחזק ולא במה שהיה יכול להיות מוחזק וכיון שאינו מוחזק אלא באינו מקויים אינו נאמן אלא כבשטר שאינו מקויים, משא"כ הכא שהאמינו על החפץ שפיר נאמן ליתנו למי שירצה, ואף שעכשיו ראו מ"מ הא הימניה.

וצידו להחזיקה כגרושה דעתו שיהא ככל שיעשה השליש ולא איכפת לו אף אם השליש יקדים לעשותה גרושה אף שזה היה יכול למנוע, לפי שאין לו צוה ריזת, ולכך אף שמערער בשעדיין לא סיפק ציד השליש למסור לה מ"מ הא יכול היה השליח להטמין הגט ולומר להד"ס ואח"כ למסור לה ונמצא שלעולם ציד השליח להחזיקה כגרושה, ותו אמרינן דלא קפיד בעל בשעות, ואף אם ראו הגט ציד השליח מ"מ יש כאן הימניה דהא לעולם בעדים מסר לו ואפ"ה הימניה דידוע דזימנין שלא ימצא אותם ויאמינו לשליש, וה"נ הימניה אף בכה"ג, ומה שאירע שראו (והעדים הללו כאן) אין זה משנה דמ"מ הימניה, והסכים למה שיאמר השליש כאילו לא ראו, [דלא סמך שיראו, וגם עדיין צוה מלטעון שהשליש כחש צו], ולמש"כ דמהא דפריך קבל ל"ל משמע דעדים שראו צידו סגי אף אם אינם יודעים אם היה סיפק צידו למסור א"כ מהא נמי מוכח דאם ערער הבעל אף קודם שסיפק צידו למסור נמי אינו נאמן לר"ח, דאל"ה אכתי שפיר נקט התנא שנים שיאמרו צפנינו קבל דשנים שראו צידו עדיין אינו מספיק כיון דאפשר דעדיין לא סיפק צידו למסור וממילא הבעל יכול לערער ואינו נאמן ואח"כ הרי קרעו.

הא דפשוט ליה להר"ן דלא הימניה אלא משעה שהיה יכול למסורו לידה יש לעי' לכאורה דהא אם ימסור הגט לידה הרי תתחזק כגרושה מיום הכתוב בו ונמצא דהימניה שתתחזק כגרושה מיד, וי"ל שאין הנידון אלא בשעות שבאותו היום (וכ"מ בלשון הר"ן) וכגון שהבעל והשליש מודים שבצפרא מסר לו, ואין סיפק להגיע לאשה אלא בין הערבים, א"נ בכתב צו שזוע וג"כ שניהם מודים בזמן שנמסר לשליש, וכשהנידון לענין פירות שאכל הבעל דלענין אחרים נראה שאינם נאמנים כיון שאין הגט מוכיח, ומיהו גם צוה אפשר דכיון שיש לו מגו לא הימניה לענין זה, אף אם בעיקר הדבר הימניה שתתגרש מיד בקבלתו, היינו דוקא שהדבר ידוע שלא מפי הבעל אבל כל שהבעל הוא המודה מתי מסר לשליח צוה י"ל דכיון דיש לו מגו לא הימניה, אף שגם כשאנו מאמינים שלפקדון נתנו אמרינן דהימניה מ"מ כל שיש לו מגו י"ל דלא הימניה, ועיקר הנידון מתפרש בפשוטו בשים עדים שראו הגט ציד השליש ואנו דנין אם להחזיקה כגרושה

והחילוק בין אמר לפקדון לאמר שהשאלו היינו משום דשאלה לא שייך הימניה דכל שאלה ושכירות להנאת השואל והשוכר באין וע"י השתדלותו ואין צוה הימניה, משא"כ פקדון, וע"י מהרש"ל.

אבל עיקר דצריהם ז"ע דהא בדצרים העשויין להשאל ולהשכיר לעולם אית ליה מגו למשלים ומנ"ל דהימניה אף נגד מגו, נהי דבסוגיא דסנהדרין מבואר דדליכא מגו לשליש נמי מהימן היינו דוקא דדליכא גם מגו למשלים אבל דדליכא מגו למשלים מנ"ל דהימניה אף כה"ג, והא בעיר אחת ס"ל לר"ה דלא הימניה כיון דמסייע ליה מה דלדידה הוי יהיב לה, וא"כ אולי אף מגו כן ואולי מגו עדיפא ואף ר"ח מודה, [ומה שצטעה שהשליש לא ידע שיהא לו מגו ונמצא דהימניה, אין בכך כלום, דהא בגט נמי הימניה שהיה יכול למסור לאשה ואפ"ה כשלא מסר והגט צידו ומסייע להציל הא דלדידה הוי יהיב לה נאמן וה"נ בדצרים העשויין להשאל ולהשכיר כיון שראו ויש מגו לצעלים לומר שבשאלה ושכירות באו לידו א"כ כי טעין נמי לפקדון ניהמני', ואין לומר דהא לעולם מהימן בטענת פקדון אלא דאמרינן דהימניה והסכים למחול וא"כ גם באית ליה מגו כן, הא לימא דדוקא בשאינו יכול להכחיש דהימניה צוה הסכים למחול אף בטענה שיכול לטעון מן הדין משום דלא ניחא ליה לטעון כן לפי שיהיו סבורים שהוא משקר דסתמא זה שמהימנין לו אינו משקר, אבל ציכול להכחיש כל נאמנות השליש התם אינו צוש מלטעון לפקדון שהרי יאמינוהו במגו, וז"ל דהתו' ס"ל מסבירא דהימניה אף במקום מגו, ובעיר אחת שאני דהתם הדצרים מוכיחים כדצרי הצעל משא"כ מגו שאינו אלא הוכחה שאין הצעל משקר וצוה הסכים הצעל להאמין לשליש נגד טענותיו, [הא דבחו"מ סנ"ו ס"ד דבאינו מקויים נאמן הלוא נגד השליש היינו טעמא דהתם לא הימניה אלא על שטר שאינו מקויים (ואע"ג שהיה יכול לקיימו מ"מ השתא סו"ס לא הימניה אלא בשטר שאינו מקויים), וממילא לא עדיף שלישי ממלוה עצמו, אבל הכא הא הימניה על החפץ שיכול היה לעשות בו כרצונו, והימניה אף נגד מגו], ואפשר עוד דר"ח דפליג ס"ל שאין כל

טענה מועלת נגד השליש [זולת עדים], וצממון הא מודה ר"ה, וז"ע.

ט) חו"מ סימן נ"ו ס"א ואפילו הכחישו אחד מהם כו', עי' ש"ך ובהגר"א, והנה לפנינו ג' דצרים. א. העשויין להשאל ולהשכיר דהדין בהם שאין אדם יכול להחזיק בהם בלא עדים. ב. דצרים שאין עשויין להשאל ולהשכיר שהם בחזקת זה שנמצאין תחת ידו, אלא שחייב שצוהת היסת אס המערער הביא עדים שהיו שלו, [וזה מבואר בסימן קל"ג]. ג. שטר, דקיי"ל אותיות אין נקנות במסירה ואין המוחזק יכול לומר שקנה השטר אלא"כ מציא עדים או שטר (על מכירת השטר) וכמבואר בסימן ס"ו ס"א בהגה"ה ובש"ך שם ס"ק כ"ט, והנה בדצרים שאין המחזיק בהם נאמן לומר שהם שלו ודאי נראה דה"ה אס אומר שבאו לידו בתורת שלישות שאינו נאמן, ואף אס השני מודה הא אינו אלא ע"א, [ומיהו בשטר יש מקום לומר דכיון דאס הלוא אומר שידע שמכר את השטר לפלוני רשאי לשלם לפלוני וכדאימא שם בש"ך, א"כ ה"ה אס אומר שהשליש צתנאי זה וזה דנאמן, ומיהו אן איירינן השתא דדיני שלישות וצוה אף אס נאמן אינו אלא מטעם מגו], וגם כיון שהוא צעל דבר צוה גם ע"א לא חשיב והרי זה כשנים המחזיקים בדצרים העשויין להשאל ולהשכיר שאינם נאמנים לומר לקוח, ויחזור הדבר לצעליו, וזה דין א', ודין השני כי היכי שנאמן לומר לקוח ה"ה דנאמן לומר שלישי, אלא דיי"ל דכל שאינו טוען לעצמו אינו בכלל תקנת חכמים לישבע והוא פטור אף משבועה שאין אדם חוטא ולא לו, ולקנוניא לא חיישינן, דהא בלא"ה היה יכול לטעון לעצמו והצעל דבר יסייעו ויפטור משבועה כדין עד המסייע, ומיהו אין זה מוכרע וי"ל דג"ו בכלל תקנת חכמים וצריך לישבע, ודין השלישי לפי מה דקיי"ל דאינו נאמן לומר לקוח א"כ ה"ה שאינו נאמן לומר שלישי, [זולת מה שיש לדון צוה מחמת מגו וכמש"כ לעיל], כל אלו הדינין בשהצעל דבר טוען גולת או ממני נפל ומנאסת, ונראה דבאמת כל הדינין מוסכמים כמשנ"ת, ודצרי הטור והצעה"ת הם דס"ל דצדין הב' אין השליש חייב שצוהת היסת, וס"ל דכל אופן שהשליש חייב שצוהת היסת נתבטל נאמנות השליש ובעין דאמרו קדושין מ"ג ב' צעדים דכל שצריכים שצוהת נתבטל כח

עדות מהם וכמש"כ תו' שם, וה"נ בשליש, וזוהי חילקו שאם אין הכחשה בין השליש והבע"ד בסך הממון דזוהי אין השליש חייב שבועה כיון שאינו מחזיק לעצמו כלום, [ואיירי דדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר ובשבועת היסת איירי], הרי הוא נאמן כדין שלישי, אבל אם יש הכחשה והוא צריך לישבע נחבטלה נאמנות השליש, וצריך לישבע שהוא שלישי דהא אף אי טעין לקוח הוא בידי צריך לישבע כדין איניש דעלמא המחזיק דדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר דמ"מ חייב שבועה מדרבנן, וכיון דהוצרך לישבע אין כאן נאמנות שלישי, [ומיהו ז"ע דין זה דמשה שמודים שהשלישו למה פקע מיניה דין שלישי, וכן אף אי צריך שבועה בטוען גולת למה נגרע עי"ז נאמנות השליש לאחר שנשבע שהוא שלישי, והא אין דין שלישי כדין עדים, אלא דהימניה וכיון שהשליש כשנשבע נאמן שהוא שלישי הרי יש כאן הימניה, ועי' ש"ך ותומים], ואי קשיא לך כיון דדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר איירי א"כ מ"ל שאין השליש נאמן כיון שצריך לישבע הא מ"מ נאמן לכשישבע לעשות מה שאומר במגו דלקוח, לאו קושיא היא דטובא נפ"מ איתא בין נאמנות שלישי לנאמנות מגו, חדא שאינו נאמן לפטור משבועה לזה שאומר לזכותו, [כגון שהושלש בידו מנה וזה אומר ששלו היא וזה אומר ששלו היא, והשליש אומר מחצה לזה ומחצה לזה, דעדיין נשארים חלוקים זה טובע לזה נ', דאילו היה צדין שלישי היה נאמן לבטל טענותם לגמרי אבל מטעם מגו אינו מועיל והרי הנחבע חייב לישבע שאינו חייב], ועוד נפ"מ נגד עדים, דשליש נאמן אף נגד עדים בשאפשר לתרך שנעשה אח"כ כבסי' נ"ו ס"ב משא"כ במגו נראה שאינו נאמן כה"ג, ועוד נפ"מ בכחוב בשטר נאמנות דשליש נאמן אף נגד נאמנות משא"כ מגו, [כ"נ לכאורה].

תקינו חכמים שבועה, וזוהי כתבו הטור והבעה"ת שאינו צריך לישבע וגם הוא צדין שלישי, ואחרים סוברים דצריך לישבע, הוצאו דבריהם בש"ך, ולאחר שנשבע הוא צדין שלישי, ומדברי הטור והבעה"ת משמע קצת שאם צריך לישבע כבר שוב אינו צדין שלישי, ובשיש הכחשה בסך השלישות זוהי ודאי השליש צריך לישבע ושוב חזר כבעל דבר ואינו נאמן מדין שלישי, ומיהו לאחר שנשבע אמנם מצי עבד בשלישותו כפי שטוען דנאמן במיגו דלקוח, אבל לא מטעם שלישי, ונפ"מ בגווי שזכרו לעיל, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן ק' סק"ח, אבל הש"ך והגר"א כנראה פירשו דדברי הטור והבעה"ת לומר דאף במקום שאינו נאמן לומר לקוח נאמן לומר שלישי ותמיהו על זה, [אבל מרן (שליט"א) זללה"ה שם נקט בפשיטות דשטר דינו כדברים שאין עלו"ל, אבל למש"כ לעיל נראה דכיון דקיי"ל אמותיות אין נקנות במסירה הרי דין השטר כדין דברים העלו"ל שהרי אינו נאמן לומר לקוח, ונאמן לומר ממני נפל או גולתו וכבהגה"ה בסימן ס"ו סי"א, ומיהו באית ליה מיגו נאמן מדין מיגו, אבל בלית ליה מיגו כגון שראו בידו לא מהימן כשטוען גולת או נפל ממני, ודינו כשטר שנמצא בשוק].

והנה הגר"א הסכים דבאומר גולת אין השליש נאמן [וזה דדברים העלו"ל בלית ליה מגו והגר"א ז"ל פירש כוונת הטור והבעה"ת דדברים העלו"ל בלית ליה מגו ואפ"ה השליש נאמן כיון שאינו טוען לעצמו והסכים עם תמיהת הש"ך על זה שזה אי אפשר שאין נאמן יותר בטוען שלישי מבטוען לקוח, [גם יש להוסיף דהא אף בששניהם מכחישים לשליש כתבו דהשליש נאמן, וזוהי ודאי אין סברא להאמינו טפי מבטוען לקוח], ולמש"כ לעיל נראה דכו"ע מודו בזה], אבל בטוען לפקדון לעולם השליש נאמן, דהימניה כיון דמסר לו לפקדון, ובודאי שדברי הש"ך במש"כ דלפקדון ר"ל על תנאי, דחוקין, ואין זה במשמעות הסוגיא והראשונים שם, וגם תמה הגר"א מהא דפרכינן התם קבל ל"ל והא צריך עדים שלא יטעון לפקדון גמור, והנה לא נתפרש דדברי הגר"א ז"ל תשובה למה ניחא לפירושו ז"ל דהא אכתי יכול לטעון גולת או ממני נפל, אבל נראה כמש"כ לעיל סימן א' סק"ח דהתם כיון דידעינן שהוא שליח לקבלה

תוכן הדברים בקיטור, דנידון הטור והבעה"ת אי נפקדת נאמנות השליש בשבעה"ד טוען גולת או פקדון כיון דנמצא השליש כבעל דבר זוהי, אבל לא דנו כלל דדברים שאין אדם נאמן לומר לקוח אי נאמן לומר שלישי, וודאי מסתברא דאינו נאמן, והכא כל דבריהם בגוונא דהשליש נאמן, והנידון רק אם הוא עדיין דדרגת שלישי או דחזר כבע"ד, וגם יש כאן נידון אם השליש צריך לישבע שבועת היסת בטוען שלישי, דאפשר דדוקא בטוען לעצמו

דהתם אנו מסתפקים אם השטר עכשיו ציד הצעל דבר ושפיר אמרין דלא חיישינן לנפילה ומחזקין שהוא עכשיו ציד זה שנמסר לו אבל כשאנו מוצאים שטר ציד מי שאינו צעל השטר שפיר מספקין אף בנפילה, ואין השליש נאמן לומר שהוא שלישי. — ומש"כ הטור ס"ו ס"מ מ"א אינו ענין לכאן וכמש"כ הש"ך.

והנה לא מצאנו חולק על הרא"ש בדין זה, וגם הם דברים מסתברים דכי היכי דאינו נאמן לומר לקוח ה"נ אינו נאמן לומר שלישי וכמש"כ הש"ך והגר"א דבטענת שלישי אין סברא להאמינו יותר, (ועוד דמשמע בסימן ס"ו ס"א דבטוען לקוח אינו נאמן בלא עדים או שטר, ואם איתא ליסגי בע"א, דהא אית ליה מגו דאי בעי אמר שלישי אני צינך וצין פלוני, ומיהו יש לדחות דאם השליש היה לו להשליש גם שטר על מכירת השטר), וגם עיקר הטעם שאינו נאמן לומר לקוח נראה שאינו מחמת ריעותא דא"כ שטר המכר איפה הוא, אלא הטעם דשטרות סוג מיוחד של נכסים הם שהבעלות חתומה בהם ואין אדם יכול לתופסם בשלו וגם הלוה לעולם מדקדק לשלם רק למלוה, וגם מכירת שטרות לא שכיח כל כך, ודברים אלו משווים להם כנכסים העלוי"ל, שאף ששטר אינו עשוי לו"ל מ"מ אינו מתחזק ציד המחזיקו בזמן שאינו על שמו, ולפיכך הבעלים נאמן לטוען ממני נפל או גולתו, ואע"ג דאי אומיות נקנות במסירה א"כ להביא ראיה, אין חימא בזה אם חז"ל קבעו שאם מסירת השטר היא קנינו שיתחזק ציד המחזיקו, ואם לאו לא, אבל אין הטעם משום ריעותא דשטר מכר אלא מעיקר הדין נקבע כן, ולפי זה ודאי אין חילוק בין טוען שלישי לטוען לקוח, וכמש"כ הש"ך והגר"א, ועוד דכיון שאינו יכול לטוען לקוח ואין החזקתו אלא בטענת שלישות, ודאי דשלישות נמי מילתא דלא שכיחא היא, ושפיר חיישינן אף לנפילה וגזילה, ודוקא בטוען לקוח בדבר שנאמן בזה לא חיישינן לנפילה וגזילה, דמכירה שכיח טובא טפי, ובצ"ש סימן קמ"א ס"ק י"ד הביא שהמ"מ כתב בשם הרשב"א דלא כהרא"ש שאינו נאמן לומר ממני נפל, אבל דברי הרשב"א הם בשליח לקבלה (בסוגיא דשליש), ובזה ודאי אינו נאמן לומר ממני נפל דלענין גזילה ואצדה חשיב ידו כיד האשה וכמש"כ לעיל סק"ט,

וכמש"כ פ' תו' שם, הרי ידו כיד האשה לענין טענת גזילה או מציאה, ודוקא לענין טענת פקדון לא חשיבין ליה כבעל דבר כיון שאפשר שהבעל לא ידע שהוא שליח קבלה, אבל לענין גזילה או מציאה הרי ידו כיד האשה ממנו ואין הבעל נאמן.

מסקנא דמילתא, א. דברים העלוי"ל שטוען שלישי אני והבעלים אומר גולתו או ממני נפל, אין השליש נאמן, ב. דברים שאין עלוי"ל [שטוענים כנ"ל], השליש נאמן, והדבר במחלוקת אם צריך לישבע שהוא שלישי או דנאמן בלא שבועה, ג. שטר היוצא מתח"י שלישי וטוען הבעלים גולתו או ממני נפל, והוא אומר שלישי אני אינו נאמן והרי השטר כדין נמצא שטר בשוק, ד. דין א' ג' בדליכא מגו לשליש כגון שראו צידו אבל כל שיש לו מגו נאמן מדין מגו, [ואפשר שחזר לדון שלישי בכל הפרטים כיון שנאמן שהוא שלישי מאחר שיש לו מגו], ה. ואם הבעלים טוען לפקדון או לעולם השליש נאמן כדון שלישי, בין בשטר בין בדברים העלוי"ל, ו. אם יש הכחשה בין השליש והבע"ד או אחד מהם בסך ההשלשה או צריך השליש לישבע ותו אינו נאמן מדין שלישי, [ונ"ע בדין זה וכמש"כ הש"ך והתומים], ומיהו באית ליה מגו נאמן מדין מגו בכל טענה שהמגו מועלת לו אבל נאמנות שלישי אין לו.

(י) בש"ך כאן הביא תשובת הרא"ש דשטר ציד שלישי וטוען המלוה ממני נפל והשליש טוען לא כי אלא מחלת ללוה ונתתו לי למוסרו ללוה והלוה אינו יודע כלום המלוה נאמן, דלא חשיב שלישי כיון שאינו מודה שהשליש אצלו, והיינו דכיון דליכא מיגו לשליש שהרי אין הלוה טוען מעצמו כלום אלא מחמת טענת השליש בזה להפטר, וממילא אין כאן נאמנות אלא מטעם שלישי, ואין כאן שלישי כיון שאינו מודה שעשאו שלישי והר"ז כשטר הנמצא בשוק, ואין השליש נאמן במגו דלקוח, דהא קיי"ל דאינו נאמן לומר לקוח וכמ"ש סימן ס"ו ס"א בזה"ה, ואע"ג דליכא למימר דדוקא לקוח אינו יכול לטוען דליכא ריעותא דא"כ היה לו להיות צידו שטר המכר משא"כ בטוען שלישי, מ"מ ס"ל להרא"ש מסברא דכל שהשטר אינו ציד הבעל דבר ואנו מסתפקין כיצד הגיע לידו נאמן הבעל דבר לומר שגזלה או בנפילה בזה לידו, ול"ד לשטר שכתוב בו ממך צ"ב קע"ב,

וזה מסתבר בצבירה וגם מוכח בגמרא בזה דפריך קבל ל"ל, וכן הוא גם כונת הגר"א וכמש"כ שם, [אח"כ ראיתי שכ"כ הגרע"א ז"ל בחידושו דבשליח קבלה ודאי אינו יכול לומר ממני נפל, אף להרא"ש, והיינו דפריך קיבל ל"ל], אבל בשליח להולכה לא מצינו מי שחולק על הרא"ש דס"ל דנאמן הבעל לומר גזלת או ממני נפל מעיקר הדין, וכן דן הרא"ש בפשיטות ריש גיטין למה נאמן השליח לומר שעשאו הבעל שליח, והיינו דודאי נאמן לומר גזלת או ממני נפל, ומיהו שם מבואר שאין זה אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אינו נאמן לומר גזלת או ממני נפל, דלא שכיח, [וזה נלמד משטרות שאינו נאמן לומר לקוח בלא שטר מכה, כדמוכח בסוף זה דורר דדוקא לרבי נאמנת לומר לקוח, וכמש"כ הרשב"א בשם הובא בב"י סימן ס"ו, וס"ל להרא"ש שאין זה אלא חששא רחוקה, חדע דהא אי אוחיות נקנות במסירה שפיר דמי במה שהשטר בידה], ולפיכך יש ציד חכמים להאמין לשליח בחשש זה, ואמנם מסיק כן הרא"ש דבגט הימנוהו חכמים ואין הבעל נאמן לומר גזלת או ממני נפל, ואף שכתב כן רק בחו"ל אבל אף בא"י כן וכמש"כ הטור סימן קמ"ב בשם הרמ"ה וכמש"כ לקמן ס"ק כ"א, ולפי זה אף לפמ"ש פ"ב דב"ש דברי הרשב"א בשליח הולכה נמי אין סתירה לדברי הרא"ש דמודה הרא"ש דבגט הקילו להאמין לשליח. — ואין להציא ראיה לדעת הרא"ש מהא דמבואר סנהדרין שם דאי אין שליח נאמן אינו נאמן אי אין אוחיות נקנות במסירה הרי דאין מה שהשטר בידו נותן לו נאמנות לומר שהוא שליח, וה"נ אף אי שליח נאמן, לאו מילתא היא דשפיר י"ל דנאמן שצא לידו השטר בחזרת שליחות אבל בפרטי השליחות על איזה חנאים בזה אינו נאמן אי אין שליח נאמן.

יא) ב"ב קל"ד ב' בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן, ברשב"ם ובתו' פירשו החילוק בין יש לי בנים לגרשתי משום דאם איתא דגרשה קלא אית לה למילתא, ונראה דאין כונתם דכיון דליכא קול חשיב ריעותא, דהא בסתמא אומר שזה עתה גרשה ואכתי אין כאן ריעותא במה דליכא קול, וגם אמרו כתובות כ"ג א' דזימנין דמגרש נמי צניעא, וגם לפי זה אי נפיק קלא מהימן ול"מ כן, גם א"ה נימא אידי ואידי מכאן

יב) גיטין ס"ד א' ומודה ר"ה כו' אי אמרה קמאי ידי לגירושין כו' דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהליה בעל, דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכ"נ דעת תו' דבגט ציד השליש איירי, ונראה לפי זה דבעי עדי אמירה [לדעת תו' דלעולם בעי עדי אמירה] ואע"ג דאית לה מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, מ"מ לא עדיפא מבעל עצמו דקיי"ל שאינו נאמן לומר גרשתי אף שצידו לגרשה בהיתר, ואף בגט בידו, וכמש"כ סימן ו' סק"ז ח' ואף בשהיא מודה, (ובמכחשת ע"י תו' י"ז א'), ודוקא בשידענו שהיה שליח קבלה דבזה גט בידו כגט בידה אלא דאכתי מספקינן בפקדון, ובזה כיון דחששא רחוקה וצדדיית היא, מהימנה, כיון דאית לה מגו, אבל בעיקר

דהשתא לית לה מגו, ואפשר דאמננס לפירוש זה אף לר"ה פריך מעדי אמירה, ולר"ח פריך גם מעדי קבלה, [ובלא"ה לפי מה שפירש ברמב"ן שלפנינו דגגט ציד האשה מודה ר"ה דשליש נאמן ע"כ דלמאי דמפרש השתא דס"ד דאף בגט צידה איירי מתניתין, דפריך אף לר"ה, ומיהו נראה יותר דט"ס ברמב"ן וז"ל צידו (ולא צידה כפי שהוא לפנינו), ור"ל דאף בגט עדיין ציד שליח איירי מתניתין והיינו דפריך וליהמני' לשליש, וכמש"כ לעיל ונמצא דגם הרמב"ן מפרש כח'], ומשני דדוקא באין גט צידה [ולא צידו] איירי, ופריך תינתא אמרה אכתי קיבל ל"ל וכמשנ"ת לפי' תו'.

(יג) דינים העולים לדעת תו'. א. גט ציד שליח, והבעל והאשה צד' עיירות, והשליח אומר שהוא שליח לקבלה וקיבלו לגירושין, והבעל אומר לפקדון, השליח נאמן שקיבלו לגירושין אבל צריך עדים שהוא שליח לקבלה, וכשיש עדים שהוא שליח קבלה מחזקין לה לגרשה משעה שידענו שהיה הגט ציד השליח, ואפשר דזמן הגט מוכיח, [עיי' לעיל סק"ו, ומרן (שליט"א) זללה"ה כתב דנראה דש"פ הכי ס"ל דמתגרשת מיד בקבלתו ולא משעה שהיה יכול ליתנו לה], ואם אין עדים שהוא שליח קבלה אפילו האשה אומרת שמינתו שליח לקבלה בעדים, ואפילו אומרת בפני נתנו לה לגירושין ואפילו לא ראינו הגט ציד השליח, [שהיה סיפק צידו ליתנו לה], אפ"ה איננו נאמנים, והוא לה ספק מגורשת, [כ"נ דהא אית לה מגו אלא דלא מהימנה כדין בעל שאמר גרשתי דלא מהימנא והתם הוא אלא לה ספק מגורשת, ומיהו באין לה מגו כגון שראינו גט צידו אפשר דמחזקין לה בא"א וכדחנן צריכה צ' שיאמרו בפנינו אמרה, ובלא זה משמע דאינה מגורשת כלל, וז"ע]. ב. ואם הבעל והאשה בעיר אחת אף אם יש עדים שהוא שליח קבלה נאמן הבעל לומר לפקדון, אי קיי"ל כר"ה, ואי קיי"ל כר"ח אף צוה השליח נאמן, ואם אמרה האשה בפני נתנו לו הבעל לגירושין [אם לא ראו הגט צידו דהיה יכול ליתנו לה], נאמנת, אף אי קיי"ל כר"ה. — ואם יש עדים שידע הבעל שהוא שליח קבלה לא נתפרש דעת תו' צוה. ג. אם הבעל מודה שנתנו לגירושין בכל ענין שפיר דמי, [ומיהו עדים שנתמנה לשליח קבלה לעולם צריך]. ד. היה הגט ציד האשה ואומרת שקיבלתו מיד שליח קבלה,

הגירושין דהיינו בלא ידענו שהוא שליח קבלה ונמצא שאכתי לא ידענו שהגיע גט לידה כלל לא עדיפא מצעל שאמר גרשתי שאינו נאמן, [והרי לר"ח דשליש נאמן מ"מ צריך עדי אמירה וכמש"כ תו' ואף בשהגיע למקום האשה אע"ג דרשאיית לקבל הגט ממנו ונמצא שיש צידו לגרשה ואפ"ה אינו נאמן שהוא שליח קבלה, ואף אם אומר שקיבל צו ציוס דליכא משום למפרע], ומיהו להרי"ף דמפרש לה בגט צידה נראה דאף בדליכא עדי אמירה שפיר דמי, דגט צידה מעיד שהגירושין נעשו בהכשר, ושפיר נאמנת לומר באיזה אופן נעשו אם ע"י הבעל עצמו או שלוחו או שלוחה, אבל בזמן שידענו שהגט לא הגיע לידה ואנו באין להחזיקה כגרשה ע"י אמירתה שמינתהו שליח לקבלה אף שיש לה מגו, לא סגי בהכי, דלא עדיפא מצעל שאמר גרשתי, ואדרבה בעל עדיף שצידו לגרש בהכשר.

שם צוה דפריך אמתניתין וליהמני' לשליש ומשני מי קנפיק גיטא מתותי ידיה, לפי' תו' ס"ד דאף בגט צידו בעי עדי קבלה, או דס"ד דאף בגט קרוע צידו אמרינן הימניה דתלינן שהשליח קרעו ולא שמצאו קרוע, והאם דפריך דליהמני' לשליש ומשני דדוקא משום דלא נפיק גיטא מתותי ידיה הוא דבעי עדי קבלה ופריך דאכתי קיבל ל"ל הא סגי בעדים שראוהו צידו ואמר שקיבלו לגירושין ומשני דדליכא עדי חתימה איירי, ומה שהזכיר תינתא אמרה כתבו דלאו דוקא הוא ואמננס מזה לא הוי קשיא כלל, אבל ברמב"ן [בהשמטות שנדמ"ת] פירש דס"ד דאף בגט צידה איירי מתניתין ופריך דאף עדי אמירה אין צריך דכיון שגט צידה נאמנת לומר שאמרה, ומ"מ לא פריך אלא אי שליח מהימן אבל אי שליח לא מהימן לא קשיא ליה דכיון דצריך עידי קבלה הרי הם מעידים שלקבלה נתנו לו ותו לא מציא אמרה דלדידה יהיב לה בעל כיון שידענו שנתן הבעל גט לפלוני שיתנו לה, וממילא צריך עידי אמירה, אבל אי שליח מהימן פריך שפיר דליהמנה לדידה שעשאתו שליח לקבלה ושאמר לה בשעה שנתנו לה שהבעל נתן לו לגירושין, ומיהו דוחק לפרש כן, גם כיון דבשעה שאמרה היה לה מגו, דהא ליכא עדים לפנינו, ואי אמרה דבעל יהיב לה הוי שרינן לה, אפשר דיש לנו להאמינה בכל מה שאמרה אף לאחר שהביא עדי קבלה אע"ג

אכלו, והיינו לפי מאי דס"ל דר"י ס"ל צעל שאמר גרשתי מהימן וה"ה שלוהו בזמן שהגט בידו, אבל לפי מאי דקיי"ל דצעל שאמר גרשתי אינו נאמן ואף בגט בידו וכמש"כ לעיל סימן ו' סק"ז ח', ה"ה שליח אינו נאמן אף בגט בידו, ואדברה יש מקום לומר דשליח גרע דדוקא צעל שאמר גרשתי מהימן [למאי דס"ל לר"י הכא] דכיון דכל ענין הגירושין מסור בידו חשיב כצעלים בזה ולכך נאמן, אבל שליח אף שצידו לגרשה מ"מ לא חשיב כצעלים דהא אי אבד גיטו אינו יכול לכתוב אחר וגם אי חזר בו הצעל שליחותו בטלה, ושפיר י"ל דאינו נאמן, אבל כאן משמע דאף שליח נאמן אי צעל נאמן, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק כ"ט.

ובכתבו הראשונים ז"ל דהכא אף לר"ה פריך אף אם היו צעיר אחת, דצשהצעל מודה מודה ר"ה דלא חיישינן לפקדון, ועי' לעיל סק"ה כתבנו דאף למאי דקיי"ל דצעל שאמר גרשתי אינו נאמן מ"מ צשהגט ביד שליח קבלה או האשה, והצעל מודה שנחנו לגירושין נאמן ולא חיישינן שמא נתנו לפקדון, וכעת ראיתי בספר מרן (שליט"א) זללה"ה בס"ק נ"ד שכתב דגם מחזקין לה כגרושה מיום שהגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה, ולא חשיב כאומר למפרע שאינו נאמן.

טו) לעיל ס"ק י"ב כתבנו דלדעת תו' ושאר ראשונים שחולקים על רש"י וס"ל דלעולם צעי עדי אמירה, דאף צשהשליח יכול למסור לה הגט [וכגון שאומרת גם צפני נתנו לו לגירושין דכה"ג ודאי היתה מקבלתו מידו] נמי אינם נאמנים שעשאתו שליח לקבלה, דאף שיש כאן מגו גמור מ"מ לא עדיפי מצעל שאמר גרשתי דקיי"ל דאינו נאמן, והיינו שלא הקילו חכמים להחיר א"א ע"י מגו לחוד בזמן שאין גט בידה, [ועי' ס"ק י"א הטעם בזה], ומיהו צטענת לפקדון הימנוה במגו משום דהוא חשש רחוק וגם הגט תחת ידה או תחת יד שלוהה שידו בידה, ויש להסתפק צשהצעל עדיין אינו לפנינו והגט ביד השליש והוא והיא אומרים שהוא שליח קבלה, אי יהיב לה לגיטא עכשיו [ואומר שאם עדיין לא נתגרשה שתגרש עכשיו בנתינתו] אי מחזקין לה כגרושה, דהא גט ביד שליח מורה על מה שהשליח אומר [לר"ח דנאמן] וא"כ צשהשליח אומר

וצעל אומר לפקדון, א"צ עדים שמיתנו שליח לקבלה, והר"ז דדין עדים שהוא שליח קבלה, דצעיר אחת לר"ה הצעל נאמן ולר"ח השליח נאמן, ובצ' עיירות לכו"ע השליח נאמן, ואם אמרה קמאי דידי לגירושין יהציה ניהליה, נאמנת, אף צעיר אחת. ה. אמר השליח (צפני עדים) שהוא שליח להולכה ונתן הגט ליד האשה, ואח"כ צא הצעל ואמר לפקדון, נמי הר"ז כדניינס הנ"ל דצעיר אחת הצעל נאמן לר"ה, ולר"ח השליח נאמן, ובצ' עיירות לכו"ע השליח נאמן, וכאן א"צ עדים על השליחות (דכל שהשליח נאמן הוא נאמן על השליחות), ואם אמרה האשה קמאי דידי לגירושין יהציה ניהליה מהימנה אף צעיר אחת, ואם הגט עדיין ביד השליח אף צב' עיירות הצעל נאמן, במגו דאי צעי מצטלו לשליח, ואפשר דאמירת לפקדון אמנם חשיב ציטול השליחות, דעדיף מגילוי מילתא, וכ"ד מרן (שליט"א) זללה"ה בסימן ק' ס"ק מ"ב [אח"כ ראיתי בחור"ד כאן שכ"כ עי"ש]. ו. בכל אופן שהשליש נאמן, נאמן אף אם אומר הצעל שנתן לו צפני עדים, ואינם עכשיו כאן שיוכלו להכחישו, ומיהו אם עדים מכחישים אותו אינו נאמן, [כ"ג, וכמש"כ לעיל סק"ו וכ"מ בחור"י, והתו' לא כתבו אלא דהימניה אם לא יהיו מנזיים להכחישו, וכן סתם צשו"ע חו"מ דברי הרמב"ן], ואין נפקותא בין אם העדים היו צשעת מסירה או שזדמנו אח"כ ושמעו הודאה מפי השליש, או דאטמרו אחורי הגדר ורלו. ז. ודוקא אם צאו העדים קודם שנשאת אבל אם צאו אחר שנשאת הרי היא בהיתירה. ח. בכל מקום שהשליש נאמן אף אם האשה בלבה מאמינה לדברי הצעל מ"מ מותרת דאף אם השליש משקר הימניה, ומיהו אם האשה היתה צשעת מסירה לשליש צ"ע דכה"ג שהיא יודעת האמת י"ל דלא הימניה שיהא כדבריו אם ישקר כיון שהיא יודעת, ודכוותה במסר לה הגט לפקדון, דאין שייך לומר שרשאית להנשא אם רוצה לשקר שנתן לה לגירושין, דהא הימניה, שהרי היא יודעת ואין שייך בזה הימניה, שאין דעתו להצילה מחטא אם תרצה לחטוא במזיד, וצ"ע בזה.

יד) ס"ד א' צעל אומר לגירושין כו' וליהמני' לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמני', משמע דאי נפיק מתותי ידיה מהימן לומר שכבר מסרו לה וחזרה והפקידתו

ניהליה מהימנה, ופירש לה דזה ודאי בגט צידה איירי, וממילא משמע דגם עיקר פלוגתא דגט צידה איירי, אבל לפי תו' שכתבו דאי הוי חשיב מגו הא דאי בעי מוסרו לאשה היה נאמן אף לר"ה כדאמרינן ומודה ר"ה דאי אמרה קמאי כו' הרי דכל דאיכא מגו מודה ר"ה, משמע דס"ל דכל שידענו שהיתה מקבלת מיד השליח חשיב מגו ואפילו הגט ציד השליח נאמן, ולפי זה יש לפרש הא דמודה ר"ה אף בגט ציד השליח ומשום דודאי היתה מקבלת מידו.

והא דפרכינן אמתניתין וליהמני' לשליש יש לפרש לפירוש הר"ף כמו לפי תו', אבל הר"ן כתב וז"ל ולפי שיטת הר"ף ז"ל כי פרכינן לר"ה ממתניתין כו' ואמרינן וליהמני' לשליש היינו משום דקא ס"ד שאין תקנה לאשה זו אלא בענין זה ואפילו כשהגט ציד השליח ואמאי ליתציה ניהליה וליהמני' לשליש אלא ש"מ דלעולם בעיר אחת אין תקנה לאשה לנאח מערעור הצעל אלא בכך ומפרכינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דשליח שיהא יכול ליתנו עסקינן הא ודאי מתניתין בשדעתו לקורעו מיד עסקינן ומשום"ה צריכה צ' כתי עדים ופרכינן חינה אמרה כלומר כיון שאמרת שדעתו להחירה בקבלה שלו קודם שיגיע גט לידה שהרי קורעו ודאי צריכה היא לשנים שיאמרו צפנינו אמרה כו' עכ"ל, הנה משמע מלשונן ז"ל דמפרש דלפירוש הר"ף פריך אף אעדי אמירה, ומפרש דפריך ליתציה ניהליה ואז יהא נאמן שהוא שליח קבלה ושקיבלו לגירושין, ומשמע דאי לא יהיב לה אינו נאמן אף שיש לו מגו דאי בעי הוי יהיב לה, ואם כונתו ז"ל אף צראינו גם ציד השליח וכדמשמע פשטות רהיטת הלשון, ז"ע שאם כשגט צידו לא מהימנינן ליה למה כשנותן לה הגט צפנינו שפיר דמי, הא סו"ס הוא אומר שהוא שליח קבלה ושהצעל נתנו לו לקבלה, ולא שייך לצוותו שיגרש בתורת שליח להולכה ואז להאמינו, וכמש"כ לעיל ס"ק ט"ו, וצריך לפרש כונתו ז"ל בשלא ראינו הגט ציד השליח ואז אם השליח נותן לה הגט והגט צידה נאמנת לומר שמינתהו שליח לקבלה ושומר לה שקיבלו לשם גירושין, אבל לפי זה ז"ע דא"כ אף לר"ה תיקשי ל"ל עדי אמירה דבגט צידה הא נאמנת לומר שאמרה וכמו דפריך לר"ה, וז"ל דלר"ה דשליש אינו נאמן א"כ צריך עדים שקיבל

לגירושין הרי בהחלט שצא לידו בתורת גירושין וא"כ נהי שאין אנו מאמינים לו שהוא שליח קבלה אבל ממ"נ הוא או שליח קבלה או שליח להולכה דהא דלגירושין נתנו הוא נאמן, ותמגרש ממ"נ או בקבלתו או בנתינתו, ואי דניחוש שמה נתנו הצעל לקבלה וכיון שאינו שליח קבלה ממילא לא נתנו לגירושין כלל, הא לענין זה יש לנו להאמין לשליש דהא אית ליה מגו, ויש לנו להחזיק דודאי לגירושין נתן לו, או"ד כיון שהשליש אומר לקבלה אין ענין בנתינתו לה הגט עכשיו כלל ונמא שיש לנו להחזיקה כגרושה בקבלתו ולענין זה בעינן עדי אמירה, ונראה עיקר כלשון זה דאין נתינתו בשעה שאומר לקבלה כלום דנאמן הוא שהצעל נתנו לו לקבלה, ומאחר שאינו נאמן שעשאתו שליח לקבלה דבהא לא מהני מגו לא מחזקינן לה כגרושה והרי היא ספק מגורשת, ופשוט, ועי' לקמן ס"ק ט"ז, ובתשו' הרשב"א סימן אלף רכ"ח שצ"י סימן קמ"א, ובספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק נ"ב.

טו) הר"ף פירש פלוגתא דר"ה ור"ה בשליח להולכה, ובשהגט ציד האשה, והשליח בשעה שנתנו לה אמר שהצעל נתנו לגירושין, דבגט עכשיו ציד השליח פשיטא שהצעל נאמן דאפשר דזה חשיב בטול השליחות, וגם אי לא חשיב בטול הא מ"מ נאמן במגו דיכול לבטל עי' תור"ד, והיה מקום לומר לפי זה דבשליח קבלה לא אמרינן הימניה כלל, דלא אמרינן הימניה אלא שאם השליש ישקר הימניה אבל לא כולי האי שהצעל בשעת נתינתו מכיון לגירושין, וגם שמה אמר לו טול מעל גבי קרקע, וגם אין כאן אמירת הא גיטך, אבל מהא דפריך ממתניתין מצואר דאף בשליח קבלה אמרינן הימניה, ולפי זה ליכא נפקותא לדינא בין פירוש הר"ף לפי תו', דלתירווייהו בין בשליח הולכה ובין בשליח קבלה פליגי ר"ה ור"ה, [ואפשר נמי לאידך גיסא דלהר"ף בשליח קבלה לכו"ע שליח מהימן דכיון שיש עדים שהוא שליח קבלה ידו כידה, ולפי זה פריך ממתניתין אף לר"ה, ועי' ז"י סימן קמ"א שכ"כ בשם רי"ו, אבל יותר נראה דאף לפי הר"ף שליח הולכה וקבלה שווין ובתירווייהו פליגי, ועי' רשב"א, ומיהו הר"ף הביא ראיה דבגט ציד שליח איירי מהא דאמרינן ומודה ר"ה דאי אמרה קמאי ידי לגירושין יהציה

מבואר דאף באתחזק צדי דינא אמרינן הימניה
 אע"ג דהשתא ליכא מגו, וה"נ הכא אף שעכשיו
 אינה יכולה למישקל מיניה כיון דמעיקרא יכלה
 למיעבד הכי יש כאן הימניה, הא לימא דהא הכא
 ליכא מגו גמור דדילמא לא בעיא למישקל מיניה
 וכמש"כ תו' ומשום הימניה לא סבר ר"ה כיון
 דמסייע ליה הא דאס איתא לדידה הוי יהיב לה,
 וא"כ אי הכא חשיב למפרע א"כ הרי ממנה שעכשיו
 אומרת שצפניה נתנו לו לגירושין אכתי לא מחזקינן
 שקודם בואה לב"ד נמי הו"א אמרה הכי וא"כ הרי
 אין כאן מגו דדילמא לא היתה מקבלת, וספיר י"ל
 שאינה נאמנת לליכא מגו, ואי דהטעם משום
 דחשיב כמגו לשנים דלא אמרינן כמש"כ תו'
 כתובות י"ח ב', גם לזה ליכא ראייה מהא דאי
 בעיא קלתיה דהוי מגו דחד, ואולי מגו כוז דתליא
 במעשה גריעא ושמא לא אמרינן מגו כוז ולכך
 הוצרך לסייע מהא דאי בעיא קלתיה, ומיהו ג"ז
 לימא דאי בעיא קלתיה לאו דוקא ועיקרו דיכלה
 לבחש שאין לה שטר כלל ואכתי הוי מגו שלא
 במעשה, ומיהו זהא דפריך בסנהדרין שם מסמפון
 מבואר דחשיב מגו מה דאי בעי מסר ללוה, ולפי
 זה יש לפרש דהנידון משום מגו למפרע דהא כד
 אחי לב"ד לא מציא למישקל מיניה, ולזה נסתייע
 הר"ן מהא דהתם דאמרינן מגו דאי בעי מסר
 ללוה אע"ג דמשצאו לב"ד כבר אינם יכולים לעשות
 כן, ומיהו היה לו להר"ן לרמוז סוגיא זו ולעיל
 בהר"ן העתיק דפרכין התם משליש נאמן משניהם
 ולא מסמפון ו"ע, ואולי אי בעיא קלתיה ל"ד
 ור"ל דאי בעיא מוסרתו ללוה, ועי' לעיל סק"א
 ו"ע, (בסק"ז יש דברים שעדיין ז"ע).

(יז) רא"ש פרק האומר סימן ח' ואנן ס"ל הלכתא
 כר"ח מדפריך סתמא דגמ' לקמן
 וניהמני' לשליש, ר"ל אמירא דר"י דבעל אומר
 לגירושין ושליש אומר לגירושין דפרכין וניהמני'
 לשליש, וכן מפורש ברי"ף שנסתייע מזה, ובק"ג
 כנראה פירש דמהא דפריך אמתניתין קאמר ותמוה
 מאד דהא זה אמנם אר"ח פרכין דלדידיה ניהמני'
 לשליש, אבל במימרא דר"י לא לר"ח פרכין אלא
 אעיקר המימרא הוא דפרכין ומוה שפיר נסתייע.

שם ואפשר דאפילו הגט ציד שלישי מהימנה דכיון
 דלא מסייע לה אלא שלישי לחודי' אינה מעיזה,
 דברי רבנו לא נתפרשו, שאם אינה מעיזה א"כ

וכיון שיש עדים שקיבל תו לית לה מגו דאי בעי
 אמרה לדידי יהיב ליה בעל, וכיון דלית לה מגו
 והעדים מעידים שקיבלו לקבלה ממילא צריך עדי
 אמירה, מה שאין כן לר"ח שהיא נאמנת בכל,
 דמהימנינן לשליש שקיבלו לגירושין, וכמש"כ לעיל
 ס"ק י"ב, ודוחק, והנה מבואר בר"ן לדעת הרי"ף
 דגט ציד שליח אף לר"ח דנאמן, ואף שהאשה
 אומרת שמינתהו שליח קבלה, מ"מ צריך עדי
 אמירה, ודוקא בגט צידה הוא דפרכין דאין צריך
 עדי אמירה, וזה כמש"כ לעיל ס"ק י"ב.

והנה מה שנסתייע הרי"ף דבגט ציד האשה איירי
 מהא דמודה ר"ה דאי אמרה קמאי כו',
 היה אפשר לפרש דמלישנא בעלמא קדייק, דלישנא
 דגמ' דאי בעי אמרה לדידי יהיב ניהליה משמע
 דבגט צידה איירי, ולפיכך מפרש דפלוגתתם נמי
 בגט צידה איירי, ולפי זה מיתוקמא אף בשליח
 הולכה, וא"כ לדחוק דבשליח קבלה איירי, אבל
 אה"נ דמודה הרי"ף דבשליח קבלה אף בגט ציד
 שליח כל שאומרת קמאי ידי לגירושין יהיב
 ניהליה מיהמנה דהא איכא מגו דאי בעיא יהיב
 לה שליח לגיטא, אלא דגמ' בגט צידה ובשליח
 הולכה איירי, אבל בלשון הר"ן משמע דס"ל
 להרי"ף דאמנם באין גט צידה לא חשיב מגו ואינה
 נאמנת, וצריך טעם למה, ואולי י"ל דכי היכי דבעל
 שאמר גרשתי לא מהימן ה"נ כשהנידון אי לגירושין
 אי לפקדון נמי אין מועיל מגו להמיר, ודוקא כשגט
 ציד האשה אז נאמנת במגו דגט צידה מרעא
 לחזקת א"א טובא, וחשיב כהפה שאסר ונאמנת
 בכל מה שאומרת, אבל גט ציד שליח אף שיש
 עדים שהוא שליח קבלה מ"מ אין מגו מועלת, אבל
 אין נראה כן דכיון שיש עדים שהוא שליח קבלה
 כך לי גט יונא מתחת ידו כמו מתחת ידה, והר"ן
 כתב דאין זה ראייה דאיכא למימר דבגט ציד שליח
 איירי וה"ק דכי אתו לב"ד הו"א מציא שקלה מיניה
 ולמימר לדידי יהיב ניהליה ואשכחן מגו כה"ג
 בשלהי זה בורר דאמרינן מגו דאי בעיא קלתיה,
 ולא נתפרש מה טעם פי' הר"ן דדעת הרי"ף,
 שהוא נסתר מהא דאי בעיא קלתיה, אי דחשיב ליה
 מגו למפרע משום דבשעה שכבר באו לב"ד לא
 מציא שקלה מיניה, א"כ מאי ראייה מהא דאי בעיא
 קלתיה הא התם בבואה לב"ד נמי יכולה למימר
 שאין לה שטר, ולא הוי למפרע כלל, ואי דהתם

לו אף קודם ערעורו ומיהו אשכחן כן למה שזידדו בדעת הרמז"ם דלעולם בערעור הצעל נריך קיום מדאורייתא, ואפ"ה שרינן לכתחלה בא"י בלא קיום וא"ע, ועי' לקמן ס"ק כ"ג.

ועיקר דברי רבנו צמח שפירש דקושית הגמ' אף לר"ה נראה דהיינו לפרש דרבא דמשני הא מני ר"א היא מצי סבר אף כר"ה, דאף לר"ה נריך לפרש דהא מני ר"א היא, אבל באמת עיקר קו' הגמ' לר"ח דלר"ה מיהא אפשר לדחוק דמתניתין בשהצעל מערער ובעיר אחת משא"כ לר"ח, אלא דתירוצא דרבא קושטא אף לר"ה דפשוטא דמתניתין אף בשאין הצעל מכחיש, ובאמת הו"מ למימר גם דמתניתין משמע אף בשהצעל והאשה צד' עיירות.

(יח) רמב"ם פ"ו מה"ג ה"א ואריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלושה כו', ר"ל שיעידו שצפניהם קיבלו לגירושין, אבל אין לפרש שבראו הגט תח"י השליח סגי דא"כ מאי האי דמסיק רבנו צד"א באבד הגט או נקרע אבל אם יוצא מתח"י שליח א"י עדים, הא לעולם נריך עדים, אלא דהתם אין סהדי והכא צעינן סהדי שראו מעיקרא כיון שעכשיו אבד, אלא ודאי כונת רבנו שנריך עדים שראו שקיבל לגירושין, משא"כ כשהגט בידו סגי צמח שאומר עכשיו צפנינו שקיבלו לגירושין, ונסתמא דמילתא דליכא עדים שראוהו בידו ושמעו מפיו אז שקיבלו לגירושין ולפיכך נקט רבנו דנריך עדי קבלה, ואע"ג דבגמ' הקשו אמתניתין קיבל ל"ל מ"מ לא חש רבינו לכתוב דנריך עדי קבלה כיון דקחני בהדיא דסגי באמר בשעה שהוא בידו שקיבלו לגירושין, וממילא נדע דקיבל ל"ד, וגמנינו למידין דגט ציד שליח קבלה אינו גט כל זמן שלא אמר השליח שלגירושין קיבלו, וכן פשוט ליה להר"ן ז"ל, ואלא דן אלא בשיש עדים שהצעל ידע שהוא שליח קבלה, וכן פשוט בסבא, ותנן נמי אי אפשי שמקבלהו לה אלא הולך ותן לה, והא דנריך קיבל ל"ל ר"ל דבעדים שראו בידו ואמר שקיבלו לגירושין סגי, אבל ראו בידו לחוד לא כלום הוא, ומיהו אפשר דספק מגורשת מיהא הויא.

שם פ"צ הי"א וכן אם היה הגט יוצא מתח"י האשה כו', נראה דכאן ר"ל בשליח הולכה, ורבנו מפרש כפי' הר"ף דפלוגתאם בשליח הולכה

נאמנת משום דאשה שאמרה לצעלה גרשתי נאמנת ולא משום מגו, ובגמרא אמרו מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהיה ניהליה, וגם הא דנאמנת לומר דהפקידתו ציד השליש והצעל צענמו גירשה, נמי נראה שהוא רק משום דאינה מעיזה, דכיון דאנו רואים דהגט לאו בידה לא מחזקין לה כגרושה מחמת הגט, ומיהו מטעם דכיון דאי בעיא יהיב ליה ניהלה יש להאמינה ומה"ט י"ל נמי דמעיזה ואפ"ה נאמנת מחמת הך מיגו דאי בעיא שקלא לגיטא ואמרה לדידי יהיב ניהליה בעל וכמש"כ הר"ן, גם אין לומר דלומר קמאי דידי לא חשיבא העוה ולומר לדידי יהיה חשיבא העוה, דא"כ ליכא מגו דהא אינה מעיזה לומר לדידי יהיב ניהליה, וכבר תמה צ"ח מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק ל"ב, אח"כ ראיתי במ"מ פ"ב מה"ג ובלח"מ שם ועדיין ז"ע.

שם דאפילו לר"ה דאמר בעל נאמן מ"מ מתניתין איירי בגט שהוא ציד השליח ואין הצעל מכחיש, כתב בק"נ דר"ל שאין הצעל לפנינו, וע"כ ז"ל כן דאי הצעל קמן ומודה שנתן לו א"כ הו"ל בעל שאמר גרשתי ותקשה למ"ד דנאמן, אלא ודאי ר"ל דליכא הצעל קמן, ומבואר דס"ל לרבנו דלא חיישינן שמא יבוא ויאמר לפקדון, ושרינן לה להנשא, וא"ע הא אם יבוא הצעל ויערער אין לה תקנה וכי"ז אפשר להחירה והא חיישינן לעולם לערעור הצעל, ואף לערעור בשקר חיישינן ללעו, ואפשר דרבנו לשיטתו [עי' לקמן ס"ק כ"ג דהכא כו"ע מודו דנריך עדי מסירה] דלעולם צעי עדי מסירה וא"כ ודאי מסר לשליח בעדים וכשיבוא הצעל ויערער יבואו העדים ויעידו ואע"ג דתיקנו שיהיו עדים חותמין על הגט היינו דוקא בחשש מזויף שהוא שכיח טפי וגם בשהצעל והאשה אינם בעיר אחת, אבל חשש דלפקדון דלא שכיח שיטעון כן, דכסיפא ליה מילתא כלפי השליח, וגם אין זה אלא בשהצעל והאשה בעיר אחת, ובזה לעולם הצעל יודע שגירשה ויערער מיד אם רוצה לערער, בזה לא תיקנו חכמים שיהא נריך השליח דוקא הרשאה והקילו להחירה ולא לחוש שהצעל יערער, ועדיין ז"ע דנראה דלר"ה בעל נאמן מדאורייתא וא"כ למה סומכים על השליח להחירה כיון שאמנם ראוי להסתפק שאינו שליח, והרי אין זה חשש על ערעור הצעל בשקר אלא על ערעור אמייתי ולמה לא נחוש

דהא אי חזקה שלים עושה שליחותו נמצא שיש כאן אמירת הבעל ולא חש רבנו לזאר שאף אמירת הבעל אין כאן משום דלא אמרינן חזקה שלים עושה שליחותו להקל כיון דליכא נפקותא בזה. — ואפשר דאי היה הבעל מכחש היתה מותרת לו אף אם הוא כהן, [בשאינה אומרת קמאי ידי לגירושין יהציה ניהליה דליכא משום אשה שאמרה לבעלה גרשתיני], (ול"ע דדין זה כעת).

שם הי"ג שלים קבלה שקיבל גט לאשה כו', רהיטת דברי רבנו דאמי לאשמועינן דאף שהשלים לא אמר שקיבלו לגירושין כל שמסרו לאשה חשיב כאילו אמר שקיבלו לגירושין, אבל לשון רבנו ז"ע מה הזכיר כאן שהאשה אינה יודעת, ומה ס"ד ללא ליסגי במה שהעדים אומרים שהשלים קבלה נתנו להם למוסרו לה, ומה הזכיר כאן ספיקות שמא הבעל או שלוחו, וגם לא הזכיר בפירוש שאין הבעל נאמן לטעון לפקדון, וז"ע.

יט) טור סימן קמ"א והרמב"ם כתב שהשלים נאמן בכל ענין ואפי' [כ"ג דל"ל דבכל ענין ר"ל אפילו בעיר אחת ועכשיו דין אחר משמיענו] אין הגט צידו רק שיש עדים שראוהו צידו, בד"מ כנראה מפרש דאף בנאכד הגט נאמן השלים עכשיו לומר שקיבלו לגירושין כיון שיש עדים שראוהו צידו, ומיהו בשאין השלים עכשיו קמן אין מועיל מה שראו עדים הגט צידו וכמס"כ לעיל ס"ק י"ח, דלריך שיאמר שקיבלו לגירושין ולא סגי בגט צידו לחוד, ודוקא בשאומר עכשיו שלגירושין קיבלו בזה מהימן, וז"ל דרבנו דקדק כן ממס"כ הרמב"ם בהי"ג דבגט יוצא מתח"י האשה והשלים אומר לגירושין שפיר דמי, וס"ל לרבנו דדוקא בשהשלים אומר לגירושין אבל מסירתו לידה לא חשיבא כאמירה לגירושין, ומבואר דאף שאמירת השלים לאחר שכבר אין הגט תח"י אפי"ה מהימן, ואף שהרמב"ם מיירי בגט צידה ואז א"צ עדים שראוהו צידו דהיא נאמנת לומר שהוא נתנו לה, מ"מ העתיק רבנו הדין בנאכד הגט ויש עדים שראוהו צידו, דכי הדדי נינהו, דעיקרא דמילתא דשלים נאמן אף כשאין שליחותו צידו לומר מה שהיה בזמן שהיתה שליחותו צידו, ועיקר הדבר י"ל דהרמב"ם דייק לה מלישנא דגמ' דקתני בעל אומר לפקדון ושלים אומר לגירושין ומשמע דלריך אמירת השלים לגירושין אע"ג דאיירי בגט ציד האשה,

[ובמ"מ לא כ"כ] ונמצא דמפורש בגמ' דין שלים הולכה ודין שלים קבלה [במה שהקשו ממתניתין], ולפיכך העתיק שני הדינים, וכבר כתב רבנו בפ"ו ה"ה דשלים סתם הוא שלים הולכה, וכן רהיטת הדברים בדנתינת השלים לידה נתגרשה, ולא בקבלתו, שהרי השלים אומר, כן נתתיו לה, וכן בהי"ג מיירי בשלים הולכה, והנה מתבאר מלשון רבנו דאף שאין עדים שראו הגט ציד השלים, וכש"כ שלא אמר שהוא שלים לגירושין, אפי"ה חשיב כאמר לגירושין בשעה שהגט צידו ונאמן, והיינו משום דמסירתו לידה כאמירה לגירושין דמיא, וכיון שהגט צידה נאמנת לומר דהוא מסרו לה, ומפרש לה מסבא דנראה דפלוגתא דר"ה ור"ח דליכא עדים ורק עכשיו הגט יוצא מתח"י ושלים אומר לגירושין, ועי' רש"א שכתב כן דתפיסתה מוכחת עליה דשלים יהציה לדידה לגירושין, ובשם הראב"ד כתב דהטעם משום מגו דאי בעיא מהדרה ליה לשלים, עי"ש, ולפי זה מס"כ רבנו שהשלים אומר עכשיו שלגירושין נתנו לה, לאו דוקא, ואף אם אין השלים קמן מחזיקין לה כאילו אמר לגירושין כיון שמסר לה הגט אלא דסתמא דמילתא כשהשלים קמן שואלים אותו, ועי' לקמן ס"ק י"ט דהטור כנראה לא פירש כן.

שם הי"ג ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו לגירושין כו', בגמ' לא נזכר כן, אבל הטעם משום דגמ' אולא אליבא דרמב"א אר"י דבעל שאמר גרשתי נאמן, וממילא מהימן הבעל שמסר לשלים, וכשאומרת דהשלים יהציה ניהלה הו"ל כאומרת גרשתי, אבל רבנו דפסק כמסקנא דב"ב קל"ה א' דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן וכדלעיל ה"ה א"כ אף שאומרת שהשלים נתנו לה אכתי אין כאן אשה שאמרה גרשתי דהא אינה יודעת אם השלים קיבלו לגירושין, והבעל והשלים אינם נאמנים בכך, ולפיכך הוצרך רבנו לכתוב דאפילו אמרה קמאי ידי לגירושין יהציה ניהליה, כדי לאשמועינן דכה"ג לא מהימנה לומר גרשתי כיון שהם מסייעים אותה, ועי' פרישה סימן קמ"א בזה ודבריו תמוהין.

ובמש"כ רבנו שאין כאן אלא עד אחד ובעל אע"ג דבגמ' אמרו מי קאמר גרשתי ומבואר שאין כאן אמירת הבעל כלל, [וכן בטור כתב שאין כאן אלא שלים], מ"מ לא חש רבנו לכתוב ובעל

אבל אה"ע דבשליח קבלה אף בגט ציד שליח שפיר דמי, וי"ע.

(כ) שו"ע אה"ע סימן קמ"א סנ"ה ואם הוא מודה שכתבו אלא שאומר שלא נתנו בתורת גירושין כו', הוא לשון הטור, ומבואר דאם הצעל מודה שכתבו א"צ קיום וכשאינן בעיר אחת השליש נאמן, ואע"ג דאית ליה לבעל מגו דמוזייף, מ"מ טענת פקדון בגט טענה גריעתא היא ולא מהימן אף שיש לו מגו חילו היה הגט ציד האשה, ולכך גם כשהוא ציד שליח נאמן דהימניה, א"נ דוקא בממון אמרינן מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו משום דלגבי ממון חיישינן טפי וגם אן טענינן מוזייף ונמצא שאינו יכול לגבות בלא קיום, ולכך אף שהצעל דבר מודה מ"מ כיון שטוען פרוע או אמנה מהימן, אבל בגט דלא חיישינן כ"כ והרי נשאת אף בשאינו מקויים לא אמרינן דבמודה שכתבו יהיה צריך קיום, אלא כיון שאינו טוען מוזייף הרי הגט בחוקתו ואינו נאמן לומר לפקדון, נגד הגט, [ועי' תו' כתובות י"ט א' טעמא דמ"ד אין צריך לקיימו, ובגט דלא טענינן מוזייף י"ל דכו"ע מודו דא"צ לקיימו], וכן הביא במ"מ פ"ב הי"א תשו' הרי"ף שמבואר זה דאם מודה שכתבו וטוען לפקדון א"צ קיום וכ"כ במ"מ שם ה"ג דמש"כ הרמב"ם דאינו נאמן לומר ממני נפל נלמד מדין לפקדון ומבואר דס"ל דבאומר לפקדון א"צ לקיימו, וכתב שם הטעם משום שאין דיני האיסורים כדיני ממונות, ויש לפרש כמש"כ דהכא דלא טענינן מוזייף כו"ע מודו דא"צ לקיימו, איברא לפנינו ברמב"ם בה"ג איתא בהדיא דאם אמר הצעל לפקדון צריך לקיימו, ומשמע שלא היה כן בגירסת המ"מ, אבל הטור בסימן קנ"ב [וכ"ה בשו"ע שם סעיף י'] העתיק כדברי הרמב"ם דבאמר לפקדון צריך לקיימו, וזה תימא שזה סותר לדבריו שבכאן, ועי' לח"מ שם, והיה אפשר לומר דגט ציד שליח עדיף דהימניה כיון שהיה צידו לקיימו הלכך מהימן ליה אף שלא קיימו וכדס"ל כן להנמו"י בשלהי זה בורר ונתבאר לעיל סק"א, אבל א"א לומר כן דבהדיא כתב רבנו בחו"מ סימן נ"ה ס"ד דשליח לא עדיף מצעל דבר ונאמן הלוה לומר פרוע בשאינו מקויים אף שהשליח אומר שלא נפרע, וי"ע.

ומבואר דאף שיצאה שליחותו מתח"י נאמן לומר לגירושין, אבל ז"ע למה אמנם אין מסירת השליח הגט לאשה כאמירה לגירושין, ועוד דמדברי הרמב"ם פ"ו ה"א ב' מבואר דבנאכד הגט אין מספיק עדים שראוהו צידו אף שאומר עכשיו שלגירושין יהציה ניהליה, דהא חילק בין אם הגט קיים לנאכד וע"כ דנאכד אין מספיק מה שראוהו צידו ואמירתו עכשיו לגירושין, וכמש"כ לעיל ס"ק י"ח, ואם כן ע"כ דברי הרמב"ם משום דגט ציד האשה שאני, וא"כ היכן מצא רבנו דאף ביש עדים שראוהו נאמן ואף בנאכד הגט, ואין לומר שאין דברי רבנו אלא בשהגט ציד האשה דא"כ הא ס"ל להרמב"ם דא"צ עדים שראוהו צידו והאשה עצמה נאמנת בזה וי"ע, ובצ"י בתחלת דבריו משמע נמי דנחית לפרש דברי רבנו דלהרמב"ם השליש נאמן אף לאחר שיצאה שליחותו מתח"י, וכתב שלא מצא כן בדברי הרמב"ם, אבל מה שסיים דכי הדדי נינהו גט וינא מתח"י ועדים שראוהו לא נחפרש דהא ודאי אין שליחותו תח"י גרע טובא, ואולי הדר ביה ומפרש דדברי רבנו בנאמנות השליש בזה שאמר כשראו צידו, ובה כתב דא"כ היינו ממש גט צידו, כיון שאמר בשעה שהיה הגט צידו, ועי' לעיל ס"ק י"ח כתבנו לפרש דאין דברי הרמב"ם אלא בגט ציד האשה ומשום דמסירת הגט לאשה כאמירה לגירושין חשיב, וגם האשה אינה מגרעה זכות השליש בזה שמודה שהוא נתנו לה, ואי צעי מהדרתו לידיה וכמש"כ הרשב"א עי"ש, וי"ע.

שם וי"א דוקא שהגט ציד האשה כו' וכ"כ הרמב"ם, כבר תמה הלח"מ שאין זכר לזה ברמב"ם, והרי להרמב"ם אף השליש נאמן וא"צ בכלל לנאמנות האשה, [ואין לומר שס"ל הרמב"ן, שגם הרמב"ן מפרש בשהגט ציד השליח, דהא כתב לפרש דבגט ציד האשה מודה ר"ה אף בשאין האשה טוענת כלום, וכן מפורש בדבריו שנדפסו בהשטות], ואמנם אם נאמר דהרמב"ם פירש סוגיין בשליח הולכה וכמש"כ לעיל ס"ק י"ח אמנם מתפרש ומודה ר"ה בשהגט ציד האשה, אבל אין זה מפורש ברמב"ם וטפי הו"ל לומר שכ"כ הרי"ף שכתב כן בהדיא דמזה מוכח דבגט ציד האשה איירי, גם אין ראיה בעיקר הדין די"ל דגמ' איירי בשליח הולכה ולפיכך צעין דוקא גט ציד האשה

יש עדים כאן וגם אם לא יבורר לא תנשא דודאי הצעל יערער מיד לכשתתפרסם כגרושה, משא"כ ממני נפל שזה אף בשאינס בעיר אחת, וזה לעולם יש לחוש שמא יבוא הצעל ויערער ולא ימצאו עדים להכחישו, ועו"ל דלפקדון לא שכיח שיערער דכסיפא ליה מילתא דכסבור שלא יאמינוהו דהא הימניה, אבל ממני נפל עבד שפיר לערער דלא כסיפא ליה מילתא דהא אינו טוען דהימניה.

ורדיבא לשון רבנו מתפרש דדוקא בשאומר בפ"נ הימנוהו נמי על השליחות אבל בשאינו אומר בפ"נ אמנם יכול הצעל לערער שלא עשאו שליח אלא נפל ממנו או זרקו לאשפה, אבל תימא הוא לומר כן דא"כ שליח בא"י צריך לעולם הרשאה, ובחו"ל אין צריך, ועוד דאם אימתא דא"י צריך לעולם הרשאה מנ"ל לומר דבחו"ל אין צריך דילמא אף בחו"ל צריך הרשאה ודוקא לאחר שיש לו הרשאה האמינוהו על קיומה או על השליחות, אבל מנ"ל דאף בלא הרשאה האמינוהו על הקיום, לכך צריך לומר דלפי דבחו"ל הדבר מוכרח טפי שהרי בחו"ל בהחלט שלא הזריכו קיום לפיכך נקט לה רבנו בחו"ל אבל אה"נ דאף בא"י האמינוהו על השליחות, וכן בטור סימן קמ"ב כתב בשם הרמ"ה דאף בא"י נאמן על השליחות ולא כתב שהרא"ש חולק, ובאמת היה מקום לומר דאף דבשטרות בזמן שאינם ביד הצע"ד נאמן לומר ממני נפל מ"מ גבי גט לא חיישינן להכי דאיסורא קיל מממונא וכמש"כ הרמב"ם שלהי פ"ו, וכ"כ המ"מ פ"ד ה"ג לענין טענת ממני נפל בזמן שהגט ביד האשה ואינו מקויים, וגם החשש צעמנו רחוק דבממון אמרינן שהמונא רוצה לזכות בממון, אבל כאן אנו צריכים לחוש שנפל הגט ליד זה שרוצה להכשיל ולא חיישינן להכי, אבל מדברי הרא"ש מצוהר דמן הדין אמנם הצעל נאמן אף בגט אלא דאקילו רבנן להאמין לשליח.

ובב"י סימן קמ"א ד"ה והאידנא כתב דמתשו' הרא"ש שצטור סו"ס קמ"א משמע דס"ל דצריך עדים על השליחות בא"י ולפיכך הצריך שם עדים, ונראה דאין ראיה משם דהתם לא נזכר כלל קיום ולא בפ"נ, ושפיר י"ל שלא היה מקויים וגם לא אמר בפ"נ ולכן הצריך עדים על השליחות, ואמנם היה יכול להצריך קיום, וגם יש לפרש דאם יש עדים הוא כולל לכל הנזכר אח"כ ור"ל שיהא

ויש להביא ראיה דבמודה שכתבו א"צ קיום בטוען לפקדון מהא דפריך ס"ד א' קיבל ל"ל, ואם אימתא דבטוען לפקדון צריך קיום שפיר נקט התנא קיבל דאי הו נקט עדים שראו בידו ואמר שקיבלו לגירושין אחתי הו צריך גם קיום, ולכן נקט עדי קבלה שזה כולל הכל, דלא ניחא ליה להאריך ולמיחני עדים שראו בידו ועדים לקיום ושאמר בשעה שהיה תח"י שקיבלו לגירושין, וכן רהיטת סוגיא דשליש מתפרשא שפיר טפי אי א"צ קיום, שהרי לא נזכר מזה בסוגיא.

ולדינא נראה דבשא"א לקיים יש להקל להחירה להנשא בשהצעל מודה שכתבו וטוען לפקדון אחרי שהדבר מפורש בדברי הרי"ף בתשובה שא"צ קיום, וכ"כ במ"מ, וכך מטין דברי הרשב"א בסוגיא דשליש, ומש"כ הרמב"ם דצריך קיום הרי משמע שזה לא היה בגירסת המ"מ, ואף שהטור ג"כ כ"כ, הא הכא צדין שליש סתם כדברי הרי"ף.

(כא) רא"ש פ"א ס"ב דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הצעל נמצא צריך השליח לקיים כתב שליחותו כו', ר"ל נמצא צריך השליח להביא כתב שליחות ולקיימו, דלמאי דמסיק א"צ כתב שליחות כלל וכמש"כ הטור סימן קמ"ב, והנה כל דברי רבנו לענין אם יטעון הצעל שנפל ממנו או שזרקו לאשפה או שגזלו ממנו וכמש"כ לעיל ס"א סק"ח [ועי' לעיל סק"י], ויש לעי' דלקמן בפרק האומר סימן ח' מצוהר בדברי רבנו דאף באופן שנאמן הצעל לומר לפקדון מ"מ לא חיישינן שמא יטעון כן ורשאיית להנשא ע"פ השליח, [וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ז], וא"כ ה"נ לענין טענת ממני נפל נמי למה יש לנו לחוש שמא יטעון כן, ואדרבה לפקדון באופן שנאמן הוא נאמן מדאורייתא ואילו ממני נפל אינו נאמן אלא מדרבנן [וכדמוכח כאן מדברי רבנו], וא"כ מנ"ל לומר דהימנוהו רבנן לענין שליחות, ואין נראה לחלק בין א"י לחו"ל לענין זה דהא התם שהוא שליח קבלה צריך עדים שנחנו לגירושין בפניהם, ועדים אלו אף בא"י אינם שכיחים במקום האשה, [ודוקא לענין קיום שייך לחלק בין א"י לחו"ל, דשכיחי שירות], וי"ל דדוקא התם שאין הצעל נאמן אלא בשבזמן הגירושין שניהם צעיר אחת וזה אמרינן דלא חיישינן שמא יבוא לערער שלפקדון נתנו דמיד יבורר הדבר דהא

ובין בשליח הולכה דברי הרמב"ם וחלק עליו, ובשליח הולכה ודאי נריך לכתחלה קיום לפיכך סתם רבנו וכתב סתם דא"ל שיצא העדי מסירה כל שיש קיום, והדבר פשוט דבשאל"ל קיום כאילו יש קיום חשיב וא"ל עדי מסירה, ונדע לפרש דאין דברי רבינו אלא בשליח הולכה או בשליח קבלה כשהבעל מערער, דאז נריך קיום, וזוה כתב דבדליכא קיום נריך להציא עדי מסירה אבל במקוים אין נריך, וכן פירש מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק מ"ח שאין דברי הטור אלא שלא יועיל ערעור הבעל עיי"ש.

שם רק שיאמר השליח שקיבלו בפני שנים, בגט ביד האשה אינה נריכה לומר כלום, דע"י עדי חתימה לחוד תלין דכדין נמסר, אלא בגט ביד השליח צעין דוקא שיאמר שקיבלו בפני שנים ונראה הטעם משום דבאמת יכול הבעל לומר דלפקדון נתמיו ואמנם מספקין בהכי אלא דהשליח נאמן משום דהימניה אף שישקר, ולכך נריך דוקא שיאמר שקיבלו בפני עדים דבלא זה חיישין שמה מסר לו לפקדון ושלא בעדים, וכ"כ רבנו לקמן בדין שליח אומר לגירושין דנריך שיאמר שקיבלו בפני עדי מסירה ועי' לעיל סק"ה, ומיהו מאחר שלא חילק רבנו בין אם הם בעיר אחת או בשתי עיירות משמע דס"ל כדעת הרא"ש דלא חיישין שמה יטעון הבעל לפקדון, ולפי זה אמנם מהימנין ליה קודם שהבעל מערער, שקיבלו לגירושין, וא"כ ודאי מסתמא כדין נמסר וא"ל שיאמר שקיבלו בפני שנים, ולפי זה נריך לומר דלישנא דשיאמר לאו דוקא, אלא דהכי שפיר טפי אבל אף אם לא אמר כשר.

כג ס"ד א' תוד"ה בעל וא"ת א"כ מה הועילו כו', באמת אף בא"י קשה דהא תיקנו חכמים שיהיו העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ואם נאמן לומר לפקדון נמצא דבמגרש ע"י שליח ליחא לתקנה זו ולעולם תטטרך לעדים שראו המסירה, ויכשנריך אותם העדים דוקא לענין זה לא מצינו חילוק בין א"י לחו"ל, וזה תימא, אלא דכיון דלא נזכר בהדיא בתקנה זו שמועלת אף במגרש ע"י שליח לפיכך ניחא להו טפי להקשות מתקנת בפ"ג שכל עיקרה לא נתקנה אלא למגרש ע"י שליח ולכך קשיא להו אם איתא דבמגרש ע"י שליח לעולם יכול הבעל לערער

בירור שהוא שליח הולכה ושהזקן שליח קבלה ושנתן לו הגט בעדי מסירה, ולא נחית לפרש שאם העדים ראו הנתינה ואמר שהוא שליח דסגי בכך דחשיב כיש עדים על השליחות דעיקרו לפרש להם שכל אלו הדברים נריכים בירור וכשיתבררו תהיה מגורשת, וגם מש"כ שבעדים מסרו ליד הזקן נ"ע מה נריך לזה הרי גיטו יוצא מתח"י וודאי כדין נמסר, ולשמא יצא הבן ויטעון לפקדון הא לא חייש הרא"ש וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"ו, ואפשר גם אולי שלא היה הגט בעדי חתימה וניחא הכל, אבל ל"מ כן, (ואפשר לומר דבן אצל אביו גרע ונריך עדים על שליחותו, אבל אין נראה כן כלל), והרי הטור הציא דברי הרמ"ה ולא הזכיר שהרא"ש חולק וע"כ שאין מכאן ראיה, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק מ"ד מ"ה מ"ט, [עיקר דברי הרא"ש שם בתשובה לא נתחווירו דלכאורה לא מסר הגט ליד הזקן אלא על מנת ליחמו לה, ולא שתתגרש בקבלתו, וי"ע].

כד טור סימן קמ"א כשהיא עושה שליח לקבלה כו' ונריך השליח לקבל הגט בפני שנים כו', ר"ל ונריך גם שהם יעידו שקיבלו בפניהם ואז מתירין אותה להנשא וכדמוכח ממה שסיים בד"א כשאבד הגט, וזהו דין המשנה ס"ג ג' ז', והנה בלשון הרמב"ם שזכר בדברי רבנו כתוב שאם הגט יוצא מתחת יד השליח א"ל עדים אפי' נתנו לו הבעל בינו לבינה כשר, ומלשון זה משמע שאם היה נריך דוקא שיתנוהו בפני עדים לא היה מועיל מה שהגט תח"י השליח, [ואמנם לדעת הרמב"ם לא מצינו שתלין ע"פ עדי חתימה שמסתמא נמסר כדין בעדי מסירה], והיה נריך עדי קבלה, ולפי זה לפי מה שסיים אמנם רבנו שלעולם נריך למסור דוקא בפני עדים א"כ אין מספיק גט בידה ונריך עדים שנמסר בפניהם, וזהו שסיים רבנו ומיהו הא דבעינן שנריך שתציא שני עדים שנמסר בפניהם, ר"ל דזה שנמצא לפי דברינו שנריך שתציא עדי מסירה אינו אלא בשלא נתקיימו החתימות אבל אם נתקיימו החתימות תלין שדין נמסר.

ומה שהקשה עוד בזה"כ דהא בשליח קבלה א"ל קיום אלא כשהבעל מערער, נראה דהה"ג, ועיקר דברי רבנו לפרש דאף שנריך שימסרנו בפני עדי מסירה מ"מ א"ל להציא העדי מסירה וסגי בעדי חתימה, ולפי שהקדים רבנו בין בשליח קבלה

שלפקדון נתנו א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אכתי יערער שלפקדון נתנו, ואי דאמנס נריך עדים שעשאו הבעל שליח א"כ א"כ צפ"ג.

שם וא"ת והנהו דמזכרי מערסא לערסא כו' וי"ל דסברי כר"ח כו' א"כ התם איירי כו', מבואר מדבריהם דצשהבעל צעיר אמנס ליחא לתקנת צפ"ג לר"ה, וע"כ דס"ל דאמנס לא שרינן לשליח למיהב לה גיטא עד שיצטר צעדים שעשאו הבעל שליח, דאם איחא דשרינן לה אלא שאם יצא הבעל ויערער שומעין לו, וכדס"ל להרא"ש, [עי' לעיל ס"ק י"ז], א"כ ע"כ דחשש לפקדון קיל מחשש דמוזייף דהא בדאיכא חשש מוזייף לא שרינן לה ודאיכא חשש לפקדון שרינן לה, וא"כ ודאי איחא לתקנת צפ"ג אף צעיר אחת לבטל חשש מוזייף, דאטו משום שניתוסף חשש לפקדון הקל שאינו מעכבה מלהנשא נחירה בלא תיקון לחשש מוזייף המעכב, אלא ודאי התו' פליגי על הרא"ש וס"ל דכל שיש לחוש שהבעל יערער לפקדון לא שרינן לה עד שיצטר שנתנו לו לגירושין, ולפיכך ודאי א"כ לומר צפ"ג, דהו"ל כאמיהו צי תרי, [ואף את"ל דאף אי חשש דלפקדון ומוזייף שוין נמי יש מקום לומר דלחשש לפקדון לא חששו לעיכובא כיון שהדבר קשה שנריך דוקא שהשליח יצא עדים עמו, ולפיכך לא אחמורו רבנן, ונימא שזהו טעמיה דהרא"ש, מ"מ תקנת צפ"ג שהיא תקנה כוללת, אין לחכמים למנוע מלתקנה צשהבעל והאשה צעיר אחת משום דהתם אין התקנה שלימה, דמ"מ מועילה התקנה לחשש מוזייף כאשר מועילה צשאנס צעיר אחת, ואף שצתו' הרא"ש כתב כדברי תו', צ"ל דהדר ציה, ואמנס שם פירש דלא פריך ממתניתין אלא לר"ח, ומיהו מהא ליכא למידק די"ל דהוי משמע ליה דמתניתין לענין שלא יועיל ערעור הבעל קאייירי, ולכך אמנס ליכא להוכיח מהני ראשונים שפירשו דלר"ח לחוד קפריך דפליגי אהרא"ש, ואדרבה הר"ן פירש דלר"ח לחוד פריך, ואפ"ה ס"ל כהרא"ש וכמשי"ת בסמוך].

ודברי התו' הללו כתבם גם הרשב"א והמרדכי, ולהאמור מבואר דגם הם פליגי על הרא"ש, וכן מדברי המ"מ רפ"ו מה"ג משמע נמי דס"ל דלר"ה לא שרינן לה לאינסובי בלא עדים שהבעל נתנו לו לגירושין, וכמש"כ הכ"מ שם.

ברם הר"ן כתב דלכך מזכרי מערסא לערסא משום דלא פלוג רבנן ואמנס צעיר אחת אי אחי בעל ומערער משגחינן ציה, והנה מבואר מדבריו ז"ל דשרינן לה להנשא אף בלא עדים שהבעל נתנו לו לגירושין, ולכך אף דאי אחי בעל מערער דלפקדון נתנו לו מהימן מ"מ צ"ל צפ"ג לבטל טענת מוזייף משום דלא פלוג רבנן, אבל אי לא שרינן לה בלא עדים שהבעל נתנו לו לגירושין א"כ אין מקום לתקנת צפ"ג דהא הו"ל כאמיהו צי תרי, וצמז"ן כתב גם חירון זה וגם התירושים שצתו', ולא נחצאר איזה מהם עיקר כי להאמור הם סותרים זא"ז דין אי שרינן לה קודם שיצאו עדים שנתנו לו לגירושין.

והנה למדנו שאין חילוק בין שליח הולכה לשליח קבלה לענין לחוש שמא יערער הבעל לומר לפקדון, דהא דעת הר"ן דאף בשליח הולכה לא חיישינן, וצמ"מ שם מבואר דאף בשליח קבלה חיישינן, והטעם משום דמאן דחייש ס"ל שזה חשש גמור באמת דהא כשהבעל מערער מהימן מדאורייתא ולכך לא שרינן לה בלא צירור, ואף בשליח קבלה, דדוקא לענין חשש ערעור צשקר מחלקינן בין שליח קבלה לשליח הולכה, ומאן דלא חייש צצר דחששא דפקדון ליכא למיחש ליה כלל כל שאין הבעל מערער ולערער הבעל לא חיישינן דמיכסיף משליח דהימניה ולכך אף בשליח הולכה לא חיישינן, [וכעת ראיתי שהגרע"א ז"ל צסוגיא דשליש כתב לחלק בין שליח קבלה לשליח הולכה ודן גם צדברי התו' דהא דמערסא לערסא, ול"ע צדבריו ז"ל כעת וצ"ע].

ומזה נסתר לכאורה מש"כ לעיל ס"ק י"ז דהרא"ש לשיטתו דס"ל דצעי עדי מסירה ולכך אפשר להחירה וכשיערער הבעל יצאו עדי מסירה ויעידו, אבל לדעת הסוברים שצ"ע עדי מסירה לא יתכן שיתירוה להנשא וכשיצא הבעל ויערער לא יהא לה תקנה, דהא הרמב"ן והר"ן ס"ל דאף לר"א סגי צעדי חתימה לחוד ואפ"ה סברי כהרא"ש, ומיהו י"ל דס"ל דשליח הולכה נריך למנותו צעדים [והר"ן ס"ל כן צהדיא עי' לעיל סימן ח' סק"ד], ולפיכך לעולם יצורר הדבר, ואמנס בשליח קבלה שצוה צברי הרא"ש דשרינן לה י"ל כיון דא"כ עדים צשעת מסירת הגט לידו א"כ כיון שלעולם לא יתצטר הדבר אמנס לא שרינן לה.

דשליח צריך לעולם הרשאה או עדים, אלא ודאי אמירת השליח בזמן שגט בידו שנעשה שליח כדין מהני, ולכך שפיר מלא סברי כהרא"ש.

וכן בטור משמע דס"ל כהרא"ש שכתב בסיומן קמ"א דטוב לזהר שלא לגרש ע"י שליח בזמן שהבעל והאשה בעיר אחת כיון דמצינן נפיק מיניה חורבא שאם יטעון הבעל שלא נתן לגירושין יהא נאמן, ומשמע דלכתחלה שרינן לה אף בלא צירור שהוא קיבלו לגירושין, דאי בשעה שנותן לה הגט צריך לברר שהוא קיבלו לגירושין א"כ תו לא מצינן נפיק מיניה חורבא, והרי זה כמו כל גט שצא ממדה"י שהשליח מקיימו בשעת נתינה ודי בכך, ואף שיש לדחוק דאמננס צריך צירור על השליחות בשעה שהשליח מגרשה, ואפ"ה ראוי לזהר, כדי שלא ינטרך לברר עוד פעם כשהבעל יערער, ומצינן גט במדה"י שאני דהתם א"א בעינן אחר, אבל הכא טוב לזהר כיון שאפשר, אין נראה כן דלעולם תהא האשה נאמנת לומר שהעידו צ"ד שהשליח קיבלו לגירושין במגו דאי בעיא אמרה לדידי יהצי ניהליה, אלא ודאי כוונת הטור דשרינן לה בלא צירור על השליחות ולכך אח"כ כשיערער תנטרך קיום, וכדעת הרא"ש.

ולענין הלכה היה נראה להחמיר כדעת תו' והרשב"א ומרדכי ומ"מ, אבל כיון דלדעת הר"י והרמב"ם קיי"ל כר"ם צ"ע דנתי דלא קיי"ל כוותיהו ומחמירינן כר"ה מ"מ לענין לכתחלה קודם שהבעל מערער חזי לאינרופי דעתם ז"ל לדעת הרא"ש ודעימ' ומ"מ אין הדבר מוכרע דאפשר דכיון דמחמירינן כר"ה נמצא שאם יערער הבעל תלא, ממילא כ"ע מודו דכה"ג יש לחוש לכתחלה שלא להחמיר בלא צירור על השליחות, וצ"ע, ובשו"ע הדבר סתום ובסיומן קמ"א סג"ז משמע דחיישינן לכתחלה ולא שרינן לאינסובי עד שיברר שנתנו לו לגירושין, ואילו בסג"ה כתב לשון הטור דטוב לזהר, ולשון זה משמע דשרינן לינשא אף בלא צירור השליחות, וכן משמע בסעיף י' וכמש"ת בסמוך, ובצ"ש שם כתב להחמיר [ופי' כן דעת השו"ע ואין נראה כן וכמש"כ להלן] וכן נראה.

כד' שו"ע אה"ע סימן קמ"א ס"י אבל אם היה הגט יוצא מתח"י שליח קבלה א"צ עידי קבלה, נראה דכוונת המחבר כמ"ש בצ"י

ומיהו נראה דבאמת הכא ר"ל כשהם בעיר אחת לר"ה [כו"ע מודו דצריך עדים על השליחות, כיון שאין הגט משמש לראיה על זה, שהרי נאמן הבעל לומר לפקדון, ובלא עדים לא חלה השליחות כלל, (ועי' לעיל ס"ח סק"ד), ואף בשליח קבלה, שידענו בעדים שהוא שליח קבלה, וצא לקבל הגט מיד הבעל כשהבעל והאשה בעיר אחת, נראה דאף לדעת הר"י ודעימ' דלעולם סגי בעדי חתימה לחוד, הכא צריך עדי מסירה לר"ה, ובלא זה אין כאן גרושין דהא ליכא עדים על הגרושין, שהרי הבעל יכול לומר לפקדון, ולפי זה לר"ה דבעל נאמן, אם באנו להאמין לשליח קודם ערעור הבעל וכדעת הרא"ש צריך שיאמר השליח שמסרו לו בפני עדי מסירה לדעת הסוברים דסגי בעדי חתימה לחוד, דלדידהו אין שייך לומר דמסתמא כדין נמסר כיון שלעולם אין צריך עדי מסירה, וגם לדידהו ליכא כלל ענין דמסתמא כדין נמסר, וכמש"כ הרמב"ן במלחמות פרק המגרש, ולכך צריך דוקא שיאמר שנמסר לו בפני עדי מסירה ובלא עדים אין כאן גרושין כלל, [ולפי זה א"צ למש"כ לעיל ס"ק י"ז דהרא"ש לשיטתו דס"ל דצריך עדי מסירה, ולכך שרינן לה כיון שיהיה אפשר לברר, דכו"ע נמי הכא מודו דצריך עדי מסירה], ומיהו צ"ע למה נאמין לשליח שנמסר לו בעדים, והא אי הוי גט צריך עדי מסירה לא הוי סגי בעדי חתימה והיה צריך להציא עדי מסירה וכמבואר ברמב"ן שם, וא"א לומר דאמננס לא מהימנינן לשליח, דא"כ ע"כ פליגי על הרא"ש וסברי דאמננס לא שרינן בלא עדים על המסירה, והרי הרמב"ן והר"ן דס"ל כדעת הר"י דסגי בעדי חתימה לחוד ואפ"ה סברי דלר"ה בעיר אחת א"צ עדים על השליחות, ושרינן לה וכמש"ת, וצ"ל דשליח אינו חשוד לשקר בזה וגם מסתמא עשו כדין ולכן כשאומר כן מהימן, ודוקא בעדי חתימה לחוד לא סגי דמנ"ל דנמסר כדין, [ואף בשהיא אומרת שנמסר לה בפני עדים אינה נאמנת שהיא חשודה לשקר], אבל שליח בזמן שגט בידו ואומר שנמסר כדין שפיר דמי, מדע דהא לדעת הר"ן שליח להולכה צריך מינוי בעדים ולא סגי במסירת הגט לידו, [ועי' לעיל ס"ח סק"ד שכ"ג, ומיהו אין זה מוכרע], ומ"מ כשבא וגט בידו א"צ עדים ונאמן לומר שנמנתה בעדים, דלא מישתמיט לומר

י"ז, אבל עיקר דבריו אפשר לקיים אף להמבואר דראית הרי"ף ממימרא דר"י, וס"ל להב"ש דה"ט דהרי"ף דהדר ביה משום דס"ל דאין חילוק בין אם הבעל מודה לכשמתכחש, אבל תימא דא"כ אפילו הבעל קמן ומודה צריך עדי קבלה וזה לא שמענו, וגם מפלוגתא ר"ה ור"ח נמי משמע דדוקא בבעל אומר לפקדון הוא דפליגי, ועוד דכל הראשונים ז"ל כתבו שלא נחגלה טעמו של הרי"ף למה חזר בו שהרמב"ן העיד שבנוסחא ראשונה אמנם כתב דשאני כשהבעל מודה, ומבואר דפשוט להו החילוק בין כשהבעל מודה לכשאני מודה ולא ס"ד כלל שהרי"ף יחזור מזה, אלא ודאי אין טעם הרי"ף משום דפליגי אף כשהבעל מודה וספיר י"ל דמודה הרי"ף לדינא דהרא"ש, וטעם הרי"ף בחזרתו לא נמפרש וכמס"כ הראשונים ז"ל, ויעוי' ברשב"א שכתב לפרש טעם זה, ובעיקר דינא דהרא"ש כבר נתבאר לעיל ס"ק כ"ג שהוא מחלוקת הראשונים ז"ל עי"ש ודעת הב"ש כאן להחמיר שלא להחירה בלא עדי מסירה דחיישין לערעור הבעל וללא כהרא"ש וכן הדברים מתיין וכמס"כ לעיל שם.

כה) שו"ע שם ס"א אין שליח להולכה צריך עדים כו', עי' לעיל סימן ח' סק"ד כתבנו דיש להחמיר כדעת הסוברים דצריך עדים, ויש כאן לפרש דכשהבעל והאשה בעיר אחת לכו"ע צריך עדים בעשיית השליחות אי ס"ל כדעת הי"א בסנ"ה דכה"ג בעל נאמן לומר לפקדון, ויגראה דאמנם קיי"ל כן וכמס"כ לקמן ס"ק כ"ז, דכיון דבעל נאמן לומר לפקדון ממילא אין הגט מוכיח על השליחות, וצריך עדים, כבס"כ בגט שאין עדים חתומים עליו, וכמס"כ לעיל ס"ק כ"ג.

שם ואם המשלח כופר הר"ז ספק, מקור הדברים בהגהמ"י ושם כתוב שאם המשלח כופר אחר נתינה הדבר ספק דהא אין השליש נאמן כיון שאין שליחותו תח"י, ובב"ש פירש בראו עדים שנתן הגט ליד האשה ואח"כ נקרע, וצריך לפרש דר"ל שהעדים ראו שנתן לידה אבל לא ידעו אם בתורת גירושין או בתורת פקדון או לצורך אחר, ולכך לא חשיבא מסירה זו כאמירה לגירושין, דאי ידעו העדים שנתן לה לגירושין אין לך אמירה שהוא שליח גדולה מזו, והרי יש כאן אמירה בעוד שליחותו בידו, אלא ודאי ר"ל שהעדים לא ידעו, ומס"כ שז"ל שהשליח לא אמר שהוא שליח בשעת

דהכא כשאין הבעל מכחישו אף לר"ה שריין לה אף כשהם בעיר אחת, ולפיכך לא חילק כאן די"א דבעיר אחת צריך ע"ק, וימיהו ז"ע דבסנ"ז לא כ"כ וכמ"ש בב"ש, אבל מ"מ הכא נראה שכיוון כן, ויש כאן לפרש דצריך דוקא שהשליח יאמר שקיבלו בפני עדים, משום דאף לדעת הסוברים דסגי בעדי חתימה לחוד מ"מ בעיר אחת כו"ע מודו דצריך עדי מסירה כיון שהבעל יוכל לערער שלא נתנו לגירושין ולדידהו לא מנאנו כלל ענין דליסגי בעדי חתימה, דנאמר דמסתמא נמסר בעדי מסירה, ולכך צריך דוקא שהשליח יאמר שקיבלו בפני עדים, וכמס"כ לעיל ס"ק כ"ג, ואף לדעת הסוברים דלעולם צריך עדי מסירה ולדידהו סמכיין שמסתמא כדין נמסר וסגי בעדי חתימה מ"מ הכא בשליח צריך דוקא שיאמר שקיבלו בפני עדים וכמבואר בזהדיא בטור, וכ"ה לקמן בסנ"ה, לפי שאם יערער הבעל שנתנו לפקדון לא יהא נאמן השליח אלא מטעם הימניה, וכמס"כ לעיל ס"ק כ"ז עי"ש, וימיהו לדעת המחבר דלכתחלה לא חיישין שמא יערער הבעל א"כ מהימניין לשליח משום שהאמת בדבריו דלא חשדיין ליה שמסקר, וא"כ אין צריך שיאמר שקיבלו בפני עדים, דסתמא אמריין דכדין נמסר].

ב"ש ס"ק י"ז וכשאין עדים שהוא שליח קבלה לא אמריין עכ"פ תתגרש מיום שזא עם הגט לכאן במגו דהיה יכול כו' די"ל דאין רצונה לקבל הגט כשא"י שבעלה נתן כו', לפי זה אם אומרת בפני נתנו לגירושין א"י עידי אמירה, אבל לעיל ס"ק י"ז כתבנו דאף כה"ג צריך עדי אמירה דלא עדיפא איהי מצעל שאמר גרשתי שאינו נאמן, וגם הכא כיון שהשליח אומר למפרע י"ל דלא אמריין פלגיין דיבורי' להימניה מכאן ולהבא, וימיהו היה יכול למסור לה הגט והיתה מתחזקת כגרושה מיום הכתוב בו, אבל העיקר דבמגו לא מחזקיין לה כגרושה דלא עדיף שליח מצעל עצמו וכמס"כ שם, וימיהו עיקר דברי הב"ש תמוהין דודאי תקבל מידו דהא נאמן וכבר תמה כן מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק ל"ה.

שם ונראה דמוכח כן מדברי הרי"ף כו', כנראה כונתו ז"ל להוכיח מראית הרי"ף ומשמע מדבריו ז"ל דמפרש ראית הרי"ף מקושיית הגמ' ממתינתין אבל הוא דבר שא"א וכמס"כ לעיל ס"ק

נתינה דחוק לפי זה דמשמע ידיעו שהוא לגירושין אלא שלא אמר שהוא שליט, וזה תימא דאי ידעו שהוא לגירושין ואי חשיב אמירה שהוא שליט, ואריך לפרש דהאשה אומרת שאמר לה שזה לגירושין [דאל"ה מנא ידעה דאמנס לגירושין נכחין], אלא שאמר לה כן קודם נתינה שלא בפני העדים, [וא"ל לומר דמייירי אמנס שהיא אינה אומרת כלום דהא לעולם צריך שיאמר הא גיטך או לה או לעדים], ולפי זה א"ל לומר דראו עדים הנתינה, ויש לפרש בראו עדים הגט בידה ואמרה שפלוני נתנו לה לגירושין ונאמנת במיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, ומיהו א"ל לומר כן, דגם כה"ג יש כאן אמירה בעוד השלישות בידו, דהא האשה נאמנת לומר שאמר לה לגירושין בשעה שננתנו לה במיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, [ואף אם נתן לה בינו לבניה לדעת הסוברים דא"ל עדי מסירה, נמי חשיבא אמירה שהוא שליט כיון שמתירה באמירה זו ולא שייך להצריך כאן אמירה בפני עדים], ולקמן סג"ו מבואר דמה ששליט קבלה שלח הגט חשיב כאמר לגירושין ואין הבעל נאמן לומר לפקדון, ואין נראה לחלק בין שליט הולכה לשליט קבלה, ואפשר דאמנס מה"ט כתב דב"ש דאייירי דהעדים ראו הנתינה דלא לא מציא למימר דלדידה יהיב ליה ניהליה בעל ואין לה מגו ולכך אינה נאמנת לומר שהשליט אמר לה שהוא נותנו לה לגירושין בשליחות הבעל, ולכך הויא לה ספק מגורשת, ודעת ראב"ה דהגה"מ שם שאינה מגורשת כלל, [ואין לפרש בלא ראו הנתינה רק שראו הגט תחת ידה ולאחר שנקרע אמרה שקיבלתו לגירושין מן השליט דכה"ג אינה נאמנת כיון שכבר נקרע הגט, דהא ליתא דמה בכך שנקרע הגט, הא מ"מ אם תאמר עכשיו שקיבלתו מן הבעל יתירה ע"י העדים שראוהו בידה, וא"כ אכתי אית לה מיגו].

נתינה דחוק לפי זה דמשמע ידיעו שהוא לגירושין אלא שלא אמר שהוא שליט, וזה תימא דאי ידעו שהוא לגירושין ואי חשיב אמירה שהוא שליט, ואריך לפרש דהאשה אומרת שאמר לה שזה לגירושין [דאל"ה מנא ידעה דאמנס לגירושין נכחין], אלא שאמר לה כן קודם נתינה שלא בפני העדים, [וא"ל לומר דמייירי אמנס שהיא אינה אומרת כלום דהא לעולם צריך שיאמר הא גיטך או לה או לעדים], ולפי זה א"ל לומר דראו עדים הנתינה, ויש לפרש בראו עדים הגט בידה ואמרה שפלוני נתנו לה לגירושין ונאמנת במיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, ומיהו א"ל לומר כן, דגם כה"ג יש כאן אמירה בעוד השלישות בידו, דהא האשה נאמנת לומר שאמר לה לגירושין בשעה שננתנו לה במיגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, [ואף אם נתן לה בינו לבניה לדעת הסוברים דא"ל עדי מסירה, נמי חשיבא אמירה שהוא שליט כיון שמתירה באמירה זו ולא שייך להצריך כאן אמירה בפני עדים], ולקמן סג"ו מבואר דמה ששליט קבלה שלח הגט חשיב כאמר לגירושין ואין הבעל נאמן לומר לפקדון, ואין נראה לחלק בין שליט הולכה לשליט קבלה, ואפשר דאמנס מה"ט כתב דב"ש דאייירי דהעדים ראו הנתינה דלא לא מציא למימר דלדידה יהיב ליה ניהליה בעל ואין לה מגו ולכך אינה נאמנת לומר שהשליט אמר לה שהוא נותנו לה לגירושין בשליחות הבעל, ולכך הויא לה ספק מגורשת, ודעת ראב"ה דהגה"מ שם שאינה מגורשת כלל, [ואין לפרש בלא ראו הנתינה רק שראו הגט תחת ידה ולאחר שנקרע אמרה שקיבלתו לגירושין מן השליט דכה"ג אינה נאמנת כיון שכבר נקרע הגט, דהא ליתא דמה בכך שנקרע הגט, הא מ"מ אם תאמר עכשיו שקיבלתו מן הבעל יתירה ע"י העדים שראוהו בידה, וא"כ אכתי אית לה מיגו].

שם ב"ש ס"ק י"ד אלא ס"ל כהרא"ש ד"ל ממני נפל כו' וכן בס"ק ט"ו נקט נמי בפשיטות דלהרא"ש יכול לומר ממני נפל, אבל תימא א"כ בטלה כל השליחות בגט דלעולם צריך הרשאה, ולא משמע כן דהא בחו"ל דנאמן לומר בפ"נ ע"כ דנאמן גם על השליחות וכמ"ש ברא"ש ריש גיטין, ולא משמע דא"י יהא גרוע מחו"ל לענין דינא דהרשאה, ואמנס הטור סימן קמ"ב בשם הרמ"ה כתב דאף בא"י נאמן על השליחות, [ור"ל לענין שאין הבעל נאמן לומר ממני נפל, וכן גם כונת הרא"ש וכמ"ש לעיל ס"א סק"ח, דלענין פקדון סוגיא ערוכה היא ולא הו' שתקי מלפרש אם היה

מסקנא דמילתא דהא דאם המשלח כופר, המכוון בגוונא דליכא לשליט נאמנות שליט, ואייירי בראו עדים הגט ביד השליט ולא שמעו ממנו מה טיבו אללו ואח"כ ראוהו ביד האשה, והאשה אומרת שאמר שהוא שליט הבעל ונתנו לה לגירושין, והשליט מודה לדבריה, והבעל טוען לפקדון, [ואפשר נמי דה"ה בטוען שנפל ממנו דאע"ג דהימנוהו חכמים י"ל דהיינו דוקא באומר כן בזמן

דעתו לחלק בין שליח הולכה לשליח קבלה], ולעיל ס"ק כ"ח כתבנו דגם הרא"ש מודה בזה.

הגט לראיה, וכמבואר במלחמות פרק המגרש, וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ג.

שם וכתב בהגהמ"י הא דהבעל יכול להכחישו משום דינא השלישות מידו כו' וז"ל דהשליש נאמן אף אם יש מיגו כו', תימא דודאי במקום מיגו כי האי לא הימניה דהא אין כאן שאלה של נאמנות אלא יכול לבטל שליחותו, ועוד דאמירה לפקדון נמי מסתבר דחשיב ציטול השליחות, וכדברים האלו מפורש בחו' רי"ד ס"ד א', ובכל הראשונים הדבר פשוט דאי איירי סוגיא דשליש בשליח הולכה ע"כ איירי בגט ציד האשה, ומש"כ בהגהמ"י דהבעל יכול להכחישו משום שינא השלישות מתח"י ר"ל משום שאמירת השליש היא עכשיו לאחר שכבר ינאה שליחותו מתחת ידו לאפוקי אם אמירת השליש היתה בעוד שליחותו צידו היה נאמן ולא היה מועיל עכשיו ערעור הבעל, אצל צערעור הבעל בעוד הגט ציד השליח להולכה לכו"ע בעל נאמן, וגם עיקר מש"כ בהגהמ"י צשהבעל כופר אחר נתינת הגט הוא מה"ט דקודם נתינת הגט אם המשלח כופר אין שייך לדון כלל דודאי נאמן וגם חשיב ציטול השליחות ודוקא לאחר נתינת יש לדון, וזוהי הוי ספק כיון שאמירת השליש היא לאחר שינאה שליחותו מתחת ידו, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק מ"ב, ועיי"ש.

שם בהגה"ה מיהו השליח נאמן לומר שעשאו צעדים וא"צ עדות על כך, מלשון זה משמע דנריך שיאמר השליח שנתימנה בפני עדים, ולא סגי במה שהגט יוצא מתח"י, ואע"ג דלענין עדי מסירה לדעת הסוברים דלעולם נריך עדי מסירה סגי במה שהגט יוצא מתח"י דאמרינן דמסתמא כדן נמסר, שאני גט ציד האשה שעיקרו להעיד על גרושיה, ושפיר אמרינן דמסתמא נתימנה כדן, אצל שליחות מאורע הוא ואינו דבר חיובי בסדר הגט, וגם אין עיקרו של גט להעיד על השליחות, ולכך נריך דוקא שיאמר שנעשה שליח בעדים, וכש"כ לדעת הסוברים דסגי צעדי חתימה אף לר"א, דלדידהו לא מצינו כלל ענין לומר דמסתמא כדן נמסר, דודאי נריך שיאמר שנתימנה בפני עדים ולא סגי במה שגיטו צידו, דהא לדידהו אי הוי נריך עדי מסירה צשעת גירושין לא היה מועיל

שם צ"ש ס"ק ט"ו כתב דלדעת הרא"ש לעולם יכול הבעל לומר ממני נפל, וכבר נתבאר לעיל ס"א סק"ח דכל דברי הרא"ש לומר שאינו נאמן לומר ממני נפל, ויש לתמוה לדעת הצ"ש הא עיקר דברי הרא"ש שלא יתכן שינא הבעל יכול לערער על השליחות וא"כ איך יתכן שנאמן לומר ממני נפל וכבר נתבאר לעיל, ונמש"כ דהמחבר מיירי באין גט ציד השליח ר"ל למש"פ לעיל דהא דאם המשלח כופר איירי צשאין הגט ציד השליח, ואין זה דקדוק דדברי הרמ"א ענין מיוחד הוא צמש"כ המחבר דשליח הולכה נריך למנות בעדים, ולא איירי כלל בדברי המחבר הקודמים, וכמו דמסיק אמנם הצ"ש דדברי הרמ"א בגט ציד השליח, ומשמע צצ"ש דפשוט ליה דאף אם מסר לה השליח בפנינו לגירושין, ולא שאלוהו אם נתימנה בעדים, ואח"כ צשהבעל מערער לומר שנתימנה בפני עדים דאינו נאמן, דדוקא צשהגט צידו הימנוהו וז"ע בזה היטיב כעת], גם מש"כ דלדעת הרא"ש בשליח הולכה בחו"ל אין הבעל נאמן לומר לפקדון לא נראה כן, שאם היה כונת הרא"ש לדון צדין בעל לומר לפקדון לא הוי שתיק והוי מיייתי סוגיא דשליש ומחלק בין שליח קבלה לשליח הולכה אם היה דעתו לחלק כן והיה כותב שהרי"ף חולק, וגם לר"ה דבעל נאמן משמע דמותרת לו אם הוא כהן ומשמע דנאמן מדאורייתא, ולא שייך לומר דבחו"ל הימנוהו רבנן לשליח, וכבר כתב הצ"ש עזמו דבטור וצ"י ל"מ כן, ומש"כ דלדעת הרא"ש אין שליח נאמן אלא בחו"ל ולא בא"י אף שלשון הרא"ש משמע כן מ"מ אין נראה כן וכמש"כ לעיל ס"ק כ"א, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק' ס"ק מ"ה שהשיג ג"כ על הצ"ש עיי"ש.

שם צ"ש ס"ק ס"ו, עי' לעיל סק"ט צדיני שליח צשטוען הבעלים גזלת או ממני נפל ומיהו בגט כו"ע מודו שאינו נאמן לומר גזלת או ממני נפל, וכמש"כ הרא"ש ריש גיטין ונתבאר לעיל ס"ק כ"א, וכן צטענת שאלה נראה שאינו נאמן דגט לאו מדברים העלו"ל, ולא עדיפא מטענת גזילה או ממני נפל שאינו נאמן ונמצא דברי המחבר כאן מוסכמים בלא חולק.

(כו) שם ב"ש ס"ק ל"ז משום שליח הולכה שאני הואיל האמינוהו חז"ל לומר בפ"נ ובפ"ג כו', משמע שזהו עיקר הטעם משום שליח הולכה אומר בפ"נ ולפי זה בארץ ישראל אף שליח הולכה צריך הרשאה, ול"מ כן, ועי' לעיל ס"ק כ"א, ועוד דא"כ שליח קבלה אין צריך הרשאה אלא מדרבנן דהא משמע דהוי מני להאמינו אלא דלא הימנוהו כיון שאינו אומר בפ"ג, וגם זה תימא דודאי צריך עדים שיעידו שנתמנה שליח קבלה מעיקר הדין מדאורייתא, אבל באמת הטעם פשוט דשליח הולכה הגט מוכיח משא"כ שליח קבלה שאין הגט מוכיח על זה.

(כז) שם סנ"ה וי"א שאם שלשחם בעיר אחת הבעל נאמן, נראה דקיי"ל כן שכן דעת רוב הראשונים, וכולם כתבו שלא נחבאר טעם הרי"ף בחזרתו.

ומש"כ שלשחם, לאו דוקא, והעיקר אם הבעל והאשה בעיר אחת, ואם הם בצ' עירות אף אם השליח אינו משחיהן נמי השליח נאמן.

שם אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה כו', אע"ג דאית ליה מגו דלפקדון מ"מ הימניה אף נגד מגו, וכן מבואר בתו' ס"ד א' וכמש"כ סק"ת, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה ס"ק ל"ג.

ב"ש ס"ק ע"ו ולכאורה נראה דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל חילוק זה אליבא דר"ה כו', אין זה מוכרע דהא כל הראשונים שחילקו בין עיר אחת לב' עירות נמי לא דחו רציה זו מה"ט, וצר"ן כתב בהדיא אף להרי"ף שאין דברי ר"ה אלא בעיר אחת, וזה מוכח באמת מכח קושית תו' מכל מציא גט ממדה"י, אלא דקושית הגמ' בפשיטות וניהמני' לשליש משמע להו דאחיא כר"ח דלר"ה הו"ל למימר בשלמא בעיר אחת ניחא אלא בצ' עירות ניהמני' לשליש, וגם פשוט בגמ' לאוקמא בעיר אחת וכדפריך ממתניתין רק לר"ח משום דלר"ה מצינן לפרושי כשהם בעיר אחת וכמש"כ תו'. — [ועיקר הראיה דמשמע להו דכד פרכינן וליהמני' לשליש היינו דאף בלא נאמנות הבעל כלל יש להאמין לשליש].

שם ס"ק ע"ו והרא"ש פוסק כו' וס"ל כו', כבר כתבנו לעיל ס"ק כ"ה שזה תמוה.

שו"ע שם בהגה"ה י"א דוקא שהגט כו', עי' לעיל ס"ק י"ט, וכונת הרמ"א כאן בנאבד הגט והשליח אומר שקיבלו לגירושין, ואף שיש עדים שראוהו בידו כיון דאמירתו לגירושין היא כשכבר אין הגט בידו אינו נאמן, ולמש"כ שם דין זה מוסכם, וכמו שסתם בשו"ע חו"מ סנ"ו צדיני שליחות, ואם הגט ביד האשה ואומרת שהשליח נתנו לה לגירושין, אם לא ראו הגט ביד השליח נאמנת בגמ' דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל, ונמצא שיש כאן אמירה בעוד שליחותו בידו שהרי היא נאמנת שאמר כן ואף אם יש עדים שראו ביד השליח נמי נראה דמ"מ בשליח קבלה נאמנת בגמ' דאי בעיא מהדרה ליה לגיטא לדיה, וכמ"ש הרשב"א סבא זו, [וכדמשמע בסנ"ו אי איירי בשליח קבלה וכמ"ש בגמ' דמשמע קצת דאף בראו ביד השליח נמי הדין כן], ובסבא קרוב הדבר דאף בשליח הולכה נאמנת דמסירתו לידה יש לחשוב כאמירה לגירושין אבל לעיל ס"א ל"מ כן וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ה, וז"ע.

שם ב"ש ס"ק ע"ט ואין להוכיח מדברי הרא"ש כו', ר"ל דברא"ש פשוט ליה דפלוגתא דר"ה ור"ח בגט ביד השליח איירי, ומהיכן פשיטא ליה כן לאו משום דס"ל דאל"ה כו"ע מודו שאין השליש נאמן, ודחה דאדרבה משום דבשהגט ביד האשה לכו"ע נאמן, אבל תימא דא"כ לפי מאי דס"ד נמצא דלהרא"ש אף בגט ביד האשה והיא אומרת לגירושין קבלתיו מן השליח אינה נאמנת, ואמאי הא ודאי מהימנה דאמר לגירושין בגמ' דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה בעל וא"כ הרי יש כאן אמירה בעוד השליחות בידו, ולמה אינו נאמן, וגם אי בעיא מהדרה ליה בידה, ועוד דאכתי איכא לפרושי בגט ביד האשה ובשעדים ראו הנתינה ואמר לגירושין, ואי דמשמע לשון הגמ' דהנידון משום אמירת השליש עכשיו א"כ בלא"ה ניחא דלכך פירש הרא"ש בגט ביד השליח, דאי בגט ביד האשה תו אין צריך לאמירת השליש עכשיו כלל שהרי כבר אמר בשעה שנתן הגט לידה, גם מש"כ דהרא"ש ס"ל דבגט בידה לכו"ע בעל נאמן תמוה דא"כ היאך בעי הרא"ש לפרושי הא דמודה ר"ה בגט בידה הא אם הגט בידה אין צריך כלל שתאמר קמאי דידי כו' וכבר תמה כן מרן (שליט"א) זללה"ה ס"ק מ"ט, והעיקר דרהיטת

משום דמתניתין קתני דצר המועיל גם לצטל
ערעור הצעל, אבל מ"מ נראה אמנם דהרשב"א
חולק על הרא"ש, וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ג עיי"ש.
שם ב"ש ס"ק פ"ט, ע"י לעיל בס"ק ע"ט
ובמש"כ שם, וע"י לעיל ס"ק י"ט.

סימן י

(א) ע"ר ב' אר"ה מאי פניך תשמיש כו', יש לעי'
אי הכי פשיטא ומאי קמ"ל, ולא
משמע לפרושי דקמ"ל דלשון כ"ז שאעבור כו'
מתפרש תשמיש, ולמאן דמתני לקמן הא דנאמנת
עלי אברייא נחא דקמ"ל דלא חיישין שמא
נתייחד כל שלא ידענו שנתייחד אבל למאן דמתני
לה אמתיתין קשה, [ועי' לקמן דבכ"ז שלא אעבור
לכו"ע חיישין שמא נתייחד בזמן שהוא עמה בעיר,
ואף אי מתניין אברייא מ"מ נריך לפרש באומר
נאמנת אי מתפרש אברייא בזמן שהוא בעיר, אבל
נראה דברייא בזהלך מתפרש, וכמש"כ לקמן],
ואפשר לדחוק דקמ"ל דלא חיישין שמא נתייחד
עמה בפני עדים, וגגד עדים לא הימנה וכמש"כ
הב"ש סימן קמ"ד ס"ק י"ד, אבל עדיין קשה היה
הולך וצא דקתני ל"ל, ונראה דקמ"ל דלא חיישין
שמא נתייחד והוי גט ישן, והיינו דלענין התנאי
אין לחוש שמא נתייחד דהא הימנה, אבל משום
גט ישן ס"ד דליחוש, קמ"ל, והולך וצא דקתני
לרצותא דאפ"ה לא חיישין שמא נתייחד.

ולד"י קמ"ל מתניתין נמי דלא חיישין לגט ישן,
וקמ"ל עוד דכ"ז שאעבור מתפרש כל
אימת שיקיים התנאי ולכן אפילו הלך וחזר לא
נצטל הגט והתנאי וכל אימת שיעבור מכנגד פני'
ל' יום יחול הגט, ונראה דאף לר"ה כן דנהי דלא
למדנו דין זה במשנתינו מ"מ יש לקיימו מסבא.

שם תניא כוותיה דר"י כו', יעוי' בתו', וכוונתם
דמיימי ראייה דהרי זה גט דקתני ר"ל לעתיד
אם יתקיים התנאי, דאי הרי זה גט ר"ל שהיא
מגורשת, א"כ איך קאמר ולגט ישן אין חוששין
הואיל ולא נתייחד עמה דמשמע דאם נתייחד אין
כאן אלא פסול גט ישן, והא אי נתייחד אין כאן
גירושין כלל שהרי לא נתקיים התנאי, אלא ודאי
הרי זה גט ר"ל לעתיד לכשייתקיים התנאי וזוה
אמנם אם נתייחד אין כאן אלא משום גט ישן.
— וז"ע דמשמע דר"ה ידע הך בריתא דהא

הסוגיא דכל הנידון נופל עכשיו בסכסוך הצעל
והשליח ולכן מתפרש בשהגט ציד השליח ובאמירת
לגירושין רוצה השליח להחזיקה כגרושה והצעל
כופר, ואי צגט ציד האשה איירי הוי נקיט הכי
אשה שקיבלה גט מיד שליח וצא הצעל וערער שלא
נתנו לגירושין מי נאמן, ועי' מש"כ מרן (שליט"א)
זללה"ה שם צע"א, ולדינא כבר כתבנו דדברי
הרמ"א באצד הגט מוסכמים, וצגט ציד האשה
הר"ז כביד השליח ועי' לעיל.

שם ומתו' משמע ראו מהני כו', א"א לומר כן
דהא ודאי דראו לחוד בלא אמירת השליח
עכשיו כלום אין מועיל דהא ודאי יש לחוש שהצעל
מסר לו לפקדון, וע"כ כונת תו' ראו והשליח אומר
לגירושין, ושפיר מתפרש שאומר כן בשעה שראו
הגט צידו, אבל אמירתו אח"כ אינה מועלת, וזה
מוכרח ברמב"ם ובשו"ע לעיל ס"י, וכמש"כ ס"ק
י"ח וגם בר"ן מצוהר כן, וכ"כ מרן (שליט"א)
זללה"ה ס"ק ל"ז ל"ח.

שו"ע שם ואם האשה אומרת כו', עי' לעיל ס"ק
י"ג נמצארו כל הדינים העולים השייכים
לסעיף זה, [וקיי"ל כר"ה וכמש"כ לעיל].

שם ב"ש סק"פ תמה על הרמ"א, ודבריו ז"ל
תמוהין וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ה, שאין דברי
הרא"ש צדין בעל אומר לפקדון כלל.

שם ב"ש ס"ק פ"א, עי' לעיל ס"ק י"ז, ועי'
בספר מרן (שליט"א) זללה"ה ס"ק מ"ט.

שו"ע שם וי"א דוקא כשהגט ציד האשה, נראה
דלא קיימא לן כן, דהרמב"ן והרשב"א
והרא"ש והר"ן חולקים, ולעומתם הרי"ף יחיד בזה
וגם אין זה מוכרח בדעת הרי"ף וכמש"כ ס"ק
ט"ז, וגם התו' נראה דחולקים על הרי"ף בזה
וכמש"כ שם.

שם ב"ש ס"ק פ"ז ואם ע"א הביא לה נאמן כו',
כבר כתב מרן (שליט"א) זללה"ה ס"ק נ"ב
דדברי הרשב"א ז"ע ולא קיי"ל כוותיה אלא
כמש"כ הרמב"ם דנריך עדים דוקא, [עי' לעיל
ס"ק י"ח צביאור עיקר דברי הרמב"ם הללו].

שם ס"ק פ"ח וכ"כ הרשב"א, כנראה כונתו ז"ל
למה שפירש הרשב"א דהא דפריך קבל ל"ל
לא פריך אלא לר"ח, (וכ"מ קצת צב"י), אבל אין
מוה ראייה דשפיר י"ל דה"ט דלא פרכין לר"ה

איכא דמתני לה אצרייתא, ואין פליג אצרייתא, וז"ל דר"ה הו"ס"ל שאין ראיה מהצרייתא דלישנא לאו דוקא, וגמ' לא ס"ל כן ולפיכך סתמו תניא כוותיה דר"י וז"ע.

ב) שם וליחוש שמה פייס, בחר' לעיל י"ח ב' בשם ר"ת פירשו דר"ל שמה ציטל את הגט שהרי עדיין לא חלו הגירושין, [ויכול לציטל בפניה אפילו שלא בעדים וכצ"ע סימן קמ"א ולעיל ס"ח ס"ק י"ז], ונראה דלענין קיום התנאי צריך שילך למקום אחר ואז כשלא נשמע שחזר אמרינן דודאי לא חזר, אבל כשהוא עמה בעיר אף שלא שמענו שנתראה לה מ"מ חיישין, שאין מה שלא שמענו כלום שאין זה דבר שהיה ידוע אילו נעשה ושאין חיישין שעבר נגד פני', והיינו דקתני היה הולך וצא, והולך משמע למקום אחר, וקמ"ל דאף שהולך וצא מ"מ כשילך ל' יום תהא מגורשת, ומיהו צהאמינה שפיר דמי אף כשהוא בעיר.

שם באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי, ברא"ש איתא שלא פייסתי, ואפשר דגם הרא"ש גרים כגירסא דידן אלא דפרושי קא מפרש לה דר"ל נאמנת עלי שלא באתי ופייסתי, [ואפשר דבכלל קושיית וליחוש שמה פייס גם ציטול הגט וגם שמה צא ולא נתקיים התנאי, דהא למאן דמתני לה אמתניתין ודאי דאצרייתא איכא למיפרך תרווייהו], ואף דהא מתנינן לה השתא אצרייתא, הא י"ל דצרייתא אמתנס לעולם חיישין שמה צא, אף אי אמתניתין לא פרכין, אי צרייתא מתפרשא אף בזמן שהוא עמה בעיר וכמש"כ לעיל, ורצ אמתרויהו משני וקאמר דאיידי צהאמינה שלא צא ושלל פייס, ונקט שלא באתי וה"ה שלא פייסתי, ומיהו לא משמע כן], ובחר' לעיל שם נתקשו מזה לפירוש ר"ת ולהאמור ניהא, [ועי' לקמן ס"ק ט"ו כחצו שכן מוכח מהרמ"ה שהציא הטור דלעולם צריך להאמינה גם שלא פייס ולא סגי צהאמינה שלא צא, ודלא כפר"י], והנה הא דמועיל באומר נאמנת עלי ולא חיישין שמה פייסה וציטל גם נאמנותה, דהא עדיין יכול לציטל כיון שלא חל הגט, ומה בכך שצעת מסירת הגט האמינה, היינו טעמא משום שאין לנו סבה לחוש שחזר מדעתו, וכי היכי דלא חיישין בכל שולח גט ע"י שליח שמה חזר וציטלו, ודוקא במגרש לאחר זמן חיישין משום שרגלים לדבר דמתפק עדיין ומחזר

להתפייס, וכאן שפירש לנו שמההה הגט משום שמה תתפייס ותעמוד בפיוסה אבל אם לא תעמוד בפיוסה אמתנס רוצה לגרשה, א"כ הרי ידענו שמה שמההה גירוסיה אינו מחמת שמה תתפייס לרגע ואח"כ תחזור צה, וא"כ מהיכי תיתי נחוש שנתחרט מזה ואמתנס רוצה לקיימה אף אם תחזור מפיוסה, ועוד דאם שינה דעתו ורוצה לקיימה אף אם תחזור צה, היה מודיע לעדים שהרי יודע שלא יאמינוהו אחרי שהאמינה, והיא ודאי תכחש בפיוסה.

והנה מלאנו כאן ענין דהימנה שמתגרש אף שהיא יודעת בעצמה שמשקרת, ואע"ג דבסתמא לא אמרינן הימנה כיון שהיא היודעת וכמש"כ לעיל ס"ט ס"ק י"ג דין ח', מ"מ הכא שפירש צהדיא שתהא נאמנת הרי הימנה, וכחצו הצ"ש סימן קמ"ד ס"ק י"ד דנגד עדים לא הימנה, ויש לעי' א"כ למה לא חיישין אמתנס שפייס בפני עדים, [ואין נראה לומר דהימנה שאם תנשא קודם שיצאו עדים שציטל, שלא יהא ציטולו ציטול, דהא לציטול בפני עדים שלא בפניה לא חיישין כי היכי דלא חיישין בכל גט שמה ציטל דבלא פיוס לא חיישין שיחזור צו וציטל הגט, וגם נראה שיש כאן איסור כמו מצטל שלא בפני השליח], ואין החשש אלא שמה יתפייסו ואז ודאי יאמר לה שמצטל הגט, וא"כ למה לו לשקוד על תקנתה בזמן שידעת צו וחוטאה כנגדו], וי"ל דלא חיישין שציטל צניעא כדי להכשילה שאינו חשוד להכשילה, ועיקר ציטולו שתשאר אשתו, וצוה לעולם יפרסם הציטול כדי שלא תנשא, וכש"כ צהאמינה שאז כל עיקר ציטולו לפני עדים כדי לציטל נאמנותה דודאי יפרסם הדבר.

ואפשר דצהצעל קמן ואומר שלא פייס שפיר דמי, ולא חשבינן לה כצעל שאמר גרשתי וגם הרי אומר למפרע, ואף דלפיר"ת שמה פייס חשש גמור הוא מן הדין מ"מ כשהצעל מודה שלא פייס לא חיישין, דהכא הרי הגט קמן, ובחשש צדידי מהימנינן לצעל צמיגו דבידו לגרשה, וכמש"כ לעיל ס"ט ס"ק י"ה לענין צעל אומר לגירושין, וצ"י סו"ס קמ"ד הציא תשו' הרשב"א ומצואר שם שכל שהצעל אומר ליתנו לה שפיר דמי ולא חיישין לפיוס וציטול, [אף דהרשב"א ס"ל שא"א לציטל הגט שלא יוכל לחזור לגרש צו מ"מ משמע שחשש להחמיר בזה עי' צ"י סקמ"א], וי"ל דהרשב"א

ס"ל שאינו אלא משום לעז וזוה ודאי כשאומר שלא פייס שפיר דמי, ומיהו בלאו הכי אין מדברי הרשב"א ראייה כלל דהתם לענין ליתן לה עכשיו הגט בתורת גירושין וזוה ודאי בעל מהימן, דאינו חשוד לקלקלה, אבל כשאומר שכבר גירשה בזה י"ל שאינו נאמן, ומיהו למש"כ תו' שאינו אלא לעז ודאי כשהבעל אומר שלא פייס שפיר דמי, אבל למש"כ צדעת ר"ת שהוא חשש גמור, וכן מבואר ברא"ש ע"ו ב' במה שתמה על הרמב"ם שפסק לקולא באיסור דאורייתא, הדבר צריך הכרע, ועי' לקמן ס"ק י"ז, וז"ע.

שם איכא דמתני כו' וליחוש שמא פייס, כאן פי' ר"ת בתו' שם דר"ל שמא בא, משום דבמעכשיו לא שייך ביטול הגט, והנה היה פשוט לזעלי הגמ' דאין צריך עדים שזהחלט לא בא, דכל עיקר הגט שאדם נותן אם לא יבוא עיקרו לפי שלא יוכל להודיע אם מסכים על הגט, או לשלוח גט, לכך קובע שאם לא יבוא יהא גט, ואם איתא שלעולם צריך עדים ממקומו שיעידו שלא הלך משם א"כ אין כל תועלת בזה, ולפיכך היה פשוט לזעלי הגמ' דכל שלא נשמע שזא שרינן לה, ולכך פריך היכי סמכינן אהא דמ"מ ניחוש שמא בא, ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי, ויש לעי' הא אם בא מסתמא ראוהו עדים ונגד עדים הא לא הימנה, ועוד יותר שאין העדים מכחישים אותה דדילמא הם ראוהו והיא לא ראתהו, וי"ל דלא חיישין שיבוא צנינעא להכשילה שאינו חשוד בכך, וכל שיבוא עיקרו שהיא תדע מזה שלא תנשא, ולכך אם יבוא ישתדל שיראוהו ויבקש לפרסם הדבר ולהודיע לה, ולכך כל שלא נתפרסם שזא לא חיישין שמא בא צנינעא, וגם כל שהיא תדע שיש עדים שראוהו כבר לא תנשא, ולכך לא חיישין אלא שמא היא ראתהו ועדים לא ראוהו, דהבעל סבור כיון שהיא ראתהו כבר לא תנשא ואינו מחזיר אחר עדים, ולזה אמרינן דאיידי דהימנה לומר שלא בא, [ומיהו עיקר הדבר דלא הימנה נגד עדים אינו מבואר בגמ', ושפיר י"ל דבאומר נאמנת עלי הימנה אף נגד עדים, [ומיהו אם ביאתו מפורסמת לכל נראה שאינה נאמנת], ולכך אין לנו חוששין שמא בא, ועי' ב"ש שם וז"ע].

שם מאן דמתני לה אמתניתין כו', לפר"ת ה"ק דחשש שמא נתפייס וביטול כשהיה הולך וזא

הוא חשש קרוב, אבל במעכשיו שהחשש הוא שמא בא בזמן שלא נשמע ביאתו, לא חיישין לה.

והא דלא חיישין לגט ישן לפיר"ת, נראה דהוא משום דחשש דרצון הוא וגם אם נתגרשה תנשא לכתחלה, לכך לא חיישין ליה בסתמא, והיינו דקתני בצרייתא ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה, ר"ל שהרי לא שמענו שנתייחד ואין חוששין בסתמא, והיינו נמי דקתני במתניתין הואיל ולא נתייחד עמה.

דינים העולים לפיר"ת למאי דקיי"ל כלישנא בתרא. א. האומר הרי זה גיטך אם לא אבוא מכאן עד י"ב חודש צריך שיאמר נאמנת עלי שלא באתי ושלא פייסתי [היינו שלא ביטל את הגט] ובלא זה אף שלא שמענו שזא אין מתירין אותה, דחיישין שמא פייס ושמא בא, ואף אם נשאת תנא, [ובאמר לה נאמנת עלי נראה דצ"ד מכריזין אם מי שהוא ראוהו בתוך י"ב חודש שיבוא ויגיד ומשהין הדבר עד שיפרסם ואח"כ מתירין אותה]. ב. האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש אין כאן חשש פיוס דכל שאמר מעכשיו כבר אינו יכול לזטל, ואפילו בהסקמת שניהם, אבל לנו חוששין שמא בא וצריך שיאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי, ובלא זה אף אם נשאת תנא, [ומיהו אם יש עדים ששהה עמהם י"ב חודש במדה"י וראוהו יום יום באופן שלא היה יכול לבוא, וגם יש עדים שהיא היתה במקומה אז אין צריך כלום ושרינן לה], וכן אם אמר הרי זה גיטך מעכשיו כ"ז שאעבור מכנגד פניך ל' יום. ג. דדין א' ב' אם לא אמר נאמנת עלי, ואחר כך הוא לפייסו ואומר שלא פייס ולא בא אפשר שיש להקל וז"ע, [וכל זה בשחקרו ולא נשמע שזא]. ד. הרי שאמר לה נאמנת עלי שלא באתי ולא פייסתי ואח"כ הביא עדים שזא או שפייס תנא מזה ומזה והולד ממזר, [כ"כ הב"ש דנגד עדים לא הימנה, אבל לא נתבאר כן בהדיא בראשונים ז"ל, ועי' לעיל]. ה. לעולם אין חוששין שמא נתייחד הבעל עמה מאחר שכתב לה את הגט והוי גט ישן, ואף במגרשה לאחר זמן מרובה. ו. האומר הרי זה גיטך כל זמן שלא אתראה אתך ל' יום [אפילו עמד ללכת לדרך והלך וחזר מ"מ] כל שלא יתראה אתה ל' יום אפילו אחר כמה שנים הרי

זה גט, ונריך שיאמר נאמנת עלי לומר שלא פייסתייה ושלל ראייתה.

ג) י"ח ב' תוד"ה שמה ועוד דל"ל למיפרך שמה פייס ומשום גט ישן כו', עיקר קושיתם אהיה דאם לא באתי, דאיהיה דכ"ז שאעבור י"ל דאירי צידוע שלא בא שלשים יום אלא דפרכינן בזמן שהיה הולך ובה שמה נתייחד, אבל צהיה דאם לא באתי ע"כ דפריך דניחוש שמה בא, כדמסיק דמאן דמתני אברייא אכל אמתניתין הא לא אהא, א"כ ל"ל משום גט ישן חיפוק ליה שנתבטל הגט, כיון שלא נתקיים התנאי.

והנה לפיר"ת וניחוש שמה פייס דפריך אהא לא באתי היינו שמה בא, וניחוש שמה פייס דפריך אכ"ז שאעבור היינו שמה ביטל הגט, ויש לעי' כיון דע"כ לאו צהא פירושא מיתוקמו, א"כ הרי יש לפרש גם הא דפריך אכ"ז שאעבור דהיינו שמה בא, ושמה פייס דהכא ודכ"ט ז' יש לפרש משום גט ישן וכפרש"י, ומנ"ל לחדש חשש ביטול הגט, וי"ל דכיון דע"כ אין וניחוש שמה פייס דסוף מי שחזו ר"ל גט ישן, א"כ תו מסבירא פליג ר"ת וס"ל שאין לחדש בלשון שמה פייס חשש גט ישן, ועוד דשמה פייס וביטל ושמה פייס ובה כולל דבר אחד שמה נתייחס ונשתדל לביטול הגט אם צדיחאו או צדיטול צפה אכל גט ישן ענין אחר לגמרי הוא, ועוד דאחרי דאמר ונגט ישן אין חוששין שמעיין שלעולם אין חוששין מן הסתם לשמה נתייחד אחר כתיבת הגט, וע"כ דוניחוש שמה פייס ר"ל חשש אחר לא שמה נתייחד ומשום גט ישן, וגם הא דמסקו דלפרש"י קשה מאי מהני באומר נאמנת עלי, מכריח דהא דכ"ט ז' אין ר"ל גט ישן, דהתם משמע דבאומר נאמנת עלי שפיר דמי מדמייתי לה להא דרז התם, (והתם אין לפרש שמה בא דהתם לא איירי בתנאי), וע"כ כפיר"ת.

בא"ד ומיהו גם על פיר"ת קשה כו' מ"מ ניחוש שמה ביטל את הגט כו', מלשון זה משמע דמפרשי דהא דפריך אכ"ז שלא אעבור דהיינו נמי דניחוש שמה בא, והכריחו זה מהא דמשני באומר נאמנת עלי שלא באתי, ומקשו דאכתי ניחוש שמה ביטל, אבל בדברי ר"ת לא הזכיר אלא דהא דפריך אהא לא באתי היינו דניחוש שמה בא, ומשמע דהא דפריך אכ"ז שלא אעבור אמנם ר"ל דניחוש שמה ביטל, ובאמת זה מוכרח צהא דמסיק התם דמאן

דמתני לה אברייא אכל אמתניתין הא לא אהא, ואם איתא דאף אברייא פרכינן דניחוש שמה בא א"כ כי הדדי נינהו דבתרדווייהו אע"ג דלא בא חיישינן שמה בא, ומיהו אפשר לפרש דברייא מתפרשא אף בשהוא עמה בעיר וכיון שהוא בעיר ודאי חיישינן שמה עבר כנגד פניה, אכל אמתניתין לא חיישינן שמה בא לעיר כיון שלא נשמע שבה, וכמש"כ לעיל סק"ז סברא זו, אכל ל"מ כן, ומיהו בעיקר הדבר נראה דהא דפריך אכ"ז שאעבור היינו דניחוש שמה ביטל, והא דמשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי היינו שלא באתי ופייסתי, וכן הוא צרא"ש וכמש"כ לעיל שם, וועי' צהשו' הרא"ש כלל מ"ה סימן י"ב ובתוספותיו כ"ט ז' ול"ע].

הק' מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ה אחרי דלענין גט ישן לא שייך הימנה א"כ מאי מיייתי לקמן ע"ז ז' תניא כוותיה דר"י ופירשו צהו' שם משום דמשמע צהשש ייחוד אין צו אלא משום גט ישן, והא ע"כ צרייחא איירי צהימנה וכדמסיק, וא"כ שפיר קאמר דלענין ביטול התנאי מחמת ציאתו אין חשש דהא הימנה אכל אכתי משום גט ישן ליחוש שמה בא והוי גט ישן, ולזה קאמר דאין חוששין לגט ישן הואיל ולא שמענו שנתייחד, ונראה דמשמע מלשון הצרייחא דאף אם ידענו שבה ונתייחד נמי אין כאן פסול אלא משום גט ישן שכן משמע ממה ששנה התנא הטעם שאינו גט ישן משום שהרי לא נתייחד, ולכן ודאי קשה לר"ה דלדידיה אם נתייחד אין כאן גט כלל דהא לדידיה הרי זה גט דקתני ר"ל שהיא מגורשת, משא"כ לר"י אף אם נתייחד אין כאן אלא משום גט ישן דהא לדידיה הרי זה גט דקתני לכשיתקיים התנאי קאמר.

בא"ד ונראה לר"י דלא חיישינן כו' דכיון שהאמינה עליו שוב לא יוצא לעז כו', נראה לכאורה דגם למסקנא זו מפרש ר"י דהא דפריך וניחוש שמה פייס אהא דכ"ז שאעבור היינו שמה בא ואהא משני דאיירי צהאמינה שלא בא, ולא הקשה תו דניחוש שמה ביטל, דכיון דהאמינה לענין שלא בא כסיפא ליה מילתא לערער ולא יערער לומר שביטל, ומן הדין לא חיישינן שמה ביטל, דאי הא דפריך וניחוש שמה פייס אכ"ז שאעבור, היינו שמה ביטל, א"כ אכתי תיקשי למה

תירץ באומר נאמנת שלא באתי וממילא לא יערער
שלא ביטל, והא אינה נריכה לנאמנות שלא בא דהא
מאן דמתני לה אברייא, אמתיניתין לא פרכינן,
דהא לא אחא, וא"כ למה לא תירץ באומר נאמנת
עלי שלא פייסתי שזה הוא שהקשו, אלא ודאי
קושית הגמ' שמא פייס היינו שמא בא ולכך משני
באומר נאמנת שלא באתי, ואי קשיא שמא יערער
שביטל אמרינן מסבירא דכיון דהימנה לא יערער,
ולפי זה הא דאמרינן מאן דמתני אברייא אכל
אמתיניתין הא לא אחא נריך לפרש [כמש"כ לעיל
דברייא מתפרשא אף בשהוא עמה בעיר] דהיינו
משום דשלא חזר לעיר הדבר מפורסם אכל שלא
עבר אין שייך לזה פרסום ושפיר חיישינן וכמש"כ
לעיל, ודוחק דל"מ כן כלל וכמש"כ לעיל סק"ב,
ונראה דבאמת השתא מפרשינן הא דפריך וניחוש
שמא פייס אכ"ז שבעבור דהיינו שמא ביטל והא
דמשני באומר נאמנת עלי שלא באתי ולא קאמר
באומר נאמנת עלי שלא פייסתי היינו משום
דאורחא דמילתא הכי הוא דבשעה שנותן לה גט
בתנאי אם לא יראה קמתא דמילתא שאם בא
להאמינה הוא מאמינה לומר שעבר מכנגד פניה,
[אף שאין צורך להאמינה בזה דהא למאן דמתני
אברייא לא חיישינן שמא בא, מ"מ אורחא דמילתא
לביטול כל ערעור מצדו הוא מאמינה בזה וסגי
בהאמנה זו אף נגד חשש ביטול הגט דתו מייכסיף
לערער], ואין דרך להאמינה לענין ביטול דלא
אסקו אז אדעתיהו אפשרות של ביטול ולכך הזכיר
נאמנות זו, וסגי בכך אף לענין חשש ביטול דכיון
שהאמינה תו מייכסיף מינה לערער כלל.

ואפשר דאף לפר"י שאינו אלא לעז בעלמא אפ"ה
תנא, ולפי זה אין חילוק לדינא בין פר"ת
לפר"י וזאת דלפר"י סגי בהימנה לדבר אחד אף
לגבי שאר החששות וסגי בהימנה שלא בא אף לענין
חשש ביטול, ואפשר דה"ה נמי איפכא, משא"כ
לפיר"ת, והדבר נריך הכרע, וא"ע.

בא"ד והשתא משני שפיר גם לפ"ה כו', היה
אפשר לפרש דגם לפרש"י הוא מאמינה
שלא בא, ואף שאין צריך לזה נאמנות מן הדין
דברייא, דהא מאן דמתני אברייא אמתיניתין לא
פרכינן דלא חיישינן דילמא אחי, מ"מ אורחא
דמילתא דמאמינה כדי לביטול ערעורו מכל וכל,
וכיון שהאמינה תו לא חיישינן שיערער שנתייחד

בזמן שהיא אומרת שלא נתייחד דמייכסיף מינה,
אכל רש"י כתב באומר נאמנת עלי שלא באתי
ונתייחדתי ופייסתי, ומשמע דהאמינה שלא נתייחד,
וזה ז"ע דמאי שייך כאן האמנה בדבר שאינו
בעלים עליו כלל, וז"ל דמ"מ שייך האמנה לענין
שיתצייש לערער, וכלא ערעורו אמנס לא נחוש כלל.

(ד) בר"ן הביא שיש גורסים ע"מ שבעבור ולדידהו
ע"כ דאף בע"מ אפשר לביטול והיינו
דאל"כ א"כ בין אמתיניתין בין אברייא לא פרכינן
אלא דניחוש שמא בא וא"כ איך אמרינן דמאן
דמתני אברייא אכל אמתיניתין הא לא אחא, אלא
ודאי דברייא החשש משום ביטול כשהיה הולך
ובא, [וברש"א כתב שנראה שכ"ד הרי"ף עיי"ש],
ולפי זה שמא פייס לעולם פירושו ביטול הגט, ואף
במעכשיו אם לא באתי נמי ר"ל ביטול הגט ואע"ג
דאמר מעכשיו מ"מ אם הסכימו שניהם לביטול
התנאי אז נחבטל התנאי והגט, ונראה דהטעם
דסוף סוף ענין התנאי בגט הוא ענין זינו לזינה,
ובשעה שצידו לביטול הגט הדבר מסתבר
שבהסכמתה יכול לקיים התנאי ושלענין הגט לא
יחשב כקיום התנאי, וכמו לענין ממון כגון שמכר
שדה ע"מ שהלוקח לא יבוא עד שלשים יום
דמסתבר שאם הסכים המוכר שיבוא ושללא תחבטל
המכירה ע"י זה דשפיר דמי והשדה ברשותו מעת
הקנין הראשון, וה"נ לגבי גט אחרי שכל הענין
רק ע"י שניהם ס"ל דבהסכמת שניהם יכולים
להתנות שקיום התנאי לא יחשב כקיום לענין הגט,
ודוקא בתנאי שצידם אכל לא בתנאי אם ירדו
גשמים וכיו"צ דהתם כיון שאין הדבר צידם כבר
חל הגט במוחלט באופן שיהיה, משא"כ בדבר
שצידם כי היכי שיכולים לביטול הגט ע"י אי קיום
התנאי, ה"נ יכולים להתנות שקיום התנאי לא יחשב
קיום לענין הגט, ודוקא בהסכמת שניהם אחרי
שצייניהם נעשה הענין, וכן נראה שפירש הר"ן
בכונת הרמב"ן לפי גירסא זו, והקשה דלפי זה
למה אמרו ע"ד ד' דאמר הרי זה גיטך ע"מ
שתני לי מאתים וזו וחזר ואמר מחולים הם לך
אינה מגורשת ואמאי הא הסכימו שניהם, ואפשר
דלענין כשחלות הגט בקום ועשה גרע ולא שייך
לחשוב כנתקיים בשלא נתקיים, אכל עיקר נראה
דכשמסכימים לעבור על התנאי ושללא יועיל לענין
הגט אז חשיב כאילו עוקרים כל עיקר התנאי

וכאילו נעלם כל אפשרות של קיום התנאי ושל ביטולו, וממילא נתבטל הגט אחרי שאין אפשרות של קיום התנאי, ולא שייך לומר שיחשב כנתקיים התנאי ע"י הסכמתם, שהסכמתם אינה כמבטלת הקיום או הביטול אלא כמבטלת כל ענין התנאי, וזה מצוה צרמז"ן שכתב דאמר הרי זה גיטך ע"מ שתני לי מאתם וזו וקיצלה עליה שלא תקיים התנאי ושלל תחגרש באותה נתינה דאפילו חזרה ונתנה לו לשם קיום התנאי אינו כלום, דמכיון שקיום התנאי וביטולו תלוי בידם אם בטלוהו מבטל ושזו אין לו קיום, הרי מצוה דהענין משום שנתבטל כל ענין התנאי ע"י הסכמתם לעצור עליו ושלל יועיל לענין הגט, ולכך דוקא ביטול הגט יכולה לגרום הסכמתם אצל לא קיומו, (ולפי זה אף בממון אם מחל והרשהו לבוא אין הקנין נעשה אלא מעכשיו או שמתבטל לגמרי ודלא כמש"כ לעיל), ועדיין צ"ע.

ולפי פירוש זה אפשר לפרש דהא דפריך אמעכשיו אם לא באתי היינו נמי דניחוש שמה ביטולו התנאי והגט, ואע"ג דלא בא מ"מ חיישין שמה פייס ע"י שליח או בכתב, אצל לשמה בא י"ל דלא חיישין כיון שלא שמענו שבה, ומאן דמתני לה אבריינא דלא מתני אמתניתין ה"ט משום דכשהיה הולך ובה חיישין טפי לפיוס מכשאינו כאן דהחשש שמה פייס ע"י שליח, אצל לפי זה ק"ק הא דאמר באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי ואמאי לא קאמר שלא פייסתי שזה עיקר הקושיא, וז"ל דהה"נ ור"ל שלא באתי ופייסתי, אצל ברש"י משמע דגרים בגמ' אהא דמעכשיו אם לא באתי דניחוש שמה בא, [ודלא כמו שהוא לפנינו, וכ"ה בתו' י"ח ב'], ולפי זה ע"כ דמקשה משום שמה בא ונתבטל התנאי, וכן נראה עיקר דאף לפי זה הא דפריך וליחוש שמה פייס היינו דניחוש שמה בא אף שלא שמענו שבה, שכן משמע מהא דאמרין אצל אמתניתין הא לא אתא משמע שהחשש היה שמה בא, ולפי זה נראה דלשמה פייס ע"י שליח לא חיישין, ולא פרכיין אלא דניחוש שמה בא, ויש לעי' דמשמע דבאומר נאמנת עלי לומר שלא באתי סגי, ואמאי והא מאחר דבאמת חיישין שבה אלא דאפ"ה הוי גט שכן התנה, א"כ ניחוש שמה פייס וביטלו שניהם התנאי ועל זה הא לא הימנה, ואפשר דכיון דבשלא בא לא חיישין

שמה פייס ממילא בכלל הנאמנות שלא בא גם נאמנות שלא פייס דהרי זה כאומר אם תאמר שלא באתי הריני מסכים שחזרתי כאלו היה כן האמת, א"נ שמה בא ופייס חשש רחוק הוא דאין לנו לומר שבה כשלא שמענו ואף אם בא שמה לא פייס, ולכך לא חיישין ליה, ומיהו בזה דפריך כ"ט ב' וניחוש שמה פייס משמע דחיישין שמה בא ופייס, דלא משמע דחיישי' בזה ידוע שהיה במקומה בתוך הלי' יום, וגם מהא דמיימי הא דמתניתין משמע דהחשש הוא משום שמה בא דומיא דהתם, ומשמע דחיישין שמה בא ופייס, לכך צ"ל כחירוק קמא, ואולי אפשר דבכלל שלא באתי נמי שיאמר שלא פייס וחדא נקט וה"ה לאידך.

ולדינא נמצא כל הדינים שכתבנו לעיל סק"ב לפיר"ת מוסכמים גם לפירוש זה, וזלזל שלפירוש זה מנאנו מצוה דאף באומר הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי נמי יכולים לבטל התנאי ואז אפילו לא יבוא לא יהא גט, ולפי זה צדין ב' באומר מעכשיו כל זמן שאעבור לי יום והיה הולך ובה צריך שיאמר נאמנת עלי שלא באתי ושלל פייסתי, ולא סגי בלא באתי לחוד, [ומיהו באומר מעכשיו אם לא באתי עד י"ב חודש סגי באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי, דכיון שהלך חזק לא חיישין שפייס, ודוקא בהולך ובה חיישין וכמש"כ לעיל דלא חיישין שמה פייס ע"י שליח, ולשמה בא ופייס נמי לא חיישין דהא הימנה וכמש"כ לעיל ועדיין צ"ע בזה].

והר"ן כתב דודאי באומר מעכשיו א"א לבטל התנאי ויבטל הגט, אלא כל שנתקיים התנאי הרי היא מגורשת אפילו אין שניהם רואים, והא דאמרין הכא חיישין שמה פייס אי גרסיין מעכשיו ה"ט משום דכל תנאי שלטובתה יכולה היא למחול, וכדאמרין ע"ד ב' דאי להרוסה ידיה קאמר יכול לומר הריני כאלו התקבלתי, ודכוותה תנן נמי גבי נדרים (נדרים ס"ג ב') דיכול לומר כלום אמרת אלא מפני כבודי, זהו כבודי, וה"נ תנאי דאם לא באתי וכן דאם אעבור מכנגד פניך לטובתה הוא ויכולה למחול והיינו דפרכיין שמה פייס ומחלה לו, ונראה דגם הר"ן מפרש דהא דפרכיין אמעכשיו אם לא באתי היינו דניחוש שמה בא, וכמש"כ לעיל שכן משמע מהא דאמר אצל

אמתניתין הא לא אחא, וכן מצואר בדבריו במש"כ שהרמב"ם פסק כל"ק שכתב שאין חוששין שמה בא, ומצואר דפשוט ליה דלל"ב החשש הוא שמה בא, וז"ל נמי דהא דלא חיישינן שמה פייס היינו דכיון דלא בא לא חיישינן שמה פייס ע"י שליח, ושמה פייס קדם הליכתו לא חיישינן דאירי צידוע שלא נתרעה אחת מאחר שנתן לה הגט עד שהלך, והא דסגי באומר נאמנת עלי שלא באתי ולא חיישינן תו לפיוס אע"ג דאפשר דבא ז"ל נמי כמש"כ לעיל בזה, ומה שהזכיר הר"ן דתנאי דאם לא באתי לטובתה ויכולה למחול קושטא דמילתא קאמר, אבל באמת קושיית הגמ' אינה משום שמה מחלה אלא משום שמה בא.

ולדינא מוסכמת דעת הר"ן כמו לדעת הרמב"ן לגירסא זו, דהיינו כל הדינים כמו לפיר"ת שנתבאר סק"ב, וזולת דין ב' דבאמר מעכשיו כ"ו שאעבור צריך שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי, אלא שלדעת הר"ן אין אפשרות לבטל תנאי במעכשיו אלא תנאי שהוא להנאת אחד מהם יכול ההוא למחול, וזה מועיל בין לקיום בין לביטול.

(ה) רמב"ם פ"ט מה"ג ה"ט התנה עליה שתתגרש כשיעבור כו' אבל אם לא האמינה חוששין שמה פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר ובטל הגט כשפייסה כו', נראה דאירי בתנאי אם וכרהיטת כל לשון רבנו, ומש"כ רבנו שמה פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו, אע"ג שאף נגד רזונה יכול לבטל דהא עדיין לא חל הגט, מ"מ לא חיישינן לביטול נגד רזונה ורק לפיוס חיישינן ואז ממילא מוחלת והיינו דאמרינן לעולם שמה פייס, דלשמה ביטל בלא פיוס לא חיישינן, אבל מש"כ רבנו וחזר ובטל הגט כשפייסה, ז"ע דל"ל שחזר וביטל הגט הא ממילא כיון שהתנאי הוא לטובתה יכולה היא למחול וכמש"כ רבנו בה"י וכמש"כ ה"ה דשם אירי בתנאי על מנת, ונתבטל הגט מכיון שנתבטל התנאי, ונראה מזה דס"ל לרבנו דלעולם צריך הסכמת שניהם לביטול התנאי ולפיכך לעולם בתנאי אם, הוא מבטל הגט כשמשכים לביטול התנאי, דהסכמתו לביטול התנאי הוא ביטול הגט, ואף שלא הזכיר רבנו בה"י הסכמת הבעל, אורחא דמילתא הכי הוא דבתנאי שלטובתה כשמוחלת ודאי הבעל מסכים, וכ"כ הרמב"ן דדעת רבנו שכל תנאי אפילו ע"מ אם

הסכימו שניהם לבטלו הוא בטל, ומיהו יותר משמע בלשון רבנו בה"י דס"ל כדעת הר"ן דבתנאי לטובתה היא לזדה יכולה למחול, ובתנאי שהוא לזעורה אפילו בהסכמת שניהם לבטלו אין הגט מתבטל, ואם נתקיים התנאי היא מגורשת, ולפי זה לא הוצרך רבנו כאן להזכיר שהבעל ביטל הגט כשפייסה דבמחילה לזד כזר נתבטל הגט, ואפשר דומחלה לו אין ר"ל שמחלה התנאי ואמרה שאף אם יקיימו לא יתקיים הגט אלא ר"ל שמחלה לו על דברים שביניהם ובכלל זה גם שהסכימה שיעבור מכנגד פניה ואז דרך הבעל לומר שיתבטל הגט, ואה"נ שאם אמרה שמסכימה שיעבור מכנגד פניה ל' יום ושלא יתקיים הגט דסגי בהכי אלא דאורחא דמילתא בתנאי אם שכשהבעל מפייסה ומסכימה לפיוסו הוא מבטל את הגט (עוד טרם שהיא פירשה לו שמסכמת שיעבור על התנאי).

שם וכן האומר לאשה הרי זה גיטך לאחר י"ב חודש והיה עמה במדינה חוששין שמה פייסה, הכא ודאי לא אירי בעל מנת שהרי אין כאן שום תנאי אלא שתתגרש לאחר י"ב חודש, (ומש"כ ה"ה דאירי בע"מ היינו אה"י), ולמד כן רבנו מהא דהקשו כ"ט ב' וליחוש שמה פייס וכן לי אם אמר לשליח לא תיתציה ניהלה עד תלתין יומין לאמר לה שתתגרש לאחר ל', ומש"כ רבנו והיה עמה במדינה, היינו משום שאם לא היה אין חוששין שמה פייס ע"י שליח, וזה מוכח בגמ' בזה שאמרו אמתניתין דמעכשיו אם לא באתי דאירי באומר נאמנת עלי שלא באתי ומצואר דסגי בהכי אף שלא אמר נאמנת עלי שלא פייסתי, וע"כ דכיון שלא בא תו לא חיישינן לפיוס, ולשמה בא הא ס"ל לרבנו דלא חיישינן ולכך דוקא בזה עמה במדינה הוא דחיישינן.

שם ה"י וכן כל התנאין שהן תלוין ברזונה ואם רצת ומחלה אותן כו', כתב ה"ה דבתנאי ע"מ קאמר רבנו, ולפי זה מצואר דס"ל כדעת הרמב"ן, ולעיל כתבנו דנראה מלשון רבינו דס"ל כהר"ן, אבל לו"ד היה אפשר לפרש דדברי רבנו בתנאי אם, ומש"כ דוקא בתנאין התלוין ברזונה, היינו דבתנאים דלזעורה לא חיישינן שנתחרט וכמש"כ תו' י"ח ב' ד"ה חיישינן דבמגרש מחמת קטט לא חיישינן לפיוס, ומש"כ שאם מחלה בטל הגט, אין ר"ל שנתבטל מעצמו אלא ר"ל

אין דעתו ורצונו לכשיחזור, מתפרש בכלל תנאו, והרי החזרה כשאר חזרה דעלמא, ועי' זר"ן כתובות ע"ג שכתב דהטעם משום דכל שמתנה כדי לצער בדוקא מתנה, והיינו כמ"כ.

והא דאמרין דהכא לצעורה קמכוין משמע מפרש"י לקמן דמספיקא תלין דמסתמא לצעורה קמכוין, דסתם מגרש את אשתו משום איבה מגרשה, ולפי זה משמע דספיקא הוי, ולשון אינה מגורשת משמע שאינה מגורשת כלל, וכן בגמ' אמרו בפשיטות הכא לצעורה קא מכוין, ולו"ד היה נראה דבגט לעולם פתיכי ביה עינן לצעורה, ותנאו החלטי.

ובעיקר הצעיה כתב הרשב"א דאי אמר תתגרשי בלא שום תנאי ודאי מגורשת ואינו צריך ליטלו הימנה ולחזור ולינתו לה, וכדנתיא ע"ח א', (ולא דמי להא דפ"ד ז' דהכא אם לא נתקיים התנאי לא קנאתו כלל), אלא הכא דאמר מחולים הם לך כונתו לקיום התנאי שאין בלשון זה שיהיו גירושין חדשים מעכשיו ללא תנאי, וכעין דאמר ל"ד א' לקיומי תנאי קבעי, וה"ה דיש לפרש בנאצד הגט, דלא שייך לומר שתתגרש מעכשיו אלא דס"ל להרשב"א מסבירא דלשון מחולים לך מתפרש קיום התנאי.

הא דאמר כתובות ע"ג א' לא תימא כו' דאחולי אחליה לתנאי, אין לפרש דר"ל דכיון דכנסה סתם הוי כאומר שתתקדש עכשיו ללא תנאים, דהא התם בתנאי לשעבר קיימין וצוה ודאי אם היו עליה נדרים הוו מעות פקדון, וא"כ צריך שיהיו המעות בעין בשעה שכונסה, וזה ודאי לא משמע התם דאיידי בכה"ג, אלא ודאי אי אחליה לתנאי חלו הקידושין הראשונים, ופירשו התו' והר"ן הטעם דחלו הקידושין למפרע אע"ג שלא חלו אז כלל לפי תנאו, דלעולם דעתו שאם כשיוודע מן הנדרים לא יקפיד, שיהיו קידושין, ולעולם כשאומר ע"מ שאין עליך נדרים הוי כאילו פירש ע"מ שאין עליך נדרים שאקפיד עליהם כשאודע מהם, (ומיהו הלכה אצל רופא ונתרפאה בטלי הקידושין כדאמר שם ע"ד ז' אע"ג שלעולם לא ידע מן המומין, דכסיפא ליה מילתא במה שבשעה שקידשה היו זה מומין אע"ג שלא ידע מהם, וכמ"כ תו' שם, וכל שעכשיו מקפיד על זה בטלי הקידושין, אצל שעכשיו אינו מקפיד דעתו היה שתהיה מקודשת).

שהבעל ציטלו, והרי זה כאילו קמני יצטל הגט, ונקט ציטל לפי שהוא מוחלט שכשנתפייסה ומחלה שציטל, ולפי זה בתנאי ע"מ אינם יכולים לצטל אפילו בהסכמת שניהם וכן רהיטת לשון רבנו צפ"ח ה"א, ונראה שהרשב"ד פירש כן כונת רבנו וזהו שכתב דבתנאי יכול לצטל כל זמן שלא נתקיים התנאי, ואילו היה מפרש לה בע"מ והיה סבר דבהסכמת שניהם יכולין לצטל התנאי לא היה תמה אם היה ס"ל לרבנו דזמן שהתנאי לטובת האשה שיכולה לצדה למחול, וגם היה מזכיר בדבריו שבהסכמת האשה הוא שיכול הבעל לצטל, וביטול הבעל לחוד ודאי אינו מועיל בע"מ, ואין נראה שהרשב"ד יסבור כהצעה"ע דזהדיא פירש ברייתא דע"ו א' (נדפס בגליון הרי"ף) כפרש"י, אלא ודאי משמע דהרשב"ד פירש בתנאי אם ולכך כתב שהבעל יכול בעצמו לצטל, ולפי זה נראה דס"ל להרשב"ד דבתנאי ע"מ אינם יכולים לצטל אפילו בהסכמת שניהם וכן מחילת האשה אינה מועלת ל"ש בלא ל"ש בע"מ.

(ו) ע"ד ב' הכי השתא הכא לצעורה קמכוין כו', אע"ג דגם לצעורה עיקר כונתו מה שהוא רוצה לצערה ונקמתו בה, מ"מ אינו יכול לומר הרי כאילו נצטערה, והטעם דבאמת הריני כאילו התקבלתי הוי חזרה ממנה שאמר ע"מ שתנאי לי מאתים זו, אלא דאמרין שכל תנאי שאדם מתנה לטובתו או לטובת שכנגדו בזה לעולם יודע ופתיכי במחשבתו בשעת התנאי שלפעמים מותר על התנאי ולפעמים טובתו היפוך מן התנאי, ודעתו העיקר לטובת זה שלטובתו נעשה התנאי, ולכך ודאי מסכים שיעשה היפוך מן התנאי אם זה רצונו, ולכך נקבע כן הדין שכל תנאי העיקר כראון זה שלטובתו נעשה, משא"כ תנאי שהוא לצער, אף שאמנם עיקרו ההנאה המגיעה לעושה התנאי ע"י גרימתו הצער לשכנגדו, מ"מ ענין התנאי מוחלט בלבו ולא פתיכי בשעת תנאו בלבו שום מחשבה על אפשרות חזרה ממנו והרי הוא מתנה התנאי בהחלט, (ואף אם היו שואלים אותו מה יהיה אם תחזור בך, יתכן שהיה אומר שלא יוכל לחזור, שהרי עכשיו צכעסו רוצה בדוקא לצערה), וכמו בתנאי אם ירדו גשמים וכיו"צ שאף שלפעמים רוצה לחזור ולגרש בכל אופן, מ"מ בשעת עשיית התנאי הוא החלטי ולא פתיכי ביה כל ענין לחזור הימנו ולפיקך

והרי זה כאומר הריני כאילו התקבלתי דכל שהתנאי לטובתו אמדינן כפי רצונו, ומיהו יש כאן חידוש דאף בתנאי שלשעבר שלפי תנאו לא חלו הקידושין כלל אמרינן שחלו הקידושין לענין אם יחזור בו, [ובשטמ"ק בשם ריטב"א משמע דס"ל שאין הקידושין חלין אלא מכאן ולהבא, וז"ע דא"כ נריך שיהיה כסף הקידושין צעין ול"מ כן וז"ע].

והר"ן שם הביא שהרשב"א ס"ל דלא אמרינן שיכול למחול התנאי אלא בתנאי שבממון משום דיכול לומר הריני כאילו התקבלתי אבל לא בשאר תנאים, ומשמע דאף בתנאי שלעמיד והוא לטובתו אינו יכול למחול אם אינו תנאי של ממון, ויש לעי' מ"ש שאר תנאי מתנאי של ממון והא בתרומתו לא נתכוין אלא לטובתו ויש לן לפרש שתייהן כרצונו שיכול למחול, ואפשר דשאני ממון דאפשר בחזרה ולכן מתפרשא בזוגת התנאי שיועיל הריני כאילו התקבלתי שזה כאילו לקח והחזיר, והפוכי מטרטא ל"ל, אבל שאר תנאים דלא שייך בהו ענין זה לא, ויש לעי' דהא בסוגיין מדמינן גירושין לנדרים, ובנדרים ס"ג ז' תנן נמי דאמר קונם שאני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבגד כור של חטים ושתי חציות של יין דיכול לומר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי, הרי דיכול למחול אף בדבר שאינו של ממון דהא התם הכונה על הכבוד שמתכבד על ידו ולא להרוחה, ואולי התם חשיב צעין קיום התנאי ממש שהרי נתכבד על ידו ע"י שציקש לתת לו, (והערוני לתירוק זה), וז"ע, והא דע"ה ז' דס"ל לרשב"א כזה גט, י"ל דהתם נמי כממון דמי ויכול למחול, ואע"ג שאינה יכולה לשכור שפחה תחתיה דע"כ לא איפלגו ע"ד ז' אלא בצדדה אינטלימו אבל בקיימת לכו"ע אינטלימי דוקא כדאמר ע"ה א', מ"מ כיון שעיקרו הגאה כהגאת ממון, הרי הוא כתנאי ממון שיכול למחול, אע"ג דלא אפשר בחזרה ממש, ודוקא תנאי כממון וכיו"צ שאינו תנאי כהגאת ממון אלא הגאה רוחנית בזה ס"ל להרשב"א דלא שייך מחילה. — ואולי י"ל שאין דברי הרשב"א אלא לאפוקי תנאי שלשעבר, אבל תנאי דלהבא כל שלטובתו יכול למחול אף שאינו של ממון, אף דרהיטת דברי הר"ן ל"מ כן.

בר"ן שם הקשה מהא דתנן קדושין מ"ט ז' דע"מ שאני כהן ונמצא לוי אינה מקודשת

אפילו אמרה בלצי היה להתקדש ואמאי והא מחלה לתנאי, ותירץ דהיא הנותנת דכיון שבלצה היה להתקדש אע"פ שאינו כהן ואפ"ה התנתה ע"מ שהוא כהן הו"ל כתנאי שאינו לטובתה שאינה יכולה למחול, וז"ע דלשון אע"פ שאתמה בלצי היה להתקדש משמע שאין כאן זד לגריעותא הגורם ביטול הקידושין אלא רק איפכא סברא הגורמת קיום הקידושין, ועוד דלשון המשנה משמע שהוא התנה את התנאי ומיהו לטובתה ולפי רצונה נתכוין, ולפי זה כשאומרת בלצי היה להתקדש אע"פ שאינו כהן היינו לומר שצשעה שהתנה התנאי הסכימה בלצה לוותר עליו, אבל ודאי לא נתכוונה שיתנה התנאי כתנאי אם ירדו גשמים ללא כל סבה, ולו"ד הר"ן היה נראה צעיקר הקושיא דדוקא במומין ונדרים שאינם דברים מסוימים ושווים דלא כל המומין שווין ולא בכל האגשים שווין ולא כל הנדרים שווין, בזה אמרינן דאף שהתנה ע"מ שאין עליך שום מומין ושום נדרים, מ"מ פתיכי במחשבתו שאפשר שאף שימצא מום קטן, שיתכן ויתפייס בו, וכן בנדרים יתכן שיפייס בהם, אבל במתנה ע"מ שהוא כהן בזה לא פתיכי במחשבתו שום ענין לחזור מזה והוא דבר מוחלט שאינה רוצה אא"כ הוא כהן, ובזה אין לנו מפרשים בכלל תנאה מה יהא אם תרצה לחזור, ונשאר התנאי קיים במוחלט.

ז) בתשובות הרא"ש כלל מ"ו סימן ז' [וע"ע בכלל ל"ה ס"ט] כתב דבגירושין יכול הצעל לבטל אף תנאי שהתנה לטובתה ויחולו הגירושין למפרע, דהא מתגרשת בע"כ, והביא הא דאמרו ע"ד ז' הכא לזעורה קמכוין וסיים דמשמע מזה דכל היכא שאין התנאי לזעורה מחילת התנאי כקיומו, והביא גם הא דאמרו כתובות ע"ג א' דיכול למחול תנאו, ופירש הטעם דתנאי כדבר שחוק למעשה הוא ואתי דיבור ומבטל דיבור ונשאר מעשה קיים, ונסחייע גם ממש"כ הרמב"ם באמר ע"מ שתני לי אינטלימי שאם ביטל התנאי שפיר דמי, ודבריו ז"ל לא נתפרשו דהא ממה שאמרו דתנאי דלזעורה אינו יכול למחול למדנו דביטול התנאי אין מועיל שיחול הגט למפרע, ודוקא בתנאי דלהרוחה מהני משום דתחלת כונתו בתנאו שיהא יכול למחול וא"כ בתנאי שהוא לטובת האשה הא ודאי אין בכלל תנאו שאם יחזור יחול ללא תנאי,

השואל שנסתייע שא"ל לבטל התנאי ממש"כ רש"י ע"ו א' דאירי שהתנה התנאים קדם שמסר לה את הגט דלאחר שמסר לאו כל כמינה להוסיף על תנאו, וכחז שאין זה ענין דהתם לבטל הגט באופן שהסכים שיחול, ודאי אינו יכול, ואין זה ענין לביטול תנאי, שו"ר שכ"כ בצ"ש סו"ס קמ"ד.

ולדינא נראה דלא קיי"ל כחשוכה זו, לא מיבעיא אם נימא דאף בשמבטל התנאי לבטל הגט דהיינו שלא יועיל קיום התנאי נמי דעת הרא"ש דמועיל ובחדא מחתא כייל להו דלעולם בכלל תנאו שאם יחזור קודם שיתקיים התנאי שיהא כחזרתו ל"ש לקיים הגט בכל אופן ל"ש לבטלו, וכדמשמע כן בטור, [ואמנם זה תמוה וכמש"כ לעיל דבדברי הרא"ש בתשובה שם מבואר בהדיא לבטל הגט אינו יכול ועי' לקמן ס"ק י"א], דלפי זה הרי כל הראשונים חלוקים עליו שכולם כתבו ע"ו א' בהא דת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים וחזר בו דבע"מ אינו יכול לבטלו, וכמש"כ ה"ה בפ"ח ה"א שזו דעת כל הפוסקים, אלא אף אם נימא שאין דברי הרא"ש אלא לענין לבטל התנאי שיחול הגט וכמש"כ לעיל, נמי הרי הרשב"א והר"ן חולקים בהדיא, [שהרי הר"ן כתב ע"ו ב' דדוקא בתנאי שלטובתה ושהיא תמחול בזה שפיר דמי ומבואר שהוא אינו יכול לבטל, ומבואר בדברי הר"ן שאין חילוק בין מבטל לקיים למבטל שיתבטל שנסתייע מהא דאינו יכול לומר מחולין הם לך, וכן כתב דבתנאי שאינו לטובתה אפילו מחלה אין בכך כלום וכן הוא שמחל, ופירש בזה מתניתין דע"מ שאני עשיר עי' ר"ן כתובות ע"ג, ואילו לדברי הרא"ש אף בתנאי אם ירדו גשמים וכיו"ב מסתבר דיכול לבטלו, דהא תנאי שלטובתה הוה לגבי ידידה כתנאי אם ירדו גשמים, והרשב"א הרי ס"ל דכל תנאי אינו יכול למחול זולת תנאי שבממון בקידושין וכמש"כ הר"ן בשמו בכתובות שם, וכן הריטב"א גיטין י"ח ב' ע"ו ב' ס"ל כהר"ן, וגם דברי הרא"ש ז"ל לא נתחווירו וכמש"כ לעיל.

(ח) ע"ה ב' תוד"ה כלל היינו משום דהתם בעצמו מחל לה בו, נראה דאין כונתם דאמנם מודו רבנן לרשב"ג דהכא להרווחה קמכוין אלא דס"ל דכיון שאין הוא בעצמו מוחל לאו כל כמיניהו למחול, דהא במתניתין דנדרים דמיייתי לעיל שם, אם אין הבן סמוך על שלחן אביו צריך

וכמו בתנאי אם ירדו גשמים וכיו"ב שאין בכלל תנאו אם יחזור בו, ודוקא בדבר שהוא לטובתו בזה פתירי בכלל תנאו שהעיקר טובתו וממילא מתפרש בתנאו שיוכל למחול, ומיהו האשה יכולה למחול כיון שהתנאי הוא לטובתה, אבל אם היה מועיל ביטול התנאי משום דאחי דיבור ומבטל דיבור ונשאר מעשה קיים א"כ אף בתנאי דלעורה כן, ולא משמע לומר דבתנאי דלעורה דעתו שלא יוכל למחול, וגם מה בכך דדעתו שלא יוכל למחול מ"מ הא אם ביטל התנאי י"ל דנשאר המעשה קיים, ובאמת אחרי שבגמ' לא הקשו אלא מכח מתניתין דנדרים משום הריני כאילו התקבלתי שיכול לומר בנו של הנודר הרי ודאי אינו ענין לביטול התנאי אלא הוא קיום התנאי, א"כ מה"מ לומר דאף תנאי שאין בו ענין הריני כאילו התקבלתי נמי ביטולו כקיומו משום שהמעשה נשאר קיים, ומה שנסתייע מדברי הרמב"ם צריך לומר שאינו לעיקר הדין לומר דמחילת התנאי כקיומו דהא הרמב"ם איירי בתנאי דלעורה והתם הרי בהדיא אמרו בגמ' שאין מועיל מחילתו, וכונת הרמב"ם היינו שיכול לגרשה מעכשיו אף שהגט כבר צידה וכמש"פ ה"ה, אבל למפרע ודאי אינו יכול, אלא כונת הרא"ש להסתייע בעיקר הדין דמועיל ביטול לתנאי, אבל באמת צ"ע מה הוצרך להביא ראיה לזה, דהא ודאי יכול עכשיו ליטלו וליתנו בלא תנאי וממילא אף שאינו חוזר ונוטלו שפיר דמי דהא אפי' נתנו לשם פקדון וחזר ואמר הא גיטך שפיר דמי וכמש"כ הר"ן ע"ח א', ורהיטת דברי הרא"ש דמסתייע לענין שחלין הגירושין למפרע, אבל א"ל לומר כן וכמש"כ.

ובראה שאין דברי הרא"ש אלא בשמבטל התנאי ומגרש בכל ענין, דבזה שייכי הסברות שכתב שהמעשה קיים אף שביטל התנאי וחל למפרע, אבל לבטל התנאי שלא יועיל קיומו לקיים הגט הא ודאי אינו יכול, וכן מוכח בתוספותיו כ"ט ב' שכתב שם דברי ר"ת דבמעכשיו אין שייך לחוש שמא ביטל הגט, וכ"ה בתשובותיו כלל מ"ה סימן י"ב, [וכ"מ קצת בזה דע"ו ב' שהקשה אמתניתין דמעכשיו וליחוש שמא בא ומשמע דשמא פייס ליכא לאקשווי, ומיהו אין זו ראיה דפריך עיקרא דמילתא דניחוש שמא בא וממילא אמנם יש לחוש גם לפיוס אלא דבלא"ה הגט בטל, ואילו לא בא לא חיישינן לפיוס], וזה מפורש בדבריו בזה שהשיג על הרב

שהבן יאמר הריני כאילו התקבלתי, וזה שפיר דמי וכמש"כ הר"ן נדרים כ"ד א', [ואף אם הבן יאמר שלא ברצון האב נראה דשפיר דמי], וכן בסבבא דאי להרוחה דידהו מכיון שפיר יכולים למחול, אלא רבנן פליגי עליה דרשב"ג וס"ל דהכא נמי לזעורה קמכוין ולפיכך אין מועיל מחילה, אלא דאפ"ה מספקין באמר ע"מ שתני לי מאתים זוז משום דס"ד דכשהוא בעצמו מוחל עדיף ומועיל אף בשמכוין לזעורה, ונמצא לפי זה למסקנא בשמכוין לזעורה לכו"ע אף מחילת עצמו אינה מועלת, ובשמכוין להרוחה אף מחילת אחר [זה שנתכוין להרוחמו] מועלת, והכא פליגי אי ע"מ שתשמיש את אבא ב' שנים או שתניקי את בני שתי שנים אי להרוחה דידהו קמכוין או לזעורה קמכוין.

והא דרשב"ג חשיב ליה הכא להרוחה נראה דהיינו משום שהענין מורה כן, אבל אין הטעם משום שהתנה על אחר ולא פירש שלא יוכל למחול ש"מ דניחא ליה במחילתו, דלא מסתבר לומר דרבנן ורשב"ג פליגי בהך סבבא, ולפי זה האומר הרי זה גיטך ע"מ שתני מאתים זוז לאבא לכו"ע אינו יכול למחול, דלזעורה קמכוין.

והא דרשב"ג חשיב ליה הכא להרוחה נראה דהיינו משום שהענין מורה כן, אבל אין הטעם משום שהתנה על אחר ולא פירש שלא יוכל למחול ש"מ דניחא ליה במחילתו, דלא מסתבר לומר דרבנן ורשב"ג פליגי בהך סבבא, ולפי זה האומר הרי זה גיטך ע"מ שתני מאתים זוז לאבא לכו"ע אינו יכול למחול, דלזעורה קמכוין.

(ט) הרמב"ן ע"ז ב' כתב דלגירסת הספרים ע"מ שאעבור מכנגד פניך ל' יום, למדנו בפירוש שאף בתנאי ע"מ יכולין לבטל, והיינו שבזמן ששניהם מסכימים לביטול התנאי מתבטל התנאי ואין לא קיומו ולא ביטולו כלום לענין הגט, וממילא הגט בטל דהא כבר נתבטל התנאי, ויש לעי' למה לא פירש הרמב"ן דהיא יכולה לבטל משום שהתנאי לטובתה וכמו דבתנאי דלהרוחה יכול למחול כדאמר ע"ד ב', וכדס"ל לרשב"ג ע"ה ב' בע"מ שתשמיש את אבא ב' שנים, וכמש"פ אמנם הר"ן, ומניין לחדש דאף תנאי שאינו לטובת אחד מהם כל שצידס לקיימו, דיכולים לבטלו, וגם למה צריך הסכמת שניהם בתנאי זה שהוא לטובתה, ואפשר דהרמב"ן כהרשב"א ס"ל דדוקא בתנאי ממון יכול למחול, [ומפרש להא דכתובות ע"ג א' כפי' הרשב"א ח"ג אפשר דאף אי מפרשינן הא דכתובות דאמננס במחילת התנאי לחוד חלו הקידושין (אף בלא ביאה) דמ"מ י"ל דהיינו דוקא בתנאי דמומין ונדרים דהתם מתפרש על רצונו בשעה שיוודע מהם, וכמש"כ לעיל סק"ו, משא"כ

ורדי"ט דברי החו' י"ח ב' משמע דצמעכשיו אינם יכולים לבטל כלל, ואפילו אם היא הסכימה, שהרי כתבו שאין לפרש שמא פייס דפריך צמעכשיו משום ביטול דהא ח"א לבטל ומשמע שאין שום אפשרות לבטל, ואין לומר דמשום דלא בא לא חיישינן לפיוס, חדא דלפי זה אמננס יש לפרש דבכלל וליחוש שמא פייס גם שמא בא וגם שמא ביטל, וכתו' כתבו דהתם לא פריך אלא שמא בא לחוד, ועוד שהתו' כתבו דהדיא דאין לפרש דפריך שמא ביטל משום דא"א לבטל, ואילו הו' סברי דאפשר לבטל אלא דלא חיישינן לה משום שלא בא היו כותבים כן, אלא ודאי דעתם ז"ל דבעל מנת אף בהסכמת שניהם ואף בתנאי אם לא באתי שמתפרש לטובתה אינם יכולים לבטל, ועי' לקמן ס"ק ט"ו שגם הרמ"ה ס"ל כן.

(י) רמב"ם פ"ז מהלכות אישות הכ"ג המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים וביטלו אפילו כו', רבנו סתם לפי שבגמ' הדבר סתום ויש לפרש שאין זה אלא בתנאי שלטובתם, דאז יכול זה שהתנאי לטובתו למחול, אבל תנאי אם ירדו גשמים וכיו"צ אפילו הסכימו שניהם לבטלו אינם יכולים, ואם רוצה לקדשה עכשיו בכסף הראשון, צריך שיהיו עכשיו עדים, ושידעו שאותו כסף קיים בידה, ואף שבתנאי הראשון כלל ל"ה סימן ט' מבואר דכל שעדיין הקידושין תלויין יכול לקדשה עכשיו בכסף הראשון אף שכבר נתאכלו המעות, אפשר שאינו אלא בתנאי שצידם לקיימו, ואף בזה צ"ע אי קיי"ל כן, ונבסבא הדבר קשה הא לא לזד שלא יתקיים התנאי הוו המעות פקדון והרי עכשיו מקדשה רק אם אמנם לא יתקיים התנאי וא"כ צריך שיהיו המעות קיימין בידה, ואף אם המעות קיימין נמי יש מקום עיון דאפשר דרשאית להו"א מספק שאינו מקפיד שתחזיר דוקא אלו המעות, וממילא הו"ל מלוה, ול"ע בזה כעת וצ"ע, גם יש לפרש דבתנאי דלשעבר בדבר מסוים אין מועיל מחילה אף שהתנאי לטובתה, וזהו דין ע"מ שאני כהן ונמצא לוי וכמש"כ לעיל סק"ו, ודוקא בנדריים ומומין מועיל מחילה אף שהוא תנאי דלשעבר, וכן אין מועיל מחילה אלא כ"ז שעדיין אפשר לקיים התנאי, אבל משעבר זמן התנאי תו אין שייך מחילה.

ומבאין נראה דמש"כ רבנו צפ"ט מה"ג ה"י, היינו תנאים שלטובתה שהיא לצדה יכולה למחול וכדעת הר"ן, וכמש"כ לעיל סק"ה, ודלא כדעת הרמב"ן דצריך הסכמת שניהם דוקא, וזהו מועיל רק לבטל הגט ולא לקיימו, דהא הכא כתב דסגי במחילתו או במחילתה לקיים הקידושין ומשמע דבכל תנאי כן, אף לא במומין ונדריים, (וגם משמע דהמבטל אחד מהם הוא), ולדעת הרמב"ן צ"ל כמש"כ לעיל סק"ט, ואף שלפי מש"כ שם יש לפרש גם דעת הרמב"ם כן מ"מ אין נראה כן, שהרמב"ם בזה"ג שם כתב בפשיטות כאילו הוא דבר ידוע שהיא יכולה למחול, וע"כ כונתו למש"כ כאן שיכולים למחול, וא"כ הר"ז רק בתנאי שלטובתו, ובמחילתו לחוד סגי.

(יא) טור סימן ל"ח וכ"כ הר"מ נרבוני צע"מ שאתן לך מאתיים וזו אם אמר המקדש

שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם כו', ע"י צ"י, וע"י רמב"ן גיטין ע"ו ב', ול"ע כעת.

שם וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו', יעוי' צ"י שהציא התשובה שם פירש הטעם משום דאחי דיבור ומבטל דיבור ונשאר מעשה קיים, אבל צ"ע וכמש"כ לעיל סק"ו, ומ"מ יש לקיים הדין מטעם אחר, דכיון דלטובתה נתכוין יכולה למחול.

טור סימן קמ"ג א"ל בפני ב' כשאמסור לך גיטך כו', הוא כפרש"י, ומשמע דהטור פליג אצעה"ע, שאל"כ הרי בגמ' מיירי בשאמר כן אחר נתינה וא"כ לא למדנו דין אמר קודם נתינה, ולא משמע לומר דהטור העתיק הדין המבואר בגמ' לפרש"י, דאף שלפירושו אין זו כונת הגמ' מ"מ יש לקיים דין זה מסבא, דאין ישמיט הדין המפורש בגמ' לפי פירוש, וישנה פירוש אחר, אלא ודאי הטור לא ס"ל כצעה"ע, וע"י להלן.

שם וכתב הרמ"ה ה"ה איפכא כו', יעוי' צ"י שהקשה מאי נפ"מ הא אף אי לא ביטל דבריו הראשונים מ"מ סגי ב' מאות, ויעוי' ט"ז ודבריו קשים דדוקא בכתובות שזמן שני מאות אחריו כן אבל הכא לא הזכיר זמן לא בתנאי ראשון ולא בתנאי שני, ואפשר דנפ"מ אם נתנה לו ג' מאות לשם קיום התנאי דאי לאו דבטולי בטליה לא היה צריך להחזיר לה המאה המיוותרת כיון שיש כאן תנאי גם של נתינת ג' מאות, אבל אי בטולי בטליה נמצא שהמנה השלישי בטעות נתנה לו, ועוד י"ל והוא העיקר דבאמת יש ג' אפשרויות בחזר ומתנה תנאי אחר, דאפשר לאוספי קא מוסיף וצריך לקיים שניהם, ואפשר דבטולי בטליה לקמא, ואפשר דאז או קאמר, ואשמועינן בשני תנאים שונים דאז או קאמר, ואשמועינן ב' וש' דבטליה לקמא ולא לאוספי קמכוין, ואשמועינן דה"ה נמי לש' ור', דלא לאוספי קמכוין, שו"ר שכ"ה דדרישה.

שם בסוף הסימן כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה באחד שנתן גט במעכשיו כו' וכ"כ בעל העיטור שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים, צ"ע דדברי צעה"ע הם לענין לבטל הגט וס"ל דלעולם בתנאי דעתו אם יהא קיום התנאי לרצונו אבל אם יחזור בו יבטל, אבל אין ראיה לענין אם חזר בו מתנאו ורוצה לגרש בכל ענין אם אז חל הגט משעה ראשונה, ושפיר י"ל שאין זה בכלל תנאו

אין לנו מקור לחדש דהסקמת שניהם יכולים לבטל, וכל שאין מקור לזה בגמ' ודאי אין אנו מחדשים כן מסבירא, ואף תנאי אם לא באתי שהוא לטובתה נמי נראה דכלל מקור מן הסוגיא אין לנו לומר שיכולה למחול דהא יש לחלק בין זה לתנאי דלהרווחה וכדס"ל אמנם להרמז"ן וכמש"כ לעיל סק"ט, וכן התו' (מפרשים ע"ו א' כפרש"י וכמש"כ הרשב"א שם) י"ח ב' כתבו בפשיטות דמעכשיו אין מועיל ביטול, ומשמע אף בהסקמתה וכמש"כ לעיל שם, וכן נראה גם דעת הרמ"ה וכמש"כ לקמן ס"ק ט"ו, ונמצא דס"ל דלא כהרמז"ן ודלא כהר"ן, וכן דעת הראב"ד נראה כן וכמש"כ לעיל סק"ה, [דעת בעה"ע לא הזכרנו דכל הראשונים חלוקים עליו וכמש"כ ה"ה].

ובראה דלדינא יש להחמיר בכל השיטות הנזכרות, ומ"מ בשעה"ד אפשר להקל כדעת הרמז"ן והר"ן, בזמן שהן משתווים לענין הלכה.

דינים העולים. א. המגרש על תנאי מעכשיו אינו יכול לבטל הגט ולא התנאי אלא כל שקיימה התנאי הר"ז מגורשת. ב. דד"א הוא בעצמו אבל אם הסכימה לו לבטל התנאי שלא יהא קיומו קיום לענין הגט, אם קיימה התנאי הר"ז ספק מגורשת, ואפילו חזרה בה כשקיימה התנאי וקיימתו כדי שתתגרש נמי אינה אלא ספק מגורשת, דד"א בתנאי שזידם לקיימו אבל תנאי שאין קיומו תלוי בזידם כל שנתקיים התנאי הר"ז מגורשת. ג. המגרש על תנאי מעכשיו וחזר וביטל התנאי ואמר שתתגרש אפילו לא תקיים התנאי, אם הגט קיים בידה בשעת אמירה זו הר"ז מתגרשת מכאן ואילך בלא תנאי, (זה מצואר ברמז"ן ע"ו א' שא"ל לחזור וליטלו, וכ"ה ברשב"א ע"ד ב', וכ"ה ברמז"ם וכמש"כ המ"מ). ד. אבל אם לא אמר שתתגרש אפילו בלא התנאי אלא שמחל התנאי [או שלא היה הגט בידה], אפילו היה התנאי לטובתו אינה מגורשת. ה. דד"א בתנאי על מנת שתתני לי מאתים זוז וכיו"ב דכל אלו התנאים בגט אמרינן דלעזרה קמכוין, אבל אם היה תנאי שאינו מכיון אלא להרווחה ידידה אז מחילתו כקיום התנאי וחל הגט למפרע, ומיהו לא מצינו תנאי בגט שלא יהא לעזרה זולת על מנת שתשמיש את אבא ושחניקי את בני לרשב"ג אי קיי"ל כוותיה, ולית לן לדמויי מדנפשינן, ומיהו אם פירש בשעת תנאו שאינו מכיון

וכש"כ בדבר שאינו לטובתו, ואינו יכול אלא לגרשה מעכשיו אם הגט קיים והוא ברשותה, וכן מדברי הרא"ש אין ראייה לדינו של בעה"ע דלפי סברת הרא"ש דוקא לגרום קיום הגט מועילה חזרתו אבל לא לבטלו, וכמו שהוכיח כן הרשב"א ע"ו א' וכן דעת כל הראשונים ז"ל שם, ודלא כבעה"ע (הוא במאמר שלישי), וכן מצואר בהדיא בתשובתו דחולק על בעה"ע, וכמש"כ לעיל סק"ז, ולקמן בסימן קמ"ד כתב רבנו דלדעת הרא"ש יכול אף לבטל הגט, גם לא הזכיר רבנו דבתנאי דלעזרה אמנם אינו יכול למחול אף לא לקיים הגט [וכדאמרו ע"ד ב'] אף לדעת הרא"ש וכמש"כ בתשובה, [ועיקר דברי הרא"ש שם ז"ע וכמש"כ לעיל שם], וז"ע.

יב) ולענין הלכה מצאנו ג' שיטות. א. דעת הרמז"ן דאף בתנאי מעכשיו יכולים בהסקמת שניהם לבטל התנאי שלא יהא קיומו מועיל לקיום הגט, ודוקא בתנאי שזידם לקיימו, אבל להסכים על ביטול התנאי שיחול הגט למפרע ללא תנאי, זה אי אפשר, אלא יאמר לה הא גיטך מעכשיו בלא תנאי ואז תתגרש מכאן ולהבא ללא תנאי אם הגט קיים בידה, וא"ל ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, [וזה מצואר ברמז"ן ע"ו א' שפירש דבהסקמת שניהם אפשר לבטל התנאי ולהתנות על תנאי אחר מכאן ולהבא, ומצואר דלמפרע לא], ואף בתנאי דאם לא באתי שהוא לטובתה נמי אינה יכולה היא לבדה לבטל שלא יתקיים הגט אף שלא יבוא, אלא צריכה גם הסכמתו. ב. דעת הר"ן דמעכשיו א"א לבטל התנאי אף בהסקמת שניהם אף לענין ביטול הגט, ומיהו תנאי שלטובתה יכולה היא למחול עליו ואז אף שהבעל מקיימו הוי כאילו לא קיימו, [ודוקא בתנאי שכל עיקרו לטובתה, אבל בתנאי שאין עיקרו לטובתה אף שזיתורה עליו לרעתה הוא אינה יכולה למחול, כגון ע"מ שתתני לי מאתים זוז אינה יכולה לומר שאף אם תתן שלא יתקיים הגט, אף שזיתורה לרעתה הוא, שכל שאין עיקר התנאי לטובתה ואין התנאי הגורם לגט, הרי הוא כתנאי החלטי כמו אם ירדו גשמים וכיו"ב שאין מחילתה מועלת כלום]. ג. נראה דדעת רש"י ותו' דאף תנאי שלטובתה ושניהם מבטלים אותו נמי אינו מתבטל, דהא רש"י פירש ע"ו א' בפשיטות דבע"מ אינו יכול לבטל, ורש"י גרים ע"ו ב' כ"ז שבעבור, וא"כ

הבעל), וכ"ז בתנאי שצידם לקיימו, וכשמוחל התנאי ואומר שיחול הגט מעכשיו ללא תנאי א"כ ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה.

(יג) שו"ע אה"ע סימן ל"ח סל"ה המקדש על תנאי כו', עי' לעיל סק"י וס"ק י"ב דין ז' נתפרשו כל הפרטים בדין זה.

שם סל"ז מי שהלך למדה"י כו', הוא מתשו' הרא"ש ושם כתב הטעם משום שיכולים לבטל התנאי והמעשה קימת, ועי' לעיל סק"ז כתבנו דלא קיי"ל כן, ומיהו הדין אמת אף לדין משום דכיון דהתנאי לטובתה יכולה למחול, ואף לדעת הרמב"ן שכתבנו לעיל סק"ט י"ל דבקידושין מודה דכיון דבעינן דעתה הרי זה כאילו היא התנתה וממילא העיקר בטובתה, וגם הכא ודאי התנאי לטובתה, וכמו שכתב בסל"ח, ולפי זה היה מקום לומר דבמחילתה לחוד סגי, אבל אפשר דצריך גם הסכמתו דכיון שהתנאי מסור בידו נמצא שצדקה שקידש עדיין נשארה בידו אפשרות לחזור בו ולא כל כמינה לבטל, ומיהו י"ל דלעולם נקבע כן עיקר התנאי צדעת קדושין כיון שהוא לטובתה שאם תמחול התנאי שהוא מקדשה מעכשיו ללא תנאי, וכן נראה, ולפי זה במחילתה לחוד סגי, וא"כ ריזוי שניהם, וז"ע.

ומ"ש ואפילו נתאכלו המעות ר"ל שבמחילת התנאי חלין הקידושין למפרע וכאילו קידשה אז ללא תנאי, ואף שבשעת מחילת התנאי כבר לא היו המעות צעין נמי שפיר דמי שהיא מקודשת מתחלת הגמילה דחשיב כנתקיים התנאי, ובח"מ וב"ש כתבו לפי שכל לידה בתורת קידושין ומשמע דבאו לפרש שיכול עכשיו ע"י מחילת התנאי לעשות קידושין ללא תנאי אף שכבר נתאכלו המעות לפי שכלאו לידה בתורת קידושין ועדיין מיתלי חלי הקידושין, ואמנם הוזכר כן בתשו' הרא"ש לומר כן אילו הו' חשבינן לה כקידושין חדשים, אבל אין זו כונת המחבר שכתב כדברי הרא"ש שהקידושין חלין למפרע משעה שקידשה ולא משעת מחילת התנאי, וזוהו אין צריך שום טעם דהרי קידש ממש צמעות צעין אלא שהתנה עליה תנאי ונתקיים, ובעיקר הדין דכה"ג דנתאכלו המעות יכול לקדש מעכשיו ללא תנאי ז"ע, וכמש"כ לעיל סק"י.

אלא להרווחה יכול למחול, ודוקא בתנאי שצידה לקיימו אז יכול למחול אבל אם היה תנאי שאין צידה לקיימו אף שלא נתכוין אלא להרווחה ידידה אינו יכול למחול, כגון ע"מ שאזכה בגורל, כ"נ, ודוקא קודם שנתבטל התנאי אבל אם כבר עבר זמן קיום התנאי ולא נתקיים כבר נתבטל הגט ואינו יכול למחול עכשיו שיחול למפרע. ו. האומר הר"ז גיטין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ואח"כ הסכימה לו שלא יבוא ושלם יהיה גט, הויא ספק מגורשת, ואפשר דבשעה"ד יש להקל שאינה מגורשת כלל, [דהכא צין לדעת הרמב"ן דהא הסכימו שניהם לבטל התנאי] וצין לדעת הר"ן אינה מגורשת וכ"ד הרמב"ם ואף שצדדנו שאין כן דעת חו' ועוד, מ"מ בשעה"ד אפשר שיש להקל. ז. ולענין קידושין במקדש מעכשיו על תנאי כל תנאי שלטובתו יכול הוא למחול ושלטובתה יכולה היא למחול, ודוקא תנאי שצידם לקיימו, [כ"נ] דתנאי שאין צידם לקיימו לעולם הוא נקבע כפי שיהיה צמיתות ולא כל כמיניהו למחול עליו וכמש"כ הרמב"ן לענין ציטול שניהם בגט, ושעדיין אפשר לקיימו, לאפוקי אם כבר עבר זמנו שנמצא שכבר נתבטלו הקידושין שוב אין מחילה מועלת, ולקדש עכשיו בכסף זה א"א אלא"כ יש עדים שהוא עדיין מונח תחת ידה דהו"ל פקדון, ובתנאי שאינו לטובתם אינם יכולים למחול, ואם ציטלוהו שלא יועיל קיומו לקיים הקידושין, ונתקיים התנאי הוי ספק, ובמזמין ונדריים אם קידש ע"מ שאין עליה והיו עליה אפ"ה אם כשנודע לו מהם אינו מקפיד הו' קידושין למפרע, [אע"ג דנמצא שלא חלו הקידושין כלל, והר"ז כמחול אחר שכבר נתבטלו, דהכא עיקר התנאי מתפרש אם יקפיד לכשיוודע מהם], ובתנאי שצידו לקיימו, ואינו לטובתו שאינו יכול למחול, ז"ע אם יכול לחזור ולקדש ללא תנאי בנתאכלו המעות, עי' לעיל סק"י, וז"ע.

הכלל העולה, בגט מעכשיו על תנאי אינו יכול לא למחול, ולא לבטל, וזוהו תנאי דלטובתו לבד נתכוין, ולא נתפרש היכי דמי בגט וזוהו מתניתין ע"ה צ' לרשב"ג, ואם הסכימו שניהם לבטל התנאי שלא יועיל קיומו לגט הוי ספק, ותנאי דלטובתה ומחלה כגון אם לא באתי, אפשר דיש להקל בשעת הדחק דמועילה מחילתה (בהסכמת

חוב זה, ואולי חשיב תנאי ומעשה בדבר אחד, ול"ע
בזה כעת ול"ע.

ומיהו יש כאן לפרש למה אמנם אין הארכת זמן
מן המלוה מועלת לבטל השבועה והא כל
עיקר השבועה לטובתו ולמה אינו יכול למחול,
ואפשר דהרשב"א לשיטתו [דד"ז מתשו' הרשב"א
הוא], דאין מחילת התנאי מועלת אלא בדבר
שבממון שיאמר הריני כאילו התקבלתי, והארכת זמן
י"ל שאין בו ענין הריני כאילו התקבלתי, אבל אין
נראה כן, דהא ה"ז סתם דברי הרשב"א אע"ג
דכאן בא"ע פסק דלא כהרשב"א, ועוד דאף
להרשב"א מסתבר דה"ג כהנאח ממון הוא ויכול
למחול ע"י לעיל סק"ו, ואפשר דהכא כיון שאין
שבועתו מרצונו ולהנאחו אלא להפיס דעתו של
המלוה אין מחילה כאן כאילו פירש לענין מחילה
שיהא כרצונו, אלא השבועה מתפרשת בהחלט כפי
שנשבע, דדוקא בעושה דבר מרצונו לטובתו בזה
פתיכי במחשבתו שהכל כפי רצונו וטובתו, וקבעו
חכמים שהתנאי מתפרש כפי רצונו, אבל לא בעושה
דבר לרצון אחרים ולטובתם וענינם, וכמש"כ לעיל
סק"ט, ועוד אפשר דדוקא בעושה דבר בתנאי
שבזה אין הדבר נגמר במוחלט הקילו חכמים לחשוב
התנאי כפי רצונו אף שלא פירש, אבל בעושה דבר
החלטי ללא כל תנאי אף שידענו כיצתו מ"מ אין
בכלל זה שהעיקר תהא הסבה ושיכול למחול, ומיהו
הריני כאילו התקבלתי מועיל שזה כפרעון ממנו,
ואפשר עוד דהכא כיון שחוב הוא אללו, אין בדעת
המלוה שיאריך לו הזמן ודדוקא רוצה שישלם בזמן
והוי כללעורה שאין מחילתו מועלת, ע"י מ"ש לעיל
סק"ו, וביריטב"א גיטין ע"ד ב' כתב דיכול להאריך
הזמן שזה כאומר הריני כאילו התקבלתי ע"י"ש,
ומ"מ לדינא יש להחמיר כהרשב"א וכמו שסתם
בשו"ע.

(יד) שו"ע אה"ע סימן קמ"ג ס"ב לפיכך אינו
יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו
משהגיע לידה, ודין ביטול התנאי שיחול הגט ללא
תנאי לא נתבאר כאן, וכן אין כאן נידון אלא
בשהבעל לצדו רוצה לבטל הגט או להוסיף על תנאו
אבל אם גם היא הסכימה לא נתפרש כאן, וע"י
לקמן סו"ס קמ"ד וכבר נתבאר לעיל סק"י"ב,
[ובט"ו כתב שכאן נתבאר שא"א לבטל התנאי
ממש"כ ולא להוסיף על תנאו, וז"ע שלהוסיף על

שם בהגה"ה או להוסיף כו', היינו לומר שאף
שיתקיים התנאי לא יחולו הקידושין אלא
בהוספה לתנאי שמוסיף עכשיו, ול"ע דדוקא מחילת
התנאי מצינו בענין שהתנאי לטובת אחד מהם
שיכול לוותר עליו אבל לענין קיום התנאי שלא
יועיל לא מצינו בכזה תנאי שיהא רק לטובת אחד
מהם שיתפרש שמועיל מחילתו שהרי אינו מקדשה
בע"כ ונמצא לעולם הקידושין לטובתה, וגם הם
טובתו וממילא לא שייך כאן מחילה, ובהסכימו
שניהם לבטל התנאי שלא יועיל קיומו לקיים
הקידושין [בתנאי שצידם לקיימו] הוא בפלוגמת
הרמב"ן והר"ן גיטין ע"ו, וקיי"ל דהוי ספק,
[וכמש"כ לעיל סק"י"ב דכל הגורסים כ"ו
שאעבור פליגי], ואי משום דעת בעה"ע דיכול
לבטל הגט אף באמר מעכשיו, הא כל הראשונים
חלוקים עליו וכמש"כ המ"מ פ"ח מה"ג ה"א, ולא
קיי"ל כוותיה, וע"י ז"ש סו"ס קמ"ד.

בב"ש סק"ס"ד הביא קו' הט"ז ממ"ש ציו"ד
סימן רכ"ח סל"ט דמי שנשבע לפרוע
לזמן פלוני א"י להאריך הזמן, ודבריהם ז"ל ז"ע
דאנו הכא הענין הארכת זמן, הכא הענין מחילת
התנאי הראשון, וכשם שאפשר למחלו ללא תנאי
ה"נ אפשר למחלו בתנאי והרי מחלו תנאי הראשון
על מנת תנאי שני, והר"ו ממנו כאמר הריני כאילו
התקבלתי על מנת שתתן לי סך כזה במתנה עד
יום פלוני, דשפיר דמי אף לענין שבועה, וכמש"כ
בצ"י שם תיקון דבר זה שיאמר הריני כאילו
התקבלתי ע"מ שתשבע שתרעני ביום פלוני, [ומה
שלא כתב שיאמר הריני כאילו התקבלתי ע"מ
שתפרעני ביום פלוני ול"ל שבועה, אפשר שהם
חוששים לאונס ולכך ניחא להו טפי לתלות בשבועה,
ובנו"ב קמא יו"ד סימן ס"ז כתב משום דהוי תנאי
ומעשה בדבר אחד], והרי אין כאן חוב החלטי
שיהא בו ענין הארכת זמן ואין זה אלא מחילת
תנאי הראשון ע"מ תנאי שני. — ויש לעי' החם
אמאי לא אמרו שישבע קדם שיפרענו ביום פלוני
ואח"כ יאמר המלוה הריני כאילו התקבלתי, והרי
אין כאן פרעון חוב אלא נשבע לתת לו מתנה
דכשאמר הריני כאילו התקבלתי כבר נמחל החוב,
וכך יכול לישבע קודם אמירתו כמו אחר אמירתו,
וסתמא דמילתא לזה מהימן ליה למלוה כדאמר
ב"מ ל"ה א', וגם יכול לישבע על תנאי, אם ימחלו

הוא גירושין מתנאי השני ואילך, דהו"ל כאמר לה הר"ו גיטך מעכשיו אפילו לא יתקיים התנאי הראשון, באם תקיימי התנאי השני, ואריך שיהיה הגט תנאי בשעה שמתנה התנאי השני, והא דקאמר דלא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונים, היינו שלא נתכוין לבטלם שאילו נתכוין לבטלם היה יכול אם הייתה מסכמת, והיתה מתבטלת נתינה הראשונה לגמרי, ולא היה הגט אלא מאמירתו העכשוית, וזהו פירוש הרמב"ן, וממה שלא הזכיר הסכמתה בסיפא באמר ר' וחזר ואמר ש' משמע דאירי בתנאי אם, וכ"כ המ"מ שנראה יותר דאירי בתנאי אם.

שם בהגה"ה וי"א דכ"ו דוקא בשלא מסר לה הגט לא בתנאי ראשון כו' אבל מסר לה הגט בשעת תנאי הראשון או השני אותו תנאי דוקא, דברים אלו כתבם הר"ן לפרש"י דאירי שחזר והתנה קדם מסירה וזוהי כתב דדוקא אם לא מסר בשעת תנאי השני אבל אם מסר בשעה שאמר התנאי השני אמרינן דהדר ביה מתנאו הראשון, ותנאי שני דוקא, ולפי זה דברי הרמ"א ז"ע במש"כ שאם מסר בשעת תנאי הראשון דאז אותו תנאי דוקא, והיכי דמי, אי בתנאי אם הא ודאי אף הר"ן מודה דאף בתנאי השני חשיב תנאי דהא יכול לבטל את הגט שהרי עדיין לא חלו הגירושין וה"נ יכול להתנות תנאי אחר, ומה צרך דבשעת מסירה אמר תנאי אחר הא השמא הדר ביה ומוסיף עוד תנאי, ודברי הר"ן אינם אלא דבפירש תנאי קודם מסירה ובשעת מסירה פירש תנאי אחר דאמרינן מיהדר הוא דהדר ביה, ואי בתנאי מעכשיו נמי הא כו"ע מודו דיכול לומר שמעכשיו יכול הגט ללא תנאי וה"נ יכול לומר שיחול בקיום תנאו השני, והר"ן לא השיג על פירוש הרמב"ן אלא דמה שאמרו בצרייתא לא ביטלו דבריו הראשונים לא אחי שפיר דמשמע שאם רצה מבטלם, וכן בסיפא קתני דאמנם ביטל דבריו הראשונים וזה ס"ל להר"ן דאי אפשר, אבל לענין שנתכוין להוסיף בזה לא פליג הר"ן, דודאי יכול להוסיף מעכשיו, ואולי ס"ל להרמ"א דאי מפרשינן בגמ' כפרש"י לא מקיימינן לדינא דהרמב"ן מסבירא, ואמרינן דאי חזר ואמר ע"מ שתני לי מאתים זוז כונתו שיחול למפרע בתנאי זה, וזה א"א דלמפרע אינו יכול למחול על תנאי הראשון,

תנאו פירושו שאף שיתקיים התנאי לא תהיה מגורשת אבל לענין ביטול התנאי שתתגרש אף שלא יתקיים מזה לא נזכר כאן כלל, ומיהו קושטא מה שסיים הט"ז לבטל התנאי שכתב הרמב"ם, ולקמן ס"ו, אינו ענין לכאן דהתם לענין שיחול מכאן ולהבא והוא נידון אחר, ואינו ענין כלל לדיני תנאי אלא הוא נידון אם צריך ליטלו ולחזור וליתנו לה.

שם בהגה"ה וי"א דאפילו בתנאי מעכשיו יכול לבטלו ויש להחמיר, כנראה הכונה בשהבטל בעצמו מבטל הגט, והוא כדעת בעה"ע, ותימא הוא למה החמיר לחוש לדעתו בזמן שכל הראשונים חלוקים עליו, ה"ה, רב אחאי גאון והר"י"ף והרמב"ם והראש"ד (שפי' הא דע"ו א' כרש"י) ורש"י ותו' והרמב"ן והרש"א והרא"ש [וכמש"כ סק"ו] והר"ן והריטב"א וה"ה, והרמב"ן כתב שאין בזה בית מיוחד, והגר"א ז"ל כאן צ"ע שכתב הר"ן בשם אחרים והראש"ד, וז"ע דהר"ן בשם אחרים כונתו לפי הרמב"ן והיינו שבהסכמת שניהם יכולים לבטל התנאי שלא יועיל קיומו לקיים הגט, אבל הבעל בעצמו ודאי אינו יכול, ודברי הרמ"א הם לבטל הגט והיינו הבעל בעצמו דהא קאי אמ"ש המחבר, וגם דברי הראש"ד כתבנו לעיל סק"ה דנראה דהם בתנאי אם ולא בתנאי מעכשיו, והרי הראש"ד (נדפס בגליון הרי"ף) פירש ברייתא דע"ו א' כפרש"י, ודלא כבעה"ע, וכן המ"מ כתב שכל הפוסקים ס"ל כן וזוהי הבעה"ע ומשמע דמפרש דעת הראש"ד כמש"כ, וכן מדברי הרא"ש בתשובה אין ראיה וכמש"כ לעיל סק"ו, ולענין הלכה משמע דעת הגר"א דאין להחמיר כהבעה"ע, [והבעה"ע עצמו צדיני תנאי הביא שר' יעקב חולק וסיים דז"ע], שסיים בדברי ה"ה שהרמב"ן והרש"א הכריעו דלא כהבעה"ע בראיות ברורות, ונראה דהכי קי"ל.

שם ס"ה וי"א דה"מ כשלא אמר לה כו', כתב וי"א משום דעת הרא"ש לקמן סט"ו, ואף שכתב סתם, לפי ששם העתיק לשון הרמב"ם, אבל נראה דלא קי"ל כהרא"ש וכמ"ש בסמוך.

שם ס"י הנותן גט לאשתו על תנאי [כנ"ל ובספר שלפני כתוב ע"מ והוא ט"ס] שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה כו', המחבר סתם כלשון הרמב"ם ויתפרש כשני הדרכים שכתב המ"מ, או בתנאי אם, או אף בתנאי על מנת, ובתנאי השני

[דהוי לזעורה], וממילא אין התנאי השני חל כלל, אבל ז"ע מאי דוחקי' למימר הכי הא שפיר י"ל דכונתו מכאן ולהבא וממילא שפיר חייל התנאי השני, ומנ"ל לחדש דהר"ן פליג בהא אחרי שלא הזכיר לחלוק בזה כלל, גם אין נראה לומר דלהר"ן צריך ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, דהא הרמב"ם והרשב"א וה"ה כתבו מסבירא בהא דמחולים לך ע"ד ב', דא"ל ליטלו הימנה, וה"נ לפירוש רש"י והר"ן, ואולי תנאי הראשון או השני דקאמר לאו שהתנה ראשון עכשיו קאמר אלא ה"ק בין תנאי דמאחיים וזו שהוא הראשון בין תנאי השני איזה מהם שהתנה בשעת מסירה הוא העיקר, אבל לעולם אין זה אלא בהתנה שניהם קודם המסירה ולא איירי בהוסף תנאי אחר המסירה כלל, וג"ו דוחק, ואפשר דהרמ"א איירי כאן באופן דאי אפשר לחשוב התנאי השני מאז ואילך, דאיירי בלא ידענו אם היה הגט צידה בשעת אמירה שניה או בידענו שאבד, ובה כתב דלעולם התנאי שבשעת מסירה עיקר, אם הוא ראשון הוא עיקר לפי שא"א חו לעשות תנאי אחר, ואם הוא שני הוא עיקר לפי דאמרינן דהדר ביה מתנאי הראשון, וג"ו קשה דאם פירש דברי המחבר בתנאי אם הו"ל לפרש דדבריו איירי בתנאי מעכשיו, ואי פירש דהמחבר איירי בתנאי מעכשיו ומכאן ולהבא הו"ל לפרש, דדבריו איירי באופן שא"א שיועיל התנאי השני מכאן ולהבא, ולפרש כונת המחבר בתנאי מעכשיו ושהתנאי השני חל למפרע, זה א"א דהא התנאי הראשון היה ע"מ שתני מאחיים וזו ומפורש אמרו ע"ד ב' ולעיל ס"ה, שאינו יכול למחול תנאי זה, וז"ע.

ולדינא נראה דקיי"ל ככל הפירושים הנזכרים דחד טעמא בכולהו שלא נהכוין לבטל אלא להוסיף, ובין בתנאי אם ובין בתנאי מעכשיו בין קודם מסירה בין לאחר מסירה לעולם יכולה לקיים שני התנאים וכשמקיימת הראשון מתגרשת מומן מסירת הגט, וכשמקיימת השני אם היה התנאי השני אחר מסירה מתגרשת משעת אמירת התנאי השני, וצריך שיהא הגט קיים צידה בשעת אמירה שניה, [ובתנאי אם בלא"ה צריך שיהא קיים צידה בשעה שמקיימת התנאי], וזו לא אם התנאי הראשון היה קודם מסירה והתנאי השני בשעת מסירה או השני מבטל הראשון לדעת הרמב"ן והר"ן, ונראה

דקיי"ל כן שאפשר לכיון אף דעת רש"י כוונתה, ומש"כ ומסרו לה לאו באותו מעמד ממש קאמר], ולענין אמר ר' וחזר ואמר ש' בתנאי אם ודאי כו"ע שוין שיכול לבטל, ובעל מנת בלא הסכמתה ודאי אינו יכול לבטל התנאי הראשון, ובהסכמתה דעת הרמב"ן והרשב"א דיכולין לבטל ואז אינה מתגרשת אלא בתנאי שני מומן תנאי שני ואילך, וקיי"ל להחמיר כוונתה כמש"כ לעיל ס"ק י"ב.

שם ב"ש ס"ק י"ט ויכול להתנות תנאי אחר היינו כשנתנו שניהם כו', אין צריך ריזוי שניהם אלא בסיפא שמבטל תנאי הראשון, אבל כשמקיים תנאי הראשון אין צריך ריזוי דידה דהא התנאי השני הוא מתנה מעכשיו ואין כאן כל ענין ברזונה, והתנאי הראשון הרי נשאר קיים.

שם וע"ז כתב רמ"א אפילו בריזוי שניהם לא מהני כו', ז"ע הא הרמ"א קאי בדין הראשון שלא ביטל דבריו הראשונים, כדמוכח ממש"כ או השני, ואי בדין השני דביטל איירי א"כ התם לעולם השני דוקא, אלא ודאי בדין הראשון איירי ובדין הראשון לכו"ע א"ל ריזוי דידה, דהא התנאי הראשון נשאר קיים והשני הוא מתנה מעכשיו וכמבואר ברמב"ן, ולכו"ע שני התנאים קיימים ואין בזה חולק, ולא משמע כלל לפרש מש"כ הרמ"א אבל אם מסר לה הגט בשעת תנאי הראשון דאיירי בדין הסיפא ואז השני שכתב היינו בדין הרישא, וז"ע.

שם אלא אכתי קשה מ"ש בס"ס ל"ח כו', עי' לעיל ס"ק י"ג נתפרש דהתם כו"ע מודו, וכמ"ש אמנם בסוף דבריו דשאני הכא דהוא תנאי לזעורה והתם הוא תנאי לטובתה, (ומיהו מכאן בלא"ה ל"ק וכמש"כ לעיל לנפות מפ"י הב"ש בדברי הרמ"א, אלא דמ"מ יש לפרש דאף הר"ן מודה התם אע"פ דהתם לענין שיחולו הקדושין למפרע). — ומש"כ ודוחק לומר שאני להוסיף באותו תנאי כו', הוא קשה טובא דמאי ענין הוספה שייך התם הרי הוא ממש תנאי אחר ומה בכך ששניהם תלויין בשבוצו בזמן מסויים, ועי' לעיל ס"ק י"ג, ואולי כונתו דסתמא דמילתא זימנין דמרווח ליה לזמן וכאילו התנו שיוכלו להאריך דמי, אבל אה"נ דלענין הדין חשיב התם כביטול תנאי ראשון על מנת תנאי שני, וכמש"כ לעיל שם.

שם סט"ז ואין תקנה להחירו לאותו פלוני אלא"כ יקדשנה כו', כ"ה בתשובת הרא"ש, והא דאין מועיל מחילת התנאי כתב ב"ח משום דהכא הוא לנעורה, וכן נראה, ומש"כ ב"ש לחלק בין תנאי בקום ועשה לתנאי בשוא"ת, ז"ע שאין לזה מקור בעיקר דין הגירושין ואין זה אלא בחששות אם תקיים התנאי, אבל לענין עיקר הגירושין שזה בין אם התנאי בקום ועשה בין אם הוא בשוא"ת [ומש"כ בט"ז] זה לא נתפרש, ובחורן מנן בזהדיא פ"ב ח' דמועיל שיטלנו ויחזור ויתנו לה, אבל דברי הרא"ש תמוהים, דזהדיא תניא בתוספתא הביאה הרמב"ן ע"ו ח' דאם גירשה על תנאי ורוצה לחזור בו ולגרשה בלא תנאי הר"י נוטלו הימנה וחוזר ונותנו לה, ומבואר דזה ודאי מועיל וא"ש קידושין אחרים, והרמב"ן פירשה דאחיא כרשב"א ע"ח ח' אבל למאי דקיי"ל כרבי א"ש ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, וכן בסברא הדבר קשה שבגירשה על תנאי אם לא יתקיים התנאי אין כאן גירושין כלל ולמה אינו יכול לחזור ולגרשה בגט זה בלאם לא יתקיים התנאי, והרא"ש בעצמו בתשובות כלל מ"ו ס"ב הביא דברי הרמב"ם דלעיל ס"ו שמועיל ביטול התנאי, [ועי' לעיל סק"ז], וכ"כ שם עוד בזהדיא שאם המורה חושש הרי הוא אומר שתתגרש מעכשיו, [ומיהו מלשנו שם משמע שהגט ציד הב"ד, אבל נראה שיש שם ט"ס ואיירי דהיה הגט צידה, חדא דהא כבר גירשה על תנאי ומסתמא ודאי כבר מסר לה הגט ואין חזר הגט ליד ב"ד, ועוד דא"כ הרי צריך שיעשה עכשיו שליח לגרש, וזה לא עשה, אלא משמע שהגט צידה, ומה שהביא שם הא דחז"ל איחי ותיחוד ותפתח אמנם לא נתחורר דטפי הו"ל לאחויי צרייתא דע"ח ח' שא"צ לחזור וליטלו הימנה], וכבר רמז לכ"ז הגר"א ז"ל, ולדינא נראה דלא קיי"ל כתשובה זו דמלבד שהרא"ש בתשובה הנזכרת סותר עצמו הרי בתוספתא מפורש איפכא, וגם הרמב"ן והר"ן העתיקו התוספתא ופירשוה, וכן הרשב"א ע"ד ח' ב' כתב בפשיטות דמועיל שיאמר הא גיטך מעכשיו בגירש ע"מ שתני מאתים זו, וכ"ה ברמב"ם וכמש"פ ה"ה, וכמו שסתם המחבר לעיל ס"ו, ובאמת תימא על שהמחבר סתם כאן כדברי הרא"ש בתשובה זו.

טו) טור סימן קמ"ד ח"ל הר"י גיטך כ"ז שאעבור כו', דברי רבנו ז"ע שהתחיל בפרש"י, וסיים בפ"י חו', ואח"כ הזכיר פירוש הרמב"ם, ואולי יש כאן ט"ס ונשמט פ"י חו' וז"ע.

ודברי הרמ"ה הם כפי' חו', וכתב דאף שצריך להאמינה שלא בא וכדמסיק הטור להלן אבל א"צ להאמינה שלא ביטל לפי שאינו יכול לבטל, ומשמע דבהאמינה שלא בא עדיין לא נסתלק חשש פיוס אע"ג דלא חיישין לפיוס כל שלא בא, עי' לעיל סק"ד, ומיהו יש לפרש דבהיה הולך ובא איירי ובאמר כל זמן, ואף שלא נזכר בדברי הרמ"ה כ"ז מ"מ י"ל דבהכי איירי וסמך ארישא, ונמצינו למידין דלא ס"ל כפר"י דאינו אלא לעז בעלמא וכשהאמינה שלא בא חו' לא חיישין שיערער שביטל, אלא לעולם צריך להאמינה גם שלא ביטל, ובזה כתב דמעכשיו א"צ לפי שא"א לבטל, והנה למדנו דאף בהסכמת שניהם אינם יכולים לבטל במעכשיו, דאל"כ אחתי ניוש שמא הסכימו שניהם וביטלו, וכדעת חו' שכתבנו לעיל סק"ט, [ואין לומר דהרמ"ה כתב כן רק למאן דמתני לה אצרייתא דלדידיה לא חיישין שמא בא ואין החשש אלא משום ביטול ולזה כתב דמעכשיו א"צ, אבל אה"נ דלמאן דמתני לה אמתניתין בלא"ה ינחא דכיון שהאמינה שלא בא חו' לא יערער כלל וכמו לפר"י, דהא הטור כתב בסמוך דחיישין שמא בא וא"כ לא היה צריך להביא דברי הרמ"ה, אלא ודאי הרמ"ה לא ס"ל כפר"י, ומיהו דברי הטור בלא"ה ז"ע שסתם ציותר וכלל כל הפירושים וכמש"כ לעיל].

שם ב"י כתב שדעת הרמ"ה כהרמב"ם ודעת הרא"ש כהצעה"ע וכן נוטים דברי הר"ן, והדברים ז"ע שאין דעת הר"ן והרא"ש כהצעה"ע ובהדיא חלקו על הצעה"ע בפירוש הא דע"ו ח' וכמש"כ לעיל סק"ו י"א, וגם דברי הרמ"ה אינם כדברי הרמב"ם כפי מה שפירש ה"ה והרמב"ן דדעת הרמב"ם דאף במעכשיו אם הסכימו שניהם לבטל יכולים לבטל, או דתנאי דלטובה יכולה למחול וכמש"כ לעיל סק"ה, ואילו דעת הרמ"ה דמעכשיו אינם יכולים כלל לבטל וכמש"כ לעיל, ובהגהות מהרל"ח בשם רשד"ם כתב דאולי הוא ט"ס בטור.

טו) שו"ע סימן קמ"ד ס"ו התנה עליה שתתגרש כשיעבור כו', הוא לשון הרמב"ם וכבר נתבאר לעיל סק"ה, ולענין הלכה קיי"ל כפיר"ת ונתבארו כל הדינים לעיל סק"ב, ואף לדעת הרמב"ם כל הדינים מוסכמים וזל"ת דין ב' הנזכר שם אינו נכון לדעת הרמב"ם דאף במעכשיו אם לא באתי אפשר לבטל וזריך להאמינה שלא ביטל ומיהו אם תיכף הלך לא חיישין שמא בא וביטל בשאמינה שלא בא, וכמש"כ לעיל סק"ד, [ועד"ן ז"ע צוה], ולשמא פייס ע"י שליח לא חיישין, אבל בששהיה עד שהלך חיישין שמא פייס וביטלו, וזריך להאמינה גם שלא ביטל, וקיי"ל כן להחמיר בדין זה. — ומש"כ המחבר שרק לכתחילה יש להזריך להאמינה שלא בא, כבר כתב מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה ס"ק י"ט דאף דיעבד יש להחמיר דהרמב"ם יחידאה נגד כל הראשונים ז"ל.

שם ז"ש ס"ק י"ג משמע אם היה נתייחד עמה אע"פ שנתן לה נאמנות כו', הוא דבר פשוט שהרי כשנתייחד עמה אנו חוששין מן הדין שמא בעל, ואפילו הוא קמן ואומר שלא בעל וגם היא אומרת כן, נמי הוי גט ישן, ומאי שייך כאן הימנה, ודוקא לענין חשש שמא נתייחד מועיל הימנה דאינו אלא חשש רחוק ומשום ערעורו של בעל וכמש"כ תו'.

שם ס"ק י"ד כתב ז"ח כיון דמסר הגט על תנאי זה לא מהני נאמנות על זה כו', ז"ע הרי נאמנות הוא פירוש בתנאו ומה שייך לפקפק על זה, ואולי דכיון דלא הימנה נגד עדים חיישין שמא יברר אח"כ ביאתו בעדים, ולפי זה אף בהתנה שתהא תלויה ביאתו בעדים נמי חיישין שמא יברר, ול"מ כן, ועי' בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ט כתב שהוא מוכרח בסוגיא דמהני הימנה לענין קיום התנאי דהא לר"ה ע"כ איירי בליכא עדים שלא נתייחד ואפ"ה חשבינן לה כנתקיים התנאי, ומיהו י"ל דב' יום איכא עדים שלא נתייחד אלא דזומן שהיה הולך וצא ליכא עדים שלא נתייחד, ומיהו ראית ה"ש ממעכשיו מוכרחת, [וממה שפרש"י הך וליחוש שמא פייס נמי דהוא משום גט ישן ומשמע דמשום ביטול התנאי בביאתו לא חיישין וכמשה"ק אמנס תו', דקדק מרן (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב דלפרש"י בסתמא

מתפרש התנאי דאם לא באתי שלא לחוש אלא אם יהיה ידוע שצא עי"ש ובסק"ט].

שם אצל הרמב"ם ס"ל הסוגיא איירי צידוע שלא נתייחד עמה, כבר כתבנו לעיל סק"א דבין לר"ה ובין לר"י אשמועינן מתניתין וברייתא דלא חיישין לגט ישן כל שלא ידעו שנתייחד וכן ברייתא י"ח א', ולר"ה זהו כל עיקר חידושה דמתניתין, וכן כתב הריטב"א לר"י דאשמועינן מתניתין דלא חיישין לגט ישן, וכן בדין דגט ישן חשש קיל דרצון הוא ואם נתגרשה תנשא לכתחילה ולמה נחוש לה בשלא שמענו שנתייחד, והרי בזהדיא קמני בברייתא ולג"י אין חוששין, [ואף לפרש"י מתפרש שאין חוששין לזה מן הדין אלא דפריך דניחוש ללעז שהבעל יערער].

שם מיהו אף לשיטת הרמב"ם י"ל אם נתייחד עמה מהני ג"כ נאמנות כו', נראה דאין ר"ל אם נתייחד דבזה ודאי אין שייך נאמנות לכו"ע דהוי גט ישן ואין הבעל בעל דבר כאן כלל ואף אם הוא לפנינו ואומר שלא בא עליה חיישין ליה משום ג"י, וכמש"כ ז"ש לעיל ס"ק י"ג וכמש"כ לעיל, אלא ר"ל אף שלא ידענו בצירור שלא נתייחד נמי שפיר דמי אם האמינה, וכבר כתבנו לעיל דאף בלא האמינה לא חיישין, ואילו לדעת ה"ש דחיישין אין נראה לומר דמועיל אם האמינה דהא הוא חשש מן הדין ומה ענין זה לבעל שאמינה וכמו שתמהו תו' י"ח ב' לפרש"י, ומנ"ל לומר שרק משום לעז יש לחוש אחרי שאין לזה מקור בגמ', ואף אם אין החשש אלא משום לעז נמי י"ל שאין מועיל להאמינה דהא אין כאן כלל ענין להאמינה דעל מה הוא מאמינה הרי זה דבר שאינו נוגע לו כלל וכמש"כ לעיל סק"ג, ומיהו העיקר דלא חיישין כלל וכמש"כ לעיל, וכ"כ מרן (שליט"א) זללה"ה.

שם וא"ל לשיטת הרמב"ם למה לא חיישין לתנאי אם תעשה כך וכך כו' ליחוש שמא ביטל הוא הגט ואפשר לומר דאין חוששין כו', נראה כוננו ז"ל למה אמרו שמא פייס והיינו שיחדיו נתרצו לבטל הא בתנאי אם סגי בציטולו לחוד וניחוש לעולם אף בשאינו הולך וצא שמא ביטל לבדו, ולזה כתב דבלא פיוס לא חיישין שמא ביטל ולכך לא חיישין אלא בשראוי לחוש שנפגש עמה, וזהו שכתב הרמב"ם באתר הרי זה גיטך לאחר י"ב חודש שאם

ובעיקר הדברים כבר נתבאר לעיל ס"ק דלא חיישין לפיוס כשלא נפגש עמה, ולא חיישין לציטול שלא בפניה שאינו חשוד להכשילה ולכך כל שציטול בפני עדים מפרסם הדבר, וכש"כ בשהאמינה שחושש שתכפור בו, ואין החשש אלא שמא ציטול בפניה שלא בפני עדים וסמך עליה ולזה מהני הימנה, וכן לא חיישין שמא בא צנינעא וגם היא אינה יודעת שאינו חשוד להכשילה וכל שיש עדים הדבר מתפרסם, אלא החשש שמא בא והיא יודעת וסמך עליה שלא תכפור ולזה מועיל הימנה, ונחישב הכל.

שם ולשיטות הפוסקים דס"ל תנאי שהוא בקום ועשה כו', לא קאימנא צעיון האידנא צדין זה, אצל לכאורה י"ל דשאי התם שהיא בחזקת פנויה מספק לא מחזיקין לה בא"א, משא"כ כאן שהיא בחזקת א"א מספיקא לא שרינן לה, וכש"כ למש"כ תו' דכאן אינו אלא לעז לערעור הבעל, א"כ בפשוטו ניחא דבקיודשין לא חיישין ובגירושין חיישין, וגם אפשר דשמא פייס הוא חשש קרוב, משא"כ התם שני הזדדין שווין.

שם ב"ש ס"ק ט"ו והא דהוא צענמו א"י לצטל כו' וכ"מ בתשו' הרא"ש כו', עי' לעיל ס"ק י"ז נתבאר באורך.

שם נשמע מזה לשיטה זו אפילו תנאי באם אינו יכול הוא לצטל אלא צריצוי שלה כו', הוא תמוה מאד, הא עדיין לא חל הגט ולמה לא יוכל לצטל, וכבר השיג בזה הגרע"א ז"ל בגליון ולישנא דשמא פייס הוא משום דלא חיישין לציטול בלא פיוס צנינעא וכמ"ש ב"ש ס"ק י"ד, וכבר פירש גם זה הגרע"א ז"ל.

שם בשלמא להוסיף כו', לכאורה פירוש להוסיף היינו שלא יחול בקיום התנאי לחוד אלא גם בקיום ההוספה, ולגרוע פירושו שאף בלא קיום התנאי כולו יחול, ועי' לעיל ס"ק י"ג, ועי' לעיל ס"ק י"ז נתפרשו כל הדינים והשיטות בזה.

ב"ש סימן קמ"א ס"ק נ"ב וכן אם נותן צענמו הגט לידה כו', כן מפורש בהדיא ברמב"ם פ"ט ה"ט ולקמן סו"ס קמ"ד, [ואף שהיה מקום לומר דכשהגט צידה אם איתא דפייס הוי קרע ליה, שהרי הוא מצטלו בפניה לא אמרינן הכי דזימנין שאין הגט צידה אז].

היה עמה במדינה חוששין שמא פייס אצל בלא היה אין אנו חוששים שמא ציטל צענמו, וחזר והקשה אכתי בשבא ויש לחוש שמא נתפייסו למה לא חיישין שמא כשנתפייסו ציטל אח"כ הגט שלא בפניה ומה שיך להאמינה בזה, אצל ז"ע דהא בשהאמינה ציטל מה שיצטל שלא בפניה, וז"ל דכונתו שמא יביא עדים שציטל בפניהם [דהא ודאי ציטול שלא בפניה צריך עדים], ונגד עדים לא הימנה, ולא ציטל מה שיצטל בפני עדים, וחירך דמסתמא מודיע לה וממילא תדע שיש עדים ולא תכחש וכשאומרת שלא ציטל ודאי קושטא קאמרה, [דהא עיקר סברת הימנה היינו שאף אם תשקר אמנם היא מגורשת וזה אין שיך שציטל בפני עדים והיא אומרת שלא ציטל דמ"מ יש לנו לחוש שיתברר ע"י העדים, אלא צריך לפרש כמש"כ דכשתדע שיש עדים לא תכחש], ואפשר עוד לפרש דס"ל להב"ש דלא הימנה אלא אם יאמר שציטל בפניה אצל אם יאמר שציטל שלא בפניה לא שיך בזה הימנה שיצטל הציטול ההוא, ולכך הקשה דניחוש שמא יבוא הבעל ויערער שציטל בפני עדים שלא בפניה, ואף אם לא יביא עדים קמן יש לחוש דהא לא הימנה לענין זה, וחירך דלא חיישין שמא ציטל והיא לא תדע דמסתמא מודיע לה, ולפי זה יש לפרש דהימנה אף לענין ציטול שלא בפניה כל שלא יצטרע בעדים, וכל שאינו מצטרר לא חיישין שמא יצטרע וכשאינו יכול לצטרר הימנה אף אם האמת שציטל, ודוחק, ואפשר גם לפירוש זה לפרש כמש"כ לפירוש קמא דכל שתדע שיש עדים לא חיישין שתכחש, ומ"מ לשון הב"ש ז"ע לב' הפירושים, וחזר והקשה דמ"מ ניחוש שמא ציטל שלא בפניה אף דמסתמא מודיע לה מ"מ כי היכי דחיישין שבא צנינעא ה"נ ניחוש שציטל צנינעא ומה מועיל מה שהאמינה, וחירך דשמא בא יש לחוש טפי משמא ציטל והיא אינה יודעת דחשש שמא בא הוא עיקר תנאו משא"כ חשש ציטול, ומיהו שמא ציטל בפניה חיישין טפי משמא בא, דהיא חשודה לשקר, ושפיר אפשר שציטל בפניה, אצל שמא בא לא חיישין כיון שלא נשמע שבא, אצל שמא ציטל שלא בפניה והיא אינה יודעת הוא חשש יותר רחוק דמסתמא מודיע לה ולכך לא חיישין ליה, זו נראה כונת הב"ש ז"ל אם כי לשונו סתום.

(יז) י"ח ב' תוד"ה שמא ומיירי הכא כו' ונשעת החתימה לא היה הבעל שם כו', נראה כונתם שאמר להם לחתום וליתנו לה וכשהם באים ליתנו לה אנו חוששין שמא פייס, אבל אם החזירו הגט לבעל והוא בא לגרש בו ואומר שלא פייס ודאי שפיר דמי, לא מיבעיא לפמ"ש פ"ר"י שאינו אלא לעז ודאי כשהבעל קמן ואומר שלא פייס הרי ליכא למיחש ללעז, אלא אף לפיר"ת נמי מסתבר לכאורה דכשהבעל אומר שלא פייס שפיר דמי וכמ"ש"כ לעיל סק"ב, ועוד דהכא כשצא עכשיו לגרש בגט זה, הרי אינו חשוד לקלקלה, וכמו דמהימנין לבעל לענין שאר דיני הכשר הגט, ה"נ לענין חשש פיוס, ולא מסתבר כלל לומר דהכא חשיב ריעותא, דאין כאן שום ריעותא אלא שראוי להסתפק בפיוס, וה"נ ראוי להסתפק בשאר פסולין, ולא חיישין משום שאינו חשוד לקלקלה, וכן מבואר ברש"א דכונתם שצוה להם גם שיתנו לה.

אבל ברמב"ן הקשה מה צריך שפייס וביטל הא חוזר ומגרש בו והרי נותנו לה עכשיו, ותיירץ דקודם חתימה אם ביטלו אינו חוזר ומגרש בו, א"נ דהא חתמו בפסול דבשעה שחתמו ביטל שליחותם, א"נ דכשביטל הגט עצמו אינו חוזר ומגרש בו, הנה מבואר דמפרש לה כשהבעל בעצמו מגרש בו עכשיו ואפ"ה חיישין שמא פייס, ותימא מ"ש משאר פסולין דמהימנין לבעל לפי שאינו חשוד לקלקלה, ואולי בשגרש בו ואינו עכשיו לפנינו לשאול לו אם פייס, וחיישין שמא פייס וכסבור דחוזר ומגרש בו ולכך גירש, אבל אה"נ אם הוא קמן ואמר שלא פייס שפיר דמי, ודוחק דל"מ כן, וז"ע.

תוד"ה חיישין, תוכן דבריהם ז"ל דבמגרש מחמת קטט לא חיישין לפיוס, בד"א כשהשליש גט חתום, אבל גט שאינו חתום ואמר לעדים חתמו לאחר י' ימים, או שאמר להם סתם חתמו והם לא חתמו עד לאחר י' ימים, היינו פלוגתא דר"י ור"ל, ובמגרש שלא מחמת קטט אם אינו במקום האשה ושלח לה גט ולא פירש לעכב הנתינה כלל, לא חיישין לפיוס, אפילו שהה השליח, ומיהו אם בא הבעל למקומה תו חיישין לפיוס שהרי יודע שעדיין לא נמסר לה, אבל אם אמר לשליח לא תתציה ניהלה עד ל' יום אז אפילו לא בא חיישין שמא בא בצניעה ופייס.

ובאמת היה אפשר לומר דאמנם צמשליש יש לחוש לפיוס והא דלא פרכין עלה וליחוש שמא פייס משום דכיון שהבעל צעיר פשוט דיש לאוקמי בשמנוה עכשיו ליתנו לה דתו ליכא למיחש למידי, ואף למש"כ לעיל בשם הרמב"ן נמי י"ל דשאני התם דיש לחוש שחתמו בפסול אבל הכא לביטול הגט לא חיישין, דאלת"ה הא לעולם איכא למיחש להכי, ולפי זה מתיישב הכל דכל שלא צוה לעכב הנתינה לא חיישין לפיוס וכל שצוה לעכב לעולם חיישין לפיוס, ולכך בשולח גט למדה"י לא חיישין דהא לא צוה לעכב הנתינה כלל, ופלוגתא דר"י ור"ל הכא באמר להם סתם לחתום ואחריו ונשתהו, וסבירא ליה לר"ל דכיון שלא נחתם גרע טפי ואף שלא צוה לעכב הנתינה חיישין לפיוס ור"י פליג, אבל אי אמר להם לחתום לאחר י' ימים לכו"ע חיישין לפיוס, ונראה דהתו' מיאנו בזה משום דפשוט להו בצבצא דבמנוה לעכב כדי לנערה ליכא למיחש לפיוס טפי מבמנוה ליתן מיד, ולכך פירשו כן הא דהמשליש וממילא אוקמו נמי פלוגתא דר"י ור"ל אף צוה לחתום לאחר י' ימים אלא דמגרש מחמת קטט, ומשמע מדבריהם דסתמא נקבע כן הדין דכל שהוא צעיר ומנוה לעכב לא חיישין לפיוס, דמסתמא מחמת קטט מגרש, ועי' ברמב"ן שכתב דאמנם אף ברייתא דהמשליש איירי בהימנה עיי"ש, וז"ע לדניא.

ויש לתמוה למה נחלקו ר"י ור"ל אליבא דר"ש, ולמה לא נחלקו אליבא דכו"ע באמר כתבו ותנו גט לאשתי ונשתהו עד שכתבו, ואין לומר דלרבנן דר"ל נקטי' דאע"ג דכבר נכתב אפ"ה חיישין לפיוס, חדא דאדרבה כחא דהיתירא עדיף והו"ל לאשמועינן דאפילו בלא נכתב כלל נמי ס"ל לר"י דלא חיישין לפיוס, ועוד אם איתא שזו רבותא דאפילו נכתב חיישין לפיוס א"כ דילמא ר"י לא פליג עליה אלא בנכתב אבל בלא נכתב עדיין מודה, ול"מ כן דכל אומר כתבו ותנו אם נשתהו קצת שיהיו צריכין להמלך, אלא ודאי נכתב וה"ה ללא נכתב, וא"כ קשה למה נקט פלוגתייהו אליבא דר"ש וז"ע, ויעוי' ברש"א שפירש דע"א דהכא משום שפייס לא הפסיד פירות שמשתהו כתיבה, אתינן עלה, עיי"ש.

(יח) **יומא י"ג ב'** תו"י ד"ה כי אבל הכא מתה קודם שנתיקיים התנאי, יש

להסחפק אם אף בתנאי אם ירדו גשמים וכיו"צ אמרינן כן שאם מתה קודם שנתקיים התנאי דלא חשיב גט, או"ד דוקא בתנאי שצידו זה אמרינן דכשמתה הוי כנתבטל ענין התנאי כל עיקר, ועדיף מהסכימו שניהם לבטל שזוהי יש חולקים על הרמב"ן שאין מועיל אבל תנאי אם ירדו גשמים וכיו"צ לא שייך בו שנתבטל כיון שאינו תנאי שצידם, ושפיר י"ל דזוהי כל שמתקיים התנאי הוי גט למפרע אף שמתה קודם קיום התנאי ול"ע.

(ט) ע"ט ב' ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכחצו לה, ומשכח"ל בגוונא דליכא משום מוקדם, כגון במשליש או בגיטין הבאין ממדה"י או בגירש בתנאי אם, דבכל הני ליכא משום מוקדם, ויש כאן משום גט ישן, [דנהי דמיפרסמא מילתא בשעת גירושין וליכא משום פירות ובה אחתו, אבל אח"כ כשילד הבן כבר לא יהיו זכורים שנתאחרה הנתינה ויחזיקוה כגרשה מיום הכתוב בו], והיינו נמי דתניא בכל הני דברייטא ולגט ישן אין חוששין, דהני גווני זהו עיקר דין גט ישן, [ובמשליש וגיטין הבאים ממדה"י הטעם דליכא משום מוקדם משום דאית ליה קלא וכדאמר י"ח א', ובתנאי אם נראה הטעם משום דאי אפשר בענין אחר וגם אהני הזמן לשבוע דקמיה, ושקר אין כאן, וגם אית ליה קלא, דהא מעמיד עדים על התנאי ומיפרסמא מילתא], ולהסבירים דנתאחרה הנתינה כשר ע"י לעיל סימן ג' סק"ב, אי הכא אם נתגרשה לא תנשא נישא בפשיטות דמשום מוקדם שנתאחרה הנתינה אם נתגרשה תנשא לכתחלה ומשום גט ישן לא תנשא, אבל אי אף בגט ישן אם נתגרשה תנשא לכתחלה ע"כ גם לדידהו עיקר דין גט ישן במשליש ואינך.

ובראה דנתייחד ציוס הכתיבה מותר לגרש בו ואין בו משום גט ישן, שהרי אין כאן לעז על הבן, והא לא חיישין שמכיון שידעו שנתייחד וכבר נתפרסמה כתיבת הגט ילעיו דגיטה קודם לבנה, דלמה זה יתלו בייחוד שאחר הכתיבה ולא ייתלו בייחוד דקודם הכתיבה, ועוד דהכל יודעין שאפשר שאף שכתבו עדיין לא נתנו, וגם הנתינה מיפרסמא טפי מן הייחוד וידעו שהייחוד היה קודם הנתינה, ועוד דאכתי אף אם יכתוב גט אחר ילעיו, שאם יש לחוש שהנתינה לא תהא מפורסמת ה"נ יש לחוש שכתיבת הגט השני לא תתפרסם,

אלא עיקר החשש דוקא בנתייחד אחר היום הכתוב בגט, וזוהי חיישין שכשחוליא גיטה תתחזק כגרשה מיום הכתוב בו ואם זמן הלידה יעיד שהריון היה אח"כ ילעיו על הבן, וכן מבואר בתו' לקמן פ' א' ד"ה כי דכתב גט לארוסתו וכנסה בו ציוס וגירשה אין בו משום גיטה קודם לבנה, ומיהו י"ל דהתם מיפרסמא מילתא שכונסה ולא ילעיו, אבל מ"מ נראה כמ"כ, וכן בכתב בו שבוע שנה נמי אין בו משום ג"י כל שלא נתייחד אחר הזמן הכתוב בגט, אבל מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ג לא כתב כן, ועב"ש סימן קמ"ח סק"ה, [ומיהו טעמיה דהצ"ח שם משום לא פלוג, ולא משום שיש כאן חשש].

רא"ש פרק הזורק סימן ח' כתב הרמ"ה ז"ל ואי תיקשי לך הא דאמר לעיל בפ"ב המשליש כו' ואמרינן נמי בפרק מי שאלחו כו', דהא דהמשליש משמע ליה לישנא דברייטא דאחא דקתני מותרת לינשא מיד קאמר דלג"י אין חוששין ומשמע דאילו חששו לא היתה מותרת לינשא, והיינו דקשיא ליה ז"ל, אבל דהא דכ"ז שבעבור קשה הא התם שפיר קתני הו"ל ולא נתייחד הר"ז גט וכשר לגרש בו לכתחלה, אבל אם היה ראוי לחשוש לג"י לא היה ראוי לגרש בו, ואף שהגט תח"י מ"מ כיון שעדיין לא חלו הגירושין מורינן לה לקרוע הגט, ומורינן לבטל לבטל, ולא מסתבר לומר דכיון שהגט כבר צידה חשיב כנתגרשה כבר, דהא סו"ס עדיין לא חלו הגירושין כלל וכ"ה בטור סימן קמ"ח, וכמ"ש כ"צ שם, ואפשר דלישנא דהר"ז גט משמע דדאיכא חשש ג"י אינו גט, ואם היה הדין דנתגרשה תנשא לכתחלה לא הו"ל למינקט האי לישנא, כיון דכלא"ה נמי הוי גט כשר אם נתגרשה בו, והו"ל למינקט מותר לגרש בו, והוי דייקנן דהא לא"ה אסור, אבל השתא משמע דהא לא"ה הוי פסול. — ולפי תירוץ ז"ל ק"ק אמאי לא תני ג"י לקמן פ"ו א' ובמגרש ע"י שליח דלא תנשא לכו"ע, ומיהו י"ל דלא תני אללא מילתא דפסולו בגט בין במגרש ע"י עצמו בין במגרש ע"י שליח.

הרמב"ן והרשב"א ז"ל ע"ג א' הקשו למה במהיום אם מתי אין חוששין לאסור להתייחד משום ג"י, ובכ"ז שבעבור משמע שיש לחוש שלא יתייחדו שלא יהא ג"י, ומירצו דשאני

מהיום שכבר נתגרשה ודמי כאילו כבר נתגרשה
כלל תנאי דתו לא חיישין לגי' ולא מיבעיא למ"ד
שם נתגרשה תנשא לכתחלה אלא אפילו למ"ד לא
תנשא הכא תנשא, [שהרי נתגרשה קודם שנתייחד],
ויש לתמוה דטפי בפשיטות הו"ל למימר דהתם
במעכשיו הרי אמנם גיטה קודם לבנה ומה יש כאן
לתקן, וכ"כ אמנם הר"ן והריטב"א, וברמב"ן בסוף
דבריו ז"ל כתב אצל רש"י ז"ל פי' בכתובות (כ"ז
ב') משום גי', [פי' במהיום אם מחי, ומשמע שם
קצת בפרש"י דמתגרשת מיד משעת נתינה אם
ימות, אצל ברש"א כאן משמע דמפרש דרש"י
בכתובות מפרש כפיר"ת, ועי' בתו' כתובות שם],
וי"ל כן כיון שאינו גט אם לא מת אסור להציא
אותה שתתגרש בגט ישן, עכ"ל, וג"ו לא נתפרש
מה שייך כאן גי', ונראה כוננו ז"ל דעיקר החשש
בגיטה קודם לבנה הוא משום שהגולד מן הפנוי'
אין לו ייחוס שכשם שזינתה עם זה אפשר שזינתה
עם אחר, וחשש זה אינו במגרש על תנאי דהתם
אין לחוש שזינתה עם אחר שהרי היא ספק א"א,
ולפיכך ס"ל להרמב"ן שיש לחכמים לתקן שלא
יתייחד עמה משום חשש זה, [ומיהו אם נתייחד
נראה דלכו"ע תנשא דלא שייך כאן להצריך גט שני
שהרי אמנם מן הדין נתגרשה בגט הראשון מומן
הנתינה, ואילו הגט השני יטעה שלא נתגרשה כלל
אלא מומן שני], שילעיו על הבן שאינו בנו כי
יחשבו שנתגרשה במוחלט מומן הגט, אצל גי' ז"ע
דחיפוק ליה משום ייחוד פנוי' ומה הוצרכו לחכמים
לתקן משום גי', ולענין אם נתייחד הרי אין כאן
תקנה לענין הגט וכמס"כ, וגם עיקר הסברה
שכתבנו אינה מחוורת כ"כ, וז"ע.

ובשם הראב"ד ז"ל כתבו דהיה דכ"ז שבעבור
איירי בשהגט ציד שליח ואמר לו ליתנו לה
כשיעבור לי יום מנגד פניה, ומשמע דס"ל דאף
כלל אמר מהיום כיון שכבר נמסר הגט לידה חשיב
כנתגרשה ותנשא לכתחלה, א"נ עדיף דאף למ"ד
לא תנשא היינו דוקא בנתגרשה באיסור אצל כאן
בשעה שמסר לה הגט שפיר מסר לה ולכו"ע תנשא
לכתחלה, וכ"מ שלא נזכר בדבריהם כלל הא
דנתגרשה תנשא, וכבר כתבנו לעיל דבטור כתב
בהדיא דלא חשיב כנתגרשה ומוריין להו לבטל הגט
או לקרעו, וכן באמת לפירוש הרמב"ן והרשב"א
שפירשו דשאיני התם דלא אמר מהיום ולעולם איירי

בשגרשה בעצמה, הרי מצוה דלילו היו חוששין
לגי' לא היו רשאים לגרש בגט זה אף שכבר הגיע
לידה, [ולא משמע בזה דס"ל חילוק הרמ"ה,
שהרמב"ן י"ח ב' הק' לפרש"י שאין לחוש לערעור
הבעל שהוא גי' דהא אם נתגרשה תנשא לכתחלה,
ומשמע דלעולם תנשא לכתחלה אף בזהיה דכ"ז
שבעבור אע"ג שהוא לא נתנו, וכן בזה דפלוגתא
דר"י ור"ל נמי נראה דאיירי לפרש"י שהעדים
נתנוהו לה, דלא אשכחן ערעור הבעל שיערער
שמסר לה גט פסול להכשילה, וגם י"ל שאינו נאמן
אף לענין לעו, דהא אינו חשוד להכשילה, וא"כ כל
מקום שחששו לשמא פייס היינו רק באופן שהוא
לא נתנו, ולפירוש הרמ"ה באלו לא תנשא לכתחלה
לכו"ע, אלא ודאי הרמב"ן לא ס"ל חילוק הרמ"ה,
וכן ברש"א ע"ט ב' כתב דהא דאמרינן אם
נתגרשה תנשא לכתחלה היינו דוקא במגרש בעצמו
אצל ע"י שליח חיישין שמא פייס, ומשמע
דבהאמינה שלא פייס שפיר דמי ותנשא לכתחלה
אע"ג שהוא לא נתנו לה, [ומיהו עיקר דברי
הרמב"ם שהציא שם א"א לפרש משום גי', דהא
העדים כותבים הזמן שאחר הייחוד, אצל מ"מ
מרהיטת דברי הרשב"א יש ללמוד דלא ס"ל חילוק
הרמ"ה], וכן כתב שם דכל גי' איירי ע"י שליח
דאל"ה הו"ל מוקדם, ואילו הו"ל סבר כהרמ"ה היה
מדקדק לפרש דהיינו שהבעל נתנו לשליח אחר
שנתייחד, אלא משמע דלא ס"ל כהרמ"ה], ודוחק
לפרש דהא דקמני הואיל ולא נתייחד עמה הוא
טעם שרשאי הבעל לעשות כן לכתחלה, דל"מ כן,
[גם לכתחלה הרי אפשר שילך למקום רחוק שלא
יהא חשש גי' כלל ולא שייך בזה איסור לכתחלה],
אלא ודאי פליגי אהראב"ד וס"ל דבתנאי אם, אם
נתייחד עמה קרעינן ליה לגיטא, משום דחשיב
כמגרש לכתחלה בגי', וכדעת הטור, והכי נקטינן.

והרשב"א סיים בזה דאי גרסינן על מנת שבעבור
ע"כ דאיירי התם כפי' הראב"ד שהגט
ציד שליח, דהא ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא שייך
גט ישן, [ואולי הראב"ד אמנם גרים כן ולפיכך
הוצרך לפרש כן, ולפי זה אין להוכיח דהראב"ד
ס"ל דבתנאי אם כבר חשיב כנתגרשה], וצריך לומר
דאמר לשליח שיהיה גט מיום שימסרנו לה בתנאי
אם יעבור, דאל"ה לא שייך לשון על מנת שהוא
מעכשיו דהא שליח הולכה הוא ואינה יכולה

בפשיטות וליחוש שמא פייס דאף ארישא דנתן לידה פריך, ודוחק, וי"ע.

(כ) שו"ע אה"ע סימן קמ"ח ב"ש סק"א מיהו קשה על הרמב"ם כו', ז"ע מאי קשיא ליה ז"ל הא ודאי איירי באופן דליכא משום חשש פיוס, ומשכח"ל במגרש מחמת קטט דלא חיישין כמש"כ תו' י"ח ב' ד"ה חיישין, ועוד משכח"ל באמר לה נאמנת עלי, וגם משכח"ל בשאמר שלא פייס, ובכל הני גווני איירי והרמב"ם לא פירש לפי שבגמ' לא נתפרש, ומש"כ דבמגרש ע"י שליח אין חוששין לפיוס דהיה מודיע לשליח תמורה דהא נחלקו ר"י ור"ל י"ח ב' אי חיישין לפיוס בלא חתמו באותו יום ואמאי לא אמרינן דהיה מודיע להם, וכן הקשו כל הראשונים במשלים ובשולח ממדה"י דליחוש שמא פייס, וכן כ"ט ב' הקשו דליחוש שמא פייס, ודוחק לומר דהיינו משום שיבקש השליח הראשון ולא ימנאנו, דהא אם יבוא למקום האשה כבר יתוודע שמסר הגט לאחר, ובהדיא כתב הרמב"ם סוף פ"ט דאף בשהגט ביד השליח הראשון ומסרו לה חוששין שמא פייס.

שם סק"ד ולא אמרינן דליכא פגם לולד משום אם בא עליה צודאי צועל לשם קידושין כו', ז"ע הא השתא ידעינן שגתייחד עמה קודם שגירשה, וממילא מתחזקת בפניו' ע"י הגט, אלא דלאחר זמן יראו שגיטה קודם לצנה ויאמרו שזינתה ולא יתלו בצעל טפי מאחר והיינו פגם, ואדרבה צודאי לא יתלו בצעל דהא עכשיו היא מוחזקת בפניו' ע"י הגט שזמנו קודם לצנה ואם הולד ממנו הרי היתה מוחזקת בא"א ולכן יתלו דוקא באחר, והיינו פגם דולד.

שם סק"ה האריך להקשות דכשהצעל מוסר תיפוק ליה משום מוקדם, ואפשר דס"ל להטור והמחבר שכתבו לשון זה דמידו לידה דבגט בע"מ בלא ע"מ כשר מוקדם [עי' לעיל ס"ג ס"ק י"ד], ואילו משום ג"י אף בע"מ לחוד איכא, [ולא קאימנא האידנא בעיון הראוי צסוגיא דזמן], ועי' לעיל ס"ק י"ט.

שם שו"ע וי"א דהני מילי כו', כבר נתבאר לעיל ס"ק י"ט דהרמב"ן והרשב"א חולקים בדיון זה, וכ"נ מדברי הר"ן ע"ו ב' שהקשה לפרש"י הא אם נתגרשה תנשא לכתחלה, ואפשר דבשעה"ד אפשר להקל כווייהו, וי"ע.

להתגרש בקצלתו, והשליח לא מסר לה תיכף אלא שהה הגט בידו קצת ואשמועינן דלא חיישין לגט ישן, ולפי זה ניחא נמי הא דיכול הצעל לבטל בדפרכינן התם וניחוש שמא פייס, דבשעה שהיה הגט ביד השליח היה יכול לבטל שליחותו, והנה הרמב"ן והרשב"א לא ניחא להו לפרש כפי' הראב"ד, דלשון הר"ז גיטין משמע דנותנו לידה, וכן כתבו ע"ו ב' דלגירסא דגריס ע"מ שאעבור ע"כ שצריצוי שניהם יכולים לבטל, ומצואר דמפרשי שנתן הגט לידה, וז"ע לפי זה הא דקתני ולג"י אין חוששין הואיל ולא נתייחד עמה, הא אף אם נתייחד עמה אין כאן ג"י, דהא אמר מעכשיו וקושטא הוא דגיטה קודם לצנה, [ואף לפי' הרמב"ן דמשמע דס"ל דיתכן חשש ג"י אף במעכשיו, [וכמו שזדדנו לעיל בטעם הדבר] קשה דהכא משמע דלענין דיעבד איירינן ולענין דיעבד לא שייך לתקן צוה כלום וכמש"כ לעיל, (דהא קושטא הוא דגיטה קודם לצנה אלא דליכא כאן חשש דילמא מאחר), וכש"כ להרשב"א דלא משמע דס"ל סברא זו כלל, וכן בר"ן העתיק דאיכא דגריס ע"מ שאעבור, וכתב בפשיטות דבמעכשיו לא שייך ג"י דקושטא הוא דגיטה קודם לצנה], ואולי בתנאי שצידם לקיימו ולבטלו, אף בעל מנת מורינן להו לבטלו, אם נתייחד, כדי שלא יהא גיטה קודם לצנה, [וכעת ראיתי בספר מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה סק"ד עי"ש ונראה כוננו ז"ל דהנידון אי חוששין לייחוד בשלא שמענו שגתייחד הוא אם מצינו שיתייחד כיון שעדיין אין הגירושין מוחלטים, ואם היה ראוי לחוש לייחוד אף בלא שמענו שגתייחד, היה ראוי לאסור ליתן גט בתנאי כיון שיש לחוש שיתייחד ויהיה גיטה קודם לצנה, והיינו דקתני ולג"י ר"ל לייחוד אין חוששין שהרי לא נתייחד ולכן מותר לגרש באופן זה שאין לחוש שיתייחד, וק"ק בלשון הצריימא דהו"ל למיחני ולג"י אין חוששין בשלא ראינו שגתייחד דלא שכיח, ומאי האי דקתני הואיל ולא נתייחד, הא טעם זה אין אנו צריכים לו בנידון הצריימא, וז"ע], ואולי י"ל דצריימא ודאי צנותן לידה איירי ומיהו הא דקתני ולג"י אין חוששין ה"ק ובאופן זה אם היה ע"י שליח אין חוששין לג"י, ומ"מ דקדקו דאף תנאי דע"מ אפשר לבטל דמשמע להו מדפריך

שם ז"ש ס"ק ו' אצל זאת תימא על הטור כו', יעוי' לעיל ס"ק י"ט כתבנו לפרש דאף הרמ"ה ס"ל דכתנאי אם לא חשיב כמגרשה ומורין להו לצטלו ולקרעו, וכמבנו שם שכ"נ גם דעת הרמב"ן והרשב"א, וראית הרמ"ה מהא דע"ו ז' גם נתפרש שם, ומשה"ק ממש"כ הטור שאם מתגרשה זו תנשא לכתלה, י"ל דהכא בשכ"מ היא סמוכה לו כל יום, ואמרינן דאם איתא דבעל הוי חייש לפגמא דברי' וכמו במגרש בעלמו.

לאחר הכתיבה חיישין לפיוס, ואע"ג דהתו' פירשו אף באמר לחתום לאחר י' ימים וצוהוא בעיר ומשום דמגרש מחמת קטט, וא"כ אף בזה קיי"ל כר"י, י"ל דלא ס"ל חילוק זה [ע"י רמב"ן ורשב"א שם], ולעולם כל שצוה לאחר הנתינה חוששין לפיוס א"נ איירי בהלך למקום אחר [ואח"כ חזר] וצוה לכו"ע חיישין לפיוס, א"נ ברואוהו נתייחד אף במגרש מחמת קטט חיישין לפיוס, כי היכי דחיישין לקידושין בשגרשה כבר.

שם בזה"ט סק"ז בשם תשו' הרא"ם כתב דראובן שצוה לעדים לכתוב וליתן גט אם לא יצא מכאן ועד ג' שנים, ואח"כ התחיל ללכת ושב, ונמנע ממנו, ואח"כ הלך, דאין חוששין לפיוס, והוא תמוה מאוד שהרי זהו דין המשנה הר"ז גיטין כ"ז שאעבור והיה הולך וצא דחוששין שמה פייס כדאמר ע"ו ז', ואין לחלק בין כשמוסר הגט לה למוסר לשלוחה, דאף במוסר לשלוחה חששו כ"ט ז' לפיוס וכמש"כ לעיל, ואף בלא חזר כלל חוששין וכדאמר ע"ו ז' במעכשיו אם לא באחי, [ולא קיי"ל כהרמב"ם, וכמש"כ לעיל ס"ק ט"ז], וכבר תמה כן מרן (שליט"א) זללה"ה סימן ק"ה ס"ק י"ט עיי"ש.

שו"ע סימן קמ"ט ס"ז נתייחד עם אשתו כו', כאן משמע דהעיקר כחירון אחרון שכתבנו דנתייחד גרע וחיישין שמה פייס אף בשלא צוה לעכב הגירושין כלל, דהכא מתפרש בשלא צוה לאחר הנתינה כלל וגם בשהוא בעיר, ומש"כ ספק מגורשת אפשר דאף אי לעולם חששא דשמה פייס אינו אלא מדרבנן וכמ"ש לעיל סו"ס קמ"ד לשון הרמב"ם שם שהגט פסול, [ודלא כהרא"ש], מ"מ בנתייחד גרע טפי והוי ספק מגורשת ולמד כן מלשון ה"ה בפ"ט הכ"ה שכתב דלמש"כ הרמב"ן הטעם משום שמה פייס הו"ל ספק, ומיהו אם אמר נאמנת עלי שלא פייסתי הר"ז מגורשת גמורה, דקיי"ל כהרמב"ן והרשב"א והר"ן נגד הרמב"ם, וכש"כ שדכריו ז"ל לא נתפרשו, ובז"ש לכאורה ל"מ כן, אצל כ"נ.

כא) רמב"ם פ"ט מה"ג הכ"ה נתייחד עמה אחר שאמר לה לכתוב ולחתום וליתן לה כו', יעוי' בה"ה מש"כ בשם הרמב"ן שיש כאן רק חשש שמה פייס, וכ"כ הרשב"א ע"ט ז' והר"ן ס"פ הזורק, ויש לעי' והא קיי"ל כר"י י"ח ז' דאמר כתבו ותנו ואיחרו לא חיישין שמה פייס, ואולי דברי הרמב"ם הם באופנים הנוכחים בהלכות הקודמות בקצב להם זמן מתי שיכתבו וכיון שצוה

כז) רמב"ם פ"ט מה"ג המ"א אצל אם מתגרשת מן הנשואין כו' ואינו עושה שליח בתוך השלשים אלא"כ אמר נאמנת כו' אצל נותן הגט לה כו', לשון זה ז"ע מה ענין עשיית השליח לכאן, הא הוא ושלוחו שווין שבשניהם חוששין שמה פייס, ולעולם יכול לעשות שליח ושלוחו כמותו.

ברוך רחמנא דסייען

מפתחות

על סדר הסימנים

אפי' קן קולמוסא כו' כל הסוגיא, לרבה ולרבא, ובדברי הרא"ש שם, מסקנת הדינים להלכה ואם צריך השליח להעיד שנכתב לשמה. בדין סומא ו' א' תוד"ה אפי'. יז. ג' א' תוד"ה חד. יח. בדין בפ"נ באותה שכונה בדברי הפ"ת סי' קמ"ב בזה. יט. ג' א' תוד"ה מאן. ג' ב' תוד"ה דתנן. ד' א' היכא דאיכא עדים בעי כו', בטעם הדבר לדעת הרי"ף ולדעת תו'. כ. ט' א' אם יש עליו עדים כו' דע"כ ביש עליו עדים איירי. כא. כ"ג ב' אף הנשים כו' האשה עצמה כו' כל הסוגיא שם.

סימן ב

בדין שמורות העולים בערכאות

א. י' א' בדין גט שחתום עליו עד כותי, בכל הסוגיא, ובחולין ד' א' בתו'. ב. בדין שמורות העולים בערכאות של עכו"ם בשמות מובהקים ובשמות שא"מ. י"א א', ושם בשטרא פרסאה. ג. י"ט ב' בדין צריכי למיקריי' ובתו' שם, י"א א' והא לא ידעי למיקרי, בקו' הגרע"א ז"ל שם. ד. בדין כתבו על דבר שיכול להזדייף. ה. כ"ב ב' לא הכשיר ר"א אלא לאלתר כו'. ו. שם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין כו' כל הסוגיא שם. ז. בשו"ע סי' קכ"ד ס"ב. ח. עוד בדין שמורות העולים בערכאות י' ב' י"א א'. ט-י. שיטות הראשונים בזה. יא. בדברי הרמב"ם פכ"ז ממלוה ולוה ה"א בדין זה. יב. בשו"ע חו"מ סי' ס"ח ובב"י שם. יג. י"א ב' עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות עכו"ם כו' כל הסוגיא ושיטות הראשונים ז"ל. יד. בדין צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, בדברי התו' ב"ב קס"ב א' בזה, ובדעת הרמב"ן בזה. טו. בחו"מ סי' מ"ד בסמ"ע סק"ב. טז. רמב"ם פ"א הי"ח. יז. רא"ש פ"א הי"א וה"ה דכל הני פירכי שייך נמי לאקשווי

סימן א

בענין בפני נכתב ובפני נחתם

א. בקושיית הגרע"א ז"ל דחתימה שלא לשמה פסול בכל השטרות. ב. זבחים ב' ב' בדין סתמא. ג. ב' ב' לפי שאין בקיאין לשמה, אי לס"ד דרבה לית ליה דרבא מועיל בפ"נ לענין קיום. בהא דלא סגי במה שהשליח אומר שהבעל שלחו. ד. ט"ז ב' בכל הסוגיא ובתו' שם. ה. ג' א' בתוד"ה הכא דידענו לא מהני, ובדבריהם ד' ב' בזה. ג' א' תוד"ה אתי, וי"ל דבחציו ראשון כו', אי לרבא צריך גם לדעת שנכתב לשמה. ו. ה' א' ב' כל הסוגיא, ובדין אלם שאין מועיל שיכתוב בפ"נ, ובדין לא אמר בפ"נ וניסת אי תצא. ז. רמב"ם פ"ז מה"ג ה"ב בגט שלא נודעו עדיו כלל. ח. ברא"ש פ"א ס"ב בדין נאמנות השליח לענין ערעור הבעל שלא שלחו. ט. בדברי הר"ן למה שליח קבלה א"צ לומר בפ"נ, ואי תקנת בפ"נ על שעת גירושין או על שעת נישואין. ברמב"ם פ"ז הכ"ד ופי"ב ה"ב ובהשגות ובריב"ש בזה. י. ה' א' והא אשה דלא שכיחא כו' הוא עצמו שהביא גיטו כו'. יא. כ"ד א' אשה מכי מטי גיטה לידה כו'. יב. בדין אתיוהו בי תרי בפלוגתת רש"י ותו' ב' ב', ובאחד שליח והשני מעיד שבפניו עשאו הבעל לשליח, בדברי הרשב"א ט"ז א' בזה. יג. בדין אם יכול הבעל לערער שהוא בעצמו זייף בשו"ע סי' קמ"ב סי"ח. יד. בסוגיא דרפ"ב אפילו שנים כו' אני הוא עד שני כו'. טו. ה' ב' יטלנו הימנה כו' ואם עדי מסירה לפנינו אם צריך לחזור וליטלו, בדברי המרדכי בזה, באה"ע סי' קמ"ב ס"ז שצ"ל בפ"נ בפני האשה, ושם ס"ח. ה' ב' תוד"ה כיצד, בדין אם נתקיים הגט אי הולד ממזר לר"מ. טז. שם גמ' אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה כו'. ו' א'

בטעם פסול כתב בכת"י, בתו' ג' ב' ד"ה כתב, ברא"ש סוף המגרש, אי כשר לר"א בעדי מסירה לכתחלה. יז. י"ז ב' אהני לשבוע דקמי' כו' וברש"י שם. יח. י"ח א' כתובה כמעשה ב"ד דמיא כו' ובדברי הרמב"ן שם. יט. שם ל"ש אלא שאין עסוקין כו'. כ. י"ח ב' ההוא דאמר לעשרה כו', בדין אי חשיבי שלוחין לגרש בגט שאינו כשר אלא בשעה"ד. י"ט א' כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד.

סימן ד

בדין כתב ע"ג כתב ובדיני כתיבתו ונתינתו

א. י"ט א' עדים שא"י לחתום כו', דכתב ע"ג כתב בחתימה לכו"ע לא חשיב כתב, ולענין לשמה שאני. שם בתוד"ה דיו. בדין דיו ע"ג דיו דלא חשיב מוחק. בהא דמותר להעביר קולמוס על אותיות העומדות להמחק ולא חשיב שלא כסדרן. ב. בסיקרא ע"ג דיו ודיו ע"ג סיקרא. ג. שבת ק"ג ב' או שכתב שלא בדיו, דלא מהני העברת קולמוס בדיו. בורק זהב על האותיות בדברי הנמו"י בה' ס"ת, ובשם כה"ג אי מותר להעביר הזהב, באה"ע סי' קכ"ה ב"ש ס"ק י"א בטפת דיו שנפלה. בדברי הפמ"ג או"ח סל"ב דכתב לשמה והעביר קולמוס שלא לשמה נחלקו ר"י ורובנן איפכא. בדין תפילין שכתבן בסיקרא והעביר עליהן בדיו. ד. או"ח סי' ל"ב ס"ג בבה"ל. במג"א שם ס"ק ל"ח. בהא דמעבירין בדיו ע"ג אותיות שנמחקו קצת ולא חשבינן לה כדיו ע"ג סיקרא דליחשב התחתון כנמחק. ה. במש"כ באה"ע סי' קכ"ה ס"י שאין לשרטט באבר, ובטעם שאין לכתוב בעט של ברזל בפ"ת בשם הלבוש. ו. בפ"ת יו"ד סי' רע"א. בהגה"מ פ"ו מה' יסה"ת אי שם שלא נתקדש מותר למוחקו. ז. בעדים שא"י לחתום ט' ב' תוד"ה מקרעין ובפרש"י ובמרדכי. ח. י"ט א' עדים שא"י לחתום כו' ושיטות הראשונים בזה, הדינים העולים. ט-י. ברמב"ם ובשו"ע בזה. יא. בדברי הטור בשם הרמ"ה ברשמו

אמתני' כו', אם צריך להחזיר מענינו של שטר בשטר ערכאות, ובנכתב על דבר שיכול להזדייף בערכאות.

סימן ג

בפוגיא דזמן בגיטין

א. י"ז א' בפלוגתת ר"י ור"ל. ב. ושם ב' כתבי' ואותבי' בכיסתי' כו', ובדין מוקדם, י"ז ב' תוד"ה עד, בדין דע"י שליח לא חיישינן לאיחור הנתינה דאיכא קלא. ג. ברא"ש שם. ד. בדברי הר"ן שם, במוקדם ממש אי מתכשר ע"י קלא, ראית מרן זללה"ה דפסול. ה. בדברי הרמב"ם פ"ב ה"ב והוא מגרש בו בכל עת שירצה, אם ר"ל דנתאחרה הנתינה כשר לכתחלה, ו. בשו"ע סי' קכ"ז ב"ש סק"ד ו' ובשו"ע שם ס"ה. ז. בדין גזי' לזמן שהרמב"ם הכשיר ובדברי הטור והרשב"א בזה. ח-ט. בדין גט מאוחר תו' י"ז א' ד"ה ר"ל וברא"ש ובדעת הראב"ד והרמב"ם בזה. י. פ' א' תוד"ה כי בהא דלכשאכנסנה אגרשנה. יא. כ"ו ב' משום תקנת ולד כו' שמא יאמרו גיטה קדם לבנה כו', ובתו' שם, וברא"ש שם. יב. בדין שטרי קנין המאוחרים ב"ב קע"א ב', דבגט לא שייך טעם זה, בדברי המרה"מ בפסול מאוחר. יג. בפרטי הדינים בהפסד פירות לר"ש וכן לר"ל ולר"י בגט בעדי מסירה בלא עדי חתימה מאימתי מפסיד פירות. יד. בדין שטר שכתוב בו ממך ב"ב קע"ב א' ושיטות הראשונים ז"ל בזה, ובדין גט שכתוב בו היום גרשתיה, ובדין גט בעדי מסירה בלא עדי חתימה ואין בו זמן. טו. דין אשה שזינתה ומביאה עדים שחתמו לבעלה על גט בשבילה ואומרת שקיבלתו ואבד. הא דתלינן שנמסר ביום הכתיבה הוא מחידוש התורה בשטרות, אי אמרינן ביום שנכתב נמסר לענין קטלא, אי לר"ל אמרינן דנמסר ביום שנכתב. טז. י"ז א' תוד"ה ר"ל כיון דליכא נמי קול כו', בכתב גט וקרעו וחזר וכתב גט אחר אינו מפסיד פירות אלא מזמן כתיבת השני,

מדאוריתא כ' א' תוד"ה הא. ג. בדין שני יב"ש שגירש אחד מהם בעדי חתימה בלא עדי מסירה. חו"מ סי' מ"ט ס"ז א"כ באו עדי השטר בעצמם כו'. מסקנת הדינים בהוחזקו שני יב"ש היאך מוציאין שט"ח עליהם. ד. אי לר"מ בעי מוכח מתוכו תו' ורמב"ן כ"ד ב', ודעת הרמב"ן בתקנת זב"ז. ה. גיטין שם, ובתו'. ו. בפרטי דיני עדות על הכרת אנשים יבמות ל"ט ב' והלכתא גלויי מילתא בעלמא הוא כו', גיטין ס"ו א' מי שהי' מושלך בבור, אי דוקא מושלך בבור קאמר, שם בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין, ביבמות קכ"ב א' משיאין ע"פ בת קול, בעדים שחתמו קודם שהכירו שמו ואח"כ נודע להם שאמנם כן שמו, בח"מ סי' ק"כ סק"ח בזה. יבמות ק"ו א' ובתו' ותו"י שם, בדעת הרמב"ם בהא דבשעת הסכנה. ז. באין היב"ש השני בעיר אי מגרשין ושלכ"ז. כ"ד ב' הא ראשון מצי מגרש כו', ולדעת הר"ן דתקנת אין מגרשין אלא זב"ז היא על העדים. ח. פ"ו ב' שנים ששלחו ב' גיטין ונתערבו כו', וביאור הסוגיא לדעת הר"ן דאין מגרשין אלא זב"ז הוא דין על העדים. ובנמו"י ב"ב קס"ז ב', ובדברי הריטב"א שבב"ה, בדברי הרמ"ה ב"ב שם בענין זה. ט. בקו' הראשונים בהא דקדושין ס"ג ב' דנאמן ליתן גט וניחוש שמא שמו כשם זה שקידשה. בדין אי עדים אכולה מילתא מסהדי. י. כתובות כ"ד ב' מהו להעלות משטרות ליוחסין ושיטות הראשונים בזה, ואי שאני גט משטרות לענין זה. יא. אי כותבין שם אביו ע"פ עצמו. יב. אה"ע סי' קל"ו ס"ו בדין אין מגרשין אלא זב"ז, ואי מועיל אם כותבין שילוש. יג. ב"ב קס"ז ב' וניחוש דילמא אזיל למתא אחריתי כו', בדין מקום הדירה אי מעכב ובשיטות הראשונים ז"ל בזה, ובדין זב"ז אם הקפידא בהוחזקו במקום הגירושין או במקום דירתם. כשם אביו או בשילוש או במקום דירתו אם שייך להחזיק בל' יום. יד. בדברי הראב"ד

לפניהם במיא דאברא. בדברי הב"ש סימן ק"ל. יב. חו"מ סימן ס"ה ס"ד. יג. דין עדים שא"י לקרות קורין לפניהם וחותמין ברא"ש פ"ב סי"ב, ואי בעינן שנים קורין או דסגי באחד, ובר"ף וברמב"ם בזה. יד. י"ט ב' טעמא דאיכא כתב כו', שמואל נמי חיישינן קאמר, ובתו' שם, עוד שם ל"צ דבתר דקריהו כו' ובטור סי' קל"ה בזה. טו. בתור"ה צריכי שם, ובדלא קריהו ונשאת, שם הר"ז גיטך נטלתו וזרקתו כו', ובאמר שטר פסים בעוד הגט בידה, עוד בדין לא קריהו וניסת. טז. פ' ב' ה"ד לאלתר כו' וברא"ש ורמב"ם וטור סי' קנ"א בזה, ובשו"ע סי' קל"ה ס"ב, בדין נשאת ואח"כ מראה הבעל הגט. יז. בדין גט דליכא עדי חתימה ולא קריהו בדברי היש"ש בזה. יח. בדין קריהו לאחר זמן. יט. אי צריכים לקרוא בעצמם או דאף אחרים קורין לפניהם. כ. י"ט ב' מזוזתא ביני דני לא שכח. כא. בשו"ע סימן קל"ה ס"ב ג' ה'. כב. אי צריך הבעל לזכות בגט קודם שנותנו לה. כ' א' אילמא משום דכתיב וכתב כו', בטור סי' ק"כ בשם הרמ"ה דבאומר כתבו ותנו אינם צריכים לזכות לו, ברמב"ן בסוגיא שם, ובתו"ג סי' ק"כ. עוד בדברי הרמ"ה הנ"ל. בדברי התו"ג שאם אבי הבעל או האשה פרע שכר הסופר אינה מגורשת. בדין כתב על נייר הפקר. כג. כ' א' רושמא מיחריץ חריץ כו', שם ב' בין שיטה לשיטה כו' ותיפ"ל דספר אחד כו', בב"י סי' קכ"ה בשם תשו' הרא"ש בגט דחסר היקף הגוויל.

סימן ה

בדיני שינה שמו ושמה, ומקום הדירה

א. בחששא דשני יב"ש ב"ב קס"ז ב', בכל הסוגיא שם, אי כותבין שם אשתו ע"פ עצמו בלא הוחזקו ב' יב"ש, אי הא דאין מגרשין אלא זה בפני זה הוא דין על העדים החותמין, ובר"ן ריש כל הגט. ב. בדין שמו ושמה דמעכב

עמידה כה"ג. בשינה שם הנהר. מו. אה"ע סי' קכ"ח ס"ג יכתוב וכל שום דאית לי ולאחרי כו'. מז. בכתיבת שם הנהר. ובשו"ע בזה, ואם יש לכתוב סיפוקי העיר, ובעיר שאין בה לא נהר ולא מעיינות, עיר שניתוסף בה נהר, שו"ע סימן קכ"ח ס"ז, ובזמננו שכל הספקת המים הוא מבאר ששואבים משם ונמשך דרך צנור לכל העיר. מח. בחשיבות שם שעולה לתורה בסה"ג אות י"ט. מט. בשם גרשם בסי' קכ"ט ס"א. נ. בטעה הסופר בשם הבעל או האשה ולאחר שגמר הגט גרר הטעות וכתב השם הנכון אי כשר. נא. אם שם הלוח מעכב בשטר בעדי מסירה בלא עדי חתימה. נב. פ"ו ב' בב' גיטין שנתערבו דלא כר"א כו' הא לא ידעי בהי מינייהו קא מיגרשה, ובשכותבין ב' גיטין מספק.

סימן ו

בסוגיא דשיירות מצויות

א-ג. כ"ז א' המביא גט ואבד כו' כל הסוגיא ובתו' שם. בדין שיירות מצויות לחוד והוחזקו לחוד. שם ב' באוקימתא דר' ירמ'. ד. בענין שיירות מצויות בגט הנמצא במקום כתיבתו. עוד בדין הוחזקו ואין שיירות מצויות ברא"ש ס"ג בזה. ה. באשתכח במקום ששיירות מצויות ולא עבר שם אלא אדם אחד. ו. בהא דלאלתר שפיר דמי ולא חיישינן לשיירות שקדמו. ז. שם א' תוד"ה כאן, כגון דידעינן כו', בדברי המהרש"א והמהרש"ל בזה אם הבעל עצמו נאמן. בהוחזקו ב' יב"ש ואחד אמר שאין זה גיטו. שם ב' תוד"ה בזמן אינו נאמן מכאן ולהבא יותר מלמפרע כו' דמחזירין לה ותתגרש בחזרה זו קאמר. עוד שם בתוד"ה מעולם. ח. בטור סי' קנ"ג. ובדין אם הגט ביד הבעל ואומר שגירשה והפקידתו אצלו אם נאמן. עוד בהא דמחזירין בשהבעל מודה אם הוא שיגרשה עכשיו בחזרה זו וכמש"פ תו', בשטמ"ק ב"מ בשם הראב"ד. ט. טור סימן קל"ב וכן אם ראה שעבר אדם שם כו'. ובשו"ע

דמקום הדירה מעכב. טו. אי כותבין מקום הדירה בשטרות, ובשלא נכתב אי מצי טעין שהלוח הוא יב"ש מעיר אחרת. טז. אה"ע סימן קכ"ח ס"ב, ביאור שיטות הראשונים בדין לכתוב מקום הדירה, ואם הגט משמש לראיה בשלא נכתב מקום הדירה, בדין שמות שבמקום הכתיבה והנתינה. יז-ל. ל"ד ב' בראשונה היה משנה כו' פרטי השיטות בכל הסוגיא, ומסקנת הדינים בכל זה. שיש לכתוב וכל שום שיש לי במקום פלוני. לדעת ר"ת אי סגי בכתב וכל שום. לא. פ"ז ב' כתב חניכתו וחניכתה כשר, שיטות הראשונים ז"ל בזה. לב. בדין גר בתו' ל"ד ב' ובב"י ושו"ע בזה. לג. אבן העזר סימן קכ"ט ס"א. לד. בהא דכל שהוחזק שמו לי יום אין חוששין לו. לה. בשינה וכתב כהן על מי שאינו כהן בתו' פ' א', וכן בשינה מקום הלידה, ובגט בעדי מסירה בלא עדי חתימה לענין זה. לו. בשינה שם אביו בתשו' הרא"ש ובשו"ע סי' קכ"ט ס"י. ובבעל העיטור בזה. לז. בעדים שטעו בכתיבת השטר וכתבו רחל במקום לאה אם יכולים לכתוב שטר אחר בתשו' הרא"ש כלל ס"ח בזה, ועוד בדין ט"ס דמינכר. לח. בשינה מקום לידה, ולדידן שאין כותבין מקום הדירה אם יש להכשיר בשינה מקום הלידה, או בשאר שינויים. לט. ובדין שינה שם אביו בתו' פ' א' ובפ"ת סי' קכ"ט ס"ק כ"א. מ. בכתב תואר למי שאינו ראוי לו, בטוש"ע בזה. ובהוחזקו ב' יב"ש. מא. מי שנקרא בשני שמות יחד. בלא כתבו כהן על כהן בשו"ע סי' קכ"ט ס"ז. מב. בדין מקום עמידה רא"ש פ' הזורק, ובגט בעדי מסירה בלא עדי חתימה בזה. ובדעת תו' בזה פ' א'. ובשינה מקום עמידה. מג. באה"ע סימן קכ"ח ב"ש סק"ב, ובבהגר"א שם. בדין שם מקום עמידה ביש לו ב' שמות. מד. בדין ב' עיירות בשם אחד לענין מקום הדירה. ולענין מקום עמידה. מה. שינה מקום הדירה, ובכתב שם עיר שאינה כלל, ובמקום

כותב בכת"י לעדים שיכתבו. בדברי מרן זלה"ה בזה. יד. כ"ט א' בדין חלה, ובשו"ע סימן קמ"א בזה. טו. שם בסוגיא דזימנין דגיטא נמי לא הוי כו'. ופרטי הדינים בכל זה. טז. כ"ט ב' שליח דשליח משוי שליח כו'. ל' א' כי משווי ב"ד שליח בפניו כו'. כ"ט ב' מסור מילך קמי דידן כו'. יז. במת שליח שני קודם שמסר לה הגט דחזור ונוטל השליח הראשון אם צריך לחזור ולומר בפ"נ.

סימן ח

במינוי שליח ובביטול השליחות

א. פ"ו א' כתב בכת"י ואין עליו עדים בטעם הכשר כת"י. ובדין כת"י בקידושין. ב. קדושין ס"ה ב' הכא קא חב לאחרני. ג. אה"ע סי' קמ"א ס"ח בדין שליח קבלה שצריך למנותו בעדים, ודין אם מינתו שלא בעדים. ד. בדעת הרמב"ם בשליח דקדושין וגירושין אם צריך עדים, ובדעת הראב"ד והרא"ש והרשב"א והריטב"א והטור בזה. ה. בממנה שליח הולכה שלא בפניו, ובדין למנות שליח בפני שנים זה שלא בפני זה בתו' ל"ג א' ד"ה רבי. בתו' ל"ב ב' ד"ה ור"נ. ל"ב א' ד"ה מהו. ו. בדברי הרמב"ן ל"ב ב' למה אין מועיל ביטול בינו לב"ע. ז. ל"ב א' מ"ד לא אלימא שליחותיה דבתרא כו', בדברי הגרע"א בתו' ל"ב א'. ח. בדברי הירוש' שברא"ש ריש השולח. ט. ואם צריך עדים שהבעל עשאו שליח לבטל, או דסגי בהודאת הבעל, וביש"ש בזה. בשו"ע סי' קמ"א ס"ס. י. תקנת ר"ג שלא לבטל שלא בפני השליח היא אף בביטול הגט עצמו, עוד בשו"ע שם. יא. ל"ב ב' תוד"ה ור"נ. וברשב"א ל"ג א', ובמרדכי. עוד בשו"ע שם. יב. בדברי הט"ז סי' קמ"א ס"ק מ"ד שהשליח יכול לבטל שליחותו. שאין הבעל יכול למסור הגט לשליח קבלה בע"כ דשליח. יג. ל"ג א' אמר לעשרה כו' ושם ב' כל הסוגיא ובתו' שם. יד. וברמב"ם פ"ו הי"ח. טו. ל"ג ב' אמר

שם, בפרטי הדינים. י. כ"ז ב' מ"ד ליחוש דילמא אתרמי כו'. ובהא דמעולם לא חתמנו כו', בהא דשטרי חליצה ומיאונין יחזיר. יא. בהא דלא חיישין דילמא אתרמי שמא כשמא מ"ש משני שוירי דחיישין. כ"ז א' חוששין לשני שוירי. יב. ב"מ י"ח ב' תוד"ה נפק ובדברי הגרע"א ז"ל שם. יג-טז. בסוגיא דיבמות קט"ו ב' בהא דיר"ג. ובשיטות הראשונים ז"ל שם. יז. רמב"ם פ"ג מה"ג הכ"ד, בתשו' הרא"ש במכלוף בן מלול. טור סי' י"ז. יח. גט בלא עדי חתימה שנאבד. יט. בחו"מ סי' ס"ה סי"ב בשטרי חליצה ומיאונין כו'. כ. כ"ז ב' אי משום טב"ע כו', בדברי הר"ן שהשליח חשוד לשקר משום הפסד שכרו.

סימן ז

בדין אומר אמרו

א. בהא דשליח הממנה שליח לא חשיב כמינוי מפי הבעל אף בשנתן רשות לשליח לעשות שליח. ובדין אי השליח הראשון יכול לבטל את השליח השני. ב-ד. בסוגיא דאומר אמרו ס"ו ב' ס"ז א' בפלוגתא הרמב"ן והרא"ה והר"ן. ובדין מילי לא מימסרן לשליח. ה. כ"ט ב' זיל יהביה לאב"מ כו' מי חשיב הממנה לאב"מ. בשליח של"נ לגירושין לענין בפ"נ. בהא דס"ב ב' ת"ש אף הנשים כו', בדברי מרן זלה"ה בזה. ו. בטעם פסול אומר אמרו. ז. דינים העולים בזה. בדין שליח קבלה אם יכול למנות אחר תחתיו. ח. טור סימן קמ"א. ט. רמב"ם פ"ד מהלכות זכייה ומתנה ה"י. י. ס"ג ב' כתבו ותנו לשליח מהו כו', ובדברי הגרע"א ז"ל שם. ובפי' הרי"ף, והעולה לדינא. יא. בדברי הרשב"א דהא דתנן ס"ו ב' הרי אלו יכתבו ויתנו ל"ד דלהולכה יכולים לעשות שליח. יב. ס"ז א' בתו' לא דמי לעד מפי עד כו', בהשגות הראב"ד שבגליון הרי"ף. יג. ברא"ש פרק האומר אי מהני הרכנה, ובדין

א' ומודה ר"ה כו'. יג. ובפרטי הדינים. יד. ס"ד א' מי קא נפיק גיטא כו'. טו. בשהשליח יכול למסור לה הגט אי נאמן בלא עדי אמירה. טז. בפ"י הרי"ף בסוגיא דשליש. יז. וברא"ש שם. יח. ברמב"ם פ"ו ה"א ופי"ב הי"א י"ב י"ג. יט. ובטור סי' קמ"א והרמב"ם כתב כו'. כ. שו"ע סי' קמ"א סנ"ה במודה הבעל שכתבו וטוען לפקדון. כא. בדברי הרא"ש ריש גיטין בהא שהשליח נאמן על שליחותו. ובא"י בזה, בטור סי' קמ"ב בשם הרמ"ה. כב. טור סימן קמ"א וצריך השליח לקבל הגט בפני שנים כו'. כג. ס"ד א' תוד"ה בעל וא"ת א"כ מה הועילו כו', וברשב"א ומרדכי ור"ן בזה, כשהם בעיר אחת אי צריך עדים על השליחות ובטור סי' קמ"א בזה. כד. שו"ע סי' קמ"א ס"י אבל אם היה הגט יוצא מתח"י שליח קבלה א"צ עדי קבלה. כה. ובסי"א. כו-כוז. ובב"ש שם בכל דיני שליח.

סימן י

במגרש על תנאי

א. בחשש שמא פייס, ע"ו ב' כל הסוגיא. ב-ד. בדברי התו' י"ח ב', בהא דהימנה אף שהיא עצמה יודעת שמשקרת. ובשהבעל קמן ואומר שלא פייס. ובכל פרטי הסוגיא ותו' שם ושם ובר"ן שם, ובהא דע"ד ב' הר"ז גיטין על מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולים הם לך. ובהא דכ"ט ב' וניחוש שמא פייס. ה. וברמב"ם פ"ט ה"ט, בדין מחילת וביטול תנאי, ברמב"ם שם ה"י. ו. ע"ד ב' הכא לצעורה קמכוין כו', למה באמת בתנאי דלצעורה אין מועיל מחילה. ובדברי הרשב"א דבחזר ואמר תתגרשי בלא שום תנאי שפיר דמי וא"צ לחזור וליטלו וליתנו לה, בהא דכתובות ע"ג א' בקידש על תנאי ובעל סתם. ובתו' ור"ן שם. ובהא דאבדה איצטליתו ע"ד ב', בקושית הר"ן בהא דקדושין מ"ט אע"פ שאומרת בלבי היה להתקדש כו' והא מחלה התנאי. ז. בתשו'

לשנים תנו כו'. טז. ובטור סימן קמ"א בזה. יז. דינים העולים. יח. ס"ז ב' אחד כותב ע"י כולם. יט. בדין ביטול הגט עצמו תו' ל"ב ב' ד"ה ר"ש. כ. ל"ב ב' אינו מועיל כו'. כא. בגלוי דעתא בגיטא ל"ד א' כל הסוגיא. כב-כד. בהא דצ"ל הא גיטך ע"ח א' אמר לה כנסי שט"ח כו'. ובהא דנ"ה א' מ"ד בטולי בטליה כו', ובדברי הרמב"ן והרשב"א והר"ן בזה. ובדעת הרמב"ם בזה. ובטור וב"י סימן קל"ח ובשו"ע סימן קל"ו וקל"ח בדינים אלו, ובדין נתן לה כשהיא ישנה, בנתן שלא לשם גירושין אם מועיל שיחזור ויאמר הא גיטך, בהא דע"ז ב' ותיזיל איהי כו' דלא חשיב טלי גיטך מעג"ק. בדין טלי קידושך מע"ג קרקע. כה. ד' א' בתו' דלעולם צריך עדי מסירה. כו. בגט מעושה פ"ח ב', בדברי התו' ב"ב מ"ח בזה.

סימן ט

בדיני שליח

א. סנהדרין ל"א א' ההיא איתתא כו' ושם כל הסוגיא, בנמו"י שם. ב. ובשו"ע חו"מ סי' נ"ו וסי' ס"ה, וברמב"ם פט"ז ממלוה ולוה ה"ח. ג. סנהדרין שם דאי בעיא קלתיה. ד. גיטין ס"ד א' בעל אומר לפקדון כו' כל הסוגיא. ה. ובתו' שם בסברת הימניה, דאף שמשקר הימניה, ואע"ג שצריך שהשליח יכוין בשעת קבלתו שמקבלו בשבילה. ו. וכן אף שהיו עדים בשעה שמסרו לשליח מ"מ הימניה באם לא ימצאם להכחיש לשליח, וברשב"א בזה. ז. בדברי הר"ן אי הימניה קודם שהיה סיפק בידו למסור לה. ח. בתו' ד"ה שליח, אי מהימנינן לשליח בדברים העלו"ל. ט. חו"מ סי' נ"ו ס"א בפרטי הדינים בהכחות השליח והמשלישים. י. בשהמלוה טוען שלא השליח אלא שנפל ממנו, בתשו' הרא"ש בזה שבש"ך סימן נ"ו. יא. ב"ב קל"ד ב' בעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן, בטעם הדבר. יב. עוד בסוגיא ס"ד

הר"ז גיטך כ"ז שאעבור כו', ובכ"י שם.
 טז. ובשו"ע סי' קמ"ד ס"ז בזה ובכ"ש שם ס"ק
 י"ג י"ד. ומסקנת הדברים בחשש שמא פייס.
 יז. י"ח ב' תוד"ה שמא וד"ה חיישינן. יח. יומא
 י"ג ב' בתו"י במתה קדם שנתקיים התנאי.
 יט. בדין גט ישן ע"ט ב', בהא דליכא משום
 מוקדם, ובנתייחד ביום הכתיבה אי חוששין
 לג"י. ברא"ש שם, ברמב"ן ורשב"א ע"ג א' בהא
 דבמהיום אם מתי אין חוששין לג"י. כ. ובשו"ע
 סימן קמ"ח, בהתחיל ללכת ושב בבה"ט שם
 סק"ב. כא. רמב"ם פ"ט הכ"ה שו"ע סי' קמ"ט
 ס"ז. כב. רמב"ם פ"ט המ"א.

הרא"ש כלל מ"ו ס"ב במחילת התנאי בקידושין
 וגירושין. ח. ע"ה ב' תוד"ה כלל. ט. ברמב"ן
 ע"ו ב' בהא דכ"ז שאעבור כו', אם בתנאי על
 מנת יכולין לבטל התנאי. י. רמב"ם פ"ז מה"א
 הכ"ג המקדש ע"ת כו' וביטלו כו'. יא. בטור
 סימן ל"ח, וקמ"ג. יב. מסקנת השיטות להלכה
 בענין מחילת תנאי. יג. שו"ע אה"ע סימן ל"ח
 סל"ה ל"ז ובכ"ש שם בדין מחילת תנאי
 בקידושין. במי שנשבע לפרוע לזמן פלוני אם
 מועיל מחילת המלוה. יד. ובסימן קמ"ג ס"ב,
 ה' י' ט"ז. בהתנה תנאי אחד וחזר והתנה עוד
 תנאי פרטי הדינים בזה. טו. טור סימן קמ"ד,

ענינים שנתבארו

על סדר הדפים

דינא דמלכותא אינו בדברים שבין אדם לחבירו אלא בדברים שהם לתועלת המלך. בדברים שאינם נוגעים לממון ליכא דינא דמלכותא, וכהיום שאין המלך נוטל לעצמו אם שייך דינא דמלכותא דינא. בדין ליהנות מגזילה אחר יאוש בגזלן דעלמא ובמלכותא, בדין הפקעת הלואתו בדינא דמלכותא. ישראל שקנה מן הנכרי שטר חוב שיש לו על ישראל אם רשאי הישראל להפקיע הלואתו, ובנכרי שנתגייר ויש לו חוב על ישראל. בדין הברחת המכס בזה"ז, ובדאיכא חילול השם.

יא. בדין תופס לבע"ח כשעשאו שליח. ובדין להזהיר עני על שלו. בעה"ב שאמר תזכה לי חצרי את הלקט ואת הפאה לא אמר כלום אף דמתנות עניים נגזלות, בדין הולך כזכי במתנה. אם אפשר לתת שטר שחרור לעבד עצמו בעל כרחו וכן שטר על ידי אחרים בעל כרחו דעבד.

יב. בחיוב ריפוי אם הוא חיוב ממון או שחיוב לרפאו.

יג. בדיני מעמד שלשתן. אם מהני טלי גיטך מע"ג קרקע בשטר שחרור. בקנין אודיתא. בנותן פקדון במעמד שלשתן אם הנפקד חייב לשומרו לזה שהקנה לו. במוכר שטר חוב לחבירו ואמר הלואה משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך אם יכול למחול. בדין ברירה בממון. בדין מעמד שלשתן ע"י שליח, ובדין יד עניים. אם מהני מעמד שלשתן כשאינם יודעים ואין מתכוונין לקנין. בהמחה אצל שלחני ואין הפועל רוצה אם עובר בבל תלין. וכשהפועל רוצה אם פקע החיוב מבעה"ב. באמר תנהו לפלוני במעמד שלשתן ואח"כ אין ללוה מה לשלם, ובדברי הרי"ף ורה"ג בזה.

ג. בהא דשטר בכתב ידו כשר בגט ופסול בקדושין. ובדעת המכשירים בקדושין. למ"ד כתב סופר ועד אם קרוב פסול לכתובת הגט, ובשאר שטרות אם הסופר חשיב כעד אחד.

ד. בדברי המ"מ במלוה שאמר לעדים שיכתבו שטר הלואה ויהיה בידם עד שיבוא הלוח ויאמר להם שלוח ויתנוהו למלוה, אם יש לזה תורת שטר. עדים שחתמו בלא ציווי הלוח ונתנו השטר ללוח ללוות בו פסול. ובחתמו לפני כתיבת השטר. עד אחד שחתם שלא בציווי הלוח אינו רשאי למסור השטר לחבירו לחתום. מלוה שאמר לעדים שהלוח שלחו שיחתמו ולא ימסרו אינם רשאים לחתום, ובדין עד אחד דעלמא שאמר להם לחתום. בדין אומר אמרו בשאר שטרות, ואמאי לא חשיב עד מפי עד.

ה. בדיני בעל שהביא גיטו אם צריך עדים, ואם בא ומערער שנכתב שלא לשמה.

ו. בדיני שרטוט. למ"ד דאין כותבין מגילה לתיוק שלא על מנת להשלים כמה תיבות אסור, בכמה תיבות מיקרי ספר לענין כלי בתוך כלי. בבא לכתוב ג' תיבות אם אסור לכתוב את הראשונה בלא שרטוט. בדברי הכ"מ בכותב רק ג' תיבות בשיטה. בשיטות הראשונים בדין שרטוט בס"ת ובמזוזה ובתפילין, ואם סגי בשרטוט שיטה עליונה. ובדין מגלת סוטה.

ז. בדין עציץ וספינה גוששת, ועציץ ע"ג יתידות. ולענין פרוזבול במונח אסיכי.

ח. בדין אמירה לעכו"ם לצורך מילה.

ט. בהקדש שבא ליד גזבר אם מהני שאלה. ובכהן שהפריש תרומה משל עצמו אם חשיב כבא ליד כהן. הקדש שבא ליד גזבר אם יכול לפדות שוה מנה על שו"פ.

י. בעניני דינא דמלכותא דינא. אם דינא דמלכותא מועיל לענין קנינים. בדברי המ"מ

כא. בטעמא דחצר מהלכת אינה קונה.
כב. בדין מקצת נופו בארץ. בדין עדי חתימה כרתי, ובדבר שיכול להזדייף והעדים מכירים השטר, בדין שטר בכתב ידו בלא עדים. ובכתב ידי סופר בלא עדים. בשני שטרות היוצאים ביום אחד. ובעדים שחתמו על שטר שיכול להזדייף. וכן בכתב ידו אם חתם על דבר שיכול להזדייף, ובאומר שחתם שמו וזרקו באשפה, או שחתם על אגרת שלומים. בדין שטר מכירה בכתב ידו שמסרו בלא עדים אם עושה קנין.
כג. בדיני ברירה ותנאי שלעבר ולעתיד. ובתולה בדעת אחרים. ובתנאי שעומד להתברר.
כו. בדין שטר שנמחל שעבודו. ואם חתמו על הלואה מסוימת ולא לזה.
כט. בדיני שליח ששלח ביד אחר אם תצא.
ל. בהא דאין טענת אונס בגיטין אף שהיה דעתו שיתקיים התנאי. אם יוצאים ידי נתינה במתנות כהונה ע"י זיכוי לכהן, ובדין מכרי כהונה.
לב. בדין ביטול הגט וביטול השליח, המבטל בפני עדים בלשון שאינם מכירים ואח"כ נתברר להם הלשון. בהא דלא שייך ביטול בלשמה דס"ת.
לה. בהא דרב כהנא ורב אסי נשבעו דהכי אמר רב.
לו. אם יש מצוה להלוות בסוף שביעית כשמתכוין שלא לפרוע. המלוה יכול לשלוח הפרוזבול לב"ד וא"צ לבוא לפניו.
לז. בדין יתומים שלוו או שהלוו ואין להם קרקע. בדין יתומים שירשו חוב מאביהם. ראובן שהלוה על מנת שהלוה יפרע לשמעון אם צריך פרוזבול. אם טענין ליתומים שהיה לאביהם פרוזבול ואבד כשמת בתוך השנה. לזה שמת והניח נכסים משועבדים א"צ המלוה פרוזבול. יתומים קטנים שהלוו שביעית משמטתן אף דלאו בני מיעבד מצוה נינהו, וכמו שפירותיהם

יד. לזה ששילם חובו בשטר חוב דאחרים בלא אחריות הלוה, והמלוה טוען שהשטר מזויף. השולח חובו ביד שליח ופשע השליח אם חיובו כלפי הלוה או כלפי המלוה, ואם נגנב למי משלם כפל. ואם הוקרו המעות בדרך. בדיני הולך כזכי. שומר שמסר לשומר אם יכול לחזור בו בגוונא שאינו יכול לומר אין רצוני כו'. בדין שורא דדייני לפי המפרשים שיאמדו הדיינים דעתו של נותן, כשאין להם הכרעה מאי.

טו. בדין גידוד חמשה ומחיצה חמשה. בדין ידים טהורות לחצאין. ובדיני מים ראשונים ושניים.

טז. בחיבור ניצוק וקטפרס.

יז. בהא דעדי גיטין וקדושין אין צריכים דרישה וחקירה ומדאורייתא כשר בלא זמן ולא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, ובדברי הראשונים שהטעם משום נעילת דלת. אשת איש שעדים כשרים העידו עליה שנתגרשה אלא שלא נחקרו או שנחקרו ואמרו איני יודע באחת החקירות, אם הבא עליה בחנק או באשם תלוי. דין דרישה וחקירה הוא בהלכות ב"ד ולא בהלכות עדים, והוא רק בחייבי מיתה או ממון וכיו"ב ולא בגיטין וקדושין שכבר נעשה המעשה. עדים שמעידים על פלוני שנגמר דינו למיתה בב"ד פלוני ולא נחקרו ובא אחר והרגו אם נהרג עליו. בהא דזקן וחולה שאינם יכולים ללקות כשרים לעדות מלקות וחשיב יכול להזימה.

יח. בענין זקפן במלוה לענין שביעית, ובהא דבקנס בעינן העמדה בדין. ובהא דהשוחט את הפרה משמט אף שזקפן במלוה.

יט. הכותב בסיקרא על ניר שחור ואח"כ העביר דיו ע"ג הסיקרא אם חייב משום כותב ומשום מוחק. בנידון כתב ע"ג כתב לענין שבת ולענין לשמה.

כ. בדין העביר עליו קולמוס והרחיב הכתב.

גובה משאר נכסים, ובדברי הרמ"א בשם רי"ו שאם טרפה בע"ח מוקדם אין הלואה חייב לשלם למלוה. המזיק את האפוטיקי אם חייב לשלם למלוה מדין שעבודא דר"נ. ובמחל המלוה למזיק אם יכול הלואה לגבות ממנו, פרטי דיני אפוטיקי מפורש ואפוטיקי סתם. ח"ע וחב"ח שמצא מציאה ביום של עצמו אם צריך למחר לתת את המציאה לרבו. ואם מותר לעבוד בו בפרך ביום של רבו. בדברי הקצה"ח דליכא משום לעולם בהם תעבודו בח"ע וחב"ח. למ"ד המפקיד עבדו א"צ גט שחרור הא דכופין את רבו ועושה אותו ב"ח מה מועיל השטר הרי בלא"ה אינו רשאי להשתעבד בו והר"ז כהפקר. וכן קשה ביוצא בשן ועין למ"ד דצריך גט שחרור. בדין למכור ס"ת משום לא תהו בראה. אם עבד מצווה על פ"ו.

מב. המזיק בן חורין אם משלם צער של כל הימים או רק של יום ההיזק, ובדין ח"ע וחב"ח שהוזק ביום של עצמו. המבייש את הקטן דפטור על הבושת והבושת נמשך לאחר שהגדיל אם משלם על הבושת שבגדלותו. ח"ע וחב"ח דכופין לשחררו הרי כל זמן שלא פסקו לו ב"ד כן הרי מע"י של רבו. כשיש מצוה על האדון לשחרר עבדו מה דינו עד לשחרורו לענין לחייב את העבד לעבדו, ומעשה ידיו למי, ואם הוא מותר בשפחתו ואינו חייב במצוות אלא כעבד, ואם הוא אסור בתרומה, ואם האדון כפהו לעבדו אם יכול לתבוע ממנו דמי עבודתו. ובדין בניו. עבד שמכרו רבו לקנס, מה הדין בשייר קנס לעצמו. מוכר פירות דקל לר"מ באיזה קנין הקנה הפירות, למאי דלא איפשיטא בעיין ראוי לומר שהקונה לא קנה מספק, ולא דמי לבעי דריש המפקיד, וכיצד יש לדון לגבות מן הגנב הרי ידחה לכל חד וחד, והרשאה ליכא בקנס.

מג. חציו עבד וחב"ח שקידש בת חורין אם חייבין עליה משום א"א. העושה את חבירו

הפקר. המוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט אף אם אין לו קרקע. ואם ב"ד צריכים לגבות החוב בשבילו. בדין בע"ח קונה משכון, ובגזלן שהשכיר הגזילה אם דמי השכירות שלו. המחזיר חוב בשביעית אם המלוה או הלואה צריכים להפריש מהם מעשר כספים. ראוי לב"ד ללמד ללוה לומר אעפ"כ. לזה שאומר שלא היה לו קרקע אם נאמן. בדברי הרמ"א שיכול לומר שלא בפני הדיינים שמוסר חובו לב"ד. בפ"י דשביעית. בדין סתם הלואה בתוך ל' יום לער"ה אם חשיב כמלוה לעשר שנים. בעבד שנשבה וקנאו ישראל מהשבאי למה א"צ להחזירו לבעליו, ובדין כיבוש מלחמה.

לח. עבד שברח ונתיאשו הבעלים אם יצא לחירות, ואם כופין אותו לכתוב שטר על דמיו. עבד שנשבה אם רשאי לברוח מן השבאי למ"ד גזל עכו"ם אסור. אם אפשר לשחרר עבד כשאנו ברשותו.

לט. עבד קטן שנשבה וברח אם כל הקודם בו זכה או שזכה בעצמו. גר שמת והניח עבדים גדולים ולא רצו לזכות בעצמן או שלא ידעו ממיתת הגר אם קנו עצמם בני חורין, ובדין קטן שאינו יכול לזכות בעצמו דלא פקע ממנו תורת עבד.

מ. בדין האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין אם יכול לחזור בו, ואם מהני אודיתא בעבד שיש בו גם קנין איסור. ואם אמירת לא השתחררתי חשיב אודיתא.

מא. עבד שכותב לרבו שטר על דמיו אם מהני מדין כסף. בדין עבד שעשאו רבו אפוטיקי ושחררו מתי חייב העבד לשלם. בדין עשה שדהו אפוטיקי ומכרה ושייר בנ"ח, ובדין אם מכר אח"כ את הבנ"ח אם גובה מהאפוטיקי. בדין עשה לו אפוטיקי מפורש ושעבד לו גם שאר נכסים ושטפה נהר לאפוטיקי. אפוטיקי מפורש ששטפה נהר אם פקע החוב, ובדברי בעה"ת שאם נמצאת שדה שאינה שלו אינו

נ. לוקח שהשאר בני חורין ובא בע"ח מאוחר וגבה בנ"ח, אם הבע"ח המוקדם מוציא מן הלוקח, או שאומר לו הנחתי לך מקום. כשיש ג' לקוחות ואין ידוע מי קדם, על מי לברר.

נא. בגמ' דהוה תרוייהו בשעת קנין כו' אלא בתו כיון דבתנאי ב"ד קאכלה כו'.

נב. בהא דאפוטרופסין תורמין את של היתומים אם הוא מדאוריתא. בקנסא דמטמא ומדמע. המגביה יין לנסכו למה אינו חייב משעת הגבהה אף אי היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. באית ליה שותפות בגויה אם נעשה גולן בהגבהתו.

נג. בדיני היזק שאינו ניכר. המניח חבית של יין של תרומה בסמוך לחבית של חולין של חבירו וא"א להכיר ביניהם אם חשיב מדמע. מי שהניח שרץ על טהרות של חבירו לאחר שהדיין טימאו ואח"כ הוברר שטעה. המתפס שור של חבירו לב"ד לא שייך לחייבו ורק בשומר אמר ליה אתפסתי לתוראי. שומר שנטמא הפקדון בשוגג אם חייב. המזיק חפץ שאינו שוה אלא לבעלים. הקורע שטר שכתב הלוח ללוות בו. וגט שכתב הבעל לגרש בו. בהא דאמרו דמשלם דמי ניירא בעלמא ה"ה דמשלם דמי פשיטי דספרא. הא דממעטינן שטרות מחיובי שומרים היינו רק על הערך הכתוב בשטר אבל על דמי הניר והסופר חייב. המזיק חפץ שהכריזו עליו למוכרו ויש אדם שמרבה במחירו יותר משויו.

נד. בדין תשלומי תרומה אם משלם כשיווי תרומה או כשיווי חולין, ואיך שמין את מה שאכל. ובמשלם חולין טמאים שלאחר שנתקדשו יהיו תרומה טמאה, בהא דתניא בתוספתא דהשותה יין של תרומה שנתגלה משלם קרן וחומש. ובשותה יין חולין של חבירו ואח"כ נודע שהיה מגולה אם משלם. המוכר תרומה שנטמא בספק טומאה ברה"י והלוקח אכלה ואח"כ נתברר שלא נטמא באותו ספק,

טריפה ובא אחר והרגו מי חייב כופר. ואם הראשון חייב מיתה אף שהשני הקדים מיתתו. לענין שלשים של עבד אם השור עשאו טריפה ושחררו בעליו ואח"כ מת, אם משלם קנס לרבו או שמשלם כופר. בספיקת האחרונים אם זכר טריפה מוליד. בעשאו טריפה והעמידוהו בדין בעודו חי. אם חיוב כופר הוא למת או ליורשים. המוכר עבדו לעכו"ם וברח ממנו אם חוזר לראשון.

מד. המוכר עבדו לעכו"ם והוקר אם קונסין אותו עד עשרה בדמיו בשעת הפדיון. בספיקות אם יצא לחירות אם מהני תפיסה או שהעבד מוחזק בעצמו. אם מת הגנב לפני העמדה בדין אם נשתעבדו נכסיו לכפל ודו"ה. ובמטמא ומדמע ומנסך כה"ג.

מה. בלאו דלא תסגיר עבד. ובברכה לא"י. ואם יכול האדון להעבירו אצל אחרים בארץ ישראל וליטול שכרו. בדין לפדות את אשתו או את עצמו יותר מכדי דמיו, בדין לפדות ספרים פסולים יותר מכדי דמיהן. בפסול עכו"ם בכתיבת סתו"ם אם הוא בתורת ודאי או מספק, ונפ"מ בנתגייר ואומר שכתבן לשמה. בדין ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן חרש ושוטה דליתנהו בקשירה וליתנהו בכתיבה.

מז. המוכר שדה לעכו"ם אמאי לא אמרינן דאי עביד לא מהני. עכו"ם שגזל שדה מישאל וקנה הישראל ממנו פירות אם חייב בבכורים כיון שהקרקע אינה נגזלת והיא שלו. בדין יש קנין לענין כלאים וערלה. ובדין ברירה בטבל וחולין מעורבין. בדין הפקר בשעת הבאת שליש אם פוטר בבכורים וברה"ג. ואם מביאים בכורים בשביעית. בדיני שותפות עכו"ם בבכורים.

מח. בגדר עידית בבתים ובשדות. בדלית ליה לניזק שדות כלל אם נותן לו מעידית דמזיק. כשיש למזיק בינונית ששוה יותר מעידית דניזק אם נותן לו מעידית דמזיק.

מפתחות

רס"ט

סו. בהא דמשיאין ע"פ בת קול. ואם נותנין גט ע"פ בת קול.

עג. בדין טענת אונס בגיטין. בדין עדות מיוחדת בעדי יחוד ובקדושין.

עד. בדין אונס ביום אחרון ובדברי האגודה שהביא בקצה"ח.

עז. בדין חצר שאינה משתמרת ועומדת בצדה לענין גט. שנים שנכנסו בד' אמות של אחד והראשון הלך לו אם אזלינן בתר מי שנכנס ראשון לד' אמותיו של הראשון.

עח. בדין ספק קרוב לו ובמחצה על מחצה. בשטר קדושין שמשיחה בידו. נתן גט לשם פקדון ואחר כך אמר לה שתתגרש בו אי הוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע.

עט. אי חצר קונה במציאה ובהפקר מידי דאזיל דרך עלייה.

פד. המגרש על מנת שתעלי לרקיע אם צריכה להחזיר הנייר או דגמר ונתן לשם מתנה.

פה. באמירת הא גיטך אם לשון זה מעכב. ובשטר שחרור אם צריך נמי שיאמר הא גיטך.

פו. עדים שחתמו על שני שטרות ואינם יודעים בשעת חתימה על של מי הם חותמים. ובגט כה"ג. בדברי הנו"ב כשכותבין שני גיטין מספק דיש בזה חסרון לשמה.

פח. בהני דכופין אותו לקיים מ"ע אם סגי בב"ד הדיוטות. בענין שליחותיהו קא עבדינן בקנס ובקבלת גרים. (המפתחות נערכו ע"י המסדר).

חייב לשלם דמיה אף שאם היה יודע בתחילה לא היה צריך לשלם מחמת הספק. הכהנים שפיגלו במקדש מזידין למה חייבין הא אינו אלא גורם לממון ואם הוא משום דמזיק הקדש חייב מדרבנן.

נה. מנלן דאשה מתגרשת בע"כ, ומהיכן נלמד שיעור פטויות. בהא דצריך שיאמר הא גיטך. בתקנת מריש אם משלם כשעת הגזילה או כשעה שבנאו או כשעת התשלומין. ובגזלן שאמר שרוצה להחזיר המריש עצמו.

נט. בדיני חרש לענין גיטין וקדושין ומכירה, ובדיני נתחרש או שלא שמע מעולם. במצות וקדשתו אם הוא דאוריתא. בדברי הפר"ח שאם קרא ישראל ראשון במקום שיש כהן אינו עולה למנין.

סא. אם מותר לומר איישר או שלום לישראל העוסק בעבירה.

סב. בדין אמירה לעכו"ם בשביעית, ואם ראוי להשתדל שהארץ תשבות, ואם פותקין מים לגינה ערב שביעית.

סד. באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה והשליח אומר את מי קידש והיא מכחישתו. ובסברת הימניה. בדין האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אם שייך לומר שהאשה בטילה ברוב, שהרי היא יודעת והעדים יודעים, בפלוגתת תו' והרמב"ן אם אסור בכל הנשים שבעולם מעיקר הדין, ואם הוא מדאוריתא.

סה. בדיני חומש בפדיון מע"ש כשפודה בשליחותו, ובדין חילול הקרן והחומש על פרוטה.

מפתחות על סדר הש"ס

שביעית

פ"י, י"ח א', ל"ז ב'.

שבת

ד' א' וכי אומרים כו', ברשב"א, מ"א א'.

ק"ג ב' או שכתב שלא בדיו, ס"ד סק"ג.

עירובין

ס"ח א' דהא מר לא אמר כו', ח' ב'.

יומא

י"ג א' דמגרש על תנאי, פ"א א'.

י"ג ב' תו"י ד"ה כי, ס"י ס"ק י"ח.

מגילה

י"ח ב' תפלין א"צ שרטוט, ו' ב'.

יבמות

ל"ט ב' והלכתא גלווי כו', ס"ה סק"ו.

צ' א' דבעי למיהדר כו', נ"ד א'.

תוד"ה אזיל, נ"ד א'.

ק"ו א' תוד"ה ורבא, ובתו"י, ס"ה סק"ו.

ק"ו ב' מ"ז משרטט, ו' ב'.

רש"י ד"ה והלכתא, ו' ב'.

קט"ו ב' מי חיישנן לתרי כו', ס"ו ס"ק י"ג.

תוד"ה יצחק, ס"ו ס"ק י"ד.

תוד"ה אמר, ס"ו ס"ק י"ד.

תוד"ה והא, ס"ו ס"ק י"ד.

כתובות

י' א' הואיל ותק"ח הוא כו', מ"ח ב'.

כ"א ב' האי אשרתא כו', כ"ו ב'.

כ"ד ב' מהו להעלות כו', ס"ה סק"י.

נ"ב ב' רשב"ג אומר כו', מ"ה א'.

ע"ג א' לא תימא כו', ס"י סק"ו.

פ"ה ב' המוכר שט"ח כו', ובר"ן, י"ג ב' סק"ג.

פ"ו ב' מכין אותו כו', פ"ח ב'.

ק"י ב' זבני' הכא וזיל, מ"ד ב' מ"ה א'.

נדרים

כ"ח א' דינא דמלכותא דינא, י' ב' סק"ג.

נ"ט א' בתרומה ביד כהן, ט' א'.

סוטה

י"ז ב' כתבה איגרת, ובתו"י, ו' ב'.

קדושין

ו' א' פשיטא נתן לה גיטה כו', פ"ה ב'.

ו' ב' תוד"ה כשתברח, מ"ג ב'.

ט"ז א' היינו כסף, מ"א א'.

כ"ג א' זה פירש כו', ל"ח א'.

כ"ו א' שדי מכורה לך, כ"ב ב'.

מ' ב' תוד"ה וי"א, פ"ט א'.

מ"א א' ושלח ושלחה כו', ס"ז סק"א.

מ"ג ב' ומגו דיכלי למימר כו', בריטב"א, י"ד א'.

ס' א' אפי' מאה כו', מ"ג א'.

ס"ג א' בלוקח עבד, מ"ה א'.

ס"ה ב' הכא קא חב כו', ס"ח סק"ב.

ס"ז ב' אלא אשת איש כו', מ"ג א'.

בבא קמא

ל"ג ב' המזיק שעבודו, מ"א א'.

ל"ו ב' יד עניים, ובר"ף, י"ג ב' סק"ד ה'.

ל"ז א' תוד"ה אין, ל"ז א'.

מ"ה א' תוד"ה השתא, נ"ג א'.

נ"ט א' אונס אינו משלם כו', ברא"ש ס"ט, מ"ב א'.

פ' ב' תוד"ה אומר, ח' ב'.

צ' א' כמאן כר"א כו', מ"א א'.

תוד"ה איש, מ"א א'.

צ"א א' וחיבו ר"ג כו' ובר"ף, נ"ב ב'.

צ"ח א' הצורם אוזן כו', נ"ג א'.

שם דאפילו מלאכה כו', נ"ג א'.

ק"ט א' וזקפו עליו במלוה, י"ח א'.

ק"י א' במוכס כנעני, וברא"ש, י' ב' סק"ג.

ק"י א' ודלמא משום דאייאוש כו', י' ב' סק"ב.

בבא מציעא

י"ח א' המביא גט ואבד כו', מתבאר בסימן ו'.

י"ח ב' תוד"ה נפק, ס"ו ס"ק י"ב ט"ו.

כ"ז ב' אי אמרת דאורייתא מהדרין, ס"ו סק"א.

ל"ה ב' כיצד הלה עושה כו', י"ד א'.

ע"ב א' זקפן עליו במלוה, י"ח א'.

ע"ז ב' תוד"ה לא, מ"ט א'.

פ"ז ב' תוד"ה אלא, י' ב' סק"ג.

צ"ד א' נתקיים התנאי, פ"ד א'.

מפתחות

ער

שבועות

מ"ה חנוני על פנקסו, בירו'
ה"ה, י"ג ב' סק"ז.

זבחים

ב' ב' וסתמא נמי פסול כו',
ס"א סק"ב.

מנחות

ל"ב ב' הא מורידין עושין,
ובתו', ו' ב'.

מ"ב א' תוד"ה ואל, מ"ה ב'.

חולין

ד' א' תודה איכא, ס"ב סק"א.
י"ג א' ברמב"ן, י' א'.
פ"ז א' תוד"ה וחייבו, נ"ט ב'.

בכורות

ב' ב' המקבל בהמה כו', מ"ד
א'.

ערכין

כ"ב א' אא"כ היתה רבית
אוכלת, נ' ב'.

קע"א ב' א"ה שטרי הלואה כו',
ס"ג סק"י"ב.

קע"ב א' ההוא שטרא כו'
בסוגיא ובתו', ס"ג סק"י"ד.

שם ברשב"א ובנמו", י"ג ב'
סק"ג.

קע"ד ב' ערב דכתובה, מ"ט ב'.
שם קבלן דכתובה כו' בסוגיא,
נ' א'.

שם מצוה הוא דעבד, נ' א'.

סנהדרין

ב' ב' תוד"ה ליבעי, פ"ח ב'.
ל"א א' ההיא איתתא כו' כל
הסוגיא, סימן ט' באורך.

שם דאי בעיא קלתיה, ס"ט
סק"ג.

ל"ג ב' תוד"ה שעירבן, נ"ג א'.

מכות

ג' ב' תוד"ה המוסר, ל"ז א'.

קי"ב א' חוזר או אינו חוזר, י"ג
ב' סק"ו ז'.

קט"ו א' אפי' זקפן עליו במלוה,
י"ח א'.

בבא בתרא

מ"ה א' תוד"ה אי, מ"א א'.
מ"ח א' תוד"ה דבר, פ"ח ב',
ס"ח סק"כ"ו.

נ"ד ב' דינא דמלכותא דינא, י'
ב' סק"א.

נ"ה א' דינא דמלכותא דינא, י'
ב' סק"א.

קל"ד ב' בעל שאמר כו', ס"ט
סק"י"א.

קמ"ט א' אי במעמד שלשתן
כו', י"ג ב' סק"ד.

קס"ב א' תוד"ה וצריך, ס"ב
סק"י"ד.

קס"ז ב' ואין כותבין למלוה
למלוה כו', ד' א' סק"א.

שם וליחוש דלמא כתב כו' כל
הסוגיא, ס"ה באורך.

רמב"ם

הלכות עבודת כוכבים

פ"ט הי"ג, מ"ד א'.

הלכות תפילין

פ"א הי"ב, ו' ב'.

הלכות ספר תורה

פ"ז הי"ד ט"ז, ו' ב'.

הלכות אישות

פ"ב הכ"ו, נ"ט א'.

פ"ד הט"ז במ"מ ולח"מ, מ"ג א'.

הי"ט, מ"ה א'.

פ"ז הכ"ג, ס"י סק"י.

הלכות גירושין

פ"א ה"ט י' י"א י"ב, ס"ח ס"ק כ"ב.

הי"ח, ס"ב ס"ק ט"ז.

הכ"ג, ס"ד סק"ט.

הכ"ה, ס"ג סק"ט י"ב, ועי' סק"ח, וע"ע ס"ה ס"ק מ"ב.

הכ"ו, ס"ג סק"ז.

פ"ב הי"ב, ס"ג סק"ה.

ה"ו, ס"ז סק"ט.

ה"ח, ס"ק סק"י.

במל"מ, ס"ז סק"י.

ה"ט במל"מ, ס"ז סק"י.

הי"ג, ס"ה סק"ו.

הט"ז במל"מ, נ"ט א'.

ה"כ, ס"ח ס"ק כ"ו.

פ"ג ה"ט, ס"ו סק"ט.

הי"א, ס"ו סק"י.

הי"ג י"ד, ס"ה ס"ק כ"ו.

פ"ד ה"א, ס"ד סק"ט י"ט.

פ"ו ה"א, ס"ט ס"ק י"ח י"ט.

במ"מ, ס"ט ס"ק כ"ג.

ה"ב, ס"ט ס"ק י"ט כ"ב.

הט"ז, ס"ח סק"ה.

הי"ח, ס"ח ס"ק י"ד.

פ"ז ה"ב, ס"א סק"ז.

ה"ז, ס"א סק"ו.

הי"ז, ס"א סק"ו.

ה"כ, ס"ז ס"ק ט"ז.

הכ"ד, ס"א סק"ט, ס"ג סק"ג, ס"ט ס"ק כ"א.

פ"ח ה"א, ס"י סק"ה.

במ"מ, ס"י סק"ז.

ה"ד במ"מ, ס"ה ס"ק כ"ט.

הי"ב, פ"ג ב'.

הכ"ג, ס"י ס"ק י"ד.

פ"ט ה"ט, ס"י סק"ה ט"ז.

ה"י, ס"י סק"ה י'.

הכ"ה, ס"י ס"ק כ"א.

הכ"ז במל"מ, ס"ז סק"ז.

הל"א, ס"ז ס"ק י' י"א.

הל"ב, ס"ח סק"ד.

הל"ה ל"ו ל"ז, ס"ז ס"ק ט"ו.

המ"א, ס"י סק"כ כ"ב.

פ"י ה"א, ס"א סק"ו.

הי"א, ס"ד ס"ק ט"ז.

פ"ב הי"ב, ס"א סק"ט.

ה"ג, ס"ט סק"כ כ"א.

ה"ה, ס"ט ס"ק י"ח.

הי"א, ס"ט ס"ק י"ח כ'.

הי"ב, ס"ט ס"ק י"ח י"ט.

הי"ג, ס"ט ס"ק י"ח.

פ"ג הכ"ד, ס"ו ס"ק י"ז.

הלכות איסורי מזבח

פ"ה הי"ז, נ"ה ב'.

הלכות תרומות

פ"י הי"ז, נ"ד א'.

הלכות קרבן פסח

פ"ב הי"ג, מ"ב ב'.

הלכות חגיגה

פ"ב ה"א, מ"ב ב'.

הלכות נזקי ממון

פ"א הי"ב, מ"ב ב'.

הלכות גזילה ואבדה

פ"ג ה"ד, במל"מ, נ"ג א'.

פ"ה הי"ב, י' ב' סק"ב.

הי"א, במל"מ, י' ב' סק"ג.

הלכות חובל ומזיק

פ"ד הי"ב, ובלח"מ, מ"ב ב'.

פ"ז הי"ב ו', נ"ב ב'.

הלכות מכירה

פכ"ג הי"ג, מ"ב ב'.

פכ"ט הי"ב, נ"ט א'.

הלכות זכייה ומתנה

פ"ד הי"י ובמ"מ, ס"ז סק"ט.

הלכות עבדים

פ"ח ה"א, מ"ג ב'.

ה"ב, מ"ג ב'.

ה"ד, ובלח"מ, מ"ד א'.

שם במ"מ, מ"א א'.

מפתחות

רעא

פכ"ז ה"א ב', י' ב' סק"א, ס"ב
סק"י י"א.

הלכות נחלות

פ"י ה"ז, נ"ב ב'.
פ"א ה"ט בהשגות, נ"ב א'.

הלכות מלוה ולוה

פ"ד ה"ו, ס"ד סק"ט.
פט"ז ה"ח, ס"ט סק"ב.
פ"ח ה"ד במ"מ, מ"א א'.
פכ"ג ה"ה במ"מ, ד' א' סק"א.
פכ"ד ה"ז, ס"ד סק"יג.

ה"ה, מ"ד א'.

ה"ט, מ"ה א'.

הט"ו, ל"ז ב'.

הלכות שכירות

פ"א ה"ו, י"ד א'.
פ"א ה"ד, י"ג ב' סק"ו.

שלחן ערוך

אורח חיים

סימן קל"ה בשעה"צ אות י"ג,
נ"ט ב'.
סימן ר"א ס"ב במג"א סק"ד,
נ"ט ב'.

שם מג"א ס"ק ל"ח ל"ט, ס"ד
סק"ד.
סימן ל"ט בבה"ל ד"ה אין, מ"ה
א'.

סימן ל"ב ס"ג, ובב"י, ס"ד סק"ג.
שם בבה"ל ד"ה עפרות, ס"ד
סק"ג.
בבה"ל ד"ה כמוחק, ס"ד סק"ד.

יורה דעה

סימן רע"א פ"ת ס"ק ח"י, ס"ד
סק"ו.
סימן רע"ו פ"ת סק"ו, ס"ד
סק"ו.
סימן רפ"א ס"ה בהג"ה, נ"ד ב'.
סימן רפ"ג בהגר"א סק"ג, ס'
א'.
סימן ש"ה בנקה"כ, נ"ב א'.

שם בהג"ה, מ"ג ב'.
שם בטור, מ"ג ב' מ"ד א'.
שם בש"ך ס"ק ק"ב, מ"ג ב'.
שם בש"ך ס"ק ק"ד, מ"ד א'.
שם בש"ך ס"ק ק"ב, מ"ד ב'.
שם בבהגר"א ס"ק ק"ח, ל"ז
ב'.
שם בגליון מהרש"א, מ"ד א'.

סימן קס"ב בט"ז סק"ח בנקה"כ,
ל"ז א'.
סימן קע"ו ס"ו, ע"י נ' ב'.
סימן קע"ז ס"ד י"ח, נ' ב'.
סימן רל"ב ס"ב, ע"ד ב'.
סימן רנ"ב ס"ד, מ"ה א'.
סימן רנ"ח ס"ח, י"ג ב' סק"ד.
סימן רס"ז ס"פ, מ"ג ב'.

אבן העזר

שם ס"ג, ס"ה ס"ק י"א.
שם ח"מ סק"ח, ס"ה סק"ו.
שם פ"ת ס"ק ט"ו, ס"ה סק"ו.
שם ס"ד, ס"ז סק"ז.
שם ב"ש סק"ז, ס"ז סק"ו ז'.
שם ס"ה, ע"י ס"ז ס"ק י"ג.
שם ס"ז, ס"ח ס"ק י"ח.
שם בפר"ח (בדין או"א), ס"ז
סק"ג.

סימן מ"ד באב"מ סק"ד, מ"ג
א'.
סימן ע"ח ס"ב, מ"ה א'.
שם בבהגר"א סק"ד, מ"ה א'.
סימן ק"כ פ"ת סק"א, ס"ד
סק"כ"ב.
שם ב"ש סק"ב ובח"מ שם, ס"ד
סק"כ"ב.
שם ב"ש סק"ד, ס"ה סק"א י"א.

סימן כ"ז בב"ש סק"ג, ס"ח
סק"כ"ד.
שם בפ"ת סק"ג, ס"ח ס"ק כ"ד.
סימן ל' ב"ש סק"א, ס"ח ס"ק
כ"ד.
סימן ל"ח בטור, ס"י ס"ק י"א.
שו"ע סל"ה ל"ז, ס"י ס"ק י"ג.
שם בב"ש ס"ק ס"ד, ס"י ס"ק
י"ג.

שם ב"ש ס"ק ל"ז, ס"ה ס"ק
ל"ב.

שם סכ"א, ס"ה ס"ק מ"ט.

סימן ק"ל ס"א, ע"י ס"ב ס"ק
י"ד-י"ז.

שם סט"ז, ס"ד סק"י.

שם ב"ש ס"ק כ"ח, ס"ד סק"ה
י"א.

שם ב"ש ס"ק כ"ט, ס"ז סק"ז.

שם ב"ש סק"ל, ס"ב ס"ק י"ג.

סימן קל"א ב"ש סק"ג, ס"ה
סק"ה ט"ז.

סימן קל"ב ב"ש סק"ב ובט"ז
שם, ס"ג ס"ק י"א.

שם ס"ד, ס"ו סק"ט י'.

שם ב"ש סק"י, ס"ו סק"ט.

שם ב"ש ס"ק י"א, ס"ו סק"י.

שם ב"ש ס"ק י"ב, ס"ו סק"ז.

שם ב"ש ס"ק י"ג, ס"ו סק"ב.

סימן קל"ג ב"ש סק"א, ע"ג
א'.

שם פ"ת סק"ג, ס"ג סק"ב.

סימן קל"ד ב"ש סק"א, ס"ח
ס"ק כ"ב.

שם ס"י, ס"ח ס"ק כ"ד.

סימן קל"ה ב"ש סק"א, ס"ד
ס"ק י"ט.

שם ס"ב, ס"ד ס"ק ט"ז כ"א.

שם ס"ג, ס"ד ס"ק כ"א.

שם ט"ז סק"ג, ס"ד ס"ק י"ח.

שם ס"ה, ס"ד ס"ק כ"א.

שם ס"ה, ס"ח ס"ק כ"ב.

שם ב"ש סק"ג, שם.

שם פ"ת סק"ב, ס"ח ס"ק כ"ב.

שם ס"ו, ס"ה סק"י י"ב, וע"י
סק"ט.

שם ב"ש סק"ד, ס"ה ס"ק ט"ז.

שם פ"ת סק"ד, ס"ה ס"ק י"ב.

שם ס"ז, שם.

סימן קכ"ט ס"א, ס"ה ס"ק
ל"ג.

שם ב"ש סק"ב, ס"ה סק"מ.

שם ב"ש סק"ג, ס"ה סק"ל.

שם ס"ב, שם.

שם ס"ג, ס"ה ס"ק ל"ו.

שם ס"ד, ס"ה סק"ל.

שם בהגר"א ס"ק י"א, שם.

שם ב"ש סק"ז ח', שם.

שם ב"ש סק"י, ס"ה ס"ק ל"ב.

שם ב"ש ס"ק י"ב, ס"ה ס"ק
ט"ז מ'.

שם ס"ו, ס"ה ס"ק ל"ב.

שם ס"ז, ס"ה ס"ק מ"א.

שם ב"ש ס"ק י"ג, ס"ה ס"ק
ט"ז מ'.

שם פ"ת ס"ק כ"א, ס"ה ס"ק
ל"ח ל"ט.

שם ס"י, ס"ה ס"ק ל"ו.

שם ב"ש ס"ק י"ט, ס"ה ס"ק
ל"א.

שם בהגר"א ס"ק י"ח, ס"ה ס"ק
ל"ו.

שם בהגר"א ס"ק י"ט, ס"ה ס"ק
ל"ו.

שם ב"ש ס"ק כ"א, ס"ה ס"ק
ל"א.

שם ב"ש ס"ק כ"א, ס"ה ס"ק
י"ד.

שם ס"ב, ס"ה סק"ל.

שם פ"ת ס"ק ל"ד, ס"ה ס"ק
כ"ב.

שם ס"ג, ס"ה ס"ק י"ז כ"ט.

שם ס"ד, ס"ה ס"ק מ"ו.

שם פ"ת ס"ק ל"ו, ס"ה ס"ק
מ"א.

שם ב"ש ס"ק כ"ו, ס"ה ס"ק
ט"ז.

שם בתו"ג (בענין זכיית הבעל
בגט), ס"ד ס"ק כ"ב.

סימן קכ"א בב"ש סק"ט, נ"ט
א'.

סימן קכ"ב פ"ת סק"י, ס"ז
סק"י.

סימן קכ"ד ס"ב, ס"ב סק"ז.

שם פ"ת ס"ק ט"ז, ס"ד סק"ג.

סימן קכ"ה ב"ש סק"ה, ס"ד
סק"ה.

שם ב"ש ס"ק י"א, ס"ד סק"ג,
וע"י סק"ד.

שם ס"י, ס"ד סק"ה.

סימן קכ"ו ס"יח, ע"י ס"ב ס"ק
י"ד-י"ז.

סימן קכ"ז ב"ש סק"ד ה' ו',
ס"ג סק"ו.

שם ס"ז, ס"ג ס"ק י"ד.

שם ב"ש ס"ק ט"ז, ס"ג סק"ט,
וע"י סק"י.

סימן קכ"ח ב"ש סק"ב, ס"ה
ס"ק מ"ג.

שם פ"ת סק"ג, ס"ה ס"ק מ"ה.

שם בבגר"א סק"ב, ס"ה ס"ק
מ"ג.

שם ס"ב, ס"ה ס"ק ט"ז ל"ח,
וע"י ס"ק מ"א.

שם פ"ת סק"ו, ס"ה ס"ק י"ד.

שם ס"ג, ס"ה ס"ק מ"ג מ"ו.

שם ב"ש סק"ח, ס"ה ס"ק מ"ג.

שם פ"ת ס"ק י"א, ס"ה ס"ק
מ"ג.

שם ס"ד, ס"ה ס"ק מ"ה מ"ז.

שם ב"ש ס"ק י"ב י"ד, ס"ה
ס"ק מ"ז.

שם פ"ת סק"ל, שם.

שם ס"ו, שם.

שם פ"ת ס"ק ל"א, שם.

מפתחות

ערב

סימן קמ"ג ס"ב, ס"י ס"ק י"ד.
שם ס"ה, שם.
שם ס"ו, שם.
שם ס"י, שם.
שם ב"ש ס"ק י"ט, שם.
סימן קמ"ד ב"ש ס"ק י"א, ס"י
סק"א.
שם ס"ז, ס"י ס"ק ט"ז.
שם ב"ש ס"ק י"ג, שם.
שם ב"ש ס"ק י"ד, ס"י סק"ב
ט"ז.
שם ב"ש ס"ק ט"ו, ס"י סק"ז
ט"ז.
סימן קמ"ח ב"ש סק"א ד',
ס"י סק"ב.
שם ב"ש סק"ה, ס"י ס"ק י"ט
כ'.
שם ב"ש סק"ז, ס"י סק"ב.
סימן קמ"ט ס"ז, ס"י ס"ק
כ"א.
סימן קנ"א ס"א, פ' ב'.
סימן קנ"ב ס"א, ס"ד ס"ק
ט"ו, וסימן ח' סק"ד.
שם פ"ת סק"א, ס"ט ס"ק י"א.
שם ס"י, ס"א סק"ח, וסימן ט'
סק"כ.
סימן קנ"ג ב"ש סק"ח, ס"ו
סק"ח.
סימן קנ"ד פ"ת בסה"ג ס"ק
מ"ג, ס"ח ס"ק י"ב.
בסדר הגט אות י"ט ובפ"ת שם,
ס"ה ס"ק מ"ח.
בפ"ת בסה"ג ס"ק ע"ז, ס"ד
סק"ה.
בפ"ת בסה"ג ס"ק פ"ז, ס"ד
סק"ד.

שם ב"ש ס"ק ס"ו, ס"ז ס"ק
ט"ו.
שם ב"ש ס"ק ס"ז, ס"א סק"ט.
שם סנ"ה, ס"ט סק"כ-כ"ה, כ"ז.
שם ב"ש ס"ק ע"ו ע"ז ע"ט פ'
פ"א פ"ז פ"ח פ"ט, ס"ט ס"ק
כ"ז.
שם סנ"ו, ס"ט ס"ק כ"ה.
שם סנ"ז, ס"ט ס"ק כ"ג כ"ד
כ"ה.
שם ט"ז ס"ק מ"ד, ס"ח ס"ק
י"ב.
שם סעיף ס', ס"ח סק"ט י"א
י"ט.
שם סעיף ס"ה, ס"ח סק"כ.
שם סעיף ס"ו בגליון הגרע"א
ז"ל, ס"ח סק"כ.
סימן קמ"ב ב"ש סק"ד, ס"א
סק"ו.
שם בה"ט סק"ב, ס"י סק"כ.
שם פ"ת סק"ד, ס"א ס"ק י"ח.
שם ס"ג, ע"י ס"א סק"ח, וס"ט
ס"ק כ"א.
שם ס"ז, ס"א ס"ק ט"ו.
שם ס"ח, שם.
שם ס"ט, ס"ז ס"ק י"ז.
שם ס"י, ס"ז ס"ק ט"ז.
שם ס"א, ס"ח סק"ד.
שם ב"ש ס"ק כ"ד, ס"ז סק"ה.
שם ב"ש ס"ק כ"ו, ס"א סק"ט.
שם ב"ש ס"ק כ"ז, ס"א סק"ו.
שם ב"ש ס"ק כ"ח, ס"א ס"ק
ט"ז.
שם ב"ש סק"ל, שם.
שם סט"ז, ס"א ס"ק י"ד.
שם פ"ת סק"ל, שם.
שם ס"ח, ס"ח ס"ק י"ב י"ג.

סימן קל"ו ס"א ובבהגר"א,
פ"ה ב'.
סימן קל"ז ס"א, פ"ב א'.
סימן קל"ח ב"ש סק"א, ס"ח
ס"ק כ"ב.
שם פ"ת סק"ב, שם.
שם ס"ג, ס"ח ס"ק כ"ג.
שם ב"ש סק"ד, ע"ח ב'.
שם ב"ש סק"ח, ס"ח ס"ק כ"ב.
סימן ק"מ ס"ג, ס"ח ס"ק י"ב.
סימן קמ"א ס"ח, ס"ח סק"ג.
שם ס"י, ס"ט ס"ק כ"ד, וע"י
ס"ק כ"ג.
שם ב"ש ס"ק י"ב, ס"ט ס"ק
כ"ד.
שם ס"א, ס"ט ס"ק כ"ה כ"ז.
שם ב"ש ס"ק י"ד, ס"א סק"ח,
וסימן ט' סק"י, כ"ה.
שם ב"ש ס"ק ט"ו ט"ז, ס"ט
ס"ק כ"ה.
שם ס"ב, שם.
שם ב"ש ס"ק ל"ב, ס"ט ס"ק
כ"ו.
שם סל"ה, ס"ז ס"ק י"ג.
שם ב"ש ס"ק מ"ט, ס"ז סק"י.
שם סל"ז, ס"ז ס"ק ט"ו.
שם ב"ש ס"ק נ"א, ס"ז ס"ק
י"ד.
שם ב"ש ס"ק נ"ב, ס"י ס"ק
ט"ז.
שם ב"ש ס"ק נ"ה, ס"ז ס"ק
י"ד.
שם פ"ת ס"ק מ"ב, ס"ז סק"א.
שם סמ"ב, ס"ז ס"ק י"ז.
שם סמ"ג, ע"י ס"ז סק"ח.
שם סנ"א, ס"ז ס"ק ט"ו.
שם ב"ש ס"ק ס"ה, ס"ז ס"ק
י"ד ט"ו.

חשן משפט

סימן רכ"ג בהגר"א סק"ז, מ"ב ב'.	סימן ע"ב ש"ך סק"ט, ל"ז א'.	סימן ל"ט סי"ג ובנה"מ ותומים, ד' א' סק"א.
סימן רל"ה סי"ז, נ"ט א'.	סימן צ"א ס"ג, ובש"ך ס"ק י"ח, י"ג ב' סק"ז.	סימן מ"ג סכ"ג, נ' ב'.
שם בבהגר"א ס"ק נ"ד, נ"ט א'.	סימן ק"ח בש"ך סק"מ, נ' א'.	סימן מ"ד סמ"ע סק"ב, ס"ב סק"ט"ו.
סימן רמ"ט בקצה"ח סק"ב, מ"א א'.	סימן קי"ז ס"א בב"י ובהג"ה, מ"א א'.	סימן מ"ט ס"ז, ס"ה סק"ג.
סימן רצ"א בקצה"ח ס"ק י"ז, י"ד א'.	שם בסמ"ע סק"ט, מ"א א'.	שם בהג"ה, ס"ה ס"ק ט"ו.
סימן של"ט ס"י ובב"י, י"ג ב' סק"ו.	סימן קכ"ה ס"א ב', י"ד א'.	שם בטור סי"א י"ב, שם.
סימן שס"ט ס"ב ובטור, י' ב' סק"ב.	שם ס"ו, י"ב א'.	סימן נ"א ס"ז, ס"ה ס"ק נ"א.
שם ס"ו ובב"י, י' ב' סק"ג.	סימן קכ"ו ס"ט, י"ג ב' סק"ז.	סימן נ"ו ס"א ובש"ך, ס"ט סק"ט.
סימן שפ"ה בש"ך סק"א, נ"ב ב'.	שם סי"ג, י"ג ב' סק"ז.	סימן ס"ה ס"ד, ס"ד ס"ק י"ב.
סימן שפ"ו בקצה"ח סק"ה, מ"א א'.	שם סט"ו, י"ד א'.	שם סי"ב, ס"ו ס"ק י"ט.
שם בש"ך ס"ק י"ב, מ"א א'.	ס"ב, י"ג ב' סק"ד.	שם סי"ט, ס"ט סק"ב.
סימן תכ"ד ס"ד בטור, מ"ב ב'.	סימן ק"ע בבהגר"א סק"א, ס' ב'.	סימן ס"ז סי"ד, י"ח א'.
	סימן קע"א בקצה"ח סק"א, מ"א א'.	ס"כ, ל"ז ב' סק"ג.
	סימן ר' ס"א, ע"ז ב'.	סכ"ב, ל"ז ב' סק"ז.
		סל"ח, ל"ז א', ל"ז ב' סק"ו.
		סימן ס"ח ס"ב, ס"ב ס"ק י"ב.
		שם בב"י, שם ס"ק י"א.